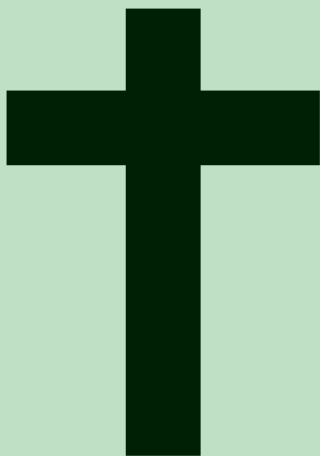

Mwan NT (Côte d'Ivoire)

Mwan: Mwan NT (Côte d'Ivoire) New Testament

Mwan NT (Côte d'Ivoire)
Mwan: Mwan NT (Côte d'Ivoire) New Testament

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mwan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
1220066e-ed9e-5c66-9c3b-435a6575b8da

Contents

MATIE	1
MAKI	64
LUKI	104
ZAAN	171
KLEZA MU	220
ROMĔ MU	285
KORENTI □LWA MI	315
KORENTI PLE MI	344
GALASI MU	363
EFEZI MU	374
FILIPU MU	384
KOLCSI MU	391
TESALONIKI □LWA MI	398
TESALONIKI PLE MI	404
TIMOTE □LWA MI	408
TIMOTE PLE MI	416
TITI	422
FILEMŌ	426
EBRE MU	428
ZAKI	450
PIĔRI □LWA MI	458
PIĔRI PLE MI	467
ZAAN □LWA MI	473
ZAAN PLE MI	480
ZAAN YAGA MI	482
ZUDI	484
-YRE ZI YELE 'SĔWĔ	487

**MATIE -JAN 'NRALE-
'LA YƆNDIA- ZESU
BA ZAYI'
Matie a -Jan 'Nrale-
'sɛwɛ 'ɛ ngblo**

-Dele -yaa Matie 'le ɛɛ? -O -yaa Matie sii 'ezin- Alife gbe Levi (Maki 2.14; Luki 5.27). -E -yaa Zesu a -klanlane vu ta ple 'ɛ do 'le. Yaa klele -li 'waati 'la ba Zesu a -klanlane mu 'ɛ do 'le, -e -yaa Rome mu a -bhleŋgbe -gbene 'ɛ 'bhe a 'nisrakun mu 'ɛ do -la -le. 'Bhe 'waati 'ɛ ba, 'ke Zuufu mi do -yaa kle Rome mu a 'nisrakun mi 'le, 'bhe neene- Zuufu mu 'ɛ 'yaa- 'bhe ye 'bhii-za 'yoo- kle mi -gbene do. 'Mu 'yaa- 'bhe mafinyanwo, -amasroyi Rome mu 'ɛ 'yaa- -o -soɔnnii' mu gblaana 'gbu -la -le. 'Duŋ-, 'yee- Matie 'yrenklaa- Zesu ma, 'bhɛɛ- 'bhe 'a -siila doo -e nu kle 'bhe a -klanlane mu 'ɛ do 'le.

Matie -yaa' -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- yɔndia- Zuufu Zesu 'yi mu -la 'kaama-. Matie Mɛɛzan Zesu Krisi kun 'bhii- Mɛɛ Daan mi -Waanbhaa' a -Jan 'ɛ 'le. 'Bhɛɛ- -a 'kpee ma 'ezin-, Zuufu mu 'ɛ 'yri 'yaa- -o -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ 'la 'nule- ta, 'yee- Zesu -le 'bhe 'le. Matie Zesu Krisi zɔn 'zi -koo' ni -yaa' -Jan 'Nrale- 'ɛ 'yi 'bhii- Izraeli mu -Bhee mi -Bhleŋgbe. Zesu 'yaa- 'ke -Bhleŋgbe Davidi 'srɛ mu 'ɛ do 'le 'bhii- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ɛ -wa -lɛɛjanwoa 'elwale -so gɔnɛ- 'la gbeɛn- bhe. 'Bhela- -za- yile, -ya -siila -bhleŋgbe Davidi 'pegee Abraamu 'Nranɛ-. Zuufu mu a -Waanbhaa' -lɛɛgblaanya 'ɛ ma, waa -yaa so 'yee -Waanbhaa' 'siile -a 'to -zeze 'gbu 'ɛ ma. 'Bhela- -zayile, 'ke Matie -o -we 'zi 'ke -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya 'ɛ 'le, -ya pe doo: <Laanima -Bhleŋgbeya>. -E 'bhe 'siigbeya -gloɔn 'ɛ [kpa] -Waanbhaa' a -bh-

leŋgbeya 'ɛ ma gaan mia do bhe vu.

'Yee- Matie a -Jan 'Nrale- 'lɛɛ- 'yi jan ngblo mu 'ɛ 'mu -le -ge:

1. 'Kee- san -a -le [lwa mi 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le yizie mi 'ɛ ma, Matie -o Zesu zɔn 'zi 'bhii- Zuufu mu a -Bhleŋgbe: -ya -gbɔɔ 'pegee -a -taa mu dayɛ 'ɛ 'yipia- 'ke 'bhe ge 'tenle- -a yale 'ɛ ma.
2. 'Kee- san -a -le 'soo mi 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le 'srwaple- mi 'ɛ ma, Matie -o -we 'zi 'ke -Bhleŋgbe 'ɛ -yaa' -bhleŋgbe 'yaa- -ɛ 'bhɛɛ- 'le.
3. 'Kee- san -a -le 'srwaa- mi 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le vu ta ple mi 'ɛ ma, Matie -o -we 'zi 'ke 'seŋ -gloɔn 'la 'bhe 'yaa- Zesu 'koo 'bhɛɛ- 'le, 'bhɛɛ- Zuufu mu 'ɛ -banjoza 'ɛ -a -yi.
4. -A -le vu ta yaga mi 'ɛ 'yi, Matie -o -we 'zi 'ke -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya 'pegee 'bhe a gaanyiza mu 'ɛ 'mu -la -le.
5. 'Kee- san -a -le vu ta yizie mi 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le mia do bhe yaga mi 'ɛ ma, Matie -Bhleŋgbe Zesu a yewogbeya 'ɛ 'yipia-, 'bhe 'pegee Zuufu mu 'ɛ -banjoza 'ɛ -a -yi.
6. 'Kee- san -a -le mia do bhe yizie 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le mia do bhe 'soo mi 'ɛ ma, Matie -o -we 'zi 'ke -Bhleŋgbe Zesu a -Waanbhaa' -lɛlajanwole mu 'pegee a nu gbɛ ple mi 'ɛ 'mu -la -le.
7. 'Kee- san -a -le mia do bhe 'srwado- mi 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenle- -a -le boolazi mi 'ɛ ma, -a -le mia do bhe 'srwaa- 'ɛ, Matie -yaa' -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'ɛ 'lɛwlaa- 'ke Zesu dɛza 'ɛ mɛɛ mu 'koo 'bhe 'le, 'bhe 'pegee -ya bweza gale ba, 'bhɛɛ- -a geza 'ɛ lafle' 'yi 'mu 'kpen 'yigɔɔnna.

Matie a -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- 'yi, Zesu -yaa' -klanlane mu 'ɛ -daanna

wlan -le 'soo -la -le:

1. Zesu -yaa' -klanlanε mu 'ε -daanna -o 'taawo- gone- 'la gbεεn- -Waanbhaa' a -Bh- lengbeya 'ε ba zayi'. (Matie 5-7).
2. -O -Waanbhaa' a -Bh- lengbeya 'ε ma -Jan 'Nrale- 'ε wo gone- 'la gbεεn- (Matie 10.5-42).
3. Zesu laanima -Bh- lengbeya -wa 'ε ba janwoa- -gɔɔn mu 'yi (Matie 13).
4. Zesu -janwoa -za 'yɔɔ- 'pegee -za 'yɔɔ- -sroma 'yanza- ba zayi' (Matie 18).
5. Zesu -janwoa 'drunyan 'leyanza 'pegee bhaaplej mu 'kitikanza 'ε ba zayi' (Matie 24-25).

ZESU 'YAYRE- 'PEGEE -A MATRUŊ BHĻA ZI

*Zesu -gbɔɔ mu
(Luki 3.23-38)*

- 1 Zesu Krisi -gbɔɔ mu 'ε 'wole-ge. Zesu -o 'ke Davidi 'nranε- 'le. 'Bhεε- -e -yaa 'ke Abraamu 'tronkala 'le.
- 2 Abraamu Izaki -yaa; Izaki Zakobu -yaa; 'bhεε- Zakobu Zuda 'pegee 'bhe neεne- 'gwlaan- mu 'ε 'yaa-.
- 3 Zuda Faresi 'pegee Zera -yaa -a na Tamaa ta; Faresi Esrɔn -yaa; 'bhεε- Esrɔn Ramu -yaa;
- 4 Aramu Aminadabu -yaa; 'bhεε- Aminadabu Naason -yaa; Naason Salimɔ -yaa.
- 5 Salimɔ Boazi -yaa Raabu ta; Boazi Obedi -yaa Ruti ta; 'bhεε- Obedi Izai 'yaa-;
- 6 Izai -bh- lengbe Davidi 'yaa-; 'bhεε- Davidi Salomɔ 'yaa- le 'la 'bhe -yaa 'elwale -so Uri 'na 'le 'bhe ta.
- 7 Salomɔ Roboamu -yaa; 'bhεε- Roboamu Abia -yaa; Abia Azafi -yaa.

- 8 Aza Zozafati 'yaa-; 'bhεε- Zozafati Zoramu 'yaa-; Zoramu Ozi- asi -yaa;
 - 9 Oziasi Zootamu -yaa; 'bhεε- Zootamu Akazi -yaa; Akazi Ezekiasi -yaa;
 - 10 Ezekiasi Manase 'yaa-; 'bhεε- Manase Amɔ 'yaa-; Amɔ Zoziasi -yaa;
 - 11 Zoziasi □kla Zekoniasi 'pegee 'bhe neεne- 'gwlaan- mu 'ε de 'le; 'bhe □kla -o -ja Izraeli mu 'ε 'le luya 'yi Babiloni 'waati 'la ba 'bhεε- ba.
 - 12 Izraeli mu 'ε dale blaan luya 'yi Babiloni, 'ke Zekoniasi Salatieli 'yale-; 'bhεε- Salatieli Zorobabeli 'yaa-;
 - 13 Zorobabeli Abiudi 'yaa-; 'bhεε- Abiubi Eliakimu 'yaa-; Eli- akimu Azɔɔ -yaa;
 - 14 Azɔɔ Sadɔki -yaa; 'bhεε- Sadɔki Akimu -yaa; Akimu Eliudi -yaa;
 - 15 Eliudi Eleazaa 'yaa-; 'Bhεε- Eleazaa Matani 'yaa-; Matani Zakobu -yaa;
 - 16 Zakobu Zozefu -yaa; 'bhεε- Zozefu □kla 'ke Mari □nɔɔ 'le. Mari □kla 'ke Zesu neε 'le. 'Bhεε- -o Zesu 'tokpaa- Krisi: 'Bhe 'yi -le dɔɔ -Waanbhaa' mεε 'la zan makwan-.
 - 17 'Kee- san *Abraamu ma, 'bhεε- 'kee- nu 'tenle- Davidi ma, 'flan vu ta yizie -le -o plen-. 'Bhεε- 'kee- san Davidi ma, 'kee- nu 'tenle- Izraeli mu 'ε gele ma luya 'yi Babiloni, 'flan vu ta yizie -le -o plen-. 'Bhεε- 'kee- san 'bhe 'waati 'ε ma, 'kee- nu 'tenle- Zesu Krisi 'yale- ma, 'bhe □kla 'ezin- 'flan vu ta yizie.
- Zesu Krisi 'yaza-
(Luki 2.1-7)*
- 18 Zesu Krisi -yaa gone- 'lεε- 'bhεε- gbεεn-. Zozefu dɔle -yaa Zesu neε Mari zi. 'Sani- -o nu 'fe klele do 'waati 'la ba, 'ke Mari kpe 'sile Lii 'Wen' 'ε -gloɔya' 'ε 'le. 19 'Bhe ya 'ε 'yi, -a -nɔɔ

Zozefu 'laa -yaa -a zi 'bhii- 'bhe 'a 'tɔsɛ- mɔkpen' 'yɛ ma kpataakpa, -amasrɔyi 'bhe 'yaa- 'ke mɛɛ wlan do 'le. 'Bhela- 'yile, 'ke 'bhe 'a 'lɛdulale dɔɔ 'bhe 'bheleya gole- -a ma gaanyi'. ²⁰ 'Bhe 'yaa- 'bhe 'kpeeledan 'zi bhla 'la ba 'bhe -za 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'bhe 'yaa- yi pla -yɛkpa' do, 'ke gbin do 'klale 'bhe 'yɛ ba. 'Bhɛɛ- 'ke -Waanbhaa' a -mlɛkɛ' do 'a 'pele 'bhe ni gbin 'ɛ na dɔɔ: «Davidi 'nranɛ- Zozefu, 'yaa -gblaanle' Mari 'sile- ma 'e 'na 'le; -amasrɔyi -a kpele -o 'ke -nɛ 'la 'le bhe, 'bhe da 'zi Lii 'Wɛɲ 'ɛ -glɔɔya' 'ɛ 'bhɛɛ- ba. ²¹ -E nu -a yalɛ 'ke -nɛ 'gwlaan- do 'le, 'bhɛɛ- 'e nu 'bhe 'tɔkpale Zesu, 'bhe 'yi -le dɔɔ Mɛɛ -Bhee Mi, -amasrɔyi 'yele- nu -a 'si mu 'ɛ gole waa -za 'yɔɔ- mu 'ɛ 'yi.»

²² 'Bhe -za mu 'lɛɛ- 'kpen [k]la, 'kooko- Mɛɛzan -jan 'la [k]paa -a -lɛla' janwo mi Ezai 'lii 'elwale gban -sɔ 'bhe 'lɛsɔ-. ²³ 'Bhe -jan 'ɛ 'bhe -le -gɛ: -Ka 'ka 'yɛkpa doo! -Gblanɛ 'la 'ke yaa 'gwlaan- dɔ, -e nu kpe 'sile-, 'bhɛɛ- -e nu -a yalɛ 'ke -nɛ 'gwlaan- do 'le. -O nu 'bhe 'tɔkpale Emanuɛli.» ('Bhe 'yi -le dɔɔ -Waanbhaa' -o -kɔɔ' ba.)

²⁴ Zozefu bwele, Mɛɛzan a -mlɛkɛ' 'ɛ 'bhe -jan 'la [w]oa -a ni 'kee- 'bhe 'yizaklele. 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'kee- Mari 'sile -a na 'le. ²⁵ 'Dun- Zozefu 'pegee Mari 'laa 'fɛ klɛlɛ do 'ke 'bhe ge 'tɛnlɛ- 'bhe 'nɛ 'gwlaan- 'ɛ 'yale- ma. Zozefu -nɛ 'ɛ 'tɔkpaa- Zesu.

2

-Zadɔ' mu -o Zesu malrɔkpa zii'

¹ Zesu [y]aa Betelemu, Zude 'klɛɛn 'ɛ 'yi -wa 'nɛ do ta 'waati 'la ba, 'ke -bhleɲgbe Erɔdi 'yaale- -o Izraeli mu 'ɛ 'wiin-. -A yale blaɛn, 'ke -zadɔ' mu -lɛdɔ' dale- -yɛtɛbhe -wlenyɛrɛ' [n]ɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke -o nule -Zeruzalemu. -O -yaa lafle' 'yi mlɛklɛnne mu 'ɛ 'taa- wogbeyaa 'ɛ 'bhɛɛ- daan. ² -O

bhɔle Zeruzalemu, 'ke -o mɛɛ mu -lɔrɔkpale dɔɔ: «-O -nɛ 'la 'yaa- 'bhɛɛ- 'kee- nu klɛlɛ 'ke Zuufu mu a -bhleɲgbe 'le -yoo 'naa ɛɛ? 'Wa -tɔɔmasie mlɛklɛnne do -ya -yɛtɛbhe -wlenyɛrɛ' [n]ɔɔ, 'bhela- -yile 'o [n]wa -a gbayɛ nɔɔ.» ³ -Bhleɲgbe Erɔdi 'bhe -jan 'ɛ 'male-, 'ke 'yee- 'pegee Zeruzalemu mu 'ɛ 'kpen zrubatɛdɔle. ⁴ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'kee- 'sraka 'lɛna mu 'lɛɛ mu 'ɛ 'pegee 'Tonj daan mu 'ɛ 'kpen 'siile, 'bhɛɛ- 'kee- 'mu -lɔrɔkpale dɔɔ: «-Waanbhaa' Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ 'la -yaa' -janwoa, -e nu yalɛ yɛ 'ɛ -dela nɔɔ- ɛɛ?» ⁵ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke -wa -lɛkunle -a ni dɔɔ: «-E nu yalɛ Betelemu, Zude 'klɛɛn 'ɛ 'yi -wa 'nɛ do ta. -Amasrɔyi -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do -jan 'lɛɛ- yɔɔndia- -a ba zayi' 'elwale gban -sɔ dɔɔ: ⁶ «'Bhi Betelemu -wa 'la -yoo Zude 'klɛɛn 'ɛ 'yi bhe! 'Yoo- 'ke Zude 'klɛɛn 'ɛ 'yi -wa mu 'ɛ 'kpen ba -wa 'fientronne 'le 'dɛ! -Amasrɔyi 'e ba mi do nu klɛlɛ -kunlii do 'le, 'bhɛɛ- 'bhe -le nu 'an Izraeli 'si mu 'ɛ 'lɛdɔɔle zi -lɛle' ta 'bhii- -bhlaa gooba mi do -yaa' -bhlaa mu 'ɛ 'lɛdɔɔ- gɔnɛ- 'la gbɛɛn.» ⁷ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Erɔdi 'woo- -zadɔ' mu 'ɛ 'siile gaanyi', 'bhɛɛ- 'ke -yoo -lɔrɔkpale mlɛklɛn- 'ɛ 'pwela- 'waati 'la ba 'bhe ma. 'Bhɛɛ- 'ke -o 'bhe 'waati 'ɛ 'pele 'a ni. ⁸ 'Bhe blaɛn, 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: «-Ka ge 'yee- -nɛ 'ɛ malrɔkpa kplankplan Betelemu; 'ke 'kaa [y]a, -ka nu 'ɲ 'kpeelekan, 'kooko- 'mi 'gbu ge 'ezin- -a gbale.»

⁹ -O yanle -bhleɲgbe Erɔdi 'wo- jan- 'ɛ malele, 'ke -o gele-. -O -yaa 'taa 'ɛ ta bhla 'la ba, 'ke -o -yɛkpaale 'yee- mlɛklɛn- do 'kpɔ 'la -wa [y]a 'elwale -yɛtɛbhe -wlenyɛrɛ' [n]ɔɔ 'bhe ma. 'Bhe dɔle -yaa -o trala. 'Dun- 'bhe 'bhɔle- nɛ 'yientenne 'ɛ 'yaa- 'fɛ 'la [l]a 'bhe trala, 'ke 'bhe dulale. ¹⁰ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, -o -yɛkpaale mlɛklɛn- 'ɛ ma 'ke -o zru 'kpaale 'egbenele. ¹¹ 'Bhe ya

'e 'yi, 'ke -o wlale- 'bhe 'fe 'e □la, 'bheε- 'ke -o -ne 'yientenne 'e 'yele -a nεε Mari 'koo. 'Bhe klele 'te, 'ke -woo 'kpo zenle- 'tre ma, 'bheε- 'ke -o -ne 'yientenne 'e gbale-. 'Bhe blaen, 'ke -woo ta 'kwe mu 'e 'liigole, 'bheε- 'ke -o glaan' mu 'nale- 'bhe ni: -Can 'pegee -lasiklɔɔ -gblen 'nrاله- -gloɔn plε: ansansi 'pegee miri. ¹² 'Bhe blaen, 'ke -Waanbhaa' -o 'kpeelekanle gbin na 'kaa waa niinale -o -zanta' Erɔdi ba 'ezin-. 'Bhela -zayile, -o niina- bhla 'e zi -o ba 'kleen 'e 'yi, -o zi -bhεeke' □sia.

Zozefu 'pegee -a na Mari blasaan- 'bheε- -o -ja Ezipu 'kleen 'e 'yi

¹³ -Zado' mu 'e gele blaen, 'ke Mεezan a -mleke' do 'pwele- Zozefu ba 'ezin- gbin na, 'bheε- 'ke 'bhe 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'E 'wlen-, -ne 'yientenne 'e 'pegee -a nεε 'kun, 'bheε- -ka blasaan- 'ke 'ka ge Ezipu 'kleen 'e 'yi; bo -a □nɔɔ ye -so 'foke 'mi 'a □pia 'e ni 'e nu yi 'la 'le, 'bheε- 'ka nu. -Amasroyi Erɔdi nu -ne 'yientenne 'e ziglinle -a de zayi'»

¹⁴ 'Bhe klele 'te, Zozefu bwele-, 'kee- -ne 'e 'pegee -a nεε 'kunle, 'bheε- 'ke -o gele- Ezipu 'kleen 'e 'yi -bi 'e zi. ¹⁵ -E □bwa Ezipu 'kleen 'e 'yi, 'ke 'bhe ge 'tenle- Erɔdi gale ma. 'Bhe -za 'e Mεezan -lala' janwo mi Oze -jan 'la □woa 'bhe 'leswa□. 'Bhe -jan 'e 'yaa- dɔɔ: «'Mi 'η gbe 'e 'siila- 'kaa -e go Ezipu 'kleen 'e 'yi.»

-Ne -bebe deyre

¹⁶ Erɔdi 'a 'yele 'bhii- -zadɔ' mu 'e -dawli' □kpa a -a gbe ta, 'ke -ya zrupliile 'egbenεle. -Ayile 'kee- mεε mu winbole 'kaa 'mu ge Betεlemu -wa 'e 'pegee 'bhe kpe ma -wa mu 'e ta, 'kooko- -ne 'gwlaan- mu 'la 'kpen lεε -o lεε do 'pegee lεε plε plεn- -o 'mu 'kpen de. 'Bhe lεε -lii yeke- 'e 'yaa- -benjo' -zadɔ' mu 'e mleklenne mu 'e □ya 'waati

'la ba 'bhe blaen lεε -lii yeke- 'e 'bheε- 'le. ¹⁷ 'Bhe ya 'e 'yi, Erɔdi kleza -yoo 'e 'bhe -Waanbhaa' -lala' janwo mi Zeremi 'wojan- 'e 'leswa□. ¹⁸ Zeremi -jan 'la □woa 'elwale gban -so 'bhe -le -ge: «'O 'trɔn -o -gbekanwli mu 'pegee 'dimi ma wisiwli -gbene mu ma Rama -wa 'e ta. Raseli -le -a -ne mu 'e wisi' zii', 'bheε- yaa -o dɔle- -a -la 'ke -wa taga; -amasroyi -a -ne mu 'e -gaa.»

Zozefu 'pegee -a na -gwa Ezipu 'bheε- -o □nwa Izraeli 'kleen 'e 'yi

¹⁹ Erɔdi gale blaen, 'ke Mεezan -Waanbhaa' a -mleke' do 'pwele Zozefu ba gbin na Ezipu 'kleen 'e 'yi. ²⁰ -E pe Zozefu ni dɔɔ: «'E 'wlen-, -ne 'e 'pegee -a nεε 'kun, 'bheε- 'ka niina- 'ka -zan Izraeli 'e 'kleen 'yi, -amasroyi mεε 'la zan mu -yaa -ne 'e deyre -glin 'zi, 'mu 'laa -o -li 'mu 'yre ma.»

²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zozefu 'e 'wlenle-, 'kee- -ne 'e 'pegee -a nεε 'kunle, 'bheε- 'kee- niinale -a -zanta' Izraeli 'kleen 'e 'yi. ²² 'Dun- -o bhole Izraeli 'kleen 'e 'yi; 'bheε- Zozefu 'a 'male- 'kaa Arikelausi -yalaa' -a de Erɔdi a -bhlenjbeya yaayre 'e □nɔɔ Zude 'kleen 'e ta, 'ke -gblaan 'klale -a -yi 'bhe 'kleen 'e 'yi gele ma. 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke -Waanbhaa' 'a 'kpeelekanle gbin na 'kaa yaa gele Zude 'kleen 'e 'yi, 'bheε- 'dun- -e ge Galile 'kleen 'e 'yi. ²³ 'Bhela- -yile, -e -ja yaale Galile 'kleen 'yi -wa 'ne do ta: -O -yaa 'bhe -wa 'e sii Nazareti. -Ayile, -Waanbhaa' -lala' -janwo' mi 'e 'wojan- 'e 'leswa□ -gee' dɔɔ: «-O nu a 'siile- Nazareti mi.»

-WAANBHA A -BHLENGBEYA 'E MA -JAN 'NRALE-

3

*Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -o
-Waanbhaa' a -jan 'e 'wo zii'
(Maki 1.2-8; Luki 3.1-18; Zaan*

1.19-23)

¹ Zozefu 'pegee -a na Mari, 'bhεε- 'bhe 'nε 'ε, -o 'yaa- 'waati 'la ba Nazareti, 'ke Mεε Wiinjfe' Mi Zaan 'pwele -a -yi Zude 'klεen 'ε 'yi -kpe 'ε ta, 'bhεε- 'kee- -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wole- 'sanle 'tε. ² -E -yaa pe 'zi mεε mu 'ε ni dɔɔ: «-Ka 'ploo- -za 'yɔɔ- klele ma, 'bhεε- -ka 'ka zru 'niina- -Waanbhaa' ba, 'ke 'ka 'ka taawogbeya 'ε mabɔɔ. -Amasroyi laanima -Waanbhaa' 'ε -yaa' -bhlengbeya 'yaa- bhla 'ε □bhwa -wa -din.» ³ -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai -janwoa 'yee- Zaan 'la ba zayi' 'elwale gban -sɔ dɔɔ: «Mεε do -le -toorodo 'zi -kpe 'ε ta 'kaa: -Ka Mεεzan a zibhe 'ε 'lemagaan, -kaa 'taawo- zibhe mu 'ε 'lɛdɔɔ-!»

⁴ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, Mεε Wiinjfe' Mi Zaan ta dune- 'ε 'tanle- yaa 'ke 'yɔɔnma 'ciε- 'le, 'bhεε- wi 'fle 'sentru do dɔle- yaa -a 'saanla; -e -yaa 'siesie- gama mu 'pegee -bɔn 'yi -zrɔ 'yrɔn mu -la bhle. ⁵ 'Bhe 'yi bhe, Zeruzalemu mu oo, Zude 'klεen 'yi mu 'kpen oo, 'bhe 'pegee Zrudεn yue ta mu, -o 'kpen 'yaa- nu 'zi -a ba. ⁶ 'Ke -o -yaa yan -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'pelele kpataakpa mɔkpen' 'yre ma, 'bhεε- Zaan -yaa -o wiinjfe' Zrudεn yue 'ε ba 'tε.

⁷ 'Dun-, Zaan 'a 'yele- 'bhii- Farizi mu -bebe 'pegee Saduse mu -bebe -yaa nu 'zi 'mu wiinjfeyre nɔɔ- -a ba, 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: «-Bhlu 'plalu mεε mu! -Dele pe 'ka ni dɔɔ 'ka blasan- -Waanbhaa' a yran 'la -yoo zan bhe 'bhe 'lεε- εε? ⁸ -Kaa zrɔn doo 'ka kleza mu 'ε ma 'bhii- 'ka 'ka zru -niinaa' -Waanbhaa' ba, 'bhεε- 'ka 'plooda- -za 'yɔɔ- klele ma. ⁹ 'Ka 'laa bole -a pele ma 'ka 'gbu 'kpee dɔɔ: <'O mɔɔ -gbɔɔ -le 'ke Abraamu 'le 'dε.> -Amasroyi 'mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε ma dɔɔ -Waanbhaa' sɔ vlε mu 'la bhe -o mabɔle, 'bhεε- -yoo kle 'ke Abraamu 'kpee yi mu 'le. ¹⁰ 'Bhe ya 'ε 'yi, -Waanbhaa' a poo

'ε 'lekpale -o, 'bhεε- -yoo zan -yri diinj mu 'ε takanle 'ke -ya san -o 'sεnε ma. 'Ke -yri diinj 'oo -yri diinj 'la bhe 'laa 'bhe bhaa -lrele' klele, -e nu 'bhe takanle 'bhεε- -e 'bhe blin 'tε 'yi. ¹¹ 'Ka 'ka 'taawogbeya 'ε maniilawoa, 'bhela- -yile 'mi -o 'ka 'wiinjfe zii' 'ke -yi 'le. 'Dun- mεε 'la 'bhe -o zan 'mi blaana, 'bhe zan 'ε -gloo 'yiya- 'mi ni, -a -gaale' laa -o 'mi ba 'ke 'mi 'a gaana ma -sawla mu 'ε go. 'Yele- nu 'ka 'wiinjfele 'ke Lii 'Wej 'ε 'pegee 'tε 'le. ¹² -Sien do -o -a 'kɔɔ. -E nu -mlɔ bhe mu 'pegee -mlɔ -gboo mu 'ε bapianle, 'bhεε- -yoo go 'eke- ma. -E nu -mlɔ bhe mu 'ε 'klale- bɔtɔ 'yi, 'bhεε- -e nu -mlɔ -gboo mu 'ε 'kpaciele 'tε 'la 'ke -yaa -lii -titi 'bhe 'yi.»

Zesu Krisi wiinjfeyre -yi ba

(Maki 1.9-11; Luki 3.21-22; Zaan 1.32-34)

¹³ -Yrekpaa' do, Zesu -daa Galile 'tre 'ε ta, 'bhεε- -e □nwa Zrudεn yue 'ε ta. 'Bhεε- -ya mabεenna Zaan -din, 'kooko- 'bhe 'a 'wiinjfe -yi 'ε ba. ¹⁴ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zaan 'ε -gbɛdɔle -a 'wiinjfele ma -yi 'ε ba, 'bhεε- 'ke 'bhe 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Mi -le -yaa sɔ bi 'ke 'η ge 'ε ba 'bhεε- 'ye 'η 'wiinjfe-, 'bhεε- 'bhi -le zan 'ε 'wiinjfele 'mi ba εε?»

¹⁵ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Dɔ -a klele 'la -zɔn. -Amasroyi, 'o nu 'sole- -Waanbhaa' zru maza 'ε 'kpen 'lεsɔle 'bhεε- gbεen- -gee'.» 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Zaan dɔle- Zesu 'wiinjfele -la. ¹⁶ -E yanle, 'ke Zesu 'pwele -yi 'ε ba. 'Bhe yre do 'kpɔ 'ε □nɔɔ bhe, 'ke lafle' 'liigole, 'bhεε- 'ke Zesu 'yrekpale -Waanbhaa' Lii 'ε ma; 'bhe -zinaa' 'a ta 'bhii- -bhooladɔ maanne- do gbεen-. ¹⁷ 'Bhεε- 'ke -weli' do dale- laanima, 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'N gbe 'la -za sɔ 'η ni 'egbenele 'yele- -gε, 'yele- 'η zrukpalaa 'egbenele.»

4

Zesu 'yidanyre -Setran' 'koo
(Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

¹ 'Bhe blaam, 'ke Lii 'Wen 'e gele-
'ke Zesu 'le -kpe 'e ta, 'kooko-
-Setran' 'a 'yidan-, 'bhεε- -ya balaa'
-za 'yoo- 'yi. ² Zesu -yrekpaa' mia
pe 'pegee -bi mia pe □kla 'ke yaa
pe 'kedo- 'kpo bhle. 'Bhεε- gbom
'a □dia. ³ 'Bhe 'yi, 'ke -Setran'
'e mabεenle Zesu -din, 'bhεε- 'ke
-ya pele- -a ni doo: «'Ke 'yoo- 'ke
-Waanbhaa' Gbe 'e 'le, -a pe kpoti
mu 'la bhe -o ni doo -woo maboo
'bhεε- -o kle 'ke pele mu 'le» ⁴ 'Bhe
klele 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni
doo:

«-A yoondele -o -Waanbhaa' 'a
'Sewe 'e 'yi doo: «*Bhaaplen*
-si 'e -dan' 'laa -o 'ke pele do
-kplenne' 'le; *'duj- jan mu*
'la 'kpen da -Waanbhaa' -lii
'mu -le -si na bhaaplen ni
'ezin-.»

⁵ 'Bhe blaam, 'ke -Setran' Zesu
'sile, 'kee- gele- 'kele- Zeruzalemu
-Waanbhaa' a -wa 'wen 'e ta;
'bhεε- 'ke -ya 'kpale -Waanbhaa'
*Gba 'Fe -Gbene 'e 'wiinj-. ⁶ 'Bhεε-
'ke -ya pele- -a ni doo: «'Kee-
'yoo- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'e -le,
'ploo 'e 'gbu ma 'bhεε- 'e balaa'
'tre ma. -Amasroyi -a yoondele -o
Waanbhaa' a 'Sewe 'yi doo:

«-Waanbhaa' nu -yaa' -mleke' mu 'e
winbole 'e -zayi'.

'Bhεε- -o nu 'e binale -o gbe -yi,
'kooko- 'e gaan madinj 'laa
wo vle ma.»

⁷ Zesu 'a zikpaa- -a ni doo:

«-A yoondele -o -Waanbhaa' a
'Sewe 'e 'yi 'ezin- doo:
'Yaa Meezan -Waanbhaa'
'yidanle.»

⁸ 'Bhe blaam, 'ke -Setran' gele-
'kele- 'ezin- vle goon 'trole- do
'wiinj-, 'bhεε- 'kee- 'drunyan ta -bh-
lengbe 'kleen mu 'e 'kpen 'pegee
'mu 'Irelya mu 'e 'kpen zronle- -a
ni. ⁹ 'Bhεε- -e pe Zesu ni 'te doo:
«'Nj nu 'bhe -bhleengbe 'kleen mu 'e

'kpen 'nale- 'e ni, 'kooko- 'e yalaa'
-o wiinj, 'ke 'yee 'kpo □zian 'η 'leε,
'bhεε- 'ke 'ye 'η -gbaa 'bhii- 'yaa-
-waanbhaa'.» ¹⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke
Zesu 'a 'pele 'a ni doo: «'E 'plenjo-
'η ma -Setran! -Amasroyi, -a
yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'yi
'kaa:

«*Bhaaplen Meezan do -kplenne*' -la
gba, 'bhεε- yaa -Waanbhaa'
-bhεeke' do 'kpo gbale yee-
blaam.»

¹¹ 'Bhe klele 'te, 'ke -Setran' 'ploole
Zesu ma. 'Bhεε- 'ke -mleke' mu
nule- 'yee- Zesu -din, 'bhεε- 'ke -wa
gbale- -a maza -yaa pe 'la ma 'bhe
ba.

Zesu -yaa' ye 'e zisaan- Galile
'tre ta

(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

¹² Zesu 'a 'male- 'kaa -o Mee
Wiinjfe' Mi Zaan □kwan, 'bhεε-
-wa □bwa -kaso 'yi, 'kee- gole-
Zude 'kleen 'e 'yi, 'bhεε- 'kee- nule-
Nazareti -wa 'e ta Galile 'tre 'e
ta. ¹³ 'Duj- yaa bole Nazareti,
-e -ja bole Kapenom -wa 'e ta.
'Bhe -wa 'e 'bhe -o Galile -draa
'e bhonja yre 'e □noo, Zabolon
'pegee Nefitali 'kleen mu 'e 'yi.

¹⁴ 'Bhe klegbeya 'e 'yi, -Waanbhaa'
-lela' janwo mi Ezai 'wojan- mu 'e
'leswa□; 'yee- Ezai 'a □pia 'elwale

-so doo: ¹⁵ «'Ka mu Zabolon 'kleen
'yi mu, 'ka mu Nefitali mu, 'ka
mu -draa bhonja mu, 'bhe 'pegee

'ka mu Zruden yue ta mu, 'bhεε-
'ka mu Zruden yue -zanta' mu 'e,
'bhe 'pegee 'ka mu Zuufu kle mu

'la 'ka -o Galile 'kleen gbe do 'e
'yi bhe! ¹⁶ 'Ka mu 'si mu 'la 'yaa-
-gblo 'yi, 'ka nu 'tebhile -gbene do
yele! Mee 'la zan mu yaale -o ga

'kleen a -gblo 'e 'yi, 'tebhile do nu
-bhile' -o ta!» ¹⁷ -A 'san 'bhe yi

'e ma, Zesu -Waanbhaa' a -jan 'e
'wole- -saan. -E -yaa pe 'zi mee
mu 'e ni doo: «-Ka 'ploo -za 'yoo-
mu klele ma, 'bhεε- 'ka 'ka zru
niina- -Waanbhaa' ba, -amasroyi

-Waanbhaa' a -bhleengbeya 'yaa-
bhla 'e □bhwa 'ka -din!»

Zesu -o kaade mu yizie 'sii zii'

(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

¹⁸ Zesu 'yaa- 'taawo zii' Galile -draa 'e bhonla bhla 'la ba, 'kee- Simo 'la -o -yaa 'bhe sii Pieri 'bhe 'pegee 'bhe naene- Andre 'yele. -O -yaa kaade yro bo 'zi -draa 'e ba, -amasroyi -o -yaa 'ke kaade mu 'le. ¹⁹ Zesu -o -siila doo: «Ka nu do 'η zi, 'bhεε- 'η nu 'ka klele mεε -bebe 'kun mu 'le 'bhii- 'ka kaa -bebe mu kun gone- 'la gbεen-» ²⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke -o 'ploole blaale- -waa' kaade yro mu 'e ma, 'bhεε- 'ke -o gele- dole Zesu zi. ²¹ Zesu 'bhole- -a -lεε sa 'egboonle, 'ke- naene- ma do ple -bhεeke' 'yele, Zaki 'pegee 'bhe naene- Zaan; 'mu 'yaa- Zebede gbe ple -la -le. -O mεε ple 'pegee -o de Zebede -yaa -waa' kaade yro mu 'e magaan 'zi -waa' -yitakon 'e 'yi. ²² Zesu -o 'siile-, 'ke -o nule- dole blaale- 'bhe zi, 'bhεε- 'ke -woo de 'tole 'a noo- ye -yitakon 'e 'yi.

Zesu -o mεε mu daan 'zi 'kee- gade mu bhee

(Luki 6.17-19)

²³ Zesu 'yaa- ge 'zi Galile 'tre ta yrekpen- =noo; -e -yaa mεε mu daan 'zi -Waanbhaa' a -jan 'e 'le Zuufu mu daanfε' mu 'e □la, -e -yaa -Waanbhaa' a -bhleighbeya ma -jan 'nrale- 'e 'wo zii'; 'bhe 'pegee -e -yaa gade mu 'e 'kpen -gloon 'pegee -sonzan' mu 'e 'kpen 'bhee zii'. ²⁴ -A 'tobholeya 'e 'yaa- zen 'zi Siri 'kleen 'e 'kpen 'yi. 'Bhe ya 'e 'yi, -o -yaa zan gade mu 'e 'kpen -gloon 'le -a ba, 'bhe 'pegee -yren 'e 'kpen -gloon -yaa mεε 'la zan mu ta: -Kwanii' mu oo, -soonsoondε mu oo, 'bhe 'pegee -flugba mu. Zesu -o ma ga mu 'e 'kpen -gwa. ²⁵ 'Bhela- -yile, -zamaa' sre -bebe -yaa -a zi: Galile 'kleen 'yi mu oo, -wa vu 'klale- ke ba mu oo, Zeruzalemu mu oo, Zude 'kleen 'yi mu oo, 'bhe 'pegee Zruden yue -zanta' mu 'kpen.

5

Zesu -o mεε mu daan 'zi vle goon do wiinj-

(Maki 3.13; Luki 6.12-13; 6.20)

¹ Zesu -zamaa' sre 'e 'yele-, 'kee- gele- yaale vle goon do 'wiinj-. 'Bhεε- -yaa' -klanlanε mu 'e -woo mabeenna -a -din, ² 'bhεε- -yoo daanle -saan -za -bebe mu 'lεε- 'le.

-Za wlan -zeze
(Luki 6.20-26)

- ³ Zesu pe -o ni doo: «Mεε 'la zan mu 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- waa -o 'ke -zake' 'le -Waanbhaa' -yre 'yi, -waa' pe -yinra! -Amasroyi -waa' pe -le 'ke laanima -Waanbhaa' -bhleighbeya -wa 'e 'le.
- ⁴ Mεε 'la zan mu -o wisi' zii', -waa' pe -yinra! -Amasroyi -Waanbhaa' nu -o tagale.
- ⁵ Mεε 'la zan mu -yi -o 'edoole, -waa' pe -yinra! -Amasroyi -Waanbhaa' nu 'tre 'e 'nale- -o ni -o 'cien 'le.
- ⁶ -A -lro -o mεε la zan mu ma 'bhii- -ledooleya kle bhaaplen mu plen-, -waa' pe -yinra! -Amasroyi pe 'la 'lro -o ma, -Waanbhaa' nu 'bhe 'nale- -o ni.
- ⁷ Mεε -yrenkla' mεε 'la zan mu ma, -waa' pe -yinra! -Amasroyi -o -yren nu 'klale- -Waanbhaa' ma!
- ⁸ Mεε 'la zan mu 'kpee 'fleele- -o, -waa' pe -yinra! -Amasroyi -o nu -Waanbhaa' ye!
- ⁹ Mεε 'la zan mu yilabla wla -o 'pegee -o yaayoon' mu plen-, -waa' pe -yinra! -Amasroyi -Waanbhaa' nu -o 'siile- -a gbe mu!
- ¹⁰ -O -yrenkpa' zii' mεε 'la zan mu ta -Waanbhaa' a -ledooleya 'e -zayi', -waa' pe -yinra! -Amasroyi -waa' pe -le nu klele laanima -Waanbhaa' a -bhleighbeya -wa 'e 'le!
- ¹¹ «'Ke mεε mu 'ka -zwanwoa oo, 'ke -o -yren 'e 'kpen -gloon

□kpaá 'ka ta oo; 'bhé 'pegee 'ke -o bhla 'é 'kpen -gloón □kpaá 'ka ma, 'mi -zayi', 'kaa- pé -yinra!'¹² 'Ka zrukpaale klé, 'bhéé- 'ka 'yilabla 'wolé- klé; -amasroyi 'bhé -trón -gbéne do -o 'ka 'magben- 'zi -Waanbhaa' ba laanima. -O -yrenkpaá -Waanbhaa' -léla' janwo mu 'la □nwa 'ka 'léé 'mu ta 'bhéé- gbéen-»

Wé 'pegee 'tebhile a -za

(Maki 9.50; 4.21; Luki 14.34-35)

¹³ «'Ka mu -le 'drunyan 'é 'yi wé 'lé. 'Ke wé 'é 'nranleya 'é -gwa -a -yi, 'ka só -a -nraleyá 'é dréekpale 'a ma 'nale- éé? Yaa klé -za 'ke 'yanwope 'lé -li mée ma, 'fóke -e bo blinle -la ma 'péélii-, 'bhéé- mée mu 'taawo- -a ta. ¹⁴ 'Ka mu -le 'ke 'drunyan 'é ta 'tebhile 'lé. 'Ke -wa do dóle- -o vlé góón do 'wiinj- waa só -a gaanle- mée mu ma. ¹⁵ 'Bhéé- waa -lanjbha do bhi 'bhéé- -wa dulaa' 'gbongbo do -la. -O -lanjbha 'bhile- 'é dunj laanima, 'kooko- -e bhi 'fé 'é □la mu 'é 'kpen ta 'werj. ¹⁶ 'Bhé ya 'é 'yi, -ka -bhi 'bhii- 'tebhile gbéen- mée mu -yre ma. 'Ke 'bhé □kla, 'ke -o 'ka kléza -lrele' mu 'é □ya, -o nu 'ka Dé laanima -Waanbhaa' 'é 'tobhole.»

Mée daangbéya 'tonj 'é ba zayi'

¹⁷ Zesu pé -o ni 'ezin- dóo: «Yaa kléle 'ka 'ni 'bhii- 'mi □nwa Moizi a 'Tonj 'é 'pegee -Waanbhaa' -léla' janwo mu 'é -waa' mée daangbéya mu 'é 'yisiéle! 'Naa 'nulé- -o -yisiéyre □noo, 'dunj- 'nj □nwa -o -lésoyre -la □noo. ¹⁸ 'Mi pé 'ka ni wlan 'é ni dóo 'ali- 'ke 'tré 'pegee lafle' □kaan, 'kee- kpa 'yee- 'tonj 'é 'séwé 'é yóonne- 'fiéntrónne do ta, -a do 'kpó 'laa nu gólé -a ba, 'sani- -za mu 'é 'kpen 'lésole plénj-. ¹⁹ 'Bhéla- -yile, 'ke mée 'la zan 'tonj mu 'é 'yisiéla, 'ali- 'kee- =kla -o ba 'tonj 'fiéntrónne 'gbu 'é 'bhéé- 'lé; 'bhéé- 'ke -ya -pia mée -bhééke' mu ni 'kaa 'mu 'tonj 'é 'yisié- 'bhii- 'yee- 'gbu gbéen-; -o nu a péle

'bhéé- zan 'é ma mée 'fiéntrónne laanima -Waanbhaa' -bhéngbéya -wa 'é ta. 'Dunj- 'ke mée 'la zan 'Tonj 'é 'klosikun, 'bhéé- 'kee- mée -vin mu 'é daan 'yee- 'Tonj 'é 'lé, -o nu a péle 'bhéé- zan 'é ma mée gbélaan laanima -Waanbhaa' -bhéngbéya -wa 'é ta. ²⁰ 'Bhé 'yi, 'mi pé 'ka ni dóo 'ke 'kaa- -lédooleya 'é 'yi laa yalé 'Tonj daan mu 'pegee Farizi mu 'é -waa' pé -lédooleya 'é ni, 'ka 'laa nu 'solé- géle- laanima -Waanbhaa' -bhéngbéya -wa 'é ta.»

Mée daanle yran ba zayi'

(Maki 11.25; Luki 12.57-59)

²¹ «'Kaa □maa dóo -a péle -o Moizi a 'tonj mu 'é 'yi -koo' -gbóo mu ni dóo: «*Yaa mée délé;*» 'ke mée 'la zan mée □dia, 'kiti -o 'bhé zan ma. ²² 'Mi 'dunj- pé 'ka ni dóo: 'Ke mée 'la zan 'é zrupliila -a nééne- do ma, 'bhé zan -o 'ke gépé 'lé -klu ta. 'Ke mée 'la zan 'a nééne- do -zwanwoa dóo: «*Zadóke,*» 'bhé zan -o 'ke gépé 'lé Zuufu mu a 'kitikan mée gbélaan -lédo' 'é ba. 'Bhéé- 'ke mée 'la zan 'a □pia 'bhé nééne- do ni 'ezin- dóo: «*Kwanii'*», 'bhé zan -o 'ke blinpe 'lé -jranama 'é 'é 'yi. ²³ 'Kee □nwa -Waanbhaa' 'gbalé 'sraka gopé 'la 'lé, 'bhéé- 'kee dulalé -o bhla 'la ba 'srakagoyré 'é -din, 'bhéé- 'kee- -dwa 'é 'kpée dóo -za do -o 'bhi 'pegee 'é nééne- do plénj-, ²⁴ 'ploó- 'yaa- 'sraka gopé 'é ma 'srakagoyré 'é -din, 'bhéé- gé 'é nééne- 'é ba 'elwalé 'pé, 'kooko- 'ka kpa do ma; 'bhé blaán, nu -Waanbhaa' gba 'é □nwa -a gbale 'sraka gopé 'la 'lé 'bhé 'lé.

²⁵ «'Ke mée do a ca -o 'é ma, 'bhéé- 'ke -yoo gé 'zi 'é 'lé -klu ta 'bhé ma, 'bhi 'pegee 'yee- mée 'é -ka 'kpa do ma zi 'é 'lii, 'sani- 'ka 'wlalé- plénj- -klu 'é ta. 'Ke 'yaa 'bhé kléle, 'kee- -ja 'é 'kpale- 'kitikan mi 'é 'koo; 'bhé nu 'é 'lenalé -kasofé gooba mu 'é ni, 'bhéé- 'mu 'é bo -kaso 'yi. ²⁶ 'Ke 'bhé □kla, 'mi pé 'é ni wlan 'é ni dóo: 'Sani- 'é 'pwele-

plɛj- 'bɛɛ -kaso 'ɛ 'yi; -yaa' ca 'la -yoo 'e ma 'e nu 'bɛɛ -goli' 'ɛ 'kɛn gbawolɛ 'ke 'bɛɛ ge 'tenlɛ -a -vin -goli' bɛɛ do 'kpɔ 'ɛ ma.»

-Yanbhɔɔya ba jan

(Matie 18.8-9; Maki 9.43; 9.47-48)

²⁷ «'Kaa □maa dɔɔ -a pele -o Moizi a 'toŋ mu 'ɛ 'yi 'kaa: <'Yaa -yanbhɔɔya klɛlɛ.> ²⁸ 'Dun- 'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan le do -glinna, 'bɛɛ- 'ke -a -yɛɛbhwa 'bɛɛ 'zi, -e -yanbhɔɔya -la □kla gban 'bɛɛ gbɛɛn- bɛɛ -Waanbɛɛ- yɛɛ 'yi. ²⁹ 'Kee- gbɛ -yiɛ' ta -yɛɛbɛ- 'le -a wla 'zi 'e zi 'bɛɛ- 'e baa- 'zi -za 'yɔɔ- 'yi, -a -yro, 'bɛɛ- 'ya blin 'e ma 'egbɔɔnle. 'Kee- ja -Waanbɛɛ- ba 'e 'yɛɛbɛ- gbɛ do 'le, 'bɛɛ mab- haabhɔ 'ke -woo 'e 'gbutru 'ɛ 'kɛn blin -jranama 'tɛ 'ɛ 'yi. ³⁰ 'Kee gbɛ -yiɛ' -le -a wla 'zi 'e zi 'bɛɛ- 'e baa- 'zi -za 'yɔɔ- 'yi, -a takan' 'bɛɛ- 'ya blin 'e ma 'egbɔɔnle. 'Kee dɔɛ do winbwa- -a -yi 'bɛɛ mabhaabhɔ, 'ke -woo 'e 'gbutru 'ɛ 'kɛn blin -jranama 'tɛ 'ɛ 'yi.»

Gwlenna yaa- 'kanza-

(Matie 19.7-9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

³¹ «-A pele -o 'ezin- 'yee- Moizi a 'toŋ mu 'ɛ 'yi dɔɔ: <'Ke mɛɛ 'la zan -o -a zi 'bhii- -e 'plool- -a na ma, -e gwlenna yaa- 'kan 'sɛwɛɛ, 'bɛɛ- -e 'bɛɛ na -a na 'ɛ ni.> ³² 'Dun- 'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'Ke mɛɛ 'la zan na 'laa gwɛn -glinlɛ', 'bɛɛ- 'kee- ploola 'bɛɛ ma, -yoo 'bɛɛ bɔ 'zi gwɛn -glin zi -la ta bɛɛ. 'Dun- 'ke -o -ploola le 'la ma, 'bɛɛ- 'ke 'bhi 'gwlaan- 'la 'bɛɛ □sia 'e 'na 'le, 'yoo- yanbhɔɔya -la klɛ 'zi 'bɛɛ gbɛɛn- bɛɛ.»

'Sienwoza ba jan

³³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Kaa □maa dɔɔ -wa □pia -kɔɔ- -gbɔɔ mu 'ɛ ni dɔɔ: <'Ke 'yee 'sienwoa- pɛ 'la ma 'yaa 'bɛɛ 'sienwoza 'ɛ 'tolɛ- ye, 'dun- 'yee 'sienwoa-

pɛ 'la ma -Waanbɛɛ- 'yɛɛ ma, 'bɛɛ 'lɛsɔ.> ³⁴ 'Dun- 'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'Ka 'laa 'ka 'sienwole pɛ 'kedo- 'kpɔ ma: 'Ka 'laa 'ka 'sienwole laflɛ' ma, -amasɔɔyi -Waanbɛɛ- a -bhɛngbɛya yaayɛ -le 'ke laflɛ' 'ɛ 'bɛɛ- 'le; ³⁵ 'ka 'laa 'ka 'sienwole 'trɛ ma, -amasɔɔyi -Waanbɛɛ- gaankpɛɛ -le 'ke 'trɛ 'ɛ 'bɛɛ- 'le; 'ka 'laa 'ka 'sienwole Zeruzalɛmu ma, -amasɔɔyi -bh- lɛngbɛ -gbɛnɛ 'ɛ 'yela- a -wa -le 'kele-. ³⁶ 'Yaa 'e 'sienwole 'e ngblo 'ɛ ma, -amasɔɔyi 'yaa sɔ 'e winbɛ mu 'ɛ do 'kpɔ klɛle- 'epu 'pegee 'etile. ³⁷ 'Kaa <-Aani'> bɔ 'kaa- <-Aani'> 'le, 'bɛɛ- 'kaa- <'Yooye-> bɔ 'kaa- <'Yooye-> 'le. 'Ke 'ka pɛ 'la □kpaa 'bɛɛ -jan 'ɛ ma, 'bɛɛ da -Setran- 'la ba.»

-Za -zigole ba jan

(Luki 6.29-30)

³⁸ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Kaa □maa dɔɔ -wa □pia dɔɔ: <'Ke mɛɛ do 'e 'yɛɛbɛ- do □pwan, -o nu 'bɛɛ zan 'ɛ 'yɛɛbɛ- do 'pɔnlɛ- 'ezin-; 'bɛɛ- 'ke mɛɛ do 'e 'sɔnbɛ- do 'cienna-, -o nu 'bɛɛ zan 'ɛ 'sɔnbɛ- do 'ciɛnlɛ- 'ezin.> ³⁹ 'Dun- 'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'Ka 'laa -za 'yɔɔ- zigole -za 'yɔɔ- 'le 'eke- ma. 'Ke mɛɛ do 'e □zwan 'e gbɛ -yiɛ' ta 'trɔn 'ɛ ta, 'e gbɛ -koo ta 'trɔn 'ɛ 'bɛɛ dɔ -a ni 'bɛɛ- -e 'bɛɛ zɔn. ⁴⁰ 'Ke mɛɛ do -a zi 'bhii- -e ge 'e 'le -klu ta 'e ta dunɛ- 'ɛ 'si zayi', -a 'to 'bɛɛ- -e 'yaa- dunɛ- tralape 'ɛ si 'ezin-. ⁴¹ 'Ke mɛɛ do 'a □pia 'e ni 'kaa -e -yaa' 'kwe do 'si kpanma, 'bɛɛ- 'e 'taawo- 'kele- 'kilo do ta, -yaa' 'kwe 'ɛ 'si, 'bɛɛ- 'e 'kilo plɛ ta 'taawo- 'kele-. ⁴² 'Ke mɛɛ pɛ do -yɛɛwoa 'e ma, 'bɛɛ pɛ 'ɛ 'na 'bɛɛ zan 'ɛ ni; 'bɛɛ- 'ke mɛɛ do -o -a zi 'bhii- -e pɛ do ca si 'e 'kɔɔ, 'yaa 'bɛɛ -gbɛdɔɛ -a ma.»

'E 'sɔɔnnii mu -za 'sɔ 'e ni

(Luki 6.27-36)

⁴³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Kaa □maa dɔɔ -wa □pia dɔɔ: <'E -vindo' mi -za 'sɔ 'e ni, 'bɛɛ- 'e 'sɔɔnnii

'ε 'bhe vensi' 'e yin 'lii.»⁴⁴ 'Dun-
'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'Ka 'soonnii
mu 'ε -za 'sɔ 'ka ni; 'bhεε- 'ka 'ka
'seriwo mεε 'la zan mu -yrenkpa'
'ka ta 'mu a -za ma.⁴⁵ 'Ke 'bhe
□kla, 'ka nu klele 'ka Dε 'la -yoo
lafle' 'yi laanima 'bhe 'nε mu 'le.
-Amasroyi -e -yaa' -yretεbhe 'ε bhi
mεε -yɔɔ' mu 'pegee mεε wlan mu
ta gɔnε- 'la gbεen-; -e la ban mεε
-lεdɔɔle mu 'pegee mεε -lεbiile mu
ta 'bhεε- gbεen- 'ezin-.⁴⁶ 'Ke 'ka
-za 'sɔ mεε 'la zan mu ni, 'bhεε- 'ke
'bhe zan mu 'te -la -za 'sɔ 'ka mu
ni. 'Ka nu -trɔn 'ε -dela 'srɔɔwɔle
-Waanbhaa' 'kɔɔ 'bhe ma εε? 'Ali-
'nisrakun mu 'ε 'mu 'a kle 'bhεε-
gbεen-.⁴⁷ 'Ke 'ka 'ka nεnε- mu
'te -la 'pubɔ-, 'ka gole -o mεε -vin
mu 'ε -o ma 'nale- εε? 'Ali- mεε
'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ, 'mu
'a kle 'bhεε- gbεen-.⁴⁸ 'Ka 'lεsɔle
kle -za 'kpen 'yi, 'bhii- 'ka Dε 'la
-yoo laanima 'bhe 'lεsɔle -o gɔnε-
'la gbεen-»

6

Pe 'nale- 'kɔɔflenzan mu ni

¹ «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'el-
rele, 'ka 'kaa 'laa -Waanbhaa'
-lεεgblaanya 'ε 'yi 'taawɔza 'ε
kle 'bhaaplenj mu -yre ta, 'kooko-
mɔkpen' 'yrebhɔ 'ka zi, 'bhεε- -o
'ka 'tɔbhɔ. 'Ke 'kaa □kla 'bhe
gbεen- bhe, 'ka 'laa nu 'bhe ma
'trɔn- -srɔɔwɔle 'ka Dε -Waanbhaa'
'la -yoo laanima 'bhe 'kɔɔ.»

² «'Ke 'yoo- pe do 'nale-
'kɔɔflenzan mu ni, 'yaa
wonwonzenle 'bhii- mεε
-yrekɔɔza kle mu a kle gɔnε- 'la
gbεen- Zuufu mu daanfε' mu 'ε
'pegee 'pεelii- -gbleba mu 'ε ta. -O
'bhe kle 'bhe gbεen- bhe, 'kooko-
mεε mu -o 'tɔbhɔ mɔkpen' 'yre ma.
'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ -woo
kleza mu 'ε ma -trɔn 'srɔɔwoa-
gban.³ 'Dun- 'bhi, 'ke 'yoo- pe
do 'nale- 'kɔɔflenzan mu ni, 'e
gbε -yie' -o -za 'la kle 'zi 'ε gbε
'-koo' -za 'laa dɔle 'bhe 'yi. ⁴ 'Bhe
klegbeya 'ε 'yi, 'e pe 'la 'bhe 'naa-

bhe, 'bhe tagaanle bo. 'Bhεε- 'e Dε
-Waanbhaa' 'la 'yre -o 'e -za 'la kle
'zi gaanyi' 'bhe ma, 'bhe nu 'bhe
-za 'ε ma -trɔn 'nale- 'e ni.»

'Seriwogbeyā -Waanbhaa' ni
(Luki 11.2-4)

⁵ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ke
'ka -o 'ka 'seriwo zii', 'ka 'laa
klele 'bhii- mεε -yrekɔɔza kle mu
'ε gbεen-: 'Seriwole sɔ -o ni -o
dulalele Zuufu mu daanfε' mu 'ε
□la, 'bhe 'pegee -gbleba mu 'ε 'lεzi-
'kooko- mɔkpen' 'yrekpa- -o ma,
'bhεε- -woo 'tɔbhɔ-. 'Mi pe 'ka ni
wlan 'ε ni dɔɔ -woo kleza mu 'ε
ma -trɔn 'srɔɔwoa- gban. ⁶ 'Dun-
'bhi, 'ke 'yoo- 'e 'seriwole, wla
'e yi 'fεkpee 'ε □la, 'bhεε- 'fε 'ε
'liitan 'e ta. 'Bhεε- 'e 'seriwo 'e Dε
-Waanbhaa' 'la -yoo gaanyi' 'bhe
ni; 'bhεε- 'yee- 'la 'e -za 'la kle 'zi
gaanyi' 'bhe ye bhe, -e nu 'bhe ma
-trɔn 'nale- 'e ni.»

⁷ «'Ke 'ka -o 'ka 'seriwo zii',
'ka 'laa bɔle -jan do 'kpo ta
'ebebele 'bhii- mεε 'la zan mu
laa -Waanbhaa' dɔ 'mu 'a kle
gɔnε- 'la gbεen-: -O 'kpee ma
'ke -o □bwa -jan do ta 'ebebele,
'bhεε- -Waanbhaa' nu -waa' 'seri 'ε
'lekunle. ⁸ 'Ka 'laa klele 'bhii- 'woo-
mu gbεen-. -Amasroyi 'ka maza -o
pe 'la ma, 'ka Dε -Waanbhaa' 'bhe
dɔ gban 'elwale 'sani- -a -yrewole
-lεε. ⁹ 'Ke 'ka -o 'ka 'seriwo zii',
-kaa pe gɔnε- 'lεε- gbεen- dɔɔ:

«-O Dε -Waanbhaa' 'la -yoo laan-
ima, bhaa mɔkpen' 'e tɔ
'wenj 'ε 'bhɔ.

¹⁰ Bhaa 'yaa- -bhlenjgbeya 'yaa- yi
'ε 'bhɔ;

bhaa 'tre ta mu 'ε -woo 'e zru maza
kle 'bhii- -wa kle gɔnε- 'la
gbεen- laanima.

¹¹ 'O gba -zɔn 'o 'le pele ba.

¹² 'O -za 'yɔɔ- mu 'la □kla, -o -sroma
'yan 'bhii- mεε 'la zan mu
-za 'yɔɔ- kle 'o ni, 'o 'mu a
-sroma yan gɔnε- 'la gbεen-.

¹³ 'Yaa 'tolε- 'ke -Setran' 'o 'yidan-
'bhεε- -yoo 'o bɔ -za 'yɔɔ- 'yi.
'Dun- 'o go -Setran' 'kɔɔ.

-Amasroyi 'bhi -le a pe -le
'ke -bhleŋgbeya 'pegee
-glooya', 'bheε- 'tobhōleya
'le -yikpensee ta. Amiinal»

¹⁴ «Wlan 'ε ni, 'ke mεε -bhεεke'
mu -za 'yoo- =kla 'ka ni, 'bheε- 'ke
'ka -waa' -sroma 'ε -yaan, 'ka De
-Waanbhaa' 'la -yoo laanima 'bhe
nu 'ka mu a -sroma 'yanle- 'ezin-.
¹⁵ 'Dun- 'ke 'ka 'laa mεε -bhεεke'
mu a -sroma 'yanle-, 'ka De 'la -yoo
laanima 'bhe laa nu 'ka mu a pe
-sroma 'ε 'yanle- 'ezin-.»

'Sunwla

¹⁶ «'Ke 'ka -o 'sun 'yi, 'ka
'laa 'ka wleyisriwole 'bhii- mεε
-yrekooza kle mu 'ε gbεen-:
-Woo wleyisriwo 'eyoole, 'kooko-
mōkpen' 'a 'yaango- 'bhii- -woo
'sunwla zii'. 'Mi pe 'ka ni wlan
'ε ni dōo -woo kleza mu 'ε ma
-trōn -sroowa gban. ¹⁷ 'Bhi 'dun-
'ke 'yoo- 'sun 'yi, 'e 'fe 'gbu 'elrele,
'bheε- -lasiklōo -gblen 'nrāle- 'kla 'e
'gbu ta, ¹⁸ 'kooko- mεε mu laa nu -a
'yaangole 'bhii- 'yoo- 'sun 'yi. 'Dun-
'ε De -Waanbhaa' do -kplēn 'la -ya
□nōo gaanyi' ye bhe, 'bheε- 'yee-
De -Waanbhaa' 'la 'kee- gaanyiza
ye bhe, 'yele- nu -a ma -trōn 'nale-
'e ni.»

'Tre ta -naflo mu 'pegee lafle' 'yi
-naflo mu

(Luki 12.33-34; 12.15-34; 1 Tim-
ote 6.9-10)

¹⁹ «'Ka 'laa -naflo mu zredōle 'ka
'gbu ni 'tre ta -ge. -Amasroyi -can
'pegee -wlenne' mu sō -o 'siele,
'bheε- -faannii' mu sō nule- 'kaa 'fe
'ε 'liikonj mu 'ε 'siele- 'bheε- -o 'kaa-
-naflo mu 'ε faan. ²⁰ -Ka -naflo
mu 'ε zredō 'ka 'gbu ni lafle' 'yi;
-wlenne' mu 'pegee -can mu laa -o
'bhe □nōo ye bhe 'ke -o 'mu sie,
'bheε- -faannii' mu laa sō 'kaa- 'fe
'liikonj mu 'ε 'siele, 'bheε- -o 'kaa-
-naflo mu 'ε faan. ²¹ -Amasroyi
'yaa- -naflo 'ε -yoo yre 'la □nōo, 'e
zru bole -o 'bheε- yre □nōo 'ε ta.»

-Koo' 'yrebhe- mu -le -koo' 'fle 'ε
ta 'tebhile 'le
(Luki 11.34-36)

²² «-Koo' 'yrebhe- mu 'ε -woo
-koo' 'fle ta 'tebhile -la -le. 'Kee-
'yrebhe- mu 'ε -woo kplankplan,
'ε 'fle 'ε 'kpen takanle -o 'wen.
²³ 'Dun- 'kee 'yrebhe- mu 'ε waa -o
kplankplan, 'ε 'fle 'kpen -o -gblo
'yi. 'Kee 'yi 'tebhile 'ε 'bhe -o 'ke
-gblo 'le, 'yoo- -gblo ti -gbene -la
-yi.»

-Goli' 'flen 'pegee -Waanbhaa' a
-za
(Luki 16.13)

²⁴ «Mεε do laa sō yewole -kunlii
ple ni 'eke- zi. 'Kee- 'bhe □kla, -a
do ven nu 'sile- -a yin 'lii, 'bheε- -a
-bhεεke' do 'ε -za sō a ni. 'Ke -a lii
biile -o -a do 'yi, -e nu -a -bhεεke'
do 'ε mavεεε. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ka
'laa sō klele- -Waanbhaa' a lu 'le,
'bheε- 'ka kle -goli' a lu 'le 'ezin-.»

'Ka 'kpale- kle -Waanbhaa' 'yi
(Luki 12.22-31)

²⁵ «'Bhela- -zayile, 'mi pe 'ka ni
dōo 'ka 'laa 'ka 'si 'ε yienkanle:
'kee- =kla 'ka 'le pele 'le oo, 'kee-
-kla 'ka 'mi yi 'le oo, 'bhe 'pegee 'ka
nu pe mu 'la 'klale- 'ka ta, 'ka 'laa
'mu do 'kpo-za yienkanle. 'Bhe 'yi,
-koo' -si 'ε 'bhe mabhaa laa bhō
pebble ta εε? 'Bheε- -koo' 'fle 'ε
mabhaa laa bhō -koo' tape mu ta
εε? ²⁶ -Ka laanima maanne- mu 'ε
-glin doo. Waa pebbe bō, 'bheε-
waa pe bhaa kan; 'bhe 'pegee waa
pele zredō, 'dun- 'ka De 'la -yoo
laanima 'bhe -o -lebo'. 'Ka mu
mabhaa 'laa bhō maanne- mu ta
εε? ²⁷ 'Ka -de 'gbu -le sō -a -si
'ε baan' sa 'klale 'a ba, -a 'kpee
yienkanle 'ε ma εε?»

²⁸ «-Mela ma, 'bheε- 'ka -o dune-
mu yienkan' zii' εε? -Ka 'ka
'yrekpa -bōn -bi mu 'ε 'pwegbeya 'ε
ta doo: Waa sō yewole, 'bheε- waa
sō dune- mu 'tanle. ²⁹ 'Bheε- 'dun-
'mi pe 'ka ni dōo: 'Ali- -bhleŋgbe
Salomō -yaa yaa 'tobhōleya 'ε
'kpen 'yi, -a -baale' -lreleya laa

'kanle- 'woo- -bon -bi mu 'ε -o ta.
³⁰ -Bon mu 'la -woo -zon gba la,
 'bhεε- -o nu -o -yrole' too, 'bhεε-
 -woo blin 'te 'yi, 'ke -Waanbhaa'
 -o baa 'elrele; yaa nu 'ka mu
 -baale' 'elrele 'ke 'bhε kan -waa'
 pe -baagbeya 'ε ta εε? 'Kaa- 'kpa-
 leya 'ε -a -yi 'bhε -o 'fientrōnne
 'de! ³¹ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ka 'laa -za
 'kedo- 'kpō yienkanle, 'bhεε- 'ka
 'laa 'pele- dōo: <'O nu -mela bhlele,
 'bhεε- 'o nu -mela mile εε? 'Bhε
 'pegee 'o nu -mε pe -la 'klale- 'o
 ta εε?> ³² Mεε 'la zan mu laa
 -Waanbhaa' dō, 'mu -le 'woo- -za
 mu 'la bhe 'mu ziglin. 'Ka Dε 'la
 -yoo laanima -a 'gbu 'a 'yaango-
 'bhii- 'ka maza -o 'woo- pe mu
 'ε ma. ³³ -Ka -Waanbhaa' a -bh-
 lengbeya 'ε 'pegee 'ka 'ledōoleya
 -a -yre 'yi 'mu -la yienkan' 'elwale
 'pe. 'Ke 'ka 'bhε □kla, 'bhεε- -e nu
 'ka gbale 'bhε pe mu 'ε 'kpen ba.
³⁴ 'Ka 'laa too -za yienkanle -zon.
 -Amasrōyi 'ka nu 'ngami 'bhεεke
 'srōowole too. 'Bhε 'yi, yi 'ε 'kpen
 'pegee 'bhε 'yi za -le.»

7

'Eke- 'to 'yōō- 'pele- laa lele
(Luki 6.37-42)

¹ «'Ka 'laa mεε -bhεεke' mu
 'to 'yōō- pele, 'kooko- waa nu 'ka
 mu 'to 'yōō- pele 'ezin-. ² 'Ka
 mεε -bhεεke' 'to 'yōō- pe gonε-
 'la gbεen-, -o nu 'ka mu 'to 'yōō-
 pele 'bhεε- gbεen-. 'Ka mεε mu
 kun gonε- 'la gbεen-, -o nu 'ka mu
 'kunle- 'bhεε- gbεen-. ³ -Yrikpu'
 'la 'bhε -o 'ε 'gbu 'yre 'ε ba 'yaa
 'bhε ye, 'fō -gaa 'klenε 'la 'bhε -o
 'e nεenε- 'ε 'yre 'ε ba 'e 'bhεε- ye
 εε? ⁴ 'E sō a pele- 'nale- -a ma
 'e nεenε- 'ε ni dōo: <-A 'to 'mi 'e
 'yre ba -gaa 'klenε 'ε go>. 'Dun-
 'ke -yrikpu' do -o 'bhi 'gbu 'yre 'ε
 ba εε? ⁵ Mεε -yrekwōza kle mi, 'e
 'gbu 'yre ba -yrikpu' 'ε go 'elwale
 'pe, 'bhεε- 'kee yre ma □ya, 'e sō 'e
 nεenε- 'ε 'yre ba -gaa 'klenε 'ε gole-
 'te.»

⁶ «'Ka 'laa -Waanbhaa' a pe 'wenj
 mu 'ε gbekpale mεε zru -yōō' mu
 'kōō, 'kebhlaale, -e kle 'bhii- 'ke
 'ka wi -lrele' -naa -gbaan' mu ni,
 'bhεε- boolazi -o yran 'ka 'gbu ma.
 'Bhε 'yi, pe mu 'la 'gbu -za mu
 -o 'ka 'kōō 'egloole 'ka 'laa 'mu
 blinle □swa mu ni, 'kooko- waa nu
 'taawole -o ta 'tre ma.»

Pe -yrewole -Waanbhaa' ma
(Luki 11.9-13)

⁷ «-Ka pe -yrewo' -Waanbhaa'
 ma, 'bhεε- e nu 'bhε 'nale- 'ka ni;
 'ke 'ka pe 'la ziglinna -a ba, 'ka nu
 'bhε 'srōowole. -Ka kōkōde -a ta,
 'bhεε- -e nu -yaa' 'fε 'ε 'liigole 'ka
 ni. ⁸ -Amasrōyi 'ke mεε 'oo mεε
 'la zan pe -yrewoa -a ma, 'bhε zan
 nu 'bhε pe 'ε 'srōowole -a 'kōō. 'Ke
 mεε 'la zan pe 'la ziglinna -a ba,
 'bhε zan nu 'bhε 'srōowole; 'bhεε-
 'ke 'bhi 'la kōkōdia -yaa' 'fε 'liikonj
 'ε ta, -e nu 'bhε -liigole 'e ni. ⁹ 'Ka
 ba mεε 'gbu 'ε -de 'gbu -le sō kpoti
 'nale- -a 'gbu 'nε 'ε ni 'ke 'bhε 'bluu
 'yrewoa- -a ma εε? ¹⁰ 'Bhεε- 'ezin-
 -de 'gbu -le sō mle do 'kpale 'bhε
 'gbu 'nε 'ε 'kōō 'ke 'bhε kaa do
 -yrewoa -a ma εε? ¹¹ 'Ka mεε -yōō
 mu, 'ke 'ka mu sō pe wlan mu
 'nale- 'ka 'nε mu 'ε ni, -mela ma
 'bhεε- 'ka Dε 'la -yoo laanima 'bhε
 'laa nu 'sōle- 'ke 'ka pe -lrele' mu
 'la -yrewoa -a ma 'mu 'nale- 'ka ni
 εε? ¹² 'Kaa- zi 'bhii- mεε -bhεεke'
 mu -za 'oo -za 'la kle 'ka ni, 'ka mu
 'ezin- -ka 'bhε 'yansi za kle -o ni.
 Moizi a 'toj mu 'ε 'bhεε- -jan mu
 'ε □woa, 'bhεε- -Waanbhaa' -lela'
 janwo mu 'ε 'mu 'bhεε- do 'kpō 'ε
 □woa 'ezin-.»

Felii kprεnε- 'pegee 'felii -gbenε
mu a -jan
(Luki 13.24)

¹³ «-Ka wla -Waanbhaa' ba
 wlayre kprεnε- 'ε 'bhεε- =nōō.
 -Amasrōyi -Jranama ['wlayre-] -lii
 'ε -yoo 'egbenele; 'bhεε- zibhe
 'la ge -a □nōō, 'bhε -laata' -o
 'egbenele. -Ayile mεε -bebe ge
 'bhεε- zi 'ε zi. ¹⁴ 'Dun- bole -yre

ma -si 'e 'bhe 'wlayre- lii 'e -yoo kprene-, 'bhe □nɔɔ zibhe 'e -yoo kpre; 'bhela- -yile mɛɛ -bebe 'laa 'bhe zi 'e si.»

Bhla ma -Waanbhaa' -lela janwo mu

(Luki 6.43-44)

¹⁵ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «Ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba bhla ma -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e -zayi! -O nu 'ka ba -o -yi -dɔɔ 'le 'bhii- -bhlaa mu gbɛɛn-, 'duŋ- -o 'gbu 'kpee, -woo 'ke sɔpɛ mu -la -le. ¹⁶ 'Ka sɔ -o dɔle- -o klɛza mu -la ma; 'bhii- 'ka sɔ -yri diiŋ 'e dɔle- -a bhaa ma gɔɛ- 'la gbɛɛn-. 'Ka sɔ -lomlin' bhaa 'kanle daanlere diiŋ mu 'yi ɛɛ, taa- 'ka sɔ 'manjgloo bhaa 'kanle -zulere diiŋ mu 'yi ɛɛ? ¹⁷ -Yri diiŋ wlan bhaa -lrele' mu -la klɛ, 'bhɛɛ- -yri diiŋ -yɔɔ' bhaa -yɔɔ' mu -la klɛ. ¹⁸ -Yri diiŋ wlan laa sɔ bhaa -yɔɔ' mu klɛle-, 'bhe klegbeya do 'e 'yi, -yri diiŋ 'yɔɔ- laa sɔ bhaa -lrele' mu klɛle-. ¹⁹ 'Ke -yri diiŋ 'oo -yri diiŋ 'la 'bhe 'laa 'bhe bhaa -lrele' klɛ, -o nu 'bhe takanle, 'bhɛɛ- -wa blin 'tɛ 'e 'yi. ²⁰ 'Bhe 'yi, 'ka -yri diiŋ 'e dɔ -a bhaa ma gɔɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka nu bhla ma -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e dɔle -o klɛza mu 'e ma 'bhɛɛ- gbɛɛn-.»

-Waanbhaa' a -jan 'e 'yizaklele (Luki 13.25-27)

²¹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'mi sii 'kaa: <Mɛɛzan, Mɛɛzan>, -o 'kpen 'laa nu gele laanima -bhleŋgbeya -wa 'e ta; 'ke yaa 'e go mɛɛ 'la zan mu 'ŋ Dɛ 'la -yoo laanima 'bhe zru maza klɛ 'bhe zan mu do -kplɛn ba. ²² 'Kitikan yi -gbɛɛɛ 'e 'le, mɛɛ -bebe mu nu a pele 'ŋ ni dɔɔ: <Mɛɛzan, Mɛɛzan, 'o mɔɔ -Waanbhaa' -lelajanwoa 'e 'tɔ 'yi, 'o 'zina mu -gbian mɛɛ mu zi 'e 'tɔ 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'o 'sole- maza -bebe □kla 'e 'tɔ 'e 'yi.> ²³ 'Ke -o 'bhe □pia, 'ŋ nu a zikpale -o ni dɔɔ: <'Naa 'ka

dɔle -lido'; -ka 'ka 'plɛŋgo- 'ŋ ma 'egbɔɔnle, -za 'yɔɔ- klɛ mu.>»

'Fe -glɔɔn ple ma -gɔɔn (Luki 6.47-49)

²⁴ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Bhe ya 'e 'yi, 'ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'wo- jan- mu 'lɛɛ- =maa, 'bhɛɛ- 'ke -yoo -yizakla, 'bhe zan 'e -yoo 'bhii- mɛɛ yikanle do 'la -yaa' 'fe 'e -dwa vle -saa -glɔɔ do ta. ²⁵ La -gbɛɛɛ do -baan, 'bhɛɛ- tɔ mu 'e □kaan, 'bhe 'pegee la 'yi 'e paa 'fe 'e ma 'kee- bɛɛnle-; 'duŋ- 'fe 'e yaa 'klalɛ-; -amasɔyi 'fe 'e gaan bole -yaa vle -saa -glɔɔ 'e ta. ²⁶ 'Bhe klegbeya do 'e gbɛɛn-, 'ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'wojan- mu 'la bhe -o □maa, 'bhɛɛ- 'ke yaa -o -yizaklele, -yoo 'bhii- -zadɔkle mɛɛ 'la 'bhe 'bhe a 'fe do -dwa -yɛntre' 'yi. ²⁷ La -gbɛɛɛ do -baan, 'bhɛɛ- tɔ mu 'e □kaan, 'bhe 'pegee -ploo -gbɛɛɛ do -kaan, 'bhɛɛ- la 'yi 'e □paa 'fe 'e ma, 'kee- bɛɛnle-, 'kee- klaale, 'bhɛɛ- -e □wia 'fenfen.»

Zesu a mɛɛ daangbeya (Maki 1.22; Luki 4.32)

²⁸ Zesu 'yanle- -zamaa' 'e daan- lele, 'ke -o 'kpen 'liibhaale -o ma -yaa' mɛɛ daangbeya 'e ma. ²⁹ -Amasɔyi yaa mɛɛ mu 'e daanle 'bhii- -waa' 'Toŋ daan mu 'e -waa' daangbeya 'e gbɛɛn-. -Yoo -daanna 'bhii- 'senzan-.

ZESU 'SOLE- MAZA -BEBE □KLA

8

Zesu -kpaande' mi do -bheela (Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

¹ Zesu gole vle gɔɔn 'e 'wiin-, 'ke -zamaa' 'saa do dɔle- -a zi. ² -Woo -yɛkpa', 'ke -kpaande' mi do 'e 'mabɛɛnle -a -din, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'e 'kɔɔ zenle- -a 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'N Zan, 'kee- -swa 'e ni, 'e sɔ 'ŋ 'bheele.» ³ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'e gbe 'trole -a ba -yɛ ta; 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'e gbe 'kpale -a ma, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a pele- 'a ni dɔɔ: «'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'e 'bhee, bhaa

'e 'fle bakan' 'weŋ!» 'Bhe yre do 'ε
 □nɔɔ bhe, 'ke -yaa' -kpaan 'ε gole-
 -a ma, 'bheε- 'ke -a 'fle bakanle
 'weŋ.

⁴ 'Bhe blaam, 'ke Zesu 'a 'pele
 'a ni dɔɔ: «'E 'trɔnkpa 'elrele 'ŋ
 ni: 'Yaa 'e 'bheεza- 'ε 'pele- mεε
 -bheεke' do 'kpo ni. Ge 'sraka 'lena
 mi 'ε ba, 'bheε- -yee' maglin- doo,
 'bheε- Moizi 'sraka 'la goza □pia
 -kpaandε' mu -bheεza' 'ε 'yi, 'bhe
 go, 'kooko- mɔkpen' nu 'a 'yaango-
 'bhii- 'e 'bheela-»

*Zesu Rome mu a -srwase' mu
 -kunlii do a yewone 'ε 'bheela-
 (Luki 7.1-10; Zaan 4.43-54)*

⁵ Zesu 'bhɔle- Kapenɔmu, 'ke
 Rome mu a -srwase' mu -kunlii do
 'e 'mabεenle -a -din, 'bheε- ⁶ 'ke
 'bhe 'a 'pele- -a ni dɔɔ: «'N Zan,
 ga -o 'an yewone 'ε do ma, 'bheε-
 -a yilale -o 'fe 'le ma; -a dɔpe mu
 'ε 'kpen -gaa -a ma, 'bheε- yaa sɔ
 'taawole, -ayile -yoo -yrenbhle' zii'
 'ebebele.» ⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu
 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Mi 'gbu nu gele
 -a -bheele' 'e ba -le ma.» ⁸ 'Bhe
 □nɔɔ bhe, 'ke 'yee- -srwase' mu
 -kunlii 'ε -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «'N
 Zan, 'mi Rome mi, -a -gaale' laa -o
 'ŋ ba 'kee- nu 'mi ba. 'Dun- -jango'
 do 'kpo 'wo, 'bheε- 'an yewone 'ε
 nu -bheele'. ⁹ 'Dun- 'woo- -a □nɔɔ
 bhe oo, 'mi 'gbu ta -kunlii mu -o
 'ke mεε 'ke mu 'le, 'bheε- 'ŋ 'yoo-
 -srwase' 'ke mu ta -kunlii 'le. 'An
 pe -a do ni: «Ge!» 'Bheε- 'bhe
 ge; 'an pe -a -bheεke' do ni: «Nu
 -ge!» 'Bheε- 'bhe nu; 'an pe 'an
 yewone 'ε do ni: «-Za 'leε- kle!»
 'Bheε- 'bhe 'bhe kle.» ¹⁰ Zesu 'a
 'liijan- 'ε 'male-, 'bheε- 'bhe 'liib-
 haa- 'bhe ma, 'ke 'bhe 'a 'pele 'bhe
 a -klanlane mu 'ε ni dɔɔ: «'Naa
 'bhe mεε -gloɔn 'yele- -lido' 'ke 'bhe
 'e kpa -Waanbhaa' 'yi 'egbenele
 'bhii- mεε 'leε- gbεen-, 'ali- 'kee-
 kpa Izraeli 'kleen 'kpen ta. ¹¹ 'Mi
 pe 'ka ni 'ezin- dɔɔ: Mεε -bebe
 nu dale -yretεbhe -wlenyε' 'pegee
 -yretεbhe baayε □nɔɔ, 'bheε- -o

nu gele pεbhlele 'eke- zi -tabali do
 ta -o 'pegee Abraamu oo, Izaki oo,
 'bheε- Zakɔbu mu 'le laanima -bh-
 lengbeya -wa 'ε ta. ¹² 'Dun- 'yee-
 -bhleŋgbeya 'to 'ε -yoo mεε 'la zan
 mu ma, -o nu 'mu blinle 'pεlii-
 -gblo -gbenε 'ε 'yi. 'Bhe □nɔɔ
 bhe, -o nu wisile, 'bheε- -zadɔwεε
 'ε 'kɔɔ, -o nu -o gbenebhe mu 'ε
 'sonkpale.»

¹³ 'Bhe blaam, 'ke Zesu 'a 'pele
 -srwase' mu -kunlii 'ε ni dɔɔ:
 «Ge 'e ba -le ma. 'Yee □kpa
 -Waanbhaa' 'yi gɔnε- 'la gbεen-
 -e nu 'bheε- 'wlata- za klele 'e
 ni.» 'Bhe klele 'te, 'ke -srwase' mu
 -kunlii 'ε -yaa' yewone 'ε 'bheele
 'bhe 'waati do 'kpo 'ε ba.

*Zesu gade mu -bebe -bheela
 (Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)*

¹⁴ Zesu -ja Pieri ba -le ma, 'bheε-
 -e Pieri boole yilale □ya: 'Bhe 'fle
 'yi 'yaa- -la 'zi. ¹⁵ Zesu 'e gbε
 yanle -a ma, 'ke -a 'fle 'yi 'la ga 'ε
 gole-; 'ke -ya -wlenle', 'bheε- 'kee-
 Zesu -lewεε' kpo klele-. ¹⁶ Yromazi
 bhɔle, 'ke -o nule- 'zina mu -yaa
 mεε 'la zan mu zi 'mu 'le -a ni.
 -E 'woo- 'zina mu 'ε □gbian 'woo-
 mεε mu 'ε zi, 'bhe 'pegee -e gade
 mu -vin mu 'ε 'kpen 'bheela- -a
 -liijan' do 'kpo 'ε 'le. ¹⁷ -Yaa' mεε
 -bheεza' 'ε 'bhe -Waanbhaa' -lela'
 janwo mi Ezai jan 'la □woa 'elwale
 gban -sɔ 'bhe 'leswa□: 'Bhe 'a -pia
 dɔɔ: «-Yoo' ta -yren mu 'ε 'kpen
 -gwa, 'bhe 'pegee -yoo ma ga mu 'ε
 -gwa.»

*-O kle Zesu Kri a -klanlane 'le
 'nale- -a ma εε?*

(Luki 9.57-62)

¹⁸ Zesu -zamaa' do ye- -a zi,
 'ke -ya pele- -yaa' -klanlane mu 'ε
 ni dɔɔ -o 'kan -draa 'yre gbε do
 'ε ta. ¹⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke 'Ton
 daan mi do 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'O
 Daan mi, 'ŋ nu gele 'e zi yrekpen-
 =nɔɔ.» ²⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu
 'a 'pele -a ni 'kaa: «-Gbεngbeni
 mu yila- -gluu mu -o, 'bhe 'pegee
 maanne- mu yi 'fe mu -o, 'dun-

yilayre 'pegee -yitre' yre do 'kpo 'laa -o Bhaaplen Gbe 'e 'koo.»

²¹ -Yaa' -klanlane mu 'e do pe -a ni doo: «'N Zan, -a 'to 'ke 'n ge 'n de bin 'pe, 'bhe- 'n nu klele 'yaa-klanlane mu 'e do 'le.» ²² Zesu pe -a ni doo: «'Bhi nu do 'n zi, 'bhe- mee gbaa mu 'to 'ke -o -waa' gbaa mu 'e bin.»

Zesu -ploo -gbene do makpalaa
(Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

²³ Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'e -o -saan -yitakon 'e 'yi -yi 'e ba. ²⁴ -O -yaa -draa 'e takan' zii' -yitakon 'e 'yi 'waati 'la ba, -woo -yrekpa', 'ke -ploo -gbene do 'kanle- 'sanle. 'Bhe- -yi 'poo mu 'e 'yaa- zan 'kpale- -yitakon 'e ta. 'Dun- Zesu 'yaa- yide 'zi 'bhe bhla 'e ba. ²⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke -yaa' -klanlane mu 'e -woo mabeenle 'a -din, 'bhe- 'ke -wa bwele- 'kaa: «'O Zan, 'woo- zan gale, 'o go -za 'yi!» ²⁶ 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «-Mele 'kla 'ka -o -gblaan 'zi ee? -Mele 'kla 'bhe- 'kaa- 'kpaleya 'e -Waanbhaa' 'yi 'bhe 'lebole -o ee?» 'Bhe 'yi, 'ke Zesu 'e 'wlenle- 'te, 'bhe- 'kee- 'penle- -ploo 'e 'pegee -draa 'yi 'e ta. 'Bhe klele 'te, 'ke -ploo 'e makpaale, 'bhe- 'ke -yi 'e 'yre ta dole- siin 'egbenele. ²⁷ -Ayile, -yaa' -klanlane mu 'e 'kpen 'kpeelenia -o ma, 'bhe- 'ke -wa pele- doo: «Mee -gloon 'e -de 'gbu -le mee 'lee- 'le ee? 'Ali- -ploo mu 'pegee -draa 'yi 'e 'mu 'a 'weli- ma, 'bhe- 'mu 'a -liijan' -ledo' -a ma.»

Zesu 'zina 'ngbian mee ple zi
(Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

²⁸ -O bhole -draa 'yre gbe do 'e ta, Gadara mu 'a 'kleen 'yi, 'ke mee ple dale- mee bu mu 'e ta, 'ke 'mu 'nule Zesu 'lepale. 'Zina -yaa -o zi, -asiikoo mee 'kedo- 'kpo 'laa -yaa do 'kanle- 'la mee binyre 'e 'n doo zi 'e 'lii. ²⁹ -O 'peenle- -saan 'egloole doo: «-Waanbhaa' Gbe, 'yoo- -mela zi 'o 'koo ee? 'O moo ta -yrenkpa'

'waati 'e 'bhe 'laa bhole -li, 'bhe- 'e 'nwa -yrenkpale 'o ta ee?»

³⁰ 'Bhe 'waati do 'kpo 'e ba, 'swa 'le -gbene do -yaa pebhle 'zi -o ma 'egboonle sa. ³¹ 'Bhe klele 'te, 'zina mu 'la 'yaa- 'woo- mee ple 'e zi, -o -sromabwa Zesu ni doo: «'Ke 'yoo 'ngbian mee ple 'lee- zi, -a 'to 'o ge wla 'swa 'ledo- 'la laale bhe 'mu 'yi!» ³² 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni 'kaa: «-Ka ge 'bhe kle!» -Ayile, 'woo- 'zina mu 'e gole 'yee- mee ple 'e zi, 'ke -o gele- wlae 'swane 'ledo- 'e 'yi. 'Bhe klele 'te, 'ke 'swane 'ledo- 'e dale- blasanlele vle goon 'e 'wiin-, 'bhe- -o 'kpen 'nwa baale -yi 'e ba, 'bhe- -o -gaa. ³³ 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke 'woo- 'swane mu 'e gooba mu 'e -o blasanle, 'bhe- 'ke -o gele- blaale- -wa la. -O bhole 'bhe 'n doo bhe, 'ke -o 'zina zan ple 'e -waa' -za 'pegee 'swane mu 'e deza 'e 'kpen 'yigoonle -waa' -wa 'e ta mu 'e ni. ³⁴ -Ayile, 'ke -wa 'e ta mu 'e 'kpen 'pwele, 'ke -o 'nule Zesu ba -yre ta. -O bhole -a -din, 'ke -o -sromabole -a ni doo -e go -waa' 'kleen 'e 'yi.

9

Zesu -flugba do -bheela
(Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

¹ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'sanle -yitakon 'e 'yi, 'bhe- 'kee- niinale -a ba -wa la. ² 'Bhe klele 'te, 'ke -o nule- -flugba do 'le -a ni yro do 'yi. Zesu 'a 'yaangole 'bhii- gade mi 'e mado mu 'e -woo -kpa -a -yi, 'ke -ya pele- gade mi 'e ni doo: «'N 'ne, 'e zru do 'egloole, 'n 'yaa- -za 'yoo- mu 'e 'kpen -sroma -yaan.» ³ 'Bhe 'yi bhe 'te, 'ke 'Ton daan mu 'e 'ke mu 'a 'pele 'mu 'gbu 'kpee doo: «Mee 'lee- -yoo -Waanbhaa' 'tosis zii'!» ⁴ Zesu -o 'kpejan- mu 'e dole 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Mele 'kla 'bhe- 'ka 'kpejan- mu 'e -woo 'eyoole ee? ⁵ 'Woo- -za ple 'gbu 'lee- -o -de 'gbu -le 'egloole ee? 'Ke 'an pe gade mi 'e ni doo: «'N 'yaa- -za 'yoo-

mu 'e ma -sroma -yaan> Taa- 'ke 'an pe -a ni dɔɔ: <'E 'wlen-, 'bhɛɛ- 'taawo ɛɛ?> ⁶ 'Dun- 'ŋ 'yoo- -a zi 'bhii- 'kaa 'yaango- dɔɔ 'bhe 'sen- o Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ ni 'trɛ ta -gɛ 'kee- bhaaplɛŋ mu a -za 'yoo- mu ma -sroma yan.> -Ayile 'ke -ya pele- 'bhe ni dɔɔ: <'E 'wlen-, 'e 'yila- yɔɔ 'ɛ 'si, 'bhɛɛ- ge 'e ba -lɛ ma!> ⁷ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -flugba 'ɛ -ya -wlenle', 'bhɛɛ- 'kee- gele- -a ba -lɛ ma. ⁸ -Zamaa' 'ɛ 'yrekpale -flugba 'ɛ 'bheele- ma, 'ke -gblaŋ 'klale -o -yi, 'bhɛla- -yile, 'ke -o -Waanbhaa' 'tɔbhɔle 'bhe 'sen- glɔɔŋ 'ɛ 'naza- 'ɛ 'yi bhaaplɛŋ mu ni 'bhe ma.

Zesu -o Matie 'sii zii'

(Maki 2.13-22; Luki 5.27-39)

⁹ 'Bhe blaŋ, Zesu 'yaa- ge 'zi bhla 'la ba, 'ke -a -yrekpale mɛɛ do yaale ma 'nisra gbawo 'fɛ 'ɛ ɔla: -O -yaa 'bhe sii Matie. 'Bhe 'nɔɔ- bhe, 'ke -ya pele 'bhe ni dɔɔ: <Nu dɔ 'ŋ zi!> Matie 'e 'wlenle- 'kee- gele- dɔle Zesu zi. ¹⁰ 'Bhe blaŋ, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'yaa- pebhle 'zi Matie ba 'fɛ 'ɛ ɔla. 'Bhe ɔnɔɔ bhe, Zesu 'pegee 'nisrakun mu -bebe 'pegee mɛɛ 'joo 'yoo- -bhɛɛke' mu -yaa pebhle 'zi 'eke- ta. ¹¹ Farizi mu 'ɛ -o -yrekpale 'bhe ma 'tɛ, 'ke -wa pele- Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: <-Mele ɔkla 'bhɛɛ- 'ka daan mi 'ɛ 'pegee 'nisrakun mu 'ɛ, 'bhɛɛ- mɛɛ 'joo 'yoo- mu 'ɛ -woo pebhle 'zi 'eke- ta ɛɛ?> ¹² Zesu 'trɔnbɔle -o wojan 'ɛ 'yi, 'ke -ya pele- dɔɔ: <Mɛɛ 'klenyawole mu maza laa -o -laanɛkpa mi ma; 'ke yaa 'e go gade mu ba. ¹³ -Waanbhaa' -yaa' -jango' do 'kpɔ 'la ɔwoa dɔɔ: <'Y maza laa -o 'sraka do 'kpɔ ma 'ke ya 'e go mɛɛ -yrenklale 'ŋ ma 'bhe ba;> -ka ge 'bhe -jan 'ɛ 'yima, 'bhɛɛ- -kaa daan. -Amasɔyi 'naa 'nule- mɛɛ 'la zan mu 'mu 'gbu ye 'bhii- mɛɛ -ledɔɔle mu 'mu 'siiyɛ- nɔɔ-, 'dun- 'ŋ ɔnwa -za 'yoo- kle mu -la 'siile-.>

Zesu 'pegee 'sunwlaza

(Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

¹⁴ -Yrekpaa' do, 'ke Mɛɛ Wiinfe' Mi Zaan a -klanlanɛ mu 'ɛ 'nule Zesu ba, 'bhɛɛ- 'ke -wa -lɔɔkpale dɔɔ: <-Mele ɔkla 'o mɔɔ 'pegee Farizi mu 'ɛ 'o 'sunwla 'ebebele, 'bhɛɛ- 'yaa- pe -klanlanɛ mu 'ɛ waa 'sunwla- ɛɛ?> ¹⁵ 'Bhɛɛ-, Zesu 'bhe -jan 'ɛ zikpaa- -o ni dɔɔ: <'Ka mu 'gbu 'kpee ma, le dɔyɛ nɔɔ- mu 'ɛ -o sɔ -o wleyisriwole 'ke le -nɔɔ 'ɛ 'yoo -o -din 'waati 'la ba ɛɛ? 'Yooye- 'bhe 'la sɔ klele! 'Dun- 'ke le -nɔɔ 'ɛ -gwa -o -din bhla 'la ba, 'bhɛɛ- -o nu 'sunwlaɛ 'tɛ.>

¹⁶ <Waa sɔ dunɛ- gwe -yisrale 'ke sɔpee' dɛɛ 'le; 'kebhlaale, sɔpee' dɛɛ 'ɛ 'wlayɛ- nɔɔ- 'eke- ta, -e dunɛ- gwe 'ɛ 'bhe sɔ 'ɛ glaŋ; 'bhɛɛ- -e 'peede- 'egbenele 'ke 'bhe kan -a 'peedeɛyɛ ɔlwa 'ɛ ta. ¹⁷ 'Bhɛɛ- waa -wɛɛn dɛɛ kla wi 'fle 'floko gwe mu 'yi; 'ke 'bhe ɔkla wi 'fle 'floko gwe mu 'ɛ -o 'peede-, 'bhɛɛ- -o -yi -wɛɛn 'ɛ klalaa', 'bhɛɛ- -e kle 'ke 'sɛ pe 'le. 'Dun- -o -wɛɛn dɛɛ kla wi 'fle 'floko dɛɛ mu -la -yi, 'bhɛɛ- waa sɔ 'eke- 'siele.>

-Nɛ -gblanɛ do bweza gale ba, 'bhe 'pegee le do -bheza'

(Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

¹⁸ Zesu 'yaa- 'bhe -jan mu 'ɛ 'wo zii' -o ni bhla 'la ba, 'ke Zuufu mu 'ɛ -waa' -kunlii do nule- Zesu ba, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'kpɔ zenle- Zesu 'lɛɛ. 'Bhɛɛ- -e pe dɔɔ: <'N 'lu 'nɛ 'ɛ ɔkla 'ke 'siele, 'bhe ɔnɔɔ 'laa -mɔle' -li, nu ge 'e gbɛkpa' -a ma, 'bhɛɛ- -e bwe gale ba.> ¹⁹ Zesu 'e 'wlenle-, 'ke -o 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ dɔle- mɛɛ 'ɛ zi.

²⁰ 'Dun-, le do -yaa -zamaa' 'ɛ 'plen-, 'bhe lɛɛ vu ta ple -le yaa bhe, 'ke yaa -yito' 'ɛ 'le 'laa kan. 'Bhe le 'ɛ ɔnwa Zesu -zanta' yɛtɛtɛ, 'ke -ya gbɛ yanle- 'bhe ta dunɛ- gbɔɔŋ 'ɛ ma. ²¹ -E -yaa pe 'zi -a 'gbu 'kpee dɔɔ: <'Ali- 'ke 'ŋ 'yaa- sɔ 'ŋ gbɛ yanle sa -a ta dunɛ- 'ɛ ma, 'ŋ 'yaa- nu -bheele'.> ²² Zesu

'e 'yɾɛkpale -a -zanta', 'kee- 'yee- le 'e 'yele, 'bhɛɛ- e pe 'bhɛ ni dɔɔ: «'E zru dɔ 'egloole, 'ŋ lu! 'Yee 'kpalawoa mi 'yi bhe 'e 'bheela.» 'Bhɛ yrɛ do 'kpɔ 'e ɲɔɔ bhe, 'ke 'yee- le 'e 'bheele.

²³ Zesu 'bhɔle- Zuufu mu 'ɛ -waa' -kunlii 'ɛ ba, 'kee- bheela -gofɛn' 'pɛn mu 'pegee -zamaa' 'srɛ do yelee-. -O -yaa wisi' zii' 'egloole -asiikɔɔ mɛɛ laa -yaa sɔ jan 'male. ²⁴ 'Bhɛ 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Ka 'pwɛ, -nɛ -gblanɛ 'ɛ yaa gale, 'duŋ- -yoo yidɛ 'zi.» -Ayile, 'ke mɛɛ mu 'ɛ -o 'sonsile Zesu ma. ²⁵ -Zamaa' 'ɛ 'pwɛle- blaɛn 'pɛɛlii-, 'ke Zesu 'wlale 'fɛ 'ɛ ɲla, 'bhɛɛ- 'kee- -nɛ -gblanɛ 'ɛ 'kunle 'bhɛ gbɛ ma, 'ke 'bhɛ bwele- gale ba, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'e 'wɛnle. ²⁶ 'Bhɛ -nɛ -gblanɛ 'ɛ bweza 'ɛ gale ba, 'bhɛ ɲzian 'yee- 'klɛɛn 'ɛ 'yi yrɛkɛn- =nɔɔ.

*Zesu -yrɛ 'wi mi plɛ -yrɛ 'li-
iploola*

²⁷ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu gele- yrɛ -bhɛɛke' do ɲɔɔ. -E -yaa 'bhɛ yrɛ 'ɛ ɲɔɔ bhe, 'ke -yrɛ 'wile- mi plɛ 'taawole 'sanle -a zi, 'bhɛɛ- 'ke 'mu 'a pe 'egloole dɔɔ: «Davidi 'nranɛ-, 'o 'yɾɛnkla 'e ma!» ²⁸ Zesu 'bhɔle- -a ba -lɛ ma, 'ke 'woo- yrɛ 'wi mi plɛ -woo mabɛɛnle 'a -din, 'bhɛɛ- 'ke -yoo -lɾɔkpale dɔɔ: «'Ka 'gbu 'kpee ma 'mi sɔ 'ka 'bheele ɛɛ?» 'Bhɛɛ- -o pe -a ni: «-Aani' 'o Zan.» ²⁹ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zesu 'e gbɛ 'kpale -o -yrɛbhɛ' mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «Bhaa 'ka 'bhee- 'bhii- 'ka 'ka ɲkpaɛ 'mi 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe.» ³⁰ 'Bhɛɛ- -o -yrɛbhɛ' mu 'ɛ 'liiploola. -Ayile, Zesu -o -lɛmazwan 'egloole 'ke -ya pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'laa 'ka 'bheezɛ- 'ɛ 'yipɛle mɛɛ 'kedo- 'kpɔ ni.» ³¹ 'Duŋ- -o 'pwɛle- blaɛn 'pɛɛlii-, 'ke -wa 'tɔbhɔle-ya 'ɛ zenle- 'klɛɛn 'ɛ 'yi yrɛkɛn- =nɔɔ.

Zesu 'bhobho do -bheela

³² -O -yaa ge 'zi 'waati 'la ba, 'ke -o nule- mɛɛ do 'le Zesu ba.

'Bhɛ mɛɛ 'ɛ 'bhɛ 'laa -yaa sɔ -wele', -amasɾɔyi 'bhobho 'yaa- 'bhɛ 'lɛ ta. ³³ 'Bhɛ yrɛ do 'ɛ ɲɔɔ bhe, 'ke Zesu 'yee- 'bhobho lii 'ɛ -gbinle' -a zi, 'bhɛɛ- 'kee- -janwole 'sanle. -Ayile, -zamaa' 'ɛ 'kpeɛlenia -o ma, 'bhɛɛ- -o -yaa 'pe 'zi 'kaa: «'Waa 'bhɛ 'yansi -za yelee -lido' Izraɛli 'klɛɛn 'ɛ 'yi -gɛ!» ³⁴ 'Duŋ- Farizi mu 'ɛ 'yaa- pe 'zi dɔɔ: «-Setran' mu -kunlii 'gbu 'ɛ 'bhɛ -le 'zina mu -gbin 'seŋ 'na zii' -a ni!»

*-Zamaa' ɛ 'yɾɛnkla- zii' Zesu ma
(Maki 6.34; Luki 10.2)*

³⁵ Zesu 'yaa- ge -wa -gbɛnɛ 'pegee -wa 'nɛ mu 'ɛ 'kpɛn ta. -E -yaa mɛɛ mu daan -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'le Zuufu mu daanfɛ' mu 'ɛ ɲla; 'bhɛɛ- -e -yaa -bhɛngbeya -wa 'ɛ ma jan -nrɛle' 'ɛ 'wo zii', 'bhɛ 'pegee -e -yaa gadɛ mu 'ɛ 'kpɛn -gloɔn 'pegee -sɔŋzan' mu 'ɛ 'bhee zii'. ³⁶ Zesu -zamaa' 'ɛ 'yele, 'ke mɛɛ mu 'ɛ 'yɾɛnkla -a ma, -amasɾɔyi -o 'trɛbhɔle -yaa, 'bhɛ 'pegee -o -gblɔzi' gale -yaa 'bhii- -bhlaa mu 'la -o gooba mi laa -o ta. ³⁷ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke -ya pele- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Waanbhaa' a ye 'ɛ -yoo 'bhii- -mlɔ gba -gbɛnɛ do 'la 'tranle- -o, 'bhɛɛ- 'duŋ- yewone mu laa -o 'ebebele 'ke -wa kan, 'bhɛɛ- -wa wla zɾɛ 'yi. ³⁸ 'Bhɛla- -yile, -ka -sromabɔ gbazan 'ɛ ni, 'kooko- -e sɔ yewone -bebe 'winbɔle -mlɔ 'ɛ 'kan yrɛ ɲɔɔ, 'bhɛɛ- -wa wla zɾɛ 'yi.»

10

*Zesu -klanlanɛ vu ta plɛ ɲkla
-yaa' winbɔwo mu 'ɛ 'le*

(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu -yaa' -klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ 'siile, 'kee- 'zina mu -gbin 'seŋ 'nale- -o ni, 'bhɛ 'pegee -e mɛɛ mu ma ga mu 'ɛ 'kpɛn -gloɔn, 'bhɛɛ- -sɔŋzan' mu 'ɛ 'kpɛn 'bhee 'seŋ ɲnaa -o ni. ² -E -yaa' -klanlanɛ vu ta

plɛ 'la ɔkla -yaa -*winbɔwo mu 'le, 'mu 'tɔ -le -ge: Simɔ 'la -o 'bhe 'tokpa-a-Pieri, 'bhe 'pegee 'bhe nɛnɛ- Andre; 'bhe- Zebede gbe plɛ 'ɛ Zaki 'pegee 'bhe nɛnɛ- Zaan; ³ Filipu 'pegee Batremi; Toma 'pegee 'nisrakun mi Matie; Alife gbe Zaki 'pegee Tade; ⁴ Simɔ 'la 'yaa- 'bhe a 'klɛn -vavade 'ke 'bhe kan pɛ 'kpen ta, 'bhe 'pegee Zudasi Isikarioti 'la -dawli ɔkpa-a Zesu gbe ta, 'bhe- -e 'bhe ɔnaa 'bhe 'sɔnnii mu ni boolazi.

Zesu -o yaa -klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ 'winbɔ- 'zi -Jan 'Nrale- 'ɛ 'woyɛ- nɔɔ-

(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

⁵ Zesu -yaa- 'klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ 'winbwa-, 'bhe- -yoo -liala dɔɔ: «'Ka 'laa gele Zuufu kle mu ba, 'bhe- 'ka 'laa gele Samari 'klɛn 'yi -wa mu 'ɛ ta. ⁶ 'Dun- -ka ge Izraeli 'si mu -la ba 'elwale 'pe: 'Wole- 'bhii- -bhlaa mu 'la ɔnia 'mu 'le. ⁷ 'Ke 'ka -o ge 'zi 'kaa- 'taa 'ɛ ta, -ka ge -a pelele mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «Laanima -Bhɛngbeya 'yaa- bhla 'ɛ ɔbhwa -wa -din.» ⁸ -Ka gade mu -bhe', 'bhe- -ka gbaa mu bwe gale ba; -ka -kpaande' mu ma -kpaan 'ɛ go, 'bhe- -o 'fle mu 'ɛ bakan 'wen, 'bhe 'pegee -ka 'zina -gbin mɛɛ mu zi. 'Ka pɛ 'la 'srɔwoa- bhaama, -kaa na 'ezin- mɛɛ -bhɛke' mu ni bhaama. ⁹ 'Ka 'laa -goli' do 'kpɔ bole 'ka 'wiinj-. ¹⁰ 'Ka 'laa gben ta ge 'pepe do 'kpɔ 'sile-, 'bhe 'pegee 'ka 'laa dune- tabɔɔ dune- 'sile-; 'bhe- 'ka 'laa -sawla mu 'pegee 'ka 'taawo 'beni do 'kpɔ 'sile-. 'Dun- yewo mi 'ɛ -e -yaa pɛ pele -srɔwo- -e yewo 'zi mɛɛ 'la zan mu ni 'mu -la 'kɔɔ.»

¹¹ «'Ke 'ka ɔbhwa -wa 'oo -wa 'la ta: 'kee- =kla -wa -gbɛnɛ do 'le oo, 'kee- =kla -wa 'nɛ do 'le oo, -ka 'ka zeti- mi kplankplan do -glin 'elwale 'pe, 'bhe- 'ke 'ka 'bhe ɔya, -ka bo -a ba 'ke 'bhe ge 'tenle- 'ka gele ma. ¹² 'Ke 'ka -o 'wlae- 'fɛ do -la, -ka 'ka 'dumawo 'bhe 'fa ɔla

mu 'ɛ ni dɔɔ: «Bhaa 'ka bo 'edɔɔle.» ¹³ 'Ke 'bhe 'fɛ 'ɛ ɔla mu 'ɛ -dwa -a -la 'ka bo -o ba, 'kaa- yilabla 'duma 'ɛ bo 'bhe 'fa mu 'ɛ ta; 'dun- 'ke waa dɔle a -la 'ke 'ka bo -o ba, -ka 'kaa- 'duma 'ɛ go -o ta. ¹⁴ 'Ke 'fɛ do -la mu 'ɛ 'pegee -wa do ta mu 'ɛ, waa dɔle -a -la 'ke -o 'ka 'cieya- si, 'bhe- 'ke waa dɔle -a -la 'ke -woo 'trɔnkpa- 'ka 'wojan- mu 'ɛ ɔla, 'ka 'pwe bhla zi 'bhe 'fɛ 'ɛ ɔla, 'bhe 'pegee 'ka go bhla zi 'bhe -wa 'ɛ ta, -ka 'ka gaan mazɔn 'ke 'ka 'ka gaan ma bwegblɛn- 'ɛ go; 'bhe nu klɛle 'bhe yrɛ 'ɛ ɔnɔɔ mu 'ɛ -waa' -za 'yɔɔ- 'ɛ ma -tɔɔmasie 'le. ¹⁵ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ɛ ni dɔɔ: -Waanbhaa' a 'kitikan yi -gbɛnɛ 'ɛ 'le, 'yee- -wa 'ɛ ta mu 'ɛ, -o ta -yrɛn 'ɛ 'yɔɔ- nu -yiyale Sodomu mu 'pegee Gomɔɔ mu ta -yrɛn 'ɛ ni.»

-Kɔɔ' 'lɛɛ -yrɛn mu

(Maki 13.9-13; Luki 21.12-19)

¹⁶ Zesu pe 'ezin- -o ni dɔɔ: «'Ka 'ka 'trɔnbado doo! 'N 'yoo- 'ka 'winlabɔ 'zi 'taa ta -ge bhe, 'ka nu klɛle 'bhii- -bhlaa mu kle srɔpe mu plɛn- gone- 'la gbɛn- 'bhe- -gbɛn. 'Bhe ya 'ɛ 'yi, -ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba 'elrele 'bhii- mɛ mu gbɛn-, 'bhe- 'ka 'yi kle 'edɔɔle 'bhii- -bhoolado maanne- mu gbɛn-. ¹⁷ 'Ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba mɛɛ mu 'ɛ ma, -amasrɔyi mɛɛ mu nu gele 'ka 'le -klu ta, 'bhe- -o nu 'ka tafɛle 'ke gbanbhle mu 'le -waa' daanfe' mu 'ɛ ɔla. ¹⁸ -O nu gele 'ka 'le -janmatii mu 'pegee -bhɛngbe mu ba 'mi 'to 'ɛ -zayi', 'dun- 'ka nu klɛle 'n 'srɛ mu 'le 'bhe -bhɛngbe mu 'ɛ 'pegee 'drunyan 'yi mu 'ɛ 'yrɛ ɔla. ¹⁹ 'Ke -o -ja 'ka 'le -klu ta, 'ka nu -jan yeke- 'la 'wole-, 'bhe 'pegee 'ka nu -a wole gone- 'la gbɛn-, 'ka 'laa 'bhe do 'kpɔ yienkanle. 'Ka nu -jan mu 'la 'wole- -o -yrɛ ma, -Waanbhaa' nu 'bhe 'kpale- 'ka 'lii 'bhe yrɛ do 'kpɔ 'ɛ ɔnɔɔ bhe. ²⁰ 'Bhe -jan mu 'ɛ 'mu 'laa nu dale 'ka mu 'gbu 'kpee, 'dun- 'ka

Dε -Waanbhaa' Lii 'ε 'bhe nu 'ka 'wojan-'ε 'kpale-'ka 'lii.» ²¹ Nεεε- ma do mu nu -dawli' 'kpale-'eke- gbe ta, 'bheε- -woo 'eke- na mεε mu ni 'bheε- -woo dε. 'Bheε- -ne dε mu nu -a klele -o 'gbu 'kpee yi mu ni 'bheε- gbεen-'ezin-. -Nε mu nu -wlenle' -o yape mu 'ε ma 'bheε- -o 'mu dε. ²² 'Ka ven nu 'sile- mōkpen' yin -lii 'mi 'to 'ε -zayi'; 'duj- 'ke mεε 'la zan 'bhe -yren mu 'ε 'yikwan□ 'ke 'bhe ge 'tenle- -a -leyanle ma, 'bhe zan nu gole -za 'yi. ²³ 'Ke mεε mu -yrenkpaa 'ka ta -wa do ta, -ka blasan-, 'bheε- -ka ge -wa 'bheεke do ta. 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dōo: 'Sani 'ka nu yanle 'kaanlele Izraeli -wa mu 'ε 'kpen ta, 'ke Bhaaplenj Gbe 'ε □nwa gban.

²⁴ «-Laklu 'ne do gbilaan 'yi 'laa ya -a ahan mi 'ε ni, 'bheε- yewone do gbilaan -yi 'laa ya -a -kunlii 'ε ni. ²⁵ 'Ke -za 'la □tian -laklunε daan mi 'ε ma, 'bheε- 'yansi za -le nu 'tenle- -laklunε 'ε ma 'ezin-. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -za 'la □tian 'yee- kunlii 'ε ma, 'bheε- 'yansi za -le nu 'tenle- -yaa' yewone 'ε ma 'ezin-. 'Ke -o 'fezan- 'ε 'gbu 'tokpaa- dōo Bεεzebuli ('bhe 'yi -le -Setran'), waa nu 'sole- 'to 'yoo- -glōon 'ε -dela 'kpale 'fe 'ε □la mu 'ε ma 'ezin- εε?»

-Kōo' -gbilaan' ma mi -le -dela -le εε?

(Luki 12.2-9)

²⁶ Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «'Ka 'laa -gbilaanle' bhaaplenj mu -lεε. -Amasroyi 'ke 'bhe 'waati 'ε □bhwa, pe 'oo pe 'la magaanle -o, 'bhe 'kpen ta nu 'pwele-, 'bheε- mōkpen' nu -zadole gaanyiza 'tole- gaanyiza 'bhe 'yi. ²⁷ 'Nj 'yoo- -jan 'la 'wo zii' 'ka ni -ge -gblo 'yi, -ka ge 'bhe 'wo -yrekpaa' kpataakpa; 'bheε- 'η 'yoo- swen swen 'yi -jan 'la 'wo zii' 'ka 'trōn 'yi -ge, -ka ge 'bhe -toorodo 'egloole 'pēlii- mōkpen' 'yre ma. ²⁸ Mεε 'la zan mu sō mεε dele-, 'ke waa sō mεε lii 'ε dele-, 'ka 'laa -gbilaanle' mu

'lεε. 'Duj- -Waanbhaa' 'la sō mεε niigole -a -yi, 'bheε- 'bhe 'senj -o -a ni 'kee- 'ka lii 'ε bō -jranama 'te 'ε 'yi, -ka -gbilaan' 'bheε- -lεε. ²⁹ Waa -o 'vone ple gon zi -goli' 'tanbha do ma εε? 'Duj- -o do 'kpo 'laa sō -baale' 'tre ma, 'ke 'bhe 'laa klele 'ka Dε -Waanbhaa' zru maza 'le. ³⁰ 'Ali- 'ka mu, -Waanbhaa' 'ka 'winbhe- mu 'ε 'kpen 'liido-. ³¹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ka 'laa -gbilaanle'. 'Ka mu mabhaabho 'vone 'saa mu ta.»

Zesu dōle 'pegee 'e -bangole -a -yi

(Luki 12.8-9)

³² Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «'Ke mεε 'la zan 'a □pia 'kaa 'bhe -o 'an pe mεε 'le mōkpen' 'yre ma kpataakpa, 'mi nu 'ezin- 'bhe zan 'ε dōle 'an pe mεε 'le 'η Dε 'la -yoo laanima 'bhe 'yre □la. ³³ 'Duj- 'ke mεε 'la zan 'e -bangwa 'mi 'yi mōkpen' 'yre ma kpataakpa, 'mi nu 'ezin- 'η -bangole 'bhe zan 'ε 'yi 'η Dε 'la -yoo laanima 'bhe -yre □la.»

Zesu pe dōo mεε mu -yicienle nu klele -a 'to 'ε -zayi'

(Luki 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «'Yaa klele 'ka ni 'bhii- 'η □nwa boleya -dōo 'nale- 'ka ni 'tre 'lεε- ta -ge. 'Naa 'nule- boleya -dōo 'nule- 'ka ni, 'duj- 'η □nwa 'ka 'plen- 'siesyre- -la nōo-. ³⁵ 'Nj □nwa mεε do 'pegee -a dε plen- 'siesyre- -la nōo-, 'bhe 'pegee 'η □nwa -ne -gblane do 'pegee -a nεε plen- 'siele-; 'bheε- 'ezin- 'η □nwa 'bheε- 'yansi za klele le dree do 'pegee 'bhe 'naale- plen- 'ezin-. ³⁶ Mεε do 'soonnii mu nu klele -a 'gbu ba 'fa -la mu -la -le.»

³⁷ «'Ke mεε 'la zan dε 'pegee -a nεε -za sō a ni 'ke 'bhe kan 'mi ta, 'mi a pe laa 'bhe zan 'ε 'le. 'Bheε- 'ke mεε 'la zan gbe 'pegee 'bhe 'lu -za sō a ni 'ke 'bhe kan 'mi ta, 'mi a pe laa 'bhe zan 'ε 'le 'ezin-. ³⁸ 'Ke mεε 'la zan -o -a zi 'bhii- -e kle 'η zi mi 'le, -ya niigo -a 'gbu 'si 'ε 'yi 'elwale

'pe, 'bhεε-ε do -yrenbhlele □la 'mi -zayi', 'ke 'bhε □kla, 'bhεε-ε nu dole 'mi zi 'ε. ³⁹ 'Ke mεε 'la zan -o -a zi 'bhii-ya 'gbu -si 'ε go -za 'yi, -ε nu bloole -a -yi; 'duj- 'ke mεε 'la zan 'e 'niigwa- -a 'gbu □si 'ε 'yi 'mi -zayi', 'bhε zan nu 'bhε 'srɔwo gbε drεεwole.»

Kleza -Irele' mu ma -trɔn (Maki 9.41)

⁴⁰ Zesu pe -o ni 'ezin- doo: «'Ke mεε 'la zan 'ka □kwan 'el-rele, 'bhε zan 'ε, 'bhε 'mi -la □kwan 'elrele bhe; 'bhεε- 'bhε zan 'ε 'bhε 'mi 'winbo mi 'ε 'bhεε- =kwan 'elrele bhe 'ezin-; ⁴¹ 'Ke mεε 'la zan -Waanbhaa' -lela' janwo mi do □kwan 'elrele -yaa' -Waanbhaa' -lela' janwoleya 'ε ma, -Waanbhaa' nu -trɔn 'la 'nale- -a -lela' janwo mu 'ε ni, -ε nu 'bhεε- 'yansi -trɔn 'nale- 'bhε zan 'ε ni 'ezin-. 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan mεε -ledoolle do □kwan 'elrele -yaa' -ledoolleya 'ε ma -Waanbhaa' -yre 'yi, -Waanbhaa' nu -trɔn 'la 'nale- mεε -ledoolle mu 'ε ni, -ε nu 'bhεε- 'yansi -trɔn 'nale- 'bhε zan 'ε ni. ⁴² 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni doo: 'Ke mεε 'la zan -yi -doo 'paayan □ do -naa 'an -klanlanc mu 'lεε- -o ba mi 'fiɛntrɔnne 'gbu 'ε ni, -yaa' -klanlaneya 'ε ma, 'bhε zan nu 'bhε ma -trɔn 'srɔwole.»

11

¹ Zesu 'yanle- -yaa' -klanlanc vu ta ple 'ε daanlele 'bhε -jan mu 'ε 'le, 'kee- gele- -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wole- 'bhε □noo -wa mu 'ε ta.

Mεε MU -O -WLEN 'ZI ZESU 'PEGEE -JAN 'NRALE- 'ε 'WOZA- 'ε MA

Mεε Wiinjfe' Mi Zaan a winbowo mu (Luki 7.18-35)

² 'Duj- Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -yaa -kaso 'yi, 'bhεε- -ε Zesu Krisi kleza mu 'ε 'male-; 'kee- -yaa' -klanlanc mu 'ε 'ke mu 'winbole Zesu ba ³ doo 'mu ge -a -lɔkpa' doo: «'Bhi

-le 'ke 'o 'yri 'yaa- mεε 'la zan nule ta 'bhε 'le, taa- 'woo- 'yrikpa mεε -bhεεke' do ta 'ezin- εε?»

⁴ 'Bhε klele 'ε, 'ke Zesu 'a 'zik- pale -o ni doo: «'Ka -yre -o -za mu 'la ma, 'bhε 'pegee 'ka 'trɔn -o -jan mu 'la 'yi, -ka ge 'mu 'yigoon- Zaan ni, ⁵ -ka 'ka 'yrekpa -ge doo: -Yre 'wi mu -o yre ma ye 'zi, gaan 'siele- mu -o 'taawo zii', -kpaan -o go 'zi -kpaande' mu ma, 'trɔn 'wile- mu 'trɔn 'lii mu -o 'ploo zii', 'bhεε- -o -jan ma zii'. 'Bhεε- gbaa mu -o bwe 'zi gale ba, 'bhε 'pegee -o -Jan 'Nrale- 'ε 'wo zii' -yrenbhode mu ni. ⁶ 'Ke 'naa klele mεε 'la zan baa- pe 'le -za 'yoo- 'yi, 'bhε zan a pe -yinra'.»

⁷ Mεε Wiinjfe' Mi Zaan a -klanlanc mu 'ε gele blaanc, 'ke Zesu -janwole 'sanle Zaan ba zayi' -zamaa' mu 'ε ni doo: «'Ka -ja -mela -glinle' -kpe 'ε ta εε? 'Ka -ja to diinj do -la -glinle' 'ke -ploo -o 'bhε bεen 'zi εε? 'Yooye-, 'ka 'laa gele 'bhε -glinle' ma. ⁸ 'Bhεε- 'ka -ja -mela -glinle' εε? 'Ka -ja mεε -baale' -Irele' do -la -glinle' εε? 'NjN-! -Amasroyi mεε 'la zan mu 'mu baa 'elrele -o 'mu ye -bhlengbe mu -la ba 'fa □la. ⁹ 'Bhεε- ka -ja -mela -glinle' εε? 'Ka -ja -Waanbhaa' a -lela' janwo mi do -la -glinle' εε? -Aani', wlan 'ε ni, -yoo 'ke -Waanbhaa' -lela' janwo mi do 'le kpataakpa. 'Bhεε- droon' -a gbilaan -yiyā' -Waanbhaa' -lela' janwo mi do ni. ¹⁰ -Amasroyi -a yoondele -o 'yela- ba zayi' -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo: «'E 'yrekpa doo! 'Mi nu 'an -janwo' mi 'ε 'winbole 'e 'lεε, 'bhε nu 'e 'lεε zi 'ε 'lemagaanle.» ¹¹ «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni doo: -O bhaaplenj mu 'la □yaa -le mu ta 'mu ba, 'mu do 'kpɔ gbilaan 'yi 'laa ya Mεε Wiinjfe' Mi Zaan ni 'Duj- laanima -bhlengbeya -wa 'ε ta mεε 'fiɛntrɔnne 'ε 'bhε gbilaan 'yiyā- 'yee- Zaan ni. ¹² Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -jan 'Nrale- 'ε

'wole- zisaan- 'kee- san 'bhe 'waati 'e ma, 'ke 'bhe nu 'tenle- -zon ma, laanima -bhleṅgbeya 'e □kla 'ke fangan- maza -la -le. 'Bhe- mē 'la zan mu do 'egloole 'yee- bhleṅgbeya 'e so klele- 'mu -le a pe 'le. ¹³ 'Bhe ya 'e 'yi, '-Waanbhaa' -lala' janwo mu 'e 'pegee Moizi a 'toṅ mu 'e -o -Waanbhaa' a -bhleṅgbeya yaaza 'e □woa, 'ke 'bhe nu 'tenle- 'yee- Mē Wiinfe' Mi Zaan a pe 'waati 'e ma. ¹⁴ 'Bhe- 'ke 'ka -o -a zi 'bhii- 'kaa 'yima, -kaa 'yaango- doo Eli 'la -Waanbhaa' -lala' janwo mu 'e -wa nuza 'e □pia bi 'elwale -so 'yee- Zaan -le 'bhe 'le. ¹⁵ 'Ke -a -yima' 'tron -o mē 'la zan ṅglo ma, -ya 'yima!»

¹⁶ «'N so -zon bhaapleṅ mu 'e danle- mela ma ee? -Woo 'bhii- ne 'ke mu 'la 'yaale- -o -zabla' -kpan mu 'e ta; 'bhe- -woo -ne 'bheke mu 'sii zii' doo: ¹⁷ 'O 'srokpa- 'ka ni -gofen' 'yi, 'bhe- 'ka 'laa 'srotanle! 'O bheela wisi' 'sro mu □kpa, 'bhe- 'ka 'laa wisile!»

¹⁸ «Zaan □nwa 'ka ba, 'bhe- yaa -yaa pebhle, 'bhe 'pegee yaa -yaa -yi mi. 'Bhe- mē mu 'e -wa □pia a ma doo: 'Zina do -o -a zi.» ¹⁹ 'Bhe bla, Bhaapleṅ Gbe 'e 'bhe □nwa, 'bhe- 'bhe 'yaa- pebhle, 'bhe- 'bhe 'yaa- -yi mi. 'Bhe- mē mu 'e pe 'bhe ma doo: 'Mē 'lee- bole -o pebhlele 'pegee -wēn 'mile- -la ma; 'bhe- e bhegwlenya -kpa 'nirakun mu 'pegee mē 'joo 'yoo- -bheke' mu -la ma!» 'Duṅ- -o -Waanbhaa' a -zadoleya 'e do bhaapleṅ kleza mu -la ma.»

-Wa 'ke ta mu laa dole -a -la 'ke -woo kpa Zesu 'yi

(Luki 10.12-15)

²⁰ 'Bhe bla, Zesu 'sole- maza -bebe □kla -wa mu 'la ta, -e -lale' -saan 'bhe -wa mu 'e ta mu 'e ta. -Amasroyi 'bhe -wa mu 'e ta mu 'e waa -o zru mu 'e 'niinale -Waanbhaa' ba -titi 'ke -woo 'taa- wogbeya 'e maboo. ²¹ Zesu pe

'ezin- doo: «'Ka ta -yren! Korazen -wa -la mu 'pegee Betisaida -wa -la mu! -Amasroyi 'ṅ 'sole- maza mu 'la □kla 'ka ba, 'kee- 'kpa bi 'ṅ 'bhe 'yansi 'sole- maza mu 'e □kla bi Tiri 'pegee Sidon -wa mu 'e ta, 'ke -zon 'laa 'bhe 'le 'ke 'bhe -wa mu 'e ta mu 'e -o -boto kple mu □klaa gban -o ta, 'bhe- 'ke -o -pee -kaan gban -o ma, 'koko- -wa zron 'bhii- -o -ploola waa -za 'yoo- mu 'e ma, 'bhe- -woo zru mu 'e 'niinaa- -Waanbhaa' ba, 'bhe- -woo 'taawogbeya 'e maboo. ²² 'Bhela- -yile, 'mi pe 'ka ni doo: -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'e 'le, Tiri 'pegee Sidon -wa mu 'e ta mu 'e -o ta -yren 'e yaa nu klele 'eyoole 'bhii- 'kaa- pe 'e gbēn- ²³ 'Bhe- 'ka mu Kapenom -wa la mu, -yoo 'ka ni 'bhii- 'ka nu 'sole- 'ka -wlenle', 'bhe- 'ka ge 'tenle- lafle' ma ee? -Waanbhaa' nu 'ka mazinale, 'bhe- 'ka nu gele -jranama 'te 'e 'yi. -Amasroyi 'ṅ 'sole- maza mu 'la □kla 'ka ba, 'kee- 'kpa bi 'ṅ 'bhe 'yansi 'sole- maza kle Sodomu -wa 'e ta, 'bhe -wa 'e 'yaa- nu bole ye 'kee- nu 'tenle- -zon ma. ²⁴ 'Bhela- -yile, 'mi pe 'ka ni doo: -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'e 'le, 'ka ta -yren 'e 'yi nu yale Sodomu -wa -la mu 'e ta -yren 'e 'bhe ni.»

Zesu -a -Jan 'Nrale- 'e

(Luki 10.21-22)

²⁵ 'Bhe 'waati 'e ba, 'ke Zesu 'a 'seriwole 'sanle, 'bhe- -e pe doo: «'E! 'N De, 'tre 'pegee lafle' Zan, 'e wlan 'e -gaanna -zad' mu 'pegee mē yikanle mu ma, 'bhe- 'ya zronlawoa -ne 'fientronne mu ni, 'mi 'e 'pubo- 'bhe ma. ²⁶ Wlan -le 'bhe 'le, 'N De -Waanbhaa', -e -swa 'e zru ni 'ke 'ya kle 'bhe- gbēn-»

²⁷ «'N De -Waanbhaa -za 'kpen gbekpa- 'ṅ 'koo. Mē 'kedo- 'kpo 'laa Bhaapleṅ Gbe 'e do, 'ke yaa 'e go -a De do -kplen ba. 'Bhe- mē 'kedo- 'kpo 'laa -ne De 'e do, 'ke yaa 'e go -a Gbe 'pegee -a Gbe 'e -a De

-zronna mεε 'la zan mu ni 'mu -la ba.»

²⁸ «-Ka nu 'mi ba, 'ka mu 'la 'kpen 'trebhwa□ 'kwe kpinle mu 'silele, 'bhεε- 'mi nu -yitrele nale 'ka ni. ²⁹ -Ka nu 'mi a pe 'kwe 'ε 'si, 'bhεε- -kaa 'to 'η 'ka daan doo, -amasroyi 'η 'yi -o 'edoolle, 'bhεε- 'mi 'η 'gbu mazinaa, 'bhe 'yi, 'ka nu -yitrele kplankplan -sroowole 'mi ba. ³⁰ 'Wlan 'ε ni, 'an pe ye 'ε yaa la, 'bhεε- 'an pe 'kwe 'ε kpinj laa -o.»

12

Zesu 'pegee -yitre' yi ba za
(Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

¹ 'Bhe blaam, -yitre' yi do ma, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε 'yaa- 'kan zii' gba do 'yi. 'Bhεε- gbon -yaa -yaa' -klanlanε mu 'ε de 'zi; -ayile 'ke -o pebhaa 'ke mu 'ε 'kanle- 'sanle -bhεε- 'ke -o 'mu bhle. ² 'Bhe klele 'te, Farizi mu 'ε -woo yele 'bhe pebhaa mu 'ε 'kan yre □nɔɔ, 'ke -wa pele- Zesu ni doo: «'E 'yrekpa 'yaa- -klanlanε mu 'ε ta doo, -kɔɔa' a 'tonj mu 'ε ta waa -za 'la kle -yitre' yi ma, 'woo- mu -o 'bhεε- kle 'zi!»

³ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu -o -lrokpale doo: «'Yi do ta, gbon -bhleingbe Davidi 'pegee -a zi mu 'ε □dia, 'bhεε- pele do 'kpo 'laa -yaa -o 'kɔɔ. -E -za 'la □kla 'ka 'laa 'bhe tapele -lido' εε? ⁴ 'Nj bhe, -e -ja wlale -Waanbhaa' 'fe 'ε □la. 'Bhεε- -o 'sraka -gwa 'bluu mu 'la 'le -Waanbhaa' ni, 'yee- Davidi 'pegee -a zi mu 'ε -o 'bhe 'bluu mu 'ε □bhla. 'Dunj- 'kɔɔa' 'tonj mu 'ε ta, yaa do mεε -bhεεke' do 'kpo 'kpee 'ke 'bhe 'woo- 'bluu mu 'ε bhle; 'ke yaa 'e go 'sraka 'lena mu do -kplen ba. ⁵ 'Bhεε- 'ka 'laa -jan 'lεε- 'bhe tapele -lido' 'ezin- Moizi a 'tonj 'sεwe 'ε 'yi εε doo: «'Ke 'sraka 'lena mu 'la -waa' yewo yi □kla -yitre' yi ma, -wa -yisie'; 'bhεε- -dunj, waa -kpan balaa' -o ta 'bhe -zayi'.» ⁶ 'Dunj- 'mi pe 'ka ni doo -za 'la 'bhe -o -ge 'bhe gbalaan -yiya'

-Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε ni!
⁷ -Waanbhaa' 'a □pia -yaa' 'Sewe 'ε 'yi doo: «'Nj maza laa -o 'sraka 'kedo- 'kpo ma, 'ke yaa 'e go mεε -yrenklale ma 'η ma 'bhe ba.» 'Ke 'ka 'bhe -jan 'la bhe 'bhe 'yimaa- 'gbu 'elrele bi, 'ka 'laa -yaa nu -lale' mεε 'la zan mu 'laa -za 'yɔɔ- klele 'mu ta. ⁸ 'Bhe ya 'ε 'yi, Bhaaplenj Gbe 'ε 'bhe -le -yitre' 'yi 'ε Zan 'ε 'le.»

Mεε gbε 'kwlanle- do -bheeyre'
(Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)

⁹ 'Bhe blaam, 'ke Zesu gele- wlale -waa' Zuufu mu daanfε' 'ε do -la. ¹⁰ Mεε gbε 'kwlanle- do -yaa' 'bhe □nɔɔ ye. 'Dunj- 'yee- Zuufu mu daanfε' 'ε □la mεε mu 'ε 'yaa- -a zi 'bhii- -o -layre' -sroowo' Zesu ta, 'bhela- -yile 'ke -wa -lrokpale doo: «-Kɔɔa' 'tonj 'ε ta mεε so mεε -bhεεke' 'bheele -yitre' yi ma εε?»

¹¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu -o -lrokpale doo: «'Ke -bhlaa do 'kpo -o 'ka do 'kɔɔ, 'bhεε- -yitre' yi do ma, 'ke 'bhe -bhlaa do 'kpo 'ε -ja bole -kloj gbɔɔn do 'yi; 'bhe -bhlaa 'ε zan 'ε yaa nu gele -a 'pwele- -kloj 'ε 'yi εε? ¹² 'Bhεε- 'dunj, bhaaplenj do mabhaabhe -bhlaa do ta. -Ayile, -kɔɔa' 'tonj 'ε ta mεε so -za 'wlan klele- mεε -bhεεke' ni -yitre' yi 'ε ma.»

¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele mεε gbε 'kwlanle- 'ε ni doo: «'E gbε 'ε 'yisron!» 'Bhεε- 'ke -ya gbε 'ε 'yisronle, 'bhεε- 'ke 'bhe doole- 'bhii- -a -vin do mi 'ε gbεen-. ¹⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Farizi mu 'ε 'pwele, 'bhεε- -o -yaa nu 'sole- Zesu 'kunle gɔne- 'la gbεen- 'bhεε- -wa de, 'ke -woo 'eke- yele- 'bhe -za 'ε 'yi.

-Waanbhaa' -yaa' yewone 'la makwan-

¹⁵ 'Dunj, Zesu -o wojan 'ε 'male-, 'ke -ya plengole 'bhe yre 'ε ma. -Zamaa' 'sre do -ja -a zi -a geyre 'ε □nɔɔ; 'bhεε- -e gade mu 'ε 'kpen 'bheela-. ¹⁶ 'Bhεε- 'dunj, -e -yaa

-o -lemazon 'zi 'egloole 'kaadoo-waa a tapwale. ¹⁷ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, -Waanbhaa' -lala' janwo mi Ezai -jan 'la □woa 'elwale gban 'bhe 'leswa-; -ya □pia dɔɔ:

¹⁸ «-Waanbhaa' pe dɔɔ 'mi 'an yewone 'la makwan- 'yele-ge.

-A -za so 'η ni 'egbenele, 'bheε- -yoo 'η zrukpalaa.

'Ŋ nu 'η Lii 'Wen 'ε zinalε -a ta, 'bheε- -e nu -ledɔɔleya maza -jan -la wole 'kleen 'ε 'kpen 'yi 'si mu 'ε ni.

¹⁹ Yaa nu zaabole mεε 'kedo- 'kpo 'le, 'bheε- yaa nu -gbekanle 'egloole.

Waa nu a -weli' 'ε male -gbleba mu ta.

²⁰ To diinj 'la 'bhe 'klule- -o, yaa nu 'bhe 'cienle-.

'Bheε- -lanbha 'la 'bhe 'bhile- 'ε -yoo 'fientronne, yaa nu 'bhe 'liile-.

-E nu a klele 'bheε- gbεen- 'sani- 'ke -Waanbhaa' a -ledɔɔleya 'ε kpa pe 'kpen 'wiinj.

²¹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'kleen mu 'ε 'kpen 'yri nu bole 'yela- ta.»

Zesu pe dɔɔ -yaa' pe -glooya' 'ε 'bhe 'laa da -Setran' ba
(Maki 3.20-30; Luki 11.14-23)

²² 'Bhe 'yi bhe, 'ke mεε 'ke mu nule- gade mi do 'le Zesu ba. 'Zina -yaa 'bhe zi, 'bhela- -yile -e -yaa 'ke 'bhobho 'le, 'bheε- -a -yre 'wile- -yaa. 'Bhe yre do 'ε □noo bhe, 'ke Zesu 'a 'bheele, 'bheε- 'kee- -janwole, 'bhe 'pegee 'kee- -yre ma yele-. ²³ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -zamaa' 'ε 'kpen 'kpeelenile -o ma, 'bheε- 'ke -woo 'eke- -lrɔkpale dɔɔ: «-Bh- lengbe Davidi 'nranε- 'ε 'yele- 'laa -ge εε?»

²⁴ 'Bheε- 'duj-, Farizi mu 'ε 'trɔnbɔle -o wojan mu 'ε 'yi, 'ke 'mu 'a pele- dɔɔ: «Bεεzebuli ('bhe 'yi -le 'zina mu -kunlii gbalaan), 'bhe -le 'zina mu -gbin 'senj 'na zii' mεε 'lee- ni!»

²⁵ 'Bhe klele 'te, Zesu -o 'kpeejan- mu 'ε dɔle 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ke -bhlengbe do a 'kleen 'yi mu -yicienle -o, 'bheε- 'ke -o gwledan 'eke- ba, 'bhe 'kleen 'ε nu 'siele-. 'Bheε- 'kee- =kla -wa do ta mu 'le 'oo, 'kee- =kla 'fe do -la mu 'le 'oo, 'ke -o -yicienle -o, 'bheε- 'ke -o gwledan 'eke- ba, 'bhe -wa 'ε yaa nu -mɔle', 'bheε- 'bhe 'fe 'ε yaa nu -mɔle' 'ezin-. ²⁶ 'Ke -Setran' -o -a 'gbu -gbin 'zi, -yoo gwledan 'zi -a 'gbu -la ba bhe. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -yaa' -bhlengbeya 'ε nu -mɔle' 'nale- ma εε? ²⁷ 'Ke -Setran' 'zina mu -gbin 'senj 'na zii' 'mi ni; -dele 'zina mu -gbin 'senj 'na zii' 'kaape mεε mu 'ε ni 'ε? 'Ka 'gbu a pe mεε mu 'ε 'mu -le nu -kpan 'kpaale- 'ka 'lii 'bhe ma. ²⁸ 'Duj- 'ke 'η 'yoo- 'zina mu -gbin 'zi mεε mu zi -Waanbhaa' Lii 'ε 'bhe -la 'senj ta, -kaa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' a -bhlengbeya -yoo 'ka 'plen-.»

²⁹ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «Mεε 'kedo- 'kpo 'laa so gele- pe 'sile- fangan- ma mεε do ba 'fa □la, 'ke yaa 'bhe fangan- ma mεε 'ε gbɛtabole bhle 'le 'elwale 'pe; 'kee- yaan 'bhe gbɛtabolele 'waati 'la ba, 'bheε- -e so 'bhe a 'fa -la pe mu 'ε 'sile' te. ³⁰ 'Ke mεε 'la zan laa -o 'mi ba, 'bhe zan -wlenle' -o 'mi ma, 'bheε- 'ke mεε 'la zan laa nule bhɔle 'η ba mεε mu -lekpalele 'eke- ta, 'bhe zan 'ε -o piilaa' mi -la -le 'eke- ma. ³¹ 'Bhela- -zayile, 'mi pe 'ka ni 'η 'sowεε- ma dɔɔ: 'Ke bhaaplɛj mu -za 'yoo- 'oo -za 'yoo- 'la □kla, 'bhe 'pegee 'ke -o -jan 'yoo- 'la □woa, -Waanbhaa' nu 'bhe mu ma -sroma 'yanle-; 'duj- 'ke mεε 'la zan Lii 'Wen 'ε ma -jan 'yoo- =woa, -Waanbhaa' laa nu 'bhe zan a -sroma 'yanle-. ³² 'Ke mεε 'la zan Bhaaplɛj 'ε Gbe 'ε ma jan 'yoo- =woa -Waanbhaa' nu 'bhe zan a -sroma 'yanle-; 'duj- 'ke mεε 'la zan Lii 'Wen 'ε ma jan -yoo □woa, 'kee- =kla -zɔn oo, 'kee- =kla too oo, -Waanbhaa' laa nu 'bhe zan a -sroma 'yanle- -titi.»

*-Yri diinj 'pegee -a bhaa**(Luki 6.43-45)*

³³ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Bhɛ -ya 'ɛ 'yi bhe, -yri diinj -lrele' -le bhaa -lrele' kle, 'bhɛɛ- -yri diinj -yɔɔ' -le bhaa -yɔɔ' kle. -Amasroyi -o -yri diinj 'ɛ dɔ -a bhaa -la ma. ³⁴ -Bhlu 'plalu 'si mu! 'Ka -o 'eyɔɔle 'gbu 'dɛ, 'ka sɔ -jan 'wlan mu wole- 'nale- ɛɛ? -Amasroyi -jan yɛkɛ- 'la -yoo 'e 'kpee, 'e 'lii 'bhɛɛ- yɛkɛ- wo. ³⁵ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, mɛɛ 'kpee 'lrele- -liijan' -o 'elrele, 'bhɛɛ- mɛɛ 'kpee 'yɔɔ- -liijan' -o 'eyɔɔle. ³⁶ 'Mi 'a pe 'ka ni dɔɔ -Waanbhaa' a 'kitikan 'yi 'ɛ 'le, bhaaplɛɲ mu nu -o bhaama jan 'tɔle- bhaama jan 'la [woa, 'mu 'kpen 'yaanpele. ³⁷ -Amasroyi, -Waanbhaa' a -kpan 'laa nu baale 'e ta 'e 'gbu 'liiwli- -la ma, 'bhɛɛ- -yaa' -kpan nu baale 'e ta 'e 'gbu 'liiwli- -la ma 'ezin-»

Zesu 'e -bangwa 'sɔle- maza do klele 'yi

(Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

³⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'Toɲ Daan mu 'ɛ 'pegee Farizi 'ke mu 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'woo- -a zi 'bhii- 'e 'sɔle- maza do kle 'o 'yrɛ ma -gɛ doo.» ³⁹ Zesu pe -o ni 'tɛ 'kaa: «-Zɔn mɛɛ mu 'ɛ -woo 'eyɔɔle, 'bhɛɛ- -o zru laa -o do -Waanbhaa' ni. -Wa zi 'bhii- 'ɲ 'sɔle- maza do kle -o ni, 'duɲ- 'naa nu 'sɔle- maza 'kɛdo- 'kpɔ klele -o -yrɛ ma, 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Zonasi a pɛ 'sɔle- maza do 'kpɔ 'ɛ ba. ⁴⁰ Zonasi -yrekpaa' yaga 'pegee -bi yaga [kla kaa -gbɛnɛ 'ɛ 'kpee gɔnɛ- 'la gbɛnɛ-, Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ nu -yrek- paa' yaga 'pegee -bi yaga klele 'trɛ [la 'bhɛɛ- gbɛnɛ-. ⁴¹ -Ayile, -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'ɛ 'le, Ninivu -wa la mu 'ɛ nu -wɛnɛlɛ' -zɔn mɛɛ mu 'ɛ 'kaama-, 'bhɛɛ- -o nu -kpan baale -o ta. Amasroyi 'woo- Ninivu -wa la mu 'ɛ -o Zonasi 'wojan- mu 'ɛ 'male-, 'ke -o 'ploole waa -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -woo zru 'niinale -Waanbhaa' ba.

'Bhɛɛ- 'duɲ-, mɛɛ 'la zan -o -zɔn -gɛ 'bhɛ gbɛnɛ -yiyi' Zonasi ni, 'bhɛɛ- 'ka 'laa -a zi 'ke 'ka 'ka kpa 'bhɛ -yi. ⁴² 'Bhɛ klegbɛya do 'ɛ 'yi bhe, 'yee- 'kitikan yi do 'kpɔ 'ɛ ma, -bhɛngbe le Seba nu -wɛnɛlɛ' -zɔn mɛɛ mu 'lɛɛ- 'kaama-, 'bhɛɛ- -e nu -kpan baale -o ta. -Amasroyi -e -daa 'trɛ ta 'klɛɛn gbɔɔn do 'yi, 'bhɛɛ- -e [nwa -a 'trɔnkpale Salomɔ a -zadɔ' ma jan mu 'ɛ [la. 'Bhɛɛ- 'duɲ-, mɛɛ 'la zan -o -gɛ 'bhɛ gbɛnɛ -yiyi' Salomɔ ni.»

*Lii -yɔɔ' 'ɛ 'nu gbɛ drɛɛ**(Luki 11.24-26)*

⁴³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ke lii -yɔɔ' 'ɛ -gwa mɛɛ do zi, -e ge yrɛ -kpa mu 'ɛ [nɔɔ, -a -yitrɛ' yrɛ -gɛlin zayi'. 'Bhɛɛ- 'duɲ-, 'ke yaa -yitrɛ' yrɛ yelɛ, ⁴⁴ -ya pe dɔɔ: «'N -gwa 'fɛ 'la [la, 'ɲ gele- ni- inale 'bhɛ [la.» 'Bhɛɛ- 'kee- =nwa -a -la, -ya -la 'flɛɲ- ye, 'bhɛɛ- -a -la gole -o, 'bhɛ 'pegee -a -la pɛ mu 'ɛ 'kpen 'lɛmagaanle -o 'elrele. 'Duɲ- mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa -o -a -la. ⁴⁵ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -e ge lii -yɔɔ' 'bhɛɛke 'srwapɛ- 'siile-; 'bhɛ 'mu -yɔɔ' -yiyi' -a -lwa mi 'ɛ ni; 'bhɛɛ- -o nu wlalɛ 'eke- zi 'yee- 'fɛ 'ɛ [la, 'bhɛɛ- -wa kle -o yi 'fɛ 'le. -Ayile 'yee- mɛɛ 'ɛ 'taawogbɛya drɛɛ, 'bhɛ 'yɔɔ- -yiyi' -a 'taawogbɛya gwe mi 'ɛ ni. 'Bhɛla- 'yansi za -le nu klele -zɔn mɛɛ -yɔɔ' mu 'ɛ ni.»

-De mu 'gbu -le Zesu nɛɛ 'pegee -a nɛɛnɛ- mu 'ɛ 'le ɛɛ?

(Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

⁴⁶ Zesu 'yaa- janwo' zii' -li bhla 'la ba -zamaa' -gbɛnɛ 'ɛ ni, 'ke -a nɛɛ 'pegee -a nɛɛnɛ- mu 'ɛ 'nule dulalɛ -e -yaa 'fɛ 'la [la 'bhɛ 'le ma. 'Bhɛɛ- -o -yaa zi 'bhii- -o -janwo' 'a ni. ⁴⁷ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke mɛɛ do 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «Dula- doo, 'e nɛɛ 'pegee 'e nɛɛnɛ- mu 'ɛ -woo 'pɛɛlii-, 'bhɛɛ- -wa zi 'bhii- -o -janwo' 'e ni.»

⁴⁸ 'Bhɛ 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele 'bhɛ zan 'ɛ ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'trɔnbado

doo, -de mu -le 'η nεε 'pegee 'η nεεnε- mu 'le εε?»⁴⁹ 'Bhe klele 'te, 'kee- yaa -klanlane mu 'ε zronle- a gbe 'le, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'E yrekpa -ge doo! 'N nεε 'pegee 'η nεεnε- mu 'ε 'wole- -ge.⁵⁰ -Amasroyi, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'η Dε 'la -yoo laanima 'bhe zru maza -kla, 'bhe zan -le 'η nεεnε- 'gwlaan- 'pegee 'η nεεnε- le 'bhεε- 'η nεε 'le 'ezin-.»

13

Pebhe bo mi ma -gɔɔn

(Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

¹ 'Bhe blaana boolazi, 'yee- yrekpaa' do 'ε 'le, 'ke Zesu 'pwale 'fε 'ε □la, 'bhεε- 'kee- gele- yaale wɛyi- 'ε 'le ma. ² -Zamaa' -gbεnε do 'pa gbe -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ -a ta, 'kee- gele- yaale -yitakon' do 'yi -yi 'ε ta. -Zamaa' 'kpen dulale -yaa wɛyi- 'ε gɔɔna. ³ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -yoo daanle -za -bebe mu 'le -gɔɔn mu 'yi. -E pe -o ni dɔɔ: ⁴ «Pebhe bo mi do -ja pebhe boyre noo- yaa gbabhe 'ε ta. -E -yaa pebhe mu 'ε 'wian zii' bhla 'la ba -yaa' gbabhe 'ε ta, 'ke pebhe mu 'ε 'ledo- klaale zibhe 'ε 'lezi-. 'Bhe klele 'te, 'ke maanne- mu 'ε 'nule 'bhe mu bhlele. ⁵ Pebhe mu 'ε 'bhεεke 'ledo- klalaa' vle gloglo mu 'yi, 'bhεε- 'tre kplankplan laa -yaa -o -la. -O □bhwa blaale- 'bhe 'tre sanε- 'ε ta. ⁶ 'Dun- vle mu 'ε 'kɔɔ, waa 'solε- -o 'sεnε mu gbaanle- 'tre 'yi 'egboonle. -Ayile -yretε' 'bhile- -o ta, 'ke -o 'kpen gale-. ⁷ 'Ezin-, pebhe mu 'ε 'bhεεke 'ledo- klalaa' lεε mu 'yi. Lεε mu 'ε □bhwa, 'bhεε- -woo □dia 'ke -o lii mu 'ε 'le. ⁸ 'Bhεε- 'dun-, pebhe mu 'ε 'ke mu -ja 'klaale- 'tre ti -lrele- -yi. -Ayile -o □bhwa, 'bhεε- -woo bhaa -kla: pebhe 'ε diinj do 'bhe bhaa -kεmε do □kla, -o diinj -bhεεke' do 'bhe bhaa mia yaga □kla, 'bhεε- -o diinj -bhεεke' do 'bhe bhaa mia do bhe vu □kla. ⁹ 'Ke 'ka 'trɔn mu so -jan 'yimale, -kaa -yima!»

Zesu -o -gɔɔn mu bo 'zi win 'ε -dela ma εε?

(Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

¹⁰ Zesu a -klanlane mu 'ε -woo mabεenna -a -din, 'bhεε- -wa -lrokpaa dɔɔ: «-Mela ma 'bhεε- 'yoo- janwo' zii' -o ni -gɔɔn mu 'yi εε?» ¹¹ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' 'yaa- laanima -bh- lenjgbeya gaanyiza mu 'ε tapwela 'ka mu ni, 'dun- yaa -o tapwele 'woo- mu ni. ¹² -Amasroyi, 'ke mεε 'la zan -jan 'yima-, 'bhe zan -o 'bhii- pe -o mεε 'la zan 'kɔɔ, 'bhela- -yile -o nu pe baan' 'nale- 'bhe zan 'ε ni, 'bhεε- -a 'kɔɔ pa. 'Dun- pe 'kedo- 'kpo' laa -o mεε 'la zan 'kɔɔ, pe sanε- 'gbu 'la 'bhe -o -a 'kɔɔ, -o nu 'bhe 'kunle-. ¹³ 'Bhela- -zayile, 'η 'yoo- janwo' zii' -o ni -gɔɔn mu 'yi. -Amasroyi -o -yrebhe' mu -o, 'bhεε- waa yre ma ye, -o 'trɔn mu -o, 'bhεε- waa -jan ma, 'bhe 'pegee waa -jan 'yima-. ¹⁴ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -Waanbhaa' -jan 'la -kpa- a -lela' janwo mi Ezai 'lii 'elwale -so 'bhe 'leswa□; 'bhe -jan 'ε 'bhe -le -ge dɔɔ: «Ka nu -jan 'male-, 'dun- 'ka 'laa nu -a -yimale; 'ka nu 'ka 'yrekpale -a ta, 'dun- 'ka 'laa nu -a yele -titi.

¹⁵ -Amasroyi, mεε mu 'lεε- -woo zru -yɔɔya' □kla, 'bhεε- -woo 'trɔn 'yidwa- 'egloole, 'bhe 'pegee -woo -yre 'liitaan-, -o 'bhe □kla 'bhe gbεen- bhe, 'kooko- waa yre ma ye -o -yrebhe' mu 'ε 'le, 'bhe 'pegee waa -jan ma -o 'trɔn mu 'ε 'le, 'bhεε- waa -jan 'yima- -o zru mu 'ε 'le, 'bhεε- 'kooko- waa nu -o zru mu 'ε 'niinale 'mi -Waanbhaa' ba, 'bhεε- 'mi -o go -za 'yi.

¹⁶ «'Dun- 'kaa- pe -yinra', -amasroyi 'ka 'yrebhe- mu 'ε yre ma ye, 'bhεε- 'ka 'trɔn mu -jan ma. ¹⁷ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: -Waanbhaa' -lela' janwo mu -bebe 'pegee -yaa' mεε -ledɔɔle mu -bebe 'yaa- zi 'bhii- -o -yrekpa' 'ka 'yre -o

pe 'la ma 'bhe ma, 'bheε-waa 'bhe 'yele-. 'Bheε-o -yaa -a zi 'bhii- 'ka mu -o -jan 'la 'bhe 'ma zii' -o 'bhe 'ma, 'dun- waa 'bhe 'male-»

Zesu -o pēbhe bō mi 'ε ma -gōōn 'ε yipe zii'

(Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

¹⁸ «-Ka 'ka 'tronbado doo, pēbhe bō mi 'ε ma -gōōn 'ε 'yi -le -ge: ¹⁹ 'Ke mēε 'oo mēε 'la zan -Waanbhaa' a -bhlengebeya -wa 'ε ma jan 'ε □maa, 'bheε- 'ke yaa -yi- male, 'bhe 'yi -le dōō -Waanbhaa' -jan 'la 'bhe 'yaa- -a zru 'ε 'yi, -Se- tran' □nwa 'bhe 'kpen gōle. 'Bhe klēgbeya do 'kpo 'ε 'yi, -yoo 'bhii- pēbhe mu 'la 'klalaa zibhe 'ε 'lezi- 'mu gbēen-. ²⁰⁻²¹ Pēbhe mu 'la 'klalaa- vle gloglo mu 'ε 'yi, 'bheε- 'ke waa 'solε- -o 'sēne gbaanle- 'trε 'yi 'egboōnle, 'bhe 'yi -le dōō 'ke mēε 'la zan 'kee- -Waanbhaa' a -jan 'ε □maa, -e dō -a -la 'bhe yre do 'ε □nōō bhe -a zrukpaale 'le. 'Dun- yaa mō 'bhe zi. -Amasroyi, 'ke mēε mu -yrenkpale -saan -a ta, 'bhe 'pegee 'ke -wa -yrebatedole -saan -Waanbhaa' a -jan 'ε -zayi' bhla 'la ba, -e ploō 'bhe yre do 'ε □nōō bhe -a 'kpale ma -Waanbhaa' 'yi. ²² Pēbhe mu 'la 'klalaa- daanlere mu 'ε 'yi, 'bhe 'yi -le dōō 'ke mēε 'la zan 'kee- -Waanbhaa' a -jan 'ε □maa, 'dun- 'drunyan ta pe mu 'ngami 'la -yoo -a ma, 'bheε- -naflo pe mu 'flen 'la mēε -yini' 'mu 'laa to 'kee- -Waanbhaa' a -jan 'ε 'yizakle, 'bheε- -wa -dewo' -a 'gbu 'kpee. ²³ Pēbhe mu 'la 'klalaa- 'trε ti 'yi, 'bhe 'yi -le dōō mēε 'la zan 'kee- -Waanbhaa' -jan 'ε □maa, -ya -yima', 'bheε- -ya -yizakle. -Yoo 'bhii- pēbhe diinj 'la -ya bhaa -keme do kle, 'bheε- -a -bhēeke' diinj 'bhe bhaa mia yaga kle, 'bheε- -a -bhēeke' diinj 'ε 'bhe bhaa mia do bhe vu kle.»

-Bōn 'yōō -ma -gōōn

²⁴ 'Bhe blaen, 'ke Zesu -gōōn do bole- -o ni 'ezin-, 'bheε- -e

pe dōō: «Laanima -Bhlengebeya -wa 'ε -yoo 'bhii- mēε do 'la -e pēbhe -lrele' □bwa -yaa' gba 'ε 'yi.

²⁵ 'Dun- -bi do zi mōkpen' 'yaa- yi pla 'waati 'la ba, 'ke -a -sōōnnii' 'ε 'nule -bōn 'yōō- bhe bole -yaa' gba 'ε 'yi pēbhe -lrele' mu 'ε 'plen-, 'bheε- 'kee- jilale. ²⁶ 'Bheε- pēbhe -lrele' mu 'ε 'pegee -bōn 'yōō- mu 'ε -o □bhwa 'eke- zi, 'bheε- -o gbaan- dia-. 'Dun- pēbhe -lrele' diinj mu 'ε -woo bhaa □kla. ²⁷ Gbazan 'ε -yaa' yewone mu 'ε □nwa -a -lrōkpale dōō: «-O Zan, 'e pēbhe -lrele' mu -la □bwa 'yaa- gba 'ε 'yi, -bōn 'yōō- mu 'la -woo -a -yi -o -daa 'naa εε?» ²⁸ Gbazan 'ε pe -o ni dōō: «'N' sōōnnii do -le 'bhe □kla.» -Yaa' yewone mu 'ε -wa -lrōkpaa 'ezin- dōō: «-Ya zi 'bhii- 'o ge -bōn 'yōō- mu 'ε 'yro εε?» ²⁹ -E pe -o ni dōō: «'Yooye-, -amasroyi 'ke 'kaa □pia 'ka -o -bōn 'yōō- mu 'ε 'yrole, 'ka nu pēbhe -lrele' diinj mu 'ε 'yrole- 'ezin-. ³⁰ -Ka -o 'to 'eke- 'yi 'ke 'bhe ge 'tenle- pēbhe -lrele' diinj mu 'ε bhaa 'tranle- ma. 'Bheε- -o 'kan bhla 'ε zi, 'η nu a pele -o bhaa 'kan mu 'ε ni dōō: -Ka -bōn 'yōō- mu 'ε yro 'pe, 'bheε- -ka -o yre 'bhii- -gaa dri mu gbēen-, 'bheε- -ka -o kpacie 'te 'yi. 'Bhe blaen, 'bheε- 'ka pēbhe -lrele' mu 'ε bhaa mu 'ε kan 'bheε- 'ka -o zredō.»

Mutaadi bhe ma -gōōn

(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

³¹ Zesu -gōōn 'bheεke do □bwa -o ni 'ezin- dōō: «*Laanima -Bh- lengebeya -wa 'ε -yoo 'bhii- mu- taadi 'bhe 'fientronne do 'la 'ke mēε do 'a □sia, 'bheε- -ya □bwa -yaa' gba 'ε 'yi. ³² 'Yela- 'fientronne 'yiya- pēbhe mu 'ε 'kpen ni; 'dun- 'kee- =bhwa, -a diinj 'ε 'trole- kan -zienbhe' gba 'ε 'yi -yri diinj mu 'ε 'kpen ta, -e kle -yri diinj -gbene do 'le. 'Bheε- maanne- mu 'ε nu -o yife' mu 'kpale- -a gbe mu 'ε 'yi.»

*'Bluu -pεε 'wlen 'sεke
(Luki 13.20-21)*

33 Zesu -gɔɔn 'bhæke do ɔ̄bwa -o ni 'ezin- dɔɔ: «*Laanima -Bh- lenḡbeya -wa 'ε 'pwele- -o 'ke 'bluu -pɛɛ wlen 'seke 'la 'ke le do 'a ɔ̄sia, 'bhæ- -yoo 'pegee 'bluu pii kilo mia do bhe 'soo 'yizaala 'eke- ba. -Yoo -yizaala 'ke 'bhe ge 'tenle- 'bluu -pɛɛ 'ε 'kpen 'wlenle- ma.»

Zesu -gɔɔn mu 'te la bɔ 'zi mɛɛ mu 'ε ni

(Maki 4.33-34)

34 Zesu -jan mu 'ε 'kpen ɔ̄woa -zamaa' 'ε ni -gɔɔn mu -la -yi. Yaa -yaa -jan sanɛ- wo -o ni 'ke yaa -gɔɔn bɔ 'bhe zi. 35 -E -yaa kle 'bhe gbɛɛn- bhe, 'kooko- -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'ε 'wojan- 'ε 'lesɔ-; 'bhe -jan 'ε 'bhe -le -ge: «*Y nu -jan mu wole -o ni -gɔɔn mu -la -yi,*

'ɣ pe mu 'la tagaanle ɔ̄twa bhaaplenɣ mu ma 'kee- 'san 'drunyan kle yi 'ε ma, 'ɣ nu 'mu 'pele- -o ni kpataakpa.»

Zesu -o -bɔn 'yɔɔ- ma -gɔɔn 'ε 'yipe zii'

36 'Bhe 'yi bhe, 'ke Zesu a 'pele -zamaa' 'ε ni 'kaa -o ge -o ba -le ma. 'Bhe blaan, 'ke 'yee- 'gbu gele- -a ba 'fe 'le ma. 'Bhe klele 'te, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ε -woo mabeɛnle 'a -din, 'bhæ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «Gba 'ε 'yi -bɔn 'yɔɔ- ma -gɔɔn 'ε 'yipe 'o ni.» 37 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni dɔɔ:

«Mɛɛ 'la zan pɛbhe -lrele' 'ε bɔ, 'bhe -le 'ke Bhaaplenɣ Gbe 'ε 'le; 38 Gba 'ε 'bhe -le 'ke 'drunyan 'ε 'le; pɛbhe -lrele' mu 'ε 'mu -le 'ke mɛɛ 'la zan ɔ̄kla 'ke -Waanbhaa' a -bhlenḡbeya -wa 'ε ta mu 'ε 'le; 'bhæ- -bɔn 'yɔɔ- mu 'ε 'mu -le 'ke mɛɛ 'la zan mu -o 'ke -Setran' -a mɛɛ mu 'le; 39 -a -sɔɔnnii' 'la 'bhe -bɔn 'yɔɔ- 'ε bɔ bhe, 'bhe -le 'ke -Setran' 'le; pɛbhaa -lrele' 'kan bhla 'ε, 'bhe -le 'ke 'drunyan 'leyan yi 'ε 'le; pɛbhaa 'kan mu 'ε 'mu -le 'ke -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ε 'le.

40 -O -bɔn 'yɔɔ- 'ε yro, 'bhæ- -wa blin 'te 'ε 'yi; 'bhæ- 'yansi za nu

klele 'bhæ- gbɛɛn- 'drunyan 'leyan yi 'ε 'le. 41 Bhaaplenɣ Gbe 'ε nu -yaa' -mleke' mu 'ε 'winbɔle, 'bhæ- mɛɛ 'la zan mu 'kpen mɛɛ -bhæke' mu balaa' -za 'yɔɔ- 'yi, 'bhæ- -o 'gbu -za 'yɔɔ- kle 'ezin-, -o nu 'bhe zan mu 'ε 'kpen gole -Waanbhaa' -bhlenḡbeya -wa 'ε ta. 42 'Bhæ- -o nu -o 'kpen blinle 'te -gluu -gbɛɛ 'ε 'yi. 'Bhe ɔ̄nɔɔ ye, -o nu wisile, 'bhe 'pegee -o nu -o gbɛɛnbhe mu 'ε 'sɔnkpale - -zadɔwɛɛ 'ε 'kɔɔ.» 43 'Bhæ- 'duɣ-, mɛɛ 'la zan mu -ledɔole -o -Waanbhaa' -yɛɛ 'yi, -o nu -bhile' 'penpen 'bhii- yɛɛnbhe gbɛɛn- -o Dɛ a -bhlenḡbeya -wa 'ε ta. 'Ke 'ka 'tron mu sɔ -jan 'yi 'male -kaa -yima'.

-Naflo 'la gaanle -o 'bhe ma -gɔɔn

44 «Laanima -Bhlenḡbeya 'ε -wa -yoo 'ezin- 'bhii- -o -naflo do 'la -gaanna gba do 'yi. Mɛɛ 'la zan 'yee- -naflo 'ε ɔ̄ya, 'bhe 'a gaan gbɛ dɛɛwoa- 'yee- gba 'ε 'yi 'ezin-. -A zrukpa' gbɛ -yɔɔ 'ε 'kɔɔ, -e -ja -a 'kɔɔpɛ- mu 'ε 'kpen gɔnle, 'bhæ- -e -nwa 'yee- gba 'ε 'lɔle-.»

-Gbɛɛfin do ma -gɔɔn

45 «Laanima -Bhlenḡbeya -wa 'ε 'yoo- 'ezin- 'bhii- pɛgɔn mi do 'la -yoo -gbɛɛfin 'lrele- mu ziglin- 'zi.

46 'Kee- -gbɛɛfin 'plɛele- do -ya, -e ge -a 'kɔɔpɛ- mu 'ε 'kpen gɔnle, 'bhæ- -e nu 'yee- -gbɛɛfin 'ε 'lɔle-.»

Kaade yɔɔ ma -gɔɔn

47 «Laanima -Bhlenḡbeya -wa 'ε -yoo 'bhii- kaade yɔɔ 'la -wa ɔ̄bwa -yi 'ε ba; 'bhæ- -bhe kaa -glɔɔn mu 'ε 'kpen ɔ̄kwan-. 48 'Ke kaade yɔɔ 'ε 'paa- bhla 'la ba kaa 'le, 'bhæ- -wa glaan -yi 'ε bhonla. 'Bhe blaas, -o yalaa' 'bhæ- -o kaa mu 'ε bago: -O kaa -lrele' mu 'ε 'mu kla ciɛ -nɛ mu 'yi, 'bhæ- 'ke mu 'la -woo 'eyɔole, -o 'mu blin -yi 'ε ba. 49 'Bhæ- 'yansi -za nu klele 'drunyan 'leyan yi 'ε 'le. -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ε nu mɛɛ -yɔɔ' mu 'ε 'plenḡole

mɛɛ wlan mu 'ɛ ma. ⁵⁰ -Ayile, -o nu 'woo- mɛɛ -yoo' mu 'ɛ blinle 'tɛ -gluu -gbɛnɛ 'ɛ 'yi. 'Bhɛ ɲoo ye, -o nu wisile, 'bhɛ 'pegee -o nu -o gbɛnɛbhɛ mu 'ɛ 'sonkpale -zadɔwɛɛ 'ɛ 'koo.»

-Naflo drɛɛ mu 'pegee -naflo gwe mu

⁵¹ Zesu -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ɲɔrɔkpaa' dɔɔ: «'Ka 'woo- gɔɔn mu 'ɛ 'kpen 'yimaa- ɛɛ?» 'Bhɛɛ- -wa -lekwan -a ni dɔɔ: «-Aani!» ⁵² 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ke 'Tonj daan mi 'tɔle- 'Tonj daan mi 'la ɲkla 'ke -Waanbhaa' a -bhɛngbeyaa -klanlanɛ 'le, -yoo 'bhii- 'fezan- 'la -e -naflo drɛɛ mu 'ɛ 'pegee -naflo gwe mu 'ɛ si -yaa' -naflo bɔ -koonɛ 'ɛ 'yi.»

BHAAPLEJ MU -O -BANGWA -O 'KPALE MA ZESU 'YI

Nazarɛti mu 'ɛ waa -o 'kpale- Zesu 'yi

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

⁵³ Zesu 'yanle- 'woo- gɔɔn mu 'ɛ bɔlele, 'kee- gele- yɛ -bhɛɛke' do nɔɔ-. ⁵⁴ 'Bhɛ 'nɔɔ- bhe, 'kee- gele- Nazarɛti, Galile 'kleɛn 'yi -wa 'nɛ do ta, -wa -tɔla 'bhɛɛ- -wa 'ɛ ta. -E -yaa mɛɛ mu 'ɛ daan 'zi -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'le Zuufu mu daanfɛ' 'ɛ ɲla. 'Bhɛɛ- -e -yaa mɛɛ 'la zan mu daan 'zi 'mu 'kpen 'kpeelenia 'mu ma. 'Bhɛla- -yile, -o -yaa 'eke- -lɔrɔkpa' zii' dɔɔ: «-E 'bhɛ -zadɔleya 'lɛɛ- 'ɛ 'srɔɔwoa- -dela 'koo, 'bhɛɛ- -dele 'bhɛ 'solɛ- maza mu 'ɛ kle 'sɛnj 'na zii' -a ni ɛɛ? ⁵⁵ 'Fɛ 'wiɲkpa mi 'ɛ gbe 'ɛ 'yele- 'laa 'kele- ɛɛ? 'Bhɛɛ- Zaki 'pegee Zozɛfu, 'bhɛɛ- Simɔ 'pegee Zudi 'laa -o 'ke -a nɛɛnɛ- 'gwlaan- mu 'ɛ 'le ɛɛ? ⁵⁶ 'Bhɛɛ- -a nɛɛnɛ- le mu 'ɛ 'kpen 'laa -o -koo' ba -gɛ ɛɛ? -E 'bhɛ -za mu 'lɛɛ- 'kpen kle 'sɛnj 'ɛ 'srɔɔwoa- 'naa ɛɛ?»

⁵⁷ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, waa 'solɛ- -o 'kpale Zesu 'yi. -Ayile Zesu pe -o ni

dɔɔ: «'Mɔkpen' -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ɛ 'lɛdɔ- -a ma yrɛkpen- =nɔɔ, 'ke yaa 'e go -a 'gbu ba -wa la mu 'pegee -a ba 'fa ɲla -la mu ba.»

⁵⁸ Waa -o 'kpalawole -a -yi Nazarɛti -wa 'ɛ ta, yaa 'solɛ- maza mu -bebe klele- 'bhɛ ɲoo.

14

Zesu 'pegee Erɔdi a -za

(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

¹ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, -Bhɛngbe Erɔdi gbe do 'la -o -yaa 'bhɛ sii Erɔdi Antipasi, 'bhɛ 'yaale- -yaa Galile 'kleɛn 'ɛ 'wiɲ-; 'bhɛɛ- 'bhɛ Zesu 'tɔbhɔleya 'ɛ ɲmaa 'tɛ. ² 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke -ya pele- -yaa' yewone mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Mɛɛ Wiɲfɛ' Mi Zaan -le 'kele-! -E -bwela gale ba. 'Bhɛla- -zayile 'solɛ- maza mu kle 'sɛnj -o -a 'koo.»

Mɛɛ Wiɲfɛ' Mi Zaan Dɛgbeya

³ Mɛɛ Wiɲfɛ' Mi Zaan -gaa gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn-. 'Yee- Erɔdi Antipasi 'gbu 'a ɲpia mɛɛ mu ni 'kaa -o Zaan 'kun, 'bhɛɛ- -wa yɛ, 'bhɛɛ- -wa bɔ -kaso 'yi. 'Bhɛ 'saan- 'yee- Erɔdi nɛɛnɛ- Filipu 'na Ero- diadi -la ta. ⁴ 'Yee- Erɔdi -yaa -a zi 'bhii- -ya nɛɛnɛ- 'na kle -a na 'le, 'bhɛɛ- Zaan 'a ɲpia -a ni dɔɔ: «'Yaa Erodiadi klele 'kee 'na 'le, -amasɔyi 'e nɛɛnɛ- Filipu 'na -le 'kele.»

⁵ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, Erɔdi -yaa Zaan dɛyɛ -la -glin 'zi. 'Dun- -e -yaa -gbɛlaan 'zi -zamaa' 'ɛ 'lɛɛ-, -amasɔyi -o 'kpen 'kpee ma, Mɛɛ Wiɲfɛ' Mi Zaan -yaa 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do -la -le.

⁶ 'Dun- 'yee- Erɔdi 'ya yi ma 'fɛti 'ɛ 'bhɔle-, 'ke Erodiadi 'lunɛ 'ɛ 'srotanle 'fɛti 'ɛ ta mu 'ɛ 'kpen 'yɛ ma. 'Bhɛɛ- 'ke -a -za 'solɛ- Erɔdi ni. ⁷ -Ayile, 'ke 'yee- Erɔdi 'a 'gbu 'liiwli- 'nale- -gɛlanɛ 'ɛ ni dɔɔ 'ke 'bhɛ pe 'oo pe 'la 'yɛwoa- -a ma, -e nu 'bhɛ 'nale- 'bhɛ ni. ⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -gɛlanɛ 'ɛ nɛɛ' 'ɛ -ya 'kpale -a -lii dɔɔ -ya pe Erɔdi ni dɔɔ: «'Mɛɛ

Wiiñfe' Mi Zaan ngblo 'e 'na 'ŋ ni pele -koo do ta -ge.»

⁹ 'Bhe -za 'e 'bhe 'yee- -bhleŋgbe Erōdi 'wleyisriwoa, 'duŋ- -ya 'gbu 'liiwli- 'la □naa -gblane 'e ni -yaa' 'feti 'e ta mu 'e 'kpen 'yre ma, yaa -yaa so -a -bangole 'bhe -za 'e klele ma. -Ayile, 'ke -ya pele- mēē mu ni dōo 'mu ge Zaan ngblo 'e 'kan, 'bhēē- -o nu 'bhe 'le -a ni. ¹⁰ 'Bhe klele 'te, 'kee- mēē mu winbole 'yee- Mēē Wiiñfe' Mi Zaan ngblo 'e 'kanyre- nōo- -kaso 'e 'yi 'bhēē- -o nu 'bhe 'le. ¹¹ -O Zaan ngblo 'e □kpaā pe -koo do ta, 'bhēē- -o □nwa 'ke 'bhe 'le, 'ke -wa 'nale- gblane 'e ni; 'bhēē- -gblane 'e 'bhe □sia, 'bhēē- -e 'bhe 'naa- -a nēē ni. ¹² 'Bhe blaān, 'ke Zaan a -klanlāne mu 'e 'nule -a gbaa 'e 'sile-, 'bhēē- -o -ja -a binle. 'Bhe blaān 'ezin-, 'ke -o gele- 'bhe -za 'e 'kpen 'yigoonle Zesu ni.

Zesu pele □naa mēē 'waa 'soo (5.000) ni (Maki 6.32-44; Luki 9.10-17; Zaan 6.1-15)

¹³ Zesu 'bhe -za 'e 'male-, 'kee- gole- 'bhe yre 'e □nōo, 'bhēē- 'kee- -a do -kplenne' gele- -yitakon do 'yi -bon 'yi yre do nōo-. 'Duŋ- -zamaa' mu 'e -wa geyre 'e 'male-, 'ke -o gele- -a zi 'bhe yre 'e □nōo ye. -O -daa -o -din -wa mu 'e ta, 'bhēē- -o □nwa -a zi -o gaan ma weyi- 'e 'lezi-. ¹⁴ Zesu 'pwele- -yitakon 'e 'yi, 'ke -a -yrekpale -zamaa' -gbene do ma. -O -yrenklaa -a ma, 'bhēē- -e -waa' gade mu 'e 'bheele- -saan.

¹⁵ Yromazi bhōle, 'ke Zesu a -klanlāne mu 'e 'nule 'a -din, 'bhēē- 'ke -wa pele- -a ni dōo: «-Kōo' -o -bon drēyi' -ge, 'bhēē- 'waati □bhwa gba 'egboonle. -A pe mēē mu 'e 'kpen ni 'kaa -o ge -o le pele mu -lo -wa mu 'e ta.»

¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zik- pale -o ni dōo: «-O maza laa -o 'ke -o ge -o 'gbu 'bhle pele -lole', 'ka mu 'gbu pele na -o ni.»

¹⁷ 'Bhēē- 'duŋ-, -o pe Zesu ni dōo: «'bluu 'yri 'soo 'pegee kaa ple 'kpō -le 'o mōo 'kōo -ge.» ¹⁸ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -ya pele- -o ni dōo: «-Ka nu 'ke -o -le 'ŋ ni -ge.»

¹⁹ 'Bhe blaān, 'ke Zesu 'a 'pele -zamaa' 'e ni 'kaa -o yala- -bon 'e ta 'tre ma; 'kee- 'bluu 'soo 'e 'pegee kaa ple 'e 'sile, 'bhēē- -ya -yrekpale laanima, 'kee- -Waanbhaa' 'pubo- 'seriwole 'bhe ma. 'Bhe blaān, 'kee- 'bluu mu 'e takanle kplokplo. -E yanle 'bhe 'le, 'ke -yoo 'kpale -yaa' -klanlāne mu 'e 'kōo, 'ke -ya pele- -o ni dōo -woo -yicien' mēē mu 'e ma. ²⁰ Mēē mu 'e 'kpen pēbhla-, 'bhēē- -o kpēdwa-. 'Bhe blaān, 'ke Zesu a -klanlāne mu 'e -o cie -ne vu ta ple 'pale -o blaān 'bluu kpu mu 'e 'le. ²¹ Mēē 'la zan mu pe 'e □bhla -o -yaa mēē 'waa 'soo, le mu 'pegee -ne mu laa -yaa 'bhe mēē -lii 'e ba.

Zesu -o 'taawo zii' -yi 'e ta (Maki 6.45-52; Zaan 6.16-21)

²² 'Bhe blaān yre do 'e □nōo bhe, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlāne mu 'e ni 'kaa -o 'kan -a -lēē -so -yitakon 'e 'yi, -yi 'yre gbē do 'e ta. 'Bhēē- 'yee- 'gbu □bwa -o -zanta', 'kooko- -e yan 'ploolele mēē mu 'e 'kpen ma. ²³ -E yanle 'ploolele -zamaa' 'e ma, 'kee- gele- -a 'seriwole vle goon do 'wiiñ-. -Bi 'e □pwa -a do -kplenne' ma 'bhe yre 'e □nōo ye. ²⁴ 'Bhe 'waati 'e ba, 'ke -yitakon 'e -ya plēngwa- gban 'egboonle sa -yaa' -klanlāne mu 'e 'le -yi 'e ta. 'Duŋ- -ploo -gbene do -yaa 'kan zii' -yi 'e ta 'kee- nu -yitakon 'e ba -yre ta, -ayile -yi 'pōo mu 'e 'yaa- 'pa zii' -yitakon 'e ma. ²⁵ Maagwlen -we bhla □lwa 'e ba bhōle, 'ke Zesu 'taawole 'sanle -yi 'e ta 'bhii- -e -yaa 'tre 'kpaā- ta, 'kee- nu -o ba -yre ta. ²⁶ -Yaa' -klanlāne mu 'e -yrekpale -a ma 'taawoyre nōo- -yi 'e ta, 'ke -gblaān -gbene do 'klale -o -yi, 'bhēē- 'ke -wa pele- -eke- ni dōo: «Mēē jielii do -le 'kele-!»

-Ayile, 'ke -o -gblaana ma gbe mu 'kanle- 'sanle. ²⁷ 'Dun- Zesu pe -o ni 'bhe yre do 'e □nɔɔ bhe blaale-dɔɔ: «-Ka 'ka zrudɔ 'egloole, 'mi -le 'kele-, 'ka 'laa -gblaana!»

²⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke Piəri 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'ke 'bhi -le 'kele-, -a pe 'η ni 'η ge 'e ba -yre ta ye 'ke 'η 'taawo- -yi 'e ta.» ²⁹ Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «Nu!» 'Bhe klele 'te, 'ke Piəri zinale -yitakon 'e 'yi, 'kee- 'taawole 'sanle -yi 'e ta 'kee- ge Zesu ba -yre ta. ³⁰ 'Dun- -ya yelawoa 'bhii- -ploo 'e 'yaa- 'kan zii' 'egloole, 'ke -gblaana 'klale 'a -yi, 'bhe- 'kee- wale 'sanle- -yi 'e □la. -Ayile, 'kee- -gbekana dɔɔ: «Mɛɛzan, 'η go -za 'yi -ge!»

³¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'e gbe 'trole -a ba -yre ta, 'bhe- 'ke 'bhe 'a 'kunle 'bhe yre do 'e □nɔɔ bhe, 'bhe- 'ke 'bhe 'a 'pele- 'a ni dɔɔ: «-Mele -kla 'yaa 'e kpa 'egbenele 'mi 'yi ee? 'Bhe- -mele □kla 'yee 'kpee □kla ple 'mi ma ee?»

³² Zesu 'pegee Piəri -saan -yitakon 'e 'yi, 'bhe- 'ke -ploo 'kanle- 'e dulale. ³³ 'Bhe 'yi 'te, Zesu a -klanlana mu 'la 'yaa- -yitakon 'e 'yi, -wa □gbaa -o 'kpo zenlele -a -lee, 'bhe- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «Wana 'e ni, 'yoo- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'e 'le kpataakpa!»

Zesu Zenezareti 'kleen 'yi gade mu 'e 'bheela-
(Maki 6.53-56)

³⁴ Zesu 'pegee -yaa' -klanlana mu 'e 'yanle- -draa 'yi 'e takanlele, 'ke -o zinale Zenezareti 'kleen 'e 'yi. ³⁵ 'Bhe □nɔɔ mɛɛ mu 'e -o Zesu madole, 'ke -wa nuza 'e zenle- yrekpen- =nɔɔ, 'bhe- 'ke -o nule- gade mu 'e 'kpen 'le -a ni. ³⁶ 'Bhe gade mu 'e 'yaa- -sromabo 'zi Zesu ni dɔɔ -ya 'to 'ke -o so -o gbe yanle- -a ta dun- gbɔɔn 'e ma. Gade mu 'la 'kpen 'bhe □kla 'mu 'bheela-

15

Farizi mu 'pegee 'Tonj daan mu 'e -waa' Zuufu mu a 'si ta za mu -klosikunza
(Maki 7.1-13)

¹ Farizi mu 'ke mu 'pegee 'Tonj daan mu 'ke mu -daa Zeruzalemu, 'bhe- -o □nwa Zesu 'lrokpale dɔɔ: ² «-Mele □kla 'bhe- 'yaa- -klanlana mu 'e -woo -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'si ta za mu 'la □twa -kɔɔ' ni 'mu 'yisie zii' ee? -Amasroyi -kɔɔa' 'si ta za mu 'e ma, -woo gbe mafe gɔne- 'la gbɛen-, 'woo- mu laa -o gbe mafe 'bhe gbɛen-, 'bhe- -o pɛbhle.»

³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'lekunle -o ni dɔɔ: «'Bhe- 'ka mu, -mele □kla 'bhe- 'ka mu -Waanbhaa' a 'tonj 'e 'yisie- 'kaa bhaaplen mu -si ta za mu -klosikun zayi' ee?

⁴ -Amasroyi, -Waanbhaa' 'a □pia dɔɔ: «*E de 'pegee 'e nee -ledɔ' -a ma, 'bhe- 'ke mɛɛ 'la zan 'bhe de 'pegee 'bhe nee 'danganwoa 'bhe zan 'e 'bhe -o 'ke dɛpe 'le.*» ⁵ 'Bhe-

'dun-, 'ka mu pe dɔɔ 'ke mɛɛ do 'a □pia 'bhe de 'pegee 'bhe nee ni dɔɔ: «'N 'yaa- nu bhole 'ka ba 'η 'koope- mu 'la 'le, 'η 'mu □naa -Waanbhaa' ni, 'ke 'bhe □kla, 'bhe zan 'e maza laa -o -li 'ke 'bhe bho 'bhe de 'pegee 'bhe nee ba. ⁶ 'Bhe klegbeya 'e 'yi bhe, 'ka -Waanbhaa' a -jan 'e 'legaa- 'kaa- bhaaplen mu 'si ta za mu -klosikun zayi'.

⁷ Mɛɛ -yrekɔɔza kle mu! 'Zoo 'yaa- -Waanbhaa' -lela' janwo mi Ezai zi -e -jan 'la □woa 'ka ba zayi' dɔɔ:

⁸ -Waanbhaa' pe 'kaa: «*An mɛɛ mu 'lee- -woo 'η 'ledɔ- a ma -o -liiwli' -la -le.*

'Dun- -o zru plengole -o 'η ma 'egbɔɔnle.

⁹ -Woo 'η gba 'zi bhaama, -amasroyi -o mɛɛ mu daan 'ke bhaaplen mu a 'tonj 'te -la -le.»

Pe mu 'la bhaaplen mu 'kpee 'trinɔɔ-
(Maki 7.14-23)

¹⁰ Zesu -zamaa' 'e 'siile -a ba -yre ta, 'ke -ya pele- -o ni doo: «'N -jan 'la 'wo zii' -ge, -ka 'ka 'tronkpa 'a -la 'elrele, 'bhεε- -kaa -yima': ¹¹ -O pele 'la 'wla zii' mεε -lii, 'bhe 'laa 'a 'kpee 'e 'trinjo-, 'duŋ- -jan 'la da 'zi -a 'gbu 'lii 'bhe -le -a 'kpee 'trinjo-.»

¹² 'Bhe □noo bhe, 'ke -yaa' -klanlanε mu 'e -woo mabεenle -a -din, 'bhεε- 'ke -wa pele- -a ni doo: «'Ya 'yaango- 'bhii- 'e □wlaa Farizi mu 'e 'yi 'e 'wojan- mu 'e 'le εε?»

¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: «-Yri diinj 'oo -yri diinj 'la 'η Dε 'la -yoo laanima yaa 'bhe 'sole-, -e nu 'bhe 'yrole-». ¹⁴ -Ka -o 'to 'sro: -Woo 'bhii- mεε -yre 'wi mu 'la 'ke -woo 'eke- -ledoo' 'zi. 'Duŋ- 'ke mεε -yre 'wi mi do -o -yre 'wi mi -bhεεke' do -ledoo' 'zi, -o mεε ple nu bole -gluu do 'yi.»

¹⁵ 'Bhe 'yi bhe, 'ke Piere 'a 'pele doo: «'Bhe -goon 'la bhe, 'bhe 'yipe 'o ni doo.»

¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni doo: «'Ka mu 'ezin, 'ka mu 'laa so 'bhe -jan 'e 'yimale εε?

¹⁷ 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- pe 'oo pe 'la wla bhaaplεŋ -lii -e 'kan -a vi 'e 'yi, 'bhεε- -e kle 'ke blinpe 'le boolazi. ¹⁸ 'Duŋ-, -jan 'la 'bhe pwe bhaaplεŋ -lii, 'bhe -daa 'pe -a 'gbu 'kpee, 'bhεε- 'bhe -le bhaaplεŋ 'kpee 'trinjo-. ¹⁹ -Amasroyi, -za 'yoo- mu 'leε- 'wole- da bhaaplεŋ 'kpee: Mεε dε zru oo, -yanbhooŋa zru oo, -faan zru oo, bhla pe zru oo, mεε -bhεεke 'tōsiele zru, 'bhe 'pegee -Waanbhaa 'tōsiele. ²⁰ 'Woo pe mu 'la bhe 'wole- bhaaplεŋ 'kpee 'trinjo-; 'duŋ- 'ke mεε 'la zan laa 'bhe gbe mafele 'bhii- -wa kle gōne- 'la gbεen- -kooa' 'si ta za 'e ma, 'bhεε- -e pebhla-; 'bhe -za 'e 'bhe 'laa 'bhe zan 'kpee 'trinjo-.»

*'Cie le do 'e □kpa Zesu 'yi
(Maki 7.24-30)*

²¹ 'Bhe blaen, Zesu -gwa 'bhe yre 'e □noo, 'bhεε- -e -ja Tiri -wa

'e 'pegee Sidon -wa 'e -woo 'kleen 'la 'yi 'bhe 'yi. ²² -Woo -yrekpale 'te, 'ke Kanaa 'kleen 'yi le do 'la 'bhe 'yaa- 'bhe yre 'e □noo ye, 'bhe 'nule 'tenle- Zesu ma, 'bhεε- 'bhe -gbekaan doo: «Mεεzan, Davidi 'nranε-, 'η 'yrenkla 'e ma. 'Zina -o -yrenkpa' zii' 'eyoolε 'η 'lunε 'e ta.»

²³ 'Duŋ- Zesu 'laa -za 'kedo- 'kpo 'lekunle a ni. 'Bhela- -yile, -yaa' -klanlanε mu 'e -o nule- -a -din, 'ke -wa pele- -a ni doo: «Le 'leε- -gbin -koo' 'zi doo, -amasroyi -yoo -gbekan' zii' -koo' zi.»

²⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zik- pale -o ni doo: «Mεε 'la zan mu -o 'bhii- -bhlaa mu 'la □nia Izraeli mu 'e ba -Waanbhaa' 'η 'winbwa- 'mu -la 'te ba.»

²⁵ 'Bhe 'yi bhe, 'ke 'yee- Kanaa le 'e 'nule -a 'kpo zenle Zesu 'leε, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'kaa: «Mεεzan, nu bhō 'η ba!» ²⁶ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni doo: «'Kee pele □kwan -ne mu 'e 'koo, 'bhεε- 'ke -ya -blinna -gbaan' mu ni, 'bhe 'laa lele.» ²⁷ 'Yee- le 'e pe 'ezin- Zesu ni doo: «Wlan -le 'bhe 'le Mεεzan, 'duŋ- -gbaanne mu 'e -woo zan mu blaen pele piine- mu 'la -balaa' 'tre ma 'mu -la bhle!» ²⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni doo: «'E le! 'Yee □kpaa 'egbenele 'le mi 'yi! Bhaa 'yoo- pe 'la zi, -Waanbhaa' 'bhεε- 'na 'e ni.» 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'lunε 'e bheele' 'bhe 'waati do 'kpo 'e ba.

*Zesu gade mu -bebe -bheela
(Maki 7.31-37)*

²⁹ 'Bhe blaen, Zesu -gwa 'bhe yre 'e □noo, 'kee- gele- Galile- draa 'e 'le ma. -E -ja yaale vle goon do 'wiinj-

³⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke -zamaa' -bebe 'nule- 'pale- -a ta. -O □nwa 'ke mεε gaan 'siele- mu oo, mεε -yre 'wile- mu oo, -flugba mu oo, 'bhobho mu 'pegee gade mu -gloon -bebe 'le -a ni. -O 'mu 'kpen 'yilaa- -a gaan ma, 'bhεε- -yoo -bheela. ³¹ Mεε mu 'e -o 'bhobho mu -bheeyre' yelawoa 'ke 'mu -janwo', 'bhe 'pegee -o -flugba

mu 'taawole □ya, 'bhεε- -o mεε gaan 'siele- mu -bheele' □ya, 'bhe 'pegee -o mεε -yε 'wile- mu -yε 'liiplooyε 'la □ya 'ke 'mu yε ma ye, 'bhe -o 'kpen 'kpeelenia -o ma. 'Bhεla- -yile, -o -yaa Izraēli mu a -Waanbhaa' 'ε 'tobho zii'.

Zesu mεε 'waa yizie -lebwa (4.000)

(Maki 8.1-10)

³² Zesu -yaa' -klanlance mu 'ε 'siila-, 'bhεε- -e pe -o ni dōo: «Mεε mu 'lεε- -o -yrenkla' zii' 'η ma, -amasroyi -o -yrekpaa' yaga -le -gε 'ke -woo 'η zi, 'bhεε- pele 'kedo- 'kpo 'laa -o 'koo. 'Naa -o -a zi 'ke -o ge -o 'kpee 'flej- 'le -o ba -le ma. -Amasroyi -o so baale' -o ge bhla 'ε zi zi 'ε 'lii gbōn 'ε 'koo.» ³³ 'Bhε klele 'tε, 'ke -yaa' -klanlance mu 'ε -wa -lrokpale dōo: «'O nu 'sole- mεε mu 'lεε- 'kpen 'lebo- pele -sroowole 'bhe -bōn dreyi' yε 'lεε- =nōo 'naa- ma εε?» ³⁴ Zesu -o -lrokpaa dōo: «'bluu 'wεε- -le 'ka 'koo εε?» 'Bhεε- -o pe -a ni dōo: «'Srwaple-, 'bhεε- kaa 'fientronne 'ke mu.» ³⁵ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -zamaa' 'ε ni dōo -o yala- 'trε ma. ³⁶ 'Bhεε- 'kee- 'bluu 'yri 'srwaple- 'ε 'pegee kaa mu 'ε 'sile, 'bhεε- 'kee- -Waanbhaa' 'pubole 'mu ma. 'Bhe blaana, 'ke -yoo takanle kplokpo, 'bhεε- 'ke -yoo 'kpale -yaa' -klanlance mu 'ε 'koo-, 'bhεε- 'ke 'mu -o -yicisnle mεε mu 'ε ma. ³⁷ -O 'kpen pebhla-, 'bhεε- -o kpedwa-. 'Bhεε- -o cie -ne □yan 'srwaple- -la -paa 'ke 'bluu kpu -vin mu 'la □bwa -o blaana 'mu 'le. ³⁸ Mεε 'waa yizie -le pe 'ε □bhla, 'ke 'bhe 'laa kpa le mu 'ε 'pegee -ne mu 'ε ta. ³⁹ -O yanle pe 'ε 'bhlelele, 'ke Zesu 'ploole -zamaa' mu 'ε ma 'kaa -o ge -o ba. 'Bhe blaana, 'ke 'yee- 'gbu bole- -yitakon do 'yi, 'bhεε- 'kee- gele- Magadan ba 'kleen 'ε 'yi.

16

Farizi mu 'pegee Saduse mu 'ε -woo 'sole- maza do -yεwo' zii' Zesu ma

(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

¹ -Yrekpaa' do, Farizi mu 'ε 'pegee Saduse mu 'ε -o □nwa -jan bhee bole Zesu 'lεε. -O pe a ni dōo: «'Kee- da Laanima -Waanbhaa' 'gbu 'ε ba, 'bhe 'wlata- 'toomasie do zron 'o ni 'sole- maza do klelele 'o 'yε ma -gε doo.» ² 'Bhε 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni dōo: [*«'Ke yromazi -yrefebhe baa- bhla □bhwa, 'bhεε- 'ke 'ka lafle' 'tranle □ya, 'kaa pe dōo: 'Yε ma 'kanle nu klele 'elrele too.»* ³ 'Bhεε- zrwan 'tutu 'ε zi, 'ke 'ka lafle' 'ε tilale □ya, 'kaa pe dōo: «'La nu banle -zōn.» 'Bhε klegbeyaya 'ε gbēen- bhe, 'ka so lafle' ma -toomasie mu 'ε 'yidole, 'bhεε- 'ka 'laa so -Waanbhaa' a pe 'waati mu 'ε -toomasie 'yidole εε?'] ⁴ 'Saanige mu 'ε -woo 'eyōole, 'bhεε- -o zru laa -o do -Waanbhaa' ni. -Wa zi 'bhii- -o 'sole- maza do kle -o -yε ma, 'duj- waa nu 'sole- maza -bhεeke' do 'kpo klele -o -yε ma, 'ke yaa 'e go Zonasi a pe 'ε ba.»

'Bhε blaana, 'kee- jilale, 'bhεε- 'ke -yoo dulale 'tole -o dulayre 'ε □nōo.

Farizi mu 'ε 'pegee Saduse mu 'ε -waa' mεε daangbeyaya -yoo' 'ε

(Maki 8.14-21)

⁵ -O -yaa 'kan zii' bhla 'la ba -draa 'yε gbε do 'ε ta, 'bluu 'sile- =nia Zesu a -klanlance mu 'ε 'kpee. ⁶ Zesu pe -o ni dōo: «'Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele. 'Ka 'laa 'tolε- 'ke Farizi mu 'ε 'pegee Saduse mu 'ε -waa' 'bluu -pεε 'wlen 'seke 'ε -e 'ka 'yini-»

⁷ 'Bhε 'yi bhe, 'ke -yaa' -klanlance mu 'ε -wa pele 'sanle -o 'gbu 'kpee dōo: «'Bluu 'sile- 'la □nia -koo' 'kpee -e 'bhεε- ma -janwo' zii' bhe.»

⁸ Zesu -o 'kpeejan- 'ε dole, 'ke -ya pele- -o ni dōo: «'E! Mεε mu, -mele □kla 'ka -o 'ka 'kpeeledan 'zi 'bhe gbēen- εε 'ke 'kaa pe dōo

'ka 'laa 'bluu 'la 'silɛ- 'bhɛla- -zayi' 'ŋ -janwo' zii' 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ ɛɛ? 'Kaa- 'kpaleya 'ɛ -yoo 'fiɛntrɔnnɛ 'dɛ! 9 'Ka 'laa 'bhɛ 'yimale- li ɛɛ? 'Ŋ 'bluu 'soo 'la takaan- kplokplo mɛɛ 'waa 'soo 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'ka ciɛ -nɛ ɔyan yɛkɛ- 'la ɔpaa -o blaɛn 'bluu kpu mu 'ɛ 'le, 'bhɛ -za 'ɛ -gwa gban -gun 'ka 'kpee ɛɛ? 10 'Bhɛɛ- 'ŋ 'bluu 'srwaplɛ- 'la takaan- mɛɛ 'waa yizie 'ɛ ma, 'bhɛ 'pegee 'ka ciɛ -nɛ ɔyan yɛkɛ- 'la ɔpaa -o blaɛn 'bluu kpu mu 'ɛ 'le, 'bhɛ -za 'ɛ -gwa gban -gun 'ka 'kpee 'ezin- ɛɛ? 11 'Ka 'laa 'yimale dɔɔ 'naa -yaa -we 'zi 'bluu -zeze 'gbu 'le. -Ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba 'elrele! 'Ka 'laa 'tolɛ- 'ke Farizi mu 'ɛ 'pegee Saduse mu 'ɛ -waa' 'bluu -pɛɛ 'wɛn 'sɛkɛ 'ɛ -e 'ka 'yini.»

12 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -wa -yimale dɔɔ yaa peɛ -o ni 'kaa -woo -yɛkpa' -o 'gbu ba 'elrele 'bluu -pɛɛ 'wɛn 'sɛkɛ -zeze 'gbu ma, 'duŋ- -e -yaa pe 'zi -o ni dɔɔ -woo 'gbu 'kun 'elrele Farizi mu 'ɛ 'pegee Saduse mu 'ɛ -waa' mɛɛ daangbeyaa -yoo' 'ɛ 'bhɛɛ- ma.

Pieri pe kpataakpa 'kaa Zesu -o 'ke Mɛɛ -Bhɛ Mi -Kpɔɔɔ 'ɛ 'le (Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

13 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu gele- 'klɛɛn 'la -yoo Sezare Filipu -wa 'ɛ -din 'bhɛ 'yi. -O bhɔle 'bhɛ ɔnɔɔ, 'kee- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'lɔkɔpale dɔɔ: «Mɛɛ mu 'ɛ -woo Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ 'kun zii' mɛɛ -glɔɔn 'ɛ -dela -le ɛɛ?»

14 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -wa -lɛkunle -a ni dɔɔ: «Mɛɛ 'ke mu pe dɔɔ 'yoo- 'ke Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan 'le, 'bhɛɛ- -a 'ke mu pe dɔɔ Eli -le 'e 'le, 'bhɛɛ- -a -bhɛɛke' mu pe 'ezin- dɔɔ 'ke 'yaa klele Zeremi 'le, 'yoo- 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ɛ do 'le.» 15 'Bhɛ 'yi, 'ke Zesu -o -lɔkɔpale dɔɔ: «'Bhɛɛ- 'ka mu 'gbu 'lɛɛ-, 'ka mu pe 'ŋ ma 'nale- ɛɛ?»

16 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Simo Pieri 'a 'lɛkunle 'a ni dɔɔ: «'Yoo- 'ke Mɛɛ -Bhɛ Mi -Kpɔɔɔ 'gbu 'ɛ 'bhɛɛ- 'le, -Waanbhaa' 'la -ya -yɛ ma, 'bhi -le 'ke -a Gbe 'ɛ 'le.»

17 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni 'tɛ dɔɔ: «Zonasi gbe Pieri, 'yaa- pɛ -yinra! -Amasɔyi 'e wlan ma jan 'la ɔwoa bhɛ, bhaaplɛŋ 'kɛdo- 'kpɔ laa 'bhɛ 'kpale- 'e 'lii, 'ke yaa 'ɛ go 'ŋ Dɛ 'la -yoo laanima 'bhɛ do -kplɛn ba. 18 'Bhɛɛ- 'mi pe 'e ni dɔɔ: -Woo 'e sii Pieri, 'bhɛ 'yi -le dɔɔ vlɛ, 'bhɛɛ- 'duŋ-, 'mi nu 'ke mɛɛ 'la zan mu 'mu ɔkpaa 'mi 'yi 'mu -lɛdo' 'ɛ gaan bɔlɛ vlɛ 'la ta, 'bhi -le 'bhɛ 'le. 'Ali- ga 'fuu 'laa nu 'solɛ- 'bhɛ ta. 19 'Ŋ nu laanima -bhɛngbeyaa -wa 'ɛ 'gborobhɛ mu 'ɛ gbɛkpale 'e 'kɔɔ: 'Kee pɛ 'la 'yrela- 'trɛ ta -gɛ, -o nu 'bhɛɛ- 'yrelɛ- laflɛ' 'yi; 'duŋ- 'kee- pɛ 'la 'ploola- 'trɛ ta -gɛ, -o nu 'bhɛɛ- 'ploolɛ- laflɛ' 'yi 'ezin-.»

20 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'lɛmazɔnle dɔɔ waa peɛ mɛɛ -bhɛɛke' do 'kpɔ ni 'kaa 'yoo- 'ke Mɛɛ -Bhɛ Mi -Kpɔɔɔ 'ɛ 'bhɛɛ- 'le.

Zesu -o -a dɛza 'pegee -a bweza gale ba 'ɛ 'mu 'lɛɛjanwo 'zi (Maki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)

21 -A 'san 'bhɛ yi 'ɛ ma, Zesu 'a 'lɛɛ za mu 'ɛ ma janwole -saan kpataakpa -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni, 'ke -ya pe -o ni dɔɔ: «-A -lɛdulale -o -Waanbhaa 'kɔɔ 'ke 'ŋ ge Zeruzalɛmu, 'bhɛɛ- 'gwlaan- gblaɛn mu 'ɛ 'pegee *'Sraka 'lɛna -kunlii mu 'ɛ, 'bhɛɛ- *'Tonj daan mu 'ɛ, -o -yɛnkpa' 'mi ta 'ebebele 'bhɛ ɔnɔɔ. 'Bhɛɛ- -o nu 'ŋ dɛɛ 'tɛ, 'duŋ- 'ŋ nu bwele gale ba 'ŋ gale blaɛn -yɛkpa' yaga mi ma.»

22 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Pieri Zesu 'siile mɛɛ mu 'ɛ 'yɛ -goma', 'bhɛɛ- 'kee- -lale' 'sanle Zesu ta dɔɔ: «Bhaa 'bhɛ 'kan 'e ma 'egbɔɔnle, Mɛɛzan! 'Yooye- 'bhɛ -za 'lɛɛ-, yaa nu 'tenlɛ- 'e ma -titi!»

²³ 'Dun- Zesu 'e 'leklale Pieri ta, 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'E 'plenggo- 'η ma 'egbɔɔnle, -Setran!' 'Yoo- 'η baayre -la -glin 'zi -za 'yɔɔ- 'yi, -amasrɔyi 'e 'kpeejan- mu 'ε waa da -Waanbhaa' ba, 'dun- -woo bhaaplɛŋ 'kpeejan- mu -la -le.»

²⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, Zesu pe -yaa' -klanlane mu 'ε ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- -e kle 'η zi mi 'le, -ya niigo -a 'gbu 'si -ε 'yi 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- -e dɔ -yrenbhlele □la, 'ke 'bhe □kla, 'bhɛɛ- 'bhe zan nu dɔ 'η zi. ²⁵ -Ayile, 'ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- -ya 'gbu 'si 'ε go -za 'yi, 'bhe zan nu bloole 'bhe □si 'ε 'yi. 'Dun- 'ke mɛɛ la zan 'ε zru -gwa -a 'gbu 'si 'ε ni 'mi -zayi', 'bhe zan nu 'bhe □si 'ε 'srɔɔwo gbe drɛɛwolɛ. ²⁶ 'Ke mɛɛ do 'trɛ ta pɛ mu 'ε 'kpen 'srɔɔwoa-, 'bhɛɛ- 'ke yaa -Waanbhaa ba bole -yre -si 'ε -srɔɔwole, 'bhe 'tron- =kla -a ma -mela -le ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'ke bhaaplɛŋ do -bloola -a 'gbu 'si 'ε 'yi, -e sɔ -a tagbawole -mela -le 'bhɛɛ- -ya -srɔɔwo' gbe drɛɛwo ɛɛ? ²⁷ 'Bhe ya 'ε 'yi, Bhaaplɛŋ Gbe 'ε 'pegee -mleke' mu nu nule yi do ta -a De a 'tɔbhɔleya 'ε 'yi, 'bhɛɛ- mɔkpen' do do -za yekɛ- 'la □kla, -e nu 'bhɛɛ- wlata za nale -o 'kpen do do ni. ²⁸ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni kpataakpa 'kaa mɛɛ 'la zan mu 'kpen -o -gɛ -zɔn, -o 'ke mu laa nu gale 'sani- Bhaaplɛŋ Gbe 'ε 'nule- plɛŋ- 'bhii- -bhleŋgbe do.»

17

Zesu 'a dɔgbeya 'ε mabɔɔla
(Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

¹ 'Bhe blaŋ -yrekpa' 'srwado- mi ma, 'ke Zesu Pieri 'bhɛɛ- Zaki 'pegee 'bhe nɛɛnɛ- Zaan 'siile, 'bhɛɛ- 'ke -o mɛɛ yizie 'kpɔ gele- mɛɛ mu 'ε 'yre -gɔma' vlɛ gɔɔn 'trole- do 'wiij-. ² 'Bhe □nɔɔ bhe, 'ke Zesu 'a dɔgbeya 'ε mabɔɔle -o -yre ma: -A wleyi' 'yaa- -bhi 'zi 'bhii- -yretɛ' 'bhigbeya, 'bhɛɛ- -a ta

dunɛ- mu 'ε 'fleela- 'epu -yrayrale 'bhii- 'tɛbhile gbɛɛn-. ³ 'Bhɛɛ- 'woo- Zesu a -klanlane yaga 'ε -woo -yrekpale 'tɛ, 'ke -o Moizi 'pegee Eli 'yele Zesu -din, 'ke 'mu -o -balo kle 'zi Zesu 'le. ⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Pieri 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'o klɛlawoa -gɛ bhe 'bhe 'lrela-. 'Kee- swa 'e ni, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'kpaane yaga dɔ -gɛ: 'Bhi a pɛ do, Moizi a pɛ do 'bhɛɛ- Eli a pɛ do.»

⁵ -E -yaa 'bhe -jan 'ε 'wo zii' 'waati 'la ba, 'ke lafle' -gblɛn 'fleele- 'pu do nule- 'kpale- -o ta, 'bhɛɛ- 'ke -o -weli' do male- 'bhe lafle' -gblɛn 'ε 'yi dɔɔ: «'N Gbe 'la 'ke -a -za sɔ 'η ni 'egbenele 'yele- -gɛ, 'yele- 'η zrukpalaa 'egbenele 'ezin-, -ka 'ka 'tronkpa -a wojan mu 'ε □la 'elrele.»

⁶ -Yaa' -klanlane mu 'ε -o 'bhe -weli' 'ε 'male-, 'ke -o baale' -o zru ta 'trɛ ma -gblaŋ 'ε 'kɔɔ. ⁷ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'ε 'mabɛɛnle -o -din, 'bhɛɛ- 'ke -ya gbe yanle -o ma 'ke -ya pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'laa -gblaŋle', -ka 'ka 'wlen-.»

⁸ 'Bhɛɛ- -woo ngblo -lawlɛnle 'tɛ, waa -bhɛɛke' 'yɛle- 'ke yaa 'ε go Zesu do -kplɛnne' ba.

⁹ -O zina bhla 'ε zi vlɛ gɔɔn 'ε 'wiij-, 'ke Zesu -o -lemazɔnle- dɔɔ: «'Ka pɛ 'la □ya bhe, 'ka 'laa 'bhe 'pele- mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ ni 'sani- Bhaaplɛŋ Gbe 'ε bwele plɛŋ- gale ba.»

Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε -woo -balo kle 'zi Eli ta

¹⁰ Zesu a -klanlane mu 'ε -wa -lrɔkpa dɔɔ: «-Mɛle -kla 'bhɛɛ- 'Tonj daan mu 'ε pe 'kaa -Waanbhaa' 'lela janwo mi Eli -le nu nule Mɛɛ -Bhee Mi -kpɔsɔɔ 'ε 'lɛɛ 'elwale 'pe ɛɛ?» ¹¹ Zesu pe -o ni dɔɔ: «Wlan -le 'bhe 'le, Eli nu nule pɛ mu 'kpen 'lemagaanle 'elwale 'pe. ¹² 'Dun- 'mi pe 'ka ni dɔɔ Eli □nwa gban, 'bhɛɛ- mɛɛ mu 'ε waa -a madɔle, 'bhɛɛ- -za yekɛ- 'la klele □swa -o ni -o 'bhɛɛ- =kla -a ni. -O -yren 'ε 'kpen -gloɔn -kpa' -a ta.

'Bhe klegbeya do 'e 'yi, mɛɛ mu 'e -o nu -yrenkpale Bhaaplɛŋ Gbe 'e 'gbu ta 'bhɛɛ- gbɛɛn-»¹³ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e -wa -yimale dɔɔ -e -yaa -we 'zi 'ke Mɛɛ Wiɛŋfɛ' Mi Zaan -la -le.

Zesu -soonsɔɔndɛ -nɛ do -bheela (Maki 9.14-29; Luki 9.37-43)

¹⁴ -O bhole -zamaa' 'e -din bhla 'la ba, 'ke mɛɛ do nule- baale 'bhe 'kpo ta Zesu 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: ¹⁵ «Mɛɛzan, 'ŋ 'nɛ 'e 'yrenkla 'e ma. -Soonsɔɔn -o -a -yi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -soonsɔɔn 'e balaa' 'a ta, -ya bɔ 'waati 'ke ba 'tɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'waati 'ke ba 'ezin-ya balaa' -yi ba. ¹⁶ 'ŋ 'nwa 'kele- yaa- -klanlanɛ mu 'e ni, 'bhɛɛ- waa 'sɔlɛ- -a -bheele'.»

¹⁷ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni dɔɔ: «'E! Mɛɛ mu, 'ka mu 'la 'ka 'laa 'ka kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bhɛɛ- 'ka mɛɛ 'kpee 'yɔɔ- mu. -A -vinbwa 'waati 'wɛɛ- 'bhɛɛ- 'ŋ bo 'ka 'plɛŋ- ɛɛ? 'Waati 'wɛɛ- le 'bwa, 'bhɛɛ- 'ŋ nu yanle 'ka 'kwe 'sile- 'e 'le ɛɛ? -Ka nu -nɛ 'e 'le 'ŋ ni -gɛ doo!»

¹⁸ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'yranle 'yee- 'zina 'e zi, 'kee- gole- -nɛ -zwanɛ 'e zi. 'Bhɛɛ- 'ke 'bhe 'bheele 'bhe yrɛ do 'e 'nɔɔ bhe.

¹⁹ 'Bhe 'e 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a -klanlanɛ mu 'e -o nule- -a -din mɛɛ mu 'e 'yrɛ -gɔma', 'bhɛɛ- 'ke -wa -lɔkpale dɔɔ: «-Mɛle 'kɔkla 'bhɛɛ- 'o mɔɔ laa 'sɔlɛ- 'yee- 'zina 'e -gbinle' -nɛ 'e zi ɛɛ?»

²⁰ Zesu 'a 'lɛkwan- -o ni dɔɔ: «'Ka gbɛ laa 'sɔlɛ- -a -gbinle' ta, -amasroyi 'ka 'laa 'ka 'kpale- -Waanbhaa' 'yi 'egbenele. 'Mi pe 'ka ni wlan 'e ni dɔɔ 'ke 'kaa- 'kpa- leya 'e -Waanbhaa' 'yi, 'bhe -o bi 'bhii- mutaadi bhe do gbɛɛn-, 'ali- 'ka nu a pele vlɛ gɔɔn 'lɛɛ- ni dɔɔ -e -yro -a gbaanyɛ 'e 'lɛɛ- =nɔɔ, 'bhɛɛ- -e ge gbaan laale, -e nu 'bhe 'kpen klele 'ka 'weli- ta. 'Bhɛɛ- 'ka -bali 'laa nu wolɛ -za 'kedo- 'kpo klele ma.»²¹ ['Duŋ- 'zina

-gloɔn 'lɛɛ- 'bhe 'laa sɔ gole- mɛɛ zi, 'fɔke 'ka 'ka 'seriwoa -Waanbhaa' ni 'bhɛɛ- 'ke 'ka 'sunwlaa-.]

Zesu -o -a dɛza 'pegee a bweza gale ba 'lɛɛjanwo gbɛ drɛɛwo 'zi 'ezin-

(Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)

²² -Yrekpaa' do, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'kpen 'klale- -yaa 'eke- ba Galile 'kleɛn 'e 'yi. 'Bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-O nu Bhaaplɛŋ Gbe 'e 'lenale mɛɛ mu ni, ²³ 'bhɛɛ- 'mu nu -a dɛlɛ, 'bhɛɛ- 'duŋ-, -a gale blaɛn -yrekpaa' yaga mi ma, -e nu bwele gale ba.» 'Bhe yrɛ do 'e 'nɔɔ bhe, 'ke wisi- 'gbɔɔ dɔle- -o -yre ta.

-Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e ma 'nisra gbawoza

²⁴ Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e -o bhole Kapɛnɔmu -wa 'e ta, 'ke *-Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e 'la 'nisrakun mu 'e -woo mabɛɛnle Piri -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa 'lɔkpale dɔɔ: «'Kaa- pɛ Daan mi 'e 'bhe -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e ma 'nisra 'e gbawo taa- yaa -a gbawo ɛɛ?»²⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Piri 'a 'pele dɔɔ: «-Aani-, -ya gbawo.» Piri -yaa zan wlalɛ 'fɛ 'e 'la, 'ke Zesu 'a 'lɔkpale dɔɔ: «'Bhi 'kpee ma -de mu 'gbu -le 'nisra gbawo 'drunyan 'lɛɛ- 'yi -bhleŋgbe mu 'e ni ɛɛ? -Wa 'nɛ mu taa- 'cie mu ɛɛ?»²⁶ Piri 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'Cie mu -le -a gbawo.» -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «-Wa 'nɛ mu laa -o 'yee- 'nisra 'e gbawo mu 'le bi. ²⁷ 'Duŋ- 'waa -a zi 'bhii- 'o kle -o baape mu 'le -za 'yɔɔ- 'yi. 'Bhela- -zayile, ge weyi- 'e 'lɛ ma, 'bhɛɛ- 'yaa- 'duŋlɛŋ 'e blin -yi 'e ba, 'kee- kaa 'lwa mi 'la 'kwan 'bhe -glaan', 'bhɛɛ- 'ya kun. 'Bhe blaɛn, -a -lii 'ploɔ-, 'bhɛɛ- 'e nu -gɔli' 'tanbha do yele -a -lii, 'bhe -gɔli' 'tanbha do 'e 'bhe -le nu 'sɔle- 'o mɛɛ plɛ a pɛ 'nisra 'e gbawole. -A 'si 'bhɛɛ- 'e ge 'mi 'pegee 'bhi a 'nisra 'e gbawole 'kele-.»

18

Mεε 'la zan gbilaan -yiya' mōkpen' ni -Waanbhaa' a -Bh-lengbeya -wa 'ε ta

(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

¹ 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ke Zesu a -klanlane mu 'ε 'nule -a -din, 'bhεε- 'ke -wa -lrōkpale dōo: «-De 'gbu -la gbilaan 'yiya- mōkpen' ni laanima -bhleŋgbeya -wa 'ε ta εε?»

² 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu -ne 'fiētrōnne do 'siile, 'bhεε- 'kee- 'bhe dulale -o plēŋ-, ³ 'bhεε- 'ke -ya pele dōo: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dōo 'ke 'ka 'laa 'ka 'taawogbeya 'ε niinale, 'bhεε- 'ka klε 'bhii- -ne 'fiētrōnne mu gbēen-, 'ka 'laa nu gele -titi laanima -bhleŋgbeya -wa 'ε ta. ⁴ 'Bhela- -zayile, 'ke mεε 'la zan 'bhe 'gbu maveela, 'bhεε- -e -kla 'bhii- -ne 'fiētrōnne 'lεε- gbēen-, 'bhe zan 'ε 'bhe -la gbilaan nu -yiyale mōkpen' ni laanima -bhleŋgbeya -wa 'ε ta. ⁵ 'Bhεε- 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -ne do 'kpo 'cieya- =kla 'mi 'tō 'ε -zayi' 'bhii- -ne 'lεε- gbēen-, 'bhe zan 'ε 'bhe 'mi 'gbu -la 'cieya- =kla 'bhe gbēen- bhe.»

Ploole- -za mu 'la -o mεε bō -za 'yōō- 'yi 'mu ma.

(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

⁶ Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «-Ne mu 'la -woo □kpaā 'mi 'yi, 'ke mεε 'la zan -o do 'kpo -balaa' -za 'yōō- 'yi, 'ke -o vlε -kpuŋ -gbene do -yrela bi 'bhe zan 'ε bhlo ma, 'bhεε- 'ke -o -ja -a blinle wēyi- ba, 'bhe mabhaa -yaa nu bhōle 'bhe zan 'ε ma. ⁷ -Klōlōō' -o 'drūnyan 'yi mu 'ε ma -waa' mεε mu baaza -za -yōō' mu 'yi 'bhe -zayi'. Mεε mu baaza 'ε -za -yōō' 'ε 'yi, -saawole laa -o 'bhe ma. 'Dun- mεε 'la zan klε mεε -bhεeke' mu baape 'le -za 'yōō- 'yi, -klōlōō' -o 'bhe zan ta.»

⁸ «'Kee- =kla 'e gbε do -la -zayi' oo, 'kee- =kla 'e gaan do -la -zayi' oo, 'bhεε- 'e baa- 'zi -za 'yōō- 'yi, -o takan', 'bhεε- -o blin 'e ma

'egboonle. 'Kee -ja 'e gbε do 'pegee 'e gaan do 'le -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si yre 'ε □nōō, 'bhe mabhaabho 'e ma, 'ke -woo 'e -blinna 'e gbε plε 'pegee 'e gaan plε 'le 'te 'la yaa lii -titi 'bhe 'yi. ⁹ 'Bhεε- 'kee- 'yrebhe- do -le 'a 'wla zii' 'e zi 'bhεε- 'e baa- 'zi -za 'yōō- 'yi, -a -yro 'bhεε- -a blin 'e ma 'egboonle. 'Kee -ja 'e 'yre gbε do 'le -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si yre 'ε □nōō 'bhe mabhaabho 'e ma, 'ke -woo 'e -blinna -jranama 'te 'ε 'yi 'e 'yrebhe- plε 'ε 'le.»

-Bhlaa do 'la □nia 'bhe ma -gōōn (Luki 15.1-7)

¹⁰ Zesu pe 'ezin- dōo: «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- 'ka 'laa 'woo- -ne 'fiētrōnne mu 'la bhe -o do 'kpo mavee; -amasroyi -waa' -mleke' mu 'la -woo laanima -o dulale -o yikpen- ta 'ŋ Dε -yre □la. ¹¹ -Amasroyi Bhaaplēŋ Gbe 'ε □nwa mεε 'la zan mu nile -yaa, 'mu 'la go zayi' -za 'yi.»

¹² «'Bhεε- 'ka mu pe 'nale- εε? 'Ke -bhlaa -keme (100) do -o mεε do 'kōō, 'bhεε- 'ke -a do 'kpo □nia -o ba, yaa nu -a -vin mia yizie bhe vu ta 'srwayizie 'ε 'tole- vlε gōōn 'ε 'wiinj-, 'bhεε- -e ge -a do 'kpo 'la □nia 'bhe ziglinle εε? ¹³ 'Kee- 'yee- -bhlaa do 'la □nia 'bhe □ya, 'mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dōo 'bhe nu -a zrukpaale 'egbenele 'ke 'bhe kan -a -vin mia yizie bhe vu ta 'srwayizie 'la 'mu 'laa 'nile- 'mu ta. ¹⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ka Dε -Waanbhaa' 'la -yoo laanima yaa- zi 'bhii- 'woo- -ne mu 'la bhe -o do 'kpo ni -o ba.»

Nεεne- ma do mu 'eke- a -sroma yan gōōne- 'la gbēen-

¹⁵ «'Kee nεεne- do -za 'yōō- do □kla 'e ni, ge -a ba, 'bhεε- 'ka mεε plε 'plēŋ-, 'e -yaa' -za 'yōō- 'ε zron -a ni. 'Ke -ya 'trōnkpaā- 'e 'wojan- 'ε □la, 'bhεε- 'kee- -yaa' -za 'yōō- 'ε -dwa, 'e nu 'e nεεne- 'ε bō gbε drεεwole -Waanbhaa' a zi 'ε ta. ¹⁶ 'Dun- 'ke yaa dōle a -la 'ke -ya 'trōnkpa- 'e 'wojan- 'ε □la, 'bhεε-

'ke yaa -yaa -za 'yoo- 'ε dɔle, 'kee- =kla mɛɛ do 'le oo, 'kee- =kla mɛɛ plɛ 'le oo, 'mu 'sii-, 'koko- 'ka 'ka 'plenza- 'ε yan mɛɛ plɛ 'pegee mɛɛ yaga -yre ma 'bhii- 'ka 'srɛ mu 'le. ¹⁷ 'Dun- 'ke yaa dɔle a -la 'ke -ya 'tronkpa- 'mu 'wojan- 'ε ɔla, -a pe 'kaa- Zesu 'yi mu -lɛdo' 'ε 'yre ma 'ezin-; 'bhɛɛ- 'dun- 'ke yaa dɔle -a -la 'ke -ya 'tronkpa- 'mu 'wojan- 'ε ɔla, 'bhe zan 'ε kle 'e 'yre 'yi 'bhii- mɛɛ 'la zan laa -Waanbhaa' dɔ, 'bhɛɛ- -a 'kun 'bhii- 'nirakun mi do gbɛɛn-.

¹⁸ «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: 'Ke 'ka pɛ 'oo pɛ 'la 'yrela- 'trɛ ta -gɛ, -o nu 'bhe pɛ 'ε 'yrelɛ- laanima lafle' 'yi 'ezin-. 'Bhɛɛ- 'ke 'ka pɛ 'oo pɛ 'la 'ploola- 'trɛ ta -gɛ, -o nu 'bhe pɛ 'ε 'ploole- laanima lafle' 'yi 'ezin-»

¹⁹ «'Mi pe 'ka ni 'ezin- wlan 'ε ni dɔɔ 'ke 'ka ba mɛɛ plɛ ɔkpaɔ do ma 'trɛ ta -gɛ pɛ do 'la -yrewo' zayi' -waa' 'seri 'yi, 'η Dɛ -Waanbhaa' 'la -yoo laanima 'bhe nu 'bhe pɛ 'ε 'nale- -o ni. ²⁰ -Amasroyi, 'kee- =kla mɛɛ plɛ oo, 'kee- =kla mɛɛ yaga oo, 'ke -o ɔklaa 'eke- ba 'mi 'tɔ 'ε 'yi 'η nu klele -o plen-»

'Eke- a -sroma 'yanle-

²¹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Pɛri 'nule Zesu -din, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe ɔlɔkpale dɔɔ: «Mɛɛzan, yi 'oo yi 'ke 'η nɛɛɛ- do bole -o -za 'yoo- klele ma 'η ni, 'η sɔ -yaa' -za 'yoo- 'ε -sroma 'yanle gaan -wɛɛ' -a ma ɛɛ? 'N- yaa' -sroma 'yan gaan 'srwaple- -a ma ɛɛ?» ²² 'Bhe 'yi bhe, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni dɔɔ: «'Yooye-, 'naa 'pele- 'e ni dɔɔ 'e -yaa' -za 'yoo- 'ε -sroma 'yan gaan 'srwaple- 'kpɔ, 'dun- 'mi pe 'e ni dɔɔ -yaa' -za 'yoo- 'ε -sroma 'yan gaan mia yaga 'bhe vu -lɛdulayɛ 'srwaple-. ²³ 'Bhɛla- -zayile, 'mi pe 'ka ni 'ezin- dɔɔ laanima -bhleɔgbeya -wa 'ε 'pwele- -o 'ke -bhleɔgbɛ do a -za -le: 'Yee- -bhleɔgbɛ 'ε 'yaa- a zi 'bhii- -yaa' ca mu -yaa -yaa' yewonɛ mu 'la ma, -e 'bhe ca mu

'ε 'liido-, 'bhɛɛ- 'mu 'bhe ca mu 'ε gbawo -a ni. ²⁴ -E 'bhe ca za mu 'ε zisanle, 'ke -o nule- -yaa' 'fa ɔla yewonɛ 'ε do 'le -a ni. -Yaa' 'mliyon -bebe ca -yaa 'bhe ma. ²⁵ 'Dun- 'bhe ca 'ε gbawo -goli' 'laa -yaa 'bhe yewonɛ 'ε 'kɔɔ. 'Bhɛla- -yile, a zan pe dɔɔ 'bhe -o 'yee- gonle- 'bhii lu do, 'bhe 'pegee -a na oo, -a -nɛ mu oo, 'bhɛɛ- -a 'kɔɔpɛ- mu 'ε 'kpɛn, -yaa' ca 'ε gbawopɛ 'le. ²⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'yee- yewonɛ 'ε baale' -a 'kpɔ ta -a zan 'ε 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'kee- -sromabɔle 'bhe ni dɔɔ: «'N Zan, 'ε zrubakpala 'η zi, 'η nu 'yaa- ca 'ε 'kpɛn gbawole 'e ni!» ²⁷ -Ayile, -a -yrenklale -a zan ma, 'ke 'bhe -yaa' ca gbawoza 'ε 'saawole, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'ploole -a ma.»

²⁸ «'Dun-, 'yee- yewonɛ 'ε 'e 'pwele- -a zan ba 'fɛ 'ε ɔla, 'ke -a -lɛpale -yaa' yewoyɔɔn 'ε do 'le. Yaa denie -goli' 'taɔbha -kɛmɛ do ca 'la 'yaa- 'bhe ma bhe, -e 'bhe ɔkwan 'bhe blina-, 'bhɛɛ- -e -yaa zan 'bhe -dewole, 'bhɛɛ- -e pe 'bhe ni dɔɔ: «'An ca 'la -yoo 'e ma -a gbawo 'η ni!» ²⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -yaa' yewoyɔɔn 'ε 'bhe baale' 'bhe 'kpɔ ta -a -lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -sromabɔle -a ni dɔɔ: «'E zrubakpala 'η zi, 'η nu 'yaa- 'ε gbawole 'e ni!» ³⁰ 'Dun-, 'yee- laa dɔle 'bhe ɔla; -ayile 'ke -ya yewoyɔɔn 'ε bɔle- kaso 'yi 'sani- ke 'bhe yan -yaa' ca 'ε gbawole. ³¹ -Yaa' yewoyɔɔn -vin mu 'ε 'mu 'a klegbeya 'ε 'yele-, 'ke 'mu 'mu 'wleyisriwole -a -la gbɛ -yoo 'ε 'kɔɔ 'mu ma. 'Bhɛɛ- 'ke 'mu gele- 'bhe -za 'ε 'kpɛn 'yigɔɔnle -o -kunlii 'ε ni. ³² 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o -kunlii 'ε 'bhe 'yee- yewonɛ 'ε 'siile, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Mɛɛ 'kpee 'yoo-! 'Mi 'yaa- ca mu 'ε 'kpɛn mazatwa 'e -sroma 'la ɔbwa 'η ni 'bhe -zayi'. ³³ 'Bhi 'yrenklaa- 'mi ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'e yewoyɔɔn 'ε 'yren 'yaa- sɔ 'klale 'bhi ma 'bhɛɛ- gbɛɛn- 'ezin-» ³⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, -a

-kunjlii 'e zruplii- gbɛ -yoo' 'e 'koo 'kee- 'yee- yewone 'e 'kpale mɛɛ 'la zan mu -yaa nu -yrenkpale -a ta -kaso 'yi' mu 'koo, 'sani- -e yan -yaa pɛ ca 'e 'kpen gbawole 'le.

³⁵ «'N De -Waanbhaa' 'la -yoo laanima, -e nu 'ka 'kunle- 'eyoole 'bhɛɛ- gbɛɛn-, 'ke 'ka 'kpen do do laa 'eke- a -sroma 'yanle- 'ka zru 'e 'kpen 'le.»

ZESU -O GE 'ZI ZERUZALEMU

19

*Gwlenna yaa- 'kanza-
(Maki 10.1-12)*

¹ Zesu 'yanle- 'bhɛ jan mu 'e 'wolele, 'kee- gole- Galile 'klɛɛn 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- gele- Zude 'klɛɛn gbɛ do 'la -yoo Zruden yue 'e 'yrɛ gbɛ do 'e ta 'bhɛ 'yi. ² 'Bhɛ ɲoo bhe 'ezin-, 'ke -zamaa' 'srɛ mu dole- -a zi; 'bhɛɛ- 'kee- 'mu a gade mu 'e bheele'.

³ 'Bhɛ yrɛ 'e ɲoo bhe, 'ke Farizi mu 'ke mu nule- -a -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa -lrɔkpale -jan bhee bɔ zayi' -a -lɛɛ doo: «'Koo' a 'toŋ 'e ta, mɛɛ do sɔ 'ploole -a na ma 'ke 'bhɛ -za 'tɔle- -za ɲkla ɛɛ?»

⁴ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu -o -lrɔkpale doo: «'Ka 'laa -jan 'lɛɛ- 'bhɛ tapele -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'e 'yi ɛɛ? -E pe 'kaa: <'Drunyan zisan' bhla 'e zi, -Waanbhaa' 'gwlaan- 'pegee le ɲkla;> ⁵ 'bhɛɛ- -e pe doo: <'Bhɛla- -zayile 'gwlaan- nu gole -a dɛ 'pegee -a nɛɛ -din, 'bhɛɛ- -o 'pegee -a na nu 'kpale- do ma, 'bhɛɛ- -o mɛɛ ple nu klele mɛɛ do 'kpɔ 'le.» ⁶ 'Bhɛ klegbeya 'e 'yi, waa nu kle -li mɛɛ ple, 'duŋ- -o nu klele mɛɛ do 'kpɔ -la -le. -Waanbhaa' pɛ ple 'la ɲkpa 'eke- ma do, -yoo 'ke -za 'le 'ke bhaaplen 'laa -o go 'eke- ma.»

⁷ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke *Farizi mu 'e -o Zesu ɲlrɔkpale 'kaadoo: «-Mele ɲkla 'bhɛɛ- *Moizi 'a ɲpia doo 'ke mɛɛ do -o -a zi 'bhii- -e gwlenna yaa- 'kan 'yee- 'pegee -a na plɛŋ-, -e

'bhɛ 'sewɛ 'kpa -a na 'koo, 'bhɛɛ- -e ploo 'bhɛ ma ɛɛ?»

⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Ka zru -yoo'ya' -la ma, 'bhɛɛ- Moizi 'a ɲpia 'ka ni 'ka 'plool- 'ka 'na mu 'e ma; 'kebhlaale, 'drunyan zisan' bhla 'e zi yaa -yaa 'bhɛ gbɛɛn- -gee'. ⁹ 'Duŋ- 'mi pe 'ka ni doo: 'Ke mɛɛ 'la zan na laa gwlen -glinle', 'ke 'bhɛ zan 'e 'ploola- 'bhɛ 'na 'e ma, 'bhɛɛ- 'kee- le -bhɛɛke' 'yalaa-, 'bhɛ zan 'e -e -yanbhoo'ya -la ɲkla 'bhɛ gbɛɛn- bhe.»

¹⁰ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e -wa pele- -a ni doo: «'Ke 'gwlaan- do 'pegee -a na plɛŋza -o 'bhɛɛ- gbɛɛn- bhe, -trɔn 'laa -o gwlenna yaale 'e ma.»

¹¹ -Ayile, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni 'kaa: «'Mɔkpen' 'laa sɔ dole- 'bhɛ -jan -gloon 'lɛɛ- -la, 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' 'bhɛ 'seŋ ɲnaa mɛɛ mu 'la zan mu ni, 'mu -la ba. ¹² 'Bhɛ ya 'e 'yi, mɛɛ 'ke mu laa sɔ le 'sile, 'bhɛ -za 'e -daa -a 'san -o ya yi ma. -A 'ke mu laa sɔ le 'sile, -amasrɔyi -woo 'gwlaan- -trɔ mu 'le. 'Bhɛɛ- mɛɛ 'ke mu 'ezin-, waa do -a ɲla 'ke -o -le si laanima -bhleŋgbeya -wa 'e 'bhɛ -za 'yi. 'Ke mɛɛ 'la zan sɔ -jan 'lɛɛ- 'yimale -ya -yima!»

*Zesu -o -nɛ 'fientronne mu 'e
'dumawo zii'*

(Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

¹³ Mɛɛ 'ke mu -nwa -nɛ 'ke mu 'le Zesu ni, 'kooko- -ya gbekpa' 'mu ma, 'bhɛɛ- -ya 'seriwo 'mu ma. 'Duŋ- -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'yranna- 'bhɛ zan mu 'e zi.

¹⁴ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni doo: «'Kaa 'to 'ke -nɛ 'fientronne mu 'e nu 'ŋ ba, 'ka 'laa 'bhɛ 'saawole -o 'koo doo waa nule 'mi ba. -Amasrɔyi mɛɛ 'la zan mu -o 'bhii- -nɛ 'fientronne mu 'lɛɛ- gbɛɛn-, 'wole- nu gele laanima -bhleŋgbeya -wa 'e ta.»

15 'Bhε blaán, 'ke Zesu 'e gbe 'kpale 'woo- -nε mu 'ε ma, 'bhεε- 'kee- gele- yre -bhεεke' do □nɔɔ.

-Naflo zan -zwanne do a -za
(Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Mεε do 'e 'mabεenna Zesu -din, 'bhεε- 'ya □lrɔkpaá dɔɔ: «'O Daan mi, 'η sɔ -mε za -lrele' 'gbu -la klele-, 'bhεε- 'η -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o -a ma 'bhe 'srɔwo- εε?»

17 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni 'kaa: «-Mele □kla 'bhεε- 'yoo- 'η □lrɔkpa' zii' -za 'wlan za ma εε? -Waanbhaa' do -kplεn -le 'ewlanle. 'Ke 'ya □pia -e gele- bole -yre ma -si yre 'ε □nɔɔ, 'toŋ mu 'ε 'klosikun.»

18 'Yee- mεε pe Zesu dɔɔ: «'Toŋ mu 'e -dele εε?»

'Bhεε- Zesu 'a 'lekwan- -a ni dɔɔ 'woo- 'toŋ mu 'ε 'wole- -ge: «'Yaa mεε dεle; 'yaa -yanbhɔɔya klele, 'yaa -faanwole, 'bhe 'pegee 'yaa bhla 'kpale- mεε 'kedo- 'kpo ma; 19 'bhεε- 'yee dε 'pegee 'e nεε -lɛdɔ' -a ma; 'bhe 'pegee 'e -vindo' mi -za 'sɔ 'e ni 'bhii- 'e -za sɔ 'e 'gbu ni gɔnε- 'la gbεen-.»

20 'Dun- 'yee- -zwanne 'e pe Zesu ni 'kaa: «'Ŋ 'bhe 'toŋ mu 'la bhe 'mu 'kpen 'klosikwan gban, 'η sɔ -a -dela 'klosikunle 'ezin- εε?» 21 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Kee 'yoo- -a zi 'bhii- 'e 'lesole kle, ge 'e 'koope- mu 'ε 'kpen gɔn, 'bhεε- -o ma -goli' 'ε 'na 'kooflenjan mu ni. 'Kee 'bhe □kla, 'bhεε- 'yaa- -naflo -bebe nu klele lafle' 'yi. 'Bhe blaán, nu dɔ 'η zi 'tε.»

22 'Dun- 'yee- -zwanne 'ε -e 'bhe -jan mu 'ε 'male-, 'kee- gele- -a wleyisriwole 'le, -amasroyi naflo -bebe -yaa 'kɔɔ.

23 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanε mu 'ε ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: -Naflo zan do gele la laanima -bhlengebeya -wa 'ε ta 'dε. 24 'Bhεε- 'mi 'a pe 'ka ni 'ezin- dɔɔ: -Naflo zan do gele laanima -bhlengebeya -wa 'ε

ta 'bhe 'lale- 'yiya- 'ke 'bhe kan 'yɔɔnma do 'kanle- ma -mlεsienne do -gluu zi 'bhe ta.»

25 Zesu a -klanlanε mu 'ε, -o 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke -o 'kpeelenile -o ma, 'bhεε- 'ke -wa pele- dɔɔ: «-De 'gbu -le sɔ gole- -za 'yi εε?»

26 Zesu 'e 'yrekpale -o ta, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Bhe -za 'ε kle 'senj 'laa -o bhaaplεŋ mu ni. 'Dun- -za 'kpen 'senj -o -Waanbhaa' ni.»

27 'Bhe klele 'tε, 'ke Piri 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «'E 'yrekpa -ge, 'o mɔɔ -ploola pe 'kpen ma, 'bhεε- -o □nwa 'e zi, 'o mɔɔ nu -mε -trɔn -la -srɔwole 'bhe ma εε?»

28 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: 'Ke *Bhaaplεŋ Gbe 'ε 'yalaa- yi -nε 'la ta -yaa' 'tɔbhɔ ma -bhlengebeya 'yaakpe- 'ε ta 'drunyan dree 'ε 'yi, 'ka mu mεε vu ta ple 'la 'yaa- 'η zi yrekpen- =nɔɔ, -o nu -bhlengebeya 'yaakpe- mu nale 'ka 'kpen do do ni, 'bhεε- 'ka nu Izraēli -gbaa vu ta ple 'ε 'kitikanle. 29 'Bhεε- 'dun, 'ke mεε 'la zan -yaa' 'fε mu oo, -a nεnε- 'gwlaan- mu 'pegee -a nεnε- le mu oo, -a dε 'pegee -a nεε oo, -a -nε mu 'pegee -yaa' gba mu 'kpen □twa -a nɔɔ- 'mi -zayi', 'bhe zan nu 'bhe yeke- maza -gloɔn -kεmε do -srɔwole, 'bhεε- -a 'cien nu klele 'ke -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhεε- 'le. 30 'Dun-, mεε 'la zan mu -o -zɔn zilεε- mu 'le, 'mu -bebe nu klele -zanta' mu 'le too; 'bhεε- mεε 'la zan mu -o -zɔn -zanta' mu 'le, 'mu -bebe mu nu klele zilεε- mu 'le too.»

20

-Drɔɔ gba la yewone mu ma jan

1 Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «Laanima -Bhlengebeya -wa 'ε 'pwεle- -o 'ke gbazan do a -za -la -le. 'Yee- gbazan 'ε 'pwεla- zrwan 'tutu 'ε zi, 'kooko- -e sɔ yewone mu 'kunle, 'bhεε- 'mu ge yewole -yaa' -drɔɔ

gba 'ε ta. ² 'Yee- 'pegee yewone mu 'ε -benḡwa -yrekpaa' do ta ye -sra 'ε 'bhe ma, 'bhe 'yaa- denie -goli' tanḡba do. 'Bhe 'yi' ke -yoo winbole yewo yre nɔɔ- 'yaa' -drɔɔ gba 'ε 'yi. ³ 'Bhe blaana, -yretɛbhe ḡwlen -wlen bhla 'ε zi, 'ke 'yee- gbazan 'ε ge ḡbe drɛɛwole -wa 'kpee -kpan 'ε ta 'ezin-, 'bhe- 'kee- yewone 'bhɛɛke mu ye-: 'Mu 'laa -yaa ye 'kedo- 'kpɔ 'wo zii'. ⁴ -Ayile, 'ke gbazan 'ε -ya pele- -o ni dɔɔ: <'Ka mu ge 'ezin- yewo 'an -drɔɔ gba 'ε ta, 'bhe- 'η nu -yrekpaa' do ta -sra 'nale- 'ka ni.> ⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke 'bhe yewone mu 'ε -o gele- gba 'ε ta. -Yrekpaa' bhole, 'ke gbazan 'ε gele- 'ezin- -wa 'ε 'kpee, yewone mu baan' -glin yre nɔɔ; 'bhe- -yretɛbhe bhlo bii bhla 'ε zi, 'ke -ya klele- 'bhe kleḡbeya do 'ε 'yi. ⁶ -Yretɛbhe baa- 'waati 'ε ba, 'ke gbazan 'ε ge ḡbe drɛɛwole 'ezin- -wa 'kpee -kpan 'ε ta, 'kee- yewone mu 'ε 'ke mu ye-: 'Bhe klele 'ke -yoo -lrɔkpale dɔɔ: <'Kee- 'san zrwanzi 'ε ma, 'ke 'bhe nu 'tenle- yromazi 'ε ma, -mele ḡkla 'bhe- 'ka dulale -o -ḡε 'ke 'ka 'laa ye 'kedo- 'kpɔ wo εε?> ⁷ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -wa -lekunle gbazan 'ε ni 'kaa: <'Mɛε 'kedo- 'kpɔ 'laa ye nale -o ni.> 'Bhe- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: <'Ka mu ge 'ezin- yewo 'an -drɔɔ gba 'ε ta!>>

⁸ «Yromazi bhole, 'ke gbazan 'ε -ya pele- -yaa' yewone mu -kunlii 'ε ni dɔɔ: <'Yewone mu 'ε 'sii, 'bhe- -o 'kpen ḡbawo do do 'kee- san mɛε 'la zan mu -nwa boolazi 'mu ma, 'kee- ge 'tenle- mɛε -lwa mu 'ε ma.> ⁹ Yromazi -yretɛbhe baa- bhla zi mɛε mu 'ε 'nule-, 'ke -o 'kpen do do -yrekpaa' do ta -sra -srɔɔwole. ¹⁰ 'Bhe blaana, zrwan 'tutu zi mu 'ε, 'mu 'bhe 'yele-, 'mu 'kpee ma, 'mu -sra 'ε 'yaa- 'kanle- boolazi mu 'ε 'mu a pe -sra 'ε ta. 'Dun-, -o 'kpen do do -yrekpaa' do ta -sra -la -srɔɔwoa. ¹¹ 'Bhe mu 'bhe -yrekpaa' do ta -sra 'ε

-srɔɔwole, 'bhe 'lalawoa -o ma, -o gbazan 'ε 'topia- -o -lɛla'. ¹² 'Bhe- 'ke wa pele- dɔɔ: <'Yewone mu 'lɛ- 'mu ḡnwa -yretɛbhe baale blaana, 'bhe- -o yewoa- 'waati san- 'ḡbu -la ba, 'bhe- 'yoo 'kpen 'sra- 'ε ḡkla do. 'O mɔɔ 'dun- 'o -yrekpaa' do 'ε -ḡaa 'o 'trɛbholele ye 'ε 'kɔɔ -yretɛbhe -bhile' 'ε ḡla.> ¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke gbazan 'ε -ya zikpale -o do ni dɔɔ: <'N' 'bhɛḡwlen-, 'naa 'e tabhlele, 'bhi 'pegee 'mi 'laa -benḡole -yrekpaa' do ta -sra -la ma εε?> ¹⁴ 'Yaa- -sra 'ε 'kun -ḡε 'bhe- ge 'ε ba. 'N' -sra yeke- 'la 'naa- 'e ni, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'bhe- yeke- 'na mɛε la zan yewoa- boolazi 'bhe ni 'ezin-. ¹⁵ 'Ke pe 'la klele -swa 'η ni 'η 'koope- mu 'ε 'le, 'naa sɔ 'bhe klele- εε? Taa- 'yee -tɛkpa' zii' 'η ma 'an wlanya 'ε -za 'yi εε?>> ¹⁶ 'Bhe kleḡbeya 'ε 'yi, Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «Mɛε 'la zan mu -o -zɔn -zanta' mu 'le, 'mu -le nu klele zilɛ- mu 'le too; 'bhe- mɛε 'la zan mu -o zilɛ- mu 'le -zɔn, 'mu -le nu klele -zanta' mu 'le too.»

Zesu -o -a deza 'pegee a bweza gale ba 'ε 'wogbeya yaga mi 'wo 'zi (Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

¹⁷ Zesu 'yaa- Zeruzalemu 'taa 'ε ta bhla 'la ba, 'kee- yaa -klanlana mu 'ε 'siile 'edanma, 'bhe- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: ¹⁸ «-Ka 'ka 'trɔnbado doo, -kɔɔ' gelawo zii' Zeruzalemu -ḡε bhe, -o nu Bhaaplen ḡbe 'ε 'lenale 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee 'Ton daana mu 'ε ni, 'bhe- 'mu nu a pele 'kaa -wa de. ¹⁹ -O nu a -lenale Zuufu kle mu 'ε ni, 'bhe- 'mu nu 'sonsile -a ma, 'bhe- 'mu nu -a zita zɔnle 'ke ḡbanbhle 'le; 'bhe blaana, 'mu nu a gbaanle -yriḡbɛele do ta. 'Dun-, -a gale blaana -yrekpaa' yaga mi ma, -e nu bwele gale ba.»

Zaki 'pegee Zaan nɛε 'ε -yoo -za do -yrewo' zii' Zesu ma (Maki 10.35-45; Luki 22.25-27)

20 'Bhe klele 'te, 'ke Zebede 'na, Zaki 'pegee Zaan nεε 'ε, 'bhe 'e 'mabεenle Zesu -din, 'ke -ya 'kpɔ zenle-Zesu 'lεε, 'bhεε-'kee-za do -yɾεwole 'bhe ma. 21 Zesu pe -a ni dɔɔ: «'Yoo- mε pe -la zi εε?»

-Ayile, 'ke -ya pele-Zesu ni dɔɔ: «'E 'liiwli- na 'η ni 'bhe ta dɔɔ 'kee -ja yaale 'waati 'la ba 'yaa-bhɛngbeya yaayɾε 'ε 'nɔɔ, dɔ -a -la 'ke 'η gbe ple 'lεε- -a do yalaa' 'e gbeyiε ta, 'bhεε- -a -bhεεke' do 'ε 'bhe yalaa' 'e gbekoo- ta.» 22 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele dɔɔ: «'Ka -o pe 'la 'yɾεwo zii' 'η ma 'ka 'laa 'bhe dɔ. 'N nu -yɾen peyan- do 'la 'bhe mile 'ka sɔ 'bhe 'mile- εε?» -Wa -lekwan Zesu ni dɔɔ: «-Aani!' 'O mɔɔ sɔ 'bhe 'mile.» 23 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «Wlan -le 'bhe 'le, 'η nu -yɾen peyan- do 'la 'mile- 'ka nu 'sɔle- 'bhe 'ke 'mile-. 'Duɲ- 'η gbeyiε ta yaayɾε oo, 'η gbekoo- ta yaayɾε oo, 'mi 'laa -o 'bhe 'na mi 'le. 'N De -Waanbhaa' -le 'bhe yaayɾε mu 'ε -lεmagaanna gban mεε 'la zan mu ni, -e nu 'mu 'nale- 'bhεε- zan mu -la ni.»

24 Zesu a -klanlanε mu -vin vu 'ε 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke -woo zrupliile 'woo- nεεnε- ma ple 'ε ma. 25 'Bhela- -yile, 'ke Zesu -o 'kpen 'siile, 'bhεε-'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Kaa 'yaango- dɔɔ 'drunyan 'lεε- 'yi mεε gbalaan mu 'ε 'kpaale- -o -waa' mεε mu 'ε 'wiinj-, 'bhεε- -o mεε mu ngblo kpalaalaa' -o □la. 26 'Duɲ-, 'ka mu laa 'bhe 'yansi za klele 'ka 'plen-. 'Ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- -e kle 'ka ta mεε gbalaan 'le, 'bhe zan 'ε kle 'kaa- yewone 'le. 27 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- -e kle 'ka 'kpen 'lεε mi 'le, 'bhe zan 'ε kle 'kaa- lu 'le. 28 'Bhe klegbeya do 'yi bhe, Bhaaplɛɲ Gbe 'ε yaa nule mεε mu klele -yaa' yewone mu 'le, 'duɲ- -e □nwa -a 'gbu klele mɔkpen' a yewone 'le, 'bhe 'pegee 'ke -ya 'gbu 'si 'ε kle 'ke mεε -bebe tagbawo pe 'le -Waanbhaa' ni.»

Zesu -yɾε 'wi mi ple -bheela
(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

29 -O gole Zeriko -wa 'ε 'kpee, 'ke -zamaa' 'sɾε do dole- -o zi. 30 'Bhe □nɔɔ bhe, -yɾε 'wi mi ple yaale -yaa zi 'ε 'lεzi-, 'bhεε- 'mu 'a male 'kaa Zesu yaa- 'kan zii', 'ke 'mu -gbekanle 'ke -wa pe dɔɔ: «Mεεzan, Davidi 'nranε-, 'o 'yɾenkla 'e ma!» 31 'Duɲ-, -zamaa' 'ε 'yaa- -yɾan 'zi -o zi dɔɔ -woo taga. 'Bhεε- -dɾɔɔn-, 'o -yaa -gbekan' zii' 'ezin- 'egloole dɔɔ: «Mεεzan, Davidi 'nranε-, 'o 'yɾenkla 'e ma!» 32 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu dulale, 'ke -yoo 'siile, 'bhεε- 'ke -yoo -lɾɔkpale dɔɔ: «'Kaa- zi 'bhii- 'η -mε pe za 'gbu -la kle 'ka ni εε?» 33 -Wa -lekwan Zesu ni dɔɔ: «Mεεzan, -a kle 'bhεε- 'o 'yɾε 'liiploo-, 'bhεε- 'o yɾε ma ye.» 34 'Bhe 'yi bhe, 'ke -o -yɾenkale Zesu ma, 'bhεε- 'ke -ya gbe 'kpale -o -yɾε mu 'ε ta. 'Bhe yɾε do 'ε □nɔɔ bhe, 'ke -o -yɾε 'liiploole, 'bhεε- 'ke -o dole- Zesu zi.

21

Zesu 'wlayɾε- Zeruzalemu
(Maki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zaan 12.12-19)

1 Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε □bhwa Zeruzalemu -wa 'ε -din -wa 'nε do 'la -o -yaa 'bhe sii Betifaze 'bhe ta. 'Bhe -wa 'nε 'ε 'yaa- vle goon 'la kpe -la -o -yaa 'bhe sii «Olivi diinj vle goon». 'Bhεε- 'kee- -yaa' -klanlanε ple winbole -o -lεε dɔɔ: 2 «-Ka ge 'ka 'lεε -wa 'nε 'la bhe 'bhe ta; 'ke 'ka □bhwa -a □nɔɔ -gun, 'ka nu -soofali da do -yɾele' yele -yɾi diinj do ma; 'bhεε- -a -nε do dulale -o -a -din. -Ka -o 'plool-, 'bhεε- 'ka nu 'ke -o -le. 3 'Ke mεε 'la zan 'ka 'lɾɔkpaal-, 'kaa pe 'bhe zan 'ε ni dɔɔ: «Mεεzan maza -dwa -o ma.» 'Ke 'bhe □kla, 'bhe yɾε do 'ε □nɔɔ bhe, -e nu dɔle -a -la 'ke 'ka nu -o -le.»

4 'Duɲ- 'bhe □kla 'bhεε- klegbeya do 'ε 'yi, 'kooko- -Waanbhaa' -lεla' janwo mi 'ε -jan 'la □woa 'elwale gban 'bhe 'lεsɔ-; -ya □pia dɔɔ:

5 «-Kaa pe Zeruzalemu -wa 'e ta mu 'e ni 'kaa:

-Ka 'ka -yrekpa' doo, 'kaa -bh-
lengbe 'yidoo- bhabha 'e
-yoo zan,

-a yaale -o -soofali 'ne do ta,
-soofali da do 'kpee -ne.»

6 -Yaa' -klanlanε ple 'ε -o gele, -ya
□pia -o ni -o -za 'la kle 'ke -o 'bhe
klele-. 7 -Ayile, 'ke -o nule- -soofali
da 'pegee 'bhe 'ne 'ε 'le. 'Bheε- 'ke
-woo ta dunε- tralape mu 'ε gole-,
'bheε- 'ke -o 'mu 'kpaale -soofali
mu 'ε ta. 'Bheε- 'ke -o Zesu 'yaale
'bhe do ta. 8 'Bhe klegbeya do 'ε
'yi, -zamaa' 'ε 'plej- mεε -bebe 'mu
ta dunε- tralape mu 'ε -gwa, 'bheε-
-o 'mu -kpalaa' zibhe 'ε 'lii; mεε
'ke mu -yri -laa mu -kaan, 'bheε-
'mu 'bhe mu -kpalaa' zibhe 'ε 'lii
'ezin-. 9 'Bhe klele 'ε, 'ke -zamaa'
'ε 'ledo- 'kanle -a -lεε, 'bheε- 'ke -a
-lε -vindo' 'ε dole- -a zi, 'bheε- 'ke
-woo -weli' mu 'ε 'wlenle- 'eke- zi
'ke -wa pe doo:

«Ozana! Davidi 'nranε- 'ε -yaa' pe
-le 'ke 'tobholeya 'le!*

Mεε 'la zan -o zan Mεezan 'tε 'ε 'yi,
bhaa -Waanbhaa' 'e -doo'o!
-Waanbhaa' a 'tobholeya 'ε -yoo
yikpensee ta lafle' 'yi!»

10 Zesu 'wla bhla 'ε zi
Zeruzalemu, -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen
'yaa- -o gaan ta. 'Bheε- mεε mu 'ε
'yaa- 'eke- -lrokpa' zii' doo: «-Dele
mεε 'lεε- 'le εε?» 11 -Zamaa' 'ε 'yaa-
'lekun zii' -o ni doo: «-Waanbhaa'
-lala' janwo mi Zesu -le. -E da
Nazareti, Galile 'kleen 'ε 'yi -wa
'ne do ta.»

Zesu -ja wlale -Waanbhaa' Gba
'Fε -Gbεne 'ε □la

(Maki 11.15-19; Luki 19.45-48;
Zaan 2.13-16)

12 Zesu -ja wlale -Waanbhaa'
Gba 'Fε -Gbεne 'ε □la, 'kee- pegon
mu 'ε 'pegee pelo- mu 'ε 'kpen
-gbinle' -a -la. -E -goli' taboo mu
'ε -waa' -tabali mu 'pegee kpro

gon mu 'ε 'yaakpe- mu 'ε 'kpen
'lebhulaa.

13 'Bhe blaen, 'ke -ya pele- -o ni
doo: «-Waanbhaa' pe -yaa' 'Sewe 'ε
'yi doo: «-O nu 'a pele 'an 'fε 'ε ma
'seriwofε.» 'Bheε- 'ka mu 'a □kla 'ke
-faannii' mu gaan 'fε 'le.»

14 -Yre 'wi mu 'pegee gaan
'sie mu 'ke mu □nwa Zesu -din
-Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε □la,
'bheε- -yoo 'kpen 'bheela-. 15 'Dun-
'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee
'Tonj daan mu 'ε -o Zesu a 'sole-
maza mu 'ε 'yele-, 'bhe 'pegee -wa
male 'kaa -ne 'ke mu -yaa pe 'zi
doo: «Davidi 'nranε- -yaa' pe -le
'ke 'tobholeya 'ε 'le», 'ke -woo zru-
pliile 'a ma. 16 -Ayile, 'ke -wa pele-
Zesu ni doo: «'E 'tron -o -o wojan
'ε ma εε?» Zesu 'bhe zikpaa- -o ni
doo: «-Aani! 'An □maa. 'Ka 'laa
-Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi -jango'
'lεε tapele -lido' εε? -A yoondele -o
doo: «'Ya □kla 'bheε- -ne 'fientronne
mu 'pegee -ne 'yientenne mu -o 'η
'tobho zii'.»

17 'Bhe blaen, 'ke -yoo 'tole -o
dulayre 'ε □noo ye, 'kee- gole -wa 'ε
'kpee, 'bheε- 'kee- gele- Betani -wa
'ne 'ε ta. 'Bheε- -e □yia 'bheε- =noo
ye 'bhe -bi 'ε zi.

Zesu figi diinj do 'danganwoa
(Maki 11.12-14; 11.20-25)

18 'Bhe ta tooklin- yi 'le zr-
wan 'ε zi, Zesu 'niina- bhla zi
Zeruzalemu, 'ke gbōn 'a dele-.
19 'Bhe klele 'ε, 'kee- figi diinj do
yele- zibhe 'ε 'tron ta, 'bheε- 'ke
-ya mabεenle 'bhe -din. Yaa 'bhe
bhaa 'kedo- 'kpo 'yele- 'bhe 'yi, 'ke
yaa 'e go 'bhe 'laa 'te ba. -Ayile,
'ke -ya pele- 'bhe ni doo: «'Yaa
nu 'e bhaa klele -li 'kee- 'san -zon
ma!» 'Bhe yre do 'ε □noo bhe,
'ke figi diinj 'ε gale-. 20 Zesu a
-klanlanε mu 'ε -o 'bhe 'yele-, 'ke
-o 'kpeelenile -o ma. -Ayile, 'ke -o
Zesu 'lrokpale doo: «-E □kla 'nale-
'bheε- figi diinj 'lεε- -gaa yre do 'kpo

* 21:9 21.9 'Bhe 'yi -le doo: «Bhaa -Waanbhaa' 'a go -za 'yi! -Kaa magbaandε!».

'ε □nɔɔ -gun εε?» ²¹ 'Bhε klele 'te, 'ke -ya 'lekunle -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- 'ε ma dɔɔ 'ke 'ka 'ka □kpaɔ -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'ke 'ka zru □kla do -a ni, 'ka nu 'sɔle- 'η -za 'la □kla figi diinj 'lεε- ni 'bhe 'yansi za klele-, 'bhεε- drɔɔn', 'ka nu 'sɔle- a pele- vlε gɔɔn 'la bhe 'bhe ni dɔɔ: «-Yro 'e gbaanyre 'ε □nɔɔ, 'bhεε- ge bɔ weyi- 'ε ba.» 'Bhεε- 'bhe nu klele- 'te. ²² 'Ke 'ka 'ka □kpaɔ -Waanbhaa' 'yi, 'ke 'ka pe 'tɔle- pe 'bhe 'yrewoa- a ma 'seri 'yi, 'ka nu 'bhe 'srɔɔwɔle.»

Zesu a -glɔɔya' 'ε da 'naa- -a ma εε?

(Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

²³ Zesu -ja wlale -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la, 'bhεε- -e mεε mu daanle -saan -Waanbhaa' a -jan 'ε 'le. -E -yaa -o daan 'zi 'waati 'la ba, 'ke 'sraka 'lena mu -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu mu a 'gwlaan- gblaan mu 'ε -o nule- -a pele -a ni dɔɔ: «-De 'gbu -le pe 'ε ni dɔɔ 'ε -za mu 'lεε- kle εε? 'Bhεε- -de 'gbu -le -o kle 'senj □naa 'ε ni εε?»

²⁴ Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Mi 'ezin- 'η 'yoo- zan -za do 'kpɔ 'yilrɔkpale 'ka ma, 'bhεε- 'ke 'ka 'bhe 'lekwan- 'η ni, mεε 'la zan -za mu 'lεε- kle 'senj □naa 'η ni, 'η nu 'bhe zan 'ε 'tɔ 'ε 'kanle- 'ka ni. ²⁵ -Dele Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -winbwa- mεε mu wiinjfeyre nɔɔ-, -Waanbhaa' taa- bhaaplenj mu εε?» 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, 'ke -o zaabɔle 'sanle 'eke- ptenj- 'ke -wa pe dɔɔ: «'Ke 'wa 'lekwan- -a ni 'kaa -Waanbhaa' -le 'a 'winbwa-, -e nu 'o 'lrɔkpale dɔɔ: «-Mela ma 'ka 'laa 'ka 'kpale- -a -yi εε?» ²⁶ 'Bhεε- 'ke 'wa 'lekwan- -a ni dɔɔ: «Bhaaplenj mu -le 'a 'winbwa-, 'woo- -gblaan 'zi -zamaa' 'ε 'lεε.» -Amasroyi mɔkpen' 'kpee ma 'yee- Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -yaa 'ke -Waanbhaa' -lala' janwo mi do 'le.»

²⁷ -Ayile, 'ke -wa -lekunle Zesu ni dɔɔ: «'Waa 'bhe zan 'ε dɔ.» 'Bhεε- Zesu 'bhe zikpaɔ- -o ni dɔɔ: «'Mi 'dunj-, mεε 'la zan -za mu 'lεε- kle

'senj □naa 'mi ni, 'naa nu 'bhe zan 'ε 'tɔkanle 'ka ni.»

Mεε do gbe ple ma -gɔɔn

²⁸ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ka mu 'a pe -za 'lεε- 'bhe ma 'nale- εε?» Mεε do gbe -yaa ple, 'bhεε- -ya -pia -a gbe -lwa mi 'ε ni dɔɔ: «'Nj gbe ge yewo -zɔn 'an -drɔɔ gba 'ε ta. ²⁹ A gbe -lwa mi 'ε 'bhe 'a 'lekwan- -a ni dɔɔ: «'Naa -o gele-». 'Dunj- boolazi bhɔle, 'ke -zadowεε dɔle 'bhe ma, 'ke 'bhe 'bhe zru niinale, 'bhεε- 'ke 'bhe gele- -drɔɔ gba 'ε ta. ³⁰ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'yee- mεε do 'ε -ya -pia -a gbe ple mi 'ε ni dɔɔ 'bhe ge -yaa' -drɔɔ gba 'ε ta. 'Bhe yre do 'ε □nɔɔ bhe, 'bhe pe -a ni dɔɔ: «'Nj dε, 'η nu gele». 'Dunj- 'bhe 'laa gele gba 'ε ta -titi. ³¹ 'Woo- gbe ple 'la bhe -o -de 'gbu -le -o dε 'ε zru maza □kla εε?» -Wa -lekwan Zesu ni dɔɔ: «-A gbe -lwa mi 'ε 'bhe -le.» -Ayile, 'ke -ya pele -o ni 'kaa: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- ma dɔɔ 'nisrakun mu 'ε 'pegee gwlen -glin le mu 'ε 'mu -le nu wlale 'ka 'lεε -Waanbhaa' a -bhlenjgbeya -wa 'ε ta. ³² -Amasroyi Mεε Wiinjfe' Mi Zaan □nwa -ledɔɔleya zibhe 'ε zrɔnle 'ka ni, 'bhεε- 'ka 'laa 'ka 'kpale- -a -yi; 'dunj- 'nisrakun mu 'pegee gwlen -glin le mu 'mu -le 'ε -kpaɔ -a -yi. 'Bhεε- 'dunj-, 'kaa 'yelawoa 'bhii- 'nisrakun mu 'ε -woo -kpaɔ Mεε Wiinjfe' Mi Zaan 'yi, -mele □kla 'bhεε- 'ka 'laa 'ka zru niinale 'bhεε- 'ka 'ka kpa -a -yi εε?»

Yewone 'yɔɔ- mu ma -gɔɔn

(Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

³³ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «-Ka 'ka 'tronbado 'ezin- -gɔɔn 'lεε- 'bhe □la doo: Gbakpa' mi do -drɔɔ gba do -kpaɔ. 'Bhεε- -e 'jasa do □bwa gba 'ε zi, 'bhe 'pegee -e -drɔɔ 'yigo- -gluu dɔ -kaan, 'bhεε- -e 'kpaane do -dwa 'kpata- do wiinj- gba 'ε gooba yala- mi 'ε 'yaayre- 'le. 'Bhe blaɔn, 'kee- 'yee- -drɔɔ gba 'ε gbekpale gba 'ε 'yikpa yetane mu

'ε 'koo. 'Bhe blaam, 'kee-gele-'taa do ta. ³⁴ -Drɔɔ bhaa 'kan bhla 'ε 'bhɔle-'e-din, 'ke gbazan 'ε-e-yaa' 'fε 'ε □la yewone mu 'ε winbole -yaa' -drɔɔ gba -yikpa' yetane 'ε mu 'ε ba, -yaa' pε -drɔɔ bhaa 'si zayi'. ³⁵ 'Bhe 'duɲ-, 'woo--drɔɔ gba la yetane mu 'ε -o gbazan 'ε -yaa' yewone mu 'ε 'kunle, 'ke -wa do zita zɔnle-; 'bhεε-'ke -wa -bhεεke' do 'ε dεle-, 'bhεε-'ke -o -wa yaga mi 'ε dεle- kpoti 'le. ³⁶ 'Bhe blaam, 'ke gbazan 'ε -e -yaa' yewone mu 'ε -bhεεke' mu winbole 'woo--drɔɔ gba la yetane mu 'ε zi. 'Bhe mu -bebe 'yi 'yaa-ya -a -lwa mu 'ε ni. 'Duɲ-'woo--drɔɔ gba la yetane mu 'ε -o 'mu □kwan 'eyɔɔle 'ezin- 'bhii- -a -lwa mu 'ε gbεen-. ³⁷ 'Bhe 'yi, 'ke gbazan 'ε -ya pele- dɔɔ: <'Ke 'mi 'η gbe 'ε 'winbwa- -o ta, -o nu -gasikpale 'bhe 'lεε.> -Ayile, 'kee-'bhe 'winbole -o ta 'tε. ³⁸ 'Duɲ-, 'woo--drɔɔ gba la yetane mu 'ε -o gbazan 'ε gbe 'ε 'yele-, 'ke -wa pele-'eke- ni dɔɔ: <Gba 'ε nu bole mεε 'lεε-'yela- ni boolazi 'ke -a 'ciεn 'le. -Kɔɔ' 'a dε, 'bhεε- -a 'ciεn 'ε bo -kɔɔ' ni!> ³⁹ 'Bhe klele 'tε, 'ke -o 'bhe 'kunle, 'bhεε-'ke -o gele-'kele--drɔɔ gba 'ε -gɔma', 'bhεε-'ke -o 'bhe dεle-»

⁴⁰ Zesu -o -lɔɔkpaa dɔɔ: <'Ke gbazan 'ε □nwa yi 'la 'le -o ta, -e nu -mε za -la klele 'woo--drɔɔ gba la yetane mu 'ε ni εε?> ⁴¹ 'Bhe □nɔɔ bhe 'ke mεε mu 'ε -wa -lεkunle Zesu ni dɔɔ: <-O -yɔɔn 'laa nu 'klale- gbazan 'ε ma, 'bhεε-'bhe nu -a pele dɔɔ -woo 'kpen dε; 'bhεε- -e nu -yaa' -drɔɔ gba 'ε gbekpale -drɔɔ gba la yetane -bhεεke' zru -lrele' mu -la 'kɔɔ; 'kooko-'ke -drɔɔ bhaa 'kan bhla 'ε □bhwa, 'mu -yaa pε drɔɔ bhaa na -a ni.>

⁴² 'Bhεε- Zesu mεε mu 'ε 'lɔɔkpa gbe drεεwoa- 'ezin- dɔɔ: <-Jan 'la -yoo -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'ka 'laa 'bhe tapele -lido' εε? 'Bhe -jan 'ε 'bhe -le dɔɔ: <'Fε dɔ mu 'ε -o kpoti 'la -blinna 'fε dɔ bhla 'ε 'zi,

'bhe -le □kla 'ke 'fεgwle- 'ε gaan -la vlε -kpun- gbεnε 'gbu 'ε 'le, 'bhεε- 'bhe -le 'fε 'ε 'kpen 'yikun-.

'Bhe -za 'ε -daa Mεεzan -la ba, 'bhεε- -yoo -kɔɔ' mu -yɔɔn 'yi 'kpeeleni maza do 'le.>

⁴³ «'Bhela- -zayile, -Waanbhaa' nu -yaa' -bhleɔgbeya -wa 'ε 'kunle- 'ka mu 'kɔɔ, 'bhεε- -e nu -a nale 'si 'bhεεke mu ni. 'Bhe 'si mu 'ε 'mu nu taawole 'yee--Waanbhaa' a 'zi 'ε ta, 'bhεε- 'mu nu -a zru maza klele. ⁴⁴ ['Ke mεε 'oo mεε 'la zan -balaa' 'yee- vlε 'lεε- ta, 'bhe zan 'ε nu klele 'bhii- 'ke 'tre gbɔ -balaa' 'tre ma, -e wi gɔnε- 'la gbεen- 'krokro; 'bhεε- 'ke 'yee- vlε 'ε 'lεε- -balaa' mεε 'oo mεε 'la zan ta, 'bhe zan 'ε nu klele 'bhii- -a -lwa mi 'ε 'wigbeya 'ε gbεen-»]

⁴⁵ 'Sraka 'lεna -kunlii mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε -o Zesu -a -gɔɔn mu 'ε 'male-, 'ke -wa 'yaan- gɔle 'bhii- 'bhe 'yaa- 'wo -la ma -gɔɔn mu bɔ 'zi 'bhe gbεen- bhe. ⁴⁶ -Ayile, -o gbe -yaa nu 'solε- Zesu 'kunle ma gɔnε- 'la gbεen-, 'ke -o 'bhe -glinle' 'sanle. 'Duɲ- -o -yaa -gblaan 'zi -zamaa' mu 'ε 'lεε, -amasɔɔyi -o 'kpen 'yaa- Zesu 'kun zii' 'bhii- -Waanbhaa' -lεla' janwo mi do 'le.

22

Le dɔɔyɔɔ □nɔɔ 'feti ta pekoo- gbεnε 'ε ma -gɔɔn
(Luki 14.15-24)

¹ Zesu -jan -bebe □woa mεε mu 'ε ni 'ezin- gɔɔn mu 'yi. -E pe -o ni dɔɔ: ² «Laanima -Bhleɔgbeya -wa -a 'pwele- -o 'ezin- -za 'lεε- 'bhεε- 'le: -Bhleɔgbeya do 'a gbe na dɔ 'feti 'ε ta pe 'ε □kla. ³ 'Bhεε- 'kee- -yaa' 'fε 'ε □la yewone mu 'ε winbole mεε mu 'siyɔɔn- nɔɔ- 'kaa 'mu nu 'yee- ledɔɔyɔɔn- nɔɔ- 'feti 'ε ta, 'duɲ- 'bhe mεε mu 'ε waa dɔle -a -la 'ke -o nu. ⁴ 'Bhe klele 'tε, 'kee- -yaa' yewone 'bhεεke mu winbole 'kaa 'mu ge -a pe mεε mu 'ε ni

doo: <N dri mu 'e 'pegee 'an wi blaale mu 'e □dia, 'bhεε- 'η □yaan -o kpo 'e klelele. Pele 'e □maa, -ka nu 'η gbe na do 'feti 'e ta!>
⁵ 'Dun- 'bhe mεε mu 'e 'ezin-, -o do 'kpo 'laa -o 'siiza- -bhleṅgbe 'e 'koo 'bhe bole -klosi 'yi, 'bhεε- -o 'kpen -ja -waa' yewoyre nɔɔ: -O do -ja 'bhe ba gba la, -a -bhεeke' do -ja 'bhe a pe gonyre □nɔɔ; ⁶ 'bhεε- -o -vin mu 'e 'mu □klaa -bhleṅgbe 'e -yaa' yewone mu 'e ta, 'bhεε- -o -yren 'e 'kpen -gloɔn -kpa'a 'mu ta, 'bhεε- -o 'mu □dia. ⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -bhleṅgbe 'e -ya zrupliile, 'kee- yaa -srwase' mu 'e 'winbole 'kaa 'mu ge 'woo- mεε de mu 'e 'kpen de, 'bhεε- -o 'mu a -wa 'e 'kpacie. ⁸ -O yanle kpo 'e klelele, 'ke -ya pele- -yaa' yewone mu 'e ni doo: <Le do 'feti 'e ta pele 'e □maa, -o mεε 'la zan mu 'siila- 'yee- pele 'e ma, -a -gaale' laa -yaa -o ba 'ke -wa bhle. ⁹ -Ka ge 'dun- -wa 'e 'kpee -gbleba -gbene mu 'e ta, 'bhεε- 'ke 'ka 'lepa- mεε 'oo mεε 'la 'le, -ka 'bhe 'si- -pele 'e ma.>
¹⁰ 'Bhe ya 'e 'yi bhe, -bhleṅgbe 'e -yaa' yewone mu 'e -ja -wa 'e 'kpee -gbleba -gbene mu 'e ta, 'bhεε- mεε 'tole- mεε -o 'mu 'siila-; 'e pe mεε wlan mu oo, 'e pe mεε -yoo' mu oo, -o 'kpen □nwa, -asiikoo 'feti kle 'fe 'e □paa 'ke mεε mu 'e 'le.>

¹¹ «'Bhe klele 'te, 'ke -bhleṅgbe 'e 'wlaale 'feti kle 'fe 'e □la mεε mu 'e taglin- zayi'. 'Bhεε-, 'ke -a -yrekpale mεε do ma -o plen-, 'bhεε- -le doyre nɔɔ- 'feti 'e ta dune- 'laa -yaa 'bhe mεε 'e ta. ¹² -E pe 'bhe mεε 'e ni doo: <'N 'bhεgwlen-, -e □kla 'nale- 'bhεε- 'e □wlaa ge, 'bhεε- 'feti ta dune- 'laa -o 'e ta εε?> 'Yee- mεε 'e tagale □bwa -a yaalele.
¹³ -Ayile, 'ke -bhleṅgbe 'e -ya pele- -yaa' yewone mu 'e ni doo: <-Kaa gbe 'pegee -a gaan mu 'e tabo 'ke bhle 'le, 'bhεε- -kaa blin 'peeli- laale -gblo 'e 'yi. -E nu wisile 'bhe 'pegee -e nu -a gbenebhe mu 'e 'sonkpale 'bhεε- -nɔɔ -zadowεε 'e

'koo.> ¹⁴ -Amasroyi, -Waanbhaa' mεε -bebe 'siila-, 'dun- -e mεε sane- -la makwan-.>

Zuufu mu 'e -woo Zesu 'lrɔkpa zii' 'nisra gbawoza 'yi

(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

¹⁵ Farizi mu 'e -o -ja 'eke- yele. -O -yaa nu 'solε- Zesu 'kunle gɔne- 'la gbεen- -a 'gbu 'liiwli- ma, -woo 'eke- =ya 'bhεε- -zayi', 'bhεε- -o □kpa'a do ma 'bhe ta. ¹⁶ -Ayile, 'ke -woo zi mu 'e 'ke mu 'pegee Erodzi zi mεε -ledo' 'ke mu winbole Zesu 'lrɔkpa yre nɔɔ- 'kaa: «'O Daan mi, 'wa 'yaango- 'bhii- 'e wlan pe, 'bhεε- 'e mεε mu daan -Waanbhaa' zi 'e ta 'taawogbeyaa 'e 'bhεε- 'le wlan 'e ma, 'bhe 'pegee 'yaa gbalaan mεε 'kedo- 'kpo 'lee, 'bhεε- 'yaa mεε mu bago. ¹⁷ 'Dun-, 'bhi pe -za 'lee- 'bhe 'yi 'nale- εε? -Kooa' 'ton 'e ta, koo' so Rome mu 'e -waa' -bhleṅgbe -gbene Sezaa 'e -yaa' 'nisra 'e gbawole εε?>

¹⁸ 'Dun- Zesu -waa' -dawli' 'e dole 'ke -ya pele- -o ni doo: «Mεε -yrekooza kle mu, -mele □kla 'bhεε- 'ka -o -jan bhee 'kpa'a zii' 'η 'lee εε? ¹⁹ -Ka 'yee- 'nisra gbawo denie -goli' 'tanbha do zrɔn 'η ni -ge doo!> 'Bhe klele 'te, 'ke -o 'bhe 'tanbha 'e do zrɔnle- -a ni. ²⁰ -Ayile, 'ke -yoo -lrɔkpale doo: «-De 'gbu -la ngblo lii 'pegee -a 'to yoon 'kpaale- -le 'yee- -goli' 'tanbha 'lee- ta -ge εε?> ²¹ -Wa -lekwan -a ni doo: «-Bhleṅgbe Sezaa ngblo lii 'pegee -a 'to yoon 'kpaale -le 'kele-.> -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «Sezaa a pe -o 'kela 'le -ka 'bhεε- gbawo 'bhe ni, 'bhεε- -Waanbhaa' a pe -o 'kela 'le -ka 'bhεε- 'na 'bhe ni 'ezin-.>

²² 'Woo- mεε mu 'e -o Zesu 'wo- jan- 'e 'male-, 'ke -o 'kpeelenile -o ma, 'bhεε- 'ke -o jilale.

Saduse mu 'e Zesu 'lrɔkpa zii' mεε bweza gale ba 'e ba zayi'

(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

23 'Bhe -yrekpa'a do 'kpo 'e 'le, mεε 'ke mu □nwa Zesu ba; -o -yaa -o sii Saduse mu. 'Woo-Saduse mu 'e 'wole- 'a pe dōo 'ke mεε -gaa, yaa so bwele- gale ba. 24 -O Zesu 'lrokpaa- dōo: «'O Daan mi, Moizi 'a □pia 'o ni 'kaa: <'Ke 'gwlaan- do -gaa, 'bhεε- 'ke yaa -nε 'yale- -a na 'ε ta, -a gaanzido 'ε so -a na glaanle 'ε 'yaale; 'kooko- 'bhe -nε mu 'la 'yale -a na 'ε ta, -wa 'tokpa- 'mu ma.» 25 'Bhe 'laa 'sanle- bhaama: De -nε ma 'gwlaan- 'srwaple- -yaa 'o ba -ge. -O 'naagwlen- 'ε 'bhe le do -yalaa', 'duŋ- 'bhe 'laa -nε 'srōowole 'bhe le 'ε ta, 'bhεε- 'bhe -gaa. 'Bhεε- 'bhe a pe gaanzido 'ε 'bhe -a na glaanle 'ε □sia 'bhe 'na 'le. 26 'Duŋ- 'ezin-, -a gaanzido 'ε oo, 'bhe a pe ziten' oo, 'ke 'bhe ge 'tenle- -o nεnε- 'srwaple- mi 'ε ma, -o 'kpen a pe 'ε □kla 'bhεε- gbεen- 'ezin-. 27 -O 'kpen gale blaen, 'ke le mi 'ε 'gbu gale- 'ezin-. 28 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke gbaa mu bwe yi □bhwa gale ba yi 'la 'le, -o -de 'gbu -le a pe nu klele 'ke 'yee- le 'ε 'le εε? -Amasroyi 'yee -le 'ε -e □kla -o 'kpen 'na 'le do do.»

29 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'lekunle -o ni dōo: «'Ka 'yinia- 'gbu 'egbenele, -amasroyi 'kee- kpa -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε ta oo, 'kee- kpa -Waanbhaa' a -glooya' 'ε ta oo, 'ka 'laa -o do 'kpo dō. 30 Wlan 'ε ni, 'ke gbaa mu -bwela gale ba yi 'la 'le, 'gwlaan- mu laa nu le mu 'sile- -li, 'bhεε- le mu laa nu yaale -li 'gwlaan- mu 'kōo, 'duŋ- -o nu bole 'bhii- -mlεke' mu a pe bogbeya 'ε gbεen- lafle' 'yi! 31 Droon', gbaa mu bweza 'ε gale ba -Waanbhaa' -jan 'la □woa 'ka ni 'bhe ba zayi', 'ka 'laa 'bhe tapele -lido' -yaa' 'Sewe 'yi εε? 32 -E pe dōo: <'Mi 'le 'ke Abraamu oo, Izaki oo, 'bhe 'pegee Zakabu mu a -Waanbhaa' 'le.» -Waanbhaa' laa -o 'ke mεε gbaa mu a -Waanbhaa' 'le, 'duŋ- -yoo 'ke mεε yre male mu -la -Waanbhaa' 'le.»

33 -Zamaa' mu 'la 'yaa- -o 'trōnkpa zii' 'yee- Zesu ni, -e 'mu 'kpen 'liibhaala 'mu ma -yaa' mεε daangbeya 'ε ma.

*'Tonj 'la 'bhe -za 'gbu -o 'egloole
(Maki 12.28-34; Luki 10.25-37)*

34 Farizi mu 'ε -wa malawoa 'kaa Zesu a -jan -dwa Saduse mu 'ε gbε -yi, 'ke -woo -lekpale 'eke- ta. 35 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, -o do 'la 'bhe 'yaa- 'ke 'Tonj daan mi 'le 'bhe 'yaa- zi 'bhii- 'bhe -jan bhee bō Zesu 'lεε, 'bhεε- -e 'bhe kun 'bhe 'gbu 'liiwli- ma; -ayile 'kee- Zesu 'lrokpale dōo: 36 «'O Daan mi, 'tonj 'ε -de 'gbu -la -za -gloō 'yiya- 'tonj -vin mu 'ε ni εε?» 37 Zesu 'bhe 'lekwan- -a ni dōo: «<'Yaa- Mεεzan -Waanbhaa' 'ε -za 'so 'e ni 'e zru oo, 'e 'nii- oo, 'pegee 'e 'kpeejan- 'ε 'kpen 'le.» 38 'Bhe -le 'ke 'tonj □lwa mi 'ε 'pegee 'tonj 'la -za -o 'egloole 'bhe 'le. 39 -A 'kela ten 'bhe zi, 'bhεε- 'ke -o 'pegee 'bhe -o do 'bhe -le -ge: <'E -vindo' mi -za 'so 'e ni 'bhii- 'e 'gbu -za so 'e 'gbu ni gōnε- 'la gbεen-.) 40 Moizi a 'tonj mu 'ε 'kpen 'pegee -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε kli gbaanle -o 'woo- 'tonj ple 'la bhe 'wola- ta.»

*Mεε -Bhee Mi -kpōsoo Kriisi 'ε
yaa -o 'ke Davidi 'nranε- 'te 'le
(Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)*

41 Farizi mu 'ε -o 'lekpale -yaa 'eke- ta, 'bhεε- 'ke Zesu -za do -yilrokpale -o ma dōo: 42 «Mεε -Bhee Mi -kpōsoo Kriisi 'ε, 'ka -mela dan 'ka 'kpee -a ba zayi' εε? 'Bhεε- -dela -nranε -le 'kele- εε?» -O 'bhe 'lekwan- Zesu ni dōo: «Davidi -la 'nranε- -le 'kele-.»

43 'Bhe 'yi bhe, 'ke Zesu -o -lrokpale dōo: «Lii 'Wenj -glooya' 'ε 'yaa- Davidi ta 'waati 'la ba, -mela ma 'bhεε- -a 'gbu Kriisi 'siila- Mεεzan εε? 'Bhεε- Lii 'Wenj -glooya' 'ε 'le -ya □pia dōo: 44 «Mεεzan -Waanbhaa' 'a □pia 'an Mεεzan 'ε ni dōo nu yala- 'tōbhō ma yaayre 'ε □nōō 'η -din -ge, 'sani-

'mi 'e 'sɔɔnnii mu 'e 'kpen ɲgblo kpalaa' 'e gaan □la.»

⁴⁵ «'Ke Davidi 'gbu Krisi 'siila-
«Mɛɛzan». 'Bhɛɛ- 'e sɔ klele- -a
-nrane 'le 'nale ɛɛ?» ⁴⁶ 'Woo Farizi
mu 'e do 'kpɔ 'laa 'sɔle- 'bhe -jan
'e 'lekunle 'a ni. -A 'san 'bhe yi 'e
ma, yaa dɔle -o 'kedo- 'kpɔ 'kpee
'ke 'bhe 'a 'lɔkɔpale 'ezin-.

23

*Zesu -o -la 'zi 'Tonj daan mu 'e
'pegee Farizi mu 'e ta*

(Maki 12.38-40; Luki 11.39-52;
20.45-47)

¹ Zesu -janwoa -zamaa' 'srɛ mu
'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni. -E
pe dɔɔ: ² «'Tonj daan mu 'e 'pegee
Farizi mu 'e 'wole- Moizi blaantazen
mu 'e 'le 'ke -o mɛɛ mu daan
'bhe a 'tonj mu 'e 'le. ³ -O pe 'ka
-za 'la kle, -ka 'bhe 'kpen kle, 'bhɛɛ-
-ka 'taawo -waa' mɛɛ daangbeya 'e
zi. 'Dun- 'ka 'laa 'taawole 'bhii-
'taawogbeya 'e gbɛɛn-. -Amasroyi
-o 'ka daan -za 'la 'le 'woo- 'gbu
'laa 'bhe kle. ⁴ -O 'kwe kpinle
-gbɛɛ mu yre 'bhɛɛ- -o 'mu dɔ
mɛɛ mu 'e 'wiinj-, 'bhɛɛ- 'dun- waa
dɔ -a -la 'ke -o bhɔ 'mu ba 'bhe
'kwe mu 'e sanɛ- 'silele. ⁵ 'Ke -o
-za 'oo -za 'la klele-, -woo 'gbu
zɔn mɛɛ mu ni. 'Bhɛla- -zayile, -o
'sɛwɛbhe mu 'la yre wi 'fle mu 'yi,
'bhɛɛ- -wa 'kpa -o -mlɛlii' 'pegee -o
gbɛ ma, 'woo- Farizi mu 'e 'pegee
'Tonj daan mu 'e -o waa pɛ mu 'e
'laata- dɛ 'egbɛnɛle, 'bhɛɛ- -o waa
dunɛ- gbɔɔn mu 'e 'lɛma- mu 'e
tro 'egbɔɔnle. ⁶ 'Bhɛɛ- pɛbhleyɛ
-gbɛɛ mu 'e 'pegee Zuufu mu
daanfɛ' mu 'e □la zilɛɛ- yaayɛ mu
'e makunle sɔ 'wola- ni. ⁷ 'Bhɛɛ-
'ezin-, 'ke -woo -wa 'kpee -kpan mu
'e ta, 'bhe sɔ -o ni 'ke mɛɛ mu -o
'pubɔ-, 'bhe 'ke -woo sii <O daan
mi, 'o daan mi>. ⁸ 'Dun- 'ka mu,
'ka 'laa 'tolɛ- 'ke mɛɛ mu 'ka sii
<O daan mi>, -amasroyi 'ka 'kpen
-o nɛɛnɛ- ma do mu 'le, 'bhɛɛ- 'ka
daan mi -o do 'kpɔ. ⁹ 'Ka 'laa
mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'siile- 'trɛ ta -gɛ

'ka dɛ, -amasroyi 'ka Dɛ -bhɛɛke'
do 'laa -o 'ka Dɛ -Waanbhaa' 'la
do -kplɛn -o laanima lafle' 'yi 'bhe
blaɛn. ¹⁰ 'Bhɛɛ- 'ezin-, 'ka 'laa 'tolɛ-
'ke mɛɛ mu 'a pe 'ka ma <-kunlii>,
-amasroyi Krisi do -kplɛn -le 'ka
-kunlii 'e 'le. ¹¹ 'Ka ba mɛɛ gbɛlaɛn
'e, 'bhe kle 'ka 'kpen a yewonɛ
'le. ¹² 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan
'bhe 'gbu magbaandia -Waanbhaa'
nu 'bhe zan 'e mazinale, 'dun- 'ke
mɛɛ 'la zan 'bhe 'gbu mazinaa,
-Waanbhaa' nu 'bhe zan 'e mag-
baandɛɛ.»

*Zesu -o Farizi mu 'e 'pegee 'Tonj
daan mu 'e ta -yɛn mu 'e ba janwo
'zi*

¹³ «'Ka ta -yɛn! 'Ka mu 'Tonj
daan mu 'e 'pegee 'ka mu Farizi
mu 'e, 'bhɛɛ- 'ka mu mɛɛ -yɛkɔɔza
kle mu! -Amasroyi 'ka laanima
-bhɛɛgbeya -wa ta zi 'e 'liitan-
mɛɛ mu -lɛɛ. 'Ka mu 'gbu 'laa wla
-a nɔɔ-, 'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu -o -a
zi 'bhii- 'mu 'wla -a nɔɔ-, 'ka 'laa to
'bhɛɛ- 'mu wla.»

¹⁴ «['Ka ta -yɛn! 'Ka mu 'Tonj
daan mu 'e 'pegee 'ka mu Farizi
mu 'e, 'bhɛɛ- 'ka mu mɛɛ -yɛkɔɔza
kle mu! -Amasroyi 'ka glaɛnle
mu 'e 'kɔɔpɛ- mu 'e 'kpen 'kun,
'bhɛɛ- 'ka mɔ 'ka 'seriwole zi 'ka
'gbu zɔn zayi' mɛɛ mu ni. 'Bhɛla-
-zayile -o nu 'ka mu 'kitikanle
'eyɔɔle 'ke 'bhe kan mɛɛ -vin mu
'e ta.]»

¹⁵ «'Ka ta -yɛn! 'Ka mu 'Tonj
daan mu 'pegee Farizi mu mu,
'ka mu mɛɛ mu -yɛkɔɔza kle!
-Amasroyi 'ka ge 'taa ta yɛkpen-
=nɔɔ 'trɛ ta 'pegee wɛyi- ta, 'kooko-
'ka mɛɛ do wla 'kaa- Zuufu mu a
'seri 'e 'yi. 'Ke 'ka mɛɛ do □wlaa
'kaa- 'seri 'e 'yi, 'ka 'bhe zan 'e
mabɔɔ 'bhɛɛ- -e kle -jranama 'nɛ
'le 'kee- kle 'eyɔɔle 'ke 'bhe kan 'ka
mu 'gbu ta -gloɔn ple.»

¹⁶ «'Ka ta -yɛn! 'Ka mu, mɛɛ
-lɛdɔɔ' mu -yɛ 'wile- mu! 'Ka
pe dɔɔ: <'Ke mɛɛ do 'e 'sienwoa-
*-Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛ 'e ma,
'bhe 'laa -o -zake' 'le; 'dun- 'ke

-ya 'sienwoa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene □la -can 'ε ma, 'kaa- pe dɔɔ 'bhe zan 'e 'sienwoa- pe 'la ma -e 'bhe 'yizakle kpanma.»¹⁷ -Zadɔkle mu, 'bhe 'pegee mee -yre 'wile- mu! -Can 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε, 'woo- pe ple 'ε ba, -o -de 'gbu -la gblaana -yiyi' -a do ni εε? -Can 'ε taa- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'la 'bhe 'yee- -can 'ε kle 'wenj -Waanbhaa' a pe 'le bhe εε? ¹⁸ 'Ka mu pe 'ezin- dɔɔ 'ke mee do 'e 'sienwoa- 'srakagoyre 'ε ma, 'bhe 'laa -o -zake' 'le; 'dunj- 'ke -ya 'sienwoa- 'sraka gope 'la -yoo 'srakagoyre 'ε □noɔ, 'kaa- pe dɔɔ 'bhe zan 'e 'sienwoa- pe 'la ma, -e 'bhe 'yizakle kpanma. ¹⁹ Mee -yre 'wile- mu, 'woo- pe ple 'ε -a -de 'gbu -la gblaana -yiyi' -a do ni εε? 'Sraka gope 'ε taa- 'srakagoyre 'la 'bhe 'sraka gope 'ε kle 'wenj -Waanbhaa' a pe 'le bhe εε? ²⁰ 'Ke mee 'la zan 'e 'sienwoa- 'srakagoyre 'ε ma, 'bhe zan 'e 'sienwoa- 'yee- 'srakagoyre 'ε 'pegee -a ta pe mu 'ε 'kpen -la ma; ²¹ 'ke mee 'la zan 'e 'sienwoa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε ma, 'bhe zan 'e 'sienwoa- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε 'pegee -Waanbhaa' 'la 'bhe -o -a zan 'le -o ple -kpen -la ma bhe. ²² 'Bheε- 'ke mee 'la zan 'e 'sienwoa- lafle' ma, 'bhe zan 'bhe 'sienwoa- -Waanbhaa' a -bhlembeya 'yaakpe- 'ε 'pegee -Waanbhaa' 'gbu -la ma bhe.»

²³ «'Ka ta -yren! 'Ka mu 'Tonj daan mu 'ε 'pegee 'ka mu Farizi mu 'ε, 'bheε- 'ka mu mee -yrekooza kle mu! 'Ka 'kaa- -zien kle -laane' mu 'ε 'pegee -zienbhe' 'fientronne mu 'ε -ledulayre vu mi 'ε 'bheε- 'na -Waanbhaa' ni. 'Dunj- -za mu 'la -za -o 'egloole 'tonj mu 'ε ta, 'bhii- -ledoolaya, mee -yrenklale mee ma, 'bhe 'pegee 'e zru bole do -Waanbhaa' ni, 'ka 'ka 'yrezigblaana 'bhe -za mu 'ε klele ma. ²⁴ 'Ka mu 'la 'ka -o zi zron pe 'le mee mu ni, 'ka mu 'gbu 'yre 'wile- -o! 'Ka 'ka 'gbu 'mi

yi 'ε tayroo, 'bheε- 'ka 'laa to 'ke -o muvun -ne 'fientronne do 'kpo ye -a ba. 'Bheε- 'dunj-, pe 'la wla 'ka 'kpee 'bhe -o 'bhii- 'yoonma 'gbutru do gbene-, 'bheε- 'ka 'bhe 'kpen miin.»

²⁵ «'Ka ta -yren! 'Ka mu 'Tonj daan mu 'ε 'pegee 'ka mu Farizi mu 'ε, 'bheε- 'ka mu mee -yrekooza kle mu! -Amasroyi 'ka 'kaa -yi 'mipe- mu 'ε 'pegee 'kaa pebhle 'tasa mu 'ε maflee 'elrele, 'bheε- 'dunj-, -o 'pale- -o 'ke 'kaa- -faan pe mu 'pegee 'ka pe mu 'la □kwan mee mu 'koo kpanma 'mu -la -le. ²⁶ Farizi mi -yre 'wile-! 'Yaa- -yi 'mipe- 'pegee 'yaa- pebhle 'tasa mu 'ε 'yife 'elwale 'pe, 'bheε- -a ma nu 'fleele- 'te.»

²⁷ «'Ka ta -yren! 'Ka mu 'Tonj daan mu 'ε 'pegee 'ka mu Farizi mu 'ε, 'bheε- 'ka mu mee -yrekooza kle mu! 'Ka -o 'bhii- bu 'fleele- mu gbene-; -o ma lele 'peeli-, 'dunj- -o 'kpee 'ε 'pale- -o 'ke mee gbaa bhele' mu 'pegee pe bonle -gloon 'ε 'kpen -la -le. ²⁸ 'Ka mu 'gbu 'dunj-, 'ka -o mee -yre 'yi mee -ledoolle mu 'le, 'dunj- 'ka 'kpee, 'ka mee -yrekooza 'te -la kle 'bhe 'pegee -za 'yoo.»

²⁹ «'Ka ta -yren! 'Ka mu 'Tonj daan mu 'ε 'pegee 'ka mu Farizi mu 'ε, 'bheε- 'ka mu mee -yrekooza kle mu! 'Ka bu -lrele' mu do -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'la -gaa 'mu ni, 'bheε- mee -ledoolle mu 'la -gaa 'ka 'mu bu mu 'ε mabaa. ³⁰ 'Bheε- 'kaa pe dɔɔ: <'Ke 'o kle bi 'o -gboo mu a pe 'waati 'ε ba 'elwaleta, 'waa -yaa nu 'kpale- -o ba 'bheε- 'o -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε de.» ³¹ 'Bheε- klegbeya 'ε 'yi, 'ka 'gbu 'a 'yaango- dɔɔ mee 'la zan mu -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε □dia 'ka -o 'bheε zan mu 'ε 'kpee yi mu 'le. ³² 'Ka -gboo mu -za 'la klele zisaan-, 'ka mu 'bheε -vin 'ε 'leyan. ³³ 'Ka mu mle -yoo' 'plalu mee mu, 'bheε- 'ka mu -bhlu 'plalu mee mu, 'ka 'kpee ma

'ka nu gole -jranama 'te -kpan 'e 'yi ee? ³⁴ 'Bhela -zayile, -ka 'ka 'trɔnbado doo, 'η nu -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'winbɔle 'ka ba, 'bhe 'pegee -zado' mu, 'bhɛɛ- 'Tonj daan mu. 'Ka nu -a 'ke mu dɛle, 'bhɛɛ- 'ka nu -a 'ke mu gbaanle -yrigbɛele ta. 'Bhɛɛ- 'ka nu -a 'ke mu tafɛle gbanbhle mu 'le 'kaa-Zuufu mu daanfɛ' mu 'e □la; 'bhɛɛ- 'ka nu -yrenkpale -o ta -wa 'tɔle-wa 'bhe ta. ³⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'bhɛɛ- 'ka 'pliila-mɛɛ mu 'la 'kpen ma -o dɛlele 'tre ta -gɛ, 'mu dɛza 'kiti 'e balaa' 'ka ta; 'kee- san mɛɛ -lɛdɔle Abeli dɛle 'e ma, 'bhɛɛ- 'kee- nu 'tenle- 'ka Berekia gbe Zakari 'la □dia -Waanbhaa' gbayre 'e 'pegee 'srakagoyre 'e 'plen- 'bhe ma. ³⁶ 'Mi 'a pe 'ka ni 'η 'sowɛɛ- ma dɔɔ -o mɛɛ 'la zan mu 'kpen □dia, 'mu dɛza 'kiti 'e nu baale -zɔn mu 'e ta.»

Zesu -o -janwo' zii' Zeruzalemu mu 'e ba zayi'

(Luki 13.34-35)

³⁷ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ee, Zeruzalemu mu! 'Ee, Zeruzalemu mu! 'Ka mu 'la 'ka -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'e dɛ, 'bhɛɛ- 'ke -Waanbhaa' mɛɛ 'la zan mu 'winbwa- 'ka ba, 'ka kpoti pa 'mu ma! 'Naa 'a klele gaan -wɛɛ' 'ke 'η 'ka 'lekpale -yidanle 'eke- ta 'bhii-maa nɛɛ do -a -nɛ mu 'e 'lekpa- 'eke- ta gone- 'la gbɛɛn- a gbɛɛronj- mu 'e □la. 'Bhɛɛ- 'duɲ- 'ka 'laa dɔle 'bhe □la -titi. ³⁸ -Ka 'ka 'yrekpa -gɛ doo! 'Kaa- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ 'e 'yee- -Waanbhaa' 'gbu nu gole 'bhe □la. ³⁹ -Amasroyi, 'mi pe 'ka ni dɔɔ: 'ka 'laa nu 'η yele -li 'kee- san -zɔn ma, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'ka nu -a pele yi 'la 'le dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan -o zan Mɛɛzan 'tɔ 'e 'yi, bhaa -Waanbhaa' 'e -dɔɔbo'!»

24

Zesu -o -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ 'e 'wiza- 'e 'lɛɛjanwo 'zi (Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

¹ Zesu 'pwe bhla 'e zi -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ 'e □la, 'ke yaa -klanlanɛ mu 'e -woo mabɛɛnle -a -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ -e -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ gwle 'e dɔgbɛya mu 'e -glin doo. ² 'Duɲ- -e pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'yre -o 'fɛgwle- dɔgbɛya -gbɛɛɛ -gbɛɛɛ mu 'la ma -gɛ bhe, 'mi pe 'ka ni wlan 'e ni dɔɔ 'fɛ 'lɛɛ- 'kpen nu -wile', 'bhɛɛ- -a -yi vle -kpun mu 'e 'kpen nu 'klaale-, 'bhɛɛ- -o 'kedo- 'kpo' 'kpaale- laa nu bole 'eke- ta -gɛ.»

-Klɔɔɔ' mu 'pegee 'trɛbhɔ mu 'la nu bhɔle 'drunyan 'yan yi 'e 'lɛɛ (Maki 13.3-13; Luki 21.7-19)

³ Zesu 'yalaa- Olivi diinj vle gɔɔn 'e 'wiinj-. 'Bhɛɛ- 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'te 'mu 'e mabɛɛnle -a -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa -lrɔkpale dɔɔ: «*-Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ 'e 'sie 'waati 'e nu klele 'waati 'e -dela ba ee? 'Bhɛɛ- 'e 'nu yi 'e 'pegee 'drunyan 'yan yi 'e -o -tɔɔmasie nu klele -mɛla -le ee?» ⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'lɛkunle -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- mɛɛ 'kedo- 'kpo' laa 'ka 'yini-. ⁵ -Amasroyi mɛɛ -bebe nu nule, 'bhɛɛ- -o nu 'η 'tɔ 'e 'kpale- -o 'gbu ma, 'ke -wa pe -o 'gbu ma 'kaa: «'Mi 'gbu -le 'ke Mɛɛ -Bhee mi -kpɔsɔɔ Krisi 'gbu 'e 'le!» 'Bhe klegbɛya 'e 'yi, -o nu mɛɛ -bebe 'yinile. ⁶ 'Ka nu gwledanwli mu male 'ka -din, 'bhɛɛ- 'ka nu yre gbɔɔn □nɔɔ gwledanwli mu male. -Ka dɔ klen 'ke 'ka 'laa gblaan 'dɛ, -amasroyi -a -lɛdulale -o dɔɔ 'bhe -za mu 'la bhe 'mu -le nu bhɔle 'elwale pe, 'duɲ- 'bhe 'laa nu klele 'ke 'drunyan 'yan 'waati 'e 'le. ⁷ 'Klɛɛn do -yi mu nu gwledanle 'klɛɛn 'bhɛɛke 'yi mu 'e ba, 'bhɛɛ- -bhleɲgbe do a 'klɛɛn 'yi mu nu 'wlenle- -bhleɲgbe 'bhɛɛke do a 'klɛɛn 'yi mu 'e 'kaama-, 'bhɛɛ- -o gwledan 'eke- ba. -Gu mu nu dɔle, 'bhe 'pegee 'tre nu bɛɛnle 'tre ta yre -bebe □nɔɔ. ⁸ 'Duɲ- 'bhe 'kpen

nu klele 'trebhɔ mu 'ε zisanyre -la -le, 'bhii- 'ke le do -bla □zian -a ta -e -yrenbhle gɔnε- 'la gbεen-.⁹ 'Bhε ya 'ε 'yi bhe, mεε mu nu 'ka 'lenale mεε -bhεeke' mu ni, 'kooko- 'mu -yrenkpa' 'ka ta, 'bhεε- 'mu 'ka dε. 'Ka ven nu 'silε- 'klεen 'kpen 'yi mu yin 'lii 'mi 'tɔ 'ε -zayi'.¹⁰ 'Bhε 'waati do 'kpɔ 'ε ba, mεε -bebe nu 'ploole- 'o 'kpale- ma -Waanbhaa' 'yi. -O nu -dawli' 'kpale- 'eke- gbε ta, 'bhεε- -o ven nu 'silε- 'eke- yin 'lii.¹¹ 'Bhla ma -Waanbhaa' -lεla' janwo mu -bebe mu nu 'pwεle- -a -yi, 'bhεε- 'mu nu mεε -bebe 'yinile.¹² -Za 'yɔɔ- 'pa gbε -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ, 'sɔniya -lε nu galε mεε -bebe zru ba.¹³ 'Bhεε- 'duɲ-, 'ke mεε 'la zan -Waanbhaa' a -za 'ε 'yikwan□ 'ke 'bhε ge 'tεnle- -a -lεyanle ma, 'bhε zan nu gole -za 'yi.¹⁴ -O nu -bhleɲgbeya -wa 'ε ma -Jan -Nrale' 'lεε 'bhε 'wole- zenle 'drunyan 'ε 'yi yrekpen- =nɔɔ, 'kooko- 'klεen 'kpen 'yi mu 'ε -Waanbhaa' a -jan 'ε ma. 'Ke 'bhε □kla, 'bhεε- 'drunyan 'yan yi 'ε nu bhɔle 'tε.»

-Za 'yɔɔ- 'kanle- -a -dan' ta

(Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

¹⁵ «'Ka nu -o pε 'la sii <Pε -yɔɔ> 'bhε dulale yele -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la 'kee- 'bhε 'trinɔɔ-. -Waanbhaa' -lεla' -janwo' mi Danieli -a ba -janwoa 'elwale -so. 'Ke 'bhε □kla 'waati 'la ba, 'ke mεε 'la zan -o 'sεwe 'lεε- tape 'zi, 'bhε zan 'a 'yima 'elrele.¹⁶ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan mu □kla Zude 'klεen 'ε 'yi, 'mu blasan- 'mu 'lεε ye vlε gɔɔn mu 'ε ba yre ta;¹⁷ 'ke mεε 'la zan □kla 'bhε a 'fε 'ε 'wiɲɲ-, 'bhε zan laa zinalε, 'kee- ge wlale -yaa' 'fε 'ε □la -yaa' pε mu 'si zayi'.¹⁸ 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan □kla gba la, 'bhε zan laa pele -e nule- -a -zanta' -wa la -yaa' dune- tralape 'si zayi'.¹⁹ Le mu 'la kpele nu klele, 'bhε 'pegee le mu 'la 'nε mu nu klele -yɔn ma 'bhε 'waati 'ε ba, 'mu 'nise- -yren ma!²⁰ -Ka

'ka 'seriwo -Waanbhaa' ni, 'kooko- 'ka blasan- yi 'ε yaa klele -niinii' 'kpa bhla zi, 'bhε 'pegee -yitrε' yi ma.²¹ -Amasɔyi, 'bhε 'waati 'ε ba, bhaaplεɲ mu nu -yren -bebe 'bhlele-. -A 'san -Waanbhaa' 'drunyan kle 'ke 'bhε nu 'tεnle- -zɔn ma, bhaaplεɲ mu laa 'bhε -yren -glɔɔn mu 'ε bhlele -lido', 'bhεε- waa nu 'bhε 'yansi -yrenbhlele -titi 'ezin-.²² 'Ke -Waanbhaa' laa 'wooyrenbhle' yi mu 'ε 'ke 'kanle- -o -lii, mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa -yaa nu gole -za 'yi. 'Duɲ- -Waanbhaa' mεε 'la zan mu makwan- gban 'mu -zayi', -e 'yee- yrenbhle' yi mu 'ε 'ke 'kaan- -o -lii.»

(Maki 13.24-31; Luki 17.23-24; 21.25-31)

²³ «'Ke mεε do 'a □pia 'ka ni doo: <-Ka 'ka 'yrekpa doo, Mεε -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Kriɲi 'ε -yoo -ge!> 'Bhεε- 'ke mεε -bhεeke' 'a □pia 'ka ni doo: <-Ka 'ka 'yrekpa doo, -yoo laale!> 'Ka 'laa 'ka 'kpale- 'bhε 'yi.²⁴ -Amasɔyi bhla ma mεε -bhee mi Kriɲi mu 'pegee bhla ma -Waanbhaa' -lεla' janwo mu nu nule, 'bhεε- -o nu 'sɔle- maza -gbεnε mu 'pegee 'kpeeleni maza mu klele, 'kooko- 'ke 'bhε sɔ klele-, 'bhεε- -o gbεsɔ -Waanbhaa' mεε 'la zan mu makwan- gban 'mu -yinile ta.²⁵ -Ka 'ka 'trɔnkpa 'ɲ ni 'dε! 'N' 'ka 'kpeelekan ma jan -la □woa bhe.

²⁶ «'Ke -wa -pia 'ka ni doo: <-Ka 'ka 'yrekpa Mεε -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Kriɲi 'ε -yoo -kpe 'ε ta>. 'Ka 'laa gele 'bhε □nɔɔ; 'bhεε- 'ke mεε 'ke mu 'a □pia 'ka ni doo: <-Ka 'ka 'yrekpa, -a gaanle -o 'fε do -la, 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'bhε 'yi>.²⁷ La 'a 'yrebɔ- lafle' 'yi gɔnε- 'la gbεen- 'bhεε- mɔkpen' 'a ye yrekpen- =nɔɔ, Bhaaplεɲ Gbe 'ε nu nule 'ε nu klele 'bhεε- gbεen- blaale-.²⁸ 'Ke pε do gbaa -o yre 'la □nɔɔ, gbotakwe mu -o -lekpa' eke- ta 'bhε yre 'ε 'bhεε- =nɔɔ.»

Bhaaplεɲ Gbe 'ε 'nuza-

²⁹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Bhɛ -yren mu 'ɛ 'kanle- blaən blaale-, -gblo nu 'kpale- -yretɛbhɛ ta, laanima mlɛ 'ɛ yaa nu -bhilɛ' -li. -Ayile laanima mlɛklen- mu 'ɛ -o nu baale 'trɛ ma, 'bhɛɛ- laflɛ' 'yi -glɔɔya' mu 'ɛ -o 'kpen nu bɛɛnlɛ. ³⁰ 'Bhɛ blaanta, Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ 'nuza- 'ɛ ma -tɔɔmasiɛ 'ɛ nu 'pwele- -a -yi laflɛ' 'yi; 'bhɛɛ- 'trɛ ta 'si mu 'ɛ 'kpen nu 'dimi ma wisilɛ; 'ke 'bhɛ ɔkla, -o 'kpen 'yɛ nu 'kpale- Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ 'nule- ma laflɛ' -gblɛn mu 'ɛ ta, 'kee- da laflɛ' 'yi laanima -yaa' -glɔɔya' 'pegee -yaa' 'tobholeya 'ɛ 'yi. ³¹ 'Ke 'ka -Waanbhaa' a -kɛlɛŋ 'ɛ 'pɛnwli- =maa bhla 'la ba, Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ nu -yaa' -mlɛkɛ' yiziɛ 'ɛ 'winbɔlɛ 'drunyan 'ɛ 'yi, -e mɛɛ 'la zan mu makwan- 'elwale gban 'drunyan zɛŋ yiziɛ 'ɛ ta, -e nu 'mu -lɛkpale 'eke- ta: 'Ke 'bhɛ kpa -yretɛbhɛ -wɛnyɛ' 'pegee -yretɛbhɛ baayɛ mu ta oo, 'bhɛ 'pegee 'trɛ 'pegee laflɛ' -danma' mɛɛ mu 'kpen ta.»

Mɛɛ sɔ -za 'la daanle- figi diinj 'ɛ ma

³² Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ka sɔ za -la daanle- figi diinj 'ɛ ma, -ka 'bhɛ 'yima 'elrele. 'Ke figi diinj 'ɛ -ya gbɛ mu 'ɛ yidia-, 'bhɛ 'pegee 'ke -a -laa mu 'ɛ 'tɔɔnna- bhla 'la ba, 'kaa 'yaango- dɔɔ -a bhaa 'kan bhla ɔbhwa 'e -din. ³³ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, 'ke 'ka 'yɛkpa- za mu 'la bhɛ -o klɛle ma 'waati 'la ba, -kaa 'yaango- dɔɔ Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ nu yi 'ɛ ɔbhwa -wa -din. ³⁴ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ɛ ni dɔɔ -zɔn mɛɛ mu 'lɛɛ- -o 'kpen 'laa nu klɛlɛ 'ke sile', 'sani- -za mu 'lɛɛ- 'kpen klɛle plɛŋ-. ³⁵ Laflɛ' 'pegee 'trɛ mu nu 'kanlɛ-, 'duŋ- 'an pɛ -jan mu 'ɛ waa nu 'kanle- -titi.»

-Waanbhaa' do -kplɛn -le 'drunyan 'yan yi 'ɛ dɔ

(Maki 13.32-37; Luki 17.26-30; 17.34-35)

³⁶ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «Mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa 'drunyan 'yan yi

'ɛ 'pegee -a 'waati 'ɛ dɔ. 'Kee- kpa laflɛ' 'yi -mlɛkɛ' mu ta oo, 'kee- kpa Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ 'gbu ta oo, -o 'kɛdo- 'kpɔ 'laa 'bhɛ yi 'ɛ dɔ 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' do -kplɛn ba. ³⁷ -Za 'la ɔkla Noe a pɛ 'waati 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'yansi -za nu klɛlɛ 'ezin- Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ nu yi 'ɛ 'le. ³⁸ -Amasɔyi, la gblo -gbɛnɛ 'ɛ banle -lɛɛ 'waati 'ɛ ba, bhaaplɛŋ mu bole -yaa pɛbhlele 'pegee -wɛɛn 'mile- mu -la ma, -o -yaa le mu si, 'bhɛ 'pegee -o -yaa -o -lu mu na gwɛn ni. -O ɔbwa 'bhɛɛ- -za mu 'ɛ klɛle ma 'ke 'bhɛ ge 'tɛnlɛ- Noe 'wlale- ma -yitakɔŋ -gbɛnɛ 'ɛ 'yi. ³⁹ Waa -za 'kɛdo- 'kpɔ yienkanlɛ 'ke 'bhɛ ge 'tɛnlɛ- la gblo -gbɛnɛ 'ɛ banle ma. 'Bhɛɛ-, 'bhɛ -yi 'ɛ 'bhɛ -o 'kpen 'wɔloola-, 'bhɛɛ- -za 'ɛ 'yansi za nu klɛlɛ Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ 'nu yi 'ɛ 'le. ⁴⁰ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, mɛɛ plɛ nu klɛlɛ gba do ta, -o nu -a do 'silɛ-, 'bhɛɛ- -a do bo. ⁴¹ Le plɛ nu klɛlɛ pɛbhɛ zɔn yɛ ɔnɔɔ -wee do 'yi, -o nu -a do 'silɛ-, 'bhɛɛ- -a do bo. ⁴² 'Ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le, -amasɔyi 'ka 'laa 'kaa- Mɛɛzan 'ɛ nu 'yi 'ɛ dɔ. ⁴³ -Ka 'bhɛ -za 'lɛɛ- 'yima kplankplan dɔɔ: 'Ke 'fezan- do -yaa -faannii' 'ɛ nu 'waati 'ɛ dɔ -bi 'ɛ zi, yaa -yaa nu yidɛle -titi, 'bhɛɛ- -ya to 'ke -faannii' 'ɛ wla -yaa' 'fɛ 'ɛ ɔla. ⁴⁴ 'Bhɛla- -zayile, 'ka mu 'ezin-, 'ka 'yrisriwɔle bo, -amasɔyi 'ka 'yri 'laa nu klɛlɛ Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ ta 'waati 'la ba -e nu nule 'bhɛɛ- 'waati 'ɛ ba.»

Yewonɛ 'yɔɔ- 'pegee yewonɛ 'irele- mu ma gɔɔn

(Luki 12.41-48)

⁴⁵ «-Ka klɛ 'bhii- yewonɛ zru 'irele- do. -A yikanle -yaa, 'bhɛɛ- -a zan 'bhɛ a 'fɛ 'ɛ ɔla yewonɛ -vin mu 'ɛ gbɛkpa- -a 'kɔɔ. 'Bhɛɛ- 'bhɛ pe -a ni dɔɔ -e pɛle na 'mu ni pɛbhle 'waati 'ɛ 'kpen ba. ⁴⁶ 'Ke 'yee- yewonɛ 'ɛ -a zan 'ɛ ɔnwa 'waati 'la ba, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ ɔbhwa -a ta 'bhɛ ye 'la gbɛkpa- -a -kɔɔ

'bhe klele ma, -yaa' pe -yi nu -nrals! 47 Mi pe 'ka ni wlan 'e ni dɔɔ 'fezan- 'e nu 'bhe 'kɔɔpe- mu 'e 'kpen gbekpale -a 'kɔɔ. 48 'Dun- 'ke yewone 'yoo- 'e -ya ɔpia -a 'gbu 'kpee dɔɔ: <'N zan 'e yaa nu nule 'saanibhe.> 49 Bhe- 'kee- -dwa -a -vin yewone mu 'e tafele ma, 'bhe- 'kee- =bwa pɛbhlele 'pegee -wɛn 'mile- ma -wɛn 'mi mu zi. 50 'Ke 'bhe ɔkla, 'fezan- 'nu yi 'pegee 'bhe 'nu 'waati 'e nu 'klale- 'yee- yewone 'yoo- 'e ba, -amasroyi -a yri laa -o 'bhe ta, 'bhe- yaa 'bhe 'nu 'waati 'e dɔ. 51 'Bhe klegbeya 'e gbɛn- bhe, 'fezan- 'e nu -yrenkpale -a ta, 'bhe- 'bhe nu -a bɔle yre 'la 'ke mɛɛ -yrekɔɔza kle mu -o 'bhe ɔnɔɔ 'bhe 'yi. 'Bhe yre 'e ɔnɔɔ mɛɛ -bebe nu wisile, 'ke -woo gbɛnɛbhe mu 'e 'sonkpa- zadɔwɛɛ 'kɔɔ.»

25

-Gblane vu ma -gɔɔn

1 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu -gɔɔn do bɔle- -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' a -bhleɛgbeya 'e -yoo 'bhii- -gblane vu 'la -o -waa' -lanbha mu 'e ɔsia -bi 'e zi, 'bhe- -o pe do dɔɔ -woo gele- le dreɛ -nɔɔ 'e 'leparyɛ ɔnɔɔ. 2 'Woo- -gblane vu 'e, -a 'soo yikanle laa -yaa, 'bhe- -a -vin 'soo 'e 'mu yikanle -yaa. 3 -Gblane mu 'la yikanle laa -yaa 'bhe mu 'mu a -lanbha mu 'e ɔsia, 'bhe- waa 'teyi 'bheke 'kpale- -o gbɛ -din buteli mu 'yi. 4 'Bhe- 'dun-, -a -vin -gblane yikanle 'soo 'e 'bhe mu 'mu a -lanbha 'yi 'teyi 'bheke mu -kpaɛ 'mu gbɛ -din buteli mu 'yi. 5 Le dreɛ -nɔɔ 'e yaa -yaa zan ven-, -ayile 'ke yi 'kpale 'woo- -gblane vu 'e 'yre ta, 'bhe- 'ke -o 'kpen yidele.»

6 «'Bhe klele 'te, blandyɛi 'bhɔle-, 'ke -o -gbekanwli do male- dɔɔ: <-Ka 'ka 'yrekpa le -nɔɔ 'e 'pwela- -a -yi! 'Ka 'pwe 'bhe- -ka ge -a -leparyɛ 'e nɔɔ-!> 7 'Bhe 'yi 'te, 'ke 'woo- -gblane vu 'e

-o bwele- yi 'e pla, 'bhe- 'ke -o -waa' -lanbha mu 'e 'bhile- 'sanle. 8 'Bhe- -gblane mu 'la yikanle laa -yaa 'mu pe -gblane yikanle mu 'e ni dɔɔ: <-Ka 'o gba 'kaa- 'teyi 'e 'ke ba; -amasroyi 'waa- -lanbha mu 'e -woo -lii 'zi.> 9 'Dun-, 'ke -gblane yikanle mu 'e 'mu 'a zikpale -o ni dɔɔ: <'Yooye-, 'waa- 'teyi 'e yaa nu 'sɔle- 'o mɔɔ 'pegee 'ka mu mabhɔle. -Ka ge 'kaa- pe 'teyi 'lo 'teyi gɔn mu 'e ba.> 10 'Bhe klele 'te, 'woo- -gblane mu 'la yikanle laa -yaa -o -yaa ge 'zi bhla 'la ba -waa' pe 'teyi 'lo yre nɔɔ-, 'ke le -nɔɔ 'e 'nule. -Gblane 'soo 'la 'mu -leɛnggole -yaa, le -nɔɔ 'e 'pegee 'mu ɔwla le dreɛ dɔ 'fe 'e ɔla, 'bhe- -o 'fe 'e 'lii 'e ɔtaan- -o -zanta'. 11 'Waati sa 'kanle, 'ke -gblane 'soo 'la yikanle laa -yaa 'mu 'nule, 'bhe- 'ke 'mu le dreɛ -nɔɔ 'e 'siile dɔɔ: <'O zan, 'o zan, 'fe 'e 'liigo- 'o ni!> 12 'Dun- 'yee- le dreɛ nɔɔ- 'e -ya zikpaa- -o ni dɔɔ: <'N 'sɔwɛɛ- ma 'mi pe 'ka ni 'naa 'ka dɔ!>» 13 Zesu pe -yaa' -klanlane mu 'e ni dɔɔ: «'Bhe klegbeya do 'e gbɛn-, 'ka mu -yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le, -amasroyi 'ka 'laa *Bhaapɛn Gbe 'e -a nu yi 'pegee -a nu 'waati 'e dɔ.»

Yewone yaga ma -gɔɔn

(Luki 19.12-27)

14 «-Waanbhaa' a -bhleɛgbeya 'e -yoo 'bhii- 'fezan- do a -za. -A ge bhla zi 'taa do ta, -e -yaa' yewone mu 'e 'siila-, 'bhe- -ya 'kɔɔpe- mu 'e gbekpaa- 'mu 'kɔɔ. 15 -E -goli' 'tanbha 'pu -keme 'soo ɔnaa -a -lwa mi 'e ni. 'Bhe- -ya -naa -a ple mi 'e ni -goli' 'tanbha 'pu -keme ple; 'bhe- -ya -naa -a yaga mi 'e ni -goli' 'tanbha 'pu -keme do. -O 'kpen do do 'seɛ 'yaa- sɔ -za yeke- 'la klele ta, 'fezan- 'e -e 'bhe- yeke- -goli' 'yicienna -o 'kpen ma do do. 'Bhe blaɛn, 'kee- gele- -yaa' 'taa 'e ta 'te. 16 'Bhe ya 'e 'yi, yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme 'soo 'e 'sɔɔwoa-, 'bhe -ja yewole 'ke -yaa'

-goli' 'e 'le, 'bhεε- 'ke 'bhe -goli' 'tanbha 'bhεεke -keme 'soo -trɔn 'kpale -yaa' -keme 'soo □lwa 'e ma. ¹⁷ 'Bhεε- yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme ple 'e 'srɔɔwoa-, 'bhe yewoa- 'bhe klagbeyā do 'e 'yi, 'bhεε- 'ke 'bhe -goli' 'tanbha -keme ple -trɔn 'srɔɔwole. ¹⁸ 'Dun-, yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme do 'e 'srɔɔwoa-, 'bhe -ja -gluu do 'kanle-, 'bhεε- 'ke -ya zan a -goli' 'e magaanle 'bhe -gluu 'e 'yi.»

¹⁹ «'Bhe blaana -mole', 'ke 'woo- yewone mu 'e -o zan dale- 'bhe a 'taa 'e ta; 'bhεε- 'ke 'bhe -o 'kpen 'siile, 'kooko- -e -goli' mu 'la gbekpaa- -o -koo -o nu 'bhe mu blaanta janwo a ni. ²⁰ 'Bhe 'yi 'te, -yaa' yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme 'soo 'e 'srɔɔwoa-, 'ke 'bhe 'e 'mabεenle -o zan 'e -din, 'bhεε- 'bhe -goli' 'tanbha -keme 'soo 'bhεεke □la 'srɔɔwoa-, 'ke 'bhe 'mu zɔnle- -o zan ni 'ke -ya pe doo: <'N Zan, 'e -goli' 'tanbha -keme 'soo 'la gbekpaa- 'η 'koo 'bhe 'pegee 'an 'bhεεke -keme 'soo 'la 'srɔɔwoa- -a ma -trɔn 'le 'wole-ge.» ²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke -a zan 'a 'pele 'a ni doo: <'E -za 'lrele- =kla 'bhe 'le. Yewone wlan 'bhe 'pegee yewone 'la zru -o do 'η ni. 'E zru □kla do 'mi ni -za 'fientɔnne mu yi gɔne- 'la gbεen-, 'mi nu -za -gbene mu gbekpale 'e 'koo 'bhεε- gbεen-. Nu -ge 'bhεε- 'bhi 'pegee 'mi 'woo- zrukpaala 'eke-zi.» ²² 'Bhe blaana, yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme ple 'e 'srɔɔwoa-, 'bhe 'e -mabεenle -o zan 'e -din, 'ke -ya pele- doo: <'N zan, 'e -goli' 'tanbha -keme ple 'la gbekpaa- 'η 'koo, 'bhe 'pegee 'an 'bhεεke -keme ple 'la 'srɔɔwoa- -a ma -trɔn 'le 'wole-ge.» ²³ 'Bhe 'yi bhe, 'ke -a zan 'a 'pele a ni doo: <'E -za 'lrele- =kla 'bhe 'le. Yewone wlan 'bhe 'pegee yewone 'la zru -o do 'η ni. 'E zru □kla do 'η ni -za 'fientɔnne mu 'yi, -ayile 'η nu -za -gbene mu

gbekpale 'e 'koo. Nu -ge 'bhεε- 'bhi 'pegee 'mi 'woo- zrukpaala 'eke-zi.» ²⁴ 'Bhe blaana, yewone 'la 'bhe -goli' 'tanbha -keme do 'e 'srɔɔwoa-, 'bhe 'e 'mabεenle -o zan 'e -din 'ke -ya pele- doo: <'N zan, 'an 'yaango- 'bhii- 'yoo- mee -glɔo do 'le, 'bhεε- 'yaa pεbhe bole yre 'la □nɔo, 'e pεbhe kan 'bhεε- yre 'e □nɔo; 'bhe 'pegee 'yaa -yri 'sole- yre 'la □nɔo, 'e -yri bhaa kan 'bhεε- yre 'e □nɔo. ²⁵ 'N -gblaanlawoa 'e 'leε, -ayile 'η -ja 'yaa- -goli' 'e magaanle 'tre □la. 'Yaa- -goli' 'e 'yele-ge.» ²⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke -a zan 'a 'pele -a ni doo: <Yewone 'yoo-, 'bhεε- lrwanii-. 'Ya 'yaango- 'bhii- 'naa pεbhe bole yre 'la □nɔo 'η pεbhe kan 'bhεε- =nɔo; 'bhεε- 'naa -yri 'sole- yre 'la □nɔo 'η -yri bhaa kan 'bhεε- =nɔo. ²⁷ -Mela ma 'bhεε- 'yaa gele 'an -goli' 'e 'kpale- -goli' magaan 'fe 'e □la, 'bhεε- 'ke 'η 'yaa- da, 'η 'yaa- so -a 'sile 'bhe 'pegee -a ma -trɔn 'e 'le! ²⁸ -Kaa 'koope- -goli' 'tanbha -keme do 'e 'kun, 'bhεε- ka 'bhe 'na -goli' 'tanbha -keme 'soo -o mee 'la zan -koo 'bhe ni. ²⁹ -Amasroyi, pe -o mee 'la zan 'koo, -o nu -a 'koope- 'e baankpale, 'kooko- -a 'koo pa. 'Bhεε- 'dun-, pe 'kedo- 'kpo 'laa -o mee 'la zan 'koo, -o nu a 'koope- sane- 'gbu 'e 'kunle- a 'koo. ³⁰ -Ka 'yee- yewone 'la yaa -za 'kedo- 'yanwo- mee ma, -kaa 'kun, 'bhεε- -kaa blin 'pεelii- -gblo 'e 'yi. 'Bhεε- =nɔo, -e nu wisile, 'ke -ya gbenebhe mu 'e 'sonkpa- zadowεε 'e 'koo.»

'Drunyan 'yi mu 'e 'kitikan yi

³¹ Zesu pe 'ezin- doo: «'Ke Bhaaplen Gbe 'e □nwa -yaa' 'tobhɔleya 'e 'yi yi 'la 'le, 'yee- 'pegee -yaa' -mlεke' mu 'e 'kpen 'le -a zi, -e nu yaale -yaa' -bhlen gbe 'tobhɔ ma 'yaakpe- 'e ta. ³² 'Bhe ya 'e 'yi, 'tre ta 'si mu 'e 'kpen 'lekpale nu klele 'eke- ta -a -le ma. 'Bhεε- -e nu bhaaplen mu 'e bagole 'bhii- -bhlaa gooba mi 'e -e -bhlaa mu 'e

'plengo- bhoo mu 'ε ma gɔnε- 'la gbεεn- 'bhεε- gbεεn-.³³ Bhaaplenj Gbe 'ε -e nu -bhlaa mu 'ε 'kpale- -a gbε -yie' ta, 'bhεε- -e nu bhoo mu 'ε 'kpale- -a gbε -koo ta.³⁴ 'Ke 'bhe □kla, -bhlenjgbe 'ε nu a pele mεε 'la zan mu -o -a gbε -yie' ta 'mu ni dɔɔ: «Ka nu 'ka mu 'la 'η De 'ka 'dumawoa. 'Bhεε- 'ka 'cien kle -Waanbhaa' -bhlenjbeya -wa 'la magaanna 'ka ni, 'kee- san 'drunyan zibɔ 'waati 'ε ma -a 'kɔɔ 'bhεε- 'le.³⁵ -Amasrɔyi, gbɔn 'η □dia, 'bhεε- 'ka pele -naa 'η ni; -yi 'mi -lɔ 'η □dia, 'bhεε- 'ka -yi -naa 'η ni, 'η 'yaa- 'cie 'le 'ka ba, 'bhεε- 'ka 'η 'cieya- =kla.³⁶ 'N ta flenj- yaa, 'bhεε- 'ka dune- =klaa 'η ta. Ga -yaa 'η ma, 'bhεε- 'ka 'η -gblakwan. 'N 'yaa- 'kaso 'yi 'bhεε- 'ka -ja 'η taglinle.»³⁷ 'Bhe klele 'tε, mεε -lɛdɔɔle mu 'ε 'mu nu -a mabɔle -a ni 'tε dɔɔ: «Mεεzan, gbɔn -yaa 'e dε 'zi 'waati 'ε -dela ba 'bhεε- 'o pele -naa 'ε ni εε? 'Bhεε- 'yi 'mi -lɔ -yaa' 'e ma 'waati 'ε -dela ba, 'bhεε- 'o -yi -naa 'e ni εε? ³⁸ 'Woo 'e □ya 'cie 'le 'waati 'ε -dela ba, 'bhεε- 'woo- 'e cieya- =kla εε? 'E ta flenj- yaa 'waati 'ε -dela ba, 'bhεε- 'o dune- =klaa 'e ta εε? ³⁹ 'Woo 'e □ya 'ke ga -o 'e ma 'waati 'ε -dela ba, 'bhe 'pegee 'woo- 'e □ya -kaso 'yi 'waati 'ε -dela ba, 'bhεε- 'o -ja 'e taglinle εε? ⁴⁰ 'Bhe ya 'ε 'yi, -bhlenjgbe 'ε nu -a zikpale -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: 'Waati 'oo 'waati 'la ba 'ke 'ka -za 'wlan □kla 'η nεnε- mu 'lεε- -o 'fientronne do 'kpɔ ni, 'ka 'bhe □kla 'mi -la ni bhe.»

⁴¹ «'Bhe blaana, -bhlenjgbe 'ε nu a pele -e mεε 'la zan mu -kpaa -a gbε -koo ta 'mu ni dɔɔ: «Ka 'ka 'plengo- 'η ma, 'dangan ma mεε mu! -Ka ge bɔ 'tε 'la yaa lii -titi 'bhe 'yi, -wa -lɛswan -Setran' a -mlεke' mu 'ε 'mu -la 'kaama-⁴² -Amasrɔyi, gbɔn -yaa 'η dε 'zi, 'bhεε- 'ka 'laa pele nale 'η ni; -yi 'mi -lɔ 'η □dia, 'bhεε- 'ka 'laa -yi

'nale- 'η ni.⁴³ 'N 'yaa- 'cie 'le 'ka ba, 'bhεε- 'ka 'laa 'η 'cieya- klele. 'N ta flenj- 'yaa, 'bhεε- 'ka 'laa dune- 'klale- 'η ta. Ga -yaa 'η ma 'bhe 'pegee 'η 'yaa- 'kaso 'yi, 'bhεε- 'ka 'laa gele 'η taglinle.»⁴⁴ 'Ke 'bhe □kla, -o nu a mabɔle -a ni dɔɔ: «Mεεzan, 'bhe -za mu 'ε 'kpɛn □kla 'waati 'ε -dela ba εε? Gbɔn -yaa 'e dε 'zi oo, -yi 'mi -lɔ -yaa 'e dε 'zi oo, 'e 'yaa- 'ke 'cie 'le oo, 'e ta flenj- yaa oo, ga -yaa 'e ma 'bhe 'pegee 'e 'yaa- 'kaso 'yi oo, 'mu 'kpɛn □kla 'waati 'ε -dela ba εε? ⁴⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi, -bhlenjgbe 'ε nu -a -lɛkunle -o ni 'tε dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ: 'Waati 'oo 'waati 'la ba, 'ke 'ka 'laa -za 'wlan klele 'woo- -nε 'fientronne mu 'la bhe -o do 'kpɔ ni, 'ka 'laa 'bhe klele 'mi -la ni.»⁴⁶ -Ayile, 'woo- gbε -koo ta mu 'ε, -o nu gele -kaso 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'yi, 'bhεε- gbε -yie' ta mu 'ε 'mu nu gele -Waanbhaa' ba bole -yɛ ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma, 'bhe yɛ 'ε □nɔɔ.»

ZESU DƐYRƐ 'PEGEE -A BWEYRƐ GALE BA

26

*Zuufu -kunlii mu 'ε -woo 'dukpa zii' Zesu ma
(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zaan 11.47-53)*

¹ Zesu 'yanle- 'bhe -jan mu 'ε 'kpɛn 'wolele, 'ke -ya pele- yaa' -klanlane mu 'ε ni dɔɔ: ² «'Kaa 'yaango- dɔɔ -a -vinbwa -yɛk- paa' ple 'bhεε- *Paki 'feti yi 'ε bho. 'Bhεε- -o nu Bhaaplenj Gbe 'ε 'lenale mεε mu ni, 'kooko- -wa gbaan -yɛrigbεele do ta.»

³ 'Bhe klele 'tε, 'ke *'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu 'si mu 'ε waa 'gwlaan- gbalaan mu 'ε -woo -lɛkpale 'eke- ta 'sraka 'lena mu a -kunlii gbalaan 'ε 'bhe a -gbenj 'ε 'yi: 'Bhe 'sraka 'lena mu a -kunlii gbalaan 'ε 'tɔ -le -yaa Kaifu. ⁴ -O 'kpɛn 'a □kpaa do dɔɔ -o nu Zesu 'kunle- -dawli' ma 'bhεε- -wa dε.

⁵ 'Dun- -o pe 'eke- ni dɔɔ: «'Kɔɔ- 'laa -a 'kunle- 'feti yi 'ε ma, 'kebh- laale, mɛɛ mu 'ε -o nu 'wlenle- 'eke- ma 'bhɛɛ- -o 'feti 'ε 'siɛ.»

Le do -lasiklɔɔ -klalaa' Zesu 'wiinj-

(Maki 14.3-9; Zaan 12.1-8)

⁶ Zesu 'yaa- Betani -wa 'ε ta, 'bhɛɛ- Simɔ 'la -e 'bhɛ ma -kpaan 'ε -gwa, -e -yaa 'bhɛ ba 'fɛ 'ε □la 'waati 'la ba, ⁷ 'ke le do 'e 'mabɛɛnle 'a -din 'ke -lasiklɔɔ -gblen 'nrале- alibatri buteli do 'le 'bhɛ 'kɔɔ: -lasiklɔɔ 'plɛɛle- 'yaa- 'kele-. 'Bhɛɛ- Zesu 'yaa- pɛbhle 'zi 'waati 'la ba, 'ke 'yee- le 'ε -e 'bhɛ -lasiklɔɔ 'ε 'klaale Zesu 'wiinj-. ⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, Zesu a -klanlanɛ mu 'ε 'yɛrkpale 'bhɛ ma, 'ke -woo zrupliile, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- dɔɔ: «Pɛ 'siɛgbɛya 'la -gee' bhe 'bhɛ win -o -mela -le ɛɛ? ⁹ -O -yaa sɔ 'yee- -lasiklɔɔ 'lɛɛ- gɔnle- 'plɛɛ 'lrele- 'le, 'bhɛɛ- -wa ma -gɔli' 'ε na 'kɔɔflenzan mu ni!»

¹⁰ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'yaan- gole 'bhii- -o -yaa 'bhɛ -jan -gɔɔn 'ε 'wo zii', 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Mɛle □kla 'bhɛɛ- 'ka -o le -nɛ 'lɛɛ- 'ε zrubatɛɔ zii' ɛɛ? -E -za 'wlan -la □kla 'η ni bhe. ¹¹ -Amasɔyi yi 'oo yi, 'kɔɔflenzan mu -o 'ka 'plenj-; 'dun- 'mi 'laa -o 'ka 'plenj- yikpensee ta. ¹² Le 'ε -e -lasiklɔɔ 'la □klaa 'η 'flɛ ma -gɛ, -e -yaan 'bhɛ klele 'le 'sani- 'η gbaa bin 'waati 'ε 'bhɔle- plenj-. ¹³ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni dɔɔ 'ke -o -jan 'Nrале- 'lɛɛ- 'wole- 'ε □zian yɛ 'oo 'yɛ 'la □nɔɔ, le 'lɛɛ- kleza 'ε nu bole mɛɛ mu 'kpee -jan ma -gɔɔn 'le.»

Zudasi 'a □kpaɔ dɔɔ -e nu -dawli' 'kpale- Zesu gbɛ ta

(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

¹⁴ 'Bhɛ blaɔn, Zesu a -klanlanɛ vu ta plɛ 'ε ba, -o -yaa -a 'kela sii Zudasi Isikarioti, 'bhɛ -ja 'Sraka 'lɛna mu -kunlii mu 'ε ba, ¹⁵ 'bhɛɛ- 'ke -yoo -lrɔkpale dɔɔ: «'Ka nu -mɛ pɛ 'gbu -la nale 'η ni 'ke 'η Zesu

'lɛnaa- 'ka ni ɛɛ?» 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'mu -gɔli' 'tanbha mia do 'bhɛ vu 'nale- -a ni. ¹⁶ -A 'san 'bhɛ yi 'ε ma, Zudasi gbɛ -yaa nu 'solɛ- Zesu ta gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -ya -lɛna' -o ni, -e -yaa 'bhɛɛ- 'waati kplankplan 'ε -glin 'zi.

Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ε -woo Paki 'feti ta pɛbhle 'zi

(Maki 14.12-16; Luki 22.7-34; Zaan 13.1-38)

¹⁷ Paki 'feti 'ε 'yɛrkpaa- -lwa mi 'ε ma, -o -yaa 'bluu 'la bhle, waa -yaa 'bluu -pɛɛ 'wlen 'seke kla 'bhɛ -pɛɛ 'ε ba. 'Bhɛ -yɛrkpaa' do 'ε 'le, 'ke Zesu a -klanlanɛ mu 'ε 'nule -a -lrɔkpale dɔɔ: «□Ya zi 'bhii- 'o 'feti 'ε ta kpo 'ε kle 'naa- ma ɛɛ?» ¹⁸ Zesu mɛɛ do 'tɔ □kaan -o ni, 'bhɛɛ- -ya □pia -o ni dɔɔ: «-Ka ge -wa 'ε 'kpee 'yee- mɛɛ 'ε ba, 'bhɛɛ- 'kaa pe a ni dɔɔ: «'O Daan mi 'ε pe dɔɔ -yaa' pɛ 'waati 'ε □bhwa, 'yee- 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ε nu -waa' Paki 'feti ta pɛ 'ε 'bhlele- 'bhi -la ba -gɛ.»

¹⁹ 'Bhɛ yi 'tɛ, Zesu 'a □pia -yaa' -klanlanɛ mu 'ε ni 'kaa -o -za 'la kle, -o 'bhɛɛ- =kla. 'Bhɛɛ- -o -ja *Paki 'feti ta kpo 'ε klele.

²⁰ Yromazi bhɔle, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ vu ta plɛ 'ε, -o pɛ 'ε 'bhlele- 'sanle. ²¹ -O -yaa pɛ 'ε 'bhle zii' 'waati 'la ba, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: 'Ka do nu 'η 'lɛnale mɛɛ mu ni.» ²² 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ε -woo wleyisriwole 'egbenele, 'bhɛɛ- 'ke -wa -lrɔkpale 'sanle do do dɔɔ: «Mɛɛzan, 'mi -le 'kele- ɛɛ?» ²³ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'ε gbɛ □wlaa 'η gbɛ 'ε ta pɛ -koo 'ε 'yi, 'bhɛ zan -le nu -dawli' 'kpale- 'η gbɛ ta, 'bhɛɛ- -yoo 'η 'lɛna- mɛɛ mu ni. ²⁴ Bhaaplenj Gbe 'ε nu gale 'bhii- -a yɔɔndeɛle -o gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -a ba zayi' -Waanbhaa a 'Sɛwɛ 'ε 'yi. 'Dun- mɛɛ 'la zan nu -dawli'

'kpale- -a gbɛ ta, 'bhɛɛ- -ya -lena' mɛɛ mu ni, -klɔlɔɔ' -o 'bhɛ zan 'ɛ ma. 'Ke 'bhɛ zan laa -yaa ya bi 'bhɛ mabhaa -yaa nu bhɔlɛ 'bhɛ zan 'ɛ 'gbu ma.»²⁵ 'Bhɛ klele 'tɛ, Zudasi 'la 'bhɛ 'yaa- nu -dawli' 'kpale- -a gbɛ ta, 'bhɛɛ- -ya -lena' mɛɛ mu ni, 'bhɛ -jan 'ɛ 'sile- 'kee- Zesu 'Iɾɔkpale dɔɔ: «'O Daan mi, 'mi -le 'kele- ɛɛ?» -Ayile, 'ke Zesu 'a 'lɛkunle -a ni dɔɔ: «'E 'gbu 'yela- -pia bhe.»

-Waanbhaa' a pebhle 'wey

(Maki 14.22-26; Luki 22.15-20; 1 Korɛnti 11.23-25)

²⁶ -O -yaa pebhle 'zi 'waati 'la ba, Zesu 'bluu do □sia, 'bhɛɛ- -e -Waanbhaa' 'pubwa- 'bhɛ ma, 'bhɛɛ- -ya takaan- kplokplo. 'Bhɛ blaɛn, 'ke -ya 'kpale -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Ka 'bluu 'lɛɛ- 'si 'bhɛɛ- -kaa bhle, 'ɲ 'flɛ -le 'kele-.»²⁷ 'Bhɛ blaɛn, 'kee- -drɔɔ 'paayan□ do 'sile, 'bhɛɛ- 'kee- -Waanbhaa' 'pubɔle 'bhɛ ma. 'Bhɛ blaɛn, 'ke -ya 'kpale -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ka 'kpen a 'ke 'mi do do. ²⁸ -Amasɔyi, 'keleɛ- 'ɲ yien -le 'kele-, -Waanbhaa' *-'bhoolaya drɛɛ 'la -dwa 'yee- 'gbu 'pegee bhaaplɛɲ mu 'plɛɲ- 'bhɛ ma -tɔɔmasie yien -le 'kele-. 'Yee- yien 'lɛɛ- 'klalaa- mɛɛ -bebe -la 'kaama-, -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma 'sroma- 'yan zayi'. ²⁹ 'Mi pe 'ka ni 'kee- 'san -zɔn ma, 'naa nu -drɔɔ 'lɛɛ- 'bhɛɛke 'milɛ- -li 'ka 'le, 'ke 'bhɛ ge 'tɛnle- yi 'la ma 'ke 'mi 'pegee 'ka mu nu -a mi gbɛ drɛɛwolɛ 'ɲ Dɛ a -bhɛɲgbeya -wa 'ɛ ta.»

Zesu pe dɔɔ Piere nu 'e lemadole 'egloole 'kaa yaa do

(Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Zaan 13.36-38)

³⁰ 'Bhɛ blaɛn, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -o -Waanbhaa' 'tɔbhɔ ma 'sro mu □kpa, 'bhɛɛ- -o -wɛnle', 'ke -o gele- Olivi diin

vle goɔn 'ɛ 'wiin- .³¹ Zesu pe -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Zɔn -bi 'lɛɛ- zi, 'ka 'kpen nu 'kanle- 'eke- ma, 'bhɛɛ- 'ka 'ɲ do -kplɛn to -a □noɔ. -Amasɔyi, -a yɔɔndɛle -o -Waanbhaa' 'a 'Sɛwɛ 'yi 'kaa: <'N nu -bhlaa gooba mi 'ɛ dɛɛ, 'bhɛɛ- -bhlaa 'lɛdo- 'ɛ -o nu 'kanle- 'eke- ma.>³² 'Dun- 'ke 'ɲ -bwela gale ba 'waati 'la ba, 'ɲ nu 'kanle- 'ka 'lɛɛ Galile 'klɛn 'ɛ 'yi.»³³ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Piere 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Ali- 'ke mɔkpen' □kaan 'eke- ma, 'bhɛɛ- -woo 'ɛ □twa -a noɔ-, 'mi 'laa nu 'e 'tolɛ- -a noɔ- -titi.»³⁴ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a zikpale 'yee Piere ni dɔɔ: «'Mi pe 'e ni 'ɲ 'sowɛɛ- ma dɔɔ: 'Sani- maagwɛn -we bhla 'ɛ 'plɛɲ- -bi 'gbu 'lɛɛ zi, 'e nu 'e 'lemadole 'egloole gaan yaga 'mi ma 'kaa 'yaa 'mi do.»³⁵ 'Bhɛ 'yi, Piere pe -a ni dɔɔ: «'Ali- 'ke -wa □pia dɔɔ -woo 'mi 'pegee 'bhi dɛle- 'eke- zi, 'naa nu 'ɲ 'lemadole 'egloole 'e ma -titi 'kaa 'naa 'e do.» 'Bhɛ 'noɔ- bhe, Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ 'kpen 'a □pia Piere a pɛ pegbeya do 'ɛ 'bhɛɛ- gbɛɛn-.

Zesu -o -a 'seriwo zii' Zetisemane -yri gba 'ɛ □la

(Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

³⁶ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -o gele- yɛ do noɔ-, -o -yaa 'bhɛ yɛɛ 'ɛ sii: Zetisemane. 'Bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «-Ka yala- gɛ, 'ɲ gele- 'ɲ 'seriwolɛ laale -so.»³⁷ -A ge bhla 'ɛ zi 'bhɛ □noɔ, -e -ja Piere 'pegee Zebede gbe plɛ 'ɛ 'le -a zi. -Ya wɛyisriwoa, 'bhɛɛ- -a blina- yiendwa-.³⁸ -Ayile, 'ke -ya pele- -a mado mu 'ɛ ni 'tɛ dɔɔ: «'N 'blina- yien -o 'klekle 'ke 'bhɛ ge 'tɛnle- 'ɲ gale ma: -ka bo 'ɲ -din -gɛ 'bhɛɛ- -kɔɔ' bo -kɔɔ' yɛ ma.»³⁹ 'Bhɛ 'klele- 'tɛ, -e gele -a -lɛɛ sa, -ya 'kpo □zian, 'bhɛɛ- -ya ngblo zinaa' -a -la, 'bhɛɛ- -ya 'seriwolɛ □saan -Waanbhaa' ni dɔɔ: «'N Dɛ, 'kee- so -a klele- 'bhɛɛ- -yɛn pɛyan- do 'la bhe -e kan 'ɲ

ma 'egboonle, 'bhe kle! 'Bheε-
'dun-, 'naa -o -a zi 'bhii- 'e 'mi zru
maza kle, 'dun- 'e 'gbu zru maza
-la kle.»⁴⁰ 'Bhe blaani, 'kee- nule-
-yaa' -klanlani yaga 'ε taglinle,
'bheε- 'kee- bhole- -o ta 'ke -woo
yi pla. -Ayile, 'ke -ya pele- Piri
ni doo: «'Ka 'laa 'solε- 'ke 'ka bo
'ka 'yre ma 'waati sa ba 'mi 'le εε?
⁴¹ -Ka bo 'ka 'yre ma, 'bheε- -ka
'ka 'seriwo, 'kooko- -Setran' 'laa nu
'ka yidanle, 'bheε- -e 'ka balaa' -za
'yoo- 'yi. Bhaapleni nii- 'ε -ya zi
'bhii- -e -za 'wlan- -la kle, 'dun- 'bhe
kle fanjan- 'laa -o -a ta.»

⁴² 'Ezin-, 'ke Zesu 'e 'plengo- gbe
ple mi wole- -o ma, 'bheε- 'ke -ya
'seriwole -Waanbhaa' ni doo: «'N
De, 'kee- so -a klele- 'bheε- -yren
peyan- do 'la bhe -e kan 'η ma
'egboonle, 'bheε- 'naa 'a mi! Bhaa
'e zru maza kle.»⁴³ -E -nwa
'ezin- pwele -yaa -klanlani mu 'ε
ta, 'kee- bhole- -o ta 'ke -woo yi
pla; -amasroyi yi 'ε gbin 'ε 'koo
-o -yre ta, waa -yaa so bole- -o
-yre ma. ⁴⁴ Zesu gole -o -din, 'kee-
gele -a 'seriwo gbe gaan yaga mi
'ε klele 'kee- bo 'yee -jan do 'kpo
'ε ta. ⁴⁵ 'Bhe blaani, 'kee- nu gbe
dreεwole -yaa -klanlani mu 'ε ta,
'bheε- 'ke -ya pele- -o ni doo: «'Ka
-o yide 'zi -li εε, 'bheε- 'ka -o 'ka
'yitri zi εε? -Ka 'ka 'yrekpa, 'η
'kun 'waati 'ε 'bhwa 'e -din. 'Bheε-
-o nu Bhaapleni Gbe 'ε 'lenale -za
'yoo- kle mu 'ε ni. ⁴⁶ -Ka 'ka 'wlen-,
-koo' ge! -Ka 'ka 'yrekpa laale doo,
mεε 'la zan -o zan -dawli' 'kpale- 'η
gbe ta, 'bheε- -ye 'η 'lena -za 'yoo-
kle mu 'ε ni, 'yele- zan laale.»

Zesu 'kunyre- mεε mu 'ε 'koo
(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53;
Zaan 18.3-12)

⁴⁷ Zesu 'yaa- -janwo' zii- 'li 'waati
'la ba, 'ke Zudasi, -yaa' -klanlani
vu ta ple 'ε do nule- 'ke -zamaa'
'srε do 'le -a zi. -Gokun' mu 'pegee
'beni mu -yaa 'mu 'koo. 'Sraka
'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu
mu a 'gwlaan- gbalaan mu 'ε 'mu

-le -o winbwa-.⁴⁸ Zudasi 'la 'bhe
'yaa- nu -dawli' 'kpale- Zesu gbe
ta, 'bhe 'a 'kun -toomasie do -pia
-a 'kun mu 'ε ni doo: «'Ke 'η
mεε 'la zan 'pubwa- -a -tuubolele,
'yele- 'kele-. -Kaa 'kun.»⁴⁹ 'Bhe
klele 'te, 'ke Zudasi 'nule blaale-
Zesu -din, 'bheε- 'ke -ya pele- doo:
«'E 'yia-, 'o Daan mi!» 'Bheε-
'ke -ya -tuubole. ⁵⁰ 'Bhe 'yi 'te,
'ke Zesu 'a 'pele Zudasi ni doo:
«'N 'bhegwlen-, 'e 'nwa -za 'la
kleyre noo- -a kle.» -Ayile, 'ke
mεε -vin mu 'ε -woo mabeεnle
Zesu -din, 'ke -woo gbekpale 'a ta,
'bheε- 'ke -wa 'kunle. ⁵¹ 'Bhe klele
'te, 'ke Zesu a -klanlani mu 'ε do
'bhe a -gokun' 'ε 'yrole 'bhe 'bhoo-
'yi, 'kee- 'sraka 'lena mu -kunlii
gbalaan 'ε 'bhe a yewone 'ε do 'trɔn
takanle. ⁵² 'Bhe 'nnoo bhe, 'ke Zesu
'a 'pele -yaa' -klanlani 'ε ni doo:
«'Yaa- -gokun' 'ε 'wla -a -bhoo 'ε
'yi, -amasroyi 'ke mεε 'la zan mu
'kpen -gokun' 'sia mεε 'kaama-, -o
nu 'bhe zan mu 'ε dele 'ke -gokun'
-la -le. ⁵³ 'Yaa 'yaango- 'bhii- 'η
so a pele- 'η De ni -e nu 'bho 'η
ba, 'bheε- -e so -mlεke- -srwase'
-ledulayre vu ta ple -gbene 'kpale
'η ni 'saanibhe εε? ⁵⁴ 'Dun- 'ke
'η 'bhe 'kla, -za mu 'la yoondele
-ledulale -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε
'yi 'kaa 'mu nu klele, 'mu 'ε nu
'solε- 'nale- -a ma εε?»

⁵⁵ 'Bhe blaani, 'ke Zesu 'a 'pele
-zamaa' 'ε ni doo: «-Faannii' -le 'η
'le εε 'bheε- 'ka 'nwa 'η 'kunyre-
nnoo- -gokun' mu 'pegee 'beni mu
'le 'ka 'koo εε? Yi 'oo yi, 'η 'yaa-
mεε mu daan -Waanbhaa' Gba
'Fe -Gbene 'ε 'la, 'bheε- 'ka 'laa
'η 'kunle-. ⁵⁶ 'Dun- -Waanbhaa'
-lela' janwo mu 'ε 'wojan- mu 'la
yoondele -o 'yee- -Waanbhaa' a
'Sewe 'ε 'yi, -za mu 'leε- 'kpen 'kla
'mu -la -leso' zayi- -zon.» 'Bhe yre
do 'ε 'nnoo bhe, 'ke -yaa' -klanlani
mu 'ε 'kpen 'kanle 'eke- ma, 'bheε-
'ke -wa do -kplen 'tole 'a nnoo- mεε
mu 'ε 'koo.

-O -ja Zesu 'le -waa' 'seri ta za mu 'kitikan mɛɛ gbilaan -lɛdo' 'ɛ ba (Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71; Zaan 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Zesu 'kun mu 'ɛ -ja 'kele- -waa' 'sraka 'lena mu -kunlii gbilaan Kaifu ba. 'Tonj daan mu 'ɛ 'pegee 'gwlaan- gbilaan mu 'ɛ 'kpen 'lɛkpale -yaa 'eke- ta 'yee- Kaifu ba -lɛ ma. ⁵⁸ -O ge bhla 'ɛ zi Zesu 'le 'bhɛ ɲɔɔ, Pierei -yaa zan -o -zanta' 'egboonle. -E -wlaa -gbenj 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- yaale' 'fɛ gooba mu 'ɛ -din, 'kooko- -za 'ɛ 'lɛyanle gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -e 'bhɛ ye.

⁵⁹ 'Sraka 'lena mu -kunlii mu 'ɛ 'pegee -waa' 'seri ta za 'kitikan mɛɛ gbilaan -lɛdo' 'ɛ 'kpen 'yaa- bhla 'kpayrɛ- -glin 'zi Zesu ma, 'kooko- 'ke -kpan 'ɛ balaa' -a ta, 'bhɛɛ- -wa dɛ. ⁶⁰ Bhla ma mɛɛ -bebe ɲnwa 'mu zijaanwɔlɛ -a 'kaama-, 'duj- 'woo- Zuufu mu a 'seri ta za 'kitikan mu 'ɛ waa -jan 'kedo- 'kpɔ 'yele- 'ke 'bhɛ kle -a dɛ win 'le. -O 'kpen 'kanle- blaan, 'ke mɛɛ plɛ nule- -a pele dɔɔ: ⁶¹ «Mɛɛ 'lɛɛ- -ya -pia dɔɔ -e sɔ -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ 'wile- 'bhɛɛ- -ya dɔ gbɛ drɛɛwo -yrekpaa' yaga -la.» ⁶² 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ɛ -ya -wlɛnle', 'bhɛɛ- 'kee- Zesu 'lɔkpale dɔɔ: «Mɛɛ mu 'ɛ -woo -jan mu 'la 'kpen 'wo zii' 'e ma 'bhi pe 'nale- ɛɛ?» ⁶³ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Zesu tagale bole-. -Ayile, 'ke *'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ɛ -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Kee- kpa 'mi 'pegee -Waanbhaa' 'la -ya -yrɛ ma 'bhɛ ta, 'mi -o 'e 'lɔkpaa zii' 'kaa 'ya pe 'o ni kpataakpa 'ke 'bhi -le 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Kriisi 'ɛ 'le 'bhɛ 'pegee 'ke 'bhi -le -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le.» ⁶⁴ Zesu pe -a ni dɔɔ: «'Yelee- =daa 'e 'gbu 'lii bhe. 'Mi 'duj- pe 'ka ni 'ezin- dɔɔ 'kee- 'san -zɔn ma, 'ka nu Bhaaplɛj Gbe 'ɛ 'yaale- yelee -Waanbhaa' -glɔɔ 'ɛ -din 'tɔbhɔ ma yaayrɛ 'ɛ ɲɔɔ. 'Bhɛɛ- 'ka nu -a yelee -a nuyrɛ nɔɔ-

lɛfle' -gbɛn mu 'ɛ 'yi mu 'ɛ ta, 'kee- da lɛfle' 'yi.» ⁶⁵ 'Bhɛ ɲɔɔ bhe, 'ke 'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ɛ -ya 'gbu ta dune- 'ɛ 'peedele, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ: «-E -Waanbhaa' 'tɔsiɛla! -Kɔɔ' maza -o -li mɛɛ -bhɛɛke' 'srɛya- klele ma ɛɛ? -E -yaan -Waanbhaa' 'tɔsiɛ ma jan 'la 'wolele bhe, 'ka 'laa 'bhɛ 'malɛ- ɛɛ? 'Ka mu pe 'bhɛ 'yi 'nale- ɛɛ?» ⁶⁶ 'Bhɛɛ- -o 'kpen 'bhɛ 'lɛkwan- 'eke- zi dɔɔ: «-Yoo 'ke dɛ pɛ 'le.» ⁶⁷ 'Bhɛ ɲɔɔ bhe, 'ke -woo -liile' mu 'klale -a wleyi', 'bhɛɛ- 'ke -wa zɔnle- -o gbɛkpun- mu 'ɛ 'le. -A 'ke mu -yaa -a 'trɔn zɔn 'zi 'ke -wa -lɔkpaa' dɔɔ: ⁶⁸ «Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Kriisi, 'e 'kpee ma -de 'gbu -le 'e ɲzwan ɛɛ?»

Pierei -o -a 'lɛmadɔ 'zi 'egloole Zesu ma 'kaa yaa 'bhɛ dɔ

(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zaan 18.15-18; 18.25-27)

⁶⁹ 'Bhɛ -za mu 'ɛ kle 'waati 'ɛ ba, Pierei 'yaale- -yaa 'pɛɛlii- *'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ɛ 'bhɛ a -gbenj 'ɛ 'yi. -Ayile, 'ke 'bhɛ a 'fɛ 'ɛ ɲla yewo le 'ɛ do 'e 'mabɛɛnle 'yee- Pierei -din, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'a 'lɔkpale dɔɔ: «'Bhi 'gbu 'lɛɛ-, 'e 'yaa- 'yee- Galile 'klɛɛn 'ɛ 'yi mi Zesu 'ɛ zi.» ⁷⁰ 'Duj-, Pierei 'e 'lɛmadwa 'egloole 'bhɛ ma mɔkpen 'yrɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'Yoo- -we 'zi mɛɛ 'la zan 'le bhe, 'naa 'bhɛ dɔ.» ⁷¹ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'yee- Pierei gele 'sanle -gbenj 'ɛ 'lii ba -yrɛta', 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'fɛ 'ɛ ɲla yewo le -bhɛɛke' do 'a 'yele. 'Bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'a 'pele 'bhɛ -din mu 'ɛ ni dɔɔ: «Mɛɛ 'lɛɛ- -yaa- 'yee- Nazareti mi Zesu 'ɛ zi.» ⁷² 'Bhɛ ɲɔɔ bhe 'ezin-, 'ke Pierei 'a 'lɛmadɔle 'egloole 'bhɛ -jan 'ɛ ta, 'kee- bhaa bhlele- dɔɔ: «'Mi 'pegee 'ɲ 'sɔwɛɛ- 'gbu 'ɛ ta, 'naa 'yee- mɛɛ 'la bhe -a dɔ.»

⁷³ 'Bhɛ blaɛn 'waati sa, 'ke 'fɛ -gbenj 'yi mu 'ɛ -woo mabɛɛnle Pierei -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «Wlan 'gbu 'ɛ ni, 'yoo- 'ke

Zesu zi mu 'e do 'le. -Amasroyi 'woo- 'e do 'yaa- janwo' gbeya 'bhεε- ma.» ⁷⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Piri bhaa bhlele 'sanle, 'ke -ya pe dɔɔ: «'Ke 'η bhla □pia, bhaa 'η ga. 'Naa 'yee- mεε 'la bhe -a do 'sekeseke!» 'Bhe 'waati do 'kpɔ 'ε ba, 'ke maagwlen -wele'. ⁷⁵ 'Bhe klele 'te, Zesu -jan 'la □woa 'yee- Piri ni 'elwale gban -sɔ, 'ke 'bhe dɔle- -a 'kpee, Zesu 'a □pia -a ni dɔɔ: «'Sani- maagwlen -weli' plen- zɔn, 'e nu 'e 'lemadɔle 'egloole 'mi ma gaan yaga 'kaa 'yaa 'mi dɔ.» Piri 'pwele- 'pεeli-, 'kee- wisile 'ebebele.

27

-O -ja Zesu 'le -janmatii Pilati ba (Maki 15.1; Luki 23.1; Zaan 18.28)

¹ Zrwan 'ε zi, 'ke 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu mu 'ε -waa' 'gwlaan- gblaana mu 'ε -woo -lekpale 'eke- ta, 'bhεε- 'ke -o 'kpen 'a 'kpale do ma 'kaa -o Zesu de. ² -Ayile, 'ke -wa gbε ta -yrelē', 'bhεε- 'ke -o gele- 'kεle- -janmatii Pilati ba.

*Zudasi gayrε
(Kleza 1.18-19)*

³ Zudasi 'la -dawli' □kpaa Zesu gbε ta, 'bhεε- -ya -lenaa mεε mu 'ε ni, 'a 'yele- 'bhii- -o -kpan -balaa' Zesu ta 'kaa -wa de, 'ke -zadɔwεε dɔle- -a ma. -Ayile, 'kee- gele- -goli' 'tanbha mia do bhe vu 'ε 'niinale *'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu mu 'ε -waa' 'gwlaan- gblaana mu 'ε ma. ⁴ -Ya □pia -o ni dɔɔ: «'N -za 'yɔɔ- -kla mεε 'la zan laa -za 'yɔɔ- do 'kpɔ klele 'bhe 'lenalele 'ka ni!» -Ayile, 'ke -wa -lekunle -a ni dɔɔ: «'O mɔɔ a za 'laa -o 'bhe 'yi, 'e 'gbu a -za -le 'bhe 'le.»

⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zudasi -goli' 'tanbha mu 'ε 'wianle 'tre ma -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la, 'bhεε- 'kee- 'pwele. 'Bhe blaana, 'kee- gele- -a 'gbu dunle -yri diinj do 'yi.

⁶ 'Bhe 'yi bhe, 'ke 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε -o -goli' 'tanbha mu 'ε 'wloole 'tre ma, 'bhεε- 'ke -wa pele- dɔɔ: «'Waa- 'tonj 'ε ta, 'waa sɔ -goli' 'lεε- bole- -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la -goli' bɔ -koo 'ε 'yi, -amasroyi mεε yiεn ma -goli' -le.» ⁷ -O yanle 'a 'kpalele do ma, 'ke -wa pele- dɔɔ -o gbɔdɔ mi 'ε 'bhe a 'tre 'ε 'lɔle 'yee- -goli' 'ε 'le, 'bhεε- -o 'bhe 'tre 'ε kle 'cie mu binyrε 'le. ⁸ 'Bhela- -zayile, 'kee- 'san 'bhe yi 'ε ma, 'kee- nu 'tenle- -zɔn ma, -o 'bhe 'tre 'ε sii dɔɔ: «'Yien ma 'tre.» ⁹ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Zeremi jan mu 'la □woa 'elwale -sɔ 'mu 'leswa□, -ya -pia dɔɔ: «-O -goli' 'tanbha mia do bhe vu □sia. Izraeli mu 'ε -wa 'plεε □kaan 'bhεε- -goli' 'lii yeke- 'ε 'le. ¹⁰ 'Bhεε- -o gbɔdɔ mi 'ε -yaa' 'tre 'ε □lwa 'ke 'bhe -goli' 'ε 'le, 'bhii- Meezan 'a □pia 'mi ni pe gbeya 'la yi.»

*Pilati -o Zesu 'lrɔkpa zii'
(Maki 15.2-15; Luki 23.2-5; Zaan 18.29-40; 19.4-16)*

¹¹ Mεε mu 'ε -o -ja Zesu 'le -jan- matii Pilati ba. 'Bhεε- -janmatii Pilati 'a 'lrɔkpa dɔɔ: «'Bhi -le 'ke Zuufu mu 'ε -waa' -bhleŋgbe 'ε 'le εε?» Zesu pe -a ni dɔɔ: «'E 'gbu 'yela- -pia bhe.» ¹² 'Bhe blaana, 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee 'gwlaan- gblaana mu 'ε -o bhla -bebe □kpaa -a ma, 'dun- yaa 'mu 'kedo- 'kpɔ mabɔle. ¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «-O bhla mu 'la 'kpen 'kpa zii' 'e ma bhe 'e 'trɔn 'laa 'mu 'yi εε?» ¹⁴ 'Dun- Zesu 'laa 'mu 'kedo- 'kpɔ zilakpale -a ni bhe, 'bhe 'a 'kpeelenia -a ma 'egbenele.

-O Zesu de -kpan -balaa' 'a ta

¹⁵ Lεε 'oo lεε, Paki 'feti 'ε ta, -janmatii Pilati ta pe -le -yaa 'ke 'ploolele -kaso yi mi do ma, 'kela 'ke -zamaa' 'ε 'yaa- 'bhe -za pe, -e 'yaa- ploo 'bhεε- ma -o ni. ¹⁶ 'Bhe 'waati 'ε ba, -waa' -kaso 'yi mi

do -yaa, -o -yaa 'bhe sii Barabasi. Mòkpen' 'yaa- 'bhe dɔ 'bhe klɛza -yɔɔ' mu 'ɛ ma. ¹⁷ Pilati -zamaa' 'ɛ 'lɔkpa- dɔɔ: «'Kaa- zi 'bhii- 'ŋ 'plo- 'ka ni 'woo- mɛɛ plɛ 'ɛ -dela ma ɛɛ, Barabasi taa- Zesu, -o 'bhe 'la sii Mɛɛ -Bhee mi -Kɔsɔɔ Kɔsi ɛɛ?» ¹⁸ 'Yee- Pilati 'gbu 'yaa- 'yaango- dɔɔ mɛɛ mu 'ɛ 'yaa- zran- lawo zii' Zesu ma, 'bhela- -zayile -o □nwa 'bhe -lenale -a ni.

¹⁹ 'Dun- Pilati 'yaale- -yaa 'waati 'la ba 'kitikanyɛ 'ɛ □nɔɔ, 'ke -a na mɛɛ do winbɔle -a ta 'kaa 'bhe ge -jan 'lɛɛ- 'yikla 'a -kɔɔ dɔɔ: «Mɛɛ 'la bhe, yaa -za 'yɔɔ- do 'kɔɔ klɛlɛ, 'bhela- -zayile 'yaa -za 'yɔɔ- do 'kɔɔ klɛlɛ -a ni, -amasɔyi 'ŋ -yɛn -bebe -bhla -a -zayi' -zɔn gbɪŋ na.»

²⁰ 'Bhe bhla 'ɛ ba, 'sraka 'lena mu -kunlii mu 'ɛ 'pegee 'gwlaan- gbalaan mu 'ɛ 'yaa- wla 'zi -zamaa' 'ɛ zi dɔɔ -wa pe Pilati ni dɔɔ 'bhe 'plo- Barabasi -la ma, 'bhɛɛ- -ya pe -o Zesu dɛ. ²¹ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -janmatii Pilati -o -lɔkpa' gbɛ drɛɛwole 'ezin- dɔɔ: «'Kaa- zi 'bhii- 'ŋ 'plo- 'woo- mɛɛ plɛ 'ɛ -dela ma 'ka ni?» -O 'kpen 'a 'lɛkwan- -a ni dɔɔ: «Barabasi!» ²² 'Bhɛɛ- Pilati -o -lɔkpa 'ezin- dɔɔ: «'N nu -mɛ za -la klɛlɛ Zesu 'la 'ka 'bhe sii Mɛɛ -Bhee Mi -Kɔsɔɔ Kɔsi 'bhe ni ɛɛ?» -O 'kpen 'a 'lɛkwan- dɔɔ: «-Kaa gbaan -yɛrigbɛɛle 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -e ga!»

²³ Pilati -o -lɔkpa 'ezin- dɔɔ: «-E -mɛ -za 'yɔɔ- -la kla ɛɛ?» 'Dun- -o -gbekaan 'ezin- 'egloole 'kaa: «-Kaa gbaan -yɛrigbɛɛle 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -e ga!»

²⁴ 'Yee- Pilati 'a 'yele- 'bhii- yaa -yaa sɔ -za 'kɛdo- 'kɔɔ klɛlɛ 'ezin-, 'bhe 'pegee mɛɛ mu 'ɛ zru baan' 'yaa- -wlen 'zi, 'kee- -yi 'sile, 'ke -ya gbɛ mafele mòkpen' 'yɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'Mi 'naa -o 'ŋ gaan bɔle- mɛɛ -lɛdɔole 'lɛɛ- -a dɛza 'ɛ 'yi! 'Ka 'gbu 'kɔɔ za -le!»

²⁵ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke -o 'kpen 'a 'lɛkunle 'eke- zi dɔɔ: «'Kee- -gaa

oo, bhaa -a gale -kpan 'ɛ bala- 'o mɔɔ 'pegee 'o 'nɛ mu 'ɛ ta!»

²⁶ 'Bhe klɛgbɛya 'ɛ 'yi, 'ke Pilati 'ploole Barabasi ma -o ni; 'bhɛɛ- -e pe mɛɛ mu ni 'kaa 'mu Zesu zita zɔn 'ke gbanbhɛ 'le; 'bhe blaana, 'ke -ya 'kpale -o 'kɔɔ 'kaa -o ge -a gbaan -yɛrigbɛɛle do ta.

-Srwase' mu 'ɛ -woo Zesu malɔgo zi

(Maki 15.16-20; Luki 23.11; Zaan 19.2-3)

²⁷ -Janmatii Pilati a -srwase' mu 'ɛ -ja Zesu 'le -yaa 'fɛkpee yɛ 'la mɛɛ mu kla 'eke- ba a □nɔɔ 'bhɛɛ- =la; 'bhɛɛ- 'ke -srwase' 'le -gbɛnɛ do 'ɛ 'kpen 'yaale -a zi. ²⁸ -O Zesu tapɛ mu 'ɛ -gwa, 'ke -o dunɛ- tralape 'ten gbɔɔn do 'klale -a ta. ²⁹ 'Bhe blaana, 'ke -o lɛɛ zungbhɛ do 'tanle 'bhii- -bhɛngbe ngblo ma -can 'faa do gbɛɛn-, 'ke -o 'bhe bɔle- -a ngblo 'ɛ ma. 'Bhe trala, 'ke -o togo do 'kpale -a gbɛ -yiɛ' 'lii 'bhii- -bhɛngbe do 'kɔɔ 'beni do gbɛɛn-; 'bhɛɛ- 'ke -woo 'kɔɔ zenle- -a -lɛɛ, 'ke -o 'sɔnsi- 'a ma, 'bhɛɛ- 'ke -wa pe -a ni dɔɔ: «'E 'yia-, Zuufu mu a -bhɛngbe!» ³⁰ -Woo -liile' mu □klaa -a ta, 'bhɛɛ- -wa 'kɔɔ togo 'ɛ □sia, 'ke -wa zɔn -a 'wiin- 'bhe 'le. ³¹ -O yanle 'sɔnsile 'le -a ma, 'ke -o dunɛ- tralape 'ten gbɔɔn 'ɛ gole- -a ta, 'bhɛɛ- 'ke -wa tapɛ -lwa mu 'ɛ 'klale -a ta. 'Bhe blaana, 'ke -o gele- -a gbaanle -yɛrigbɛɛle 'ɛ ta.

Zesu gbaanyɛ -yɛrigbɛɛle 'ɛ ta

(Maki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zaan 19.17-22)

³² -Srwase' mu 'ɛ 'pwɛ bhla 'ɛ zi -janmatii 'ɛ -yaa' 'fɛ 'ɛ □la Zesu 'le, 'ke -o -lɛpale Sireni -wa 'ɛ ta mɛɛ do 'le, -o -yaa 'bhe sii Simɔ. 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke -srwase' mu 'ɛ -wa pele- 'bhe Simɔ 'ɛ ni 'kaa 'bhe Zesu gbaan -yɛrigbɛɛle 'ɛ 'si kpanma. ³³ -O bhɔle yɛ 'la -o 'bhe sii Goligota ('bhe 'yi -le dɔɔ mɛɛ ngblo bhele' yɛ), ³⁴ 'ke -o

-laane' 'yi yienle do 'pegee -droo 'yizaale, 'bhe- 'ke -o 'bhe 'nale 'a ni, ('kooko- 'kee- 'bhe □mia, yaa ga 'e 'lale- tado). 'Dun- -e 'bhe -yi 'e danle -a nre ma, yaa dole 'bhe 'mile- -la.

³⁵ 'Bhe blaen, 'ke -wa gbaanle-yrigbeele 'e ta, 'ke -o 'tete dole- -a tape mu 'e ta, 'bhe- 'ke -o 'mu -yicienle 'eke- ma. 'Bhe klegbeya 'e 'yi bhe, -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'e 'wojan- 'e 'leswa□, 'bhe 'a □pia doo: «-O 'tete -dwa 'η tape mu 'e ta, 'bhe- -woo -yicienna 'eke- ma.»* ³⁶ 'Bhe blaen, 'ke -o -yaale' -a gooba 'bhe yre 'e □noo ye. ³⁷ -Wa □dia win 'la ma bhe, -o 'bhe -yondia -yripeene do ta, 'bhe- -o 'bhe -gbaanna -a ngblo 'e tralayre 'e □noo, 'bhe 'yaa- doo:

«Mee 'lee- 'yele- 'ke Zesu 'le, Zuufu mu a -bhlengebe 'e.»

³⁸ 'Ezin-, -o -faannii' ple -gbaanna -yrigbeele ple ta Zesu -din: -A do -yaa -a gbe -yie' ta, 'bhe- -a -bheke' do 'e 'yaa- -a gbe -koo ta.

³⁹ Mee 'la zan mu -yaa 'kan zii' Zesu gbaanyre 'e -din, 'mu 'yaa- a glin 'ke 'mu 'mu ngblo been, 'bhe- 'ke -wa -zwanwo'. ⁴⁰ 'Bhe- -o -yaa pe doo: «'Bhi 'laa 'pele- 'kaa 'e so -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e 'wile-, 'bhe- 'ya do gbe dreewo -yrekpaa' yaga -la ee? 'Kee- 'yoo- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'e 'le, 'e 'gbu 'bhe- zon, 'bhe- zina- -yrigbeele 'e ta doo.» ⁴¹ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, 'sraka 'lena -kunlii mu 'e 'pegee 'Tonj daan mu 'e, 'bhe- 'gwlaan- gblaen mu 'e, -o 'kpen 'yaa- Zesu malrogo 'zi 'ke -wa pe doo: ⁴² «-E mee -bheke' mu 'e -gwa -za 'yi, 'bhe- yaa so -a 'gbu gole -za 'yi! 'Ke -yoo 'ke Izraeli mu a -bhlengebe 'le, -e zina- 'saanibhe doo -yrigbeele 'e ta; 'kee- 'bhe □kla, 'o nu 'o 'kpaale- -a -yi. ⁴³ -Ya 'gbu gbekpaa- -Waanbhaa'

'koo, 'bhe- -ya -pia doo: «'Y 'yoo- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'le! 'Bhe- 'ke -a -za so -Waanbhaa' ni 'bhe nu 'a go 'saanibhe -za 'yi doo!» ⁴⁴ Mee de mi ple 'la gbaanle -yaa -a -din -yrigbeele ple 'e ta, 'mu 'yaa- -a -zwanwo' zii' 'bhe klegbeya do 'e gbene- 'ezin-.

Zesu gayre

(Maki 15.33-41; Luki 23.44-49; Zaan 19.2; 19.5-30)

⁴⁵ 'Kee- san -yrekpaa' ma, 'bhe- 'kee- ge 'tenle- yromazi -yretbhe yanyan 'e ma, -gblo -gbene -kpaat're 'e ta yrekpen- =noo. ⁴⁶ 'Yee- yromazi -yretbhe yanyan 'e 'bho bhla 'e 'e -din, 'ke Zesu -gbekanle 'egloole doo: «Eli, Eli, lama sabatani?» 'Bhe 'yi -le doo: «'An -Waanbhaa', 'an -Waanbhaa', -mele □kla 'bhe- 'ye 'η do -kplen □twa -a noo- ee?» ⁴⁷ Mee 'la zan mu -yaa -a -din 'bhe 'waati 'e ba, 'mu 'a -gbekanwli 'e 'male, 'ke 'mu 'a pele- doo: «-Ka 'ka 'tronbado doo, -yoo Eli 'sii zii'!» ⁴⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke -o do gele blaale- -ne 'yientenne 'fe -gblanluu -folu' -folu' 'e 'sile-, 'kee- 'bhe 'pale 'ke -ween yue 'tonle- 'le. 'Kee- 'bhe 'yrele togo gboon do yin 'lii, 'bhe- 'kee- 'bhe 'wlale Zesu 'lii 'kaa 'bhe 'bhe 'mi. ⁴⁹ 'Dun- -a -vin mu 'e pe doo: «'Koo- dula- doo, -doke' Eli nu nule a gole -za 'yi oo!»

⁵⁰ Zesu -gbekan' gbe dreewoa- 'egloole 'ezin-, 'ke -a niigole -a -yi. ⁵¹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'e ba, sogbe -gbene 'la dunle -yaa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e 'kpee yre 'la -o -yaa 'bhe sii «'Yre 'wenj 'wenj» 'bhe□la, 'bhe 'peedia- ple 'kee- da laanima, 'kee- nu 'tenle- 'traa. 'Bhe klele 'te, 'ke 'tre beenle-, 'bhe- 'ke vle -saa mu 'e -o -wile'. ⁵² Mee bu mu 'e 'liigwa-, 'bhe- mee -ledoolle mu 'la -gaa 'elwale gban -so, 'mu -bebe -bwela gale ba. ⁵³ 'Bhe- -o

* 27:35 27.35 Rome mu a 'tonj 'e ta, -srwase' mu 'la -ja Zesu gbaanle -yrigbeele 'e ta, 'bhe 'senj 'yaa- 'mu ni 'ke 'mu Zesu tape mu 'yicien- 'eke- ma. -O 'tete 'la -dwa -a tape mu 'e ta 'bhe win -le 'ke -o so -o -yicienle 'eke- ma 'elrele.

-pwela bu mu 'ε 'yi Zesu bwele 'ε blaan gale ba, 'ke -o nule-Zeruzalemu -wa 'ε 'kpee. Mεε -bebe -o □ya.

⁵⁴ 'Bhε klele 'tε, -srwase' -kunlii 'ε 'pegee -srwase' -vin mu 'la 'yaa-Zesu gooba 'ke -yoo -yribεεle 'ε ta, -o 'trε bεenyre 'la □ya, 'bhε 'pegee -za mu 'la 'kpen □kla -o -yre ma, 'bhεla- -zayi' -gblaana -gbene □klaa -o -yi. 'Bhεε- 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «Mεε 'lεε- 'yaa- 'ke -Waanbhaa' Gbe kpataakpa 'gbu 'ε 'bhεε- 'le!» ⁵⁵ Le 'srε mu 'la 'yaa-zi Galile 'trε 'ε ta 'ke 'mu bhɔ a ba, 'bhεε- 'ke 'mu □nwa -a zi Zeruzalemu, 'mu 'yaa- -a gbaa 'ε taglin- 'zi bhlo gbɔɔn ma. ⁵⁶ 'Woo- le mu 'ε 'ke mu -la 'tɔ -le -gε: Mari 'la da Magidala -wa 'ε ta, Zaki 'pegee Zozefu nεε Mari, 'bhεε- Zebede gbe ple 'ε Zaki 'pegee Zaan nεε.

Zesu binyre

(Maki 15.42-47; Luki 23.50-56; Zaan 19.38-42)

⁵⁷ Yromazi bhɔle, 'ke pezan do dale-Arimate -wa 'ε ta, -o -yaa 'bhε sii Zozefu, 'bhεε- 'bhε 'yaa-Zesu a -klanlane mu 'ε do 'le. ⁵⁸ 'Bhε 'yi, 'kee-gele- 'tε Zesu gbaa 'ε 'yrewole -janmatii Pilati ma. -Ayile, 'ke Pilati dɔle- gbaa 'ε 'nale- -la -a ni.

⁵⁹ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'kee- gbaa 'ε 'sile, 'bhεε- 'kee- sɔ drεε 'pu 'penpen do 'kpale 'bhε ma. ⁶⁰ 'Bhε blaana, 'kee-gele- -a binle bu -gluu drεε do 'yi. 'Yee- Zozefu 'gbu -le mεε mu □sia 'kaa 'mu 'bhε bu -gluu 'ε 'kwlee- -a ni vle -saa do 'yi. -E yanle 'kee- vle -kpuj -gbene do -bhllile', 'bhεε- 'kee- bu -gluu 'ε 'liitanle 'bhε 'le. 'Bhε blaana, 'kee- jilale. ⁶¹ 'Bhε 'waati 'ε ba, Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta, 'bhε 'pegee 'bhε 'too- Mari do 'ε, 'mu 'yaale -yaa bu 'ε 'lεma-.

Zesu bu 'ε gooba yaaza

⁶² 'Bhε ta tooklin- 'ε 'yi 'le, -yitre' yi 'ε ma pe mu 'ε magaanle blaana,

'ke 'sraka 'lεna -kunlii mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε -o gele- 'eke- zi Pilati ba. ⁶³ 'Bhεε- 'ke -wa pele- Pilati ni dɔɔ: «'O zan, 'yee- bhlanii- 'la bhe, -e -yaa -a -yre ma 'waati 'la ba, -ya □pia dɔɔ -e nu bwele gale ba, -a gale blaana -yrekpa' yaga mi ma. 'Bhε -jan 'ε 'bhε -o -li 'o 'kpee. ⁶⁴ -Ayile, -a pe -srwase' mu ni dɔɔ -o bo -a bu 'ε gooba -yrekpa' yaga ta, 'kooko- -yaa' -klanlane mu 'ε waa nu nule -a gbaa 'ε 'faanle-, 'bhεε- -wa pe -kɔɔa' mεε mu 'ε ni dɔɔ: «-E -bwela gale ba.» 'Ke 'bhε □kla, 'bhε bhla 'ε gblaana 'yi nu yale -e bhla -lwa mi 'la □pia 'bhε ni.» ⁶⁵ 'Bhε klele 'tε, 'ke Pilati 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Srwasε' 'ke mu -le -gε, -ka mu 'si -a gooba yaaza 'yi. -Ka ge 'bhεε- -kaa pe mεε mu ni 'mu bo a bu 'ε gooba 'bhii- -e sɔ 'ka ni gɔnε- 'la gbεen-» ⁶⁶ 'Bhεε- 'ke -o gele- yaale 'tε -a bu 'ε gooba. -O Rome mu a -bhleγγbe -gbene 'ε, 'bhε gbe blaana yɔɔn -kpalaa' bu -gluu 'ε 'liitan vle -kpuj 'ε ta, 'bhεε- -o piibhe kpele- -gbene do -yrela 'bhε ta. 'Bhε blaana, 'ke -srwase' mu 'ε 'yaale bu 'ε gooba.

28

Zesu bweyre gale ba

(Maki 16.1-8; Luki 24.1-12; Zaan 20.1-2)

¹ -Yitre' yi 'ε ta tooklin- yi 'ε 'le, 'kangɔple 'ε ma, zrwana 'tutu 'ε 'zi, 'ke Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta, 'bhε 'pegee 'bhε 'too- Mari, gele- bu -gluu 'ε taglinle. ² 'Bhε 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke 'trε bεenle- fangan- ma, 'bhεε- 'ke Mεεzan -Waanbhaa' a -mleke' do zinale 'kee- da lafle' ma. 'Bhεε- 'kee- bu -gluu 'ε 'liitan vle -kpuj -gbene 'ε 'bhllile- bu -gluu 'ε -gɔma', 'bhεε- 'kee- yaale' 'bhε vle -kpuj 'ε ta. ³ 'Yee- -mleke' 'ε wleyi' 'ε 'yaa- -bhi 'zi -yrayra 'bhii- mlekene do -bhigbeya 'ε gbεen-, 'bhεε- -a ta dune- 'ε 'yaa- fleε 'epu 'penpenle 'bhii- 'kwlen-

-buu' 'fleegbeyaya gbēen-.⁴ -Ayile, -gblaan 'kla gbē -yoo 'ε 'koo bu 'ε gooba mu 'ε 'yi, 'ke -o bēenle 'sanle -kpakpa, 'bhēε- 'ke -o 'srinle 'bhii- -o -gaa.⁵ 'Bhē klele 'tε, 'ke -mlεkε' 'ε -ya pele- le mu 'la □nwa bu 'ε taglinyε 'ε noo- 'mu ni doo: «'Ka mu laa -gblaanle'! 'An 'yaango- -o Zesu 'la -gbaanna -yrigbēεle 'ε ta, 'ka -o 'bhēε- -glin 'zi.⁶ Yaa -o -li -gε. -E -bwela gale ba 'bhii- -ya -pia 'ka ni gōnε- 'la gbēen-. -Ka nu -a gbaa 'kpayε- 'ε -glin -gε doo.⁷ 'Bhēε- -ka ge blaale- -a pe -yaa' -klanlānε mu 'ε ni doo -ε -bwela gale ba, 'bhēε- -e 'kan zii' 'ka 'lεε -so Galile 'klēn 'ε 'yi. 'Ka nu -a yeλε 'bhēε- =noo ye. 'N □nwa -jan 'la 'wolε- 'ka ni 'bhē -le bhe.»

⁸ 'Bhē klele 'tε, 'ke 'woo- le mu 'ε -o gole- blaale- bu 'ε -din, 'ke -o blasanle, 'bhēε- 'ke -o gele- -yee- -Jan 'Nrāle- 'ε 'pele- Zesu a -klanlānε mu 'ε ni. -Gblaan 'pegee yilabla -gbenε do -yaa -o zru ba.

⁹ -O nu bhla 'ε zi, Zesu bewza 'ε 'woyε- nōo-, 'ke Zesu 'klale -o ba blaale-, 'bhēε- 'ke 'bhē -o 'pubole dōo: «'Ka 'η -kenā!» 'Bhē klele 'tε, 'ke 'woo- le mu 'ε -woo mabēenle Zesu -din, 'bhēε- 'ke -wa gbale- -o 'kpō zenlele -a -lεε, 'bhēε- 'ke -woo gbē mu kpa -a gaan ma.¹⁰ 'Bhē 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele- -o ni dōo: «'Ka 'laa -gblaanle'! -Ka ge a pe 'η nēenε- mu 'ε ni 'kaa -o ge Galile 'klēn 'yi: -O nu 'η 'yeλε- 'bhēε- =noo ye.»

Zesu gooba mu 'ε 'wojan-

¹¹ Le mu 'ε 'yaa- ge 'zi 'waati 'la ba Zesu a -klanlānε mu 'ε ta, 'ke -srwase' mu 'la -o □bwa Zesu bu 'ε gooba, 'mu 'ke mu gele- -wa 'ε 'kpēε, 'bhēε- -za mu 'la 'kpen □kla -o -yε ma, -o 'mu 'kpen 'yigōonna 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε ni.¹² -Ayile, 'ke 'woo- *'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee 'gwlaan- gblaan mu 'ε -woo -lεkpale 'eke- ta. 'Bhēε- -o 'kpale do ma, 'ke -o -goli' kpu -gbenε do wlale- -srwase'

mu 'ε gbε □la.¹³ 'Bhēε- 'ke -o 'mu 'lεmazōnle dōo: «-Ka ge -a pe dōo 'o 'yaa- yi pla 'waati 'la ba -bi 'ε zi, -yaa' -klanlānε mu 'ε □nwa -a gbaa 'ε faanle-.¹⁴ 'Ali- 'ke -janmatii Pilati 'trōnbwa- 'yee- -za 'ε 'yi, 'o mōo 'gbu nu -janwole a ni, 'bhēε- 'o 'ka 'ngblo go -za 'yi.»

¹⁵ 'Bhē klele 'tε, 'ke -srwase' mu 'ε -o -goli' 'ε 'sile, 'bhēε- *'sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee 'gwlaan- gblaan mu 'ε -wa -pia -o ni -o -za yeke- 'la 'bhē kle -o 'bhēε- =kla. -Ayile, 'kee- san 'bhē yi 'ε ma, 'kee- nu 'tēnle- -zōn ma, 'bhē -jan 'ε □zian Zuufu mu 'ε 'kpen 'trōn 'yi.

Zesu 'pweyε- -yaa' -klanlānε mu 'ε ba

(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zaan 20.19-23; Kleza 1.6-8)

¹⁶ Zesu a -klanlānε -vin vu ta do 'ε (-amasrōyi Zudasi 'la 'yaa- -o vu ta ple mi 'ε le, bhē 'bhē 'gbu □dia) -ja Galile 'klēn 'yi vlε gōon do 'la -e 'bhē -zrōnna -o ni 'bhēε- 'wiin-.¹⁷ -O Zesu 'yele-, 'ke -woo 'kpō zenle- -a -lεε, 'bhēε- 'ke -wa gbale- -o 'seriwolele. 'Dun- -o 'ke mu laa 'mu 'kpale- -a -yi 'bhii- 'yele- 'kele-.¹⁸ 'Bhē 'yi 'tε, 'ke Zesu 'e 'mabēenle -o -din, 'ke -ya pele- -o ni dōo: «-Waanbhaa' -glōoya' 'kpen □naa 'η ni lafle' 'pegee 'trε ta.¹⁹ -Ka ge 'klēn 'kpen 'yi mu 'ε ta, 'bhēε- -ka -o kle 'an -klanlānε mu 'le. -Ka -o wiinjε' -yi ba -kōo' De -Waanbhaa' 'pegee -a Gbe, 'bhēε- Lii 'Wen 'ε 'tō 'yi.²⁰ 'Bhēε- 'mi 'ka mu -daanna -jan 'oo -jan mu 'la 'le, -ka -o daan 'mu 'kpen ta 'taawolele. -Kaa 'yaango- dōo 'η 'yoo- 'ka ba yikpensee ta, 'ke 'bhē ge 'tēnle- 'drunyan 'yan yi ma.»

MAKI -JAN 'NRALE- 'LA YƆNDIA-ZESU KRISI BA ZAYI' Maki a -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'ɛ ŋgblo

-Dele -yaa Maki 'le ɛɛ? -E -yaa Zesu Krisi a winbɔwo mu 'ɛ 'mu a 'bhɔŋba- mu 'ɛ do 'le. Maki -le -Jan 'Nrale- 'Sewɛ 'lɛɛ-yɔndia-. -A masii' 'to 'ɛ ɔyaa Zaan, 'bhɛɛ-'yee- 'pegee -a nɛɛ Mari -yaa da Zeruzalɛmu (Klɛza 12.12), 'bhɛɛ-'waa -za 'kedo- 'kpɔ do -a dɛ 'ɛ ba zayi'. 'Yee- Maki ɔnia -le -yaa 'ke Banabasi 'le (Kolosi 4.10). -E -ja -a ɔnia Banabasi 'pegee Pɔlu 'madɔle 'mu a -Jan 'Nrale- wole 'taa ɔlwa mi 'ɛ ta Antiosi -wa 'ɛ ta (Klɛza 12.25). Antiosi Zesu 'yi mu 'ɛ -woo 'seriwoa Pɔlu 'pegee Banabasi ma, 'bhɛɛ- -o -ploola -o ma dɔɔ -o ge -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wo 'klɛɛn 'bhɛɛke mu 'yi (Klɛza 13.1-3). 'Bhe -Jan 'Nrale- 'taa ɔlwa mi 'ɛ ta, 'yee- Maki -ja Pɔlu 'pegee Banabasi zi, 'bhɛɛ-boolazi, -e -gwa 'mu zi 'kee- niinale Zeruzalɛmu (Klɛza 13.5,13). Yi -'bhɛɛke' ta, Banabasi 'yee- Maki ɔsia, 'bhɛɛ- -o -ja -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wole- Sipru (Klɛza 15.37-39). Boolazi, Pɔlu 'pegee Pieri 'a ɔpia 'mu a 'letre mu 'ɛ 'yi dɔɔ 'yee- Maki ɔbhwa 'mu ba Rɔmu -wa 'ɛ ta (Filemɔ 24; 2 Timote 4.11; 1 Pieri 5.13).

-E -yaa' -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- =dia Romɛ Zesu 'yi mu -la 'kaama-, -e Zesu -zrɔnna 'ezin- 'bhii- 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' Gbe bhe do 'ɛ 'le, 'bhe 'pegee 'bhe -le 'ke Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ 'la ɔnwa yewole -Wangwlenbhaa -Waanbhaa' ni 'bhii- 'bhe a yewone 'le. -Waanbhaa' 'a winbwa-, 'kooko- -e nu bhaaplɛŋ mu go -za 'yi (Maki 10.45). Maki a -Jan 'Nrale- 'Sewɛ 'ɛ yaa -o 'egbenele 'bhii- -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ -vin yaga mu 'ɛ gbɛɛn-. -Yaa' 'sɛwɛ 'ɛ zisanɔyɛ 'ɛ

ɔnɔɔ, -e Zesu wiinɔfeyɛ -yi ba Mɛɛ Wiinɔfɛ' Mi Zaan 'kɔɔ, 'bhe 'pegee Zesu 'yidanyɛ -Setran' 'kɔɔ 'mu -zrɔnna -kɔɔ' ni (1.1-13).

-E -yaa' 'sɛwɛ 'ɛ 'yicienna -le -gbene ple: -A -le ɔlwa mi 'ɛ 'yi (1.14-8.26) Zesu Krisi yewole zisaan- Mɛɛzan -Waanbhaa' ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn- mɔkpen' 'yɛ ma Galile 'tre ta, -e 'bhe 'yipia- -kɔɔ' ni. 'Bhɛɛ- Zesu yaa -klanlɛne mu 'ɛ makwan gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhe ɔnɔɔ ye, 'bhe 'pegee -e 'sole- maza mu 'la ɔkla; 'bhɛɛ- -e gade mu -bebe 'bheela-, 'bhe 'pegee -e lii -yɔɔ' mu -gbian mɛɛ -bebe zi, 'bhɛɛ- -e mɛɛ mu -daanna -Waanbhaa' a -Jan 'ɛ 'le -glɔɔya' 'le, -e 'mu 'kpen 'yipia- 'ezin- -kɔɔ' ni.

-A -le ple mi 'ɛ 'yi (8.27-16.20), Maki 'a -zrɔnna -kɔɔ' ni 'bhii- Zesu -Waanbhaa' -weli- klosikwan 'ke 'bhe ge 'tenlɛ- 'bhe dele ma -yriɔgbɛɛle 'ɛ ta Zeruzalɛmu -wa 'ɛ ta. Maki -yaa zi 'bhii- -kɔɔ' 'kpen -kɔɔ' 'kpa 'a -yi 'bhii- Zesu -le 'ke -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le kpataakpa 'bhii- Romɛ -srwase- -kunlii 'ɛ 'bhe 'e ɔkpaa -a -yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe. Maki -jan sanɛ- -la ɔwoa -kɔɔ' ni Zesu bweza 'ɛ gale ba 'bhe ba zayi' (16.1-8). 'Bhela- -zayile, mɛɛ -vin mu 'ɛ 'mu 'a baan 'yipia- -kɔɔ' ni dɔɔ Zesu 'a 'gbu -zrɔnna -yaa' -klanlɛne mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ- -e -ja lafle' 'yi (16.9-20).

ZESU -O ZAN -WAANBHAA' A YE 'ɛ ZISANLɛ GALILE 'TRɛ TA

Mɛɛ Wiinɔfɛ' Mi Zaan -o Zesu 'nuza- 'lɛɛjanwo 'zi

(Matie 3.1-12; Luki 3.1-18)

¹ -Waanbhaa' Gbe Zesu Krisi ma -Jan -Nrale' 'ɛ zisaan- gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn-. ² -A yɔɔndeɛle -o -Waanbhaa' -lela' janwo mi Ezai a 'sɛwɛ 'ɛ 'yi dɔɔ:

«E 'trɔnbadoo doo, 'mi -Waanbhaa' nu 'an -toorodo mi 'ɛ

'winbɔle 'e 'lɛɛ zi magaan zayi'.

³-Yoo 'ke mɛɛ 'la zan -o -gbekan zii' 'egloole -kpe 'ɛ ta 'ke -ya pe mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ.

-Ka Mɛɛzan a zi 'ɛ magaan, -ka -yaa' zibhe mu 'ɛ 'ledɔɔ-!)

⁴'Bhe klegbeya do 'ɛ 'yi, Mɛɛ Wiɛnfe' Mi Zaan ɲnwa, -e -yaa -kpe 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -e -yaa mɛɛ mu 'ɛ wiɛnfe' zii' -yi ba. 'Ke -yoo wiɛnfele bhla 'la ba, -e -yaa pe -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'taawogbeya mu 'ɛ maniina 'ke 'ka 'ploo -za 'yoo-klele ma; 'bhɛɛ- 'ɲ 'ka 'wiɛnfe- 'tɛ -yi 'ɛ ba; 'kooko- -Waanbhaa' 'kaa- -za 'yoo- mu 'ɛ 'sroma- yan!» ⁵Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi mɛɛ mu 'ɛ 'kpen 'pegee Zeruzalemu mu 'ɛ 'kpen 'yaa-ge 'zi 'yee-Zaan ba. 'Ke -o -yaa yan -waa' -za 'yoo- mu 'ɛ 'pelele mɔkpen' 'yɛ ma, 'bhɛɛ- -e -yaa -o wiɛnfe 'tɛ Zrudɛn yue 'ɛ ba. ⁶'Yee-Zaan ta dune- 'ɛ 'tanle- -yaa 'ke 'yoonma 'ciɛ- 'le, 'bhɛɛ- 'fle 'sɛntru do dole -yaa -a 'saanla. -E -yaa -a 'gbu 'lɛbo- 'ke 'siesie- -gama 'pegee -ɔn 'yi -zɔ 'yɔn mu 'le. ⁷-E -yaa -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'wo zii' mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan nu nule 'mi blaɛn, 'bhe 'sole- 'yiya' 'mi ni, 'ali- -a wleyi' laa -o 'mi wleyi' ta 'ke 'mi 'ɲ makulaa 'bhɛɛ- 'an gaɛn ma -sawla bhle mu 'ɛ ploo, 'bhii- lu mu 'a kle gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe. ⁸'Mi -o 'ka 'wiɛnfe zii' -yi ba, 'duɲ- 'yee- nu 'ka 'palɛ 'ke Lii 'Wenɲ 'ɛ 'le.»

Zesu Krisi wiɛnfeɲɛ Mɛɛ Wiɛnfe' Mi Zaan 'kɔɔ

(Matie 3.13-17; 4.1-11; Luki 3.21-22; 4.1-14)

⁹'Bhe 'waati 'ɛ ba, Zesu -daa Galile 'tre ta -wa do ta, -o -yaa 'bhe sii Nazareti, 'bhɛɛ- -e ɲnwa Mɛɛ Wiɛnfe' Mi Zaan ba -a wiɛnfe' zayi' Zrudɛn yue 'ɛ ba. ¹⁰'E -yaa pwe zii' -yi 'ɛ ba bhla 'la ba, 'ke- lafle' 'liiploole yele-, 'bhɛɛ- 'ke Lii 'Wenɲ 'ɛ zinale -a ta 'bhii- -bhoolado maanne- do gbɛɛn-. ¹¹'Bhe yɛ do 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke -weli' do dale-

laanima 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'Bhi -le 'ke 'ɲ gbe 'la -za sɔ 'ɲ ni 'egbenɛle 'bhe 'le, 'bhɛɛ- 'bhi -le 'ɲ zrukpalaa kpataakpa.»

Zesu 'yidanyɛ -Setran' 'kɔɔ

¹²'Bhe blaɛn yɛ do 'kɔɔ 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke Lii 'Wenɲ 'ɛ gele- Zesu 'le -kpe 'ɛ ta. ¹³'Bhɛɛ- -e -yɛkpaɛ' mia ple 'ke -bi mia ple -la -gaa 'bhe ɲnɔɔ ye, 'bhɛɛ- -Setran' 'a 'yidaan- 'bhe 'waati 'ɛ ba. -E -yaa -ɔn 'yi wi mu 'ɛ 'plenɲ-, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ɛ ɲbhwa -a ba.

ZESU -O -WAANBHAA' YE 'ɛ 'WO ZII' GALILE 'TRE TA

Zesu -o -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii' Galile 'tre ta

(Matie 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴-O Mɛɛ Wiɛnfe' Mi Zaan 'kunle-, 'bhɛɛ- -o yanle -a ɔlele -kaso 'yi, 'ke Zesu gele- -Waanbhaa' a -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wole- Galile 'tre 'ɛ ta. ¹⁵-E -yaa -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'wo zii' mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Waati 'ɛ 'leswaɲ, -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya 'ɛ ɲbhwa 'ka -din, -ka 'ka zru niina- 'ke 'ka 'ploo- -za 'yoo- klele ma, 'bhɛɛ- -ka 'ka 'kpa -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'yi.»

Zesu -o -yaa' -klanlanɛ ɲlwa mu 'ɛ 'sii zii'

¹⁶'Bhe blaanta, -e -yaa 'kan zii' bhla 'la ba Galile -draa 'ɛ 'lezi-, 'kee- Simɔ 'pegee 'bhe 'nwagwɛn- Andre 'yele yɔɔ ɔn yɛ ɲnɔɔ -draa 'ɛ ba; -amasɔyi -o -yaa 'ke kaade mu 'le. ¹⁷Zesu pe -o ni dɔɔ: «-Ka nu do 'ɲ zi, 'bhɛɛ- 'ɲ nu 'ka klele 'ke mɛɛ mu 'kun mu 'le 'bhii- 'ka kaa mu kun gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.» ¹⁸'Bhe yɛ do 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke -o 'ploole -waa' kaade yɔɔ mu 'ɛ ma, 'ke -o gele- dɔle -a zi.

¹⁹-O 'bhɔle- 'ezin- sa -o 'lɛɛ-, 'ke Zesu Zebede gbe ple 'ɛ 'yele-, Zaki 'pegee 'bhe 'nwagwɛn- Zaan. -O -yaa' -yitakonɲ do 'yi 'ke -o waa kaade yɔɔ mu 'ɛ magaan. ²⁰'Bhe

yrɛ do 'ɛ ɲɔɔ bhe 'tɛ, 'kee- 'mu 'siile. 'Ke 'bhe mu 'mu dɛ Zebede 'pegee 'bhe a yewonɛ mu 'ɛ 'tole -yitakon 'ɛ 'yi, 'ke 'mu gele- dɔlɛ -a zi.

*Zesu lii -yoo' -gbian mɛɛ do zi
(Luki 4.31-37)*

²¹ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu 'pegee -yaa' *kɛlanɛ mu 'ɛ -o gele- Kapeɛmu -wa 'ɛ ta. 'Bheɛ- -yitrɛ' yi 'ɛ 'bhɔle-, 'kee- gele wlale Zuufu mu a daanfɛ' 'ɛ ɲla. 'Bheɛ- 'kee- mɛɛ mu 'ɛ daanle 'sanle. ²² Mɛɛ 'la zan -yaa 'mu 'trɔnkpa zii' -a ni, -e 'mu 'kpeelenia 'mu ma -yaa' mɛɛ daangbɛya 'ɛ 'le. -Amasroyi yaa -yaa -o daan 'zi 'bhii- *Tonj Daan mu 'ɛ -waa' mɛɛ daangbɛya 'ɛ gbɛn-, 'dun- -e -yaa -o daan 'zi 'bhii- 'sɛɲ -o mɛɛ 'la zan 'koo.

²³ 'Bhe yrɛ do 'ɛ ɲɔɔ bhe, 'ke lii -yoo' zan do 'pwele -a -yi -o plɛɲ- Zuufu mu a daanfɛ' 'ɛ ɲla, 'bheɛ- 'ke 'bhe -gbɛkanle 'sanle 'kree 'ke 'bhe 'a pe dɔɔ: ²⁴ «-Mɛle 'o mɔɔ 'pegee 'bhi 'plɛɲ- Nazareti mi Zesu? 'E ɲnwa 'o 'niyrɛ- -la nɔɔ- ɛɛ? Mi 'e dɔ kpataakpa, 'bhi -le 'ke Mɛɛ 'Wɛɲ 'la -daa -Waanbhaa' ba 'bhe 'le!»

²⁵ Zesu 'pɛɛnna- 'yee- lii -yoo' 'ɛ ta dɔɔ: «'E taga, 'bheɛ- 'e go mɛɛ 'lɛɛ- zi 'saanibhe!»

²⁶ 'Bhe klɛle 'tɛ, lii -yoo' 'ɛ go bhla 'ɛ zi, 'kee- mɛɛ 'ɛ bɛɛnle- -kpakpa 'kee- -gbɛkanle 'egɔɔle. ²⁷ Mɛɛ mu 'ɛ -o 'kpen 'liibhaala -o ma, 'fɔke -woo 'eke- -lɔkpale -saan dɔɔ: «-Mɛɛ pe -za -le -gee' ɛɛ? -Mɛ pe mɛɛ daangbɛya dɛɛ 'ɛ -dele -gee' 'sɛɲ 'le! 'Ali- -a dɔɔɔn' -janwo' lii -yoo' mu ni fangan- ma, 'bheɛ 'mu 'a 'weli- ma!» ²⁸ 'Bhe yrɛ do 'ɛ ɲɔɔ bhe, 'ke Zesu 'tɔbhɔleya 'ɛ zenle- Galile 'klɛɛn 'ɛ 'kpen 'yi.

*Pieri boole -bheeyrɛ'
(Matie 8.14-17; Luki 4.38-41)*

²⁹ -O 'pwele- *Zuufu mu a daanfɛ' 'ɛ ɲla, 'ke 'yee- 'pegee Zaki 'bheɛ- Zaan -o gele- Simɔ 'pegee

Andre mu ba 'fɛ 'lɛ ma. ³⁰ Simɔ boole yilale -yaa, 'bheɛ 'flɛ 'yi 'yaa- -la 'zi. 'Bhe yrɛ do 'ɛ ɲɔɔ bhe 'tɛ, 'ke -o 'bhe a gaza 'ɛ pele Zesu ni. ³¹ Zesu 'e 'mabɛɛnle -a -din, 'ke -ya 'kunle -a gbɛ ma, 'bheɛ- 'ke -ya 'lawɛnle. 'Bhe 'waati do 'kpɔ 'ɛ ba, 'ke -yaa' 'flɛ 'yila ga 'ɛ gole- -a ma, 'bheɛ- 'ke -yoo -lɛwɛɛ' kpo klɛle-.

Zesu gadɛ mu -bebe -bheela

³² 'Bhe yroma 'ɛ zi, -yretɛbhe baale' blaɛn, 'ke -waa' -wa 'ɛ ta mu 'ɛ 'nule -waa' gadɛ mu 'ɛ 'kpen 'pegee 'zina mu 'yaa- mɛɛ mu 'la zan zi 'mu 'le Zesu ni. ³³ -Wa 'ɛ ta mu 'ɛ 'kpen -o -lɛkpaa 'fɛ 'ɛ 'le ma. ³⁴ -Ga -gloɔn 'oo ga -gloɔn 'la 'yaa- mɛɛ mu 'ɛ ma, Zesu 'mu 'kpen 'bheela-. 'Bheɛ- 'ezin-, -e 'zina -bebe ɲgbian mɛɛ mu zi, yaa -yaa do 'zi 'a -la 'ke 'zina mu 'ɛ -janwo' yrɛ -srɔɔwo' -a 'koo, -amasroyi -e -yaa 'ke mɛɛ -gloɔn 'la 'le 'mu 'yaa- 'bhe dɔ.

*Zesu -o -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'wo
zii' Galile 'trɛ ta
(Luki 4.42-44)*

³⁵ Zrwan 'tutu 'ɛ zi, 'sani- yrɛ ma 'kanle- plɛɲ-, Zesu 'e 'wlɛnle-, 'kee- 'pwele 'fɛ 'ɛ ɲla, 'bheɛ- 'kee- gele- -a 'seriwɔle -bɔn 'yi yrɛ do ɲɔɔ.

³⁶ 'Bhe blaɛn sa, 'ke Simɔ 'pegee mɛɛ 'la zan mu -yaa 'yee- Zesu zi, 'mu gele- -a ziglinlɛ 'tɛ. ³⁷ 'Bheɛ- 'mu 'tɛnle- -a ma 'tɛ, 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «Mɔkpen' -o 'e -glin 'zi.» ³⁸ 'Bhe klɛle 'tɛ, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Koo' ge yrɛ -bhɛɛke' ɲɔɔ, kpɛma -wa mu 'ɛ ta, 'kooko- 'ɲ -Waanbhaa -a -jan 'ɛ 'ke 'wo 'ezin- 'mu ɲɔɔ ye. -Amasroyi 'ɲ ɲnwa 'bheɛ- 'kaama- 'trɛ 'lɛɛ- ta.» ³⁹ 'Bhe 'yi bhe, 'kee- gele- -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'wɔlɛ- Zuufu mu a daanfɛ' mu 'ɛ ɲla Galile 'klɛɛn 'yi yrekpen- =nɔɔ, 'bheɛ- 'kee- 'zina mu gbɛn mɛɛ mu zi.

*Zesu -kpaandɛ' mi do -bheela
(Matie 8.1-4; Luki 5.12-16)*

40 -Kpaandɛ' mi do 'e 'mabɛɛnna Zesu -din, 'ke -ya 'kpo zɛnle- Zesu -lɛɛ, 'bhɛɛ- 'kee- -sromabole 'bhe ni dɔɔ: «'Kee- =swa 'e ni, 'e sɔ 'ŋ 'bheele.» 41 -A -yɛn 'kpen ɔklaa Zesu ma, 'ke 'bhe 'e gbɛ 'trole -a ba, 'ke 'bhe 'e gbɛ 'kpale -a ma, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a pele- -a ni 'kaa: «'Nj -yoo -a zi 'bhii- 'e 'bhee-» 42 'Bhe yɛ do 'kpo 'ɛ ɔnɔɔ bhe, 'ke -a ma -kpaan 'ɛ gole-, 'ke -a 'fle klele- 'wɛŋ. 43 'Bheɛ- Zesu 'yaa- 'ploozii' 'a ma bhla 'la ba 'ke -ya -lɛmazɔnle dɔɔ: 44 «'E 'gbu 'klosikun 'dɛ, 'yaa 'bhe -jan 'ɛ 'wolɛ- mɛɛ 'kedo- 'kpo ni. 'Dun-ge 'sraka 'lɛna mi 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'yee- maglin- doo, 'bhɛɛ- *Moizi 'sraka 'la goza ɔpia -kpaandɛ' mu -bheezɛ' 'ɛ 'yi, 'bhe 'sraka 'ɛ go, 'kooko- 'ya zɔn mɔkpen' ni 'bhii- 'yaa- -kpaan 'ɛ -gwa.» 45 'Dun- 'yee- mɛɛ 'ɛ gele, 'ke -ya -bheezɛ' 'ɛ 'wonwonzenle, -asiikɔɔ Zesu 'laa -yaa sɔ wlale -li -wa 'kedo- 'kpee mɛɛ mu 'ɛ yɛ ma. -Ayile -ɛ ɔbwa -bon 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- mɛɛ mu 'ɛ 'yaa- da 'zi yɛkpen- =nɔɔ 'ke -o ge 'tenlɛ- a ma 'bhe ɔnɔɔ ye.

2

Zesu -flugba do -bheela (Matie 9.1-8; Luki 5.17-26)

1 -Yɛkpaan 'dama 'kanle- blaɛn, 'ke Zesu 'nule 'ezin- Kapɛnɔmu. Mɛɛ mu 'ɛ -wa male 'kaa -yoo 'fɛ 'lɛ ma, 2 'ke mɛɛ 'srɛ 'lɛdo- nule- -o 'lɛkpale 'ɛke- ta 'fɛ 'ɛ ɔla -a zi, -asiikɔɔ 'kanyɛ- laa -yaa sɔ -srɔɔwole 'fɛ 'ɛ 'lii. 'Bheɛ- Zesu 'yaa- -Waanbhaa' -a -jan 'ɛ 'wo zii' -o ni. 3 'Bhe ɔnɔɔ bhe, 'ke mɛɛ yizizɛ nule- -flugba do 'le -a ba yɔ do 'yi. 4 'Bhe mɛɛ mu 'ɛ waa 'sɔlɛ- gele- 'tenlɛ- Zesu ma -trɛɛ, 'ke -wa zɔn 'bhe ni -zamaa' 'ɛ 'kɔɔ. 'Bhɛla- -yile, 'ke -woo wlayɛ do klele- 'yee- Zesu 'yaa- 'fɛ 'la ɔla 'bhe 'wiinj-. 'Bheɛ- 'ke -o -flugba' 'ɛ 'pegee -a 'yila- yɔ -ɛ zinalɛ 'bhe yɛ 'ɛ ɔnɔɔ bhle ma. 5 Zesu 'a

'yɛle- 'bhii- -woo -kpaan -a 'yi, 'bhii- -ɛ sɔ -flugba 'ɛ 'bheele, 'ke -ya 'pele 'yee- -flugba 'ɛ ni 'kaa: «'Nj 'nɛ, 'ŋ 'yaa- -za 'yoo- mu 'ɛ -sroma -yaan.» 6 'Bhe ɔnɔɔ bhe, 'Tonj daan mu 'la 'yaale- -yaa 'fɛ 'ɛ ɔla -zamaa' 'ɛ 'plɛŋ- 'ke 'mu 'a pele- 'mu 'kpee 'tɛ dɔɔ: 7 «-Mɛle -kla 'bhɛɛ- 'gwlaan- 'lɛɛ- -yoo -janwo' zii' -gee' ɛɛ? -E -Waanbhaa' 'tɔsɛ ma jan -la wo 'zi bhe. Bhaaplɛŋ 'ɛ -de 'gbu -le sɔ mɛɛ mu a -za 'yoo- mu -sroma 'yanle 'ke ya 'ɛ go -Waanbhaa' do -kplɛn ba ɛɛ?» 8 'Bhe yɛ do 'ɛ ɔnɔɔ bhe, 'ke Zesu -o 'kpeejan- 'ɛ dɔle-. 'Bheɛ- 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: «-Mɛle -kla 'ka -o 'bhe -jan -glɔɔn 'ɛ dan 'zi 'ka 'kpee ɛɛ? 9 'Woo- -za plɛ 'gbu 'lɛɛ- -o -dele 'ɛdile ɛɛ, -a pele -flugba 'ɛ ni dɔɔ 'ŋ -yaa' -za 'yoo mu 'ɛ -sroma -yaan taa- -a pele -a ni dɔɔ -ya -wɛn ɛɛ, 'bhɛɛ- -ɛ 'taawo- ɛɛ? 10 'Dun- 'ŋ 'yoo- -a zi 'kaa- 'yaango- 'bhii- -za 'yoo- mu -sroma 'yan 'sɛŋ -o 'mi Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ ni 'trɛ 'ɛ ta -gɛ.» 'Bhe 'yi 'ke -ya pele- -flugba' 'ɛ ni dɔɔ: 11 «'Mi 'gbu pe ni dɔɔ: 'E 'wɛn-, 'e 'yila- yɔ 'ɛ 'si, 'bhɛɛ- ge 'e ba -lɛ ma!» 12 'Bhe yɛ do 'ɛ ɔnɔɔ bhe, 'ke -flugba 'ɛ -ya -wɛnle', 'ke -ya yila- yɔ 'ɛ binale, 'bhɛɛ- 'kee- 'pwele mɔkpen' 'yɛ ma. -O 'kpen 'liibhaa gbɛ -yoo 'ɛ 'kɔɔ -o ma 'ke -o -Waanbhaa' 'tɔbhɔle, 'ke -wa pe dɔɔ: «'Waa 'bhe -za 'lɛɛ 'bhe 'yansi kleɣɛ yɛle -lido'.»

Zesu Levi 'sii zii' dɔɔ -ɛ nu dɔ -a zi

(Matie 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu gele- 'ezin- Galile -draa 'ɛ 'lɛ ma. 'Bheɛ- 'ke eyee- -zamaa' 'srɛ -gbɛnɛ do 'ɛ 'kpen gele- -a zi 'bhe ɔnɔɔ ye; 'bhɛɛ- -ɛ ɔbwa 'bhe mɛɛ mu 'ɛ daanle ma. 14 -A 'kan bhla 'ɛ zi, 'ke -a -yɛkpaale Alife gbɛ Levi 'yaale- ma 'nisra gbawo 'fɛ 'ɛ ɔla. -E pe 'bhe ni 'kaa: «'Nu dɔ 'ŋ zi!» 'Bheɛ- 'ke Levi 'ɛ 'wɛnle-, 'kee- gele- dɔle Zesu zi. 15 'Bhe 'yi bhe 'tɛ, 'ke

Zesu gele- pɛbhlele 'yee- Levi a 'fɛ 'ɛ ɔla. 'Nisrakun mu -bebe 'pegee mɛɛ 'joo 'yoo- 'ke mu 'pegee 'yee-, 'bhɛɛ- 'yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'yaa- pɛbhle 'zi 'eke- zi, -amasroyi -o 'srɛ 'ɛ dɔle -yaa zi. ¹⁶ 'Dun- 'Tonj daan mu 'la 'yaa- Farizi mu -lɛdo' 'ɛ ba, 'mu 'yrekpale Zesu ma pɛleyrɛ 'ɛ ɔnoo 'ke 'nisrakun mu 'ɛ 'pegee mɛɛ 'joo 'yoo- mu 'ɛ 'le, 'ke -wa pele- 'yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni 'kaa: «-Mele ɔkla 'bhɛɛ- 'ka daan mi 'ɛ 'pegee 'nisrakun mu 'ɛ, 'bhɛɛ- mɛɛ 'joo 'yoo- mu 'ɛ -woo pɛbhle 'zi 'eke- ta ɛɛ?» ¹⁷ Zesu -o wojan 'ɛ 'male, 'ke -ya pele- -o ni dɔo: «Mɛɛ 'klenyawole mu maza laa -o -laanɛkpa mi ma, 'fo gade mu. 'Naa 'nule- mɛɛ 'la zan mu -o 'gbu ye 'bhii- mɛɛ -lɛdɔɔle mu 'mu 'siiyre- =noo, 'dun- 'mi ɔnwa mɛɛ 'la zan mu 'mu 'gbu ye 'bhii- -za 'yoo- kle mu 'mu -la 'siiyre- noo.»

Mɛɛ mu 'ɛ -o Zesu -lɔɔkpa' zii' 'sunjwala 'ɛ ba zayi'

(Matie 9.14-17; Luki 5.33-39)

¹⁸ Yi do ta, Mɛɛ Wiinjfe' Mi Zaan a -klanlanɛ mu 'ɛ 'pegee Farizi mu 'ɛ 'yaa- 'sunj 'yi. 'Bhɛɛ- mɛɛ 'ke mu ɔnwa Zesu -lɔɔkpaɛ dɔo: «-Mele ɔkla 'bhɛɛ- Zaan a pɛ -klanlanɛ mu 'ɛ 'pegee Farizi mu 'ɛ -waa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo 'sunj 'yi, 'bhɛɛ- 'dun- 'yaa- pɛ -klanlanɛ mu 'ɛ waa -o 'sunj 'yi ɛɛ?» ¹⁹ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔo: «Le dɛɛ -noo 'ɛ 'bhɛgwɛn- mu 'ɛ sɔ 'sunjwale 'ke le dɛɛ -noo 'ɛ 'bhe -o -o -din 'waati 'la ba ɛɛ? Waa sɔ 'bhe klele-, 'ke le dɛɛ -noo 'ɛ 'bhe -o -o -din 'waati 'la ba, waa sɔ 'sunjwale. ²⁰ 'Dun- 'bhe 'waati -o zan bhɔle, 'ke le dɛɛ -noo 'ɛ gole -yaan -o -din. 'Bhe 'waati 'ɛ ba, -o nu 'sunjwale 'te.»

²¹ «Mɛɛ do 'kpo 'laa sɔ dune- gwe -yisrale 'ke sɔpee' dɛɛ 'le. 'Kee- 'bhe ɔkla, sɔpee' dɛɛ 'ɛ 'wlayrɛ- noo- 'eke- ta, -e nu dune- gwe 'ɛ 'bhe sɔ 'ɛ -glaanle' 'bhɛɛ- -e 'bhe 'peede-. 'Bhɛɛ- dune- gwe 'ɛ nu 'peedele 'ezin-, 'ke 'bhe kan -a

'peedeɣrɛ -lwa 'ɛ ta. ²² 'Ezin-, mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa sɔ -wɛɛn dɛɛ 'klale wi 'fle 'floko gwe mu 'yi, 'bhɛɛ- -e 'mu 'liitan-. 'Kee- 'bhe ɔkla, -wɛɛn dɛɛ 'ɛ 'pliyyrɛ- noo-, -e nu 'floko gwe mu 'ɛ 'peedele, 'bhɛɛ- 'yee- -wɛɛn 'ɛ klalaa' 'trɛ ma. 'Dun- -o -wɛɛn dɛɛ 'ɛ 'kla wi 'fle 'floko dɛɛ mu -la -yi.»

Zesu -jan -gboon la ɔwoa -yitrɛ' yi 'ɛ ba zayi'

(Matie 12.1-8; Luki 6.1-5)

²³ -Yitrɛ' yi do ma, Zesu 'pegee mɛɛ 'ke mu -yaa 'kan zii' ble gba mu 'yi. 'Bhe ɔnoo bhe, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -o dɔle- ble -vlo mu 'la 'yaa- zibhe 'ɛ 'trɔn ta 'mu bhe mu 'ɛ 'srɔnle- ma, 'ke -o 'mu -gloɔ -o 'koo, 'bhɛɛ- -o 'mu bhe mu 'ɛ bhle. ²⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Farizi mu 'ɛ -wa pele- Zesu ni dɔo: «'E 'yrekpa, -mele ɔkla 'bhɛɛ- 'yaa- -klanlanɛ mu 'ɛ -woo ble bhe mu 'ɛ 'srɔn zii' 'ke -woo bhle ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'dun-, -kooa' 'tonj 'ɛ ta, waa 'bhe -za -gloɔn 'ɛ kle -yitrɛ' yi ma.» ²⁵ 'Bhe ɔnoo bhe, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni dɔo: «-Bhɛngbe Davidi -za 'la ɔkla 'elwale -sɔ, 'ka mu laa 'bhe -za 'ɛ tapele -lido' ɛɛ? 'Nj bhe, -yrekpaa' do, gboon 'yee Davidi 'gbu 'pegee -a zi mɛɛ mu 'ɛ ɔdia, 'bhɛɛ- pele 'kedo- 'kpo 'laa -yaa -o 'koo. ²⁶ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, Abiataa -le -yaa 'ke 'sraka 'lena mu a -kunlii gbalaan 'ɛ 'le. -O 'bluu mu 'la -gwa 'ke sraka 'le -Waanbhaa' ni, -kooa' 'tonj 'ɛ ta, mɛɛ -bhɛɛke' do 'kpo 'laa -yaa sɔ 'mu bhlele' 'ke -yaa 'e go 'sraka 'lena mu do -kplen ba. 'Dun- 'yee- Davidi ɔwlaa -Waanbhaa' gba 'fɛ 'ɛ ɔla, 'bhɛɛ- -e 'bhe 'bluu mu 'ɛ ɔbhla, 'bhɛɛ- -ya 'ke ɔnaa -a zi mu 'ɛ ni.» ²⁷ 'Bhe blaana, Zesu pe -o ni 'ezin- 'kaa: «-Waanbhaa' -yitrɛ' yi 'ɛ ɔkla bhaapɛn -la -nrayiza 'yi, 'dun- yaa bhaapɛn klele -yitrɛ' yi -zayi'. ²⁸ 'Bhela- -yile, Bhaapɛn Gbe 'ɛ 'bhe -le 'ke -yitrɛ' yi 'ɛ zan 'le.»

3

Mεε gbε 'kwlanle- do -bheeyrε'
Zesu 'koo -yitrε' yi do ma
(Matie 12.9-14; Luki 6.6-11)

¹ Zesu wla gbε drεεwoa- *Zu-
ufu mu daanfε' 'ε □la. Mεε gbε
'kwlanle- do -yaa 'bhe yrε 'ε □noo
ye. ² Farizi mu 'ε 'yaa- Zesu
klosikun zii', 'koko- 'kee- 'bhe mεε
gbε 'kwlanle- 'ε 'bheela- -yitrε' yi
'ε ma, 'bhεε- -o la -a ta doo yaa
-yitrε' yi 'toŋ 'ε 'klosikunle. ³ Zesu
pe mεε gbε 'kwlanle- 'ε ni: «'E
'wlen-, 'bhεε- nu dula- mōkpen'
'plen- -ge!»

⁴ 'Bhe blaen, 'ke Zesu -o
-lrokpale dōo: «-Yitrε' yi 'ε ma,
-a 'seŋ -o mεε ni 'kee- -za 'wlan
kle mεε ni taa- 'kee- -za 'yoo- kle
mεε ni εε, 'bhεε- -a 'seŋ -o -a ni
'kee- mεε go -za 'yi taa- 'ke -ya to
'bhεε- -e ga εε?» -O -kpen tagale
□bwa. ⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -ya -yrε
'mlingole -o ta -a zrupliile 'le.
'Bhεε- 'ke -ya wleyisriwole -o zru
-yooya' 'ε ma. 'Bhe klele 'te, 'ke -ya
'pele- mεε gbε 'kwlanle- 'ε ni: «'E
gbε 'ε 'yisron!» 'Ke -ya 'yisronle,
'bhεε- 'kee- -bheele'. ⁶ Farizi mu
'ε 'pwele- Zuufu mu a daanfε' 'ε
□la, 'bhe yrε do 'ε □noo bhe, 'ke -o
'pegee -bhleŋge Erōdi Antipasi a
mεε -lεdo' 'ε -woo -lekpale 'eke- ta,
'bhεε- -woo 'eke- -ya Zesu deza 'ε
'yi.

-Zamaa' 'srε do -o zan Zesu ba

⁷ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'pegee
-yaa' -klanlāne mu 'ε -o gele- Galile
-draa 'ε ba -yrε ta. 'Bhe 'yi 'te, 'ke
-zamaa' 'srε -gbεne do gele- -o zi
'bhe □noo ye. Mεε 'ke mu -daa
Galile 'klēn 'ε 'yi, -a 'ke mu -daa
Zude, ⁸ -a 'ke mu -daa Zeruzalemu,
-a 'ke mu -daa Idume, -a 'ke mu
-daa Zrudēn yue ba -yrεta' -wa mu
'ε ta, -a 'ke mu -daa fō Tiri 'pegee
Sidōn 'trε mu 'ε -din -wa mu 'ε ta.
'Bhe -zamaa' 'srε -gbεne do 'lεε-
=nwa Zesu -glinle', -amasrōyi, -e
-za mu 'la 'kpen □kla, -o 'mu □maa.

⁹ Zesu pe -yaa' -klanlāne mu 'ε ni
'kaa -o -yitakon 'ne do mabēen -a
-din -zamaa' 'ε -zayi', 'koko- mεε
mu 'ε waa nu 'pale- 'ŋ ta. ¹⁰ Wlan
'ε ni, Zesu 'yaa- mεε -bebe 'la 'bhe
zii' bhe, -asiikoo ga -yaa mεε 'la za
mu 'kpen ma, 'mu 'yaa- 'pa zii' -a ta
'mu gbε yan zayi' -a ma. ¹¹ Lii -yoo'
mu -yaa mεε 'la zan mu zi, 'ke 'mu
'yaa- -a ye, 'mu -yaa nu 'mu 'kpō
zenle -a -lεε, 'bhεε- 'bhe mu -yaa
-gbekan' 'ke -wa pe dōo: «'Bhi -le
'ke -Waanbhaa' Gbe 'ε 'le.» ¹² 'Dun-
Zesu 'yaa- -yran 'zi -o zi 'egloole
dōo: «'Ka 'laa 'ŋ ta 'pwele- dōo 'mi
-le 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'ε 'le.»

Zesu -yaa' winbōwo mu vu ta
plε 'ε makun' zii'

(Matie 10.1-4; Luki 6.12-16)

¹³ 'Bhe blaanta, 'ke Zesu gele-
'sanle- vlε goon do wiin-, 'bhεε-
-e -yaa mεε 'la zan mu zi, -e
'mu 'siila; 'bhεε- 'mu □nwa -a
ba. ¹⁴ -E mεε vu ta plε -la
makwan- -o ba, 'koko- 'mu bo
a -din. ¹⁵ 'Bhεε- 'kee- sō 'bhe
mu 'winbōle -Waanbhaa' a -jan
'woyre- noo-, 'bhεε- -e 'seŋ □naa
'mu ni 'ke 'mu 'zina mu -gbin mεε
mu zi. ¹⁶ -E mεε vu ta plε 'la
makwan- 'mu 'tō -le -ge: Simō,
-e 'bhe 'tokpaa- Pieri, ¹⁷ 'bhεε-
Zebede gbe plε Zaki 'pegee 'bhe
□nwagwlen Zaan, -e 'mu 'tokpaa-
'ezin- Boanεgezi, 'bhe 'yile-:
-gblāŋ' gbe mu. ¹⁸ 'Bhεε- Andre
'pegee Filipu, Batremi 'pegee
Matie, Toma 'pegee Alife gbe Zaki,
Tade 'pegee Simō ('bhe 'la 'bhe
'yaa- 'bhe a 'klēn -vavade bhe),
¹⁹ 'bhεε- Zuda Isikarioti, 'yee- 'la
'yaa nu Zesu 'lenale 'bhe 'soonnii
mu 'ε ni.

Zesu ba 'fa □la mu 'ε -nwa -a
'kunle-

²⁰ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'pegee
-yaa' -klanlāne mu 'ε -o nule-
'fε 'le ma, 'ke -zamaa' do nule-
-o zi 'ezin-, -asiikoo -waa -yaa
pebhleyrε -srōowo' -o 'koo. ²¹ 'Bhe

klele 'te, -yaa' fa -la mu 'e 'mu 'bhe 'male-, 'ke 'mu gele- -a 'kunyre- nɔɔ-, -amasɔyi -o -yaa pe 'zi 'kaa -a ŋgblo -wlenna.

Zesu pe dɔɔ -yaa pe fanjan- 'e 'bhe 'laa da -Setran' ba
(*Matie 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10*)

²² 'Toŋ daan mu 'la -daa Zeruzalemu, 'mu 'yaa- pe 'zi dɔɔ: «Beezebuli, ('bhe 'yi -le 'zina mu -kunlii' gblaana), 'bhe -le 'yee- Zesu zi. 'Bhe- 'bhe -le 'zina mu -gbin 'seŋ na zii' -a ni.» ²³ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu -o 'siile-, 'bhe- 'kee- janwole 'o ni -gɔɔn mu 'yi gɔne- 'lee- 'bhe- gbɛen- dɔɔ: «-Setran' sɔ -a 'gbu -gbinle' 'nale- -a ma ee? ²⁴ 'Ke -bhleŋgbe do a 'kleen 'yi mɛe mu 'e gwledan 'eke- ba, 'bhe -bhleŋgbe 'kleen 'e yaa sɔ -mole'. ²⁵ 'Bhe- 'ke 'fe do -la mu gwledan 'eke- ba, 'bhe 'fe 'e wi. ²⁶ 'Bhe klegbɛya do 'e 'yi, 'ke -Setran' wlenna- -a 'gbu ma, 'bhe- 'kee- gwledan -a 'gbu ba; 'yee- Setran' 'gbu -a -gloɔya' 'e yaa sɔ -mole', 'bhe- -e yan.»

²⁷ «'Ke mɛe do -o -a zi 'bhii- -e ge wla fanjan- mɛe do ba 'fa □la, 'bhe- -e 'bhe 'kɔɔpe- mu faan, 'ŋ bhe, -e 'bhe mɛe 'e gbɛ 'pegee 'bhe gaan mu 'e yre 'pe. 'Bhe- 'kee- yaan 'bhe yrelele 'pe, 'bhe- -a gbɛsɔ 'bhe fanjan- mɛe 'e 'bhe a 'fa -la pe mu 'e 'faanle ta. ²⁸ Wlan 'e ni, 'mi pe 'ka ni dɔɔ: -Waanbhaa' nu bhaaplɛŋ mu a -za 'yɔɔ- mu 'e 'kpen -sroma 'yanle-, 'ke 'bhe ge 'kpale- -wa 'tɔsie ma jan 'mu 'la 'kpen □woa 'mu ta. ²⁹ 'Dun- 'ke 'bhi 'la □jan 'yɔɔ- =woa Lii 'Weŋ 'e ma, -Waanbhaa' laa nu 'bhe -za 'yɔɔ- 'e 'sroma- 'yanle -titi, -amasɔyi 'bhe -za 'yɔɔ- 'kwe 'e nu bole 'e wiin- 'yikpensee ta.»

³⁰ Zesu -janwola 'Toŋ daan mu 'e ni 'bhe gbɛen- bhe, -amasɔyi 'mu 'yaa- pe 'zi dɔɔ lii -yɔɔ' -o -a zi.

Mɛe 'la zan mu -o 'ke Zesu a 'fa -la mu -zeze 'gbu 'e 'le

(*Matie 12.46-50; Luki 8.19-21*)

³¹ Zesu 'yaa- bhla 'la ba 'bhe yre 'e □nɔɔ, 'ke -a nɛe 'pegee -a □nwagwlen' mu 'e 'nule. -O -dulaa' 'pɛlii-, 'bhe- 'ke -o mɛe winbole -a 'siiyre- nɔɔ-. ³² -Zamaa' 'mliŋgole yaale -yaa 'yee- Zesu zi, 'bhe- -wa □pia -a ni dɔɔ: «Dula- doo, 'e nɛe 'pegee 'e □nwagwlen' mu 'e, 'bhe- -e 'nwale- mu 'e -woo 'pɛlii-. 'Bhe- -o maza 'e ma.» ³³ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «-Dele 'ke 'ŋ nɛe 'pegee 'ŋ nɛenɛ- mu 'e 'le ee?» ³⁴ 'Ezin- 'ke -ya -yre 'mliŋgole -a zi mɛe mu 'e ta, 'bhe- 'ke -ya pele- 'kaa: «'Ŋ nɛe 'pegee 'ŋ nɛenɛ- mu 'e 'wole- -ge. ³⁵ Wlan 'e ni, 'ke mɛe 'oo mɛe 'la -Waanbhaa' zru maza kle, 'bhe zan -le 'ke 'ŋ nɛe 'pegee 'ŋ nɛenɛ-, 'bhe- 'ŋ nɛe -ne le 'e 'le.»

4

Pe bhe bo mi ma -gɔɔn

(*Matie 13.1-9; Luki 8.4-8*)

¹ 'Ezin-, Zesu -dwa mɛe mu 'e daanle ma Galile -draa 'e gɔɔna. 'Bhe- -zamaa' 'srɛ -gbɛnɛ do □nwa 'mliŋgole a zi, -asiikɔɔ -e -ja yaale -yitakonɔ do 'yi, 'bhe -yaa -yi 'e ta, 'bhe- -zamaa' 'e 'yaale- -yaa -yi 'e gɔɔna. ² -E -yaa -o daan 'zi -za -bebe 'le -gɔɔn mu -la -yi, 'bhe- -e -yaa -o daan 'zi bhla 'la ba -ya □pia -o ni dɔɔ: ³ «-Ka 'ka 'tronkpa 'ŋ ni doo: Pe bhe bo mi do -ja pe bhe boyre nɔɔ-. ⁴ -E -yaa pe bhe mu 'e bo 'zi bhla 'la ba -yaa' gbabhe 'e ta, 'ke pe bhe mu 'e 'ledo- 'klaale zibhe 'e 'lezi-, maanɛ- mu 'e -daa 'ke 'bhe mu 'mu 'bhlele. ⁵ -A -le -bhɛke' do -klalaa' vle gloglo mu 'yi, 'bhe- 'tre kplankplan laa -yaa -o -la. Pe bhe mu 'e -o □bhwa -gun blaale-, 'dun- -o 'sɛnɛ 'laa gele 'tre 'yi 'egboonle. ⁶ -Yrete' 'pɛenle- -saan bhla 'la ba, 'ke -yoo diin -ne mu 'e dele-, 'ke -o gale-; -amasɔyi -o 'sɛnɛ mu 'e waa

geyre -sroowole 'tre 'yi 'egboonle vle mu 'e 'koo. ⁷ Pɛbhɛ mu 'e 'ledo-klalaa' lere mu 'e yi. -O 'pegee lere mu 'e ɔbhwa 'eke-zi, 'ke lere 'mu 'e 'kpale -o ta, 'bhɛɛ- 'ke 'mu -o -dewole. 'Bhɛɛ- waa 'solɛ- -o bhaa klele-. ⁸ Pɛbhɛ 'e 'ledo-ja -klalaa' 'tre ti 'yi. 'Bhɛɛ- -o ɔbhwa 'elrele, 'ke -o gbaandele, 'bhɛɛ- 'ke -woo -bhaale'. -O diinj do 'bhe bhaa mia do bhe vu ɔkla, -o diinj -bhɛɛke' do 'bhe bhaa mia yaga ɔkla, 'bhɛɛ- -o diinj -le -vindo' 'e 'bhe bhaa -keme do ɔkla.» ⁹ Zesu 'pe -o ni doo: «'Ke -a -yima' 'tron -o mee 'la zan ngblo ma, -ya -yima'!»

-Mee ɔkla 'bhɛɛ- Zesu -o -gɔɔn mu bo 'zi ee?

(Matie 13.10-17; Luki 8.9-10)

¹⁰ Zesu 'e 'plengwa- -zamaa' 'e ma bhla 'la ba, mee 'la zan mu 'mlingole -yaa -a zi 'mu 'pegee -yaa' *-klanlanɛ vu ta ple 'e 'mu 'a -lrokpaa doo: «-Gɔɔn mu 'e 'yi -o 'nale- ee?» ¹¹ 'Bhe klele 'te, ke Zesu 'a zikpale -o ni doo: «'Ka mu 'la 'ka -o 'ka 'tronkpa zii' 'ɲ ni, -Waanbhaa' -yaa' -bhlengebeya gaanyiza mu 'e doleya 'e ɔnaa 'ka mu -la ni. 'Dun- mee -vin mu 'e, 'ɲ -za mu 'e kpen wo 'mu ni -gɔɔn mu -la -yi, ¹² 'kooko-,

'ke -woo -yrekpaa -o ta 'elrele, waa so -o yele-, 'bhɛɛ- 'ke -woo ɔmaa -o 'tron 'le, waa so -o -yimale;

'kebhlaale waa nu -o zru niinale -Waanbhaa' ba, 'bhɛɛ- 'bhe 'laa -waa' -za 'yoo- mu 'e -sroma yan.»

Zesu -o pɛbhɛ bo mi 'e ma -gɔɔn 'e 'yipe zii'

(Matie 13.18-23; Luki 8.11-15)

¹³ Zesu pe -o ni doo: «'Ka 'laa -gɔɔn 'leɛ- 'bhe 'yimale ee? 'Bhɛɛ- 'ka nu -gɔɔn -vin mu 'e 'yimale 'nale- -a ma ee?» ¹⁴ Pɛbhɛ bo mi 'e 'bhe -o 'bhii- mee 'la zan -Waanbhaa' a -jan 'e bo. ¹⁵ Pɛbhɛ mu 'la -klalaa' zibhe 'e 'lezi- 'bhe 'yi -le doo mee 'la zan mu -Waanbhaa'

a -jan 'e ɔmaa, 'bhɛɛ- 'ke -Setran' 'nule 'bhe yre do 'e ɔnoo bhe blaale-, -o 'bhe -jan 'la ɔkpa -o 'kpee 'bhe gole. ¹⁶ 'Bhe klegbeya 'e 'yi, pɛbhɛ -bhɛɛke' mu 'la -klalaa' vle gloglo mu 'e 'yi, 'bhe mu -o 'bhii- mee 'la zan mu 'ke -o -Waanbhaa' a -jan ɔmaa, -o do -a ɔla 'bhe yre do 'e ɔnoo bhe blaale- 'ke -o zrukpaale 'le. ¹⁷ 'Dun- -Waanbhaa' a -jan 'e 'bhe 'laa 'bhe 'sene gbaan -o zru 'e 'yi. -Woo kpa 'bhe 'yi 'waati sa ba, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'trebhɔle -saan, 'bhe 'pegee 'ke -o -yrenkpale -saan -o ta bhla 'la ba -Waanbhaa' a -jan 'e -zayi', 'bhe yre do 'e ɔnoo bhe -o ploa a ma. ¹⁸ Mee 'ke mu -o 'bhii- lere mu 'la pɛbhɛ mu 'e -klalaa' 'mu 'yi. 'Ke -o -Waanbhaa' a -jan 'e ɔmaa -o do -a ɔla. ¹⁹ 'Bhɛɛ- -o blina- yien bo yikpen- ta 'drunyan 'leɛ- 'yi pe mu 'e -zayi'. -O bhla ma -naflo mu -glin, 'bhe 'pegee -o zru bhɔle kle pe -gloɔn 'e 'kpen ma, -Waanbhaa' a -jan 'e yaa boyre -sroowo' -o zru 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- -o ma. ²⁰ Mee 'ke mu -o 'bhii- 'tre ti -lrele' 'la 'ke pɛbhɛ mu 'e -klalaa' 'bhe ta. 'Ke -o -Waanbhaa' a -jan 'e ɔmaa, -o do a ɔla, 'bhɛɛ- -o 'bhe 'yizakle: Mee 'ke mu 'bhe 'yi za -lrele' kle -gloɔn mia do 'bhe vu, mee -bhɛɛke' mu 'bhe 'yizakle -gloɔn mia yaga, 'bhɛɛ- mee -bhɛɛke' mu 'bhe 'yizakle -gloɔn -keme do.

-Lanbha ma -gɔɔn

(Luki 8.16-18)

²¹ 'Bhe blaan, 'ke Zesu -o -lrokpale 'kaa: «-Lanbha 'bhile- 'e -wa dulaa' 'gbongbo -la -la taa- mee yilape -la ɔla ee? 'Nj bhe 'te -wa dun -lanbha dunyre 'e 'bhɛɛ- =noo laanima. ²² -Amasroyi, pe 'oo pe 'la gaanle -o, 'bhe nu 'pwele- 'tebhile ba -yrekpaa' do, 'bhɛɛ- gaanyiza 'tole- gaanyiza, 'bhe ta nu 'pwele- 'pɛlii- mɔkpen' yre ma. ²³ 'Ke -a -yima' 'tron mee 'la zan ngblo ma, -ya -yima'.» ²⁴ Zesu

pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka -o 'kela 'ma zii' ŋ 'lii, -ka 'bhɛɛ- -za 'kun 'elrele. 'Ka pɛ yɛkɛ- 'la na mɛɛ ni, -o nu 'bhɛɛ- yɛkɛ- 'nale 'ka ni, 'bhɛɛ- -wa baankpa a ta 'ka ni. ²⁵ 'Bhɛ klegbeyɛ 'ɛ 'yi, 'ke pɛ -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ, -o nu pɛ baan' 'nale- 'bhɛ zan ni. 'Duŋ- 'ke pɛ 'ke 'laa -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ, 'bhɛ zan laa nu -za 'kɛdo- -srɔɔwɔle; 'ali- pɛ sanɛ- 'la 'bhɛ -o -a 'kɔɔ, -o nu 'bhɛ 'kunlɛ.»

Pɛbhɛ 'la bhɔ -a 'gbu ma 'bhɛ ma -gɔɔn

²⁶ Zesu pe -o ni 'ezin- 'kaa: «-Waanbhaa' a -bhleŋgbeyɛ 'ɛ 'yoo- -gee' a ma: Mɛɛ do pɛbhɛ ɔbwa -yaa' gɔɔbhɛ 'ɛ ta. ²⁷ 'Kee- yidia- oo, 'kee- =bwa -a -yɛ ma oo, -bi zi 'pegee -yɛkpaɛ', pɛbhɛ 'ɛ bhɔ, 'bhɛɛ- -e gbaandɛ gɔɔnɛ- 'la gbɛɛn- yaa 'bhɛ do 'kpɔ 'yaango. ²⁸ 'Trɛ 'ɛ -ya ya 'ke pɛdiin 'ɛ 'le 'pe, 'bhɛɛ- pɛdiin 'ɛ gbaandɛ, 'bhɛɛ- -ya -vlo mu kle 'bhɛ blaɛn, 'bhɛɛ- -a -lɛyan' 'ke -a bhɛ mu 'ɛ 'sɔlele -a -vlo mu 'ɛ ma boolazi. ²⁹ 'Ke -o -tranna bhla 'la ba, mɛɛ mu -gɔɔlɔ si 'bhɛɛ- -woo kan, -amasrɔyi -o 'kan 'waati 'ɛ ɔbhwa.»

Mutaadi bhɛ ma -gɔɔn

(Matie 13.31-32,34; Luki 13.18-19)

³⁰ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «-O -sɔ -Waanbhaa' -bhleŋgbeyɛ 'ɛ danle- -mɛla ma 'ezin- ɛɛ? Taa- -o sɔ -a zɔɔnle- -gɔɔn -gɔɔn 'ɛ -dela ma 'ezin- ɛɛ?» ³¹ -Waanbhaa' -bhleŋgbeyɛ -yoo 'te 'bhii- mutaadi bhɛ do gbɛɛn-, 'ke -wa ɔbwa 'trɛ 'ɛ 'yi, 'yɛla- 'fiɛntrɔnne 'yiya- 'trɛ 'ɛ ta pɛbhɛ mu 'ɛ 'kpen ni. ³² 'Ke -o -yaan -a bɔlele bhla 'la ba, 'kee- -bhwa -e tro 'bhɛɛ- -a diin 'ɛ kan -ziɛnbhɛ' gba 'ɛ 'yi pɛdiin mu 'ɛ 'kpen ta, -a gbɛ mu 'ɛ -woo -yidɛ', -asiikɔɔ gba la maannɛ- mu sɔ 'mu 'fɛ 'kpale- -a -laa mu 'ɛ 'yi.

³³ Zesu 'yaa- -Waanbhaa' a jan 'ɛ 'wo zii' -o ni -gɔɔn -bebe 'yi 'bhii- 'kɛla bhɛ 'bhɛ gbɛɛn-. -O

-yaa sɔ -Waanbhaa' a -jan yɛkɛ- 'la 'yimale, -e -yaa 'bhɛɛ- wɛlata -gɔɔn bɔ 'zi -o ni. ³⁴ Yaa -yaa -jan sanɛ- -wo -o ni, 'ke yaa -gɔɔn bɔ 'bhɛ zi. 'Duŋ- 'ke -o 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'gbansaan 'te -yaa kle 'waati 'la ba, -e -yaa 'bhɛ -gɔɔn mu 'ɛ 'kpen -yipe' 'mu ni.

Zesu -ploo -gbɛnɛ 'ɛ makpalaa (Matie 8.23-27; Luki 8.22-25)

³⁵ 'Bhɛ -yɛkpaɛ' do 'ɛ 'le yroma 'ɛ zi, Zesu pe -yaa' *-klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Kɔɔ' 'kan -draa 'yɛ gbɛ do 'ɛ ta.» ³⁶ -O ɔgwa -zamaa' 'ɛ -din bhla 'la ba, 'yee- Zesu 'yaale- -yaa gban -yitakon 'la yi, -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -ja 'kɛle- 'bhɛɛ- -yitakon do 'kpɔ 'ɛ 'bhɛɛ- 'yi. -Yitakon 'bhɛɛke mu -yaa ge 'zi -o zi 'ezin-. ³⁷ -O -yaa 'bhɛ 'yi bhɛ 'tɛ, 'ke -ploo -gbɛnɛ do 'kanle- 'sanle, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'yaa- -yipɔɔ' mu 'ɛ 'kla zii' -yitakon 'ɛ 'yi, -asiikɔɔ 'bhɛ 'yaa- zan 'pale- 'ke -yi 'ɛ' le. ³⁸ 'Bhɛ bhla 'ɛ ba, Zesu 'yaa- yidɛ 'zi -yitakon 'ɛ 'yi -o -zanta', ŋgblo 'kpa -piti 'ɛ ta. -Wa bwele 'tɛ, 'ke -wa pele- -a ni 'kaa: «'O daan mi, 'woo- zan galawɔle -yi 'ɛ ba, 'yaa 'bhɛ yienkan ɛɛ?» ³⁹ Zesu bwele 'tɛ, 'kee- -yranle' -ploo 'ɛ zi, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -draa 'yi 'ɛ ni dɔɔ: «'Bhɛ 'swa- 'bhɛ 'yi -gee', 'kpala!» 'Bhɛ kɛlele 'tɛ, 'ke -ploo 'kanle- 'ɛ dulale, 'bhɛɛ- 'ke pɛ 'ɛ 'kpen 'kpaale siin. ⁴⁰ 'Bhɛɛ- Zesu pe -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Mele ɔkla 'bhɛɛ- 'ka -o -gblaan 'zi -gee' ɛɛ? -E ɔkla 'nale- 'bhɛɛ- 'ka 'laa 'ka kpa 'mi 'yi ɛɛ?» ⁴¹ 'Bhɛ ɔnɔɔ bhɛ, 'ke -gblaan -gbɛnɛ do 'klale -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «'E! Mɛɛ -gɔɔn 'ɛ -dele mɛɛ 'lɛɛ- 'le ɛɛ? 'Ali- -ploo 'pegee 'yi 'mu 'kpen 'a 'weli- ma.»

5

Zesu lii -yɔɔ' ɔgbian mɛɛ do zi

Gadara 'kleen 'e 'yi

(Matie 8.28-34; Luki 8.26-39)

¹ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε -o 'bhōle-Galile -draa 'ε 'yre gbe do 'ε ta, Gadara mu 'ε -waa' 'kleen 'ε 'yi. ² Zesu zinale -yitakon 'ε 'yi, 'bhe yre do 'ε □noo bhe, 'ke mεε do 'pwele -a -yi 'kee- da mεε bu mu 'ε ta, 'bhεε- -e □nwa 'yee- Zesu -lepale. Zina 'yaa- -a zi. ³ -E -yaa yi mεε bu mu 'ε ta, 'bhεε- mεε 'kedo- 'kpo fanjan- 'laa -yaa so 'a -yrelε' ta -li, 'ali- 'kee- -yaa kle piibhe kpele- mu 'le. ⁴ -Amasroyi -so, -o piibhe 'gblun mu □bwa a gaan mu 'ε ma, 'bhεε- -wa gbe ta -yrela' 'ke piibhe kpele- mu 'le. 'Dun- -e 'bhe piibhe 'gblun mu 'ε -gwa -a gaan mu 'ε ma, 'bhεε- -ya gbe ma piibhe kpele- mu 'ε -kplōckplōodwa, 'bhεε- -e 'mu takaan-; 'bhe 'pegee -ya gaan ma piibhe 'gblun mu 'ε 'kpen 'cienna-. Mεε 'kedo- 'kpo gbe laa -yaa so -li -a 'kunle- ta. ⁵ 'Waati 'ε 'kpen ba, -bi zi oo, -yrekpaa' oo, -e -yaa kanaa' bu mu 'ε ta, 'bhe 'pegee vle goon mu 'ε 'wiinj-, 'kee- ge gbekanlele, 'bhεε- 'kee- ge a 'gbu madinjwole 'le -so vle mu 'ε ma. ⁶ -A -yrekpale Zesu ma 'egboonle 'te, 'kee- gele- blasanlele 'bhe ba -yre ta ye, 'bhεε- 'kee- 'bhe gbale- -a 'kpo zenlele 'bhe 'lεε. ⁷ 'Bhεε- 'kee- gbekanle 'ke -ya pele- 'bhe ni doo: «-Mεle 'o 'pegee 'bhi 'plen- εε laanima *-Waanbhaa' Gbe Zesu, 'η mazato -Waanbhaa' 'to 'ε -zayi', 'bhεε- 'yaa -yrenkpale 'η ta.» ⁸ -E -janwoa 'bhe gbεen- bhe, -amasroyi Zesu 'a □pia lii -yoo' 'ε ni 'elwale 'pe doo -e go 'yee- mεε 'ε zi. ⁹ 'Bhεε- Zesu 'yee- mεε 'ε 'lrokpaa doo: «-Wo 'e sii 'nale εε?» 'Ke -ya pele- doo: «-Wo 'η sii -zamaa' 'srε, -amasroyi 'woo- 'ebebele.» ¹⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'kee- -sromabole Zesu ni 'ebebele doo: «'E 'zoole-, 'yaa 'o -gbinle' 'kleen 'lεε- 'yi.»

¹¹ 'Bhe 'waati 'ε ba, □swa 'le

-gbene do -yaa pebhle 'zi goon 'ε 'wiinj-. ¹² Lii -yoo' mu 'ε -sromabwa Zesu ni doo: «'Ke 'yoo -gbian mεε 'lεε- zi -a 'to 'o ge wla □swa mu 'la bhe -o 'yi.» ¹³ Zesu -dwa 'bhe □la -o ni. 'Bhe klele 'te, 'ke -o gole- mεε 'ε zi, 'bhεε- 'ke -o gele- wlale □swa mu 'ε 'yi. 'Bhe 'yi 'te, 'woo- =swa 'ledo- 'ε -o -daa blasanlele vle goon 'ε 'wiinj-, 'ke -o nule- baale -draa 'ε ba, 'bhεε- 'ke -o 'kpen gale-. -O -yaa bho □swa 'waa ple -din. ¹⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke -o gooba mu 'ε 'kanle 'eke- ma, 'bhεε- 'ke -o gele- 'bhe -za 'ε 'wojwojzenle 'bhe □noo -wa 'ε 'pegee gba la -wa 'ne mu 'ε ta. Mεε mu 'ε □nwa 'te 'bhe -za 'ε yreglinle. ¹⁵ -O bhōle Zesu -din, 'ke -o lii -yoo' 'srε 'yaa- mεε 'la zan zi 'bhe 'yele. 'Bhe 'yaale- -yaa, 'bhεε- dune- 'klale- -yaa 'bhe ta, 'bhe 'pegee 'bhe -yrebakpaale -yaa. -O -yrekpalawoa 'bhe 'bheele- ma, 'ke -gblaan 'klale -o -yi. ¹⁶ Mεε 'la zan mu 'a □ya Zesu zi, 'bhεε- 'ke 'mu 'yee- -za 'ε 'kpen kleyre □ya, -za 'la □kla 'yee- lii -yoo' zan 'ε ni, 'bhe 'pegee -za 'la □kla □swa mu 'ε ni 'ezin-, 'mu 'bhe -za 'ε 'kpen 'yigoonna 'woo- yre ma □noo -glin mu 'ε ni. ¹⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -o -sromabole Zesu ni doo 'bhe go -waa' 'tre 'ε ta. ¹⁸ Zesu 'san bhla 'ε zi -yitakon 'ε 'yi, 'ke lii -yoo' 'ε 'yaa- mεε 'la zan zi, -e -sromabole 'sanle Zesu ni doo -e bole- 'bhe zi. ¹⁹ Zesu 'laa dole 'bhe □la -a ni, -ya □pia -a ni droon' doo: «Ge 'e ba 'fε 'le ma 'yaa- mεε mu 'ε ba, 'bhεε- Mεezan -Waanbhaa' -za 'wlan 'la □kla 'e ni, 'bhe 'pegee 'e 'yrenklaa- -a ma gōne- 'la gbεen- bhe, 'bhe 'kpen 'yipe- -o ni.» ²⁰ 'Yee- mεε 'ε gele 'te, 'kee- Zesu -za 'la □kla -a ni 'bhe 'wojwojzenle 'yee- 'kleen do 'ε 'yi -wa vu 'ε 'kpen ta. Mεε 'la zan mu 'kpen Zesu kleza 'ε □maa, -o 'kpeelenia -o ma.

Zesu le do -bheela 'bhe 'pegee -e

Zailusi 'lunε do -bwela gale ba

(*Matie 9.18-26; Luki 8.40-56*)

²¹ 'Bhε -blaan, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε -o -draa 'ε takaan-yitakon 'ε 'yi, 'bhεε- -o nu gbe drεεwoa- -draa 'ε 'yrε gbe do 'ε ta. -O bhole -draa 'ε bhonla, 'ke -zamaa' 'srε do 'klale -o zi. ²² 'Bhε klele 'tε, 'ke Zuufu mu daanfe' 'ε □la -kunlii' mu 'ε do nule-, -o -yaa 'bhε sii Zailusi. 'Bhε Zesu 'yele-, 'kee- baale' 'bhε gaan ma. ²³ 'Bhεε- 'ke 'bhε -sromabole 'yee- Zesu ni dōo: «'N' lunε 'ε 'lε -o zan 'kpaale-, nu ge 'η ba, 'bhεε- 'yee- gbe 'kpa -a ma, 'kooko- -e bhee.» ²⁴ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke -o 'pegee Zesu gele- 'eke- zi -a ba -lε ma. -O -yaa ge 'zi bhla 'la ba -a ba -lε ma, -zamaa' 'srε do 'la dōle -yaa -a zi 'mu 'yaa- 'klin zii' 'eke- ta gbe 'ε 'kpen zi -a ma.

²⁵ Le do -yaa -zamaa' 'ε 'plen-, -a lεε vu ta ple 'ke yaa -yito' 'ε 'lε 'laa kan. ²⁶ -E □mwa -a -laanekpale ma, 'bhεε- 'bhε □kla 'trεbhole. -A 'kōo -goli' 'ε 'kpen 'yaan- 'ke yaa 'klenyawo. Drōon' yaa ga 'ε baan' -le -yaa 'kla zii' -a ba. ²⁷⁻²⁸ -E Zesu a -za 'ε 'male-, 'ke -ya pele- -a 'kpee dōo: «'Ke 'η □swa 'η gbe yanle- sa -a ta dune- 'ε ma, 'η nu -bheele'.» 'Bhε 'yi 'tε, 'kee- nule- wlale -zamaa' 'ε 'plen- Zesu -zanta', 'bhεε- 'ke -ya gbe yanle- 'bhε ta dune- 'ε ma. ²⁹ 'Bhε yrε do 'ε □nōo bhe, 'ke yaa -yito' 'ε 'lεkanle 'te; 'bhεε- 'kee- -bheele' yaa ga 'ε 'yi. ³⁰ 'Bhε yrε do 'kpo' 'ε □nōo bhe, 'ke Zesu 'a 'yaangole -a 'fle 'yi 'bhii- 'sōleya fangan- do -pwela -a -yi. -Ya -lεklale -zamaa' 'ε ta, 'ke -yoo -lrōkpale dōo: «-De -le -yaan 'η ta dune- ma εε?» ³¹ -Yaa' -klanlanε mu 'ε -wa -lεkwan a ni dōo: «'E 'yrε 'laa -o -zamaa' 'ε 'klinle- ma 'ε zi, 'bhεε- 'yoo 'o 'lrōkpa zii' dōo -dele -yaan 'ε ma εε?» ³² 'Dun- Zesu 'a 'yrε 'mlinwoa- -a zi mu 'ε ta, 'kooko- mεε 'la zan -yaan -a ma -e 'bhε zan ye. ³³ 'Yee- le 'ε 'yaa- bεen 'zi gbilaan 'ε 'kōo -kpakpa.

-E -nwa -a 'kpo zenlε Zesu 'lεε, 'bhεε- -e -za 'la □kla -e 'bhε 'kpen wlan□pia Zesu ni. ³⁴ Zesu pe -a ni dōo: «'N' lunε, 'yee 'kpalawoa 'mi 'yi bhe, 'ε -gwa -za 'yi, ge 'ε ba yilabla ta! Bhaa 'yaa- ga 'ε yaa niinalε 'ε ma 'ezin-»

³⁵ Zesu 'yaa- 'bhε -jan 'ε 'wo zii' bhla 'la ba, 'ke mεε 'ke mu dale- Zuufu mu daanfe' 'ε -kunlii' Zailusi ba -lε ma, 'bhεε- 'ke -wa pele- -a ni dōo: «'E 'lunε 'ε □kla 'ke siele', 'yaa -kōo' daan mi 'ε 'trεbhole 'ezin-» ³⁶ 'Dun- Zesu 'laa 'bhε -jan 'ε bōle -klōsi 'yi, 'ke -ya pele- Zuufu mu daanfe' -kunlii 'ε ni dōo: «'Yaa -gblaanel', 'ε 'kpa 'mi 'yi drōn.» ³⁷ -O ge bhla 'ε zi 'yee- Zuufu mu daanfe' -kunlii 'ε ba, Zesu 'laa dōle -a -la 'ke mεε 'kedo- 'kpo ge -o zi, 'ke ya 'ε go Pieri, 'bhεε- Zaki 'pegee 'bhε 'nwagwlen- Zaan ba. ³⁸ -O bhole Zuufu mu daanfe' -kunlii 'ε ba, 'ke Zesu -zamaa' do yele- 'ke -woo -we 'zi 'zoozoo-, 'bhε 'pegee mεε 'ke mu -yaa wisi' zii' 'ke -o -gbekan' 'eglōole. ³⁹ -E wlale 'fε 'ε □la, 'ke -ya pele- -o ni dōo: «-Mεle □kla 'bhεε- 'ka -o -we 'zi -gee' 'zoozoo- εε, 'bhεε- 'ka -o wisi' zii' εε? -Nε 'ε yaa gale, -yoo yi pla.» ⁴⁰ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'bhε mεε mu 'ε 'sōnsile Zesu ma. -Ayile, 'ke -yoo 'kpen 'pwele 'pεēlii-. 'Kee- nε dε 'pegee -nε 'ε nεε, 'bhεε- mεε 'la zan mu □nwa -a zi 'mu 'te -la 'tole 'a zi. 'Bhεε- 'ke -o gele- -nε gbāa 'ε 'yilayre 'ε □nōo. ⁴¹ -E -nε 'ε □kwan 'bhε gbe ma 'ke -ya 'siile 'kaa: «*Talita kumi!*» 'Bhε 'yile-: «-Gblanε, 'mi pe 'ε ni dōo 'ε 'wlen-!»

⁴² 'Bhε yrε do 'kpo 'ε □nōo bhe, 'ke -gblanε 'ε bwele- gale ba, 'ke -ya -wlenle', 'bhεε- 'kee- 'taawole 'sanle. -A lεε -yaa vu ta ple. Mεε mu 'ε -o -gblanε 'ε bwele yele gale ba, 'ke -o liibhaale -o ma 'kee- kan a -dan' ta. ⁴³ 'Bhε blaam, 'ke Zesu -o -lεmazōnle- dōo waa 'bhε -za 'ε 'pele- mεε 'kedo- 'kpo ni. 'Bhεε- -e

pe -o ni -o pele na -gblane 'ε ni.

6

*Nazareti mu 'ε waa dɔle -a -la
'ke -woo kpa Zesu 'yi*

(Matie 13.53-58; Luki 4.16-30)

¹ Zesu gole 'bhe yre 'ε 'nɔɔ-, 'kee-gele- -a 'tro -wa 'ε ta. ² *Yitre' yi 'ε 'bhɔle-, 'kee- mɛɛ mu 'ε daanle 'sanle *Zuufu mu daanfɛ' 'ε □la. Mɛɛ 'srɛ 'la 'yaa- 'mu 'trɔnkpa zii' -a ni, -e 'mu 'kpen 'kpeelɛnia, 'bhɛɛ- 'ke 'mu 'a 'pele dɔɔ: «'Ee! -E 'bhe -za mu 'lɛɛ- 'kpen -daanna -dela ba ɛɛ? -Zadɔleya 'la -ya 'kɔɔ, 'bhe 'pegee -e 'sole-maza mu 'la klɛ 'zi, -dele 'bhe 'sole- maza mu 'ε klɛ 'senj 'na zii' -a ni ɛɛ? ³ Mari gbe 'fɛ 'wiinkpa mi 'ε yaa 'kele- ɛɛ? Zaki 'pegee Zose, 'bhɛɛ- Zude 'pegee Simɔ 'naagwlen- 'ε -yaa 'kele- ɛɛ? 'Bhɛɛ- -a nɛɛnɛ- le mu 'ε waa -o 'kɔɔ ba -ge ɛɛ?» -O 'kpeejan- mu 'ε ma, waa 'solɛ- -o 'kpale -a -yi. ⁴ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni 'kaa: «-O -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ε -lɛdɔ' a ma yrekpen- =nɔɔ, 'fɔke ya 'e go -a 'gbu da -wa 'la ta 'mu □nɔɔ mu 'ε ba, 'bhe 'pegee -a dɛ mu, 'bhɛɛ- yaa' 'fa -la mu 'ε ba.» ⁵ Waa -o 'kpalawolɛ Zesu 'yi -a 'gbu da -wa 'ε ta, yaa 'solɛ- 'solɛ- maza -bebe klelɛ 'bhe □nɔɔ; 'ke yaa 'e go -ya gbe -kpa gade mu 'dama 'la ta 'mu ba, 'bhɛɛ- 'mu 'bheela-. ⁶ Waa -o 'kpalawolɛ -a -yi bhe, 'bhe 'a 'kpeelɛnia -a ma. Zesu -ja 'kaanle- Nazareti kpe ma -wa mu 'ε ta 'kee-ge mɛɛ mu 'ε daanlele -Waanbhaa' a -jan 'ε 'le.

*Zesu -yaa' -klanlɛnɛ vu ta plɛ
'ε 'winbɔ- 'zi -Jan 'Nrɛle- 'ε 'woyre-
nɔɔ-*

(Matie 10.5-15; Luki 9.1-6)

⁷ Zesu -yaa' * -klanlɛnɛ vu ta plɛ 'ε 'siila- -a -din, 'bhɛɛ- 'ke -yoo winbɔle 'sanle plɛ plɛ 'kaa -o ge -Jan 'Nrɛle- 'ε 'woyre- 'ε nɔɔ; 'bhɛɛ- 'kee- 'senj 'nale -o ni 'ke -o lii -yɔɔ' mu -gbin mɛɛ mu zi.

⁸⁻⁹ 'Bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «'Ka -o gelawo zii' gben 'ε ta bhe, 'ka 'laa pele 'pegee gben ta ge 'pepe 'silɛ-, 'bhɛɛ- 'ka 'laa -goli' do 'kpɔ bɔle 'ka 'wiinj-, 'bhe 'pegee 'ka 'laa dune- ple 'klalɛ- 'ka ta. 'Dun- -ka 'ka 'taawo 'beni mu 'si, 'bhɛɛ- -ka -sawla 'wla 'ka gaan ma.»

¹⁰ -E pe -o ni 'ezin-: «'Ke 'ka □bhwa -wa 'la ta, 'bhɛɛ- 'ke -o 'ka 'cieya- =kla 'fɛ 'la □la, -ka bo 'bhɛɛ- =la, 'ke 'bhe ge 'tɛnlɛ- 'ka jilale ma. ¹¹ 'Bhɛɛ- 'ke waa 'ka 'kunlɛ- 'elrele, 'bhe 'pegee 'ke waa -o 'trɔnkpalɛ 'ka 'wojan- mu 'ε □la yre 'la □nɔɔ, 'ke 'ka -o go 'zi bhla 'la ba 'bhe yre 'ε 'nɔɔ-, -ka 'ka gaan mazɔn 'bhe yre 'ε □nɔɔ, 'ke 'ka 'ka gaan ma bwegblɛn- mu 'ε 'kpen go. 'Bhe nu klelɛ 'bhe yre 'ε □nɔɔ mu 'ε -waa' -za 'yɔɔ- 'ε ma 'tɔomasie 'le.» ¹² -Yaa' -klanlɛnɛ vu ta plɛ 'ε -o -ja 'bhɛɛ- 'yi 'tɛ, 'bhɛɛ- -o -yaa pe 'zi mɛɛ mu 'ε ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'taawogbɛya 'ε 'niina- 'ke 'ka 'ploo- -za 'yɔɔ- klele ma!» ¹³ -O 'zina -bebe □gbian mɛɛ mu zi. -O gade mu -bebe 'srola- 'ke -yrɔn 'le, 'bhɛɛ- -o 'mu 'bheela-.

*Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan dɛyɛ
(Matie 14.1-2; Luki 9.7-9)*

¹⁴ 'Bhe 'waati 'ε ba, -Bhɛngbe Erɔdi Antipasi Zesu 'tɔ 'ε □maa, -amasrɔyi -o -yaa 'bhe 'tɔbhɔ zii' yrekpen- =nɔɔ. Mɛɛ 'ke mu -yaa pe 'zi dɔɔ: «Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan -le -bwela gale ba, 'bhɛla- -yile 'sole- maza mu kle -glɔɔya' -o -a 'kɔɔ.» ¹⁵ Mɛɛ 'ke mu -yaa 'pe zi dɔɔ: «Eli -le.» -A 'ke mu -yaa 'pe 'ezin- dɔɔ: «-Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do -le 'bhii- 'elwaleta -Waanbhaa' -lɛla' -janwo' mu 'ε gbɛɛn-.» ¹⁶ 'Yee- -bhɛngbe Erɔdi Antipasi 'bhe -jan mu 'ε 'male-, 'ke -ya pele- 'kaa: «'An □pia mɛɛ mu 'ε ni dɔɔ -o Zaan 'la ngblo 'kan, 'bhe -le 'kele-».

(Matie 14.3-12; Luki 3.19-20)

¹⁷⁻¹⁸ -Za 'la □kla 'bhɛɛ- *Erɔdi 'a □pia mɛɛ mu 'ε ni dɔɔ -o Zaan

ngblo 'ε kan' 'bhe -le -ge: 'Yee-Erodi Antipasi -a 'gbu neene-Filipu 'na Erodiadi □sia 'ke -a na 'le. 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zaan 'a 'pele -a ni doo: «'Ke 'yee 'gbu neene-na □kla 'kee 'na 'le, 'bhe 'laa -o 'ke -za 'lrele- 'le.» 'Bhe klele 'te, 'ke 'yee-Erodi mee mu winbole Zaan 'kunyre- noo-, 'bhe- 'ke -wa bole- -kaso 'yi. ¹⁹ Erodiadi zrupliile -yaa Zaan ma 'bhe -zayi', 'bhe- -e -yaa 'bhe dayre -la -glin 'zi, 'duj- -a gbe laa 'sole- -lido' 'bhe dele ta. ²⁰ -Amasroyi Erodi -yaa -gasikpa Zaan 'lee 'egbenele. 'Bhe- -a 'gbu 'yaa- 'yaango- 'bhii- Zaan -o 'ke mee -ledole 'le, 'bhe 'pegee mee 'wej do 'le, 'bhe- -e -yaa 'bhe tagbin. 'Kee- -yaa Zaan 'wojan- 'ε ma, -a zru ba 'te 'yaa-do. 'Bhe- 'duj-, 'bhe 'yaa- so -a ni 'ke -ya 'tronkpa- Zaan ni. ²¹ 'Duj- -yrekpa' do, 'ke Erodiadi -a pe -za -zigo' yi 'ε 'bhole. 'Bhe yi 'ε 'yaa- 'ke -bhlengbe Erodi 'ya lee -zabla' yi 'ε 'bhe- 'le. Erodi pe -koo -gbene do □kla. -E -yaa' mee gbalaan mu oo, -srwase' -kunlii mu oo, 'bhe 'pegee Galile 'kleen 'ε 'yi mee gbalaan mu 'ε 'kpen 'siila- 'bhe ma. ²² Erodiadi 'gbu 'lu -gblane 'ε 'wlale- 'feti kle 'fe 'ε □la, 'kee- 'srotanle 'sanle. -E □swa 'gbu Erodi 'pegee -yaa' 'cie mu 'ε ni. 'Yee- -bhlengbe Erodi pe 'bhe 'yi 'te gblane 'ε ni doo: «'Kee pe 'la 'yrewoa- 'η ma, 'η nu 'bhe- 'nale- 'e ni, 'ali- 'kee- =kla 'an -bhlengbe 'kleen 'ε gbe do 'le oo, 'η nu dole 'bhe 'nale- =la 'e ni.» ²⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke -gblane 'ε 'pwele 'peeli-, 'kee- gele- -a nee -lrokpale doo: «'N -me pe -za 'gbu -la 'yrewo -a ma ee?» -A nee pe a ni doo: «-A pe 'η 'yoo- Mee Wiinfe' Mi Zaan ngblo 'ε 'bhe- -zi.» ²⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -gblane 'ε 'niinale blaale- 'fe 'ε □la, 'ke -ya pele- -bhlengbe 'ε ni: «'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'e Mee Wiinfe' Mi Zaan

ngblo 'ε 'bhe- 'kan, 'bhe- 'ya na 'η ni pele -koo do ta 'saanibhe.» ²⁶ 'Bhe -jan 'ε 'bhe 'yee- -bhlengbe 'ε ta □kla sun 'egbenele. 'Duj- -ya 'sienlawoa gban -jan 'la 'bhe ta -gblane 'ε ni, yaa 'cie mu 'ε 'yre ma, yaa -yaa so a -gbedole 'bhe klele ma. ²⁷ 'Bhe yre do 'ε □noo bhe, 'ke -ya gooba -srwase' mu 'ε do winbole 'kaa 'bhe ge Zaan ngblo 'ε 'kan, 'bhe- 'bhe nu 'kele- -a ni. ²⁸ -Srwase' mi 'ε -ja Zaan ngblo 'ε 'kanle- -kaso 'fe 'ε □la, 'kee- nule- 'bhe 'le pele -koo do ta. 'Kee- 'bhe 'nale -gblane 'ε ni. 'Bhe- 'ke -gblane 'ε 'bhe 'kpale 'bhe nee 'koo. ²⁹ Zaan -a -klanlance mu 'ε 'bhe 'male-, 'ke -o nule- -a gbaa 'ε 'sile-, 'bhe- 'ke -o gele- -a binle.

Zesu -o -yaa' winbowo mu 'ε dayre pe 'zi

³⁰ Zesu a winbowo mu 'ε dale blaani -waa' 'taa 'ε ta, 'ke -woo -lekpaale 'eke- ta 'yee- Zesu -din, 'bhe- 'ke -o -za mu 'la 'kpen □kla 'bhe 'pegee -o mee mu -daanna -za mu 'la 'kpen 'le, 'mu 'yigoonle -a ni. ³¹ Zesu pe -o ni 'kaa: «-Koo' go -ge, 'bhe- -koo' ge 'edanma -koo' 'yitrele sa -kpe ta yre do □noo.» Zesu -janwoa 'bhe gbeenbhe, -amasroyi mee -bebe 'yaa- nu 'zi -o ba 'ke -o ge 'waati 'ε 'kpen ba, -asiikoo Zesu 'pegee -yaa' -klanlance mu 'ε waa -yaa pebhleyre -sroowo -o 'koo.

Zesu pebhle □naa mee 'waa 'soo ni (5.000)

(Matie 14.13-21; Luki 9.10-17; Zaan 6.1-14)

³² 'Bhe 'yi, -O -saan -yitakon 'do 'yi, 'bhe- 'ke -o -yi 'ε takanle, 'bhe- 'ke -o 'gbansaan 'te gele- -kpe 'ε ta yre do □noo. ³³ 'Duj- mee -bebe -o □ya, -o ge bhla 'ε zi -yitakon 'ε 'yi, 'bhe- -woo madwa-. 'Bhela- -yile, 'bhe mu -daa -wa mu 'ε 'kpen ta, 'bhe- 'mu blasaan-, 'ke 'mu gele- zenle blaale- 'yee- Zesu

'pegee -yaa' -klanlane mu 'e 'lɛɛ -o -yaa ge 'zi yrɛ 'la ɲɔɔ 'bhe ɲɔɔ.

³⁴ Zesu zinale -yitakon 'e 'yi, 'kee- -zamaa' -gbene 'e yele-. 'Bheɛ- -o -yrenklaa -a ma. -Amasroyi -o -yaa 'bhii- -bhlaa mu 'la -o gooba mi laa -o ta. 'Bhe 'yi 'te, 'ke -yoo -o daanle 'sanle -za -bebe 'le. ³⁵ -E ɲbwa mɛɛ mu 'e daanle ma, 'bheɛ- 'waati 'e ɲbhwa 'egboonle. -Ayile, -yaa' -klanlane mu 'e -woo mabeenle -a -din, 'ke -wa pele- -a ni: «'E 'yrekpa, -koo' -o -bon dreyi' -a ma 'de! 'Bheɛ- 'waati 'e ɲbhwa gban 'egboonle; ³⁶ -a pe mɛɛ mu 'lɛɛ- ni 'kaa -o ge pele mu -loyrɛ' -glin -bon 'yi -wa mu 'pegee -koo' -din -wa mu 'e ta.» ³⁷ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a pele -o ni doo: «'Ka mu 'gbu pele na -o ni!» 'Bheɛ- -o pe -a ni 'ezin- doo: «'Ali- 'ke 'o denie -goli' 'tanbha -keme ple pe 'bluu ɲlwa, 'bheɛ- 'ke 'o 'bhe ɲnaa 'woo- mɛɛ mu 'lɛɛ- ni, 'bhe so -o mabhole ɛɛ?» ³⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu -o -lrokpale 'kaa: «'bluu 'wɛɛ- le 'ka 'koo ɛɛ? -Ka ge -a -glin doo.» -O gele 'eke- lrokpale 'ke -o nule- -a pele -a ni: «'bluu 'soo 'pegee kaa ple.» ³⁹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlane mu 'e ni doo: «-Kaa pe mɛɛ mu 'e ni doo -o yala- -bon -doo 'e ta -le ma -le ma!» ⁴⁰ 'Bheɛ- mɛɛ mu 'e -yalaa' -le ma -keme do do 'pegee mia ple bhe vu vu. ⁴¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'bluu 'soo 'e 'pegee kaa ple -o 'kunle -a 'koo, 'ke -ya -yrɛ 'kpale laanima, 'bheɛ- 'kee- -Waanbhaa' 'pubole pele 'e ma. 'Bhe blaanta, 'kee- 'bluu mu 'e takanle kplokplo, 'ke -yoo 'kpale -yaa' -klanlane mu 'e 'koo 'kaa -woo -yicien' -zamaa' 'e ma. 'Bhe klegbeya do 'e yi, 'kee- kaa ple 'e 'yicienle -o 'kpen ma. ⁴² Mɛɛ mu 'e 'kpen pebhla-, 'bheɛ- -o kpedwa-. ⁴³ -O yanle pe 'e 'bhlelele, 'bluu 'lekpu- mu 'pegee kaa mu 'la ɲbwa -o blaana, 'mu cie -ne ɲyan vu ta ple -paa. ⁴⁴ Mɛɛ mu 'la 'kpen 'yee- pe 'e ɲbhla, 'mu 'yaa

'gwlaan- 'waa 'soo (5.000); le mu 'pegee -ne mu laa -yaa 'bhe mɛɛ -lii 'e ba.

*Zesu 'taawo zii' -draa 'e ta
(Matie 14.22-33; Zaan 6.15-21)*

⁴⁵ 'Bhe -za mu 'e 'kanle- -gun bhe, Zesu 'a ɲpia -yaa' -klanlane mu 'e ni 'kaa -o ge 'san -yitakon 'e 'yi kpanma. -E -yaa zi 'bhii- -o 'kan 'a -lɛɛ -so -draa 'yrɛ gbɛ do 'e ta, Betisaida -wa 'e ba -yrɛ 'e ta. 'Bhe 'waati 'e ba, 'yee- 'gbu nu 'ploole- -zamaa' 'e ma 'kaa -o ge -o ba -le ma. ⁴⁶ Zesu 'yanle- 'ploolele -zamaa' 'e ma, 'kee- gele- -a 'seriwole goon do wiinj-. ⁴⁷ -Bi ɲpwa 'waati 'la ba, -yaa' -klanlane mu 'e 'yaa- -yitakon 'e 'yi, -yi 'e dreyi', 'bheɛ- 'yee- Zesu do -kplen -yaa 'tre ma. ⁴⁸ Zesu 'a ɲya 'bhii -yaa -klanlane mu 'e gbezikaan -yitakon 'e 'bhole- ma, -amasroyi -ploo 'e 'yaa- 'kan zii' 'kee- nu -o ba -yrɛ ta. 'Bhe klele 'te, zrwanzi maa gwlen -we bhla ɲlwa 'e ba, 'kee- 'taawole 'sanle -yi 'e ta 'kee- nu -o ba -yrɛ ta, -e -yaa zan droon' 'kanle- -o ta. ⁴⁹ -Wa yeke 'taawoyrɛ 'e ɲɔɔ -yi 'e ta, -e ɲkla -o ni 'bhii- jielii do -le -yaa 'kele-, -ayile 'ke -o -gbekane 'sanle'. ⁵⁰ -Amasroyi, -o 'kpen 'a ɲya, 'bheɛ- -gblaan ɲklaa -o -yi. 'Bhe yrɛ do 'e ɲɔɔ bhe, 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: «-Ka 'ka zrudɔ 'egloole, 'mi -le 'kele-, 'ka 'laa -gblaanle'.» ⁵¹ 'Bhe blaana, 'kee- 'sanle -o zi -yitakon 'e 'yi, 'ke -ploo 'kanle- 'e dulale. -Yaa' -klanlane mu 'e 'liibhaala -o ma 'kee- kan -a -dan' ta. ⁵² -Amasroyi, -e 'sole- maza 'la ɲkla -o -yrɛ ma 'bluu 'yicienyrɛ 'e ɲɔɔ, -waa 'bhe -yi 'male- -li bi, -woo 'tron 'yi -dwa 'egloole 'bhe 'yimale ma.

*Zesu gade mu -bheela
Zenezareti 'kleen 'e yi
(Matie 14.34-36)*

⁵³ Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'e 'yanle -draa 'e takanlele bhla 'la ba, 'ke -o zinale -draa -yrɛ gbɛ

do 'e ta Zenezareti 'tre 'e ta, 'bhæe-
-o -yitakonj 'e 'yrela- -yi 'e 'lezi-
54 -O zinale -gun -yitakonj 'e 'yi,
'ke mæe mu 'e -o Zesu madole
'bhe yre do 'e □noo bhe. 55 'Bhe
klele 'te, 'ke mæe mu 'e gele- Zesu
'nuza- 'e wonwonzenle 'kleen 'e 'yi
yrekpen- =noo. 'Bhæe- mæe mu 'e
'yaa- zan gade mu 'e 'le -a ni 'mu
'yila -saa mu 'e ta. 'Ke -o -yaa ma
'kaa -yoo yre 'oo yre 'la □noo, -o
-yaa ge -a zi 'bhæe- =noo ye. 56 'Kee-
-yaa bho yre 'oo yre 'la □noo, -wa
gblaan mu ta oo, -wa 'fientronne
mu ta oo, -bon 'yi -wane' mu ta oo,
mæe mu 'e 'yaa- nu -waa' gade mu
'e 'lekpale -kpan mu 'e ta, 'bhæe-
-o -yaa -sromabo Zesu ni doo: «-A
'to 'ke 'waa- gade mu 'e -woo gbe
yan sa -yaa' dunε- tralape 'e ma.»
Gade mu 'la 'kpen 'mu gbe -yaan
'bhe ma, 'mu 'kpen 'bheela-.

7

*Farizi mu 'e 'pegee 'Tonj daan
mu 'e -o -gboo mu a 'sinii ta za
-klosikunle*

(Matie 15.1-20)

1 Farizi mu 'e 'pegee *'Tonj
daan mu 'ke mu -daa Zeruzalemu.
'Bhæe- -o 'pegee Farizi mu 'e
-ja -o -lekpale Zesu zi. 2 -O
-yaa' *-klanlane mu 'e 'klosikwan,
'bhæe- -wa □ya 'bhii- 'ke 'mu -o
pebhlele, 'mu 'laa -yaa 'mu gbe
mafe 'bhii- -wa kle gone- 'la gbeen-
Zuufu mu a 'sinii ta za 'e ma.
3 Wlan 'e ni, Farizi mu 'e 'pegee
Zuufu -vin mu 'e 'kpen waa -yaa
so pebhlele, 'ke -waa -o gbe mafele
'elwale 'pe, 'bhii- -o -yaa kle gone-
'la gbeen- -o -gboo mu a 'sinii ta za
'e ma. 4 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, 'ke
-o -daa 'plee 'yi, waa so pebhlele,
'ke waa -o gbe mafele 'elwale pe.
-O -gboo mu -o 'sinii ta za -bhæeke'
-bebe □twa -o ni, 'bhæe- -o 'mu
'klosikun: 'bhe 'ke mu -le 'bhii-
-waa' -yi 'mipe- mu -yifegbeya
'pegee -waa' 'tregb-, 'bhæe- -waa'
piibhegbo mu -yifegbeya.

5 'Bhela -zayi' -le, Farizi mu 'e
'pegee 'Tonj Daan mu 'e -o Zesu
'Irokpaa- doo: «-Mele □kla 'bhæe-
-yaa' pe -klanlane mu 'e waa -o
'taawo zii' -koo' -gboo mu a 'sinii
ta za mu 'e ta ee? -Mele □kla
'bhæe- waa -o gbe mafe 'bhii- -wa
kle gone- 'la gbeen- -kooa' 'sinii ta
za 'e ma ee?» 6 Zesu 'a zikpaa-
-o ni 'te doo: «Mæe -yrekooza kle
mu, -Waanbhaa' -lela' janwo mi
Ezai -jan 'la □woa 'ka ba zayi'
'elwale -so, 'bhe □kla 'ke wlan
'le. -A yoondele -o -a 'koo 'kaa
-Waanbhaa' pe doo:

*«Mæe mu 'læe- -woo 'η 'ledo- -a ma
-o -liijan' mu 'te -la -le;*

*'dunj- -o zru mu 'e 'plengole -o 'η
ma.*

7-*Woo 'η gba bhaama, -amasroyi- o
mæe mu daan 'ke bhaaplej
mu a 'sinii ta za mu -la -le.»*

8 Zesu pe -o ni doo: «'Ka
-Waanbhaa' a pe 'tonj mu 'e to -a
noo-, 'bhæe- 'ka bhaaplej mu a 'si
ta za mu -la -klosikun.»

9 -E pe -o ni 'ezin- 'kaa: «'Ka 'ka
-bango' -Waanbhaa' pe 'tonj 'gbu 'e
'yi kpataakpa, 'bhæe- 'ka 'kaa- 'sinii
ta za mu -la 'klosikun. 10 Wlan 'e
ni, Moizi pe doo: «'E de 'pegee 'e
næe -ledo' -o ma 'elrele». 'Bhæe- -ya
□pia 'ezin- doo: «'Ke mæe 'la zan
-a de 'pegee -a næe 'danganwoa,
'bhe zan -o 'ke depe 'le». 11 'Bhæe-
'ka mu 'bhe -jan 'e maniinaa 'ke
'kaa pe doo 'ke mæe do 'a □pia -a
de 'pegee -a næe ni 'kaa «'Nj 'yaa-
nu bhole 'ka ba 'η 'koope- 'la 'le,
'bhe □kla 'ke 'kooaban 'le ('bhe 'yi
-le -o pe 'la □naa -Waanbhaa' ni)». 12
'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'ka 'bhe
zan 'e ngblo 'e sie, 'bhæe- yaa so
-a 'gbu 'sroowole 'ke -ya 'koope-
na -a de 'pegee -a næe ni -li -titi. 13
'Bhe klegbeya -gloon 'e gbeen-
bhe, 'kaa- 'sinii ta za mu 'e ma,
-Waanbhaa' a -jan 'e 'yiga- mæe mu
'e -yre 'yi. 'Ka 'bhæe- 'yansi za
-gloon -bebe kle!»

Pe mu 'la so bhaaplen 'kpee 'trinɔle

(Matie 15.10-20)

¹⁴ Zesu -zamaa' 'e 'sii gbɛ drɛɛwoa- 'ezin-, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ka 'kpen, -ka 'ka 'trɔnbado doo, 'bhɛɛ- -ka -jan 'lɛɛ- 'yima! ¹⁵ Pele 'kedo- 'kpɔ 'laa so wlale- mɛɛ 'kpee, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'a 'kpee 'trinɔ-. 'Dun- pɛ 'la da bhaaplen 'gbu 'kpee, 'bhɛ -le -a 'gbu 'kpee 'trinɔ- -Waanbhaa' -yrɛ 'yi. ¹⁶ ['Ke -jan 'lɛɛ- 'yima' 'trɔn -o mɛɛ 'la zan ngblo ma, -ya -yima'.]»

¹⁷ Zesu -gwa -zamaa' 'e -din, 'bhɛɛ- -e -ja wlalɛ 'fɛ 'ɛ ɔla 'waati 'la ba, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e -o 'yee- -goon 'ɛ 'yilɔkpale 'a ma. ¹⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ka mu 'ezin-, 'ka mu laa 'bhɛ 'yima- ɛɛ? 'Ka mu 'laa 'yaango- 'bhii- 'pɛɛlii- pɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa so wlale- mɛɛ 'kpee 'bhɛɛ- -ya 'kpee 'trinɔ- ɛɛ? ¹⁹ -Amasɔyi, pele laa wla mɛɛ zru 'ɛ 'yi, -e ge mɛɛ vi 'ɛ 'bhɛɛ- 'yi; 'bhɛɛ- -e kle 'ke blinpe 'le boolazi.» (Zesu 'bhɛ -jan 'lɛɛ- 'woa- win 'la ma 'bhɛ 'yi -le dɔɔ: 'Mɛɛ so pele 'tole- pɛ 'bhɛ 'bh- lele.) ²⁰ -E pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «Pɛ 'la mɛɛ 'kpee 'trinɔ- -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'bhɛ da 'e 'gbu zru 'ɛ 'bhɛɛ- 'yi. ²¹ -Amasɔyi, 'kpeejan- -yɔɔ' mu 'ɛ 'kpen da bhaaplen 'gbu zru 'ɛ 'bhɛɛ- 'yi 'bhii- 'ke mu 'lɛɛ gbɛɛn-: 'joo 'yɔɔ- oo, -faan zru oo, mɛɛ dɛ zru oo, ²² -yanbhooɔya zru oo, -naflo zru oo, yiɛnya oo, -dawliya oo, 'taawogbɛya -yɔɔ' oo, zranwole oo, mɛɛ 'tɔsiele oo, 'e 'gbu magbaandɛle oo, 'bhɛ 'pegee -zadokleya. ²³ 'Bhɛ -za 'yɔɔ- mu 'la bhɛ, 'mu -la 'kpen da mɛɛ zru 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'mu -le mɛɛ 'kpee 'trinɔ-.»

'Cie le do 'e ɔkpaa Zesu 'yi

(Matie 15.21-28)

²⁴ Zesu gole 'bhɛ yrɛ 'ɛ ɔnɔɔ, 'kee- gele Tiri 'klɛɛn 'ɛ 'yi. -E bhole 'bhɛ ɔnɔɔ, 'kee- gele- wlalɛ 'fɛ do -la; 'bhɛɛ- yaa -yaa zi 'bhii- mɛɛ

'kedo- 'kpɔ 'a 'yaango- 'bhii- -yoo 'bhɛ 'fɛ 'ɛ ɔla; 'dun- -a tagaanle laa bole. ²⁵ -Amasɔyi, lii 'yɔɔ- -yaa le do -lunɛ' do zi. 'Bhɛ yrɛ do 'ɛ ɔnɔɔ bhɛ, le 'ɛ -ya 'male- 'kaa Zesu ɔnwa, 'kee- gele- baalɛ Zesu gaan ma. ²⁶ 'Bhɛ le 'ɛ 'bhɛ 'laa -yaa 'ke Zuufu le 'le, 'bhɛ -yaa da Sirofenisi 'klɛɛn 'ɛ 'yi. -E -sromabwa Zesu ni dɔɔ 'bhɛ lii 'yɔɔ- 'ɛ -gbin -a -lunɛ' 'ɛ zi. ²⁷ 'Bhɛɛ- 'dun-, Zesu pe -a ni dɔɔ: «-A 'to -nɛ mu 'ɛ pebhle 'pe 'bhɛɛ- -o kpɛdɔ. -Amasɔyi, 'kee -nɛ mu a pebhle ɔsia -o -la, 'bhɛɛ- 'ya -blinna -gbaan' mu 'ɛ ni, 'bhɛ 'laa lele.» ²⁸ 'Yee- le 'ɛ pe Zesu ni dɔɔ: «'Bhɛ -o 'ke wlan 'le Mɛɛzan, 'bhɛɛ- 'dun-, 'ke -nɛ mu -o pebhle 'zi, -gbaan' mu 'ɛ -o pe piinɛ- mu 'la balaa' -nɛ mu 'ɛ 'kɔɔ pebhle -tabali 'ɛ ɔla 'trɛ ma, 'mu 'bhɛ mu -la bhle.» ²⁹ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Le -nɛ, 'e -jan 'la ɔwoa bhɛ, 'bhɛ -zayi', ge 'e ba -lɛ ma; lii -yɔɔ' 'ɛ -gwa 'e 'lunɛ 'ɛ zi.» ³⁰ 'Yee- le 'ɛ 'nule- -a ba -lɛ ma 'tɛ, 'kee- bhole- -a -lunɛ' 'ɛ 'yila- le ta -saa 'ɛ ta. 'Bhɛ bhla 'ɛ ba 'ke lii 'yɔɔ- 'ɛ -gwa gban 'bhɛ zi.

Zesu 'bhobho 'trɔn 'wile- do -bheela

³¹ Zesu gole Tiri 'klɛɛn 'ɛ 'yi, 'kee- 'kanle Sidon -wa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -e -yaa zan bhla 'la ba Galile -draa 'ɛ ba -yrɛ ta, 'kee 'kanle -wa vu -o 'klɛɛn 'la 'yi 'bhɛ 'yi. ³² Mɛɛ 'ke mu -nwa 'ke 'bhobho 'trɔn 'wile do 'le -a ba. 'Bhɛɛ- 'ke -o -sromabole -a ni dɔɔ -ya gbɛ 'kpa 'bhɛ 'bhobho 'trɔn 'wile- mi 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'bhɛ bhɛɛ. ³³ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'bhobho 'trɔn 'wile- 'ɛ plɛngole -zamaa' 'ɛ ma, 'kee- gele- 'kele- 'edanɔma. 'Bhɛɛ- 'ke -ya gbɛ -nɛbhɛ' plɛ wlale- 'bhɛ 'trɔn mu 'ɛ 'yi. 'Bhɛɛ, 'ke -ya -liile' bole- -a gbɛ -nɛbhɛ' do ma, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhɛ -zwanle' 'yee- 'bhobho 'ɛ nrɛ 'ɛ ma. ³⁴ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu 'ɛ 'yrɛkpale laanima, 'ke -ya 'trele 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele-

doo: «Efata!» 'Bhe 'yile 'kaa: «-Ka 'ka 'liiploo-!»³⁵ 'Bhe yre do 'kpo 'e □nɔɔ bhe, 'ke 'yee-mɛɛ 'e 'trɔn mu 'e 'liiploole, 'ke -a nre 'e tagbingole, 'bhɛɛ-'kee-'jan 'wole 'sanle 'elrele.³⁶ 'Bhe blaana, 'ke Zesu 'nule mɛɛ mu 'e ta, 'bhɛɛ-'kee-'yee-'bhobho 'e 'mado- mu 'e 'kpen 'lemazonle 'kaa waa 'bhe -za 'e 'yigoonle mɛɛ 'kedo-'kpo ni. Drɔɔn' -yoo-'lemalazwan bhe, 'woo-mɛɛ mu 'e -ja -waa' mɛɛ 'e 'bheez- 'e wonwon baan' zenle yrekpen- =nɔɔ.³⁷ Mɛɛ mu 'e -o 'kpen 'liibhaala -o ma 'kee kan a -dan' ta. 'Bhɛɛ- -o -yaa pe 'zi 'te 'kaa: «Mɛɛ 'lɛɛ- klɛza mu 'e 'kpen -o 'elrele. 'Bhɛɛ- -e sɔ -a klɛle- drɔɔn' 'bhɛɛ- 'trɔn 'wile- mu -jan ma, 'bhe 'pegee 'bhobho mu -janwo'.»

8

Zesu mɛɛ 'waa yizie -lɛbwa (4.000)

(Matie 15.32-39)

¹ 'Bhe 'waati 'e ba, -zamaa' 'sre -gbɛnɛ do -nwa -o -lɛkpale -a zi 'ezin-. 'Bhɛɛ- pele laa -yaa -o 'koo. 'Bhe klɛle 'te, 'ke Zesu -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'siile, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: ² «Mɛɛ mu 'lɛɛ- yrenkla' zii' 'η ma, -amasroyi -o -yrekpaa' yaga -le -ge 'ke -woo -koo' zi, 'bhɛɛ- pele laa -o 'koo -li. ³ 'Ke 'η 'ploola- -o ma -o gbɔnde le 'e 'le, -o -gblozi' nu gale -o ma -o ge bhla 'e zi -o ba -wa la zi 'e 'lii gbɔn 'e 'koo. -Amasroyi -o -bebe -daa yre gbɔn nɔɔ.»⁴ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e -wa pele- -a ni 'kaa: «'O nu pele -srɔɔwɔle yre 'e -dela nɔɔ- -ge, 'bhɛɛ- 'o pele na -o ni, 'bhɛɛ- -o kpedɔ- bɔn 'yi yre 'lɛɛ- =nɔɔ ɛɛ?»⁵ Zesu -o -lɔkpale 'kaa: «'bluu 'wɛɛ- -le 'ka 'koo ɛɛ?» 'Ke -wa -lɛkunle a ni doo: «'Srwaple-»⁶ 'Bhe klɛle 'te, 'ke -ya pele- -zamaa' 'e ni -o yala- 'trɛ ma. 'Bhɛɛ- -e 'bluu 'srwaple- 'e 'sile-, 'kee- -Waanbhaa'

'pubɔle 'mu ma, 'ke -yoo takanle 'bhɛɛ- 'ke -ya 'kpale -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'koo doo -woo -yicien' -za -maa' 'e ma. 'Bhɛɛ- 'ke 'mu 'bhe klɛle-.⁷ Kaanɛ- 'ke mu -yaa -o 'koo 'ezin-. Zesu -Waanbhaa' 'pubwa- 'bhe kaanɛ- mu 'e ma, 'ke -ya pele- -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni 'kaa -woo -yicien' mɛɛ mu 'e ma 'ezin-.⁸ -O 'kpen pe 'e □bhla, 'bhɛɛ- -o kpedwa-. Zesu a -klanlanɛ mu 'e -o cie -nɛ □yan 'srwaple- -la -paa 'ke 'bluu kpu mu 'la □bwa -o blaana 'mu 'le.⁹ -O -yaa 'bho 'gwlaana- 'waa yizie -din (4.000). -O yanle pebhlelele, 'ke Zesu 'ploole mɛɛ mu 'e ma 'te.¹⁰ 'Bhe yre do 'e □nɔɔ bhe, 'ke 'yee- 'pegee -yaa -klanlanɛ mu 'e 'sanle -yitakon 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -o gele- Dalimanuta 'trɛ 'e ta.

Farizi mu 'e laanima -toomasie do -yre 'wo zii' Zesu ma

(Matie 16.1-4)

¹¹ -O bhole 'bhe 'klɛn 'e 'yi 'te, 'ke Farizi mu 'e 'nule- zaabɔle Zesu 'le ma. -O -yaa -a zi 'bhii- -o -jan bhe 'kpala -a -lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni doo: «-Toomasie do kle 'ke 'bhe 'a zron 'o ni 'bhii- 'e da -Waanbhaa' ba.»¹² Zesu 'e 'trele -a nii- 'yi 'egboole, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Mele □kla 'bhɛɛ- 'saanige mu 'e -woo 'sole- maza do -yre wo zii' ɛɛ? 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwɛɛ- ma 'kaa 'naa nu 'sole- maza do 'kpo klɛle 'woo- 'saanige mu 'lɛɛ- -yre ma!»¹³ 'Bhe blaana, 'kee- gole- Farizi mu 'e -din, 'bhɛɛ- 'kee- 'sanle -yitakon 'e 'yi, 'kee- gele- 'ezin- -draa -yre gbɛ do 'e ta.

Farizi mu a 'bluu -pɛɛ 'wlen 'sɛkɛ 'pegee Erɔdi a -za

(Matie 16.5-12)

¹⁴ 'Bluu 'sile- =nia Zesu a -klanlanɛ mu 'e 'kpee, 'fo 'bluu do 'kpo -le -yaa -o 'koo -yitakon 'e 'yi.¹⁵ Zesu -jan 'lɛɛ- 'bhe 'kpankpanyaan -o ma doo: «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, Farizi mu 'e 'pegee *Erɔdi a 'bluu -pɛɛ 'wlen 'sɛkɛ 'e ma.»¹⁶ 'Bhe

'yi 'te, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -zaabole 'sanle 'eke- -lɛ ma 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «'Waa 'bluu 'la 'sile- 'ebebele bhe, 'bhɛla- -yile -yoo -jan -gloɔn 'lɛɛ- 'bhe 'wo zii' ɛɛ?»

¹⁷ Zesu 'bhe yaangole, 'ke -yoo -lɔɔkpale dɔɔ: «-Mɛle □kla 'bhɛɛ- 'ka -o zaabo 'zi 'ke 'kaa pe -mela ma 'bluu 'laa -o 'o 'kɔɔ ɛɛ? 'Ali- 'kee- 'tɛn -zɔn, 'ka 'laa 'mi kleza mu 'ɛ 'yimale -li ɛɛ? 'Ka 'trɔn 'yi 'egloole 'dɛ? ¹⁸ 'Ka 'yɛɛbhɛ- mu -o, 'bhɛɛ- 'ka 'laa -yɛɛ ma ye ɛɛ? 'Ka 'trɔn mu -o, 'bhɛɛ- 'ka 'laa -jan ma ɛɛ? 'Bhe 'laa -o -li 'ka 'kpee ɛɛ? ¹⁹ 'N 'bluu 'soo 'la takaan- mɛɛ 'waa 'soo (5.000) 'ɛ ma, -o kpu mu 'la □bwa, 'ka ciɛ -nɛ □yan 'wɛɛ- -la -paa 'ke -o -le ɛɛ?» -O pe dɔɔ: «'Vu ta plɛ.» ²⁰ «'Bhɛɛ- 'n 'bluu 'srwaplɛ- 'la takaan- mɛɛ 'waa yizie 'ɛ ma, 'ka ciɛ -nɛ □yan 'wɛɛ- -la -paa 'ke -o kpu mu 'la □bwa 'mu 'le ɛɛ?» -O pe dɔɔ: «'Srwaplɛ-» ²¹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ka 'laa -a 'yimale -li ɛɛ?»

Zesu -yɛɛ 'wi mi do -bheela Betisaida -wa 'ɛ ta

²² Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ □nwa Betisaida -wa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ mu 'ɛ 'nule -yɛɛ 'wi mi do 'le Zesu ba, 'ke -o -sromabole -a ni 'kaa -ya gbɛ 'kpa 'bhe ma, 'bhɛɛ- -e 'bhe bhee. ²³ 'Bhe kle le 'te, 'ke Zesu -yɛɛ 'wi mi 'ɛ 'kunle- 'bhe gbɛ ma, 'kee- gele- 'kele- -wa 'ɛ -zanta'. 'Bhɛɛ- 'ke -ya -liile' -gloole' 'bhe 'yɛɛbhɛ- mu 'ɛ ta, 'ke -ya gbɛ 'kpale 'mu ta, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe -lɔɔkpale dɔɔ: «'E yɛɛ ma ya ɛɛ?» ²⁴ -Yɛɛ 'wi mi 'ɛ -ya -yɛɛ 'liiploola 'ke -ya pele- dɔɔ: «'N 'yɛɛ -o mɛɛ mu ma, -woo 'bhii- -yri diin mu gbɛɛn-, -woo 'taawo zii'.» ²⁵ Zesu 'e gbɛ 'kpa gbɛ drɛɛwoa- 'ezin- 'yee- mɛɛ 'ɛ 'yɛɛbhɛ- mu 'ɛ ta. 'Ke -ya -yɛɛkpale -a -lɛɛ siin, 'bhɛɛ- -e -bheela, kee- yɛɛ ma 'yɛle 'wenj. ²⁶ 'Bhe blaanta 'te, 'ke Zesu 'ploole

-a ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Ge 'e ba -lɛ ma, 'duɔ- 'yaa 'kanle- -wa 'ɛ 'kpee.»

ZESU 'PEGEE -YAA' -KLANLANɛ MU

Pieri pe 'kaa Zesu -le 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔɔɔ 'gbu 'ɛ 'le (Matie 16.13-20; Luki 9.18-21)

²⁷ Zesu 'pegee -yaa' *-klanlanɛ mu 'ɛ -ja Sezare Filipu -din -wa mu 'ɛ ba -yɛɛ ta. -O -yaa zi 'ɛ 'lii bhla 'la ba, 'ke -yoo -lɔɔkpale 'te 'kaa: «Mɛɛ mu 'ɛ -woo 'mi 'kun zii' mɛɛ -gloɔn 'ɛ -dela -le ɛɛ?» ²⁸ -Yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -wa -lɛkwan -a ni dɔɔ: «Mɛɛ 'ke mu pe 'yoo- 'ke Mɛɛ Wiinɛfɛ' Mi Zaan 'le, -a 'ke mu pe 'yoo- Eli 'le. 'Bhɛɛ- -a 'ke mu pe 'ezin- 'kaa 'yoo- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ɛ do 'le.» ²⁹ Zesu -o -lɔɔkpaa 'ezin- dɔɔ: «'Bhɛɛ- 'ka mu 'lɛɛ-, 'ka mu 'kpee ma 'mi -o 'ke -dela -le ɛɛ?» Pieri pe -a ni dɔɔ: «'Bhi -le Krisi 'le, -Waanbhaa' Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔɔɔ 'gbu 'la □kpa 'bhe 'le.» ³⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu -o -lɛmazɔnle 'egloole dɔɔ: «'Ka 'laa 'bhe 'pele- mɛɛ 'kedo- ni.»

Zesu -o -a dɛza 'ɛ 'pegee -a bweza 'ɛ ba 'lɛɛjanwo 'zi

(Matie 16.21-28; Luki 9.22-27)

³¹ 'Bhe blaana, 'ke Zesu -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ daanle 'sanle gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn- dɔɔ: «-A -lɛdulale -o dɔɔ Bhaaplɛn Gbe 'ɛ nu -yɛɛnbhɛlele 'ebebele, Zu- ufu mu a 'gwlaan- gbalaan mu 'ɛ, 'pegee'sraka 'lɛna -kunlii' mu 'ɛ, 'bhe 'pegee 'Tonɔn daan mu 'ɛ nu -o -banɔgole -a -yi. -O nu a klele 'bhɛɛ- -wa dɛ, 'duɔ- -a gale blaana -yɛɛkpaa' yaga mi ma, -e nu bwele gale ba.» ³² Zesu 'yaa- 'bhe -za mu 'ɛ 'wo zii' -o ni kpataakpa. -Ayile, 'ke Pieri -a 'siile mɛɛ mu 'ɛ 'yɛɛ -gɔma', 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «'Yaa -janwole 'bhe gbɛɛn- -gee'!» ³³ 'Duɔ- Zesu -niinale 'ke -ya -yɛɛkpale -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ta, 'kee- -lale' Pieri ta, 'ke ya pele- 'bhe

ni dɔɔ: «'E 'plenɔ 'ŋ ma, -Setran' mɛɛ! -Amasroyi 'e 'kpeejan- mu 'e waa -o 'ke -Waanbhaa' 'kpeejan- mu 'le, 'fɔ bhaaplɛŋ mu 'kpeejan- 'te.»

Mɛɛ sɔ klele- Zesu zi mi 'le gɔnɛ- 'la gbɛɛn-

(Matie 16.24-28; Luki 9.23-27)

³⁴ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu -zamaa' 'ɛ 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'siile, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii -e kle 'ŋ zi mi 'le, -ya -banɔo' -a 'gbu 'yi, -e yaa -yriɔbɛɛle 'ɛ 'si, 'bhɛɛ- -e nu dɔ 'ŋ zi. ³⁵ -Amasroyi, 'ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- -ya 'gbu -si 'ɛ go -za 'yi, 'bhɛ zan nu bloole 'bhɛ 'si 'ɛ 'yi. 'Duŋ- 'ke mɛɛ la zan 'e zru -gwa 'bhɛ 'gbu 'si 'ɛ ni 'mi 'pegee -Jan 'Nrɛle- 'ɛ -zayi', 'bhɛ zan -si 'ɛ nu gole -za 'yi. ³⁶ 'Ke mɛɛ do 'trɛ ta pɛ mu 'ɛ 'kpen 'srɔɔwoa-, 'ke yaa -Waanbhaa ba bole -yrɛ -si 'ɛ 'srɔɔwole, 'bhɛ -trɔn -o ma -mɛla -le ɛɛ? ³⁷ Bhaaplɛŋ sɔ -a 'gbu 'si 'ɛ tagbawole 'ke -mɛla -le ɛɛ? ³⁸ 'Ke mɛɛ 'la zan -yralakpaa 'mi 'pegee 'an -jan mu 'ɛ 'lɛɛ -zɔn mɛɛ mu 'ɛ 'plen-, 'woo- 'la -o zru laa -o do -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- -woo 'ke -za 'yɔɔ- kle mu 'le bhe. 'Bhɛ 'yi Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ nu yralakpale 'bhɛ zan 'ɛ -lɛɛ, 'ke 'yee- 'pegee -mlɛke' 'wenj mu 'ɛ 'ŋnwa yi 'la 'le -a Dɛ a 'tɔbhɔleya 'ɛ 'yi.»

9

¹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwɛɛ- ma, 'ka mu 'la 'ka -o -gɛ -zɔn, 'ka 'ke gale plen-, 'mu nu -Waanbhaa' a -Bhɛŋgbeya 'ɛ 'nule yeɛ -yaa' -glɔɔya' 'le.»

Zesu 'a dɔgbeya 'ɛ mabɔɔla

(Matie 17.1-13; Luki 9.28-36)

² -Yrekpaa' 'srwado- 'kanle- blaɛn, 'ke Zesu Pɛri 'bhɛɛ- Zaki 'pegee Zaan 'sile, 'ke -o gele- 'edanma vle ɔɔn 'trole- do wiinj-, 'bhɛɛ- 'ke -ya dɔgbeya 'ɛ mabɔɔle 'mu 'yrɛ ma. ³ -A ta dune- mu 'ɛ

'fleela- 'epu 'penpenle. -O 'ŋkla 'epule ɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛ mɛɛ laa -srɔɔwo' 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ 'ke 'bhɛ sɔ sɔ 'fele 'bhɛɛ- -ya fleɛ 'bhii- -a ta dune- mu 'ɛ 'fleegbeyaa 'ɛ gbɛɛn-. ⁴ 'Bhɛ yrɛ do 'ɛ 'ŋnɔɔ bhe, -yaa' *-klanlanɛ yaga 'ɛ 'mu 'elwaleta -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi ple 'ŋya, Eli 'pegee *Moizi 'ke -woo -balɔ kle 'zi Zesu 'le. ⁵ 'Bhɛ klele 'te, 'ke Pɛri 'a 'pele Zesu ni: «'O Daan mi, 'o klelawoa -gɛ 'bhɛ 'lrela- 'dɛ. 'O nu 'kpaane yaga dɔle, 'bhi a pɛ do, Moizi a pɛ do, 'bhɛɛ- Eli -a pɛ do.» ⁶ Wlan 'ɛ ni, -e -yaa -jan yeke- 'gbu 'la wo, yaa -yaa 'bhɛ do, -amasroyi -gbɛlaɛn -yaa 'yee- 'pegee -klanlanɛ -vin ple 'ɛ -o -yi. ⁷ Lafle' -gblɛn do -nwa -o trala, 'bhɛɛ- 'bhɛ lii 'ɛ 'ŋkpaa -o ta. 'Ke -weli' do dale- 'bhɛ lafle' -gblɛn 'ɛ 'yi 'ke 'bhɛ 'a pele- dɔɔ: «'Ŋ Gbe 'la -za sɔ 'ŋ ni 'egbenele 'yele- -gɛ, -ka 'ka 'trɔnbado -a ni 'elrele!» ⁸ 'Bhɛ yrɛ do 'ɛ 'ŋnɔɔ bhe, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo -yrɛ 'mlingole -o 'zi, 'bhɛɛ- waa mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'yele- 'ezin-, 'ke yaa 'e go Zesu do -kplɛn ba. ⁹ Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ zina- bhla 'ɛ zi vle ɔɔn 'ɛ 'wiinj-, Zesu -o -lɛmazwan dɔɔ -o -za 'la 'ŋya waa 'bhɛ 'yigɔɔnle mɛɛ 'kedo- 'kpɔ ni 'sani- 'yee- Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ bwele plen- gale ba. ¹⁰ 'Bhɛ -jan 'ɛ 'ŋbwa -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'kpee, 'duŋ- -o -yaa 'eke- -lɔkpa dɔɔ: «-Ya pelawoa 'kaa 'Kee- bwe gale». 'Bhɛ 'yi -o 'nale- ɛɛ?»

¹¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ -wa 'lɔkpalɛ dɔɔ: «-Mele -kla 'bhɛɛ- *'Tonj daan mu 'ɛ -o pe dɔɔ Eli -le nu nule 'elwale 'pe ɛɛ?» ¹² Zesu 'bhɛ -jan 'ɛ zikpaa- -o ni dɔɔ: «Wlan -le 'bhɛ 'le, Eli nu nule 'elwale 'pe pɛ 'kpen 'kpale- 'bhɛ 'kpayrɛ- nɔɔ-, 'bhɛɛ- 'duŋ- -mɛle 'ŋkla 'bhɛɛ- -a yɔɔndeɛle -o 'ezin- dɔɔ *Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ nu -yrɛnbhɛle 'ebebele, 'bhɛɛ- -o nu -a mafinyanwole ɛɛ?»

13 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'mi pe 'ka ni dɔɔ Eli ɲnwa gban, 'bhɛɛ- mɛɛ 'ke mu -yaa sɔ -yrɛn yɛkɛ- 'la 'kpale -a ta 'mu 'bhɛɛ- =kla, 'bhii- -a yɔɔndele -o gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -a ba zayi' -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'ɛ 'yi bhe.»

Zesu lii -yoo do ɲgbian -nɛ do zi (Matie 17.14-21; Luki 9.37-42)

14 -O bhɔle -klanlanɛ -vin mu 'ɛ -din, 'ke -o -zamaa' 'srɛ -gbɛnɛ do yele- 'mu zi, 'bhe 'pegee 'Toŋ daan mu 'ke mu -yaa zaabo 'zi 'woo- klanlanɛ mu 'ɛ 'le. 15 Zesu ɲklaa -zamaa' 'ɛ ba, 'bhɛɛ- -wa yelee, 'ke -o nule- -a -lɛpale blasanlele, 'bhɛɛ- -wa 'pubwa-. 16 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu yaa -klanlanɛ mu 'ɛ -lɔkpale 'kaa: «'Ka -o zaabo 'zi -mɛla ta -o -le ɛɛ?» 17 -Zamaa' 'ɛ 'plɛŋ mɛɛ do 'a 'lɛkwan- ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'ŋ ɲnwa 'ke 'ŋ gbe 'ɛ 'le 'e ni, -amasroyi lii 'bhobho -o -a zi. 18 'Ke lii -yoo' 'ɛ ɲpwa 'a ta yrɛ 'oo yrɛ 'la ɲnɔɔ, -ya balaa' 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'ŋ gbe 'ɛ -ya -liile' pwe -a -lɛ ma, 'bhɛɛ- -ya 'sɔnbhe- mu 'ɛ kan 'eke- ta, 'bhɛɛ- -e dɔ zazraza. 'Ŋ 'sromabwa 'yaa- klanlanɛ mu 'ɛ ni 'kaa -o 'yee- lii -yoo' 'ɛ -gbin -a zi, 'bhɛɛ- waa 'sɔlɛ- 'bhe klele.» 19 Zesu pe -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Ee! 'Ka mu, 'ka 'laa 'ka kpa -Waanbhaa' 'yi! -A -vinbwa 'waati 'wɛɛ- 'bhɛɛ- 'ŋ bo 'ka -din ɛɛ? -A -vinbwa 'waati 'wɛɛ- 'bhɛɛ- 'ŋ bo 'ka 'kwe 'sile- 'ɛ ma ɛɛ? -Ka nu -nɛ 'ɛ 'le 'ŋ ta -gɛ!» 'Bhɛɛ- -o ɲnwa 'bhe 'le -a ni. 20 Lii -yoo' 'ɛ Zesu 'yele-, 'bhe yrɛ do 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'kee- -nɛ 'ɛ bɛɛnle- -kpakpa, 'ke 'bhe baale' 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -bhile' 'sanle 'ke 'bhe 'liile- -dɔn 'ɛ pwe -sɔ 'bhe 'lɛ ma. 21 Zesu -nɛ dɛ 'ɛ -lɔkpaa 'kaa: «Lii -yoo' 'lɛɛ- yoo 'e gbe 'ɛ zi 'bhe ɲnɔɔ ɲmwa gban ɛɛ?» -Nɛ dɛ 'ɛ -ya -lɛkwan Zesu ni dɔɔ: «-Ya zi -e 'san 'a matruŋnɛ 'le. 22 'Bhɛɛ- 'waati 'ɛ 'ke ba, 'yee- lii -yoo' 'ɛ -ya ɲbwa 'tɛ 'yi 'bhe 'pegee -yi ba, 'kooko- -ya dɛ. 'Duŋ-, 'o 'yrenkla 'e ma, 'kee sɔ -za

do 'ke klele-, 'e 'zoole-, bhɔ 'o ba!» 23 Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «-Mele ɲkla 'e pe 'kee sɔ -za do klele- ɛɛ? -Amasroyi 'ke mɛɛ 'la zan 'e ɲkpaa -Waanbhaa' 'yi, -za 'kpen kle 'sen -o 'bhe zan 'ɛ ni.» 24 'Bhe yrɛ do 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke -nɛ dɛ 'ɛ -gbekanle, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'Ŋ 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi, 'duŋ- nu bhɔ 'ŋ ba 'ke 'ye 'ŋ 'kpaleya 'ɛ 'ke kla a ba!»

25 Zesu 'a 'yele- 'bhii- -zamaa' 'ɛ 'yaa- zan blasanlele -o ba -yrɛ ta, 'kee- 'pɛɛnle lii -yoo' ta 'ke -ya pele- dɔɔ: «Lii 'bhobho, 'mi pe 'e ni go -nɛ 'lɛɛ- zi, 'bhɛɛ- 'yaa bɔle 'ezin- -a zi 'sekeseke.» 26 'Bhe klele 'tɛ, 'ke lii -yoo' 'ɛ -gbekanle 'kree, 'bhɛɛ- 'kee- -nɛ 'ɛ bɛɛnle- 'egloole, 'bhɛɛ- 'kee- gole- -a zi. -Nɛ 'ɛ 'srinna- zazraza 'bhii gbaa, -asiikɔɔ mɛɛ -bebe -yaa pe 'zi dɔɔ -e -gaa. 27 'Duŋ- Zesu -nɛ 'ɛ 'kunle -a gbe ma, 'kee- bhɔle- -a ba -a -wlɛnlele, 'bhɛɛ- 'kee- dulale -a gaan ta. 28 Zesu 'bhɔle- blaana -a ba -lɛ ma, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -wa -lɔkpale 'edanma dɔɔ: «-Mele ɲkla 'o mɔɔ 'fuu 'laa 'sɔlɛ- 'yee- lii -yoo' 'ɛ -gbinle' ta ɛɛ?» 29 'Bhɛɛ- Zesu 'a 'lɛkwan- -o ni dɔɔ: «'Ke yaa 'e go 'seriwole do -kplɛn ba, 'ka 'fuu 'laa sɔ 'bhe lii -yoo' -gloon 'lɛɛ- -gbinle' ta.»

Zesu -o 'a dɛza 'pegee -a bweza gale ba 'ɛ ba janwo gbe dɛɛwo 'zi (Matie 17.22-23; Luki 9.43-45)

30 -O gole 'bhe 'yrɛ 'ɛ ɲnɔɔ, 'ke -o 'kanle Galile 'klɛn 'ɛ 'yi. Zesu 'laa -yaa -a zi 'bhii- mɛɛ mu 'ɛ -wa geyrɛ dɔ. 31 -Amasroyi, -e -yaa -a zi 'bhii- -e -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ daan -za -gloon 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'le: «-O nu Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ 'lenalɛ mɛɛ mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ- 'mu 'a dɛ, 'bhɛɛ- -a gale blaana -yrekpaa' yaga mi ma, -e nu bwele gale ba.» 32 'Duŋ- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ waa 'bhe -jan 'ɛ 'yimalɛ, -o -yaa -gblaana 'zi -a -lɔkpale ma.

Mεε 'la zan -o 'egblaanle
-Waanbhaa' ba
(Matie 18.1-5; Luki 9.46-48)

³³ Zesu 'pegee -yaa' * klanlanε
mu 'ε □wlaa Kapenomu. -O bhole
'fε 'ε □la bhla 'la ba, 'kee- -yaa'
-klanlanε mu 'ε -lrokpale 'tε 'kaa:
«'Ka -yaa zaabo 'zi -mela ta zi
'ε 'lii εε?» ³⁴ 'Dun- waa -wele'.
-Amasroyi, -o -yaa zi 'ε 'lii bhla
'la ba -o zaabwa-'eke- -le ma dōo
-o -de 'gbu -le 'egblaanle -o ba εε.
³⁵ 'Bhe kle le 'tε 'ke, Zesu 'yaale,
'kee- -yaa' -klanlanε vu ta ple 'ε
'siile, 'bheε- 'ke -ya pele- -o ni dōo:
«'Ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- -e
kle mōkpen' 'lεε mi 'le, 'bhe zan
kle 'pe -o 'kpen -zanta' mi -la -le,
'bheε- -e kle mōkpen' a yewone
'le.» ³⁶ 'Bheε- -e -nε 'fientronne do
□kwan, 'kee- -bheε dulale -o plen-,
'bheε- 'ke -ya bole- -a gbε 'yi, 'ke -ya
pele- -o ni 'kaa: ³⁷ «'Ke mεε -o mεε
'la zan -nε 'fientronne 'lεε- 'yansi
do □kwan 'elrele 'mi 'tō 'ε -zayi',
'bhe zan 'mi 'gbu -la □kwan 'elrele
bhe. 'Dun- 'ke mεε 'la zan 'mi
□kwan 'elrele, 'bhe zan laa 'mi do
-kplen 'kunle- 'elrele, 'dun- mεε 'la
zan 'mi 'winbwa- -e 'bheε- =kwan
'elrele 'ezin- bhe.»

Mεε 'la zan laa -o -kōō' 'sōōnnii
'le, 'bhe -o -kōō' 'yienii 'le
(Luki 9.49-50)

³⁸ Zesu a -klanlanε 'la 'tō 'yaa
Zaan, 'bhe pe Zesu ni dōo: «'O
Daan mi, 'o mōo mεε do □ya 'ke
-yoo 'zina mu -gbin 'zi mεε 'ke mu
zi 'ε 'tō 'ε 'yi. 'O 'bhe mazapia -a ni,
-amasroyi yaa -o -kōōa' mεε 'ε do
'le.» ³⁹ 'Dun-, Zesu 'a zikpaa- -a ni
dōo: «'Ka 'laa 'bhe mazapele -a ni,
mεε 'kedo- 'kpō 'laa sō 'sole- maza
klele- 'mi 'tō 'ε 'yi, 'bheε- 'bhe bla
yan yre do 'ε □nōō bhe, -e ge -jan 'yōō-
wole 'mi ma. ⁴⁰ -Amasroyi, 'ke mεε
'la zan laa -o -kōō' 'sōōnnii 'le, 'bhe
zan -o -kōō' 'yienii -la -le. ⁴¹ 'Ke
mεε 'oo mεε 'la zan -yi 'paayan□
do □naa 'ka ni, -amasroyi 'ka -o
Mεε -Bhee -Kpōōō Krii a pe mεε

mu 'le bhe, 'mi pe 'ka ni wlan 'ε
ni dōō 'bheε zan nu 'bhe ma -trōn
'srōōwole.»

Zesu -o mεε mu 'ε 'kpeelekan
zii' -o baaza ma -za 'yōō- 'yi
(Matie 18.6-9; Luki 17.1-2)

⁴² Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «-Nε
'fientronne mu 'la -woo □kpaā 'mi
'yi, 'ke mεε 'la zan 'a □wlaa -o zi
'bheε- -o -balaa' -za 'yōō 'yi, 'ke -o
-yaa vle -kpuj -gbenε do yre 'bhe
zan 'ε bhlo ma, 'bheε- -wa blin
weyi- 'ε ba, 'bheε mabhaa yaa nu
bhole bheε zan 'ε ma. ⁴³ 'Kee gbε
'ε do -le 'a 'wla zii' 'e zi 'bheε-
'e baa- 'zi -za 'yōō- 'yi, -a takan',
'bheε- 'ya go 'e ma. 'Kee ge 'e gbε
do 'le bole -yre ma -si 'ε 'yi, 'bhe
mabhaabho 'e ma 'ke 'bheε kan 'kee
ge 'e gbε ple 'le -jranama 'tε 'la yaa
lii -titi 'bheε 'yi 'bheε ta. ⁴⁴ [-A nōō-
-wlennε' mu 'la gbaa mu 'ε bhle,
waa ga -titi, 'bheε- -a □nōō 'tε 'ε
yaa lii -titi. ⁴⁵ 'Kee gaan do -le 'a
'wla zii' 'e zi 'bheε- 'e baa- 'zi -za
'yōō- 'yi, -a takan' 'bheε- 'ya go 'e
ma. 'Kee ge 'e gaan do 'le bole
-yre -si 'ε 'yi, 'bheε mabhaabho 'e
ma 'ke 'bheε 'kan 'kee ge 'e gaan
ple 'le -jranama 'tε 'ε 'yi 'bheε ta.
⁴⁶ -A nōō- -wlennε' mu 'la gbaa
mu 'ε bhle, waa ga -titi, 'bheε- -a
□nōō 'tε 'ε yaa lii -titi.]] ⁴⁷ «'Bheε-
'kee 'yrebhe- do -le 'a wla zii' 'e
zi 'bheε 'e baa- 'zi -za 'yōō- 'yi, -a
yro. 'Kee- ge 'e 'yre gbε do 'le
-Waanbhaa' a -Bhlenjgebaya -wa 'ε
ta, 'bheε mabhaabho 'e ma 'ke 'bheε
kan 'ke -woo 'e blin -jranama 'tε 'ε
'yi 'e 'yrebheε ple 'le 'bheε ta. ⁴⁸ [-A
nōō- -wlennε' mu 'la -o gbaa mu
'ε mu 'ε bhle, waa ga -titi, 'bheε-
-a □nōō 'tε 'ε yaa lii -titi.] ⁴⁹ Wlan
'ε ni, 'ka 'kpen do do nu 'kanle- 'tε
-yren 'ε 'bheε- 'yi, 'bheε- 'ka nu gole
-za -yi, 'bheε- 'ka bo 'ka -yre ma
yikpensee ta 'bhii- 'ke -o we □kpaā
wi ma gōnε- 'la gbēen-, 'bheε- yaa
bon -titi.»

⁵⁰ «Wε 'ε -yoo 'ke pe -lrele' do
'le, 'dun- 'ke -a -nraleyā 'ε -gwa

-a -yi, 'ka sɔ -a -nrɔle' -mɛ pɛ -la -le 'ezin-ɛɛ? 'Ka 'gbu 'yinra- 'bhii-wɛ gbɛɛn-, 'bhɛɛ- 'ka bo 'eke- 'yi yilabla 'yi.»

ZESU -O -WAANBHA'A A YEWO 'ZI ZUDE 'PEGEE ZERUZALEMU

10

*Gwlenna yaa- 'kanza-
(Matie 19.1-12; Luki 16.18)*

¹ Zesu 'pegee -yaa' *-klanlane mu 'ɛ -gwa 'bhe yrɛ 'ɛ ɲɔɔ, 'bhɛɛ- -o -ja Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi. 'Bhe blaɛn, -o -ja Zrudɛn yue -yrɛ gbɛ do 'ɛ ta. 'Ezin- 'ke -zamaa' 'srɛ do 'e 'lɛkpale -a zi, 'bhɛɛ- 'ke -yoo daanle 'sanle 'bhii- -ya klɛ 'tanjii gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. ² Farizi mu 'ke mu 'mu 'mabɛɛnna -a -din, 'bhɛɛ- 'mu -yaa zi 'bhii- 'mu -jan bhee bo -a -lɛɛ, -ayile 'ke 'mu 'a 'lɔɔkpale 'tɛ dɔɔ: «-Kɔɔa' 'tonj 'ɛ ta, mɛɛ do sɔ 'ploole 'bhe na ma ɛɛ?» ³ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni -o -lɔɔkpalele 'ezin- dɔɔ: «*Moizi 'tonj -gloɔn 'ɛ -dela yɔɔndia- 'ka ni ɛɛ?» ⁴ -Wa zikpaa- Zesu ni dɔɔ: «Moizi pɛ 'o ni 'kaa 'ke mɛɛ do -a zi 'bhii- -e 'ploole -a na ma, -e gwlenna yaa- 'kan 'sɛwɛdɛ, 'bhɛɛ- -e 'bhe kpa -a na 'kɔɔ; 'ke 'bhe ɲkla, 'bhɛɛ- -e sɔ 'ploole -a na ma 'tɛ.» ⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «Moizi 'bhe 'tonj -gloɔn 'ɛ 'sɛwɛyɔɔndia 'ka ni, 'ka 'trɔn 'yi -gloɔya' 'ɛ 'bhɛɛ- ma. ⁶ 'Kebhlaale, 'elwale -Waanbhaa' -yaa 'drunyan kle 'zi bhla 'la ba, -e 'gwlaan- 'pegee le -la ɲkla. ⁷ 'Bhɛla- -zɛɛle, 'gwlaan- nu gɔle -a dɛ 'pegee -a nɛɛ ba 'fa -la, 'bhɛɛ- 'yee- 'pegee -a na nu bolɛ 'eke- 'yi. ⁸ -O mɛɛ plɛ nu 'kpale- 'eke- ma, 'bhɛɛ- -o klɛ mɛɛ do, 'bhe klegbeya 'ɛ 'yi, waa nu klele -li mɛɛ plɛ 'fɔ mɛɛ do 'kpo. ⁹ -Waanbhaa' pɛ plɛ 'la ɲkpa 'eke- ma, 'bhɛɛ- -yoo ɲkla do, mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa -o gɔle 'eke- ma.» ¹⁰ 'Bhe blaɛn, Zesu 'pegee -yaa' -klanlane

mu 'ɛ 'yaa- bhla 'la ba 'fɛ 'ɛ ɲla, 'ke -wa -lɔɔkpale 'ezin- -e -jan 'la ɲwoa 'bhe ma. ¹¹ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -ploola -a na ma, 'bhɛɛ- -e le -bhɛɛke' -yalaa', -e -yanbhooya -la ɲkla -a 'na -lwa mi 'ɛ ba 'bhe gbɛɛn- bhe. ¹² 'Bhɛɛ- 'ke le do -gwa -a -nɔɔ 'kɔɔ, 'kee- 'yalaa- 'gwlaan- -bhɛɛke' 'kɔɔ, -e -yanbhooya -la ɲkla bhe 'le bhe.»

Zesu -o -nɛ 'fientrɔnnɛ mu 'dumawo zii'

(Matie 19.13-15; Luki 18.15-17)

¹³ Mɛɛ 'ke mu ɲnwa -nɛ 'fientrɔnnɛ 'ke mu 'le Zesu ba, 'kooko- -ya gbɛ 'kpa 'mu ma, 'bhɛɛ- -e 'mu 'dumawo. 'Dun- -yaa' -klanlane mu 'ɛ 'bhe mazapia 'bhe zan mu 'ɛ ni. ¹⁴ Zesu -o yele 'bhe -za -gloɔn 'ɛ kleyrɛ 'ɛ nɔɔ-, 'ke -ya zrupliile, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -yaa' -klanlane mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Kaa 'to 'ke -nɛ 'fientrɔnnɛ mu 'ɛ nu 'ɲ ba, 'ka 'laa 'bhe 'yigale -o 'kɔɔ. -Amasɔyi mɛɛ 'la zan mu -o 'bhii- 'woo- -nɛ 'fientrɔnnɛ mu 'lɛɛ- dɔgbeya 'ɛ gbɛɛn-, -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya 'ɛ -yoo 'bhe zan mu -la pɛ 'le. ¹⁵ 'Mi 'a pɛ 'ka ni wlan 'ɛ ni dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan laa -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya 'ɛ -za 'kunle- 'bhii- -nɛ 'fientrɔnnɛ do gbɛɛn-, 'bhe zan laa nu 'solɛ- gele- -a ɲnɔɔ.»

¹⁶ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu -nɛ 'fientrɔnnɛ mu 'ɛ 'kunle -a gbɛ -yi, 'ke -ya gbɛ 'kpale -o 'kpen ta do do 'bhɛɛ- 'ke -yoo 'dumawole.

Pɛzan do a -za

(Matie 19.16-30; Luki 18.18-30)

¹⁷ 'Bhe blaɛn, Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ɛ 'yaa- zan dɔle 'taa 'ɛ ta bhla 'la ba, 'ke mɛɛ do nule- blasanlele, 'ke -ya 'kpo zenle- Zesu gaan ma 'bhe 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe -lɔɔkpale 'kaa: «Daan mi Wlan, 'ɲ -mɛ pɛ za 'gbu -la kle, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' ba bole -si 'la -danj' 'laa -o -a ma, 'ɲ 'bhe 'srɔɔwo- ɛɛ?» ¹⁸ Zesu 'a 'lɛkwan- -a ni dɔɔ:

«Mele Ɔkla 'bhεε- 'ya 'pe zii' 'mi ma dɔɔ<Daan mi Wlan εε?> Mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'ewlanle, 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' do -kplɛn ba.»
 19 «'E -Waanbhaa' a 'toŋ mu 'lεε- dɔ εε? 'Kaa: <'Yaa mεε dele, 'yaa -yanbhɔɔya klεle, 'yaa -faanwole, 'yaa bhla 'kpale- 'e -vindo' mi ma, 'yaa mεε mu 'kɔɔpε- 'sile- -dawli' ma, 'e de 'pegee 'e nεε -ledɔ' a ma.»
 20 'Yee- mεε 'ε -ya -lɛkwan Zesu ni 'tε dɔɔ: «'O Daan mi, 'ŋ 'bhε 'toŋ mu 'la bhe 'mu 'kpen -klosikunle -saan 'ŋ matrunya bhla zi ma.»
 21 Zesu 'e 'yrekpale -a ta, 'ke -a ba -za 'sɔle 'bhε ni 'egbenele. 'Bhεε- 'bhε 'pe -a ni 'tε dɔɔ: «'Yaa -za do 'kpɔ -la klεle -li, 'bhε -le 'e 'kɔɔpε- mu 'ε gɔnlele; ge -o 'kpen gɔn, 'bhεε- 'yoo- ma -gɔli' 'ε 'na 'kɔɔflɛnzɔn mu ni. 'Kee 'bhε Ɔkla, -naflo -bebe nu klεle 'e 'kɔɔ lafle' 'yi. 'Bhε blaɛn, 'bhεε- 'e nu dɔle 'mi zi 'tε!»
 22 'Yee- mεε 'ε -e 'bhε -jan 'ε 'male-, 'ke -a zru- batɛdɔle -a ma, 'bhεε- 'kee- gele- -a wleyisriwolele, -amasrɔyi- naflo -bebe 'yaa- -a 'kɔɔ.

23 Zesu 'e 'yrε 'mlɛngole -a zi mu 'ε ta, 'ke -ya pele- -yaa' -klanlanε mu 'ε ni dɔɔ: «-Naflo mu -o mεε 'la zan mu 'kɔɔ, -o gele la -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya yrε 'ε Ɔnɔɔ 'de!»
 24 'Bhε -jan 'ε 'bhε -yaa' -klanlanε mu 'ε 'kpeelɛnia -o ma. -Ayile 'ke -ya pele- -o ni 'ezin- 'kaa: «'Ŋ 'bhεgwɛn- mu, -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya yrε 'ε Ɔnɔɔ gele la 'de!»
 25 'Yɔɔnma do 'kanle- -o 'edile -mlɛsienne do -gluu zi 'kee- kan pezan do gele ta -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya yrε 'ε Ɔnɔɔ 'de.»
 26 -Yaa' -klanlanε mu 'ε 'kpeelɛni gbε -yɔɔ 'ε 'kɔɔ -o ma 'ezin-, 'ke -woo 'eke- -lɔɔkpale dɔɔ: «-Dele sɔ gole- -za 'yi εε?»
 27 Zesu 'e 'yrekpaa- -o ta frii 'ke -ya pele- dɔɔ: «'Bhaaplɛŋ mu -yrε 'yi, 'bhε 'laa sɔ klεle-, 'duŋ- -Waanbhaa' -yrε 'yi, 'bhε 'laa -o -za 'ke 'le. -Amasrɔyi, -za 'kpen kle 'seŋ -o -Waanbhaa'

ni.»
 28 'Bhε klele 'tε, 'ke Pɛri 'a pele -a ni 'kaa: «'E 'trɔnbado doo, 'o mɔɔ 'o 'niigwa- -za 'kpen 'yi, 'bhεε- 'o Ɔnwa dɔle 'e zi.»
 29 Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni 'kaa: 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -yaa' 'fε oo, -a nεεnε- 'gwlaan- mu oo, -a nεεnε- le mu oo, -a de oo, -a nεε oo, -a -nε mu 'pegee -yaa' gba mu 'ε 'kpen Ɔtwa -a nɔɔ-, 'mi 'pegee -Jan 'Nrale- 'ε -zayi',
 30 'bhε zan nu 'bhε pε mu 'ε 'kpen do do dulayrε -kεmε do do -srɔɔwole 'drunyan 'lεε- 'yi. 'Kee- =kla 'fε mu 'le oo, -a nεεnε- 'gwlaan- mu 'le oo, -a nεεnε- le mu 'le oo, -a nεε mu 'le oo, -a -nε mu 'le oo, 'bhε 'pegee gba mu; 'duŋ- -o nu -yrɛnkpalε 'bhε zan 'ε ta 'pe. 'Bhεε- -e nu -Waanbhaa' ba bole -yrε ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhε ma 'bhε 'srɔɔwole 'drunyan 'la 'bhε -o zan bhe 'bhε 'yi 'tε.
 31 'Duŋ- mεε 'la zan mu -o -zɔn zilεε- mu 'le, 'mu -bebe nu klεle zizan- mu 'le boolazi, 'bhεε- mεε 'la zan mu -o -zɔn zizan- mu 'le, 'mu -bebe nu klεle zilεε- mu 'le.»

Zesu -o -a dεza 'pegee -a bweza gale ba 'ε ba janwo gbε yaga mi wo 'zi

(Matie 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε 'yaa- zi 'ε 'lii Zeruzalemu 'taa 'ε ta bhla 'la ba, 'yee- Zesu 'gbu dɔle -yaa -o -lεε. Yaa -klanlanε mu 'ε blina- yien -yaa, 'bhεε- mεε 'la zan mu dɔle -yaa -o zi -gblaan -yaa 'mu 'yi. 'Bhε 'yi 'tε, 'kee- -yaa' -klanlanε mu 'ε 'sii gbε drεεwole 'edanma, 'bhεε- -za 'la 'yaa- nu 'tɛnlε- -a ma, -yoo 'kpeelɛkanle -saan 'bhε 'le.
 33 'E pe -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'trɔnbado doo, -kɔɔ- -o gelawo zii' Zeruzalemu bhe -o nu *Bhaaplɛŋ Gbe 'ε 'lenale 'sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee 'Toŋ daan mu 'ε ni. 'Mu nu 'kiti baale -a ta 'kaa -wa dε, 'bhεε- 'mu nu -a -lenale Zuufu kle mu ni.
 34 'Bhε mu nu -a malrɔgole, 'mu nu 'mu -liile' 'klale -a ta, 'mu nu a tafele

'ke gbanbhle 'le, 'bhεε- 'mu nu -a dεε. 'Dun-, -a gale blaana -yrekpa'a yaga mi ma, -e nu bwele gale ba.»

Zebede gbe ple 'ε -woo -za do -yrewo' zii' Zesu ma
(Matie 20.20-28)

³⁵ Zebede gbe Zaki 'pegee Zaan, -woo mabεenna Zesu -din 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'woo -a zi 'bhii- 'e pe do na 'o ni, do 'bhe [la 'o ni.» ³⁶ Zesu -o -lrokpa'a 'kaa: «'Kaa- zi 'bhii- 'η -mε pe -la na 'ka ni εε?» ³⁷ 'Bhεε- -wa zikpa'a- Zesu ni dɔɔ: «'Kee [ja bhla 'la ba 'yaa- -bhlenḡbeya 'tobho ma yaayre 'ε [nɔɔ, 'e 'zoole-, dɔ a -la 'ke -o mεε ple 'ε do yalaa' 'e gbe -yiε' ta, 'bhεε- -a do yalaa' 'e gbe -koo 'ε ta.» ³⁸ Zesu 'a 'lekwan- -o ni dɔɔ: «'Ka pe 'la 'yrewo zii' 'ka 'laa 'bhe 'gbu dɔ. -O nu -yren gbɔ -gloɔn 'la dɔle 'η 'wiin-, 'ka nu dɔle a -la 'ke 'ka 'bhe 'ke si εε? Taa- 'ka nu 'sɔle- dɔle- -a -la 'ke 'ka ga 'bhii- 'mi gagbeya 'ε gbεen- εε?» ³⁹ 'Bhe [nɔɔ bhe, 'ke -wa pele- 'kaa: «-Aani', 'o mɔɔ fanḡan- nu 'sɔle- 'bhe ta.» 'Bhe klele 'te 'ke -ya pele- -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Wlan -le 'bhe 'le, 'ka nu 'η ta -yren gbɔ 'ε 'ke 'bhlele-, 'bhεε- 'η ta -yren 'kpagbeya 'ε, 'bhe 'ke nu klele 'ka ta. ⁴⁰ 'Dun- 'η gbe -koo 'pegee 'η gbε -yiε' 'yi yaayre mu 'ε, 'mi 'laa -o 'ke 'mu 'na mi 'le. -Waanbhaa' 'bhe yaayre mu 'ε 'lemagaanna mεε 'la zan mu ni, -e nu -o nale 'bhεε- zan mu 'ε ni.»

⁴¹ Zesu a -Klanlane mu -vin vu 'ε 'trɔnbɔle 'bhe -jan 'ε 'yi, 'ke -woo zrupliile Zaki 'pegee Zaan ma.

⁴² 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu -o 'kpen 'siile-, 'ke -ya pele- -o ni 'kaa: «-Ka 'ka 'trɔnbado doo! 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -o mεε 'la zan mu kun 'bhii- mεε mu ta -kunlii' mu 'drunyan 'lεε- 'yi, 'bhe zan mu 'mu a -kunliiya 'ε kle 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε ta. 'Bhεε- mεε gblaan mu 'ε, 'bhe mu 'mu a gblaanya 'ε gbinkpa mεε -bhεeke' mu -la ta. ⁴³ 'Dun-

'ka mu, 'ka laa klele 'ka plen- 'bhe gbεen- -gee'. Droon', 'ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- -e kle mεε gblaan 'le 'ka ba, 'bhe zan 'ε kle 'ka 'kpen -a yewone 'le. ⁴⁴ 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- 'bhe kle 'ka 'lεε mi 'le 'ka ba -gε, 'bhe zan 'ε kle 'ka 'kpen -a lu 'le. ⁴⁵ 'Bhe kleḡbeya do 'yi bhe, Bhaaplenḡ Gbe 'ε yaa nule mεε mu klele -yaa' yewone mu 'le, 'dun- -e [nwa -a 'gbu klele mɔkpen' a yewone 'le, 'bhe 'pegee 'ke -ya 'gbu 'si 'ε kle 'ke mεε -bebe tagbawope 'le -Waanbhaa' ni.»

Zesu Zeriko -yre 'wi mi do -bheela

(Matie 20.29-34; Luki 18.35-43)

⁴⁶ Zesu 'pegee -yaa -klanlane mu 'ε [bhwa -wa do ta, -o -yaa 'bhe -wa 'ε sii Zeriko. 'Yee- Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε, 'bhεε- -za- maa' 'srε do -yaa zan gɔle Zeriko -wa 'ε 'kpee bhla 'la ba, -yre 'wi mi do yaale -yaa zibhe 'ε 'trɔn ta, 'ke 'bhe 'e -yrewo' mεε mu ma. -O -yaa 'bhe sii Batime, 'bhεε- 'bhe dε 'to -le -yaa Time. ⁴⁷ -Ya male 'te 'kaa Nazareti mi Zesu -le -yaa 'kan zii', 'kee- -gbekanle 'sanle 'ke -ya pe dɔɔ: «'Davidi 'nranε- Zesu, 'η 'yrenkla 'e ma!» ⁴⁸ 'Bhe bhla 'ε ba, mεε -bebe -yaa -a tagayre -glin 'zi. Droon' -e -yaa gbe 'ε baan' -la 'kan zii' 'egloole 'kaa: «'Davidi 'nranε-, 'η 'yrenkla 'e ma!» ⁴⁹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu dulale, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ -wa 'sii 'bhεε- -o nu 'kele- -a ni. -O 'yee- -yre 'wi mi 'ε 'siile-, 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «'E zrudɔ 'egloole, 'e 'wlen-, -yoo 'e 'sii zii'.» ⁵⁰ 'Bhe kle le 'te, -yre 'wi mi 'ε -ya ta dune- tralape 'ε blinle- 'trε ma, 'kee- pinale 'sanle -a gaan ta, 'bhεε- 'kee- gele- Zesu ba. ⁵¹ -E bhɔle Zesu -din, 'ke 'bhe 'a -lrokpa'e 'kaa: «'Yoo- -a zi 'bhii- 'η -mε pe za -la kle 'e ni εε?» -Yre 'wi mi 'ε pe -a ni: «'O Daan mi, -a kle 'bhεε- 'η yre ma ye gbe dreewo.» ⁵² 'Bhεε- Zesu pe -a ni

doo: «Ge! 'Yee 'kpalawoa 'mi 'yi bhe, 'e 'bheela!» 'Bhe yre do 'ε □nɔɔ bhe, 'kee-yre ma yele-, 'bhεε- 'kee- dɔle- Zesu zi zi 'ε 'lii.

11

*Zesu □wlaa Zeruzalemu 'bhii-
-bhleŋgbe do gbεεn-*

*(Matie 21.1-11; Luki 19.28-40;
Zaan 12.12-19)*

¹ Zesu 'pegee -yaa' -klanlance mu 'ε □bhwa Betifaze 'pegee Betani -wa mu 'ε -din. 'Bhe -wa mu 'ε 'plengole laa -yaa Zeruzalemu ma 'egboonle. -O -yaa 'waati 'la ba vle goon 'la -wa sii «Olivi diinj vle goon» 'bhe 'tenla-, 'ke Zesu -yaa' -klanlance mu 'ε ple winbole-o -leε. ² -Ya □pia -o ni doo: «Ka ge 'ka 'leε -wa 'la bhe -a ta, 'ka 'bhole- gun -a nɔɔ-, 'ka nu -soofaline do 'yrole- yele 'fe do -le ma. Mεε 'kedo- laa 'sanle -lido' -a ta, -kaa 'ploo- 'bhεε- 'ka nu 'kele- -ge. ³ 'Bhεε- 'ke mεε 'ke 'ka 'lrokpaa doo: «Mele □kla 'bhεε- 'ka -o -a 'ploo zii' εε?» 'Kaa- pe 'bhe zan 'ε ni doo: «Mεεzan 'la maza -dwa -a ma. 'Ke 'bhe □kla 'te, -e nu dɔle -a -la 'ke 'ka nu 'kele- -ge.»

⁴ -Yaa' -klanlance mu 'ε gele 'bhe 'yi 'te, 'ke -o -soofaline do -yrole' ye- 'peεlii -gbleba 'ε 'lezi- 'fe do -le ma, 'bhεε- 'ke -wa 'ploole. ⁵ Mεε 'la zan mu -yaa 'bhe yre 'ε □nɔɔ, 'mu 'ke mu -o -lrokpaa 'kaa: «'E! 'Ka -o -mela kle 'zi bhe εε? -Mele □kla 'bhεε- 'ka -o -soofaline 'la bhe -a 'ploo zii' εε?» ⁶ -Yaa' -klanlance mu 'ε -wa -lekwan 'bhe zan mu 'ε ni 'bhii- Zesu 'a □pia -o ni gone- 'la gbεεn- bhe. 'Bhe kle 'le 'te, 'ke 'bhe mεε mu 'ε -soofaline 'ε 'tole -o 'kɔɔ, 'ke -o nule- 'kele-. ⁷ -O -nwa 'ke -soofaline 'ε 'le Zesu ni, 'ke -o -waa' dune- tralape mu 'ε gole-, 'bhεε- 'ke -o 'mu 'kpaale- soofaline 'ε kpoo ta, 'bhεε- 'ke Zesu 'sanle 'bhe -soofaline 'ε ta. ⁸ Mεε -bebe 'mu ta dune- tralape mu 'ε 'kpalaa-

zibhe 'ε 'lii Zesu 'leε, 'bhεε- -a 'ke mu -ja -bon 'yi -yri -doo 'laa mu 'kanle- 'ke -o 'mu 'kpaale zibhe 'ε 'lii. ⁹ Mεε 'la zan mu dɔle -yaa Zesu 'leε, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu dɔle -yaa zi, 'mu 'yaa- -gbekan' zii' 'bhεε- 'ke -wa pe doo:

«Ozana! *

Mεε 'la zan -o zan Mεεzan 'to 'ε 'yi, bhaa -Waanbhaa' 'bhe zan 'ε -dɔɔbo'!

¹⁰ Bhaa -Waanbhaa' -kɔɔ' -gbɔɔ Davidi a -bhleŋgbeya 'la -yoo zan 'ezin- bhe, 'bhe -dɔɔbo'!

Ozana lafle' 'ε 'yi yreken- =nɔɔ!»

¹¹ Zesu bhole Zeruzalemu, 'kee-gele- wlale *-Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε □la. -E -yaan -a -yre 'mlingolele pe mu 'ε 'kpen ta bhla 'la ba, 'ke 'yee- 'pegee -yaa' -klanlance vu ta ple 'ε -o gele- Betani, -amasroyi -fitrii' 'kpale- -saan gban bi.

Zesu figi diinj do 'danganwoa

(Matie 21.18-19)

¹² 'Bhe ta tooklin- yi 'ε 'le, -o go bhla 'ε zi Betani, 'ke gbon Zesu dele-. ¹³ -E figi diinj do □ya 'egboonle, 'bhe 'laa mu -yaa 'bhe ta. 'Bhe 'yi, 'kee-gele -a -yrekpale 'bhe figi diinj 'ε 'yi 'bhe bhaa -glin -zayi'. 'Dun-, -e bhole 'te 'bhe □la, yaa 'bhe bhaa 'kedo- 'kpo 'yele- 'bhe 'yi. -Amasroyi figi diinj bhaa kle 'waati 'laa -yaa 'bhe 'le. ¹⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke -ya 'pele figi diinj 'ε ni: «Bhaa 'yaa- 'e bhaa klele 'ezin- titi!» -Yaa' -klanlance mu 'ε 'tronbwa- 'bhe -jan 'ε 'yi.

*Zesu -o pegon mu 'ε -gbin 'zi
-Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε □la*

*(Matie 21.12-17; Luki 19.45-48;
Zaan 2.13-22)*

¹⁵ Zesu 'pegee -yaa' -klanlance mu 'ε 'bhole- Zeruzalemu, 'kee-gele- wlale -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε □la. 'Bhεε- 'kee- 'bhe □nɔɔ pegon mu 'ε 'pegee pelɔ- mu

* 11:9 11.9 'Bhe 'yi -le doo: «Bhaa -Waanbhaa' 'a go -za 'yi! -Kaa magbaandε!».

'ε -gbinle' 'sanle, 'kee- -goli' taboo mu 'ε waa -tabali mu 'ε 'lebhulale, 'bhεε- 'kee- maanne- kpro gon mu 'ε 'mu 'yaakpe- mu 'ε 'lebhulale. ¹⁶ Yaa 'tole- 'ke mεε 'kedo- 'kpo kan -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε □la 'ke pε 'kedo- 'kpo 'le 'bhε 'koo. ¹⁷ 'Bhεε- -yoo -daanna -jan 'lεε- 'le doo: «-A yoo ndele laa -o -Waanbhaa' a 'Sεwe 'ε 'yi 'kaa: -Waanbhaa' pe doo: «-O nu 'an pε 'fε 'ε 'siile- 'si mu 'ε 'kpen a 'seriwo 'fε.» 'Bhεε- Zesu 'a □kpa a 'ta 'ezin- doo: «'Dun- 'ka mu 'a □kla 'ke -faannii' mu magaan yre 'le.» ¹⁸ 'Sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee 'Tonj daan mu 'ε -o 'bhε -jan 'ε 'male-, 'ke -o Zesu dεyre -glinle' 'sanle. 'Bhεε- 'dun-, -o -yaa -gblaan 'ezin- -a -lεε, -amasroyi -yaa' mεε daangbeyi 'ε 'yaa- -zamaa' 'ε zru 'ε 'kun zii'. ¹⁹ Yromazi bhole 'te, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε gole- -wa 'ε 'kpee.

*'Kpaleyā 'pegee 'seriwoza
(Matie 21.20-22)*

²⁰ 'Bhε ta tooklin- yi 'ε 'le zr- waa 'tutu 'ε zi, Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε 'kan bhla 'ε zi, 'ke -o -yrekpale figi diinj 'ε gale ma. 'Kee- san laanima, 'kee- -zinaa' 'traa. ²¹ Zesu -jan 'la □woa -yri diinj 'ε ni, 'bhε dōle Piri 'kpee, 'ke -ya pele Zesu ni 'kaa: «'O Daan mi, 'e 'yrekpa, 'e figi diinj 'la 'dangwanwoa -e -gaa 'fenfen.» ²² 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlane mu 'ε ni doo: «-Ka 'ka 'kpa drōj -Waanbhaa' -yi! ²³ 'Mi 'gbu pe 'ka ni 'η 'sowεε- 'ε ma doo 'ke mεε 'la zan laa zru klele ple, 'bhεε- 'dun-, 'ke -ya □kpa a -yi 'bhii- -e -jan 'la □woa 'bhε 'yiza- so klele-, 'ali- 'ke 'bhε zan 'a □pia vle goon 'lεε- ni 'kaa: «Go 'e dulayre 'ε □noo, 'bhεε- ge bō weyi- 'ε ba». 'Bhε -za 'ε 'bhε -le nu klele 'bhε zan 'ε 'weli- ta. ²⁴ 'Bhela- -zεεle, 'mi pe 'ka ni doo 'ke 'ka pε 'oo pε 'la 'yrewoa- -Waanbhaa' ma 'seri 'yi, -ka 'ka 'kpa 'a -yi 'bhii- 'ka

'bhε pe 'ε 'srowoa- gban, 'bhεε- -e nu 'bhε 'nale- 'ka ni 'te. ²⁵ 'Bhεε- 'ke 'ka 'wlenna- 'ka 'seriwo zayi' -Waanbhaa' ni, 'bhεε- 'kee- -dwa 'ka 'kpee 'bhii- mεε 'ke -za 'yoo- 'ke □kla gban 'ka ni, -ka 'bhε zan a -sroma 'yan. ²⁶ ['Dun-, 'ke 'ka 'laa 'eke- a -sroma 'yanle-, 'ka De -Waanbhaa' 'la -yoo laanima, 'bhε 'laa nu 'ka mu a -sroma 'yanle-.]»

Zesu a -glooya' 'ε da 'naa- -a ma εε?

(Matie 21.23-27; Luki 20.1-8)

²⁷ Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε -o ge gbε dreswoa- 'ezin- Zeruzalemu. Zesu 'yaa- 'kaan zii' bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε □la, 'ke 'sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee 'Tonj daan mu 'ε, 'bhεε- Zuufu mu a 'gwlaan- gbalaan mu 'ε 'ke mu nule- 'tenle- -a ma. ²⁸ 'Bhεε- 'ke -wa -lrokpale doo: «-Dele 'bhε -za mu 'lεε- kle 'senj □naa 'e ni εε? 'Bhεε- -dele -o kle -glooya' □naa 'e ni εε?» ²⁹ 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'a 'lekunle -o ni 'kaa: «'Mi nu -jangō' do 'kpo -la -yilrokpale 'ka ma, 'bhεε- 'ke 'ka 'bhε 'lekwan- 'η ni, mεε 'la zan -za mu 'lεε- kle 'senj □naa 'η ni, 'η nu 'bhε 'tokanle 'ka ni. ³⁰ 'Bhε -jangō' do 'ε bhε -le -ga ni: «-Dele Zaan 'winbwa- mεε mu 'ε wiinfeyre noo- -yi ba, -Waanbhaa' taa- bhaaplenj mu 'ε εε? -Ka 'bhε 'lekun 'η ni doo!» ³¹ 'Dun- -o zaabole □saan 'eke- -le ma 'kaa: «'Ke 'wa 'lekwan- -a ni 'kaa -Waanbhaa' -le Zaan 'winbwa-, -e nu 'o 'lrokpale doo: «-Mela ma 'ka 'laa 'ka 'kpale- -a -yi εε?» ³² 'Bhεε- 'o so -a -lekunle -a ni doo: «Bhaaplenj mu -le 'a 'winbwa- εε?» -O -yaa -gbalaan 'zi -waa' mεε mu 'ε 'lεε, -amasroyi 'bhε mu 'kpen 'kpale- -yaa -a -yi 'bhii- Mεε Wiinfε' Mi Zaan -yaa 'ke -Waanbhaa' -lala' janwo mi kpataakpa do -la -le.» ³³ 'Bhε 'yi 'te, 'ke -wa -lekunle Zesu ni doo: «'O moo laa 'bhε dō.» 'Bhεε- Zesu pe -o ni 'ezin- doo: «'Mi 'dun-, mεε 'la

zan -za mu 'lɛɛ- kle 'sen ɲnaa 'mi ni, 'mi laa nu 'bhe zan 'ɛ 'tɔkanle 'ka ni.»

12

-Drɔɔ gba la yewone 'yoo- mu ma-gɔɔn

(Matie 21.33-46; Luki 20.9-19)

¹ 'Bhe blaanta, 'ke Zesu -janwole 'sanle -o ni -gɔɔn mu 'yi. -E pe -o ni 'kaa: «Mɛɛ do -drɔɔ gba do -kpa, -e 'jasa ɲbwa 'bhe gba 'ɛ zi, 'bheɛ- -e -drɔɔ bhaa 'yigo- -gluu do -kaan, 'bheɛ- -e 'kpaane do -dwa 'kpata- do wiinj- laanima gba 'ɛ gooba mi 'ɛ -yaa' pɛ 'le. 'Bhe bla, 'kee- gba 'ɛ gbekpale yetane mu 'ɛ 'kɔɔ 'kaa 'bhe mu 'e 'yɛkpa 'a ba. 'Bhe bla, 'kee- gele- 'taa do ta. ² -Drɔɔ bhaa 'kan bhla 'ɛ 'bhɔle-, 'ke 'yee- gbazan 'ɛ -e -yaa' 'fa -la yewone mu 'ɛ do 'winbɔle -yaa' yetane mu 'ɛ ta, -yaa' pɛ -drɔɔ bhaa 'si zayi' 'woo- yetane mu 'ɛ 'kɔɔ. ³ 'Bhe 'bhɔle- yetane mu 'ɛ ta gba 'ɛ ta, 'ke -o 'bhe 'kunle, 'ke -o bhe tafele, 'bheɛ- 'ke -o 'ploole 'bhe 'kɔɔflɛj- 'ɛ ma jafata. ⁴ Gbazan 'ɛ -e -yaa' 'fa -la yewone mu 'ɛ -bhɛɛke' do 'winbwa- 'ezin- 'o ta. 'Bhe 'bhɔle- gba 'ɛ ta ye, 'ke -o 'bhe 'saale 'bhe 'wiinj-, 'bheɛ- 'ke -o 'bhe -zwanwole. ⁵ 'Bhe bla, 'ke gbazan 'ɛ -e -yaa' 'fa -la yewone mu 'ɛ 'bhɛɛke do winbɔle -o ta ye. 'Bheɛ- 'ke -o 'bhe dele-. -Woo -bhɛɛke- 'bebe mu ɲkwan 'bheɛ- kungbeya 'ɛ 'yi: -wa 'ke mu tafiaɲ, 'bheɛ- -wa 'ke mu ɲdia. ⁶ Mɛɛ 'kɔɔ- 'kɔɔ 'laa bɔle gbazan 'ɛ 'kɔɔ, 'ke yaa 'e ge -a gbe bhe do 'la -za -yaa so -a ni 'egbenele 'bhe ba. -E 'bhe 'winbwa- 'woo- yetane mu 'ɛ ta 'tɛ. -E -yaa pe 'zi -a 'kpee dɔɔ: «O nu -gasikpale 'ɲ gbe 'ɛ 'bhe 'lɛɛ.» ⁷ 'Dunj- -yetane mu 'ɛ -o gbazan 'ɛ gbe 'ɛ 'yele- 'ke 'bhe -o zan, 'ke -wa pele 'eke- ni dɔɔ: «Gbazan 'ɛ 'ciɛɲ 'ɛ nu bɔle mɛɛ 'la ni boolazi, 'yele- -gɛ, -kɔɔ 'a de, 'bheɛ- gba 'ɛ bo -kɔɔ' ni.» ⁸ -O 'bhe

'kunle- 'tɛ, 'ke -o 'bhe dele-, 'bheɛ- 'ke -wa gbaa 'ɛ blinle- -drɔɔ gba 'ɛ -zanta'.»

⁹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu -o -lɔkpaale dɔɔ: «'Ka 'kpee ma, 'ke -drɔɔ gbazan 'ɛ ɲnwa, -e nu -mela klele 'woo- -yetane mu 'ɛ ni ɛɛ? 'Nj bhe, 'kee- =nwa, -e nu -o dele, 'bheɛ- -e -drɔɔ gba 'ɛ gbekpa -yetane mu -bhɛɛke' mu 'kɔɔ. ¹⁰ 'Ka 'laa -jan 'lɛɛ- 'bhe tapele -lido- -Waanbhaa' 'a 'Sewɛ 'ɛ 'yi yɛ do nɔɔ- ɛɛ? 'Kaa:

«Vle 'la 'fɛdɔ- mu 'ɛ -wa -blinna, 'bhe -le ɲkla 'ke 'fɛgwɛ- 'ɛ gaan ɲla vle -kpunj 'lrele- 'gbu 'ɛ 'le.

¹¹ 'Bhe -daa Mɛɛzan -Waanbhaa' -la ba. 'Bheɛ- 'bhe ɲkla -kɔɔ' mu -yɛ 'yi, -liibhaa' maza 'le.»

¹² Zesu 'bhe -jan 'ɛ 'wolawoa bhe, Zuufu mu -kunlii mu 'ɛ 'yaa- -a 'kunyɛ- -glin 'zi. -Amasroyi -wa 'yaangwa- 'bhii- Zesu 'bhe -gɔɔn -gloɔn 'la bhe 'bhe ɲbwa 'wo -la ma. 'Bheɛ- 'dunj-, -o -yaa -gbla- lawo zi 'ezin- -zamaa' 'ɛ 'lɛɛ bhe, -o Zesu ɲtwa -a nɔɔ- ye, 'bheɛ- -o -jilaa.

Zuufu mu 'ɛ Zesu 'lɔkpa- nisra gbawoza 'ɛ 'yi

(Matie 22.15-22; Luki 20.20-26)

¹³ -O Farizi mu 'ɛ 'ke mu 'pegee -bhleɲgbe Eɔɔdi Antipasi a mɛɛ -lɛdo' 'ɛ 'ke mu 'winbwa- Zesu ba -jan bhee 'kpa zayi' -a -lɛɛ, 'bheɛ- -wa kun -a 'gbu 'liijan- ma. ¹⁴ 'Bhe mɛɛ mu 'ɛ 'nule- 'tɛ, 'ke -wa pele- Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'wa 'yaango- 'bhii- 'e wlan 'te -la pe, 'bheɛ- 'yaa gbla mɛɛ 'kɔɔ- 'kɔɔ 'lɛɛ, -amasroyi 'yaa bhaaplɛj mu kun waa gblaanya ma, 'dunj- 'taawogbeya 'la so -Waanbhaa' ni, 'yoo- daan 'bheɛ- 'le wlan 'ɛ ma. 'Woo- 'e 'lɔkpaale -za do -yi, -a pe 'o ni, -kɔɔa' 'tonj 'ɛ ta, 'o so -o Rome mu 'ɛ waa -Bhleɲgbe 'la sii Sezaa, 'bhe a 'nisra 'ɛ gbawole ɛɛ? 'Wa gbawo taa- 'waa gbawole

εε?»¹⁵ 'Dunj- Zesu 'yaa- -o dolawo 'bhii- -woo 'ke mεε -yrekooza kle mu 'la 'le bhe, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Mele □kla 'bhεε- 'ka -o -jan bhee bɔ zii' 'η 'lεε εε? -Ka nu denie -goli' 'tanbha do 'le 'η ni 'bhεε- 'an taglin- doo!»¹⁶ -O nule 'bhe 'le -a ni 'tε, 'ke -yoo -lrokpale 'kaa: «-Dela ngblo lii, 'bhe 'pegee -dela 'tɔ yɔɔnde le 'tanbha 'lεε ta -gε εε?» -Wa zikpaa- -a ni dɔɔ: «Sezaa -le 'kele-!»¹⁷ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «Sezaa a pε -o 'kela 'le, -ka 'bhεε- 'na 'bhe ni, 'bhεε- -Waanbhaa a pε -o 'kela 'le, -ka 'bhεε- 'na 'bhe ni!» 'Bhe -jan 'lekungbeyaya 'ε 'bhe -o 'kpeelenia -o ma.

Saduse mu 'ε Zesu 'lrokpaagbaa mu bweza 'ε gale ba 'bhe 'yi ba

(Matie 22.23-33; Luki 20.27-40)

¹⁸ -O -yaa Zuufu mu -lɛdo' sii Saduse mu. Waa -yaa -o kpa -a -yi 'bhii- mεε gbaa mu sɔ bwele-gale ba. 'Woo- Saduse mu 'ε 'ke mu □nwa Zesu ba, 'bhεε- -wa -lrokpaa dɔɔ: ¹⁹ «'O Daan mi, Moizi 'toŋ 'lεε- 'bhεε- yɔɔndia- 'o ni 'kaa: 'Ke 'gwlaan- do -gaa, 'bhεε- 'ke -ya na glaanle 'ε □twa -a -zanta' 'ke yaa -nε yale -li 'bhe ta. -A 'nwagwlen- nu 'bhe glaanle 'ε 'sile- 'bhe 'na 'le, 'kooko- 'bhe nu -nε mu 'la 'yale- -a na 'ε ta, -wa 'tɔkpa- 'mu ma. ²⁰ 'Bhe 'laa 'sanle- bhaama, nεεnε- ma 'gwlaan- 'srwaple- -yaa 'tε. -O 'naagwlen- le do -yalaa', 'bhe 'laa -nε 'yale- 'bhe 'le 'ε ta 'ke 'bhe 'gbu gale-. ²¹ 'Bhe gaanzidɔ 'ε, 'bhe 'yee- glaanle 'ε 'yalaa- 'ezin-. 'Bhεε- 'bhe 'laa -nε -srɔɔwolε 'yee- le 'ε ta 'ke 'bhe gale- 'ezin-. -A gaanzidɔ 'gwlaan- yaga mi 'ε 'yee- -za do 'kpɔ 'ε 'bhe -le □tian 'bhe ma 'ezin-. ²² 'Woo- nεεnε- 'gwlaan- 'srwaple- 'ε -o 'kpen 'a □sia do do, 'bhεε- -o -gaa, 'ke -waa -nε ya 'yee- le 'ε ta. -O 'kpen gale blaana, 'ke le mi 'ε 'gbu gale- 'ezin-. ²³ Gbaa mu bwe

'yi 'ε 'le gale ba, le mi 'ε nu bole -o -de 'gbu -la ni εε, -amasroyi -e □kla -o 'kpen 'na 'le do do εε?»²⁴ Zesu 'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «'Ka -o 'ka 'yini- zii' 'egbenele, 'bhεε- 'ka 'yi -o ni 'zi -za 'la ma 'ka 'bhe dɔ εε? -Jan mu 'la yɔɔnde le -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi, 'ka 'laa 'mu 'yima-, 'bhεε- 'ka 'laa -Waanbhaa' a -glooya' 'ε dɔ. ²⁵ Wlan 'ε ni, 'ke gbaa mu -bwela gale ba 'yi 'la 'le, 'gwlaan- mu laa nu le mu 'sile- -li, 'bhεε- le mu laa nu yaale -li 'gwlaan- mu 'kɔɔ, 'dunj- -o nu bole 'bhii- -mleke' mu a pε bogbeyaya 'ε gbεεn- lafle' 'yi. ²⁶ 'Bhεε- gbaa mu bweza 'ε gale ba, 'ka 'laa 'bhe -za 'lεε- tapele -lido' Moizi -a 'sewe 'ε 'yi, -yri lune- -za 'ε yɔɔnde le -o yre 'la □nɔɔ bhe εε? -Waanbhaa' -jan 'lεε- 'bhεε- =woa Moizi ni 'kaa: «'Mi -le 'ke Abraamu a -Waanbhaa' 'le, 'bhεε- 'η 'yoo- 'ke Izaki a -Waanbhaa' 'le, 'bhe 'pegee Zakɔbu a -Waanbhaa'.»²⁷ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Bhe -jan 'ε 'bhe 'a zrɔn -kɔɔ' ni 'bhii- -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'la bhe -woo -o -yre ma. 'Bhεε- mεε -yremale mu -le -Waanbhaa' gba, mεε gbaa mu laa 'bhe kle. 'Ke 'ka 'kpee ma, gbaa mu laa bwe gale ba, 'bhe bhla 'ε ba, 'ka 'yinile -o 'egbenele 'dε.»

'Toŋ 'la -za 'gbu -o 'egloole -Waanbhaa' -yre 'yi

(Matie 22.34-40; Luki 10.25-28)

²⁸ 'Toŋ daan mi do Zesu 'pegee 'woo- mεε mu 'ε -waa' zaabo wli 'ε □maa. 'Bhe 'a □ya 'bhii- Zesu -jan 'ε 'lekwan- 'elrele Saduse mu 'ε ni. 'Bhεε- 'ke 'bhe 'ε 'mabεεnle Zesu -din, 'ke 'bhe 'a 'lrokpale 'tε dɔɔ: «'Toŋ 'ε -dela -za 'gbu -o 'egloole -o 'kpen ba εε?»²⁹ Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'Toŋ 'la 'bhe -za 'gbu -o 'egloole 'bhe -le -gε: *Izraēli mεε mu, -ka 'ka 'trɔnbado doo, Mεezan -kɔɔa' -Waanbhaa' 'ε, 'bhe -le 'ke Mεezan do -kplεn 'le.* ³⁰ 'Yaa- Mεezan -Waanbhaa' 'ε, -za 'sɔ 'e ni 'ε zru oo, 'e 'nii- oo, 'e 'kpejan- oo, 'bhe 'pegee 'ε fangan- 'ε 'kpen 'le.»

31 'Toŋ 'la 'bhe ten 'bhe zi 'bhe -le-ge: <'E -vindo' mi -za 'so 'e ni 'bhii- 'e 'gbu -za so 'e 'gbu ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe.> 'Toŋ 'bheɛke -za 'laa -o 'egloole 'ke 'bhe kan 'bhe 'toŋ ple 'la bhe 'mu ta.» 32 'Bhe 'Toŋ daan mi 'ε pe Zesu ni 'te dɔɔ: «'O Daan mi, 'bhe -o 'elrele, 'e wlan -la -pia 'bhe 'le bhe dɔɔ -Waanbhaa' -bhɛɛke' 'laa -o -Waanbhaa' blaana, 'ke yaa 'e go -a do -kplɛn ba. 33 'Bheɛ- 'ke -Waanbhaa' -za so mɛɛ ni -a zru oo, -a 'kpeejan- oo, 'bheɛ- -a fanjan- 'ε 'kpen 'le, 'bhe 'pegee 'ke -a -vindo' mi -za so -a 'gbu ni 'bhii- -a 'gbu gbɛɛn-, 'bhe mab- haabhɔ wi 'kpaciele 'sraka mu 'pegee 'sraka 'ε -gloɔn mu 'ε 'kpen ta -Waanbhaa' -yɛɛ 'yi.» 34 Zesu 'a 'yele- 'te 'bhii- 'yee 'Toŋ daan mi 'ε -e -jan 'ε 'lɛkwan- yikan' 'le, 'ke -ya pele -a ni 'kaa: «-Waanbhaa' a -bhleŋgbeya 'ε yaa -o -li 'e ma 'egboɔnle.» 'Bhe blaana, yaa dɔle mɛɛ -bhɛɛke' 'kpee 'ke 'bhe Zesu 'liila- -a -lrɔkpalele 'ezin-.

Mɛɛ -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Krisi 'ε yaa -o 'ke Davidi 'nranɛ- 'te 'le
(Matie 22.41-46; Luki 20.41-44)

35 Zesu 'yaa- mɛɛ mu 'ε daan 'zi bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε □la, 'ke -yoo -lrɔkpale dɔɔ: «-E □kla 'nale- 'bheɛ- 'Toŋ daan mu 'ε -wa pe dɔɔ Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ 'ε -yoo 'ke Davidi 'nranɛ- -la 'le ɛɛ? 36 -Amasroyi Lii 'Wɛŋ 'ε -jan □kpa -Bhleŋgbɛ *Davidi 'gbu 'lii dɔɔ: «Mɛɛzan -Waanbhaa' 'a □pia 'an pɛ Mɛɛzan 'ε ni dɔɔ: Yala- 'ŋ -din 'tɔbhɔ ma yaayɛ 'ε □nɔɔ, 'sani- 'ŋ yan 'e 'sɔɔnnii mu 'ε klelele 'e gaanlapɛ 'le.» 37 'Ke Davidi 'gbu Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Krisi sii «Mɛɛzan». 'Bheɛ- -e sɔ klele 'ezin- -a -nranɛ 'le 'nale- -a ma ɛɛ?» -Zamaa' 'srɛ do 'la 'yaa- 'mu 'trɔnkpa zii' Zesu ni, bhe -jan mu 'ε 'yaa- 'so zii' 'mu ni.

Zesu -o mɛɛ mu 'ε 'kpeelɛkan zii' 'Toŋ daan mu 'ε ba zayi'
(Matie 23.1-36; Luki 20.45-47)

38 Zesu 'yaa- mɛɛ mu 'ε daan 'zi bhla 'la ba -ya □pia -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele 'Toŋ daan mu 'ε ma. 'Kaanle- sɔ -o ni dunɛ- gbɔɔn mu 'le -o ta, 'bheɛ- -e sɔ -o ni 'ke -woo 'pubɔ- 'elrele 'plɛɛ 'kpaan- mu 'ε ta. 39 'Wole- zilɛɛ- yaayɛ -lrele' mu 'ε makun Zuufu mu daanfe' mu 'ε □la, 'bhe 'pegee peleyɛ gbilaana mu 'ε □nɔɔ. 40 -O glaana mu 'kɔɔpɛ- mu 'ε 'kpen yan -dawli' ma. 'Bheɛ- -o mɔ -o 'seriwole ma -Waanbhaa' ni -o 'gbu zɔn zayi' mɛɛ mu -yɛɛ ta. 'Bhɛla- -zayi', -o nu -o 'kitikanle 'eyɔle 'ke 'bhe kan mɛɛ mu 'ε 'kpen ta -Waanbhaa' ba.»

Glaana do 'kɔɔpɛ- naza -Waanbhaa' ni
(Luki 21.1-4)

41 -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε □la, Zesu 'yaale- -leklale -yaa 'sraka go -goli' bɔ -koone 'ε ta. 'Bheɛ- -e -yaa mɛɛ mu 'ε gbɛ zi -glin 'zi -waa' -goli' bɔgbeya 'ε ma -koone 'ε 'yi. Pɛzan -bebe 'yaa- -goli' -bebe bɔ 'zi 'yee- -koone 'ε 'yi. 42 'Bhe □nɔɔ bhe, 'ke -yɛn ma glaana do nule-, 'bheɛ- 'ke 'bhe -goli' piine- ple bɔle- -koone 'ε 'yi. 'Bhe mu laa -yaa 'tanbha ple bhɔ. 43 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu -yaa' -klanlana mu 'ε 'siile, 'bheɛ- 'ke -ya pele -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sowɛɛ- 'ε ma dɔɔ glaana 'kɔɔflɛ- 'lɛɛ- -e -goli' yeke- 'la □bwa -koone 'ε 'yi, 'bhe 'yiya- mɛɛ -vin mu 'ε 'kpen -goli' yeke- 'la □bwa 'bhe ni. 44 -Amasroyi mɛɛ -vin mu 'ε -o waa -naflo 'ε sa -la □sia, 'bheɛ- -o 'bhe □bwa 'ke 'sraka 'le. 'Dun- 'yee- glaana 'lɛɛ-, -ya 'tɔta- -goli' 'ε 'bheɛ- 'kpen □naa 'ke 'sraka 'le. -Zake' 'laa bɔle -a 'kɔɔ 'ezin-, 'ali- 'ke 'bhe kle -yaa' pebhle ma pɛ 'le.»

13

Zesu -o -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e 'wiza- 'e 'le'janwo 'zi
(Matie 24.1-4; Luki 21.5-6)

¹ Zesu 'pwε bhla 'ε zi -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε □la, 'ke -yaa' -klanlanε mu 'ε do 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'O Daan mi, vle -kpuŋ 'lrele- mu 'lεε- 'pegee 'fεgwle- -gbene mu 'lεε- dɔgbeya 'ε -glin doo!» ² Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'E 'yre -o 'bhe 'fε dɔgbeya -gbene -gbene mu 'lεε- ma εε? Yi do ta, -o nu 'fε mu 'lεε- 'kpen 'wile-, 'bheε- -o nu vle -kpuŋ mu 'ε 'kpen 'klaale-, 'bheε- 'woo- vle -kpuŋ mu 'la -gε, -o do 'kpɔ 'laa nu bole 'eke- ta -gε 'ke 'bhe 'laa balaa'.»

'Drunyan 'leyan bhla zi
-toomasie mu
(Matie 24.3-14; Luki 21.5-19)

³ Bhe blaen, Zesu -ja yaale Olivi diin vle gɔɔn 'ε ta, 'bheε- -ya -leklaa -Waanbhaa' Gba 'fε -Gbene 'ε ba -yre ta. Pieri 'pegee Zaki, 'bheε- Zaan 'pegee Andre, 'bhe mu do -kplεn -le 'yaa- -din, 'bheε- 'mu 'a -lɔkpaa 'kaa: ⁴ «'E -jan mu 'la □woa bhe, 'ke 'bhe -za mu 'ε kle bhla 'ε □bhwa 'o nu 'bhe dɔle -toomasie 'ε -dela ma εε? 'Bheε- -o bho 'waati 'ε 'bhe 'pe 'o ni.»

⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu -jan 'ε 'sile, 'bheε- 'ke -ya 'pele- 'sanle -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele, 'ke mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa 'ka 'yini-
⁶ -Amasroyi, mεε -bebe nu nule, 'mi 'to 'ε 'yi, 'bheε- -o nu -a pele dɔɔ 'wole- -Waanbhaa' Mεε -Bhee Mi -Kpɔɔɔ 'la 'kpa -janwoa, 'bhe 'le! 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -o nu mεε -bebe 'yinile. ⁷ 'Ke 'ka 'ka -din gwledan wli -maa, 'bhe 'pegee 'ke 'ka yre gboon □noo gwledan wli mu -maa bhla 'la ba, 'ka 'laa -gblaanle'. -Amasroyi -a -ledulale -o dɔɔ 'bhe -za mu 'ε 'mu -le nu klele 'elwale 'pe. 'Dun- 'bhe 'laa nu klele 'ke 'drunyan 'leyan bhla 'ε 'le. ⁸ 'Si do nu -wlenle' 'si 'bheεke do 'kaama-, 'bheε- -bhleŋgbe do

a 'kleen 'yi mu nu -wlenle' -bhleŋgbe 'bheεke do a 'kleen 'yi mu 'kaama-. 'Tre nu beenle, 'bhe 'pegee -gu mu nu dɔle yre -bebe □noo. 'Bhe -za mu 'ε nu klele -yren mu 'ε zisanyre 'le, 'bhii- 'ke le do -bla □zian -a ta -e -yrenbhle' gɔne- 'la gbēen- bhe. ⁹ 'Dun-, 'ka mu, -ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele! -Amasroyi, mεε mu nu gele 'ka 'le -klu ta; -o nu 'ka tafεle 'ke gbanbhle mu 'le Zuufu mu daanfε' mu 'ε □la. -O nu gele 'ka 'le -janmatii mu 'pegee -bhleŋgbe mu 'ε ba 'mi 'to 'ε -zayi'. 'Ke 'bhe □kla 'te, 'ka nu klele 'η 'sre mu 'le 'bhe -yre mu 'ε 'kpen □noo. ¹⁰ 'Sani- 'drunyan 'yan bhla 'ε 'bhɔ, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'an -jan 'Nrale- 'ε -wa wo 'tre ta 'si mu 'ε 'kpen ni 'pe.» ¹¹ «'Ke -o 'ka □kwan, 'bheε- 'ke -o ge 'zi 'ka 'le -klu ta 'ka 'kitikan zayi' bhla 'la ba, 'ka nu -jan yeke- 'la 'wole-, 'ka 'laa 'bhe yienkanle 'elwale 'pe. 'Dun- 'ke 'ka □bhwa ye, -jan 'la -Waanbhaa' 'bhe dɔle- 'ka 'kpee 'ka 'kitikan bhla do 'kpɔ 'ε zi bhe, -ka 'bheε- 'wo. -Amasroyi 'bhe -jan 'ε 'bhe 'laa nu dale 'ka mu 'gbu ba, 'dun- 'bhe nu dale Lii 'Wen' 'ε 'bhe a -glooya' 'ε 'bheε- ba.» ¹² «Mεε do nu -a neenε- do -lenale mεε mu ni 'bheε- 'mu 'bhe de, 'bheε- -ne de nu 'bheε- 'yansi za 'ε klele 'bhe 'ne 'ε ni. -Ne mu nu -wlenle' -o yape mu 'ε 'kaama- 'bheε- -o 'mu de. ¹³ 'Ka ven nu 'sile- mɔkpen' yin 'lii 'mi 'to 'ε -zayi'. 'Dun- 'ke mεε 'la zan 'bhe -yren 'mu 'ε 'kpen 'yikwan□ 'ke 'bhe ge 'tenle- -o -leyanle ma, 'bhe zan nu gole -za 'yi.»

-Za 'yɔɔ- 'kanle- -a -dan' ta

(Matie 24.15-28; Luki 21.20-24)

¹⁴ «Pe 'la vensi -Waanbhaa' yin 'lii, 'ka nu 'bhe 'yaale- yele *-Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε □la 'ke -ya 'trinɔɔ-. 'Ke mεε 'la zan -o -jan 'lεε tape 'zi, 'bhe zan do klen 'ke -ya -yima' 'elrele. 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ke mεε 'la zan mu □kla Zude 'kleen 'ε 'yi, 'mu blasan-

'mu -lɛɛ vlɛ ɡoon mu 'ɛ 'yi ye.
 15 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'ke mɛɛ 'la zan
 -o 'bhɛ a 'fɛ 'ɛ 'wiɪŋ-, 'bhɛ zan laa
 peɛ dɔɔ 'bhɛ -o zinale, 'bhɛɛ- e
 wlale- -yaa' 'fɛ 'ɛ ɔla, -a maza -o
 pɛ 'la ma 'bhɛ 'si zayi'. 16 'Bhɛɛ-
 'ke mɛɛ 'la zan ɔkla 'bhɛ ba gba la
 'bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'bhɛ zan laa peɛ
 dɔɔ -e niinale -a ba 'fɛ 'lɛ ma, -a ta
 dunɛ- tralape 'si 'si zayi'. 17 'Bhɛ
 yi mu 'ɛ 'lɛ, 'ke le mu 'la kpele
 ɔkla 'bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'bhɛ 'pegee
 'ke le mu 'la 'nɛ mu ɔkla -yɔn
 ma, 'mu 'nise- yren ma! 18 -Ka
 'ka 'seriwo -Waanbhaa' ni, 'kooko-
 'bhɛ 'waati 'ɛ yaa klɛ -niinii' 'kpa
 bhla zi. 19 -Amasroyi, 'bhɛ yi
 mu 'ɛ nu klɛle 'eyoolɛ ɡonɛ- 'la
 gbɛɛn-, -a 'san -Waanbhaa' 'drun-
 yan klɛ 'ke 'bhɛ nu 'tɛnlɛ- zɔn
 ma, 'bhɛ 'yansi -yrenbhle' gbɛya
 'laa baale -lido' bhaapɛɲ mu ta
 'bhɛ gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- 'kee- ge 'tɛnlɛ-
 'drunyan 'leyanle ma, 'bhɛ 'yansi
 -yren 'laa nu baale -o ta. 20 'Ke
 Mɛɛzan -Waanbhaa' laa 'bhɛ -yren
 'kpa yi mu 'ɛ 'ke 'kanlɛ- -o lii, mɛɛ
 'kedo- 'kpɔ 'laa -yaa nu 'solɛ- gole-
 -za 'yi. 'Dun- -e mɛɛ 'la zan mu
 makwan- gban -yaa pɛ mu 'lɛ, -e
 'yee- yren 'kpa yi mu 'ɛ 'ke 'kaan
 -o -lii, 'mu -la -zayi'. 21 'Ke mɛɛ 'ke
 'a ɔpia 'ka ni bhla 'la ba 'kaa: <-Ka
 'ka 'yrekpa, Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔɔɔ
 Kriɛ 'ɛ -yoo -gɛ>. 'Bhɛɛ- <-Ka 'ka
 'yrekpa, -yoo laale!> 'Ka 'laa 'ka
 'kpale- -a -yi. 22 -Amasroyi bhla
 ma mɛɛ mu nu -wlenlɛ', 'bhɛɛ- -o
 nu a peɛ dɔɔ 'wole- 'ke mɛɛ -bhee
 mu -kpɔɔɔ 'gbu 'ɛ 'lɛ, 'bhɛɛ- bhla
 ma -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu nu
 nule 'ezin-. -O nu 'solɛ- maza mu
 'pegee 'kpeeleni maza mu klɛle,
 'kooko- 'ke 'bhɛ sɔ klɛle-, 'bhɛɛ-
 -o gbɛsɔ -Waanbhaa' mɛɛ 'la zan
 mu makwan- gban 'mu -yinile ta.
 23 'Ka mu, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu
 ba 'elrele! 'Nj 'ka 'kpeelɛlakaan -gɛ
 bhe 'bhɛ -za mu 'ɛ 'kpen 'lɛ.»

Bhaapɛɲ Gbe 'ɛ 'nuza-

(Matie 24.29-31; Luki 21.25-28)

24 «'Bhɛ yi mu 'ɛ 'lɛ, 'bhɛ
 -yren 'kpa yi mu 'ɛ 'kanle- blaan,
 -yretɛbhɛ laa nu -bhile' -li, -e
 nu klɛle 'ke -gblo 'lɛ, 'bhɛɛ-
 mlɛ laa nu 'solɛ- -bhile' 'ezin-.
 25 'Bhɛɛ- mlɛklɛnnɛ mu 'ɛ nu
 baale. -Glooya' mu 'la lafle' 'yi
 pɛ mu kun 'bhɛɛ- waa sɔ baale',
 'mu nu bɛɛnlɛ. 26 'Bhɛ bhla 'ɛ ba
 'tɛ, 'ka 'yɛ nu 'kpale- *Bhaapɛɲ
 Gbe 'ɛ 'nule- ma lafle' -gbɛn mu
 'ɛ 'yi, -yaa' -glooya' -gbɛnɛ 'ɛ 'lɛ,
 'bhɛ pegee -a -lregbɛya -yrayra 'ɛ
 'lɛ. 27 'Bhɛ klɛle 'tɛ, -e nu -yaa'
 -mlɛkɛ mu 'ɛ winbɔlɛ -e mɛɛ 'la
 zan mu makwan-, 'mu -lɛkpayɛ
 ɔnɔɔ 'eke- ta, 'ke 'mu da -yretɛbhɛ
 -wlenyɛ' 'pegee -a baayɛ ɔnɔɔ,
 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ ge 'kpale- lafle'
 'pegee 'trɛ -danɲma' mu ta.»

*Figi diɲ 'ɛ 'bhɛ -kɔɔ' daan -za 'ɛ
 -dela -le ɛɛ?*

(Matie 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 «-Ka figi diɲ 'ɛ 'klosikun doo,
 'bhɛɛ- -ka -za daan -a ma: 'ke -a
 -yi 'ɛ 'paa- -a gbɛ mu 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ-
 'ke -a -laa mu 'ɛ 'tɔɔnlɛ- saan -a ta
 bhla 'la ba, 'kaa 'yaango- 'bhii- la
 ban bhla 'ɛ ɔbhwa 'e -din. 29 'Bhɛ
 klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, 'ka mu 'ezin-
 'ɲ -za mu 'la ɔpia 'ka ni bhe, 'ke
 'ka 'mu klɛle -ya bhla 'la ba, -kaa
 'yaango- 'bhii- Bhaapɛɲ Gbe 'ɛ 'nu
 bhla 'ɛ ɔbhwa 'ka -din gban. 30 'Mi
 pɛ 'ka ni 'ɲ 'sowɛɛ- 'ɛ ma dɔɔ: mɛɛ
 'la zan mu -o -yɛ ma -zɔn, -o 'kpen
 gale plɛɲ-, 'ke -za mu 'lɛɛ- 'kpen
 ɔbhwa gban. 31 Lafle' 'pegee 'trɛ
 nu 'kanlɛ- 'dun- 'an pɛ -jan mu 'ɛ
 waa nu 'kanlɛ- -titi.»

*-Waanbhaa' do -kplɛn -le 'drun-
 yan 'leyan yi 'ɛ dɔ*

(Matie 24.36-44)

32 Zesu pɛ 'ezin- dɔɔ: «-Za
 mu 'lɛɛ- klɛ yi oo, -o klɛ 'waati
 oo, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa 'mu dɔ.
 'Kee- kpa lafle' 'yi -mlɛkɛ' 'pegee
 -Waanbhaa' Gbe 'gbu 'ɛ ta oo, -o
 'kedo- 'kpɔ 'laa 'mu dɔ, 'ke yaa

'e go 'η Δε -Waanbhaa' do -kplen ba. ³³-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le, -amasroyi 'ka 'laa 'bhe 'waati 'bho bhla 'ε do. ³⁴-E nu klele 'bhii-mεε do geza gben ta: -a ge bhla 'ε zi, -e -yaa' 'fe 'ε gbekpaa -yaa' 'fa -la yewone mu 'ε 'koo. -E ye 'ε 'yicienna -o 'kpen ma do do, 'bheε-ya □pia 'fe gooba mi 'ε ni doo 'bhe bo 'fe 'ε -klosikunle ma, 'bheε-'bhe 'yri 'laa gole 'bhe 'gbu -za 'le. ³⁵'Bhe gbεen- bhe, 'ka ma 'gbu 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le 'de, -amasroyi 'ka 'laa 'fezan- 'ε 'niina- bhla 'ε do, -e nu klele yroma -la zi oo, blandreyi oo, maagwlen -we bhla 'ε ba oo, 'bhe 'pegee zrwanzi, 'ka 'laa 'bhe do. ³⁶'Kee- =nwa 'ka 'yibeennazi, bhaa yaa bhole 'ka ta yi pla. ³⁷'Mi 'kela 'wo zii' 'ka ni -ge, 'mi 'bheε- do 'kpo 'ε wo mokpen' ni doo: <'Ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le.>>

ZESU DĒYRE 'PEGEE -A BWEYRE GALE BA ZERUZALEMU

14

*Zuufu -kunlii' mu 'ε -woo 'dukpa zii' Zesu ma 'bheε- -wa de
(Matie 26.1-5; Luki 22.1-2; Zaan 11.45-53)*

¹-Yrekpaa' ple -yaa Paki 'feti yi 'ε 'leε, 'bhe 'pegee 'bluu mu 'la waa -yaa 'mu -peε 'ε wlen 'ke 'seke 'le 'mu 'bhle 'feti 'ε. 'Sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee 'Tonj daan mu 'ε -o -yaa Zesu 'kunyre- -glin 'zi -dawli' ma, 'bheε- -wa de. ²'Dun-, -o -yaa pe 'zi 'eke- ni 'kaa: «-Koo' 'laa 'bhe klele 'feti 'waati 'ε ba, 'kebhlaale -kooa' mεε mu 'ε nu -wlenle' eke- ma.»

*Le do -lasiklɔɔ □klaa Zesu 'wiinj-
(Matie 26.6-13; Zaan 12.1-8)*

³'Bhe 'waati 'ε ba, Zesu 'pegee -yaa -klanlanae mu 'ε 'yaa- Betani -wa 'ε ta 'gwlaan- do a 'fe 'ε □la; 'bhe 'to -le -yaa Simo, 'bheε- -kpaan -yaa 'bhe ma -so. -O -yaa pebhle

'zi 'waati 'la ba, 'ke le do nule- wlale -o ta. Buteli bhlo gbɔɔn -lrele' do -yaa 'bhe le 'ε 'koo, 'bhe buteli 'ε klele -yaa 'ke 'vere -gloɔn 'la -o -yaa 'bhe sii alibatri 'bheε- 'le. -Lasiklɔɔ -gblen 'nrале- 'pleεle- do -le -yaa 'bhe buteli 'ε 'yi. 'Bhe 'yi 'te, 'ke 'yee- le 'ε -e 'bhe buteli 'ε 'wile, 'bheε- 'ke -ya -yi -lasiklɔɔ 'ε 'klaale Zesu 'wiinj-. ⁴Mεε 'la zan mu -yaa 'bhe 'yre 'ε □noɔ ye, -o 'ke mu -o zrupliila, 'ke -wa pele- 'eke- ni doo: «Le 'leε -yoo -lasiklɔɔ -gblen 'nrале- 'leε 'sie zii' win 'ε -dela ma εε? -E 'bhe 'sie zii' bhaama -mela ma εε? ⁵-O -yaa so a gonle- denie -goli' 'tanbha -keme yaga (300) 'e tralape 'le; 'bheε- -o 'bhe -goli' 'ε na 'kooflenzan mu ni!» -O 'bhe le 'ε 'topia- 'eyoole. ⁶'Dun- Zesu 'a zikpaa- -o ni doo: «-Kaa 'to 'sro! -Mele □kla 'bheε- 'ka -o -a zrubateɔɔ zii' εε? -E -za 'wlan -la □kla 'η ni bhe. ⁷-Amasroyi, 'kooflenzan mu -o 'ka 'plen- yikpen ta, 'bheε- 'ke 'waati 'oo 'waati 'la □swa 'ka ni, 'ka so -za 'wlan klele- 'mu ni, 'dun- 'mi 'laa nu bole 'ka -din 'waati 'ε 'kpen ba. ⁸Le 'leε gbεswa- 'kela klele ta, -e 'bheε- =kla. Dɔɔn', -e -yaan gban -lasiklɔɔ 'klalele 'η gbaa 'ε ta -a binle -leε. ⁹'Mi 'gbu pe 'ka ni 'η 'soweε- ma 'kaa 'ke -Jan 'Nrале- 'ε 'wole- =zian yre 'oo yre 'la □noɔ, 'drunyan 'ε 'kpen 'yi, -o nu le 'leε kleza 'ε 'yigoonle 'bhe □noɔ, 'kooko- 'yee- le 'ε -za do mεε mu 'ε 'kpee.»

*Zudasi -o -a zi 'bhii- -e Zesu 'lena- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε ni
(Matie 26.14-16; Luki 22.3-6)*

¹⁰Zesu a -klanlanae vu ta ple mi 'la -o -yaa 'bhe sii Zuda Isikarioti -ja 'tenle- 'Sraka 'lena -kunlii mu 'ε ma, 'ke -ya pele- 'mu ni doo -ya zi 'bhii- -e Zesu 'lena -o ni. ¹¹'Bhe -jan 'ε □swa 'mu ni 'egbenele, -ay- ile 'ke 'mu 'a 'pele a ni doo 'mu nu -goli' 'nale- -a ni. -A 'san 'bhe yi 'ε ma, Zudasi gbε -yaa nu 'sole- Zesu

'kunle- ta gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -e -yaa
'bhɛɛ- klɛ bhla -lrele' 'ɛ -glin 'zi.

Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu
'ɛ -woo Paki 'ɛ ta pɛ 'ɛ 'bhle zii'

(Matie 26.17-25; Luki 22.7-14;
22.21-23; Zaan 13.21-30)

¹² 'Bluu 'la waa -yaa 'bhɛ -pɛɛ 'ɛ
wlen 'ke 'seke 'le, 'bhɛ 'bhle 'feti
yi -lwa 'ɛ 'le, Zuufu mu 'ɛ 'yaa-
-bhlaa gwlen bhlonɛ- mu -la dɛ,
'bhɛɛ- -woo klɛ 'ke 'sraka 'le -o
gole 'ɛ luya 'yi 'bhɛ -zayi'. 'Bhɛ
'yi 'tɛ, Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ -wa
-lɔkpaa dɔɔ: «'Yoo- -a zi 'bhii-
-kɔɔ' ge -kɔɔa' Paki 'feti 'ɛ ta kpo
'ɛ klɛ 'naa ma ɛɛ?» ¹³ 'Bhɛɛ- Zesu
-yaa' -klanlanɛ plɛ winbwa-, 'ke
-ya pele- 'mu ni: «-Ka ge -wa 'la
bhe -a ta, 'ka 'lɛ nu 'palɛ- 'ke mɛɛ
do 'le, -yi gbɔ do -o -a wiinj-, -ka
dɔ -a zi. ¹⁴ 'Kee- ja wlalɛ 'fɛ 'la
□la, -ka wla -a zi 'bhɛ □nɔɔ, 'bhɛɛ-
-ka 'bhɛ 'fezan- 'ɛ lɔkpa' dɔɔ: «'O
Daan mi 'ɛ pe 'o nu 'e 'lɔkpa
dɔɔ 'yee- 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu
'ɛ nu -waa' Paki 'feti 'ɛ ta pɛ 'ɛ
'bhlele- 'fekpee 'la □la 'bhɛ -o naa
-a ma ɛɛ?» ¹⁵ 'Ke 'bhɛ □kla, 'fezan-
'ɛ nu -yaa' 'sangaso 'kpee gbalaan
'ɛ do zɔnle 'ka ni. 'Bhɛ magaanle
-o 'elrele gban, 'bhɛ 'pegee mɛɛ
mazadɔ pɛ yɛkɛ- 'la ma 'bhɛ -o
'bhɛ □la. 'Ka nu -kɔɔa' pɛ Paki
'feti 'ɛ ta kpo 'ɛ klɛle -kɔɔ' ni 'bhɛɛ-
-nɔɔ. ¹⁶ -Yaa' -klanlanɛ plɛ 'ɛ -o
gele 'tɛ, 'ke -o wlale- -wa 'ɛ ta. -O
□bhwa pɛ mu 'ɛ 'kpen 'lesole ta
'bhii- Zesu 'a □pia -o ni gɔnɛ- 'la
gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- -o -waa pɛ 'feti ta
kpo 'ɛ □kla 'bhɛɛ- -nɔɔ.»

¹⁷ 'Bhɛ blaɛn, Zesu a -klanlanɛ
plɛ 'ɛ 'niinaa -o -zanta'. Yromazi
bhɔle 'tɛ, 'ke 'yee- Zesu 'pegee -yaa'
-klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ -o 'nule wlalɛ
-wa 'ɛ 'kpee. ¹⁸ -O -yaa pele 'zi
bhla 'la ba, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni
'kaa: «'Mi pe 'ka ni 'ɛ 'sɔwɛɛ- 'gbu
'ɛ ma dɔɔ 'ka mu 'la 'ka 'pegee 'mi
-o pɛbhle 'zi 'eke- zi -gɛ bhe, 'ka do
nu -dawli' 'kpale- 'ɛ gbɛ ta, 'bhɛɛ-
-yoo 'ɛ 'lena mɛɛ mu ni.» ¹⁹ -Yaa'

-klanlanɛ mu 'ɛ -woo wleyisriwoa,
'bhɛɛ- 'ke -wa -lɔkpale 'sanle do
do 'kaa: «'Mi -le 'kele- ɛɛ?» ²⁰ Zesu
pe -o ni 'tɛ dɔɔ: «'Ka mɛɛ vu ta
plɛ 'ɛ ba, 'ke mɛɛ 'la zan 'bhɛ gbɛ
□wlaa 'ɛ gbɛ ta pele -koo do 'kpo 'ɛ
'yi, 'bhɛ klɛ 'bhɛ zan 'bhɛ -le 'kele-
²¹ Wlan 'ɛ ni, Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ -yoo
zan galɛ 'bhii- -a yɔɔndɛle -o -a ba
zayi' gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -Waanbhaa'
a 'Sewɛ 'ɛ 'yi. 'Dunj- mɛɛ 'la zan
nu -a -lenalɛ mɛɛ mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ-
-wa dɛ, 'bhɛ zan ta -yɛn! 'Ali- 'ke
waa -yaa 'bhɛ zan 'ɛ -titi, 'bhɛ
mabhaa -yaa bhɔ 'bhɛ zan 'ɛ ma.»

-Waanbhaa' a pɛbhle 'Wɛɲ

(Matie 26.26-30; Luki 22.14-20;
1 Korɛnti 11.23-25)

²² -O -yaa pɛ 'ɛ 'bhle zii' bhla
'la ba, Zesu 'bluu 'ɛ 'sile-, 'kee-
-Waanbhaa' 'pubole -a ma, 'bhɛɛ-
'ke -ya takanle kplokplo. 'Bhɛ
blaɛn, 'ke -ya nale- -yaa' -klanlanɛ
mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ:
«-Kaa 'kun, 'ɛ 'flɛ 'ɛ 'yele- -gɛ.»
²³ 'Bhɛ blaɛn, 'kee- -dɔɔ pɛyan-
do 'sile, 'bhɛɛ- 'kee- -Waanbhaa'
'pubole 'bhɛ ma, 'kee- 'bhɛ 'kpale
-o 'kɔɔ 'kaa -o 'kpen 'a 'ke 'mi
do do. ²⁴ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke
Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Nj yien
'ɛ 'yele- -gɛ, -bhoolaya dɛɛ 'la
-yoo -Waanbhaa' 'pegee bhaaplɛɲ
mu plɛɲ-, yien 'lɛɛ- 'bhɛ -le 'bhɛ
-tɔomasie 'ɛ 'le, -e -klalaa', 'kooko-
-e mɛɛ -bebe 'pegee -Waanbhaa'
kpa do ma. ²⁵ 'Mi pe 'ka ni wlan 'ɛ
ni dɔɔ 'naa nu -dɔɔ 'bhɛɛke 'mile-
'ezin- 'sani- 'ɛ nu -dɔɔ dɛɛ 'la
'mile- -Waanbhaa' a -bhlenjɛbeya
-wa 'ɛ ta 'bhɛ 'waati 'ɛ 'bhɔle-
plɛɲ.» ²⁶ 'O yanle -Waanbhaa'
'tɔbhɔ ma 'sro mu 'ɛ 'kpalele, 'ke -o
'pwele 'fɛ 'ɛ □la, 'bhɛɛ- 'ke -o gele-
Olivi diinj vlɛ gɔɔn 'ɛ 'wiinj-.

Zesu pe Piɛri ni dɔɔ 'bhɛ nu 'bhɛ
-lɛmadɔle 'eglole -a ma

(Matie 26.31-35; Luki 22.31-34;
Zaan 13.36-38)

²⁷ Zesu pe -yaa' -klanlanɛ mu
'ɛ ni dɔɔ: «'Ka 'kpen nu 'ɛ 'tolɛ-

a □nɔɔ, -amasɔyi -a yɔɔndele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi 'kaa: 'N nu -bhlaa mu gooba mi 'ɛ dele, 'bhɛɛ- -bhlaa mu 'ɛ nu 'kanlɛ- 'eke- ma jafata.»²⁸ Zesu pe -o ni 'ezin- 'kaa: «'Dun- 'ke 'ŋ -bwela gale ba 'waati 'la ba, 'ŋ nu 'kanlɛ- 'ka 'lɛɛ -sɔ Galile.»²⁹ 'Bhɛ □nɔɔ bhɛ, 'ke Pieri 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Ali- 'ke mɛɛ -vin mu 'ɛ 'kpen blasaan-, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'ɛ □twa -a nɔɔ-, 'mi 'naa nu 'ɛ 'tolɛ- a □nɔɔ -titi.»³⁰ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni dɔɔ: «'Mi pe 'ɛ ni wlan 'ɛ ni dɔɔ: -zɔn -bi 'gbu 'lɛɛ zi, 'sani maagwlen -wegbe' ple mi 'ɛ 'plen-, 'ɛ nu 'ɛ 'lemadolɛ 'egloole 'mi ma -gloɔn yaga 'kaa 'yaa mi dɔ.»³¹ 'Bhɛɛ- 'dun-, Pieri 'bhɛ zikpaa- -a ni fanjan- ma 'ezin- dɔɔ: «'Ali- 'kee- =kla 'o 'pegee 'bhi dele 'le 'eke- 'yi, 'naa nu 'ŋ -banɔle 'ɛ 'yi -titi.» -Klanlanɛ -vin mu 'ɛ 'kpen -dwa 'bhɛɛ- -jan yeke- do 'kpɔ 'ɛ ta.

Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -ja Zetisemane -yri gba 'ɛ □la

(Matie 26.36-46; Luki 22.39-46)

³² 'Bhɛ blaɛn, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -o -ja yɛ do nɔɔ-, -o -yaa 'bhɛ yɛ 'ɛ sii Zetisemane. -O bhɔle 'bhɛ □nɔɔ bhɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni 'kaa: «-Ka yala- -gɛ, 'ŋ gele- 'ŋ 'seriwole laale.»³³ -A ge bhla 'ɛ zi, -e Pieri 'pegee Zaki 'bhɛɛ- Zaan 'siila-, 'bhɛɛ- 'mu -dwa -a zi. -Gblaɛn 'klale -saan -a -yi, 'bhɛɛ- -a blina- yien -yaa. ³⁴ -E pe -o ni dɔɔ: «'N 'blina- yien -o 'klekle 'ke 'bhɛ ge 'tenlɛ- 'ŋ gale ma. -Ka bo 'ka 'yɛ ma yɛnɛ- 'lɛɛ -nɔɔ -ge!»³⁵ -Ya plɛngole sa -o ma, 'kee- 'klaale -a 'kpɔ ta 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'seriwole -Waanbhaa' ni 'kaa: «'Kee sɔ a klɛle-, -yɛnɛhle' 'waati 'yɔɔ- 'lɛɛ 'kan 'ŋ ma 'egboɔnle.»³⁶ -E -yaa pe 'zi dɔɔ: «'N Dɛ, 'ŋ Dɛ, -za 'kpen klɛ 'sɛŋ -o 'ɛ ni. -Yɛn pɛyan- do 'la bhɛ -a plɛngɔ 'ŋ ma. 'Dun- 'yaa 'mi zru maza

klɛle, 'ɛ 'gbu -la zru maza klɛ.»³⁷ 'Bhɛ blaɛn, 'kee- nule- 'pwele- -yaa' -klanlanɛ yaga 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'kee- bhɔle- 'mu ta yi pla. 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'kee- Pieri bwele-, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- 'bhɛ ni dɔɔ: «Simɔ, 'ɛ yide zii' ɛɛ? 'Yaa 'solɛ- bole- 'ɛ 'yɛ ma 'ali- 'waati sanɛ- ba ɛɛ? ³⁸ -Ka bo 'ka 'yɛ ma, 'ke 'ka 'ka 'seriwo Waanbhaa' ni, 'kooko- Setran' 'laa 'ka 'yidan-, 'bhɛɛ- -e 'ka bo -za 'yɔɔ- 'yi. Bhaaplɛŋ zru -o -a zi 'bhii- -e -za 'wlan klɛ, 'dun- 'bhɛ yeke- fanjan- 'laa -o 'ɛ ta.»

³⁹ -Ya plɛngɔ gbe drɛɛwoa- -o ma 'ezin-, 'bhɛɛ- 'kee- bole- 'yee- -jan do 'kpɔ 'ɛ 'pele- ta -Waanbhaa' ni. ⁴⁰ -E niina- gbe drɛɛwole 'ezin- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ta, 'kee- bhɔle- 'mu yidele ta; -amasɔyi, yi 'ɛ gbinkpa' gbe -yɔɔ' 'ɛ 'kɔɔ -o -yɛ ta, -jan 'la -o 'bhɛ pe Zesu ni, waa -yaa 'bhɛ dɔ. 'Bhɛɛ- -e -ja 'ezin- -a -zanta'. ⁴¹ -A nu gbe yaga mi 'ɛ ma -o ta, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Ka -o yide 'zi ɛɛ, 'bhɛɛ- 'ka -o 'ka 'yitrɛ zii' -li ɛɛ? 'Bhɛ □swa 'bhɛ 'yi, 'waati 'ɛ □bhwa. -Ka 'ka 'yɛkpa! -O nu -dawli' 'kpale- Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ gbe ta, 'bhɛɛ- -wa 'lɛna -za 'yɔɔ- klɛ mu 'ɛ ni, 'bhɛ 'waati 'ɛ □bhwa. ⁴² -Ka 'ka 'wlen-, -kɔɔ' ge! -Ka 'ka 'yɛkpa doo, mɛɛ 'la zan nu -dawli' 'kpale- 'ŋ gbe ta, 'bhɛɛ- -yoo 'ŋ 'lɛna- mɛɛ mu ni, yaa -o -li -kɔɔ' ma 'egboɔnle.»

Zesu 'kunyrɛ- mɛɛ mu 'ɛ 'kɔɔ

(Matie 26.47-56; Luki 22.47-53; Zaan 18.3-12)

⁴³ Zesu 'yaa- 'bhɛ -jan 'ɛ 'wo zii' bhla 'la ba, 'ke Zuda 'pwele -a -yi. Zesu a klanlanɛ vu ta ple 'ɛ do -le -yaa 'kele-. -Zamaa' 'srɛ -gbɛnɛ do -yaa -a zi, -gɔkuŋ' 'pegee 'beni mu 'le 'mu 'kɔɔ. 'Sraka 'lɛna -kunlii mu 'ɛ 'pegee 'Tonj daan mu 'ɛ, 'bhɛɛ- -waa' 'gwlaan- gbilaɛn mu 'ɛ 'mu -le -o winbwa- Zesu 'kunyrɛ- =nɔɔ. ⁴⁴ 'Yee- Zuda 'la □kla Zesu 'lɛna mi 'le mɛɛ mu 'ɛ ni, -e Zesu 'kungbeya -toomasie

do -zronna Zesu 'kun mu 'ε ni dɔɔ: «'Ke 'η mεε 'la zan -tuubwa 'yele- 'kele-. -Kaa 'kun 'bhεε- 'ka ge 'kele-, 'duŋ- 'ka 'ka 'yrekpa 'a ba 'elrele!»⁴⁵ Zuda nule 'tε, 'ke -ya mabεenle -gun Zesu -din, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhε ni dɔɔ: «'O Daan mi!» 'Bhε klele 'tε, 'kee- Zesu -tuubole.⁴⁶ 'Bhε klele 'tε, 'ke mεε mu 'ε -o Zesu 'kunle.⁴⁷ 'Duŋ- 'yaa- 'klanlana do 'bhε a -gokun' 'ε 'pwele- 'bhε 'bhoo- 'ε 'yi, 'kee- 'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ε 'bhε a 'fa -la yewone mu 'ε do 'tronlaa do takanle.⁴⁸ 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni 'kaa: «'Ka [nwa 'η 'kunyre- =nɔɔ -gokun] 'pegee 'beni mu 'le 'ka 'kɔɔ, 'η 'yoo- 'ke mεε dε mi do -la -le εε?»⁴⁹ Yi 'oo yi, -kɔɔ 'yaa 'eke- 'yi, 'bhεε- 'η 'yaa- mεε mu daan *-Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε [la, -mele [kla 'bhεε- 'ka 'laa 'η 'kunle- 'bhε yre 'ε [nɔɔ εε? 'Duŋ- -za 'lεε- 'kpen [kla, 'kooko- -Waanbhaa' -lεla' janwo mu 'ε -o -jan mu 'la [woa 'mi ba zayi' -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'mu 'leso-.»⁵⁰ 'Bhε klele 'tε, 'ke -klanlana mu 'ε 'kpen 'kanle 'eke- ma 'gbasaa gbasaa, 'ke -o Zesu do -kplen 'tole 'a [nɔɔ. ⁵¹ -Zwanne do dɔle -yaa Zesu zi. So dɔŋ -la 'kanle- -yaa -a gbe ta. Mεε mu 'ε -o 'bhε [kwan 'ezin-.⁵² 'Duŋ- 'bhε 'ploole 'bhε ta so 'ε ma -o 'kɔɔ-, 'bhεε- 'ke 'bhε blasanle 'bhε tafleŋ- 'ε 'le.

-O -ja Zesu 'le Zuufu mu a 'kitikan mεε gbilaan -ledo' 'ε ba

(Matie 26.57-68; Luki 22.54-55; 22.63-71; Zaan 18.13-14; 18.19-24)

⁵³ -O -ja 'ke Zesu 'le *'Sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε ba 'fε 'le ma. 'Sraka 'lena mu -kunlii' mu 'ε 'pegee Zuufu mu 'ε -waa' 'gwilaan- gbilaan mu 'ε, 'bhεε- *'Toŋ Daan mu 'ε, -o 'kpen -ja -o 'lekpale 'eke- ta 'bhε [nɔɔ ye.⁵⁴ Mεε mu 'ε -yaa ge 'zi Zesu 'le bhla 'la ba 'sraka 'lena mu a -kunlii -gbilaan' 'ε ba, Piri -yaa zan -o -zanta' 'egboonle.

'Bhεε- 'kee- nule- wlale 'yee- 'sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'bhε -a 'fε -gben 'ε 'yi. 'Bhε [nɔɔ bhe, 'kee- gele- yaae 'fε gooba mu 'ε -din -a magayre nɔɔ- 'tε 'ε -din.

⁵⁵ 'Sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu mu a 'kitikan mεε gbilaan -ledo' 'ε -o 'kpen 'yaa- -jan 'bhεεke- do -glin 'zi Zesu 'kaama-, 'kooko- 'bhε kle -a dε win 'le. 'Duŋ- waa -jan 'ledɔɔle 'kedo- 'male mεε 'kedo- 'kpo 'lii Zesu ma.⁵⁶ -Amasroyi mεε -bebe -yaa bhla 'kpa zii' Zesu ma, 'duŋ- -o 'kpen 'liijan- mu 'ε waa -yaa do.⁵⁷ 'Bhε klele- 'tε, 'ke -zamaa' 'ε 'plen- mεε 'ke mu -o -wlenle', 'bhεε- 'ke -o bhla 'lεε- 'bhεε- 'kpale Zesu ma 'kaa: ⁵⁸ «'O mɔɔ 'gbu 'a [maa -a -lii dɔɔ bhaapleŋ mu 'gbu -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'la -dwa 'mu gbe 'le, 'yee- 'gbu nu 'bhε 'wile-, 'bhεε- -ya dɔ gbe dɔrewo -yrekpaa' yaga -la; 'bhε 'laa nu klele bhaapleŋ woye 'le.»⁵⁹ 'Ali- 'bhε -jan 'la bhe, 'bhε gole -yaa -jan -vin mu 'ε ma.⁶⁰ 'Bhε 'waati 'ε ba 'tε, 'ke *'sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε -ya -wlenle', 'kee- dulale -zamaa' 'ε 'plen-, 'bhεε- 'kee- Zesu -lɔkpaale 'tε dɔɔ: «Mεε mu 'ε -jan mu 'la 'kpen 'wo zii' 'e ma, 'bhi pe 'mu 'yi 'nale- εε?»⁶¹ 'Duŋ- Zesu tagale [bwa. 'Ezin- 'ke 'sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε -ya -lɔkpa' gbe dɔrewole dɔɔ: «'Bhi -le 'ke Mεε -Bhee mi -kposɔɔ Kriisi 'ε 'le εε, 'bhε 'pegee 'o -Waanbhaa' 'la 'tobho 'bhi -le 'bhε Gbe 'le εε?»⁶² 'Bhε 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni dɔɔ: «-Aani', 'mi 'gbu -le 'bhε 'le. 'Bhεε- 'duŋ-, 'ka 'kpen 'yre nu 'kpale- Bhaapleŋ Gbe 'ε 'yaa- ma 'Senkpenzan -Waanbhaa' -din 'tobho ma yaayre 'ε [nɔɔ. 'Bhεε- 'ka nu -a yele 'ezin- 'ke -yoo zan lafle' -gblen mu 'ε 'yi.»⁶³ 'Bhε -jan 'ε 'la gbe -yɔɔ' 'kɔɔ 'sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε ma, 'ke -ya 'gbu ta dune mu 'ε 'peedele, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'kaa: «-Koo' maza -o -li

mεε -bhεeke' a 'srεya- klele ma εε?
⁶⁴ -E -Waanbhaa' 'tōsīe ma jan 'la
 □woa bhe, 'ka 'bhε □maa εε, 'ka
 mu pe 'bhε 'yi 'nale-εε?' -O 'kpen
 -benjgwa do ma 'ke -wa pele- 'kaa:
 «-Yoo 'ke dεpe 'le.» ⁶⁵ 'Bhε yre do
 'ε □nōō bhe, 'ke mεε 'ke mu -o
 -liile' 'klale- 'sanle Zesu ta, 'bhεε-
 'ke -o sōgbε do -yrele' -a wleyi', 'ke
 -wa zōn -sō -o gbekpuŋ- mu 'ε 'le,
 'bhεε- 'ke -wa -lrōkpa' dōō: «Mεε
 'la zan 'e □zwan, 'bhε zan 'ε 'tōkan
 'o ni doo!» 'Bhεε- 'fε gooba mu 'ε
 'mu 'yaa- -a 'tronzōn- 'zi 'ezin-.

*Pieri -o -a -lεmadō 'zi 'egloole
 Zesu ma*

*(Matie 26.69-75; Luki 22.56-62;
 Zaan 18.15-18; 18.25-27)*

⁶⁶ Pieri -yaa bhla 'la ba *'sraka
 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε -yaa'
 'fε -gbenj 'ε 'yi 'trε ma, 'ke 'bhε
 a 'fε 'ε □la yewo le 'ε do nule-
⁶⁷ 'Bhε yewo le 'ε 'yee- Pieri 'yele-
 'ke -ya maga 'zi 'tε 'ε ma, 'ke 'bhε 'e
 'yrekpale -a ta frii, 'bhεε- 'ke 'bhε
 'a 'pele -a ni: «'Bhi 'gbu 'ezin-, 'e
 'yaa- 'yee- Nazareti mi Zesu 'ε zi.»
⁶⁸ 'Dun- Pieri 'e 'lεmadwa 'egloole
 'ke -ya pele- dōō: «Le -nε, 'e drōōn'
 -o -jan 'la 'wo zii' bhe, 'naa 'bhε do,
 'bhεε- 'naa -o -a -yima' zii'» 'Bhε
 blaana, 'kee- 'pwele, 'bhεε- 'kee-
 gele- -gbenj 'ε 'le ma. ['Bhεε- 'ke
 maagwlen -wele' 'tε.] ⁶⁹ 'Yee- yewo
 le -nε do 'ε -e Pieri 'yele- 'ezin-, 'ke
 -ya pele- 'bhε □nōō mεε mu 'ε 'yre
 ma dōō: «'Gwlaan- 'lεε- 'yoo 'woo-
 mεε mu 'ε do 'le!» ⁷⁰ 'Dun-, 'ke
 Pieri 'e 'lεmadōle 'egloole 'bhε -jan
 'ε ma 'ezin- 'Bhε blaana boolazi
 sa bhōle, 'ke -gbenj 'ε 'le ma mu
 'ε -wa pele- Pieri ni 'kaa: «Wlan
 'ε ni, 'bhi 'gbu 'lεε- 'yoo- 'ke 'woo-
 mεε mu 'ε do 'le, -amasrōyi 'yoo-
 'ezin- 'ke Galile 'mi 'le!» ⁷¹ 'Bhε 'yi
 'tε, 'ke Pieri -a 'pele dōō: «Bhaa
 'ŋ ga 'ke 'ŋ 'yoo- bhla pe 'zi! 'Mi
 'pegee 'ŋ 'sōwεε- 'ε ta, 'ka -o -we
 'zi mεε 'la 'le, 'naa 'a dō -titi!»
⁷² 'Bhε 'waati do 'kpo 'ε ba 'tε, 'ke
 maagwlen 'a 'we gbε ple mi klele-,

'bhεε- Zesu 'yee- Pieri 'kpeelekaan
 -jan 'la 'le 'elwale, 'ke 'bhε dōle- -a
 'kpee. Zesu 'a □pia -a ni 'elwale
 dōō: «'Sani- maagwlen nu -wele'
 ple -zōn, 'e nu 'e 'lεmadōle 'egloole
 mi ma gaan yaga.» 'Bhεε- 'yee-
 Pieri wisile -saan.

15

*-O -ja Zesu 'le Romε mu a -jan-
 matii Pilati ba*

*(Matie 27.1-2; 27.11-14; Luki
 23.1-5; Zaan 18.28-38)*

¹ Zrwan 'tutu 'ε zi, Zuufu mu
 a 'kitikan mεε gbilaan -lεdo' 'ε -o
 'kpen □klaa 'eke- ba: -o 'ke mu -yaa
 'sraka 'lena -kunlii mu 'le, 'bhεε- -a
 'ke mu -yaa' Zuufu mu a 'gwlaan-
 gbilaan mu 'le, 'bhεε- -a 'ke mu
 -yaa 'Tonj daan mu 'le. -Woo 'eke-
 =ya 'yee- Zesu ba zayi'. -O yanle
 Zesu gbetabōlele, 'ke -o gele- -a
 -lenalε Romε mu a -janmatii Pilati
 ni. ² -O bhōle Pilati ba, 'ke 'bhε
 Zesu 'lrōkpale 'kaa: «'Bhi -le 'ke
 Zuufu mu 'ε waa -bhlenjgbe 'ε
 'le εε?» Zesu 'a 'lεkwan- -a ni
 'kaa: «'E 'gbu 'yela- =pia bhe.»
³ 'Dun- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε
 bhla -bebe □kpa Zesu ma 'bhε
 yre 'ε □nōō ye. ⁴ 'Bhε klele 'tε,
 'ke Pilati 'a 'lrōkpale 'ezin- 'kaa:
 «-Woo -jan -bebe 'la 'kpen 'wo zii'
 'e ma bhe, 'e 'trōn 'laa -o 'mu 'yi
 εε? 'Bhεε- 'bhi 'laa -o -jan 'ke 'wole
 'mu 'yi εε?» ⁵ 'Bhεε- 'dun-, Zesu
 'laa -jan 'kedo- 'kpo 'lεkunle. 'Bhε
 tagagbeya -gloōn 'ε 'bhε 'yee- Pilati
 'kpeelēnia -a ma.

-O Zesu dε -kpan -balaa' 'a ta

*(Matie 27.15-26; Luki 23.13-25;
 Zaan 18.3-19.16)*

⁶ Lεε 'oo lεε, Zuufu mu a Paki
 'feti 'ε ta, Pilati -yaa ploō -kaso 'yi
 mi do ma. 'Ke -zamaa' 'yaa- kaso
 'yi mi 'la 'yrewo- -a ma, -e -yaa ploō
 'bhεε- ma -o ni. ⁷ 'Bhε klεgbeya
 do 'ε 'yi, -o -yaa -kaso 'yi mi do
 sii Barabasi. -O 'bhε 'pegee 'bhε
 -vin -kala' mεε 'ke mu □bwa -kaso
 'yi, -amasrōyi -o -wlēna Romε

mu 'e ma, 'bhεε- o mεε do □dia. ⁸ -Zamaa' 'ε -ja Pilati ba -le ma, 'ke -o -sromabole 'sanle -a ni doo -e 'ploo- -kaso 'yi mi do ma -o ni 'bhii- -e -yaa do -a klele -la -o ni gone- 'la gbεen- leε 'oo leε. ⁹ 'Bhe 'yi 'te, Pilati -o -lrōkpa dō: «'Kaa- zi 'bhii- 'η 'ploo- Zuufu mu a -bh- lengbe 'ε ma 'ka ni εε?» ¹⁰ 'Yee- Pi- lati 'gbu 'yaa- 'yaango- 'bhii- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε -o Zesu 'lenaa- -a ni, -amasroyi -o -yaa zranwo 'zi -a ba. ¹¹ 'Dun- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε -wa □wlaa -zamaa' 'ε zi dō -o -sromabo Pilati ni 'kaa 'bhe 'ploo- Barabasi -la ma -o ni, 'bhεε- 'bhe 'laa 'ploole- Zesu ma. ¹² Pilati -zamaa' 'ε 'lrōkpa gbε drεεwoa- 'ezin- dō: «'Kaa- zi 'bhii- 'η -mε za -la kle 'ka mεε 'la zan sii <Zuufu mu a -bh- lengbe> 'bhe ni εε?» ¹³ -O -pεenna 'eke- zi dō: «-A gbaan -yrigbεele do ta, 'bhεε- -e ga!» ¹⁴ Pilati pe -o ni 'kaa: «-E -za 'yoo- -gloōn 'ε -dela □kla εε?» 'Dun- -o -pεenna 'egloole 'ezin- dō: «-A gbaan -yrigbεele do ta, 'bhεε- -e ga!» ¹⁵ 'Bhe □noo bhe 'te, Pilati -yaa zi 'bhii- -e -zamaa' 'ε zru maza kle, -ayile, 'kee- 'ploole Barabasi ma -o ni 'te. 'Bhεε- -ya □kla 'bhεε- -o Zesu zita □zwan 'ke gbanbhle 'le, 'bhεε- -e 'bhe □kpa -srwase' mu 'koo 'kaa -o ge -a gbaan -yrigbεele do ta.

-*Srwase' mu 'ε -o Zesu malrōgo 'zi*

(*Matie 27.27-31; Zaan 19.2-3*)

¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke -srwase' mu 'ε gele Zesu 'le -janmatii 'ε -yaa -gben- gbenε 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke -woo -vin -srwase' mu 'ε 'kpen 'siile. ¹⁷ 'Bhe □noo bhe, 'ke -o dune- gbōon 'ten -kleen' -kleen' do 'klale -a ta, 'bhεε- 'ke -o lere zunghle do 'tanle, 'bhεε- 'ke -o 'bhe 'kpale -a wiin- 'bhii- bh- lengbe ngblo ma 'faa do. ¹⁸ 'Bhe blaen, 'ke -wa 'pubole 'sanle 'kaa: «'E 'yia-, Zu- ufu mu a -bh- lengbe!» ¹⁹ 'Bhεε- -o -yaa zon 'zi -a wiin- -togo do 'le, 'ke

-woo -liile' kla a ta, 'bhεε- 'ke -woo 'kpo zen -a -leε 'bhii- -o -gasikpa zii' -a ma. ²⁰ -O -yaa -a malrōgolele bhla 'la ba, 'ke -o dune- gbōon 'ten -kleen' -kleen' 'ε gole -a ta, 'bhεε- 'ke -wa 'gbu a dune- mu 'ε 'klale -a ta. 'Bhe blaen, 'ke -o gele- 'kele- 'pεelii- -a gbaan zayi' -yrigbεele do ta.

Zesu gbaanyre -yrigbεele 'ε ta
(*Matie 27.32-44; Luki 23.26-43; Zaan 19.17-27*)

²¹ -O -yaa ge 'zi Zesu gbaanle -yrigbεele 'ε ta bhla 'la ba, 'ke -o -lepale 'gwlaan- do 'le 'ke 'bhe -o da 'zi gba la. Sireni mi do -le -yaa 'bhe 'le, 'bhεε- -o -yaa 'bhe sii Simo. Alεzandri 'pege Rufusi de -le -yaa 'bhe 'le. 'Bhe 'kanle- -benlawoa -o 'kan zi 'ε 'lii, 'ke -srwase' mu 'ε -wa pele- 'bhe ni dō 'bhe Zesu gbaan -yrigbεele 'kwe 'ε 'si kpanma. ²² 'Bhεε- 'ke -o gele- Zesu 'le yre do □noo, -o -yaa 'bhe yre 'ε sii Goligota, 'bhe 'yile- dō «mεε ngblo bhele' yre.» ²³ -O bhole 'bhe yre 'ε □noo 'te, -o -yaa -laane' 'la sii miri, -o 'bhe 'yizaala -doo 'tonle- ba, 'bhεε- -o 'bhe 'nale- -yidaan Zesu ni, 'bhεε- -ya -bangwa 'bhe 'mile- ma. ²⁴ -O Zesu -gbaanna -yrigbεele 'ε ta. 'Bhεε- 'ke -o 'tete dole- -yaa' dune- mu 'ε ta, 'koko- -o 'kpen do do do -o 'kela 'le -o 'bhe do. ²⁵ -O -yaa -a gbaanlele zrwanzii -yretεbhe gwlen -wlen 'waati 'ε ba (neveε 'waati 'ε ba). ²⁶ -O Zesu □dia win 'la ma -yrigbεele 'ε ta, -o 'bhe yoon- dia- -yripeene do ta, 'bhεε- -o 'bhe -gbaanna -a ngblo 'ε trala -yri 'ε ta; 'bhεε- 'bhe 'sewεwole -yaa 'te -gee' 'kaa:
«Zuufu mu a Bh- lengbe».

²⁷ -O mεε de mi ple -gbaanna -yrigbεele -bhεeke' ta -a gbε ple 'ε ta: -A do -yaa -a gbε -yie' 'yi, 'bhεε- 'bhe -vindo' mi 'ε 'yaa- -a gbε -koo ta. ²⁸ ['Bhe klegbeya 'ε 'yi, -jan 'la yoondele -yaa -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi, 'bhe -jan 'ε 'leswa□, 'bhe -jan

'ε 'yaa- dɔɔ: «-O 'yee- -kpāa -za 'yɔɔ- kle mu ba.»]

²⁹ 'Bhe blān, mɛɛ 'la zan mu 'yaa- 'kan zii' 'bhe yre 'ε [nɔɔ, 'bhe mu -yaa Zesu -zwanwo' zii' 'ke -woo ŋgblo 'ε bɔ -sɔ 'kaa: «-Ɔɔn 'ɔɔn-! 'Bhi 'laa 'pele- 'kaa 'e sɔ -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε 'wile, 'bhɛɛ- 'ya dɔ gbe drɛɛwo -yrekpāa' yaga -la ɛɛ? ³⁰ 'E 'gbu 'si 'ε go 'ε -za 'yi, 'ke 'yee 'gbu go -yriɓɛɛle 'ε ta doo!» ³¹ 'Bhe kleɓbɛya do 'ε 'yi, 'sraka 'lɛna -kunlii mu 'ε 'pegee 'Tonj daan mu 'ε 'yaa- Zesu malrɔgo 'zi 'ke -wa pe 'eke- ni -sɔ 'kaa: «-E mɛɛ -bhɛɛke' mu -gwa -za 'yi, 'duj- yaa sɔ -a 'gbu gole- -za yi! ³² Mɛɛ -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Krisi, Izraɛli mu a -bhleɓɓe, zina- zɔn -yriɓɛɛle 'ε ta! 'Ke 'o 'bhe [ya, 'o nu 'o 'kpale- -a -yi 'tɛ.» 'Bhɛɛ- 'ezin-, mɛɛ ple 'la gbaanle -yaa' -a gbe -yre ple 'ε ta, 'mu 'yaa- -a -zwanwo' zii'.

Zesu gayrɛ

(Matie 27.45-56; Luki 23.44-49; Zaan 19.28-30)

³³ 'Kee- san -yrekpāa' ma, 'kee- ge 'tenle- yromazi -yretɛbhe yanyan 'ε 'le (trwazɛɛ 'waati 'ε ba), -gblo [kpāa 'trɛ 'ε 'kpen ta. ³⁴ 'Bhɛɛ- yromazi -yretɛbhe yanyan 'ε 'bhɔle- 'tɛ, 'ke Zesu -gbekanle 'egloole 'ke -ya pe dɔɔ: «Eloi, Eloi, lama sabatani!» 'Bhe 'yile- 'kaa: «'An -Waanbhaa', 'an -Waanbhaa', -mele [kla 'ye 'ŋ do -kplɛnnɛ' [twa [nɔɔ ɛɛ?» ³⁵ Mɛɛ 'la zan mu dulale -yaa 'bhe yre 'ε [nɔɔ 'bhe 'waati 'ε ba, 'mu 'a -gbekanwli 'ε 'male-, 'ke 'mu 'a 'pele dɔɔ: «-Ka 'ka 'trɔnbado doo, -yoo Eli 'sii zii' 'kaa 'bhe 'nu 'bhɔ 'a ba!» ³⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o do blasanle, 'kee- -gblanluu' -fɔlu' -fɔlu' do 'sile, 'bhe 'yaa- 'bhii- nɛ 'yientɛnnɛ mu 'fɛ -gblanluu' do gbɛɛn-. -E 'bhe [wlaa -drɔɔ 'tɔnle- do ba, 'kee- 'bhe 'yrele togo do yin lii, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe dɔle- Zesu ta 'kaa 'bhe 'bhe mi, 'ke -ya pele-

'kaa: «'Kɔɔ- dula- doo, -dɔke' -kɔɔ' nu Eli 'yele- 'ke 'bhɛ -o -a zina- 'zi -yriɓɛɛle 'ε ta oo!» ³⁷ 'Duj- Zesu -gbekaan 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -a nii- 'ε gole- -a -yi.

³⁸ 'Bhe 'waati do 'ε ba, sɔɓɓe -gbɛnɛ 'la 'yaa- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'kpee 'ε 'yiciɛn- ple, 'ke 'bhe 'peedele ple 'kee- san laan- ima 'bhɛɛ- 'kee- nu 'tenle- 'traa. ³⁹ Romɛ mu a -srwase' mu -kunlii 'la 'leklale -yaa Zesu ba -yre ta, 'bhe 'a gagbɛya 'ε 'yele-, 'ke 'bhe 'a 'pele 'kaa: «Wlan 'gbu 'ε ni, 'yee- mɛɛ 'lɛɛ- 'yaa- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'gbu 'ε 'le kpataakpa!» ⁴⁰ Le mu 'ke mu dulale -yaa 'ezin- 'egboonle, 'ke -o Zesu taglin-. Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta, 'bhe 'pegee Mari 'la 'yaa- Zaki 'fientrɔnnɛ mi 'pegee Zose nɛɛ 'le, 'bhɛɛ- Salome, 'mu -yaa 'woo- le mu 'ε ba. ⁴¹ 'Woo- le mu 'la bhe, 'wola- dole -yaa Zesu zi, -e -yaa 'waati 'la ba Galile 'kleɛn 'ε 'yi 'ke -o bhɔ -a ba. 'Ezin- le 'srɛ 'bhɛɛke mu -yaa 'yee- 'yre 'ε [nɔɔ ye, 'mu 'yaa- mɛɛ 'la zan mu 'la [nwa -a zi Zeruzalɛmu -wa 'ε ta, 'mu 'ke 'le.

Zesu binyrɛ

(Matie 27.57-61; Luki 23.50-56; Zaan 19.38-42)

⁴² Yromazi [bhwa gban. 'Bhe yi 'ε 'yaa- Zuufu mu a -yitrɛ' yi 'ε 'lemagaan yi 'le. ⁴³ -Ayile, yromazi -fitrii' 'kpa bhla 'ε ba, 'ke Arimate mi Zozefu 'nule. Mɔkpen' 'yaa- gasikpa 'yee- Zozefu 'ε 'lɛɛ, 'bhɛɛ- -e -yaa 'ezin- Zuufu mu a 'kitikan mɛɛ gbalaan mu -ledo' 'ε ba. 'Yee- 'gbu 'yri 'yaa- Waanbhaa' a -bhleɓɓɛya 'ε 'bhe bhla 'ε ta. 'Bhɛla- -yile, -ya zru dɔle- 'egloole, 'kee- gele- Zesu gbaa 'ε 'yɛrowle Pilati ma, 'kaa -e gele- 'bhe binle. ⁴⁴ Zesu galawoa -gun blaale-, 'bhe 'yee- Pilati 'kpeɛlɛnia -a ma. 'Bhe 'yi 'tɛ, 'kee- mɛɛ winbɔle -srwase' mu -kunlii 'ε 'siiyre- =nɔɔ. 'Bhe 'nule-, 'kee- 'bhe -lrɔkpale dɔɔ: «Zesu gale 'ε [nɔɔ [mwa gban

εε?»⁴⁵ 'Bhε klele 'tε, 'ke -srwase' -kunlii 'ε -ya -lekunle 'a ni dɔɔ -a gale 'ε [nɔɔ [mwa gban. 'Bhε 'yi 'tε, 'ke -ya pele- Arimate mi Zozefu ni 'kaa 'bhε ge Zesu gbaa 'ε 'si. ⁴⁶ 'Yee- Zozefu 'gbu sɔ 'pu do [lwa. -E yanle Zesu gbaa 'ε golele -yrigbεεle 'ε ta, 'kee- 'bhε sɔ 'ε 'kpale Zesu gbaa 'ε ma. 'Bhεε- -e bu -gluu 'la 'kwleela- 'elwale gban -sɔ vlε 'ε 'yi, 'kee- gele- Zesu gbaa 'ε 'kpaale- 'bhε 'yi. -E yanle -a 'kpaalele 'bhε 'yi, 'kee- vlε -kpuŋ -gbεne do -bhlile', 'bhεε- 'kee- bu 'ε 'liitanle 'bhε 'le. ⁴⁷ 'Bhε bhla 'ε ba, Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa la, 'bhε 'pegee Zose nεε Mari, 'mu 'yaa- Zesu gbaa 'kpayrε- 'ε -glin 'zi.

16

Zesu bweyrε gale ba

(*Matie 28.1-8; Luki 24.1-12; Zaan 20.1-10*)

¹ -Yitrε' yi 'ε 'kanle- blaana, Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta, 'bhε 'pegee Zaki 'pegee Salome nεε Mari, -o gbaa ma 'sro -yrɔn -gblen 'nrale- 'ke mu [lwa, 'kooko- -o ge Zesu gbaa 'ε masrole 'mu 'le. ² 'Kangɔplε 'ε ma zrwan 'tutu 'ε zi, -yretεbhε -wlen bhla 'ε ba, 'ke -o gele- bu 'ε taglinyrε[nɔɔ. ³ -O ge bhla 'ε zi, -o -yaa pe 'zi 'eke- ni dɔɔ: «-Dele nu vlε -kpuŋ 'ε 'bhlile- -kɔɔ' ni, 'bhεε- -ya go bu -gluu 'ε 'lii εε?» ⁴ -O bhɔle Zesu bu 'ε -din, -wa taglinle, 'ke -o vlε -kpuŋ -gbεne 'ε 'bhlile- ye- -a 'lii 'ε -goma'. ⁵ 'Bhε klele 'tε, 'ke -o gele- wlale bu -gluu 'ε zi, 'ke -o -zwanne do yaale ye- -o gbε -yie' ta, dunε- 'pu 'penpen gboon do -yaa 'bhε ta, 'bhεε- 'ke -o 'klale -o 'gbu ta -gblaan -gbεne 'ε 'kɔɔ. ⁶ 'Dun- 'bhε pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'laa -gblaanle, -o Nazareti mi Zesu 'la -gbaanna -yrigbεεle 'ε ta, 'ka -o 'bhεε- -glin zii' εε? -E -bwela gale ba, yaa -o -li -ge, -ka 'ka 'yrekpa -a gbaa 'kpaayrε- 'ε [nɔɔ -ge doo. ⁷ 'Dun-, 'ka mu ge a pe -yaa' -klanlane mu 'ε 'pegee Piεri

ni 'kaa -e 'kan zii' 'ka 'lεε -sɔ Galile. 'Ka nu a ye- 'bhεε- =nɔɔ 'bhii- -a 'gbu 'a [pia 'ka ni gɔnε- 'la -gbεen bhe.» ⁸ 'Woo- le mu 'ε 'pwele- 'tε bu -gluu 'ε zi, 'ke -o blasanle, -amasrɔyi -gblaan -gbεne 'ε 'kɔɔ sren [wlaa -o -yi, 'bhεε- -o -yaa bεen 'zi. 'Dun- waa 'bhε 'pele mεε 'kedo- 'kpɔ ni -gblaan 'ε 'kɔɔ.

Zesu 'pwela- Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta 'bhε ba

(*Matie 28.9-10; Zaan 20.11-18*)

⁹ [Zesu bwele blaana gale ba, 'kangɔplε 'ε ma zrwan 'tutu 'ε zi, -e -pwela 'elwale 'pe Mari 'la 'yaa- da Magidala -wa 'ε ta 'bhεε- ba. 'Yee- Zesu lii 'yɔɔ- 'srwaple- -gwa 'bhεε- zi 'elwale -sɔ. ¹⁰ 'Bhε le 'ε -ja 'bhε -jan 'ε 'yigɔnle mεε 'la zan mu -yaa Zesu zi 'mu ni; -ε [bhwa 'mu ta 'ke mu ta -o sun, 'bhεε- 'mu 'yaa- wisi' zii'. ¹¹ 'Dun- -wa malawoa 'kaa Zesu -bwela gale, 'bhεε- -ya -yrε ma, 'bhε 'pegee 'yee- Mari 'gbu 'a [ya kpataakpa, waa -o 'kpale- -a -yi.

Zesu 'pwela- -yaa' -klanlane ple ba

(*Luki 24.13-35*)

¹² 'Bhε blaana, Zesu 'pwela- -yaa' -klanlane ple ba 'pwεgbeya -gloon 'bhεεke do 'yi 'mu ge bhla 'ε zi -bon 'yi -wa do ta. ¹³ 'Bhε mεε ple 'ε [nwa 'bhε -jan 'ε 'yigɔnle 'ezin- klanlane -vin mu 'ε ni, 'dun- waa -o 'kpale- 'mu 'wojan- 'ε 'yi 'ezin- -titi.

Zesu 'pwela- -yaa' -klanlane -vin vu ta do 'ε ba

(*Matie 28.16-20; Luki 24.36-49; Zaan 20.19-23; Kleza 1.6-8*)

¹⁴ 'Bhε blaana 'tε, 'ke Zesu 'pwele- -yaa' -klanlane vu ta do 'ε ba, -waa' pebhle bhla 'ε zi. 'Bhεε- 'kee- -lale' -o ta -waa' 'kpalekleya 'ε 'pegee -o zru dɔgbeya -gloɔ 'ε ma. -Amasrɔyi, mεε 'la zan mu 'a 'yremale 'ε [ya -a bwele blaana gale ba, waa -o 'kpale- 'mu 'wojan- 'ε 'yi. ¹⁵ 'Bhε 'kpen blaana 'tε, 'ke -ya

pele- -o ni dɔɔ: «-Ka ge 'drunyan 'ε 'yi yrɛkpen- =nɔɔ, 'ke 'ka ge -Jan 'Nrāle- 'ε 'wolele mεε mu 'ε 'kpen ni. ¹⁶ 'Ke mεε 'la zan 'e □kpaā -a -yi, 'bhεε- 'ke 'bhε zan -dwa -a -la 'ke -wa wiɪŋfε -yi ba, 'bhε zan nu gole -za 'yi. 'Dun- 'ke mεε 'la zan 'laa 'e 'kpālε- -a -yi, -Waanbhaa' a -kpan 'ε nu baalε 'bhε zan ta. ¹⁷ 'Mi nu 'sɔle- maza mu 'la klεlε mεε 'la zan mu nu -o 'kpālε- -Jan 'Nrāle- 'ε 'yi 'mu gbε zi 'mu -le -gε: 'Mi 'gbu 'tɔ 'ε 'yi, -o nu 'zina mu -gbinle' mεε mu zi, 'bhεε- -o nu wli drεε mu 'pele. ¹⁸ 'Ke -o mlε mu □kwan -o 'kɔɔ, 'bhεε- 'ke -o mεε dε -yi 'ke □mia, -za 'yɔɔ- 'kedo- 'kpɔ 'laa nu klεlε -o ni. -O nu -o gbε mu 'kpaalε- gadε mu ta 'bhεε- 'mu nu -bheele'.»

*Zesu geyrε -a Dε -Waanbhaa' ba
(Luki 24.50-53; Klεza 1.9-11)*

¹⁹ Mεεzan Zesu 'yanle- 'bhε -jan mu 'ε 'wolele -o ni, 'ke -Waanbhaa' -a fanɟan- 'ε 'bhε 'a 'sile laanima, 'kee- gele- laflε' 'ε 'yi, 'bhεε- -e -ja yaale -Waanbhaa' -din 'tɔbhɔ ma yaayrε 'ε □nɔɔ. ²⁰ -Yaa' -klanlanε mu 'ε -ja 'tε -Jan 'Nrāle- 'ε 'wole- yrɛkpen- =nɔɔ. Mεεzan Zesu 'yaa- bhɔ 'zi 'mu ba, 'kee- 'sɔle- maza mu klε -sɔ -o gbε zi. 'Bhε klεgbeya 'ε gbεen- bhe, -e -yaa zrɔn 'bhii- -yaa' -klanlanε mu 'ε 'wojan- mu 'ε -woo 'ke wlan 'le.]

LUKI -JAN 'NRALE- 'LA YƆNDIA- ZESU KRISI BA ZAYI' Luki a -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'ɛ ŋgblo

-Dele -yaa 'ke Luki 'le ɛɛ? -E -yaa 'ke -drɔɔdrɔɔ' mi 'le (Kolosi 4.14). -E Ɔbhwa Zesu 'winbɔwo mi Pɔlu ba (2 Timote 4.11; Filemɔ 24). 'YeLe- ja Pɔlu madɔle Rɔmu -wa 'ɛ ta. Luki -le -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- 'pegee Zesu 'winbɔwo mu 'ɛ Kleza 'sɛwɛ 'ɛ yɔndia-. -E 'woo- 'sɛwɛ plɛ 'lɛɛ- yɔndia-, 'bhɛɛ- yoo Ɔkpaɔ grɔnama a mɛɛ gbɔlan do ni. -O -yaa 'bhe mɛɛ 'ɛ sii Te- ofili, 'bhe 'yi -le dɔɔ «-Waanbhaa' bhɛgwɛn». 'Yee- Luki 'gbu 'laa Zesu 'yele- -lido' -a -yɛbbhe' plɛ 'ɛ 'le, 'dun- -e -za 'yilɔkpaɔ mɛɛ -bebe ma Zesu ba zayi', 'bhɛɛ- e yaa -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- dia.

-Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- 'yi, Luki -o Zesu zɔn 'zi -kɔɔ' ni 'bhii- 'trɛ ta mu 'ɛ 'kpen 'Bhee Mi. -E Zesu -zɔnna 'ezin- 'bhii- 'bhe 'yaa 'ke Bhaaplɛŋ Gbe 'le, 'kooko- -e Zesu a bhaaplɛŋ dɔgbeya -zeze 'gbu 'ɛ pwe -a -yi, 'bhe 'pegee 'kee- 'bhe klele 'ɛ -Waanbhaa' 'le 'bhe -za 'ɛ pwe a -yi 'ezin-. 'Bhɛla- -zayile, -e -yaa' 'sɛwɛ 'ɛ zisaan- Mɛɛ Wiɛŋfɛ' Mi Zaan 'yale 'ɛ ma, 'bhe 'pegee Zesu dayɛ 'ɛ ma: 'ke -ya san -kɔɔ' bhaaplɛŋ mu 'kpen -gbɔɔ Adamu ma, 'ke 'bhe nu 'tenle- Zesu yapɛ plɛ 'ɛ ma: Mari 'pegee Zozefu. Luki a 'sɛwɛ 'lɛɛ- 'yi, -ya -zɔnna -kɔɔ' ni 'ezin- 'bhii- mɛɛ -yɛnkla' Zesu ma, 'bhɛɛ- ya 'ŋgamiwo bhaaplɛŋ mu ma. -Ya Ɔpia Zesu ma Mɛɛzan, 'kooko- bhaaplɛŋ -yɛnkla' -a ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -e 'bhe 'pwe -a -yi. Gade mu oo, -yɛn ma mɛɛ mu oo, -kwani' mu oo, 'kɔɔflɛnzan mu oo, pɛzan mu oo, 'bhe 'pegee mɛɛ 'ɛ 'kpen

-glɔɔn, 'mu 'kpen 'yɛn 'yaa- kla Zesu ma. 'Yee- Luki -gɔɔn -bebe 'la Ɔbwa 'bhe win -le bhe. -E -gɔɔn -bebe Ɔbwa 'ke 'bhe kan -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ -vin yaga 'ɛ 'mu wo mu 'ɛ ta. Luki -yaa' -Jan 'Nrale- 'ɛ 'yigɔɔnle 'ɛ zisaan- Zeruzalemu (Luki 1-2), 'bhɛɛ- -ya -lɛyaan 'yee- Zeruzalemu do 'kɔɔ 'ɛ Ɔnɔɔ 'ezin- (Luki 24).

1. -O sɔ 'yee- -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'lɛɛ- 'yiciɛnle -lɛ 'soo: 1. -A zisanyɛ (Luki 1-2): Luki Mɛɛ Wiɛŋfɛ' Mi Zaan 'pegee Zesu 'yaza- 'ɛ 'yigɔɔnna.

2. Zesu Krisi wiɛŋfɛyɛ Zaan 'kɔɔ -yi ba, 'bhɛɛ- -a dayɛ, 'bhe 'pegee -a -yidanyɛ -Setran' 'kɔɔ (Luki 3.1-4.13).

3. Zesu -Waanbhaa' a ye 'ɛ Ɔwoa Galile 'trɛ ta (Luki 4.14-9.50). Galile 'kleɛn 'ɛ 'yi, Zesu -Jan 'Nrale- 'ɛ Ɔwoa -Waanbhaa' a -Bhɛŋgbeya 'ɛ ba zayi', 'bhɛɛ- -e gade mu -bebe 'bheela-. -E mɛɛ vu ta do makwan- 'kaa 'mu Ɔbho zayi' -a ba -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wolele. 'Bhe blaɛn, Luki Zesu 'nuza- 'ɛ Zeruzalemu 'bhe 'yigɔɔnna -kɔɔ' ni (Luki 9.51-19.28). Zesu mɛɛ mia yaga bhe vu ta plɛ (72) makwan- 'kaa 'mu ge plɛ plɛ -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wo, -o -lɛɛ -wa mu 'ɛ' ta. Zesu -gɔɔn -bebe Ɔbwa, 'bhɛɛ- -e mɛɛ -daanna -za -bebe 'le -Waanbhaa' ba zayi'. Luki a -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'ɛ 'lɛyanyɛ 'ɛ Ɔnɔɔ, -e Zesu 'bhɔza- 'ɛ Zeruzalemu 'bhe Ɔwoa -kɔɔ' ni.

4. Zesu 'bhɔle- Zeruzalemu, 'ke Zuufu mu a 'gwɛlaɛn -gbɛlaɛn mu 'ɛ -woo -banjole 'yee- Zesu 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -wa 'kpale Rome mu a -janmatii Pilati 'ɛ 'kɔɔ 'kaa -wa de -yɛrigbɛɛle do ta (Luki 19.28-23.56).

5. Krisi bweza gale ba 'ɛ 'pegee 'bhe ye dɛɛ 'la gbɛkpaɔ- 'bhe winbɔwo mu vu ta do 'ɛ 'kɔɔ; 'bhe 'pegee -a geyɛɛ lafle' 'yi 'ɛ Luki 'mu 'kpen Ɔwoa (Luki 24.1-53).

-JAN 'ɛ ZISANYɛ

*Luki -yaa' 'sewe 'e yooondia- win
'la ma -e 'bhe 'yipe zii' Teofili ni
(Kleza 1.1-3)*

¹ N' bhēgwlen- gblaan Teofili, mēē-bebe 'sewedele 'la -saan -za mu 'la □kla -koo' ba -ge bhe, 'mu ta, ² -o 'bhē -za mu 'e 'yigooon 'zi 'ke -wa san 'yee- Zesu a -za mu 'e zisaan- mēē 'la zan mu 'yre ma, 'bhēē- 'ke -o □kla -Waanbhaa' a -jan 'e 'wo mu 'le bhe 'mu 'wojan- mu 'e ma. ³ 'Bhēē- 'dun-, 'mi 'gbu 'woo- -za mu 'e kplankplan -yilrokpawoa mēē mu ma; -e □swa 'mi ni 'ezin- 'ke 'mi 'woo- -za mu 'e -yigooon' 'e ni 'sewe ta, 'bhēē- 'yoo- kpataakpa do, 'bhi 'η 'bhēgwlen- gblaan Teofili, 'ke 'an san -o zisanyre 'e ma, 'bhēē- 'ke -o do 'eke- zi do do. ⁴ N' 'bhe □kla, 'kooko-woo 'e -daanna -za mu 'la 'le Zesu ba zayi', 'e so -o 'kpen wlan yre dole-

**ZESU 'YAYRE- 'PEGEE
-A MATRUN BHLA ZI**

*-Mleke' do -o Mēē Wiinfe' Mi
Zaan 'yaza- 'e 'wo zii'*

⁵ Erōdi -yaa -bhleṅbe 'le Zude 'kleen 'e yi bhla 'la ba, -o -yaa 'sraka 'lena mi do sii Zakari; -o -yaa 'sraka 'lena mu -ledo' 'la sii Abia -e 'yaa- 'mu -la do 'le. -O -yaa -a na sii Elizabeti, 'bhēē- 'bhe 'yaa- 'sraka 'lena mi -kunlii gblaan Aaron 'sre mu 'e do 'le. ⁶ Zakari pegee' -a na Elizabeti, -o mēē ple -ledoole -yaa -Waanbhaa' -yre 'yi, 'bhēē- -o -yaa Mēēzan a 'toj mu 'e 'kpen 'pegee -yaa' mēē winbo jan mu 'e 'kpen 'klosikon 'ke waa -za 'yoo- ye -o zi. ⁷ 'Dun- -ne do 'kpo 'laa -yaa -o 'koo, -amasroyi Elizabeti 'laa -yaa so -ne 'yale, 'bhēē- -o mēē ple -kroyawoa gban.

⁸ -Yrekpaa' do, 'sraka 'lena ye 'e □bhwa 'yee- Zakari a pe mēē -ledo' 'e ta. 'Bhēla- -yile, -e -yaa -yaa' 'sraka 'lena ye 'e 'wo zii' -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbēē 'e □la. ⁹ 'Bhēē- 'sraka 'lena mu 'e -waa' 'sinii ta za mu 'e ma, -o 'yee- Zakari

-la makwan- 'kaa- -e ge -lasikloo pii 'e 'kpacie 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa' ni Mēēzan Gba 'Fe -Gbēē 'e □la. ¹⁰ 'Bhe -lasikloo pii 'kpacie bhla 'e ba, -zamaa' 'e 'kpen -dulale -yaa 'pēēlii- 'ke -woo 'seriwo. ¹¹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'e ba, 'ke Mēēzan -Waanbhaa' a -mleke' 'e do 'pwele 'yee- Zakari ba. 'Ke 'bhe -dulale ansansi 'kpacieyre 'e gbē -yie' ta. ¹² Zakari 'a 'yale, 'ke 'bhe zru- batēdole, 'bhēē- 'ke yienkanle 'bhe 'kpee. ¹³ 'Dun-, -mleke' 'e -ya -pia -a ni doo: «'Yaa -gblaane' Za- kari, -amasroyi -Waanbhaa' 'yaa- 'seri mu 'e 'lėkwan-, -ayile 'e 'na Elizabeti nu -a yale 'ke -ne 'gwlaan- do 'le 'e ni; 'bhēē- 'e nu 'bhe 'tokpale Zaan. ¹⁴ 'Bhe -ne 'e nu klele 'e zrukpaape -gbēē 'le, 'bhēē- -a yaza 'e nu mēē -bebe zrukpaale. ¹⁵ Wlan 'e ni, -e nu klele mēē gblaan do 'le Mēēzan -Waanbhaa' -yre 'yi. Yaa nu -droo 'pegee -wēēn -gloo 'kedo- 'kpo 'mile-. -A nii- 'e 'pale nu klele 'ke *Lii 'Wen 'e 'le 'ke 'bhe san -a ya bhla 'e ma. ¹⁶ -E nu Izraeli mēē -bebe zru niinale Mēēzan waa -Waanbhaa' 'e ba. ¹⁷ -E nu 'taawole -Waanbhaa' -lēē Lii 'Wen -glooya' yeke- 'la 'yaa- -Waanbhaa' *-lela' janwo mi *Eli ta 'bhēē- 'le. -E nu -ne de mu 'pegee -o -ne mu zru klele do, 'bhēē- -e nu mēē 'la zan mu -Waanbhaa' 'kafawo 'mu zru mu 'e maniinale, 'bhēē 'mu nu klele -zadō' mu 'le 'bhii- - mēē -ledoole mu gbēēn-. 'Bhe klegbeya 'e gbēēn- bhe, 'e nu 'si do magaanle Mēēzan -Waanbhaa' ni.»

¹⁸ 'Bhe klele 'te 'ke Zakari 'a 'pele -mleke' 'e ni doo: «N' nu -a 'yaangole -me pe -la ma 'bhii- 'e 'wojan- 'e 'yiza- nu klele ee? -Amasroyi 'mi 'pegee 'η 'na 'e 'o -kroyawoa gban.»

¹⁹ -Mleke' pe Zakari ni doo: «'Mi le 'ke Gabrieli 'le, 'η dulaa' -Waanbhaa' -lēē 'bhēē- 'an gba, 'yale- 'η 'winbwa- 'kaa 'η nu -jan 'nrāle- 'lēē- 'wo 'e ni. ²⁰ 'Dun-

'ŋ 'wojan- mu 'lɛɛ- -o -yi za nu klɛlɛ kpataakpa 'ke 'bhe 'waati 'ɛ ɔ̃bhwa, 'bhɛɛ- 'yaa 'e 'kpalawolɛ 'yee- 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ 'yi bhe, 'e nu klɛlɛ 'bhobho 'le 'ke 'bhe ge 'tenlɛ- -o -yizaklɛlɛ 'ɛ ma.»

²¹ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, -zamaa' 'ɛ -yaa Zakari 'magben- 'zi 'pɛɛlii-, -o 'kpeelenilele, 'bhɛɛ- -o -yaa 'eke- 'lɔkpa' zii' -a -mɔza' 'ɛ 'yi -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔ̃la. ²² -E 'pwele- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔ̃la, yaa 'solɛ- -janwole -o ni. 'Bhɛla- -yile, 'ke -wa 'yaangole dɔɔ -e pɛ do ɔ̃ya -yrɛ zi yele 'yi 'fɛ 'ɛ ɔ̃la. -E -yaa -janwo zii' -o ni 'ke -a gbɛnɛbhe mu -la -le; 'bhɛɛ- -e ɔ̃bwa 'bhobho 'le.

²³ Zakari a yewo yi mu 'ɛ 'yanle- *-Waanbhaa' a Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔ̃la, 'kee- gele- -a ba -lɛ ma. ²⁴ 'Bhe blaani 'waati sa 'kanle-, 'ke -a na Elizabeti kpe 'sile -a ma. 'Ke 'bhe 'bhe magaanle -yrala' 'ɛ 'kɔɔ -waa 'fɛ 'ɛ ɔ̃la mlɛ 'soo ta. 'Bhe 'yaa- pe 'zi dɔɔ: ²⁵ «Mɛɛzan -Waanbhaa', 'an -nɛ 'yaza- 'seri 'ɛ 'lekwan- 'tɛ. 'Bhɛɛ- -e -nɛ 'ya kle -yrala' 'ɛ -gwa 'ŋ ma mɛɛ mu plɛŋ-.»

-Mlɛkɛ' do -o Zesu 'yaza- 'ɛ 'lɛɛjanwo 'zi

(Matie 1.18-23)

²⁶ Elizabeti kpe 'ɛ mlɛ 'srwado- mi ma, 'ke -Waanbhaa' -yaa -mlɛkɛ' Gabrieli 'winbole Galile 'klɛn 'yi -wa 'nɛ do ta. -O -yaa 'bhe -wa 'ɛ sii Nazareti. ²⁷ 'Bhe -wa 'ɛ ta -gblanɛ do 'tɔ 'yaa- Mari. 'Bhe 'laa -yaa 'gwlaan- a -za 'yaango-, 'dun- 'gwlaan- do -dwa gban 'bhe zi. -O -yaa 'bhe 'gwlaan- 'ɛ sii Zozɛfu. 'Bhe -yaa 'ke -Bhlɛngbe *Davidi 'srɛ mu 'ɛ do 'le. ²⁸ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ke -mlɛkɛ' 'ɛ 'wlale- 'yee- Mari ta 'fɛ 'ɛ ɔ̃la, 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'E 'yia- ɛ Mari, -Waanbhaa' -lia 'e ma! Mɛɛzan - -o 'e zi.»

²⁹ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Mari zru- batɔdɔle 'papa, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -a 'kpee dɔɔ: «'Bhe 'pubo- 'lɛɛ-

'bhe 'yi -o 'nale- ɛɛ?» ³⁰ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -mlɛkɛ' -ya pele- -a ni 'kaa: «'Yaa -gblaani' Mari, -amasroyi -Waanbhaa' -yaa -lileya 'ɛ -zronna 'e ni. ³¹ 'E 'trɔnbado doo: 'E nu kpe 'silɛ-, 'bhɛɛ- 'e nu 'e 'yalɛ- 'ke -nɛ 'gwlaan- do 'le. 'E taa' 'a 'tokpa- Zesu. ³² -E nu klɛlɛ mɛɛ gbalaan do 'le, 'bhɛɛ- -o nu -a 'siile- laanima -Waanbhaa' Gbe. 'Bhɛɛ- Mɛɛzan -Waanbhaa' nu -a -taa -bhlɛngbe Davidi 'yaakpe- 'ɛ 'nale- -a ni. ³³ -E nu klɛlɛ -bhlɛngbe 'le Izraɛli mɛɛ mu 'ɛ 'wiin- yikpensee ta, 'bhɛɛ- -dan' 'laa nu klɛlɛ -yaa' -bhlɛngbeyaa 'ɛ ma.»

³⁴ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Mari 'a 'pele 'yee- -mlɛkɛ' 'ɛ ni dɔɔ: «'Naa 'gwlaan- -za 'yaango-, 'bhɛɛ- bhe so klɛlɛ 'nale -a ma ɛɛ?» ³⁵ 'Bhe ɔ̃nɔɔ bhe, 'ke -mlɛkɛ' -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Lii 'Wɛŋ 'ɛ nu zinalɛ 'e ta, 'bhɛɛ- laanima -Waanbhaa' -a -glooya' 'ɛ nu 'kpale- 'e ta 'bhii- pɛ do lii gbɛnɛ-. -Ayile 'e nu -nɛ 'la 'yalɛ- bhe, -e nu klɛlɛ 'wɛŋ, 'bhɛɛ- -o nu -a 'siile- *-Waanbhaa' Gbe. ³⁶ 'E 'trɔnbado doo: 'e -zru Elizabeti, 'bhe a le gbalaanya 'ɛ 'yi, 'bhe 'ezin-, 'bhe kpele -o 'ke -nɛ 'gwlaan- do 'le. -O -yaa 'bhe 'la sii -nɛ 'ya kle, 'bhe kpe 'ɛ mlɛ 'srwado- -le -ge. ³⁷ -Amasroyi -za 'kedo- 'kpo 'laa -Waanbhaa' -baliwo.»

³⁸ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Mari 'a 'pele dɔɔ: «'N' 'yoo- 'ke Mɛɛzan -Waanbhaa' a yewo le 'le, bhaa 'e 'wojan- 'ɛ kle 'ke wlan 'le.» 'Bhe blaani, 'ke -mlɛkɛ' 'ɛ gole- -a -din.

Mari -ja Elizabeti ba

³⁹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ɛ ba, 'ke Mari gele- blaale- -wa do ta. 'Bhe -wa 'ɛ 'yaa- Zude 'klɛn 'yi vlɛ goon mu 'ɛ ba -yrɛ ta. ⁴⁰ -E bhɔle 'bhe -wa 'ɛ ta, 'kee- gele- wlale Zakari ba 'fɛ 'ɛ ɔ̃la; 'bhɛɛ- 'kee- Elizabeti 'pubole. ⁴¹ Elizabeti Mari a 'pubowli 'ɛ 'male- 'ke -a -nɛ 'ɛ 'klale 'bhe 'gbu ta -a 'kpee. 'Bhɛɛ- 'ke 'yee- Elizabeti zru 'ɛ 'pale 'ke Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'le. ⁴² 'Bhɛɛ- 'ke -ya

pele- 'egboole doo: «'E 'dumawole -o -Waanbhaa 'koo le mu ba, 'bhεε- yaa' 'duma 'ε nu bole 'e nu -ne 'la 'yale- 'bhe ta. ⁴³ 'Mi 'laa -o 'ke pe 'kedo- 'kpo 'le, 'bhεε- -e -kla 'nale- 'bhεε- 'η Zan -Waanbhaa' nεε 'ε □nwa 'mi ba εε? ⁴⁴ 'E 'trɔnbado doo, 'mi 'yaa- 'pubowli 'ε 'male-, 'ke 'η 'kpee -ne 'ε -e 'klale -a 'gbu ta -a zrukpa' 'ε 'koo. ⁴⁵ 'Yaa- pe -le 'ke zrukpa' 'le, 'bhi 'la 'bhi 'e □kpa -a -yi 'bhii- Mεεzan -Waanbhaa' -jan 'la □woa 'e ni -e nu 'bhe 'yizakleε.»

Mari -Waanbhaa' 'tobho ma 'sro do □kpa

⁴⁶ Mari pe doo: «'N - Mεεzan Waanbhaa' 'tobho- 'η zru 'ε 'kpen 'le.

⁴⁷ 'N zrukpaale -o 'egbenele, 'η 'Bhee mi -Waanbhaa' -sroyi'.

⁴⁸ -Amasroyi, -e -dwa -a -la 'ke -ya -yrekpa' -a -la, 'bhεε- -e 'mi taglin, yaa yewo le -ne 'ε, 'mi a 'fientrɔnneya 'ε 'yi.

'Bhela- -zayile 'kee- san -zon ma, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'drunyan 'yanle- ma, mεε mu nu -a pele 'mi ma doo 'bhi a pe -le 'ke zrukpa' 'le.

⁴⁹ -Amasroyi -Waanbhaa' -Gloo, -e -za 'wlan -gbene mu □kla 'mi ni.

-A 'to 'ε -yoo 'wenj.

⁵⁰ Mεε 'la zan mu -gasikpa -a -lee, 'bhεε- 'ke 'mu gbilaan -a -lee, 'bhe zan mu 'ε -yren nu 'klale- -a ma 'waati 'ε 'kpen ba.

⁵¹ -E 'sole- maza -gbene mu □kla yaa -glooya' 'ε 'le.

Mεε 'la zan mu -o 'gbu magbaande -o 'kpee, -e 'bhe zan mu -piilaa' eke- ma.

⁵² -E bhlehgbe mu -gwa -waa -bh- lehgbeya 'ε 'yi.

'Bhεε- mεε 'la zan mu 'mu 'gbu mazaana, -e 'bhe zan mu 'ε -lawlenna.

⁵³ -E gbɔnde mu 'koo 'paa- 'ke pe 'sre 'le,

'bhεε- -e pezan mu -gbian -o 'koo 'flenj- mu 'le.

⁵⁴ -E -nwa bhɔle -yaa' yewone mu Izraeli mu 'ε ba,

-ya -liiwli' 'la -naa doo -e nu -o -yrenklale 'bhe 'la gole -li -a 'kpee.

⁵⁵ -Ya -liiwli' -naa -koo' -gbɔɔ mu ni 'bhεε- gbεen-, doo -koo' -gbɔɔ *Abraamu 'pegee 'bhe 'sre mu -yren nu 'klale -a ma -zon 'pegee yikpensee ta.»

⁵⁶ Mari -yaan -yaa' 'sro 'ε 'kpalele, 'kee- bole- Elizabeti -din mle yaga ta. 'Bhe blaana, 'kee- nule- -a ba.

Mεε Wiinjε' Mi Zaan 'yaza-

⁵⁷ Elizabeti 'ya bhla 'ε 'bhɔle-, 'ke -ya yale- 'ke -ne 'gwilaan- do 'le.

⁵⁸ Elizabeti yaayɔɔn' mu 'ε 'pegee -a de -ne mu 'ε -wa malawoa doo Mεεzan -Waanbhaa' -yaa mεε -yrenklagbeyya 'ε -zrɔnna -a ni; 'bhela- -zayile -o 'kpen 'pegee 'yee- Elizabeti zrukpaale -yaa. ⁵⁹ -Ne 'yientenne 'ε 'yale- blaana -yrekpa' 'srwaa- mi ma, -a de mu -nwa -a wlale 'kleen 'yi 'te. 'Bhεε- -o -yaa zi 'bhii- -wa 'tookpa -a de Zakari ma. ⁶⁰ 'Dun- -ne 'ε nεε pe doo: «'Yooye-, -koo' 'a 'tokpa Zaan.»

⁶¹ Mεε mu 'ε pe Elizabeti ni doo: «'Waa mεε 'kedo- 'kpo sii 'bhe 'to 'la bhe 'bhe ma 'yaa- 'fa -la mu 'ε ba.»

⁶² 'Bhe klele 'te, 'ke -wa de Zakari -lrokpale' -toomasie mu 'le doo 'bhe -a zi 'bhii- -wa 'sii- 'to 'ε -dela ma 'te; -amasroyi 'bhe □kla 'ke 'bhobho 'le. ⁶³ 'Bhela- -yile, 'ke a de Zakari 'a 'pele mεε mu 'ε ni doo -o 'sewe yɔɔnde -yripee' do na a ni. 'Bhεε- 'ke -ya yɔɔnde 'bhe ta doo: «-A 'to -le Zaan.» ⁶⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke -o 'kpen 'kpeelenile -o ma. 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke 'bhobho 'ε gole- 'yee- Zakari 'le ta, 'bhεε- 'kee- -janwole 'sanle 'kee- -Waanbhaa' 'tobho-. ⁶⁵ -Ayile, 'ke -gbilaan 'klale -a yaayɔɔn' mu 'ε 'kpen 'yi. 'Bhe -za 'ε 'bhe -le □kla 'ke Zude vle

gɔɔn -yi mu 'e 'kpen 'liijan- 'le.
 66 Mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'yee- za
 'e 'maa- 'mu 'yaa- 'mu 'kpeeledan
 'zi 'ke- woo 'eke- lɔkpa' dɔɔ: «Nɛ
 'lɛɛ- nu klelɛ 'ke mɛɛ -gɔɔn 'e -de
 'gbu -la -le ɛɛ?» -Amasɔyi Mɛɛzan
 -Waanbhaa' -gɔɔya' 'e 'yaa- -a ta.

*Zakari -Waanbhaa' 'tɔbhɔ ma
 'srokpa zii'*

67 -Nɛ 'e dɛ Zakari 'pale- 'la 'yaa-
 'ke Lii 'Wen 'e 'le, 'kee- -Waanbhaa'
 -lɛlajanwole 'sanle 'sro do 'yi dɔɔ:

68 «-Kɔɔ' Mɛɛzan -Waanbhaa'
 'tɔbhɔ, Izraeli mɛɛ mu 'e
 -waa' -Waanbhaa'.

-Amasɔyi -e -nwa bhɔle -yaa' mɛɛ
 mu 'e ba 'bhɛɛ- yoo tagba-
 woa.

69 -Waanbhaa' -kɔɔ 'Bhee mi -gɔɔ
 do -kpa -kɔɔ' ni.

'Bhɛ da -yaa' yewonɛ -bhɛngbe
 Davidi 'srɛ mu 'e 'mu -la ba.

70 -Waanbhaa -lɛla' janwo mu 'wen
 mu 'e 'mu -yaa' -janwoa 'el-
 wale gban -sɔ.

71 -Ya -liiwli' -kpa -o -lii dɔɔ -e nu
 -kɔɔ' 'Bhee mi do 'kpale-,

'bhɛ nu -kɔɔ' gɔle -kɔɔ' 'sɔnnii
 mu 'pegee -kɔɔ' vɛnsi mɛɛ
 'la zan mu yin 'lii 'mu 'kɔɔ.

72 -Kɔɔ' -gbɔɔ mu -yɛn nu 'klale- -a
 ma, 'bhɛɛ- *-bhoolaya 'wen
 la -yoo 'yee- -Waanbhaa
 'pegee 'mu 'plɛɲ-,

'bhɛ -za 'laa nu gɔle -a 'kpee.

73 «-Amasɔyi -Waanbhaa' 'gbu
 'e 'siɛnwoa- -a -liiwli' 'e
 ta -kɔɔ' -gbɔɔ Abraamu ni
 kpataakpa,»

74 dɔɔ -e nu -kɔɔ' gɔle -kɔɔ'
 'sɔnnii mu 'e 'kɔɔ;

'bhɛɛ- e nu a klelɛ 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔa'
 gba 'ke -gbɛlaan 'le -kɔɔ' 'yi.

75 'Bhɛɛ- -kɔɔ' kle 'wen, 'bhɛ 'pegee
 'ke -kɔɔ' 'lɛdɔɔle kle -a -yɛɛ
 'yi -kɔɔa' 'taawogbɛya 'e 'yi
 'oo yi.

76 'Bhɛ blaan 'ke Zakari -janwole
 -nɛ 'yientɛnnɛ 'e ni dɔɔ: 'Bhi
 'ɲ nɛ, -o nu 'e 'siile- laanima

-Waanbhaa' a -lɛla' janwo
 mi.

-Amasɔyi 'e nu 'taawolɛ Mɛɛzan
 -Waanbhaa' -lɛɛ 'bhɛ a
 zibhɛ 'e 'lɛmagaan zayi'.

77 'Bhɛɛ- 'e nu a zɔnɛ -yaa' mɛɛ
 mu 'e ni dɔɔ 'yee- Mɛɛzan
 -Waanbhaa' -le -o go -za yi
 'kee- waa -za 'yɔɔ- mu 'e
 'sroma- yan.

78 -Amasɔyi -kɔɔa' -Waanbhaa' 'e
 -e mɛɛ -yɛnɛkla, 'bhɛɛ- yoo
 'ewlanle. -E nu -kɔɔ' takanle
 'wen 'bhii- yɛɛɛ' 'bhigbɛya
 -a -wɛn bhla zi.

79 -E nu -bhile' mɛɛ 'la zan mu -o
 -gblo 'pegee ga lii 'e zi 'mu
 ta, «'bhɛɛ- -e nu -kɔɔ' 'lɛdɔɔle
 yilabla ma zi 'e ta.»

80 -Nɛ 'e 'bhɛ 'yaa- gbaandɛ 'zi,
 'bhɛɛ- -a nii- 'e 'yaa- ge zi dɔlele
 -a ta 'egɔɔle. -E ɲbwa -kpe mu
 'e ta, 'ke 'bhɛ ge 'tɛnɛ- -a 'pwɛ
 yi ma Izraeli mu 'e 'kpen 'yɛɛ ma
 kpataakpa.

2

Zesu 'yayɛ-

(Matie 1.18-25)

1 'Waati do bhɔle, 'ke *Rome mu
 a -Bhɛngbe -gbɛnɛ Sezaa Giten 'a
 'pele dɔɔ Rome mu a -bhɛngbe
 'klɛn 'e zen yɛ 'oo yɛ 'la ɲnɔɔ, -o
 'bhɛ ɲnɔɔ mu 'e 'kpen 'to 'sɛwɛɛ
 'bhɛɛ- -o 'mu nɔɔ. 2 'Bhɛ -le
 ɲkla Rome mu 'e -waa' -bhɛngbe
 'klɛn 'e 'yi mɛɛ mu 'to dɛle 'pegee
 -o -nɔɔle ɲlwa mi 'e 'le. -E -kla
 'ke Kirinusi -o 'ke -janmatii 'le
 Siri 'klɛn 'e ta. 3 'Bhɛ ya 'e
 'yi, mɔkpen' 'yaa- ge 'zi 'mu 'to
 'sɛwɛɛɛ do do 'mu 'gbu 'ya -wa
 la.

4 -Ayile, 'ke Zozɛfu dale-
 Nazareti -wa 'e ta Galile 'klɛn
 'e 'yi. 'Bhɛɛ- 'kee- nule- -a -taa
 -bhɛngbe Davidi 'ya -wa 'e ta.
 -O -yaa 'bhɛ -wa 'e sii Betelemu,
 'bhɛɛ- 'bhɛ 'yaa- Zude 'klɛn 'e
 'yi. 5 'Yee- 'pegee -a bhele Mari, -o
 ɲnwa -o 'to 'sɛwɛɛɛ 'bhɛɛ- -wa 'e
 ta. 'Bhɛ 'waati 'e ba, 'ke Mari kpele

-o. ⁶-O -yaa Betelēmu 'waati 'la ba, 'ke -a zina- bhla 'ε 'bhōle. ⁷'Bhē-ke -ya yale- 'ke -nε 'gwlaan- do 'le, 'bhe -le -yaa 'ke -a -nε □lwa mi 'ε 'le. 'Yee- Mari sō mu □kpaā -a -nε 'ε ma, 'bhē- -ya -yilaa' dri mu a pebhle -koonε do 'yi. -Amasrōyi waa yilayre -srōowole 'cie mu yi 'fε 'ε □la.

-Mlēkε' do -pwela -bhlaa gooba mu 'ke mu ba.

⁸-Bhlaa gooba mu 'ke mu -yaa 'yee- 'klēn do 'kpō 'ε 'yi Betelēmu -wa 'ε -din; 'bhe mu -yaa yi gba mu 'ε ta 'ke -woo -yrekpa' -waa' -bhlaa mu 'ε ba. ⁹'Bhe yi do 'kpō 'ε -bi 'ε zi, 'ke Mēezan -Waanbhaa' a -mlēkε' mu 'ε do 'pwēle -o ba. 'Bhē- 'ke Mēezan -Waanbhaa' a 'tōbhōleya 'ε 'bhile 'ε zenle- -o zi. 'Bhē- 'ke -gblaan -gbenε do 'klale -o -yi. ¹⁰'Dun-, -mlēkε' 'ε pe -o ni dōo: «'Ka 'laa -gblaanle', 'η 'yoozan -jan 'nrāle- do -la wole 'ka ni, 'bhe nu Izraēli mu 'ε 'kpen zrukpaale. ¹¹'Ka 'Bhee Mi 'ε □yaa 'ka ni zōn -bi 'lē- zi, -bhleṅgbe Davidi a -wa 'ε ta. 'Yele- 'ke *Krisi 'le, 'bhē- 'yele- 'ke Mēezan 'ε 'le. ¹²'Ka nu 'sōle- -a dōle- -tōomasie 'lē- 'bhē- ma: 'Ka nu -nε 'yientenne do yele sō mu 'le 'a ma dri mu a pebhle -koonε' do 'yi.»

¹³'Bhe yre do 'kpō 'ε □nōo bhe, 'ke -mlēkε' 'saa do dale- lafle' 'yi, 'bhē- 'ke -o nule- 'kpale- -a -lwa mi 'ε ba, 'bhē- 'ke -o -Waanbhaa' 'tōbhōle 'sanle 'ke -wa pe dōo:

¹⁴ «-Ka laanima -Waanbhaa' 'ε 'tōbhō, bhaa 'tre ta mu 'la -za sō a ni, -e yilabla 'na 'mu ni!»

-Bhlaa gooba mu 'ε -o ge 'zi Betelēmu

¹⁵-Mlēkε' mu 'ε -o gole blaān 'woo- -bhlaa gooba mu 'ε -din, 'bhē- -o gele blaān lafle' 'yi, 'ke 'woo- -bhlaa gooba mu 'ε -wa pele- eke- 'ni dōo: «-Kōo' ge Betelēmu, -za 'la □kla -a □nōo -kōo' ge 'bhe □nōo -glin doo, 'bhē- Mēezan -za

'la 'zrōnna- -kōo' ni -kōo' ge 'bhe -glin.» ¹⁶'Bhe klele 'te, 'ke -o gele- blaale- Betelēmu, 'bhē- 'ke -o Mari 'pegee Zozefu 'yele, 'bhe 'pegee -nε 'yientenne 'ε 'yilale yele- dri mu a pebhle -koonε do 'yi. ¹⁷-O -nε 'ε 'yele-, -mlēkε' mu 'ε -jan 'la □woa -o ni 'yee- -nε 'ε ba zayi', 'ke -o 'bhe 'kpen 'yigōonle. ¹⁸Mēε 'la zan mu 'kpen -bhlaa gooba mu 'ε 'wojan- 'ε □maa, 'mu 'kpen 'kpeelenia 'mu ma. ¹⁹'Bhē- 'dun- Mari -yaa 'bhe -za mu 'ε 'kpen 'kpa zii' -a 'kpee 'ke -ya 'kpeeledan 'mu ma. ²⁰'Bhe blaān, 'ke -bhlaa gooba mu 'ε -o gele- -o ba -wa la. -O ge bhla 'ε zi, -o -yaa -Waanbhaa' 'tōbhō ma 'sro mu 'kpa zii' -o pe 'la ma jan -maa, 'bhe 'pegee -o pe la □ya 'mu 'kpen -zayi'. -Amasrōyi -mlēkε' 'ε -jan yeke- 'la □woa -o ni, -o 'bhē- wlata za □ya.

Zesu 'nε 'yientenne 'ε 'tōkpa yre

²¹-Nε 'ε 'yaale- blaān -yrekpaā' 'srwaa- mi ma, 'ke -wa wlale- 'klēn 'yi; 'ke -wa 'tōkpale *Zesu. -Amasrōyi -mlēkε' do 'ε 'bhē- 'tō 'ε □kpaā -a ma -a kpe 'sile- -lēε.

-O -ja Zesu zrōnle -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbēnε 'ε □la

²² Mari kle gbe dreε 'wen -Waanbhaa' gba zayi' 'bhe 'bhōle, 'ke Zozefu 'pegee 'yee- Mari gele- nε 'ε 'le Zeruzalēmu -Waanbhaa Gba 'Fε -Gbēnε 'ε □la, 'kooko- -wa gbekpa Mēezan -Waanbhaa' 'kōo. ²³-O 'bhe □kla 'bhii- -a pele -o Mēezan -Waanbhaa' a 'toṅ 'sēwe 'ε 'yi gōnε- 'la gbēn- dōo: «-Nε 'gwlaan- =lwa 'tōle- 'gwlaan- =lwa, -a 'kpa 'edanṅma Mēezan -Waanbhaa' pe 'le, 'bhē- -e kle 'weṅ.» ²⁴'Bhē- 'ezin-, Mēezan -Waanbhaa' a 'toṅ 'ε -e 'sraka 'la goza □woa -ka 'bhe go -Waanbhaa' ni. «'Bhe 'sraka sō klele- 'ke kpro gwlen do 'pegee -a da do 'le, 'ke yaa klele 'bhe 'le, -e kle -bhoolado maanne- -bhlonε- ple 'le.»

25 'Bhe 'yi 'te, mee do -yaa Zeruzalemu -wa 'e ta, do -yaa 'bhe sii Simeon. -E -yaa 'ke mee wlan 'le, 'bhe-e -e -yaa gblaana -Waanbhaa' -lae. -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa mee -Bhee mi 'la 'naza- ta Izraeli mu 'e ni, 'yee- Simeon yri -yaa 'bhe 'nuza- 'e ta. 'Bhe- *Lii 'Wen 'yaa- -a ta. 26 'Bhe- 'bhe 'yee- Simeon 'kpeelekana 'elwale gban -so doo 'sani- -yaa' 'tre ta yanle plen-, -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa mee -Bhee mi 'la 'naza- ta, -e nu 'bhe 'yela-. 27 'Bhe ya 'e 'yi, -Waanbhaa' Lii 'Wen 'bhe 'yee- Simeon 'ledoola -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e la. 'Bhe 'waati do 'kpo 'e ba 'ezin-, Zesu 'yape- mu 'e -nwa Moizi a 'Tonj 'e -ya -pia -o -za 'la kle 'bhe- klele -ne 'yientenne 'e 'le 'yee- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e la. 28 'Bhe 'yi bhe, 'ke Simeon -ne 'e 'kunle -a -koo 'bhe- 'kee- -Waanbhaa' 'pubole doo:

29 «Meezan -Waanbhaa', -a 'to 'ke 'yaa- yewone 'e -yaa' pe 'tre ta yan yi 'e bho -a ma 'edoolo; -amasroyi 'yee- liiwli- 'la naa 'o ni 'bhe 'klawlan 'le -zon.

30 -Amasroyi 'mi 'yaa- Mee -Bhee Mi 'e ya 'n 'yrebhe- 'le -zon kpataakpa.

31 'E Mee -Bhee Mi 'la 'lebengwa 'drunyan 'yi 'si mu 'e 'kpen 'yre ma.

32 'Ye- 'tebhile 'e 'le, 'bhe- 'yele- nu 'tre ta mu 'e 'kpen 'yre bakanle, 'bhe- -woo' 'e do. 'Bhe- -e nu 'tobholeya nale 'yaa- Izraeli mu 'e ni 'ezin-»

Simeon -o -Waanbhaa' -lelajanwo 'zi

33 Simeon 'yaa- jan mu 'la 'kpen 'wo zii' Zesu ba zayi' 'bhe 'yee- Zesu de 'pegee -a nee 'kpeelena.

34 'Bhe blaana 'ke Simeon -o mee ple 'dumawole, 'bhe- 'ke -ya pele- Zesu nee Mari ni doo: «'E 'yrekpa doo! -Ne 'lae- nu klele mee -bebe baape 'le, 'bhe- -e nu klele mee -bebe 'lawlenpe 'le Izraeli 'kleen

'lae- 'yi -ge. -E nu klele -Waanbhaa' a mee 'kpeelekan pe 'le. 'Dun- mee -bebe nu -janwole -a ma. 35 -E nu mee -bebe 'kpeejan- mu tapwele. 'Bhe- 'bhi Mari, 'e zru 'e nu -lale' 'papa 'dimi do 'koo 'bhii- -wa pwan 'ke -dibhe' do 'le.»

Ani -o -Waanbhaa' -lelajanwo 'zi

36 -O -yaa -Waanbhaa' *-lela' janwo le do sii Ani, 'bhe- -a de 'to -le -yaa Fanueli, Azee 'sre mu 'e do. Loone' gwegwe -le -yaa 'kele-. -E -yaa -a -gbaakoo' 'le, -amasroyi -a yaale blaana gwlenne lae 'sr- waple- ta, 'bhe- -a -noo 'kla siele'.

37 -A 'san 'bhe gale ma, yaa gwlen -bheke' 'sile- 'ezin-. -A lae -yaa lae mia yizie bhe yizie. Yaa -yaa -a go *-Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e la, 'bhe- -e -yaa -Waanbhaa' gba -yrekpaa' 'pegee -bi zi; 'sunwale 'pegee 'seriwolele. 38 'Yee- Ani

pnwa bhole Zozefu 'pegee Mari 'bhe Zesu 'ne 'yientenne ta, 'mu 'yaa- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e la 'waati do 'kpo 'la ba, 'kee- -Waanbhaa' 'pubole. 'Bhe- -e Zesu -ne 'yientenne 'e 'bhe a -jan- woa mee 'la zan mu 'kpen 'yri 'yaa- -a ta 'bhii- -Waanbhaa' nu Zeruzalemu -wa 'e ta mu 'e tagba- wole 'mu ni.

Zesu 'yape- mu 'e 'niinayre Nazareti

39 Zozefu 'pegee Mari 'yanle- Meezan -Waanbhaa' a 'tonj mu 'e ta za mu 'e 'kpen klelele 'waati 'la ba, 'ke -o niinale -o -zanta' Zesu -ne 'yientenne 'e 'le -o ba -wa la Nazareti Galile 'kleen 'e 'yi. 40 -Ne 'e 'yaa- gbaande 'zi, 'bhe- fangan- -yaa -a ta. -E -yaa kle 'zi -zad'o' mi 'le, 'bhe- -Waanbhaa' -yaa 'bhe a wlanya 'e zron 'zi -a ni.

Zesu -ja wlale -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e la -a lae vu ta ple mi ma

41 Lae 'o lae, Zesu 'yape- mu 'e -yaa ge Zeruzalemu Paki 'feti 'e ta.

42 Zesu lɛɛ vu ta plɛ mi 'ɛ ma, 'ke -a dɛ 'pegee -a nɛɛ gele- 'yee- Paki 'fɛti 'ɛ ta 'bhii- -o -yaa klɛ ɔnɛ- 'la gbɛɛn- -o 'sinii ta za 'ɛ ma. 43 'Fɛti 'ɛ 'yanle-, 'ke 'yee- Zesu dɛ 'pegee -a nɛɛ nule- dɔlɛ -o ba -wa la Nazareti 'taa 'ɛ ta. 'Dun- Zesu bo- lawoa -o blaɛn' Zeruzalɛmu, -o za 'laa dɔlɛ 'bhɛ 'yi. 44 'Woo- mu 'kpee ma, Zesu ɔbwa -o 'pegee mɛɛ 'la zan mu -nwa 'eke- zi Zeruzalɛmu 'taa 'ɛ ta 'mu -la zi. -O yanle -yrekpaa' do ta 'taawolele bhla 'la ba, waa yelawolɛ, 'ke -o dɔlɛ- -a ziglinle ma -o -bhoo mu 'pegee -o dɔ mu 'ɛ ba. 45 'Dun- waa -a yelawolɛ yrɛ 'kedo- 'kpɔ ɔnɔɔ bhe, 'ke -o niinale -o -zanta Zeruzalɛmu -a ziglinyrɛ nɔɔ-. 46 -Wa ziglinna -yrekpaa' yaga ta, 'bhɛɛ- -a -yrek- paa' yaga mi 'ɛ ma, 'ke -o gele- -a yaale yeɛ *'Tonj daan mu 'ɛ 'plenj- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔla. -E -yaa -a 'trɔnkpa zii' 'mu 'wojan- mu 'ɛ ɔla, 'bhɛɛ -e -yaa -za 'yilɔkpa zii' 'mu ba zayi'. 47 Mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'yaa- 'mu 'trɔnkpa zii' -a ni 'bhɛ yrɛ 'ɛ ɔnɔɔ, -e 'mu 'kpen 'kpeelenia 'mu ma, yaa -jan zikpagbɛya 'ɛ ma yikan' 'le. 48 -A dɛ 'pegee -a nɛɛ 'a 'yele-, 'ke -o -liibhaale -o ma. 'Bhɛɛ- 'ke -a nɛɛ 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Nj 'nɛ, 'e -mɛ pɛ za -la ɔkla -o ni -gee' bhe ɛɛ? 'E 'trɔnbado doo, 'e dɛ 'pegee 'mi -o 'e ziglin- 'zi 'o blina- yien 'le 'o ma.» 49 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Mele ɔkla 'ka -o 'ɲ ziglin- 'zi ɛɛ? 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- -a -lɛdulale -o dɔɔ 'ɲ klɛ 'ɲ Dɛ -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔla ɛɛ?» 50 'Dun- -a yapɛ mu 'ɛ 'mu 'laa -a wɔjan 'ɛ 'yimale.

51 'Bhɛ blaɛn, Zesu 'wlenle- 'ke -o 'pegee -a yapɛ mu 'ɛ niinale 'eke- zi -o ba Nazareti. -E -yaa 'mu wli ma. -A nɛɛ Mari -yaa 'bhɛ -za mu 'ɛ 'kpen kpa 'bhɛ 'kpee. 52 Zesu 'yaa- gbaandɛ 'zi, bhɛɛ- a baan' 'yaa klɛ zi -zadɔ mi 'le. 'Bhɛɛ- -a -za yaa sɔ -Waanbhaa' 'pegee bhaaplɛj mu

ni 'ezin-

**ZESU -O ZAN
-WAANBHAA' A YE 'ɛ
ZISANLɛ**

3

*Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan -o
-Waanbhaa' a -janwo' zii'
(Matie 3.1-12; Maki 1.1-8; Zaan
1.19-28)*

1 -Bhɛnjɔgbɛ -gbɛnɛ Tiberi -yaa' 'bhɛ a -bhɛnjɔgbɛya lɛɛ vu ta 'soo mi 'ɛ 'yi 'waati 'la ba, Pɔnsi Pilati -yaa -janmatii 'le Zude 'kleɛn 'ɛ ta. *Erɔdi -yaa -janmatii 'le Galile 'kleɛn 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -a nɛnɛ- Fil- ipu -yaa -janmatii 'le Iture 'pegee Trakoniti 'kleɛn mu 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- Lizaniasi -yaa -janmatii 'le Abileni 'kleɛn 'ɛ ta. 2 Anasi 'pegee Kaifu -yaa 'sraka 'lena mu -kunlii gbɛlaɛn mu 'le 'bhɛ bhla 'ɛ ba. 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'ke -Waanbhaa' -jan do wole-Zakari gbe Zaan ni -kpe 'ɛ ta. 3 -Ayile, 'ke Zaan 'wlenle, 'kee- gele- Zrudɛn yue 'ɛ 'lɛ zi 'kleɛn mu 'ɛ 'kpen 'yi. -E -yaa pe 'zi mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «-Ka ploɔ -za 'yɔɔ- klele ma, 'bhɛ 'pegee -ka 'ka zru niina- -Waanbhaa ba, 'bhɛɛ- -o -ka 'ka 'wiinjɛ -yi ba. 'Ke 'ka 'bhɛ ɔkla, -Waanbhaa' nu 'kaa- -za 'yɔɔ- mu 'ɛ -sroma 'yanle-.»

4 'Bhɛ kɛlɛgbɛya 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mi Ezai Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan ma jan 'la ɔwoa 'bhɛ 'lɛswaɔ. Ezai 'a ɔpia- 'elwale -sɔ dɔɔ:

*«Mɛɛ do -o -gbekan' zii' -kpe 'ɛ ta,
'ke -ya pe dɔɔ:*

*-Ka Mɛɛzan -Waanbhaa' a zibhɛ 'ɛ
'lɛmagaan,*

-ka -yaa' zibhɛ mu 'ɛ 'lɛdɔɔ-

*5 -O nu -gbanjlo mu 'kpen 'liitanle.
'Bhɛɛ- -o nu ɔɔɔn 'tɔle- ɔɔɔn 'mu
'kpen takpaale.*

*-O nu zi 'klule- mu 'ɛ 'kpen 'lɛdɔɔlɛ;
'bhɛɛ -o nu zibhɛ -yɔɔ' mu 'ɛ 'kpen
'liimagaanle.*

6 'Ke 'bhe □kla, bhaaplen 'kpen nu
-Waanbhaa' a mee go gbeya
-za 'yi 'bhe 'yele-»

7 Mee 'la zan mu -yaa zan 'esrele
-a ba 'mu 'wiinfɛ -zayi' -a 'koo -yi
'ε ba, 'yee-Zaan -yaa pe 'zi 'mu ni
doo: «-Bhlu 'plalu bhaaplen mu,
'bheε-dawli' ma mee mu, -dele
'ka 'kpeeɛlekaan doo 'ka 'blasan-
-Waanbhaa' a 'kiti 'la □bhwa -koo'
-din bhe 'bhe 'leε εε? 8 -Kaa
zron 'ka kleza mu 'ε ma 'bhii- 'ka
'plooda -za 'yoo- klele ma. 'Ka 'laa
bolε -a 'pele- 'te ma 'ka 'gbu 'kpee
doo: «'O moo -o 'ke Abraamu 'srε
mu 'le.» 'Mi pe 'ka ni wlan 'ε ni
doo -Waanbhaa' so kpoti mu 'leε-
maniinale 'ke Abraamu 'srε mu
'le! 9 -O -yri 'po poo 'ε 'lekpaan
gban, 'bheε- woo zan -yri diinj mu
'ε takanle 'kee- san -o 'sene mu 'ε
ma. 'Bhela- -yile 'ke -yri diinj 'la
'bhe 'laa 'bhe bhaa -lrele' kle, -o nu
'bhe takanle 'bheε- -wa blin 'te 'yi.»

10 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke mee mu 'ε
Zaan -lrokpale doo: «'O 'taawo-
gone- 'ε -dela gbεen- 'ke 'bhe 'a
zron 'bhii- 'o 'plooda -za 'yoo- klele
ma εε?» 11 'Bheε- 'ke Zaan 'a 'pele
-o ni doo: «'Ke dune- ple -o mee
'la zan 'koo, 'bhe zan 'bhe do na
-dune 'laa -o mee 'la zan 'koo 'bhe
ni. 'Bheε- 'ke pele -o mee 'la zan
'koo 'bhe zan 'bhe 'ke 'na pele
'kedo- 'kpo 'laa -o mee 'la zan 'koo
'bhe ni.» 12 'Bhe yre do 'ε □nɔɔ
bhe, 'ke 'nisrakun mu 'ke mu nule-
-o wiinfɛ' -zayi' -yi ba Zaan 'koo,
'bheε- 'ke -o Zaan 'lrokpale doo:
«'O moo -mε pε za 'gbu -la kle εε?»
13 'Bheε-, Zaan 'bhe zikpaa- -o ni
doo: «'Ka 'laa 'nisra 'pleε 'ε baan'
'klale- -a ba. -A 'pleε -o gone- 'la
gbεen- -kaa 'to 'bheε- ta.»

14 'Bhe blaen, 'ke 'srwase 'ke mu
Zaan 'lrokpale 'ezin- doo: «'Bheε-
'o moo 'leε-, 'o so -mε pε za 'gbu
-la klele- εε?» 'Bhe klele 'te, 'ke
Zaan 'a 'lekunle -o ni doo: «'Ka 'laa
-goli' 'kunle- mee mu 'koo kpanjma,
'bheε- 'ka 'laa 'lale- mee 'kedo- 'kpo

ta bhla ma. -O -sra yεke- 'la na 'ka
ni -ka 'ka zrukpala 'bheε- ma.»

15 Izraeli mu 'ε 'kpen 'yri 'yaa-
Mee -Bhee Mi -kposoo Krisi 'ε
'nuza- 'ε ta. 'Bheε- -o 'kpen 'yaa-
-a pe zi -o 'kpee doo -doke' Zaan
-le 'kele- -o. 16 -Ayile, 'ke Zaan 'a
'pele -o 'kpen ni doo: «'Mi -o 'ka
'wiinfɛ zii' -yi ba, 'duj- mee do nu
nule 'mi blaen, 'bhe -gloo 'yiya- 'mi
ni. Yaa so dole- 'mi 'gbu 'kpee 'ke
'mi 'a gaan ma -sawla bhle mu 'ε
'ploole- -yidan'. 'Bhe zan 'ε 'bhe -le
nu 'ka 'wiinfɛle *Lii 'Wen' 'pegee 'te
'le. 17 -Mlo □pian -sien do -o -a 'koo,
-yoo zan mee wlan mu plengole
mee -yoo' mu ma, 'bhii- -o -mlo
bhe mu 'ε 'pegee -mlo -gboo mu
'ε bapian gone- 'la gbεen-. -E nu
mee wlan mu 'ε 'kpale- yre -lrele'
do noo- 'bhii- -o -mlo bhe mu 'kla
ben 'yi gone- 'la gbεen-. 'Bheε- -e
nu mee -yoo' mu 'ε 'krowole 'bhii-
-o -mlo -gboo mu 'ε blin 'te 'la 'ke
'bhe 'laa lii -titi 'bhe 'yi gone- 'la
gbεen-»

18 Zaan -janwoa 'ebebele mee
mu 'ε ni gone- 'la bhe 'bheε-
gbεen- 'kee- zruwla -o 'kpee
-Waanbhaa' a -Jan 'Nrale- 'ε -bebe
'wolele. 19 'Duj- boolazi, Zaan 'a
□pia -janmatii Erōdi ni doo 'bhe
-Waanbhaa' a 'tonj 'ε 'yisiela 'bhe
'bhe neene- 'na Erodiadi klelawoa
'bhe 'na 'le bhe 'bhe -zayi'; 'bhe
'pegee 'bhe kleza -yoo -bebe
'bheεke mu 'ε -zayi'. 20 'Bheε- 'yee-
Erōdi Zaan 'kunlawoa, 'bheε- -e
'bhe □bwa -kaso 'yi bhe, 'bhe 'a
kleza -yoo' mu 'ε baankpaa□.

Zesu 'wiinfeyre -yi ba
(Matie 3.13-17; Maki 1.9-11)

21 -Yreppaa' do, mee mu 'ε 'kpen
'yaa- nu 'zi -o wiinfeyre noo- -yi ba
Zaan 'koo. Zesu □nwa 'bheε- 'yi 'te
-a wiinfeyre □nɔɔ -yi ba Zaan 'koo
'ezin-. 'Bhe bhla 'ε ba 'ke waa 'yee-
Zaan bolε -li -kaso 'yi. Zesu 'yaa-
-a 'seriwo zii' -a 'wiinfɛ bhla 'ε ba,
'ke lafle' 'liigole. 22 'Bheε-, 'ke *Lii

'Wen 'ε zinale -a ta 'bhii- 'bhoolado maanne- do gbεεn-. 'Bhεε- 'ke -weli' do dale- lafle' 'yi 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'Bhi -le 'ke 'η Gbe 'la -za so 'η ni 'egbenεle 'bhe 'le, 'bhεε- 'bhi -le 'η zrukpalaa 'egbenεle.»

*Zesu -gbɔɔ mu
(Matie 1.1-17)*

23 Zesu -yaa' ye 'ε 'wole- zisaan- 'waati 'la ba 'ke -a lεε -o lεε mia do bhe vu. Mɔkpen' 'yaa- kun 'bhii- Zozefu gbe.
'Bhεε- Eli gbe -le -yaa 'ke Zozefu 'le.
24 Mataati gbe -le -yaa 'ke Eli 'le, 'bhεε- Levi gbe -le -yaa 'ke Mataati 'le.
Meliki gbe -le -yaa 'ke Levi 'le; 'bhεε- Zanai gbe -le -yaa 'ke Meliki 'le,
Zozefu 'bhεεke do gbe -le -yaa 'ke Zanai 'le.
25 Matatiasi gbe -le -yaa 'ke 'bhe Zozefu 'ε 'le; 'bhεε- Amosi gbe -le -yaa 'ke Matatiasi 'le.
Naumu gbe -le -yaa 'ke Amosi 'le; 'bhεε- Esili gbe -le -yaa 'ke Naumu 'le. Nagayi gbe -le -yaa 'ke -Esili 'le.
26 Maati gbe -le -yaa 'ke Nagayi 'le; 'bhεε- Matatiasi gbe -yaa 'ke Maati 'le.
Semeini gbe -le -yaa 'ke Matatiasi 'le; 'bhεε- Yozesi gbe -le -yaa 'ke Semeini 'le.
Zoda gbe -le -yaa 'ke Yozesi 'le.
27 Zoana gbe -le -yaa 'ke Zoda 'le; 'bhεε- Reza gbe -le -yaa 'ke Zoana 'le.
Zorobabeli gbe -le -yaa 'ke Reza 'le; 'bhεε- Salatieli gbe -le -yaa 'ke Zorobabeli 'le.
Neri gbe -le -yaa 'ke Salatieli 'le.
28 Meliki gbe -le -yaa 'ke Neri 'le; 'bhεε- Adi gbe -le -yaa 'ke Meliki 'le.
Kosamu gbe -le -yaa 'ke Adi 'le; 'bhεε- Elimadamu gbe -le -yaa 'ke Kosamu 'le.
Eri gbe -le -yaa 'ke Elimadamu 'le.

29 Zesu 'bhεεke do gbe -le -yaa 'ke Eliezeεε 'le; 'bhεε- Eliezeεε gbe -le -yaa 'ke 'bhe Zesu 'bhεεke do 'ε 'le.
Zorimu gbe -le -yaa 'ke Eliezeεε 'le; 'bhεε- Mataati 'bhεεke do gbe -le -yaa 'ke Zorimu le.
Levi gbe -le -yaa 'ke 'bhe Mataati 'ε 'le.
30 Simeon gbe -le -yaa 'ke Levi 'le; 'bhεε- Zuda gbe -le -yaa 'ke Simeon 'le.
Zozefu yaga mi 'ε gbe -le -yaa 'ke Zuda 'le; 'bhεε- Zonamu gbe -le -yaa 'ke 'bhe Zozefu yaga mi 'ε 'le.
Eliakimu gbe -le -yaa 'ke Zonamu 'le.
31 Melea gbe -le -yaa 'ke Eliakimu 'le; 'bhεε- Mena gbe -le -yaa 'ke Matata 'le.
Matata gbe -le -yaa 'ke Mena 'le; 'bhεε- Natan gbe -le -yaa 'ke Matata 'le.
Davidi gbe -le -yaa 'ke Natan 'le.
32 Yese gbe -le -yaa 'ke Davidi 'le; 'bhεε- Zobedi gbe -le -yaa 'ke Yese 'le.
Boazi gbe -le -yaa 'ke Zobedi 'le; 'bhεε- Salomɔ gbe -le -yaa 'ke Boazi 'le.
Naason gbe -le -yaa 'ke Salomɔ 'le.
33 Aminadabu gbe -le -yaa 'ke Naason 'le; 'bhεε- Adime gbe -le -yaa 'ke Aminadabu 'le.
Arini gbe -le -yaa 'ke Adime 'le; 'bhεε- Esrɔn gbe -le -yaa 'ke Arini 'le.
Faresi gbe -le -yaa 'ke Siromu 'le; 'bhεε- Zuda 'bhεεke do gbe -le -yaa 'ke Faresi 'le.
34 Zakɔbu gbe -le -yaa 'ke 'bhe Zuda 'bhεεke do 'ε 'le; 'bhεε- Izaki gbe -le -yaa 'ke Zakɔbu 'le.
Abraamu gbe -le -yaa 'ke Izaki 'le; 'bhεε- Tera gbe -le -yaa 'ke Abraamu 'le.
Nakɔɔ gbe -le -yaa 'ke Tera 'le.
35 Seruki gbe -le -yaa 'ke Nakɔɔ 'le;

'bhεε- Ragawu gbe -le -yaa 'ke Seruki 'le.
 Falεki gbe -le -yaa 'ke Ragawu 'le;
 'bhεε- Eberi gbe -le -yaa 'ke Falεki 'le.
 Sala gbe -le -yaa 'ke Eberi 'le.
³⁶ Kainamu gbe -le -yaa 'ke Sala 'le;
 'bhεε- Arifasadi gbe -le -yaa 'ke Kainamu 'le.
 Semu gbe -le -yaa 'ke Arifasadi 'le;
 'bhεε- Noe gbe -le -yaa 'ke Semu 'le.
 Lamεki gbe -le -yaa 'ke Noe 'le.
³⁷ Metusala gbe -le -yaa 'ke Lamεki 'le;
 'bhεε- Enoki gbe -le -yaa 'ke Metusala 'le.
 Zaredi gbe -le -yaa 'ke Enoki 'le;
 'bhεε- Maleliεli gbe -le -yaa 'ke Zaredi 'le.
 Kainamu gbe -le -yaa 'ke Maleliεli 'le.
³⁸ Enosi gbe -le -yaa 'ke Kainamu 'le;
 'bhεε- Seti gbe -le -yaa 'ke Enosi 'le.
 Adamu gbe -le -yaa 'ke Seti 'le;
 'bhεε- -Waanbhaa' Adamu □kla.

4

Zesu 'yidanyre -Setran' 'koo (Matie 4.1-11; Maki 1.12-13)

¹ Zesu 'pale- -yaa 'ke *Lii 'Wen 'ε 'le -a da bhla 'ε zi Zruden yue 'ε ta. 'Bhεε- Lii 'Wen 'ε -e 'yee- Zesu 'sile 'kee- gele- 'kele- -kpe 'ε ta. ² -Setran' 'ε 'a 'yidaan- 'bhe -kpe 'ε ta -yrekpaa' mia ple ta. Yaa pεbhlele 'bhe -yrekpaa' mia ple 'ε 'kpen ta. 'Bhe yi mu 'ε 'kanle- blaana, 'ke gbɔn Zesu dεle-. ³ 'Bhe klele 'tε, 'ke -Setran' 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Ke 'yoo- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'gbu 'ε 'le -a pe kpoti 'la bhe -a ni dɔɔ -ya mabɔɔ 'bhεε- -e kle 'ke pεbhle 'le doo.»

⁴ Zesu 'a zikpaa□ -a ni dɔɔ: «-Waanbhaa' pe -yaa' 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ *Bhaaplen a 'tre ta bole 'ε -dan' 'laa 'ke pεbhlele do -kplen 'le.*»

⁵ 'Bhe blaana, 'ke -Setran' gele- 'ke Zesu 'le laanima, 'bhεε- 'kee- 'tre ta -bhlenjgbe 'kleen mu 'ε 'kpen

zronle- -a ni 'waati sa ba. ⁶ 'Bhεε- -e pe Zesu ni dɔɔ: «'N nu -glooya' 'lεε- 'kpen 'pegee -bhlenjgbe 'kleen mu 'lεε- -o -yi -naflo mu 'ε 'nale- 'e ni. -Woo 'kpen gbekpaa- 'η 'koo, 'ke -o nale □swa 'η ni mεε 'la zan ni 'an na 'bhεε- zan ni. ⁷ -Ayile 'ke 'yee 'kpɔ□zian 'η □la, 'bhεε- 'kee 'mi□gbaa, 'η nu -o 'kpen 'nale- 'e ni.»

⁸ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «-Waanbhaa' pe -yaa' 'Sewe 'ε 'yi 'ezin- dɔɔ: «'E 'kpo 'ε zen Mεezan -Waanbhaa' do -kplen -la -lεε 'bhεε- 'ya gba.»

⁹ 'Bhe blaana, 'ke -Setran' gele- Zesu 'le -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε 'wiinj- Zeruzalemu, 'bhεε- 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Ke 'yoo- wlan 'gbu 'ε ni *-Waanbhaa' Gbe 'ε 'le, 'plo- 'e 'gbu ma 'bhεε- 'e balaa' 'tre ma. -Amasroyi -a yɔɔndele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ:

¹⁰ «-Waanbhaa' nu -a pele -yaa' -mlεkε' mu 'ε ni 'kaa -woo -yrekpa' 'e ba.»

¹¹ 'Bhεε- -a yɔɔndele 'ezin- dɔɔ: «-O nu 'e binale -o 'koo, 'kooko- 'e gaan ma 'din' 'laa wo vle ma.»

¹² 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «-A pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'Yaa Mεezan 'yaa- -Waanbhaa' 'ε -yidanle.»

¹³ -Setran' yanle- Zesu 'yidanlele gbe 'ε 'kpen ma, 'ke -ya 'plεngole -a ma, 'sani- 'ke -a -yidan' bhla -lrele' -bhεεke' do bhɔ -a -koo 'ezin-.

**ZESU -O -WAANBHAAN'
 A YEWU 'ZI GALILE
 'KLEEN 'E 'YI**

Zesu -yaa' ye 'ε 'wole- zisaan- Galile 'kleen 'ε 'yi

(Matie 4.12-17; Maki 1.14-15)

¹⁴ 'Bhe blaana, 'ke Zesu 'niinaale Galile 'kleen 'ε 'yi. -A 'pale- -yaa 'ke *Lii 'Wen 'ε -glooya' 'le. 'Bhεε- mεε mu 'ε -wa 'tɔbhɔleya 'ε □zian Galile 'kleen 'ε 'yi yrekpen- =nɔɔ.

15 Zesu 'yaa- mɛɛ mu 'ɛ daan *Zuufu mu daanfɛ' mu 'ɛ ɔla. -Ayile mɔkpen' 'yaa- -a 'tɔ wlan 'ɛ zen 'zi yɛkpen- -nɔɔ.

Nazareti mu 'ɛ -woo -banɔwɔa Zesu 'yi

(Matie 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 'Bhɛ blaɔn, 'ke Zesu gele- Nazareti, -a 'tro -wa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- *yitrɛ' 'yi 'ɛ ma, 'kee- gele- wlaɛ *Zuufu mu daanfɛ' 'ɛ ɔla, 'bhii- -e -yaa klɛ 'egwele ɔɔnɛ- 'la gbɛɛn-. 'Bhɛ 'yi bhe, 'ke -ya -wlenle' -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ tape zayi'. 17 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -o -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mi Ezai a 'sɛwɛ kpo 'ɛ 'kpale -a -kɔɔ. -E 'bhɛ 'sɛwɛ kpo 'ɛ 'yiploole 'kee- -jan 'lɛɛ- 'bhɛ tapele dɔɔ:

18 «Mɛɛzan -Waanbhaa' lii 'ɛ -yoo 'ɛ ta,

-yoo 'ɛ makwan- 'kaa 'ɛ nu -yaa' -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wo -yɛn ma mɛɛ mu 'ɛ ni,

-yoo 'ɛ winbwa- 'kaa 'ɛ nu -kaso 'yi mu 'ploozɔ- pe 'mu ni,

'bhɛɛ- 'ɛ nu -yɛ 'wi mu -yɛ 'li- iploo-;

'bhɛ 'pegee -o -yɛnkpa' zii' mɛɛ 'la zan mu ta 'ɛ 'mu go -yɛn 'yi.

19 'Bhɛɛ- Mɛɛzan -Waanbhaa' 'ɛ 'winbwa- 'kaa 'ɛ nu mɛɛ mu 'kpeelekan -yaa' -za wlanya klɛle 'ɛ ma.»

20 Zesu 'yanle- 'bhɛ -jan 'ɛ tapelele, 'kee- 'sɛwɛ kpo 'ɛ 'liitanle, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhɛ 'kpale -o daanfɛ' 'ɛ ɔla yewɔnɛ 'ɛ 'kɔɔ; 'bhɛɛ- 'kee- gele- yaalɛ. Zuufu mu a daanfɛ' 'ɛ ɔla mɛɛ mu 'ɛ 'kpen 'yɛkpaale -yaa -a ta. 21 -Ayile, 'ke -ya pele 'sanle -o ni 'kaa: «'Ka 'ka 'trɔnkpa- -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'ɛ 'yi -jan 'la ɔla bhe, 'bhɛ 'lɛswa ɔ -zɔn.»

22 'Bhɛɛ- mɔkpen' 'yaa- Zesu a -jan 'wlan 'pe zii', 'bhɛɛ- -e -yaa mɛɛ mu -liibhaa' zii' -o ma -a -liijan' -gbɛnɛ -gbɛnɛ mu 'ɛ 'le. 'Bhɛɛ- -o yaa 'eke- -lrɔkpa' zii' dɔɔ: «Zozefu gbe 'ɛ yaa 'kele- ɛɛ?» 23 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ:

«-Dɔke' 'ka nu -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhɛ bɔle 'mi ma dɔɔ: «Mɛɛ -laanɛkpa mi, 'ɛ 'gbu ma ga 'ɛ go 'pe.» 'Ka nu -a pele 'ɛ ni 'ezin- dɔɔ: «'E -za mu 'la 'kpen ɔkla Kapɛnɔmu, -o -yansi' za mu klɛ 'ɛ 'gbu 'ya -wa 'ɛ ta -gɛ doo.»

24 'Bhɛ klɛle 'tɛ, -e pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ɛ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ waa -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mi do 'kpo 'lɛdɔ- -a ma -a 'gbu ba -wa -la. 25 'Mi pe 'ka ni 'ɛ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Eli a pe 'waati 'ɛ ba, la laa banle lɛɛ yaga 'ke mɛ 'srwado- ta, 'bhɛ 'pegee -gu -gbɛnɛ 'la 'bhɛ -dwa, glaanle -bebe -yaa Izraɛli 'klɛn 'yi 'bhɛ 'waati 'ɛ ba. 26 'Dun- -Waanbhaa' laa Eli 'winbɔle 'woo- glaanle mu 'ɛ -o 'kedo- 'kpo ba, 'ke yaa 'ɛ go Sidɔn 'klɛn 'ɛ 'yi glaanle do 'la 'yaa- Sarepita -wa 'ɛ ta 'bhɛɛ- ba. 27 'Bhɛɛ- 'ezin- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Elize a pe 'waati 'ɛ ba, -kpaandɛ' mu -bebe -yaa Izraɛli 'klɛn 'yi, 'dun- -o 'kedo- 'kpo ma -kpaan 'laa goɛ 'ke yaa 'ɛ go Siri mi Naama do -kplɛn ba.»

28 Mɛɛ 'la zan mu -yaa *Zuufu mu daanfɛ' 'ɛ ɔla, 'mu 'kpen 'bhɛ -jan mu 'ɛ 'male, 'ke -woo zrupliile Zesu ma. 29 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -woo -wlenle'. 'Bhɛɛ- -o Zesu 'kunle- 'ke -o gele- 'kele- Nazareti -wa 'ɛ -gɔma', 'yee- Nazareti -wa 'ɛ dole -yaa gɔɔn 'la 'bhɛ ta 'bhɛ 'wiinj-. -O -yaa zi 'bhii- -wa blin 'bhɛ gɔɔn 'ɛ 'wiinj-, 'bhɛɛ- -e balaa' 'bhɛ kpɛla- -gluu 'ɛ 'yi. 30 'Dun- Zesu ɔkaan -o plɛn- swɛn 'kee- jilale.

Zesu lii -yɔɔ' ɔgbian mɛɛ do zi (Maki 1.21-28)

31 'Bhɛ blaɔn, 'ke Zesu gele- Galile 'klɛn 'yi -wa 'la -o -yaa 'bhɛ sii Kapɛnɔmu 'bhɛ ta. -Yitrɛ' 'yi 'ɛ ma, 'kee- mɛɛ mu daanle- -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'le. 32 -Yaa' mɛɛ daangbeyɔ 'ɛ -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'le, 'bhɛ 'woo- mɛɛ mu 'ɛ -o 'kpen 'kpeelɛnia -o ma. -Amasroyi

-e -yaa -jan 'e 'wo zii' 'bhii- 'senj -o mɛɛ 'la zan ni 'bhe a -jan-wogbeya gbɛɛn-.³³ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, lii -yɔɔ' 'yaa- 'yee- -o daanfɛ' 'ɛ ɔla mu 'ɛ do zi. 'Bhe mɛɛ 'ɛ 'pɛɛnle- -saan 'egloole 'ke -ya pe doo: ³⁴ «Nazarɛti mi Zesu, -mɛ za -le -koo' 'plɛɛ- ɛɛ? 'E ɔnwa 'o 'siɛyɛ- -la noo- ɛɛ? 'Mi 'e do! 'Bhi -le 'ke -Waanbhaa' a mɛɛ 'wenj 'ɛ 'le.» ³⁵ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'pɛɛnle lii -yɔɔ' 'ɛ ta 'ke -ya pe doo: «'E taga, go mɛɛ 'lɛɛ- zi!» 'Bhe klele 'tɛ, 'ke lii -yɔɔ' 'ɛ mɛɛ 'ɛ baale' 'trɛ ma mɔkɛn' 'yɛ ma. 'Dun- yaa -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpo klele -a ni, 'bhɛɛ- -e -gwa -a zi. ³⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke mɛɛ mu 'ɛ 'kɛn 'kpeelenile -o ma. 'Bhɛɛ- 'ke -wa pele- doo: «-Jan -gloɔn 'ɛ -dele 'bhe 'le -gee' ɛɛ? 'Yee- mɛɛ 'lɛɛ- -e -janwo' lii -yɔɔ' mu ni fanɣan- ma, 'bhɛɛ- 'mu go mɛɛ mu 'ɛ zi.» ³⁷ -Ayile, 'ke Zesu kleza 'ɛ zenle- 'kleɛn 'ɛ 'yi yɛkɛn- -noo.

Zesu gadɛ mu -bebe -bheela
(Matie 8.14-17; Maki 1.29-34)

³⁸ 'Bhe blaɛn, Zesu 'pwele- Zuufu mu 'ɛ waa daanfɛ' 'ɛ ɔla, 'kee-gele- Simo ba. 'Flɛ 'yi 'la ga -gloɔ do -yaa Simo boole ma. -Ayile, 'ke -wa pele- Zesu ni 'kaadoo- 'bhe 'a 'bhee-. ³⁹ 'Bhe yɛ do 'ɛ ɔnoo bhe, 'ke -ya makulale Simo boole 'ɛ trala, 'bhɛɛ- 'kee- 'pɛɛnle 'flɛ 'yi 'la ga 'ɛ ta. 'Bhɛla- -yile, 'ke ga 'ɛ gole- Simo boole ma. 'Kee- -wɛɛnle', 'bhɛɛ- 'kee- Zesu 'lɛwɛɛ kpo klele-.

⁴⁰ 'Bhe 'yi, -yɛɛɛbhe baale blaɛn, 'ke -wa 'ɛ ta mu 'ɛ -o nule- -waa gadɛ mu -gloɔn 'ɛ 'kɛn 'le Zesu ni. -Ya gbɛkɛpaa- -o 'kɛn ma do do 'ke -o -bheele'. ⁴¹ 'Bhe ɔnoo bhe, -e 'zina ɔgbian mɛɛ -bebe zi. 'Bhɛɛ- 'zina mu 'ɛ go bhla 'ɛ zi 'bhe mɛɛ mu 'ɛ zi, -o -yaa -gbɛkan' 'egloole 'kaa: «'Bhi -le 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le!» 'Dun- Zesu 'yaa- 'pɛɛn zii' -o ta, 'bhɛɛ- yaa -yaa to 'ke -o -janwoyɛ -sɔɔwo' -a 'koo, -amasɔyɛ -o -yaa

'yaango 'bhii- -e -yaa Mɛɛ -Bhee Mi *Krisi 'ɛ 'yela- -le.

Zesu -o -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii'
Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi
(Maki 1.35-39)

⁴² Too -klinle', 'ke Zesu gole- -wa 'ɛ 'kpee, 'bhɛɛ- 'ke -a do -kplɛn gele- -bon 'ɛ dɛyɛi' yɛ do noo. 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -zamaa' -gbɛɛ do 'a ziglinle 'sanle. -O 'tɛnle- -a ma, 'ke -wa pele- -a ni doo waa nu 'ploole -a ma 'kee go -o -din. ⁴³ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Nj gele- *-Waanbhaa' a -bh- lɛngbeya ma -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wolɛ- -wa 'bhɛɛke mu 'ɛ ta. -Amasɔyɛ -Waanbhaa' 'ɛ 'winbwa- 'bhɛɛ- 'kaama-.» ⁴⁴ 'Bhɛla- -yile, Zesu -Jan 'Nrɛle- 'ɛ ɔwoa Zuufu mu daanfɛ' mu 'la 'yaa- Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi 'mu 'kɛn ɔla.

5

Zesu -o -yaa' -klanlanɛ ɔlwa mu
'ɛ 'sii zii'
(Matie 4.18-22; Maki 1.16-20)

¹ -Yɛkɛpaa' do, Zesu 'yaa- Zenezarɛti -draa 'ɛ 'le ma, 'bhɛɛ- -zamaa' mu 'ɛ -o -yaa 'eke- -yɛɛn 'zi -a zi, 'kooko- -woo 'trɔnkpa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ ɔla. ² -Yitakonj plɛ dulale -yaa -yi 'ɛ 'lezi-, 'bhɛɛ- kaadɛ mu 'la zinaa' -o -yi 'mu 'yaa- 'mu a kaadɛ yɛ mu 'ɛ 'yigo- 'zi. ³ Simo a pɛ -yaa 'woo- -yitakonj mu 'ɛ do 'le, Zesu -ja yaale 'bhe 'yi. 'Bhɛɛ- -e pe Simo ni doo 'bhe -yitakonj 'ɛ 'plɛngɔ sa -yi 'ɛ 'le ma. 'Bhe klele 'tɛ, 'kee- mɛɛ mu 'ɛ daanle 'sanle -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'le.

⁴ 'Bhe blaɛn 'ke -ya pele- Simo ni doo: «'Yitakonj 'ɛ 'mabɛɛn- -yi 'ɛ dɛyɛi', 'bhɛɛ- 'bhi 'pegee 'yaa- kaadɛyɔɔn mu 'ɛ, -ka 'kaa- kaadɛ yɛ mu 'ɛ bo -yi 'ɛ ba.» ⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Simo 'a 'pele -a ni doo: «'O Zan, 'o ɔbwa yɛ bole ma -bi 'lɛɛ- 'kɛn zi, 'bhɛɛ- 'waa kaa do 'kpo 'kunle-. 'Dun- 'bhi 'a

'pelawoa 'mi ni 'kaa 'mi 'an yro 'e bo, 'η nu a klele 'e 'liiwli- ta.»
 6 -O yro mu 'e bole, 'kee- 'mu kaa 'kunle 'ebebele 'kee- kan -a -dan' ta, -asiikoo kaa mu 'e 'yaa- zan yro mu 'e 'peedele. 7 -Ayile, 'ke Simo 'pegee -yaa' kaadeyoon mu 'e -o kaade mu -bhεeke' mu 'la 'yaa- yitakon 'vindo' 'e 'yi 'mu 'siile, 'kaa 'mu 'nu 'bhō -o ba. 'Bhe mu nule 'te 'ke -o 'kon ple 'e 'pale 'ke kaa 'le -asiikoo -yitakon ple 'e 'yaa- zan wlale -yi 'e 'la kaa gbin 'e 'koo. 8 'Bhe 'yi 'te, Simo Piri 'yrekpale 'bhe ma, 'ke -ya 'kpo zenle- Zesu 'lee, 'bhεε- 'ke -ya pele- doo: «Mεεzan, 'e 'plengo 'η ma, -amasroyi 'η 'yoo- 'ke -za 'yoo- kle mi 'le.» 9 Wlan 'gbu 'e ni, -gblaana 'klaa 'yee- Simo 'pegee -a zi mu 'e 'kpen 'yi, -o kaa -bebe 'la 'kwana 'bhe -zayi'. 10 'Bhεε- 'kee- kpa -yaa' kaadeyoon mu Zebede gbe ple 'e 'mu ta, Zaki 'pegee Zaan, -gblaana 'klaa 'mu 'yi 'ezin. -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele Simo ni doo: «'Yaa -gblaane', 'kee- san -zon ma, 'e nu mεε -bebe 'sroowole -Waanbhaa' ni 'bhii- 'e kaa mu kun 'ebebele gone- 'la gbεen-» 11 'Bhe klele 'te, 'ke -o -waa' -yitakon mu 'e 'pwele -yi 'e ba, 'bhεε- 'ke -woo dulale 'tre ma. 'Bhe blaana, 'ke -woo 'kpen 'tole -a noo-, 'bhεε- 'ke -o gele- dole Zesu zi.

Zesu -kpaande' mi do -bheela
 (Matie 8.1-4; Maki 1.40-45)

12 Zesu 'bhole- 'wa do ta, 'ke -kpaande' mi do nule- 'a ba. -Kpaande' mi 'e 'yrekpale Zesu ma, 'ke -ya 'kpo zenle- Zesu 'lee, 'bhεε- 'kee- -sromabole 'bhe ni doo: «Mεεzan, 'kee- =swa 'e ni, 'η ma -kpaana 'e go.» 13 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'e gbε 'trole -a ba, 'ke 'ya gbekpale -a ma, 'bhεε- 'ke -ya pele- doo: «'N' 'yoo- -a zi 'bhii- 'e 'bhee-, 'e ma -kpaana 'e -gwa!» 'Bhe yre do 'e 'nnoo bhe, 'ke 'yee- mεε 'e ma -kpaana 'e gole-. 14 -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni doo: «'Yaa 'e 'bheeza-

'e 'pele- mεε 'kedo- 'kpo ni. 'Dun- ge 'e 'gbu mazron 'sraka 'lena mi 'e ni. 'Bhεε- *Moizi -kpaande' mu -bheeza' sraka 'la -dwa 'bhe 'sraka 'e go, 'kooko- mokpen' 'a 'yaango- 'bhii- 'e ma -kpaana 'e -gwa.» 15 'Bhe 'nnoo bhe, Zesu 'tobholeya 'e baana 'klaa ba yrekpen- =nnoo, -asiikoo mεε -bebe 'yaa- zan -o 'tronkpale -a ni. 'Bhεε- mεε 'ke mu -yaa zan 'mu ma ga mu 'e goza 'yi. 16 'Bhεε- 'dun-, 'yee- Zesu 'yaa- 'plengo- -za- maa' 'e ma 'waati 'ke ba. 'Bhεε- -a do -kplana 'yaa- ge -bon 'e dreyi' -a 'seriwole.

Zesu -flugba do -bheela
 (Matie 9.1-8; Maki 2.1-12)

17 -Yrekpaa' do, Zesu 'yaa- mεε 'e mu daana 'zi. Farizi mu 'pegee 'Tonj daana mu 'e 'yaale- -yaa -a -din. -O -daa Galile 'pegee Zude 'kleena mu 'e -yi -wa mu 'e 'kpen ta, 'bhe 'pegee Zeruzalemu. Mεεzan -Waanbhaa' a -glooya' 'la 'yaa- Zesu ta, 'bhela- -yile -e -yaa gade mu 'e -bhee 'zi. 18 'Bhe 'yi 'te, 'ke mεε 'ke mu nule- -flugba do 'le 'bhe 'yilape 'e ta. -O -yaa wlayre -glin 'zi -zamaa' mu 'e 'plen-, 'kooko- -o so gele- 'yee- -flugba 'e 'kpaale- Zesu 'la. 19 'Dun- waa wlayre -sroowole mεε mu 'e 'koo. -Ayile, 'ke -o 'sanle 'kele- 'fe 'la Zesu 'yaa- 'bhe 'la 'bhe 'wiin-. 'Bhεε- 'ke -woo wlayre do klele- 'bhe 'wiin-. 'Bhe blaana 'ke -o -flugba 'e 'kanle 'bhe yre 'e 'nnoo bhle do ma, 'bhεε- 'ke -wa zinale -o 'pegee -a yilape 'e 'le 'fe 'e 'kpee Zesu 'la. 20 Zesu 'a 'yele- 'bhii- -woo -kpaana 'bhe 'yi, 'ke -ya pele- -flugba 'e ni doo: «'N' 'bhεgwlen-, 'η 'yaa- -za 'yoo- mu 'e 'sroma- -yaana.» 21 'Bhe klele 'te, 'ke 'Tonj daana mu 'e 'pegee Farizi mu mu 'e -wa pele 'sanle -o 'kpee doo: «-Dele mεε 'lee- 'le, 'bhεε- -e -Waanbhaa' 'tōsie zii' -gee' εε? -De 'gbu -le so mεε mu a -za mu 'e -sroma 'yanle 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' do -kplana ba

εε?» ²² Zesu -o 'kpeejan- mu 'ε dɔle 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Mele -kla 'bhεε- 'ka 'kpeejan- mu -o 'bhε gbεεn- -gee' εε?» ²³ 'Bhεε- 'woo- -za plε 'lεε- -o -de 'gbu -la pele -o 'edile εε? 'Ke 'an ɔpia -flugba ni dɔɔ: «'N 'yaa- -za 'yɔɔ- mu 'ε 'sroma- -yaan, taa- 'ke 'an ɔpia -a ni -ya wlen 'bhεε- -e 'taawo εε? ²⁴ 'Dun- 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'kaa 'yaango- dɔɔ 'bhii- -a 'senj -o Bhaaplenj Gbe 'ε ni 'tre ta -ge 'kee- mεε mu a -za 'yɔɔ- mu ma -sroma yan.» 'Bhε klele 'te, 'ke -ya pele- -flugba 'ε ni dɔɔ: «'Mi pe 'e ni dɔɔ 'e 'wlen-, 'e 'yilape 'ε 'si, 'bhεε- ge 'e ba -le ma.» ²⁵ 'Bhε yre do 'ε ɔnɔɔ bhe, 'ke -flugba 'ε -ya -wlenle' mεε mu 'ε 'kpen 'yre ma, 'bhεε- 'ke -ya yilape 'ε 'sile, 'kee- gele- -a ba -le ma -Waanbhaa' tɔbhɔlele. ²⁶ 'Bhε 'yi 'te, 'ke mεε mu 'ε 'kpen 'kpeelenile -o ma. -Ayile, 'ke -gblaan 'klale -o -yi, 'bhεε- 'ke -wa pele- dɔɔ: «'Waa 'bhε 'yansi 'sɔle- maza mu kleyre yele -lido'.»

Zesu -o Levi 'sii zii'
(Matie 9.9-13; Maki 2.13-17)

²⁷ 'Bhε blaان, 'ke Zesu 'nisrakun mi do yaale yele- 'bhε a yewo 'fe 'ε ɔla. -O -yaa 'bhε sii Levi. 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Nu dɔ 'η zi!» ²⁸ 'Bhε yre do 'ε ɔnɔɔ bhe, 'ke Levi 'e 'wlenle, 'kee- 'ploole -yaa' ye 'ε ma; 'bhεε- 'kee- gele- dɔle Zesu zi. ²⁹ 'Bhε blaان, 'ke Levi Zesu 'lewεε pe -koo -gbεnε do klele- -a ba -le ma. 'Bhεε- 'kee- 'nisrakun mu -bebe 'pegee mεε -bhεεke' mu 'siile 'yee- pele 'ε ma. ³⁰ -Ayile, 'ke *Farizi mu 'ε 'pegee *Tonj daان mu 'ε -o -janwole -o -lela' Zesu ma, 'bhεε- 'ke -o yaa -klanlanε mu 'ε 'lrokpale dɔɔ: «-Mele ɔkla 'bhεε- 'ka mu 'pegee 'nisrakun mu, 'bhεε- mεε 'joo 'yɔɔ- mu 'ε 'ka -o pele 'zi 'eke- zi εε?» ³¹ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «Mεε 'klenyawole mu maza laa dɔ -laanεkpa mi ma 'ke

yaa 'e go gade mu ba. ³² 'Naa 'nule- mεε -ledɔɔle mu 'siyre- =nɔɔ 'kaa -o nu -Waanbhaa' ba, 'dun- 'mi ɔnwa -za 'yɔɔ- kle mu -la 'siile-, 'kooko- 'ke -zadɔwεε ɔdwa -o ma waa -za 'yɔɔ- mu 'ε 'yi, -o ploowaa -za 'yɔɔ- mu 'ε ma.»

Zesu 'pegee 'sunwla
(Matie 9.14-17; Maki 2.18-22)

³³ Mεε 'ke mu pe Zesu ni 'ezin- dɔɔ: «Mεε Wiinjfe' Mi Zaan a pe -klanlanε mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε 'mu a -klanlanε mu 'ε 'mu 'sunwla-, 'bhεε- 'mu 'e 'seriwo 'ebebele, 'bhεε- 'dun- 'bhi a pe -klanlanε mu 'ε 'mu bole -o pebhlele 'pegee -yi 'bhile- 'te -la ma.» ³⁴ 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ke -o mεε mu -siila le do dɔyre ɔnɔɔ, 'ka 'kpee ma -o sɔ 'sunwlale 'ke -woo -o bhεgwlen le -nɔɔ 'ε -din 'waati 'la ba εε? ³⁵ 'Dun- 'ke le dreε -nɔɔ 'ε -gwa -o -din 'waati 'la ba, -o nu 'sɔle- 'sunwlale 'te.»

³⁶ 'Bhε 'yi 'te, 'ke Zesu -gɔɔn do bole- -o ni 'ezin- dɔɔ: «Mεε do 'kpo laa sɔ sɔpee' 'nε do 'kanle -yaa' dune- dreε 'ε ma, 'bhεε- -e yaa -dune gwe 'ε 'yisra- 'bhε 'le. 'Kee- 'bhε ɔkla, -e nu dune- dreε 'ε 'peedele, 'bhεε- sɔpee' dreε 'ε yaa gaa dune- gwe 'ε ta. ³⁷ 'Bhεε- 'ezin-, mεε 'kedo- 'kpo 'laa -wεen dreε kla wi 'fle 'floko gwe mu 'yi. 'Kee- 'bhε ɔkla, -wεen dreε 'ε 'plii bhla 'ε zi, -e nu wi 'fle 'floko gwe mu 'ε 'peedele, 'bhεε- -e klalaa' 'tre ma, 'bhεε- 'woo- 'floko mu 'ε -o 'gbu kle 'sile pe 'le 'bhε klegbeya 'ε gbεen- bhe. ³⁸ 'Dun- -o sɔ -wεen dreε 'klale 'floko dreε mu -la -yi. ³⁹ 'Ezin-, mεε 'kedo- 'kpo 'laa dɔ -wεen dreε mile -la 'kee- yaan -wεen gwe mile 'le gban. -Amasroyi mɔkpen' 'a pe dɔɔ: «-Wεen gwe -lrele' -yiyā' -wεen dreε ni.»»

6

*Zesu 'pegee -yitrɛ' yi ba za
(Matie 12.1-8; Maki 2.23-28)*

1 -Yitrɛ' yi do ma, Zesu 'pegee -yaa' *klanlanɛ mu 'ɛ 'yaa- 'kan zii' ble gba do 'yi. 'Bhɛ 'yi bhɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ dɔle- ble (ble 'ɛ -yoo 'bhii- -mlɔ gbɛɛn) pɛbhɛ mu 'ɛ 'srɔnle- ma -o -vlo mu 'ɛ ma, -O -yaa 'bhɛ pɛbhɛ mu 'ɛ -gloɔ 'zi -o 'kɔɔ, 'ke -woo kloɔ mu 'ɛ go -a bhɛ mu 'ɛ ma, 'bhɛɛ- -woo bhle. 2 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Farizi mu 'ke mu 'a 'lɔkpale dɔɔ: «-Mɛla ma waa -za 'la 'bhɛ klɛ -yitrɛ' yi ma, 'ka mu -o 'bhɛɛ- klɛ 'zi ɛɛ?» 3 Zesu pɛ Farizi mu 'ɛ ni dɔɔ: «Gbɔn -bhleŋgbe *Davidi 'gbu 'pegee -a zi mu 'ɛ ɔdia -yrekpa'a' do, 'bhɛɛ- -o -za 'la 'bhɛ ɔkla 'ka 'laa 'bhɛ tapele -lido' ɛɛ? 4 'Nj bhe, -e -wlaa -Waanbhaa' Gba 'Fɛ 'ɛ ɔla, 'bhɛɛ- -o 'sraka -gwa -Waanbhaa' ni 'bluu mu 'la 'le, -e 'mu ɔsia. 'Bhɛɛ- -yoo ɔbhla, 'bhɛɛ- -yoo 'ke ɔnaa -a zi mu 'ɛ ni. 'Duŋ- kɔɔa' 'toŋ 'ɛ ta, yaa dɔ mɛɛ -bhɛɛke' do kpɔ 'kpee 'ke 'bhɛ 'bhɛ 'bluu mu 'ɛ bhle, 'ke yaa 'e go *'sraka 'lɛna mu do -kplɛn -la ba.» 5 Zesu pɛ -o ni 'ezin- dɔɔ: «*Bhaaplɛŋ Gbɛ 'ɛ 'ke -ya ɔpia -o -za 'oo -za 'la klɛ -yitrɛ' yi 'ɛ ma, -o 'bhɛɛ- -klosikun.»

*Mɛɛ gbɛ 'kwlanle- do -bheeyrɛ' Zesu 'kɔɔ
(Matie 12.9-14; Maki 3.1-6)*

6 -Yitrɛ' yi -bhɛɛke' do ma, 'ke Zesu gele- wlalɛ *Zuufu mu daanfɛ' 'ɛ ɔla. 'Bhɛɛ- 'kee- mɛɛ mu daanle 'sanle -Jan 'Nrale- 'ɛ 'le. 'Duŋ- mɛɛ gbɛ -yisɛ' 'kwlanle- do -yaa mɛɛ mu 'ɛ 'plɛŋ- 'bhɛ 'fɛ 'ɛ ɔla. 7 'Toŋ daan mu 'ɛ 'pegee Farizi mu 'ɛ -o -yaa zi 'bhii- -o -la yrɛ -srɔowo' Zesu ta, 'ke 'bhɛ 'yee- mɛɛ 'ɛ 'bheela- -yitrɛ' yi 'ɛ ma. 'Bhɛla- -zɛɛle, -o -yaa -a 'klosikun zii' -a klɛza mu 'ɛ ma. 8 'Duŋ- Zesu -o 'kpeejan- mu 'ɛ dɔle, 'ke -ya pele- mɛɛ gbɛ 'kwlanle- 'ɛ ni dɔɔ: «'E 'wlen-, 'bhɛɛ- nu dula- mɔkpen'

'yrɛ ɔla -gɛ doo!» 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'yee- mɛɛ 'ɛ -ya -wlenle' 'bhɛɛ- 'kee- nule- dulalɛ -o 'kpen 'yrɛ ɔla. 9 'Bhɛɛ- 'ke Zesu -o -lɔkpale dɔɔ: «-Kɔɔa' 'toŋ 'ɛ ta, mɛɛ sɔ -za 'wlan klele- taa- -e sɔ -za 'yoo- klele- -yitrɛ' yi 'ɛ ma ɛɛ? 'Bhɛɛ- mɛɛ sɔ mɛɛ -bheele' -yitrɛ' yi 'ɛ ma, taa- mɛɛ sɔ mɛɛ dɛle- 'yee- yi 'ɛ ma ɛɛ?» 10 Zesu 'e 'yrekpa'a- -o ta frii, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- mɛɛ gbɛ 'kwlanle- 'ɛ ni dɔɔ: «'E gbɛ 'ɛ 'yisrɔn!» -Ya gbɛ 'ɛ 'yrɔnle- 'ke 'bhɛ 'lɛdɔole. 11 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'Toŋ daan mu 'ɛ 'pegee Farizi mu 'ɛ -woo zrupliile. 'Bhɛɛ- -o -yaa nu 'sɔle- -za -gloɔn 'la klele- -a ni, -woo 'eke- -lɔkpale -saan 'bhɛ 'yi.

*Zesu -yaa' -klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ makun' zii'
(Matie 10.1-4; Maki 3.13-19)*

12 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'ke Zesu gele- -a 'seriwoyɛ nɔɔ- gɔɔn do 'wiinj-. 'Bhɛɛ- -e ɔbwa -a 'seriwole ma -Waanbhaa' ni -bi 'ɛ 'kpen zi. 13 Too -klinle', 'kee- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'siile, 'ke -ya vu ta plɛ makunle -o ba, 'bhɛɛ- 'kee- 'mu klele- -yaa' *winbowo mu 'le. 14 'Woo- mɛɛ vu ta plɛ 'ɛ 'wo -le -gɛ: Simɔ 'la -e 'bhɛ 'tɔkpaapieri, 'bhɛ 'pegee 'bhɛ nɛnɛ- Andre, Zaki 'pegee Zaan, 'bhɛɛ- Filipu 'pegee Batremi. 15 Matie 'pegee Toma, 'bhɛɛ- Alife gbɛ Zaki 'pegee Simɔ 'la -o -yaa 'bhɛ sii Zeloti, 'bhɛ 'yi -le dɔɔ mɛɛ 'la zan -yaa 'bhɛ a 'klɛɛn 'ɛ -vavade 'egbenɛle. 16 'Bhɛɛ- Zaki gbɛ Zudi, 'bhɛ 'pegee Zuda Isikarioti, mɛɛ 'la zan -dawli' ɔkpa'a Zesu gbɛ ta, 'bhɛɛ- -ya -lɛnaa -a -sɔɔnnii' mu 'ɛ ni.

*Zesu -o mɛɛ mu daan 'zi -Jan 'Nrale- 'ɛ 'le 'kee- gadɛ mu bheɛ
(Matie 4.23-25)*

17 Zesu 'pegee -yaa' *klanlanɛ mu -o -gwa gɔɔn 'ɛ 'wiinj-, 'bhɛɛ- -o -nwa dulalɛ gɔɔn 'ɛ kpɛla-. -Yaa' -klanlanɛ -vin 'srɛ mu 'ɛ 'pegee -zamaa' 'saa do -yaa -o zi 'bhɛ yrɛ

'ε 'nɔɔ-. 'Woo- mɛɛ 'srɛ mu -o dayrɛ 'ε □yaa 'ebebele: -o 'ke mu -daa Zude 'klɛn 'yi, -a 'ke -daa Zeruzalɛmu, 'bhɛɛ- -a 'ke mu -daa wɛyi- 'lɛ ma -wa mu 'ε ta, Tiri 'pegee Sidɔn. 18 -O 'kpen □nwa -o 'trɔnkpalɛ Zesu 'wojan- mu 'ε □la, 'bhɛ 'pegee -o 'ke mu □nwa 'mu ma ga mu go zayi'. 'Bhɛɛ- 'zina mu 'yaa- mɛɛ 'la zan mu zi, -e 'zina mu 'ε □gbian 'bhɛ zan mu 'ε zi. 19 'Solɛya ma fanɣan- do -yaa da 'zi Zesu 'flɛ 'ε 'yi, 'bhɛɛ- 'ke gadɛ mi 'oo gadɛ mi 'la □yaa yan -a ma, 'bhɛ □yaa bhee. 'Bhɛla- -yile, -zamaa' 'ε 'kpen □yaa zi 'bhii- -o yan -a ma -o -bhee zayi'.

*-Za 'wlan 'pegee -klɔlɔɔ'
(Matie 5.1-12)*

20 Zesu 'e 'yɛkpalɛ -yaa' -klanlanɛ mu 'ε ta, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ:

«'Ka mu 'la 'ka -o 'ke 'kɔɔflɛnzɔn mu 'le, 'kaa- pɛ -yinra'!

-Amasrɔyi 'kaa pɛ -le 'ke *-'Waanbhaa' a -bhɛngbeyaa -wa 'ε 'le.

21 Gbɔn -o 'ka mu 'la dɛ 'zi -zɔn, 'kaa- pɛ -yinra'!

-Amasrɔyi 'ka nu pele -bebe 'srɔɔwɔle 'kee- pa 'ka ta.

'Bhɛɛ- 'ka mu 'la 'ka -o wisi' zii' -zɔn, 'kaa- pɛ -yinra'!

-Amasrɔyi 'ka nu 'sɔnsilɛ.»

22 «Mɛɛ mu -o 'ka mu 'la mafinyanwo zii', 'bhɛɛ- -woo -banɣo' zii' 'ka 'yi, 'ke -o 'ka -zwanwo', 'bhɛɛ- -o 'ka 'tɔsɛ zii' 'mi Bhaapɛɲ Gbe 'ε 'to 'ε -zayi', 'kaa- pɛ -yinra'! 23 'Ke -o 'bhɛ □kla 'ka ni bhla 'la ba, -ka 'ka zrukpala 'egbenɛle 'kee- kan -a -dan' ta. -Amasrɔyi, -trɔn -gbɛnɛ do -o 'ka 'magbɛn- 'zi laflɛ' yi. -O -taa mu -yrɛnkpa -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε ta 'elwale -sɔ 'bhɛɛ- gbɛɛn-.

24 'Dun- 'ka mu -naflo zan mu, 'ka ta -yrɛn!

-Amasrɔyi 'ka mu 'kaa- pɛ -za 'wlan 'ε 'srɔɔwoa- gban -gɛ.

25 'Ka mu 'la kpedɔle -o -zɔn, 'ka ta -yrɛn!

-Amasrɔyi gbɔn nu 'ka dɛlɛ! 'Ka mu 'la 'ka -o 'sɔnsi zii' -zɔn, 'ka ta -yrɛn!

-Amasrɔyi ga nu 'kpale- 'ka ta, 'bhɛɛ- 'ka wisi.

26 «'Ka ta -yrɛn! 'Ke mɔkpen' 'ka ma jan -lɛle' □woa. -Amasrɔyi -o -taa mu -yaa klɛ 'bhɛɛ- gbɛɛn- 'el- waleta bhla ma -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε ni.»

Zesu pe dɔɔ -kɔɔ 'sɔɔnnii mu -za 'sɔ -kɔɔ' ni

(Matie 5.38-48; 7.12)

27 Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ka mu 'la 'ka 'kpen -o 'ka 'trɔnkpa zii' 'mi ni -gɛ bhe, 'mi pe 'ka mu ni dɔɔ 'ka 'sɔɔnnii mu -za 'sɔ 'ka ni. -Ka -za 'wlan klɛ 'ka vɛnsi mɛɛ 'la zan mu yin 'lii 'mu ni. 28 'Ke mɛɛ 'la zan mu 'ka 'danganwoa -ka 'dumawo 'bhɛ zan mu 'ε ni.

'Bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu -o -yrɛnkpa' zii' 'ka ta, -ka 'ka 'seriwo 'mu a -za ma. 29 'Ke mɛɛ do 'e 'trɔn do -dwa, 'e 'trɔn gbɛ do 'ε 'bhɛ dɔ -a ni 'bhɛɛ- ya zɔn. 'Ke mɛɛ do 'yaa- dunɛ- tralape 'ε □sia, -a 'to 'bhɛɛ- e 'yaa- dunɛ- 'ε 'gbu 'si 'ezin-. 30 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan pe do -yɛrowa 'e ma, 'yaa 'e -gbɛdɔle 'bhɛ 'nale- ma -a ni. 'Bhɛɛ- 'ke -o pɛ do □sia 'e 'kɔɔ, 'yaa 'bhɛ pɛ 'ε -zapɛle 'bhɛ zan ma. 31 'Kaa- zi 'bhii- mɛɛ mu -za yeke- 'la klɛ 'ka mu ni 'ka mu 'bhɛɛ- yeke- za klɛ 'bhɛ zan mu 'ε ni.

32 'Ke 'ka -za sɔ mɛɛ 'la zan mu ni, 'ke 'bhɛ zan mu 'te -la -za sɔ 'ka ni, 'bhɛ -trɔn -o 'ka ma -mɛla -le ɛɛ? 'Ali- *-za 'yɔɔ- klɛ mu 'ε -za sɔ mɛɛ 'la zan mu ni, 'mu -la -za sɔ -o ni 33 'Bhɛɛ- 'ke 'ka -za 'wlan klɛ mɛɛ 'la zan mu do -kplɛn -za 'wlan klɛ 'ka ni 'te, 'bhɛ 'trɔn -o 'ka ma -mɛla -le ɛɛ? 'Ali- -za 'yɔɔ- klɛ mu 'a klɛ 'bhɛɛ- gbɛɛn-.

34 'Bhɛɛ- 'ezin-, 'ke 'kaa 'yaango- 'bhii- mɛɛ 'la zan mu nu 'sɔlɛ- 'kaa- ca 'ε gbawole 'ka ca kpa 'bhɛ zan mu -la ma, 'bhɛ ma -trɔn -o 'ka ma -mɛla -le ɛɛ? 'Ali- -za 'yɔɔ- klɛ mu ca kpa mɛɛ 'la zan mu sɔ -waa'

ca 'e gbawole 'mu -la ma. ³⁵ 'Dun-
'ka mu, 'ka 'sɔnnii mu -za 'sɔ 'ka
ni. 'Bhɛɛ- 'ka -za 'wlan klɛ -o ni.
-Ka ca 'kpa mɛɛ mu ma, 'bhɛɛ- 'ka
zru laa bole a ni. 'Ka nu -trɔn
-gbɛɛ do -srɔowole, 'bhɛɛ- 'ka nu
klɛlɛ laanima -Waanbhaa' -nɛ mu
le. -Amasrɔyi -yoo 'ewlanle mɛɛ
kloo 'pegee mɛɛ yienle mu ma.
³⁶ Mɛɛ -yrenkla' 'ka ma, 'bhii- mɛɛ
-yrenkla' 'ka Dɛ -Waanbhaa' ma
gɔnɛ- 'la gbɛɛn-»

'Eke- 'tɔ 'yɔɔ- 'pele- laa lele
(Matie 7.1-5)

³⁷ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ka 'laa
'eke- 'tɔpele, 'kooko- waa 'ka mu
'tɔpe 'ezin-. 'Ka 'laa 'lale- 'eke-
ta, 'kooko- waa nu -lale' 'ka mu
ta 'ezin-. -Ka 'eke- -sroma 'yan,
'bhɛɛ- -Waanbhaa' nu 'kaa -sroma
'yanle-. ³⁸ -Ka 'ka -vin mu gba pɛ
ba, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' nu 'ka mu
gbale pɛ ba 'ezin-. 'Ka pɛ yeke-
'la ɲnaa mɛɛ mu ni, -Waanbhaa'
nu 'bhɛɛ- yeke- pɛ 'ɛ 'nale- 'ka ni.
-Yoo 'bhii- 'kee- mɛɛ gba pɛ ba
'ebebele, 'e 'bhɛ pɛ 'ɛ kla pɛdanpɛ
do 'yi, 'bhɛɛ- 'e 'bhɛ pa. 'Bhɛɛ-
'ya tagbaan 'fɔ 'kee- ge 'tenle- 'yee-
pɛdanpɛ 'ɛ 'pale- ma, 'bhɛɛ- 'yee-
pɛ 'ɛ 'ke klalaa'. 'Bhɛ klɛgbeya do
'ɛ 'yi bhɛ, 'kaa- pɛ nagbeya 'ɛ mɛɛ
mu ni, -Waanbhaa' nu 'bhɛɛ- wlata
pɛ nale 'ka mu ni 'ezin-»

³⁹ 'Bhɛ blaana, 'ke Zesu -gɔɔn do
bɔle- -o ni 'ezin- dɔɔ: «-Yrɛ wi mi
do laa sɔ -a -vindo' mi -yrɛ wi mi
do -lɛdɔle, 'kebhlaale -o mɛɛ plɛ
nu baale -gluu do 'yi. ⁴⁰ -Laklu
'nɛ do -yi 'laa ya -a daan mi 'ɛ ni.
'Dun- 'ke -laklu 'nɛ 'la 'bhɛ 'sɛwɛ
-daanna 'elrele, -e nu klɛlɛ 'bhii-
-a daan mi 'ɛ gbɛɛn-. ⁴¹ -Mɛle ɲkla
-gaa 'klenɛ do 'la -yoo 'e nɛɛnɛ- 'ɛ
-yrɛ ba, 'e 'bhɛɛ- ye, 'bhɛɛ- 'dun-
'yaa- sɔ 'e 'gbu 'yrɛ ba -yrikpu' 'ɛ
'yele ɛɛ? ⁴² 'E sɔ a pele- 'nale- 'e
nɛɛnɛ- 'ɛ ni dɔɔ: «'N nɛɛnɛ-, dula-
doo, 'mi 'e 'yrɛ ba -gaa 'klelenɛ go.»
'Dun- 'bhɛ 'waati 'ɛ ba 'ke -yrikpu'
do -o 'bhi 'gbu -yrɛ 'ɛ ba, 'bhɛɛ-

'yaa 'bhɛ ye ɛɛ? Mɛɛ -yrekɔɔza klɛ
mi, 'e 'gbu 'yrɛ ba -yrikpu' 'ɛ go
'elwale 'pe, 'bhɛɛ- 'kee- yrɛ ma ɲya
'waati 'la ba, 'e nu 'solɛ- 'e nɛɛnɛ-
'ɛ 'yrɛ ba -gaa 'klenɛ 'ɛ gole-»

-Yri diinj 'pegee -a bhaa
(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «-Yri diinj
-lrele' laa bhaa -yɔɔ klɛ, 'bhɛɛ- -yri
diinj -yɔɔ' laa bhaa -lrele' klɛ. ⁴⁴ -O
-yri diinj mu 'kpen dɔ -o bhaa mu
-la ma. Waa figi bhaa kan -zulɛɛ
diinj 'yi. 'Bhɛɛ- waa -dɔɔɔ bhaa
kan daanlɛɛ diinj 'yi. ⁴⁵ Mɛɛ zru
-lrele' -za 'wlan -la klɛ 'bhii- -za
'wlan yeke- 'la -yoo -a zru 'ɛ 'yi;
'dun- mɛɛ zru -yɔɔ' -za 'yɔɔ- -la
klɛ 'bhii- -za 'yɔɔ- yeke- 'la -yoo
-a zru 'ɛ 'yi. -Amasrɔyi -za yeke-
'la -yoo bhaaplen 'kpee, -e 'bhɛɛ-
wlata -janwo'»

'Fɛ plɛ ma -gɔɔn
(Matie 7.24-27)

⁴⁶ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «-Mɛle -kla
'bhɛɛ- 'ka 'mi sii dɔɔ: Mɛɛzan,
Mɛɛzan, 'bhɛɛ- 'ka 'laa 'mi zru
maza klɛ ɛɛ? ⁴⁷ 'Ke mɛɛ 'la
zan -nwa 'mi ba, 'bhɛɛ- 'ke -ya
'trɔnkpa- 'mi 'wojan- mu 'ɛ ɲla,
'bhɛɛ- 'kee- 'taawoa ɲ -o ta, -o sɔ
'bhɛ zan 'ɛ 'kpale pɛ 'la ma, 'ɲ
'yoo- zan 'bhɛ zɔnle 'ka ni. ⁴⁸ 'Bhɛ
zan -o 'bhii- mɛɛ do 'la -e 'fɛ do
dɔle- saan. -E 'fɛ gaan bɔ -gluu 'ɛ
ɲkaan 'egbɔɔnle, 'bhɛɛ- -e 'fɛ gaan
'ɛ ɲbwa vlɛ -saa do ta. La banle
blaana 'ke tɔ 'ɛ 'pale, 'bhɛɛ- -yi 'pɔɔ
'ɛ ɲnwa 'pale- 'fɛgwle- ma, 'dun-
yaa 'solɛ- -a bɛɛnle-. -Amasrɔyi 'fɛ
'ɛ dɔle- -yaa 'elrele. ⁴⁹ 'Dun- 'ke
mɛɛ 'la zan 'e 'trɔnkpa- 'mi a -jan
mu 'ɛ ɲla, 'bhɛɛ- 'ke yaa 'taawole
-o ta, 'bhɛ zan 'ɛ 'pwele -o 'ke mɛɛ
do 'la 'kee- -yaa' 'fɛ 'ɛ -dwa 'trɛ
kpataakpa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- yaa gaan
bɔ -gluu 'kanle- -a -la. La do banle
blaana, 'ke tɔ 'ɛ 'pale, 'bhɛɛ- 'ke -yi
'pɔɔ 'ɛ 'nule 'pale- 'yee- 'fɛgwle- 'ɛ
ma. 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'kee- 'klaale
'bhɛɛ- 'fɛ 'ɛ 'kpen ɲwia 'fenfen.»

7

Zesu Rome mu a -srwase' -kunlii do a yewone do -bheela (Matie 8.5-13; Zaan 4.46-54)

¹ Zesu 'yanle- 'bhe -jan mu 'e 'wolele mee mu 'e ni, 'ke 'yee- 'pegee -yaa' -klanlane mu 'e -o gele- Kapenomu -wa 'e ta. ² Rome mu a -srwase' -kunlii do -yaa 'bhe -wa 'e ta, 'bhe- ga -gbene do -yaa 'bhe a 'fe 'e □la yewone mu 'e do ma. -A -za -yaa so -a zan ni 'egloole. 'Bhe -e 'yaa- zan gale, ³ 'Bhe 'yi 'te, 'yee -srwase' -kunlii 'e -ya 'malawoa 'kaa Zesu □nwa, 'kee- Zuufu mu a 'gwlaan- gbalaan mu 'e 'ke 'winbole Zesu 'siyre- noo- 'kaa 'bhe 'nu -yaa' yewone 'e 'bhee-. ⁴ 'Bhe 'gwlaan- gbalaan mu 'e gele 'tenle- Zesu ma, 'ke -o 'bhe -sromabole doo: «'E 'zoole, 'yaa 'e -banjole bhole ma mee 'lee- ba. ⁵ -Amasroyi, -kooa' 'kleen 'e 'yi mu 'e -za so a ni 'egbenele. 'Bhe- 'yele- 'o daanfē' 'e -dwa.» ⁶⁻⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu dole- gele -la 'yee- -srwase' mi 'e ba -le ma. -E bhole -yaa' 'fe 'e -din 'waati 'la ba, 'bhe- 'yee- -srwase' -kunlii 'e -ya bhegwlen mu 'ke mu winbwa- Zesu ta 'kaa -wa pe 'bhe ni doo: «Meezan, 'yaa 'e 'gbu 'trebhole. 'Naa -o 'ke mee wlan 'le, -ayile 'mi 'gbu 'laa gele 'e ta ye; 'bhela- yile 'yaa so nule- 'mi ba -le ma. 'Duj- jango' do 'kpo 'wo, 'bhe- 'an yewone 'e nu -bheele'. ⁸ 'Mi 'gbu -kunlii -o, 'bhe- 'mi 'gbu -o 'ke -srwase' 'le mu -kunlii 'le 'ezin-. 'Mi so -a do winbole, 'bhe- 'bhe ge; 'bhe- 'mi so -a -bheke' do 'siile, 'bhe- 'bhe nu. 'Ezin- 'ke 'mi 'a □pia 'an pe yewone 'e -za 'la 'bhe kle, 'bhe 'bhe- kle.» ⁹ Zesu 'yee- -srwase' mu a -kunlii 'e 'liijan- 'e 'male-, 'ke -a zrukpaale 'gbu 'egbenele. -Ayile 'ke -ya -leklale -a zi -zamaa' 'e ta, 'bhe- 'ke -ya pele- -o ni doo: «-A 'san 'ke 'n -jan 'nrale- 'e 'wole- zisan, 'naa

'bhe 'yansi mee -gloon yele -lido' 'ke 'bhe 'bhe kpa 'mi 'yi 'egbenele 'bhii- mee 'lee- gbene- Izraeli 'kleen 'e 'yi -ge.» ¹⁰ 'Bhe blaani, 'ke 'yee- -srwase' -kunlii 'e yaa winbowo mu 'e 'niinale -a ta -yaa' 'fe 'e 'le ma. 'Bhe- 'ke -o bhole -yaa' yewone 'e 'bheele- ta.

Zesu glaanle do gbe 'e -bwela gale ba

¹¹ 'Bhe blaani, 'ke Zesu gele- -wa do ta, -o -yaa 'bhe -wa 'e sii Naini. -Yaa' -klanlane mu 'e 'pegee -za- maa' 'saa do -ja -a zi 'bhe -wa 'e ta. ¹² -E □bhwa bhla 'la ba 'bhe -wa 'e -din, 'ke -o -lepale gbaa bin mu 'ke mu 'le, 'mu 'yaa- ge 'zi glaanle do -la -ne 'gwlaan- bhedo 'kpo 'e binle. -Ayile, -wa 'e ta mee 'sre do □nwa 'yee- le -ne 'e zi -a gbe 'e binyre noo-. ¹³ Meezan Zesu 'a ye, 'ke -a -yrenklale 'bhe ma, -ayile 'ke 'yee- Zesu 'a pele- -a ni doo: «'Yaa wisile!» ¹⁴ 'Bhe- 'ke -ya mabeenle gbaa 'e -din, 'bhe- 'kee- 'kunle -a 'kpa 'kesu 'e ma. 'Bhe klele 'te, 'ke gbaa bina- mu 'e -o dulale. 'Bhe- 'ke Zesu 'a 'pele gbaa 'e 'a ni doo: «-Zwanne, 'e 'wlen-!» ¹⁵ 'Bhe yre do 'e □noo bhe, 'yee- -ne -zwanne 'la -gaa bi bhe, -e -bwela, 'bhe- -e -wlenle', 'kee- -janwole 'sanle. 'Bhe blaani, 'ke Zesu 'a 'nale -a nee ni. ¹⁶ 'Bhe klele 'te, mee mu 'la 'yaa- 'bhe yre 'e □noo ye, -gbalaan □klaa 'mu 'kpen 'yi, 'bhe- 'ke -o -Waanbhaa' 'tobhole doo: «-Waanbhaa' -lala' janwo mi -gbene do -nwa -koo' 'plen-, 'bhe- -Waanbhaa' -nwa -yaa' mee mu 'e taglinle!» ¹⁷ -Ayile 'ke Zude 'kleen 'e 'yi mu 'e kpen 'pegee -a -din mu 'e -o 'kpen Zesu kleza 'e 'male.

Mee Wiinfe' Mi Zaan -yaa' -klanlane ple winbwa- Zesu ba (Matie 11.2-19)

¹⁸ Zesu -za mu 'la □kla, 'yee- Zaan a -klanlane mu 'e 'mu 'bhe mu 'kpen 'yigonna -a ni. ¹⁹ Zaan 'bhe 'male-, 'kee- -yaa' -klanlane

ple 'siile, 'ke -yoo winbole Mæezan Zesu ba. -E pe -o ni -o ge Zesu 'lrokpa dɔɔ: «-O mæɛ 'la 'nuza- =pia, 'bhi -le 'bhe zan 'ε 'le, taa- 'woo 'yrikpa mæɛ -bhæeke' 'nule- ta εε?» ²⁰ -O bhole Zesu -din, 'ke -wa pele- 'bhe ni dɔɔ: «Mæɛ Wiinjfe' Mi Zaan 'o 'winbwa- 'e 'lrokpa yre nɔɔ- dɔɔ: -O mæɛ 'la 'nuza- =pia 'bhi -le 'bhe zan 'ε 'le taa- mæɛ -bhæeke' -o zan 'bhi blaen εε?» ²¹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke Zesu mæɛ -bebe ma ga mu gole-, -e 'zina mu -gbian mæɛ -bebe zi, 'bhæɛ- -e -yre 'wi mu -yre 'liiploola. ²² 'Bhe blaen, 'ke -ya pele- Mæɛ Wiinjfe' Mi Zaan a winbowo mu 'ε ni dɔɔ: «'Ka -za mu 'la kleyre -ya 'η 'kɔɔ, 'bhæɛ- 'ka -jan mu 'la □maa, -ka ge 'mu 'kpen 'yigɔɔn- Zaan ni. -Kaa pe -a ni dɔɔ: -yre 'wi mu -o yre ma ye 'zi, -flugba mu -o 'taawo zii', -kpaandɛ' mu ma -kpaan -o go 'zi, 'trɔn 'wi mu -o -jan 'ma zii', 'bhæɛ- gbaa mu -o bwe 'zi gale ba. 'Ezin- -kaa pe -a ni dɔɔ 'kaa 'η 'yoo- -Jan 'Nrale 'ε 'wo zii' -yrenbho' dɛ mu ni. ²³ 'Ke mæɛ 'la zan laa 'ploole- 'mi a pɛ zi 'ε ma, 'bhe zan a pɛ -yinra'.»

Zesu -o Mæɛ Wiinjfe' Mi Zaan ba janwo 'zi

²⁴ Zaan a *winbowo mu 'ε gele blaen, 'ke Zesu -zamaa' 'ε 'lrokpale 'sanle 'yee- Zaan ba zayi' dɔɔ: «'Ka -ja -mela -glinle' -kpe 'ε ta. -Ploo -yaa togo 'la bɛɛn 'zi 'bhe -le 'kele- εε? ²⁵ 'Bhæɛ- 'ka -ja mæɛ 'la -glinle' -kpe 'ε ta, 'ka dune- 'lrele- -ya -a ta εε? Mæɛ 'la zan mu dune- 'lrele- mu kla 'mu ta, 'bhæɛ- 'ke pɛ -lrele' -bebe -o 'mu -kɔɔ, 'bhe zan mu 'ε -woo -bhlenjge mu -la 'fɛ mu □la. ²⁶ 'Ka -ja 'duj- -dela -glinle' -kpe 'ε ta εε? 'Ka -Waanbhaa' *-'lɛla' janwo mi do -la □ya εε? Wlan 'gbu 'ε ni, -yoo 'ke 'bhe do 'le, 'bhæɛ- 'duj- -a gbalaan -yiya' -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do ni. ²⁷ -Amasɔyi Zaan -le 'ke -Waanbhaa' mæɛ 'la zan a -janwoa -yaa' 'Sewɛ 'ε 'yi

dɔɔ: «'E 'yrekpa -ge dɔɔ, 'mi 'e 'lɛɛ -toorodɔ mi do winbwa-. 'Bhe nu 'e 'lɛɛ zibhe 'ε magaanle.»

²⁸ 'Bhæɛ- Zesu pe -o 'ezin- dɔɔ: «-A 'san 'ke -Waanbhaa' 'drun- yan kle, 'bhe 'yansi mæɛ laa yale -lido', 'ke 'bhe gbalaan -yiya' Zaan ni. 'Duj- *-Waanbhaa' a -bh- lengbeya -wa 'ε ta mæɛ 'fientrɔnne 'ε bhe gbalaan 'yiya- 'yee- Zaan 'gbu ni. ²⁹ Mæɛ mu 'ε 'kpen 'pegee 'nisrakun mu 'ε -o -yaa -o 'trɔn 'kpa zii' Zaan ni. -O 'kpen 'a 'yaangwa- 'bhii- -Waanbhaa' -ledɔle -o, 'bhela- -yile -o -dwa -a -la 'ke Zaan -o wiinjfe -yi ba ba. ³⁰ 'Duj- Farizi mu 'ε 'pegee 'Tonj daan mu waa dɔle -a -la 'ke Zaan -o wiinjfe -yi ba, 'bhe ya 'ε 'yi, waa -Waanbhaa' -ledɔle -a ma.»

³¹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Nj so 'saanige mu -o danle- mela ma εε? 'Bhæɛ- -o 'pwele- -o 'ke -de 'gbu -la -le εε? ³² 'Saanige mu 'ε -woo 'bhii- -ne mu 'la 'yaale- -o -zabla' -kpan do ta, 'bhæɛ- -o 'ke mu -o -a 'pe 'zi -o -vin mu 'ε ni dɔɔ: «'O 'srokpa -gofɛn' mu □pian 'ka ni, 'bhæɛ- 'ka 'laa 'srotanle. 'O wisi' 'sro mu -kpa 'ka ni, 'bhæɛ- 'ka 'laa wisile!» ³³ 'Bhe ya 'ε 'yi, Mæɛ Wiinjfe' Mi Zaan □nwa, yaa -yaa pele, 'bhæɛ- yaa -yaa -dɔɔ mi, 'bhæɛ- 'ka pe dɔɔ 'zina mu -o -a zi. ³⁴ 'Bhæɛ- Bhaaplɛj Gbe 'ε □nwa, 'bhe pebhle, 'bhæɛ- 'bhe -wɛɛn mi. 'Bhæɛ- 'ka pe 'bhe ma dɔɔ: -ka 'ka 'yrekpa 'a ta, mæɛ 'lɛɛ- -a bole -o pebhlele 'pegee -wɛɛn -la mile ma. 'Bhæɛ- -a bhɛgwɛn mu -o 'ke 'nisrakun mu 'pegee mæɛ 'joo 'yɔɔ- -bhæeke' mu -la -le! ³⁵ 'Duj- mæɛ 'la zan mu 'kpen -o -kpa -Waanbhaa' a -zadɔleya 'ε 'yi, 'bhæɛ- -wa □ya 'bhii- -a -ledɔle -o, 'bhe zan mu 'kpen -dwa -a -la.»

Zesu -o Farizi mi Simɔ ba 'fɛ 'ε □la

³⁶ Farizi mi do pebhle □kla, 'bhæɛ- -e Zesu 'siila- 'bhe pebhle 'ε ma -a ba -le ma. Zesu 'bhole-

'bhe ɲɔɔ, 'kee-gele-yaale pebble tabali 'e zi. ³⁷ 'Bhe-wa 'e ta le do 'joo 'yaa-'eyɔɔle. -Ya 'mala-woa 'kaa Zesu -o pele 'zi Farizi mi 'e -yaa' 'fe 'e ɲla, 'kee-nule-ke alibatri buteli 'plɛɛle-do 'le, 'bhe 'pale-ya 'ke-lasiklɔɔ-gblɛn 'nrɛle-do 'le. ³⁸ 'Yee-le 'e ɲnwa dulɛ Zesu-zan, 'bhɛɛ-kee-'yaale 'bhe gaan ma. 'Kee-wisile 'ke-ya-yrɛyi' 'klale Zesu gaan ma. 'Bhe blaani 'ke-ya-yrɛyi' mu 'e gole-Zesu gaan ma -a winle mu 'e 'le, 'bhɛɛ-ke-ya gbe kan Zesu gaan mu 'e ma yretete. ³⁹ 'Bhe klele 'te, Farizi mi 'la Zesu 'siila-pele 'e ma, 'bhe 'yɛkpale -a ma, 'ke 'bhe 'a pele- 'bhe 'kpee dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'lɛɛ-yoo 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi kpataakpa 'gbu 'le bhe, le -gloɔn 'la 'kun zii' -a ma bhe, -e -yaa nu 'bhe 'yaangole. -E -yaa nu -a dɔɛ 'bhii- le 'joo 'yoo-do -le 'kele-» ⁴⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'yee- Farizi mi Simɔ ni dɔɔ: «'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'ɲ -jan do wo 'e ni.» Simɔ pe -a ni dɔɔ: «'N Zan, -a wo!» ⁴¹ Zesu pe -a ni dɔɔ: «Mɛɛ do -a ca -yaa mɛɛ ple ma. Denie -gɔli' 'tanɓha -kɛmɛ 'soo ca -yaa -a do ma, 'bhɛɛ-denie -gɔli' 'tanɓha mia ple bhe vu ca -yaa -a -bhɛɛke' do 'e ma. ⁴² -O mɛɛ ple 'e 'kedo- 'kpɔ 'laa -yaa sɔ -yaa ca mu 'e gbawole. -Ayile 'ke -ya pele- -o ni 'kaa -ya niigwa- -waa- ca mu 'e 'yi. 'Bhe ya 'e 'yi, 'woo- mɛɛ ple 'e ba -a -za nu 'solɛ- -o -de 'gbu -la ni 'egbenele ɛɛ?» ⁴³ Simɔ pe -a ni dɔɔ: «-Yaa' ca -gbɛnɛ -yaa mɛɛ 'la zan ma -a -za nu 'solɛ- 'bhɛɛ- ni 'egbenele.» 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'E -jan 'e ɲwoa 'elrele.»

⁴⁴ 'Bhe blaani 'ke, Zesu 'e 'yɛkpale 'yee- le 'e ta, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- Simɔ ni dɔɔ: «Le 'lɛɛ-glin 'pe doo. 'N ɲnwa 'e ba 'fe 'e ɲla, 'bhɛɛ- 'yaa -yi 'nale- 'mi ni 'ɲ gaan mu mafɛ' pɛ 'le. 'Dun- le 'lɛɛ- 'bhe -o mafia- 'ke -a -yrɛyi' mu 'e 'le, 'bhɛɛ- yoo magwa- 'ke -a winle

mu 'e 'le. ⁴⁵ 'N ɲnwa 'e ba, 'bhɛɛ- 'yaa 'ɲ -tuubɔɛ. 'Dun- -a 'san 'ke 'ɲ wla 'yaa- 'fe 'e ɲla, le 'lɛɛ- -a bole -o -a gbe 'kanle- ma 'ɲ gaan 'e ma. ⁴⁶ 'Yaa 'ɲ 'wiin- 'srolɛ- 'ke -yrɔn 'le, 'dun- 'yee- 'ɲ gaan masrola 'ke -lasiklɔɔ 'le. ⁴⁷ 'Bhɛla- -yile, 'mi pe 'e ni dɔɔ 'mi -za 'la ɲswa -a ni 'egbenele, -ayile -Waanbhaa' -yaa -za 'yoo- mu 'e 'sroma- -yaan. 'Dun- -Waanbhaa' mɛɛ 'la a -sroma yan -za 'yoo- 'fiɛntrɔnne 'yi, -a -za nu 'solɛ- 'bhe zan ni 'bhɛɛ- yɛkɛ- gbɛɛn-» ⁴⁸ 'Bhe blaani, 'ke Zesu 'a 'pele le 'e ni dɔɔ: «-Waanbhaa' 'yaa -za 'yoo- mu 'e -sroma -yaan.» ⁴⁹ 'Bhe klele 'te, mɛɛ 'la zan mu 'pegee Zesu 'yaa- pele 'zi 'eke- zi 'mu pe 'mu 'kpee dɔɔ: «Mɛɛ -gloɔn 'e -dele mɛɛ 'lɛɛ- 'le, 'bhɛɛ- -e sɔ mɛɛ mu a -za 'yoo- mu -sroma 'yanle ɛɛ?» ⁵⁰ 'Bhe- 'dun-, Zesu 'pe le 'e ni dɔɔ: «Ge 'e ba -le ma 'e yilablawolele, -amasroyi 'yee 'kpalawoa 'mi 'yi 'e -gwa -za 'yi.»

8

Le mu 'la 'yaa-Zesu 'mado- -yaa' 'taa mu 'e ta

¹ 'Bhe blaani, 'ke Zesu 'kaanle- 'sanle -wa -gbɛnɛ mu 'pegee -wa 'fiɛntrɔnne mu 'e ta. 'E -yaa -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya ma -jan 'nrɛle- 'e 'wo zii' 'bhe -wa mu 'e ta. -Yaa- -klanlanɛ vu ta ple 'e 'yaa- zi 'bhe yrɛ mu 'e ɲɔɔ. ² Zesu 'zina mu ɲgbian le mu 'la zi, 'bhe 'pegee -e le mu 'la 'bheela-, 'mu -le -yaa zi. 'Woo- le mu 'e 'wo -la 'to -le -gɛ: Mari 'la -o -yaa 'bhe sii Magidala Mari, Zesu 'zina 'srwaple- -gbian 'bhe -la zi. ³ 'Bhe 'pegee Suza 'na Zaani: 'yee- Suza -yaa 'ke -bhleɲgbe Erɔdi a 'fe 'e ɲla yewonɛ mu -lɛɛ mi 'le; 'bhɛɛ- Suzani 'pegee le -bhɛɛke' -bebe. 'Woo- le mu 'e -o -yaa bhɔ Zesu 'pegee 'bhe a -klanlanɛ mu 'e ba -o 'kɔɔpɛ- mu 'e 'le.

Pebhe bo mi ma-goon
(Matie 13.1-9; Maki 4.1-9)

⁴ -Wa mu 'e 'kpen ta mee mu 'yaa-zan Zesu ba. 'Bhela-yile 'ke -zamaa' 'sre do 'klale 'eke-ba -a zi. 'BhEE- 'kee-goon 'lee- 'bhe bole-o ni doo: ⁵ «-Yrekpaa' do, mee do -ja pebhe boyre noo. -E -yaa pebhe mu 'e 'wian zii' bhla 'la ba -yaa' gbabhe 'e ta, pebhe mu 'e 'ledo- 'klalaa- zibhe 'e 'lezi-, 'bhEE- mee mu 'taawoa' mu ta, 'bhEE- maanne- mu 'mu -bhla. ⁶ Pebhe mu 'e 'ledo- 'klalaa' vle gloglo mu 'e 'yi. -O bhole -gun blaale- 'ke -o gale-, -amasroyi -o 'sene mu 'e waa 'sole- 'tenle 'tre -doo ma. ⁷ 'BhEE- pebhe mu 'e 'ledo- 'klalaa' lere mu 'yi. 'BhEE- -o 'pegee lere mu 'e 'bholaowa 'eke-zi, 'bhe mu -o -dewoa. ⁸ 'BhEE- 'ezin-, pebhe mu 'e 'ledo- 'klalaa' 'tre ti 'yi. -O bholaowa 'ke -woo -bhaale' 'elrele. -Ayile 'ke -o 'kpen -o bhaa klele- kemε do do.» 'BhEE- Zesu pe 'ezin- doo: «'Ke 'tron -o mee 'la zan ngblo ma 'bhe -jan 'lee- 'yimal.»

Zesu -o -goon mu bo 'zi win 'e -dela ma ee?

(Matie 13.10-23; Maki 4.10-12)

⁹ 'Bhe blaana, 'ke Zesu a -klanjane mu 'e -wa pele- -a ni 'kaa -e 'bhe -goon 'e 'yipe -o ni. ¹⁰ Zesu pe -o ni doo: «'Ka mu -swa -Waanbhaa' a -bhlengebeya gaanyiza mu 'e dole-. 'Dun- -o mee -vin mu 'e 'mu a pe 'e kle -goon mu -la bolele; 'kooko- 'ke -woo -yrekpaa -o ta waa so -o ye-ye-, 'bhEE- 'ke -woo 'tronkpaa- -o -la, waa so -o -yimale.»

Zesu -o pebhe bo mi 'e ma-goon 'e 'yipe zii'

(Matie 13.18-23; Maki 4.13-20)

¹¹ Zesu pe -yaa' -klanjane mu 'e ni doo: «Pebhe bo mi 'e ma -goon 'e 'yi -le -ge: -Waanbhaa' -jan 'e 'bhe -le 'ke pebhe mu 'e 'le. ¹² MEE 'ke mu -o 'bhii- pebhe mu 'la 'klalaa zibhe 'e 'lezi-. 'Ke -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'ma, -Setran- nu blaale- 'bhe -jan 'e gole

-o 'kpee, 'kooko- waa so -o 'kpale -Waanbhaa' 'yi, 'bhEE- 'bhe -o go -za 'yi. ¹³ MEE 'ke mu -o 'bhii- pebhe mu 'la 'klalaa vle gloglo mu 'e 'yi. 'Ke -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'ma, -wa -za kle -o zrukpaale ta. 'Dun- waa to 'ke 'yee- -jan 'e -ya 'sene gbaanyre -sroowo -o 'kpee 'e 'yi, 'bhEE- -woo kpa a -yi 'waati sa ba. -Amasroyi 'ke -o -yrenbhlele -saan bhla 'la ba -o plo- -o 'kpale- ma -a -yi. ¹⁴ MEE 'ke mu -o 'bhii- pebhe mu 'la 'klalaa lere mu 'e 'yi. 'Ke -o -Waanbhaa' -jan 'e 'ma, -wa -dewo' 'ke -o zru ba 'ngami mu 'e 'le, 'bhe 'pegee -naflo maza mu -lro mu 'pegee 'tre ta pe mu -lro mu 'e 'le. 'Bhe -za mu 'e 'koo, -o -yre ba laa so 'kanle -Waanbhaa' a pe zi 'e ta. ¹⁵ MEE 'ke mu -o 'bhii- pebhe mu 'la 'klalaa 'tre ti -yi. 'Ke -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'ma, -wa kpa 'elrele -o 'kpee, 'bhEE- -o blole bo -a ma. -Ayile -o 'bhe 'wlata- -za -lrele' mu kle.»

-Lanbha ma -goon
(Maki 4.21-25)

¹⁶ Zesu pe -o ni doo: «'Ke 'ka -lanbha do 'bhia 'ka so 'gbonjbo do bhulale -a ta taa- 'ka so -a dulale yilape do -la 'la ee? 'N' bhe, 'kaa dun- -lanbha dunyre 'e 'bhe 'nnoo 'fegwle- 'e ma, 'kooko- 'ke mee 'la zan mu -o wlale- 'fe 'e 'la -e so 'mu 'lee 'kanle, 'bhEE- 'mu so yre ma ye-ye-. ¹⁷ 'Bhela- -yile, pe 'oo pe 'la magaanle -o, 'bhe ta nu 'pwele- kpataakpa, 'bhEE- -dawli' maza mu 'e 'kpen ta nu 'pwele- mokpen' 'yre ma, 'bhEE- -woo do kpataakpa. ¹⁸ 'Bhela -yile, 'ka 'ka 'tronkpa 'n' 'wojan- mu 'e 'la gone- 'la gbEEn- bhe, -ka 'ka 'yrekpa 'elrele 'ka 'gbu 'tronkapgbeya 'e ba. -Amasroyi 'ke pe -o mee 'la zan 'koo -o nu -a 'koope- 'e baan' 'kpale-. 'Dun- pe 'kedo- 'kpo 'laa -o mee 'la zan 'koo, -a yri -o pe sane- 'la ta -a 'koo, -o nu 'bhEE- 'kunle- 'a 'koo.»

-De mu 'gbu -le Zesu nɛɛ 'pegee -a nɛɛnɛ- 'gwlaan- -zeze mu 'gbu 'e 'le ɛɛ?

(Matie 12.46-50; Maki 3.31-35)

19 Zesu nɛɛ 'pegee -a nɛɛnɛ- 'gwlaan- mu 'ɛ ɲnwa -a ba, 'duɲ- -zamaa' 'srɛ 'ɛ 'koo, waa -yaa so gele- 'tenle- -a ma. 20 'Bhɛ 'yi, 'ke mɛɛ mu 'ɛ -wa pele- Zesu ni doo: «'E nɛɛ 'pegee 'e nɛɛnɛ- 'gwlaan- mu 'ɛ -wa zi 'bhii- -o -janwo' 'e ni, 'bhɛɛ- -o dulale -o 'pɛɛlii.» 21 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni 'kaa: «Mɛɛ mu 'la zan mu -o 'trɔnkpa- -Waanbhaa' wojan 'ɛ ɲla, 'bhɛɛ- 'ke -wa -yizakɛ, 'bhɛ zan mu -le 'ɲ nɛɛ 'pegee 'ɲ nɛɛnɛ- 'gwlaan- mu 'le.»

Zesu -ploo -gbɛnɛ do makpala
(Matie 8.23-27; Maki 4.35-41)

22 -Yɛrkpa'a' do, Zesu 'pegee -yaa' *-klanlanɛ mu 'ɛ -saan -yitakon do 'yi, 'bhɛɛ- -e pe -o ni doo: «-Koo' -draa 'ɛ takan', 'bhɛɛ- -koo' ge -a 'yrɛ gbɛ do 'ɛ ta laale.» 23 -O -yaa -yi 'ɛ takan' zii' bhla 'la ba 'ke yi 'kpale- Zesu 'yrɛ ta, 'bhɛɛ- 'kee- yidɛle. 'Bhɛ yrɛ do 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke -ploo -gbɛnɛ do 'kanle 'sanle -draa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'ke -yi 'poo 'ɛ 'klale- 'sanle -o zi -yitakon 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -za 'yoo- -yaa zan 'tenle- -o ma. 24 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo mabɛɛnle -a -din, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni doo: «'O Zan, 'o Zan, 'woo- zan gale.»

-Ayile, 'ke Zesu bwele-, 'bhɛɛ- 'kee- 'pɛɛnle -ploo 'ɛ 'pegee -yi' 'poo mu 'ɛ ta, 'ke -o makpaale, 'bhɛɛ- 'ke -yi 'ɛ 'yrɛ ta dole- 'sese. 25 'Bhɛ blaana, 'ke Zesu 'a pele -o ni 'kaa: «-Mela ma 'ka 'laa 'ka kpa 'mi 'yi ɛɛ?» -Gblaana ɲklaa -o -yi, 'bhɛ 'pegee -o 'kpeɛɛnia -o ma. 'Bhɛla- -yile, 'ke -woo 'eke- -lɔɔkpale doo: «Mɛɛ -glɔɔn 'ɛ -dele mɛɛ 'lɛɛ- 'le ɛɛ? -E so -janwole -ploo 'pegee -yi mu ni, 'Bhɛɛ- 'mu 'a 'weli- ma!»

Zesu 'zina ɲgbian mɛɛ do zi
(Matie 8.28-34; Maki 5.1-20)

26 'Bhɛ blaana, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -o 'kanle -draa 'yrɛ gbɛ do 'ɛ ta -yitakon 'ɛ 'yi, Gadara mu a 'klɛɛn 'ɛ 'yi. 'Bhɛ 'klɛɛn 'ɛ 'pegee Galile 'klɛɛn 'ɛ 'leklale -yaa 'eke- ta. 27 Zesu zinale -yitakon 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -e nule 'tre ma 'ke 'bhɛ -wa 'ɛ ta mɛɛ do nule- -a 'lepale. 'Zina 'yaa- 'bhɛ mɛɛ 'ɛ zi, 'bhɛɛ- 'bhɛ ɲnɔɔ ɲmwa gban 'ke -a taflen- baale -o. 'Bhɛɛ- yaa -yaa yi 'fa ɲla, 'fo mɛɛ bu mu 'ɛ ta. 28 -E Zesu 'yele-, 'kee- -gbɛkanle 'egloole, 'kee- baale' 'bhɛ gaana ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- 'egloole doo: «Laanima -Waanbhaa' Gbe Zesu, ɲya zi 'bhii- 'e -mela kle 'ɲ ni ɛɛ? 'E 'zoole- 'yaa -yrɛnkpaɛ 'ɲ ta.» 29 -E -sromabwa Zesu ni 'bhɛɛ- gbɛɛn-, -amasɔyi Zesu 'yaa- pe 'zi 'zina 'la 'yaa- -a zi 'bhɛ ni doo 'bhɛ go -a zi. 'Bhɛ boyrɛ ɲmwa gban bi -a zi. -O -yaa -a gaana mu 'ɛ 'pegee -a gbɛ mu tabo kpeɛ- mu 'le. 'Duɲ- 'waati 'oo 'waati, -e -yaa 'bhɛ kpeɛ- mu 'ɛ takan, 'bhɛɛ- 'zina mu 'ɛ -wa winblin -bɔn ta. 30 Zesu 'yee- mɛɛ 'ɛ 'lɔɔkpaa- doo: «-Woo' 'ɛ sii 'nale- -a ma ɛɛ?» -E pe 'bhɛ ni doo: «'N 'to -le: -Zamaa' 'srɛ.» -Ya ɲpia -a 'gbu ma 'bhɛ 'pegbɛya 'ɛ 'yi bhe, -amasɔyi 'zina 'saa do -le -yaa -a zi. 31 'Bhɛla- -yile, 'zina mu 'ɛ -o -yaa -sromabo 'zi Zesu ni 'kaa 'bhɛ 'laa gele -o -le -gluu 'trole- -gbɛnɛ 'ɛ 'yi.

32 ɲSwa 'le -gbɛnɛ do -yaa pɛbhle zii' -o -din goonɛ- 'ɛ 'wiin- 'bhɛ 'waati do 'kpo 'ɛ ba. 'Bhɛla- -yile 'ke 'zina mu 'ɛ -o -sromabole Zesu ni 'kaa 'bhɛ do -a -la 'ke -o so gele- wlale 'bhɛ ɲswa mu 'ɛ 'yi. 'Bhɛɛ- Zesu -dwa 'bhɛ ɲla -o ni. 33 'Bhɛ klele 'tɛ, -o gole- mɛɛ 'ɛ zi, 'ke -o gele- wlale ɲswa mu 'ɛ 'yi. 'Bhɛla- -yile, 'ke 'woo- =swa 'ledo- -o 'ploole -o 'gbu ma goon 'ɛ 'wiin-, 'ke -o nule- baale -draa 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'ke -o 'kpen gale-. 34 'Bhɛ klele 'tɛ, 'woo- =swa mu 'ɛ gooba mu 'ɛ -o -yrɛkpaale 'bhɛ ma, 'ke

-o blasanle, 'bhεε- 'ke -o gele- 'bhe -jan 'ε 'yigooṅle -wa 'ε 'pegee gba la 'kpaā mu 'ε ta. ³⁵ -Ayile, 'ke mεε mu 'ε 'kpen 'pwele, 'ke -o nule- -za 'la 'bhe □kla 'bhe □ṅoo -glinyre' ṅoo-. -O bhole Zesu -din, 'zina mu -yaa mεε 'la zan zi, 'ke -o 'bhe 'yele. 'Bhe 'yaale- -yaa Zesu gaan ma, 'bhεε- dune- -yaa 'bhe ta, 'bhe 'pegee -a -yre ba 'kpaale- -yaa. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -gblaan 'klale -o -yi. ³⁶ Mεε 'la zan mu 'woo- -za mu 'ε 'kpen kleyre □ya, 'bhe mu -o 'yigooṅna -o ni. Zesu 'yee- mεε 'ε zi 'zina mu 'ε -gbian gōne- 'la gbēen- 'bhεε- -e -bheela, 'mu 'bhe 'kpen 'yigooṅna -o ni. ³⁷ 'Bhe klele 'tε, 'ke 'yee- Zerazeni 'klēen 'ε 'yi mu 'ε 'kpen -sromabole Zesu ni 'kaa 'bhe 'e go -waa' 'klēen 'ε 'yi. -Amasroyi -gblaan 'yoo- -yaa -o -yi. -Ayile 'ke Zesu 'pegee -yaa -klanlanε mu 'ε -o 'sanle -yitakon 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke -o jilale. ³⁸ 'Dun- 'zina mu -yaa mεε 'la zan zi, 'bhe -sromabwa Zesu ni 'kaa -e gele- -o zi. 'Bhεε- 'dun- Zesu 'laa dole 'bhe □la -a ni, 'bhεε- 'bhe pe -a ni dōo: ³⁹ «Ge 'e ba -le ma, 'bhεε- -Waanbhaa' -za 'la □kla 'e ni bhe, ge 'bhe 'yigooṅ 'e ba 'fa □la mu 'ε ni.»

'Bhe klele 'tε, 'yee- mεε 'ε gele, Zesu -za wlan 'la □kla -a ni, 'kee- 'bhe 'kpen 'yigooṅle -yaa -wa 'ε ta mu 'ε ni.

Zailusi 'lunε 'ε 'pegee le 'la -yito' ga -yaa 'bhe ma 'mu 'bheeyre- (Matie 9.18-26; Maki 5.21-43)

⁴⁰ Zesu 'pegee -yaa -klanlanε mu 'ε -o nule -draa 'yre gbε do 'ε ta, 'ke -zamaa' 'srε do -o -lεpale, -amasroyi -o 'kpen 'yaa- -a magben 'zi 'bhεε- yre 'ε □ṅoo. ⁴¹ 'Bhe yre do 'ε □ṅoo bhe, -o -yaa *Zuufu mu daanfe' 'ε □la -kunlii 'la sii Zailusi 'bhe □nwa 'bhe 'kpo zenle 'yee- Zesu □la, 'ke 'bhe 'sromabole -a ni dōo -e ge 'bhe ba. ⁴² 'Bhe 'laa 'sanle- bhaama: -A -lunε' bhe do 'kpo 'la lεε -yaa lεε vu ta ple, 'bhe

'yaa- zan gale. 'Bhela- -yile, 'ke Zesu dōle- 'tε 'yee- Zailusi ba -le ma zi 'ε ta. 'Dun-, -a ge bhla 'ε 'zi 'yee- Zailusi ba -le ma 'ε □ṅoo, mεε mu 'ε 'yaa- 'eke- -yrōn 'zi -a zi. ⁴³ Le do -yaa 'woo- mεε mu 'ε 'plen-, 'bhe lεε vu ta ple 'ke 'bhe a -yito' 'ε 'le 'laa kan, -ayile -e -yren -bebe □bhla gban. -Ya 'kōope- mu 'ε 'kpen □naa -a -laanekpa mu 'ε ni, 'dun- 'mu do 'kpo 'laa klele -a -bhee pe 'le. ⁴⁴ 'Bhεε- -e -nwa yretete Zesu -zanta' 'ke -ya gbε -nebhe' do -zwanle' Zesu ta dune- 'ε ma. 'Bhe klele 'tε, 'ke yaa -yito' 'ε 'lekanle 'bhe yre do 'kpo ε □ṅoo bhe. ⁴⁵ -Ayile, 'ke Zesu mεε mu 'ε 'lrokpale dōo: «Dele 'e gbε -yaan 'η ma εε?» -O 'kpen -o -le ma -dwa 'egloole 'bhe ta. -Ayile 'ke Piεri 'a 'pele Zesu ni dōo: «'N zan, 'e 'yrekpa -zamaa' 'ε ta -ge 'eke- -yrōn yre □ṅoo 'e zi.» ⁴⁶ 'Dun- Zesu pe -a ni dōo: «Mεε do -yaan 'η ma, -amasroyi fangan- do -pwela 'η 'yi.» ⁴⁷ 'Bhe klele 'tε, 'yee- le 'ε -ya 'yaangole 'bhii- -wa tapwela, 'kee- nule- -a 'kpo zenle Zesu 'lεε. -E -yaa bēen 'zi -gblaan 'ε 'koo. 'Bhεε- -ya gbε -nebhe' -yaan Zesu ma -za 'la ma, 'bhe 'pegee -e -bheela gōne- 'la gbēen- blaale- 'kee- 'bhe 'kpen 'yigooṅle mōkpen' 'yre ma. ⁴⁸ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dōo: «'N 'lunε, 'yee 'e 'kpalawoa 'mi 'yi bhe, 'e bheela-. Ge 'e ba -le ma zrukpaā' ta.»

Zesu Zailusi 'lunε gbaa 'ε 'wlenna- gale ba

(Matie 9.23-26; Maki 5.35-43)

⁴⁹ Zesu 'yaa- 'bhe -jan 'ε 'wo zii' bhla 'la ba, 'ke mεε do dale- Zuufu mu daanfe' 'ε -kunlii 'ε ba -le ma, 'bhεε- 'ke 'bhe 'a pele- 'yee- -kunlii 'ε ni dōo: «'E 'nε 'ε □kla siele-, 'yaa -koo' Zan 'trebhōle.» ⁵⁰ 'Dun- Zesu 'trōn bole 'bhe wojan 'ε 'yi, 'ke -ya pele- Zailusi ni dōo: «'Yaa -gblaanle', 'ke 'yee □kpa droṅ 'mi 'yi 'e 'nε nu -bheele'.» ⁵¹ -O bhole

'yee- Zailusi ba -le ma, 'ke Zesu 'a pele-doo mee 'kedo- 'kpo 'laa wlae -a zi 'fe 'e □la, 'ke yaa 'e go 'yee- Zesu 'gbu 'pegee Pieri, 'bhεε Zaan 'pegee Zaki, 'bhεε- -nε 'ε 'yape- mu 'ε ba. ⁵² 'Bhε 'waati 'ε ba, mee mu 'ε 'kpen 'yaa- -yren ma wisi' zii' -nε 'ε ta. 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Ka 'laa wisile, -nε 'ε yaa gale, -yoo yide 'zi.» ⁵³ -Ayile, 'ke -o 'sonsile Zesu ma, -amasroyi -o 'kpen 'yaa- -a 'yaango- 'bhii- 'yee- -gblane 'ε -gaa. ⁵⁴ 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu 'kunle -nε 'ε gbe ma, 'bhεε- 'kee- -gbekanle 'egloole doo: «-Gblane, 'e 'wlen-!» ⁵⁵ 'Bhε yre do 'ε □noo bhe, 'ke -a nii- 'ε bole- -a -yi, 'bhεε- 'ke -ya -wlenle'. -Ayile 'ke Zesu 'a 'pele doo -o pele na 'yee- -gblane 'ε ni. ⁵⁶ -A de 'pegee -a nεε mu -liibhaala -o ma 'kee- kan -a -dan' ta. 'Bhεε- Zesu -o -lemazwan 'kaa -za 'la 'bhε □kla -o lune' 'ε ni waa 'bhε 'yigoonle mee 'kedo- 'kpo ni.

9

Zesu -o -yaa' -klanlane vu ta ple 'ε 'winbo- 'zi
(Matie 10.5-15; Maki 6.7-13)

¹ Zesu -yaa' -klanlane vu ta ple 'ε 'siila-, 'bhεε- -e 'zina -gbin 'sen 'pegee gade mu -bhee 'sen □naa -o ni. ² 'Bhε blaane, 'ke -yoo winbole 'kaa -o ge -Waanbhaa' a -bhlengbeya ma jan -nrare' 'ε wo 'bhε 'pegee -o ge gade mu -bhee'. ³ 'Bhεε- -e pe -o ni doo: «'Ka -o ge 'zi 'taa 'la ta bhe, 'ka 'laa pe 'kedo- 'kpo 'sile-: 'ka 'taawo 'beni oo, gben ta ge 'pepe oo, pele oo, -goli' oo, 'bhεε- 'ka 'laa dune- ple 'sile-. ⁴ 'Ke 'ka -ja 'fe 'oo 'fe 'la □noo, 'ke -o 'ka 'cie □sia 'elrele 'bhε □noo, -ka bo 'bhε 'fe 'ε □la 'foke 'bhε ge 'tenle- 'ka ge yi 'ε ma. ⁵ 'Duj- 'ke 'ka -ja -wa 'oo -wa 'la ta, 'bhεε- 'ke waa 'kaa- 'cie 'sile- 'elrele 'bhε □noo, -ka go 'bhε -wa 'ε ta. 'Bhεε- 'ka go bhla 'ε zi -kaa □noo bwegblen- 'ε 'wlen 'ka

gaan mu 'ε 'le: 'bhε bwegblen- 'wlenle- 'ε nu klele -waa yienya 'ε ma -toomasie 'le.» ⁶ 'Bhε klele 'te, Zesu a -klanlane mu 'ε -o -ja -wa mu 'ε 'kpen ta. -O -yaa -Jan 'Nrare- 'ε 'wo zii', 'bhε 'pegee 'ke -o gade mu -bebe bhee -o 'kanyre- mu 'ε 'kpen □noo.

-Bhlengbe Erōdi blina- yiendōza

(Matie 14.1-12; Maki 6.14-29)

⁷ Mεε Wiinjfe' Mi Zaan dele blaane, 'ke Galile 'kleen 'ε ta -bhle- ngbe Erōdi Zesu kleza mu 'ε 'kpen 'male, 'bhεε- 'ke -a zru- batadole. -Amasroyi mee 'ke mu -yaa 'pe 'zi doo: «Mεε Wiinjfe' Mi Zaan -bwela gale ba.» ⁸ Mεε 'ke mu -yaa 'pe 'zi doo: «*Eli -le nu gbe dreewoa- 'ezin-» 'Bhεε- mee -bhεεke' mu -yaa pe 'zi doo: «-Waanbhaa' -lela' janwo mu gwe gwe 'ε do -le -bwela gale ba.» ⁹ 'Yee- Erōdi 'gbu pe doo: «'An □pia mee mu ni 'kaa -o Zaan ngblo 'kan, 'bhεε- -o 'bhε □kla. 'N' 'yoo- mee 'ε -de 'gbu -la kleza mu -lirele' ma 'zi -gee' εε?» -Ayile -e -yaa zi 'bhii- -e Zesu 'ye.

Zesu pele □naa mee 'waa 'soo ni
(5.000)

(Matie 14.13-21; Maki 6.32-44; Zaan 6.1-14)

¹⁰ Zesu -yaa' -klanlane vu ta ple 'la 'winbwa-, 'mu dale 'taa 'ε ta, 'ke -woo kleza mu 'ε 'kpen 'yigoonle 'a ni. 'Bhε klele 'te, 'ke Zesu gele- -o -le mee mu 'ε 'yre -goma' Betisaida -wa 'ε ba -yre ta. ¹¹ 'Duj- -zamaa' mu 'ε -woo geza 'ε Betisaida 'bhε 'male-, 'kee- -o gele -o zi 'bhε □noo. -Ayile 'ke Zesu -o 'kunle 'elrele. 'Bhεε- 'kee- -Waanbhaa' a -bhlengbeya ma -jan 'ε 'wole -o ni, 'bhε 'pegee ga -yaa mee 'la zan mu ma -e 'mu 'kpen 'bheela. ¹² Yromazi bhole -saan bhla 'la ba, 'ke -yaa' -klanlane vu ta ple 'ε -woo mabeenle 'a -din, 'bhεε- 'ke -wa pele- -a ni doo: «'Koo' -o -bon dreyi' -ge bhe, -a pe mee mu 'ε

ni dɔɔ -o ge -o yilayɾe mu 'pegee -o le pele mu -glin -kɔɔ' -din -wa mu 'e 'pegee gba la 'kpaɔ mu 'e ta.» ¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ka mu 'gbu pele na -o ni!» -Ayile 'ke -wa pele -a ni dɔɔ: «Pɛ 'kedo- 'kpo 'laa -o 'kɔɔ 'ke yaa 'e go 'bluu 'yri 'soo 'pegee kaa ple ba. 'Fɔke 'o -ja mɛɛ mu 'lɛɛ- 'kpen 'lɛbɔ- pɛ -lɔle'.» ¹⁴ Wlan 'e ni, 'gwlaan- 'waa 'soo -le -yaa -o zi 'bhe 'waati 'e ba. 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni dɔɔ: «'Ka -o yala- mɛɛ mia ple bhe vu -le ma -le ma.» ¹⁵ -Ayile, Zesu 'a ɔpia -o ni 'kaa -o mɛɛ mu 'e 'yala- yaa- gbɛya 'la 'yi, -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'mu 'bhɛɛ- =kla. ¹⁶ 'Bhe blaɔn, 'ke Zesu 'bluu 'yri 'soo 'e 'pegee kaa ple 'e 'sile, 'ke -ya -yɾɛkpale laanima, 'bhɛɛ- 'kee- -Waanbhaa' 'pubole 'mu ma. 'Bhe blaɔn, 'kee- 'bluu mu 'e takanle kplokplo, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni dɔɔ -woo -yicien' -zamaa' 'e ma. ¹⁷ Mɔkpen' pɛbhla-, 'bhɛɛ- mɔkpen' kpɛdwa-, 'bhɛɛ- pele 'e 'ke ɔbwa. -O le pele -vin 'la ɔbwa, 'bhe ciɛ -nɛ vu ta ple -paa.

Pieri pe 'kaa Zesu -o 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Krisi 'le

(Matie 16.13-19; Maki 8.27-29)

¹⁸ -Yɾɛkpaa' do, Zesu do -kplɛn -ja -a 'seriwole yɾe do ɔnɔɔ, 'bhɛɛ- yaa' -klanlanɛ mu 'e -ja 'tenle- -a ma 'bhe yɾe 'e ɔnɔɔ ye. 'Bhɛɛ- yoo -lɾɔkpaa dɔɔ: «Mɛɛ mu 'e 'kpee ma, 'mi -o mɛɛ -glɔɔn 'e -dela -le ɛɛ?» ¹⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke -wa pele- dɔɔ: «Mɛɛ 'ke mu pe dɔɔ 'yoo- 'ke Mɛɛ Wiinfe' Mi Zaan 'le, -a 'ke mu pe dɔɔ 'yoo- 'ke *Eli 'le. -A -lɛdo' pe 'ezin- dɔɔ -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mu gwe gwe 'e do -le -bwela gale ba, 'bhɛɛ- 'bhe -le 'bhi 'le.» ²⁰ -Ayile, 'ke Zesu 'woo- gbu 'lɾɔkpale 'kaadɔɔ: «'Ka mu 'kpee ma -dele 'mi 'gbu 'le ɛɛ?» Pieri pe dɔɔ: «'Bhi -le *Krisi 'le,

-Waanbhaa' Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ 'gbu 'la ɔkpaɔ 'bhe -le 'bhi 'le.»

Zesu -o -a dɛza 'e 'pegee -a ɔbweza gale ba 'e 'lɛɛjanwo 'zi (Matie 16.20-28; Maki 8.27-31)

²¹ 'Bhe ya 'e 'yi, Zesu -o -lɛmazwan dɔɔ waa 'bhe za 'e 'pele- mɛɛ 'kedo- 'kpo ni. ²² Zesu pe -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni 'ezin- dɔɔ: «-A -lɛdulale -o dɔɔ Bhaaplenj Gbe 'e nu -yɾɛn -bebe bhlele mɛɛ mu 'kɔɔ: Zuufu mu 'a 'gwlaan- gblaan mu 'e 'pegee *sɾaka 'lɛna mu -kunlii mu 'e, 'bhɛɛ- *Tonj daan mu 'e -o nu -o -banjole -a -yi. 'Bhɛɛ- -o nu a pele 'kaa -wa dɛ. 'Duɔj- -e nu bwele gale ba -a dele blaɔn -yɾɛkpaa' yaga mi ma.»

Klele Zesu zi mi 'le 'bhe ma ɔtrɔn -o -mɛla -le ɛɛ?

(Matie 16.24-28; Maki 8.34-9.1)

²³ 'Bhe blaɔn, 'ke -ya pele- 'ezin- dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'a ɔpia 'kaa -yoo zan 'ɲ zi, 'bhe zan 'e 'niigo- -a 'gbu 'yi, 'bhɛɛ- -e dɔ -yɾɛnbhlele -la yi 'oo yi, 'ali- 'ke 'bhe ge 'tenle- -a gale ma; 'bhɛɛ- 'bhe zan nu dɔle 'ɲ zi 'te. ²⁴ -Amasɾoyi 'ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- -ya 'gbu a 'trɛ ta -si 'e go -za -yi, 'bhe zan nu bloole 'bhe 'si 'e 'yi. 'Duɔj- 'ke mɛɛ 'la zan 'e zru -gwa -a 'gbu 'si 'e ni 'mi -zayi', 'bhe zan nu gole -za 'yi. ²⁵ 'Ke bhaaplenj do 'trɛ ta pe mu 'e 'kpen 'sɾɔɔwoa-, 'bhɛɛ- 'ke yaa bole -yɾe ma -si 'e 'sɾɔɔwole, 'bhɛɛ- 'ke -a -lɛyaan -jɾanama 'te 'e 'yi; 'bhe 'trɔn- -a ma -mɛla -le ɛɛ? ²⁶ 'Ke mɛɛ 'la zan -yɾalakpaa 'mi 'pegee 'mi 'wojan- mu 'e 'lɛɛ, Bhaaplenj Gbe 'e nu -yɾalakpale 'bhe zan 'e 'lɛɛ, 'kee- =nwa yi 'la 'le -yaa' 'tɔbhɔleya 'e 'yi 'yee- 'pegee -a Dɛ -Waanbhaa' 'bhɛɛ- -mlɛke' 'wenj mu 'e 'le. ²⁷ 'Mi pe 'ka ni 'ɲ 'sɔwɛɛ- 'e ma dɔɔ: Mɛɛ 'la zan mu 'kpen -o -gɛ -zɔn, -a 'ke mu gale plɛnj-, -o -yɾɛ nu 'kpale- -Waanbhaa' a -bhlenjgbɛya yi 'e ma.»

Zesu 'a dogbey'a 'e maboola

(Matie 17.1-8; Maki 9.2-8)

²⁸ -Gbɛɛyi' do 'kanle blaani, 'ke 'yee-Zesu Pieri 'pegee Zaan 'bhɛ-Zaki 'siile, 'ke -o gele 'sanle-vle goon do wiinj-. -O -ja -o 'seriwole 'bhe ɲoo ye. ²⁹ Zesu 'yaa-'seriwo zii' bhla 'la ba 'ke -a dogbey'a 'e niinale, 'bhɛ-'ke -a ta dune-'e klele-'epu 'penpenje. ³⁰ 'Bhe yre do 'e ɲoo bhe, 'ke mee ple 'pwele -a ba, 'bhɛ-'kee-'balo klele 'sanle 'mu 'le: *Moizi 'pegee *Eli -le -yaa 'bhe mee ple 'e 'le. ³¹ -O mee ple -pwela -Waanbhaa' a -lreleya 'e 'yi, Zesu nu gelawole Zeruzalemu 'taa 'la ta bhe, 'bhɛ-'e -yaa nu -Waanbhaa' zru maza 'la klele, -o 'bhe -za mu 'e 'kpen ta -balo ɲkla. ³² 'Bhe 'waati 'e ba, Pieri 'pegee a mado mi ple 'e, -yaa yide 'zi. 'Bhɛ-'duj-, -o -bwele', 'ke -o Zesu 'lreleya -yrayra 'e 'bhile-'pegee mee ple 'e 'yele-'a -din. ³³ 'Woo-mee ple 'e 'yaa-go 'zi Zesu -din bhla 'la ba, Pieri pe Zesu ni doo: «'O Zan, 'o klawoa -ge 'waati 'e 'le- ba 'bhe ɲkla 'elrele, -ayile 'woo-zan 'kpaane yaga dole: 'Bhi a pe do, Moizi a pe do 'bhɛ- Eli a pe do.» 'Yee- Pieri -yaa -jan 'la 'bhe 'wo zii', -a 'gbu 'laa -yaa 'bhe 'yaango-'zi. ³⁴ -E -yaa 'bhe -jan 'e 'wo zii' bhla 'la ba, 'ke lafle'-gblen do nule-, 'bhɛ-'ke 'bhe lii 'e 'kpale -o ta. -Ayile 'ke -gblaani -gbene do 'klale -o -yi. ³⁵ 'Bhɛ-'ke -weli do dale-'yee-lafle'-gblen 'e 'yi doo: «'Mi 'η Gbe 'la makwan-'yele-ge, -ka 'ka 'tronkpa 'a ni 'elrele!» ³⁶ 'Bhe -weli' 'e 'male-blaani, -o Zesu do -kplenne'-la ɲya. 'Duj-'woo- Zesu a -klanlani mu 'e waa 'bhe -za 'e sanle-'wole- mee 'kedo-'kpɔ ni 'bhe 'waati 'e ba.

Zesu -ne do -bheela

(Matie 17.14-18; Maki 9.14-27)

³⁷ 'Bhe ta tooklin- yi 'e 'le, 'ke Zesu gole- goon 'e 'wiinj-, 'bhɛ-'kee- nule- -a kpe -la. 'Ezin-'ke -zamaa' do nule -a -lepale. ³⁸ 'Bhe

'yi 'te, 'ke mee do -gbekani 'sanle -zamaa' 'e 'plen- doo: «'N Zan, 'yrekpa 'η gbe -nebhe' do 'kpɔ 'e ta -ge! ³⁹ 'Zina 'la -ya zi, 'kee ɲpwa -a ta 'waati 'la ba, -e -gbekani 'egloole, 'bhɛ-'e bene -kpakpa 'egloole, 'bhɛ-'ya -liile' 'plii 'e pwe -a -le ma. -E -yren 'e 'kpen -gloon kpa a ta, 'bhɛ-'yaa go -a ta ven-. ⁴⁰ -Ayile, 'η ɲnwa 'tenle-'yaa -klanlani mu 'e ma, 'bhɛ-'η -sromabwa -o ni doo -o 'yee-'zina 'e -gbin -a zi 'bhɛ-'waa 'sole-'bhe klele-.» ⁴¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'lale -yaa -klanlani mu 'e ta doo: «Mee 'kpee 'yoo- mu, 'bhɛ-'ka 'laa 'ka kpa 'η 'yi! -A -vinbwa 'waati 'wee-'ke 'η bo 'ka 'kwe 'sile- ma ee? Nu 'e gbe 'e 'le 'η ni -ge.» ⁴² -O -yaa zan -ne 'e 'le Zesu ni 'waati 'la ba, 'ke 'zina 'e 'pole -a ta, 'ke -ya blinle-'tre ma, 'bhɛ-'kee-bene- -kpakpa. 'Bhe 'yi bhe 'te, 'ke Zesu 'peenle 'yee-'zina 'e ta 'egloole, 'bhɛ-'ke -ne 'e 'bheele. 'Bhe blaani 'ke Zesu 'a 'nale -a de ni. ⁴³ 'Bhe klegbey'a 'e gbenbhe, -Waanbhaa' a -glooya' 'e -e mokpen' kpeelenia.

Zesu -o -a deza 'e 'wo gbe dreewo 'zi

(Matie 17.22-23; Maki 9.30-32)

Zesu kleza mu 'e ɲyaa mokpen' 'kpeeleni zii', -ayile -e pe -yaa -klanlani mu 'e ni doo: ⁴⁴ «'N 'yoo-zan -jan 'la 'wole-'ka ni -ge bhe, -kaa 'kpa 'elrele 'ka 'kpee: -Woo zan -dawli' 'kpale- Bhaaplen Gbe 'e gbe ta, 'bhɛ-'wa -lani mee mu ni.» ⁴⁵ 'Duj- waa 'bhe -jan 'e 'yimali, -amasroyi -gbo -yaa -o yikan' 'yre ta, 'bhɛ-'waa -yaa so -a -yimali kplankplan. 'Bhɛ-'waa 'sole- Zesu 'lropale -a -yi 'e ma, -amasroyi -o -yaa -gblaani 'zi 'bhe 'le.

-De 'gbu -le 'egblaane Zesu a -klanlani mu 'e 'kpen ba ee?

(Matie 18.1-5; Maki 9.33-37)

46 Zesu a -klanlana mu 'e -o zaabole -saan -za do ta dɔɔ -o -de 'gbu -la gbalaan -yiya' -o 'kpen ba. 47 Zesu 'a 'yaangole 'bhii- -o -yaa zaabo 'zi 'bhɛɛ- -za 'e ta, 'kee -nɛ 'fiɛntrɔnnɛ do 'kunle 'bhɛ gbɛ ma, 'kee- 'bhɛ dulale -a -din. 48 'Bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan -nɛ 'lɛɛ- -za [kwan 'elrele 'mi -zayi], 'bhɛ zan 'e 'bhɛ 'mi -la -za -kwan 'elrele bhe. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan 'mi -za -kwan 'elrele, 'bhɛ zan 'e 'bhɛ 'ɲ 'winbɔ- mi 'e 'bhɛɛ- -za -kwan 'elrele 'ezin- bhe. -Ayile 'ke mɛɛ 'la zan 'bhɛ 'gbu mavɛɛla 'ka ba 'bhɛ zan 'e 'bhɛla- gbalaan 'yiya- 'ka 'kpen ni.»

Mɛɛ 'la zan laa -o -kɔɔ' 'sɔɔnnii 'le, 'bhɛ -o 'ke -kɔɔ' 'yiɛnii 'le (Maki 9.38-40)

49 'Bhɛ ya 'e 'yi bhe, 'ke Zaan 'a pele Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'o mɛɛ do -ya 'ke -yoo 'zina mu -gbin 'zi mɛɛ mu zi 'e 'tɔ 'e 'yi. 'O mɔɔ pe -a ni 'kaa -e 'ploobhe ma, -amasrɔyi -yaa -o 'ke 'yaa-klanlana 'e do 'le.» 50 'Bhɛ klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Ka 'laa 'bhɛ 'saawolɛ 'bhɛ zan 'e 'kɔɔ, -amasrɔyi, mɛɛ la zan laa -o 'ka 'sɔɔnnii 'le, 'bhɛ zan -o 'ka 'yiɛnii -la -le.»

ZESU -O GE 'ZI ZERUZALEMU

Samari 'klɛɛn 'e 'yi -wa do ta mu -o -bangwa Zesu 'yi

51 Zesu a lafle 'yi ge bhla 'la [bhwa -wa -din, 'ke -ya pele- dɔɔ -e gele- -cian Zeruzalemu. 52 'Bhɛ ya 'e 'yi, -e mɛɛ 'ke mu winbwa- -a -lɛɛ magaan zayi'. 'Bhɛ zan mu 'e -o -ja, 'bhɛɛ- -o [bhwa Samari 'klɛɛn 'e 'yi -wa do ta. 53 'Dun- 'bhɛ -wa 'e ta mu 'e waa -o gbɛdɔle Zesu [la, -amasrɔyi -e -yaa ge 'zi Zeruzalemu. 54 'Bhɛ klele 'te, -yaa' -klanlana mu 'e, Zaki 'pegee Zaan 'bhɛ 'yele- 'ke -woo zrupliile, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'ya zi 'bhii 'wa 'pe lafle'

'yi 'te 'e ni 'kaa -e zina- -o ta, 'bhɛɛ- -yoo 'kpen kpacie ɛɛ?»

55 'Bhɛ 'yi 'te, 'ke Zesu 'lale -o ta 'kaa -o wojan 'e -yoo 'eyɔɔle. 56 'Bhɛ blaana, 'ke -o gele- -wa 'bhɛɛke do ta.

-O kle Zesu Krisi a -klanlana 'le 'nale- -a ma ɛɛ? (Matie 8.18-22)

57 -O -yaa Zeruzalemu 'taa 'e ta bhla 'la ba, 'ke mɛɛ do 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «'Kee -ja yre 'oo yre 'la [nɔɔ, 'ɲ nu gele 'e zi 'bhɛɛ- =nɔɔ.» 58 'Bhɛ klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «-Gbɛngbeni mu yi -gluu mu -o, 'bhɛɛ- laanima maanne- mu yi 'fɛ mu -o, 'dun- yilayre 'kedo- 'kpo 'laa -o Bhaaplɛɲ Gbe 'e 'kɔɔ 'bhɛɛ- -ya -yitrɛ' 'bhɛ [nɔɔ.»

59 'Bhɛ [nɔɔ bhe, Zesu pe mɛɛ -bhɛɛke' do ni dɔɔ: «Nu dɔ 'ɲ zi!» 'Bhɛ zan 'e pe -a ni dɔɔ: «Mɛɛzan, -a 'to 'ke 'ɲ [yaan 'ɲ dɛ binlele 'waati 'la ba 'bhɛɛ- 'ɲ nu dɔle 'e zi.» 60 'Bhɛ klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'bhɛ zan 'e ni dɔɔ: «Mɛɛ gbaa mu a gbaa mu 'e 'to -o 'kɔɔ, 'bhɛɛ- -woo bin. 'Bhi 'dun-, ge *-Waanbhaa' a -bhleɲgbeya ma 'e -Jan 'Nrale- 'e 'wo mɛɛ mu ni.» 61 'Bhɛ blaana, 'ke mɛɛ do 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'ɲ 'yoo- -a zi 'bhii- 'ɲ dɔ 'e zi, 'dun- -a 'to 'ke 'ɲ ge 'ɲ 'srawo 'an 'fa [la mu 'e ma 'elwale 'pe.» 62 -Ayile 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'e gbɛ [kpaadri mu a yewo -kpoo 'yri 'e ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'yrekpa- -a -zanta', 'bhɛ zan 'e yaa mɛɛ maza -yanwo' -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya zi 'e ta.»

10

Zesu -o -klanlana mia yaga bhe vu 'winbɔ- 'zi (Matie 10.5-14)

1 'Bhɛ -za mu 'e blaana, Mɛɛzan Zesu -klanlana mia yaga bhe vu makwan-, 'bhɛɛ- -yoo winbwa- -a -lɛɛ. 'Yee- 'gbu 'yaa- nu 'kanle- -wa mu 'la 'kpen 'pegee yre mu

'la 'kpen □nɔɔ -e pe -o ni 'kaa -o 'kan -sɔ -a -lɛɛ 'mu 'kpen □nɔɔ. ² -E pe -o ni dɔɔ: «-Mlɔ gba 'ε -yoo 'egbenele, 'bhɛɛ- -e -tranna gban, 'duŋ- -a 'kan mu laa -o 'ebe-bele. -Ayile -ka -sromabo gbazan 'ε ni dɔɔ 'bhɛ -mlɔ 'ε 'kan mu 'ε baankpa' -o ba, 'bhɛɛ- -wa kan, 'bhɛ 'pegee -wa zɛdɔ. ³ -Ka ge, 'ŋ 'yoo- 'ka 'winbo- 'zi mɛɛ mu 'ε ba, 'bhɛɛ- 'ka -o 'bhii- -bhlaa gwlen bhlonɛ- mu klɛ srɔpɛ mu plɛŋ-gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. ⁴ 'Ka ge bhla 'ε zi, 'ka 'laa -goli' bɔlɛ 'ka 'wiinj-, 'bhɛɛ- 'ka 'laa 'taa ta ge 'pepe 'silɛ-, 'bhɛ 'pegee 'ka 'laa -sawla 'wlale- 'ka gaan ma. 'Ka 'laa dulalɛ zi 'lii, 'bhɛɛ- 'ka mɛɛ 'pubɔ-. ⁵ 'Ke 'ka □wlaa 'fɛ 'oo 'fɛ 'la □la, -kaa pe 'bhɛ □la mu 'ε ni dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' 'ka bɔ 'edɔɔle!» ⁶ 'Ke yilabla sɔ 'bhɛ 'fɛ 'ε □la mi 'ε do ni, 'bhɛ zan 'ε nu 'kaa- 'duma 'ε 'srɔwɔlɛ. 'Duŋ- 'ke yilabla 'laa sɔ 'bhɛ 'fɛ 'ε □la mu 'ε ni, 'ka 'laa 'bhɛ □la mu 'ε 'dumawɔlɛ. ⁷ 'Ke 'ka □wlaa 'fɛ □lwa 'la □la, -ka bo 'bhɛɛ- =la, 'ke -o 'ka -gbaa pele 'pegee -yi 'la ba, -kaa bhle 'bhɛ 'pegee -kaa mi. -Amasrɔyi, yewɔnɛ 'ε 'sra- -o 'kɛla 'le -o 'bhɛɛ- na -a ni. 'Ka 'laa bole 'kaanle- ma 'fɛ mu □la do do ⁸ 'Ke 'ka -ja -wa 'oo -wa 'la ta, 'bhɛɛ- 'ke -o 'ka 'cieya- =kla 'elrele 'bhɛ □nɔɔ, 'bhɛ 'pegee 'ke -o pɛ 'oo pɛ 'la □naa 'ka ni, -ka 'bhɛ 'bhle. ⁹ -Ka 'bhɛ -wa 'ε ta gadɛ mu 'ε 'bhee-, 'bhɛɛ- -kaa pe -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' a -bhleŋgbeya yi 'ε □bhwa 'ka -din.» ¹⁰ 'Duŋ- 'ke 'ka -ja -wa 'la ta, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ □nɔɔ mu 'ε waa 'ka 'cieya- klele, -ka go 'bhɛ -wa 'ε ta. ¹¹ 'Ka go bhla zi 'bhɛ -wa 'ε ta, -kaa pe dɔɔ: «'O 'kaa- -wa 'kpee bwɛgbɛn- 'ε 'wɛn zii' 'ka 'gbu 'kaama- 'o gaan mu 'ε 'le. 'Duŋ- -kaa 'yaango- dɔɔ 'bhii- -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya yi 'ε □bhwa 'ka -din.» ¹² -Ayile 'mi pe 'ka ni 'ŋ 'sowɛɛ- ma dɔɔ -Waanbhaa' a 'kitikan yi -gbɛnɛ 'ε 'le, waa nu

'solɛ- 'yee- -wa 'ε ta mu 'ε -o ta -yɛn 'ε 'kpale Sodomu a pɛ ta -yɛn 'ε 'bhɛ ma.»

-Wa 'ke ta mu laa dɔlɛ -a -la 'ke -woo kpa Zesu yi

(Matie 11.20-24)

¹³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka ta -yɛn! 'Ka mu Korazen mu! 'Ka ta -yɛn! 'Ka mu Betisaida mu! 'N 'solɛ- maza mu 'la □kla 'ka ba, 'kee- 'kpa bi 'ŋ 'bhɛ yeke- 'solɛ- maza mu klɛ Tiri 'pegee Sidɔn -wa mu 'ε ta, -zɔn 'laa 'bhɛ 'le 'ke -zadɔwɛɛ □bwa gban -o ma -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε -zayi', 'bhɛɛ- 'ke -o -ploola gban 'bhɛ mu klele ma. -O -yaa nu 'bhɛ zrɔnlɛ -bɔtɔ kplɛ 'pegee -yie 'klalele -o ta. ¹⁴ 'Bhɛla- -yile, -Waanbhaa' a 'kitikan yi -gbɛnɛ 'ε 'le, Tiri -wa 'ε 'pegee Sidɔn -wa 'ε ta mu 'ε -o ta -yɛn 'ε yaa nu -lale' 'bhii- 'ka mu a pɛ 'ε gbɛɛn-. ¹⁵ 'Bhɛɛ- 'ka mu Kapɛnɔmu -wa 'ε ta mu, 'ka 'kpee ma 'ka nu -wɛnle', 'bhɛɛ- 'ka ten lafle' ma ɛɛ? -Waanbhaa' nu 'ka mazinale, 'bhɛɛ- -e ge 'ka 'le -jranama 'tɛ 'ε 'yi.»

¹⁶ 'Bhɛ blaana, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlana mu 'ε ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'ε 'trɔnkpa- 'ka 'wojan- -la, 'bhɛ zan -o 'bhɛ 'trɔnkpa zii' 'mi -la wojan 'ε 'la bhe 'ezin-. 'Ke mɛɛ 'la zan 'bhɛ -bangwa 'ka 'yi, 'bhɛ zan 'bhɛ -bangwa 'mi -la -yi bhe. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan 'bhɛ -bangwa 'mi 'yi, 'bhɛ zan 'ε 'bhɛ -bangwa mɛɛ 'la zan 'mi 'winbwa- 'bhɛɛ- 'yi 'ezin-.»

-Klanlana mia yaga bhe vu 'ε -o dale blaana -waa' 'taa 'ε ta

¹⁷ Zesu a -klanlana mia yaga bhe vu 'ε -o -ja, 'bhɛɛ- -o □nwa. -O zrukpa- gbe -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ 'ke -wa pele- Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, -gloɔya' 'la -yoo 'e 'tɔ 'ε 'yi 'bhɛ -zayi', 'o 'kpaale- -o 'zina mu 'ε 'wiinj-; 'bhɛɛ- 'ke 'wa □pia -o ni -o 'kɛla 'bhɛ klɛ -o 'bhɛɛ- klɛ.» ¹⁸ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni

doo: «'N 'yre 'yaa -Setran' baale ma 'kee- da lafle' 'yi blaale- 'bhii- la -yreɔgbeya 'ε gbεεn-.¹⁹ -Ka 'ka 'trɔnkpa doo: 'η 'bhe 'seŋ ɲnaa 'ka ni 'ke 'ka so 'taawole mɛ mu 'pegee -zaanweele mu ta, 'bhεε- 'ke 'ka so 'kpaale -koo' 'soonnii 'ε yaa -glooɔya' 'ε 'wiinj-. Pe 'kedo- 'kpo 'laa nu 'sole- za 'yoo- do 'kpo klele- 'ka ni.²⁰ 'Dunj-, 'ka 'laa 'ka zrukpaale 'ka 'kpaale- 'la- yoo 'zina mu wiinj- 'bhe -zayi'. 'Dunj- 'ka zrukpaale kle -Waanbhaa' 'ka 'to mu 'ε yoon 'la ɲdia gban laanima 'bhεε- -zayi'.»

Zesu zrukpaale -o -yaa' -klanlanε mu 'ε ba zayi'

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke *Lii 'Wen' 'ε zrukpa' -gbεε do zinale Zesu ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- doo: «'N De 'tre 'pegee lafle' Zan, 'mi 'e 'pubo, -amasroyi 'e -za 'la -gaanna -zad' mu 'pegee 'sewedo mu -lεε, 'e 'bhεε- -zronna -nε mu 'ε ni. -E -swa 'e ni 'ke 'ya kle 'bhe gbεεn-, -ayile 'mi 'e 'tohbh- 'egbenele.

²² «'N De -za 'kpen gbekpaa- 'mi 'koo. Mεε 'kedo- 'kpo 'laa 'mi do 'ke yaa 'e go 'yee- do -kplen ba. 'bhεε- mεε 'kedo- 'kpo 'laa 'mi De 'ε do 'ke yaa 'e go 'mi -a Gbe do -kplen, 'pegee mεε 'la zan -a Gbe -a zi 'bhii- 'bhe zan 'a do 'bhe ba.»

²³ 'Bhe blaana, 'ke -ya l-eklale -yaa' -klanlanε mu 'ε ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'mu ni doo: «'Ka mu 'la 'ka 'yre -o -za 'lεε- ma -gε -zon bhe, 'kaa- pe -yinra'.²⁴ -Amasroyi, -za 'la 'kpen -o kle 'zi 'ka yre ma -gε -zon bhe, 'elwaleta -Waanbhaa' *-lεla' janwo mu -bebe 'pegee -bh- lenjgbe -bebe 'ke mu -yaa zi 'bhii- 'yee- -za 'lεε- kle -o -yre ma, 'bhεε- yaa klele -o -yre ma. -O -yaa zi 'bhii- -wa ma, 'bhεε- waa male.»

Samari mεε wlan do ma -goon

²⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'ke 'Toj daan mu 'ε do nule- Zesu 'lrokpale, -e -yaa

zi 'bhii- -ya -yidan'. 'Bhela -yile 'bhe 'Toj daan mi 'ε pe -a ni doo: «'An kle 'gbu 'nale- -a ma 'bhεε- 'η so -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'sroowole εε?»²⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni doo: «-O -mε pe za -la yoon dia- - Moizi a 'toj 'sewe 'ε 'yi εε? 'Bhεε- 'ya 'yima- 'nale- εε?»²⁷ 'Yee- mεε 'ε -e pe Zesu ni doo: «'Toj 'ε ta, -a yoon dele -o doo Mεεzan -Waanbhaa' 'so 'e ni 'e zru oo, 'e 'nii- oo, 'e fangan- oo 'bhe 'pegee 'e 'kpeejan- 'ε 'kpen 'le. 'Bhεε- 'e -vindo' mi 'so 'e ni 'bhii- 'e -za so 'e 'gbu ni gonε- 'la gbεεn-.»

²⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni doo: «'Ye 'an -jan 'ε 'lekwan- 'elrele, 'bhi ge 'bhe 'yansi za kle, 'bhεε- 'e nu bole -yre -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'sroowole.»²⁹ 'Dunj- 'yee- 'Toj daan mi 'ε 'yaa- zi 'bhii- -e 'zoo 'na -a 'gbu ni, -ayile 'kee- Zesu 'lrokpale doo: «-De 'gbu -le 'η -vindo' mi 'le εε?»³⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu -goon do bole- doo: «-Yrekpaa' do, mεε do -daa Zeruzalemu, 'bhεε- -e -yaa ge 'zi Zeriko. -E bhole yre do ɲnoo 'ke -faannii' mu baale' -a ta, 'bhεε- 'ke -wa 'koope- mu 'ε 'kpen 'sile, 'bhεε- 'ke -wa tafele; 'bhe 'pegee 'ke -wa madinjwole, 'bhεε- 'ke -wa -zrole' baale 'tole zi 'ε 'lii, 'bhεε- 'ke -o jilale.³¹ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, 'sraka 'lena mi do 'kanle- -benjgwa 'yee- zi do 'kpo 'ε 'lii 'bhe 'waati 'ε ba.

-E bhole 'yee- mεε 'ε baale ta, 'ke -ya taglinle frii, 'bhεε- 'kee- 'kanle 'a -goma, 'bhεε- 'kee- jilale.³² 'Bhe blaana, 'ke Levi 'sre mu 'ε do 'kanle- -benjgole 'yee- zi do 'kpo 'ε 'lii. 'Bhe 'bhole- 'yee- mεε 'ε ta, 'ke -ya taglinle 'ezin- frii, 'bhεε- 'ke 'bhe 'kanle 'ezin- -a -goma'.³³ 'Bhεε- boolazi, Samari mεε do -yaa ge 'zi 'taa ta 'yee- zi do 'kpo 'ε zi 'ezin-. -E bhole 'yee- mεε 'ε -din, 'bhεε- -a -yrekpale a ma, 'ke -a -yren -gbεεnε 'klale -a ma.³⁴ -Ayile, 'ke -ya mabεεnle 'a -din, 'bhεε- 'ke -ya

ma bhe mu 'e 'tekpale-yrɔn 'pegee -laane' 'yi 'le, 'bhe- 'kee- sɔgbɛ -yrale' 'mu bhe mu 'e ta. 'Bhe blaane, 'kee- 'yee- mɛɛ 'e 'sanle -yaa' -soofali 'e ta, 'kee- gele- 'kele- 'cie mu yi 'fɛ do -la. -E bhɔle 'bhe □nɔɔ ye, 'kee- 'yee- mɛɛ 'e 'laane kpale 'elrele, 'bhe- 'ke -ya -yrekpale 'bhe ba. ³⁵ 'Bhe ta tooklin- yi 'le, -e denie -gɔli' 'tanbha ple □sia -a ba 'yi, 'bhe- -yoo -naa 'cie mu yi 'fezan- 'e ni, 'bhe- -e pe 'bhe ni dɔɔ: <'E 'yrekpa mɛɛ 'lɛɛ- ba 'elrele, 'ke 'η -daa 'an 'taa 'e ta yi 'la 'le, 'e -gɔli' yɛkɛ- 'la 'siela- 'ke 'bhe kan 'keleɛ- ta, 'η nu 'bhe 'kpen gbawole 'e ni.»

³⁶ 'Bhe blaane, 'ke Zesu 'yee- 'Tonj daan mi 'e 'lrokpale dɔɔ: «'Bhi 'kpee ma, 'woo- mɛɛ yaga 'la bhe, -o -de 'gbu -le □kla -faannii' mu -balaa' mɛɛ 'la zan ta 'bhe -vindo' mi 'le ɛɛ?» ³⁷ 'Yee- 'Tonj daan mi 'e pe dɔɔ: «-A -yrenklaa mɛɛ 'la zan ma, 'bhe -le □kla -a -bhoo 'e 'le.» 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a pele -a ni dɔɔ: «'Bhi ge 'bhe 'yansi za kle.»

Zesu -ja Maati 'pegee Mari ba

³⁸ Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'e 'yaa- ge 'zi Zeruzalemu 'taa 'e ta 'waati 'la ba, 'ke -o bhɔle- wa do ta, 'bhe- 'ke -o gele- -o zenle -o -yaa le 'la 'bhe sii Maati 'bhe ba. ³⁹ Maati 'nwale- do -yaa, -o -yaa 'bhe sii Mari. Mɛɛzan Zesu 'yaa- Jan 'Nrale- 'e 'wo zii' 'waati 'la ba, 'ke 'yee- Mari gele- yaale 'bhe gaan ma, 'bhe- 'ke -ya 'tronkpa- 'bhe 'wojan- 'e □la. ⁴⁰ 'Bhe 'waati 'e ba, -a -doole' Maati yre ba 'tɛ 'yaa- kpo klele ma, 'bhe 'pegee 'fɛ 'e □la ye -gloɔn 'e 'kpen 'wole- ma. -Ayile 'kee- nule- -a pele Zesu ni dɔɔ: «'N Zan, 'η 'nwale- 'e -yoo 'η do -kplen 'tolawoa ye 'e 'wole- ma, 'bhe 'laa la 'e ma ɛɛ? -A pe -a ni 'kaa -e nu bhɔ 'η ba kpo klele 'e 'le.» ⁴¹ Zesu pe -a ni dɔɔ: «'E Maati, 'E Maati! 'E 'yrebatedole -o, 'bhe- 'e wlayre 'e 'pale- -o -za -bebe -zayi'.

⁴² -Nafan -o -za do 'kpo -la ma, 'ke 'bhe kan pe 'kpen ta, Mari 'bhe- makwan-, 'bhe- mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa nu 'solɛ 'bhe 'kunle -a 'kɔɔ.»

11

Zesu -o -yaa' -klanlane mu 'e daan 'zi 'seriwole 'le
(Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ -Yrekpaa' do, Zesu 'yaa- 'seriwole zii' yre do □nɔɔ. -E yanle -a 'seriwolele, 'ke -yaa' -klanlane mu 'e do 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'o daan 'o 'seriwolele, 'bhii- Mɛɛ Wiinjɛ' Mi Zaan bhe a -klanlane mu 'e -daanna 'mu 'seriwolele gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.» ² -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ke 'ka -o 'ka 'seriwole -kaa pe dɔɔ:

<'O Dɛ -Waanbhaa', bhaa mɔkpen' 'a do 'bhii- 'yoo- 'wen!

Bhaa 'yaa- -bhle ngbeya yaa- yi 'e 'bhɔ.

³ 'O gba yi oo yi, 'o maza -o pɛbhle 'la ma 'bhe ba!

⁴ 'Waa- -za 'yoo mu 'e -sroma 'yan, 'bhii- mɛɛ 'la zan mu -za 'yoo mu □kla 'o ni 'o 'bhe zan mu a -sroma yan gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.

'Yaa 'tolɛ- 'ke -Setran' 'o 'lekan-, 'bhe- -yoo' balaa' -za 'yoo- 'yi.»

⁵ Zesu pe -yaa' -klanlane mu 'e ni 'ezin- dɔɔ: «'Ke 'ka do 'bhe 'wlenna- blandreyi, 'bhe- -e -ja 'tenle- -a bhɛgwlen do ma, 'bhe- -e kɔkodia 'bhe ta, 'ke -ya pe 'bhe ni dɔɔ: «'N 'bhɛgwlen-, 'e 'wlen-, 'bhe- 'ye 'η gba 'bluu 'yri yaga ba. ⁶ -Amasroyi 'η 'bhɛgwlen- do -daa 'taa ta -bi 'lɛɛ- zi, 'bhe- -e □nwa 'η ba. Pele kplankplan laa -o 'η 'kɔɔ 'ke 'an 'lɛwɛɛ kpo kle.» ⁷ 'Bhe- 'bhe 'yi bhe 'tɛ, -a bhɛgwlen 'la 'yilale -o 'fɛ 'e □la, 'bhe 'a 'lɛkun -a ni dɔɔ: <'N 'to 'srɔ! 'Mi 'pegee 'η 'nɛ mu 'e 'o 'yilaa- gban, -ayile 'o 'fɛ 'liikonj bhe 'e □bwa gban. 'Naa sɔ -li 'η 'wlenle, 'bhe- 'η ge 'bluu 'nale- 'e ni.» ⁸ 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: 'Ali- 'ke yaa -wlenle', 'bhe-

-e 'bluu 'ε na -a bhegwlen 'ε ni -waa' bhegwlenya 'ε ma; 'ke 'bhe [bwa -a matedo yre nɔɔ, -e nu -a -wlenle', 'bheε- -e 'bluu 'ε na 'bhe ni. ⁹ 'Bhela- -yile 'mi pe 'ka ni dɔɔ 'ke 'ka pe 'oo pe 'la 'yrewoa- -Waanbhaa' ma, -e nu 'bhe pe 'ε 'nale- 'ka ni. 'Ke 'ka pe 'oo pe 'la 'bhe -glinna -Waanbhaa' ba, 'ka nu 'bheε- 'srɔɔwɔle. -Ka kɔkɔdε 'fε 'liikon 'ε ta, 'bheε- -Waanbhaa' nu -a -liigole 'ka ni. ¹⁰ -Amasroyi, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan maza -o pe 'la ma, 'kee- 'bhe 'yrewoa- -Waanbhaa' ma, 'bhe zan nu 'bhe pe 'ε 'srɔɔwɔle. 'Bheε- 'ke mεε 'oo mεε 'la zan maza -o pe 'la ma 'kee- 'bhe pe 'ε ziglinna -Waanbhaa' ba, 'bhe zan nu 'bhe pe 'ε 'srɔɔwɔle; 'ke mεε 'oo mεε 'la zan kɔkɔdia, -o nu 'fε 'ε 'liigole 'bheε zan ni. ¹¹ 'Ka -de 'gbu -le sɔ mle 'kpale 'bhe 'nε 'ε 'kɔɔ, 'ke 'bhe kaa -yrewoa -a ma εε? ¹² -Taa 'ka -de 'gbu -le sɔ -zaanweele do 'kpale 'bhe 'nε 'ε 'kɔɔ 'ke 'bhe maa yren -yrewoa -a εε? ¹³ 'Ka mu bhaaplen 'kpee 'yɔɔ- mu, 'ke 'ka mu sɔ pe -lrele' mu nale- 'ka 'nε mu ni, -mela ma 'bheε- 'ka De -Waanbhaa' 'la -yoo laanima 'bhe 'laa nu 'sɔle- Lii 'Wen 'ε 'nale 'ke mεε 'la zan mu 'bhe 'yrewoa- -a ma 'mu ni εε?»

*Zesu 'bhobhone do -bheela
(Matie 12.22-30; Maki 3.22-27)*

¹⁴ Yi do ta, Zesu 'yaa- 'zina -gbin 'zi mεε do zi. 'Bhobho 'zina -le -yaa 'bhe mεε 'ε zi. Zesu 'yanle- 'yee- 'zina 'ε -gbinlele, 'ke 'yee- mεε 'ε -janwole 'sanle. 'Bhe klele 'te, 'ke 'bhe yre 'ε [nɔɔ mu 'ε 'kpen 'liibhaale 'mu 'gbu ma. ¹⁵ 'Dun- -zamaa' 'ε 'plen- mεε 'ke mu -yaa pe 'zi dɔɔ -o -yaa 'zina mu a -kunlii 'la sii Bεεzebuli 'bhe -le -yaa 'zina mu -gbin 'sen 'na zii' 'yee- Zesu ni.

Zesu pe dɔɔ yaa -glɔɔya' 'ε 'bhe 'laa da -Setran' ba

¹⁶ -O 'ke mu -yaa bɔyre -glin 'zi -a -la 'ke mu 'a 'pele -a ni dɔɔ 'kee- da -Waanbhaa' ba, -e 'bhe ma

-toomasie do kle -o -yre ma doo. ¹⁷ 'Dun- Zesu 'yaa- -o 'kpeejan- mu 'la dɔ bhe, 'ke 'bhe 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ke -bhlengebe do a 'kleen -yi mu gwledan 'eke- ba, 'bhe 'kleen 'ε 'leyanyre -le 'ke -a 'siele- -la -le, 'bheε- -a nɔɔ- -wa mu 'ε ta 'fε mu 'ε -o -klalaa'. ¹⁸ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -Setran' gwledan 'zi -a 'gbu ba, -yaa' 'kleen nu -mɔle' 'nale- -a ma εε? 'Ka mu -a pe 'zi dɔɔ 'mi -o 'zina mu 'ε -gbin 'zi *Bεεzebuli -la 'sen ta. ¹⁹ 'Dun- 'ke 'bhe -o 'ke wlan 'le, -dele 'zina mu -gbin 'sen 'na zii' 'ka a pe mεε mu 'ε ni εε? 'Ka 'gbu a pe mεε mu 'ε 'mu -le sɔ 'yee- jan 'lεε- ngblo 'kanle. ²⁰ 'Dun- 'η 'sɔwεε- 'gbu 'ε ma, 'ke 'η 'yoo- 'woo- 'zina mu 'ε -gbin 'zi -Waanbhaa' a pe 'sen -la ta, 'mi sɔ a pele- dɔɔ -Waanbhaa' a -bhlengebeya yi 'ε [bhwa 'ka -din gban.»

²¹ «'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ke gwledanpe -lrele' -o -fanjan ma mεε do 'kɔɔ, -za 'yɔɔ- laa sɔ 'tenle -yaa' 'fε 'pegee -a 'kɔɔpe- mu 'ε ma, -amasroyi -ya -yrekpa' -o ba 'elrele. ²² 'Dun- 'ke mεε -bhεeke' do [nwa 'bheε- 'ke 'bhe fanjan- 'yiya- 'yee- fanjan- ma mεε -lwa mi 'ε ni; 'bheε- 'bhe -balaa' -a ta. -A 'kpale- -yaa -a 'kɔɔ gwledanpe mu 'la 'yi, 'kee- 'mu 'kpen [sia 'a 'kɔɔ. 'Bhe blaen, -ya 'kɔɔpe- mu 'ε 'kpen 'la [sia -e 'mu 'yicien- mεε -bhεeke' mu ma.»

²³ Zesu pe -yaa' -jan 'ε 'leyanyre 'ε [nɔɔ dɔɔ: «'Ke mεε 'la zan laa -o 'η zi, 'bhe zan -o 'η ma. 'Bheε- 'ke mεε 'la zan laa -o bho 'zi 'η ba mεε mu -lekpalele 'eke- ta, 'bhe zan -o piila- mi -la -le 'eke- ma.»

*'Zina 'ε 'nu gbe dreewo mεε do zi gɔnε- 'la gbεεn-
(Matie 12.43-45)*

²⁴ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Ke 'zina 'ε -gwa mεε do zi, -e ge 'kaanle- -bon 'yi yre mu 'ε [nɔɔ 'ke -ya -yitre' yre glin. 'Ke yaa -yitre' yre

yele, -ya pe dɔɔ: <'N gele- 'η -zanta' 'η boyrɛ gwe 'ε [nɔɔ]. 'Zina 'ε 'niinaa, 'bhɛɛ- -e dɔ gbɛ drɛɛwo 'yee- mɛɛ 'ε zi. ²⁵ 'Ke 'yee- 'zina 'ε [nwa, -ya -si 'ε -lagole ye 'elrele, 'bhɛ 'pegee -a -yi pɛ mu 'ε 'kpen 'lekpaale ye 'eke- ta 'elrele. ²⁶ -Ya yelawoa 'bhɛ gbɛɛn- bhe, -e ge 'zina 'srwapɛ- -bhɛɛke' 'siile- 'ke 'mu -yɔɔ' -yiya' 'yee 'gbu ni. 'Ke 'bhɛ [kla, 'bhɛɛ- -o nu dɔɛ 'yee- mɛɛ 'ε zi. 'Bhɛla- -yile 'yee- mɛɛ -a -si 'ε 'siɛ gbɛ -yɔɔ' wo 'ke 'bhɛ 'yiya- -a -lwa 'ε ta.»

-Za 'brɛɛya-

²⁷ Zesu 'yaa- -janwo' zii' 'waati 'la ba -zamaa' 'ε 'plɛŋ-, 'ke le do 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Le 'la 'bhɛ 'e kpe 'ε [sia, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'e [yaa, 'bhɛ 'pegee 'ke 'bhɛ -yɔn- naa 'e ni, 'bhɛ a pɛ -yinra!» ²⁸ 'Dun- Zesu pe 'bhɛ le 'ε ni dɔɔ: «-A pe dɔɔ mɛɛ 'la zan mu -o 'trɔnkpa- -Waanbhaa' a -jan 'ε [la, 'bhɛɛ- 'ke -wa -kɔsɪkɪn, 'bhɛɛ- zan mu a pɛ -yinra.»

-Waanbhaa' a -lɛla' janwo mi Zonasi ma -tɔɔmasie (Matie 12.38-42)

²⁹ Mɛɛ mu 'ε 'pale- =saan Zesu ta, -ayile 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Saanigɛ mu 'ε -woo 'eyɔɔle. -Wa zi 'bhii- 'η 'sɔle- maza do klɛ -o -yrɛ ma. 'Dun- 'naa nu 'sɔle- maza -bhɛɛke' do 'kpɔ klɛɛ -o -yrɛ ma, 'ke yaa 'e go Zonasi a pɛ 'ε ba. ³⁰ -Amasroyi Zonasi -kla Ninivu -wa 'ε ta mu 'ε ma -tɔɔmasie 'le gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, Bhaaplɛŋ Gbe 'ε nu klɛɛ 'saanigɛ mu 'ε ma -tɔɔmasie 'le 'bhɛɛ- gbɛɛn-. ³¹ 'Bhɛ ya 'ε 'yi, -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'ε 'le, -bhɛngbe le Seba nu dulalɛ 'saanigɛ mɛɛ mu 'lɛɛ- -o -lɛ ma, 'bhɛɛ- -e -kpan kpala' -o -lii. -Amasroyi -yaa' pɛ 'waati 'ε ba -e -daa 'drunyan 'ε 'yi 'klɛɛn gbɔɔn do -yi, 'bhɛɛ- -e [nwa -a 'trɔnkpaale -bhɛngbe Salomɔ a -zadɔleya ma jan mu 'ε [la. -E nu -kpan 'kpaale- 'ka 'lii, -amasroyi mɛɛ 'la zan -o

-gɛ 'bhɛ gbɛlaan 'yiya- -bhɛngbe Salomɔ ni, 'bhɛɛ- 'ka 'laa -o dɔɛ -a -la 'ke 'ka 'trɔnkpa 'bhɛ ni. ³² 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ε 'yi, -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'ε 'le, Ninivu -wa 'ε ta mu 'ε -o nu dulalɛ mɛɛ mu 'lɛɛ- -o 'lɛ ma, 'bhɛɛ- 'mu nu -kpan 'kpaale- -o -lii. -Amasroyi Zonasi -Waanbhaa' a -jan 'la [woa Ninivu -wa 'ε ta mu 'ε ni, 'mu 'ploola- 'mu klɛza -yɔɔ' mu 'ε ma, 'bhɛɛ- -woo 'gbu [naa -Waanbhaa' ni. -O nu -kpan 'kpaale 'ka 'lii, -amasroyi mɛɛ 'la zan -o -gɛ, 'bhɛ zan gbɛlaan 'yiya- Zonasi ni.»

-Kɔɔ' yɛrbhɛ- mu -le -kɔɔ' flɛ 'ε ta 'tebhile 'le (Matie 5.15; 6.22-23)

³³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «Mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa -lanbha do bhi, 'bhɛɛ- -e 'gbɔngbo do bhulaa' 'bhɛ -lanbha 'bhile- 'ε ta. Drɔɔn' 'ke -o -lanbha 'ε [bhia, -wa dun -a dunyrɛ 'ε 'bhɛɛ- =nɔɔ laanima, 'kooko- mɛɛ 'la zan mu -o wla 'zi 'fɛ 'ε [la, 'mu sɔ -a -bhile' 'ε 'yele. ³⁴ 'E 'yɛrbhɛ- mu 'ε -woo 'bhii- 'e 'flɛ 'ε ta -lanbha 'bhile- do gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- 'kee- 'yɛrbhɛ- mu 'ε waa yrema ye, 'e 'flɛ 'ε 'kpen -o -gblo 'yi. 'Bhɛɛ- 'kee 'yɛrbhɛ- mu 'ε lele, 'e 'flɛ 'ε 'kpen takanle -o 'wɛŋ. ³⁵ 'Bhɛla- -yile, 'e 'yɛrkpa 'e 'gbu ba 'elrele, 'kooko- 'yaa- pɛ 'tebhile 'ε yaa niinaa' 'ke -gblo 'le. ³⁶ -Ayile, 'kee 'flɛ 'ε 'kpen [kla 'tebhile ba, 'bhɛɛ- 'kee dɔpɛ do 'kpɔ 'laa -o -gblo 'yi, 'e 'flɛ 'kpen nu klɛɛ 'tebhile ba. -E nu klɛɛ 'bhii- -lanbha 'bhile- mɛɛ takan 'wɛŋ -a -bhile' 'ε 'le gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.»

Zesu -o -kpan 'kpa' zii' Farizi mu 'ε 'pegee 'Toŋ Daan mu 'ε 'lii (Matie 23.1-36; Maki 12.38-40)

³⁷ Zesu 'yanle- -janwolele 'ke Farizi mi do 'a 'siile pɛ bhle yrɛ nɔɔ- 'bhɛ ba. 'Bhɛɛ- Zesu -ja 'bhɛ Farizi mi 'ε ba, 'bhɛɛ- -e -ja yaalɛ pɛbhle tabali 'ε zi. ³⁸ 'Dun- Zuufu mu -o gbɛ mafɛ -waa' 'sinii ta gbɛ

ma 'fɛgbɛya 'ɛ 'yi ɡɔnɛ- 'la ɡbɛɛn- 'ke -woo pɛbhle, Zesu 'laa 'bɛ ɡbɛ ma 'fɛlɛ- 'bɛ klɛɡbɛya 'ɛ 'yi. 'Bhɛla- -yile, 'ke 'bɛ 'yee- -Farizi mi 'ɛ 'kpeɛlɛnile. ³⁹ 'Bɛ klɛle 'tɛ, 'ke Mɛzzan Zesu -ɡoon do bɔle- -a ni doo: «'Ka mu Farizi mu, 'ka 'kaa- -yi 'mi pɛ 'ɛ 'peɡee 'kaa- pɛbhle 'tasa 'ɛ mafɛ 'ɛlɛle, 'duŋ- faan zru 'peɡee yiɛnya 'tɛ -le 'ka 'kpee. ⁴⁰ Mɛɛ kloo mu! Mɛɛ 'la zan pɛ 'ɛ 'flɛ ma ɔkla, 'bɛ zan do 'kpɔ 'ɛ 'bɛ -le 'laa -a 'kpee 'ɛ klɛle 'ezin- ɛɛ? ⁴¹ -Ayile, -ka yiɛnya go 'ka zru ba, 'bɛɛ- -ka 'kooŋlɛzan mu ɡba 'ka 'kooɛ- mu 'ɛ ba. 'Ke 'ka 'bɛ ɔkla 'bɛ ɡbɛɛn- bɛ, 'ka nu klɛle zi 'weŋ 'ɛ ta.»

⁴² «'Ka mu Farizi mu, 'ka ta -yren! 'Ka 'kaa- -zien ba -laanɛ' mu 'ɛ, 'peɡee 'kaa- -zienbɛ' mu 'ɛ 'kpen do do -lɛdulayɛ vu mi 'ɛ 'bɛɛ- na Waanbɛaa' ni; 'bɛ -zien ba -laanɛ' mu 'ɛ 'ke mu -le 'ke *mati 'peɡee lu mu 'le. 'Duŋ- -lɛdoo' ma 'taa 'ɛ -Waanbɛaa' -yɛ ɔla, 'bɛ 'peɡee -a ba 'soniya 'ɛ, 'ka 'mu -za balaa'. 'Bɛɛ- 'duŋ-, 'kɛla 'bɛ -o 'ke klɛ pɛ 'le 'pe, 'bɛ -le 'ke -Waanbɛaa' -za 'so 'ka ni, 'bɛ 'peɡee 'ke 'ka 'lɛdoole klɛ -a -yɛ 'yi.» *

⁴³ «'Ka mu Farizi mu, 'ka ta -yren! 'Ke 'ka -o daanɛ' mu 'ɛ ɔla, 'ka yaayɛ -lɛle' mu 'ɛ 'mu -la makun. 'Bɛɛ- 'ke 'ka -o -wa 'kpee -kpan mu 'ɛ ta, 'kaa- zi 'bhii- mɔkpen' 'ka 'lɛdo- -a ma, 'bɛɛ- -o 'ka 'pubɔ-. ⁴⁴ 'Ka mu Farizi mu, 'ka ta -yren! 'Ka -o 'bhii- mɛɛ bu mu 'la tagaanle -o; 'bɛɛ- mɛɛ mu 'taawo- -o ta 'ke waa 'yaango-.»

⁴⁵ 'Bɛ klɛle 'tɛ, 'ke *'Tonj daan mi 'ɛ do 'a 'pele -a ni doo: «'O Daan mi, 'yaa- -janwoɡbɛya 'la bɛ, -yoo 'bhii- 'yoo- wla 'zi 'o mɔɔ 'kpen -la -yi 'ezin-.»

⁴⁶ 'Bɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele 'yee- 'Tonj daan mi 'ɛ ni doo: «'Ka mu 'Tonj daan mu, 'ka ta -yren! 'Ka

'kwe ɡbinle mu do mɛɛ mu wiin-, 'bɛɛ- 'ka 'laa bɔ 'mu ba sanɛ- 'bɛ 'kwe mu 'ɛ 'ke 'silele. ⁴⁷ 'Ka ta -yren 'ezin-! -Amasɔyi 'ka 'taa- mu -Waanbɛaa' -lɛla' janwo mu 'la ɔdia, 'ka bu -lɛle' mu do 'bɛ mu ni. ⁴⁸ 'Bɛ ya 'ɛ 'yi, 'kaa- zɔn 'zi mɛɛ mu ni 'bhii- 'ka dole -o 'ka 'taa- mu 'ɛ zita -o klɛza -yoo' mu 'ɛ ma. -Amasɔyi -o -Waanbɛaa' *-lɛla' janwo mu 'la ɔdia, 'ka bu -lɛle' mu do mu ni. ⁴⁹ -Waanbɛaa' a -zadɔleya 'ɛ ma -ya ɔpia doo: <'Y nu 'ɛ 'lɛla janwo mu 'peɡee 'an *winbɔwo mu 'kpale- -o ni. 'Duŋ- -o nu -o 'ke mu dɛle, 'bɛɛ- -o nu -yrenkpale -o 'ke mu ta.> ⁵⁰ 'Bɛla- -yile, 'kee- san 'drunyan klɛle ma, 'kee- nu 'tenlɛ- -zɔn mu 'ɛ ma, -Waanbɛaa' nu -o -lɔkɔpale -wa -lɛla' janwo mu 'la 'kpen ɔdia do do 'bɛ za 'ɛ 'yi. ⁵¹ 'Kee- san Abɛli dɛle 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenlɛ- Zakari a pɛ dɛle 'ɛ ma: -o 'yee- Zakari ɔdia 'srak- agoyɛ 'peɡee -Waanbɛaa' ɡbayɛ 'ɛ 'plɛŋ-. 'Mi pɛ 'ka ni 'ɛ 'so wɛɛ- ma doo -Waanbɛaa' nu -zɔn mu 'ɛ 'lɔkɔpale 'woo- mɛɛ mu 'ɛ 'kpen dɛza 'ɛ ma.»

⁵² «'Ka ta -yren! 'Ka mu 'Tonj daan mu. -Amasɔyi mɛɛ so 'kanle zi 'la 'bɛ zi 'bɛɛ- 'bɛ -Waanbɛaa' do, 'ka 'bɛ 'ɡborobɛ 'ɛ ɔsia. 'Ka mu 'ɡbu 'laa kan 'bɛ 'felii 'ɛ ɔnɔɔ, 'bɛɛ- mɛɛ 'la zan mu -o -a zi 'bhii- 'mu 'wla 'bɛ 'felii 'ɛ ɔnɔɔ, 'ka 'laa 'to 'ke 'bɛ zan mu wla.»

⁵³ 'Bɛ -jan mu 'ɛ 'kpen blaɛn, Zesu 'yaa- zan gole 'bɛ yɛ 'ɛ ɔnɔɔ bhla 'la ba, 'ke 'Tonj daan mu 'ɛ 'peɡee Farizi mu 'ɛ -wa -lɛma' -lale' 'sanle -jan mu 'le 'ke -wa -lɔkɔpa'. 'Bɛɛ- -wa -liiɡlinna ɡbɛ 'ɛ 'kpen ma, 'kooko- -e so -janwole -o ni 'ezin-. ⁵⁴ -O -yaa bɔ 'zi -a -la, 'kooko- -o so -a 'kunle -a 'ɡbu 'liiwli- ma.

* 11:42 11.42 -Zienbɛ' -ɡloɔn 'ke mu -le 'mu 'le.

12

Zesu -o mɛɛ mu 'kpeelekan zii' Farizi mu 'ɛ -waa' mɛɛ -yrekɔɔza klele 'ɛ ba zayi'

(Matie 10.26-27)

¹ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, mɛɛ mu 'ɛ -o 'pa gbɛ -yɔɔ 'ɛ 'kɔɔ Zesu ta, -o -yaa 'tan zii' 'eke- gaan ta. -Ayile, 'ke Zesu -yaa' -klarlanɛ mu 'ɛ 'kpeelekanle 'sanle 'elwale 'pe dɔɔ: «Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele Farizi mu 'ɛ waa mɛɛ -yrekɔɔza klele 'ɛ ma. -Amasroyi, mɛɛ -yrekɔɔza klele 'ɛ -yoo 'bhii- 'bluu -pɛɛ 'wlen 'seke. ² Pɛ 'tole- pɛ 'ke 'bhɛ tagaanle -o, -o nu 'bhɛ tapwele -yrekpaa' do; 'bhɛɛ- gaanyiza 'tole- gaanyiza 'ɛ, mɔkpen' nu 'bhɛ dɔle. ³ 'Bhɛla- yile, 'ke 'ka -jan mu 'la 'kpen ɔwoa -bi zi -gblo 'yi, mɔkpen' nu 'mu male -yrekpaa' kpataakpa. 'Bhɛɛ- 'ke 'ka swɛɲswɛɲ 'yi janwoa- mɛɛ 'trɔn 'yi 'fɛ -liitanle -la, -o nu 'pɛɛnle- 'bhɛ 'wolele 'fɛ mu wiinj-; 'bhɛɛ- mɔkpen' 'bhɛ 'yima-»

-Kɔɔ' -gblaana' ma mi -le -dela -le ɛɛ?

(Matie 10.28-31)

⁴ 'Bhɛ blaana, 'ke Zesu 'a 'pele 'ezin- dɔɔ: «'N 'bhɛgwlen- mu, mɛɛ 'la zan mu 'ke -o mɛɛ ɔdia, 'bhɛɛ- waa sɔ -za 'bhɛɛke do klele- 'bhɛ blaana 'ka 'laa -gblaana' 'bhɛ zan mu 'ɛ 'lɛɛ. ⁵ -Ka 'ka 'trɔnkpa doo, 'ka sɔ -gblaana' mɛɛ 'la zan 'lɛɛ-, 'bhɛ zan -le -ge: -Waanbhaa' 'la sɔ mɛɛ 'niigole -a -yi, 'bhɛɛ- 'bhɛ blaana, -e 'ka blin -jranama 'tɛ 'yi. Wlan 'gbu 'ɛ ni, -ka -gblaana 'bhɛɛ- 'lɛɛ.»

⁶ «Waa sɔ 'vonɛ 'soo gonle- -goli' 'tarɲbha plɛ ma ɛɛ? 'Dun- -o do 'kpɔ -za 'laa ni -Waanbhaa' 'kpee. ⁷ 'Dun- 'ka mabhaabho 'ke 'bhɛ kan 'vonɛ 'srɛ ta. Ali-, -e 'ka 'wiinj- winbhe mu 'ɛ 'kpen 'liido-. -Ayile 'ka 'laa -gblaana' -titi.»

Dole Zesu a -za 'ɛ ɔla, 'bhɛ 'pegee 'e -bangole -a -yi

(Matie 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ɲ 'sowɛɛ ma dɔɔ: 'ke mɛɛ 'la zan 'a ɔpia mɔkpen' 'yɛ ma kpataakpa 'kaa 'bhɛ -o 'an pɛ mɛɛ 'le, Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ nu a pele -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ɛ 'yɛ ma 'kaa -yaa pɛ -le 'bhɛ zan 'ɛ 'le 'ezin-. ⁹ 'Dun- 'ke mɛɛ 'la zan 'a ɔpia mɔkpen' 'yɛ ma kpataakpa 'kaa yaa 'mi dɔ, Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ nu a pele -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ɛ yɛ ma dɔɔ yaa 'bhɛ zan 'ɛ dɔ 'ezin-. ¹⁰ 'Ke mɛɛ 'la zan Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ ma jan -yɔɔ ɔwoa, -Waanbhaa' nu 'bhɛ zan a -sroma 'yanle-. 'Dun- 'ke mɛɛ 'la zan *Lii 'Wɛɲ 'ɛ ma jan -yɔɔ' ɔwoa, -Waanbhaa' 'laa nu 'bhɛ zan a -sroma 'yanle- -titi.»

¹¹ «'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ mu -ja 'ka 'le Zuufu mu daanfɛ' mu ɔla oo, 'kitikan mu 'ɛ ba oo, 'bhɛ 'pegee -kɔɔ' ta mɛɛ gbilaana mu 'ɛ ba. 'Bhɛɛ- 'ke -o -kpan -kpalaa' 'ka 'lii, 'ka nu 'ka 'gbu ta gwledana -jan yeke- 'la 'wole- 'ka 'laa 'bhɛ yienkanle. ¹² -Amasroyi, 'ka nu -jan yeke- 'la 'wole-, Lii 'Wɛɲ 'ɛ nu 'bhɛ dɔle 'ka 'kpee 'bhɛ 'waati do 'kpɔ 'ɛ ba.»

-Naflo zan -za 'yaango- kle do ma -gɔɔn

¹³ 'Bhɛ blaana bhɛ 'tɛ, 'ke -zamaa' 'ɛ 'plɛɲ- mɛɛ do 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, -a pe 'ɲ nɛɛnɛ- 'ɛ ni dɔɔ 'o 'ciɛn 'la 'ke 'o dɛ 'bhɛ ɔtwa 'o ni, -e 'bhɛ -yiciɛn' 'o ma.» ¹⁴ Zesu pe -a ni dɔɔ: «'N 'bhɛgwlen-, -dele 'mi ɔkla 'ka ta 'kitikan mi 'le, 'bhɛɛ- dele 'mi ɔkla 'kaa- pɛ mu -yiciɛn' mi 'le ɛɛ?» ¹⁵ 'Bhɛ blaana, 'ke -ya pele- -o 'kpen ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele -naflo maza mu -lɔɔ 'ɛ ma. -Amasroyi bhaaplɛɲ do -si 'ɛ -dan' 'laa 'ke -a 'koope- do -kplɛn mu 'le,

'ali-'kee- =kla 'ke pɛzan -gbɛnɛ do 'le.»

¹⁶ 'Bhɛla- -yile, 'kee- -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhɛ bɔle- -o ni dɔɔ: «-Naflo zan do a gba mu 'ɛ 'lrela-. ¹⁷ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -e -yaa pɛ 'zi -a 'gbu 'kpee dɔɔ: <'N nu -a klɛlɛ 'nale- -a ma ɛɛ, -amasrɔyi 'an gba la pɛ mu 'ɛ -o 'klayrɛ- laa -o 'ɲ 'kɔɔ.> ¹⁸ 'Bhɛɛ- -za do -dwa -a 'kpee 'ke -ya pele- dɔɔ: <'N nu -za 'lɛɛ- 'bhɛɛ- klɛlɛ. 'N nu 'an pɛbhɛ 'kla 'fɛ mu 'ɛ 'wile-, 'bhɛɛ- 'ɲ -wo dɔ gbɛ drɛɛ wo 'ke mu gbilaan 'yiya- -a -lwa mu 'ɛ ni. 'N nu 'an pɛbhɛ 'pegee 'ɲ 'ciɛn mu 'ɛ 'kpen 'klalɛ- 'woo- 'fɛ mu 'ɛ [la. ¹⁹ 'Bhɛ blaɛn, 'ɲ nu -a pele 'ɲ 'gbu 'kpee dɔɔ: 'Mi 'e 'ciɛn -bebe mu [klaa 'fɛ mu 'ɛ [la, -o nu 'sɔlɛ- 'e 'lɛbɔle lɛɛ -bebe ta. 'Bhɛla- -yile, 'e 'yitrɛ-, 'bhɛɛ- bɔ pɛbhlele 'pegee -wɛɛn 'mile ma, 'bhɛɛ- 'e -zabla'.> ²⁰ 'Dun- -e 'bhɛ 'pelawoa bhe, 'bhɛ 'waati do 'kpɔ 'ɛ ba, 'ke -Waanbhaa' 'a 'pele -a ni dɔɔ: <Mɛɛ kloɔ, -zɔn -bi 'lɛɛ- zi, 'ɲ nu 'e 'nii- 'ɛ gole 'e 'yi. 'Bhɛɛ- 'yee 'ciɛn mu 'la 'kpen magaanna -o nu bɔlɛ -de 'gbu -la ni ɛɛ?>» ²¹ 'Bhɛla- -yile, 'ke Zesu 'a pele -o ni dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan bɔle -o -naflo mu -lɛkpale ma 'eke- ta -a 'gbu ni, 'bhɛɛ- 'ke yaa -o pɛzan 'le -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, -za 'yansi 'la bhe 'bhɛ -le tɛn 'bhɛ zan 'ɛ ma.»

'Kpaleya -Waanbhaa' 'yi (Matie 6.25-34)

²² 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu 'a pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Mi pɛ 'ka ni dɔɔ 'ka nu pɛ 'la 'bhlelɛ-, 'bhɛ 'pegee 'ka nu dunɛ- 'la klalɛ 'ka ta, 'ka 'laa 'mu do 'kpɔ -za yienkanlɛ. ²³ -Amasrɔyi bhaapɛɲ -si 'ɛ 'bhɛ mabhaabhɔ bhle pele ta, 'bhɛ 'pegee -a 'flɛ 'bhɛ mabhaabhɔ dunɛ- ta. ²⁴ -Ka laanima maanne- mu 'ɛ -glin doo! Waa pɛbhɛ bɔ, 'bhɛɛ- waa pɛ bhaa kan. 'Bhɛ 'pegee pɛbhɛ zrɛ dɔle laa -o 'kɔɔ, 'dun- -Waanbhaa' -o -lɛbɔ 'yi 'oo yi. 'Bhɛɛ- 'dun-, 'ka mu mabhaabhɔ

maanne- mu ta. ²⁵ 'Ka -de 'gbu -le sɔ -a 'gbu -si 'ɛ sa baan 'klale -a ba -a ma 'ɲgami mu 'ɛ 'kɔɔ ɛɛ? ²⁶ 'Ke 'ka ma 'ɲgami 'laa sɔ 'ka 'gbu 'si 'ɛ sa baan' 'klale -a ba, -mele [kla 'bhɛɛ- 'ka -o 'ka blina- yiɛndɔ 'zi -za 'bhɛɛke -vin mu 'ɛ 'yi ɛɛ? ²⁷ -Ka 'ka 'yrekpa doo, gba la -bɔn mu 'ɛ 'bhɔgbɛya 'ɛ ta. Waa yewo, 'bhɛ 'pegee waa dunɛ- sra. 'Ali- -bhɛɲgbɛ Salomɔ a -nafloya 'ɛ ta, -a -baale' -lreleya -yi 'laa 'yale- -o do 'kpɔ -baagbɛya 'ɛ ni. ²⁸ 'Ee! 'Ka 'kpale- la -Waanbhaa' 'yi 'dɛ! 'Ke -Waanbhaa' -bɔn mu baa, -bɔn mu 'la -woo -zɔn gba la, 'bhɛɛ- too -o nu klɛlɛ 'kpaciepe 'le. -Mɛla ma 'bhɛɛ- yaa nu 'sɔlɛ- 'ka mu -baale' ɛɛ? ²⁹ 'Bhɛla- -yile, 'ka 'laa 'ka 'bhle pele 'pegee 'ka 'mi pɛ -za yienkanlɛ. ³⁰ -Amasrɔyi, 'drunyan 'yi mɛɛ mu 'la waa -Waanbhaa' do, 'mu -le 'bhɛ -za 'yansi mu 'ɛ -glin. 'Dun- 'ka maza -o pɛ 'oo pɛ 'la ma, 'ka Dɛ 'bhɛ 'kpen dɔ. ³¹ 'Drɔɔn' -ka -Waanbhaa' a pɛ -bhɛɲgbɛya zi 'ɛ 'bhɛɛ- ziglin- 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- e nu -za -vin mu 'ɛ 'kpen 'nale- 'ka ni boolazi.»

Lafle' 'yi -naflo mu laa sɔ yanle- (Matie 6.19-21)

³² 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'An -bhlaa 'le 'fiɛntrɔnnɛ do, 'ka 'laa -gbilaanlɛ! -Amasrɔyi, -e -swa 'ka Dɛ -Waanbhaa' ni 'kee- yaa -bh- lɛngbɛya -wa 'ɛ na 'ka ni. ³³ -Ka 'ka 'ciɛn mu 'ɛ 'kpen gɔn, 'bhɛɛ- -ka -o ma pɛ 'ɛ 'na 'kɔɔflɛɲzan mu ni. -Goli' 'kpa -bɔtɔ mu 'la 'ke waa sɔ 'siele, -ka 'bhɛ mu klɛ 'ka 'gbu ni, 'bhɛ 'pegee -ka 'kaa -naflo mu 'ɛ zrɛdɔ lafle' 'yi, 'kooko- waa nu yanle 'bhɛ [nɔɔ ye. -Amasrɔyi -faannii' mu laa nu -o yeɛ, 'bhɛɛ- -woo faan 'bhɛ [nɔɔ ye, 'bhɛ 'pegee -wlɛnnɛ' mu laa nu 'sɔlɛ- -o 'siele. ³⁴ -Amasrɔyi 'yaa- -naflo 'ɛ 'kpale- -o yrɛ 'la [nɔɔ, 'e

zru 'pegee 'e 'yrikpale -o 'bhεε-yrε 'ε ta.»

Yewone mu 'la 'yri 'laa go 'mu 'gbu -za 'le

³⁵ Zesu pe mεε mu 'ε ni dɔɔ: «Yi 'oo yi, 'ka 'yri 'wlale- bo 'ka 'gbu -za 'le, 'bhεε- 'kaa- -lanjha mu 'ε 'bhile- kle. ³⁶ 'Bhεε- ka kle 'bhii- 'fε do -la yewone mu 'ε gbεen-. -O yri -o -waa' 'fezan- 'ε nule ta 'ke 'bhε da le dɔyre □nɔɔ 'feti 'ε ta. 'Kooko- 'ke 'bhε □nwa 'waati 'oo 'waati 'la ba, 'bhεε- 'ke 'bhε kɔkɔdia -o ta, -o sɔ 'fε 'ε 'liigole 'bhε ni. ³⁷ 'Ke -waa' 'fezan- 'ε □nwa, 'bhεε- 'ke 'bhε □bhwa -o ta 'ke -woo -o -yrε ma, -waa pε -yi nu -nrاله'. 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- 'ε ma dɔɔ 'yee- 'fezan- 'ε -e nu 'sentru do dɔle -a 'saanla□, 'bhεε- -e nu -yaa' yewone mu 'ε 'siile- pεle ma, 'bhεε- 'yee- 'gbu nu 'mu a pεle 'ε dulale 'mu □la. ³⁸ 'Kee- =nwa blandreyi 'oo, 'kee- =nwa blandreyi -zanta' oo, 'bhεε- 'kee- =bhwa -o ta 'ke -woo -yrε ma, -waa pε -yi nu -nrاله'.»

³⁹ «-Ka 'ka 'tronkpa 'elrele -jan 'lεε- =la: 'Ke 'fezan- do -yaa -faan- nii' 'ε nu 'bhla 'ε dɔ -yaa' 'fε 'ε □la, yaa -yaa nu yidεle, 'bhεε- ya to 'ke -faannii' 'ε wla -yaa' 'fε 'ε □la. ⁴⁰ -Ayile, 'ka mu, 'ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za le. -Amasroyi 'ke 'ka 'yri 'laa -o Bhaaplenj Gbe 'ε ta 'waati 'la ba, -e nu nule 'bhεε- 'waati 'ε ba.»

Yewone wlan do 'pegee yewone 'yɔɔ- do ma -gɔɔn
(Matie 24.45-51)

⁴¹ 'Bhε klele 'tε, 'ke Pieri Zesu 'lrokpale dɔɔ: «Mεεzan, 'yoo- 'bhε -gɔɔn 'lεε- 'bhε bɔ 'zi 'o mɔɔ do -kplεn -la ma taa- 'ya bɔ 'zi mɔkpen' -la ma εε?»

⁴² Mεεzan Zesu 'a 'lekwan- 'yee- Pieri ni dɔɔ: «'Ke yewone 'la 'ledɔɔle -o, 'bhεε- -a zru -o do, -a zan nu 'a 'kpale- -yaa' 'fε 'ε □la mu 'ε 'kpen 'wiinj-; 'kooko- -e sɔ pεle nale- 'mu ni pεle 'waati 'ε ba. ⁴³ Yewone 'la 'ke -a zan

'ε □bhwa -a ta 'ke -yoo yewo 'zi 'elrele, 'bhε yewone 'ε 'bhε a pε -yinra'. ⁴⁴ 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- ma dɔɔ 'fezan- 'ε nu -a 'kɔɔpε- mu 'ε 'kpen gbεkpale -a 'kɔɔ. ⁴⁵ 'Dun- 'ke 'bhε yewone 'ε -e -yaa' ye 'ε □twa -a nɔɔ-, 'bhεε- -ya □pia -a 'gbu 'kpee dɔɔ: «'N zan -o -mɔ 'zi -yaa' 'taa 'ε ta, yaa nu nule 'saanibhe.» 'Bhela -yile 'kee- 'fε 'ε □la yewone 'gwlaan- -vin mu 'ε 'pegee yewo le mu 'ε zɔnle -saan, 'bhεε- 'kee- =bwa pεbhlele 'pegee -wεen 'mile- ma, 'bhεε- 'kee- -wεen dε. ⁴⁶ 'Kee- =bwa 'bhεε- klele ma, -a zan nu yi 'ε 'pegee 'bhε 'nu 'waati 'ε nu 'klale- -a ba. 'Bhela- -yile, 'bhε nu -a 'krowole 'eyɔɔle -e -za 'yɔɔ- oo -za 'yɔɔ- mu 'la 'kpen □kla 'mu -zayi'. 'Bhεε- mεε 'la zan mu laa gbalaan -Waanbhaa' -lεε -a dɔ nu klele 'mu ta -yren 'ε 'ke ba.»

⁴⁷ «'Ke yewone 'la -ya zan zru maza dɔ, 'bhεε- 'ke yaa 'bhε klele, -o nu 'bhε yewone 'ε zɔnle 'ebe- bele. ⁴⁸ 'Dun- 'ke yewone 'la 'bhε 'laa 'bhε zan zru maza dɔ, 'bhεε- 'ke -a kleza -yɔɔ' 'ε ma -yoo 'ke zɔnpe 'le; -o nu 'bhε yewone 'ε zɔnle sanε-. 'Bhela- -yile, -o -za -bebe -naa mεε 'la zan ni, -o nu -za -bebe 'yrewole 'bhεε- zan ma. 'Bhεε- -o -za -bebe gbεkpaa- mεε 'la zan 'kɔɔ, -o nu -za -bebe 'yrewole 'bhεε- zan ma 'ezin-.»

Zesu pe dɔɔ mεε mu -yicienle nu klele -a 'tɔ 'ε -zayi'
(Matie 10.34-36)

⁴⁹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'N □nwa 'tε -la bɔle 'trε ta, 'bhεε- 'η 'yaa- zi bi 'bhii- -wa □bhia gban. ⁵⁰ -Yren -gbene do -o zan baale 'mi ta, 'bhε nu klele 'bhii- 'η 'wiinjfele -yi ba. 'Dun- 'sani- 'bhε yi 'ε 'bhole- plen-, 'η blina- yien -o. ⁵¹ 'Ka mu 'kpee ma 'η □nwa yilabla 'nale- 'trε ta mu ni εε? Droon' 'η □nwa -o -yicienyε -la nɔɔ-. ⁵² 'Kee- san -zɔn ma, 'fε do -la mεε 'soo 'yicienle nu klele. -Ayile, mεε yaga

nu -o zibole mɛɛ ple ma, 'bhɛɛ-mɛɛ ple nu -o zibole mɛɛ yaga ma. ⁵³ 'Fɛ do -la mu ba, -nɛ dɛ nu 'bhe 'wɛnɛ- 'bhe 'nɛ 'ɛ ma, 'bhɛɛ-nɛ nu 'bhe 'wɛnɛ 'bhe dɛ ma. 'Bhe kɛgbɛya do 'ɛ 'yi, -nɛ nɛɛ 'ɛ 'bhe nu 'bhe 'wɛnɛ- 'bhe 'lu ma 'bhɛɛ- gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- nɛ le do nu 'bhɛɛ- 'yansi za klɛɛ 'bhe nɛɛ ni. 'Ezin- le -naale' do nu -wɛnɛ' 'bhe a le drɛɛ ma, 'bhɛɛ- le drɛɛ nu 'bhɛɛ- 'yansi za klɛɛ 'bhe 'naale- ni 'ezin-»

Zesu pe mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ -o 'waati 'ɛ ma -tɔɔmasie mu 'ɛ 'yima (Matie 16.2-3)

⁵⁴ Zesu pe mɛɛ mu 'ɛ ni 'ezin- dɔɔ: «'Kɛ 'ka la tilale □ya 'kee- da -yretɔbhe baayɛ nɔɔ-, 'kaa pe 'bhe yrɛ do 'ɛ □nɔɔ bhe dɔɔ la -o zan banle. 'Bhɛɛ- -e ban. ⁵⁵ 'Bhɛɛ- ke -ploɔ 'kanle- saan 'kee- da wɛyi- ba -yrɛ ta, 'kaa pe dɔɔ -yretɛ' nu -bhilɛ'. 'Bhɛɛ- 'bhe -le klɛ. ⁵⁶ Mɛɛ -yrekɔɔza klɛ mu, 'ka sɔ 'trɛ ta pɛ -tɔɔmasie mu 'pegee lafle' 'yi pɛ -tɔɔmasie mu 'ɛ -yimale, 'bhɛɛ- mɛɛ ma 'ka 'laa sɔ -za 'la 'bhe -o klɛ 'zi -zɔn -gɛ 'bhe 'yimale ɛɛ?»

Mɛɛ do 'pegee -a -sɔɔnnii' do sɔ -bɛngole gɔnɛ- 'la gbɛɛn- (Matie 5.25-26)

⁵⁷ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «-Mɛɛ -kla 'bhɛɛ- pɛ 'la 'bhe 'lɛdɔɔle -o 'ka 'laa sɔ 'bhe dɔɔle- 'ka 'gbu 'kɔɔ ɛɛ? ⁵⁸ 'Ke -za do -o 'ka 'pegee mɛɛ do plɛɛ, 'bhɛɛ- ke 'yee- mɛɛ 'ɛ -ya zi 'bhii- -e ge 'e 'le -klu ta, dɔ klɛn 'kee 'bhe -za 'ɛ 'yɛɛbago 'bhe mɛɛ 'ɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ka kpa do ma 'ka ge bhla zi zi 'ɛ 'lii. 'Kebhlaale, 'kee- ja 'e 'le -klu ta, 'kitikan mu 'ɛ ba, 'mu nu 'e 'kpale- -kasofɛ gooba mu 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'mu 'e bɔ -kaso 'yi. ⁵⁹ 'Mi pe 'e ni dɔɔ 'sani- 'e 'pwele- plɛɛ- 'bhe -kaso 'ɛ 'yi, -e -goli' yɛkɛ- 'la -kpan -balaa' 'e ta, 'e nu 'bhe 'kpen gbawolɛ 'ke 'bhe ge 'tɛnɛ- 'e 'kɔɔ -goli' bhe do 'ɛ ma.»

13

Zesu pe mɛɛ mu 'ɛ ni dɔɔ -o 'ploɔ- -o 'taawogbɛya -yɔɔ' 'ɛ ma

¹ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, -janmatii Pilati mɛɛ 'ke mu winbwa- 'kaa 'mu ge Galile 'klɛɛn 'ɛ 'yi mu 'ɛ 'ke dɛ. 'Bhɛɛ- 'yee- Pilati 'bhe mɛɛ mu 'ɛ yien 'ɛ 'pegee -waa' 'sraka go wi yien mu 'ɛ 'yizaala 'eke- ba, 'bhɛɛ- -yɔɔ □kla 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa' ni. 'Duɲ- Zesu 'yaa- -janwo' zii' 'waati 'la ba, 'ke mɛɛ 'ke mu 'bhe -za 'ɛ 'yilɔkpale -a ma. ² -Ayile 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-O 'woo- Galile 'klɛɛn 'yi mu 'la □dia, 'ka mu 'kpee ma -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ɛ -woo 'ebebele 'ke 'bhe kan Galile 'klɛɛn 'yi mɛɛ -vin mu 'ɛ 'mu a pɛ 'ɛ ta ɛɛ? ³ 'Yooye-! 'Mi pe 'ka ni dɔɔ 'ke 'ka 'laa 'ploole- 'kaa- -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma, 'ka nu klɛɛ siele 'bhii- 'woo- Galile mɛɛ mu 'ɛ gbɛɛn- 'ezin-. ⁴ 'Bhɛɛ- 'ezin-, Siloe 'fɛgwɛ- 'ɛ 'klalaa- mɛɛ vu ta 'srwaa- 'la ta Zeruzalemu, 'ka 'mu 'kpee ma 'woo- mɛɛ vu ta 'srwaa- 'ɛ -o klɛza mu 'ɛ 'yɔɔ- -yiyi' 'ke 'bhe kan Zeruzalemu mɛɛ -vin mu 'ɛ 'kpen ta ɛɛ? ⁵ 'Yooye-! 'Mi pe 'ka ni dɔɔ, 'ke 'ka 'laa 'ploole- 'kaa- -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma, 'ka nu klɛɛ 'siele 'bhii- Zeruzalemu mu 'ɛ gbɛɛn-»

-Yri diɲ 'la yaa bhaa klɛ

⁶ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu -gɔɔn do bɔle- -o ni dɔɔ: «Mɛɛ do -yri diɲ do □swa -yaa' -drɔɔ gba 'ɛ 'yi. -Yri bhaa 'kan bhla 'ɛ 'bhɔle- 'ke 'yee- mɛɛ 'ɛ 'nule 'yee- yri bhaa 'ɛ 'kanyɛ- =nɔɔ. 'Duɲ- yaa 'bhe bhaa do 'kpɔ 'yele- 'bhe 'yi. ⁷ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -ya pele- -drɔɔ gba la yetanɛ 'ɛ ni dɔɔ: «-A 'san lɛɛ yaga ma 'ke 'ɲ nu -yri 'lɛɛ bhaa -glinɛ' -a -yi, 'bhɛɛ- 'naa -a bhaa do 'kpɔ 'yele- -lido'. Lɛɛ -bhɛɛke' ta, 'ke yaa -a bhaa klɛɛ, -a takan-, -mɛɛ ma 'bhɛɛ- -a 'sɔle- -o bhaa ma yrɛ 'lɛɛ- =nɔɔ ɛɛ?» ⁸ 'Duɲ- -drɔɔ gba la yetanɛ 'ɛ 'bhe pe 'yee- mɛɛ 'ɛ ni dɔɔ: «'N zan, -a 'to 'ke lɛɛla- 'ɛ 'bhe 'kan 'a ta doo. 'N nu -gluu do

'kanle- -a zi, 'bhεε- 'η grēni kla -a zi 'kooko- -a nii- zinaa' -a ta 'elrele. ⁹ 'Ke 'bhε □kla, -dōke' -e nu 'solε- -a bhāa klele- lεεtoo. 'Ke yaa -bhaale' 'e nu 'solε- -a takanle.»

Zesu gadε le do -bheela -yitrε' yi 'ε ma

¹⁰ *-Yitrε' yi do ma, Zesu 'yaa- mεε mu daan 'zi -Waanbhāa' a -jan 'ε 'le Zuufu mu daanfe' do -la. ¹¹ Koo -la ga -yaa le do ma 'bhε daanfe' 'ε □la. Lii -yoo -le 'bhε ga 'ε □bwa 'yee- le 'ε ma. -A lεε vu ta 'srwaa- -le -yaa bhe, 'ke koo -la ga -a ma, 'bhεε- yaa -yaa so -a -lεdōole. ¹² Zesu 'a 'yelowoa 'ke 'bhε 'a 'pele -a ni dōo: «Le -nε, 'e koo -la ga 'ε -gwa -zōn.» ¹³ 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu 'e gbε 'kpale -a ma, 'bhεε 'bhε yrε do 'kpō 'ε □nōo bhe, 'ke -ya -lεdōole, 'kee- dulale -a gaan ta. 'Bhεε- 'kee- -Waanbhāa' 'tōbhōle. ¹⁴ 'Dun- 'bhε Zuufu daanfe' 'ε □la -kunlii 'ε 'bhε 'bhε zrupliila dōo -mεla ma 'bhεε- Zesu 'yee- le 'ε 'bheela- -yitrε' yi 'ε ma εε. 'Bhε klele 'tε, 'ke -ya pele- mεε mu 'ε ni dōo: «-Gbεεyi' do 'ε □la, yewo yi -o -yrekpaa' 'srwado-, 'ka 'so nule- 'ka 'bheeyrε- =nōo 'bhε yi mu 'ε 'le. 'Dun- -yitrε' yi 'ε 'bhε 'laa -o 'ke -bhee yi 'le.» ¹⁵ -Ayile, 'ke Mεεzan Zesu 'a 'pele -a ni dōo: «Mεε -yrekōoza klε mu! -Yitrε' yi 'ε ma 'ka 'kpen do do laa 'kaa- dri mu pwe -waa' wεle- mu 'ε 'yi, 'bhεε- 'ka 'plo- 'kaa- -soofaline mu 'ε ma, 'kooko- -o ge -yi 'milε- tō 'ε 'le ma εε? ¹⁶ 'Bhεε- -kōo' 'taa- Abraamu 'nrane- 'lεε-, 'ke -Setran' 'a 'yrela- lεε vu ta 'srwaa- ta, 'ali- 'kee- =kla -yitrε' yi 'le oo, 'naa so a 'ploole bi εε?» ¹⁷ Zesu a -jan 'lεkungbeya 'ε 'bhε -yraladwa -o 'kpen ma. 'Dun- -e -yaa 'solε- maza -gbenε -gbenε mu 'la klε 'zi, mεε mu 'ε zrukpaale -yaa 'bhε 'yi.

-Waanbhāa' a -bhleṅgbeya 'ε zisan -za 'fientrōnne -la klεle ma (Matie 13.31-33; Maki 4.30-32)

¹⁸ Zesu pe mεε mu 'ε ni dōo: «'Nj so *-Waanbhāa' a -bhleṅgbeya -wa 'ε 'kpale -mε pε -la ma εε? ¹⁹ -Yoo 'bhii- -yri diinj 'la -wa sii mutaadi 'bhε bhene- do gbεen-. Mεε do 'bhε mutaadi bhε □bwa -yaa' gba 'ε 'yi. -E □bhwa, 'bhεε- -e gbaandia-, 'bhεε- -e □kla 'ke -yri diinj -gbenε do 'le. 'Bhεε- maanne- mu 'mu 'fε □kpaa -a gbε mu 'ε 'yi.»

'Bluu -pεε 'wlen 'seke ma -gōon (Matie 13.33)

²⁰ Zesu pe mεε mu 'ε ni 'ezin- dōo: «'Nj so *-Waanbhāa' a -bh- leṅgbeya -wa 'ε 'kpale -mε pε -la ma εε? ²¹ -Yoo 'bhii- 'bluu -pεε 'wlen 'seke do. 'Ke le do 'a 'yizaala 'kilo mia do 'bhε 'soo 'bluu -pεε ba, -e 'bhε 'bluu -pεε 'ε wlen.»

Krisi a zi 'ε -yoo 'bhii- 'felii kprene- do gbεen- (Matie 7.13-14; 7.21-23)

²² Zesu ge bhla zi Zeruzalemu, -e -yaa 'kan zii' -wa -gbenε mu 'pegee -wa 'nε mu ta. ²³ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke mεε do 'a 'lrokpale dōo: «Mεεzan, mεε sanε- -le nu gole -za -yi εε?» 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele mεε mu 'ε ni dōo: ²⁴ «-Ka dō 'egbōole, 'bhεε- 'ka wla 'felii kprene- 'ε 'lii. -Amasrōyi 'mi pe 'ka ni 'η 'sōwεε- ma dōo mεε -bebe mu nu -a pele 'kaa -o wlayrε -glinle-, 'bhεε- 'dun- waa nu 'solε- wlale-.»

²⁵ «'Ke 'fezan- 'ε -ya -wlenna bhla 'la ba, 'bhεε- 'kee- 'felii 'gborobhε 'ε □bwa 'ke 'ka -o 'bhε bhla 'ε ba 'pεelii-. 'Ke 'bhε □kla, 'ka nu kōkōdele 'sanle- -a ta 'ke 'kaa pe dōo: «Mεεzan, 'o mōo -le, 'fε 'ε 'liigo- 'o ni. 'Bhεε- -e nu a -lekunle 'ka ni 'fε 'ε 'kpee dōo: «'Naa 'ka dō.» ²⁶ 'Bhε bhla 'ε ba, 'ka nu -a pele -a ni dōo: «-Kōo' pεbhla- 'eke- zi, 'bhεε- -kōo' -yi □mia 'eke- zi, 'bhεε- -e mεε mu -daanna 'waa- -wa 'ε 'kpee -gbleba mu 'ε ta.» ²⁷ 'Bhεε- Mεεzan nu -a pele 'ka ni 'ezin- dōo: «'Naa 'ka dō, -ka 'ka 'plenjo- 'η ma, 'ka mu -za

'yoo- kle mu.> ²⁸ 'Bhe yi 'e 'le, 'ke 'ka Abraamu 'pegee Izaki, 'bhe- -Waanbhaa' a *-lela' janwo mu 'e 'kpen □ya bhla 'la ba *-Waanbhaa' a -bhleṅgbeya -wa 'e ta, 'ka nu 'ka gbenεbhe mu 'e 'sonkpale 'bhe- 'ka wisi; 'bhe- -o nu 'ka blinle 'peeli-. ²⁹ -Amasroyi mεε mu nu dale 'drunyan -danma' yre 'e 'kpen □noo, 'bhe- -o nu pebhlele -Waanbhaa' a -bhleṅgbeya -wa 'e ta. ³⁰ 'Bhe ya 'e 'yi, mεε 'ke mu -o zi zilεε- mu 'le -zon, 'duṅ- 'mu nu klele -zanta' mu 'le too. 'Bhe- mεε 'ke mu -o -zanta' mu 'le -zon, 'duṅ- 'mu nu klele zilεε- mu 'le too.»

Zesu -janwoa Zeruzalemu ba zayi'

(Matie 23.37-39)

³¹ 'Bhe 'waati 'e ba, Farizi mu 'e 'ke mu □nwa Zesu -din 'bhe- -o pe a ni doo: «'E Go -ge, 'bhe- 'e ge yre -bheεke' do □noo, -amasroyi -bhleṅgbeya Erōdi -a zi 'bhii- -yee' dε.» ³² 'Bhe klele 'te, 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Ka ge a pe 'yee- gbenḡbeni 'plalu mεε 'la bhe -a ni 'kaa: 'Mi -o 'zina mu -gbin 'zi mεε mu zi; 'bhe 'pegee 'ṅ 'yoo- gade mu -bheε 'zi -zon 'pegee too. 'Bhe- 'ṅ nu yanle 'ṅ 'woye- 'e 'le -yrekpaa' yaga mi 'e ma. ³³ 'Bhela- -yile, 'ṅ nu 'ṅ 'yregbaanle Zeruzalemu 'taa ta gele 'e zi, -zon 'pegee too, 'bhe- tootama. -Amasroyi -Waanbhaa' a -lela' janwo mi 'e yaa so galeyre -bheεke' □noo 'ke yaa 'e go Zeruzalemu do -kplen ba.

³⁴ «'Ee! Zeruzalemu -wa la mu, 'Ee! Zeruzalemu -wa la mu! 'Ka mu -le -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e dε, 'bhe- 'kee- mεε 'la zan mu 'winbwa- 'ka ta, 'ka kpoti pa 'mu ma, 'bhe- 'ka 'mu dε. Yaa 'sanle- -zon ma 'ke 'an pe doo 'ṅ 'yoo- 'ka 'lekpale 'eke- ta 'bhii- maa da do 'bhe 'ne mu 'e 'lekpa 'eke- ta -a gbenḡron- mu 'e □la gōne- 'la gbēen-. 'Duṅ- 'ka 'laa dōle -a -la do -titi. ³⁵ -Ka 'ka 'trōnbado doo, -Waanbhaa' nu 'ka do -kplen 'tole-

-a noo-. 'Bhe- 'mi pe 'ka ni 'ṅ 'sowεε- 'e ma doo: 'ka 'laa nu 'ṅ 'yele- -li 'ke 'bhe ge 'tenle- 'ka nu -a pele yi 'la 'le doo: «Mεε 'la zan -o zan Mεεzan -Waanbhaa' 'to 'e 'yi, bhaa 'e -doobo!»»

14

Zesu -mlaan gade mi do -bheela -yitre' yi do ma

¹ *-Yitre' yi do ma, Zesu -ja pebhlele Farizi mu 'e -o -kunlii 'e do ba. -O 'pegee Farizi mu 'la 'yaa- pebhle 'zi 'eke- zi, 'mu -yaa -a kleza mu 'e 'klosikun zii'. ² 'Bhe klele 'te, 'ke mεε do nule- dulale Zesu 'le ma: -mlaan ga -yaa 'bhe mεε 'e ma. ³ -Ayile, 'ke Zesu 'woo- 'Toṅ daan mu 'e 'pegee Farizi mu 'e 'lrokpale doo: «-Kōōa' 'toṅ 'e ta, -o so mεε -bheele' taa- waa so -a -bheele' -yitre' yi 'e ma εε?» ⁴ 'Bhe- 'duṅ-, -o tagale □bwa. 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'e gbε 'kpale gade mi 'e ma, 'ke 'bhe 'bheele, 'bhe- 'ke -ya pele- 'bhe ni doo 'bhe ge 'bhe ba -le ma. ⁵ 'Bhe blaen, 'ke Zesu -o -lrokpale doo: «'Ka -de 'gbu -le 'kee- -kla -a -ne 'le oo, 'kee- -kla -yaa' dri do 'le oo, 'ke 'bhe -balaa' -klōṅ do -yi -yitre' yi do ma, yaa nu 'bhe gōle 'yee- -klōṅ 'e yi 'yee- -yitre' yi 'gbu 'e ma εε?» ⁶ 'Bhe- waa 'solε- 'bhe 'lekunle -a ni.

Zi -leε yaayre a -za

⁷ Zesu 'a 'yelawoa 'bhii- -o mεε mu 'la 'kpen 'siila- peleyre 'e □noo, 'mu 'kpen 'yaa- zilεε- yaayre -lrele' mu 'e 'mu -la makun' zii', 'kee- gōon do bole- doo: ⁸ «'Ke mεε do 'e 'siila- le dōyre noo- -zabla' do ta, 'yaa gele yaale zilεε- yaayre 'e 'bhe □noo. -Amasroyi 'ke -o mεε -bheεke' do -siila 'yee- le dōyre 'e □noo, 'bhe- 'ke 'bhe gbalaan -yiya' 'bhi ni 'ezin-, ⁹ 'bhe- 'ke 'ka 'kpen zeti- mi 'e □nwa 'waati 'la ba, 'ke -ya □pia 'bhi ni doo: «'E 'wlen-, 'bhe- 'e 'yaayre- 'e 'na mεε 'leε- ni.» 'Ke 'bhe □kla, -yrala' nu

dole 'e ma, 'bhεε- 'e nu gele yaale məkpen' -zanta' zizan-. ¹⁰ Drɔɔn' 'ke -woo 'e 'siila- yre do □nɔɔ, ge yala- məkpen' -zanta' yaayre 'ε 'bhεε- =nɔɔ; 'kooko- 'e zeti- mi 'la 'bhe 'e 'siila-, 'ke 'bhe 'a □ya 'bhii- zizan- 'yaayre- 'ε -gaale' laa -o 'e ba, 'bhe sɔ -a pele- 'e ni dɔɔ: <Ŋ 'bhεgwlen- nu yala- zilεε- -gε!> 'Ke 'bhe □kla, 'e ηgblo ma sɔ 'ηgole -o mεε mu 'la 'kpen 'siila- 'mu 'yre ma. ¹¹ -Ayile, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'bhe 'gbu magbaande mεε ma, -Waanbhaa' nu 'bhe zan 'ε mavεεle, 'duŋ- 'ke mεε 'la zan 'bhe 'gbu mavεε, -Waanbhaa' nu 'bhe zan 'ε magbaandεle.»

¹² 'Bhεε- mεε 'la zan Zesu 'siila- pεbhleyre 'ε nɔɔ-, Zesu pe 'bhe ni dɔɔ: <'Ke 'ya zi 'bhii- 'e mεε mu 'sii- pεbhle ma 'e ba -yrek-paa' oo, yromazi oo, yaa klele 'e 'bhεgwlen- mu oo, 'e nεεnε- mu oo, 'e 'yiɛnii mu oo, 'e -din -naflo zan mu 'ε -o 'kedo- 'kpɔ 'le; 'kooko- 'bhe mu laa nu 'e 'siile- 'ezin- pεbhle ma 'mu ba, 'bhεε- -o 'yaa- -za 'wlan 'ε -zigo' 'ε ma. ¹³ 'Duŋ- 'kee 'yoo- mεε mu -lεwεε' 'fεti ta pele do klele-, 'kee- -kla 'kɔɔflenzan mu 'le oo, -flugba mu 'le oo, gaan 'siele- mu 'le oo, 'bhe 'pegee -yre 'wi mu, 'mu -la 'sii- 'yaa- pεbhle 'ε ma. ¹⁴ 'Kee 'bhe □kla, 'yaa- pε -yi nu -nrale', -amasrɔyi waa nu 'sɔle- -a -zigole 'e ma 'ke -woo 'e sii pεbhle ma -o ba boolazi. -Waanbhaa' nu 'bhe -zigole 'e ma mεε -lεdɔɔle mu bwe yi 'ε 'le gale ba.»

Mεε -lεwεε' pεkoo- -gbεnε do ma-gɔɔn

(Matie 22.1-10)

¹⁵ Mεε 'la zan mu 'pegee Zesu 'yaa- pεbhle 'zi 'eke- zi, -o do 'bhe -jan 'la bhe 'bhe 'male-, 'ke 'bhe 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: <-O nu mεε 'la zan 'siile- pele ma *-Waanbhaa' a -bhlenɔbeya -wa 'ε ta, 'bhe zan a pε -yi nu -nrale!> ¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ:

<-Yrekpaa' do mεε do mεε mu -lεwεε' pεbhle -koo -gbεnε do -kla, 'bhεε- -e mεε -bebe -siila 'bhe ma. ¹⁷ Pεbhle 'waati 'ε 'bhɔle-, 'kee- yaa 'fε 'ε □la yewonε 'ε do winbɔle 'kaa 'bhe ge a pe mεε mu 'ε ni dɔɔ -o nu, pε 'ε 'kpen 'lεbεngole -o. ¹⁸ 'Duŋ-, -o 'kpen do do a 'pele- -saan 'bhe yewonε 'ε ni dɔɔ waa sɔ nule- -yaa' peleyre 'ε □nɔɔ. Mεε -lwa mi 'ε 'bhe pe 'yee- yewonε 'ε ni 'kaa -ya pe -a zan 'ε ni dɔɔ: -A 'zoole-, dɔɔ yaa nu 'sɔle- gele- pεbhleyre 'ε □nɔɔ, -amasrɔyi -e gba do -lwa -e gele- 'pwele- 'bhe ta. ¹⁹ -A ple mi 'ε 'bhe pe -a ni dɔɔ, 'bhe 'laa nu 'sɔle- gele- pεbhleyre 'ε □nɔɔ, -amasrɔyi 'bhe dri vu -lwa, 'bhεε 'bhe gele- 'mu -yidanle 'bhe a gbabhe 'ε ta. ²⁰ -A yaga mi 'ε 'bhe pe a ni 'ezin- dɔɔ 'bhe 'laa sɔ gele- pεbhleyre 'ε □nɔɔ, -amasrɔyi 'bhe le do □sia 'edreεle. ²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke yewonε 'ε 'niinalε -a zan ba, 'bhεε- 'kee- 'woo- mεε mu 'ε 'wojan- mu 'ε 'yiklale 'bhe 'kɔɔ. -Ayile 'ke 'fεzan- 'ε -ya zrupliile', 'bhεε- 'ke -ya pele- -yaa' yewonε 'ε ni dɔɔ: <Ge blaale- -wa 'ε 'kpee -gbleba mu 'ε 'pegee -kpan mu 'ε ta, 'bhεε 'kɔɔflenzan mu oo, -flugba mu oo, -yre 'wi mu oo, 'bhe 'pegee mεε gaan 'siele- mu, -o 'kpen 'sii' kaa -o nu -gε.> ²² 'Bhe blaen 'waati sa, 'ke yewonε 'ε 'nule -a pele -a zan ni dɔɔ: <Ŋ Zan, 'e pe 'η mεε 'la zan mu 'sii- 'η 'bhe □kla, 'duŋ- yaayre 'ε 'ke □bwa, 'bhεε- mεε laa -o 'mu ta.> ²³ 'Bhe klele 'te, 'ke -a zan 'a pele- 'a ni dɔɔ: <Ge gba la zi mu 'ε 'lii, 'bhe 'pegee 'fε -gbenj mu 'ε zi, 'bhεε- -a pe mεε nu 'ε ni 'kaa -o nu kpanjma 'η ba, 'kooko- 'an 'fε sɔ 'pale.>» ²⁴ 'Bhεε- -e pe dɔɔ: <'Ŋ mεε -lwa mu 'la 'siila- pele 'ε ma, -o 'kedo- 'kpɔ laa nu 'an pε 'ε 'ke 'bhlele.>

Mεε kle Zesu a -klanlanε 'le gɔnε- 'la gbεen-
(Matie 10.37-38)

25 'Yrekpaa' do, Zesu 'pegee -za-maa' 'srɛ do -yaa 'taawo zii' 'eke-zi. 'Bhɛɛ- 'ke -ya -lɛ 'niinale 'mu ta, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: 26 «'Ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- 'bhɛ klɛ 'an pɛ -klanlanɛ 'lɛ, 'ke 'ŋ -za 'laa 'sɔlɛ- 'bhɛ zan 'ɛ ni 'ke 'bhɛ kan 'bhɛ dɛ oo, 'bhɛ nɛɛ oo, 'bhɛ nɛɛnɛ- 'gwlaan- 'pegee 'bhɛ nɛɛnɛ- lɛ mu ta, 'bhɛ 'pegee 'bhɛ 'gbu ta; 'bhɛ zan laa nu 'sɔlɛ- kɛlɛ- 'mi 'an pɛ -klanlanɛ 'lɛ. 27 'Ke mɛɛ 'la zan laa dɔlɛ -yrɛn 'ɛ 'kɛn -gɔɔn 'bhɛlɛ- -la 'fɔkɛ 'bhɛ gɛ 'tɛnlɛ- -a gale ma, 'bhɛɛ 'kee- dɔ 'ŋ zi, 'bhɛ zan laa sɔ kɛlɛ- 'mi a pɛ -klanlanɛ 'lɛ. 28 'Ka -de 'gbu -lɛ 'ke -ya zi 'bhii- -e 'sangaso do dɔ, yaa yalaa' 'elwale 'pɛ, 'bhɛɛ- -e nu -gɔli' yɛkɛ- 'la 'wlalɛ- 'yee- 'sangaso dɔlɛ 'ɛ 'yi, -e 'bhɛ nɔɔ. 'Bhɛɛ- 'kee- -a gɛ nu 'sɔlɛ- 'yee- 'sangaso 'ɛ dɔlɛ- ta -e 'bhɛ 'yaango-. 29 'Ke yaa 'bhɛ kɛlɛ 'elwale 'pɛ, 'kee- 'yee- 'sangaso 'ɛ dɔlɛ- -saan, 'bhɛɛ- 'ke yaa -a -lɛyanlɛ, -e nu kɛlɛ mɔkɛn' a pɛ 'sɔnsipɛ 'lɛ. 30 'Bhɛɛ- mɛɛ mu nu -a pele dɔɔ: «Mɛɛ 'lɛɛ- -e -yaa' 'sangaso 'ɛ dɔlɛ -saan, 'bhɛɛ- yaa 'sɔlɛ- -a -lɛyanlɛ.» 31 'Bhɛ kɛlɛgbɛya do 'ɛ 'yi 'ezin-, -bhɛlɛngbɛ 'ɛ -dele sɔ -wlɛnlɛ' -bhɛlɛngbɛ 'bhɛɛke do 'kaama- 'kaa -e gwɛdanlɛ 'bhɛ ba, 'ke yaa -yaa' gwɛdan mu 'ɛ 'nɔɔlɛ- 'elwale 'pɛ ɛɛ? 'Kee- -yalaa' 'pɛ, 'bhɛɛ- -ya kɛ gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhɛɛ- 'yee- 'pegee -yaa' gwɛdan mu 'waa vu 'ɛ -o sɔ gwɛdanlɛ -bhɛlɛngbɛ 'bhɛɛke do 'ɛ 'pegee 'bhɛ a gwɛdan mu 'waa mia do 'ɛ ba, -ya 'kɛpɛledan 'bhɛɛ- ma 'elwale 'pɛ. 32 'Duŋ- 'ke -ya 'ya 'bhii- waa sɔ gele- gwɛdanlɛ 'mu ba, -e mɛɛ do winbɔ 'bhɛ -bhɛlɛngbɛ 'bhɛɛke do 'ɛ ba, 'ke 'bhɛ 'laa 'bhɔlɛ- li -o -din 'waati 'la ba, 'kaa -o 'plo- gwɛle 'ɛ ma, 'bhɛɛ -o -bhoolaya dɔ -o plɛŋ-. 33 'Bhɛ kɛlɛgbɛya 'ɛ 'yi, 'ka do 'kpɔ 'laa sɔ kɛlɛ- 'mi a -klanlanɛ 'lɛ 'ke 'bhɛ zan laa 'bhɛ 'niigolɛ 'bhɛ 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ 'kɛn 'yi 'elwale 'pɛ.»

Wɛ -za

(Matie 5.13; Maki 9.50)

34 Zesu pɛ 'ezin- dɔɔ: «Mɔkɛn' 'a 'yaango- 'bhii- wɛ -o 'ke pɛ -lɛlɛ' do 'lɛ. 'Duŋ- 'ke -a -nrɛlɛya 'ɛ -gwa -a -yi, -o sɔ -a -nrɛlɛ' -mɛ pɛ -la -lɛ ɛɛ? 35 Yaa -za 'kɛdo- 'kpɔ 'yanwo- li 'trɛ 'pegee 'trɛ ti ma. 'Bhɛɛ- -e kɛ 'ke blin pɛ 'lɛ. 'Ke -za 'lɛɛ- 'yima 'trɔn -o 'ka ŋgblo ma, -kaa -yima'!»

15

-Bhɛlɛ do ma -gɔɔn

(Matie 18.12-14)

1 'Nisrakun mu 'ɛ 'kɛn 'pegee mɛɛ 'joo 'yɔɔ- mu 'ɛ -woo mabɛɛnna Zesu -din, 'bhɛɛ- -woo 'trɔnkpale -saan -a wojan mu 'ɛ 'ɔla. 2 -Ayile, 'ke Farizi mu 'ɛ 'pegee 'Toŋ daan mu 'ɛ -woo zrupɛlɛlɛ', 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «-Kaa -gɛlɛn doo, mɛɛ 'lɛɛ- -e dɔ -a -la 'ke mɛɛ 'joo 'yɔɔ- mu 'ɛ nu yaalɛ -a -din a ma, 'bhɛɛ- -o 'pegee 'mu pɛbhɛlɛ 'eke- zi.» 3 Zesu 'trɔnbɔlɛ 'bhɛ -jan 'ɛ 'yi, 'kee- -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhɛ bɔlɛ- -o ni dɔɔ: 4 «'Ke -bhɛlɛ -kɛmɛ do -o 'ka do 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke -a do 'ɔnia -o ba, yaa nu -o -vin mia yizie bhɛ vu ta 'srwayizie 'ɛ 'tolɛ- -a -zanta' -bɔn 'yi -bɔn 'bhɛlɛlɛ- ma, 'bhɛɛ- -e gɛ -a do 'la 'bhɛ 'ɔnia 'bhɛ zigɛlɛnɛ nɔɔ- 'sani- -ya ye ɛɛ? 5 'Ke -ya 'ya, -a zrukpa' gɛɛ -yɔɔ 'ɛ 'kɔɔ, -ya kpa -a bhɔlɛ ta. 6 'Bhɛɛ- 'kee- =nwa 'kɛlɛ- 'fɛ 'lɛ ma, -ya bhɛgwɛlɛn mu 'ɛ sii 'bhɛ -ya pɛ 'mu ni dɔɔ: «-Ka nu 'bhɛɛ- -kɔɔ' 'ŋ zrukpa' maza 'ɛ 'yiciɛn- 'eke- zi! -Amasrɔyi 'an -bhɛlɛ 'lɛɛ- =nia bi 'bhɛɛ- 'an 'ye gɛɛ drɛɛwoa-» 7 Zesu pɛ -o ni dɔɔ: «'Bhɛ kɛlɛgbɛya do 'ɛ 'yi, 'ke -za 'yɔɔ- kɛlɛ mi do 'kpɔ 'ploola- -za 'yɔɔ- kɛlɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'gbu 'naa -Waanbhaa' ni, zrukpa' -gbɛɛ nu kɛlɛlɛ laflɛ 'yi -Waanbhaa' ba 'bhɛ -zayi'; 'yee- do -kɛlɛn a zrukpa' 'ɛ 'bhɛ -gbɛɛ 'yi nu yalɛ 'ke 'bhɛ kan mɛɛ -lɛdɔɔlɛ mia yizie bhɛ vu ta 'srwayizie 'la 'ke 'mu laa 'ploolɛ- 'mu a -za 'yɔɔ-

mu 'ε ma, 'bhεε- waa -o 'gbu 'nale-
-Waanbhaa' ni 'mu ta.»

*-Goli' 'tanbha 'pu do 'la □nia
'bhe ma -gɔɔn*

⁸ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Bhεε-
'ke -goli' 'tanbha vu -o le do 'kɔɔ,
'bhεε- 'ke -a do 'kpɔ □nia -a 'kɔɔ 'fε
'ε □la, yaa -za 'lεε- 'bhεε- klε εε? 'N
bhe -e -yaa' -lanbha 'ε bhi, 'bhεε-
-e 'fε 'ε □la go -maa 'le 'elrele, 'sani-
-ya ye. ⁹ 'Ke -ya □ya bhla 'la ba, -ya
bhεle mu 'ε 'pegee -a -din mu 'ε
'kpen sii, 'bhεε- -ya pe 'mu ni dɔɔ:
'-Ka nu 'bhεε- -kɔɔ' 'η zrukpa'a
maza 'ε 'yicien- 'eke- zi! -Amasrɔyi
'an 'tanbha do 'lεε- -e □nia bi,
'bhεε- 'an ye gbε drεεwoa- 'ezin-!'
¹⁰ 'Bhe klegbey'a do 'ε 'yi, 'mi pe 'ka
ni dɔɔ -Waanbhaa' a -mlεkε' mu 'ε
zrukpaale nu klεle 'egbenεle, 'ke
-za 'yɔɔ klε mi do 'kpɔ 'ploola- -za
'yɔɔ klεle ma, 'bhεε- 'ke -ya 'gbu
□naa -Waanbhaa' ni.»

*'Gwlaan- gbalaan do gbe plε ma
-gɔɔn*

¹¹ Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «Mεε do
gbe -yaa plε. ¹² -Yrekpa'a' do,
-nwagwlen' mi 'ε pe -a dε 'ε ni
dɔɔ: «'N dε, 'yaa- -naflo 'ε -yicien'
'o ma, 'bhεε- 'ye 'an pε 'cien 'na.»
'Bhεla- -yile 'ke -o dε 'bhe a -naflo
'ε 'yicienle -o mεε plε -kpen ma.
¹³ 'Waati sa 'kanle- bla'an, 'ke 'yee-
-nwagwlen' mi 'ε -e -yaa' pε 'cien
'ε 'kpen gɔnle-. 'Bhεε- -e 'bhe
ma -goli' 'ε □sia, 'kee- gele- 'klεen
gboon do -yi. -E -yaa' -goli' 'ε 'kpen
'siela- le mu ta 'bhe 'klεen 'ε 'yi.
¹⁴ -E -yaan -a 'cien 'ε 'kpen 'sielele
bhla 'la ba, 'ke -gu -gbenε do dɔle-
'bhe 'klεen 'yi mu 'ε ta. 'Bhεε- -a
-yrebatedɔle -saan. ¹⁵ 'Bhεla- -yile,
-e -ja -kontran' 'kanle- 'yee 'klεen 'ε
'yi mεε do ba. 'Bhe mεε 'ε 'bhe pe
a ni 'kaa -ya -yrekpa' 'bhe a □swa
mu 'ε ba. ¹⁶ -E -yaa zi 'bhii- -wa
gba □swa mu 'ε 'le pεbhle 'ε 'ke
ba, 'dun- waa -a gba'le 'bhe 'kedo-
'kpɔ ba. ¹⁷ 'Bhεla- -yile, 'ke -ya
'kpeeledanle 'sanle -a 'gbu 'si 'ε

ma, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'N dε
a yewonε mu 'ε -o le pεbhle mu
'ε waa -o sa, 'bhεε- 'mi -o ga 'zi
-gε gbɔn 'kɔɔ! ¹⁸ 'Kee- =kla, 'η nu
gele 'η -zanta' 'η dε ba, 'bhεε- 'η
nu -a pele -a ni dɔɔ: 'N dε, 'η -za
'yɔɔ- =kla 'bhi 'pegee -Waanbhaa'
ni. ¹⁹ 'Bhe -gaale' laa -o 'η ba 'ke
'ye 'η kun 'ezin- 'bhii- 'e gbe do.
'N 'kun 'bhii- 'yaa- yewonε mu 'ε
do gbεen-» ²⁰ 'Bhe klεle 'tε, 'kee-
nule- -a dε ba. -A dε -yrekpale
-a ma 'egboonle, 'ke -a -yrenklale
'bhe ma 'eyɔle. 'Bhεla- -zayile, 'ke
'bhe gele- -a -lεpale blaale-, 'bhεε-
'ke 'bhe 'a -tuubɔle. ²¹ 'Bhεε- -e pe
-a dε ni dɔɔ: «'N dε, 'η -za 'yɔɔ- =kla
'bhi 'pegee -Waanbhaa' ni, 'bhεla-
-yile, 'yaa 'η 'kunle- 'ezin- 'bhii-
'e gbe.» ²² 'Dun- -a dε pe 'bhe a
yewonε mu 'ε ni dɔɔ: «-Ka nu
blaale- dunε- gboon 'la 'bhe 'Irele-
-yiya' dunε- mu 'ε 'kpen ni 'bhe 'le,
'bhεε- -ka 'bhe 'kla 'a ta. -Ka gbe
ma piibhene do bɔ -a gbe -nebhe'
'ε ma, 'bhεε- -ka -sawla 'wla -a
gaan ma. ²³ -Ka ge dri -nε blaale 'ε
'kun, 'bhεε- 'kaa dε; 'bhεε- -kɔɔ' 'a
bhle. 'Bhe bla'an, -kɔɔ' -zabla' -kɔɔ'
zrukpa'a' ta. ²⁴ -Amasrɔyi, 'η 'nε
'la 'yele- -gε bhe, -e -gaa bi, 'bhεε-
-e -bwela gale ba -zɔn; -e □nia
bi, 'bhεε- 'wa 'ye gbε drεεwoa-
-zɔn.» 'Bhεla- -yile -woo zrukpa'a'
ma -zablale -saan.»

²⁵ «'Bhe 'waati 'ε ba, 'yee- mεε
'ε gbe -lwa mi 'ε 'yaa- gba la. 'Bhe
da bhla 'ε zi gba 'ε ta, 'bhεε- 'bhe
bhɔlawoa- waa' 'ε 'ε -din, 'ke 'bhe
'srokpa'li mu 'pegee 'srotanwli
mu male-. ²⁶ 'Bhe klεle 'tε, 'ke
'bhe yewonε mu 'ε do 'siile, 'bhεε-
'kee- 'fε 'lε maza -yilrɔkpale 'bhe
ma. ²⁷ 'Bhe yewonε 'ε pe -a ni dɔɔ:
'E 'nwagwlen- 'la -ja 'drunyan zi,
-e □nwa -zɔn. -Ayile 'e dε pe
dɔɔ -o dri -nε blaale 'ε dε -a ni.
-Amasrɔyi -a gbe 'ε □nwa -a ba
'edɔle.» ²⁸ 'Bhe klεle 'tε, 'ke -ya
zrupliile, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ
yaa -o gele- -o ba -lε ma. 'Bhεla-

-yile 'ke a de 'pwēle, 'ke 'bhe gele- -sromabole -a ni. ²⁹ 'Bhēē- 'ke -ya pele- -a de ni dōo: 'E 'trōnkpa 'η ni dōo, -zōn 'laa 'η 'sanlē- 'ke 'η yewo 'e ni yi 'oo yi, 'bhe 'pegee 'mi 'taawoa □ 'tanji 'e 'wojan- mu 'e 'kpen ta. 'Bhēē- 'duj- 'yaa bhoonē- do 'kpō 'nale- -lido' 'mi ni 'ke 'mi 'pegee 'η 'bhēgwlen- mu 'e 'o sō -zablale 'o zrukpaā' ta 'eke- zi. ³⁰ 'Bhēē- 'duj-, 'e gbe mēē kloō 'lēē-, 'bhe -ja 'yaa- -naflo 'e 'kpen 'sielē- gwlen -wēē le mu 'e ta, 'bhēē- -e nulawoa -zōn, 'e dri -nē blaale -gbēnē 'e □dia -a ni. > ³¹ 'Bhēla- -yile, 'ke -a de 'a 'pele 'a ni dōo: 'N 'nē, 'bhi -o 'η -din yikpensee ta, 'η 'kōopē- 'tōle- 'kōopē- 'yaa- pē -le 'mu 'kpen 'le. ³² 'Duj-, -kōō' -kōō' 'yinra-, 'bhēē- -kōō' -zabla' zrukpaā' ta; -amasrōyi 'e 'nwagwlen- 'lēē- 'yaa- 'bhii- -e -gaa, 'bhēē- -e -bwela gale ba. -E □nia bi 'bhēē- 'wa 'ye gbe drēwōa- >>

16

-Goli' magaan mi 'la bakanle laa -o

¹ Zesu pe 'ezin- -yaa' -klanlanae mu 'e ni dōo: «Pezan do -yaa, 'bhēē- -goli' magaan mi do -yaa -a 'kōō. Yi do ta, -o □nwa -yaa' -goli' magaan mi 'e □lwa 'wlalē- -a 'kōō dōo 'bhe -yaa' -goli' 'e 'siē zii'. ² -Ayile, 'kee- yaa -goli' magaan mi 'e 'siile, 'bhēē- 'kee- 'bhe -lrokpale dōo: 'Mi 'e ma jan do -maa. 'Mi 'a □maa dōo 'yaa 'an -goli' 'e 'siēla; 'bhēla- -zēēle 'ye 'an -goli' 'e □kla 'ke pē 'oo pē 'la 'le, nu 'bhe 'yipe 'η ni, 'bhēē- 'e jila. -Amasrōyi 'yaa nu klele -li 'an -goli' 'e magaan mi 'le. > ³ 'Bhē klele 'tē, 'ke -ya pele- -a 'gbu 'kpee dōo: 'N zan -o zan 'η -gbinlawole 'an ye 'e ta bhe, 'η sō -a klele- 'nale- -a ma ēē? Gba la yewo fangan- 'laa -o 'η ta, 'bhēē- -naa sō 'η 'yrewole mēē mu ma, -yrala' 'e 'kōō. > ⁴ 'Bhe 'yi, 'ke -za do dōle- -a 'kpee, 'bhēē- 'ke -ya pele-

dōo: 'N nu -za do klele 'koko- 'ke 'η zan 'η -gbian 'an ye 'e ta, mēē 'ke mu sō 'η 'sile 'mu ba. > ⁵ 'Bhēla- -yile, -a zan a ca mu -yaa mēē 'la zan mu ma, 'kee- 'mu 'kpen 'siile do do -a ba. 'Bhēē- 'ke -ya -lwa mi 'e 'bhe 'lrokpale dōo: 'N zan a ca -wēē' -le 'e ma ēē? > ⁶ 'Bhe pe -a ni dōo: 'Yrōn 'gbongbo 'yan -kēmē do. > 'Bhe klele 'tē, 'ke -goli' magaan mi 'e -ya pele- 'bhe ni dōo: 'Yala- -gē blaale- doo, 'yaa- 'sēwē 'e 'si, 'bhēē- -a yōondē -yrōn 'gbongbo mia plē bhe vu. > ⁷ 'Bhe blaana, 'ke 'yee- -goli' magaan mi 'e -e mēē -bhēēke' -lrokpale 'ezin- dōo: 'Bhēē- 'bhi 'lēē-, 'η zan a ca -wēē' -le 'bhi ma ēē? > 'Bhe pe -a ni dōo: 'An pē ca 'e -yoo pēbhe -bōtō -kēmē do. > 'Bhe klele 'tē 'ke 'yee- -goli' magaan mi 'e -ya pele- 'bhe ni dōo: 'Yala- -gē blaale-, 'yaa- 'sēwē 'e 'si, 'bhēē- -a yōondē mia yizie. > ⁸ 'Bhe blaana, 'yee- -goli' magaan mi 'la bakanle laa -yaa, -a zan 'e 'bhe 'a 'tō 'wlan □pia -yaa' -dawliya 'e ma. > 'Bhe blaana, 'ke Zesu 'a 'pele dōo: «'Drunyaan ta mēē mu 'lēē- -woo 'eke- 'kungebaya dō -waa' -za mu 'e 'yi, 'ke 'bhe kan -Waanbhaa' a pē mēē mu 'la 'taawo zii' 'tēbhile ba 'mu ta. >

⁹ Zesu pe -yaa' -klanlanae mu 'e ni dōo: «'Mi pe 'ka ni dōo 'ke 'ka 'drunyaan ta -dawli' ma -naflo mu 'e □sia, 'bhēē- 'ka □bhwa mēē mu ba 'kele-, 'bhēē- 'ke 'ka bhēgwlenya -glinna 'kele-, 'ke 'kaa pē 'trē ta 'e □yaan yi 'la ta, 'ka sō -bhēēle' -o ma -Waanbhaa' a -wa 'la 'ke -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe □nōō. ¹⁰ 'Ke mēē 'la zan zru -o do -za 'fientronne mu 'yi, 'bhe zan zru nu klele do -za -gbēnē klele- 'yi 'ezin- 'Duj- 'ke mēē 'la zan -lēdōole laa -o -za 'fientronne mu 'yi, 'bhe zan 'e -lēdōole laa -o -za -gbēnē mu 'yi 'ezin-. ¹¹ 'Duj- 'ke 'ka 'lēdōole laa klele 'drunyaan 'lēē- ta -dawli' ma -naflo ma mu 'kungebaya 'e ma, -dele nu 'solē- 'bhe 'kpale 'ka 'yi,

'bhεε- e -naflo -zeze mu gbekpa 'ka 'koo εε? ¹² 'Bhεε- 'ke 'ka zru laa -o do 'ka -vindo' mi a -za ma, 'ka 'gbu a pe -o 'kela 'le, -dele nu 'sole- 'bhe gbekpale 'ka 'koo εε?»

¹³ «Mεε do laa so yewole -kunlii ple ni 'eke- ma. 'Kee- 'bhe □kla, -a do ven nu 'sile- -a yin 'lii, 'bhεε- -a -bhεεke' do 'ε -za so a ni. 'Ke -a lii biile □bwa -a do 'yi, -e nu -a -bhεεke' do 'ε mavεεle. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ka 'laa so klele- -Waanbhaa' a lu 'le, 'bhεε- 'ka kle -goli' a lu 'le 'ezin-.»

Zesu wlan ma jan -gloon -bebe 'wo zii'
(Matie 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12)

¹⁴ Farizi mu 'la 'yaa- -o 'tronkpa zii' Zesu 'wojan- mu 'ε □la, -o -yaa Zesu malrogo 'zi, -waa' -goli' 'flenya- 'ε ma. ¹⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Ka mu, 'ka 'ka 'gbu kle mεε -ledoole mu 'le mεε mu -yre ta. 'Dun- -Waanbhaa' 'ka zru mu 'ε do. 'Bhεε- -za 'la 'bhe -o mεε mu -yre 'yi -za -gbene 'le, 'bhe -la vensi -Waanbhaa' yin 'lii.»

'Tonj 'pegee -Waanbhaa' a -bh- lenglbeya ε -za

¹⁶ «Moizi a 'tonj 'ε 'pegee -Waanbhaa' a -lela' janwo mu 'ε -waa 'sewe mu 'ε 'sej -danj' -le Mεε Wiinfe' Mi Zaan a pe 'waati 'bhεε- 'le. -A 'san Mεε Wiinfe' Mi Zaan 'nu yi 'ε ma, -o -Waanbhaa' a -jan 'Nrale 'ε 'wo zii', 'bhεε- mokpen' -o do 'zi 'egloole 'ke -o wla -yaa' -bhlelgbeya -wa 'ε ta. ¹⁷ 'Dun- lafle' 'pegee 'tre nu 'kanle, 'dun- -Waanbhaa' 'a 'tonj 'ε go 'fientronne do 'kpo 'laa nu 'sole- gole- -a ba -titi.»

¹⁸ «'Bhεε- 'ezin-, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -ploola 'bhe 'na 'ε ma, 'bhεε- 'kee- le -bhεεke' 'yalaa-, -e -yanbhoooya -la □kla 'bhe 'le bhe. 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan le 'la 'ke 'bhe □nwo -ploola 'bhe ma 'bhe 'yalaa-, 'bhe zan 'ε 'bhe -yanbhoooya -la □kla 'bhe 'le bhe 'ezin-.»

-Naflo mεε do 'pegee Lazaa ma -gloon

¹⁹ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'a 'pele doo: «'Elwale -so, -naflo zan do -yaa; -e -yaa dunε- 'pleele- -lrele' mu -la kla -a ta. Yi 'oo yi, -tron maza -le -yaa so -a ni, 'bhe 'pegee pebhle -lrele' -yaa so -a ni. ²⁰ 'Bhεε- -o -yaa 'kooflenzan do sii Lazaa. 'Bhe mu -yaa -a 'fle 'ε ma, 'bhεε- -a yilale -yaa -naflo zan 'ε -yaa 'fe 'ε 'le ma. ²¹ 'Ke pele piine- mu 'la 'yaa- balaa' -naflo zan 'ε -yaa -tabali 'ε □la, 'yee- Lazaa -yaa 'mu -la bhle. 'Bhεε- -gbaan' mu -yaa -yaa' bhe mu 'ε 'liiplaa-. ²² 'Bhe ya 'ε 'yi 'te, 'ke Lazaa klele- 'ke siele', 'bhεε- 'ke -Waanbhaa' a -mleke' mu 'ε gele- -a lii 'ε 'le Abraamu -din lafle' 'yi. 'Bhe blaen, 'ke 'yee- -naflo zan 'ε klele- 'ke siele' 'ezin-, 'bhεε- 'ke -wa binle-. ²³ 'Dun- 'yee- -naflo zan 'ε binle blaen, -e -yaa -yrenbhle' zii' 'ebebele gbaa mu a -wa 'ε ta. -Ya ngblo -lawlenle 'ke -a -yrekpale Abraamu ma 'egboonle laanima. Lazaa -yaa 'bhe -din. ²⁴ 'Bhe klele 'te, 'kee- -gbekanle 'egloole, 'ke -ya pele- doo: «'N- gboo Abraamu, 'η 'yrenkla 'e ma, -a pe Lazaa ni doo -ya gbe -nebhe' do □zwan -yi ba, 'bhεε- -e nu 'η blina- 'ε 'twale- 'ke 'bhe 'le, -amasoyi 'η 'yoo- -yren 'yoo- bhle 'zi 'te 'leε- 'yi -ge.» ²⁵ 'Dun- Abraamu pe -a ni doo: «'N' ne, 'bhe -za 'ε 'bhe 'laa -o -li 'e 'kpee εε, 'e 'yaa- 'e 'yre ma 'waati 'la ba, 'e pe -bebe 'sroowa-, 'bhεε- Lazaa -yrenbhla 'ebebele 'bhe 'waati 'ε ba. -E □nwa -a zrukpa' yre -la noo- zon -ge, 'bhεε- 'bhi -o -yrenbhle' zii'. ²⁶ 'Bhεε- 'dun-, -gluu 'trole- -gbene do -o 'o moo 'pegee 'ka mu plen-; -asiikoo 'ke mεε 'la zan 'a □pia- doo 'bhe -o gole- 'o ba, 'bhεε 'bhe ge 'ka ba laale, 'bhe zan laa so 'bhe klele-. 'Bhεε- 'bhe klelgbeya do 'kpo 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan 'a □pia doo 'bhe -o gole- 'ka ba ye, 'bhεε-

'bhe nu 'o ba -ge, 'bhe zan laa so.»
 27 'Bhεε- 'yee- -naflo zan 'ε pe dɔɔ:
 <'Ke -yoo 'bhe gbεεn- bhe, 'e 'zoole-
 'η -gbɔɔ Abraamu, Lazaa 'winbɔ-
 'drunyan ta 'η dε a 'fε 'ε ɔla. 28 'N
 nεεnε- 'soo -o 'bhe ɔnɔɔ ye, -e ge
 -o 'kpeelekan, 'bhεε- -ya pe -o ni
 dɔɔ waa nule 'η 'yoo- -yrenbhle'
 zii' yre 'la ɔnɔɔ -ge 'bhe ɔnɔɔ.»
 29 Abraamu pe -a ni dɔɔ: <*'Moizi
 'pegee -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu
 'ε -woo -o -din ye. 'Bhe mu sɔ
 -o 'kpeelekanle, -woo 'trɔnkpa 'mu
 'wojan- mu 'ε ɔla.» 30 'Duη- 'yee
 -naflo zan 'ε pe Abraamu ni dɔɔ:
 <'N -gbɔɔ Abraamu, 'bhe 'laa 'a
 'yibhɔ-. 'Duη- 'ke mεε do -bwela
 gale ba, 'bhεε- 'ke 'bhe -ja -o ta ye,
 -o 'kpeelekan zayi', -o nu 'ploole-
 -waa' 'taawogbeya 'yɔɔ- mu 'ε ma,
 'bhεε- -o 'taawo- -Waanbhaa' a zru
 maza 'ε ta 'tε.» 31 Abraamu pe -a
 ni dɔɔ: <'Ke waa dɔ -a -la 'ke -woo
 'trɔnkpa Moizi a 'toη mu 'ε 'pegee
 -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mu 'ε
 'mu 'wojan- mu 'ε -la, 'ali- 'ke mεε
 do -bwela gale ba, 'waa nu dɔle -a
 ɔla 'sekeseke 'ke -woo kpa 'bhe zan
 'ε 'wojan- 'ε 'yi.»

17

-Za 'yɔɔ- 'pegee -za 'yɔɔ- -sroma
 'yanza-

(Matie 18.6-7; 18.21-22; Maki
 9.42)

1 Zesu pe -yaa' -klanlane mu
 'ε ni dɔɔ: <'Waati 'ε 'kpen ba,
 bhaapleη mu bala- pe mu -o -za
 'yɔɔ- 'yi. 'Duη- 'ke mεε 'la zan
 ɔkla bhaapleη mu bala- pe 'le -za
 'yɔɔ- 'yi, 'bhe zan ta -yren! 2 'Ali-
 'ke -o vle -kpuη -gbene do -yrela
 bi 'bhe zan blina-, 'bhεε- 'ke -wa
 -blinna weyi- 'ε ba, 'bhe mabhaa
 -yaa nu bhɔle 'bhe zan 'ε ma,
 'sani- 'kee- -nε 'fiɛntrɔnne mu 'la
 bhe 'mu do 'kpo balaa' -za 'yɔɔ-
 'yi. 3 -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba
 'elrele! 'Kee nεεnε- do -za 'yɔɔ-
 =kla, -a pe -a ni dɔɔ -e -za 'yɔɔ- -kla.
 'Kee- -ploola 'bhe -za 'yɔɔ- 'ε ma,

-yaa' -sroma 'yan. 4 'Kee- -za 'yɔɔ-
 -kla 'e ni -gloɔn 'srwaple- -yrekpaa'
 do ɔla, 'bhεε- 'kee- =nwa -a pele
 'e ni -gloɔn 'srwaple- dɔɔ 'e -yaa'
 -sroma 'yan, -yaa' -sroma 'yan.»

'Kpaleya Zesu 'yi 'ε -gloɔya'

5 Zesu a 'winbɔwo mu 'ε -wa
 ɔpia -a ni dɔɔ: <'Mεεzan, 'waa-
 'kpaleya 'ε -a baankla' -a ba!»
 6 'Bhe klele 'tε, 'ke Mεεzan Zesu
 'a 'pele -o ni dɔɔ: <'Ali- 'ke 'ka
 'kpaleya 'ε -yoo bi 'efiɛntrɔnnele
 'bhii- mutaadi bhe do gbεεn-, 'ka
 'yaa- nu 'sɔle- a pele- -yri diiη 'la
 bhe 'bhe ni dɔɔ 'bhe yro 'bhe
 gbaanyre 'ε ɔnɔɔ, 'bhεε 'bhe ge
 gbaan weyi- 'ε ba. 'Bhe -yaa nu
 'bhe klele 'ka 'liiwli- ta.»

Yewone woye -o 'kela 'le

7 Zesu 'pe 'ezin- dɔɔ: <'Ka -de
 'gbu -le 'ke 'bhe a yewone do yalaa'
 -bhlaa mu gooba, 'bhεε- 'ke 'bhe
 -daa gba la, 'kee- 'bhe ɔya, -e sɔ -a
 pele- 'bhe ni dɔɔ: <-A kle blaale-
 'bhεε- 'e nu pebhlele εε?» 8 'Yooye-,
 'η bhe ɔya pe 'bhe ni dɔɔ: <'Yaa-
 gba la ge pe mu 'ε go 'e ta, 'bhεε-
 'ye 'η 'le pele 'ε dɔcie-, 'bhεε- 'η
 'bhe bhle 'pe. 'Kee- 'mi ɔyaan bhla
 'la ba; 'bhεε- 'e sɔ 'yaa- pe pe 'ε
 'bhlele, 'bhεε- 'e -yi mi 'bhe ta.»
 9 'Ke 'yaa- yewone 'bhe 'bhe 'woye-
 'ε ɔwoa, 'e sɔ 'bhe 'pubɔle 'bhe ma
 εε?» 10 Zesu pe -yaa' pe -klanlane
 mu 'ε ni dɔɔ: <'Ka mu a pe -za 'ε
 -yoo 'bhe -la gbεεn- 'ezin-. -O pe
 'ka ye 'la 'wo 'ke 'ka ɔyaan 'bhe
 'kpen 'wolele 'waati 'la ba, 'ka nu
 -a pele dɔɔ: <'O mɔɔ -o 'ke yewone
 drɔη -la -le; 'woo 'woye- 'ε 'bhela-
 =woa bhe.»

Zesu -kpaande' mi vu -bheela

11 Zesu ge bhla zi Zeruzalɛmu
 'taa 'ε ta, -e -kaan Samari 'pegee
 Galile 'kleen ple 'ε 'pleη-. 12 -E
 -yaa zan wlale bhla 'la ba -wa do
 ta, 'ke -kpaande' mi vu nule- a
 -lepale-. -O ɔbwa -a ma 'egbɔɔnle,
 'bhεε- -wa 'siile -saan 'egloole dɔɔ:

13 «'O Daan mi Zesu, 'o 'yrenkla 'e ma!» 14 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Ka ge 'ka 'gbu 'fle mazron 'sraka 'lena mu 'e ni.» -O -yaa ge 'zi bhla 'la ba 'bhe mu ba, 'ke -o ma -kpaan 'e gole-, 'bheε- 'ke -o -bheele'. 15 -O do 'a 'yelowoa 'bhii- 'bhe ma -kpaan 'e golawoa, 'ke 'bhe niinale 'bhe gaan -gluu do 'e 'yi 'kee- -Waanbhaa' 'tobhole 'egloole. 16 -E bhole Zesu -din, 'ke -ya 'kpɔ zenle- 'bhe 'lεε, 'bheε 'kee- 'bhe 'pubole. -E -yaa 'ke Samari 'kleen 'e 'yi mi 'le. 17 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu mεε mu 'e 'lrokpale dɔɔ: «'Woo- 'kpaandε' mi vu 'ε, -o 'kpen 'laa 'bheele- εε? -A -vin 'srwayizie 'mu -o 'naa εε? 18 Yaa dɔle -o 'kedo- 'kpɔ 'kpee 'ke 'bhe nu -Waanbhaa' 'pubole 'ke yaa 'e go 'yee- 'cie mi do 'kpɔ 'lεε- ba εε?» 19 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Yee 'kpalawoa 'mi 'yi bhe 'e 'bheela-, ge 'e ba -le ma.»

*Zesu -o -Waanbhaa' a -bh-
lengbeya 'yaaza- 'ε 'wo zii'*

(Matie 24.23-28; 24.37-41)

20 Farizi mu 'ε 'ke mu Zesu 'lrokpaa- *-'Waanbhaa' a -bh-
lengbeya 'yaa- yi 'ε ma. -Ayile, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-'Waanbhaa' -bh-lengbeya 'nuza- 'ε yaa nu klele 'bhii- yepe 'le mεε mu 'kɔɔ. 21 Waa nu a pele 'ka ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'yrekpa, 'yele- -gε! 'Yele- 'laale-» -Kaa 'yaango- dɔɔ 'bhii- -Waanbhaa' a -bh-lengbeya 'ε -yoo gban 'ka 'plen-»

22 'Bhe blaani, 'ke -ya pele- -yaa' -kpanlani mu 'ε ni dɔɔ: «'Bhe 'waati -o zan bhole, -e nu 'sole- 'ka ni 'bhii- 'ka Bhaaplen Gbe 'ε -yaa' yi 'ε do ye. 'Dun- 'ka 'laa nu 'sole- 'bhe 'yele. 23 -O nu -a pele 'ka ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'yrekpa laale, -ka 'ka 'yrekpa -gε». 'Ka 'laa gele 'bhe yre 'ε 'kedo- 'kpɔ 'nɔɔ, 'bheε- 'ka 'laa blasanle 'ke 'ka ge 'bhe yre 'ε 'nɔɔ. 24 La -yrebale 'ε -e bhi 'bheε- -e kan blaale- lafle' 'yi, 'kee- da -a -danj' do ma, 'bheε- -e ge 'tenle- -a -danj'

'bheεke do ma gɔnε- 'la gbεen-, *Bhaaplen Gbe 'ε nu yi 'ε nu klele 'bhe -la gbεen- blaale-. 25 'Dun- 'sani- 'bhe yi 'ε 'bhole- plen-, -e nu -yren- bebe 'bhlele- 'elwale 'pe, 'bheε- -zon mu 'ε nu -o -banjole -a -yi. 26 -Za mu 'la 'kla *Noe a pe 'waati 'ε ba, 'bheε- 'yansi za mu klele Bhaaplen Gbe 'ε 'nu 'waati 'ε ba. 27 Noe a pe 'waati 'ε ba, bhaaplen mu bole -yaa pebhlele 'pegee -wεen 'mile -la ma. 'Bheε- -o -yaa le si 'bhe 'pegee -o -yaa -o -nε mu na gwlen ni. -O 'bwa 'bheε- 'yansi za mu 'ε klele ma 'ke 'bhe ge 'tenle- Noe 'wlale- ma -yitakon- gbεnε 'ε 'yi. 'Bhe blaani, 'ke la gblo -gbεnε 'ε banle- 'ke 'bhe 'yi 'ε 'kpale -o 'kpen ta, 'ke -o gale. 28 'Bheε- Bhaaplen Gbe 'ε 'nu 'waati 'ε nu klele 'ezin- 'bhii- Loti a pe 'waati 'ε gbεen-. 'Yee- Loti a pe 'waati 'ε ba, bhaaplen mu 'ε bole -yaa pebhlele 'pegee -wεen 'mile- -la ma. -O -yaa pe mu lo, 'bheε- -o -yaa pe mu gɔn. -O -yaa gba mu kpa, 'bheε- -o -yaa 'fe mu do. 29 'Dun- Loti -gwa Sodomu -wa 'ε 'kpee yi 'la ta, 'te 'pegee 'seke 'te -daa laanima 'bhii- la gbεen-, 'bheε- 'bhe -balaa' -o ta, 'ke 'bhe -o 'kpen 'kpaciele.» 30 'Bheε- 'yansi za nu klele Bhaaplen Gbe 'ε 'nu yi 'le.

31 «'Bhe yi 'ε 'le, 'ke mεε 'la zan 'kla 'bhe 'gbu a 'fe 'ε 'wiinj-, 'bheε 'ke -yaa' pe mu -o yaa 'fe 'ε 'la, yaa pele 'kaa -e zinale, 'bheε- -e ge 'bhe pe mu 'sile- 'fe 'ε 'la. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan -o 'bhe ba gba la, 'bhe 'laa pele 'kaa 'bhe niinale 'bhe -zanta' 'bhe ba 'fe 'le ma. 32 -Za 'la 'bhe 'tian Loti na 'ε ma, 'bhe 'laa gole 'ka 'kpee. 33 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- 'bhe 'bhe 'gbu a 'tre ta 'si 'ε go -za 'yi, 'bhe zan nu bloole 'bhe 'si 'ε 'yi. 'Dun- 'ke mεε 'e 'niigwa- -a 'gbu 'si 'ε ni 'mi -zayi', 'bhe zan nu gole -za 'yi. 34 'Mi pe 'ka ni 'η 'sowεε- 'ε ma dɔɔ: Bhaaplen Gbe 'ε 'nu yi 'le, mεε pe nu klele yilape

do ta, -o nu -a do 'silɛ- 'bhɛɛ- -a do 'ɛ 'bhɛ bo -a nɔɔ-. ³⁵ Le plɛ nu klɛlɛ pɛ zɔn yrɛ nɔɔ- -wee do 'yi, -o nu -a do 'silɛ-, 'bhɛɛ- -a do 'ɛ 'bhɛ bo -a nɔɔ-. ³⁶ ['Gwlaan- plɛ nu klɛlɛ gba do ta, -o nu -a do 'silɛ-, 'bhɛɛ- -o nu -a plɛ mi 'tolɛ- -a nɔɔ ye.>] ³⁷ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke Zesu a -Klanlanɛ mu 'ɛ -wa -lɔɔkpale dɔɔ: «Mɛɛzan, 'e nu yi 'ɛ nu klɛlɛ 'naa- -a ma ɛɛ?» 'Bhɛɛ- Zesu 'a zikpaa- -o ni -gɔɔn do 'le dɔɔ: «Mɛɛ gbaa 'ɛ -yoo yrɛ 'la □nɔɔ, gbotakwe mu 'ɛ -woo -lɛkpa' 'eke- ta 'bhɛɛ- =nɔɔ.»

18

Glaanle do 'pegee 'kitikan mi -yɔɔ' do ma -gɔɔn

¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu -gɔɔn do bole 'sanle -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni, 'kooko- -ya zɔn 'mu ni 'bhii- 'mu bo 'mu 'seriwole ma 'waati 'ɛ 'kpen ba, 'bhɛɛ- 'mu 'trɛ 'laa 'bhɔlɛ- 'mu 'seriwole ma -titi. ² -E pe 'mu ni dɔɔ: «'Kitikan mi do -yaa -wa do ta, yaa -yaa gbalaan -Waanbhaa' -lɛɛ, 'bhɛɛ- yaa -yaa mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'klɔsikun. ³ 'Yee- -wa do 'kpɔ 'ɛ ta, -a nɔɔ- glaanle le do -yaa nu yi 'oo yi 'yee- 'kitikan 'mi 'ɛ -a matɛdɔlɛ. 'Bhɛ 'yaa- nu 'tɛnlɛ- -a ma, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'a pe -a ni dɔɔ: «'Zoo 'na 'mi ni 'ɲ 'sɔɔnnii 'ɛ ta!» ⁴ 'Bhɛ glaanle 'ɛ □mwa 'yee- 'kitikan mi 'ɛ matɛdɔlɛ ma 'bhɛɛ- gbɛɛn-, 'bhɛɛ- yaa -yaa dɔlɛ- -a -la 'kee- 'zoo na 'bhɛ ni. 'Dun- -yrekpaa' do, 'ke -ya pele- -a 'gbu 'kpee dɔɔ: «Wlan 'ɛ ni, 'naa gbalaan -Waanbhaa' -lɛɛ, 'bhɛɛ- 'naa mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'klɔsikun. ⁵ 'Bhɛɛ- 'dun-, 'yee- le 'lɛɛ- -yoo 'ɲ matɛdɔ 'zi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -e nu bole 'ɲ matɛdɔlɛ ma 'bhɛɛ- gbɛɛn-, 'fɔke 'bhɛ ge 'tɛnlɛ- 'ɲ zrupliile ma. 'Kee- =kla 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'ɲ 'zoo 'nale -a ni.» ⁶ 'Bhɛ blaɛn, 'ke Mɛɛzan Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Ka 'yee- 'kitikan mi -yɔɔ 'ɛ -yaa' -jan 'ɛ □maa ɛɛ? ⁷ -Waanbhaa' 'la

mɛɛ mu □sia -a ba 'ke -yaa' pɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ mu bole -o wiɛlɛ ma -a ni 'ke -wa -sromabɔ -bi zi 'pegee -yrekpaa', 'ka mu 'kpee ma 'yee- -Waanbhaa' laa nu 'bhɛ zan mu a 'seri 'ɛ 'lɛkunlɛ, 'bhɛɛ- -yoo go -yrɛn 'yi ɛɛ? 'Ka mu 'kpee ma, -e nu -mɔlɛ' 'ke yaa zibɔ -o zi ɛɛ? ⁸ Wlan 'gbu 'ɛ ni, -Waanbhaa' laa nu -mɔlɛ' -o gole ma -yrɛn 'yi. 'Dun- Bhaaplɛn Gbe 'ɛ 'nu yi 'ɛ 'le, -e nu bhɔlɛ mɛɛ -wɛɛ' -la ta 'ke 'mu 'kpale- -o -a -yi ɛɛ?»

Farizi mi do 'pegee 'nisrakun mi do ma -gɔɔn

⁹ Zesu -gɔɔn do □bwa 'ezin- Mɛɛ -lɛdɔ' 'la -o 'kpee ma -o -lɛdɔɔlɛ -o -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'gbu magbaandɛ mɛɛ -bhɛɛke' mu ma, Zesu -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhɛ □bwa 'mu -la 'kaama- ¹⁰ -E pe dɔɔ: «Mɛɛ plɛ -ja -o 'seriwo yrɛ nɔɔ- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la, -a do -yaa 'ke Farizi mi 'le, 'bhɛɛ- -a -bhɛɛke' do 'ɛ 'bhɛ 'yaa- 'ke 'nisrakun mi 'le. ¹¹ Farizi mi 'ɛ -ja dulalɛ 'ɛdanma -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la, 'bhɛɛ- -ya 'seriwole -saan dɔɔ: «'E, -Waanbhaa! 'Mi 'e 'pubɔ-, -amasɔyi 'naa -o 'ke -faannii' 'pegee mɛɛ -yɔɔ' 'le, 'bhɛɛ- 'naa mɛɛ -bhɛɛke' 'na -glin 'bhii- mɛɛ -vin mu 'ɛ gbɛɛn-. 'Mi 'e 'pubɔ- 'ezin-, -amasɔyi 'naa -o 'eyɔɔlɛ 'bhii- 'nisrakun mi 'la bhɛ 'bhɛ gbɛɛn-» ¹² 'N' sunjwla- gaan plɛ -gbɛɛyi' 'ɛ □la, 'bhɛɛ- 'ke 'ɲ pɛ 'oo pɛ 'la 'srɔɔwoa□ 'ɲ 'bhɛ 'yiciɛn- -lɛ vu, 'bhɛɛ- -a -lɛ vu mi 'ɛ 'ɲ 'bhɛ na 'bhi -Waanbhaa' ni. ¹³ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, 'nisrakun mi 'ɛ 'bhɛ 'plɛngole -yaa 'yee- Farizi mi 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'laa -yaa sɔ 'bhɛ -yrekpale laanima. 'Bhɛ 'bhɛ gbɛ plɛ 'ɛ □kpaa 'bhɛ 'wiin-, 'bhɛɛ- 'bhɛ pe dɔɔ: «'Ee, -Waanbhaa! 'N' 'yrɛnkla 'e ma, 'ɲ 'yoo- 'ke -za 'yɔɔ- klɛ mi 'le.» ¹⁴ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka 'ni dɔɔ

-Waanbhaa' 'nisrakun mi 'e -yaa' -za 'yoo- mu 'e ma -sroma -yaan, 'bhεε- 'bhe -ja 'bhe ba 'fe 'le ma. 'Dun- Farizi mi 'e 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'srɔɔwole -Waanbhaa' 'koo. -Amasroyi, 'ke mεε 'oo mεε 'la 'bhe 'gbu magbaandia mεε ma, -Waanbhaa' nu 'bhe zan maveεε. 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan 'bhe 'gbu maveεa, -Waanbhaa' nu 'bhe zan magbaandεε.»

Zesu -o -ne 'fientronne mu 'du-mawo zii'

(Matie 19.13-15; Maki 10.13-16)

¹⁵ -Yrekpaa' do, mεε 'ke mu ɲnwa -ne 'fientronne 'ke mu 'le Zesu ni, 'kooko- -e 'mu 'dumawo. -Yaa' -klanlane mu 'e 'yrekpale 'bhe mεε mu 'e ma 'ke -o -yranle' 'mu zi. ¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ -o nu 'woo- -ne mu 'e 'le -a ni, 'bhεε- -e pe 'ezin-dɔɔ: «'Ka 'laa -ne 'fientronne mu 'e -gbinle' 'η ma, -kaa 'to 'ke -o nu 'η ba. -Amasroyi mεε 'la zan mu klegbeya -o 'bhii- 'woo- -ne mu 'lεε- gbεen-, 'bhe zan mu -la pe -le 'ke -Waanbhaa' -bhleɲgbeya -wa 'e 'le. ¹⁷ 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε ma dɔɔ: 'Ke mεε 'la zan laa -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya -za 'e 'kunle- 'bhii- -ne 'fientronne do 'a kun gɔne- 'la gbεen-, 'bhe zan laa nu 'sɔle- gele- -yaa' -bhleɲgbeya -wa 'e ta -titi.»

-Naflo zan do ma -gɔɔn

(Matie 19.16-30; Maki 10.17-31)

¹⁸ Zuufu mu a -kunlii do Zesu 'Irokpaa- dɔɔ: «'O Daan mi wlan, 'an kle 'nale- -a ma 'bhεε- 'η -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la 'ke -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwo- εε?» ¹⁹ Zesu pe -a ni dɔɔ: «-Mele -kla 'bhεε- 'yoo- 'η 'sii zii' 'e Daan mi wlan εε? Mεε 'kedo- 'kpo 'laa -o 'elrele 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' do -kplen ba. ²⁰ 'E -Waanbhaa' a 'toj mu 'lεε- dɔ εε, 'wole- dɔɔ: «'Yaa -yanbhɔɔya klele, 'yaa mεε dεε, 'yaa -faanwole, 'yaa bhla 'kpale- mεε ma, 'e de 'pegee

'e nεε -ledɔ' -a ma.» ²¹ 'Yee- -naflo zan 'e pe Zesu ni dɔɔ: «'N 'woo- 'toj mu 'la bhe 'mu 'kpen 'klosikwan 'kee- 'san 'η matrunya 'waati 'e ba.» ²² -E 'bhe 'pele- 'bhe gbεen- bhe, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Yaa -za do 'kpo -la klele -li, 'bhe -le dɔɔ: 'e 'kɔɔpe- mu 'e 'kpen gɔn, 'bhεε- -o ma -goli' 'e 'yicien- 'kɔɔflenzan mu ma. 'Kee 'bhe ɲkla, 'e nu -naflo mu 'srɔɔwole lafle' 'yi. 'Bhe blaen, nu 'bhεε- 'e kle 'η zi mi 'le.» ²³ 'Yee- mεε 'e -e Zesu 'wojan- mu 'e 'kpen 'male-, 'ke -ya wleyisriwole, -amasroyi -e -yaa 'ke -naflo zan -gbene do 'le. ²⁴ 'Bhela- -yile, 'ke Zesu 'a 'pele dɔɔ: «'E, -naflo zan mu gele la -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya -wa 'e ta 'dε! ²⁵ 'Ali- 'yɔɔnma do 'kanle- laa la -mlesiennε do -gluu zi 'bhii- -naflo zan do gele la -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya -wa 'e ta gɔne- 'la gbεen-.» ²⁶ 'Bhe klele 'te, mεε 'la zan mu -yaa -o 'tronkpa zii' Zesu 'ni, 'bhe mu 'bhe -jan 'e 'male-, 'ke 'mu 'a pele- dɔɔ: «'Bhεε- -dele so gole -za 'yi εε?» ²⁷ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Za 'la 'bhe bhaapleɲ mu -baliwo, 'bhe 'laa -Waanbhaa' -baliwo -titi.» ²⁸ Pieri pe -a ni dɔɔ: «'O mɔɔ -ploola 'o 'kɔɔpe- mu 'e 'kpen ma, 'bhεε- 'o ɲnwa dɔle 'e zi.» ²⁹ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε ma dɔɔ: 'ke -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya 'e -zayi', 'bhεε- mεε 'la zan -yaa 'fe oo, -a na oo, -a neεne- mu oo, -a de 'pegee -a nεε oo, 'bhe 'pegee -a -ne mu 'e ɲtwa -a nɔɔ-. ³⁰ 'Bhe zan nu 'bhe pe mu 'e yeke- 'srɔɔwole 'ke bhe kan -a 'cien -lwa mu 'e ta 'drunyan 'lεε- 'yi, 'bhεε- 'bhe zan nu -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwole.»

Zesu -o -a dεza 'pegee -a bweza gale ba -jan 'e 'wo gbe -glɔɔn yaga mi wo 'zi 'ezin-

(Matie 20.17-19; Maki 10.32-34)

31 'Bhe blaán, 'ke Zesu -yaa' *-klanlanε vu ta plε 'ε 'siile, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'trɔnkpa 'η ni 'elrele, -kɔɔ' -o gelawo zii' Zeruzalemu -ge bhe, -Waanbhaa' *-lela' janwo mu 'ε -o -za mu 'la 'kpen yɔɔndia-Bhaaplεη Gbe 'ε ba za 'yi 'mu 'kpen 'yi za nu klεε. 32 -O nu Bhaaplεη Gbe 'ε 'kpale- 'si 'bhεεke mu 'kɔɔ, 'bhe mu 'nu -a malrɔgole, 'bhεε- 'mu 'sɔnsi- -a ma; 'mu nu a -zwanwolε, 'bhεε- 'mu nu 'mu 'liile- 'klale- -a ta. 33 'Bhe blaán, -o nu -a tafεle 'ke gbanbhle 'le, 'bhεε- -wa de. 'Ke -wa □dia, 'duη- -e nu bwele gale ba -a gale blaán -yrekpaa' yaga mi 'ε ma.» 34 'Bhεε- 'duη- -yaa' -klanlanε mu 'ε waa 'bhe -jan mu 'ε -o do 'kpɔ 'yimale. -E -yaa 'bhii- -gblo 'kpale- -yaa' -o yikan' 'ε 'yrε ta, 'bhεε- waa -yaa sɔ -o -yimale.

*Zesu -yrε 'wi mi do -yrε 'li-
iploola*

(Matie 20.29-34; Maki 10.46-52)

35 Zesu 'pegee -a zi mu 'ε 'bholawoa Zeriko -wa 'ε -din 'waati 'la ba, -yrε 'wi mi do yaale -yaa zi 'ε 'trɔn ta 'ke -ya -yrewo' mεε mu ma. 36 -Ayile, -ya male 'kaa -zamaa' 'srε do -o 'kan zii', 'kee- mεε 'ke mu -lrɔkpale dɔɔ: «-Mεla ma 'bhεε- mεε -weli' -o 'esrele -gee' εε?» 37 -O pe -a ni dɔɔ Zesu 'la da Nazareti -wa 'ε ta, 'bhe -le 'kan zii'. 38 'Bhe 'yi 'tε, 'ke -ya pele 'sanle 'egloole dɔɔ: «Davidi 'nranε- Zesu, 'η 'yrenkla 'e ma!» 39 Mεε 'la zan mu dɔle- -yaa mεε -vin mu 'ε 'lεε, 'mu 'yaa- -yran 'zi -a zi 'kaa -ya taga. 'Duη- -e -yaa pe 'zi 'egloole 'ezin- dɔɔ: «Davidi 'nranε- Zesu, 'η 'yrenkla 'e ma!» 40 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu dulale, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'kaa -o nu 'yee- -yrε 'wi mi 'ε 'le -a ni. -Ya mabεenle Zesu -din, 'ke 'bhe 'a 'lrɔkpale dɔɔ: 41 «'Yoo- -a zi 'bhii- 'η -mε za -la kle 'e ni εε?» -E pe Zesu ni dɔɔ: «Mεεzan, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'ya kle 'ke 'η sɔ

yrε ma yele- 'ezin-.» 42 -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'E 'yrε 'liiploo-! 'Yee 'kpalawoa 'mi 'yi bhe 'e 'bheela-.» 43 'Bhe yrε do 'ε □nɔɔ bhe, 'ke -a -yrε mu 'ε 'liiploole, 'bhεε- 'kee- yrε ma yele-. -Ayile 'kee- dɔle- Zesu zi, 'bhεε- 'kee- ge -Waanbhaa' 'tɔbhɔlele. -Zamaa' 'ε 'yrekpale 'yee- -yrε 'wi mi 'ε ma, 'ke -o 'kpen -Waanbhaa' 'tɔbhɔle 'sanle.

19

Zesu 'pegee Zase a -za

1 Zesu 'bhɔle- Zeriko -wa 'ε ta, 'bhεε- -e -kaan -a 'kpee. 2 'Bhe □nɔɔ 'nisrakun mu -kunlii do -yaa, -o 'yaa- 'bhe sii Zase. 'Bhe 'yaa- -naflo zan -gbenε do -la -le. 3 -E -yaa -a zi 'bhii- -e Zesu 'ye 'ke 'bhe -o mεε -gloɔn 'la 'le; 'duη- yaa -yaa 'sɔle 'bhe 'yele. -Amasrɔyi -e -yaa kpeteekpenε, 'bhεε- -za- maa' 'ε □yaa 'ebebele. 4 -Ayile, 'kee- 'kanle mεε mu 'ε 'lεε blaale-, 'bhεε- 'kee- gele- 'sanle- -yri diiη do 'yi. -O -yaa 'bhe -yri diiη 'ε sii sikomɔɔ. -E -saan 'bhe 'yi, 'kooko- Zesu 'kan bhla 'ε zi, -e sɔ 'bhe 'yele. 5 Zesu 'bhɔle- 'bhe -yri diiη 'ε □la, 'ke -ya -yrekpale laanima, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ: «Zase, zina- blaale-, 'mi nu 'η zenle 'bhi -la ba -zɔn.» 6 'Bhe klele 'tε, 'ke Zase zinale blaale-, 'bhεε- 'kee- gele- Zesu 'le -a ba -le ma, -a zrukpa- -gbenε 'ε ta. 7 'Duη- mεε mu 'la 'kpen 'a □ya -a ge bhla 'ε zi Zase ba, 'mu 'mu zrupliila, 'bhεε- 'mu pe dɔɔ: «'Yee- mεε 'lεε- -ja -a zenle -za 'yɔɔ kle mi do -la ba.» 8 -Woo 'bhe 'yi bhe oo, 'ke Zase 'e 'wlenle -o plεη-, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ: «Mεεzan, 'E 'yrekpa -ge doo, 'mi nu 'η 'kɔɔpe- mu 'ε 'yicienle -le plε, 'bhεε- 'an 'traa do na 'kɔɔflenzan mu ni. 'Ke 'η -goli' □kwan mεε -bhεεke' 'kɔɔ -dawli' ma, 'η nu 'bhe -goli' yeke- 'ε 'niinale 'bhe zan ma -gloɔn yizie.» 9 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a

'pele -a ni dɔɔ: «-Zɔn, -Waanbhaa' 'bhi 'pege 'yaa- 'fa □la mu 'ε -gwa -za 'yi; -amasroyi 'bhi 'ezin-, 'yoo- 'ke Abraamu 'nranε- 'ε do 'le. ¹⁰ *Bhaaplɛɲ Gbe 'ε □nwa mεε mu 'la zan mu □nia 'mu ziglinε 'bhεε- -yoo go -za 'yi.»

*Yewone vu ma -gɔɔn
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Mεε mu 'ε □bwa -o 'tronkpale ma Zesu ni, 'bhεε- -o bhɔlawoa Zeruzalemu -wa 'ε -din, -o 'kpee ma, -Waanbhaa' a -bhleɲgbeya yaa- bhla 'ε 'lεε 'laa -yaa -li 'egbɔɔnle. 'Bhela- -yile 'ke Zesu -gɔɔn 'lεε- 'bhe bole- 'sanle -o ni. ¹² -E pe -o ni dɔɔ: «'Elwaleta -so, □fwa mu ba 'fa 'la mi do -yaa zan gele 'kleen gbɔɔn do -yi, 'kooko- 'bhe 'kleen 'ε 'yi mu 'ε 'mu 'a kle 'mu ta -bhleɲgbe 'le. 'Ke 'mu □yaan -a klelele -bhleɲgbe 'le 'waati 'la ba, -e -yaa nu 'niinale -a 'gbu 'ya 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε -e kle -a 'gbu a mεε mu 'ε ta -bhleɲgbe 'le. ¹³ 'Sani- -a gele plɛɲ- 'bhe 'taa 'ε ta, -e -yaa' yewone vu 'ε 'siila-, 'bhεε- -e -can 'tanbha do do □naa -o 'kpen ni do do. 'Bhεε- -e pe -o ni dɔɔ: «-Ka yewo 'yee- 'goli' 'ε 'le, 'kooko- -tronkpa' -a ma 'sani- 'η 'nule- plɛɲ-» ¹⁴ 'Dun- -a -za 'laa -yaa so -yaa 'kleen 'yi mu 'ε ni, -ayile 'ke 'bhe mu mεε mu winbole -a zi 'kaa 'mu 'a pe 'a ni dɔɔ: «'Waa- zi 'bhii- mεε 'lεε- kle 'o ta -bhleɲgbe 'le.» ¹⁵ -E -ja 'bhe 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- -wa □kla 'ke -bhleɲgbe do 'le. 'Bhe blaen, 'kee- niinale -a ba 'kleen 'ε 'yi. 'Bhεε- -e -can -goli' 'tanbha mu 'ε □naa -yaa yewone mu 'la ni, -e 'mu 'kpen -siila, 'bhεε- -o -za yeke- mu 'la □kla 'yee- 'goli' mu 'ε 'le, -o 'mu 'yipia- -a ni. ¹⁶ -A lwa mi 'ε 'bhe 'nule-, 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'N Zan, 'e -can -goli' 'tanbha do 'la □naa 'mi ni, 'mi -goli' 'tanbha 'bhεεke vu -sroɔwoa 'bhe ma -tron 'le.» ¹⁷ 'Yee- -bhleɲgbe 'ε pe 'bhe yewone 'ε ni dɔɔ: «'N 'cie oo 'η 'cie-! 'Yewone 'lrele-

'Yee- zru- kla do -za 'fientronne mu 'yi, 'bhela- -yile, 'mi nu 'ε klele -wa vu ta -janmatii 'le.» ¹⁸ -A ple mi 'ε 'bhe 'nule-, 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'N Zan, 'e -can -goli' 'tanbha do 'la □naa 'mi ni, 'mi -goli' 'tanbha 'bhεεke 'soo 'sroɔwoa- 'bhe ma -tron 'le.» ¹⁹ -Bhleɲgbe 'ε pe 'bhe ni dɔɔ: «'N 'cie oo 'η 'cie-! 'N nu 'bhi klele -wa 'soo ta -janmatii 'le.» ²⁰ -A yaga mi 'ε 'nule, 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'N Zan, 'e -can -goli' 'tanbha do 'la □naa 'mi ni, 'yele- -ge, 'an magaanna so 'peenε do 'yi. ²¹ 'N -gblaanna 'e 'lεε, -amasroyi 'yaa- -za 'yi -o 'egloole. 'Yaa- pe laa -o pe 'la 'le, 'e 'bhεε- si. 'Yaa gba 'la 'kpale-, 'e 'bhεε- 'yi pebhaa kan.» ²² 'Bhe klele 'ε, 'ke -bhleɲgbe 'ε -ya pele- -a ni dɔɔ: «Yewone 'yoo-, 'η nu 'e 'kunle- 'e 'gbu 'liijan- ma. 'Ya 'yaango- bi 'bhii- 'an -za 'yi -o 'egloole, 'bhεε- 'an pe laa -o pe 'la 'le 'η 'bhεε- si. 'Bhεε- 'naa gba 'la 'kpale-, 'η 'bhεε- 'yi pebhaa kan. ²³ -Mele □kla 'bhεε- 'yaa 'an -goli' 'ε 'kpale- -goli' magaan 'fe 'ε □la εε, 'kooko- 'ke 'η -daa 'an 'taa 'ε ta 'waati 'la ba, 'η 'yaa- so -a ma -tron 'yele εε?» ²⁴ 'Bhεε- -bhleɲgbe 'ε pe mεε 'la zan mu dulale -yaa -a -din 'mu ni dɔɔ: «-Kaa 'koo -can -goli' 'tanbha do 'ε 'kun, 'bhεε- -ka 'bhe 'na 'tanbha vu zan 'ε ni.» ²⁵ 'Bhe mεε mu 'ε pe -a ni dɔɔ: «'O Zan, 'tanbha vu -o 'bhe 'koo gban.» ²⁶ -Bhleɲgbe 'ε pe -o ni dɔɔ: «'Mi 'bhe 'yaango-, 'bhεε- 'mi pe 'ka ni dɔɔ pe -o mεε 'la zan 'koo, -o nu -a 'koope- 'ε baankpale, 'bhεε- pe 'kedo- 'kpo 'laa -o mεε 'la zan 'koo, 'ali- -o nu -a 'koope- sanε- 'ε 'bhe 'kunle-. ²⁷ Mεε 'la zan mu -o 'η 'soonni mu 'le 'bhεε- waa -a zi 'bhii- 'η kle -o ta -bhleɲgbe 'le, -ka nu 'mu -le, 'bhεε- 'ka -o 'kpen dε 'η 'yre ma -ge.»»

**ZESU A YE 'E
'LEYANYRE
ZERUZALEMU**

Zesu -yaa' -klanlane ple winbwa -soofaline do 'kunyɛ- nɔɔ- (Matie 21.1-11; Maki 11.1-11; Zaan 12.12-19)

²⁸ Zesu 'yanle- 'bhe -jan mu 'ε 'wolele, 'kee dɔle- -zamaa' 'ε -lɛɛ Zeruzalemu 'taa 'ε ta. ²⁹ -O bhole Betifaze 'pegee Betani -wa mu 'ε -din, -o -yaa vle goɔn 'la sii Olivi diinj vle goɔnɛ- 'bhe -din bhla 'la ba, 'kee- yaa -klanlane ple winbole -o -lɛɛ. ³⁰ -E pe 'mu ni dɔɔ: «-Ka ge -kɔɔ' 'lɛɛ -wa 'nɛ 'la bhe -a ta. 'Ke 'ka □bhwa -a nɔɔ-, 'ka nu -soofaline do -yɛle' yele -yri diinj do ma, mɛɛ -bhɛɛke' do 'kpo 'laa 'sanle- -lido' -a ta. 'Kaa- 'ploɔ- -yri 'ε ma, 'bhɛɛ- -ka nu 'kele-. ³¹ 'Ke mɛɛ 'la 'ka 'lrɔkpaa- dɔɔ 'kaa- 'ploɔ zii' -mela ma, -kaa pe 'bhe zan ni dɔɔ: «Mɛɛzan maza -o -a ma.»

³² -Yaa' *winbɔwo mu 'ε -o gele, 'ke -o -za mu 'ε 'kpen 'lɛsɔle yele- 'bhii- Zesu -o 'kpeelɛkaan gonɛ- 'la gbɛɛn-. ³³ -O -yaa -soofaline 'ε 'ploɔ zii' bhla 'la ba, 'ke bhe zan mu -o -lrɔkpale dɔɔ: «-Mele □kla 'bhɛɛ 'ka -o 'yee- -soofaline 'lɛɛ- 'ploɔ zii' ɛɛ?» ³⁴ -O pe 'mu ni dɔɔ: «Mɛɛzan maza -o -a ma.»

Zesu □saan 'soofaline 'ε ta -a ge bhla 'ε zi Zeruzalemu -wa 'ε ta

³⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o nule- -soofaline 'ε 'le Zesu ni. -O -waa' dunɛ- mu 'ε 'ke □klaa 'bhe kpoo ta, 'bhɛɛ- 'ke -o Zesu 'sanle 'bhe ta. ³⁶ -Soofaline 'ε 'yaa- ge 'zi Zesu 'le, 'bhɛɛ- mɛɛ mu 'ε □yaa waa dunɛ- -gbɛnɛ mu 'ε 'piila- 'zi -a -lɛɛ zi 'ε 'lii. ³⁷ -O bhole Zeruzalemu -din bhla 'la ba, 'ke -o kan zi 'la 'bhe 'yaa- kan Olivi diinj vle goɔn 'ε -din, 'ke zrukpa- 'gbɛnɛ do zinale -yaa' -klanlane mu 'ε 'kpen ta, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' 'sɔle- maza mu 'la 'kpen □kla -o -yɛɛ ma, 'ke -o 'bhe 'pubole 'mu 'kpen ma. ³⁸ -O -yaa pe 'zi dɔɔ:

«-Bhɛngbe 'la -yoo zan Mɛɛzan -Waanbhaa' 'tɔ 'yi, bhaa -Waanbhaa' 'a -dɔɔbo!»

«Bhaa yilabla kle lafle' 'yi, 'bhɛɛ- 'tɔbhɔleya bo laanima -Waanbhaa' ni.»

³⁹ Farizi mu 'ke mu 'la 'yaa- -zamaa' 'ε 'plen-, 'mu pe Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, -a pe 'yaa- -klanlane mu 'ε ni dɔɔ -woo taga.» ⁴⁰ 'Bhe 'yi, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni 'kaa: «'Mi pe 'ka ni dɔɔ 'ke -woo tagaa-, kpoti mu nu -wele' 'egloɔle.»

Zesu -o wisi' zii' Zeruzalemu -wa 'ε ta

⁴¹ Zesu 'bhole- Zeruzalemu -wa 'ε -din, 'bhɛɛ- -a -yɛɛkpale -a ma, 'kee- wisile -a ta. ⁴² -E pe dɔɔ: «'Eɛ, Zeruzalemu! -Za 'la 'bhe sɔ yilabla 'nale 'e ni, 'kee □yaa sɔ 'bhe dɔle- -zɔn bi. 'Dun- -a gaanle -o 'ε 'lɛɛ, 'yaa sɔ -a yele-. ⁴³ 'Bhe yi -o zan bhɔle, 'e 'sɔɔnnii mu nu 'fɛgwle- mu dɔle 'e zi, 'bhɛɛ- 'mu nu 'yaa- -wa 'ε 'kunle-. -O nu 'mɛngɔle 'e zi, 'bhɛɛ- -o nu 'e ta mu 'ε 'yɛɛbɛdɔle yɛɛkpen- =nɔɔ. ⁴⁴ -O nu 'yaa- 'fɛ mu 'ε 'kpen 'wile- 'fɛnfɛn, 'bhɛɛ- -wa -dwa vle mu 'la 'le 'mu do 'kpo 'kpaale- laa nu bolɛ- 'eke- ta. 'Bheɛ- -o nu 'yaa- -wa 'ε ta mɛɛ mu 'ε 'kpen dɛle, -amasɔyi -Waanbhaa' □nwa bhɔle 'e ba 'waati 'la ba, 'yaa 'bhe 'waati 'ε 'yidole!»

Zesu -ja 'plɛɛgɔn- mu 'ε -gbinle' -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε □la (Matie 21.12-17; Maki 11.15-19; Zaan 2.13-22)

⁴⁵ Zesu -ja wlale -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε □la, 'kee 'plɛɛgɔn- mu 'ε -gbinle' 'sanle. ⁴⁶ -E pe -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' 'a □pia -yaa' 'Sewɛ 'ε 'yi dɔɔ: «'An 'fɛ 'ε nu klele 'seriwo 'fɛ -la -le, 'dun- 'ka mu 'a □kla 'ke -faannii' mu gaan 'fɛ 'le!»

⁴⁷ Yi 'oo yi, Zesu 'yaa- mɛɛ mu daan -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ε □la. 'Bheɛ- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee 'Toj daan mu 'ε 'bhɛɛ- Zuufu mu -lɛɛ mu -gbɛnɛ mu 'ε 'mu 'yaa- Zesu dɛyɛ -la -glin

'zi. 48 'Dun- -wa kle gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhɛɛ- -wa kun, waa -yaa 'bhɛ do; -amasrɔyi Zesu 'wojan- mu 'ɛ 'bhɛ mu mɛɛ mu 'ɛ 'kpen zru 'ɛ ɲkwan, 'bhɛɛ- -o 'kpen 'yaa- -o 'trɔnkpa zii' -a ni.

20

Zesu a -glɔɔya' 'ɛ da 'naa- -a ma ɛɛ?

(Matie 21.23-27; Maki 11.27-33)

1 -Yrekpaa' do, Zesu 'yaa- mɛɛ mu 'ɛ daan 'zi 'bhɛɛ- -e -yaa -Waanbhaa' -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii' -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɲla 'waati 'la ba, 'ke 'sraka 'lɛna -kunlii mu 'pegee *'Tonj daan mu 'ɛ, 'bhɛɛ- Zuufu mu a 'gwlaan gbɛɛn mu 'ɛ 'nule 'tɛnɛ- -a ma. 2 'Bhɛɛ- -wa -lrɔkpaa dɔɔ: «'E -za mu 'la kle 'zi, -dele pe 'e ni dɔɔ 'yoo- kle ɛɛ? 'Bhɛɛ- -dele -o kle 'sɛn ɲnaa 'e ni ɛɛ?» 3 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Mi -o zan 'ka mu -lrɔkpale 'ezin- dɔɔ: 4 -Ka 'bhɛ zikpa' 'ɲ ni, -dele Mɛɛ Wiɲfɛ' Mi Zaan 'winbwa- mɛɛ mu 'wiɲfɛyɛ nɔɔ- -yi ba, -Waanbhaa' taa- bhaapɛn mu ɛɛ?» 5 'Bhɛ 'yi, 'ke -o zaabole 'sanle 'eke- plɛn- dɔɔ: «'Ke 'wa ɲpia -a ni 'kaa <-Waanbhaa' -le 'a 'winbwa->, -e nu 'o 'lrɔkpale dɔɔ -mɛla ma 'bhɛɛ- -kɔɔ' 'laa -kɔɔ' 'kpale- -a -yi ɛɛ? 6 'Bhɛɛ- 'ke 'wa ɲpia dɔɔ mɛɛ mu -le 'a 'winbwa-, -kɔɔa' mɛɛ mu 'ɛ nu -kɔɔ' dɛyɛ -glinɛ' kpoti 'le. -Amasrɔyi -o 'kpen 'kpale- -o -a -yi 'bhii- Zaan -o 'ke -Waanbhaa' 'lɛla' janwo mi do 'le.» 7 'Bhɛɛ- -yile, 'ke -wa pele- dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan 'a 'winbwa- 'o mɔɔ laa 'bhɛ zan 'ɛ dɔ.» 8 'Bhɛ 'yi, 'ke Zesu 'a 'lɛkunle -o ni dɔɔ: «'Dun- 'kee- =kla 'bhɛ gbɛɛn- bhe, 'mi 'ezin-, mɛɛ 'la zan -za mu 'lɛɛ- kle 'sɛn ɲnaa 'mi ni, 'naa nu 'bhɛ zan 'ɛ 'tɔkanɛ 'ka ni.»

-Drɔɔ gba la yewonɛ 'yɔɔ- mu ma -gɔɔn
(Matie 21.33-46; Maki 12.1-12)

9 'Bhɛ blaɛn, 'ke Zesu -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhɛ bɔle 'sanle mɛɛ mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «Mɛɛ do -drɔɔ gba do -kpaa, 'bhɛɛ- -ya gbɛkpaa- yetanɛ mu 'kɔɔ-. 'Bhɛ blaɛn, 'kee- gele- 'taa do ta, 'bhɛɛ- -e ɲmwa 'bhɛ ɲnɔɔ ye. 10 -Woo 'bhɛ 'yi bhe, -drɔɔ bhaa 'kan bhla 'ɛ 'bhɛɛ-, 'kee- -yaa' 'fɛ ɲla yewonɛ mu 'ɛ do winbɔle -yaa' gba 'ɛ ta yetanɛ mu 'ɛ zi, -yaa' pe -drɔɔ bhaa 'si zayi'. 'Dun- 'woo- yetanɛ mu 'ɛ -o -yaa' yewonɛ 'ɛ ɲkwan, 'bhɛɛ- -wa tafia; 'bhɛɛ- -o -ploola -a ma -a 'kɔɔflɛn- 'le. 11 'Bhɛ blaɛn, 'ke -drɔɔ gbazan 'ɛ -e -yaa' yewonɛ 'ɛ 'bhɛɛke do winbɔle yetanɛ mu 'ɛ zi ezin-. 'Dun- 'bhɛ 'bhɛɛ- -o ta, 'ke -o 'bhɛ tafɛle 'ezin-, -o 'bhɛ -zwanwoa, 'bhɛɛ- 'ke -o 'ploole 'bhɛ 'kɔɔflɛn- 'ɛ ma. 12 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'yee- -drɔɔ gbazan 'ɛ -e -yaa' yewonɛ mu 'ɛ yaga mi winbɔle -o ta 'ezin-. -O 'bhɛ madingwa, 'ke -o gele- 'bhɛ blinɛ gba 'ɛ bhlemazi. 13 'Bhɛ blaɛn, 'ke gbazan 'ɛ -ya pele- dɔɔ: «'An kle 'nale- -a ma ɛɛ? 'Nj nu 'ɲ gbe bhɛ do 'la -za sɔ 'ɲ ni 'egbenele 'bhɛ winbɔle -o ta, -dɔke' -o nu -gasikpale 'bhɛ 'lɛɛ oo.» 14 'Dun- 'woo- yetanɛ mu 'ɛ -o -yrekpale 'bhɛ ma, 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «Mɛɛ 'lɛɛ- 'bhɛ -le nu klele gbazan 'ɛ 'le boolazi -a dɛ gale blaɛn. -Ayile -kɔɔ' 'a dɛ, 'bhɛɛ- -drɔɔ gba 'ɛ bo -kɔɔ ni.» 15 'Bhɛɛ- -yile, 'ke -wa 'kunle, 'bhɛɛ 'ke -o gele- 'kele- gba 'ɛ -zanta', 'bhɛɛ- 'ke -wa dɛle.» Zesu -zamaa' 'ɛ 'lrɔkpaa- dɔɔ: «'Ka mu 'kpee ma, gbazan 'ɛ nu -mɛ za -la klele 'woo- yetanɛ mu 'ɛ ni ɛɛ? 16 'Nj bhe, -e nu 'woo- yetanɛ mu 'ɛ 'kpen dɛɛ, 'bhɛɛ- -e -drɔɔ gba 'ɛ gbɛkpa yetanɛ mu -bhɛɛke' mu 'kɔɔ.» Mɛɛ mu 'ɛ -o 'bhɛ -jan 'ɛ 'male- 'ke -wa pele- dɔɔ: «'Ee, bhaa 'bhɛ 'yansi za 'ɛ 'kan 'o ma 'egbɔɔnɛ.» 17 Zesu 'ɛ 'yrekpale -o ta frii, 'ke -yoo -lrɔkpale dɔɔ: «-Waanbhaa' a -jan 'lɛɛ-, 'bhɛ 'yi -o

'nale- -a ma ee? 'Bhe -jan 'e 'yele-ge: <'Fedɔ-mu 'e-woo-bangwa vle 'la 'yi 'bhe- -wa -blinna, 'bhe -le □kla 'fegwle- 'e gaan -la vle -kpuŋ -gbene 'gbu 'e.›»

¹⁸ «'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -balaa' 'yee- vle 'lɛɛ- ta, 'bhe zan ma diinj nu gole. 'Bhe- 'kee-balaa' mɛɛ 'la zan ta, -e nu 'bhe zan 'wiile-.»

'Nisra gbawoza

(*Matie 22.15-22; Maki 12.13-17*)

¹⁹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'e ba, 'Toŋ daan mu 'e 'pegee 'sraka 'lena -kunlii mu 'yaa- zi 'bhii- -o Zesu 'kun. -Amasroyi -wa 'yaangwa-bhii-, Zesu -gɔɔn 'e □bwa 'wo -la ma. 'Duŋ- -o -yaa -gblaana 'zi -zamaa' 'e 'lɛɛ. ²⁰ -A 'san 'bhe yi 'e ma, -o -yaa Zesu 'klosikun zii' 'bhe kleza mu 'e ma. -Ayile 'ke -o mɛɛ mu winbole -a zi. 'Bhe mɛɛ mu 'e 'yaa- 'mu 'gbu kle 'zi mɛɛ -lrele' mu 'le -dawli' ma. 'Bhe mu -ja bole -a -la, 'kooko- 'mu so -a 'kunle -a 'gbu 'liiwli- ma. 'Bhe- 'ke 'mu 'a □kwan 'mu so gele- 'kele- 'kitikan mu 'e 'pegee -waa' -janmatii 'e ba. ²¹ -Ayile 'ke -o nule- Zesu 'lrokpale doo: «'O Daan mi, 'wa 'yaango- doo 'e 'yoo- -jan 'la 'wo zii' 'bhe 'pegee 'yoo- mɛɛ daan mu 'zi 'ke -za 'la 'le, wlan -le 'mu 'kpen 'le. 'Yaa mɛɛ bago, 'bhe- 'e -Waanbhaa' a zi 'e 'bhe- daan wlan 'gbu ma kpataakpa. ²² 'Woo -za do -yilrokpale 'e ma doo: -Kɔɔa' 'toŋ- 'e ta, -kɔɔ' so taa- -kɔɔ' 'laa so *Rome mu 'e -waa' -bhleŋgbe -gbene Sezaa a 'nisra 'e gbawole ee?» ²³ 'Duŋ- Zesu waa -dawli' maza 'e dole, 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Ka nu -goli' 'tanbha do 'le 'ŋ ni doo.» ²⁴ -O nule 'bhe 'tanbha 'e 'le -a ni, 'ke -yoo -lrokpale doo: «-Dela ŋgblo lii 'pegee -a 'to yɔɔnde-ge ee?» -O 'kpen pe doo: «Rome mu a -bhleŋgbe -gbene 'bhe -le 'kele-.» ²⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Ke -yoo 'bhe gbene-

'bhe, 'kela 'bhe -o Sezaa a pe -o 'le, -ka 'bhe- gbawo 'bhe ni, 'bhe- -Waanbhaa' a pe -o 'kela 'le -ka 'bhe 'na 'bhe ni.» ²⁶ 'Ali- 'woo- mɛɛ mu 'e waa 'sole- Zesu 'kunle 'bhe 'gbu 'liiwli- 'e ma. 'Droon- -a wojan mu 'e -yoo -liibhaala -o ma. -Ayile waa 'sole- -jan 'kedo- 'kpo 'wole, 'bhe- -o tagale □bwa.

Mɛɛ bweza gale ba

(*Matie 22.23-33; Maki 12.18-27*)

²⁷ -O -yaa mɛɛ 'ke mu sii *Saduse mu, -o 'si ta waa -yaa -o kpa mɛɛ bweza gale ba 'e 'yi. -O -yaa pe doo 'ke mɛɛ -gaa 'ke -za 'kpen □yaan. -Yrekpaa' do, -o 'ke mu -o mabɛenna Zesu -din, 'ke -o 'bhe 'lrokpale doo: ²⁸ «'O Daan, Moizi 'a yɔɔndia- -yaa' 'toŋ 'sewe 'e 'yi doo: 'Ke mɛɛ do □kla 'ke 'siele-, 'bhe- 'ke -ya na -twa -a blaana, 'bhe- 'ke yaa -ne 'yale- 'bhe ta. -A gaanzido do 'e 'gwlaan- 'e 'bhe 'a na yalaa'. 'Ke 'bhe □kla bhe, 'ke 'bhe -ne mu 'la □yaa -a na ta, 'mu nu klele 'bhii- -a 'gbu 'kpee 'yi mu. ²⁹ 'Bhe 'laa 'sanle- bhaama, neene- ma 'gwlaan- 'srwaple- -yaa. -O -lɛɛ mi 'e 'bhe 'le 'la □sia 'bhe 'laa -ne 'sroowole 'bhe ta, 'bhe- 'bhe □kla 'ke 'siele. ³⁰ 'Bhe gaanzido do 'e, 'bhe glaana 'e □sia, 'bhe 'laa -ne 'sroowole -a ta, 'bhe- 'ke 'bhe gale-. -A gaanzido do yaga mi 'e, 'bhe □kla 'yee- klegbeya do 'kpo 'e 'yela- gbene-. ³¹ 'Woo- neene- 'gwlaan 'srwaple- -o 'kpen 'yee- le 'e 'yalaa do do, 'bhe- -o 'kpen □kla 'ke 'siele- do do 'ke waa -ne 'sroowo- -a ta. ³² -O 'kpen gale blaana, 'ke 'yee- le 'e 'gbu klele- 'ke 'siele 'ezin-. ³³ 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke gbaa mu -bwela gale ba yi 'la 'le, 'woo neene- ma 'gwlaan- 'srwaple- 'e -o -de 'gbu -la na nu klele 'yee- le 'e 'le ee?»

³⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'Gwlenna yaale -o 'gwlaan- mu 'pegee le mu plɛŋ- drunyan 'lɛɛ- 'bhe- -yi. ³⁵ 'Duŋ- 'ke -Waanbhaa' 'a 'ledulaa doo

mɛɛ 'la zan mu bwe gale ba, 'bhɛɛ-
'drunyan 'la 'bhɛ -o zan -o bo 'bhɛ
'yi, waa nu le mu nale gwlen ni,
'bhɛɛ- 'gwlaan- mu laa nu le 'sile-
36 Waa nu 'solɛ- gale- li, 'bhɛɛ-
-o nu klele 'bhii- -Waanbhaa' a
-mlɛkɛ' mu 'ɛ gbɛɛn-. -O nu
klele -Waanbhaa' -nɛ mu 'le, waa
nu gale -li -titi, -amasroyi -o
-bwela gale ba. 37 *Moizi 'a ɔpia
kpataakpa dɔɔ gbaa mu nu bwele
gale ba. -Yaa' 'sɛwɛ 'ɛ 'yi yrɛ 'la -yri
lunɛ- 'ɛ ba janwo, Moizi Mɛɛzan
-Waanbhaa' -siila dɔɔ: *Abraamu
a -Waanbhaa', 'bhɛ 'pegee Izaki
a -Waanbhaa', 'bhɛɛ- Zakɔbu
a -Waanbhaa'*. 38 -Amasroyi,
-Waanbhaa' -o 'ke mɛɛ -yrɛ male
mu a -Waanbhaa' -la -le, 'bhɛɛ-
yaa -o 'ke gbaa mu a -Waanbhaa'
'le. 'Bhɛɛ- mɔkpen' -o 'mu 'yrɛ ma
-Waanbhaa' -yrɛ 'yi.» 39 'Bhɛ klele
'tɛ, 'ke 'Tonɔn daan mu 'ɛ 'ke mu 'a
'pele -a ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'ɛ
'swa- jan 'ɛ zikpale -o ni 'elrele.»
40 -A 'san 'bhɛ ma, yaa dɔle -o do
'kpɔ 'kpee 'ke 'bhɛ -za 'kɛdo- 'kpɔ
'yilrɔkpa -a ma 'ezin-.

*Mɛɛ -Bhee Mi -kposɔɔ Krisi 'ɛ
yaa -o 'ke Davidi 'nranɛ- 'te 'le
(Matie 22.41-46; Maki 12.35-37)*
41 Zesu pe 'woo- 'Tonɔn daan mu
'ɛ ni dɔɔ: «-Mɛla ma 'bhɛɛ- mɛɛ
mu 'ɛ -wa pe 'zi dɔɔ Mɛɛ -Bhee Mi
-Kposɔɔ Krisi -o 'ke Davidi 'nranɛ-
-la -le 'te ɛɛ? 42 'Bhɛɛ- 'dunɔ-, Davidi
'gbu 'a ɔpia- yaa' 'Srokpa 'sɛwɛ 'ɛ
'yi dɔɔ:
'Mɛɛzan -Waanbhaa' 'a ɔpia 'an
Mɛɛzan ni dɔɔ:
*Nu yala- 'n- din 'tɔbhɔ ma yaayrɛ 'ɛ
ɔnɔɔ.*

43 'Sani- 'mi yan 'e -sɔɔnnii' mu 'ɛ
kpaalele 'e gaan ɔla.»

44 «'Ke Davidi 'gbu Mɛɛ -Bhee
mi Krisi 'siila- dɔɔ -yaa' Mɛɛzan.
'Bhɛɛ- -e sɔ klele- -a -nranɛ 'le
'nale- -a ma ɛɛ?»

*Zesu mɛɛ mu 'ɛ 'kpeelɛkan zii'
'Tonɔn daan mu 'ɛ ma
(Matie 23.1-36; Maki 12.38-40)*

45 -Zamaa' 'ɛ 'kpen 'yaa- -o
'trɔnkpa zii' Zesu 'ni 'waati 'la ba,
'ke -ya pele- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ
ni dɔɔ: 46 «-Ka 'ka 'yreka 'ka 'gbu
ba 'Tonɔn daan mu 'ɛ ma. 'Kaanle- sɔ
-o ni dunɛ- gbɔɔn mu 'le -o ta -wa
'kpee -kpan mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -wa
zi 'bhii- mɛɛ mu -o -lɛdɔ' -a ma,
'bhɛɛ- 'mu -o 'pubɔ-. 'Ke -o -wlaa
*Zuufu mu daanfe' mu 'ɛ ɔla, 'bhɛ
'pegee 'feti kleyrɛ -gbɛnɛ mu 'ɛ
ɔnɔɔ, zilɛɛ- yaakpe mu 'ɛ 'mu -la
'sile- sɔ -o ni. 47 -O glaanle mu
'ɛ 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ 'kpen yan -dawli'
ma. 'Bhɛɛ- -o mɔ -waa' 'seriwole 'ɛ
zi, 'kooko- -woo 'gbu zrɔn mɛɛ mu
-yrɛ ta 'bhii- mɛɛ wlan mu. 'Bhɛla-
-zɛɛle, -o ta 'kiti 'ɛ 'bhɛ 'yɔɔ- nu
-yiyalɛ mɛɛ -vin mu 'ɛ 'mu a pɛ
'kiti 'ɛ ni -Waanbhaa' ba.»

21

*Glaanle do a -gɔli' 'naza-
-Waanbhaa' ni
(Maki 12.41-44)*

1 Zesu 'yaa- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ
-Gbɛnɛ 'ɛ ɔla 'waati 'la ba, -naflo
zan mu 'ɛ -yaa -gɔli' bɔ 'zi -gɔli'
bɔ -koonɛ 'ɛ 'yi; 'bhɛɛ- -ya nɔgblo
-lawlenle 'ke -yoo yele-. 2 'Bhɛɛ-
'kee- glaanle 'kɔɔflenɔn do yele-
'ke 'bhɛ -o zan -gɔli' 'tanɔbha piinɛ-
ple bɔle 'yee- -koonɛ 'ɛ 'yi. 3 -Ayile
'ke Zesu 'a 'pele dɔɔ: «'Mi pe 'ka
ni wlan 'ɛ ni dɔɔ glaanle 'lɛɛ- 'gɔli'
yeke- 'la ɔbwa -goli' bɔ -koonɛ
'ɛ 'yi, 'bhɛ 'yiya- mɛɛ -vin mu 'ɛ
'mu -gɔli' yeke- 'la ɔbwa 'bhɛ ni.
4 -Amasroyi 'woo- mɛɛ mu 'ɛ -o
maza laa -yaa -li -goli' 'la ma, -o
'bhɛɛ- =bwa -koonɛ 'ɛ 'yi. 'Dunɔ-
'yee- glaanle 'lɛɛ- -yaa' 'kɔɔflenɔn
'ɛ 'yi, -ya 'tɔta- -goli' -vin sanɛ- 'ɛ
'bhɛɛ- =bwa -koonɛ 'ɛ 'yi.»

*Zesu -o -Waanbhaa' Gba 'Fɛ
-Gbɛnɛ 'ɛ 'wiza- -lɛɛjanwo 'zi
(Matie 24.1-8; Maki 13.1-8)*

5 Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ 'ke mu
'ɛ 'yaa- -balɔ kle 'zi -Waanbhaa'
Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ 'bhɛ dɔgbeya
'ɛ ta. -O -yaa -o -lekpa' zii' -a

-lregbeyā 'ē ma, 'bhē 'pegee -wa -dwa vlē -lrele' mu 'la 'le, 'bhēē -a -la 'srakagopē -lrele' mu 'ē. -Ayile 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dōō: ⁶ «'Ka 'yre -o 'fē -gbēnē 'la ma -gē bhe, -o nu -a 'kpen 'wile- -yrekpaa' do. 'Ali- -wa -dwa vlē -kpuŋ mu 'la 'le, 'mu do 'kpō 'kpaale laa nu bolē 'eke- ta. -O nu 'mu 'kpen 'klaalē-»

-Klōlōō' mu 'la nu klēlē 'drunyan 'yan yi 'ē 'lēē

(Matie 24.3-14; Maki 13.3-13)

⁷ Zesu a *klanlanē mu 'ē -wa -lrokpaa dōō: «'O Daan mi, 'bhē -za 'ē nu bhōlē 'waati 'ē -dela ba ēē? 'Bhēē- 'bhē -za mu 'ē 'ke -o klē bhla □bhwa 'waati 'la ba, 'o nu 'bhē 'yaangolē -tōomasie 'ē -dela ma ēē?»

⁸ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dōō: «-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- mēē 'kedo- 'kpō 'laa 'ka 'yini-. -Amasrōyi mēē -bebe nu 'mi 'tō 'ē 'kpale- -o 'gbu ma 'bhēē- -wa pe dōō: «'Mi -le 'ke Mēē -Bhee Mi Krisi 'ē 'le, 'mi 'an pe 'waati 'ē □bhwa!» 'Ka 'laa dōlē -o zi. ⁹ 'Ke 'ka gwledanwli mu -maa 'waati 'la ba, 'bhē 'pegee 'ke mēē mu wlenlē -saan -o -lēē mu ma 'klēēn -bebe 'yi, 'ka 'laa -gblaanlē'; 'bhē -za -glōōn mu 'ē 'mu -le nu 'solē- bhōlē- 'elwale 'pe. Duŋ- 'bhē 'laa nu klēlē 'drunyan 'yan 'waati 'ē 'le.» ¹⁰ 'Bhēē- Zesu pe 'ezin- dōō: «'Si do nu gwledanlē 'si 'bhēēke do ba; 'bhēē- -bhlēngbe do a 'klēēn 'yi mu nu gwledanlē -bhlēngbe 'bhēēke do a 'klēēn 'yi mu ba. ¹¹ 'Trē nu bēēnlē yre 'ke mu nōō-, 'bhē 'pegee -gu -gbēnē mu, 'bhēē- ga -yōō' -glōōn mu 'la -woo -yivlin' mēē 'srē ma, 'mu 'kpen nu baalē bhaaplēŋ mu ta. Mēē -gblaan ma pe mu 'pegee -tōomasie -gbēnē mu nu 'pwelē- laflē' 'yi.»

¹² «'Duŋ- 'sani- 'bhē -za mu 'ē klēlē plēŋ-, -o nu 'ka 'kunlē- 'bhēē- -o -yrenkpa' 'ka ta. -O nu 'ka 'kitikanlē Zuufu mu daanfē' mu 'ē □la, 'bhēē- -o nu 'ka bolē -kaso 'yi.

'Mi 'tō 'ē -zayi', -o nu gelē 'ka 'le -bhlēngbe mu 'pegee mēē gblaan mu ba. ¹³ 'Ke 'bhē yi 'ē □bhwa, 'ka nu 'solē- 'mi 'an -Jan 'Nrālē- 'ē 'wolē 'bhē mēē mu 'ē ni. ¹⁴ 'Ka nu 'ka 'gbu ta jan 'ē 'wolē- gōnē- 'la gbēēn-, 'ka 'laa 'bhē yienkanlē 'elwale 'pe. ¹⁵ -Amasrōyi 'mi 'gbu nu yikan' ma -jan 'kpālē- 'ka 'lii, 'bhēē- 'ka 'soōnnii 'kedo- a -jan 'laa nu 'solē- 'ka 'kunlē, 'bhēē- -e zaabō 'ka 'lē ma. ¹⁶ 'Ali- 'ka 'yapē- mu oō, 'ka nēēnē- mu oō, 'ka 'yienii mu oō, 'bhēē- 'ka 'bhēgwlen- mu 'gbu nu 'ka 'nalē- mēē mu ni, 'bhēē- 'mu 'ka -bebe dē. ¹⁷ 'Ka ven nu 'silē- mōkpen' yin -lii, 'mi 'tō 'ē -zayi'. ¹⁸ 'Duŋ- 'ka 'winbhē- do 'kpō 'laa nu golē a ba. ¹⁹ -Ka 'woo- -yren mu 'ē 'yikun: -amasrōyi 'ke 'bhē □kla, 'ka nu 'solē- 'ka 'gbu 'si 'ē golē- -za 'yi 'bhēē- gbēēn-»

Zesu -o Zeruzalēmu -wa 'ē 'wiza- 'ē -lēējanwo 'zi 'ezin-

(Matie 24.15-21; Maki 13.14-19)

²⁰ Zesu pe -o ni 'ezin- dōō: «'Ke 'ka gwledan mu zenlē □ya Zeruzalēmu -wa 'ē zi 'waati 'la ba, -kaa 'yaango- 'bhii- -a -wi 'waati 'ē □bhwa -wa -din. ²¹ 'Bhē ya 'ē 'yi, 'ke mēē 'la zan mu □kla Zude 'klēēn 'ē 'yi 'bhē bhla 'ē ba, 'bhē zan mu blasan-, 'bhēē- 'mu ge 'mu gaan 'mu 'lēē vlē gōōn mu 'ē 'yi ye. 'Bhēē- 'ke mēē 'la zan mu -o Zeruzalēmu -wa 'ē 'kpee, 'bhē zan mu ge 'mu gaan. 'Bhēē- 'ke mēē 'la zan mu □kla 'bhē mu ba gba la, 'mu 'laa 'pelē- dōō 'mu 'nule -wa la. ²² -Amasrōyi, -Waanbhāa' nu 'bhē yi mu 'ē klēlē -yrenkpa' yi -gbēnē mu 'le bhaaplēŋ mu ta; 'kooko- -Waanbhāa' -lēla' janwo mu 'ē -jan mu 'la □woa 'elwale gban -sō 'mu 'lēso-. ²³ 'Ee! Le mu 'la kpele nu klēlē, 'bhē 'pegee le mu 'la 'nē mu nu klēlē -yōn ma 'bhē 'waati 'ē ba, 'mu 'nise- -yren ma! -Amasrōyi 'trēbhō- gbēnē nu klēlē 'klēēn 'ē 'yi, 'bhēē- -Waanbhāa' a zruplii- 'ē nu baalē Izraēli 'si mu 'lēē- ta. ²⁴ -O nu

-o 'ke mu dɛle 'ke -gɔkunj' mu 'le, 'bhɛɛ- -o nu gele -a 'ke mu 'le -kaso 'yi 'si mu 'la 'kpen 'laa -Waanbhaa' dɔ 'mu ba. 'Mu 'sej nu wole 'ke Zeruzalemu mu 'e 'le, 'bhɛɛ- -woo kle 'ke -o gaan -la pɛ mu 'le, 'sani -o 'waati yɛkɛ- 'la -dwa -o ni 'bhe 'yanle- plɛj-»

*Bhaaplɛj Gbe 'e 'nuza-
(Matie 24.29-35; Maki 13.24-31)*

²⁵ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka nu -tɔomasie mu yele -yretɛbhɛ 'pegee mlɛ 'bhɛɛ- mlɛklɛnnɛ mu 'e 'yi. 'Bhɛɛ- 'trɛ ta -gɛ, -gblaan nu 'klalɛ- mɛɛ mu 'e 'kpen 'yi, wɛyi- 'pegee 'bhe 'pɔɔ mu 'e 'wegbeyɛ -gbɛnɛ -gbɛnɛ mu 'e -zayi', 'bhɛɛ- -o 'kpen blina- yiɛn nu dɔlɛ. ²⁶ 'Trɛ ta mu 'e -o -gblaan gbe -yɔɔ' 'e 'kɔɔ, -o 'ke mu nu gale 'ke -woo 'kpeelɛdaan -klɔlɔɔ' -gloɔn 'la nu 'tenlɛ- -o ma 'trɛ 'lɛɛ- 'kpen ta -gɛ 'mu ma. -Amasrɔyi lafle' 'yi pɛ -gloɔ -gloɔ mu 'e -o nu bɛɛnlɛ. ²⁷ 'Ke 'bhe □kla 'tɛ, mɔkpen' 'yrɛ nu 'kpale- Bhaaplɛj Gbe 'e 'nule- ma lafle' -gblɛn dɔ ta, -yaa' -gloɔya' 'pegee -a 'tɔbholeya 'e 'le. ²⁸ 'Ke 'bhe -za mu 'e klele -saan 'ka 'yrɛ ma 'waati 'la ba, -ka 'ka ngblo -lawlɛn', 'bhɛɛ- -ka 'ka zru dɔ 'egloole, -amasrɔyi 'ka 'bheɛ bhla 'e □bhwa 'ka -din.»

*Mɛɛ sɔ -za 'la daanle-figi diinj 'e ma
(Matie 24.32-35; Maki 13.28-31)*

²⁹ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu -gɔɔn dɔ 'lɛɛ- 'bhe bɔle- -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka figi diinj 'pegee -yri diinj -vin mu 'e 'klɔsikun dɔɔ. ³⁰ 'Ke -o -laa 'tɔɔnlɛ- -saan bhla 'la ba -o ta, 'kaa 'yaango- 'bhii- -o bhaa kle 'waati □bhwa 'e -din gban. ³¹ 'Bhe klegbeyɛ dɔ 'e 'yi bhe, 'ke 'ka 'bhe -za mu 'la bhe 'mu kleyrɛ □ya 'waati 'la ba, -kaa 'yaango- 'bhii- *-Waanbhaa' a -bhleɛgbeyɛ 'e □bhwa -wa -din. ³² 'Mi pe 'ka ni wlan 'e ni dɔɔ mɛɛ 'la zan mu -o 'mu 'yrɛ ma -zɔn -gɛ, 'sani- 'mu 'kpen gale plɛj-, -za mu 'lɛɛ- nu

klele -o 'ke mu -yrɛ ma. ³³ Lafle' 'pegee 'trɛ mu nu kanlɛ, 'duj- 'an pɛ -jan mu 'e waa nu 'kanlɛ- -titi.»

Mɛɛ 'kpeelɛkanza mu

³⁴ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele! 'Ka 'laa 'tolɛ- 'ke pɛbhle -gbɛnɛ mu 'pegee -wɛɛn dɛ maza, 'bhɛɛ- 'drunyan ta 'ngami mu 'e 'kɔɔ, 'ka 'yri go 'ka 'gbu -za 'le, 'bhɛɛ- 'bhe 'yi 'e kla 'ka ba. ³⁵ Bhaaplɛj Gbe 'e 'nu 'yi 'e nu 'klalɛ- 'drunyan ta mɛɛ mu 'kpen ba blaale-, 'bhii- kaadɛ yrɔ kla kaa mu ba gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -yi ba, 'bhɛɛ- -yoo 'kpen kun. ³⁶ 'Ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le, 'bhɛɛ- -ka 'ka 'seriwo 'waati oo 'waati 'e 'kpen ba. 'Kooko- fangandɔ 'ka ta, 'bhɛɛ -klɔlɔɔ' mu 'la -woo zan bhe, 'mu kan 'ka ma 'egbɔɔnlɛ, 'bhɛɛ- 'ka ge dulalɛ Bhaaplɛj Gbe 'e 'yrɛ □la.»

³⁷ 'Ke -yrekpaa' -yaa bhɔ, Zesu 'yaa- ge mɛɛ mu daanle -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e □la, 'bhɛɛ- yromazi, -e -yaa ge yilɛ Olivi diinj vlɛ gɔɔn 'e 'wiinj-. ³⁸ 'Bhɛɛ- mɛɛ mu 'e 'kpen 'yaa- nu zrwanzɛ 'tutu -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e □la 'mu 'trɔnkpalɛ -a wojan mu 'e □la.

**ZESU DɛYRɛ 'PEGEE -A
BWEYRɛ GALE BA
ZERUZALEMU**

22

Zuufu -kunlii mu 'e -woo 'dukpa zii' Zesu ma

(Matie 26.1-5; Maki 14.1-2; Zaan 11.45-53)

¹ Zuufu mu 'e 'yaa- 'bluu -pɛɛ 'wlen kle bhle 'feti 'la kle lɛɛ 'oo lɛɛ, 'bhe 'yaa- zan bhɔle. 'Bhe 'feti 'e 'yaa- 'ezin- Paki 'feti 'e 'le. ² 'Sraka 'lɛna -kunlii mu 'e 'pegee 'Tonj daan mu 'e -o -yaa Zesu dɛyrɛ -glin 'zi, 'bhɛɛ- 'duj- -o -yaa -gblaan 'zi waa mɛɛ mu 'e 'lɛɛ. 'Duj-, waa -yaa zi 'bhii- -wa kle 'ke mɔkpen' -za dɔ -a 'yi, 'bhɛɛ- mɛɛ

mu wlen -o ma, -amasroyi -o -yaa -gblaana 'zi -waa' 'si mu 'e 'lee.

Zuda Isikarioti -o zan -dawli' kpale- Zesu gbe ta

(Matie 26.14-16; Maki 14.10-11)

³ -Setran' -za 'yoo- =wlaa Zuda 'la -wa sii Isikarioti 'bhe zru ba: -e -yaa 'dun- Zesu -a -klanlana vu ta ple 'e do 'le. ⁴ 'Bhe ya 'e 'yi, 'yee- Zuda -ja 'tenle- 'sraka 'lena mu -lee mu 'e 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e gooba mu -kunlii mu 'e ma. 'Bhe- -e -yaa nu 'sole- Zesu 'lenale -o ni gone- 'la gbeen-, -o -benywa do 'bhe ma. ⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke -o zrukpaale Zuda 'a 'pelawoa doo 'bhe nu bhole -o ba, 'bhe- 'bhe Zesu 'lena -o ni 'bhe 'yi. 'Bhela -yile 'ke -wa pele- -a ni doo -o nu -goli' 'nale- -a ni 'bhe -za 'e 'yi. ⁶ 'Yee- Zuda -dwa 'bhe [la. -A 'san 'bhe yi 'e ma, -a gbe so Zesu ta gone- 'la gbeen- 'bhe- -e 'bhe 'lena- Zuufu mu a -kunlii mu 'e ni, -e yaa- 'bhe- klegbeya 'e -glin 'zi gaanyi', 'kooko- -zamaa' 'e -za 'laa do 'bhe 'yi.

Paki 'feti 'e ta pebble

(Matie 26.17-25; Maki 14.12-21; Zaan 13.21-30)

⁷ 'Bluu -pee 'wlen- kle bhle 'feti 'la 'ke -wa sii Paki 'feti 'e, 'bhe yi 'e [bhwa, 'bhe- -o -yaa nu -bhlaa gwlen bhlon- mu klele 'sraka 'le, 'bhe- -woo bhle 'yee- 'feti 'e ta pebble 'e ba. ⁸ -Ayile, 'ke Zesu Pieri 'pegee Zaan winbole -o -lee, 'bhe- -e pe 'mu ni doo: «-Ka ge -koo mu a pe 'feti 'e ta kpo 'e kle.» ⁹ Pieri 'pegee Zaan pe -a ni doo: «[Ya zi 'bhii- 'o ge 'yee- kpo 'e kle 'naa- ma ee?» ¹⁰ Zesu pe -o ni doo: «'Ka 'bhole- 'te -wa 'e ta, 'ka 'le nu 'pale- mee do 'le, -yi gb0 do -o -a wiin-. -Ka gbaan -a zi, 'bhe- -ka ge wla -a wla 'fe 'e [la. ¹¹ 'Bhe- 'ke 'ka [wlaa 'bhe [la 'waati 'la ba, -kaa pe 'fezan- 'e ni doo: «'O Daan mi 'pe 'wo 'e 'Irokpa doo 'yee- 'pegee -yaa' -klanlana mu 'e -o nu -waa'

Paki 'feti ta pele 'e 'bhlele- 'fekpee 'e -dela [la ee?» ¹² 'Ke 'bhe [kla, -e nu 'fekpee -gbene do zronle 'ka ni, 'bhe -o 'sangaso 'kpee do 'le laanima. Yilape 'pegee yaape, 'bhe- kpo klepe mu 'kpen -o 'bhe -la gban, 'ka nu -kooa' kpo 'e klele 'bhe- =noo.» ¹³ Pieri 'pegee Zaan gele, 'ke -o -za mu 'e 'kpen 'lesole yele- 'bhii- Zesu 'a [pia -o ni gone- 'la gbeen-. 'Bhe- -o -waa' 'feti ta kpo 'e [kla 'bhe- =noo.

Zesu 'pegee -yaa' -Klanlana mu 'e -waa' -danma' Paki ta pe 'e 'bhle zii' eke- zi

(Matie 26.26-30; Maki 14.22-26; 1 Korinti 11.23-25)

¹⁴ Pieri 'pegee Zaan 'yanle- -za mu 'e 'kpen 'lemagaanle 'le 'waati 'la ba, 'ke Zesu 'pegee -yaa' winbowo mu -vin mu 'e 'nule, 'ke -o 'kpen 'yaale pebble -tabali 'e zi, 'bhe- -o pe 'e [bhla 'eke- zi. ¹⁵ -O -yaa pe 'e 'bhle zii' 'waati 'la ba, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni doo: «'N 'yaa- -a zi 'egloole 'bhii- 'mi 'pegee 'ka mu 'yee- 'feti 'lee- ta pe 'e 'bhle 'eke- zi, 'sani- 'n -yrenbhlele zisan; 'bhe yi 'e 'bhe -le [bhwa -zon -ge. ¹⁶ 'Dun- 'mi pe 'ka ni 'n 'sowee- ma doo: 'Naa nu -a -bhake' 'bh- lele- 'ezin- -li, 'sani- -a -toomasie 'e 'lesole plen- -Waanbhaa' a -bh- lengbeya -wa 'e ta.» ¹⁷ 'Bhe klele 'te, 'kee- -doo peyan- do 'sile, 'kee- -Waanbhaa' 'pubole 'bhe ma, 'bhe- 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Kaa 'kun -ge 'bhe- 'ka 'kpen 'a 'ke 'mi do do. ¹⁸ -Amasroyi 'naa nu -doo 'bhake 'mile- -li 'ezin- 'sani- -Waanbhaa' -bhlelengbeya yaa- yi 'e bhole plen-.» ¹⁹ 'Bhe blaana, 'kee- 'bluu do 'sile, 'bhe- -e yanle -Waanbhaa' 'pubolele 'bhe ma, 'ke -ya takanle kplokplo. 'Bhe- 'kee- 'bhe 'kpale -o 'koo, 'bhe- -e pe doo: «'Mi 'gbu 'fle 'e 'yele- -ge, 'n 'yela- na 'zi 'ka ni -ge. -Kaa bhle 'bhe- 'n -za bo 'ka 'kpee.» ²⁰ -O yanle 'bluu 'e 'bhlelele, 'kee- -doo peyan- do 'e 'sile, 'bhe- 'ke -ya

pele- o ni 'ezin- dɔɔ: «-Waanbhaa' *-bhoolaya drɛɛ 'la -dwa bhaapɛɛɛ mu 'pegee 'yee- plɛɛ-, 'bhɛ ma -tɔɔmasie -le 'ke 'ɲ yien 'la 'klalaa- 'ka mu ma 'bhɛ 'le.»

²¹ «'Dun-ka 'ka 'yɛɛkpa -gɛ, mɛɛ 'la zan -o 'ɲ 'na zii' 'ɲ 'sɔɔnnii mu 'ɛ ni 'bhɛ zan -o -kɔɔ' 'plɛɛ- tabali 'lɛɛ- zi -gɛ. ²² Wlan 'ɛ ni, *Bhaapɛɛɛ Gbe 'ɛ nu kleɛɛ 'ke siele' 'bhii- -Waanbhaa' a 'lɛɛɛɛɛ gɔɛɛ- 'la gbɛɛɛn-. 'Bhɛɛ- 'dun-, mɛɛ 'la zan -a 'lɛna zii' -dawli' ma -a -sɔɔnnii' mu ni, -klɔɔɔɔ' -o 'bhɛ zan ma!» ²³ 'Bhɛ kleɛɛ 'tɛ, 'ke -woo 'eke- -lɔɔkpaɛɛ 'sanle -o ba mɛɛ 'la 'yaa- nu 'bhɛ -za -gɔɔɔɔɔɔ 'ɛ kleɛɛ 'bhɛ ma.

Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ pe dɔɔ -de 'gbu -le -o 'kpɛn ba mɛɛ gbɛɛɛɛ 'le ɛɛ?

²⁴ Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ -o zaabole -saan 'eke- plɛɛɛ- dɔɔ -o -de 'gbu -le -o ba mɛɛ gbɛɛɛɛ 'le ɛɛ. ²⁵ 'Bhɛ kleɛɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, -bhɛɛɛɛɛ mu 'ɛ 'kpaale- -o waa 'kleɛɛɛ 'yi mu 'ɛ 'wiɛɛɛ- fanɛɛɛ- -la ma. 'Bhɛɛ- fanɛɛɛ- -o mɛɛ 'la zan mu 'kɔɔ, 'bhɛ mu -o -a zi 'bhii- -o 'mu 'sii- -Za 'wlan kleɛɛ mu» ²⁶ 'Dun- 'ka mu laa kleɛɛ 'bhɛ gbɛɛɛn-. Drɔɔɔɔɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan -o 'ka ba mɛɛ gbɛɛɛɛ 'le, 'bhɛ 'bhɛ 'gbu 'kun 'bhii- ma- trunɛɛ. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan -o 'ka 'lɛɛ mi 'le, 'bhɛ zan kleɛ 'kaa- yewonɛ 'le. ²⁷ 'Bhɛɛ- 'woo- mɛɛ ple 'lɛɛ-, -o de 'gbu -la gbɛɛɛɛɛ -yiya': mɛɛ 'la zan -o pebhle 'zi taa- mɛɛ 'la zan -o pele 'ɛ 'na zii' -a -vindo' mi ni ɛɛ? Mɛɛ 'la zan -o pe 'ɛ 'bhle zii' 'bhɛ -le 'laa -le ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'mi 'dun- -o 'ka 'plɛɛɛ- gɛ 'bhii- 'kaa- yewonɛ! ²⁸ 'Bhɛɛ- 'mi 'pegee 'ka mu -le -yɛɛɛɛ mu 'ɛ [ɔɔɔɔɔɔ 'eke- zi -gɛ yi 'oo yi. ²⁹ 'Bhɛ kleɛɛɛɛɛɛɛ do 'ɛ 'yi, 'ɲ De -yaa' -bhɛɛɛɛɛɛɛɛ -wa 'ɛ [ɔɔɔɔɔɔ 'mi a pe 'le gɔɛɛ- 'la gbɛɛɛn-, 'mi 'a kleɛ 'ka mu a pe 'le 'bhɛɛ- gbɛɛɛn- 'ezin-. ³⁰ 'Ka mu nu pebhleɛɛ, 'bhɛɛ- 'ka nu -yi 'mile- 'mi 'an pe pebhle tabali 'ɛ zi 'an

-Bhɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ -wa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'ka nu yaale -bhɛɛɛɛɛɛɛɛ mu 'yaakpe- mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ka nu Izraɛli -gbaa vu ta ple 'ɛ 'kitikanɛ.»

Zesu pe dɔɔ Piri nu 'bhɛ -lɛɛɛɛɛɛɛɛ 'egɔɔɔɔɔɔ -a ma (Matie 26.31-35; Maki 14.27-31; Zaan 13.36-38)

³¹ Mɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ Zesu pe Piri ni dɔɔ: «Simɔ, Simɔ, 'ɛ 'trɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ -Se- tran' 'ɛ -zapia 'ɲ ba dɔɔ -ya zi 'bhii- -yoo 'ɛ 'yidan-, 'bhɛɛ- -yoo 'ɛ zru 'ɛ ye, 'bhii- le do -mlɔ bhɛ 'pegee -a -gboo 'ɛ bapian gɔɛɛ- 'la gbɛɛɛn-. ³² 'Dun- 'mi 'ɲ 'seriwoa 'yaa -za ma, 'kooko- 'yaa ploɔ 'ɛ 'kpale- ma 'mi 'yi. 'Bhɛɛ- 'ke 'yee zru 'niinaa 'mi ba 'waati 'la ba, 'fuudo- 'ɛ -vin mu 'ɛ ta.» ³³ Piri pe Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ, 'kee- -kla -kaso 'yi gele 'le oo, 'kee- -kla gale 'le oo, 'ɲ magaanle -o 'bhɛ 'kpɛn kleɛɛɛɛ 'mi 'pegee 'bhi 'le.» ³⁴ 'Bhɛ kleɛɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Piri 'mi pe 'ɛ ni 'ɲ 'sɔwɛɛ- 'ɛ ma dɔɔ 'sani- maagwɛɛɛ -weli' plɛɛɛ- zɔɔɔɔɔɔ, 'bhi nu a pele 'mi ma gaan yaga dɔɔ 'yaa 'mi dɔ.»

Zesu -o -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'kpeɛɛɛɛɛɛɛɛ zii' dɔɔ -o yri bo -o 'gbu -za 'le

³⁵ 'Bhɛ blaɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'N 'ka 'winlabwa -Jan 'Nrɛɛɛ- 'ɛ 'woyɛɛ- nɔɔɔɔ, 'bhɛɛ- 'an 'pelawoa 'ka ni dɔɔ 'ka 'laa -goli' bɔɛɛ 'ka 'wiɛɛɛɛɛɛɛɛɛɛ, 'bhɛɛ- 'ka 'laa gbɛɛɛɛ ta ge 'pepe 'silɛɛ, 'bhɛ 'pegee 'ka 'laa -sawla mu 'silɛɛ-, 'bhɛɛ- 'ka gelawoa 'yee- 'taa 'ɛ ta, pe 'ke 'kanaa 'ka ma ɛɛ?» -O pe «'Yooye-!» ³⁶ 'Bhɛ kleɛɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Dun- zɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ, 'ke -goli' -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ oo, 'ke gbɛɛɛɛ ta ge 'pepe -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ 'oo, 'bhɛ zan 'mu 'si -zɔɔɔɔ. 'Bhɛɛ- 'ke -gokun' 'laa -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ, 'bhɛ zan 'bhɛ ta dunɛɛ- 'ɛ gɔɔɔ, 'bhɛɛ- -ya ma -goli' 'ɛ si, 'bhɛɛ- -e -gokun' do -lo 'kele-. ³⁷ -Amasroyi 'mi pe 'ka

ni dɔɔ -a -lɛdulale -o dɔɔ -o -jan mu 'la [woa 'mi ba zayi' 'elwale gban -sɔ -Waanbhaa' a 'sewe 'e 'yi, 'bhe 'yizakle yi 'e 'bhe -le [bhwa -zon -ge, 'bhe -jan 'e 'bhe -le dɔɔ: «-Wa [kwan 'bhii- -za 'yɔɔ- kle mi do». -Ayile -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'e -o -jan mu 'la 'kpen [woa 'mi ma, -o 'kpen 'lɛsɔ yi [bhwa -zon.»³⁸ 'Bhe [nɔɔ bhe, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e -wa pele- -a ni dɔɔ: «Mɛɛzan, -gokun' ple -le -ge.» 'Bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «-Ka 'ploobhe -jan 'e ma 'pe!»

Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e -ja Olivi diinj vlɛ gɔɔn 'e 'wiinj- (Matie 26.36-46; Maki 14.32-42)

³⁹ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'pwele 'bhe 'fɛ 'e [la. 'Bhɛɛ- 'ke -o gele- *Olivi diinj vlɛ gɔɔn 'e 'wiinj-, 'bhii- -e -yaa kle gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'egwele. ⁴⁰ -O bhɔle 'bhe vlɛ gɔɔn 'e ta, 'ke -ya pele- -yaa' -klanlanɛ mu 'e ni dɔɔ: «-Ka 'ka 'seriwo, 'kooko- 'ka 'laa balaa' -Setran' a mɛɛ -lɛkan' maza mu 'e 'yi.»⁴¹ 'Bhɛɛ- -ya plɛngole -o ma sa, 'ke -ya 'kpɔ zenle- 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'seriwole dɔɔ: ⁴² «'N Dɛ, 'kee sɔ -yren 'lɛɛ- 'plɛngole 'ɲ ma. 'Dun- 'yaa 'mi a pe zru maza 'e klele, 'fo 'yaa- pe 'e 'bhɛɛ- kle.»⁴³ ['Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Mɛɛzan -Waanbhaa' a -mlɛkɛ' do 'pwele -a ba, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'fuudɔle -a ta. ⁴⁴ Zesu blina- yiɛndɔ gbe -yɔɔ 'e 'kɔɔ, 'ke -ya 'seriwole 'eglɔle 'ezin-. -Ayile 'ke -a ta 'fuu 'e klele- 'bhii- yiɛn 'kpla mu gbɛɛn- 'kee- to 'trɛ ma.]

⁴⁵ -E yanle -a 'seriwolele, 'kee- nule- -yaa' -klanlanɛ mu 'e ta, 'bhɛɛ- 'kee- bhɔle- 'mu ta 'ke 'mu -o yidɛ 'zi 'mu wleyisriwo gbɛya -yɔɔ' 'e 'kɔɔ. ⁴⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: «-Mɛle -kla 'bhɛɛ- 'ka -o yidɛ 'zi ɛɛ? -Ka 'ka 'wɛn-, 'bhɛɛ- -ka 'ka 'seriwo, 'kooko- 'ka 'laa balaa' -Setran' a mɛɛ -lɛkan maza mu 'e 'yi.»

Zesu 'kunyre- mɛɛ mu 'e 'kɔɔ (Matie 26.47-56; Maki 14.43-50; Zaan 18.3-11)

⁴⁷ Zesu 'yaa- 'bhe -jan 'e 'wo zii' 'waati 'la ba, 'ke -zamaa' 'srɛ do 'pwele -a -yi. -Yaa' -klanlanɛ vu ta ple mi 'la -o -yaa 'bhe sii Zuda 'bhe dɔle -yaa 'bhe -zamaa' 'e 'lɛɛ. -Ya mabɛɛnle Zesu -din, 'kee- 'bhe -tuubɔle. ⁴⁸ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «Zuda, 'e *Bhaaplɛɲ Gbe 'e 'lɛna zii' mɛɛ mu -a -tuubɔle -la -le ɛɛ?»⁴⁹ 'Bhe 'yi 'tɛ, -yaa' -klanlanɛ -vin mu 'e 'mu 'a 'yaangole 'bhii- -o [nwa -a 'kunyre- -la nɔɔ-, 'ke 'mu 'a -lɔkpale dɔɔ: «Mɛɛzan, 'o 'waa- -gokun' mu 'e 'si -o 'kaama- ɛɛ?»⁵⁰ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'e do 'bhe a -gokun' 'e 'sile, 'bhɛɛ- 'kee- *'sraka 'lɛna mu a -kunlii gbɛɛn 'e 'bhe a yewonɛ mu 'e do gbe -yiɛ' ta 'trɔn 'e takanle -lɛyan' do. ⁵¹ -Ayile, 'ke Zesu 'a 'pele dɔɔ: «'Ka 'laa gwɛdanle.» 'Bhe yrɛ do 'e [nɔɔ bhe 'kee- 'trɔn kpu 'e 'sile, 'kee- 'bhe blɔɔle- 'bhe 'kpayɛ 'e [nɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'bhele.

⁵² 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu 'a 'pele 'sraka 'lɛna mu -kunlii mu 'e 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e gooba -kunlii mu 'e, 'bhɛɛ- 'gwɛlaɛn- gbɛɛn mu 'la [nwa -a 'kaama- 'mu ni dɔɔ: «'Ka [nwa 'ɲ 'kunyre- nɔɔ- -gokun' 'pegee 'beni mu 'le 'ka 'kɔɔ, 'bhii- 'ka [nwa mɛɛ dɛ mi do -la 'kunyre- nɔɔ.»⁵³ «-Mɛle -kla 'ɲ 'yaa- yikpen- ta -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e [la, 'bhɛɛ- 'ka 'laa 'ɲ 'kunle- ɛɛ? 'Dun- 'ka mu 'pegee -Setran' a pe -glɔɔya' kle 'waati 'e 'bhe -le [bhwa -zon -ge.»

Pieri -o -a -lɛmado 'zi 'eglɔle Zesu ma

(Matie 26.57-58; 26.69-75; Maki 14.53-54; 14.66-72; Zaan 18.12-18; 18.25-27)

⁵⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o Zesu 'kunle, 'bhɛɛ- 'ke -o gele- 'kele- 'sraka 'lɛna mu -kunlii gbɛɛn 'e

ba 'fa □la. 'Bhɛɛ- 'duŋ- Pɛri □bwa -o -zanta' 'egboonle, 'kee- nu sasa, 'bhɛɛ- e □wlaa 'bhe -gbenj 'e 'yi. ⁵⁵ Mɛɛ mu 'ɛ -o 'tɛ do -lɛswan 'yee- 'sraka 'lɛna mu -kunlii -gbɛnɛ 'ɛ -yaa' -gbenj 'e 'yi, 'bhɛɛ- -o -yaa -o maga 'zi 'bhe ma. -Ayile 'ke 'yee- Pɛri 'nule yaalɛ -o plɛŋ- 'ezin. ⁵⁶ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke 'yee- 'sraka 'lɛna mu -kunlii -gbɛnɛ 'ɛ -yaa' 'fɛ 'ɛ □la yewo le -nɛ mu 'ɛ do 'yee- Pɛri 'yele- 'tɛ 'ɛ -din, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'e 'yrekpale -a ta frii, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'Yee- Zesu 'ɛ -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ do -le -gɛ!» ⁵⁷ 'Bhe □nɔɔ bhe, 'ke Pɛri 'e 'lɛmadɔle 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'Bhi le 'la bhe, 'naa 'yee- mɛɛ 'lɛɛ- dɔ 'dɛ!» ⁵⁸ 'Bhe blaɛn 'waati sa 'kanle-, mɛɛ -bhɛɛke' do 'a 'yele- 'ke 'bhe 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Mi 'a 'yaango- 'bhii- 'bhi -o 'yee Zesu 'ɛ -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ do 'le -kpɔ!» 'Duŋ- Pɛri pe 'ezin- 'bhe mɛɛ 'ɛ ni dɔɔ: «'Yooye-, 'naa -o 'ke 'a do 'le!» ⁵⁹ 'Bhe blaɛn 'waati sa 'kanle boolazi, 'ke mɛɛ -bhɛɛke' do 'a 'pele kpataakpa dɔɔ: «'Mi 'gbu 'kpale -o -a -yi 'bhii- mɛɛ 'lɛɛ- yoo 'ke Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ do 'le, -amasroyi -e da Galile 'trɛ ta.» ⁶⁰ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Pɛri 'a 'pele dɔɔ: «'E go 'ŋ 'yrɛ □la doo, 'yoo- -we 'zi mɛɛ 'la zan 'le 'naa 'bhe zan 'ɛ do.» Yaa yanle -li 'bhe -jan 'ɛ 'wolele bhla 'la ba, 'ke maagwɛn do -wele'. ⁶¹ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke Mɛɛzan Zesu 'e 'yrekpale 'bhe -zanta', 'bhɛɛ- 'ke -o -yrɛ bɔle- 'eke- wɛyi'. 'Bhɛla- -yile, Zesu -jan 'la 'bhe □woa 'yee- Pɛri ni, 'bhe -dwa -a 'kpee dɔɔ: «'Sani- maagwɛn -weli' plɛŋ- -zɔn, 'e nu 'e 'lɛmadɔle 'mi ma 'egloole gaan yaga 'kaa 'yaa 'mi dɔ.» ⁶² -Ayile, 'yee- Pɛri 'pwele- 'tɛ -gbenj 'ɛ 'yi, 'kee- wisile 'ebebele.

Mɛɛ mu 'ɛ -o Zesu -zwanwoa 'bhɛɛ- -wa zita □zwan (Matie 26.67-68; Maki 14.65)

⁶³ -Srwase' mu 'la 'yaa- Zesu gooba, 'mu 'yaa- -a malrɔgo 'zi, 'bhɛɛ- 'mu 'yaa- zɔn 'zi 'ezin-. ⁶⁴ -O sɔ -bhulaa' 'a wɛyi', 'bhɛɛ- 'ke -wa -lrɔkpa' dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan 'e □zwan bhe, 'bhe zan 'ɛ 'tɔkan 'o ni doo!» ⁶⁵ 'Bhɛɛ- 'ezin-, -wa -zwanwoa gɔn 'ɛ 'kpen gbɛɛn-.

-O -ja Zesu 'le -waa' 'kitikan 'gwlaan- gbalaan -lɛdo' 'ɛ ba (Matie 26.59-66; Maki 14.55-64; Zaan 18.19-24)

⁶⁶ Too -klinle', 'ke Zuufu mu 'ɛ -waa' 'gwlaan- gbalaan mu 'ɛ 'pegee 'sraka 'lɛna -kunlii mu 'ɛ, 'bhɛɛ- 'Tonj daan mu 'ɛ -woo -lekpaale 'eketa. 'Bhɛɛ- 'ke -wa pele- dɔɔ -o nu Zesu 'le -o ta. ⁶⁷ Zesu 'nule-, 'ke -o 'bhe 'lrɔkpaale dɔɔ: «'Bhi -le 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Krisi 'le ɛɛ?» Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Ke 'an □pia 'ka ni dɔɔ 'mi -le 'kɛle-, 'ka 'laa nu 'ka 'kpale- 'mi 'yi. ⁶⁸ 'Bhɛɛ- 'ke 'ŋ -za do -yilrɔkpaale 'ka ma, 'ka 'laa nu 'bhe zikpaale 'ŋ ni. ⁶⁹ 'Duŋ- 'kee- san -zɔn ma, Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ 'yaale- nu klɛlɛ -Waanbhaa' -gloɔ -a -din 'tɔbhɔ ma yaayrɛ 'ɛ 'nɔɔ-.» ⁷⁰ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke -o 'kpen 'a 'lrɔkpaale dɔɔ: «'Bhe 'yi bhe, 'bhi -le 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le ɛɛ?» Zesu 'a 'lekwan□ -o ni dɔɔ: «'Ka -o 'yela- pe 'zi bhe.» ⁷¹ 'Bhe klɛlɛ 'tɛ, 'ke -wa pele- dɔɔ: «'Kɔɔ' maza -o 'sreya- -bhɛɛke' klɛlɛ ma -li ɛɛ? 'Ye- daa -a 'gbu 'lii bhe.»

23

Zuufu mu 'ɛ -o -ja Zesu 'le -Jan- matii Pilati ba (Matie 27.1-2; 27.11-14; Maki 15.1-5; Zaan 18.28-38)

¹ 'Bhe blaɛn, 'ke 'woo- 'kitikan mɛɛ -lɛdo' 'ɛ -o 'kpen -o -wɛnɛnɛ', 'ke -o gele- Zesu 'le -Janmatii Pilati ba. ² -O bhole 'bhe ba, 'ke -o bhla -gloɔn 'ɛ 'kpen 'kpale- 'sanle Zesu ma. -O pe dɔɔ: «'O □bhwa mɛɛ 'lɛɛ- ta 'ke -yoo -kɔɔa' mɛɛ mu 'ɛ 'trɔn 'yido- 'zi 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -ya pe 'mu ni 'ezin- dɔɔ 'mu 'laa

-bhleŋgbe -gbene Sezaa a 'nisra 'e gbawole. 'Bheε- -ya pe -a 'gbu ma 'kaa -yoo 'ke Mεε -Bhee Mi -kpoo Kriŋi 'pegee -bhleŋgbe 'le.» ³ 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati 'a 'Irokpale doo: «'Bhi -le 'ke Zuufu mu a -bhleŋgbe 'e 'le εε?» 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a zikpale 'a ni doo: «'E 'gbu 'yela- =pia bhe.» ⁴ 'Bhe blaŋ, 'ke Pilati 'a 'pele 'sraka 'lena -kunlii mu 'e 'pegee -zamaa' 'e ni doo: «Mεε 'leε- yaa -za 'yoo do 'kpo klele, 'bhela- -yile 'naa so -kpan baale' 'a ta.» ⁵ 'Dun- -o pe 'ezin- 'egloole doo: «-E -kaan yre mu 'la 'kpen ŋoo: 'Kee- san Galile 'kleen 'e 'yi, 'kee- -e kan Zude 'kleen 'e 'yi, 'bheε- 'kee- nu 'pwele- Zeruzalemu -ge, -e mεε mu 'e daan 'zi doo 'mu 'wlen -koo' 'leε mu 'e ma.»

Pilati pe -o ge Zesu 'le Erodi ba

⁶ *Pilati 'bhe -jan mu 'e 'male-, 'ke -yoo -Irokpale doo: «Galile 'tre ta mi -le mεε 'leε- 'le εε?» ⁷ -O pe a ni 'kaa -e da Galile 'tre ta -a ma. -E 'bhe 'male-, 'ke -ya pele- doo -o ge Zesu 'le Erodi ta, -amasroyi Erodi -yaa -janmatii 'le 'yee- Galile 'tre 'e ta, 'bheε- -za mu 'leε- kle bhla 'e ba 'ke -yoo Zeruzalemu -wa 'e ta. 'Bheε- -o -ja 'kele- Erodi ba 'te. ⁸ 'Bhe 'yi, Erodi Zesu 'yele-, 'ke -a zrukpaale 'egbenele. -Amasroyi -e -jan -bebe ŋmaa Zesu ba zayi', 'bheε- 'bhe 'ye -Iro -yaa -a ma 'egwele. -A yri -yaa -a ta doo 'bhe nu 'sole- maza do klele -a -yre ma. ⁹ -Ayile, 'kee- -za -bebe 'yilrokpale 'bhe ma, 'dun- 'bhe 'laa 'bhe do 'kpo zikpale a ni. ¹⁰ 'Dun-, 'sraka 'lena -kunlii mu 'e 'pegee 'Ton daan mu 'e 'mu 'yaa- bhla -gloon 'e 'kpen 'kpa zii' Zesu ma. ¹¹ 'Bhe ya 'e 'yi, Erodi 'pegee -yaa -srwase' mu 'e -o Zesu malroḡwa, 'bheε- 'ke -wa mavεele 'eyoole. 'Bhe blaŋ, 'ke -o dunε- 'Irele- -yrayra do 'klale 'bhe ta, 'bheε- 'ke -o gele- 'kele- Pilati ba 'ezin-. ¹² -Soonaya -yaa Erodi 'pegee Pilati 'plen- 'elwale

-so, 'dun- 'bhe -yrekpaa' do 'e le -o bhεḡwlenya -dwa.

-O Zesu de -kpan -balaa' 'a ta
(Matie 27.15-26; Maki 15.6-15; Zaan 18.39-19.16)

¹³ *Pilati 'sraka 'lena -kunlii mu 'e 'pegee Zuufu mu -leε mu 'e, 'bheε- Zuufu 'si mu 'kpen 'lekpa- 'eke- ta. ¹⁴ 'Bheε- -e pe -o ni doo: «'Ka ŋnwa mεε 'leε- 'le 'η ni, 'bheε- 'ka pe doo -e -yaa mεε mu 'e 'wlen zii' -koo' 'leε mu 'e ma. 'An 'Irokpaa- 'ka 'kpen 'yre ma -ge. 'Bheε- 'ka 'yaa- -la 'zi 'a ta -za mu 'la 'kpen 'yi, 'naa 'a 'yele- 'bhe -za mu 'e do 'kpo kle mi 'le. ¹⁵ *Erodi -dun-, 'laa -za 'yoo- do 'kpo 'yele- -a zi 'ezin-, -ayile 'bhe ŋnwa 'kele- -koo' mu ta 'ezin- -ge. 'Bhe ya 'e 'yi, 'yee- mεε 'leε- yaa -za 'yoo- do 'kpo klele 'ke 'bhe so klele- a de win 'le. ¹⁶ 'N nu a pele 'kaa -wa zita zon 'ke gbanbhle 'le, 'bhe blaŋ 'η nu 'ploole- -a ma.» ¹⁷ [Leε 'oo leε, 'bheε- *Paki 'feti oo Paki 'feti ta, Pilati -yaa plo- -kaso 'yi mi do ma -o ni.] ¹⁸ 'Dun- Pilati 'yanle- 'bhe -jan 'e 'wolele -o ni, 'ke -o 'kpen -o -weli' 'e 'wlenle 'eke- zi 'egloole doo: «-A pe -o mεε 'leε- de, 'bheε- -o 'plo- Barabasi ma 'o ni!» ¹⁹ 'Dun- Barabasi 'laa bole -kaso 'yi bhaama. -Wa ŋbwa -kaso 'yi, -amasroyi -e -yaa mεε mu -wlen 'zi -o -leε mu 'e ma Zeruzalemu, 'bheε- -e mεε do -dia -so. ²⁰ Pilati -yaa -a zi 'bhii- -e 'plo- Zesu ma, 'bhela- -yile -e -zamaa' 'e 'Irokpaa gbe drεwoa- 'ezin-. ²¹ 'Dun- woo -weli' 'e 'wlenna- 'eke- zi 'egloole doo: «-Kaa gbaan -yriḡbeεle 'e ta, 'bheε- -e ga; -kaa gbaan -yriḡbeεle 'e ta 'bheε- -e ga!» ²² 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati -o -Irokpaa' gbe -gloon yaga mi -wole doo: «-E -mε pe -za 'yoo- 'gbu -la -kla εε? 'Naa -za 'yoo- do 'kpo 'yele- -a zi 'ke 'bhe kle -a de win 'le. 'Dun- 'η nu a pele 'kaa -wa zita zon, 'bhe blaŋ 'η nu 'ploole- -a ma.» ²³ 'Dun- woo -weli' mu 'e 'wlenna- 'eke- zi 'egloole

doo -o Zesu gbaan -yrigbæele 'e ta. -O -bolawoa 'peenle- ma 'ke Pilati dɔle- -a ɔla -o ni. ²⁴ 'Bhe ya 'e 'yi bhe, Pilati -dwa -a -la 'ke -yoo -o zru maza 'e kle. ²⁵ -Ayile, 'kee- 'ploole mæe 'la zan -o 'bhe ɔbwa -kaso 'yi mæe mu -wlenle' ma -o -læe mu 'e ma, 'bhe 'pegee mæe dele ma. 'Bhæe- -e Zesu ɔkpa -o 'kɔɔ 'kaa 'ke -za yæke- 'la klele- -swa -o ni -a ni -o 'bhæe- kle.

Zesu gbaanyre -yrigbæele 'e ta (Matie 27.32-44; Maki 15.21-32; Zaan 19.17-27)

²⁶ -Zamaa' 'e 'yaa- ge 'zi bhla 'la ba Zesu dɛyɛ 'e ɔnɔɔ, 'ke -o -lɛpale Sireni -wa 'e ta mæe do 'le, -o -yaa 'bhe sii Simɔ, 'bhe -yaa da 'zi gba la. 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -wa pele- 'bhe ni doo 'bhe Zesu gbaan -yrigbæele 'e 'si 'bhæe- -e do Zesu zi.

²⁷ -Zamaa' 'sre do -yaa Zesu zi, 'bhæe- le 'ke mu -yaa -yren ma wisi' zii' -a zi. ²⁸ 'Bhela- -yile, 'ke -ya -lɛklale 'mu ta, 'bhæe- 'ke -ya pele- 'mu ni doo: «Zeruzalemu le mu, 'ka 'laa wisile 'mi zi, 'duɲ- -ka wisi' 'ka 'gbu 'pegee 'ka 'nɛ mu -la -za ma. ²⁹ -Amasroyi 'bhe yi -o zan bhɔle, 'bhæe- -o nu -a pele doo: 'Le mu 'la waa -nɛ 'srɔowole -lido', 'bhe 'pegee le mu 'la waa -nɛ 'yale- -lido', 'bhæe- le mu 'la waa -yɔn 'nale- -lido- -nɛ 'yientenne mu ni, 'mu a pɛ -yinra'!» ³⁰ -Amasroyi 'bhe yi 'e 'le, bhaaplɛɲ mu nu -a pele vlɛ gɔɔn mu ni 'kaa: «*Ka bala- 'o ta 'bhæe- 'ka 'o dɛ!* 'Bhæe- -o nu -a pele 'tre gɔɔn mu ni doo: «*Ka bhula- 'o ta!*» ³¹ -Amasroyi 'ke -o 'bhe -za 'yɔɔ- -gloɔn 'læe- =kla -yri- doo 'e ni; waa nu za 'yɔɔ- -gloɔn 'e -dela -la klele -yri -kpa -e ni ɛɛ?»

³² 'Bhe ɔnɔɔ bhe 'ezin-, 'yee- -zamaa' do 'e 'yaa- ge 'zi mæe dɛ mi plɛ dɛle -o 'pegee Zesu 'le. ³³ -O bhɔle -o yɛ 'la -o 'bhe sii: «Bhaaplɛɲ ngblo bhɛle' yɛ», 'ke -o Zesu gbaanle- -yrigbæele 'e ta. 'Bhæe- 'ezin-, 'ke -o 'yee- mæe dɛ

mi plɛ 'e gbaanle- Zesu -din: -A do -yaa -a gbɛ -yie' ta, 'bhæe- -a -bhæeke' do 'e 'yaa- -a gbɛ -koo ta. ³⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'e 'seriwole doo: «'N De, waa -sroma 'yan, -amasroyi -o -za 'la kle 'zi waa 'bhe 'yaango-.» 'Bhe blaen, 'ke -o 'tete dɔle- -a tapɛ mu 'e ta, 'kooko- -o 'kpen do do do -o 'kela 'le -o 'bhe do. ³⁵ Izraeli 'si mu 'e 'kpen 'yaa- Zesu -glin 'zi. 'Bhe bhla 'e ba, 'ke Zuufu mu -læe mu 'e -wa malrɔgo 'ke -wa pe doo: «-E mæe -vin mu 'e -gwa -za -yi, 'ke -yoo 'ke Mæe -Bhee Mi -kɔsɔɔ Krisi 'la 'ke -Waanbhaa' 'bhe makwan- 'bhe 'le, -ya 'gbu 'bhee- -zɔn doo, 'bhæe- 'o 'bhe ye!» ³⁶ 'Bhe ɔnɔɔ bhe 'ezin-, -srwase' mu 'e 'yaa- -a malrɔgo 'zi. 'Bhe mu 'mu 'mabɛenna -a -din, 'bhæe- 'ke 'mu -wɛɛn 'tonle- do zronle- -a ni, ³⁷ 'bhæe- 'mu pe -a ni doo: «'Kee 'yoo- 'ke Zuufu mu a -bhleɲgbɛ 'le kpataakpa, 'e 'gbu 'bhee-, 'bhæe- 'o 'bhe ye!» ³⁸ Mæe mu 'e -o 'sɛwɛ -gloɔn 'læe- 'bhe yɔɔndia- -yri 'peenɛ do ta, 'bhæe- -o 'bhe -gbaanna Zesu ngblo 'e trala doo:

«Zuufu mu a Bschleɲgbɛ -le -gɛ!»

³⁹ 'Bhe 'yi 'tɛ, -o mæe dɛ mi plɛ 'la -gbaanna -a gbɛ -yie' 'pegee -a gbɛ -koo 'e ta, 'mu do 'a -zwanwole -saan doo: «'Bhi -le 'laa -o 'ke Mæe -Bhee Mi -kɔsɔɔ Krisi 'e 'le ɛɛ? 'E 'gbu 'bhee- 'pe, 'bhæe- 'yoo mɔɔ bhee 'bhe blaen!» ⁴⁰ 'Duɲ- -a -vindo' mi 'e 'bhe -yaa' -janwo' gbɛya 'e mazapia -a ni doo: «'Yaa gbalaen -Waanbhaa' -læe ɛɛ? -O 'yee- -yren do 'kɔɔ 'e 'kpa zii' 'bhi 'la 'bhi ta 'ezin- bhe. ⁴¹ 'Mi 'pegee 'bhi a pɛ dɛza 'ɛ, 'bhe -o 'ke wlan ma 'kitikanle 'le. -Amasroyi 'o -za 'yɔɔ- mu 'la ɔkla, 'bhe mu -la -zanta' za -le 'tɛn zii' 'o ma. 'Duɲ- 'yee- 'laa -za 'yɔɔ- do 'kɔɔ klele -titi.» ⁴² 'Bhe 'yanle- 'bhe -jan 'e 'wolele, 'ke 'bhe 'a pele- Zesu ni doo: «Zesu, 'ɲ -za bo 'e 'kpee 'ke ɔnwa yi 'la ta yaa -bhleɲgbɛya

yaayre 'e □nɔɔ.» ⁴³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a pele 'a ni dɔɔ: «'Mi pe 'e ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ, 'mi 'pegee 'bhi 'o nu gele -Waanbhaa' ba -zɔn.»

Zesu 'nii- 'e -gwa -a -yi
(*Matie 27.45-56; Maki 15.33-41; Zaan 19.25-30*)

⁴⁴ -Yrekpaa' bho 'waati 'e ba sasa, 'ke -yrete' 'liile-, 'bhe- 'ke -gblo 'kpale Izraeli 'kleen 'e 'kpen ta, 'ke 'bhe ge 'tenle- yromazi -yretebhe yanyan 'e 'waati 'e ma. ⁴⁵ 'Bhe- sɔgbɛ -gbɛnɛ 'la 'yaa- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e □la, 'bhe 'peedia- plɛ 'bhe dreyi'. ⁴⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'pɛɛnle 'egloole dɔɔ: «'N Dɛ 'mi 'η 'nii- 'e gbekpaa- 'e 'kɔɔ.» 'Bhe blaani, 'ke -a nii- 'e gole- -a -yi. ⁴⁷ Rome mu a -srwase' -kunlii 'la dulale -yaa 'yee- gɔn 'e □nɔɔ, 'bhe 'bhe -za 'e 'yele, 'ke 'bhe -Waanbhaa' 'tobhole dɔɔ: «Wlan 'gbu 'e ni, mɛɛ 'lɛɛ- 'yaa- 'ke mɛɛ -lɛdɔole 'gbu -la -le.» ⁴⁸ Mɛɛ 'la zan mu 'kpen □nwa 'yee- za 'e kleyre -glinle', 'mu 'niina- bhla zi 'mu ba, wisi' -gbɔɔ 'e 'kɔɔ, 'mu 'yaa- 'mu gbɛ 'kpa zii' 'mu zru -lii. ⁴⁹ Zesu dɔ mu 'e 'kpen, 'bhe 'pegee le mu 'la -daa -a zi Galile 'kleen 'e 'yi, 'bhe mu 'kpen dulale -yaa 'egbɔɔnle 'ke 'mu 'a taglin.

Zesu binyre
(*Matie 27.57-61; Maki 15.42-47; Zaan 19.38-42*)

⁵⁰ -O -yaa mɛɛ do sii Zozefu. 'Bhe 'yaa- Zuufu mu a 'kitikan mɛɛ gbilaan mu 'e do 'le, 'bhe- 'bhe -yaa da Zude 'kleen 'e 'yi Zuufu mu a -wa 'la -o -yaa 'bhe sii Arimate 'bhe- ta. ⁵¹ Mɛɛ wlan do -le -yaa 'kele-, 'bhe- -a -lɛdɔole -yaa -Waanbhaa' -yre 'yi. 'Bhe- -a yri -yaa -Waanbhaa' a -bhleṅgbeya yi 'e 'bhole- ta. 'Bhela- -yile-, -a -vin mu 'e -za 'la □kla Zesu ni, -yaa dɔle 'mu zita. ⁵² 'Bhe ya 'e 'yi, 'yee- Zozefu -ja Zesu gbaa 'e 'yrewole Pilati ma, 'kaa -e gele- 'bhe binle.

⁵³ 'Bhe 'yi 'te, 'kee- Zesu gbaa 'e gole- -yribɛɛle 'e ta. 'Bhe- 'kee- sɔ 'pu 'penpen do 'kpale 'bhe ma. 'Bhe blaani, 'kee- gele- 'bhe binle bu -gluu dɛɛ dɛɛ do 'yi. -O 'bhe bu -gluu 'e 'kwleela- vle -saa do -la -yi, 'bhe- waa mɛɛ 'kedo- 'kpɔ binle -lido' 'bhe bu 'e 'yi. ⁵⁴ -E -kla -klaago ma yromazi 'e zi, Zuufu mu a -yitre' yi 'e 'bhe 'lɛɛ magaan yi 'e 'le.

⁵⁵ Le mu 'la -daa Zesu zi Galile 'tre ta, 'bhe mu -yaa Zozefu -din Zesu bin bhla 'e zi. 'Bhe- 'mu -yrekpaa -a gbaa 'e 'kpaagbeya 'e ma bu -gluu 'e 'yi. ⁵⁶ -O yanle Zesu binlele, 'ke 'woo- le mu 'e -o gele- -o ba; 'bhe- 'ke -wa gbaa ma 'sro -yrɔn mu 'pegee -lasiklɔɔ mu klele.

'Bhe blaani, 'ke -woo -yitrele -yitre' yi 'e ma, 'bhii- -wa kle gɔn- 'la gbɛn- Zuufu mu a 'toṅ 'e ta.

24

Zesu bweza 'e gale ba
(*Matie 28.1-10; Maki 16.1-8; Zaan 20.1-10*)

¹ 'Kangɔple ma zrwan 'tutu 'e zi, 'ke 'woo- le mu 'e -o gele- Zesu bu 'e ta. -O gbaa ma 'sro -yrɔn mu 'pegee -lasiklɔɔ -gbɛn 'nrale- mu 'la □kla, 'mu -ja -o 'kɔɔ. ² -O bhɔle bu -gluu 'e ta, -wa -liitaan vle -kpuṅ 'la 'le, 'ke -o 'bhe 'bhilile- ye- -a -lii 'e -gɔma' 'egbɔɔnle. ³ 'Bhe klele 'te, 'ke -o wlae- bu -gluu 'e zi, 'bhe- waa Mɛɛzan Zesu gbaa 'e 'yele- 'bhe 'kpaayre- 'e □nɔɔ. ⁴ -O -yaa -o 'kpeeledan 'zi bhla 'la ba 'bhe ma, 'ke mɛɛ ple 'pwele -o ba. 'Bhe mu ta dune- mu 'e 'yaa- flee 'e 'pu 'penpenle. ⁵ -Gbilaan -gbɛnɛ 'e 'kɔɔ, -woo 'kpɔ □zian, 'bhe- -woo ṅgblo -kulaa' 'tre ma. 'Bhe- 'ke 'mu 'a pele- -o ni dɔɔ: «-Mele □kla 'bhe mɛɛ 'la zan -o -a -yre ma, 'ka -o 'bhe ziglin- 'zi mɛɛ gbaa mu 'e 'pleṅ- ɛɛ? ⁶ Yaa -o -gɛ titi, -e -bwela gale ba. -E -yaa 'waati 'la ba Galile 'tre ta, -e

-jan 'la □woa 'ka ni, 'bhe 'laa -o 'ka 'kpee εε! -Ya □pia 'ka ni dɔɔ: ⁷ <-A -ledulale -o dɔɔ -o nu *Bhaaplenj Gbe 'ε 'kpale- -za 'yɔɔ- kle mu 'kɔɔ, 'bhεε- 'mu 'a gbaan -yrigbεεle 'ε ta. 'Dunj- e nu bwele gale ba a gale blaana -yrekpaa' yaga mi ma.»

⁸ Bhεε- 'bhe -jan mu 'ε -dwa -o 'kpee 'tε. ⁹ -Ayile, 'ke -o gole- bu 'ε ta, 'bhεε- 'ke -o gele- 'bhe -za 'ε 'yigɔɔnle Zesu a -klanlanε -vin vu ta do 'ε 'pegee mεε -vin mu 'ε ni. ¹⁰ Le mu 'la -ja Zesu bu 'ε ta, 'mu 'tɔ -le -ge: Magidala Mari 'pegee Zaani, 'bhεε- Zaki nεε Mari. Le -vin mu 'la 'yaa- ye, 'mu 'yee- -jan do 'kɔɔ 'ε 'yela- -yigɔɔnna Zesu a *winbɔwo mu 'ε ni. ¹¹ 'Dunj- Zesu a 'winbɔwo mu 'ε waa -o 'kpale- 'woo- le mu 'ε 'wojan- mu 'ε 'yi; 'bhe mu -yaa -o -yrε 'yi 'bhii- gbinj dεza. ¹² 'Bhεε- 'dunj-, Pieri 'e 'wlenle-, 'kee- gele- blaale- Zesu bu 'ε ta. -E bhɔle 'bhe ta, 'ke -ya makulale, 'bhεε- 'kee- bu -gluu 'ε 'yiglinle. Yaa pε 'kedo- 'kɔɔ 'yele- 'bhe 'yi, 'ke yaa 'e go gbaa ma sɔ 'pu 'ε ba. -Ayile, -a -liibhaa' gbε -yɔɔ 'ε 'kɔɔ -a ma, 'kee- niinale -a -zanta'.

Zesu 'pwela- yaa' -klanlanε ple ba Emausi 'ε 'lii (Maki 16.12-13)

¹³ 'Bhe yi do 'kɔɔ 'ε 'le, Zesu a -klanlanε ple -yaa ge 'zi -wa do ta, -o -yaa 'bhe -wa 'ε sii Emausi. 'Bhe -wa 'ε 'plengole -yaa Zeruzalemu ma kilo vu ta do. ¹⁴ -Za mu 'la 'kpen □kla Zeruzalemu -wa 'ε ta, -o mεε ple -yaa -balo kle 'zi 'mu -la ta. ¹⁵ -O -yaa 'bhe -balo 'ε ta 'waati 'la ba, 'ke Zesu 'gbu 'e 'mabεεnle -o -din, 'bhεε- 'ke -o gele- 'eke- zi 'taa 'ε ta. ¹⁶ -O -yrε -yaa -a ma, 'dunj- -e -yaa 'bhii- gblo 'kpale- -yaa -o -yrε ta, 'bhεε- waa -yaa sɔ -a madɔle. ¹⁷ Zesu -o -lrɔkpale dɔɔ: «'Ka -yaa -mε -balo -la kle 'zi 'ka 'nu bhla 'ε zi εε?» 'Bhe klele 'tε, 'ke -o dulale -o wleyisriwale 'ε 'le. ¹⁸ 'Bhεε- -o -yaa

-o do 'la sii Kleopasi, 'bhe Zesu 'lrɔkpaa- dɔɔ: «'Bhi do -kplen 'kɔɔ -le 'yee- Zeruzalemu -wa 'lεε- ta 'kee- -zadɔle laa -o -za mu 'la □kla -yrekpaa' ple 'lεε- ta 'mu 'yi εε?»

¹⁹ Zesu pe dɔɔ: «-Za mu 'ε -de εε?» 'Bhe klele 'tε, 'ke -o mεε ple 'a 'pele- 'sanle Zesu ni dɔɔ: «-Za 'la 'bhe □kla Nazareti mi Zesu 'ε ni bhe! -E -yaa 'dunj- -Waanbhaa' -lala' janwo mi -glɔɔ do 'le. -E -yaa 'egloole -a kleza mu 'pegee -a wojan mu 'ε ma -Waanbhaa' 'pegee Izraeli 'si mu 'ε 'kpen 'yrε ma. ²⁰ -Kɔɔa' 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee -kɔɔ' 'lεε mu 'ε -wa -kpaa *Rome mu a mεε gbala mu 'ε 'kɔɔ, 'kaa 'mu 'a dε. -Ayile 'mu 'a -gbaanna -yrigbεεle 'ε ta. ²¹ 'O mɔɔ 'kpee ma, 'yele- -yaa nu klele Izraeli 'kleen 'yi mu 'ε -o -Bhee mi 'le. 'Dunj- -e -gaa 'bhe -yrekpaa' yaga mi -le -zɔn. ²² 'Bhεε- 'waa- le mu 'ε 'ke mu 'o 'kpeelenia. -O -wlenna -zɔn zrwanzi 'tutu 'ε zi, 'bhεε- -o -ja Zesu bu 'ε ta. ²³ 'Dunj- waa -a gbaa 'ε 'yele- -a bu 'ε 'yi. 'Bhεε- -wa □pia 'o ni dɔɔ -mleke' 'ke mu -pwela -o ba, 'bhεε- 'mu pe -o ni dɔɔ -e -bwela gale ba, 'bhεε- -ya -yrε ma. ²⁴ 'Bhe blaana, 'waa- 'gwalaan- mu 'ε 'ke mu -ja -a bu 'ε ta. 'Bhεε- le mu 'ε 'mu -za mu 'la 'yigɔɔnna -o ni, 'woo- 'gwalaan- mu 'ε -o 'bhεε- -za mu do 'kɔɔ 'ε □ya, 'dunj- waa 'yee- Zesu 'gbu 'yele-.»

²⁵ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ee! Mεε 'kpeelekle mu, 'ka nu 'ka 'kpale- -Waanbhaa' -lala' janwo mu 'ε 'mu -jan mu 'la □woa -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'mu 'yi 'waati 'ε -de -la ba εε?» ²⁶ -A -ledulale laa -yaa dɔɔ Mεε -Bhee Mi -kpɔsɔɔ Krisi yaa -yaa nu 'bhεε- -yrεn 'ε 'bhlele- 'elwale 'pe, 'bhεε- -e sɔ gele- 'tε -Waanbhaa' a 'tobholeya 'ε 'yi εε?» ²⁷ 'Bhe blaana, 'ke -ya san Moizi 'sewe mu 'la yɔɔndia- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'mu ma, 'bhεε- 'kee- nu 'tenle- -Waanbhaa' a -lala' janwo mu 'ε

'kpen -jan mu 'la yɔɔndia- 'mu a 'sewe mu 'ε 'yi 'mu ma, 'bhεε- 'woo- mεε mu 'la bhe -o 'kpen -jan mu 'la □woa 'yee- 'gbu ba zayi', -e 'mu 'kpen 'yipia□ -o ni.

²⁸ -O bhɔle Emausi -wa 'ε -din, Zesu 'a □kla 'bhii- -e 'kanle 'bhe -wa 'ε ta. ²⁹ 'Duŋ- -yaa' -klanlanε plε 'ε 'mu 'a 'yikwlanna gele ma, 'bhεε 'mu pe -a ni dɔɔ: «Bo 'o -din -ge, yromazi □bhwa gban, 'bhεε- fitrii' 'kpale- -saan gban 'ezin.» 'Bhe klele 'te, 'kee- gele- -o zi -wa 'ε 'kpee. ³⁰ Pεbhle 'waati 'ε ba, 'ke -o yaale' -tabali 'ε zi. 'Bhe- Zesu 'bluu 'ε 'sile-, 'kee- -Waanbhaa' 'pubole 'bhe ma. 'Bhe blaana, 'ke -ya takanle, 'bhεε- 'kee- -waa pe nale-. ³¹ 'Bhe klele 'te, 'ke -gblo gole- -o -yɛ ta, 'bhεε- 'ke -o Zesu madɔle. 'Bhe yɛ do 'kpo 'ε □nɔɔ bhe, 'kee- 'trunwole -o -yɛ ba. ³² -Ayile, 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «Kɔɔ' 'yaa- -balɔ kle 'zi 'a -le zi 'ε 'lii, 'bhεε- -e -yaa -Waanbhaa' a -jan mu 'ε 'yipe zii' 'o ni 'waati 'la ba, 'o zrukpaale -yaa 'egbenele 'de!»

³³ 'Bhe klele 'te, 'ke -woo -wɛnle' blaale-, 'bhεε- 'ke -o niinale -o -zanta' Zeruzalemu. 'Bheε- 'ke -o gele- 'tenle- Zesu a -klanlanε -vin vu ta do 'ε 'pegee 'bhe mu 'madɔwo mu 'ε ma. ³⁴ 'Bhe mu -yaa pe 'zi dɔɔ: «Mεezan -bwela gale ba kpataakpa, 'bhεε- Simɔ 'gbu 'a □ya!» ³⁵ -Ayile, 'woo Zesu a -klanlanε plε 'la -daa Emausi -wa 'ε ta, -o -waa pe -za 'ε 'yigɔɔnna. Zesu 'pwela- -o ba gɔne- 'la gbεen- -o ge bhla 'ε zi Emausi, 'bhεε- -wa madwa- gɔne- 'la gbεen- 'yee- Zesu 'yaa- 'bluu takan' zii' -o -le bhla 'la ba, -o 'bhe 'kpen 'yigɔɔnna 'bhe mu ni.

Zesu 'pwela- -yaa' -klanlanε mu 'ε ba

(Matie 28.16-20; Maki 16.14-18; Zaan 20.19-23; Kleza 1.6-8)

³⁶ -O □bwa 'bhe -za 'ε 'yigɔɔnle ma bhe, 'ke Zesu 'pwele -o 'kpen

'plen-, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' a yilabla kle 'ka ba!» ³⁷ 'Duŋ- -e -kla bi -o ni 'bhii- jielii do -le -pwela -o ba, -ayile -gblaan -gbεne do □klaa -o 'kpen 'yi. ³⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke 'yee- Zesu 'gbu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «Mele □kla 'bhεε- 'ka zru ba 'te -o εε? 'Bheε- -mela ma 'bhεε- 'ka -o 'ka zru mu 'ε kle 'zi plε εε? ³⁹ -Ka 'η 'kɔɔlaalii mu 'ε 'pegee 'η gaan mu 'ε -glin doo, 'mi 'gbu -le -ge kpataakpa. -Ka 'kun 'η ma, 'bhεε- -ka 'η -glin doo. So 'pegee bhεle' 'laa -o mεε jielii ma, 'bhii- 'ka 'yɛ -o -a ma 'mi ma gɔne- 'la gbεen- -ge.» ⁴⁰ -E 'bhe 'pelawoa 'bhe gbεen- bhe, 'pɔnli blaana mu 'la 'yaa- -a 'kɔɔlaalii, 'bhe 'pegee -a gaan -laa mu 'ε ma, -e 'mu -zɔɔnna -o ni. ⁴¹ -O zrukpa' gbe 'pegee -o -liibhaa' gbeya -yɔɔ 'ε 'kɔɔ, waa -yaa 'sɔle -o 'kpale -a -yi. 'Bhela- -zεεle 'ke -yoo -lɔɔkpale dɔɔ: «Pele sa -o 'ka 'kɔɔ -ge εε?» ⁴² 'Bhe klele 'te, 'ke -o kaa -yaale' -lekpu' do nale- -a ni. ⁴³ -E 'bhe 'sile-, 'kee- 'bhe 'bhlele -o 'kpen 'yɛ ma.

⁴⁴ 'Bhe blaana, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'N -jan mu 'la □woa 'ka ni 'η 'yaa- 'ka -din 'waati 'la ba, 'bhe mu laa -o -li 'ka 'kpee εε? 'An □pia 'ka ni dɔɔ: -A -ledulale -o -za mu 'la 'kpen yɔɔnde -o 'mi ba zayi' Moizi a 'toŋ 'sewe 'ε 'yi 'bhe 'pegee -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε 'mu -jan mu 'la yɔɔndia- -waa' 'sewe mu 'ε 'yi 'mi ba zayi', 'bhεε- -o 'ke mu 'la yɔɔndia- 'Srokpa 'sewe 'ε 'yi, 'bhe -jan mu 'ε 'kpen 'yizakla wlan 'le kpataakpa.» ⁴⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'kee- yikan' 'nale -o ni, 'kooko- -o sɔ -Waanbhaa' a -jan mu 'ε 'yimale kplankplan. ⁴⁶ 'Bhe blaana, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Wa yɔɔndia- 'elwale gban -sɔ -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: -A -ledulale -o dɔɔ Mεε -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Kri ni -yɛnɔnlele 'elwale 'pe, 'bhεε- 'bhe blaana -e nu bwele gale ba -a gale blaana -yɛkpa' yaga mi

ma.»⁴⁷ 'Bhεε- 'ezin-, 'kee- san Zeruzalemu ma, 'bhεε- -e ge 'tenle- 'drunyan 'ε 'yi mεε mu 'ε 'kpen ma, -o nu -Jan 'NrAle- 'ε 'wole- -o 'kpen ni -a 'tɔ 'ε 'yi; 'kooko- -o ploowaa -za 'yɔɔ- mu 'ε ma, 'bhεε- -Waanbhaa' -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε -sroma yan.⁴⁸ 'Ka mu 'gbu -le 'mi 'srε 'le -za mu 'ε 'kpen 'yi.⁴⁹ 'N De 'bhe 'liiwli- -naa -a *Lii 'Wen 'la 'naza- ta 'ka ni, 'mi 'gbu nu 'bhe 'kpale- 'ka ni. 'Dun- -ka bo -so Zeruzalemu 'sani- 'ke 'bhe -glooya' 'ε zinaa' 'ka ta 'kee- da laanima.»

Zesu 'wlenna- 'bhεε- -e -ja lafle'
yi

(Maki 16.19-20; Kleza 1.9-11)

⁵⁰ 'Bhe blaana, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlana mu 'ε -o gole- Zeruzalemu -wa 'ε 'kpee, 'bhεε- 'ke -o gele- Betani -wa 'ε ba -yrε ta. -O bhɔlawoa 'bhe □nɔɔ bhe, 'ke -ya gbε mu 'ε 'wlenle, 'bhεε- 'ke -yoo 'dumawole.⁵¹ -E -yaa -o 'dumawo zii' 'waati 'la ba, 'ke -Waanbhaa' 'a 'sile 'ke 'bhe gele- 'kele- lafle' 'yi.⁵² 'Bhe blaana, -yaa' -klanlana mu 'ε 'yanle- -a gbalele, 'ke 'mu niinale 'mu -zanta' Zeruzalemu, 'mu zrukpaana' -gbene 'ε ta.

⁵³ Yi 'oo yi, -o -yaa kla 'eke- ba -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε □la, 'bhεε- -o -yaa -Waanbhaa' gba.

**ZAAN -JAN 'NRALE-
'LA YƆNDIA- ZESU
KRISI BA ZAYI'
Zaan a -Jan 'Nrale-
'sɛwɛ 'ɛ ŋgblo**

Mɛɛ 'la zan -Jan 'Nrale-'sɛwɛ 'lɛɛ-yɔndia-, -o -yaa' bhɛ sii Zaan, 'bhɛɛ- -o -yaa' bhɛ dɛ sii Zebede. -Dele -yaa Zaan 'le ɛɛ? Zaan 'pegee -a nɛɛnɛ- Zaki -yaa Zesu a winbowo mu vu ta plɛ 'ɛ ba. -O 'pegee -o dɛ Zebede -yaa kaadɛ mu -la -le Galile wɛyi- 'ɛ ba. Zesu 'yee- Zaan 'pegee Zaki 'siile-, 'ke -o 'ploole -waa' kaadɛ yrɔ mu 'ɛ ma, 'ke -o nule- gbaanɛ Zesu zi, 'bhɛɛ-'ke -o klele -Zesu 'bhɛgwɛn- gblaan mu 'le. -Jan 'Nrale-'sɛwɛ 'la Zaan 'bhɛ yɔndia-, yaa 'gbu 'tɔkanɛ 'bhɛ 'yi, -e -yaa pe -a 'gbu ma dɔɔ: <Mɛɛ 'la zan -za -yaa sɔ Zesu ni> (Zaan 13.23; 19.26; 20.2,7; 21.20). -E 'bhɛ ɔkla 'bhɛ gbɛɛn- bhe -a 'gbu mazina zayi' mɛɛ mu -yrɛ 'yi. -O Zesu gbaanɛ -yrigbɛɛle 'ɛ ta, 'ke -ya pele- Zaan ni dɔɔ 'bhɛ 'bhɛ 'yrɛkpa -a nɛɛ Mari ba (Zaan 19.25-27).

Zaan -Jan 'Nrale-'sɛwɛ 'lɛɛ- =dia Zesu 'yi mu 'la ɔyaa Siri 'pegee Azi 'klɛɛn mu 'la ɔkla - zɔn 'klɛɛn do, 'bhɛɛ-'ke -wa sii Tuuki 'mu -la ni.

'Yee- -Jan 'Nrale-'sɛwɛ 'lɛɛ- 'yi, Zaan -o Zesu Kriisi zɔn 'zi -kɔɔ' ni 'bhii- -Waanbhaa' Gbe bhɛ do 'kpɔ 'ɛ, 'bhɛɛ-'yee- -Waanbhaa' -le 'ke -a Dɛ 'ɛ 'le. -Waanbhaa' 'a Gbe Zesu ɔkpaa 'drunyan 'lɛɛ- 'yi, 'kooko- -e nu gale -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma, 'bhɛɛ-'kooko- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'e ɔkpa -a 'yi, 'bhɛ zan -Waanbhaa' ba bole -yrɛ ma -si 'la -darj' 'laa -o 'bhɛ ma 'bhɛ 'srɔɔwo- (Zaan 3.16).

Zesu 'yaa-'yee- Zaan, 'pegee Zaki 'bhɛɛ- Pɛiri kpa -a -din 'waati 'ke ba, 'bhɛɛ- -e -yaa -za -gɔɔ 'ke mu zɔn 'mu ni. 'Yee- Zaan 'laa Zesu

'yayrɛ- 'ɛ, 'bhɛ 'pegee -e -yaa' ye 'ɛ 'wole- zisaan- gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'mu 'yigɔɔnɛ. 'Dunj- -e pe dɔɔ Zesu -o 'ke <-Waanbhaa' -Liijan> 'le (Zaan 1.1), 'bhɛ 'pegee <-Waanbhaa' Gbe 'ɛ> 'le (Zaan 1.34,49); 'bhɛɛ- 'yee- 'pegee -Waanbhaa -o 'eke- zi 'tanjii (Zaan 1.1-18). Zesu 'yaa- 'trɛ ta 'waati 'la ba, -ya -zɔnna 'bhii- 'yee- 'pegee -a Dɛ -Waanbhaa' plɛnza -yaa 'egɔɔle, 'bhɛɛ- -o -yaa do. 'Yele- -yaa zi dɔɔle 'la ge -a Dɛ -Waanbhaa' ba 'bhɛ 'le.

Zaan pe -kɔɔ' ni dɔɔ Zesu 'yaa- we <-yaa' 'lɛɛ> 'le (Zaan 2.4; 7.30; 8.20; 12.23,27; 13.1; 16.32; 17.1). <'Lɛɛ> 'la Zesu 'yaa- -we 'zi 'bhɛ 'le, 'bhɛ -le -yaa -a gaza 'pegee -e -yaa nu -yaa' 'lafɛ 'yi 'tɔbhɔleya 'ɛ 'srɔɔwɔle 'mu 'le. 'Bhɛla- -yile, -o sɔ Zaan a -Jan 'Nrale- 'sɛwɛ 'ɛ 'yicienle -lɛ -gbɛnɛ plɛ:

-A -lɛ ɔlwa mi 'ɛ 'yi, Zesu -za mu 'la ɔkla -yaa' <'lɛɛ> 'ɛ 'bhɔle- -lɛɛ (Zaan 1-12) Zaan 'mu 'yigɔɔnna. Mɛɛ Wiɛnfɛ' Mi Zaan Zesu 'srɛya- =kla gɔnɛ- 'la gbɛɛn- oo, Zesu 'bhɛ a -klanlanɛ ɔlwa mu 'ɛ 'siila- gɔnɛ- 'la gbɛɛn- oo, Zesu 'taa -bebe 'la ɔwoa Zeruzalɛmu Zuufu mu a 'fɛti mu 'ɛ ta oo, -yaa' mɛɛ mu daanle oo, -e 'sole- maza -bebe mu 'la ɔkla oo, Zaan 'mu 'kɔn 'yigɔɔnna. Zaan Zesu -zɔnna 'bhii- 'bhɛ -le 'ke -Waanbhaa' Gbe bhɛ do kpataakpa 'ɛ 'le.

-A -lɛ plɛ mi 'ɛ 'yi, Zaan Zesu -za mu 'la ɔkla -yaa' <'lɛɛ> 'ɛ 'bhɔ bhla 'ɛ ba (Zaan 13-21). Zesu gale 'ɛ 'lɛɛ -bi 'ɛ zi, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ (12) pɛbhla- 'eke- zi, 'bhɛɛ- -e zruwɛlaa- 'mu 'kpee. 'Bhɛ blaɛn, Zaan Zesu -gaa gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛ 'pegee -a bweza 'ɛ gale ba, 'bhɛɛ- -a 'pweza- 'ɛ -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ba -a bwele blaɛn gale ba 'mu 'kɔn 'yigɔɔnna.

'Yee-'sɛwɛ 'lɛɛ- 'lɛyanyrɛ 'ɛ ɔnɔɔ, Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo 'eke- ye gbɛ drɛwoa- Galile wɛyi- 'ɛ bhɔnɔla, 'bhɛɛ- Zesu

-jan sa □woa Zaan ba zayi' -yaa' -klanlanε mu 'ε 'yre ma, Zaan 'bhe -za mu 'ε 'kpen 'yigooanna -koo' ni.

-JAN 'E ZISANYRE

-Jan 'la -yoo 'ke 'tebhile 'pegee bole -yre ma -si 'le

¹ 'Elwale -so, 'sani- 'drunyan klele plen- -Waanbhaa' 'koo, -liijan' -yaa' gban; 'bheε- -liijan' 'pegee -Waanbhaa' -yaa 'eke-zi, 'bheε- -liijan' 'ε 'yaa- 'ke -Waanbhaa' 'le. ² 'Sani- 'drunyan klele plen- -Waanbhaa' 'koo, 'yee- 'pegee -Waanbhaa -yaa 'eke-zi. ³ -Waanbhaa' pε 'kpen □kla 'yela- -le. 'Bheε- 'yee- -Waanbhaa' laa 'tre ta pε 'tole- 'tre ta pε 'bhe klele 'yee- blaen. ⁴ Bole -yre ma -si 'ε □daa 'yela- -yi, 'bheε- 'bhe -si 'ε □kla 'ke bhaaplen mu ta 'tebhile 'le. ⁵ 'Bhe 'tebhile 'ε □bhia -gblo 'ε 'yi, 'dun- 'bheε- -gblo 'ε yaa 'solε- 'kpale -a ta.

⁶ 'Waati do ba, -Waanbhaa' mεε do winbwa-, -o -yaa 'bhe mεε 'ε sii Zaan. ⁷ 'Bhe □nwa klele 'yee- 'tebhile 'ε 'sre 'le. 'Bhe □nwa -janwolε 'yee- 'tebhile 'ε ba zayi', 'kooko- 'mōkpen' 'ε kpa -a -yi. ⁸ 'Yee- Zaan 'gbu 'laa -yaa 'bhe 'tebhile 'ε 'le. 'Dun- yaa pε nu win 'ε □kla 'ke -a 'sreya- klele -la -le, -ayile -e -janwoa -a ba zayi'. ⁹ 'Yee- 'tebhile 'ε 'yele- -yaa 'ke 'tebhile kplankplan 'gbu 'ε 'le, -e □nwa 'drunyan 'ε 'yi, 'bheε- -e mōkpen' takan 'wenj.

¹⁰ Wlan 'ε ni, 'yee- -liijan' 'ε 'yaa- 'drunyan 'yi 'elwale gban -so. 'Bheε- -Waanbhaa' 'drunyan 'ε □kla 'yela- 'le, 'bheε- 'dun-, 'drun- yan ta bhaaplen mu 'ε waa -a dolε. ¹¹ -E -nwa -a 'gbu ba 'kleen 'ε 'yi, 'bheε- -yaa' 'kleen 'yi mu 'ε waa -a 'kunle- 'elrele. ¹² 'Dun- mεε 'la zan mu -dwa -a -la, 'bheε- -woo -kpa -a -yi, -e 'bhe 'sej 'naa- 'bhe zan mu 'ε ni 'ke -o kle 'ke -Waanbhaa' -ne mu 'le. ¹³ Waa klele -Waanbhaa' -ne mu 'le, 'bhi-

bhaaplen mu a pε yagbeya 'ε gbεen-. 'Dun- -Waanbhaa' 'gbu -le -dwa -a -la 'ke -o kle 'bhe 'ne mu 'le.

-Liijan' 'ε □kla 'ke bhaaplen do 'le

¹⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'yee- -liijan' 'ε □kla 'ke bhaaplen do 'le, 'bheε- -e □nwa -koo' 'plen- -ge. 'O -yaa' 'tobholeya 'ε □ya. -A 'tobholeya 'ε 'yaa- 'bhii- -Ne bhe do 'kpo 'la 'ke 'bhe 'tobholeya -srōwoa 'bhe De 'koo 'bheε- gbεen-. -A zru 'ε 'pale- -yaa 'ke 'soniya -zeze 'pegee wlan 'le. ¹⁵ Mεε Wiinjε' Mi Zaan 'yela- 'sreya- =kla, 'bheε- -ya -pia mεε mu 'ε ni 'egloole doo: «'N' 'yaa- -janwo' zii' 'yela- ba zayi' 'ke 'an pe doo: <-Yoo zan nule 'η -zanta', 'dun- -a gbalaan -yiya' 'mi ni, -amasroyi -e -yaa 'mi 'lεε 'elwale -so.»»

¹⁶ -E -lia 'koo ma 'kee- kan -a -dan' ta, 'bheε- -e ge -lilele -koo' ma 'tanji. ¹⁷ -Amasroyi, -Waanbhaa' -kaan *Moizi -la ba, 'bheε- -e -yaa' 'tonj mu 'ε □naa -koo' ni. 'Dun- -e -lia -koo' ma, 'bhe 'pegee -ya 'gbu ma wlan 'ε 'bhe -zronna -koo' ni Zesu Krisi -la 'sroyi. ¹⁸ Mεε 'kedo- do 'kpo 'laa -Waanbhaa' yele -lido; 'ke yaa 'e go -a Gbe bhe do 'kpo 'ε ba. 'Bhe -le 'ke -Waanbhaa' 'le, 'bheε- 'bhe 'pegee 'bhe De -Waanbhaa' 'kpale- -o do ma. 'Bheε- 'bhe -le -Waanbhaa' -zronna mεε mu ni.

ZESU -ZA MU 'LA TAPWELA

Mεε Wiinjε' Mi Zaan a 'sreya- kleyre

(Matie 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

¹⁹ Zeruzalemu Zuufu mu 'ε -o 'sraka 'lena mu 'ke mu 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε la yewone mu 'ke mu winbwa- Mεε Wiinjε' Mi Zaan ba. 'Bheε- 'mu -ja Zaan ta 'ke -wa -lrokpale doo: «Mεε 'ε -dele 'bhi 'le εε?» ²⁰ Zaan 'laa -bangole 'bhe -jan 'ε zikpale ma -o ni, 'dun- -ya □pia -o ni

kpataakpa dɔɔ: «'Mi 'laa -o 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Kɛri 'ɛ 'le.»
 21 'Bhɛɛ -wa -lɔkpaɛ 'ezin- dɔɔ: «'Bhɛɛ- mɛɛ 'ɛ -de 'gbu -le 'bhi 'le ɛɛ? 'Bhi -le 'ke *Eli 'le ɛɛ?» Zaan 'bhe zikpaɛ -o ni dɔɔ: «'Ōn ōn, 'mi 'laa -o 'ke Eli 'le.» 'Bhɛɛ -wa -lɔkpaɛ 'ezin- dɔɔ: «'Bhi -le 'ke -Waanbhaa' *-lɛla' janwo mi 'ɛ 'le ɛɛ?» 'Bhɛɛ- Zaan pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Yooye-» 22 'Bhɛla -yile, 'ke -wa -lɔkpaɛ 'tɛ dɔɔ: «'Bhɛɛ -de 'gbu -le 'bhi 'le ɛɛ? 'Yoo- 'ke mɛɛ -gɔɔn 'la 'le 'bhe 'pe 'o ni, 'bhɛɛ -o sɔ 'bhe 'pele 'o 'winbɔ- mu 'ɛ ni. 'Bhi 'gbu 'a pe 'e 'gbu ma 'nale- ɛɛ?» 23 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zaan 'bhe zikpaɛ -o ni -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi *Ezai a -jan do 'le. 'Bhe 'a ɔpia dɔɔ: «Mɛɛ do -o -toorodɔ 'zi -kpe 'ɛ ta 'ke -ya pe dɔɔ: «-Ka zibhe 'ɛ 'ɛmagaan, 'bhɛɛ -kaa 'lɛdɔɔ -Mɛɛzan ni. Zaan pe -o ni dɔɔ: «'Mi -le 'bhe -toorodɔ mi 'ɛ 'le.»

24 -O mɛɛ 'la zan mu 'winbwa- Zaan ta, 'mu 'ke mu -yaa Farizi mu 'le. 25 'Bhɛɛ -'bhe mu 'yee- Zaan 'lɔkpaɛ -'ezin- dɔɔ: «'Ke 'yaa- -o 'ke Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Kɛri 'le, 'bhe 'pegee 'ke 'yaa -o 'ke Eli 'le, 'bhɛɛ -'ke 'yaa -o 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ɛ 'le, -mele -kla 'yoo- mɛɛ mu wiinjfe' zii' -yi ba ɛɛ?» 26 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zaan 'a 'lɛkunle -o ni dɔɔ: «'Mi -o 'ka wiinjfe' zii' 'ke -yi 'le, 'duj- mɛɛ do -o 'ka 'plen-, 'bhɛɛ -'ka 'laa 'bhe zan 'ɛ dɔle -li. 27 'Bhe zan 'ɛ, 'bhe -le nu nule 'mi -zanta', 'ali- 'bhe wleyi' laa -o 'mi wleyi' ta 'ke 'mi 'gbu -a gaan ma -sawla bhle mu ploo 'bhii- lu mu a kle gɔnɛ -'la gbɛɛn- bhe.»

28 'Bhe -za mu 'ɛ 'kpen ɔkla Betani -wa 'ɛ ta. 'Bhe -wa 'ɛ 'yaa- Zrudɛn yue 'yre gbɛ do 'ɛ ta. Zaan 'yaa- mɛɛ mu 'ɛ wiinjfe' zii' 'bhɛɛ- nɔɔ.

Mɛɛ Wiinjfe' Mi Zaan pe 'kaa Zesu -le 'ke -Waanbhaa' a -Bhlaa Gwlen Bhlonɛ- 'ɛ 'le

29 'Bhe -za mu 'ɛ klele ta tooklin- yi 'ɛ 'le, 'ke Zaan Zesu 'yele 'ke

'bhe -o zan -a ta. -Ayile, 'ke -ya pele- dɔɔ: «-Waanbhaa' -Bhlaa Gwlen Bhlonɛ- 'la nu klele 'sraka 'le, 'bhɛɛ -e bhaaplɛn mu 'ɛ -waa' -za 'yoo- 'kwe go -o wiinj-, 'yele- -ge!
 30 'N 'yela- ma -janwoa dɔɔ: «Mɛɛ do -o zan mi blaɛn, -a gbɛlaan -yiya' 'mi ni; -amasrɔyi 'sani- -o 'mi ya, 'ke 'yee- -o.» 31 -E -yaa nu klele mɛɛ 'la 'le, 'naa -yaa 'bhe dɔ. 'Duj- 'mi ɔnwa -sɔ mɛɛ mu wiinjfeyre nɔɔ- -yi 'le, 'kooko- Izraɛli mɛɛ mu 'ɛ -wa dɔ.»

32 Zaan 'a 'sreya- =kla 'ezin- mɛɛ mu 'ɛ 'yre ma dɔɔ: «'N *Lii 'Wen 'ɛ zinale ɔya -a ta 'kee- da 'zi lafle' 'ɛ ma 'bhii- bhooladɔ maanne- do gbɛɛn-, 'bhɛɛ -a yaale ɔbwa -a ta. 33 -E -yaa 'ke mɛɛ 'la 'le, 'mi 'gbu 'laa -yaa -a dɔ. 'Duj- -Waanbhaa' 'la 'ɛ 'winbwa- mɛɛ mu wiinjfeyre nɔɔ- -yi 'le, 'bhe -la ɔpia 'ɛ ni dɔɔ: «'Kee Lii 'Wen 'ɛ zinale ɔya mɛɛ 'la zan ta, 'bhɛɛ -'ke -a yaale ɔbwa 'bhe zan 'ɛ ta, -a 'yaango- dɔɔ 'bhii- 'bhe zan 'ɛ 'bhe -le nu mɛɛ mu wiinjfele 'ke Lii- 'Wen 'ɛ 'le.» 34 'Mi 'bhe -za 'ɛ kleyre 'ɛ 'yelawoa, 'mi sɔ -a pele- kpataakpa dɔɔ 'yele- 'ke -Waanbhaa' Gbe -Kpɔsɔɔ 'gbu 'ɛ 'le.»

Zesu a -klanlane ɔlwa mu

35 'Bhe ta tooklin- yi 'le, Mɛɛ Wiinjfe' Mi Zaan 'pegee 'bhe a -klanlane ple -yaa 'yee- yre 'ɛ ɔnɔɔ- 'ezin-. 36 -E Zesu 'yele- 'ke 'bhe -o 'kan zii', 'ke -ya pele- dɔɔ: «-Waanbhaa' a -Bhlaa Gwlen Bhlonɛ- 'ɛ 'yele- -ge!»

37 Zaan a -klanlane ple 'tronbole 'bhe -jan 'ɛ 'yi, 'ke -o gele- Zesu zi. 38 'Bhe klele 'tɛ, Zesu 'e 'yrekpaɛ -a -zanta', 'bhɛɛ -ya yeke 'bhii- woo- Zaan a -klanlane ple 'ɛ 'yaa- zan -a zi, 'ke -yoo -lɔkpaɛ dɔɔ: «'Ka -o -mela -glin 'zi ɛɛ?» -O pe Zesu ni dɔɔ: «Rabi ('bhe 'yi -le dɔɔ: «'O Daan mi), 'e ba -o 'naa ɛɛ?»

39 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -ya -lɛkunle -o ni dɔɔ: «-Ka nu 'bhɛɛ -'kaa ye doo.» 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -o gele- Zesu

zi, 'ke -wa -yi yre 'e 'yele; 'bhεε- 'ke -o bole- -a -din 'bhe -yrekpa' do 'e 'le. 'Bhe □kla yromazi 'waati 'e ba.

40 Mεε ple 'la -o Zaan 'wojan- 'e □maa, 'bhεε- 'ke -o -ja dōle Zesu zi, -o -yaa -o do sii Andre, 'bhe 'yaa- Simo Pierei 'nwagwlen- 'le. 41 'Bhe 'yi 'te, Andre -ja 'bhe 'naagwlen- Simo ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhe ni dōo: «O *Mesi 'e □ya!» 'Bhe 'yi -le dōo: «Mεε -Bhee Mi -Kpōsōo Krisi». 42 'Bhεε- 'ke Andre gele- Simo 'le Zesu ba. -O bhōle Zesu -din, 'bhεε- 'bhe 'yrekpale 'yee- Simo ta frii, 'ke -ya pele- -a ni dōo: «'Bhi Zaan gbe Simo, -o nu 'bhi 'siile- boolazi -gε Kefasi, 'bhe 'yi -le dōo: «Vle.»»

Zesu -o Filipu 'pegee Natanaeli 'sii zii' dōo -o nu dō -a zi

43 'Bhe ta tooklin- yi 'e 'le, Zesu 'yaa- zi 'bhii- -e ge Galile 'klēn 'e 'yi. 'Bhe 'yi 'te, -a ge bhla 'e zi, 'ke -a -lepale Filipu 'le, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhe ni dōo: «Nu dō 'η zi!»

44 Filipu -yaa da Pierei 'pegee Andre mu da -wa 'e 'bhεε- ta, 'bhεε- -o -yaa 'bhe -wa 'e sii Betisaida. 45 'Bhe blaen, Filipu 'lepale Natanaeli 'le, 'ke -ya pele- 'bhe ni dōo: «*Moizi mεε 'la zan a -janwoa -Waanbhaa' a *Toj 'sεwε 'e 'yi, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' *-lela' janwo mu 'e -o 'yee- mεε 'la zan a -janwoa 'ezin- bhe, 'wa □ya. -Wa sii Zesu, 'bhεε- -wa dε sii Zozefu, -e da Nazareti -wa 'e ta.»

46 'Bhεε-, 'ke Natanaeli 'a 'pele Filipu ni dōo: «-Za 'lrele- do sō dale- Nazareti -wa 'e ta εε?» 'Bhe klele 'te, 'ke Filipu 'a 'lekunle -a ni dōo: «Nu 'bhεε- 'ya ye doo.»

47 -Ayile, Zesu 'a 'yele- 'bhii- Natanaeli -yaa zan -a zi, 'ke -ya pele- -a ma dōo: «Izraeli mi -kpōsōo do -le -gε, mεε gbetakpa mi laa 'kele-.» 48 'Bhe klele 'te, 'ke Natanaeli Zesu 'lrokpale dōo: «Ye 'η dō 'nale- -a ma εε?» Zesu pe -a ni dōo: «'Sani- Filipu nu 'e 'siile- 'waati 'la ba, 'ke 'mi 'e □ya gban figi diinj 'e □la.»

49 'Bhe klele 'te, 'ke Natanaeli 'a 'pele -a ni dōo: «'O Daan mi, 'bhi -le 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'e 'le, 'bhe 'pegee 'bhi -le Izraeli mu 'e 'yri -o -Bhlengbe 'la 'nule- ta 'bhe 'le!»

50 Zesu 'a zikpaa- -a ni dōo: «'An 'pelawoa 'e ni dōo 'mi 'e □ya figi diinj 'e □la, 'bhela- -yile 'yee 'kpa zii' 'mi 'yi εε? 'Duη- 'e nu -za 'ke mu yele 'ke 'mu gbilaan -yiyā' 'ke 'lεε- ni.»

51 Zesu pe -o ni 'ezin- dōo: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sōwεε- ma 'kaa 'ka 'yre nu lafle' 'liigole yele, 'bhεε- 'ka nu -Waanbhaa' a -mleke' 'mu 'e 'sanle- 'pegee -o -zinalē yele Bhaaplen Gbe 'e ma!»

2

Le do dōyre nōo- 'feti Kana -wa 'e ta

1 'Bhe -yrekpa' yaga mi 'e ma, 'ke le do dō yi bhōle- Kana, Galile 'klēn 'e 'yi -wa 'ne do ta. Zesu nεε -yaa 'bhe le dōyre nōo- 'feti 'e ta. 2 'Bhεε- -o Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'e 'siila- 'bhe le dōyre 'e □nōo 'ezin-. 3 -O -yaa 'bhe □nōo bhla 'la ba, 'ke -drōo 'e 'kaanle mεε mu 'e ma. 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu nεε 'a 'pele 'yee- Zesu ni dōo: «-O 'kōo -drōo 'e □yaan.»

4 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dōo: «'N nεε, 'bhi -le 'mi kleza 'e pe 'mi ni εε? 'An pe 'waati 'e yaa bhōle -li.»

5 'Bhe 'yi, 'ke -a nεε 'a 'pele yewone mu 'e ni dōo: «'Ke -ya □pia 'ka ni dōo 'ka -za 'oo -za 'la kle, -ka 'bhεε- kle.» 6 -Yi 'kla vle gbō 'srwado- dulale -yaa -o -din 'bhe bhla 'e ba. Zuufu mu 'a 'seri 'e ta za 'e ma, -o -yaa -yi □kla 'bhe gbō mu 'e 'yi, 'bhεε- -woo 'fε 'bhe -yi 'e 'le, 'bhεε- -o kle 'wenj. -O -yaa sō -yi 'litri mia yizie 'pegee -yi 'litri -kame do 'ke 'litri mia do 'klale 'woo- gbō mu 'e 'kpen do do 'yi. 7 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'feti 'e ta yewone mu 'e ni dōo: «-Ka gbō mu 'lεε- pa 'ke -yi 'le.» 'Bhe klele

'te, 'ke -woo 'pale 'ke -yi 'le 'kee-
 ten -o -le ma. ⁸ -O bhe klele, 'ke
 Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ka -yi 'la
 □klaa 'yee- gbo mu 'ε 'yi, -ka 'yee-
 -yi 'ε sa 'si, 'bheε- 'ka ge 'kele- 'yee-
 le dɔyre nɔɔ- 'feti 'ε -kunlii 'ε ni.»
 'Bhe klele 'te, 'ke -o gele- 'bhe -yi
 'ε sa 'le 'feti 'ε -kunlii 'ε ni. ⁹ 'Yee-
 -yi 'la 'niinaa- 'ke -drɔɔ 'le, 'feti zan
 'ε 'bhe sa -daan -a nre ma. Yaa
 -yaa 'bhe -drɔɔ 'ε dayre dɔ. 'Dun-
 yewone mu 'la -yi 'ε □twa gbo 'ε
 'yi, 'mu 'yaa- 'bhe dɔ. 'Bhela- -yile,
 'kee- le dree -nɔɔ 'ε 'siile. ¹⁰ 'Bheε-
 'ke -ya pele- 'bhe ni dɔɔ: «'Mokpen'
 -drɔɔ 'lirele- 'ε 'bheε- na 'cie mu
 'ε ni 'elwale 'pe, 'bheε- 'ke -o 'bhe
 'mia- 'ebebele 'waati 'la ba, 'bheε-
 -o sɔ 'kela 'bhe 'laa lele kplankplan
 'bhe 'nale -o ni. 'Dun-, 'bhi -drɔɔ
 'lirele- 'ε 'bheε- =twa boolazi, 'ke
 'bhe nu 'tenle- 'waati 'leε- ma!»

¹¹ 'Bhe -yi 'niinaza 'ε -drɔɔ 'le,
 'bhe -le □kla 'ke Zesu a 'sole- maza
 -lwa mi 'ε 'le Kana, Galile 'kleεn
 'yi -wa 'ne 'ε ta. Zesu -yaa' 'glooya-
 'ε -zronna -yaa' -klanlane mu 'ε ni
 'bheε- klegbeya 'ε gbεen-. 'Bheε-
 -yaa' -klanlane mu 'ε -woo -kpaā
 -a -yi.

¹² 'Bhe blaān, 'ke Zesu 'pegee
 -a neε, 'bheε- -a neεne- mu 'ε
 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε gele-
 Kapenomu -wa 'ε ta. -O -yrekpaā'
 'dama -la -kla 'bhe □nɔɔ ye.

*Zesu -o pegon mu 'ε -gbin 'zi
 -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε □la
 (Matie 21.12-13; Maki 11.15-17;
 Luki 19.45-46)*

¹³ Zuufu mu a Paki 'feti □bhwa
 gban bi -wa -din, 'bhela- -yile,
 Zesu -ja Zeruzalemu 'te. ¹⁴ 'Bheε-
 'kee- gele- bhole dri 'pegee -bh-
 laa, 'bheε- -dwati' gon mu ta
 -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε □la.
 'Bheε- 'ezin-, -goli' tabɔɔ mu yaale
 -yaa 'mu a -goli' tabɔɔ -tabali mu 'ε
 zi 'yee- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene
 'ε □la. ¹⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu
 gbanbhle do klele- 'ke bhle mu 'le,
 'bheε- 'ke -yoo 'kpen -gbinle' 'fe 'ε

□la, -o 'pegee -waa dri mu 'pegee
 -waa' -bhlaa mu 'ε 'le. -E -goli'
 tabɔɔ mu 'ε waa -goli' 'ε 'wianna-
 'tre ma, 'bheε- 'kee- waa -tabali mu
 'ε 'lebhulale. ¹⁶ 'Bheε- 'ke -ya pele-
 -dwati' gon mu 'ε ni dɔɔ: «-Ka pe
 mu 'leε- 'si, 'bheε- 'ka -o 'kpen go
 -ge! 'Ka 'laa 'η De a 'fe 'ε klele 'ke
 yawowofe 'le!»

¹⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -Waanbhaa'
 a 'Sewe 'ε 'yi -jan 'leε- dɔle- -yaa'
 -klanlane mu 'ε 'kpee dɔɔ: «'E!
 -Waanbhaa', 'yaa- 'fe 'ε 'lɔɔ- 'ε -yoo
 'η de 'zi 'papa 'bhii- 'tebhile la pe
 ma gɔne- 'la gbεen-.»

¹⁸ -Ayile, 'ke Zuufu mu 'ε -waa'
 -kunlii mu 'ε Zesu 'lɔkpale dɔɔ:
 «'E sɔ -me pe 'sole- maza 'gbu 'ε
 -dela klele, 'bheε- 'ke 'bhe 'a zron
 'o ni 'bhii- -za mu 'la bhe -o 'senj -o
 'ε ni εε?»

¹⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zik-
 pale -o ni dɔɔ: «-Ka -Waanbhaa'
 Gba -Gbene 'Fe 'leε- 'wi, 'bheε- 'mi
 nu -a dɔ gbε dree wolε -yrekpaā'
 yaga □la.» ²⁰ Zuufu mu 'ε pe
 Zesu ni 'te dɔɔ: «'O mɔɔ 'yee- 'fe
 'leε- -dwa leε mia ple bhe 'srwado-
 -la, 'bheε- 'bhi nu 'sole- -a dɔle-
 -yrekpaā' yaga □la εε?»

²¹ 'Dun- Zesu 'yaa- -we 'zi
 -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'la
 'le, 'bhe -le -yaa -a 'gbu 'fle 'ε 'le.
²² -Ayile, Zesu bwele blaān gale ba,
 -e 'bhe -jan 'la □woa 'elwale bhe,
 'bhe -jan 'ε -dwa -yaa' -klanlane
 mu 'ε 'kpee. 'Bhela- -yile, 'ke -woo
 'kpale -Waanbhaa' a -jan mu 'la
 -yoo -yaa' 'Sewe 'ε 'yi 'mu 'yi.
 'Bheε- Zesu -jan mu 'la □woa -o
 ni, -woo □kpaā 'mu 'yi 'ezin-.

*Zesu bhaaplēη 'kpeejan- 'kpen
 dɔ*

²³ Zesu 'yaa- Zuufu mu a Paki
 'feti 'ε ta bhla 'la ba Zeruzalemu,
 mεε -bebe 'ε □kpaā -a -yi -e -yaa
 'sole- maza mu 'la kle 'zi 'mu 'yre
 ma 'mu -zayi'. ²⁴ 'Dun- Zesu 'laa
 -yaa 'ε 'kpa zii' -o -yi, -amasroyi
 -e -yaa -o 'kpen zru 'ε dɔ. ²⁵ -A
 maza laa -yaa 'ke mεε 'ke nu mεε

-bhæeke' do a -za 'yaanpele -a ni. -Amasrɔyi, -za 'la -yoo bhaaplen 'kpee, -a 'gbu 'bhe dɔ.

3

Zesu 'pegee Nikodemu

¹ -O -yaa mɛɛ do sii Nikodemu. *Farizi mi do -le -yaa 'bhe 'le. 'Bhɛɛ- -e -yaa Zuufu mu a -kunlii 'ɛ do 'le. ² Yroma do zi -bi 'ɛ zi, -e -ja Zesu ba, 'ke -ya pele- 'bhe ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'o mɔɔ 'a 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' -le 'e 'winbwa- 'o daanyɛ nɔɔ- -yaa' -jan 'ɛ 'le. -Amasrɔyi mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ 'e 'sole- maza mu 'la kle 'zi bhe 'mu klele-, 'ke -Waanbhaa' laa -o 'bhe zan 'ɛ ba.»

³ Zesu 'a 'ɛkwɛn- -a ni dɔɔ: «'Mi pe 'e ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ *-Waanbhaa' a -bhlenɔbeya -wa 'ɛ 'yele 'ke waa 'bhe zan 'ɛ ya gbɛ drɛwɔlɛ.»

⁴ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Nikodemu 'a 'lɔkpaɛ dɔɔ: «'Ke mɛɛ do -kla gban 'gwlaan- gblaan 'le, -o sɔ -a ya gbɛ drɛwɔlɛ 'nale- -a ma ɛɛ? Yaa sɔ niinale -a nɛɛ 'kpee, 'bhɛɛ- 'bhe 'a 'ya gbɛ drɛwɔ 'ezin-.»

⁵ 'Dun- Zesu pe -a ni 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'e ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ 'ke waa mɛɛ 'la zan yalɛ 'ke -yi 'pegee Lii 'Wɛŋ 'ɛ -glɔɔya' 'le, 'bhe zan laa nu 'solɛ- -Waanbhaa' 'a -bhlenɔbeya -wa 'ɛ 'yele. ⁶ -O mɛɛ 'la zan -yaa bhaaplen ma, bhaaplen zru -le 'bhe zan 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'dun-, -o mɛɛ 'la zan -yaa -Waanbhaa' Lii 'Wɛŋ 'ɛ ba, 'bhe zan zru -o 'bhii- -Waanbhaa' zru gbɛɛn-. ⁷ 'Mi 'a 'pelawoa 'e ni dɔɔ: «-Yoo 'ke -za 'le 'kee 'ya gbɛ drɛwɔ». 'Bhɛ -jan 'ɛ 'bhe 'laa 'e 'kpeelenilɛ 'e ma. ⁸ 'E 'gbu 'bhe 'yaango-, -ploo 'ɛ, 'ke -ya zi 'bhii- -e 'kan yrɛ 'la [nɔɔ, -e kan 'bhɛɛ- =nɔɔ. 'E 'trɔnkpa- -a 'kanwli- 'ɛ ma, 'dun- 'yaa dayɛ 'pegee -a geyɛ dɔ. -Yoo 'bhɛɛ- gbɛɛn-, 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -yaa Lii 'Wɛŋ a -glɔɔya' 'ɛ ba.»

⁹ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Nikodemu 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «'Bhɛ sɔ klele- 'nale- 'tɛ -a ma ɛɛ?» ¹⁰ Zesu 'a zikpaɛ- -a ni dɔɔ: «'Bhi 'la 'bhi -o 'ke Zuufu mu 'ɛ daan mi -gbɛɛ 'le Izraɛli -gɛ, 'yaa 'bhe -za mu 'ɛ do ɛɛ? ¹¹ 'Mi pe 'e ni 'η 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ 'o mɔɔ -za 'la dɔ, 'o 'bhɛɛ- 'sɛya- kle, 'bhɛɛ- 'ke 'o pɛ 'la [ɔya, 'o 'bhɛɛ- 'sɛya- kle 'ezin-, 'dun- 'ka mu laa -o -a zi 'ke 'ka dɔ 'o 'wojan- 'ɛ [la. ¹² -Za mu 'la kle 'zi 'trɛ ta -gɛ, 'ke 'η 'bhe mu ma -janwoa, 'ka 'laa 'ka kpa 'η 'yi, 'bhɛɛ- 'ka nu 'ka 'kpaɛ- 'η 'yi 'nale- -a ma, 'ke 'η laflɛ 'yi pɛ mu ba -janwoa 'ka ni bhla 'la ba ɛɛ? ¹³ Mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa 'sanlɛ- lido' laanima 'bhɛɛ- -e ge laflɛ' yi, 'ke yaa 'e go Bhaaplen Gbe 'ɛ do -kplɛn 'kpɔ ba, 'bhe -le -daa laflɛ' 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe -le nu niinale a nɔɔ- 'ezin- bhe.»

¹⁴ «'Elwaleta -sɔ, Moizi piibhe 'ten [sia, 'bhɛɛ- -e mlɛ [kla 'bhe pi- ibhe -yi 'ɛ 'le. 'Bhɛ blaɛn 'kee- 'bhe piibhe mlɛ 'ɛ 'kpaɛ -yri do ta -kpe 'ɛ ta. 'Bhɛ kleɔbeya do 'e gbɛɛn-, -o nu Bhaaplen Gbe 'ɛ 'kpaɛ- -yri ta, 'bhɛɛ- -wa wlɛn, ¹⁵ 'kooko- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'e [kpaɛ -a -yi, 'bhe zan nu -Waanbhaa' ba bole -yrɛ ma -si 'la -dan' 'laa -o -a ma 'bhe 'srɔwɔlɛ. ¹⁶ -Amasrɔyi 'drunyan ta mɛɛ mu 'ɛ 'sɔ gbɛ -yɔɔ 'ɛ 'kɔɔ -Waanbhaa' ni, 'ke -ya *Gbe bhe do 'kpɔ 'ɛ 'nale 'ke 'sraka 'le, 'kooko- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'ɛ [kpaɛ -a -yi, 'bhe zan laa ni, 'bhɛɛ- 'bhe 'plɛngole kle -Waanbhaa' ma, 'dun- 'bhe zan 'ɛ -Waanbhaa' ba bole -yrɛ ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhɛɛ- 'srɔwɔ-. ¹⁷ 'Dun-, -Waanbhaa' laa -a Gbe 'ɛ 'kpaɛ- 'drunyan 'yi -kpan baa- zayi' 'drunyan 'yi mu 'ɛ ta. 'Dun- -ya gbɛ 'ɛ [kpaɛ, 'kooko- 'ke -o go -za 'yi -a 'srɔyi. ¹⁸ 'Ke mɛɛ 'la zan 'e [kpaɛ -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' a -kpan 'laa nu baalɛ 'bhe zan ta, 'dun- 'ke mɛɛ 'la zan

'laa 'e 'kpale- -a -yi, -kpan -balaa' gban 'bhe zan 'e ta, -amasroyi yaa 'kpale- -Waanbhaa' Gbe bhe do 'kpo 'e 'yi. ¹⁹ -Waanbhaa' a -kpan baaza 'e win -le -ge: -Waanbhaa' a 'tebhile 'e □nwa 'drunyan 'yi, 'bhe- -gblo □swa 'drunyan 'yi mu 'e ni 'ke 'bhe kan 'tebhile 'e ta, -amasroyi -o kleza mu 'e 'yaa- 'eyoole. ²⁰ -Amasroyi, 'ke mee 'oo mee 'la zan -za 'yoo kle, -Waanbhaa' a 'tebhile 'e vensi 'bhe zan yin 'lii, 'bhe- yaa nu 'tebhile 'e ba. -Amasroyi -e gblaana, 'kooko- 'puya 'laa nu 'kanle- -a kleza -yoo' mu 'e ta kpataakpa. ²¹ 'Dun- 'ke mee 'la zan -o wlan a pe zi 'e ta, 'bhe zan nu 'tebhile 'e ba; 'kooko- mokpen' 'a kleza mu 'e ye kpataakpa, 'bhe- -wa ye 'bhii- -yoo 'taawo zii' -Waanbhaa' a pe zi 'e 'bhe- ta.»

Zesu 'pegee Mee Wiinfe' Mi Zaan a -za

²² 'Bhe blaana, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -kpanlana mu 'e -o gele- Zude 'kleen 'e 'yi, 'bhe- 'ke -o bole- 'bhe □nwo 'waati sa, 'ke -o mee mu 'e 'wiinfe- -so -yi ba 'bhe 'kleen 'e 'yi. ²³ 'Bhe 'waati 'e ba, Zaan -yaa mee mu wiinfe' zii' 'ezin- yre do nwo-, -o -yaa 'bhe yre 'e sii Eno, 'bhe- 'bhe 'yaa- Salimu -wa 'e -din. -Amasroyi -yi -bebe -yaa 'bhe yre 'e □nwo. Mee mu 'e 'yaa- nu 'zi -a ba, 'bhe- -e -yaa 'mu wiinfe -yi ba 'bhe yre 'e □nwo. ²⁴ 'Bhe 'waati 'e ba 'ezin-, 'ke waa Zaan bole -li -kaso 'yi.

²⁵ 'Bhe 'yi 'te, Zaan a -kpanlana mu 'ke mu zaabole -saan Zuufu mi do 'le -woo fe -waa' 'seri 'e ta gona- 'la gbena- 'bhe- -o 'fleele- kle -Waanbhaa' -yre 'yi 'bhe -zayi'. ²⁶ 'Bhe-, 'ke 'yee- Zaan a -kpanlana mu 'e gele- 'tenle- a ma, 'ke -wa pele- -a ni doo: «'O Daan mi, mee 'la zan -yaa 'e -din Zruden yue yre gbe do 'e ta laale, 'bhe- -e -janwoa -o ni -a ba zayi' bhe; 'e 'yrekpa -ge doo, -yoo mee mu wiinfe' zii'

'ezin-. 'Bhe- mee mu 'e 'kpen -o ge 'zi -a ba ye.»

²⁷ Zaan 'a zikpaa- -o ni doo: «'Ke -Waanbhaa' laa pe 'la 'nale- mee ni, -e so 'bhe 'srowole ee? ²⁸ 'Ka mu 'gbu -o 'η 'sre 'le 'kaa 'an □pia doo: «'Mi 'naa -o 'ke Mee -Bhee Mi -Kpoooo Krisi 'e 'le, 'dun- -Waanbhaa' 'mi 'winbwa- -a -le.» ²⁹ 'Ka 'gbu 'a 'yaango- doo mee 'la zan a pe -le 'ke le dree 'e 'le, 'bhe zan -le 'yee- le dree -nwo 'e 'le. 'Dun- le dree -nwo 'bhegwlen- 'e 'bhe dulale 'la -yoo le dree -nwo 'e -din, 'bhe- 'ke -ya 'tronbado 'bhe 'weli- 'e □la, 'bhe 'a zrukpalaa 'egbenele. 'Bhe zrukpa', 'bhe -le 'mi a pe 'e 'le, 'bhe- -a -lepaa -zon. ³⁰ -Yoo 'ke -za 'le 'ke -o 'yee- magbaande, 'bhe- -o 'mi mavee.»

Mee wiinfe' Mi Zaan a -jan leyanyre

³¹ Mee Wiinfe' Mi Zaan pe -o ni 'ezin- doo: «'Ke mee 'la zan -daa laanima, 'bhe zan 'e 'kpaale- -o pe 'kpen 'wiin-. 'Dun- 'ke mee zan -daa 'tre ta, 'bhe zan 'e 'bhe -o 'ke 'yee- 'drunyan 'lee- 'yi mi 'le, 'bhe- -e -janwo' 'bhii- 'tre ta mee do gbena-. 'Ke mee 'la zan -daa laanima, 'bhe zan 'e 'kpaale- -o pe 'kpen 'wiin-. ³² -E -za 'la □ya, 'bhe- -e 'kela □maa, -e mu -la 'sreya- kle. 'Bhe- 'dun-, mee 'kedo- 'kpo 'laa do 'bhe 'sreya- ma jan 'e □la. ³³ 'Ke mee 'la zan -dwa -a wojan 'e □la, 'bhe zan 'a zron 'bhe gbena- bhe 'bhii- -Waanbhaa' wlan pe kpataakpa. ³⁴ -Waanbhaa' mee 'la zan winbwa-, 'bhe zan 'e -Waanbhaa' a -jan mu -la wo, -amasroyi -Waanbhaa' a *Lii 'Wen 'e na 'bhe zan ni 'ke -dan' 'laa kle 'bhe ma. ³⁵ -Ne 'e -za so -a De -Waanbhaa' ni, 'bhela- -zayile -a De -za 'kpen gbekpaa- -a 'koo. ³⁶ 'Ke mee 'la zan 'e □kpaa -a Gbe 'e 'yi, -dan' 'laa -o bole -yre ma -si 'la ma 'bhe -o 'bhe zan 'koo. 'Dun- 'ke mee 'la zan laa dole -a -la 'ke -ya kpa -a Gbe 'e 'yi, 'bhe zan laa nu

'bhe bole -yre ma -si 'e 'srɔwole, 'bhe zan nu bole -Waanbhaa' a kiti -yren 'e 'yi yikpensee ta.»

4

Zesu 'pegee Samari le do ba jan

¹ Farizi mu 'e -wa -maa mee mu ta dɔɔ Zesu 'yaa- klanlanɛ -bebe 'srɔwo zii' 'kee- 'mu 'wiɪnfɛ- 'ke 'bhe kan Mɛɛ Wiɪnfɛ' Mi Zaan ta. ² 'Bhɛɛ- 'duɲ-, 'yee- Zesu 'gbu 'laa -yaa mee mu wiɪnfɛ' zii', -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'mu -le -yaa 'bhe kle 'zi. ³ 'Bhɛla- -yile, 'ke 'yee- Zesu gole- Zude 'klɛn 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- niinale -a -zanta' Galile 'klɛn 'e 'yi. ⁴ -A ge bhla zi Galile 'klɛn 'e 'yi, yaa -yaa sɔ 'kanle -yre -bhɛɛke' do 'kpo □nɔɔ 'ke yaa 'e go Samari 'klɛn 'e ba.

⁵ -E -ja bhole Samari 'klɛn 'e 'yi -wa 'nɛ do 'la -o -yaa 'bhe sii Sikaa 'bhɛɛ- ta. 'Bhe Sikaa -wa 'e 'yaa- Zakobu gba 'la 'naa- -a gbe Zoɛfu ni 'bhɛɛ- -din. ⁶ Zakobu -klɔŋ 'la 'kaan-, 'bhe 'yaa- 'bhe yre 'e □nɔɔ. 'Bhe 'yi bhe, Zesu 'trelabhwa 'taa 'e 'kɔɔ, 'kee- gele- yaale 'bhe -klɔŋ 'e bhonja. 'Bhe □kla -yrekpaa' bho 'waati 'e -din.

⁷ 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke Samari le do nule- -yi 'tɔyre- nɔɔ- 'bhe -klɔŋ 'e 'yi. 'Bhɛɛ- 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Nj gba mi yi sa ba.» ⁸ 'Bhe 'waati 'e ba, 'ke Zesu a -klanlanɛ mu 'e -ja gban -waa' pɛbhle -lɔyre' nɔɔ- -wa 'e 'kpee. ⁹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Samari le 'e -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «'Aa! 'Bhi Zuufu mi, 'e mi yi -yrewo' zii' 'mi -la ma ɛɛ, 'mi 'la 'mi -o 'ke Samari le 'le bhe ɛɛ?» 'Yee- -le 'e 'bhe -jan -gloɔn 'e □woa, -amasrɔyi Zuufu mu 'e 'pegee Samari mu 'e waa -za 'laa -yaa 'eke- ta.

¹⁰ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a zik- pale -a ni dɔɔ: «'Kee- 'kpa bi -Waanbhaa' bhaaplɛŋ mu -gbaa pɛ 'la ba 'e 'bhe dɔ bi, 'bhɛɛ- mee 'la zan -o mi yi -yrewo' zii' 'e ma, 'kee 'yaa- 'bhe zan 'e dɔ bi, 'bhi

'gbu -le -yaa nu mi yi -yrewole 'bhe zan 'e ma. 'Bhɛɛ- -yi 'la 'bhe bole -yre ma -si na mee ni, -e -yaa nu 'bhɛɛ- 'nale- 'e ni.»

¹¹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke le 'e -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, -yi 'tɔ 'gbɔŋgbo 'laa -o 'e 'kɔɔ, 'bhɛɛ- -klɔŋ 'e tro. 'E nu 'sɔle- 'yee- -yi 'la 'kee- bole -yre ma -si 'e na mee ni 'bhe 'srɔwole 'naa ma ɛɛ? ¹² 'O -gbɔɔ Zakobu -le -klɔŋ 'lɛɛ- 'kaan-, 'bhɛɛ- -ya -naa 'o ni. 'Yee- 'gbu 'pegee -a gbe mu 'e, 'bhɛɛ- -yaa' trope mu 'e -o 'yee- -klɔŋ 'lɛɛ- 'yi yi 'e □mia. 'Bhi 'kpee ma 'e gblaan -yiya' 'o -gbɔɔ Zakobu ni ɛɛ?»

¹³ Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'Ke mee 'oo mee 'la zan -klɔŋ 'lɛɛ- 'yi yi 'e -mia, -yi 'mi -lɔɔ nu 'bhe zan dɛ gbe dɛɛwole 'ezin-; ¹⁴ 'duɲ- 'ke 'mi 'ŋ 'kɔɔ -yi 'e □naa mee 'la zan ni, 'bhɛɛ- -ya -mia, -yi 'mi -lɔɔ 'laa nu 'bhe zan 'e dɛle -li -titi. -Amasrɔyi, 'ŋ nu -yi 'la 'bhe 'nale- 'bhe zan 'e ni, 'bhe nu klele 'bhii- tɔ ŋgblo do 'bhe zan 'e 'yi, 'bhɛɛ- yaa nu -bhele' -titi. 'Bhɛɛ- 'bhe tɔ ŋgblo 'e nu -si 'la 'ke -dan' 'laa 'bhe ma 'bhe 'nale- 'bhe zan ni.» ¹⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'yee- -le 'e -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'ŋ gba 'bhe -yi 'e 'ke ba, 'kooko- -yi 'mi -lɔɔ 'laa 'ŋ dɛ -li, 'bhɛɛ- 'naa nu -yi 'tɔle- -li -ge -titi.»

¹⁶ 'Bhe 'yi 'tɛ, Zesu pe -a ni dɔɔ: «Ge 'e □nɔɔ 'sii-, 'bhɛɛ- 'ka nu -ge doo.» ¹⁷ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'yee- -le 'e -ya -lekunle Zesu ni dɔɔ: «'Nj □nɔɔ 'laa -o.» Zesu pe -a ni 'ezin- dɔɔ: «'Zoo -o 'e zi 'ke 'ya pe dɔɔ 'e □nɔɔ 'laa -o; ¹⁸ -amasrɔyi, 'e 'yalaa gwlen na -gloɔn 'soo, 'bhɛɛ- 'yoo- mee 'la zan 'kɔɔ -zɔn, 'e □nɔɔ 'laa 'bhe zan 'e 'le. 'E -jan 'la □woa bhe wlan -le 'bhe 'le.» ¹⁹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'yee- -le 'e -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «'Ee! Mɛɛzan, 'an 'yaango- 'bhii- 'yoo- wlan ma -Waanbhaa' * -lela' janwo mi do 'le. ²⁰ 'O mɔɔ Samari mu, 'o -gbɔɔ mu -Waanbhaa' -gbaa vle

goon 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'wiinj- -gɛ, 'bhɛɛ- 'duŋ-, 'ka mu Zuufu mu, 'ka pe doo -o -Waanbhaa' gba yrɛ 'la □nɔɔ, 'bhe -o Zeruzalemu do -kplɛn 'la □nɔɔ.»

²¹ Zesu 'bhe zikpaa- -a ni doo: «Le -nɛ, 'ŋ 'yoo zan -jan 'la 'wɔlɛ- 'e ni 'e 'kpa 'bhe 'yi, 'waati do -o zan bhɔlɛ', 'bhɛɛ- 'ka 'laa nu 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' gbale -li vlɛ goon 'lɛɛ- 'wiinj-, 'bhe 'pegee Zeruzalemu. ²² 'Ka mu Samari mu, 'ka pe 'la 'bhe gba 'ka 'laa 'bhe do; 'o mɔɔ pe 'la 'bhe gba 'o 'bhe do, -amasroyi -Waanbhaa' bhaaplɛŋ mu go -za 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, Zuufu mu -le so 'bhe 'pele 'ka ni. ²³ 'Duŋ- 'bhe 'waati -o zan bhɔlɛ, 'bhɛɛ- 'bhe □bhwa gban, 'bhe 'waati 'ɛ ba, 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' gba mu kplankplan mu 'ɛ -o nu -a gbale Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'yi 'bhe 'pegee wlan ma. -Amasroyi 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' -o 'bhɛɛ- mɛɛ -gloɔn 'ɛ -glin 'zi 'bhɛɛ- -wa gba. ²⁴ -Waanbhaa' 'gbu -o 'ke Lii 'le, -yoo 'ke -za 'le 'ke mɛɛ 'la zan mu 'a gba, 'bhe zan mu 'a gba -a Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'seŋ ta 'bhe 'pegee wlan ma.» ²⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'yee- le 'ɛ -ya pele- Zesu ni doo: «'An 'yaango- doo *Mesi 'ɛ ('bhe 'yi -le <Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ>) -o 'bhe -la sii Krisi, 'bhe nu nule. 'Ke 'bhe □nwa 'bhe nu -za 'kpen 'yipele 'o ni.» ²⁶ Zesu 'a zikpaa- -a ni doo: «'Mi 'la 'mi -o -janwo' zii' 'e ni -gɛ bhe, 'mi -le 'kele-.»

²⁷ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, 'ke Zesu -a -klanlanɛ mu 'ɛ 'nule 'tɛ; -wa yelawoa 'ke -yoo -balɔ kle 'zi 'ke le do 'le bhe, 'bhe -o 'kpeelɛnia -o ma. 'Duŋ- yaa dɔlɛ -o 'kɛdo- 'kpɔ 'kpee 'ke 'bhe 'a 'lɔkpa- doo: «-Yoo -mɛ za -la -yilɔkpa zii' 'e ma ɛɛ? 'Bhe 'pegee 'ka 'pegee 'yee- -o -mɛ pɛ jan -la wo zii' ɛɛ?» 'Bhe 'pegee doo: «-Mɛla ma 'yoo- -balɔ kle 'zi 'kele- ɛɛ?» ²⁸ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke le 'ɛ -e yaa -yi gbɔ 'ɛ 'tole -a nɔɔ-, 'kee- gele- -wa □la, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- mɛɛ mu 'ɛ ni doo: ²⁹ «-Ka nu

mɛɛ 'lɛɛ- -glin doo, 'mi -za 'oo -za mu 'la □kla 'elwale gban, -e 'mu 'kpen □pia 'ŋ ni. -Dɔke' Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Krisi 'ɛ 'yele- 'kele- oo.» ³⁰ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -wa 'ɛ ta mu 'ɛ 'pwele, 'bhɛɛ- 'ke -o nule- Zesu -glinyɛ' nɔɔ-.

³¹ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ 'yaa- matɛdo 'zi doo: «'O Daan mi, 'e 'zoolɛ-, pɛ sa bhle!» ³² 'Duŋ-, -ya -lɛkwan 'mu ni doo: «Pɛ 'la -yoo 'ŋ 'kɔɔ 'ke 'bhe -o 'ke 'ŋ 'bhle pɛ 'le, 'ka 'laa 'bhe do.» ³³ 'Bhe 'yi, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo 'eke- -lɔkpaɛ doo: «Taa- mɛɛ 'ke mu -nwa pele nale -a ni ɛɛ?»

³⁴ Zesu pe -o ni doo: «'Ŋ 'bhle pele 'ɛ 'bhe -le 'ke 'ŋ 'winbo- mi 'ɛ 'bhe zru maza klele 'le, 'bhɛɛ- -e ye 'la gbekpaa- 'ŋ 'kɔɔ 'ke 'ŋ 'bhe 'lɛyan-. ³⁵ -Wa pe doo: «-A -vinbwa mlɛ yizie 'bhɛɛ- pɛbhaa 'kan bhla 'ɛ bhɔ.» 'Duŋ- 'mi pe 'ka ni doo -ka 'ka 'yɛkpa gba mu 'e ta laale doo, pɛbhaa mu 'ɛ 'tranna-, 'bhɛɛ- -o 'kan 'waati □bhwa gban! ³⁶ Pɛbhaa 'kan mi 'ɛ, -e -yaa pɛbhaa 'kanle- ma -sra 'sɔɔwo-, 'bhɛɛ- -yoo pɛbhaa mu 'ɛ 'lɛkpa- zii' 'eke- ta 'ke -yoo to bole -yrɛ ma -si 'la -dan' 'laa -o -a ma 'bhe -zayi'. 'Bhe klegbeyaa do 'ɛ 'yi, pɛbhe bɔ mi 'pegee pɛbhaa 'kan mi 'ɛ -o mɛɛ plɛ zrukpa' 'sɔɔwo- 'eke- zi. ³⁷ -Amasroyi, -o -goon 'la bɔ doo: «Mɛɛ do pɛbhe bɔ, 'bhɛɛ- mɛɛ -bhɛɛke' do pɛbhaa kan.» Wlan -le 'bhe -goon 'ɛ 'le. ³⁸ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'mi 'ka 'winbwa- pɛbhaa 'kanyɛ- nɔɔ- gba 'la 'ka 'laa -yɛnbhɛle 'bhe 'kpale ma 'bhe 'yi; mɛɛ -bhɛɛke' mu -le -yɛnbhla 'bhe gba 'ɛ 'kpale- ma, 'bhɛɛ- 'ka mu -o -trɔn 'sɔɔwo zii' -o woye 'ɛ ma.»

³⁹ Samari mu -bebe -o □kpaa Zesu 'yi 'bhe -wa 'ɛ ta, le 'ɛ -jan 'la □woa -o ni 'bhe -zayi' doo: «'Mi -za 'oo -za mu 'la 'kpen □kla 'elwale gban, -e 'mu 'yipia □'ŋ ni.» ⁴⁰ 'Woo-

Samari mu 'e 'bhòle- Zesu -din, 'ke -o -sromabole -a ni dɔɔ -e bo -o ba ye 'waati sa. -Ayile, 'kee-bole- -o ba -yrekpa'a' ple ta 'ezin-
 41 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke mɛɛ -bhɛɛke' -bebe 'e 'kpale Zesu 'yi 'ezin- -a 'gbu 'wojan- mu 'ɛ ma. 42 'Woo- mɛɛ mu 'ɛ pe le 'ɛ ni dɔɔ: «'Waa 'o 'kpale- -a -yi 'bhi 'wojan- drɔŋ 'ɛ 'bhɛ ma, 'dun- 'woo 'kpaa -a -yi, -amasrɔyi 'o mɔɔ 'gbu 'a wojan mu 'ɛ 'ma, 'wa 'yaangwa- 'bhi- 'yele- 'ke 'drunyan 'yi mu 'ɛ 'Bhee Mi kpataakpa 'ɛ 'le.»

Zesu yeta mi -gbɛɛ do gbe -nɛ 'ɛ 'bheela-

43 Zesu 'yanle -yrekpa'a' ple klelele 'bhɛ yrɛ 'ɛ 'nɔɔ, 'kee-gele- Galile 'trɛ ta. 44 -Amasrɔyi 'yee- 'gbu 'a 'pia- dɔɔ: «Waa -Waanbhaa' *-lela' janwo mi -ledɔ' a ma -a 'gbu a 'kleen 'yi.» 45 -E bhòle 'dun- Galile 'kleen 'ɛ 'yi, 'ke bhɛ 'nɔɔ mɛɛ mu 'ɛ -wa 'kunle 'elrele. -Amasrɔyi Zesu -za mu 'la 'kpen 'kla Paki 'feti 'ɛ ta Zeruzalemu 'mu 'bhɛ mu 'ya. -Amasrɔyi 'bhɛ mu 'gbu 'yaa- 'bhɛ 'feti 'ɛ ta 'ezin-.

46 Zesu 'nwa 'ezin- 'tɛ Kana -wa 'ɛ ta, Galile 'kleen 'ɛ 'yi; -e -yi 'niinaa- 'ke -drɔɔ 'le 'elwale 'bhɛɛ- wa 'ɛ ta. Yeta mi -gbɛɛ do -yaa ye, 'bhɛɛ- ga -yaa 'bhɛ gbe -nɛ 'ɛ ma Kapenɔmu. 47 'Bhɛɛ-, 'yee- yeta mi -gbɛɛ 'ɛ -ya male 'kaa Zesu -gwa Zude 'kleen 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -e 'nwa Galile 'kleen 'ɛ 'yi, 'kee- gele- 'tenle- Zesu ma. 'Bhɛɛ- 'kee- -sromabole Zesu ni dɔɔ 'bhɛ ge -a gbe 'ɛ 'bhee- Kapenɔmu. -Amasrɔyi -a gbe 'ɛ 'yaa- zan klele 'ke 'siele. 48 Zesu pe -a ni 'tɛ dɔɔ: «'Ka nu bole 'bhɛɛ- klele ma 'tanii ɛɛ? 'Ka 'laa sɔ 'ka 'kpale 'ŋ 'yi, 'ke 'naa 'sole- maza mu 'pegee 'kpeeleni maza mu klele 'ka 'yrɛ ma ɛɛ?»

49 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke 'yee- yeta mi 'ɛ -ya zikpale Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan,

'e 'zoole-, nu blaale- 'sani 'ŋ gbe -nɛ 'ɛ yaa nu galɛ.»

50 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «Ge 'e ba -lɛ ma, 'e 'nɛ -ya -yrɛ ma.» 'Bhɛ 'nɔɔ bhɛ, 'ke 'yee- mɛɛ -ya 'kpale Zesu 'wojan- 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- gele- -a ba -lɛ ma. 51 -E -yaa -a ba -lɛ ma zi 'ɛ 'lii bhla 'la ba, 'ke -yaa' 'fɛ 'ɛ 'la yewone mu 'ɛ 'nule -a -lepale, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «'E 'nɛ -ya -yrɛ ma!»

52 'Bhɛ 'nɔɔ bhɛ, 'ke -yoo -lɔkpale dɔɔ -a 'flɛ 'yi 'pɔɔnna- 'waati 'ɛ -dela ba. 'Bhɛɛ- -wa 'pia -a ni dɔɔ 'bhɛ -kla -yretɛbhɛ bhlo bii 'waati 'ɛ ba. 'Bhɛɛ- 'waati 'ɛ ba, -a 'flɛ 'yi 'la ga 'ɛ -gwa -a ma.

53 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'yee- -nɛ dɛ 'ɛ -ya 'yaangole dɔɔ Zesu 'a 'pia -a ni 'bhɛɛ- 'waati 'ɛ ba 'kaa: «'E 'nɛ -ya -yrɛ ma.» -Ayile 'yee- -nɛ dɛ 'ɛ 'pegee -yaa' 'fa 'la mu 'ɛ -o 'kpen -o -kpaa Zesu 'yi.

54 'Bhɛ -nɛ 'ɛ 'bheez- 'ɛ, 'bhɛ -le 'kla Zesu a 'sole- maza -tɔomasie -gloɔn ple mi klele 'le; -a 'san 'kee- go Zude 'kleen 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- nu Galile 'kleen 'ɛ 'yi.

'KPALEYA 'PEGEE 'KPALEKLEYA

5

Zesu -flugba do -bheela

1 'Bhɛ blaen 'waati sa 'kanle-, Zuufu mu a 'seri 'feti do -yaa, 'bhɛɛ- Zesu -ja Zeruzalemu 'bhɛ 'feti 'ɛ ta.

2 -Draa 'nɛ do -yaa 'yee- Zeruzalemu -wa 'ɛ 'kpee, 'bhɛɛ- -o -yaa 'bhɛ sii Zuufu wli 'ɛ 'yi Betizata. 'Bhɛ -draa 'nɛ 'ɛ yaa- 'fɛgwle- 'la 'mɔngole -yaa Zeruzalemu zi 'bhɛ 'wlayre- 'la -din -o -yaa 'bhɛ sii «Bhlaa mu wlayre». 'Bhɛɛ- 'kpaane 'soo dɔle -yaa 'yee- -draa 'ɛ -din. 3 Gade mu -bebe 'yilale -yaa 'bhɛ 'kpaane mu 'ɛ 'la: 'e pe -yrɛ 'wi mu oo, -flugba mu oo, 'bhɛ 'pegee mɛɛ gaan 'siele- 'mu 'kpen. [-O 'kpen

'yaa- yi 'e 'bhεε- bεenle 'ε magben 'zi. ⁴ -Amasroyi -Waanbhaa' a -mleke' do -yaa zinaa' 'yee- draa 'ε ba 'waati 'ke ba, 'bhεε- e -yaa bεen. 'Kee- -yaa -yi 'ε bεen 'waati 'la ba, 'bhεε- 'ke gade mi 'oo gade mi 'la 'yaa- bɔ 'a ba 'elwale gade mu -vin mu 'ε 'lεε, 'bhε gade mi 'ε 'yaa- bhee.] ⁵ 'Bhεε- 'duŋ-, gade mi do -yaa ye, 'bhε lεε mia do bhε vu ta 'srwaa- 'ke ga -o 'bhε ma. ⁶ 'Bhε 'yi, Zesu 'yee- gade mi 'ε yilale yele, 'bhεε- -ya 'yaangole 'bhii- -yaa' ga 'ε [mwa gban -a ma, 'ke -ya -lɔkpale dɔɔ: «'Yoo- -a zi 'bhii- 'e 'bhee εε?»

⁷ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'yee- gade mi 'ε -ya zikpale Zesu ni dɔɔ: «Mεεzan, mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'ŋ 'kɔɔ, 'ke 'bhε 'ŋ bɔ -yi 'ε ba 'ke -wa bεenle -saan 'waati 'la ba. 'Bhεε- 'ke 'ŋ 'yoo- ge 'zi bɔle -a ba 'waati 'la ba, mεε -bhεεke' do ge bɔle a ba 'mi 'lεε.»

⁸ 'Bhεε- Zesu pe -a ni 'tε dɔɔ: «'E 'wlɛn-, 'bhεε- 'e 'yila- -saa 'ε 'si, 'bhεε- 'taawo.»

⁹ 'Bhε yre do 'ε [nɔɔ bhe, 'ke 'yee- mεε 'ε 'bheele, 'ke -ya yila- -saa 'ε 'sile, 'bhεε- 'kee- 'taawole. 'Duŋ- 'bhε [kla Zuufu mu a *-yitrε' yi 'ε 'bhεε- ma.

¹⁰ 'Bhεε- 'ke Zuufu -kunlii mu 'ε -wa pele- 'yee- mεε 'ε ni dɔɔ: «-Yitrε' yi -le -zɔn 'dε! 'Bhεε- -kɔɔa' 'tɔŋ 'ε ta, 'bhε 'seŋ 'laa -o 'e ni 'kee 'taawo- 'e 'yila- -saa 'ε 'le 'e 'kɔɔ.»

¹¹ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke 'yee- mεε 'ε -ya lεkunle -o ni dɔɔ: «Mεε 'la zan 'ŋ 'bheela- 'bhela- 'a [pia 'ŋ ni dɔɔ: «'E 'yila- -saa 'ε 'si, 'bhεε- 'e 'taawo.»

¹² 'Bhε klele 'tε, 'ke -wa -lɔkpale 'kaadɔɔ: «Mεε 'ε -de 'gbu -le 'a [pia 'e ni dɔɔ: «'E 'yila- -saa 'ε 'si, 'bhεε- 'e 'taawo- εε?»

¹³ 'Duŋ- 'yee- mεε 'la 'bheela-, yaa -yaa -a -bhee mi 'ε dɔ. -Amasroyi Zesu 'truŋwoa [-za- maa' 'la 'yaa- 'bhε yre 'ε [nɔɔ 'mu 'ε 'pleŋ-.

¹⁴ 'Bhε blaana boola 'ε zi, 'ke Zesu 'lɛpale 'kele- -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε [la, 'bhεε- 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'E 'trɔnbado doo, 'e 'bheelawoa -zɔn bhe, 'yaa -za 'yɔɔ- klele 'ezin-, 'kooko- -za 'bhεεke do laa nu 'tɛnle- 'e ma 'ke 'bhε 'yɔɔ- -yiya' 'kelεε- ni.»

¹⁵ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke 'yee- mεε 'ε -e gele- -a pele Zuufu -kunlii mu 'ε ni dɔɔ mεε 'la zan 'a 'bheela- -o 'bhε sii Zesu. ¹⁶ 'Bhela- -yile, -a 'san 'bhε yi 'ε ma, Zuufu -kunlii mu 'ε -o Zesu 'yɛbatɛdɔle -saan, -amasroyi -e 'bhε mεε 'ε 'bheela- -waa' -yitrε' yi do -la ma. ¹⁷ 'Duŋ- Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Ŋ Dε -Waanbhaa' -o yewo 'zi 'tanjii 'kee- nu 'tɛnle- -zɔn ma, 'bhela- -yile 'mi -o yewo 'zi 'ezin-» ¹⁸ 'Bhε -jan 'ε -zayi', Zuufu -kunlii mu 'ε 'yaa- deyre baan' -glin 'zi, -amasroyi -e -yitrε' yi 'ε 'yisiela, 'bhεε- -e -Waanbhaa' 'sii zii' -a Dε kpataakpa 'le. 'Bhεε- 'ezin-, -ya 'gbu 'kpa zii' -Waanbhaa' ma, 'ke -ya kle 'bhii- -o 'pegee -Waanbhaa' gbilaanya 'ε sɔ 'eke- ni.

-Waanbhaa' Gbe 'ε gbilaanya

¹⁹ 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu -jan 'ε 'sile-, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwεε- ma dɔɔ: -Nε 'ε yaa sɔ -za 'kedo- 'kpɔ klele- -a 'gbu 'kɔɔ. 'Ke -ya Dε [ya -za 'la kleyre nɔɔ-, -e 'bhεε- kle. -A Dε -za 'oo -za 'la kle, -e 'bhεε- kle 'ezin-. ²⁰ -Amasroyi, -Nε 'ε -za sɔ -a Dε ni, 'bhela- -zayile, -a Dε -o -za 'oo -za 'la kle 'zi, 'bhε 'gbu 'bhε zɔn -a ni. 'Bhεε- 'duŋ-, -e nu -za 'bhεεke mu zɔnle -a ni 'ke 'mu gbilaan -yiya' 'ke mu 'lεε- ni, 'bhεε- 'mu nu 'ka 'kpeelenile 'ka ma. ²¹ -Amasroyi, -a Dε gbaa mu bwe gale ba gɔnε- 'la gbεen-, 'bhεε- -e bole -yre ma -si 'na gbε drεewo -o ni, 'bhε klegbeya do 'ε gbεen-, 'ke bole -yre -si 'nale- -swa -Nε 'ε ni mεε 'la zan ni, -e 'bhεε- na 'ezin-. ²² -Nε Dε 'ε yaa mεε 'kedo- 'kpɔ 'kitikan, 'duŋ- -e bhaapleŋ mu 'kpen 'kitikanle 'seŋ 'naa- -a Gbe 'ε

ni, ²³ 'kooko- mɔkpen' -Nɛ 'ɛ 'lɛdɔ-
-a ma 'bhii- -wa Dɛ 'ɛ -lɛdɔ' a ma
gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. 'Ke mɛɛ 'la zan
laa -Nɛ 'ɛ 'lɛdɔ- -a ma, 'bhɛ zan laa
-a Dɛ 'la 'bhɛ 'a winbwa- 'bhɛ 'lɛdɔ-
a ma 'ezin-.

²⁴ «'Mi pe 'ka ni 'ɲ 'sɔwɛɛ- 'gbu
'ɛ ma dɔɔ: 'ke mɛɛ 'la zan 'ɛ
'trɔnkpa- 'ɲ 'wojan- mu 'ɛ ɲla,
'bhɛɛ- 'ke -ya -kpa mɛɛ 'la zan 'ɲ
'winbwa- 'bhɛ 'yi, bole -yrɛ ma -si
'la -danj' laa -o 'bhɛ ma -o 'bhɛ zan
'kɔɔ. Waa nu 'bhɛ zan 'kitikanlɛ,
'duŋ- 'bhɛ zan -gwa ga a pɛ zi
'ɛ ta, -ɛ ɲwlaa -danj' laa -o bole
-yrɛ ma -si 'la ma 'bhɛ 'yi gban.
²⁵ 'Mi pe 'ka ni 'ɲ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ:
Gbaa mu nu *-Waanbhaa' Gbe 'ɛ
'weli- male 'waati 'la ba 'bhɛ 'waati
'ɛ 'bhɛ -o zan bhɔlɛ, 'bhɛɛ- 'duŋ-
'bhɛ bhla 'ɛ ɲbhwa gban -zɔn. 'Ke
mɛɛ 'la zan mu 'a -weli' 'ɛ ɲmaa,
'bhɛɛ- -ɛ -jan 'kɛla ɲwoa 'ke -o
ɲdwa 'bhɛ ɲla, 'mu nu bole -yrɛ
ma -si 'ɛ 'srɔɔwɔlɛ. ²⁶ -Amasrɔyi,
'bhɛ 'senj -o -nɛ Dɛ 'ɛ ni 'kee- bole
-yrɛ ma -si na mɛɛ mu ni gɔnɛ- 'la
gbɛɛn-, -ɛ 'bhɛɛ- yɛkɛ- 'senj 'naa- -a
Gbe 'ɛ ni 'ke 'bhɛ bole -yrɛ ma -si
na bhaaplɛɲ mu ni 'bhɛɛ- gbɛɛn-.
²⁷ 'Bhɛɛ- 'ezin-, 'ɲ Dɛ bhaaplɛɲ mu
'kitikan 'senj 'naa- 'mi ni, -amasrɔyi
'mi -le 'ke Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ 'le. ²⁸ 'Nj
'yoo- zan -jan 'la 'wɔlɛ- 'ka ni -gɛ
bhɛ 'bhɛ 'laa klelɛ 'ka ma 'kpeelɛni
maza 'le, -amasrɔyi 'waati do -o
zan bhɔlɛ, mɛɛ 'la zan mu 'kpen
-gaa gban, 'mu nu Bhaaplɛɲ Gbe
'ɛ 'weli- male. ²⁹ 'Ke 'bhɛ 'ɲkla,
'woo- gbaa mu 'ɛ -o nu 'pwele-
bu mu 'ɛ 'yi. 'Bhɛ 'yi 'tɛ, -o 'kɛ
mu 'la -za 'wlan ɲkla 'elwale -sɔ,
'mu nu -bwele gale ba, 'bhɛɛ- 'mu
nu bo gbɛ drɛɛwɔlɛ 'mu yrɛ ma
-Waanbhaa' ba. 'Dun- -o 'kɛ mu 'la
-za 'yɔɔ- mu ɲkla 'elwale -sɔ, 'mu
nu bwele gale ba, 'bhɛɛ- -o 'mu 'ki-
tikan.» ³⁰ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ:
'«'Naa sɔ -za 'kedo- 'kpɔ klele- 'ɲ
'gbu ma. -Waanbhaa' 'kɛla ɲwoa
'ɲ ni, 'ɲ mɛɛ mu 'kitikan 'bhɛɛ-
ta. 'An 'yaango- 'bhii- 'ɲ mɛɛ mu

'kitikan wlan ma, -amasrɔyi, 'naa
-o 'ɲ 'gbu zru maza kle yrɛ -glin
'zi, 'duŋ- mɛɛ 'la zan 'ɲ 'winbwa-
'ɲ 'bhɛɛ- zan zru maza kle 'zi.»

-O -jan mu 'la ɲwoa Zesu ba
zayi'

³¹ «'Ke 'ɲ 'gbu -o 'ɲ 'gbu 'sreya-
kle 'zi, 'ɲ 'gbu a pɛ 'sreya- 'ɛ
'bhɛ 'laa -o 'ke wlan 'le. ³² 'Dun-
mɛɛ -bhɛɛke' do -le 'mi 'sreya-
-kla, 'bhɛɛ- 'an 'yaango- dɔɔ -ɛ 'mi
'sreya- 'la ɲkla, 'bhɛ -o 'ke wlan
'le. ³³ 'Ka mɛɛ mu winbwa- Mɛɛ
Wiinjɛ' Mi Zaan ba, 'bhɛɛ- -ɛ 'mi
'sreya- 'la ɲkla, wlan -le 'bhɛ 'le.
³⁴ 'Mi maza laa -o bhaaplɛɲ do ma
'ke 'bhɛ zan 'mi 'sreya- kle; 'duŋ-
'ɲ 'bhɛ 'pɛ zii' 'bhɛ 'pɛ gbɛya 'ɛ
'yi bhɛ, 'kooko- 'ka sɔ gole- -za 'yi.
³⁵ Zaan -yaa 'bhii- lanbha do 'la
-wa ɲbhia, 'bhɛɛ- -yoo mɛɛ mu 'ɛ
takan' zii'. 'Bhɛɛ- 'ka -dwa -a -la 'ke
'ka 'ka zrukpalaa 'waati sa ba -yaa'
'tebhile 'ɛ ba. ³⁶ 'Dun- pɛ 'la 'bhɛ
-o 'mi 'sreya- kle 'zi, 'bhɛ gbilaan
-yiya' 'ke 'bhɛ 'kan Zaan 'mi 'sreya-
'la ɲkla 'bhɛ ta. -Amasrɔyi, 'ɲ Dɛ
-Waanbhaa' ye mu 'la gbekpa- 'mi
'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke 'mi -o 'mu 'wo zii'
bhɛ, 'bhɛ kleza mu 'ɛ 'mu -le 'a
zrɔn 'ka ni 'bhii- 'ɲ Dɛ -Waanbhaa'
-le 'mi 'winbwa-. ³⁷ 'Bhɛɛ- 'ɲ Dɛ
-Waanbhaa' 'la 'mi 'winbwa- 'bhɛ
'gbu -le 'mi 'srɛ 'le. 'Bhɛɛ- 'duŋ- 'ka
mu 'laa -a -weli' male -lido', 'bhɛ
'pegee 'ka 'laa 'a wleyi' 'yele- -lido'.
³⁸ 'Ka 'laa -yaa' -jan mu 'ɛ 'kpa 'ka
'kpee, -amasrɔyi 'ka 'laa 'ka kpa
-ɛ mɛɛ 'la zan winbwa- 'bhɛ zan
'ɛ 'yi. ³⁹ 'Ka -Waanbhaa' a 'Sewe
mu 'ɛ 'yi jan mu 'ɛ daan 'elrele
'gbu, -amasrɔyi 'ka 'kpee ma, 'ka
nu bole -yrɛ ma -si 'la -danj' laa
-o 'bhɛ ma 'bhɛ 'srɔɔwɔlɛ 'wola-
ma: 'bhɛɛ- 'duŋ-, 'woo- 'sewe mu
'ɛ 'yi jan mu do 'kpɔ 'ɛ 'wole- 'mi
'sreya- kle. ⁴⁰ 'Bhɛɛ- 'ka 'laa -a zi
'ka nu 'mi ba, 'kooko- 'bole -yrɛ ma
-si 'la -danj' laa -o 'bhɛ ma 'ka 'bhɛ
'srɔɔwo-.»

41 «'Naa -o 'η 'gbu 'tobhōleya -glin 'zi bhaaplenj mu 'koo. 42 'Bhē- 'dun-, 'mi 'gbu 'a 'yaandō- 'bhii- -Waanbhaa' a 'soniya 'ε yaa -o 'ka zru 'ε 'yi. 43 'Mi □nwa 'η Δε 'tō 'ε 'bhē- 'yi, 'bhē- 'ka laa -o dō 'zi -a -la 'ke 'ka 'mi kun 'elrele. 'Dun-, 'ke mēε -'bhēεke' dō □nwa 'bhē 'gbu 'tō 'yi, 'ka 'bhē zan 'ε kun 'elrele! 44 'Bhē- 'ka sō 'ka 'kpale 'η 'yi 'nale- -a ma εε? -Amasroyi 'ke 'ka 'eke- 'tobhō-, 'bhē -le sō 'ka ni, 'bhē- 'tobhōleya 'la da -Waanbhaa' dō -kplēn ba, 'ka mu laa 'bhē ziglin. 45 Yaa klele 'ka ni 'bhii- 'mi -le nu -lale' 'ka ta 'η Δε -Waanbhaa' -yε □la. 'Ka 'ka 'yrikpaa- *Moizi 'la ta, 'bhē -le nu -lale' 'ka ta. 46 'Ke 'ka 'ka 'kpa bi Moizi 'yi kpataakpa, 'ka 'yaa- nu 'ka 'kpale- 'mi 'yi 'ezin-, -amasroyi 'yee- Moizi 'gbu 'mi a -janwoa -yaa' 'sewe 'ε 'yi. 47 'Dun- 'ke 'ka 'laa 'ka 'kpale- -e -za mu 'la yōndia- 'mu 'yi, 'ka sō 'ka 'kpale 'mi 'wojan- mu 'ε 'yi 'nale- -a ma εε?»

6

Zesu pele □naa mēε 'waa 'soo (5.000) ni (Matie 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

1 'Bhē blaen, 'ke Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε -o 'kanle Galile -draa 'yε gbε do 'ε ta. -O -yaa 'bhē -draa 'ε sii 'ezin- Tiberi- adi -draa. 2 'Bhē ya 'ε 'yi, 'ke -zamaa' -gbenε do dōle- -a zi 'bhē yε 'ε □nōō 'ezin-, -amasroyi -o -yaa Zesu 'ye zii' 'sōle- maza mu kleyrε nōō- 'kee- gadε mu 'ε bhee. 3 Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε □saan gōōn do wiiη-, 'bhē- 'ke -o yaale' 'bhē □nōō ye. 4 'Dun- Zuufu mu a Paki 'feti 'ε □bhwa gban 'ε -din. 5 Zesu a ηgblo -lawlεnle, 'ke -a -yεkpaale -zamaa' 'srε do ma 'ke 'bhē mu -o zan -a ba -yε ta; -ayile 'kee- Filipu 'lrōkpale dō: «-Kōō' nu 'sōle- pele -lōpε' -srōōwole 'naa -a ma εε, 'bhē-

-kōō 'a na mēε mu 'lεε- ni εε?» 6 -E Filipu 'lrōkpaa- 'bhē gbēen- bhe, -amasroyi, -e -yaa zi 'bhii- -e 'bhē 'liijan- ma; 'kebhlaale, -e -yaa zan -za 'la klele, -a 'gbu 'yaa- 'bhē dō.

7 'Bhē klele 'tε, 'ke Filipu 'a zik- pale 'a ni dō: «'Ali- 'kee yetanε a mle 'srwaple- ta -sra 'ε 'kpen □wlaa pēbhle 'yi, 'bhē- 'kooko- -o 'kpen do do 'yee- pēbhle 'ε sanε- sanε- bhle, 'bhē 'laa nu -o mabhōle.»

8 'Bhē □nōō bhe, 'ke -yaa' -klanlanε 'la -o -yaa 'bhē sii An- dre, 'bhē 'ke 'bhē 'yaa- Simō Pieri 'nwagwlen- 'le bhe, 'bhē pe -a ni dō: 9 «'bluu 'yri 'soo 'pegee kaa ple -o -nε -zwanne do 'kōō -gε. 'Bhē- 'bhē mu sō -mela -yanwole -zamaa' 'srε 'lεε- ma εε?» 10 Zesu pe -o ni tε dō: «-Kaa pe mēε mu 'ε ni 'kaa -o yala-». -Bōn -dō -bebe 'yaa- 'bhē yε 'ε □nōō. 'Bhē- -o -yalaa' 'tε; 'bhē- -o ba 'gwlaan- mu 'ε 'yaa- bhō 'gwlaan- 'waa 'soo -din (5.000). 11 'Bhē 'yi 'tε, 'ke Zesu 'bluu 'soo 'ε 'sile-, 'kee- -Waanbhaa' 'pubole -o ma, 'bhē- 'ke -ya pele- dō -woo -yicien' mēε mu 'la 'yaale- -yaa 'trε ma 'mu ma. 'Bhē- -e kaa mu 'ε 'sile-, 'ke -yoo nale- -o ni 'bhē klegbeya do 'ε 'yi 'ezin-. -O maza -yaa pele yeke- 'la ma, -o 'kpen 'bhē- 'srōōwoa- 12 -O kpēdōle -yaan 'waati 'la ba, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanε mu 'ε ni dō: «-Ka 'bluu kpu mu 'la □bwa 'mu 'wloo-, 'kooko- waa siε.» 13 'Bhē klele 'tε, mēε mu 'ε 'yanle- pēbhlelele, 'bluu kpu mu 'la □bwa 'woo- 'bluu 'yri 'soo 'ε blaen'; -o 'mu 'wloola-, 'bhē- 'mu □kla ciε -nε 'yan vu ta ple. 14 'Bhē ya 'ε 'yi, mēε mu 'ε -wa yele 'bhii- Zesu 'bhē 'sōle- maza 'ε □kla, 'ke -wa pele- dō: «Mēε 'lεε- 'yele- 'ke -Waanbhaa' *-lεla' janwo mi 'la 'yaa- nu nule 'drunyan 'yi 'bhē 'le kpataakpa.» 15 Zesu 'a 'yaangole 'bhii- -o -yaa nu -a 'kunle- kpanjma, 'bhē- -wa kle 'ke -bhlēngbe do 'le, 'kee- gole- -o plēn- swēn, 'bhē- 'ke

-a do -kplɛn ge gbɛ drɛɛwole vlɛ
gɔɔn 'ɛ 'wiinj-.

*Zesu 'taawo zii' -draa 'ɛ ta
(Matie 14.22-27; Maki 6.45-52)*

16 'Bhɛ yroma do 'ɛ zi, 'ke yaa
-klanlanɛ mu 'ɛ -o gele- draa 'ɛ 'lɛ
ma. 17 'Bhɛɛ- 'ke -o 'sanle -yitakon
do 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -o -draa 'ɛ takanle
'sanle 'ke -o ge Kapɛnɔmu -wa 'ɛ
ba yrɛ ta. -Fitrii' [kpa] gban,
'ke Zesu 'laa 'tɛn -o ma. 18 'Dun-
draa 'yi 'ɛ 'pɔɔ mu 'ɛ 'yaa- bɛɛn
'zi, -amasrɔyi -ploo -gbɛnɛ do -yaa
'kan zii'. 19 -Woo plɛngole -draa 'ɛ
'lɛ ma kilo 'srwado- yɛkɛ- 'yi 'waati
'la ba, 'ke -o -yrɛkpale Zesu ma 'ke
'bhɛ -o 'taawo zii' -yi 'ɛ ta, 'bhɛɛ-
'bhɛ 'yaa- 'bhɛ mabɛɛn- 'zi -yitakon
'ɛ -din; -ayile 'ke -gblaan 'klale -o
-yi. 20 'Dun- Zesu pe -o ni dɔɔ:
«'Mi -le 'kɛle-, 'ka 'laa -gblaanlɛ!»
21 'Bhɛ klele 'tɛ, -o -yaa -a zi 'bhii-
Zesu 'san -o zi -waa' -yitakon 'ɛ 'yi.
'Dun- 'bhɛ yrɛ do 'ɛ [nɔɔ] bhɛ, 'ke
-yitakon 'ɛ 'bhɔle- -o -yaa ge 'zi yrɛ
'la [nɔɔ] 'bhɛ [nɔɔ].

-Zamaa' 'ɛ -woo Zesu ziglin- 'zi

22 'Bhɛ yi 'ɛ ta tooklin- yi 'lɛ,
-zamaa' 'ledo- 'la [ɔba] -draa 'yrɛ
gbɛ do 'ɛ ta, -wa 'yaangwa- dɔɔ
-yitakon do 'kpo -le -yaa ye, 'bhɛɛ-
Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ
waa gele 'ɛke- zi 'bhɛ -yitakon 'ɛ
'yi; 'dun- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ do
-kplɛn -le -saan 'bhɛ 'yi 'bhɛɛ- -o
-ja. 23 'Bhɛɛ- 'woo- mɛɛ mu 'ɛ
-wa yele 'bhii- -yitakon 'bhɛɛke mu
-daa Tiberiadi -wa 'ɛ ta, Mɛɛzan
-Waanbhaa' 'pubwa- 'bluu mu 'ɛ
ma, 'bhɛɛ- -woo [ɔbhl]a yrɛ 'la [nɔɔ],
'bhɛ -yitakon mu 'ɛ [nwa] 'bhɛ
'yrɛ 'ɛ -din. 24 'Bhɛɛ- -zamaa'
'yrɛ 'laa 'kpalawole Zesu 'pegee
-yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ma, 'ke -o
bɔle- 'bhɛ -yitakon mu 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ-
'ke -o gele- Zesu ziglinyrɛ nɔɔ-
Kapɛnɔmu.

*Zesu -le 'ke pɛbhle 'la -si na mɛɛ
ni 'bhɛ 'le*

25 -O tɛnlɛ- -a ma -draa 'ɛ 'yrɛ gbɛ
do 'ɛ ta, 'ke -wa -lrɔkpale dɔɔ: «'O
Daan mi, 'ɛ [nwa] 'waati 'ɛ -dela
ba -ge ɛɛ?» 26 Zesu 'a 'lɛkwɛn- -o
ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ɛ 'sɔwɛɛ-
ma dɔɔ 'ka 'laa -o 'ɛ ziglin- 'zi 'ka
'sole- maza mu 'la [ɔya] 'mu -zayi',
'dun- 'ka -o 'ɛ ziglin- 'zi win 'la ma
'bhɛ -le dɔɔ 'ka 'bluu [ɔbhl]a, 'bhɛɛ-
'ka kpɛdwa-. 27 'Ka 'laa yewole
pele 'la 'bhɛ -o 'ke 'siɛpɛ- 'lɛ 'bhɛ
'kaama-, 'dun- -ka yewo pele 'la 'ke
'bhɛ mɔ, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ bole -yrɛ
ma -si na mɛɛ ni 'bhɛɛ 'kaama-
'Bhɛ pele -gloɔn 'ɛ Bhaaplɛn Gbɛ 'ɛ
nu 'bhɛɛ- 'nale- 'ka ni. -Amasrɔyi
-a Dɛ -Waanbhaa' 'bhɛ a -gloɔya'
yɔɔn -kpalaa' 'yela- ta.» 28 'Bhɛ
'yi bhɛ 'tɛ, 'ke -o Zesu 'lrɔkpale
dɔɔ: «'O -mɛ pɛ za -la klɛ, 'bhɛɛ-
'o -Waanbhaa' zru ma ye mu 'ɛ
wo ɛɛ?» 29 Zesu 'bhɛ 'lɛkwɛn- -o
ni dɔɔ: «-Waanbhaa' a zru ma
yewole 'ɛ 'bhɛ -le 'ke 'ka 'ka 'kpa
-e mɛɛ 'la zan winbwa- 'bhɛ zan
'ɛ 'yi.» 30 -O Zesu 'lrɔkpa- 'ezin-
dɔɔ: «'E sɔ 'sole- maza 'gbu 'ɛ -de
'gbu -la klele-, 'bhɛɛ- 'ke 'o 'bhɛ
[ɔya], 'woo kpa 'ɛ 'yi ɛɛ? 'E sɔ -mɛ
za 'gbu -la klele- ɛɛ? 31 'O -gbɔɔ mu
pɛbhle 'la -wa sii mani 'bhɛ[ɔbhl]a
-kpe 'ɛ ta 'bhii- -Waanbhaa' a 'Sewɛ
'ɛ -ya -pia gɔnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ:
'-Yoo -gbaa 'bluu 'la -daa laflɛ' 'yi
'bhɛɛ- ba 'kaa -wa bhle.»

32 Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Mi pe
'ka ni 'ɛ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ 'bluu 'la
-daa laflɛ' 'yi *Moizi 'laa 'bhɛ 'nale-
'ka ni. 'Dun- 'ɛ Dɛ -le 'bluu -zeze
'gbu 'la da laflɛ' 'yi 'bhɛɛ- na 'ka
ni. 33 -Amasrɔyi -Waanbhaa' 'bluu
'la na bhaaplɛn mu ni, 'bhɛ -le 'ke
mɛɛ 'la zan da laflɛ' 'yi, 'bhɛɛ- -e -si
na 'drunyan 'yi mu 'ɛ ni 'bhɛ zan
'ɛ 'le.»

34 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -wa pele-
Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'o gba
yikpɛn- ta 'bhɛ 'bluu 'ɛ ba.»

35 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele
-o ni dɔɔ: «'Mi -le 'ke 'bluu 'la
-si na mɛɛ ni 'bhɛ 'le. 'Ke mɛɛ
'la zan -nwa 'mi ba, gbon laa nu

'bhe zan 'e dele -titi. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan 'e [kpaɑ 'mi 'yi, -yi 'mi -lɾɔ 'laa nu 'bhe zan 'e dele -titi. ³⁶ 'Mi 'a [pia 'ka ni dɔɔ 'ka 'ŋ [ya, 'bhɛɛ- 'duŋ- 'ka 'laa 'ka kpa 'ŋ 'yi. ³⁷ 'Ke 'ŋ Dɛ mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -naa 'ŋ ni, 'bhe zan nu nule 'mi ba. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan -nwa 'ŋ ba, 'naa nu 'ŋ -baŋgole 'bhe zan 'e 'yi. ³⁸ -Amasɾɔyi 'naa dale lafle' 'yi 'ŋ 'gbu zru maza kle zayi', 'duŋ- 'ŋ -daa lafle' 'yi 'ŋ 'winbɔ- mi -la zru maza kle zayi'. ³⁹ 'Duŋ- mɛɛ 'la zan 'ŋ 'winbwa-, 'bhe zru maza 'e 'bhe -le -gɛ: -Ya zi 'bhii- -e mɛɛ mu 'la 'kpen 'naa- 'ŋ 'ni, 'naa -o do 'kpɔ 'nile-, 'bhɛɛ- 'duŋ- 'ke -o 'kpen bwe gale ba 'drunyan 'yan yi 'le. ⁴⁰ 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' zru maza 'e 'yele- gɛ: -Ya zi 'bhii- 'ke mɛɛ mu 'la 'kpen -a Gbe 'e [ya, 'bhɛɛ- -woo -kpaɑ -a -yi, 'bhe zan mu 'e -o bole -yre ma -si 'e 'srɔɔwo-; 'bhɛɛ- 'mi 'gbu nu -o bwele gale ba 'drunyan 'yan yi 'le.»

⁴¹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zuufu -kunlii mu 'e -o Zesu 'topele 'sanle -o -lela', -amasɾɔyi -ya -pia dɔɔ: «'Mi -le 'ke 'bluu 'la -daa lafle' 'yi 'bhe 'le.» ⁴² -O -yaa 'pe 'zi dɔɔ: «-ɛɛ! Zozefu gbe Zesu 'e yaa 'kele- ɛɛ? 'Wa dɛ 'pegee -a nɛɛ dɔ, -e [kla 'nale- 'bhɛɛ- -ya pe 'zi dɔɔ -e -daa lafle' 'yi ɛɛ?» ⁴³ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'lekunle -o ni dɔɔ: «-Ka 'laa 'ŋ 'topele 'ka 'lela 'eke- plen- . ⁴⁴ Mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ nule- 'mi ba, 'ke 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' 'la 'bhe 'ŋ 'winbwa- 'bhe 'laa 'nule- 'bhe zan 'e 'le 'mi ba, 'bhɛɛ- 'mi 'a bwe gale ba 'drunyan 'yan yi 'le. ⁴⁵ -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e 'ke mu -jan 'lɛɛ- 'bhe [woɑ dɔɔ: «-Waanbhaa' nu -o 'kpen daanle.» 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'e 'trɔnkpaɑ- 'ŋ Dɛ wojan 'e [la, 'bhɛɛ- 'kee- -dwa -a -la, 'bhe zan 'e nu 'mi ba. ⁴⁶ Yaa klele 'bhii- mɛɛ 'ke 'ŋ Dɛ -Waanbhaa' [ya, 'ke yaa 'e go mɛɛ 'la zan do -kplen -daa -Waanbhaa' ba 'bhe zan -le 'a [ya.»

⁴⁷ «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: 'ke mɛɛ 'la zan 'e [kpaɑ 'mi 'yi, 'bhe zan bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwo- . ⁴⁸ 'Mi 'gbu -le 'ke pɛbhle 'la -si na mɛɛ ni 'bhe 'le. ⁴⁹ 'Elwaleta -sɔ, 'ka -gbɔɔ mu 'e -o -yaa pɛbhle 'la sii mani 'bhe bhle -kpe 'e ta, 'bhɛɛ- 'duŋ- -o -gaa. ⁵⁰ 'Duŋ- pɛbhle 'la -daa lafle' 'yi 'ke mɛɛ 'la zan 'bhe [bhla, 'bhe zan laa nu gale. ⁵¹ 'Mi 'gbu -le 'ke pɛbhle 'yre male 'la -daa lafle' 'yi 'bhe 'le. 'Ke mɛɛ 'la zan 'bhe pɛ 'e [bhla, 'bhe zan nu bole 'bhe 'yre ma yikpenseɛ ta 'ke -dan' 'laa kle 'bhe ma. 'Bhɛɛ- 'ŋ nu pɛbhle 'la 'nale 'bhe zan ni, 'bhe -le 'ke 'ŋ 'fle 'e 'le. 'Mi -o 'ŋ 'fle 'e 'na zii', 'kooko- 'drunyan 'yi mu 'e bole -yre ma -si 'srɔɔwo- 'bhe ma.»

⁵² 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zuufu mu 'e -o -zaabole 'sanle 'egloole 'eke- plen-, 'ke -wa pe dɔɔ: «'Bhe sɔ klele- 'nale- 'bhɛɛ- mɛɛ 'lɛɛ- sɔ -a 'fle 'e 'nale 'o ni 'kaa 'wa 'bhle ɛɛ?»

⁵³ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: 'ke 'ka 'laa Bhaaplenɗ Gbe 'e 'fle 'e 'bhlele-, 'bhɛɛ- 'ke 'ka 'laa -a yien 'mile-, 'ka 'laa nu bole -yre ma -si 'srɔɔwole 'ka 'gbu 'yi. ⁵⁴ 'Ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'fle 'e [bhla, 'bhɛɛ- 'ke -yoo 'ŋ yien 'e 'mia-, bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe -o 'bhe zan 'kɔɔ; 'bhɛɛ- 'mi nu 'bhe zan 'e bwele gale ba 'drunyan 'yan yi 'le. ⁵⁵ -Amasɾɔyi, 'ŋ 'fle -yoo 'ke pɛbhle -zeze 'gbu 'le, 'bhɛɛ- 'ŋ yien 'e 'bhe -o 'ke mipe -zeze 'gbu 'le 'ezin- . ⁵⁶ 'Ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'fle 'e [bhla, 'bhɛɛ- 'ke -yoo 'ŋ yien 'e 'mia-, 'bhe zan bo 'mi 'yi, 'bhɛɛ- 'mi bo 'bhe zan 'e -yi 'ezin- . ⁵⁷ 'ŋ Dɛ 'la -yoo 'ŋ 'winbwa- -ya -yre ma, 'bhɛɛ- 'ŋ 'yoo- 'ŋ 'yre ma 'yela- 'srɔyi. 'Duŋ- 'ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'fle 'e [bhla, 'bhe zan nu bole 'bhe 'yre ma 'mi 'srɔyi. ⁵⁸ Pɛbhle 'la -daa lafle 'yi 'yele- gɛ. Yaa -o 'bhii- ka -gbɔɔ mu 'kɛla [bhla, 'bhɛɛ- waa bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe

'srɔɔwole, 'bhɛɛ- o -gaa. 'Ke mɛɛ 'la zan 'yee-pebhle 'la-daa lafle' 'yi 'bhe □bhla, 'bhe zan nu bole 'bhe 'yɛ ma yikpensee ta.» ⁵⁹ Zesu 'bhe -jan mu 'la bhe 'mu □woa 'ke -yoo Kapenomu Zuufu mu 'ɛ daanfɛ' 'ɛ □la.

Zesu a-jan mu 'ɛ -o bole -yɛ ma -si na mɛɛ ni

⁶⁰ Zesu 'yanle- 'bhe -jan 'ɛ 'wolele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -bebe 'a 'pele dɔɔ: «-Jan 'lɛɛ- 'bhe -o 'egloole 'dɛ, -dele sɔ dɔle- 'bhe □la ɛɛ?»

⁶¹ 'Bhe 'yi, 'ke Zesu 'a 'yaangole 'bhii- -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ 'yaa- -a ma janwo 'zi -o -lɛla'. 'Bhɛla- -yile, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'Bhe -jan 'ɛ □sia 'ka 'yi ɛɛ? ⁶² 'Bheɛ- 'ka nu -a pele 'nale- -a ma, 'ke 'ka *Bhaaplɛɲ Gbe 'ɛ 'sanle □ya 'waati 'la ba, 'ke -yoo ge 'zi -e -yaa yɛ □lwa 'la □nɔɔ 'elwale 'bhe □nɔɔ ɛɛ? ⁶³ -Waanbhaa' Lii 'Wɛɲ 'ɛ 'bhe -le bole -yɛ ma -si 'na mɛɛ ni, 'bheɛ- bhaaplɛɲ laa sɔ -si 'nale bhaaplɛɲ ni. 'Ŋ -jan mu 'la □woa 'ka ni bhe, 'ka *-Waanbhaa' Lii 'Wɛɲ 'pegee bole -yɛ ma -si 'srɔɔwo- 'mu -la ma. ⁶⁴ 'Dun- 'ka 'ke mu laa -o 'mu 'kpa zii' 'mu 'yi.» -Amasroyi 'kee-san -yaa' ye 'ɛ zisan' bhla zi 'ɛ ma, mɛɛ 'la zan mu laa -yaa nu 'mu 'kpale- -a -yi -e -yaa 'bhe zan mu 'ɛ dɔ; 'bheɛ- mɛɛ 'la zan -yaa nu -dawli' 'kpale- -a gbe ta, 'bheɛ- -ya -lena' mɛɛ mu ni; -e -yaa 'bhe zan 'ɛ dɔ 'ezin-. ⁶⁵ Zesu pe 'bhe trala 'ezin- dɔɔ: «'Bhɛla- -zayile 'mi 'a □pia 'ka ni dɔɔ mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ nule- 'mi ba, 'ke 'ŋ Dɛ laa 'bhe 'sɛɲ 'nale- 'bhe zan 'ɛ ni.»

⁶⁶ -A 'san 'bhe yi 'ɛ ma, Zesu -a -klanlanɛ mu 'ɛ -bebe -o plɛngwa- -a ma, 'bheɛ- waa -yaa ge a zi -li. ⁶⁷ 'Bhɛla- -zayile, 'ke Zesu -yaa' -klanlanɛ vu ta plɛ 'ɛ -o -lrɔkpale dɔɔ: «'Ka mu 'lɛɛ, 'ka mu laa -a zi 'bhii- 'ka go 'ŋ zi 'ezin- ɛɛ?» ⁶⁸ 'Bhe klɛle 'tɛ, 'ke Simɔ Pieri 'a 'lekunle

'a ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'o nu gele -de 'gbu ba ɛɛ? -jan mu 'la bole -yɛ ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe na bhaaplɛɲ ni 'mu -o 'bhi 'la 'kɔɔ. ⁶⁹ 'Bheɛ- 'woo □kpa 'mu 'yi, 'bheɛ- 'wa 'yaango- dɔɔ 'bhii- 'bhi -le 'ke -Waanbhaa' Mɛɛ 'Wɛɲ 'la □kpa bhaaplɛɲ mu ni 'bhe 'le.» ⁷⁰ 'Bhe klɛle 'tɛ, 'ke Zesu 'a zikpale 'a ni dɔɔ: «'Mi -le 'laa 'ka mɛɛ vu ta plɛ 'ɛ makunle ɛɛ? 'Bheɛ- 'dun-, 'ka do -o 'ke -Setran' 'le!» ⁷¹ -E -yaa 'bhe -jan 'ɛ 'wo zii' Zuda -la ma, Simɔ Isikarioti gbe, -amasroyi 'ali- -e -yaa Zesu a -klanlanɛ vu ta plɛ do -la 'le bhe, 'yele- -yaa nu -dawli' 'kpale- Zesu gbe ta, 'bheɛ- -ya -lena' mɛɛ mu ni.

7

Zesu nɛɛnɛ- mu 'ɛ waa -o kpa -a -yi

¹ 'Bhe blaɛn, 'ke Zesu 'kaanle Galile 'kleɛn 'ɛ 'yi yɛkpen- =nɔɔ. Yaa -yaa -a zi 'bhii- -e ge Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi, -amasroyi Zuufu -kunlii mu 'ɛ 'yaa- dɛyɛ -glin 'zi. ² 'Bhe 'waati 'ɛ ba, Zuufu mu a 'feti 'la -o -yaa 'bhe sii Tabɛɛnaki ('bhe 'yi -le dɔɔ 'kpa □la 'yaaza- 'feti) 'bhe □bhwa gban bi 'e -din, ³ 'Bheɛ- Zesu nɛɛnɛ- mu 'ɛ -o pe -a ni dɔɔ: «Go -ge, 'bheɛ- ge Zude 'trɛ ta, 'kooko- 'yaa- -klanlanɛ mu 'la -woo 'bhe yɛ 'ɛ □nɔɔ ye, 'mu 'e kleza mu 'ɛ ye 'ezin-. ⁴ 'Ke mɛɛ 'la zan -a zi 'bhii- mɛɛ mu 'a dɔ, 'bhe zan laa -za mu kle gaanyi'. 'E 'sole- maza mu 'la kle 'zi bhe, 'ɛ 'gbu zɔn mɛɛ mu ni, 'kooko- mɔkpen' 'e ye.» ⁵ Zesu nɛɛnɛ- mu 'ɛ 'yaa- 'bhe -jan -gloɔn 'ɛ 'wo zii' -a ni, amasroyi 'mu 'laa -yaa 'e kpa a -yi. ⁶ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Zesu 'a -lekunle -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' 'waati 'la -dwa 'mi ni, 'bhe 'laa bhɔle -li; 'bheɛ- 'dun- 'waati 'ɛ 'kpen -o 'elrele 'ka mu ma. ⁷ 'Drunyan ta mɛɛ mu 'ɛ waa sɔ 'ka mu mafinyanwole, 'dun- -o 'mi mafinyanwo, -amasroyi 'mi -o -a pe 'zi dɔɔ -o kleza mu 'ɛ -woo

'eyoolle. ⁸ 'Ka mu, -ka ge 'yee- 'feti 'la bhe -a ta. 'Mi 'laa nu gele -a ta, -amasroyi 'an pe 'waati 'e yaa bhole -li.» ⁹ -E yanle 'bhe -jan mu 'e 'wolele -o ni, 'kee- bole- Galile 'kleen 'e 'yi.

Zesu -ja Tabeenaki 'feti 'e ta Zeruzalemu

¹⁰ Zesu neene- mu 'e gele blaen Zeruzalemu Tabeenaki 'feti 'e ta, 'ke 'yee- Zesu 'gbu gele 'yee- 'feti 'e ta 'ezin-. 'Dun- yaa 'gbu mazronle mee 'kedo- 'kpo ni, 'bhæe- -a gaanle □bwa. ¹¹ Zuufu -kunlii mu 'e 'yaa- -a ziglin- 'zi 'bhe 'feti 'e ta, 'bhæe- 'ke -wa pe doo: «-Yoo 'naa- ma ee?» ¹² -Zamaa 'e 'plen- mee mu 'e 'yaa- zaabo 'zi -a ba zayi'. Mee 'ke mu -yaa pe 'zi doo: «Mee wlan -le 'kele-.» 'Bhæe- -a 'ke mu -yaa pe 'zi doo: «Wlan laa 'ke 'bhe 'le, -e mee mu 'e 'ni zii'.» ¹³ 'Dun- mee 'kedo- 'kpo 'laa -yaa -janwo' zii' -a ma 'egloole, -amasroyi -o 'kpen 'yaa- gbalaan 'zi Zuufu -kunlii mu 'e 'lee.

¹⁴ 'Feti 'e □bhwa -a dreyi' bhla 'la ba, 'ke Zesu gele- wlale -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la, 'bhæe- 'kee- mee mu daanle 'sanle. ¹⁵ 'Bhe ya 'e 'yi, Zuufu -kunlii mu 'e 'kpeelenia -o ma, 'bhæe- -woo 'eke -Irokpale -saan doo: «-E □kla 'nale- 'bhæe- 'yee- 'gwlaan- 'lee- -e -Waanbhaa' a 'Sewe 'e do 'bhe gbæen- -gee' ee, -amasroyi yaa 'sewe daanle -laklu 'yi?»

¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'zikpale -o ni doo: «'An pe mee daangbeya 'e 'bhe 'laa da 'mi ba, 'dun- 'bhe da -Waanbhaa' 'la 'mi 'winbwa- 'bhæe- ba. ¹⁷ 'Ke mee 'la zan -a zi 'bhii- 'bhe -Waanbhaa' zru maza kle, 'ke 'an pe mee daangbeya 'e da -Waanbhaa' ba oo, 'kee- da 'η 'gbu a -glooya' -la ba oo, 'bhe zan nu 'bhe dole. ¹⁸ 'Ke mee 'la zan -o -janwo' zii' -a 'gbu a -glooya' ma, -ya 'gbu 'tobhoyre -la glin. 'Dun- 'ke mee 'la zan -o mee 'la zan 'a 'winbwa- 'bhe 'tobhoyre -glin 'zi, 'bhe zan wlan pe, 'bhæe-

bhla maza do 'kpo 'laa -o -a -yi. ¹⁹ *Moizi -le 'laa 'Tonj 'e 'nale- 'ka ni ee? 'Bhæe-, 'dun- 'ka 'kedo- 'kpo 'laa 'yee- 'Tonj 'e 'klosikun. -Mele -kla 'bhæe- 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'mi de ee?» ²⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke -zamaa' 'e -ya -lekunle doo: «Lii -yoo' -o 'e zi! -Dele 'e deyre -glin 'zi ee?»

²¹ Zesu pe -o ni doo: «'Mi 'sole- maza do 'kpo 'la -kla, 'bhæe- 'bhe -le 'ka 'kpen 'kpeelenia 'ka ma! ²² Moizi 'kaa -ne 'gwlaan- mu wlaza 'kleen 'yi 'tonj 'e -dwa 'ka ni bhe, 'bhæe- 'dun- 'bhe 'kleen 'yi 'wlaza- 'tonj 'e 'bhe 'laa 'sanle- 'yee- Moizi ma, 'bhe zisaan- -koo' -gboo mu -la ma. 'Ali- -yitre' yi ma, 'ka do -a -la 'ke 'kaa -ne 'gwlaan- mu wla 'kleen 'yi. ²³ 'Ke 'ka so -ne 'gwlaan- do wlale- 'kleen 'yi -yitre' yi 'e ma, 'ke 'bhe 'laa Moizi a 'Tonj 'e 'yisie-, -mele -kla 'bhæe- 'ka -o 'ka zruplii- 'zi 'mi ma, -amasroyi 'mi mee do -bheela -yitre' yi 'e ma ee? ²⁴ 'Ka 'laa mee mu 'kitikanle -o dogbeya ma, -ka mee mu 'kitikan -ledoolaya -la ma.»

Zesu -le 'ke Mee -Bhee Mi -Kposoo 'e 'le ee?

²⁵ Zeruzalemu -wa 'e ta mu 'e 'ke mu -yaa pe 'zi doo: «Waa -yaa 'yee- mee 'lee- 'yela- deyre glin 'zi ee? ²⁶ -Ka 'ka 'yrekpa doo, -yoo -janwo' zii' mokpen' 'yre ma kpataakpa, 'bhæe- mee 'kedo- 'kpo 'laa so -jan 'kanle -a -le ma! Taa- 'o -kunlii mu 'e -wa □ya wlan ma 'bhii- 'yele- 'ke Mee -Bhee Mi -Kposoo Krisi 'e 'le ee? ²⁷ Mee 'lee-, 'o moo 'a dayre do; 'bhæe- 'dun-, 'ke Mee -Bhee Mi -Kposoo Krisi 'e □nwa, mee 'kedo- 'kpo 'laa nu 'bhe dayre 'e dole.»

²⁸ 'Bhe □noo bhe 'te, Zesu 'yaa- mee mu 'e daan 'zi bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la, 'ke -ya pele- 'egloole doo: «'Ka 'mi do ee? 'Bhæe- 'ka 'mi dayre 'e do ee? 'Dun- 'naa 'nule- 'η 'gbu ma, 'bhæe- mee 'la zan 'η 'winbwa- 'bhe zan -o 'ke wlan pe mi 'le. 'Ka

'laa 'bhe do. ²⁹ 'Mi 'duŋ- 'a do, -amasroyi 'ŋ da 'zi 'a -din, 'bheε- 'yele- 'mi 'winbwa-»

³⁰ Zesu 'bhe 'pele- bhe, -o -yaa -a zi 'bhii- -wa 'kun. 'Duŋ- mεε 'kedo- 'kpo 'laa 'a 'kunle-, -amasroyi -yaa pe 'waati 'ε 'bhe 'laa bhole -li bi.

³¹ 'Duŋ- -zamaa' 'ε 'plen- mεε -bebe 'ε -kpaā -a -yi, 'bheε- -o -yaa pe 'zi doo: «'Ke Mεε -Bhee Mi -Kpɔsoo Kriŋi 'ε 'nwa, -e nu 'sole- maza -bebe klele 'ke 'bhe kan mεε 'leε- ta εε?»

Zuufu -kunlii mu 'ε -o -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε gooba mu 'ε 'ke mu winbwa- Zesu 'kunyre- noo-

³² -Zamaa' 'ε 'yaa- -jan 'la 'wo zii' -o -lela' Zesu ba zayi', Farizi mu 'ε 'bhe 'maā. -Ayile 'ke 'sraka 'lena -kunlii' mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε -o -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε gooba mu 'ε 'ke mu winbole Zesu 'kunyre- noo-. ³³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele doo: «'N' 'yoo- 'ka -din -so 'waati sa, 'bheε- 'ŋ nu gele mεε 'la zan 'ŋ 'winbwa- 'bhe ba. ³⁴ 'Ka nu 'ŋ ziglinle, 'bheε- 'duŋ- 'ka 'laa nu 'ŋ 'yele-; -amasroyi 'ŋ nu klele yre 'la 'nnoo 'ka 'laa so gele- 'bhe 'nnoo.»

³⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Zuufu -kunlii mu 'ε -wa pele- 'eke- ni doo: «-E nu gele yre 'ε -dela noo- 'bheε- 'waa so -a ye- εε? -E nu gele Zuufu mu 'la 'kaan- 'eke- ma, 'bheε- -o -ja Greki mu 'ε 'plen- 'mu -la ba, 'bheε- -e Greki mu 'ε daan εε? ³⁶ -E -jan 'la 'wo zii' doo: «'Ka nu 'ŋ ziglinle, 'bheε- 'ka 'laa nu 'ŋ 'yele-; -amasroyi 'ŋ nu klele yre -ne 'la 'nnoo 'ka 'laa nu 'sole- gele- 'bhe 'nnoo.» 'Bhe 'yi -o 'nale- εε?»

Zesu -o Lii 'Wen 'ε 'naza- pe 'zi

³⁷ 'Feti 'ε 'yan yi 'ε 'bhe -le -yaa yi -gbεne 'gbu 'ε 'le. 'Bhe -yi 'ε 'le, Zesu dulale 'la 'yaa- -zamaa' do -leε 'ke -ya pele- 'egloole doo: «'Ke -yi 'mi -lro -o mεε 'la zan de 'zi, 'bhe zan nu 'mi ba 'bheε- -e -yi mi.

³⁸ «'Ke mεε 'la zan 'ε 'kpaā 'mi 'yi, yue mu 'la 'ke -o -yi 'ε bole -yre ma -si na mεε ni, 'mu nu -yrole' 'bhe zan 'ε 'kpee». 'Bhii- -a 'yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'gone- 'la gbεen- bhe.»

³⁹ Zesu 'yaa- -we 'zi *Lii 'Wen 'la 'ke mεε 'la zan mu -o -kpaā 'yee- Zesu 'gbu 'yi 'mu 'yaa- nu 'bhe 'srɔowole 'bheε- 'le. 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ke -Waanbhaa' laa Lii 'Wen 'ε 'nale- -li bhaaplen mu ni; -amasroyi 'bhe kle 'ke yaa Zesu 'sile- -li 'kee- ge 'bhe 'le 'tobholeyā yre 'ε 'nnoo lafle' 'yi.

-Zamaa' 'ε -yicienna Zesu -zayi'

⁴⁰ -Zamaa' 'ε Zesu 'wojan- 'ε 'male-, 'ke mεε 'ke mu 'a 'pele doo: «Mεε 'leε- 'yele- kpataakpa -o -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'la 'nuza- =woa 'bhe 'le!»

⁴¹ -A -leɔo- -yaa pe 'zi 'ezin- doo: «Mεε -Bhee Mi -Kpɔsoo 'ε 'yele- 'klele-!» 'Bheε- -a 'ke mu -yaa pe 'zi doo: «Mεε -Bhee Mi -Kpɔsoo 'ε so dale Galile 'tre -la ta εε? ⁴² -A pele laa -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo Mεε -Bhee Mi -Kpɔsoo Kriŋi 'ε 'nu klele 'ke -bhleŋgbe Davidi 'nranε- -la -le, 'bheε- -e nu dale Betelemu -wa 'la 'bhe -o 'yee- Davidi 'gbu 'ya -wa 'le bhe 'bheε- ta.»

⁴³ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, -zamaa' 'ε -yicienna Zesu -zayi'. ⁴⁴ -Zamaa' 'ε 'plen- mεε 'ke mu -yaa zi 'bhii- -wa 'kun, 'duŋ- mεε 'kedo- 'kpo 'laa 'kunle-.

Zuufu -kunlii mu 'ε 'kpalekleya Zesu yi

⁴⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke 'woo- *-Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε gooba mu 'ε -o niinale 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε ta. 'Bheε- 'ke 'mu -o -lrokpale doo: «-Mele -kla 'ka 'laa 'nule- 'klele- εε?» ⁴⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke 'woo -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε gooba mu 'ε -wa -lekunle -o ni doo: «'Waa 'bhe 'yansi mεε a -janwogbeya ye- lido- 'bhii- 'yee-

mεε 'lεε- gbεen-!» 47 -Ayile 'ke Farizi mu 'ε -wa pele- -o ni dɔɔ: «'Ka mu 'a [ɥwa 'bhεε- -e 'ka mu -yinia 'ezin- εε? 48 'Kaa [maa dɔɔ 'waa -kunlii mu 'ε do 'kpɔ 'e [kpaa -a -yi, taa- Farizi mu 'ε do 'kpɔ 'e [kpaa -a -yi εε? 49 'Bhεε- -zamaa' 'la -woo 'kpa zii' -a -yi, waa Moizi a 'Toŋ mu 'ε dɔ, -o 'kpen -o 'ke 'danggan ma mεε mu 'le!»

50 'Bhεε- 'duŋ-, 'woo- Farizi mu 'la 'yaa- ye -o -yaa -o do 'sii Nikodemu; 'bhε -le -ja 'elwale gban -so Zesu ba. 'Bhε pe -o ni dɔɔ: 51 «-Kɔɔa' 'toŋ 'ε ta, -kɔɔ' sɔ -kpan baale mεε do ta, 'ke -kɔɔ' 'laa -a -liijan' male 'elwale 'pe εε? 'Bhεε- 'kee- -za 'la [kla, 'ke -kɔɔ' 'laa 'bhε dɔle 'pe εε?»

52 'Bhε klele 'tε, 'ke -wa pele- 'bhε ni dɔɔ: «'Bhi da 'ezin- Galile 'klεen 'yi -a ma εε? Ge -Waanbhaa' a 'Sewe 'yiglin- 'elrele doo, 'e nu -a yele 'bhii- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'kedo- 'kpɔ 'laa dale -lido' Galile 'klεen 'yi.»

53 ['Bhε blaen, -o yanle -jan- wolele, -o 'kpen -o -wlenna, 'bhεε- 'ke -o jilale -o ba -lε ma do do.

8

Gwlen -wεε le do a -za

1 'Duŋ- Zesu -ja -o -yaa vlε gɔɔn 'la sii <Olivi diinj vlε gɔɔn> 'ε 'bhε 'wiinj-. 2 'Bhε ta tooklin- yi 'ε 'le zrwan 'tutu 'ε zi, 'ke- niinale-Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε [la Zeruzalemu -wa 'ε ta. 'Bhεε- 'ke mεε mu 'ε 'kpen 'nule -a -din. -Ayile, 'kee- yaale' 'bhεε- 'ke -yoo daanle 'sanle. 3 Zesu 'yaa- 'bhε kle 'zi 'waati 'la ba, 'ke 'Toŋ Daan mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε -o nule- gwlen -wεε le do 'le 'a ta. -O pe dɔɔ -o 'yee- le 'ε [kwan 'gwlaan- la. -O nule 'bhε le 'ε 'le, 'ke -wa dulale -o 'kpen 'plen-. 4 'Bhεε- 'ke -wa pele- Zesu ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'o le 'lεε- =kwan 'gwlaan- -la. 5 Moizi a 'Toŋ 'ε ta, -ya [pia 'o ni dɔɔ 'o kpoti 'pa 'bhε le -gloɔn mu

'lεε- ma 'bhεε- 'woo- dε, 'bhεε- 'bhi pe 'bhε 'yi 'nale- εε?»

6 -O 'bhε 'pia- 'bhε gbεen- bhe, 'kooko- -o -jan bhee kpalaa' -a 'lεε, 'bhεε- -o sɔ -a 'kunle -a 'gbu 'liiwli- ma. 'Duŋ- Zesu 'e ngblo kulale, 'kee- 'sεwedele 'sanle 'trε ma -a gbε -nεbhε' do 'le. 7 -O -yaa -a matεdɔ 'zi -a -lrokpale 'le bhe, 'ke -ya ngblo -lawlenle, 'bhεε- 'ke -yoo -lrokpale dɔɔ: «'Ke 'ka 'plen- mεε 'la zan 'gbu laa -za 'yɔɔ- klele -lido', 'bhε zan kpoti 'ε 'pa -a ma 'elwale 'pe.»

8 'Bhε blaen, 'ke Zesu 'e ngblo kulale, 'bhεε- 'kee- 'sεwedele 'sanle 'trε ma 'ezin-. 9 -O 'bhε -jan 'ε 'male-, ('bhε 'lalawoa -o nii- 'ε ma) 'ke -o 'kpen jilale do do 'ke 'bhε san -o ba 'gwlaan- gbalaan mu 'ε ma, 'ke 'bhε ge 'tenle- -waa' -zwanne mu 'ε ma. 'Bhεε- Zesu do -kplen 'kpɔ 'pegee 'yee- le 'ε 'wole- =bwa -a nɔɔ- ye. 10 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu 'e ngblo -lawlenle, 'bhεε- 'kee- 'yee- le 'ε 'lrokpale dɔɔ: «Mεε 'la zan mu -yaa -la 'zi 'e ta, -woo 'naa εε? Mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa bole 'ke 'bhε -kpan baale 'e ta εε?» 11 'Yee- le 'ε pe Zesu ni dɔɔ: «'Ōn ōn, Mεεzan, mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa bole 'ke 'bhε -kpan balaa' 'ŋ ta.» 'Bhεε- Zesu pe -a ni dɔɔ: «'Mi 'duŋ- 'naa nu -kpan baale 'e ta 'ezin-, 'e sɔ gele- 'e ba -lε ma; 'duŋ- 'yaa -za 'yɔɔ- -bhεεke' do 'kpɔ klele 'ezin-.»]

Zesu -o 'ke -Waanbhaa' a 'tebhile 'le 'drunyan 'ε ta

12 'Bhε blaen, 'ke Zesu -janwole 'ezin- mεε mu 'ε 'ni dɔɔ: «'Mi -le 'ke 'drunyan 'ε ta 'tebhile 'le. 'Ke mεε 'la zan -dwa 'ŋ zi, 'tebhile 'la bole -yre ma -si na mεε ni 'bhε zan nu 'bhε 'srɔɔwole, 'bhεε- yaa nu 'taawole -gblo 'yi -titi.» 13 'Bhε klele 'tε, 'ke Farizi mu 'ε -wa pele- -a ni 'kaa: «'E do -kplen kpɔ -le 'srɛya- kle 'zi 'e 'gbu ba zayi', 'bhεε- 'e -jan 'la 'wo zii' 'e 'gbu ma, 'bhε 'laa -o 'ke wlan 'le.» 14 'Bhε 'ya 'ε 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a zikpale -o ni dɔɔ:

«Ali- 'ke 'η 'yoo- 'η 'gbu 'sreya- kle 'zi 'η 'gbu ba zayi', 'bhe -o 'ke wlan 'le. -Amasroyi 'mi 'η dayre 'pegee 'η geyre dɔ. 'Dun- 'ka mu laa 'mi dayre 'pegee 'η geyre dɔ. ¹⁵ 'Ka mu, 'ka mɛɛ mu 'kitikan bhaaplen 'kungeya -la ma; 'dun- 'mi 'laa mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'kitikan. ¹⁶ 'Bhɛɛ- 'dun-, 'ke 'η mɛɛ mu 'kitikaan, 'an 'kiti 'ɛ -yoo wlan ma 'kiti -la -le. -Amasroyi 'η do -kplen 'laa -o mɛɛ mu 'kitikan zii'; 'dun- 'η De 'la 'bhe 'η 'winbwa- 'bhe -o 'η ba 'ezin- ¹⁷ -A yɔɔndeɛ -o 'kaa- 'ton 'sɛwɛ 'ɛ 'yi dɔɔ 'ke mɛɛ plɛ ɔkla -za do 'srɛ 'le, -wa pe dɔɔ 'bhe -za 'ɛ 'bhe -o 'ke wlan 'le. ¹⁸ 'Mi -o 'sreya- kle 'zi 'η 'gbu ba zayi', 'bheɛ- 'η De 'la 'bhe 'η 'winbwa- 'bhe -o 'η 'sreya- kle 'zi 'ezin-»

¹⁹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o Zesu 'Irokpale dɔɔ: «'E De -o 'naa -a ma ɛɛ?» 'Bheɛ- Zesu 'bhe zikpa- -o ni 'kaa: «'Ka 'laa 'mi dɔ, 'bheɛ- 'ka 'laa 'η De dɔ 'ezin-. 'Ke 'ka 'mi dɔ bi, 'ka 'yaa- nu 'η De dɔle 'ezin-»

²⁰ Zesu 'bhe -jan mu 'ɛ ɔwoa 'ke -yoo mɛɛ mu 'ɛ daan 'zi bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔla. -A dulale -yaa -koonɛ mu 'la -o -Waanbhaa' gbape mu 'ɛ bɔ 'mu 'yi 'mu -din. 'Bheɛ- 'dun-, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa -a 'kunle-, -amasroyi -yaa' pe 'waati 'ɛ 'bhe 'laa bhɔle -li bi.

Zesu -o -a deza 'ɛ 'lɛɛjanwo 'zi

²¹ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'N 'yoo- zan gele, 'bheɛ- 'ka nu 'η ziginle. 'Dun- 'ka mu nu gale 'kaa- za 'yɔɔ- 'ɛ 'yi. 'Ka 'laa sɔ gele- 'η ge 'zi yrɛ 'la ɔnɔɔ 'bhe ɔnɔɔ.»

²² -E 'bhe 'pelawoa bhe, 'ke Zu- ufu mu 'ɛ -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «Taa- -e gele- -a 'gbu deɛ ɛɛ? -Amasroyi -ya pe 'zi dɔɔ: «'N gele- yrɛ 'la ɔnɔɔ, 'ka 'laa sɔ gele- 'bhe ɔnɔɔ.»

²³ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a zik- pale -o ni dɔɔ: «'Ka mu da 'trɛ ta -gɛ, 'dun- 'mi da laanima. 'Ka mu -o 'ke 'drunyan 'lɛɛ- 'bhe a pe 'le, 'dun- 'mi 'laa -o 'ke 'drunyan

'lɛɛ- 'bhe a pe 'le. ²⁴ 'Bhɛla- zayile, 'mi pe 'ka ni dɔɔ 'ka nu gale 'kaa- za 'yɔɔ- mu 'ɛ 'yi. -Amasroyi 'ke 'ka 'laa 'ka 'kpale- -a -yi 'bhii- 'an ɔpia dɔɔ: «'N 'yoo- 'ke mɛɛ 'la zan 'N 'yoo 'ke 'bhe 'le kpataakpa.» 'Ka nu gale 'kaa -za 'yɔɔ- mu 'ɛ 'yi.» ²⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o Zesu 'Irokpale dɔɔ: «'Bhe bhla 'ɛ ba, -dele 'bhi 'le ɛɛ?» Zesu 'a 'lɛkwan -o ni dɔɔ: «-A 'san -a zisan' bhla zi 'ɛ ma, 'η 'yoo- 'ke mɛɛ -gloɔn 'la 'le, 'η 'bhe 'pia- 'ka ni. ²⁶ 'N sɔ -jan -bebe 'wole 'ka ba zayi', 'bheɛ- 'η sɔ 'ka 'kitikanle -za -bebe ma. 'Dun- mɛɛ 'la zan 'mi 'winbwa- 'bhe wlan -la pe, 'bheɛ- 'η -za 'la -daanna -a ba, 'η 'bheɛ- 'wo zii' 'drunyan 'lɛɛ- 'yi mɛɛ mu 'ɛ ni.»

²⁷ Zuufu mu 'ɛ waa 'bhe -jan 'ɛ 'yimale 'kaa -e -yaa -we 'zi -a De -Waanbhaa' -la -le. ²⁸ -Ayile 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Ke 'ka Bhaaplen Gbe 'ɛ 'lawlenna 'waati 'la ba, 'ka nu -a 'yaangole 'bhii- 'mi -le 'ke 'N 'yoo- kpataakpa mɛɛ 'la zan 'N 'yoo 'ke 'bheɛ- 'le. 'Ka nu 'a 'yaangole 'ezin- 'bhii- 'naa -za 'kedo- 'kpɔ kle 'η 'gbu 'kɔɔ: 'η De -Waanbhaa' 'η -daanna -za 'la 'le, 'η 'yoo- 'bheɛ- 'wo zii' 'ka ni 'te. ²⁹ Mɛɛ 'la zan 'η 'winbwa- 'bhe -o 'η ba; 'bhe 'laa 'η do -kplenne' 'tolɛ- a nɔɔ- 'le, -amasroyi -za 'la sɔ -a ni 'η 'bheɛ- kle 'tanjii.»

³⁰ Zesu 'yaa- -janwo' zii' 'bhe gbɛɛn- bhe, 'ke mɛɛ -bebe -o 'kpale 'a -yi.

-Za 'la mɛɛ bo -a 'gbu ma

³¹ Zesu pe Zuufu mu 'la -woo -kpa- -a -yi 'mu ni dɔɔ: «'Ke 'ka bloole ɔbwa 'η 'wojan- mu 'ɛ ma, 'ka nu klele 'an -klanlane mu -zeze mu 'gbu -la -le. ³² 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, 'ka nu wlan dɔle -Waanbhaa' ba zayi', 'bheɛ- 'ke 'ka 'bhe wlan 'ɛ -dwa 'bhe nu 'ka bole 'ka 'gbu ma.»

³³ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -wa pele- Zesu ni dɔɔ: «'O mɔɔ -o 'ke *Abraamu 'srɛ mu 'le, 'waa klele

-lido' mɛɛ 'kɛdo- 'kɔɔ a lu mu 'le. -E -kla 'nale- 'bhɛɛ- 'ya 'pe zii' 'o ni dɔɔ: <'Ka nu bole 'ka 'gbu ma ɛɛ?>

34 -Ayile 'ke Zesu 'a zikpale -o ni dɔɔ: <'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'yoo- klɛ, 'bhɛ zan -o 'ke -za 'yoo a lu 'le. 35 'Bhɛɛ- 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- waa lu do kpa 'tanjii -yoo 'fɛ 'la ɔla 'bhɛ 'fa -la mu 'ɛ ba. 'Dun- 'fɛzan- 'ɛ gbe 'ɛ, 'bhɛ -o 'yee- 'fɛ 'ɛ ɔla mu 'ɛ baan' 'le 'tanjii. 36 'Ke *Bhaaplɛŋ Gbe 'ɛ 'ka ɔtwa 'ka 'gbu ma, 'ka nu klɛɛ ɔklo mu -zeze 'gbu 'le. 37 'Mi 'a 'yaango- 'bhii- 'ka -o 'ke Abraamu 'srɛ mu 'le. 'Dun- 'ka mu -a zi' 'bhii- 'ka 'mi dɛ, -amasrɔyi 'ka 'laa -o dɔ 'zi 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ ɔla. 38 'Ŋ -za 'la ɔya 'ŋ Dɛ 'kɔɔ, 'ŋ 'yoo- 'bhɛɛ- janwo' zii' 'ka ni. 'Bhɛɛ- 'dun- 'ka mu, 'ka -jan 'la ɔmaa 'ka dɛ ta, 'ka -o 'bhɛɛ- klɛ 'zi.>

39 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -wa -lɛkunle Zesu ni dɔɔ: <'Abraamu -le 'o mɔɔ -gbɔɔ 'le.> 'Bhɛɛ- Zesu 'a zikpale -o ni dɔɔ: <'Ke 'ka 'yaa- klɛ bi Abraamu 'srɛ mu 'le kpataakpa, 'ka 'yaa- nu Abraamu klɛza mu 'ɛ klɛɛ. 40 'Ka -o -a zi 'bhii- 'ka 'mi dɛ -zɔn, 'mi 'la 'ŋ wlan 'la -daanna -Waanbhaa' ba 'bhɛɛ- 'ke 'ŋ 'bhɛ ɔpia 'ka ni bhe. Abraamu 'dun- laa 'bhɛ 'yansi za klɛɛ! 41 'Ka -o 'ka dɛ klɛza mu -la klɛ 'zi.>

'Bhɛ 'yi, 'ke -wa zikpale Zesu ni dɔɔ: <'O mɔɔ laa -o 'ke -naazine mu 'le, 'o Dɛ -o do 'kɔɔ, 'bhɛ -le 'ke -Waanbhaa' 'le.> 42 Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: <'Kee- 'kpa bi -Waanbhaa' -o 'ka Dɛ 'gbu 'le bhe, 'ŋ -za -yaa nu 'solɛ- 'ka ni. -Amasrɔyi 'ŋ ɔdaa 'yela- ba, 'bhɛɛ- 'ŋ 'yoo- -gɛ 'yela- 'srɔyi. 'Naa 'nule- 'ŋ 'gbu ma, 'dun- 'yele- 'mi 'winbwa-. 43 -Mɛle -kla 'bhɛɛ- 'ka 'laa -o 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ 'yima zii' ɛɛ? -Amasrɔyi 'ka 'laa -o -a zi 'ke 'ka dɔ 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ ɔla. 44 'Ka dɛ -le 'ke -Setran' 'le, 'bhɛɛ- 'ka -o -a zi 'ke 'kaa zru maza -la klɛ. -Yoo 'tanjii mɛɛ dɛ mi 'le. Yaa dulalɛ -lido' wlan ta,

-amasrɔyi wlan do 'kɔɔ laa -o -a 'kpee -titi. 'Ke -yoo bhla pe 'zi, -e -janwo' -a 'gbu dɔgbɛya 'ɛ 'bhɛɛ- zi; -amasrɔyi -yoo 'ke bhla pe mi 'le, 'bhɛɛ- 'yele- 'ke bhla 'ɛ dɛ 'le. 45 'Mi 'dun-, 'mi -o wlan -la 'pe zii' 'ka ni, 'bhɛla- -yile 'ka 'laa -o 'ka 'kpale 'mi 'yi. 46 'Ka ba, 'ka -dele sɔ a zɔnle- dɔɔ 'ŋ -za 'yoo ɔkla ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'ke 'ŋ 'yoo- wlan pe 'zi, -mɛla ma 'ka 'laa -o 'ka 'kpale 'ŋ 'yi ɛɛ? 47 'Ke mɛɛ 'la zan da -Waanbhaa' ba, 'bhɛ zan 'e 'tronkpa- yaa' -jan mu 'ɛ ɔla 'elrele. 'Dun- 'ka mu laa da -Waanbhaa' ba, 'bhɛla- -yile 'ka 'laa -o dɔ 'zi -a -la 'ke 'ka 'ka 'tronkpa 'ŋ ni 'elrele.>

Zesu gbilaan -yiya' Abraamu ni

48 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zuufu mu 'ɛ -wa -lɛkunle Zesu ni dɔɔ: <'Zoo 'laa -o 'o zi 'ke 'wa pe 'kaa 'yoo- 'ke Samari mi 'le, 'bhɛ 'pegee lii -yoo do -o 'e zi ɛɛ?> 49 Zesu 'bhɛ zikpaa- -o ni dɔɔ: <'Lii -yoo laa -o 'ŋ zi. 'Dun- 'ŋ 'yoo- 'ŋ Dɛ -lɛdo' 'zi -a ma, 'bhɛɛ- 'ka mu laa -o dɔle- -a -la 'ke 'ka 'mi 'lɛdo- -a ma. 50 'Mi, 'mi 'laa -o 'ŋ 'gbu 'tɔbhɔyɛ -glin 'zi. Mɛɛ do 'kɔɔ -le 'tɔbhɔleya -glin 'zi 'mi ni, 'bhɛɛ- 'bhɛ -le 'mi ta janwo. 51 'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sɔwɛɛ- ma dɔɔ: 'ke mɛɛ 'la zan 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ 'klosikwan 'bhɛ zan laa nu galɛ -titi.>

52 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zuufu mu 'ɛ -wa pele- Zesu ni dɔɔ: <'O 'kpale -o -a -yi -zɔn 'tɛ 'bhii- lii -yoo' do -o 'e zi! *Abraamu -gaa, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ɛ -gaa, 'bhɛɛ- 'mi pe dɔɔ: <'Ke mɛɛ 'la zan 'e 'wojan- mu 'ɛ 'klosikwan, 'bhɛ zan laa nu galɛ -titi.> 53 'O -gbɔɔ Abraamu -gaa, 'bhi 'kpee ma 'e gbilaan -yiya' 'bhɛ ni ɛɛ? 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'la -gaa bhe 'ezin-, 'yoo- 'e 'gbu klɛ 'zi mɛɛ -gloɔn 'ɛ -dɛla -le ɛɛ?>

54 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Zesu 'a zik- pale -o ni dɔɔ: <'Ke 'ŋ 'yoo- 'ŋ 'gbu 'tɔbhɔ zii' bi, 'an 'tɔbhɔleya 'ɛ -yoo bhaama. 'Dun- mɛɛ 'la

zan -o 'η 'tobho zii', 'bhe -le 'ke 'η De 'le, 'bheε- 'kaa pe 'bheε- ma dɔɔ: 'O De! ⁵⁵ 'Bheε- 'duŋ-, 'ka 'laa -a dɔ. 'Mi 'duŋ- 'a dɔ. 'Ke 'an 'pe bi 'kaa 'naa -a dɔ, 'η 'yaa- nu klele 'ke bhlanii- 'le 'bhii- 'ka mu gbεεn-. 'Duŋ- 'mi 'a dɔ kpataakpa, 'bheε- 'mi -yaa -jan mu 'ε 'klosikun. ⁵⁶ 'Ka -gboɔ Abraamu zrukpalaa 'egbenele -e -yaa nu 'η 'nu yi 'ε 'yelawole bhe 'bhe -zayi'; -e 'bhe yi 'ε 'ɲya 'bheε- -a zrukpalaa.»

⁵⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke Zuufu mu 'ε -wa pele- -a ni dɔɔ: «'E lεε -lii 'laa lεε mia ple bhe vu bhɔle -li, 'bheε- -e pe dɔɔ 'e Abraamu 'ɲya εε?»

⁵⁸ Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'η 'sowεε- ma dɔɔ 'sani- Abraamu 'yale- plen-, 'mi 'yaa- gban 'η 'yre ma 'bhe 'lεε.»

⁵⁹ 'Bhela- -yile 'te, 'ke -o kpoti mu 'sile, 'bheε- 'ke -wa pele- dɔɔ -o 'mu 'pale 'a ma. 'Duŋ- Zesu 'nile- -o plen-, 'kee- 'pwεle -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε 'ɲla, 'bheε- 'kee- jilale.

9

*Zesu -yre 'wi mi do -bheela
(Maki 8.22-25; Zaan 8.12)*

¹ Zesu 'kan bhla 'ε zi, 'kee- mεε do yele: 'kee- 'san -o 'bhe ya, 'bhe 'yre 'wile- -yaa. ² Zesu a -klanlanε mu 'ε -wa -lrɔkpaa dɔɔ: «'O Daan mi, -mele -kla 'bheε- -o mεε 'lεε- 'yaa -a -yre 'wile- 'le εε? 'Bhe -daa -a 'gbu -za 'yɔɔ- mu 'la 'ɲkla mu -la ba taa-, 'bheε- -daa -a yape mu 'ε 'mu -za 'yɔɔ- 'la 'ɲkla 'bhe -la ba εε?»

³ Zesu 'bhe zikpaa- -o ni dɔɔ: «-Wa -yaa -a -yre 'wile- 'le, 'bhe 'laa dale -a 'gbu a -za 'yɔɔ- mu 'ε ba, 'bhe 'pegee 'bhe 'laa dale 'ezin- -a dε 'pegee -a nεε a -za 'yɔɔ- mu 'ε ba; 'duŋ- -wa -yaa 'bhe gbεεn- bhe, 'kooko- -o sɔ -Waanbhaa' a -glɔɔya' 'ε 'yele kpataakpa. ⁴ 'Waati 'la ba 'ke -yrekpaa' 'tebhile -o -a nɔɔ- -li, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'η mεε 'la zan 'η 'winbwa- 'η 'bhe a ye mu 'ε 'wo. 'Kebhlaale, 'ke -bi 'ɲpwa

'waati 'la ba mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa nu 'solε- yewole. ⁵ 'Ŋ 'yoo- 'waati 'la ba 'drunyan 'lεε- 'yi, 'η 'yoo- 'drunyan 'yi mu 'ε waa 'tebhile -la -le.» ⁶ Zesu 'yanle 'bhe -jan mu 'ε 'wolele, 'ke -ya -liile' 'klaale 'trε ma, 'kee- -pεε sanε- klele- 'bhe 'le. 'Bheε- 'kee- 'bheε- -pεε 'ε -glɔɔle' 'yee- -yre 'wi mi 'ε 'yre ta. ⁷ 'Bheε- 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Ge 'e wleyi' 'fε mεε 'fε Siloe -draa 'nε 'ε ba ('Siloe 'bhe 'yi -le dɔɔ: «-O mεε 'la zan winbwa-).»

'Bhe klele 'te, 'ke 'yee- -yre 'wi mi 'ε -e gele- -a wleyi' 'fεle- 'bheε- -yi 'ε ba, 'bheε- -a nu bhla 'ε zi, 'kee- -yre ma yele-. ⁸ 'Bhe klele 'te, 'yee- mεε 'ε yaayɔɔn' mu 'ε 'pegee mεε 'la zan mu 'a 'ɲya 'elwale -sɔ pe -yrewo' yre nɔɔ- mεε mu ma, 'ke 'mu 'a 'pele dɔɔ: «'Yee- mεε 'lεε- 'yela- yaale laa -yaa -gε 'kee- pe mu -yrewo' mεε mu ma εε?»

⁹ Mεε 'ke mu -yaa pe 'zi dɔɔ: «'Yele- 'kele-!» 'Bheε- mεε -bheεke' mu -yaa pe 'zi dɔɔ: «'Ŋn ŋn, 'yee- laa 'kele-, -o 'pwεle- -o 'eke- 'le.» 'Duŋ- 'yee- mεε 'ε 'gbu 'yaa- pe 'zi dɔɔ: «'Mi -le 'kele-.»

¹⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -wa 'gbu 'lrɔkpale dɔɔ: «'Ya -kla 'nale- 'bheε- 'e 'yrebhε- mu 'ε 'liiploola εε?»

¹¹ -E pe -o ni 'te dɔɔ: «-O mεε 'la zan sii Zesu, -e -pεε sa -kla 'bheε- -e 'bheε- -pεε 'ε -glɔɔla 'η 'yrebhε- mu 'ε ta, 'bheε- blaana, 'ke -ya pele- 'η ni dɔɔ: «'Ge 'e wleyi' 'fε Siloe mεε 'fε -draa 'nε 'ε ba». 'Ŋ -ja 'bheε- =nɔɔ 'te, 'ke 'mi 'η wleyi' 'fεle, 'bheε- 'η yre ma 'ɲya 'bheε- blaana.»

¹² 'Bhe klele 'te, 'ke -wa -lrɔkpale dɔɔ: «'Bheε- -a 'gbu -o 'naa- ma εε?» 'Bheε- 'ke -ya zikaple -o ni dɔɔ: «'Naa 'a geyre dɔ.»

Farizi mu 'ε -woo mεε -yre 'wi mi 'la 'bheela- 'bheε- 'lrɔkpa zii'

¹³ 'Bhe klele 'te, 'ke -o gele- 'yee- mεε 'la zan -yre 'wile- -yaa 'elwale -sɔ -a -le Farizi mu 'ε ba. ¹⁴ 'Bheε- 'duŋ-, Zesu -pεε 'ε 'ɲkla, 'bheε- -e

'yee- mɛɛ 'ɛ 'yrɛ 'liiploola Zuufu mu a -yitrɛ' yi do -la ma. ¹⁵ 'Bhɛla- zayile, 'ke 'woo- Farizi mu 'ɛ -o 'yee- mɛɛ 'ɛ 'lrɔkpale 'ezin- dɔɔ -e ɓkla 'nale- 'bhɛɛ- -e -swa yrɛma ye- zɔn. 'Bhɛ klele 'tɛ 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-E -pɛɛ sa -gloola 'ŋ 'yrɛbhɛ- mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ŋ -ja 'ŋ wleyi' 'fɛɛ-; 'bhɛ blaɛn, 'bhɛɛ- 'ŋ 'swa- yrɛma ye-»

¹⁶ -O 'bhɛ 'male- 'tɛ, 'ke *Farizi mu 'ɛ 'ke mu 'a 'pele dɔɔ: «Mɛɛ 'lɛɛ- yaa da -Waanbhaa' ba, -amasrɔyi yaa -kɔɔ -yitrɛ' yi 'ɛ 'klosikun.» 'Dun- -o 'ke mu 'a ɓpia dɔɔ: «-Za 'yɔɔ- kle mi do sɔ 'bhɛ 'sɔle- maza -gloɔn mu 'ɛ klele- 'nale- -a ma ɛɛ?» -Ayile -o -yicienna -lɛ plɛ 'bhɛ -za 'ɛ 'yi.

¹⁷ 'Bhɛ blaɛn sa 'ezin-, 'ke 'woo- Farizi mu 'ɛ -o 'yee- mɛɛ 'ɛ 'lrɔkpa gbɛ drɛɛwole dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan 'e 'yrɛ 'liiploola 'bhi pe -a ma 'nale- ɛɛ?» 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -ya -lɛkunle -o ni dɔɔ: «-Waanbhaa' -lɛla' -janwo' mi do -le.»

¹⁸ 'Dun- Zuufu -kunlii mu 'ɛ waa -yaa -a zi 'bhii- -woo 'kpa 'a -yi 'bhii- 'yee- mɛɛ 'ɛ 'yrɛ 'wile- -yaa 'elwale -so, 'bhɛɛ- -a -yrɛ 'liiploola -zɔn. 'Bhɛla- -yile 'ke -wa dɛ 'pegee -a nɛɛ 'siile, 'bhɛɛ- 'ke 'mu 'nule. ¹⁹ 'Bhɛɛ- 'ke -o 'mu 'lrɔkpale dɔɔ: «'Ka gbɛ 'ɛ 'yele- -gɛ ɛɛ? 'Ka pe dɔɔ 'ka 'yela- -yaa -a -yrɛ 'wile- 'le ɛɛ? -E -kla 'nale 'bhɛɛ- -e yrɛma ye 'zi -zɔn ɛɛ?»

²⁰ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -a yapɛ mu 'ɛ -wa -lɛkunle -o ni dɔɔ: «'O mɔɔ 'a 'yaango- 'bhii- 'o gbɛ 'ɛ 'yele- -gɛ, 'bhɛɛ- 'wa 'yaango- 'bhii- 'wa 'yaa- 'ke -a -yrɛ 'wile- 'le. ²¹ 'Dun- -za 'la ɓkla 'bhɛɛ- -e yrɛma ye 'zi -zɔn 'waa 'bhɛ dɔ. 'Bhɛɛ- mɛɛ 'la zan -a -yrɛ 'liiploola, 'waa 'bhɛ zan 'ɛ dɔ 'ezin-. -Kaa 'gbu 'lrɔkpa doo, matruŋ 'laa 'kele- -li, -a 'gbu nu 'sɔle- 'bhɛ -za 'ɛ 'yipele 'ka ni!»

²² -A yapɛ mu 'ɛ 'yaa- -gblaɛn 'zi Zuufu -kunlii mu 'ɛ 'lɛɛ, 'bhɛla- -yile -o -janwoa 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ.

-Amasrɔyi 'woo- Zuufu -kunlii mu 'ɛ -wa -kpaɛ gban bi do ma 'ke mɛɛ 'la zan 'a ɓpia dɔɔ Zesu 'ke Mɛɛ -Bhɛɛ Mi -Kpɔsɔɔ Krisi 'ɛ 'le, -o nu 'bhɛ zan 'ɛ -gbinle' -waa' daanfɛ' 'ɛ ɓla. ²³ 'Bhɛla- -zayile, 'yee- mɛɛ 'ɛ 'yapɛ- mu 'ɛ pe dɔɔ: «Matruŋ 'laa 'kele-, -kaa 'gbu 'lrɔkpa doo, -e nu 'sɔle- 'bhɛ -za 'ɛ 'yipele 'ka ni!»

²⁴ Farizi mu 'ɛ -o 'yee- mɛɛ 'la 'yrɛ 'wile- -yaa 'elwale -sɔ, 'bhɛ 'sii gbɛ plɛ mi ɓwoa, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «'Tɔbhɔleya na -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- wlan pe -a -yrɛ ma -gɛ. 'O mɔɔ 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'yee- mɛɛ 'lɛɛ- -yoo 'ke -za 'yɔɔ- kle mi do 'le.»

²⁵ 'Yee- mɛɛ 'ɛ -ya zikpaa- -o ni dɔɔ: «'Ke -yoo 'ke -za 'yɔɔ- kle mi 'le oo, 'ke yaa -o 'ke -za 'yɔɔ- kle mi 'le oo, 'naa 'bhɛ dɔ. 'Dun- 'mi -za do 'kpɔ 'la 'bhɛ dɔ, 'bhɛ -le dɔɔ 'ŋ 'yrɛ 'wile- -yaa, 'bhɛɛ- 'ŋ yrɛma ye 'zi -zɔn.»

²⁶ -Wa -lrɔkpaɛ 'ezin- dɔɔ: «-E -mɛ pɛ za -la -kla 'e ni ɛɛ? -Yee' 'yrɛ 'liiploola 'nale- ɛɛ?» ²⁷ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -ya -lɛkunle -o ni dɔɔ: «'Ŋ 'bhɛ ɓpia gban 'ka ni, 'bhɛɛ- 'ka 'laa dɔle -a ɓla 'ke 'ka 'ka 'trɔnkpa 'ŋ ni. -Mele -kla 'kaa- zi 'bhii- 'ŋ 'bhɛ 'pe gbɛ drɛɛwo 'ka ni 'ezin- ɛɛ? Taa- 'kaa- zi 'bhii- 'ka kle -yaa' -klanlanɛ mu 'ke mu 'le 'ezin- ɛɛ?»

²⁸ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke -wa -zwan- wole, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- -a ni dɔɔ: «'Bhi -le 'ke 'yee- mɛɛ 'ɛ -yaa -klanlanɛ 'le! 'Bhɛɛ- 'dun-, 'o mɔɔ -o 'ke *Moizi a -klanlanɛ mu -la -le. ²⁹ 'Wa 'yaango- dɔɔ -Waanbhaa' -janwoa Moizi ni; 'dun- 'yee- mɛɛ 'la bhɛ 'waa -a dayre dɔ!»

³⁰ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'yee- mɛɛ -ya -lɛkunle -o ni dɔɔ: «'Kpɛɛɛni maza -le -gɛ 'dɛ! 'Ka pe dɔɔ 'ka 'laa -a dayre dɔ, 'bhɛɛ- 'dun-, -e 'mi 'yrɛ 'liiploola. ³¹ -Kɔɔ' 'kpen 'a 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' laa 'e 'trɔnkpa -za 'yɔɔ- kle mi nu, 'dun- 'ke mɛɛ 'la zan -gasikpa -a

-lɛɛ, 'bhɛɛ- 'bhe 'a zru maza klɛ, -ya 'trɔŋkpa- 'bhɛɛ- zan 'a 'seri 'ɛ ɓla. ³² -A 'san 'drunyan zisan' bhla zi ma, 'kee- nu 'tenlɛ- -zɔn ma, -koo' 'laa 'male- -lido' 'kaa mɛɛ do -yaa -a -yrɛ 'wile- 'le, 'bhɛɛ- mɛɛ -bhɛɛke' do 'a 'yrɛ 'liiploola. ³³ 'Ke 'yee- mɛɛ 'lɛɛ- yaa -yaa da -Waanbhaa' ba bi, yaa -yaa nu 'solɛ- -za 'kedo- 'kpɔ klele-。」 ³⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'woo- Farizi mu 'ɛ -wa pele- 'yee- mɛɛ 'ɛ ni dɔɔ: «-A 'san 'e 'ya yi ma, 'e 'gbutru 'ɛ 'kpen -o -za 'yoo- 'yi; 'bhɛɛ- 'ya zi 'bhii- 'yoo daan -zɔn ɛɛ? -Ayile 'tɛ, 'ke -wa -gbinle' -o daanfɛ' 'ɛ ɓla.»

-Yrɛ 'wi mu -zeze mu 'ɛ -woo -de mu 'gbu -la -le ɛɛ?

³⁵ Zesu 'a 'malawoa 'kaa Farizi mu 'ɛ -o 'yee- mɛɛ 'ɛ -gbian -o plen-, 'kee- gele- -a ziglinlɛ, 'bhɛɛ- ya yele, 'ke -ya -lrɔkpale dɔɔ: «'Yee kpa Bhaaplen Gbe 'ɛ 'yi ɛɛ?» ³⁶ 'Ke 'yee- mɛɛ 'ɛ Zesu 'lrɔkpale dɔɔ: «-Dele 'kele- ɛ Mɛɛzan, 'bhɛɛ- 'ɲ so 'ɲ 'kpale -a -yi ɛɛ?» ³⁷ 'Bhɛɛ- Zesu 'a ɓpia -a ni dɔɔ: «'E 'yrɛ -o 'yela- ma -gɛ, 'yele- -janwo' zii' 'e ni -gɛ.» ³⁸ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -ya pele- Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, 'mi 'ɲ ɓkpa 'e 'yi.» 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ke -ya 'kpɔ zenle- Zesu 'lɛɛ-, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe gbale-. ³⁹ Zesu pe -a ni dɔɔ: «'N ɓnwa 'drunyan 'lɛɛ- 'yi 'kiti do -la 'kanyrɛ- nɔɔ-; 'kooko- -yrɛ 'wi mu yrɛ ma ye, 'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu -yrɛ 'wile- laa -o, 'mu zan mu klɛ -yrɛ 'wi mu 'le.» ⁴⁰ Farizi 'ke mu 'la dulale 'yaa- -a -din 'bhe 'waati 'ɛ ba, 'mu 'trɔnbole 'bhe -jan 'ɛ 'yi, 'ke -o Zesu 'lrɔkpale dɔɔ: «'O mɔɔ -o 'ezin- -yrɛ 'wi mu 'le ɛɛ?» ⁴¹ Zesu 'bhe 'lɛkwan- -o ni dɔɔ: «'Kee- 'kpa bi 'ka -o 'ke -yrɛ 'wi mu 'le, -za 'yoo- -kpan 'laa -yaa nu baale 'ka ta, 'kaa -za 'yoo- klele -zayi'. 'Dun- 'kaa 'pelawo zii' dɔɔ: «'O yrɛ ma ye». 'Bhela- -zayile 'kiti -o 'ka ma 'kaa- -za 'yoo mu 'ɛ -zayi'»

10

-Bhlaa gooba mi do 'pegee -yaa' -bhlaa mu 'ɛ ma -gɔɔn

¹ Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'sowɛɛ- ma dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan laa wlale -bhlaa mu a wɛlɛ- 'ɛ 'lii, 'bhɛɛ- 'kee- -saan wɛlɛ- 'ɛ ma yrɛ -bhɛɛke' ɓnɔɔ, 'bhɛɛ- -e -zinaa' wɛlɛ- 'ɛ 'kpee, 'bhe zan 'ɛ 'bhe -o 'ke -faannii' do 'pegee mɛɛ dɛ mi do -la -le. ² 'Dun- 'ke mɛɛ 'la zan -kaan wɛlɛ- 'ɛ 'lii, 'bhe zan 'ɛ 'bhe -le 'ke -bhlaa mu 'ɛ gooba mi 'gbu 'ɛ 'le. ³ -Bhlaa mu a wɛlɛ- tagbin- mi 'ɛ, 'bhe wɛlɛ- 'ɛ 'liigo- 'yee- -bhlaa gooba mi 'ɛ ni. 'Bhɛɛ- -bhlaa mu 'ɛ -wa -weli' 'ɛ ma; 'bhɛɛ- -e -yaa' -bhlaa mu 'ɛ 'kpen sii do do -o 'tɔ ma, 'bhɛɛ- -e pwe -o -le 'pɛɛlii-. ⁴ 'Kee- -yaan -yaa' pe -bhlaa mu 'ɛ 'kpen 'pwelele bhla 'la ba, 'bhɛɛ- -e dɔ 'mu -lɛɛ, 'bhɛɛ 'mu dɔ -a zi -amasrɔyi 'mu 'a 'weli- 'ɛ dɔ. ⁵ 'Dun- waa mɛɛ 'la zan dɔ, waa nu dɔlɛ 'bhe zan 'ɛ zi, -amasrɔyi waa a -weli' 'ɛ dɔ; 'bhɛla- -yile -o nu blasanlɛ 'bhe zan 'ɛ ma 'egbɔɔnle.»

⁶ Zesu 'bhe -gɔɔn 'la ɓwoa -o ni bhe, 'dun- waa 'bhe 'yimale.

Zesu -o 'ke -bhlaa gooba mi kplankplan 'ɛ 'le

⁷ Zesu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ɲ 'sowɛɛ- ma dɔɔ 'mi -le 'ke -bhlaa mu a wɛlɛ- 'ɛ 'lii 'le. ⁸ Mɛɛ 'la zan mu 'kpen ɓnwa 'mi 'lɛɛ, 'mu -o 'ke -faannii' mu 'pegee mɛɛ dɛ mu 'le; 'dun- -bhlaa mu 'ɛ waa -o 'trɔnkpale -o ni. ⁹ 'Mi -le 'bhii- 'felii 'ɛ 'le, 'ke mɛɛ 'la zan -wlaa 'bhe 'felii 'ɛ ɓnɔɔ, 'bhe zan nu gole -za 'yi. 'Bhe zan nu 'solɛ- wlale, 'bhɛɛ- -e pwe, 'bhɛɛ- -e nu -a le pɛ -srɔowole. ¹⁰ -Faannii' 'ɛ yaa nu bhaama, 'ke yaa 'e go -faanwole 'pegee mɛɛ dɛle -la ba, 'bhɛɛ- pe 'sieza- 'kaama-. 'Dun- 'mi ɓnwa, 'kooko- bhaaplen mu 'ɛ -o bole -yrɛ ma -si 'srɔowo-, 'bhɛɛ- 'yee- -si 'ɛ pa -o -yi 'kee- kan a -dan' ta.

11 'Mi -le 'ke -bhlaa mu gooba mi kplankplan 'ε 'le. 'Bhεε- -bhlaa mu gooba mi wlan 'ε -dwa a -la 'ke -ya niigo -a 'gbu 'si 'ε 'yi -yaa' -bhlaa mu 'ε ni. 12 'Dun- mεε 'la zan yewo -goli' ma, 'bhe zan 'laa -o 'ke -bhlaa gooba mi kplankplan 'ε 'le. 'Bhεε- -yaa' pε 'laa 'ke -bhlaa mu 'ε 'le, 'bhεla- -yile 'ke -a -yrekpaa srōpe do ma 'ke 'bhe -o zan -a ta, -e blasan, 'bhεε- -e -bhlaa mu 'ε to srōpe 'ε 'koo. 'Bhεε- srōpe 'ε nu banle 'yee- -bhlaa mu 'ε 'ke ta, 'bhεε- -a -vin mu 'ε kan 'eke- ma. 13 'Yee- -goli' ma yewo mi 'ε blasan srōpe 'ε 'lεε, -amasrōyi -e yewo -goli' do -kplenne' -la ma, 'bhεε- yaa a 'ngamiwo -bhlaa mu 'ε ma. 14 'Mi -le 'ke -bhlaa gooba mi kplankplan 'ε 'le. 'Mi 'an pε -bhlaa mu 'ε dō, 'bhεε- -an pε -bhlaa mu 'ε -woo 'mi dō. 15 'Bhii- gōne- 'la gbεen-, 'η Dε -Waanbhaa' 'mi dō, 'bhεε- 'mi 'yee- 'η Dε -Waanbhaa' dō 'ezin-. 'Mi 'η 'niigo- 'η 'gbu 'si 'ε 'yi 'an pε -bhlaa mu 'ε ni. 16 -Bhlaa 'bhεεke mu -o 'η 'koo 'ezin-, 'bhe mu laa -o -bhlaa mu yi wele- 'lεε- 'yi. -Yoo 'ke -za 'le 'ke 'η dō 'mu 'lεε 'bhεε- 'η ge 'mu 'le. 'Bhe mu nu 'η 'weli- 'ε malε, 'bhεε- -o 'pegee 'ke mu 'lεε- -o nu 'klalε- 'eke- ba, 'bhεε- -o kle -bhlaa 'lεdō-, 'bhεε- -bhlaa gooba mi do 'kpō -la dōle nu klele -o -lεε.»

17 «'N -za sō 'η Dε -Waanbhaa' ni, -amasrōyi 'mi 'η 'niigo- 'η 'gbu 'si 'ε 'yi, 'kooko- 'an 'srōowo gbε drεεwo 'ezin-. 18 Mεε 'kedo- 'kpō 'laa sō 'η -si 'ε 'sile, 'dun- 'η 'gbu -le 'η si 'ε 'na zii' ga ni 'η 'gbu zru ma. 'Bhe ya 'ε 'yi, -a 'sej -o 'η ni 'ke 'an na ga ni, 'bhεε- -a 'sej -o 'η ni 'ke 'η sō a 'kunle ga 'koo 'ezin-. 'N Dε -Waanbhaa 'a 'pia 'η ni 'kaa 'an kle 'bhεε- gbεen-.»

19 Zesu a -jan mu 'ε Zuufu mu 'ε 'yicienna 'ezin-. 20 -O -bebe -yaa pε 'zi dōo: «Lii -yōō' -o -a zi! -A 'ngblo -wlenna! -Mela ma 'ka -o 'ka 'trōnkpa zii' -a ni εε?» 21 'Dun-

-o 'ke mu -yaa pε 'zi dōo: «'On on! Lii -yōō' -o mεε 'la zan zi 'bhe 'laa -janwo' 'bhe gbεen-. 'Bhεε- lii -yōō' sō -yre 'wi mu -yre -liiploole εε?»

Zuufu mu 'ε -woo -bango' zii' Zesu 'yi

22 -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε gbekpa yi 'ε -Waanbhaa' 'koo, 'bhe 'feti 'ε 'yaa- kle Zeruzalemu lεε 'oo lεε. 'Bhe 'feti yi 'ε 'bhwa, 'bhεε- 'bhe 'yaa- niinii' 'kpa bhla -gbεnε 'ε zi. 23 'Bhe 'feti yi 'ε 'le, Zesu 'yaa- ge 'zi 'kee- nu 'yee- -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε 'la yre 'la -o -yaa 'bhe sii: «-Bhlēngbe Salomō a 'wlanla». 24 'Bhe klele 'tε, 'ke Zuufu mu 'ε -woo -lεkpale 'eke- ta -a zi, 'bhεε- 'ke -wa -lrokpale dōo: «'E nu 'o 'nii- 'ε gōle bhle ta 'waati 'ε -dela ba εε? 'Ke 'bhi -le 'ke Mεε -Bhee Mi -Kpōsōo Kriisi 'ε 'le, 'bhe 'pe 'o ni kpataakpa.»

25 Zesu 'a 'lεkwan- -o ni dōo: «'An 'pia- gban 'ka ni, 'dun- 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'η 'yi. 'N 'yoo- -za mu 'la kle 'zi 'η Dε -Waanbhaa' a -glooya' 'le, 'mi -o mεε -gloōn 'la 'le 'mu 'bhe zrōn kpataakpa. 26 'Dun- 'ka 'laa 'ka kpa 'mi 'yi, -amasrōyi 'ka 'laa -o 'an pε -bhlaa mu 'ε 'ke mu 'le. 27 'An pε -bhlaa mu 'ε -woo 'trōnkpa- 'η 'weli- 'ε 'la. 'Mi -o dō 'bhεε- -o dō 'mi zi. 28 'Mi bole -yre ma -si 'la -dan' laa -o 'bhe ma 'bhe na -o ni. Waa nu gale -titi, 'bhεε- mεε 'kedo- 'kpō 'laa nu 'sōle- -o 'kunle 'η 'koo. 29 'N Dε -Waanbhaa' 'la 'bhe -o -naa 'η ni 'bhe gbłaan 'yiya- pε 'kpen ni; 'bhεε- mεε 'kedo- 'kpō 'laa sō -o 'kunle 'η Dε -Waanbhaa' 'koo. 30 'Mi 'pegee 'η Dε -Waanbhaa' 'woo- do 'kpō.»

31 'Bhe klele 'tε, 'ke Zuufu mu 'ε -o kpoti mu 'sile 'ezin- 'mu 'pa zayi' Zesu ma. 32 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dōo: «'N -za 'lrele- -bebe 'la 'srōwoa- 'η Dε -Waanbhaa' 'koo, 'η 'mu -kla 'ka 'yre ma. 'Ka -a zi 'bhii- 'ka kpoti pa

'η ma 'woo-za 'lrele-mu 'la bhe -o -de 'gbu -la -zayi' εε?»

³³ Zuufu mu 'ε -o 'bhe zikpaa-Zesu ni dɔɔ: «'Waa -o kpoti 'payrε- -glin 'zi 'e ma -za 'lrele-klε -zayi'. 'E -Waanbhaa' 'tɔsɛ zii' bhe, 'bhela- -zayile, 'wa zi 'bhii- 'o kpoti 'pa 'e ma. -Amasroyi 'bhi 'la 'bhi -o 'ke bhaaplɛŋ bhaamale 'le 'yoo- 'e 'gbu klε 'zi 'ke -Waanbhaa' 'le.» ³⁴ 'Bhe klεle 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-A yɔɔnde le laa -o 'kaa 'ton 'sεwε 'ε 'yi dɔɔ -Waanbhaa' 'a 'pia- dɔɔ: «'Ka -o -waanbhaa' mu 'le εε?» ³⁵ -Kɔɔ' 'a 'yaango- dɔɔ -za 'la -yɔɔnde le -o -Waanbhaa' 'a 'Sεwε 'ε 'yi, waa sɔ 'bhe 'yigale -titi. 'Bhεε- -Waanbhaa' -yaa' -jan 'ε 'lenaa- mεε 'la zan mu ni, 'kee- 'mu 'siila- (-waanbhaa' mu.) ³⁶ 'Bhe bhla 'ε ba, 'η Dε -Waanbhaa' 'mi -la mak- wan- 'bhεε- -e 'mi 'winbwa- 'drun- yan 'lεε- 'yi. -E -kla 'nale- 'bhεε- 'kaa- pe 'zi dɔɔ: «'E -Waanbhaa' 'tɔsɛ zii' εε?» -Amasroyi 'an □pia dɔɔ 'η 'yoo- 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'le bhe. ³⁷ 'Ke 'naa -o 'η Dε -Waanbhaa' klεza mu klε 'zi bi, 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'mi 'yi. ³⁸ 'Dun- 'ke 'η 'yoo 'η Dε -Waanbhaa' klεza mu klε 'zi, 'ali- 'ke 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'mi 'yi, -ka 'ka 'kpa -o -yi, 'kooko- 'kaa 'yaango- 'bhii- 'mi 'pegee 'η Dε -Waanbhaa -o do: 'N -Dε -Waanbhaa' -o 'mi 'yi, 'bhεε- 'mi -o 'yee- 'η Dε -Waanbhaa' 'yi 'ezin-.»

³⁹ -O 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke -wa pele- dɔɔ -wa 'kunle 'ezin-. 'Dun- e □bhia -o 'kɔɔ.

⁴⁰ 'Bhe blaana, 'ke Zesu gele- 'ezin- Zrudɛn yue 'ε -yrε gbe do 'ε ta, Mεε Wiinfe' Mi Zaan -yaa mεε mu 'ε 'wiinfe zii' 'yrε 'la □nɔɔ 'elwale bhe 'bhe □nɔɔ. 'Bhεε- 'kee- bole- 'bhe yrε 'ε □nɔɔ ye. ⁴¹ Mεε -bebe -ja 'tenle- -a ma 'bhe □nɔɔ. 'Bhεε- 'mu 'yaa- pe 'zi dɔɔ: «Zaan 'laa 'sɔle- maza do 'kpɔ klεle, 'dun- e -jan 'oo -jan 'la □woa 'yee- mεε

'lεε- ba zayi', 'mu 'kpen -o 'ke wlan 'le.» ⁴² 'Bhεε- mεε -bebe -o -kpaa Zesu 'yi 'bhe yrε 'ε □nɔɔ ye.

11

Lazaa gaza

¹ -O -yaa 'gwlaan- do sii Lazaa, 'bhεε- ga -yaa 'bhe ma. 'Bhe 'yaa- da -wa 'la ta -o -yaa 'bhe sii Betani. -A nεεnε- -le -yaa plε: Mari 'pegee Maati. 'Bhe mu -yaa 'yee- -wa do 'kpɔ 'ε 'yela- ta 'ezin-. ² Mari -le -yaa le 'la -lasiklɔɔ -gblɛn 'nrale- do □klaa Mεεzan Zesu gaan ma, 'bhεε -yoo magwa- -a winle mu 'ε 'le. Ga -yaa 'yela- nεεnε- 'gwlaan- Lazaa ma. ³ 'Bhe klεle 'tε, 'ke 'woo- nεεnε- le plε 'ε -o mεε winbɔle Zesu ta 'kaa -ya pe -a ni dɔɔ: «Mεεzan, 'e 'bhεgwlen- 'la -za sɔ 'e ni, pε -o -a ma.»

⁴ Zesu 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke -ya pele- dɔɔ: «Lazaa ma ga 'ε yaa nu klεle -a depe 'le. 'Dun- 'yee- ga 'ε -e nu klεle 'ke -Waanbhaa' 'tɔbhɔpe 'le; 'bhεε- -e nu klεle -Waanbhaa' Gbe 'ε 'tɔbhɔpe 'le 'ezin-.»

⁵ 'Bhεε- 'dun-, Maati 'pegee Mari, 'bhεε- Lazaa -za -yaa sɔ Zesu ni 'egbenele. ⁶ 'Dun- -ya malawoa 'kaa ga -o Lazaa ma, -e □bwa 'ezin- -yrekpaa' plε ta -e -yaa yrε 'la □nɔɔ 'bhe □nɔɔ. ⁷ 'Bhe blaana, 'ke -ya pele- -yaa -klanlanε mu 'ε ni dɔɔ: «-Kɔɔ' 'niina- -kɔɔ' -zanta' Zude 'klεn 'ε 'yi.»

⁸ 'Bhe klεle 'tε, 'ke -yaa' -klanlanε mu 'ε -wa zikpale -a ni dɔɔ: «'O Daan mi, 'bhe □nɔɔ laa -mɔle' -li, 'bhεε- Zude Zuufu mu 'ε -yaa zi 'bhii- -o kpoti 'pa 'e ma, 'bhεε- -woo 'e dε, 'bhεε- 'yoo- -a zi 'bhii- 'e 'niinale 'ezin- 'bhεε- yrε 'ε □nɔɔ εε?»

⁹ Zesu 'bhe zikpaa- -o ni dɔɔ: «'Lεrε vu ta plε laa -o -yrekpaa' do 'yi εε? 'Ke mεε 'la zan -o 'taawo zii' -yrekpaa', 'bhe zan gaan laa san pε 'kedo- 'kpɔ ma, -amasroyi -yrete' -o -bhi 'zi. ¹⁰ 'Dun- 'ke mεε

'la zan 'taawo zii' -bi zi, -a gaan san pe ma; -amasroyi 'tebhile laa -o -a -leεε.»

¹¹ Zesu 'yanle- 'bhe -jan 'ε 'wolele, 'ke -ya 'kpale 'a ta 'ezin-doo: «-Koo' 'bhegwlen- Lazaa -o yide zi, 'duŋ- 'η nu gele -a bwele.»

¹² -Ayile 'ke -yaa' -klanlane mu 'ε -wa zikpale -a ni doo: «'Ee! Meezan, 'ke -yoo yide 'zi, -e nu -bhele!»

¹³ Zesu 'yaa- -we 'zi 'ke Lazaa gaza 'ε 'bheε- 'le, 'duŋ- -yaa' -klanlane mu 'ε 'kpee ma, -e -yaa -we 'zi yideza 'te -la -le.

¹⁴ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni kpataakpa doo: «Lazaa -gaa.

¹⁵ 'Duŋ- yaa klelawole 'η 'yre ma bhe, 'bhe [swa 'mi ni 'ka mu -zayi', 'kooko- 'ka 'ka kpa 'mi 'yi. 'Duŋ- ka 'ka 'wlen-, 'bheε- -koo' ge -a -din.»

¹⁶ 'Bhe klele 'te, Toma 'la -o 'bhe 'tokpaa- Didimu ('bhe 'yi -le <-Ne Yone-), 'bhe 'a 'pia- Zesu a -klanlane -vin mu 'ε ni doo: «-Koo' mu ge -a zi 'ezin-, 'bheε- -koo' 'kpen 'pegee 'yee- -koo' Daan mi 'ε -koo' ga 'eke- zi!»

Zesu -le bole -yre ma -si na mee ni

¹⁷ Zesu 'bhole- Betani, 'ke -ya yele- 'bhii- -o 'yee- Lazaa [bian gban 'bhe -yrekpaa' yizie -le -ge.

¹⁸ Betani -wa 'ε 'plengole -yaa Zeruzalemu ma kilo yaga.

¹⁹ 'Bhela- -yile, Zuufu -bebe mu -nwa Maati 'pegee Mari ba -o tagale, -o neene- Lazaa gaza 'ε 'yi.

²⁰ Maati 'a 'male- 'kaa Zesu -o zan, 'kee- gele- -a -lepa' yre noo-; 'duŋ- Mari [bwa 'fe 'le ma.

²¹ Maati gele 'tenle- Zesu ma, 'ke -ya pele- doo: «Meezan, 'kee- 'kpa bi -ge, 'η neene- 'ε yaa -yaa nu gale.»

²² 'Duŋ- 'an 'yaango- 'bhii- 'kee- pe 'oo pe 'la 'yrewoa- -Waanbhaa' ma, -e nu 'bhe 'nale- 'e ni 'saanibhe.»

²³ Zesu pe -a ni doo: «'E neene- 'ε nu bwele gale ba.»

²⁴ Maati 'bhe zikpaa- Zesu ni doo: «'An 'yaango- 'bhii- -e nu

bwele gale ba gbaa mu -bwe yi 'ε gale ba 'drunyan 'leyan yi 'ε 'le.»

²⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni doo: «'Mi -le mee mu bwe gale ba, 'bheε- 'mi -le bole -yre ma -si na mee ni. 'Ke mee 'la zan 'e [kpa 'mi 'yi, 'ali- 'kee- -gaa, 'η nu -a bwele gale ba, 'bheε- -e bo -a -yre ma.

²⁶ 'Bheε- 'ke mee 'oo mee 'la zan -o -a -yre ma, 'bheε- 'ke -ya -kpa 'mi 'yi, 'bhe zan laa nu gale -titi. 'Yee kpa 'bhe -jan 'ε 'yi εε?»

²⁷ 'Bhe [noo bhe, 'ke Maati 'a 'lekunle Zesu ni doo: «'Aani' Meezan, 'an 'yaango- doo 'bhi -le Mee -Bhee Mi -Kpoo Kriisi 'ε 'le, 'bhe 'pegee 'bhi -le *-Waanbhaa' Gbe 'ε 'le; -a -ledulale -yaa doo 'bhi -le -yaa nu nule 'drunyan 'yi.»

Zesu -o wisi zii'

²⁸ Maati 'yanle- 'bhe -jan 'ε 'wolele, 'kee- gele- -a neene- le Mari 'siile-; 'bheε- 'ke -ya pele- 'bhe ni gaanyi' doo: «-Koo' Daan mi 'ε [nwa, -yoo 'e 'sii zii'.»

²⁹ Mari 'bhe 'male-, 'ke -ya -wlenle' blaale-, 'bheε- 'kee- gele- Zesu 'lepale.

³⁰ 'Duŋ- Zesu 'laa wlale -li 'bhe bhla 'ε ba Betani -wa 'ε 'kpee. Maati 'lepaa- 'kele- yre 'la [noo, -e -yaa -li 'bheε- =noo.

³¹ Zuufu mu 'la 'yaa- Mari -din 'fe 'ε [la -a taga zayi', 'mu 'a 'yele- 'bhii- Mari 'e 'wlenle-, 'bheε- -e -pwela 'paelii- blaale-; 'ke -o dole- -a zi. -O 'kpee ma -e -yaa ge 'zi wisile Lazaa bu 'ε ta.

³² Zesu 'yaa- yre 'la [noo, Mari 'bhole- 'bhe yre 'ε [noo, 'bheε- -a -yrekpale Zesu ma, 'kee- baale' -a 'kpo ta 'bhe gaan ma, 'bheε- 'ke -ya pele- 'kaa: «Meezan 'kee- 'kpa bi -ge, 'η neene- 'ε yaa -yaa nu gale.»

³³ Zesu Mari 'yele- wisiyre noo-, 'bhe 'pegee Zuufu mu 'la 'yaa- 'yee- Mari zi, -e 'mu 'yele- wisi' yre noo- 'ezin-, 'bhe wisi' -gboo -dwa -a -yre ta 'egbenele, 'bheε- -a zrubatedwa.

³⁴ 'Bheε- 'ke Zesu -o -lrokpale doo: «'Kaa [bian 'naa- ma εε?» -O pe -a ni doo: «Meezan, nu a -glin

doo.» ³⁵ 'Bhεε- Zesu 'gbu wisia□.
³⁶ 'Bhε klele 'te, 'ke Zuufu mu 'ε
 -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «-Kaa -glin
 doo! 'Gwlaan- 'lεε- -za -yaa sɔ -a ni
 dε!»

³⁷ 'Dun- -o 'ke pe dɔɔ: «'Yee- 'la
 mεε -yɾε 'wi mi 'ε 'yɾε 'liipoola,
 yaa -yaa sɔ -a klele- 'bhεε- Lazaa
 'laa ga εε?»

Lazaa bweyre gale ba Zesu 'kɔɔ

³⁸ Wisi' -gbɔɔ dɔ gbε dɾεεwoa-
 'egbenele Zesu 'yɾε ta, 'bhεε- -e
 -ja Lazaa bu 'ε ta. -A bu 'ε 'yaa-
 'ke vlε -gluu do -la -le, 'bhεε- -wa
 -liitaan 'ke vlε -kpuŋ -gbenε do -la
 -le. ³⁹ Zesu pe mεε mu 'ε ni dɔɔ:
 «-Ka vlε -kpuŋ 'ε go bu -gluu 'ε 'lii
 doo!»

'Bhε klele 'te, Maati, 'yee- Lazaa
 nεεnε- le 'ε, 'ke -ya 'pele Zesu ni
 dɔɔ: «Mεεzan, -a vɛndwa- gban
 'eyɔɔle, -amasɾoyi -a binle blaان
 -yɾekpaa' yizie -le -gε.»

⁴⁰ 'Bhε 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele
 Maati ni dɔɔ: «'Naa 'pele 'e ni dɔɔ
 'kaa 'ke 'yee □kpaā 'mi 'yi, 'e nu
 -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'ε 'yele
 εε?»

⁴¹ 'Bhε klele 'te, 'ke -o vlε -kpuŋ
 'ε gole- bu -gluu 'ε 'lii. 'Bhεε- Zesu
 'ε 'yɾekpale laanima, 'ke -ya pele-
 dɔɔ: «'Ŋ Dε -Waanbhaa', 'mi 'e
 'pubɔ- -amasɾoyi 'ye 'an 'seri 'ε
 'lεkwan- gban. ⁴² 'Mi 'an 'yaango-
 'bhii- 'ye 'an 'seri mu 'ε 'lεkun-
 'tanii, 'dun- 'ŋ 'yoo- 'seri 'lεε- kle
 'zi 'e ni, 'ŋ zi mεε mu 'lεε- 'wola-
 -zayi'; 'kooko- -woo kpa -a -yi 'bhii-
 'bhi -le 'mi 'winbwa-.»

⁴³ -E yanle- 'bhε -jan 'ε 'wole- 'le,
 'kee- 'pɾεnle 'egloole dɔɔ: «Lazaa
 'pwe -gε!»

⁴⁴ 'Bhε klele 'te, 'ke Lazaa gbaa
 'ε bwele-, 'bhεε- -e -pwela. -A gbε
 'pegee -a gaan mu 'ε 'yɾele- -yaa 'ke
 sɔgbε mu 'le, 'bhεε- sɔgbε 'pu do
 'kpale- -yaa -a wleyi'. Zesu pe -o ni
 'te dɔɔ: «-Kaa 'ploɔ-, 'bhεε- -e ge a
 'gbu ma!»

*Mεε mu 'ε -woo 'dukpa zii' Zesu
 ma -a dε zayi'*

(*Matie 26.1-5; Maki 14.1-2; Luki
 22.1-2*)

⁴⁵ Zuufu mu 'la □nwa Mari ba,
 'bhεε- Zesu -za 'la □kla, -o 'bhε
 'yele-, 'ke -o -bebe -o 'kpale 'a
 -yi. ⁴⁶ 'Dun- -o 'ke -ja Farizi mu
 'ε ba, 'ke -o Zesu kleza 'ε 'kpen
 'yigɔɔnle 'mu ni. ⁴⁷ 'Sraka 'lena
 -kunlii mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε
 -o -waa 'kitikan mεε gbalaan -lɛdo'
 'ε 'lεkpaā- 'eke- ta, 'bhεε- 'ke -wa
 pele- dɔɔ: «-Kɔɔ' nu -mε za 'gbu
 -la klele εε? -Amasɾoyi -yoo 'sɔle-
 maza -bebe mu kle 'zi. ⁴⁸ 'Ke -kɔɔ'
 'a 'twa- 'kee □bwa kleza -gloɔn mu
 'lεε- klele ma, -kɔɔa' mεε mu 'ε
 'kpen nu -o 'kpale -a -yi. 'Ke 'bhε
 □kla, *Rome -kunlii mu 'ε -o nu
 nule -kɔɔa' -Waanbhaa' Gba 'Fε
 -Gbenε 'ε 'pegee -kɔɔa' 'klεen 'ε
 'wile- 'dε!»

⁴⁹ 'Bhε klele 'te, -o ba mεε do
 'la -o -yaa 'bhε sii Kaifu, 'bhεε- 'ke
 'bhε 'yaa- -waa' 'sraka 'lena -kunlii
 gbalaan 'le 'bhε lεε 'ε ta bhe, 'bhε
 pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'laa -za 'kedo-
 'kpɔ 'yima-! ⁵⁰ 'Kaa 'laa 'yaango-
 dɔɔ 'ke mεε do 'kpɔ -gaa 'klεen
 'yi mu 'ε 'kpen a -za ma, 'bhε
 mabhaabho -kɔɔ' 'gbu ma 'ke 'bhε
 kan -kɔɔa' mεε mu 'ε 'kpen dεle ta
 εε?» ⁵¹ 'Dun- Kaifu -jan 'la 'woa-
 bhe, 'bhε 'laa dale -a 'gbu ba; -e
 -yaa 'ke 'sraka 'lena mu -kunlii
 gbalaan 'le 'bhε lεε 'ε 'le, 'bhela-
 -zayile -e -yaa -Waanbhaa' -lɛla'
 janwo 'zi dɔɔ Zesu 'yaa- nu gale
 Zuufu mu 'ε ni. ⁵² 'Dun- Zesu 'laa
 -yaa nu gale Zuufu mu 'ε do -kplɛn
 ni. -Waanbhaa' a mεε mu 'la 'kpen
 'piilale -o 'drunyaan 'yi 'yɾekpen-
 =nɔɔ, -e 'yaa- nu gale 'mu -la ni
 'ezin-; 'kooko- -yoo 'kpen 'lεkpa-
 'eke- ta, 'bhεε- -yoo kle mεε 'si do
 'le.

⁵³ -A 'san 'bhε yi 'ε ma, Zuufu
 mu a -kunlii mu 'ε -waa -kpaā do
 ma dɔɔ -o nu Zesu dεle. ⁵⁴ 'Bhela-
 -zayile, Zesu 'laa -yaa 'kaan zii' -li
 Zuufu mu 'ε 'plɛŋ- mɔkpen' 'yɾε

ma kpataakpa. -E -gwa 'bhe yre 'e □nɔɔ, 'bheε- 'yee- 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε -ja 'kleen do 'yi -wa do ta -kpe 'ε ba -yre ta. -O -yaa' 'bhe -wa 'ε sii Efraimu. Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε mu 'ε □bwa 'bheε- -wa 'ε ta ye.

⁵⁵ Zuufu mu a Paki 'feti 'ε □bhwa gban bi -wa -din. 'Bhela- -yile, mεε -bebe -ja Zeruzalemu 'yee- 'feti 'ε 'lεε, 'kooko- -o -yaa -za 'la kle -waa' 'toŋ 'ε ta, 'bheε- -o kle 'weŋ -Waanbhaa' -yre 'yi, -o 'bhe kle -so. ⁵⁶ -O 'yaa- Zesu ziglin- 'zi 'tε. 'Bheε- -o -yaa bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε □la, -o -yaa pe 'zi 'eke- ni dɔɔ: «-E □kla 'nale- εε? -E nu nule 'feti 'ε ta taa- yaa nu nule εε?» ⁵⁷ 'Duŋ- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee Farizi mu 'ε -wa -pia gban mεε mu 'ε ni dɔɔ 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -yaa Zesu geyre 'ε dɔ, 'bhe zan nu 'bhe 'pe -o ni, 'kooko- -o ge -a 'kunle-.

12

Lasiklɔɔ 'klaza- Zesu gaan ma Mari 'kɔɔ Betani (Matie 26.6-13; Maki 14.3-9)

¹ -Yrekpaa' 'srwado- -yaa Zuufu mu a Paki 'feti 'ε 'lεε, 'bheε- Zesu ge gbε drεεwoa- Betani -wa 'ε ta. -E Lazaa 'la -bwela gale ba, 'bhe a -wa -le -yaa Betani 'le. ² -O 'yee Zesu 'lεwεε pε □kla 'bheε- =nɔɔ. Maati -yaa pεbhle 'ε 'yicien zii'. 'Bheε- Lazaa 'pegee Zesu 'bheε- -yaa' -klanlanε mu 'ε 'yaale- -yaa pεbhle -tabali 'ε zi. ³ 'Bhe bhla 'ε ba, 'ke Mari -lasiklɔɔ -kposɔɔ 'plεεle- buteli do 'sile, 'bheε- 'kee Zesu gaan ma 'srole 'kele-. 'Bhe blaan, 'kee- 'bhe gaan mu 'ε magole 'ke -a winle mu 'ε 'le. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -lasiklɔɔ 'ε -gblen 'ε zenle- 'fε 'ε 'kpen □la. ⁴ -O -yaa Zesu a -klanlanε 'kela sii Zuda Isikarioti, 'yee- 'la 'yaa- nu -dawli' 'kpale- Zesu gbε ta, 'bheε- -ya

-lena' mεε mu ni, 'bhe pe 'tε dɔɔ: ⁵ «-Mele -kla waa -lasiklɔɔ -gblen 'nrale- 'lεε- gonle -goli' 'tanbha -keme yaga ma, 'bheε- -o 'bhe -goli' 'ε na 'kɔɔflenzan mu ni εε?» ⁶ 'Duŋ- Zuda 'bhe -jan 'ε □woa 'bhe gbεen- bhe, yaa klele 'bhii- -e -yaa 'kɔɔflenzan mu -si yienkan' zii'. 'Duŋ- -e 'bhe 'pia- bhe gbεen-, -amasroyi -e -yaa 'ke -faannii' 'le: 'Ye- -yaa -waa' -goli' bɔpε 'ε magaan mi 'le, 'bheε- 'ke -o -yaa -goli' 'la bɔ 'bhe 'yi, -e -yaa 'bhe 'si. ⁷ 'Duŋ- Zesu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «-Kaa 'to 'srɔ! -E 'bhe □kla, 'ŋ binza 'ε 'lεemagaanza 'yi -so. ⁸ 'Kɔɔflenzan mu -o 'ka -din 'tanjii, 'duŋ- 'mi 'laa nu klele 'ka -din 'tanjii.»

Zuufu mu 'ε -woo Lazaa dεyre -glin 'zi

⁹ Zuufu mu -zamaa' -gbεε do 'a □maa dɔɔ Zesu -o Betani. -Ayile 'ke -o gele- 'bhe □nɔɔ. 'Duŋ- waa gele Zesu do -kplen -glin zayi', -o -ja Lazaa 'la 'ke Zesu 'bhe -bwela gale ba 'bheε- -zayi' 'ezin-. ¹⁰ 'Bhe klele 'tε, 'ke 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε -wa 'kpale dɔɔ -o Lazaa dele- 'ezin-. ¹¹ -Amasroyi 'yee- Lazaa -zayi', Zuufu mu -bebe -yaa go 'zi 'woo- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'zi, 'bheε- -o -yaa -o 'kpa zii' Zesu 'yi.

Zesu 'wlayre- Zeruzalemu -wa 'ε 'kpee

(Matie 21.1-11; Maki 1.1-11; Luki 9.28-40)

¹² 'Bhe yi 'ε ta tooklin- yi 'le, -zamaa' -gbεε 'la 'nwa- Paki 'feti 'ε ta, -wa □maa dɔɔ Zesu -o zan Zeruzalemu -wa 'ε ta. ¹³ 'Bhela- -yile, 'ke -o yɔ -laa mu 'kanle, 'ke -o 'pwele- -wa 'ε 'kpee, 'bheε- 'ke -o 'kpen gele- -a -lepa' yre nɔɔ-. -O -yaa 'pe 'zi 'eke- 'zi 'egloole dɔɔ:

«Ozana!*

* **12:13** 12.13 'Bhe 'yi -le dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' 'a go -za 'yi! -Kaa magbaande!».

Mεε 'la zan -o zan Mεεzan 'ε 'to 'yi, bhaa -Waanbhaa' 'bhe -doo'!

Bhaa -Waanbhaa' Izraeli mu a -bh- lengbe 'ε 'dumawo!»

¹⁴ Zesu -soofali 'ne do □ya, 'bheε- -a 'sanle- -yaa 'bheε- ta, 'bhii- -a yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'yi gणे- 'la gbεεn- dōo:

¹⁵ «*Sion -wa -la mu, 'ka 'laa -gblaanle' (Zeruzalemu 'to 'ε do -le -yaa 'bhe 'le 'ezin-).*

-Ka 'ka 'yrekpa doo, 'kaa- -bh- lengbe 'ε -yoo zan,

-a yaale -o -soofali 'ne do ta.»

¹⁶ 'Bhe 'waati 'ε ba, Zesu a -klanlame mu 'ε waa 'bhe -za mu 'ε 'yimale 'elwale 'pe. 'Dun- Zesu bwelawoa gale ba, 'bheε- -e -ja -Waanbhaa' a 'tobholeya 'ε 'yi 'waati 'la ba, 'bheε- -wa 'yaangwadoo -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε -o -za mu 'la yoonidia- Zesu ba zayi' mεε mu 'ε -o 'bheε- wlata za □kla -a ni.

¹⁷ Mεε 'la zan mu 'kpen 'yaa- Zesu zi -e Lazaa 'siila- bu -gluu 'ε 'yi bhla 'la ba, 'bheε- 'bhe -bwela gale ba; 'bhe mεε mu 'ε 'yaa- -za mu 'la □kla 'mu -yre ma, 'mu 'kpen 'yigoon- 'zi. ¹⁸ 'Bhela- -zayile, 'ke -zamaa' 'srε do gele- -a -lepayre nōo-. -Amasroyi -wa -maa 'kaa -e 'bhe 'sole- maza 'ε □kla. ¹⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke Farizi mu 'ε -wa pele- dōo: «-Ka 'ka 'yrekpa -o ta doo, 'ka 'laa nu 'sole- -za 'kedo- 'kpo klele- -a ni, -amasroyi mōkpen' -o ge 'zi -a zi.»

Greki mu 'ke mu -o Zesu ziglin- 'zi

²⁰ Mεε 'la zan mu -nwa -Waanbhaa' gbale Zeruzalemu 'feti 'ε ta, Greki mu 'ke mu -yaa 'mu plen-. ²¹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke -woo mabeenle Filipu -din, 'bhe 'yaa- da Galile 'kleen 'yi -wa 'la -o -yaa 'bhe sii Betisaida 'bheε- ta. 'Bheε- -o pe Filipu ni dōo: «'O Zan, □wa zi 'bhii- 'o Zesu 'ye, 'bheε- 'o -balo sa kle 'kele.»

²² 'Bhe klele 'te, 'ke Filipu gele- 'bhe 'pele- Andre ni, 'bheε- -o mεε ple -ja 'bhe 'pele- Zesu ni.

²³ -Ayile, 'ke Zesu 'a pele -o ni dōo: «Bhaaplεη Gbe 'ε nu 'tobholeya 'srōowole -Waanbhaa' 'kōo 'waati 'la ba, 'bhe 'waati 'ε □bhwa. ²⁴ 'Mi pe 'ka 'ni 'η 'sowεε- ma dōo: 'Ke waa pebhe do bole 'tre 'yi, 'bheε- -e bōn, -e bo -a do -kplenneya 'ε 'yi. 'Dun- 'ke -wa □bwa 'tre 'yi, 'bheε- 'kee- =bwan, -e bho 'bheε- -ya bhaa kle 'ebebele. ²⁵ 'Ke mεε 'la zan lii biile -o 'bhe a 'tre ta -ge -si 'ε 'yi, 'bhe zan nu bloole 'bhe 'yi. 'Dun- 'ke mεε 'la zan 'bhe 'niigwa- 'bhe a 'tre ta -ge -si 'ε 'yi, 'bhe zan nu -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srōowole. ²⁶ 'Ke mεε 'la zan -o -a zi 'bhii- -e yewo 'mi ni, 'bhe zan do 'η zi. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke 'η 'yoo- yre 'la □nōo, 'an yewone 'ε nu klele 'η zi 'bheε- yre 'ε □nōo. 'Ke mεε 'la zan yewo 'η ni 'η De -Waanbhaa' nu 'bhe zan 'ε -ledole -a ma.»

Zesu -o a deza 'ε 'wo zii'

²⁷ Zesu pe 'ezin- dōo: «'N zru ba 'te -o -zon. 'Bheε- 'η so a pele- 'nale- -a ma εε? Taa- 'an 'pe dōo: 'N De -Waanbhaa, 'η go -yrenbhle' 'waati 'leε- 'yi εε? 'Bheε- 'dun-, 'η 'nwa- 'bheε- -yrenbhle' 'waati 'leε- 'bheε- -zayi'. ²⁸ 'N De -Waanbhaa', 'e 'to 'ε magbaandε!» 'Bhe klele 'te, 'ke -weli' do dale- laanima dōo: «'Mi 'η 'to 'ε magbaandia gban, 'bheε- 'η nu -a magbaandε gbε dreεwole 'ezin.»

²⁹ -Zamaa' 'la 'yaa- Zesu -din, 'bhe mu 'yee -weli' 'ε 'male-, 'ke -wa pele- dōo: «-Gblan- -le 'pεε zii' bhe». 'Dun- -o 'ke mu pe dōo: «-Waanbhaa' a -mleke' do -le -janwoa -a ni!»

³⁰ 'Dun- Zesu 'a zikpaa- -o ni dōo: «'Ka -weli' 'la □maa bhe, 'bhe 'laa -wele' 'mi 'kaama-, 'dun- -e □wia 'ka mu -la 'kaama-. ³¹ 'Drunyan 'leε- ta 'kitikan yi 'ε □bhwa -zon. -Setran' 'la 'kpaale-

-o 'drunyan 'lɛɛ- 'wiinj- 'bhii- -a -kunlii, -Waanbhaa' nu -a -gbinlɛ' -yaa' -kunliiya 'ɛ 'yi. ³² 'Bhɛɛ- 'ke -woo 'ɲ 'wlenna- laanima 'waati 'la ba 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, 'ɲ nu mɛɛ mu 'ɛ 'kpen -glaanlɛ' 'ɲ ba.»

³³ Zesu 'yaa- nu gale gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe, -e 'bhɛɛ- -zrɔnna -o ni -janwo' gbɛya 'la bhe 'bhe 'yi.

³⁴ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke -zamaa' 'ɛ -wa -lɛkunlɛ Zesu ni dɔɔ: «'Wa -daanna 'waa- 'tonj 'sɛwɛ mu 'ɛ 'yi dɔɔ Mɛɛ -Bhɛɛ Mi -Kpɔsɔɔ Krisi 'ɛ nu bole -a -yɛɛ ma -yikpɛnsɛɛ ta. -E -kla 'nale- 'bhɛɛ- 'bhi -o -a pe 'zi 'o ni dɔɔ: «O nu Bhaaplenj Gbe 'ɛ 'wɛnlɛ- laanima ɛɛ?» -Dele 'bhe Bhaaplenj Gbe 'ɛ 'le ɛɛ?»

³⁵ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «'Tɛbhilɛ 'ɛ nu -bhilɛ' 'ka 'plɛnj- 'waati sa. 'Tɛbhilɛ 'ɛ -yoo 'ka 'plɛnj- 'waati 'la ba -li, -ka 'taawo -a -bhilɛ' 'ɛ ba, 'kooko- -gblo mu laa nu 'klalɛ- 'ka ba. -Amasrɔyi 'ke mɛɛ 'la zan -o 'taawo zii' -gblo mu 'yi, 'bhe zan 'laa 'bhe 'gbu geyɛ dɔ. ³⁶ 'Tɛbhilɛ 'ɛ -yoo 'ka 'plɛnj- 'waati 'la ba, -ka 'ka 'kpa -a -yi, 'kooko- 'ka klɛ 'tɛbhilɛ ba -nɛ mu 'le.» Zesu 'yanlɛ- 'bhe -jan mu 'ɛ 'wolele, 'ke -ya plɛngole -o ma, 'bhɛɛ- 'kee gele- -a magaanlɛ -o ma 'egbɔɔnlɛ.

Zuufu mu 'ɛ waa -o 'kpale- Zesu 'yi

³⁷ 'Ali- Zesu 'sole- maza -bebe mu 'la □kla -o -yɛɛ ma, Zuufu -kunlii mu 'ɛ waa -o 'kpale- -a -yi. ³⁸ 'Bhɛ kɛlɛgbɛya 'ɛ gbɛɛn- bhe, -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai -jan 'la □woa 'elwale -sɔ, 'bhe 'lɛswa□; -ya -pia dɔɔ: «Mɛɛzan, -dele 'e □kpa'a 'o 'wojan- 'ɛ 'yi ɛɛ? 'Bhɛɛ- Mɛɛzan -yaa' -glɔɔya' 'ɛ -zrɔnna -de -la ni ɛɛ?» ³⁹ 'Bhɛɛ- waa -yaa 'sole -o 'kpale Zesu 'yi 'bhii- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ɛ -ya □pia gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'ezin- dɔɔ:

⁴⁰ «-Waanbhaa' -o -yɛɛbhe' mu 'ɛ □wia, 'bhɛɛ- -yoo zru -dwa

'eglɔɔle -yaa' -jan 'ɛ ma, 'kooko- waa sɔ yɛɛ ma yɛlɛ- -o -yɛɛbhe' mu 'ɛ 'le, 'bhɛɛ- 'kooko- waa sɔ -za 'yimale -o zru mu 'ɛ 'le, 'bhɛɛ- waa nu niinalɛ 'mi -Waanbhaa' ba, 'bhɛɛ- -o bhe.»

⁴¹ Ezai -janwoa 'bhe gbɛɛn- bhe Zesu ba zayi', -amasrɔyi -e Zesu 'tɔbhɔleya 'ɛ □ya 'elwale -sɔ.

⁴² 'Dunj-, 'woo- Zuufu -kunlii mu 'ɛ ba, -o -bebe -o -kpa'a Zesu 'yi. 'Dunj- -o -yaa -gblaanlawo zii' Farizi mu 'ɛ 'yɛɛ 'lɛɛ bhe, 'bhɛla- -zayilɛ, waa -yaa sɔ -a pele- 'pɛɛlii- kpataakpa, 'kooko- waa nu -o -gbinlɛ' -waa' daanfɛ' 'ɛ □la.

⁴³ -Amasrɔyi, 'tɔbhɔleya 'la 'yaa- da bhaaplenj mu ba, 'bhe 'yaa- sɔ -o ni 'ke 'bhe kan 'kɛla 'yaa- da -Waanbhaa' ba 'bhe ta.

Zesu 'a -jan mu 'ɛ nu mɛɛ mu 'kitikanlɛ

⁴⁴ Zesu pe mɛɛ mu 'ɛ ni 'eglɔɔle dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'e □kpa'a 'mi 'yi, 'bhe zan laa 'bhe 'kpale- 'mi 'yi, 'dunj- -ya □kpa'a mɛɛ 'la zan 'mi 'winbwa- 'bhɛɛ- 'yi bhe. ⁴⁵ 'Ke mɛɛ 'la zan 'mi □ya, 'bhe zan mɛɛ 'la zan 'ɲ 'winbwa- 'bhɛɛ- =ya bhe.

⁴⁶ 'Mi □nwa 'drunyan 'lɛɛ- 'yi 'bhii- 'tɛbhilɛ, 'kooko- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'e □kpa'a 'mi 'yi, 'bhe zan laa bo -gblo 'yi. ⁴⁷ 'Ke mɛɛ 'la zan 'ɲ 'wojan- mu 'ɛ □maa, 'bhɛɛ- 'ke yaa 'mu 'yizaklɛlɛ, 'mi 'laa nu 'bhe zan 'ɛ 'kitikanlɛ. -Amasrɔyi 'ɲ □nwa mɛɛ mu go yɛɛ -la nɔɔ- -za 'yi, 'mi 'laa 'nule- 'kitikan yɛɛ nɔɔ.

⁴⁸ 'Ke mɛɛ 'la zan 'e -bangwa 'mi 'yi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe zan laa dɔlɛ 'ɲ 'wojan- mu 'ɛ □la, 'bhe zan 'ɛ 'bhe 'bhe 'gbu 'kitikan mi □ya gban. 'ɲ -jan mu 'la □woa 'ka ni bhe, 'mu -le nu 'bhe zan 'ɛ 'kitikanlɛ 'drunyan 'lɛyan yi 'ɛ 'le. ⁴⁹ -Amasrɔyi 'ɲ 'wojan- mu 'ɛ waa dale 'mi 'gbu ba. 'Dunj- 'ɲ Dɛ -Waanbhaa' 'la 'bhe 'ɲ 'winbwa- 'bhe -jan 'la □kpa'a 'ɲ 'lii 'mi 'bhɛɛ- =woa. ⁵⁰ 'Bhɛɛ- 'mi 'a 'yaango- 'bhii- 'ɲ Dɛ -Waanbhaa'

pe 'η ni 'η 'kela kle, 'bhe -le bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o -a ma 'bhe nalele mee mu ni. 'Bheε- ya 'ε 'yi, 'η De -Waanbhaa' -jan yeke-do 'kpo 'la [kpa'a 'η 'lii 'η 'bheε- 'wo zii'.»

ZESU -O -A -DANMA' -JANWO' ZII' YAA -KLANLANE MU 'E NI

13

Zesu -yaa' -klanlane mu 'ε gaan mafe' zii'

¹ 'Bhe [k]la Zuufu mu a Paki 'feti yi 'ε 'lee. 'Bheε- Zesu 'gbu 'a 'yaangwa- 'bhii- -a go bhla 'drunyan 'lee- 'yi, 'bheε -e ge -a De -Waanbhaa' ba 'bhe [b]hwa. Mee 'la zan mu -yaa yaa pe 'le, 'mu -za -swa -a ni 'tanji, 'ke 'bhe ge 'tenle- -a -leyanle ma. ² Zesu 'pegee -yaa' -klanlane mu 'ε -yaa yromazi pe 'ε 'bhle zii'. -Setran' 'a [k]pa'a Simo gbe Zuda Isikarioti 'kpee gban 'elwale -so doo -e -dawli' 'kpa Zesu gbe ta, 'bheε- -e 'bhe 'lena- mee mu ni. ³ Zesu 'gbu 'yaa- 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' 'senj 'kpen- glocn gbekpa'a- -a 'koo, 'bheε- -e -daa 'bhe -la ba, 'bheε- -e -yaa zan gele 'bhe -la ba 'ezin-. ⁴ 'Bhe klele 'te, -o -yaa pebhle 'zi bhla 'la ba, 'ke Zesu 'e 'wlenle-, 'kee- -yaa dunc- tralape 'ε gole-, 'bheε- 'kee- so do -yrele' -a 'saanla[]. ⁵ 'Bhe bla'an, 'kee- yi 'klale 'tasa do 'yi, 'bheε- 'kee- yaa' -klanlane mu 'ε gaan mafele 'sanle, 'bheε- 'kee- 'mu mago -so -e so 'la -dwa -a 'saanla['bhe 'le. ⁶ -E bhole Simo Pieri ta, 'ke 'bhe 'a 'pele -a ni doo: «Meezan, 'bhi- -le zan 'mi gaan mafele bhe εε?» ⁷ Zesu 'bhe zikpa'a -a ni doo: «'Nj 'yoo- -za 'la kle 'zi -ge, 'yaa so -a -yimale, 'dunj- 'e nu -a -yimale boolazi.» ⁸ Pieri pe -a ni 'ezin- doo: «'Yaa nu 'mi gaan 'mafele -titi!» 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni doo: «'Ke 'naa 'e gaan mafele, 'mi 'pegee 'bhi a -za 'kedo- 'kpo 'laa nu klele -li

'eke- ta.» ⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke Simo Pieri 'a 'pele -a ni doo: «'Yaa 'η gaan do -kplen mafele, 'dunj- 'η ngblo 'pegee 'η gbe mu 'ε mafe' 'ezin-!» ¹⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni doo: «'Ke -o mee 'la zan [f]ia -yi ba, 'bhe maza laa -o -li 'bhe 'gbu 'fele- ma 'ezin-, 'ke yaa 'e go -a gaan mu 'ε 'mu -la mafele ba. -Amasroyi -a 'gbutru 'ε 'kpen 'fleele- -o. 'Bheε- 'dunj-, 'ka [k]la gban 'wenj, 'dunj- 'naa -o -we 'zi 'ka 'kpen 'le.» ¹¹ -Amasroyi Zesu 'yaa- mee 'la zan -yaa nu -dawli' 'kpale- -a gbe ta, 'bheε- 'bhe 'a 'lena- mee mu ni 'bhe zan 'ε do; 'bhela- -yile -ya -pia doo: «'Ka 'kpen 'laa -o 'wenj.»

¹² Zesu 'yanle- -o gaan mafelele, 'kee- -yaa dunc- tralape 'ε 'klale -a ta, 'kee- yaa gbe drεεwole pebhle -tabali 'ε zi, 'bheε- 'ke -ya pele- -o ni doo: «'Nj -za 'la [k]la 'ka ni bhe, 'kaa 'yimaa- εε? ¹³ 'Ka 'mi sii doo: «'O Daan mi,» 'bhe 'pegee«Meezan.» 'Zoo -o 'ka zi, -amasroyi 'mi 'gbu -le 'ka Daan mi 'pegee Meezan 'ε 'le. ¹⁴ 'Ke 'mi 'la 'mi -o 'ke Meezan 'pegee 'ka Daan mi 'le, 'mi 'ka gaan mafia-, 'ka mu 'ezin-, -ka 'eke- gaan mafe' do do. ¹⁵ 'Mi -za 'la [k]la, 'bheε- 'an kle gbeya 'ε -zronna 'ka ni, 'kooko- 'ka mu 'bhe 'yansi za kle, -ka 'bheε- kle 'eke- ni. ¹⁶ 'Mi pe 'ka ni 'η 'sowee- ma doo yewone do gbla'an -yi 'laa ya -a -kunlii 'ε ni, 'bheε- winbowo mi 'ε 'bhe 'yi 'laa ya 'bhe 'winbo- mi 'ε ni. ¹⁷ 'Ke 'ka 'bhe -za mu 'ε -dwa, 'kaa pe -yi nu -nrals' 'ke 'ka [s]wa -o -yizaklele. ¹⁸ 'Naa -o -we 'zi 'ka 'kpen 'le. 'Mi mee 'la zan mu makwan-, 'η 'mu do. 'Dunj- -za 'la yoondele -o -Waanbhaa' 'a 'Sewe 'ε 'yi, -yoo 'ke -za -le 'ke 'bhe 'leso-. -A yoondele -o doo: «'O 'pegee mee 'la zan -o pele 'zi 'eke- ta, 'bhe zan 'ε 'wlenna- 'mi 'kaama-» ¹⁹ 'Mi -o 'ka 'kpeelekan zii' -zon 'sani- 'yee- -za 'ε kle bhla 'ε plenj-. 'Kooko- 'kee- =bhwa 'waati 'la ba, 'kaa 'yaango-

'bhii- <'N 'yoo- 'ke kpataakpa mɛɛ 'la zan 'ŋ 'yoo 'ke 'bhe 'le.> ²⁰ 'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sowɛɛ- ma dɔɔ: Mɛɛ 'la zan 'ŋ 'winbwa-, 'ke 'bhi 'la 'bhe zan 'ɛ -kwan 'elrele, 'e 'mi -la 'kun zii 'elrele bhe. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan 'mi -kwan 'elrele, 'bhe zan 'ɛ 'bhe -o 'ŋ 'winbɔ- mi 'ɛ 'bhɛɛ- 'kun zii 'elrele 'ezin- bhe.»

Zesu pe dɔɔ Zuda nu -dawli' 'kpale- -a gbe ta

(*Matie 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23*)

²¹ Zesu 'yanle- 'bhe -jan 'ɛ 'wolele 'ke -a zrubatedɔle-, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- kpataakpa dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni 'ŋ 'sowɛɛ- ma dɔɔ 'ka do nu -dawli' 'kpale- 'ŋ gbe ta.»

²² 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ -woo -yrekpale 'eke- ta, 'bhɛɛ- -e -yaa -we 'zi mɛɛ 'la zan 'le, waa -yaa 'bhe zan 'ɛ dɔ. ²³ 'Yee- Zesu a -klanlanɛ 'la 'bhe -za -yaa sɔ -a ni 'egbenele, 'bhe 'yaale- -yaa -a -din 'bhe bhla 'ɛ ba. ²⁴ -Ayile, 'ke Simɔ Pieri 'e 'yɛ -kwlanbɔle 'bhe ni dɔɔ 'bhe 'yee- Zesu 'lrɔkpa, 'bhɛɛ- -e 'bhe zan 'ɛ zrɔn -a ni. ²⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'bhe -klanlanɛ 'ɛ -ya makulale Zesu ba -yɛ ta, 'bhɛɛ- 'kee- Zesu -lrɔkpale dɔɔ: «Mɛɛzan, -dele 'bhe zan 'ɛ 'le ɛɛ?»

²⁶ 'Bhe 'yi 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'N nu 'bluu kpu 'lɛɛ- zwanle' -zien 'ɛ ba, 'ke 'an 'naa mɛɛ 'la zan ni, 'bhe zan -le nu -dawli' 'kpale- 'ŋ gbe ta.»

'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'bluu kpu do 'sile, 'ke -ya -zwanle' -zien 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'ke -ya nale- Simɔ Isikariɔti gbe Zuda ni. ²⁷ Zuda 'bluu kpu 'ɛ 'kunle-, 'ke -Setran' 'wlale -a zru 'ɛ 'yi; 'bhɛɛ- 'ke Zesu 'a 'pele a ni dɔɔ: «'Yoo- zan -za 'la klele, -a kle -gun blaale-!»

²⁸ Mɛɛ 'la zan mu 'pegee Zesu 'yaa- pɛbhle 'zi 'eke- zi, -e 'bhe -jan 'ɛ 'woa -a ni win 'la ma 'mu do 'kpɔ 'laa 'bhe dɔle. ²⁹ Zuda -yaa waa -goli' magaan mi 'la 'le bhe, -o

'ke mu 'kpee ma Zesu 'a 'pia -a ni dɔɔ, 'ke yaa gele waa pɛ 'feti ta pɛ 'ɛ 'mu 'lɔyɛ- nɔɔ-, -e ge -goli' 'na 'kɔɔflenzan mu ni. ³⁰ Zuda 'yanle- 'bluu kpu 'ɛ 'bhlelele, 'kee- 'pwele blaale-. 'Bhe 'kla bi 'ɛ zi.

Zesu 'toŋ dɛɛ dɔ 'zi mɛɛ mu ni

³¹ Zuda 'pwele- blaen, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlanɛ mu 'ɛ ni dɔɔ: «'Bhaapleŋ Gbe 'ɛ 'tɔbhɔleya 'ɛ tapwe' bhla 'bhwa 'tɛ, 'bhɛɛ- -e nu -Waanbhaa' 'tɔbhɔleya 'ɛ tapwele mɛɛ mu ni. ³² 'Bhɛɛ- 'ke 'yee- 'a 'kla 'bhɛɛ- mɛɛ mu -Waanbhaa' 'tɔbhɔ- 'yee- 'gbu 'yi, -Waanbhaa' nu -a klele 'bhɛɛ- mɛɛ mu 'a Gbe 'ɛ 'tɔbhɔleya 'ɛ ye 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'yi 'ezin-, -a -vinbwa 'waati sa 'bhɛɛ- -e 'bhe kle. ³³ 'N 'bhegwlen- mu, 'naa nu -mɔle' 'ka -din -li. 'Ka nu 'ŋ ziglinle, 'duŋ- 'ŋ -jan yeke- 'la 'woa Zuufu -kunlii mu 'ɛ ni, 'ŋ 'bhɛɛ- 'wole 'ka mu ni 'ezin- dɔɔ: 'ŋ nu gele yɛ 'la 'nɔɔ, 'ka 'laa nu 'sɔle- gele- 'bhe 'nɔɔ. ³⁴ 'Bhela- -yile, 'mi -o zan 'toŋ dɛɛ do dɔle 'ka ni, 'bhe -le dɔɔ: 'ka -za 'sɔ 'eke- ni. 'Ka -za -swa 'mi ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka mu -za 'sɔ 'eke- 'bhɛɛ- gbɛɛn- 'ezin-. ³⁵ 'Ke 'ka -za -swa 'eke- ni mɔkpen' nu 'a 'yaangole 'tɛ 'bhii- 'ka -o 'ke 'mi a -klanlanɛ mu 'le.»

Zesu pe dɔɔ Pieri nu 'e 'lemadɔle -a ma 'egbɔle 'kaa -yaa dɔ

(*Matie 26.31-35; Maki 14.27-31; Luki 22.31-34*)

³⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Simɔ Pieri Zesu 'lrɔkpale dɔɔ: «Mɛɛzan, 'e ge 'zi 'naa ma ɛɛ?» Zesu 'a 'ɛkwan- -a ni dɔɔ: «'N gele- yɛ 'la 'nɔɔ- -zɔn 'yaa sɔ gele- 'ŋ zi 'bhe 'nɔɔ, 'duŋ- 'e nu gele 'ŋ zi boolazi.»

³⁷ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke Pieri 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «Mɛɛzan, -mɛla ma 'naa sɔ gele- 'e zi -zɔn ɛɛ? 'N 'yrisriwole -o 'ke 'mi 'ŋ 'niigo- 'ŋ 'si 'ɛ yi 'yaa- -za ma.» ³⁸ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zesu 'a 'lrɔkpale dɔɔ: «'E 'yrisriwole -o dɔɔ 'yee 'niigwa- 'e

'gbu □si 'ε 'yi 'mi a -za ma εε? 'Mi pe 'e ni 'η 'sowεε- ma dɔɔ: 'sani- maagwlen -weli' plen- -zɔn, 'e nu 'e 'lemadɔle 'mi ma 'egloole -gloɔn yaga 'kaa 'yaa 'mi dɔ.»

14

Zesu -le zi 'la ge -a De -Waanbhaa' ba 'bhe 'le

¹ 'Bhe blaen, 'ke Zesu 'a 'pele -yaa' -klanlane mu 'ε ni 'ezin- dɔɔ: «'Ka 'laa 'ka zrubatedole. -Ka 'ka 'kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bheε- -ka 'ka 'kpa 'mi 'yi 'ezin-. ² Yaayre -bebe -o 'η De -Waanbhaa' ba 'fε 'ε □la. 'Ke 'bhe 'laa -o bi 'ke wlan 'le, 'naa -yaa nu -a pele 'ka ni dɔɔ 'mi ge 'zi 'ka 'yaayre- magaanle 'ka 'lεε -so. ³ 'Ke 'η 'yaan- 'ka 'yaayre- 'ε magaanlele bhla 'la ba, 'η nu nule 'ka 'kunle-, 'kooko- 'η 'yoo- yre 'la □nɔɔ 'ka kle 'bhe □nɔɔ 'ezin-. ⁴ 'Mi -o ge 'zi yre 'la □nɔɔ, 'ka 'bhe □nɔɔ zi 'ε dɔ.» ⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke Toma 'a 'pele Zesu ni dɔɔ: «Mεεzan, 'e gele- yre 'la □nɔɔ 'waa 'bhe dɔ. 'O sɔ 'bhe □nɔɔ zi 'ε dɔle- 'nale- -a ma εε?» ⁶ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni dɔɔ: «'Mi -le 'ke Zi 'ε 'le, 'bheε- 'mi -le 'ke wlan 'le, 'bhe 'pegee 'mi -le bole -yre ma -si 'ε 'na mεε ni. Mεε 'kedo- 'kpo 'laa sɔ gele- 'η De -Waanbhaa ba 'ke 'bhe zan laa 'kanle- 'mi ba. ⁷ 'Ke 'ka 'mi dɔ bi, 'ka 'yaa- nu 'η De -Waanbhaa' dɔle 'ezin-. 'Bheε- drɔɔn' 'kaa -dwa -zɔn, 'bheε- 'kaa □ya.»

⁸ Filipu pe Zesu ni 'te dɔɔ: «Mεεzan, 'e De -Waanbhaa' zɔn 'o ni, 'bheε- 'bhe 'waa- pe 'ε 'yibho-.» ⁹ Zesu 'bhe zikpaa- -a ni 'bhe 'yi 'te dɔɔ: «-A nɔɔ- =mwa gban 'ke -kɔɔ' -o 'eke- zi, 'bheε- 'bhi Filipu 'laa 'η dɔle -lii εε? 'Ke mεε 'la zan 'η □ya 'bhe zan 'η De -Waanbhaa' -la □ya. -Mele -kla 'yoo- -a 'pe 'zi dɔɔ: «'E De -Waanbhaa zɔn 'o ni εε?» ¹⁰ 'E 'kpale- laa -o -a -yi 'bhii- 'mi -o 'η De -Waanbhaa' 'yi, 'bheε- 'η De -Waanbhaa' -o 'mi 'yi εε? 'N' 'yoo-

-jan mu 'la 'wo zii' 'ka ni, 'mu 'laa -o da 'zi 'mi 'gbu 'kpee. 'N' De -Waanbhaa' 'la -yoo 'η 'yi, 'bhe -le 'bhe 'gbu a ye mu wo 'zi 'mi 'yi. ¹¹ -Ka 'ka 'kpa 'mi 'yi 'ke 'an 'pia- 'ka ni dɔɔ: 'η 'yoo- 'η De -Waanbhaa' 'yi, 'bheε- 'yee- 'η De -Waanbhaa' -o 'mi 'yi. 'Bheε- 'duɔɔ-, 'ke 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'η -jan 'la □woa 'mu 'yi, -ka 'ka 'kpa 'η -za mu 'la kle 'zi 'mu 'yi. ¹² 'Mi pe 'ka ni 'η 'sowεε- ma dɔɔ: 'ke mεε 'la zan 'e □kpaa 'η 'yi, 'η 'yoo- ye mu 'la 'wo zii', 'bhe zan nu 'bhe 'yansi ye mu 'wole-. 'Bheε- 'duɔɔ-, 'bhe zan nu ye mu 'ke mu wole 'ke 'mu gbalaan -yiya' 'mi a pe mu 'ε ni, -amasroyi 'η 'yoo- ge 'zi 'η De -Waanbhaa' ba. ¹³ 'Bheε- 'ke 'ka pe 'la 'yrewoa- -Waanbhaa' ma 'η 'to 'yi 'kaa 'η 'bhe kle, 'η nu 'bheε- klele, 'kooko- -Nε 'ε -ya De -Waanbhaa' 'tɔbhɔleya 'ε zɔn mεε mu ni kpataakpa. ¹⁴ 'Ke 'ka pe 'ke 'la -yrewoa 'η ma 'η 'to 'yi 'kaa 'η 'bhe kle, 'η nu 'bheε- klele.»

Zesu -o Lii 'Wen' 'ε 'naza- 'pe 'zi -yaa' -klanlane mu 'ε ni

¹⁵ «'Ke 'η -za sɔ 'ka ni, 'ka nu 'η 'wojan- mu 'ε 'klosikunle. ¹⁶ 'Mi nu -a -yrewole 'η De -Waanbhaa' ma dɔɔ -e bhɔɔba mi -bheεke' do na 'ka ni, 'kooko- 'bhe bo 'ka -din 'tanjii. ¹⁷ 'Bhe 'bhɔɔba- mi 'ε 'bhe -le wlan ma *Lii 'Wen' 'ε 'le. 'Drunyan 'yi mu 'ε waa sɔ -a -srɔɔwole, -amasroyi waa sɔ -a yele-, 'bhe 'pegee waa sɔ a dole-. 'Bheε- 'duɔɔ-, 'ka mu 'a dɔ, -amasroyi -yoo 'ka mu -din, 'bheε- -yoo zan bole 'ka 'yi. ¹⁸ 'Naa nu 'ka 'tole- 'ka do -kplen 'le 'bhii- twene- mu; 'η nu nu gbe drεεwole 'ka ba. ¹⁹ -A -vinbwa 'waati sa, 'bheε- 'drunyan ta mεε mu 'ε waa nu 'η 'yele- -li 'ezin-. 'Duɔɔ- 'ka mu nu 'η 'yele-, -amasroyi 'η 'yoo- 'η 'yre ma, 'bheε- 'ka mu nu bole 'ka 'yre ma 'ezin-. ²⁰ 'Ke 'bhe yi 'ε □bhwa, 'ka nu -a 'yaangole 'bhe 'yi, 'bhii-

'mi 'pegee 'η Δε -Waanbhaa' 'woo do, 'bhεε- 'ka mu 'pegee 'mi -o do, 'bhεε- 'mi 'pegee 'ka mu -o do.»

21 «'Ke mεε 'la zan 'η 'wojan- mu 'ε 'lεdɔ- 'a ma, 'bhεε- 'yoo 'klosikun, 'η -za so 'bhεε- zan ni. 'Bhεε- 'ke 'η -za so mεε 'la zan ni, 'bhε zan -za nu 'solε- 'η Δε -Waanbhaa' ni. 'Bhε zan -za nu 'solε- 'η ni, 'bhεε- 'mi 'gbu nu 'η 'gbu zronle 'bhε zan 'ε ni.»

22 'Bhε ya 'ε 'yi, -o -yaa Zesu a -klanlane 'la sii Zudi, waa pele Zuda Isikarioti, 'ke 'bhε Zesu 'lrokpale dɔɔ: «Mεεzan, -mele -kla 'bhεε- 'e nu 'e 'gbu zronle 'o mɔɔ ni, 'bhεε- 'yaa nu -e 'gbu zronle 'drunyan ta mu 'ε ni εε?»

23 Zesu 'bhε 'lekwan- 'a ni dɔɔ: «'Ke 'η -za so mεε 'la zan ni, 'bhε zan 'η 'wojan- mu 'ε 'klosikun. 'Bhεε- 'a -za nu 'solε- 'η Δε -Waanbhaa' ni. 'Bhela- 'yile 'mi 'pegee 'η Δε -Waanbhaa' 'o nu nule 'bhε zan 'ε ba, 'bhεε- 'o nu bole -a -yi. 24 'Dun- 'ke 'η -za 'laa so mεε 'la zan ni, 'bhε zan laa 'η 'wojan- mu 'ε 'klosikun. 'Ka -o -jan mu 'la 'ma zii' 'η 'lii -gε bhe, 'mu 'laa -o da 'zi 'mi 'gbu ba; 'dun- 'η Δε -Waanbhaa' 'la 'mi 'winbwa- 'bhε -le -o 'kpa zii' 'η 'lii. 25 'N 'bhε -jan mu 'ε 'woa 'ka ni 'bhε 'waati 'ε ba 'ke 'η 'yoo- 'ka -din. 26 'Dun- 'ka 'bhɔnba- mi 'ε, Lii 'Wen 'la 'η Δε nu 'bhε 'kpale- 'ka ni 'η 'to 'yi, 'bhε nu 'ka daanle -za mu 'ε 'kpen 'le, 'bhεε- 'η -jan mu 'la 'kpen 'woa 'ka ni, 'bhε nu 'mu 'kpen dɔle 'ka 'kpee.»

27 «'Mi -o yilabla 'ε 'to zii' 'ka ni, 'mi -o 'an yilabla 'ε 'bhεε- 'na zii' 'ka ni. 'Dun- 'mi 'laa -o -a na 'zi 'ka ni 'bhii- 'drunyan 'yi mu 'a na gɔnε- 'la gbεen-. 'Ka 'laa 'ka zrubatɛdɔle, 'bhεε- 'ka 'laa -gblaanle'. 28 'Kaa 'maa 'η ta dɔɔ: «'N 'yoo- ge 'zi, 'bhεε- 'dun- 'η nu nu gbε dreεwole 'ka ba.» 'Ke 'η -za so bi 'ka ni, 'η gelawo zii' 'η Δε -Waanbhaa' 'la gbalaan -yiya' 'mi ni

'bhε ba bhe, 'bhε -za 'ε 'yaa- nu 'ka zrukpaale. 29 'Mi -za mu 'la 'pia 'ka ni -gε bhe, 'ke waa bhɔle -li; 'ke 'ka -o bhɔle 'ya 'waati 'la ba, 'ka nu 'ka 'kpale- 'mi 'yi. 30 'Mi 'pegee 'ka mu laa nu -wele' -li 'ebebele. -Amasroyi 'drunyan 'lεε- -a ta -kunlii 'ε 'bhwa gban -wa -din. -Yaa' 'senj do 'kpɔ 'laa -o -li 'mi ta. 31 'Dun-, 'kooko- 'drunyan 'yi mu 'ε -wa 'yaango- 'bhii- 'η Δε -Waanbhaa' -za so 'η ni, 'bhεε- 'ya 'pia 'η 'kela kle, 'η 'bhεε- kle. -Ka 'ka 'wlen- 'bhεε- 'kɔɔ' ge!»

15

Zesu pe dɔɔ 'yele- 'ke -drɔɔ diinj kplankplan 'ε 'le

1 Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'Mi -le 'ke -drɔɔ diinj -zeze 'gbu 'ε 'le, 'bhεε- 'η Δε -Waanbhaa' -le 'ke -a gbakpa' mi 'ε 'le. 2 -Drɔɔ diinj 'ε gbε 'oo gbε 'la yaa -a bhaa kle, -e 'bhε takan, 'bhεε- 'a gbε 'oo gbε 'la 'bhε 'bhε bhaa kle, -e 'bhε yin 'ε kan, 'kooko- 'ya bhaa 'ε baan' kle 'ebebele 'ezin-. 3 'Bhε klegbeyaya do 'ε 'yi, 'η 'ka -daanna -jan 'la 'le bhe, 'bhε 'kaa- 'drunyan ta zru maza mu 'ε -gwa 'ka ma, 'bhεε- 'bhε 'ka 'kla 'wen gban. 4 'Ka blɔɔle bo 'mi ma 'bhii- 'mi blɔɔle bole -o 'ka mu ma gɔnε- 'la gbεen-. -Yri gbε do laa so -a bhaa klele- 'ke -a blɔɔle laa bole -yri diinj 'ε ma. 'Bhε klegbeyaya do 'ε 'yi, 'ke 'ka blɔɔle 'laa bole 'mi ma, 'ka 'laa nu 'solε- 'za 'kedo- 'kpɔ klele- -Waanbhaa ni. 5 'Mi -o 'bhii- drɔɔ diinj 'ε gbεen-, 'bhεε- 'ka mu -o 'bhii- 'a gbε mu 'ε gbεen-. 'Ke mεε 'la zan blɔɔle 'bwa 'mi ma, 'bhεε- 'ke 'mi blɔɔle 'bwa 'bhε zan 'ε ma, 'bhε zan so -za 'lrele- 'bebe klele-. -Amasroyi 'ka 'laa so -za 'kedo- 'kpɔ klele- 'mi bla. 6 'Ke mεε 'la zan blɔɔle laa bole 'mi ma, -o 'bhε zan blin 'pɛlii- 'bhii- 'yri gbε do, 'bhεε- -e ga. -E kle 'bhii- 'yri gbε mu 'la 'ke -woo takaan-, 'bhεε- 'woo -gwa -yri diinj 'ε ma, -o -gaa; -woo -wloo', 'bhεε- 'woo

blin 'te 'yi, 'bhεε- 'te -o bhle. ⁷ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ke 'ka blōole □bwa 'mi ma, 'bhεε- 'ke 'an -jan mu 'ε □bwa 'ka 'kpee, 'ke 'ka maza -dwa pe 'oo pe 'la ma, -ka 'bhε 'yrewo- 'η ma, 'bhεε- 'η nu 'bhε 'nale- 'ka ni. ⁸ -Yri gbε mu 'ε -woo bhāa klε 'ebebele gōnε- 'la gbεen-, 'ke 'ka -za 'lrele- 'bebe mu klε 'bhε gbεen-, 'ka 'η Dε -Waanbhāa' 'tōbhō, 'bhεε- 'bhε ya 'ε 'yi, 'kaa zrōn 'bhε ma 'bhii- 'ka -o 'an -klanlanε mu 'le. ⁹ 'N -za sō 'η Dε -Waanbhāa' ni gōnε- 'la gbεen-, 'ka mu -za sō 'mi ni 'bhεε- gbεen-. 'Ka bo 'mi a pe 'soniya 'ε 'yi. ¹⁰ 'Ke 'ka 'mi 'wojan- mu 'ε 'klosikwan, 'ka nu bole 'mi a pe 'soniya 'ε 'yi, 'bhii- 'mi 'η Dε -Waanbhāa' wōjan mu 'ε 'klosikwan gōnε- 'la gbεen-, 'bhεε- 'η □bwa -yaa' 'soniya 'ε 'yi.»

¹¹ «'N 'bhε -jan 'ε □woa 'ka ni 'bhε gbεen- bhe, 'kooko- 'mi zrukpaale -o gōnε- 'la gbεen-, 'ka mu zrukpaale klε 'bhε gbεen-, 'bhεε- 'kaa- pe zrukpaā' 'ε 'lepale klε. ¹² 'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'ka 'taawo 'toη 'lεε- 'bhεε- ta, 'bhε -le dōo: 'Ka -za 'sō 'eke- ni, 'bhii- 'ka -za □swa 'mi ni gōnε- 'la gbεen-. ¹³ 'Ke 'yee 'niigo- 'e 'gbu □si 'ε 'yi, 'bhεε- 'e ga 'e 'bhεgwlen- mu 'ε -zayi', 'soniya 'bhεεke -gbenε 'kanle- 'laa -o 'bhε ta. ¹⁴ 'Ke 'an 'pia- 'ka ni 'ka 'taawo 'toη 'la ta, 'ke 'ka 'bhε □kla, 'kaa- zrōn 'bhε ma 'bhii- 'ka -o 'η 'bhεgwlen- mu 'le. ¹⁵ 'Naa 'ka sii -li 'an yewonε mu, -amasrōyi yewonε 'ε yaa -a -kunlii klεza mu 'ε dō. 'Dun- 'mi -o 'ka 'sii zii' 'η 'bhεgwlen- mu, -amasrōyi 'η -za 'oo -za 'la -daanna 'η Dε -Waanbhāa' 'kōo, 'mi 'bhε 'kpen -zrōnna 'ka ni. ¹⁶ Yaa klεlε 'bhii- 'ka mu -le 'mi makwan-, 'dun- 'mi -le 'ka mu makwan-. 'Mi 'ka mu makwan-, 'bhεε- 'η 'ka □kla 'an *winbōwo mu 'le. 'Kooko- 'ka ge -za 'lrele- mu klε; 'bhεε- 'ke 'bhε -za 'lrele- mu 'ε mō. 'Ke 'bhε □kla, 'ke 'ka pe 'oo pe 'la 'yrewoa- 'η Dε -Waanbhāa' ma 'mi 'to 'yi, -e nu

'bhε 'nale- 'ka ni. ¹⁷ 'Mi -o -a zi 'bhii- 'ka 'taawo 'toη 'la ta, 'bhε -le dōo 'ke 'ka -za sō 'eke- ni.»

'Drunyan 'yi mu 'ε -o Zesu 'pegee Zesu 'yi mu 'ε mafinyanwo

¹⁸ Zesu pe -yaa' -klanlanε mu 'ε ni 'ezin- dōo: «'Ke 'ka vensi 'drunyan 'yi mu 'ε yin 'lii, -kaa 'yaango- 'bhii- 'mi vensia- -o yin 'lii 'ezin- 'ka mu -lεε. ¹⁹ 'Kee- 'kpa bi 'ka 'pegee 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε 'ka -o dō, 'ka -za -yaa nu 'solε- -o ni. 'Dun- 'ka 'laa -o 'drunyan 'lεε- -yaa pe 'le, 'bhεε- 'mi 'ka malakwan 'yee- 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε ba, 'bhela- -zayile 'ka ven -o 'si zii' -o yin 'lii. ²⁰ 'N -jan 'la □woa 'ka ni bhe, 'bhε dō 'ka 'kpee, 'bhε -jan 'ε 'bhε -le dōo: «Yewonε 'ε gbłaan -yi 'laa ya -a -kunlii 'ε ni». 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ke mεε mu 'ε -yrenkpaā 'mi ta, -o nu -yrenkpaale 'ka mu ta 'ezin-; 'ke -woo 'η 'wojan- mu 'ε 'klosikwan, -o nu 'ka mu wōjan mu 'ε 'klosikunlε 'ezin-. ²¹ -O nu 'bhε -za mu 'ε 'kpen klεlε 'ka ni 'mi 'to 'ε -zayi'; -amasrōyi mεε 'la zan 'η 'winbwa- waa 'bhε zan dō. ²² 'Ke 'naa 'nule- bi 'drunyan 'lεε- 'yi, 'bhεε- 'ke 'naa -Jan 'Nrale- 'ε 'wolε- -o ni, -kpan 'laa -yaa nu baale -o ta -waa' -za -yōo' mu 'ε -zayi'. 'Dun- -zōn 'zoo 'kedo- 'kpo 'laa -o zi 'ke -wa pe dōo waa 'yaango- 'bhii- -o klεza mu 'ε 'mu -o 'ke -za 'yōo- mu 'le. ²³ 'Ke mεε 'la zan 'η mafinyanwo, 'bhε zan 'η Dε -Waanbhāa' mafinyanwo 'ezin-. ²⁴ Mεε -bhεεke' dō 'kpo 'laa 'solε- maza -glōon mu 'la klεlε -lido', 'ke 'naa 'bhε 'solε- maza -glōon mu 'ε klεlε bi -o 'plen-, -kpan 'laa -yaa nu baale -o ta 'mu -zayi', 'bhεε- 'solε- maza mu 'ε -zayi' -woo 'mi 'pegee 'η Dε -Waanbhāa' mafinyanwo. ²⁵ 'Dun- 'bhε 'kpen □kla, 'kooko- -jan 'la yōondele -o -waa' 'Toη mu 'ε 'yi, 'bhε -jan 'ε 'lesō-; 'bhε -jan 'ε 'bhε -le dōo: «-Woo 'η mafinyanwoa bhaama.»»

26 «'Mi nu 'ka 'Bhɔŋba- mi 'la 'kpale- 'ka ni 'kee- da 'ŋ De -Waanbhaa' ba, 'bhe 'le 'bhe -o 'ke wlan ma Lii Wenj 'ε 'le bhe. 'Ke 'bhe [ŋwɑ bhla 'la ba, 'bhe nu 'sɾeya- klele 'mi ba zayi'. 27 'Bhɛɛ- 'ka mu, 'ka nu 'sɾeya- klele 'mi ba zayi', -amasɾoyi 'mi 'pegee 'ka mu [bwa 'eke- zi 'kee- 'san 'an ye 'ε zisan' bhla zi ma.»

16

1 «'Nj 'bhe -jan mu 'ε [woɑ 'ka ni, 'kooko- 'ka 'laa ploo 'ka 'kpale- ma 'mi 'yi. 2 -O nu 'ka -gbinle' Zuufu mu daanfε' mu 'ε [la. Dɾɔɔn', 'bhe 'waati -o zan bhɔle, 'ke 'bhe [bhwa, 'ke mɛɛ mu 'ka [dia, -e nu klele -o ni 'bhii- -woo -Waanbhaa' -la gba 'zi 'bhɛɛ- gbɛɛn- bhe. 3 -O nu 'bhe -za mu 'ε klele 'ka ni 'bhe gbɛɛn- bhe, -amasɾoyi waa 'ŋ De -Waanbhaa' dɔle, 'bhɛɛ- waa 'mi dɔle 'ezin-. 4 'Dun-, 'ŋ 'bhe -za mu 'ε [woɑ 'ka ni -zɔn, 'kooko- 'ke -o 'bhe -za -gboɔn mu 'ε [kla 'ka ni 'waati 'la ba, -e dɔ 'ka 'kpɛe 'bhii- 'ŋ 'bhe -jan 'ε [woɑ gban 'ka ni. 'Naa 'bhe -za mu 'ε 'pele- 'ka ni 'an ye 'ε zisan' bhla zi, -amasɾoyi 'ŋ 'yaa- 'ka -din.»

Lii 'Wenj 'ε 'woye-

5 «'Nj 'yoo- zan gele 'ŋ 'winbo- mi 'ε ba, 'bhɛɛ- 'ka 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'ŋ 'lrɔkpale dɔɔ: <'E ge 'zi 'naa- εε?> 6 'Dun- 'ŋ 'bhe -jan mu 'ε 'wolawoa 'ka ni, 'bhɛla- -yile 'ka 'ka wleyisriwole. 7 'Bhɛɛ- 'dun-, 'ŋ 'yoo- wlan -la pe 'zi 'ka ni dɔɔ: 'ke 'ŋ -ja, 'bhe 'trɔn- -o 'ka mu 'gbu ma. -Amasɾoyi 'ke 'naa gele, 'Bhɔŋba- mi 'ε yaa nu nule 'ka ba. 'Dun- 'ke 'ŋ -ja, 'ŋ nu -a 'kpale- 'ka ni. 8 'Bhɛɛ- 'ke 'bhe 'Bhɔŋba- mi 'ε [ŋwɑ bhla 'la ba, 'bhe nu a zɾɔnle 'drunyan 'yi mu 'ε ni 'bhii- -o -yinile -o -za 'yɔɔ- ba zayi', 'bhe 'pegee -ledɔɔleya -Waanbhaa' -yɾε 'yi, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a 'kiti 'ε ba zayi'. 9 -O -yinile -o -za 'yɔɔ ba zayi' win 'la ma, 'bhe -le

waa -o 'kpa 'mi 'yi. 10 'Bhɛɛ- -o -yinile -o -ledɔɔleya ba zayi' win 'la ma, 'bhe -le dɔɔ 'ŋ 'yoo- ge 'zi 'ŋ De -Waanbhaa' ba, 'bhɛɛ- 'ka 'laa nu 'ŋ 'yele- -li. 11 'Bhɛɛ- -o -yinile -o -Waanbhaa' a 'kitikanza 'ε ba zayi', -amasɾoyi -Waanbhaa' -kpan balaa' gban 'drunyan 'leε- 'yi -kunlii 'ε ta.

12 «-Jan -bebe -o -li 'ŋ zi 'ke 'mu pe 'ka ni, 'dun- 'bhe fangan- 'laa -o 'ka ta 'ke 'ka sɔ -o -yimale -zɔn. 13 'Ke wlan ma Lii 'Wenj 'ε [ŋwɑ bhla 'la ba, 'bhe nu 'ka 'ledɔɔle wlan a pe zi 'ε 'kpen 'lii. -Amasɾoyi, Yaa nu -a 'gbu a janwole, 'dun- -e -za mu 'la 'kpen [maa -e nu 'mu -la wole 'ka ni; 'bhɛɛ- -za mu 'la -woo zan klele, -e nu 'mu -la -leεjanwole 'ka ni. 14 -E nu 'ŋ 'tɔbhɔle, -amasɾoyi -jan 'la 'bhe -o 'mi 'kɔɔ, -e nu 'bhɛɛ- 'sile-, 'bhɛɛ- -e 'bhe wo 'ka ni. 15 'Pe 'oo pe 'la -yoo 'ŋ De -Waanbhaa' 'kɔɔ, 'mi a pe -le 'mu 'kpen 'le 'ezin-. 'Bhɛla- -zayile 'an [pia dɔɔ Lii 'Wenj 'ε nu 'mi a -jan 'ε 'sile- 'bhɛɛ- -e 'bhe wo 'ka ni.»

Zesu a -klanlane mu 'ε wleyisriwole 'ε nu niinale 'ke zrukpaad' le

16 Zesu pe -yaa' -klanlane mu 'ε ni dɔɔ: «-A -vinbwa 'waati sa, 'bhɛɛ- 'ka 'laa nu 'ŋ 'yele- -li, 'bhɛɛ- -a -vinbwa 'waati sa 'bhɛɛ- 'ka nu 'ŋ 'yele- 'ezin-.»

17 'Bhe klele 'tε, 'ke -yaa' -klanlane mu 'ε 'ke mu 'a 'pele 'eke- ni dɔɔ: «-Ya 'pelawo zii' dɔɔ: <-A -vinbwa 'waati sa, 'bhɛɛ- 'ka 'laa nu 'ŋ 'yele- -li, 'bhɛɛ- -a -vinbwa 'waati sa 'bhɛɛ- 'ka nu 'ŋ 'yele- 'ezin-». 'Bhe 'pegee: <-Amasɾoyi 'ŋ 'yoo- ge 'zi 'ŋ De -Waanbhaa' ba.> 'Bhe -jan mu 'la bhe 'mu 'yi -o 'nale- -a ma εε? 18 -Ya 'pelawo zii' dɔɔ: <-A -vinbwa 'waati sa.> 'Bhe 'yi -o 'nale- -a ma εε? -Yoo -jan 'la 'wo 'zi bhe, 'waa -o 'bhe 'yima zii'.»

¹⁹ Zesu 'a 'yaangole 'bhii- 'yaa' -klanlane mu 'ε -woo zan -a -lrokpale, 'ke -ya pele- -o ni 'te dɔɔ: «'An 'pelawoa 'ka ni dɔɔ: «-A -vinbwa 'waati sa, 'bhεε- 'ka 'laa nu 'η 'yele- -li, 'bhεε- -a -vinbwa 'waati sa 'bhεε- 'ka nu 'η 'ye 'ezin-». 'Ka -o 'eke- -lrokpaa' zii' 'bhεε- ma εε? ²⁰ 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- ma dɔɔ: 'ka nu wisile, 'bhεε- 'ka nu 'ka 'la ma wisile, 'duŋ- 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε -o zrukpaale nu klele 'bhe -zayi'. 'Bhεε- 'ka nu 'ka wleyisriwole, 'duŋ- 'kaa- wleyisriwole 'ε nu niinale 'ke 'ka zrukpaal' le. ²¹ 'Ke le do -bla □zian -a ta, -ya wleyisriwo, -amasroyi yaa -yrenbhle' bhla 'ε □bhwa. 'Duŋ- 'kee- -yaan -ne 'ε 'yalele bhla 'la ba, -e -yren 'la □bhla bhe, 'bhe □nia -a 'kpee, -amasroyi -ya -yaa 'ke bhaaplen do 'la 'le 'drunyan 'lεε- 'yi 'bhe 'a zrukpalaa. ²² 'Bhεε- 'ka mu -o 'bhεε- gbεen- 'ezin-: 'ka -o 'ka wleyisriwo zii' -zɔn. 'Duŋ- 'η nu 'ka 'yele- 'ezin-, 'bhεε- 'ka zrukpaale nu klele. 'Bhεε- mεε 'kedo- 'kpo 'laa nu 'sɔle- 'kaa- zrukpaal' ε gole- 'ka zru ba.»

²³ «'Ke 'bhe yi 'ε □bhwa, 'ka 'laa nu 'η 'lrokpale -za 'kedo- 'kpo 'yi -li. 'Mi pe 'ka ni 'η 'sɔwεε- ma dɔɔ: 'ke 'ka pe 'oo pe 'la 'yrewoa- 'η De -Waanbhaa' ma 'mi 'to 'ε 'yi, -e nu 'bhe pe 'ε 'nale- 'ka ni. ²⁴ 'Ali- 'kee- nu 'tenle- -zɔn ma, 'ka 'laa pe 'kedo- 'kpo 'yrewole -li 'η De -Waanbhaa' ma 'mi 'to 'yi. -Ka pe -yrewo' -a ma, 'bhεε- 'ka nu pe 'srɔowole -a 'kɔɔ. 'Ke 'bhe □kla, 'bhεε- 'kaa- zrukpaal' 'ε 'le nu 'pale-.»

Zesu pe -yaa' -klanlane mu 'ε ni dɔɔ -Waanbhaa' nu -waa' pe -yrewoza 'seri 'ε 'lekunle -o ni

²⁵ Zesu -ja -janwole 'ε zi -yaa' -klanlane mu 'ε ni 'ke -ya pe -o ni dɔɔ: «'Mi 'bhe -za mu 'ε 'kpen □woa 'ka ni -gɔɔn mu -la -yi. 'Duŋ- 'bhe 'waati -o zan bhɔle,

'bhεε- 'naa nu -janwole -li 'ka ni -gɔɔn mu 'yi, 'duŋ- 'η nu 'η De -Waanbhaa' ba jan mu 'ε 'wole- 'ka ni kpataakpa. ²⁶ 'Ke 'bhe yi 'ε □bhwa, 'ka nu pe -yrewole 'η De -Waanbhaa' ma 'η 'to 'yi; 'bhεε- 'naa- -o -a pe 'zi 'ka ni dɔɔ 'η nu -sromabole 'η De -Waanbhaa' ni, 'kooko- -e 'kaa pe -yrewole 'ε 'lekun- 'ka ni. ²⁷ -Amasroyi 'ka mu -za sɔ 'η De -Waanbhaa' 'gbu ni. 'Ka -za sɔ -a ni -amasroyi 'mi -za -swa 'ka ni, 'bhεε- 'ka 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'η -daa 'yee- -Waanbhaa' -la ba. ²⁸ Wlan 'ε ni, 'η -daa 'yee- 'η De -Waanbhaa' -la ba, 'bhεε- 'η □nwa 'drunyan 'lεε- 'yi. 'Mi -o go 'zi 'drunyan 'lεε- 'yi, 'bhεε- 'η 'yoo- 'niina- 'zi 'yee- 'η De -Waanbhaa' ba ye.»

Zesu 'sengwa- 'ke 'drunyan 'le

²⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke -yaa' -klanlane mu 'ε -wa pele- -a ni dɔɔ: «-Nŋ! 'Yaa -o -janwo' zii' -li 'o ni -gɔɔn mu 'yi, 'bhεε- 'duŋ- 'e -janwole -saan 'o ni kpataakpa 'te. ³⁰ 'Wa 'yaango- -zɔn 'bhii- 'e -za 'kpen dɔ. 'Bhεε- 'sani- -o nu 'e 'lrokpale -za 'la 'yi, 'e 'bhe -dwa gban. 'Bhela- -yile 'o 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'e -daa -Waanbhaa' ba.» ³¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'bhe zikpale -o ni dɔɔ: «'Ka pe dɔɔ 'ka 'kpale- -o 'mi 'yi -zɔn εε? ³² -Ka 'ka 'tronkpa doo! 'Bhe 'waati -o zan bhɔle, 'bhεε- 'bhe □bhwa gban 'duŋ-, 'ka 'kpen nu 'kanle- 'eke- ma, 'bhεε- 'ka 'kpen do do nu gele 'ka ba -le ma, 'bhεε- 'ka nu 'η do -kplenne' 'tole- -a nɔɔ-. 'Duŋ- 'naa nu bole -o 'η do -kplenne' 'le 'de, -amasroyi, 'η De -Waanbhaa' -o 'η zi. ³³ 'Ŋ 'bhe -za mu 'ε □pia 'ka ni bhe, 'kooko- 'mi 'pegee 'ka mu 'kpale- 'la -yoo do ma, 'ka yilabla 'srɔowo-. 'Ka nu -yren -bebe 'bhlele- 'drunyan 'lεε- 'yi. 'Duŋ- 'ka 'ka zrudɔ 'egloole! -Amasroyi 'η 'sengwa- gban 'drunyan 'le.»

17

Zesu -o -a 'seriwo zii' -a 'gbu a -za ma

¹ Zesu 'yanle- 'bhe- 'jan 'ε 'wolele, 'ke -ya -yrekpale laanima, 'bheε- 'ke -ya pele- dɔɔ:

«'Nj Dε -Waanbhaa' 'waati 'ε □bhwa -zɔn 'tε. 'E Gbe 'ε 'tɔbhɔ mεε mu 'ε -yrε ma, 'kooko- 'e Gbe 'bhe 'e 'tɔbhɔ 'ezin- -o -yrε ma. ² -Amasroyi 'e -gloɔya' -naa -a ni bhaapleŋ mu 'kpen ta, 'kooko- bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma -e 'bhe na 'e mεε 'la zan mu gbekpaa- 'a 'kɔɔ 'mu ni. ³ Bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe -le dɔɔ 'ke -woo 'e dɔ 'bhii- 'bhi -le 'ke wlan ma -Waanbhaa' do 'kpo 'ε 'le, 'bheε- 'ke -wa dɔ 'ezin- 'bhii- 'bhi -le Zesu Krisi 'winbwa-. ⁴ 'Bheε- 'η 'yaa- 'tɔbhɔleya 'ε -zrɔnna 'trε ta -gε, 'bheε- 'e ye 'la gbekpaa- 'η 'kɔɔ 'kaa 'an 'wo, 'η 'yaan- 'bhe 'wolele. ⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'η Dε -Waanbhaa', 'η 'tɔbhɔle -yaa 'e -din gɔnε- 'la gbεen- 'ke 'drunyan 'laa klele -li 'waati 'la ba, 'bhe 'tɔbhɔleya -gloɔn 'ε 'na 'η ni -zɔn.»

Zesu -o -a 'seriwo zii' -yaa' -klanlance mu 'ε -waa -za ma

⁶ «'E mεε la zan mu □sia 'drunyan 'ε 'yi mu 'ε ba, 'bheε- 'yoo- -naa 'η ni, 'an □kla 'bheε- 'woo 'e -dwa. 'Yaa- pe -le -yaa 'ke -o -le, 'bheε- 'yoo- -naa 'η ni; 'bheε- -o 'yaa- 'jan 'ε 'klosikwan. ⁷ -Wa 'yaangwa- -zɔn 'bhii- 'e pe 'la 'kpen □naa 'η ni, 'bhe da 'bhi 'gbu -la ba. ⁸ -Amasroyi 'e -jan mu 'la □woa 'mi ni, 'mi 'bhe mu -la □woa -o ni 'ezin-; 'bheε- -o -dwa -o -la. -Wa 'yaangwa- 'ezin- 'bhii- 'η -daa 'bhi 'gbu -la ba wlan 'ε ni, 'bheε- -woo -kpa a -yi 'bhii- 'bhi -le 'mi 'winbwa-.

⁹ «'Nj 'yoo- 'η 'seriwo zii' 'wola- -za ma, 'naa -o 'η 'seriwo zii' 'drunyan 'yi mu a -za ma; 'dunj- 'η 'yoo- 'seriwo zii' 'e mεε 'la zan

mu gbekpaa- 'η 'kɔɔ 'mu -la -za ma, -amasroyi 'yaa pe -le 'ke -o -le. ¹⁰ Pe 'oo pe 'la 'bhe -o 'mi 'kɔɔ, 'yaa- pe -le 'bhe 'le; 'bheε- pe 'oo pe 'la 'bhe -o 'bhi 'kɔɔ, 'mi a pe -le 'bhe 'le 'ezin-. 'Bhe ya 'ε 'yi, mεε mu 'an pe 'tɔbhɔleya 'ε ye 'mi a pe -klanlance mu 'ε 'mu -la -yi. ¹¹ 'Mi -o zan gɔle 'drunyan 'lεε- 'yi, dunj- 'woo- mu nu bole -a -yi. 'Mi -o ge 'zi 'bhi -la ba ye. 'Nj Dε -Waanbhaa' 'wenj, 'e 'yrekpa -o ba 'yaa- -gloɔya' 'ε 'le, 'e -gloɔya' 'la □naa 'η ni. 'Kooko- -o kle do, 'bhii- 'bhi 'pegee 'mi -o do gɔnε- 'la gbεen- bhe. ¹² 'Mi 'pegee 'woo- mu -yaa 'eke- zi 'waati 'la ba, 'mi 'yaa- 'η 'yrekpa- -o ba 'yaa- 'ε -gloɔya' 'le, 'e -gloɔya' 'la □naa 'mi ni bhe. 'Mi -o tagbian- 'bheε- -o do 'kpo 'laa 'nile- -o ba, 'ke yaa 'e go -o do 'la 'yaa- nu nile -o ba 'bhe ba, 'kooko- 'bhi -Waanbhaa' 'yaa- 'Sewe 'yi jan 'ε 'leso-.

¹³ 'Dunj- -zɔn, 'η 'yoo- ge 'zi 'e ba ye. 'Nj 'yoo- 'bhe -jan mu 'lεε- 'kpen 'pe zii' 'bhe gbεen- bhe, 'η 'yoo- -li 'drunyan 'yi bhla 'la ba, 'kooko- zrukpa' 'la 'bhe -o 'mi 'yi, 'bhe -gloɔn 'ε kle -o -yi, 'bheε- 'bhe 'lepale kle. ¹⁴ 'Nj -wo -daanna 'yaa- 'jan 'ε 'le, 'bhela- -zayile 'drunyan 'yi mu -o mafinyanwoa. -Amasroyi waa -o 'ke 'drunyan a pe 'le, 'bhii- 'mi 'laa -o 'ke 'drunyan 'lεε- 'yaa' pe 'le gɔnε- 'la gbεen-. ¹⁵ 'Naa -o -sromabɔ 'zi 'e ni dɔɔ 'yoo- 'kun 'bheε- 'yoo- go 'drunyan 'lεε- 'yi, 'dunj- 'η 'yoo- -sromabɔ 'zi 'e ni dɔɔ 'yee 'yrekpa- -o ba, 'bheε- 'e -Setran' 'kan -o ma 'egboɔnle. ¹⁶ Waa -o 'ke 'drunyan 'lεε- 'yaa' pe 'le, 'bhii- 'mi 'laa -o 'ke -yaa' pe 'le gɔnε- 'la gbεen-. ¹⁷ -O 'kpen 'kpa 'edanma, 'bheε 'yoo- kle 'yaa mεε 'wenj mu 'le 'yaa- wlan 'ε 'le. -Amasroyi 'yaa- 'jan 'ε 'bhe -le 'ke wlan 'le. ¹⁸ 'E 'mi 'winbwa- 'drunyan 'yi gɔnε- 'la gbεen-, 'mi -o winbɔ 'zi 'bheε-

gbæen- 'drunyan 'e 'yi. ¹⁹ 'Mi 'η 'gbu 'kpa zii' 'edaŋma 'bhi do -kplɛn -a pɛ 'le 'woo- mu -zayi', 'kooko- 'woo- 'gbu kpa 'ezin- 'edaŋma, 'bhæ- -o klɛ 'wɛŋ 'yaa- pɛ wlan 'e 'le.»

Zesu -o -a 'seriwo zii' mɛɛ 'la zan mu nu -o 'kpale- -a -yi boolazi 'mu -a -za ma

²⁰ «'Naa -o 'η 'seriwo zii' 'te 'woo- do 'kplɛn ma; 'duŋ- 'η 'yoo- 'η 'seriwo zii' 'ezin- mɛɛ 'la zan mu nu 'mu 'kpale- 'η 'yi -o wojan mu 'e ma boolazi. ²¹ 'Ŋ 'yoo- 'η 'seriwo zii' 'e ni, 'kooko- -o 'kplɛn 'kpale- klɛ do ma, 'bhii- 'bhi 'η Dɛ -Waanbhaa' 'pegee 'mi 'kpale- -o do ma gɔnɛ- 'la gbæen-. 'Bhæ- 'kooko- 'woo- mu 'pegee 'o mɔɔ 'kpale- klɛ do ma, 'kooko- 'drunyan 'yi mu 'e -woo kpa -a -yi 'bhii- 'bhi -le 'mi 'winbwa-. ²² 'Mi 'duŋ-, 'e 'tɔbhɔleya 'la 'naa 'mi ni, 'η 'bhæ- -gloɔn 'naa -o ni, 'kooko- -o 'kpale- klɛ do ma, 'bhii- 'mi 'pegee 'bhi -o do gɔnɛ- 'la gbæen-. ²³ 'Bhɛ 'yi -le dɔɔ: 'mi -o 'woo- mu 'yi, 'bhæ- 'bhi -o 'mi 'yi; 'bhɛ klɛgbeya 'e gbæen- bhe, -o nu klɛlɛ do, 'ke -a -lɛyan' a ma. 'Ke 'bhɛ 'kpla, 'drunyan 'yi mu 'e nu -a 'yaangolɛ 'bhii- 'bhi -le 'mi winbwa-, 'bhɛ 'pegee -o -za sɔ 'e ni 'bhii- 'mi -za sɔ 'e ni gɔnɛ- 'la gbæen- 'ezin- bhe.

²⁴ 'Ŋ Dɛ -Waanbhaa', 'bhi -le -o -naa 'mi ni. 'Bhæ- 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η -yoo yɛ 'la 'naa 'woo- 'pegee 'mi klɛ 'eke- 'yi 'bhæ- =nɔɔ 'ezin-. 'Ke 'bhɛ 'kpla -o nu 'η 'tɔbhɔleya 'e 'yɛlɛ-, 'e 'tɔbhɔleya 'la 'naa 'η ni bhe. -Amasroyi 'η -za -swa 'e ni 'ke 'yaa 'drunyan klɛlɛ -li 'elwale ta -sɔ.

²⁵ 'Ŋ Dɛ -Waanbhaa' -lɛdɔɔle, 'drunyan 'yi mu laa 'e dɔlɛ; 'mi 'duŋ- 'e -dwa; 'bhæ- 'an -klanlanɛ mu 'lɛɛ- 'mu 'a 'yaandwa- 'bhii- 'bhi -le 'mi 'winbwa-. ²⁶ 'Mi 'a 'kpla 'bhæ- -woo 'e -dwa, 'bhæ- 'η nu a klɛlɛ

'ezin- 'bhæ- -woo 'e baan' dɔ, 'kooko- 'mi -za 'swa 'e ni 'sɔniya -gloɔn 'la 'yi, 'bhɛ 'sɔniya -gloɔn 'e klɛ -o -yi 'ezin-, 'bhæ- 'mi 'gbu klɛ 'woo- mu 'gbu 'yi.»

ZESU DɛYRɛ 'PEGEE -A BWEYRɛ GALE BA ZERUZALEMU

18

Zesu 'kunyrɛ- mɛɛ mu 'e 'kɔɔ

(Matie 26.47-56; Maki 14.43-50; Luki 22.47-53)

¹ Zesu 'yanle- -a 'seriwolele, 'ke 'yee- 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e -o gele- Sedrɔn tɔ -yrɛ gbɛ do 'e ta. 'Bhæ- 'ke -o wlale- 'bhɛ 'naa -yrigba' do 'yi. ² Zuda 'la 'yaa- nu -dawli' 'kpale- Zesu gbɛ ta, 'bhɛ 'yaa- 'bhɛ -yrigba' 'e dɔ 'ezin-. -Amasroyi Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'yaa- =kla 'eke- ba 'bhɛ yɛ 'e 'naa 'waati 'ke ba. ³ Zesu 'pegee -yaa' -klanlanɛ mu 'e 'yaa- 'bhɛ -yrigba' 'e 'yi bhla 'la ba, 'ke Zuda 'nule. 'Srwase 'lɛdo- 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e gooba mu 'ke mu -yaa 'yee- Zuda zi. 'Sraka 'lɛna -kunlii mu 'e 'pegee Farizi mu 'e 'mu -le 'woo- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e gooba mu 'e 'kpa -a zi. -Lanbha mu 'pegee -yani mu, 'bhæ- gwledanpɛ mu -yaa -o 'kɔɔ. ⁴ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, -za 'oo -za 'la 'yaa- nu 'tenlɛ- Zesu ma, -a 'gbu 'yaa- 'bhɛ dɔ. 'Bhɛla- -yile 'ke -ya mabɛnle 'woo- mɛɛ mu 'e -din, 'bhæ- 'ke -yoo -lɔkpale dɔɔ: «'Ka -o -dela -glin 'zi ɛɛ?» ⁵ -O pe a ni dɔɔ: «'Woo- Zesu 'la da Nazareti -wa 'e ta 'bhɛ -la -glin 'zi.» Zesu pe 'ezin- -o ni dɔɔ: «'Mi -le 'kele.» 'Bhæ- Zuda 'la 'yaa- -dawli' 'kpa zii' Zesu gbɛ ta 'bhɛ 'yaa- 'woo- mɛɛ mu 'e 'plɛŋ-. ⁶ Zesu 'a 'pele- -o ni dɔɔ: «'Mi 'le 'kele.» 'Ke -o gele- -o -zanta', 'bhæ- 'ke -o baale' 'trɛ ma. ⁷ 'Bhæ- 'ke Zesu -o -lɔkpa' gbɛ drɛɛwole dɔɔ: «'Ka -o -dela -glin 'zi ɛɛ?» -O pe dɔɔ: «Zesu 'la

da Nazareti -wa 'e ta.»⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a 'lekunle -o ni dɔɔ: «'Naa 'pele- gban 'ka ni dɔɔ 'mi -le 'kele- ee? 'Ke 'ka -o 'mi -la -glin 'zi, -kaa 'to 'ke 'ŋ zi mu 'lɛɛ- -o ge -o ba -le ma.»

⁹ 'Bhe ya 'e 'yi bhe, -e -jan 'la □woa 'elwale gban -so 'bhe 'leswa□: -ya pia- dɔɔ: «'N De -Waanbhaa', 'e mɛɛ 'la zan mu □naa 'ŋ ni -o do 'kpɔ 'laa 'nile- -o ba 'ŋ 'kɔɔ.»¹⁰ 'Bhe klele 'te, -gokun' do 'la 'yaa- Simo Pierei 'kɔɔ, 'kee- 'bhe 'yrole 'bhe 'bhoo- 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- 'sraka 'lena mu -kunlii gbilaan 'e 'bhe a yewone 'e gbɛ -yi' ta 'trɔn kpukanle 'bhe -gokun' 'e 'le. -O -yaa 'bhe yewone 'e sii Malikusi.¹¹ 'Bhɛɛ- 'duŋ-, Zesu pe Simo Pierei ni dɔɔ: «'Yaa- -gokun' 'e 'wla -a -bhoo 'e 'yi. 'Bhi 'kpee ma, 'ŋ De -Waanbhaa' -yren peyan- do 'la □twa 'ŋ ni 'naa -a zi 'bhii- 'ŋ 'bhe 'mi ee?»

-O -ja Zesu 'le 'sraka 'lena -kunlii gbilaan Anasi 'e ba

¹² 'Woo- -srwase' 'lɛdo- 'e 'pegee -o -lɛɛ mɛɛ gbilaan 'e, 'bhɛɛ- 'fɛ gooba mu 'la Zuufu mu 'e -woo -kpa 'yee- Zuda zi -srwase' mu 'e ba, 'mu Zesu □kwan, 'bhɛɛ- 'ke -wa gbɛtabole 'ke bhle mu 'le.¹³ 'Bhe blaana, 'ke -o gele- 'kele- Anasi ba 'pe. 'Yee- Anasi-yaa 'ke Kaifu boogwlen 'le. Kaifu -le -yaa 'ke 'sraka 'lena mu 'e -waa' -kunlii gbilaan 'e 'le 'bhe lɛɛ 'e 'le.¹⁴ 'Bhɛɛ- 'yee- Kaifu -le Zuufu -kunlii mu 'e 'liala- dɔɔ: «'Ke mɛɛ do 'kpɔ -gaa -kɔɔa' mɛɛ mu 'e ni, 'bhe mabhaa laa bhɔ -kɔɔa' mɛɛ mu 'e 'kpen gale ta ee?»

Simo Pierei 'e 'lemado 'zi 'egboole dɔɔ yaa Zesu do

(Matie 26.69-70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57)

¹⁵ Simo Pierei 'pegee Zesu a -klanlane 'e 'bhɛɛke do -yaa zan -o -zanta'. 'Sraka 'lena mu 'e -waa' -kunlii gbilaan 'e 'yaa- Zesu a -klanlane 'bhɛɛke do 'e do. 'Bhela-

-yile, Zesu 'wla bhla 'e zi 'yee- 'sraka 'lena mu -kunlii gbilaan 'e -yaa' -gben 'e 'yi, 'ke 'yee- -klanlane 'e wlale- 'bhe zi.¹⁶ 'Duŋ- 'yee- Simo Pierei 'laa wlale- 'yee- -gben 'e 'yi, 'bhɛɛ- -e □bwa 'pɛɛlii- -gben 'lii 'e -din. 'Bhe klele 'te, 'sraka 'lena mu 'e -waa' -kunlii gbilaan 'e 'yaa- Zesu a -klanlane 'bhɛɛke do 'la dɔ, 'ke 'bhe 'pwele, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -janwole -gben 'e 'liigooba le 'e ni, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'yee- Pierei 'wlale -gben 'e 'kpee 'te.¹⁷ 'Bhɛɛ- Pierei 'wla bhla 'e zi, 'ke -gben 'e 'lii gooba le 'e 'bhe 'a 'lɔkpale dɔɔ: «'Bhi 'laa -o 'ke 'yee- mɛɛ 'la bhe -yaa' -klanlane mu 'e do 'le ee?» Pierei pe -a ni dɔɔ: «'Ōn ōn, 'mi 'laa -o 'ke 'bhe 'le 'de!»

¹⁸ 'Bhe 'yi 'te, -niinii' 'la 'yaa- kle zi bhe, 'ke 'fɛ 'e □la yewone mu 'e 'pegee 'fɛ 'e gooba mu 'e -o 'te do -lekunle -o magaza 'yi 'bhe ma. 'Bhɛɛ- 'yee- Pierei □nwa -a magale 'bhe 'te 'e ma 'ezin-.

'Sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'e -yoo Zesu 'lɔkpa zii'

(Matie 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71)

¹⁹ 'Sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'e -e Zesu 'lɔkpa- 'bhe a -klanlane mu 'e 'pegee 'bhe a mɛɛ daangbeya 'e ma.²⁰ 'Bhɛɛ- Zesu 'a 'lekwan- -a ni dɔɔ: «'Mi -janwoa mɛɛ mu 'e 'kpen 'yre ma kpataakpa. 'Ŋ 'yaa- mɛɛ mu 'e daan 'tanji Zuufu mu 'e -waa' daanfɛ' mu 'e 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛne 'e □la, Zuufu mu 'e 'kpen 'yaa- -o -lɛkpa' 'eke- ta 'bhe mu -la nɔɔ-; 'naa -jan 'kɛdo- 'kpɔ wole gaanyi'.²¹ -Mele -kla 'bhɛɛ- 'yoo- 'ŋ 'lɔkpa zii' ee? Mɛɛ 'la zan mu 'ŋ 'wojan- mu 'e □maa, 'mu -lɔkpa' doo. 'Mi -jan mu 'la □woa, -o 'gbu 'mu dɔ.»²² Zesu 'bhe -jan 'e 'wole- 'te, -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛne 'e gooba mu 'e do 'la dulale -yaa 'yee- Zesu -din, 'ke 'bhe 'a 'trɔn 'wiile, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'pele- 'a ni dɔɔ: «-Jan 'lekungbeya 'e

-gloon 'e -dele -gee' sraka 'lena mu a -kunlii gblaani 'e ni ee?»²³ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni doo: «'Ke 'n -jan 'yoo-woa 'kela 'le 'bhe zron 'n ni doo; 'duj- 'n -jan 'la □woa 'saanibhe, 'ke 'bhe 'laa -o 'ke -jan 'yoo- 'le, -mela ma 'bhæ- 'yoo- 'n zron 'zi ee?»²⁴ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Anasi Zesu gbetabole 'tole, 'bhæ- 'kee- gele- Zesu 'le 'sraka 'lena mu a -kunlii gblaani Kaifu ba.

Simō Pieri -o 'e -lemado 'zi 'egloole Zesu ma gaan ple mi 'yi
(Matie 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62)

²⁵ 'Bhe 'waati 'e ba, Simō Pieri -yaa -a maga 'zi -li 'te 'e ma. 'Bhe klele 'te, 'ke -wa -lrokpale doo: «'Bhi 'laa -o 'ke 'yee- mæe 'la bhe -yaa' -klanlanæ mu 'e do 'le ee?» 'Duj- Pieri pe -o ni doo: «'Ōn ōn, 'naa -o 'ke 'bhe 'le.»²⁶ 'Yee- Pieri 'gwlaan- 'la 'tron kpukaan, 'bhe de -ne do -yaa 'sraka 'lena mu -kunlii gblaani 'e 'bhe a yewonæ mu 'e do 'le. 'Bhe yewonæ 'e Pieri 'lrokpaa- doo: «'Mi 'laa 'ka 'pegee 'yee- mæe 'læ- 'yee- 'eke- 'zi -yrigba' 'e 'yi ee?»²⁷ 'Duj- Pieri 'a 'lemado gbe dræwoa- 'egloole doo yaa Zesu do. 'Bhe klele 'te, 'ke maagwlen -wele' 'bhe 'waati do 'kpo 'e ba.

Mæe mu 'e -ja Zesu 'le Pilati ba
(Matie 27.1-2; 27.11-14; Maki 15.1-5; Luki 23.1-5)

²⁸ 'Bhe blaani, 'ke -o Zesu gole- Kaifu ba, 'bhæ- 'ke -o gele- 'kele- *Rome mu a -janmatii Pilati ba zrwan 'tutu 'e zi. 'Duj- Zuufu -kunlii mu 'e waa wlale Pilati a 'fe -gbenæ 'e □la; 'koko- -o bo 'wenj, 'bhæ- -o so 'woo- Zuufu mu 'e -waa' Paki 'feti 'e ta pe 'e 'bhlele.²⁹ 'Bhela- -zayile, -janmatii Pilati 'gbu 'pwela- -a ba 'fe 'e □la, 'bhæ- -e □nwa -o -lepale 'pælii-. 'Bhæ- 'ke -yoo -lrokpale doo: «'Ka -o -la 'zi 'yee- mæe 'læ- ta win 'e -dela ma ee?»³⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke -wa zikpale Pilati ni doo: «'Ke mæe

'læ- yaa klele bi -za 'yoo- kle mi 'le, 'waa -yaa nu nule -a -lenale 'e ni.»³¹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Pilati 'a 'pele -o ni doo: «'Ka mu 'gbu 'a 'kun, 'bhæ- 'ka ge -a 'kitikanle 'bhii- 'kaa kle gonæ- 'la gbæen- 'kaa- 'tonj mu 'e ta.» 'Bhe klele 'te, 'ke Zuufu mu 'e -wa zikpale Pilati ni 'ezin- doo: «Rome mu a 'tonj mu 'e ta, 'bhe 'sej 'laa -o 'o ni 'ke -o mæe de.»

³² 'Bhæ- klegbeyaa 'e 'yi, Zesu 'yaa- nu gale gonæ- 'la gbæen- -e 'bhe 'læjanlawoa 'elwale -so, 'bhe 'læswa □ 'bhæ- gbæen- bhe. (-Amasroyi Zuufu mu 'sini ta za 'e ma waa -yaa mæe de -yrigbæle do ta, 'duj- Rome mu 'e 'mu -le -yaa -za 'yoo- kle mu de 'bhe gbæen-.)³³ Pilati □wlaa 'ezin- yaa' 'fe -gbenæ 'e □la, 'kee- Zesu 'sile, 'bhæ- 'kee- 'bhe 'lrokpale doo: «'Bhi -le 'ke Zuufu mu a -bhleingbe 'le ee?»³⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'a zikpale -a ni doo: «'E 'gbu -le 'bhe -jan 'e -dwa 'e 'kpee ta- mæe -bhæeke' mu -le 'bhe □kpa 'e 'lii 'mi ba zayi' ee?»³⁵ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Pilati 'bhe zikpale Zesu ni doo: «'Mi -o 'ke Zuufu mi 'le ee? 'Yaa- mæe mu 'e 'pegee 'sraka 'lena -kunlii mu 'e -woo 'e 'lenaa- 'n ni, 'e -mæ pe za 'gbu -la -kla ee?»³⁶ Zesu 'bhe 'lekwan- -a ni doo: «'An pe -bhleingbeyaa 'e -yaa -o 'drunyan 'læ- 'bhe 'yi. 'Kee- 'kpa bi 'mi a pe -bhleingbeyaa 'e -yoo 'drunyan 'læ- 'bhe 'yi, 'mi a pe mæe mu 'e 'yaa- nu 'n ta gwledanle, 'koko- waa so 'n 'lenale Zuufu mu 'e ni. 'Duj- 'an pe -bhleingbeyaa 'e yaa -o 'træ 'læ- 'bhe ta -ge.»³⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati 'a 'pele -a ni doo: «'Bhe bhla 'e ba, 'yoo- 'ke -bhleingbe 'le ee?» Zesu 'bhe zikpaa- -a ni doo: «'E 'gbu 'yela- pe 'zi bhe doo: 'n 'yoo- 'ke -bhleingbe 'le. -Woo' 'n □yaa 'bhæ- ma, 'bhæ- 'n □nwa 'drunyan 'læ- 'yi 'bhæ- ma, 'koko- 'n 'sreya- kle wlan 'e ba zayi'. 'Ke mæe 'oo mæe 'la zan -o 'ke wlan a pe 'le, 'bhe zan 'e 'tronkpa

’η ’yoo- ’jan ’la ’wo zii’ ’bhε □la.»
 38 ’Bhε ’yi ’tε, ’ke Pilati ’a ’l’rōkpale
 dōō: «-Mεle ke wlan ’le εε?»

*Zuufu mu ’ε pe ’kaa -o Zesu dε
 (Matie 27.15-31; Maki 15.6-20;
 Luki 23.13-25)*

-E yanle- ’bhε -jan ’ε ’wolele,
 ’kee- ’pwεle -yaa’ ’fε ’ε □la, ’bhεε-
 ’kee- gele- Zuufu mu ’ε ba -yre ta.
 ’Bhεε- ’ke -ya pele- -o ni dōō: «’Naa
 -za ’yōō- do ’kpō ’yele- mεε ’lεε- zi
 ’ke ’bhε klε -a dε win ’le. 39 ’Duj-
 ’kaa- ’sinii ta za ’ε ma, lεε ’oo lεε,
 ’kaa- Paki ’feti ’ε ta, ’mi ploolawo
 -kaso ’yi mi do ma ’ka ni, ’ka -o
 -a zi ’bhii- ’η ’ploō- Zuufu mu ’ε
 -waa’ -bhleᅅᅅbe ’ε ma εε?» 40 ’Bhε
 klele ’tε, ’ke -o ’pεen gbe drεεwole
 ’ezin- ’ke -wa pe dōō: «’On on, ’yaa
 ’ploole- -a ma! ’Ploo- Barabasi -la
 ma!» ’Bhεε- ’duj- Barabasi -yaa
 ’ke mεε dε mi do -la -le.

19

-O Zesu dεza -kpan -balaa’ ’a ta

1 ’Bhε ’yi ’tε, ’ke Pilati ’a ’pele
 dōō -o Zesu ’kun ’bhεε- -wa zita
 zōn ’ke gbanbhle ’le. 2 -Srwase’
 mu ’ε -o zungble do □taan ’ke lere
 mu ’le, ’bhεε- -o ’bhε -dwa Zesu
 ’wiinj- ’bhii- -bhleᅅᅅbe ngblo ma
 ’faa do gbεen-. ’Bhεε- -ke -o dune-
 -ten gbōōn do ’klale -a ta. 3 ’Bhε
 blaen, ’ke -woo -mabεenle ’a -din,
 ’ke -wa pele- -a ni dōō: «Zuufu
 mu a -bhleᅅᅅbe, bhaa ’e bo ’e ’yre
 ma! Zuufu mu a -Bhleᅅᅅbe, bhaa
 ’e bo ’e ’yre ma!» ’Bhεε- -o -yaa -a
 ’trōnwii zii’.

4 ’Bhε blaen, Pilati ’pwε gbe
 drεεwoa- ’ezin- ’pεεlii-, ’ke -ya
 pele- -zamaa’ ’ε ni dōō: «-Ka ’ka
 ’yrekpa -gε doo, ’η nu nule ’kele-
 ’ka ni ’pεεlii- -gε, ’kooko- ’kaa
 ’yaango- ’bhii- naa -za ’yōō ’kedo-
 ’kpō ’yele- -a zi ’ke ’bhε klε -a dε
 win ’le.»

5 Zesu ’pwεla- ’tε ’pεεlii-; lele
 zungble do -yaa -a ngblo ma,
 ’bhε ’pegee -bhleᅅᅅbe ta dune-
 -ten gbōōn do -yaa -a ta. ’Bhεε- ’ke

Pilati ’a ’pele mεε mu ’ε ni ’tε dōō:
 «’Kaa- mεε ’ε ’yele- -gε!»

6 ’Duj- ’sraka ’lεna -kunlii mu ’ε
 ’pegee -Waanbhaa’ gba ’Fε -Gbεnε
 ’ε gooba mu ’ε -o Zesu ’yele-, ’ke
 -o ’pεenle ’ke -wa pe dōō: «-A
 gbaan -yrigbεεle do ta, ’bhεε- e
 ga! -A gbaan -yrigbεεle do ta,
 ’bhεε- -e ga!» ’Bhεε- Pilati pe -o ni
 dōō: «’Ka mu ’gbu ’a ’kun, ’bhεε-
 ’ka ge a gbaanle -yrigbεεle do ta,
 -amasrōyi, wlan ’ε ni, ’mi naa -za
 ’yōō- do ’kpō ’yele- -a zi ’ke klε -a
 dε win ’le.»

7 ’Bhε klele ’tε, ’ke Zuufu -kunlii
 mu ’ε -wa zikpale Pilati ni ’ezin-
 dōō: «’Toj do -o ’o ’kōō, ’bhε ’toj
 ’ε ta, -yoo ’ke dε pe ’le, -amasrōyi
 -ya -pia -a ’gbu ma ’kaa -yoo ’ke
 -Waanbhaa’ Gbe ’le.»

8 Pilati ’bhε -jan ’ε ’male-, ’ke
 -gblaan baan’ ’klale -a -yi. 9 -E
 wla gbe drεεwole -yaa’ ’fε ’ε □la,
 ’bhεε- ’kee- Zesu ’l’rōkpale ’ezin-
 dōō: «’Bhi da ’naa- -a ma εε?»
 ’Duj- Zesu ’laa ’bhε -jan ’ε ’lekunle
 -a ni. 10 ’Bhε ’yi ’tε, ’ke Pilati ’a ’pele
 Zesu ni dōō: «’Yaa -o -wele’ ’mi ni
 εε? ’Yaa ’yaango- ’bhii- ’bhε ’senj -o
 ’η ni ’ke ’η ploō ’e ma, ’bhεε- ’bhε
 ’senj -o ’η ni ’ezin- ’ke ’an klε ’bhεε-
 -woo ’ε gbaan -yrigbεεle ’ε ta εε?»

11 ’Bhε klele ’tε, ’ke Zesu ’bhε
 zikpale -a ni dōō: «’Bhε ’senj do
 ’kpō ’laa -yaa nu ’solε- klele- ’e
 ni, ’ke yaa ’ε go ’kεla laanima
 -Waanbhaa’ ’bhε □naa ’ε ni ’bhε
 ba. ’Bhεla- -zayile mεε ’la zan
 ’η □kwan, ’bhεε- ’ke ’bhε □nwa ’η
 ’lenale ’ε ni, ’bhε zan a -za ’yōō- ’ε
 gblaan ’yiya- ’ke ’bhε kan ’yaa- pe
 ’ε ta.»

12 Pilati ’bhε -jan ’ε ’male ’tε,
 -e -yaa ’plooyrε- -glin ’zi Zesu ma.
 ’Duj- Zuufu mu ’ε dōle ’pεenle- ma
 ’ke -wa pele- dōō: «’Kee ’ploola-
 mεε ’lεε- ma, ’yaa -o ’ke -bh-
 leᅅᅅbe -gbεnε Sezaa ’bhεgwlen-
 ’le. -Amasrōyi ’ke mεε ’oo mεε ’la
 zan ’a ’gbu klε ’zi ’ke -bhleᅅᅅbe ’le

'bhe zan 'e kle -bhleŋgbe -gbene Sezaa -soonni' -la -le.»

¹³ Pilati 'bhe -jan 'e 'male- 'te, 'ke -ya pele- mee mu 'e ni 'kaa -o ge Zesu 'le 'pælii-; 'bhe- 'ke 'yee- Pilati 'gbu gele- yaale yre 'la -o -yaa 'bhe sii Ebre wli 'e 'yi doo: <Gabata>. 'Bhe 'yi -le 'kitikan mi 'e 'yaakpe-. ¹⁴ 'Bhe □kla Zuufu mu a Paki 'feti 'e 'lekpa yi 'e ma, -yrekpa' 'waati 'e ba. Pilati pe Zuufu mu 'e ni doo: «'Kaa- -bhleŋgbe 'e 'yele- -ge!» ¹⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke -o 'pæenle doo: «-Yoo 'ke de pe 'le! -Yoo 'ke de pe 'le! -A gbaan -yriḡbeele 'e ta!» Pilati pe -o ni doo: «'Kaa- zi 'bhii- 'ŋ 'kaa- -bhleŋgbe 'e gbaan -yriḡbeele ta eε?» 'Sraka 'lena -kunlii mu 'e -wa zikpaa- -a ni doo: «'Waa- -bhleŋgbe 'bheeke 'laa -o -bhleŋgbe -gbene Sezaa blaana.» ¹⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati Zesu 'kpale -o 'koo, 'kooko- -srwase' mu 'e ge -a gbaan -yriḡbeele 'e ta. 'Bhe- -o Zesu □kwan, 'bhe- -o -ja -a gbaan yre noo- -yriḡbeele 'e ta.

Zesu gbaanyre -yriḡbeele do ta (Matie 27.32-44; Maki 15.21-32; Luki 23.26-43)

¹⁷ -O -yaa nu Zesu 'gbu gbaanle -yriḡbeele 'la ta, -o 'bhe 'kwe 'e -dwa -a 'gbu 'wiinj-. 'Bhe- -e -gwa Zeruzalemu -wa 'e 'kpee 'bhe 'le, 'kee- gele- yre 'la -o -yaa 'bhe sii: «Mee ŋgblo bhele' yre» 'bhe □noo, -o 'bhe sii 'ezin- Ebre wli 'e 'yi doo: «Goligota» ¹⁸ -O bhole 'bhe yre 'e □noo, 'ke -srwase' mu 'e -o Zesu gbaanle- -yriḡbeele 'e ta. 'Bhe- -o mee -bhæeke' ple -gbaanna -yriḡbeele ple ta -a -din 'ezin-: -a do -yaa -a gbe -yiε' ta, 'bhe- -a -vindo' 'e 'yaa- -a gbe -koo ta, 'bhe- 'yee- Zesu 'gbu 'yaa- -o plenj-. ¹⁹ Pilati pe -o 'sewe do yoonde -yriḡbeele do ta, 'bhe- -o 'bhe gbaan Zesu trala -yriḡbeele 'e ta. -O -za 'la 'bhe yoondia- 'bhe -le -ge:

«Nazareti Mi Zesu, Zuufu mu a Bhleŋgbe.»

²⁰ Zuufu mu -bebe 'bhe -yriḡbeele 'e ta 'sewe 'e tapia-, -amasroyi -o Zesu -gbaanna -yriḡbeele 'e ta yre 'la □noo, 'bhe 'yaa- Zeruzalemu -wa 'e -din. -O 'yee- 'sewe 'e yoondia- wli yaga -la -yi: Ebre wli, 'bhe- Laten wli, 'bhe 'pegee Greki wli. ²¹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zuufu mu a *'sraka 'lena -kunlii mu 'e -wa pele- Pilati ni doo: «'Yaa yoondele 'tole- 'te doo: <Zuufu mu a -bhleŋgbe>. -A yoonde doo: <Mee 'le- -ya -pia doo: 'Mi -le 'ke Zuufu mu a -bhleŋgbe 'e 'le.» ²² 'Bhe klele 'te, 'ke Pilati 'a 'lekunle -o ni doo: «'Ŋ 'kela 'bhe yoondia- gban 'bhe -le nu bole.»

²³ -Srwise' mu 'e -o yanle Zesu gbaanlele -yriḡbeele 'e ta, 'ke -wa tape mu 'e 'sile, 'bhe- 'ke -woo -yicienle 'eke- ma -le yizie: -srwise' mu 'e 'kpen do -yaa -le do do. -Wa ta dune- gboon 'e □sia 'ezin-; 'Bhe dune- 'e 'srwale- -yaa 'ke so -laa do -la -le 'kee- da laanima, 'kee- nu 'tenle- 'traa. ²⁴ 'Woo- -srwise' mu 'e -o pe 'eke- ni doo: «-Koo' 'laa 'yee- dune- gboon 'le- 'peedele, 'dun- -koo' 'tete do -a ta, 'bhe- 'ke mee la zan 'a □sia -e bo 'bhe- zan ni.» 'Bhe klegbeya 'e gbene- bhe, -jan 'la yoondele -yaa -Waanbhaa' 'sewe 'e 'yi, 'bhe 'la -leswa□, 'bhe -jan 'e 'yaa- doo:

«-Woo 'ŋ tape mu 'e 'yicienna 'eke- ma.

'Bhe- -o 'tete -dwa 'ŋ ta dune- gboon 'e ta.»

-Srwise' mu 'e -o -za 'la □kla 'bhe -le bhe.

²⁵ Le mu 'la dulale -yaa -o Zesu -gbaanna -yriḡbeele 'la ta 'bhe -din, 'mu -yaa -a nee Mari 'pegee 'bhe neene- le, 'bhe- Klopasi 'na Mari, 'bhe 'pegee Magidala -wa la Mari. ²⁶ Zesu 'a nee □ya, 'bhe- -yaa' *-klanlane 'la -za -yaa so -a ni, -e 'bhe dulale □ya -a nee -din. 'Bhela- -yile 'ke -ya pele- -a nee ni doo: «'Ŋ nee, 'e gbe -le -ge.» ²⁷ 'Bhe

blaán, 'ke -ya pele- yaa -klanlane 'e ni dɔɔ: «'E nɛɛ -le -gɛ.» -A 'san 'bhe yi 'e ma, 'bhe -klanlane 'e Zesu nɛɛ -kwan 'elrele, 'bheɛ- -ya [kpaá -yaa' 'fa -la mu 'e ba.

Zesu gagbeyá

(*Matie 27.45-56; Maki 15.33-41; Luki 23.44-49*)

²⁸ 'Bhe blaán, Zesu 'gbu 'a 'yaan-gole 'bhii- -za 'e 'kpen 'lesole -yaan gban, 'ke -ya pele- dɔɔ: «-Yi 'mi -lɔ -o 'ɲ de 'zi». -E 'bhe [pia win 'la ma 'kooko- -Waanbhaa' 'Sewɛ 'e 'yi jan 'e 'lesɔ-. ²⁹ 'Bhe klele 'tɛ, gbɔ do dulale -yaa 'bhe yrɛ 'e [nɔɔ. 'Bhe 'pale- -yaa 'ke -drɔɔ 'tɔnle- do 'le. -Srwase' mu 'e -o -gblanluu' -fɔlu' fɔlu do [wlaa 'bhe -drɔɔ yue 'tɔnle 'e ba. 'Ke -o 'bhe -gblanluu' 'e 'yrelɛ toɔ do yin 'lii, 'bheɛ- 'ke -o 'bhe 'kpale Zesu 'lii 'e -din. ³⁰ Zesu 'bhe -drɔɔ yue 'tɔnle- 'e danle -a nrɛ ma, 'ke -ya pele- dɔɔ: «-Za 'kpen 'leswa[!]' 'Bhe klele 'tɛ, -ya ngblo zinale, 'ke -a nii- 'e gole- -a -yi.

-Srwase' mi do Zesu gbaa 'e [pwan -a 'sien 'yi 'ke -di 'le

³¹ 'Bhe yi 'e 'yaa- Zuufu mu a Paki 'feti 'e 'lekpa yi 'e 'le. 'Bheɛ- Zuufu -kunlii mu 'e waa -yaa zi 'bhii- mɛɛ mu 'la gbaanle -o -yrigbɛɛle mu 'e ta, -yitrɛ' yi 'e 'bhɔ 'mu ma -yrigbɛɛle mu 'e ta. -Amasɔyi, 'bhe 'taaleɛyi -yitrɛ' yi 'e 'yaa- -yitrɛ' yi -gbɛnɛ 'le. 'Bhela -zayile -yrekpaá' do 'la 'yaa- -a -lɛɛ bhe, Zuufu mu a *'sraka 'lena -kunlii mu 'e -ja 'tɛnle- Pilati ma, 'bheɛ- -o -sromabwa 'bhe ni dɔɔ 'bhe 'a 'to 'bheɛ- -o ge mɛɛ 'la zan mu gbaanle -yaa -yrigbɛɛle mu 'e ta 'mu gaan mu 'e 'ciɛn, 'kooko- 'mu ga blaale, 'bheɛ- -o 'mu -gbaa mu 'e go -yrigbɛɛle mu 'e ta. ³² 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -srwase' mu 'e -o nule-, 'bheɛ- -o mɛɛ plɛ 'la 'pegee Zesu -gbaanna 'eke- zi -yrigbɛɛle mu 'e ta, -o 'bhe do gaan mu 'e 'cienna-, 'bheɛ- -wa plɛ mi

'e 'bhe gaan mu 'e 'cienna- 'ezin-. ³³ -O bhɔle Zesu ta, 'ke -wa yele- 'bhii- -e -gaa gban; 'bhela- -zayile waa gaan mu 'e 'ciɛnɛ-. ³⁴ 'Dun- -srwase' mu 'e do Zesu gbaa 'e [pwan -a 'sien 'yi 'ke -dibhe' do 'le. 'Bheɛ- 'ke -yi 'pegee yien 'pwele 'bhe yrɛ 'e [nɔɔ blaale-. ³⁵ Mɛɛ 'la zan -o -za mu 'lɛɛ- klegbeyá 'e 'yikla zii' 'ka 'kɔɔ, -yoo kleyre [ya kpataakpa. 'Bheɛ- -yoo -jan 'la 'wo zii' bhe 'bhe -o 'ke wlan 'le. -A 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -yaa' 'sreya- klele 'e 'bhe -o 'ke wlan kpataakpa 'le. -E 'bhe -za mu 'e klegbeyá 'e [pia, 'kooko- 'ka mu 'ka kpa -yaa' 'sreya- klele 'e 'yi 'ezin-. ³⁶ Wlan 'e ni, bhe -za mu 'lɛɛ- =kla, 'kooko- -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'e 'yi -jango' do 'lɛɛ- 'bhe 'lesɔ-; 'bhe -jan 'e 'yaa- dɔɔ: «*Waa nu -a bhele' mu 'e do 'kpɔ 'ciɛnɛ.*» ³⁷ 'Bheɛ- -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'e gɔn do zi 'ezin- dɔɔ: «*O mɛɛ 'la zan -pwan -a 'sien 'yi, -o nu -o -yrekpale 'bhe zan ta.*»

Zesu gbaa binyre

(*Matie 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56*)

³⁸ 'Bhe blaán, Zozefu 'la 'yaa- da Arimate -wa 'e ta, 'bhe [nwa -sromabɔle Pilati ni dɔɔ 'bhe 'a 'to 'bheɛ- -e Zesu gbaa 'e go -yrigbɛɛle 'e ta. 'Yee- Zozefu 'dun- -yaa 'ke Zesu a -klanlane mu 'e do 'le gaanyi', -amasɔyi -e -yaa -gblaán Zuufu -kunlii mu 'e 'yrɛ 'lɛɛ. Pilati -dwa 'bhe [la. -Ayile 'ke 'yee- Zozefu 'nule Zesu gbaa 'e 'sile-, 'bheɛ- 'kee- gele- 'kele-. ³⁹ 'Bheɛ- Nikodemu 'la [nwa Zesu ba 'el- wale -sɔ -bi do zi, 'bhe [nwa 'ezin- 'kpale- Zozefu ba. 'Bhe [nwa 'ke 'kilo mia do bhe vu -lasiklɔɔ -gblɛn 'nrɛle- plɛ -yizaale 'le 'eke- ba: miri 'pegee aloɛsi. ⁴⁰ -O mɛɛ plɛ Zesu gbaa 'e [sia, 'bheɛ- -o sɔgbɛ 'pu 'penpen mu -yrela -a gbaa 'e ma, 'bhe 'pegee -o -yrɔn -gblɛn 'nrɛle- =klaa 'a ta, 'bhii- Zuufu mu gbaa bin gɔn- 'la gbɛɛn- bhe.

41 -O Zesu -gbaanna -yrigbæele 'ε ta yre 'la □nɔɔ, -yri gba do -yaa 'bhe yre 'ε □nɔɔ. 'Bhæε- mæε bu -gluu dræε do -yaa 'bhe -yri gba 'ε □la, 'bhæε- -waa mæε gbaa -bhæεke' do 'kpɔ binle -lido' 'bhe 'yi. 42 'Bhe yi 'ε 'yaa- Zuufu mu a Paki 'feti 'ε 'lækpa yi 'la 'le bhe, 'bhæε- -o mæε bu -gluu 'la □ya, 'bhe 'yaa- Zesu gbaanle -yaa -yrigbæele 'la ta yre 'la □nɔɔ 'bhe -din. 'Bhæε- 'yee- Zozefu 'pegee Nikodemu Zesu gbaa 'ε □bian 'bhe bu -gluu 'ε 'yi blaale-.

20

Zesu Krisi -bwela gale ba

(Matie 28.1-8; Maki 16.1-8; Luki 24.1-12)

1 'Kanɔpɔle 'ε ma zrwan 'tutu 'ε zi, yrema -yaa 'bunɔɔ 'waati 'la ba -li, 'ke Magidala -wa la Mari 'ε 'wlenle-, 'bhæε- 'kee- gele- Zesu bu 'ε ta. -O bu -gluu 'ε 'liitaan- vɔle -kpun 'la 'le, -e 'bhe gole □ya bu -gluu 'ε 'lii. 2 'Bhe klæle 'tε, 'kee- blasanle, 'kee- gele- 'tenle- Simɔ Piri 'pegee Zesu a -klanlanε 'la -za -yaa sɔ 'yee- Zesu 'gbu ni 'bhe mu ma, 'bhæε- -e pe -o ni dɔɔ: «-O Mæεzan gbaa 'ε -gwa -a bu -gluu 'ε 'yi, 'bhæε- -wa -kpaa yre 'la □nɔɔ 'waa 'bhe yre 'ε dɔ.»

3 'Bhe yre do 'ε □nɔɔ bhe, Simɔ Piri 'pegee Zesu a -klanlanε 'bhæεke do 'ε -o 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke -o 'pwæle, 'bhæε- 'ke -o gele- bu -gluu 'ε ta. 4 -O mæε plε -yaa blasan- 'zi 'eke- zi; 'duɔ- Zesu a -klanlanε -bhæεke' do 'ε 'bhe blasaan- blaale- 'ke 'bhe kan Piri ta. 'Bhela -zayile 'bhe □wɔla bu 'ε ta Piri 'læε. 5 -E -kula, 'ke -ya -yrekpale bu -gluu 'ε 'yi, 'bhæε- 'kee- Zesu gbaa 'ε ma sɔgbe 'pu 'penpen mu 'ε 'kpaale- 'yele- 'trε ma. 'Duɔ- 'yee- 'gbu 'laa wlale bu -gluu 'ε zi. 6 'Bhe blaane 'waati sa 'kanle-, 'ke Simɔ Piri 'nule; 'ke 'bhe 'wlale bu -gluu 'ε zi. 'Bhæε- 'ke 'bhe sɔgbe 'pu 'penpen mu 'ε

klaale ye- 'trε ma. 7 'Bhæε- -o sɔ 'la 'yrela- Zesu ngblo ma Piri 'bhe □ya 'ezin-; 'bhe sɔ 'ε 'bhe 'laa -yaa sɔgbe -vin 'ε ba, 'duɔ- 'bhe gbekpale -yaa 'eke- 'yi 'edanma. 8 'Bhe 'yi 'tε, Zesu a -klanlanε 'la □bhwa 'elwale bu 'ε ta, 'ke 'bhe 'wlale bu -gluu 'ε zi 'tε. 'Bhe Zesu ma sɔgbe mu 'ε 'klaale- 'la □ya 'bhe □nɔɔ, 'ke 'bhe 'ε 'kpale -a -yi 'bhii- -e -bwela kpataakpa gale ba. 9 -Amasroyi, -jan 'la yɔɔndele -yaa -Waanbhaa' a 'Sewe 'yi dɔɔ -a -ledulale -yaa dɔɔ Zesu nu bwele gale ba, -yaa' -klanlanε mu 'ε waa 'bhe -jan 'ε 'yimale -li -bi. 10 'Bhe blaane, 'ke 'yee- Zesu a -klanlanε plε 'ε -o nule- -o -zanta' -o ba -le ma.

Zesu 'pwela- Magidala Mari ba

(Matie 28.9-10; Maki 16.9-11)

11 'Bhæε- 'duɔ-, 'bhe 'waati 'ε ba, Mari dulale -yaa 'pælii- Zesu bu 'ε -din, 'bhæε- 'kee- wisi. -E -yaa wisi zii' bhla 'la ba, 'ke -ya makulale, 'bhæε- 'kee- bu -gluu 'ε 'yiglinle. 12 'Bhe □nɔɔ bhe, 'kee- mɔleke' plε yaale ye- Zesu gbaa 'ε 'kpaale- -yaa yre 'la □nɔɔ 'bhe □nɔɔ. Dune- 'pu 'penpen mu -yaa 'mu ta, 'bhæε- -a do yaale -yaa Zesu ngblo 'ε 'kpaale- -yaa yre 'la □nɔɔ 'bhe □nɔɔ. 'Bhæε- -a -vindo' 'ε 'yaa- Zesu gaan mu 'ε 'kpaayre- 'ε □nɔɔ. 13 'Bhe klæle 'tε, 'ke -mɔleke' mu 'ε -o 'yee- Mari 'lrokpale dɔɔ: «'Ee le! -Mele -kla 'bhæε- 'yoo- wisi' zii' εε?» Mari 'a 'lækwan- -o ni dɔɔ: «-Woo 'η Zaan gbaa 'ε □sia, 'bhæε- -wa -kpaa yre 'la □nɔɔ 'naa 'bhe dɔ.»

14 -E yanle 'bhe -jan 'ε 'wolele, -ya -yrekpale -a -zanta', 'kee- Zesu dulale ye-, 'duɔ- yaa 'yaangole 'bhii- Zesu -le -yaa 'kele-. 15 'Bhe klæle 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Ee Le, -mele -kla 'bhæε- 'yoo- wisi' zii' εε? 'Yoo- -dela -glin 'zi εε?» 'Yee- Mari 'kpee ma -yri gbazan 'ε 'bhe -le -yaa 'kele-, 'bhela- -zayile -ya □pia -a

ni dɔɔ: «'N̄ 'yoo- Zesu gbaa 'ε 'bhεε- glin 'zi. 'Ke 'bhi -le 'a □sia, -a pe 'η ni, 'bhεε- 'ya □kpaɔ yɛ 'la □nɔɔ, 'bhεε- 'η ge -a 'silε-.»
 16 'Bhε 'yi 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «Mari!» Mari 'e 'yɛkpaɛ -a -zanta', 'ke -ya pele- Ebre wli 'ε 'yi dɔɔ: «Rabuni!» ('Bhε 'yi -le dɔɔ: «'O Daan mi.») 17 Zesu pe a ni 'ezin- dɔɔ: «'Yaa 'yanlε- 'η ma, -amasɔyi 'naa geɛ -li laanima 'η Dε -Waanbhaa' ba. 'Bhi 'duŋ- ge -a pe 'η nεεnε- mu 'ε ni dɔɔ 'η ge 'zi laanima 'η Dε -Waanbhaa' 'la -yoo 'ka Dε 'le 'ezin- bhe 'bhε ba; 'bhε 'pegee 'mi 'a -Waanbhaa' 'la -yoo 'kaa- -Waanbhaa' 'le 'ezin- bhe 'bhε ba.» 18 'Bhε klele 'tε, 'ke Magidala -wa la Mari geɛ- -a pele Zesu a -klanlanε mu 'ε ni dɔɔ: «'Ee! 'N̄ Mεezan □ya!» 'Bhεε- Zesu -jan 'la □woa -a ni, -e 'bhε 'yigɔɔna -o ni.

Zesu 'pwela- yaa' -klanlanε mu 'ε ba
 (Matie 28.16-20; Maki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 'Bhε 'kanɔpɛ do 'ε ma yroma 'ε zi, Zesu a -klanlanε mu 'ε -woo -lekpaɔ 'eke- ta 'fε do -la, 'bhεε- -o 'bhε 'fε 'ε bhε □bwa -o ta; -amasɔyi -o -yaa -gbɛlaan 'zi Zuufu -kunlii mu 'ε 'lεε. 'Bhε klele 'tε, 'ke Zesu 'nule, 'kee- dulale -o plɛŋ-, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' yilabla 'na 'ka ni!»

20 -E yanle 'bhε -jan 'ε 'wolele -o ni, 'ke -ya 'kɔɔlaalii mu 'ε 'pegee -a 'sien 'yi 'ε zɔnle- -o ni. -Ayile, 'ke -yaa' -klanlanε mu 'ε zrukpaale 'egbenele -o Mεezan 'yelawoa bhe 'bhε -zayi'. 21 Zesu 'a 'pe gbε drεεwoa -o ni dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' yilabla 'na 'ka ni! 'N̄ Dε 'mi 'winbwa- gɔnε- 'la gbεen- 'mi -o 'ka mu winbɔ 'zi 'ezin- 'bhε -la gbεen-.»

22 -E yanle 'bhε -jan 'ε 'wolele, 'ke -ya -lii -ploɔ 'pɛnle -o ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Ka Lii

'Wen̄ 'ε 'srɔɔwo! 23 'Ke 'ka mεε 'la zan mu a -za 'yɔɔ- mu -sroma -yaa, -Waanbhaa' nu 'bhε zan mu a -za 'yɔɔ- mu 'ε ma -sroma 'yanlε-; 'duŋ- 'ke 'ka 'laa dɔɛ -a -la 'ke 'ka mεε 'la zan mu a -za 'yɔɔ- mu -sroma yan, -Waanbhaa' laa nu 'bhε zan mu 'ε -waa' -za 'yɔɔ- -sroma 'yanlε- 'ezin-.»

Zesu 'pegee Toma

24 'Duŋ-, Zesu 'pwela- -yaa' -klanlanε mu 'ε ba 'waati 'la ba, -yaa' -klanlanε vu ta plε 'ε, -o ba mεε do 'la 'ke -o -yaa 'bhε sii Toma, 'bhεε- 'ke -o 'bhε 'tɔkpaɔ- <Yonε-, 'bhε 'laa -yaa -o ba 'bhε 'waati 'ε ba. 25 'Bhεla- -zayile, -klanlanε -vin mu 'ε -wa □pia -a ni dɔɔ: «'O mɔɔ Mεezan 'ε □ya.» 'Duŋ- Toma 'a zikpaɔ- -o ni dɔɔ: «'Ke 'naa 'pɔnli mu 'ε blaɔn bhεkpɔɔ mu 'ε 'yeɛ- -a 'kɔɔlaalii mu 'ε □nɔɔ, 'bhεε- 'ke 'naa 'η gbenebhe do wlale 'bhε 'pɔnli mu 'ε blaɔn bhεkpɔɔ mu 'ε 'lii 'pe, 'bhε 'pegee 'ke 'naa 'η gbε 'kpale- -a 'sien 'yi -dibhe' blaɔn kpɔɔ 'ε 'lii 'pe, 'naa nu 'η 'kpale- 'ka 'wojan- 'ε 'yi.»

26 -Gbεeyi' do 'kanle- blaɔn, Zesu a -klanlanε mu 'ε 'klale- -yaa 'eke- ba 'ezin- 'fε 'ε □la, 'bhεε- 'gborobhe 'ε bole -yaa -o ta. 'Bhεε- Toma -yaa -o ba 'taaleeyi. 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ke Zesu 'pwεle -a -yi, 'kee- dulale -o plɛŋ-, 'bhεε- 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «Bhaa -Waanbhaa' -yaa' yilabla 'ε 'na 'ka ni!»

27 'Bhε blaɔn, 'ke -ya pele- Toma ni dɔɔ: «Nu 'e gbε -nεbhε' 'ε □zwan 'η 'kɔɔlaalii mu 'ε □nɔɔ -ge, 'bhεε- -o -glin dɔɔ; 'bhεε- 'e gbε 'kpa 'η 'sien 'yi yɛ 'lεε- =nɔɔ ge dɔɔ. 'Yaa 'e 'kpεe kleɛ plε 'mi ma, 'duŋ- 'e 'kpa 'mi 'yi!»

28 'Bhε klele 'tε, 'ke Toma 'a 'lekunle -a ni dɔɔ: «'Ee! 'Mi -le 'η Zan 'pegee 'an -Waanbhaa' 'le!»

29 'Bhε 'yi, 'ke Zesu 'a zikpaɔ 'le' a ni dɔɔ: «'E 'mi 'yelawoa, 'bhεla- -yile 'yee □kpaɔ 'mi 'yi εε? 'Duŋ-

mæε 'la zan mu laa 'ŋ 'yele-, 'bhæε-woo kpa 'ŋ 'yi bhe, 'bhe zan mu a pε -yinra'!»

Zaan 'yee- -Jan 'Nrale- 'sεwε 'lεε-yɔɔndia- win 'la ma

³⁰ Zesu 'sole-maza-bebe 'bhæεke mu □kla 'ezin- -yaa' -klanlanε mu 'ε 'yre ma, 'duŋ- 'waa 'mu 'kpen 'yigɔɔnlε 'yee-'sεwε 'lεε-'yi. ³¹ 'Duŋ- -o -za mu 'lεε-yɔɔndia-, 'kooko-'ka 'ka kpa -a -yi 'bhii-Zesu -le 'ke Mæε -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Krisi 'ε 'le, 'bhe 'pegee 'ka 'ka kpa -a -yi 'bhii-'yele- 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'ε 'le. 'Bhæε-'kooko-'ke 'ka 'ka□kpa-a 'yi, bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma, 'ka 'bhe 'srɔowo- -a 'tɔ 'ε -srɔyi'.

21

Zesu 'pwela- -yaa' -klanlanε 'sr-waple- ba

¹ 'Bhe blaana 'waati sa, 'ke Zesu 'pwele 'ezin- -yaa' -klanlanε mu 'ε ba Tiberiadi -draa 'ε bhonla. -E -pwela -o ba gɔnε- 'lεε- 'bhæε-gbæen-: ² Simɔ Pieri 'pegee Toma (-o -yaa 'bhe sii -Nε Yonε-), 'bhæε-Natanaeli ('bhe 'yaa- da Kana -wa 'ε ta, Galile 'kleen 'ε 'yi) 'bhæε-Zebede gbe plε 'ε 'bhe 'pegee Zesu a -klanlanε 'bhæεke plε, -o 'kpen 'klale- -yaa 'eke- ba. ³ Simɔ Pieri pe -o ni dɔɔ: «'N gele- kaa dεyre-nɔɔ-» 'Bhæε-Zesu a -klanlanε -vin mu 'ε pe a ni dɔɔ: «'O mɔɔ nu gele 'ezin- 'e zi.» -O -ja 'bhæε-'yi 'tε, 'ke -o 'sanle -yitakon' 'ε 'yi. 'Duŋ- waa kaa do 'kpɔ dεle 'bhe -bi 'ε zi. ⁴ Yrεma 'kanle- -saan bhla 'la ba, 'ke Zesu 'pwele -a -yi, 'bhæε-'kee- dulale -draa 'ε bhonla. 'Duŋ- -yaa' -klanlanε mu 'ε waa 'yaangole 'bhii- 'yele- -yaa 'kele-. ⁵ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Nε -zwanne mu, 'ka kaa □kwan εε?» -O 'bhe zikpaa -a ni dɔɔ: «'ɔn ɔn, 'waa pε 'kedo- 'kpɔ 'kunle-» ⁶ 'Bhe klele 'tε, 'ke Zesu 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Ka yro 'ε

bo -yitakon' 'ε gbe -yiε' 'yi, 'bhæε-'ka nu kaa mu 'kunle- 'bhe □nɔɔ.» -O 'bhe bole 'bhe yre 'ε □nɔɔ 'tε, 'ke 'bhe kaa -bebe 'kunle, -asiikɔɔ -a gbin' 'ε 'kɔɔ, waa -yaa 'sole -a -glaanle' -yi 'ε ba. ⁷ 'Bhe 'yi 'tε, Zesu a -klanlanε 'la -za -yaa so 'yee- Zesu 'gbu ni, 'bhe pe Pieri ni dɔɔ: «Mæzan -le 'kele-!» Pieri 'a 'male- 'kaa Mæzan -le 'kele-, 'kee- yaa dune mu 'ε 'klale -a ta, -amasrɔyi -e -yaa kaa dε zii' bhla 'la ba, -a tafleŋ- -le -yaa. 'Bhæε-'kee- bole -yi 'ε ba, 'kee- gele- Zesu ba -yre ta. ⁸ Zesu a -klanlanε -vin mu 'ε -nwa -yi 'ε bhonla -yitakon' 'ε 'yi. 'Bhæε- -o yro 'ε -glaanna, -a 'pale- -yaa 'ke kaa mu 'ε 'le. -Amasrɔyi -o plεngole laa -yaa -draa 'ε bhonla 'ε ma metre -keme do yeke- 'yi. ⁹ -O bhole 'tre ma, 'ke -o 'tε do -lεkunle yele-, 'bhæε-kaa 'pegee 'bluu 'yaa- 'bhe 'tε 'ε ta. ¹⁰ Zesu pe -o ni dɔɔ: «'Ka kaa mu 'la □kwan bhe, -ka nu 'a 'ke 'le -ge.»

¹¹ 'Bhe klele 'tε, 'ke Simɔ Pieri 'sanle -yitakon' 'ε 'yi, 'bhæε-'kee- yro 'ε -glaanle' 'tre ma, -a 'pale- -yaa 'ke kaa -gbenε -gbenε mu 'le: -o -yaa kaa bhe -keme do 'ke 'kaa bhe mia plε bhe vu ta yaga (153). 'Ali- 'woo- kaa mu 'ε -o -bebeya 'ε ma, kaade yro 'ε yaa 'peedεle. ¹² Zesu pe -o ni dɔɔ: «-Ka nu pebhle.» 'Duŋ- -yaa' -klanlanε mu 'ε do 'kpɔ 'laa -yaa so -a -lrokpale dɔɔ: «-Dele 'e 'le εε?» -Amasrɔyi -o 'gbu 'yaa- 'yaango- 'bhii- Mæzan -le 'kele-. ¹³ -Ayile, 'ke Zesu 'e 'mabæenle -o -din, 'kee- 'bluu 'ε 'sile, 'kee- 'bhe 'yicienle -o ma. 'Bhæε-'kee- 'kaa -yicienle 'ezin- -o ma.

¹⁴ -A 'san Zesu bwe gale ba, -a 'pwe gbe -gloon yaga mi -le -yaa 'bhe 'le bhe -yaa' -klanlanε mu 'ε ba.

Zesu -o Pieri 'lrokpaa zii'

¹⁵ -O yanle pebhlelele, 'ke Zesu Simɔ Pieri 'lrokpale dɔɔ: «Zaan gbe Simɔ, 'ŋ -za so 'e ni 'ke 'bhe

kan 'η -za so mεε mu 'lεε- ni gone-
 'la gbεen- 'bhe ta εε?» 'Yee- Simo
 'bhe zikpaa Zesu ni dɔɔ: «-Aani'
 Mεezan, 'e 'gbu 'a 'yaango- 'bhii-
 'e -za so 'η ni.» 'Bhεε- Zesu pe -a
 ni dɔɔ: «'An -bhlaa gwlen bhlonε-
 mu 'ε 'lebo.»¹⁶ 'Bhe blaان, 'ke
 Zesu 'a 'lrokpa gbε ple mi wole-
 'ezin- dɔɔ: «Zaan gbε Simo, 'η -za
 so 'e ni εε?» Pierei -a 'lekwan -a ni
 'ezin- dɔɔ: «-Aani' Mεezan, 'e 'gbu
 'a 'yaango- 'bhii- 'e -za so 'η ni.»
 'Bhεε- Zesu pe -a ni dɔɔ: «Klε 'an
 -bhlaa mu 'ε tagbin mi 'le.»

¹⁷ 'Bhe blaان 'ezin-, 'kee- Pierei
 'lrokpa gbε yaga mi wole- dɔɔ:
 «Zaan gbε Simo, 'η -za so 'e ni εε?»

'Bhe klele 'te, 'ke Pierei 'a
 wleyisriwole, -amasroyi Zesu 'a
 'lrokpaa gaan yaga dɔɔ: «'N -za so
 'e ni εε?» -Ayile 'ke -ya pele- Zesu
 ni dɔɔ: «Mεezan, 'e -za 'kpensee
 dɔ, 'e 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'e -za so
 'η ni!» 'Bhεε- Zesu pe -a ni 'bhεε-
 'yi 'te dɔɔ: «'An -bhlaa mu 'ε -o
 'lebo.»¹⁸ 'Mi pe 'e ni 'η 'sowεε ma
 dɔɔ 'e 'yaa- 'waati 'la ba -zwanne
 'le, 'e 'yaa- dunε- kla 'e 'gbu ta,
 'bhεε- 'e 'sentru dɔ 'e 'gbu 'saanla,
 'bhεε- 'ke gele -yaa so 'e ni yre 'la
 □noo, 'e 'yaa- ge 'bhεε- =noo. 'Dun-
 'kee 'kroyawoa 'waati 'la ba, 'e nu
 'e gbε 'trole- mεε -bhεεke' -la ba,
 'bhe nu dunε- 'klale- 'e ta, 'bhεε-
 'bhe nu 'sentru dɔle 'e 'saanla□.
 'Yaa- zi 'bhii- -e ge yre 'la □noo
 'bhe nu gele 'e 'le 'bhεε- =noo.»

¹⁹ Pierei -yaa nu gale gagbeyaa 'la
 'yi, 'bhεε- -e -Waanbhaa' 'tobho-,
 Zesu 'bhεε- -zronna -a ni -gɔɔn 'yi
 jan 'la bhe 'bhεε- wolele. 'Bhe
 blaان, 'ke Zesu 'a pele Pierei ni dɔɔ:
 «Do 'η zi!»

*Zesu 'pegee -yaa' -klanlanε 'la
 -za -yaa so -a ni*

²⁰ Pierei 'e 'yrekpale -a -zanta',
 'kee Zesu a -klanlanε 'la -za -yaa
 so Zesu 'gbu ni 'bhe 'yele 'ke 'bhe
 -o zan -o zi. 'Bhe -klanlanε 'ε
 'bhe -le 'bhe makulaa Zesu ba -yre

ta pebhle 'waati 'ε ba -bi do zi,
 'bhεε- 'bhe -le Zesu 'lrokpaa- dɔɔ:
 «Mεezan, -de 'gbu -le nu -dawli'
 'kpale- 'e gbε ta εε?»²¹ Pierei
 'bhe -klanlanε 'ε 'yele- 'kee- Zesu
 'lrokpale dɔɔ: «'Bhεε- mεε 'lεε-
 'lεε, Mεezan, -mε pe za -le nu klele
 'bhe ni εε?»

²² 'Bhe klele 'te, 'ke Zesu 'bhe
 zikpale -a ni dɔɔ: «'Ke 'mi -a zi
 'bhii- -e bo -a -yre ma, 'sani- 'ke
 'bhe ge 'tenle- 'η 'nu 'yi 'ε ma, 'yaa-
 -mε pe za -le 'bhe 'yi εε?» 'Bhi, 'bhi
 dɔ 'η zi dɔɔn!»

²³ -O 'bhεε- jan 'ε 'wole- 'ε □zian
 -o neεne- Zesu 'yi mu 'ε 'plen- dɔɔ
 'bhe -klanlanε 'ε 'bhe 'laa -yaa nu
 gale. 'Bhεε- 'dun-, Zesu 'laa 'pele-
 Pierei ni dɔɔ: «Yaa nu gale». -Ya
 □pia -a ni dɔɔ: «'Ke 'mi -a zi 'bhii-
 -e bo -a -yre ma, 'sani- 'ke 'bhe ge
 'tenle- 'η 'nu 'yi 'ε ma, 'yaa- -mε pe
 za -le 'bhe 'yi εε?»

²⁴ 'Bhe -klanlanε do 'kpo 'ε 'bhe
 -le 'sreya- kle 'zi -za mu 'lεε- ba
 zayi'. 'Yele- -za mu 'lεε- yɔɔndia-
 'ezin-. 'Bhεε- 'o moo 'gbu 'a
 'yaango- 'bhii- -yaa' 'sreya- klele 'ε
 -yoo 'ke wlan 'le.

-Jan 'leyanyre

²⁵ Zesu -za 'bhεεke -bebe □kla.
 'Kee 'kpa bi -woo 'kpen yɔɔnde do
 do, 'mi 'kpee ma, 'bhe 'sewe mu 'ε
 -waa -yaa nu 'solε- 'drunyan 'lεε-
 'yi.

ZESU 'WINBOWO MU 'E KLEZA 'SEWE
Zesu 'Winbowo mu 'e kleza 'sewe 'e ngblo

Luki 'sewe ple mi 'la yoon dia- 'bhe -le -ge. Luki -yaa 'ke -drōdrō' mi 'le, 'bhē- -e -yaa ge Polu madole 'bhe a -Waanbhaa' a -Jan 'Nrale-wole 'taa mu 'e 'ke mu ta (Kleza mu 16.10). -O 'yee- 'sewe 'lē- 'siila- 'ezin- dōō «Lii 'Wen 'e Kleza mu a 'sewe», -amasroyi Luki -janwoa 'yee- Lii 'Wen 'e ba zayi' 'sewe 'lē- 'yi 'ke 'bhe kan -glōōn mia ple bhe vu ta. Zesu a winbowo mu 'e kleza mu 'la 'yigōōn -o 'yee- 'sewe 'lē- 'yi, -o kle 'waati 'e kan lēē mia do bhe vu ta: 'kee- san 'yee- Mēēzan Krisi gele ma lafle' 'yi, 'kee- nu 'tenle- Polu 'wlale- ma Rōmu -wa 'e ta 'bhii- -kaso 'yi mi do. Zesu -yaa' winbowo mu 'e 'winbwa- -yaa' -Jan 'Nrale- 'e 'woyre- nōō- 'drun-yan 'yi yreken- =nōō, 'ke -wa san Zeruzalemu. 'Yee- 'sewe 'lē- -a -za -o 'egloole Zesu a winbowo mu 'e -waa' 'sewe mu 'e ba, -amasroyi, -e mēē daan -za -bebe 'le: mēē sō klele- -Waanbhaa' a yewo mi 'le gōō- 'la gbēē- oo, 'kpaleya 'e ta gwledanle oo, Lii 'Wen 'pegee -yaa' yewogbeya oo, 'bhē- Krisi a -Jan 'Nrale- 'e 'wogbeya. -O -Waanbhaa' a -Jan 'e 'wole- zisaan- gōō- 'la gbēē-, 'kee- kpa Zuufu kle mu 'e ta oo, 'kee- kpa Zuufu mu -kpōōō mu ta oo, 'bhe 'pegee Zesu 'yi mu 'lwa mu 'e bogbeya 'e 'eke- 'yi, Luki 'mu 'kpen 'yigōōna 'sewe 'lē- 'yi.

Luki 'yee- 'sewe 'lē- 'yicienna -le -gbēē yaga: -A -le 'lwa mi 'e 'yi (Kleza 1-7), Luki pe dōō Zesu gele blaana lafle' 'yi, Lii 'Wen 'e -zinaa' -yaa' winbowo mu 'e ta, 'bhē- -e -glōōya' 'naa -o ni 'ke -o -Waanbhaa' -a -Jan 'Nrale- 'e wo, 'bhē- 'ke -o 'sole- maza mu kle.

'Bhe klele 'te, 'ke Zeruzalemu Zesu 'yi mu -ledo' 'e baan' 'klale -o ba, 'bhē- 'ke Zuufu mu -lēē mu 'e -yrenkpale 'sanle 'mu ta.

-A -le ple mi 'e 'yi (Kleza 8-12), Zesu zi mu 'e 'kaan 'eke- ma gōō- 'la gbēē-, 'bhē- -o 'ke mu -ja Samari 'pegee Zude 'klēēn mu 'e 'yi, Luki 'mu 'kpen 'yigōōna -kōō' ni. Zuufu mu 'e do 'la 'yaa- -yrenkpa' Zesu 'yi mu 'e ta, 'bhe 'gbu 'kla Zesu a winbowo mi do 'le 'ezin-: -O -yaa 'bhe sii Solu. Zesu 'pwela- -a ba -yre zi ye- do 'yi, 'bhē- 'bhe 'pe -a ni dōō -e kle 'bhe a winbowo mi 'le Zuufu kle mu 'e ba.

-A 'le yaga mi 'e 'yi (Kleza 13-28), -o Solu 'tokpaa- Polu. 'Yee- Polu -Waanbhaa' a -janwole 'taa -gbēē yaga 'kla. Zesu 'yi mu -bebe -ja -a madole 'bhe 'taa mu 'e ta: Banabasi oo, Silasi oo, Timote oo, Titi oo, Apolōsi oo, Maki oo, 'bhē- Luki. 'Bhēla- -zayile, Luki -yaa kle Polu zi 'waati 'la ba, -e -yaa pe 'yee- 'sewe 'lē- 'yi dōō: 'O mōō' (Kleza 27.1). Luki Zesu a winbowo mu 'e -waa' Zeruzalemu 'klankeba -gbēē 'e (Kleza 15.1-35) 'bhe a -jan 'e 'lwa 'ezin-. Polu Zesu 'yi mu -ledulayre -bebe 'kla -wa -gbēē -gbēē mu -bebe ta, 'bhe 'ke mu -le Korenti oo, Efezi oo, 'bhē- Rōmu -wa mu 'e 'le. -E yewoa- 'egloole -Waanbhaa' ni, 'bhē- -o -yrenkpa -a ta 'ebebele Zesu -zayi'.

'Sewe 'lē- 'leyanyre 'e 'nōō, Luki pe dōō -o Polu 'kwan, 'bhē- -o -ja 'kele- 'bhii- -kaso 'yi do gbēē- Rome mu a -Bhlegbe gbilaan 'e ta Rōmu -wa 'e ta (Kleza 21.15-28.31).

-Jan 'e zisanyre

¹ 'Mi Luki, 'mi -le 'sewe 'lē- de 'zi 'bhi 'η nēē- Teofili ni. Zesu -za mu 'la 'kla, 'bhe 'pegee -e mēē mu -daanna -za mu 'la 'le, 'η 'mu 'kpen 'yigōōna 'e ni 'an 'sewe 'lwa mi 'e 'yi, 'ke 'an san -e -yaa' ye 'e zisaan- 'waati 'la ba 'bhe ma, ² 'bhē- 'kee-

nu 'tenle- -Waanbhaa' 'a □sia lafle' 'e 'yi yi 'la 'le 'bhe ma. 'Dun- 'sani- -a gele plen- lafle' 'e 'yi, -e mæe 'la zan mu makwan- 'bhii- -yaa' pɛ winbowo mu, -e -yaa zi 'bhii- -mu -za mu 'la do, -e 'mu -daanna 'mu 'le. ³ -A gale 'pegee -a bwele gale ba 'e blaana, -ya 'gbu -zronna 'mu ni zron gbeya -bebe 'yi 'bhii- -ya -yre ma kpataakpa. -Amasroyi -e -pwela 'mu ba -yrekpaa' mia ple □la, 'kee- -Waanbhaa' a -bh- lengbeyaya -wa 'e ma -jan 'e wo 'mu ni.

ZESU A -KLANLANE MU 'E -WOO LII 'WEN 'E 'NULE- 'E MAGBEN 'ZI

Zesu 'a 'liiwli- =naa Lii 'Wen 'e 'naza- ta

⁴ 'Bhe 'yi 'te, 'yee- Zesu 'pegee -yaa' -kklanlanɛ mu 'e 'yaa- pɛbhle 'zi 'eke- zi -yrekpaa' do, 'bhɛɛ- -e pe -o ni doo: «'Ka 'laa 'ka 'plɛngole Zeruzalemu -wa 'e ma; pɛ 'la 'ke 'ɲ Dɛ 'a 'liiwli- =naa 'bhe 'na zayi' 'ka ni bhe, 'bhɛɛ- 'ke 'mi 'bhɛɛ- baan' □pia 'ezin- 'ka ni; -ka 'bhe pɛ 'e magben a □noo ye. ⁵ -Amasroyi Mæe Wiinjfe' Mi Zaan mæe mu 'wiinjfa□ 'ke -yi 'le, 'dun- -a -vinbwa -yrekpaa' 'dama 'bhɛɛ- -Waanbhaa' nu 'ka mu 'pale- 'ke Lii 'Wen 'e 'le.»

Zesu geyre -a Dɛ -Waanbhaa' ba lafle' 'yi

⁶ Zesu a 'winbowo mu 'e 'klale- -yaa 'eke- ba 'ezin-, 'ke -wa -lɔkpale doo: «Mæzan, 'e nu -bhleṅge do 'kpa gbɛ drɛɛwole Izraeli mu 'e 'wiinj- 'bhɛɛ- 'waati 'e ba ɛɛ?» (-O Zesu 'lɔkpaa 'bhe gbɛɛn- bhe, -amasroyi *Rome mu -le -yaa Izraeli mu 'e 'wiinj- 'bhe 'waati 'e ba.)

⁷ Zesu pe -o ni doo: «'N Dɛ 'woo- za mu 'lɛɛ- kle 'waati mu 'la 'ledulaa, 'ka mu maza laa -o 'mu dole ma. ⁸ 'Dun- -Waanbhaa' nu 'ka 'pale- 'ke Lii 'Wen 'e 'le,

'bhɛɛ- 'ka mu nu -yaa' -glooya' 'e 'sɔowole. 'Ke 'bhe □kla, 'ka nu klele 'ɲ 'srɛ 'le 'ke 'ka 'mi ba janwo Zeruzalemu -wa 'e 'pegee Zude, 'bhɛɛ- Samari 'kleen mu 'e 'yi, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'drunyan- dan' mu 'e 'kpen ma.» ⁹ Zesu 'yanle- 'bhe -jan mu 'e 'wolele, 'kee- -wlenle' laan- ima -yaa' -kklanlanɛ mu 'e trala, 'kee- ge lafle' ba -yre ta; 'bhɛɛ- 'mu 'yre □yaa -a zi -a ge bhla 'e zi; 'ke lafle' -gbɛn 'pu do 'kpale -a ta, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'nile 'mu -yre ba. ¹⁰ -O -yre -yaa -a zi -li -li 'waati 'la ba, 'ke mæe ple 'pwele -o ba 'bhe yre do 'e □noo bhe: dunɛ- 'pu mu -yaa 'mu ta. ¹¹ 'Bhe mæe ple 'e pe -o ni 'te doo: «Galile mu, -mɛle □kla 'bhɛɛ- 'ka dulale -o 'ke 'ka 'ka 'yrekpa laanima ɛɛ? 'Ka 'yee- Zesu do 'kpo 'la □ya 'ka plɛn- -ge, 'bhɛɛ- -e -ja lafle' 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe, -e nu nu gbɛ drɛɛwole 'yee- gɔnɛ- do 'kpo 'e 'yela- gbɛɛn- 'ezin-.»

Zesu gele blaanta lafle' 'yi

¹² 'Bhe 'yi 'te, 'ke -yaa' winbowo mu 'e gole- OLiwi diinj vlɛ gɔɔn 'e 'wiinj-, 'bhɛɛ- 'ke -o nule- Zeruzalemu ba -yre ta. 'Bhe gɔɔn 'e 'yaa- Zeruzalemu -wa 'e ma kilo do. ¹³ -O bhɔle Zeruzalemu, 'ke -o gele- 'sangaso 'kpee 'la -o -yaa kla 'eke- ba 'tanji 'bhe □la 'bhɛɛ- =la. Mæe 'la zan mu 'klale- -yaa 'eke- ba 'mu 'to -le -ge: Pɛri 'pegee Zaan 'bhɛɛ- Zaki, Andre pegee Filipu 'bhɛɛ- Toma, Batremi 'pegee Matie, 'bhɛɛ- Alife gbe Zaki 'pegee Simo 'la 'yaa- 'bhe a 'kleen 'e -vavade, 'bhɛɛ- Zaki gbe Zudi. ¹⁴ -O 'kpen 'kpale- -yaa do ma, 'bhɛɛ- -o bole -yaa -o seriwole ma -Waanbhaa' ni -o 'pegee le 'ke mu 'le. Zesu nɛɛ Mari 'pegee -a nɛɛn- mu 'e 'yaa- -o ba.

¹⁵ 'Yee- yi mu 'e do 'le, -o □klaa 'eke- ba, 'bhɛɛ- -o -yaa bhɔ mæe -kɛmɛ do 'ke mæe mia do -din. 'Bhɛɛ- Pɛri 'e 'wlenle- -o plɛn- 'ke -ya pele- -o ni doo: ¹⁶ «-A -ledulale

-yaa 'ke *Lii 'Wenj 'e -jan 'la □kpaá *Davidi 'lii -Waanbhaa' a 'Sewé 'e 'yi 'bhe 'lesó-. -Ayile, Zuda 'yaa- nu dólé Zesu 'kun mu 'e 'léé góné- 'la gbéén-, 'yee- Davidi 'bhe 'lééjanwoa 'elwale -só. ¹⁷ Zuda -yaa -kóó' mée -lédo 'léé- ba mée 'e do 'le, 'bheé- -a dó -yaa -kóó' 'kpen 'woye- do 'kpo 'e ba. ¹⁸ 'Bheé- -o yaa mée de ma -gólí 'la gbawoa- -a ni, -e -ja gba do lolé 'bhe -gólí' 'e 'le. 'Bhe blaán 'kee- gele- -a 'gbu dunjé 'bhe gba 'e 'yi -yri diinj 'e do 'yi, 'bheé- 'kee- baale' 'tré ma -a bhlo ta. 'Ke -a vi 'e 'ponle, 'bheé- -a gbónbhle mu 'e 'pwéla- -a kpe ta, 'kee- gale-. ¹⁹ Zeruzalému -wa 'e ta mu 'e 'kpen 'bhe -za 'e dó. 'Bhela- -zayile -o 'yee- gba 'e 'tókpaá- -waa' wli 'e 'yi dóo: «Akelidama». 'Bhe 'yi -le dóo: «mée yien ma gba». ²⁰ 'Dunj- -jan 'léé- 'bheé- yóondéle -yaa -a ba zayi' -Waanbhaa a 'Srokpa 'séwé 'e 'yi dóo: «Bhaa yaa 'fé 'e □la 'fénjbo, 'bheé- mée 'kedo- 'kpo 'laa bole 'bhe □la 'ezin- -titi.» 'Bheé- -wa yóondia- 'ezin- 'yee- 'séwé 'e 'yi yre do □nóo dóo: «Bhaa mée -bhééke' do zen -a blaanta.» ²¹⁻²² -Kóó' mée do makun', 'bheé- 'kóó' 'bhe kpa -kóó' ba, 'kooko- -kóó' kle Méesan Zesu bweza 'e gale ba 'bhe 'sré 'le. 'Dunj- 'bhe zan 'e kle mée mu 'la -kóó' 'pegee 'mu 'yaa- kanaa' 'eke- zi 'kléen 'e 'yi 'waati 'e 'kpen ba, 'bheé do 'le; 'kee- san Mée Wiinjé' Mi Zaan Méesan Zesu 'pegee mée 'ke mu 'wiinjia□ -yi ba 'waati 'la ba, 'bheé- 'kee- nu 'tenlé- -Waanbhaa' 'a □sia -kóó' 'plén -gé yi 'la ma, 'bheé- -e -ja 'kele- lafle' 'yi 'bhe ma.»

²³ 'Bhe blaán, 'ke -o mée ple makunle -o ba: Zozéfu 'pegee Matiasi. Zozéfu -zwaná' 'to 'yaa- Baasabasi; 'bheé- -o -yaa -a sii 'ezin- mée -lédóole. ²⁴ 'Bhe blaán, 'ke -o 'kpen -o 'seriwole 'eke- zi, 'ke -wa pele- -Waanbhaa' ni dóo: «Méesan -Waanbhaa', 'bhi 'la 'bhi

bhaaplenj 'kpen 'kpeéjan- dó, 'e 'woo- mée ple 'léé- -o 'kela 'bhe makwan- 'yaa- pé 'le, 'bhe zan 'e zrón 'o ni, ²⁵ 'kooko- 'bhe zan zen Zudasi blaán yre 'e □nóo, 'bheé- -e kle 'yaa- 'winbówo mu 'e do 'le. -Amasróyi 'yee- Zudasi -gwa -a dulayré 'e □nóo, 'bheé- -e -ja yre 'la -gaale' -o -a ba 'bhe □nóo.» ²⁶ 'Bhe blaán, 'ke -o 'tete dólé-, 'bheé- 'ke 'bhe baale' 'woo- mée ple 'e do ta. 'Bhe mée 'e -yaa 'ke Matiasi -la -le. 'Bhe 'yi 'té, 'ke 'bhe 'kpale Zesu a 'winbówo mu vu ta do 'e ba, 'bheé- -o □kla mée vu ta ple 'té 'ezin-.

ZESU 'SRÉ □LWA MU ZERUZALÉMU

2

Lii 'Wenj 'e zina- bhla 'e zi Zesu 'yi mu 'e ta

¹ -O -yaa Zuufu mu 'e -waa' 'feti 'la sii Pantekóti, 'bhe yi 'e □bhwa, 'bheé- Zesu a -klanlané mu 'e 'kpen 'klale- -yaa 'eke- ba yre do 'kpo □nóo. ² 'Bhe yre do 'e □nóo bhe, 'ke pé -weli' do dale- blaale- lafle' 'yi, 'bhe pé -weli' 'e 'yaa- 'bhii- fangan- ma -ploo -gbéne do 'kangbéya gbéén-, 'bheé- Zesu a -klanlané mu 'e -yaale' -yaa 'fé 'kpee 'la □la, 'ke 'yee- pé -weli' -gbéne 'e 'wlale 'bhe 'nóo-, 'bheé- 'kee- 'bhe 'kpen 'pale. ³ 'Bhe kléle 'té, 'bhe 'waati do 'kpo 'e ba, 'ke -o -yrekpale pé nre 'ke mu ma 'bhii- 'té nre mu gbéén-. 'Bheé- 'ke 'mu gole- 'eke- ma, 'ke -o gele- dulale Zesu 'yi mu 'e 'kpen 'wiinj- do do. ⁴ 'Bhe 'yi, 'ke -o 'kpen 'pale 'ke Lii 'Wenj 'e 'le, 'bheé- 'ke -o wli -bhééke' mu pele 'sanle; -o 'kpen do do -yaa Lii 'Wenj 'e 'senj 'wlata- wli -bhééke' mu 'pe 'zi.

⁵ 'Bheé- 'dunj-, Zuufu mu 'la 'yaa- gbalaan -Waanbhaa' -léé, 'bheé- 'ke -o zenle -yaa 'kléen 'bheéke mu 'e 'yi, 'mu 'kpen □yaa Zeruzalému 'bhe 'waati 'e ba. ⁶ -O 'bhe pé -weli' do 'e 'male-, 'ke -o 'kpen

blasanle 'bhεε- 'ke -o gele- 'bhε yre 'ε □nɔɔ -glinle'. 'Bhε 'yi 'te, 'ke -o 'kpen 'liibhaale -o ma, -amasroyi -o 'kpen do do -yaa Zesu 'yi mu 'ε 'yaa- wli mu 'la 'pe zii' 'mu -yima' zii' -o 'gbu 'ya wli mu 'ε 'yi. ⁷ -O -liibhaa' gbε -yɔɔ 'ε 'kɔɔ- -o ma 'ke -wa pele- dɔɔ: «'E! 'Woo- mεε mu 'la bhε waa -o 'ke Galile mu 'le εε? ⁸ 'Bhεε- -e □kla 'nale- 'bhεε- -kɔɔ' 'kpen do do -o pe wli mu 'ε 'ma zii' -kɔɔ' 'gbu 'ya wli mu 'ε 'yi do do εε? ⁹ 'E pe Paritesi mu oo, Medi mu oo, Elami mu oo, Mezopotami mu oo, Zude mu oo, Kapadosi mu oo, Pɔn mu oo, 'bhεε- Azi mu oo, ¹⁰ Frizi mu oo, Panfili mu oo, Ezipu mu 'pegee Libi gbε 'la -yoo Sireni -din 'bhε □nɔɔ mu, 'bhεε- Rɔmu mu; 'mu 'ke mu -o Zuufu -kpɔsɔɔ mu 'le, 'bhεε- 'mu 'ke mu -wlaa Zuufu mu a 'seri 'ε 'yi. ¹¹ 'Bhεε- mεε 'ke mu -o 'ke Kreti mu 'le, 'bhεε- -a 'ke mu -o 'ke Arabu mu 'le. 'Dun- -e □kla 'nale-, 'bhεε- -kɔɔ' 'kpen -o -Waanbhaa' kleza -gbenε mu 'ε 'ma zii' -kɔɔ' 'kpen do do ya wli mu 'ε 'yi εε?» ¹² -O 'kpen 'liibhaa gbε -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ -o ma, waa -yaa 'sole -jan 'bhεεke do 'kpɔ 'wole, 'ke yaa 'ε go 'ke -wa pe 'eke- ni dɔɔ: «-Za 'lεε- 'bhε 'yi -o 'nale- -a ma εε?» ¹³ 'Dun- 'woo- mεε mu 'ε 'ke mu -yaa 'sonsi zii' Zesu 'yi mu 'ε ma 'ke -wa pe dɔɔ: «-wεen -le -o de 'zi!»

Simɔ Pieri -o -za 'la □kla 'bhε 'yipe zii'

¹⁴ 'Bhε klele 'te, 'ke Pieri 'pegee Zesu a *winbowo mu -vin vu ta do 'ε -woo -wlenle', 'bhεε- 'ke 'yee- Pieri 'a 'weli- 'ε 'lawlenle, 'bhεε- 'ke -ya pele- -zamaa' 'ε ni dɔɔ: «'Ka mu Zuufu mu, 'bhεε- 'ka mu 'la 'kpen -o -zon Zeruzalemu -ge, -ka 'ka 'tronbadɔ 'η ni 'elrele doo, 'bhεε- -ka 'η 'wojan- 'ε 'yima. ¹⁵ 'Ka mu 'kpee ma -wεen -le mεε mu 'lεε- de 'zi εε? 'Dun- -wεen do 'kpɔ 'laa -o de 'zi, -amasroyi -wεen de bhla laa 'ke zrwanzi 'waati 'lεε- ba

'ε 'le. ¹⁶ 'Dun- -Waanbhaa' -jan 'la □kpaa -a -lεla' janwo mi Zoeli 'lii 'elwaleta -sɔ 'bhε -la -lεsɔ' zii' -zon -ge, -ya □pia dɔɔ:

¹⁷ «-Ka 'ka 'yrekpa, 'ke 'drunyan 'leyan yi mu 'ε □bhwa 'e -din 'waati 'la ba, 'η nu -za mu 'lεε- 'mu -la klele: 'η 'nu 'η Lii 'Wen 'ε zinale bhaaplen mu 'ε 'kpen ta, 'bhεε- 'ka gbε mu 'pegee 'ka 'lu mu 'ε nu 'η 'lεla□ janwolε, 'bhεε- 'kaa- -zwanne mu 'pegee 'kaa- -gblanε mu nu -za mu yelε -yre zi yelε 'yi; 'bhεε- gbɩn mu nu 'klalε- 'kaa- 'gwlaan- gbilaan mu 'ε 'yre ba.

¹⁸ Wlan 'gbu 'ε ni, 'η nu 'η Lii 'Wen 'ε zinale 'an yewonε 'gwlaan- mu 'pegee 'an yewo le mu 'ε 'kpen ta, 'bhεε- -o nu 'η 'lεla□ janwolε.

¹⁹ 'N nu 'kpeeleni maza mu zronle laanima lafle' 'yi, 'bhεε- 'η nu 'sole- maza mu zronle 'tre ta -ge:

yien 'bhεε- 'te 'pegee 'tegblen- nu klele.

²⁰ -Gblo nu 'kpale- -yretεbhε 'ε 'yre ta, 'bhεε- laanima mlε 'ε nu 'tranle- 'bhii yien gbεen-. 'Bhε 'kpen blaana, 'bhεε- Meezan -Waanbhaa' a yi 'ε nu bhɔle 'te, 'bhε yi 'ε nu klele 'ke yi -gbenε do 'bhε 'pegee -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya yi 'le.

²¹ 'Bhε 'yi 'ε 'te, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan Meezan 'tɔ 'ε -siila, 'bhε zan nu gole -za 'yi. -Waanbhaa' -lεla' janwo mi Zoeli -jan 'la □woa 'bhε -le bhe.»

²² Pieri -ja -yaa' -jan 'ε 'wole- zi 'ke -ya pele 'ezin- dɔɔ: «-Ka 'ka 'tronbadɔ 'η ni doo, 'η nεenε- Izraeli mu: Zesu 'la 'yaa- da Nazareti -wa 'ε ta, -Waanbhaa' 'gbu 'a -zronna 'ka ni 'bhii- 'yee- 'gbu -le 'a 'winbwa-; -amasroyi

'yee- -Waanbhaa' 'sole- maza mu 'pegee 'kpeeleni maza mu, 'bhée- -tɔɔmasie mu □kla -a gbɛ zi -e -yaa -kɔɔ' plɛŋ- -gɛ 'waati 'la ba; 'bhii- 'ka 'gbu 'bhɛ -za mu 'ɛ 'yaango- gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe. ²³ 'Yee- mɛɛ 'lɛɛ- 'lɛnale 'ɛ 'ka ni 'ɛ 'bhɛ -daa -Waanbhaa' -la ba, 'bhii- -ya 'lɛdulaa gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'elwale -sɔ. 'Ka mu -le 'a □kla 'bhɛɛ- mɛɛ -yɔɔ' mu 'a □dia 'ke -wa gbaan -yri gbɛɛle ta. ²⁴ 'Dun- -Waanbhaa' 'a -bwela gale ba, 'bhɛɛ- -ya -gwa ga a -yrɛn mu 'yi. -Amasroyi yaa -yaa sɔ dɔle- ga 'kpee 'ke 'bhɛ 'bhɛ gbɛblɔɔ -a ta. ²⁵ Wlan 'ɛ ni, -bhɛngbe Davidi 'gbu 'yee- Zesu 'gbu ba -janwoa 'elwaleta -sɔ dɔɔ: «'N Mɛɛzan ye 'waati 'ɛ 'kpɛn ba 'ŋ 'lɛɛ. -Yoo 'ŋ -din 'tɔbhɔ- ma yaayrɛ 'ɛ □nɔɔ, 'kooko- 'naa -gblaan'.

²⁶ 'Bhɛla- -yile, 'ŋ zrukpaale -o, 'bhɛɛ- 'ŋ -janwo' zii' 'ŋ zruk- paale -gbɛnɛ 'le. 'N gale blaana, 'ŋ 'yri nu bole -a ta 'bhii- 'ŋ 'flɛ 'ɛ nu bole yilabla 'yi.

²⁷ -Amasroyi 'bhi Mɛɛzan -Waanbhaa' laa nu 'ŋ lii 'ɛ 'tolɛ- gbaa mu a -wa 'ɛ ta 'sekeseke, 'bhɛ 'pegee 'yaa nu -a 'tolɛ- 'bhɛɛ- 'yaa -pɛ mɛɛ 'wɛŋ 'ɛ gbaa 'ɛ bɔn.

²⁸ Bole -yrɛ ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhɛ ma, 'e 'bhɛ a zi -zrɔnna 'ŋ ni, 'bhɛɛ- 'e bolela -yoo 'ŋ -din 'bhɛ nu 'ŋ zrukpaale 'egbɛnɛle.»

²⁹ Piri pe 'ezin- dɔɔ: «'N nɛɛnɛ- mu, 'kaa- 'to 'ke 'ŋ -jan sa wo 'ka ni kpataakpa -kɔɔ' -gbɔɔ Davidi ba za 'yi dɔɔ: -e □kla 'ke siɛle', -wa □bian, 'bhɛɛ- -a bu 'ɛ -yoo -kɔɔ' ba -gɛ -zɔn -li. ³⁰ -E -yaa -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'la 'le bhe, 'bhɛɛ- -ya 'yaangolawoa 'bhii- -Waanbhaa' 'gbu 'bhɛ 'sienwoa □ -a ni kpataakpa dɔɔ 'bhɛ nu 'yee- Davidi 'gbu 'srɛ mu 'ɛ do klɛlɛ 'ke -bhɛngbe 'le -a blaana. ³¹ -Za 'la

'yaa- nu bhɔlɛ, 'yee- Davidi 'gbu 'bhɛ □ya 'elwale gban -sɔ, -ayile -e Mɛɛ -Bhee Mi -Kpɔsɔɔ Krisi bweza 'ɛ gale ba 'bhɛ ba janwoa- dɔɔ: «Waa -a 'tolɛ- gbaa mu a -wa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -a gbaa 'ɛ yaa nu bɔnɛ.» ³² -Waanbhaa' 'bhɛ Zesu 'la -bwela gale ba, 'ŋ 'yoo- 'bhɛ -laa' -janwo' zii' 'ka ni, 'bhɛɛ- 'o mɔɔ 'gbu -o -a 'srɛ 'le. ³³ -E -ja laanima, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' 'a 'lɛdwa- -a ma 'egbɛnɛle 'ke 'bhɛ 'a klɛ -bhɛngbe 'le 'bhɛ -din 'tɔbhɔ ma yaayrɛ 'ɛ □nɔɔ. 'Bhɛɛ- -e Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'srɔɔwoa- -a Dɛ -Waanbhaa' 'kɔɔ 'bhii- 'bhɛ 'bhɛ 'liiwli- =naa -a naza ta gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe. 'Bhɛɛ- 'yee- Zesu 'gbu 'bhɛ Lii 'Wɛŋ -zinaa' 'ɛ 'o mɔɔ ta, 'bhii- 'ka 'yrɛ -o -a ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -gɛ bhe, 'bhɛɛ- 'kaa- ma 'zi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'ezin- -zɔn. ³⁴ -Amasroyi, Davidi 'gbu 'laa 'wɛnɛ- 'bhɛɛ- -e ge laflɛ' 'yi 'bhii- Zesu gbɛɛn-, 'bhɛɛ- 'dun-, 'yee- 'gbu Zesu ba janwoa- dɔɔ: «Mɛɛzan -Waanbhaa' 'a □pia 'mi a pɛ Mɛɛzan 'ɛ ni dɔɔ: Yala- 'ŋ -din 'tɔbhɔ ma yaayrɛ 'ɛ □nɔɔ,

³⁵ 'sani- 'ke 'ŋ yan 'e 'sɔɔnnii mu 'ɛ klɛlɛle 'e gaan □la pɛ mu 'le.»

³⁶ «'Bhɛla- -yile, 'ka mu 'kpɛn 'ŋ nɛɛnɛ- Izraɛli mu, -kaa 'yaango- kpataakpa 'bhii- 'ka 'yee- Zesu 'la -gbaanna -yri gbɛɛle 'ɛ ta, -Waanbhaa' 'yela- =kla 'ke Mɛɛzan 'pegee Mɛɛ -Bhee Mi Krisi 'le bhe!»

³⁷ Mɛɛ mu 'ɛ 'bhɛ -jan mu 'ɛ 'male-, 'ke -o zrubatɛdɔle (-amasroyi -wa 'yaangwa- 'bhii- -o -za 'yoo- =kla -Waanbhaa' ni); 'bhɛla- -yile, 'ke -o Piri 'pegee Zesu a 'winbɔwo mu -vin mu 'ɛ 'lɔkpale dɔɔ: «'O nɛɛnɛ- mu, 'o sɔ -mɛ pɛ za 'gbu -la klɛlɛ- ɛɛ?» ³⁸ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke Piri 'a 'pele -o ni dɔɔ: «-Ka 'plo- 'kaa- -za 'yoo- mu 'ɛ ma, 'bhɛɛ- -ka 'ka 'gbu 'na -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- -kaa klɛ 'ke -o 'ka 'kpɛn do do wiinɛ -yi ba Zesu 'tɔ 'ɛ 'yi;

'kooko- -Waanbhaa' 'kaa- -za 'yoo- mu 'e 'sroma- yan. 'Ke 'bhe □kla, -Waanbhaa' nu Lii 'Wenj 'e 'nale- 'ka ni 'te. ³⁹ -Amasroyi 'kee- kpa 'ka mu ta oo, 'kee- kpa 'ka 'ne mu 'pegee yre gboon noo- 'kleen 'yi mu 'e 'kpen ta oo, 'bhe 'pegee- Meezan -Waanbhaa' nu mee 'la zan mu 'siile- 'mu ta, 'yee- -Waanbhaa' a 'liiwli- =naa Lii 'Wenj 'e 'naza- ta 'ka 'kpen ni.»

⁴⁰ Pieri -jan 'bheke -bebe □woa -o ni 'ezin- 'ke -ya 'kpankpanyan -o ma, 'bhe 'pegee 'kee- zruwla -o 'kpee dɔɔ: «-Kaa 'to 'ke Meezan Zesu 'ka go -za 'yi, 'bhe- 'ka 'ka 'plenjo- 'woo- -zon mee -yoo' mu 'lee- ma!» ⁴¹ 'Bhe klele 'te, 'ke -o -bebe dɔle- Pieri 'wojan- mu 'e □la, 'bhe- 'ke -woo 'wiinfɛle -yi ba Zesu 'to 'yi. 'Bhe -yrekpa' do 'e 'le, mee 'waa yaga □kpa' Zesu 'yi mu -ledo' 'e ba.

Zesu 'yi mu □lwa mu 'e 'taa- wogbeya

⁴² 'Kee- san 'bhe yi 'e ma, 'woo- mee mu 'e bole -yaa Zesu a winbowo mu 'e 'yaa- -o daan 'zi -za mu 'la 'le 'mu 'klosikunle ma, 'bhe- -o 'kpale- -yaa do ma 'bhii- neɛɛ- ma do mu. 'Ezin- -o -yaa bo Meezan -Waanbhaa' a pe 'e 'bhlele- ma 'eke- zi, 'ke -woo 'seriwo 'eke- zi. ⁴³ -Waanbhaa' -leeɛgblaanya 'e 'yaa- -o 'kpen 'yi, -amasroyi 'yee- -Waanbhaa' -yaa 'kpeeleni maza -bebe 'pegee 'sole- maza mu kle 'zi Zesu a 'winbowo mu 'e gbe zi. ⁴⁴ Zesu 'yi mu 'e 'kpen 'kpale- -yaa do ma, 'bhe- -o -yaa -o 'koope- mu 'e 'kpen kpa 'eke- ta. ⁴⁵ -O -yaa -waa' gba mu 'pegee -o 'koope- mu 'e gon, 'bhe- -o -yaa 'mu ma -goli' mu 'e 'yicien- 'eke- ma. -O 'kpen do do maza -yaa -goli' yeke- 'la ma, -o -yaa 'bhe 'yicien- -o ma 'bhe- wlata zi 'lii. ⁴⁶ Yi 'oo yi, -o -yaa kla 'eke- ba -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la, 'bhe- -o -yaa pe 'e 'bhle 'eke- zi -waa' 'fe mu 'e □la. 'Bhe- -o -yaa

pebhle 'eke- ba -o zrukpa' ta, 'bhe 'pegee -o 'kpee 'Irele- 'le. ⁴⁷ -O -yaa -Waanbhaa' 'tɔbhɔ-, 'bhe- -o -za -yaa so -waa' 'si mu 'e 'kpen ni. 'Bhe ya 'e 'yi, yi 'oo yi, Meezan -Waanbhaa' -yaa mee 'la zan mu go -za 'yi, 'mu 'yaa- 'kpa zii' Zesu 'yi mu -ledo' 'e ba -o baan' 'le.

3

Pieri -flugba do -bheela

¹ -Yrekpa' do, -yretɛbhe bhlo bii 'waati 'e 'la 'yaa- 'seriwo 'waati 'e 'le, Pieri 'pegee Zaan 'yaa- ge 'zi -o 'seriwo yre noo- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la. ² Mee do yaale -yaa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e 'lii 'la -o -yaa 'bhe sii: «'Fe 'lii 'Irele-» 'bhe -din. 'Yee- mee 'e 'yaa- 'ke -flugba 'le -a 'san -a ya yi 'e ma. Yi 'oo yi, -o -yaa nu 'kele- 'bhe- -wa yalaa' 'bhe 'fe 'lii 'e -din, 'kooko- -e -goli' 'yrewo- mee 'la zan mu 'yaa- nu -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la 'mu ma. ³ 'Bhe 'yi 'te, -a -yrekpale Pieri 'pegee Zaan ma 'ke 'mu -o zan wlale 'yee- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la, 'kee- pe -yrewole 'mu ma. ⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri 'pegee Zaan 'mu 'e -yrekpale -a ta frii, 'bhe- 'ke Pieri 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'O -glin dool!» ⁵ -Ayile, 'ke -ya -yrekpale 'mu ta frii, -a 'kpee ma 'mu 'yaa- nu pe do -la nale -a ni. ⁶ 'Dun- Pieri pe -a ni dɔɔ: «-Goli' do 'kpo 'laa -o 'ɲ 'koo, 'bhe- 'dun-, pe 'la 'bhe -o 'ɲ 'koo, 'ɲ 'bhe- 'nale- 'e ni, 'bhela- -yile 'mi pe 'e ni Zesu Kriisi la da Nazareti 'bhe 'to 'e 'yi dɔɔ 'e 'wlen- 'bhe- 'taawo!» ⁷ 'Bhe- 'ke Pieri 'a 'kunle -a gbe -yie' 'e ma, 'bhe- 'ke 'bhe 'a 'lawlenle. 'Bhe yre do 'kpo 'e □noo bhe, 'ke -a gaanlaa- mu 'e 'pegee -a gaanbhlo mu 'e dɔle- 'egloole; ⁸ 'bhe- 'ke -ya -wlenle' □kwan, 'kee- 'taawole 'sanle. -Ayile, 'kee- gele- Zesu a 'winbowo mu ple 'e zi -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'e □la, 'kee- ge 'taawolele,

'bhe 'pegee 'kee- pinaa', 'bheε- 'kee- -Waanbhaa' 'tobho. ⁹ Mee mu 'ε 'kpen 'a [ɣa 'ke -yoo 'taawo zii', 'bheε- 'kee- -Waanbhaa' 'tobho. ¹⁰ 'Dun- -wa yele 'bhii- 'yela- yaale -yaa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'lii 'la -o -yaa 'bhe sii: <'Fe 'lii 'lrele-> 'bhe -din, 'ke -ya -yrewo' mee mu ma, 'bheε- -za yeke- 'la [kla -a ni 'bhe -o 'kpen 'liibhaala, 'bheε- waa -yaa so 'bhe 'yipele.

Pieri -o -flugba 'ε 'bheεza- 'ε 'yipe zii'

¹¹ 'Yee- -flugba 'ε -bheele' blaana, yaa -yaa go Pieri 'pegee Zaan zi; 'bhela- -yile, 'ke mee mu 'ε 'kpen 'kpeelenile. 'Bheε- 'ke -o 'kpen blasaanle 'ke -o gele- 'klale- Pieri 'pegee Zaan zi -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε -gbenj 'ε 'yi yre 'la -o -yaa 'bhe sii: «-Bh- lengbe Salomo a 'wlanla» 'bhe [nɔɔ. ¹² Pieri -zamaa' 'ε 'yele-, 'ke -ya pele- -o ni doo: <'Nj neene- Izraeli mu, -mele [kla 'bheε- 'yee- -flugba 'leε- 'bheεza- 'ε -yoo 'ka 'kpeeleni zii' εε? -Mela ma -le 'bheε- 'ka -o 'o -glin 'zi 'bhii- 'o mɔɔ 'gbu -le 'a 'bheela- 'waa- -glooya' 'ε 'le? 'Bheε- 'ka 'kpee ma 'yee- mee 'leε- 'taawoa [waa- -Waanbhaa' a -leεgblaanya 'bheε- ma -leε? ¹³ *Abraamu, Izaki 'bheε- Zakobu a -Waanbhaa', 'yee- -koo' -gbɔɔ mu a -Waanbhaa' 'ε, 'bhe -le 'tobholeya -naa 'bhe a yewone Zesu ni. 'Ka mu 'gbu 'bhe [naa -koo' 'leε mu 'ε ni 'kaa -wa de, 'bheε- 'ka 'ka -bangwa -a -yi 'bhii- 'kaa- -bhlengbe 'le Pilati 'yre [la. 'Bhe 'gbu 'yaa- zi 'bhii- 'bhe 'ploo -a ma, -amasroyi 'bhe 'laa -za 'yoo- do 'kpo 'yele- -a zi. ¹⁴ 'Ka 'ka -bangwa 'yee- mee 'wenj 'pegee 'yee- mee -ledɔɔle 'ε 'yi, 'bheε- 'ka -sromabwa Pilati ni doo 'bhe 'li mee de mi do ma, 'bheε- -e 'ploo- 'bhe ma 'ka ni. ¹⁵ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'kaa [kla 'bheε- mee 'la zan bole -yre ma -si na bhaaplenj mu ni -o 'bheε- -dia. 'Dun- -Waanbhaa'

'a -bwela gale ba, 'bheε- 'o mɔɔ 'gbu -o 'ke -a 'sre 'le. ¹⁶ 'Woo 'kpalawoa 'yee- Zesu 'ε 'yi, 'bheε- -glooya' 'la -yoo -a 'to 'ε 'yi, 'bhe -la 'sroyi 'bheε- 'yee- mee 'leε- =swa -a -wlenle', 'bheε- -e -dulaa' -a gaan ta. 'Ka 'kpen 'yre -o 'yela- ma -ge, 'bheε- 'kaa do. 'Kpaleya -la ma Zesu 'ε 'yi, 'bheε- 'yee- mee 'leε- 'bheela- 'bhii- 'ka 'yre -o -a ma gone- 'la gbeen- -ge.»

¹⁷ «'Bheε- 'nj neene- mu, 'mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -zadokleya -la ma 'bheε- 'ka mu 'pegee 'kaa- -kunlii mu 'ε 'ka 'bhe -za 'yoo- 'ε [kla 'yee- Zesu 'ε ni. ¹⁸ -Waanbhaa' 'dun- -jan 'la [kpa -a -lela' janwo mu 'ε 'kpen 'lii 'elwale -so 'bhe 'leswa [ɔ. -Ya [pia doo Mee -Bhee Mi Krisi nu -yrenbhlele mee mu 'koo-. ¹⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, -ka 'ka dogbeya 'ε maniina, 'bheε- -ka 'ka 'gbu 'na -Waanbhaa' ni, 'kooko- -e 'kaa -za 'yoo- mu 'ε ma -sroma yan, 'bheε- -yoo talii. ²⁰ 'Ke 'ka 'bhe [kla, Meezan nu 'ka 'yitre 'waati 'nale- 'ka ni, 'bheε- -e Mee -Bhee Mi Krisi 'la makwan- 'elwale -so, -e nu 'bhe 'winbole 'ka ta: 'bhe Mee -Bhee Mi Krisi 'ε 'to 'ε 'bhe -le Zesu. ²¹ 'Dun- 'sani- 'bhe yi 'ε 'bhole- plen-, Zesu nu bole lafle' 'yi -so 'ke pe mu 'ε 'kpen maboo 'bheε- -o kle 'edreεle; 'bhii- -ya [kpa -ya -lela' janwo mu 'la makwan- 'elwaleta 'egboon gbɔɔnle' -so 'mu 'lii gone- 'la gbeen-. ²² 'Bheε- 'bhii- -koo' -gbɔɔ Moizi 'a [pia gone- 'la gbeen- doo: <-Kooa' Meezan -Waanbhaa' 'mi 'winbwa- gone- 'la gbeen-, -e nu -a -lela' janwo mi -bheεke' do winbole 'ka ta 'bhe klegbeya do 'ε gbeen-; 'bhe nu klele 'ka 'gbu 'sre mu 'ε do -la -le. -Ka 'ka 'tronkpa -a wojan mu 'ε 'kpen [la. ²³ 'Dun- 'ke mee 'oo mee 'la zan laa 'yee- -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'ε 'wojan- mu 'ε 'klosikunle, -o nu 'bhe zan 'ε dele, 'bheε- -wa go 'an 'si mu 'ε ba. ²⁴ 'Ke- san -Waanbhaa' -lela' janwo mi

Samieli ma, 'bhe 'pegee 'bhe a pe ziten' mu 'ε ma, -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε 'kpen do do -Waanbhaa' -lelajanwoa -zɔn -za mu 'ε ba za 'yi. ²⁵ -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa -za mu 'la 'kpen 'naza-ta -a -lela' janwo mu 'ε ni, 'ka mu -le □kla bhe -za mu 'ε 'srɔowo mu 'le. 'Bhεε- -e *-bhoolaya 'la -dwa 'yee- 'pegee 'ka -gbɔɔ mu 'ε 'plen, 'kaa- pe -le 'bhe -bhoolaya 'ε 'le 'ezin-; -ya □pia Abraamu ni dɔɔ: <'Y nu 'tre ta 'si mu'ε 'kpen 'dumawole 'bhi a pe 'srε mu -la -srɔyi'.> ²⁶ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -Waanbhaa' -yaa' yewone Zesu 'la makwan-, -e 'bhe 'winbwa- 'ka mu -la ba 'elwale 'pe, 'ka 'dumawo -zayi'; 'bhεε- 'kee- 'ka 'kpen do do go -za 'yi, 'bhεε- -e 'ka go 'kaa- zi -yɔɔ' mu 'ε ta.»

4

-O -ja Pieri 'pegee Zaan 'le Zuufu mu a -klu ta

¹ Pieri 'pegee Zaan -yaa -janwo' zii' -li mεε mu 'ε ni bhla 'la ba, 'ke 'sraka 'lena mu 'ke mu 'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε gooba -srwase' mu 'ε -kunlii 'ε, 'bhεε- Saduse mu 'ε -o nule- wlale -o ta 'yee- -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbene 'ε □la. ² -Wa yelawoa 'bhii- Pieri 'pegee Zaan -yaa mεε mu 'ε daan 'zi 'ke -wa pe 'mu ni dɔɔ Zesu -bwela gale ba gɔnε- 'la gbεen-, bhaaplen mu 'kpen nu bwele gale ba 'bhεε- gbεen- 'ezin-; 'bhe -za 'ε 'bhe -o zrupliila 'egbenele. ³ 'Bhe klele 'te, 'ke -o Pieri 'pegee Zaan 'kunle 'bhεε- 'ke -woo bole- -kaso 'yi, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'fo tooklinle ma; -amasrɔyi -woo -kwan yroma -la zi. ⁴ 'Bhεε- 'duŋ-, mεε 'la zan mu 'yee- Pieri 'pegee Zaan 'wojan- mu 'ε □maa, 'mu 'e -kpa Zesu 'yi, 'bhεε- Zesu 'yi mu 'ε -o baan' □kla -o ba, 'bhεε- -o -lii 'ε □bhwa mεε 'waa 'soo -din.

⁵ Too -klinle', Zuufu mu -kunlii mu 'ε 'pegee -waa' gwlaan- gbilaan

mu 'ε, 'bhεε- 'Toŋ daan mu 'ε -o □klaa 'eke- ba Zeruzalemu -wa 'ε ta. ⁶ 'Woo- mεε mu 'la □klaa 'eke- ba, -o 'ke -le -ge: 'sraka 'lena mu -kunlii gbilaan Anasi, 'bhεε- Kaifu 'pegee Zaan 'bhεεke do; 'bhεε- Alezandri 'pegee 'yee- 'sraka 'lena -kunlii gbilaan 'ε -yaa' 'fa -la mu 'ε 'kpen. ⁷ -O -ja Pieri 'pegee Zaan 'siile- -kaso 'ε 'yi, 'bhεε- -o -nwa 'mu dulale -o -yre □la; 'bhεε- -o 'mu 'lrɔkpa- dɔɔ: «-De 'gbu -le 'bhe 'sen 'ε □naa 'ka ni, 'bhe 'pegee -de 'gbu -la 'to 'yi 'bhεε- 'ka 'yee- -flugba 'lεε- 'bheela- εε?» ⁸ 'Bhe klele 'te, Pieri 'palela 'yaa- 'ke Lii 'Wen 'ε 'le 'bhe 'waati 'ε ba, 'ke 'bhe 'a zikpale -o ni dɔɔ: «'Waa- -kunlii mu 'pegee Izraēli mu a 'gwlaan- gbilaan mu! ⁹ 'O -za 'wlan 'la □kla -flugba 'gwlaan- 'lεε- ni, 'bhεε- -e -bheela gɔnε- 'la gbεen-; -woo' 'lrɔkpa zii' -zɔn 'bhεε- ma, 'duŋ- 'mi -o zan 'bhe 'yipele 'ka ni. ¹⁰ 'Ka 'kpen 'pegee Izraēli mu 'ε 'kpen, -ka dɔ klen 'ke 'kaa 'yaango 'bhii- -glooya' 'la -yoo Nazareti mi Zesu Krisi 'to 'ε 'yi, 'bhela- 'srɔyi 'bhεε- 'ka 'yre -o -zɔn 'yee- mεε 'lεε- 'klenyawole dulale ma -ge. 'Ka 'yee- Zesu 'la -gbaanna *-yrigbeele 'ε ta, 'bhεε- 'kaa □dia; 'bhεε- -Waanbhaa' 'a -bwela gale ba 'bhe -le 'yee- mεε 'lεε- 'bheela- ¹¹ -Waanbhaa' 'a 'Sewe 'ε 'bhe 'yee- Zesu ba janwoa- dɔɔ:

<'Ka mu 'fεgwle- dɔ mu 'ε, 'ka vle 'la -blinna;

'bhe -le □kla 'ke 'fεgwle- 'ε gaan -la vle -kpuŋ -gbene 'gbu 'ε 'le.»

¹² 'Bhεε- Pieri pe 'ezin- dɔɔ: «Bhaaplen laa sɔ gole- -za -yi 'to 'bhεεke do 'kpɔ 'srɔyi, 'ke yaa 'e go Zesu 'to do 'kpɔ 'ε 'bhεε- ba. -Amasrɔyi -Waanbhaa' laa 'to 'bhεεke do 'kpale- bhaaplen 'kedo- 'kpɔ ma 'tre ta -ge, 'bhεε- 'ke -kɔɔ' -kɔɔ' □kpa 'bhe 'yi, 'bhεε- -kɔɔ' sɔ gole- -za 'yi.»

¹³ 'Woo- Zuufu mu a -kunlii mu

'ε 'pegee -waa' 'gwlaan- gbilaan mu 'ε -wa yele 'bhii- gbilaan 'laa -yaa Pieri 'pegee Zaan 'yi, 'mu a -janwo' bhla 'ε zi, 'ke -o -liibhaale -o ma. -Amasroyi -o -yaa -a 'yaando- 'bhii- Pieri 'pegee Zaan yaa 'ke bhaama mεε mu -la -le, 'bhεε- 'mu 'laa -yaa 'sεwεdo mu 'le. -O -yaa 'mu do Zesu zi mu 'te -la -le. ¹⁴ 'Dun- -o -yrε 'la 'yaa- mεε 'la zan 'bheela- 'bhε dulale ma Pieri 'pegee Zaan -din, waa -yaa so -jan 'kedo- 'kpo 'wole 'ezin- -li. ¹⁵ -Ayile 'ke -wa pele- Pieri 'pegee Zaan ni doo- 'mu 'e go -o plen- 'bhεε- 'mu ge 'pεεlii- sa. 'Bhε mu 'pwele- blaana, 'ke -o zaabole 'sanle 'eke- plen-. ¹⁶ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke -wa pele- 'eke- ni doo: «-Koo' nu -mε pε za -la klele 'woo- mεε plε 'lεε- ni εε? -Amasroyi Zeruzalemu -wa 'kpee mu 'ε 'kpen 'a 'yaango- 'bhii- 'sole- maza -gbεnε 'lεε- =kla 'wola- gbε zi; 'bhεε- 'dun- -koo' 'laa so a pele- doo 'woo- mu kleza laa 'bhε 'le. ¹⁷ 'Dun-, 'kooko- 'ke -koo' 'laa to 'ke 'yee- -flugba 'lεε- 'bheeza- 'ε zen yrεkpen- =noo -kooa' mεε mu 'ε 'plen, -koo' -o -lεmazo, 'bhεε- -koo' -gbilaan 'kla -o -yi 'kaa waa Zesu 'to 'ε 'kanle- mεε 'kedo- 'kpo ni 'ezin- 'sekeseke.»

¹⁸ 'Bhε blaana, 'ke -o Pieri 'pegee Zaan 'siile, 'bhεε- 'ke -wa pele- 'mu ni doo 'mu 'laa Zesu 'to 'ε 'kanle- mεε 'kedo- 'kpo ni 'ezin- 'sekeseke, 'bhε 'pegee 'mu 'laa mεε 'kedo- 'kpo daanle 'yee- Zesu 'to 'ε 'yi 'ezin- -titi. ¹⁹ 'Bhε klele 'tε, 'ke Pieri 'pegee Zaan 'a zikpale -o ni doo: «'Ka 'gbu 'bhε -glin doo, -za 'lrele- -le 'bhε 'le -Waanbhaa' -yrεyi' 'ke 'o 'ka mu 'gbu zru maza kle, 'bhεε- 'woo -banjo' 'yee- -Waanbhaa' 'gbu a pε zru maza klele 'yi εε? ²⁰ Wlan 'gbu 'ε ni, 'o moo -za 'la 'ya Zesu 'koo, 'bhε 'pegee 'o -jan 'la 'maa -a -lii, 'waa so 'o tagale 'mu ta.» ²¹ 'Bhε klele 'tε 'ke 'woo- Zuufu -kunlii mu 'ε 'pegee -waa' 'gwlaan- gbilaan mu

'ε -gbilaan 'klale Pieri 'pegee Zaan 'yi 'ezin-, 'bhεε- 'ke -o 'ploole 'mu ma. -Amasroyi -o -yaa nu -o 'krowole gōnε- 'la gbεen-, waa -yaa 'bhε do. 'Bhεε- -o -yaa -gbilaan 'zi -waa' mεε mu 'ε 'lεε, -amasroyi mōkpen' 'yaa -Waanbhaa' 'tobho zii' -e 'sole- maza 'la 'bhε 'kla 'bhε -zayi'. ²² 'Bhεε- mεε 'la zan -bheela Zesu a 'soleya 'ε ma, 'bhε lεε -lii -yaa kan lεε mia plε ta.

Zesu 'yi mu 'ε -woo 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni

²³ -O 'ploole Pieri 'pegee Zaan ma 'tε, 'ke 'mu gele- 'tenle- Zesu a -klanlane -vin mu 'ε ma. 'Bhεε- 'sraka 'lena -kunlii mu 'ε 'pegee 'gwlaan- gbilaan mu 'ε -jan mu 'la 'woa -o ni, 'ke -o 'mu 'kpen 'yigoonle 'mu ni. ²⁴ 'Bhε klele 'tε, 'woo- Zesu 'yi mu 'ε 'bhε -jan mu 'ε 'male-, 'ke -o 'kpen -o 'seri- wole 'sanle -Waanbhaa' ni -o zru do 'le 'ke -wa pe doo: «Mεεzan -Waanbhaa', 'bhi 'la 'bhi lafle' 'pegee 'trε, 'bhεε- weyi- 'pegee 'bhε ba pε mu 'kpen 'kla, ²⁵ 'Bhi -le 'kaan Lii 'Wen 'ε ba, 'bhεε- 'e -jan 'kpa a 'o -gbo Davidi, 'yaa- yewone 'ε 'lii doo:

«Mele 'kla 'bhεε- 'si 'bhεεke mu 'ε -woo gbu magbaande majan mu wo zii' εε?»

'Bhεε- mele 'kla 'bhεε- -o 'kpeejan- mu 'ε -woo 'eyoole -gee' εε?»

²⁶ *'Trε ta -bhle ngbe mu 'ε 'kpen 'wlenna-,*

'bhεε- 'trε ta -kunlii mu 'ε 'kpen -o zibwa- Mεεzan -Waanbhaa' 'pegee -e 'yee- 'la makwan- 'ke 'bhε -o 'ke Mεε -Bhee Mi Kisi' 'ε 'le bhε 'bhε ma εε?»

²⁷ 'Bhεε- -wa 'pia 'ezin- doo: «-Amasroyi wlan 'gbu 'ε ni, -bh- lengbe Erōdi 'pegee -janmatii Ponsi Pilati, 'bhεε- 'si 'bhεεke mu 'ε, 'bhε 'pegee Izraeli mu 'ε -o 'kpen 'a 'kpa a do ma -wa 'lεε- ta -gε; 'bhεε- -woo zibwa- Zesu ma, 'yaa- yewone 'wen Zesu 'la 'ya makwan- 'bhii Mεε -Bhee Mi

Krisi 'le bhe. ²⁸ 'Bhe ya 'e 'yi, 'yaa- g'looya' 'e ma, 'bhe 'pegee 'e 'gbu -za y'eke- 'la 'ledulaa gban 'e 'gbu zru ma 'elwale -so, -o 'bhe- -za 'e □kla. ²⁹ 'Bhe- -zon, Meezan -Waanbhaa', -woo' -gb'laan 'la 'kla zii' o 'yi bhe, 'bhe -glin doo; 'bhela- -yile -a kle 'bhe- 'yaa- yewone mu 'e -o 'yaa- -jan 'e 'wo 'ke -gb'laan 'laa kle -o -yi. ³⁰ 'Yaa- g'looya' 'e tazron, 'kooko- mee mu so -bheele', 'bhe- 'ke 'sole- maza mu 'pegee 'kpeeleni maza mu 'e 'kpen -g'loon so klele- 'yaa- yewone 'wenj Zesu 'to 'e 'yi.» ³¹ Zesu 'yi mu 'e 'yanle- 'bhe 'seri 'e klelele, -o □klaa 'eke- ba yre 'la □noo, 'ke 'bhe yre 'e 'tre 'e beenle-. 'Bhe klele 'te, 'ke Lii 'Wenj 'e zinale -o ta, 'bhe- 'ke -o 'kpen 'pale 'ke 'bhe 'le. 'Bhe- -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'wole- -saan -o zru ba -doo 'le.

Zesu 'yi mu 'e -woo -o 'koope- mu 'e 'yicien zii' 'eke- ma

³² Zesu 'yi mu 'e 'kpen -benjgole -yaa -za do ma, 'bhe- -o zru -yaa do, 'bhe 'pegee- -o 'kpeejan- -yaa do. -O do 'kpo 'laa -yaa 'bhe 'koope- mu 'e kun 'bhii- 'bhe do -kplen -a pe 'le. 'Dun- -o -yaa -o 'koope- mu 'e 'yicien- 'eke- ma do do. ³³ Zesu a *winbowo mu 'e -yaa Meezan Zesu bweza gale ba 'e 'bhe -jan 'e 'wo zii' -g'looya' -gbene 'le -o -yi. 'Bhe- -Waanbhaa' a 'duma -gbene □yaa -o 'kpen ta. ³⁴ -O do 'kpo gb'e laa -yaa kanaa' -o maza -yaa do pe y'eke- 'la ma 'bhe ba. -Amasroyi, gba 'pegee 'fe mu -yaa -o 'ke mu 'la 'koo, 'bhe mu -yaa 'mu gon 'bhe- -o -yaa nu 'mu ma -goli' 'e 'le. ³⁵ 'Bhe- -o -yaa 'bhe -goli' 'e kpa Zesu a 'winbowo mu 'e 'koo. 'Bhe- 'mu □yaa 'bhe -goli' 'e 'yicien- o 'kpen ma do do, 'ke 'bhe -benjgo' -o maza -yaa -goli' y'eke- 'la ma, 'bhe 'le. ³⁶ 'Bhe 'yi, -o -yaa -o plenj- mee do sii Zozefu, 'bhe 'yaa- 'ke Levi 'sre mu 'e do 'le; 'bhe- 'bhe 'yaa- da Sipru. Zesu

a 'winbowo mu 'e -o 'bhe mee 'e 'tokpaa- Banabasi, ('bhe 'yi -le doo: mee 'la zan zruwla mee 'kpee). ³⁷ Banabasi 'bhe a gba 'e gonle-, 'kee- gele- 'bhe ma -goli' 'e 'kpale- Zesu a 'winbowo mu 'e 'koo.

5

Ananiasi 'pegee -a na Safira kleza

¹ -O -yaa mee do sii Ananiasi, 'bhe- -o -yaa -a na sii Safira. -O -waa pe gba do -gwan. ² 'Dun- 'yee- 'pegee -a na Safira -benjgwa do ma, 'bhe- -o -waa' gba 'e ma -goli' 'e 'ledo- magaanna. 'Bhe blaen, 'ke 'yee- Ananiasi gele- 'bhe -goli' 'e 'le -vindo' 'e 'nale- Zesu a 'winbowo mu 'e ni. ³ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri 'a 'Irokpale doo: «Ananiasi, -mele □kla 'bhe- 'ya □twa 'ke -Setran' 'e zru 'e pa 'ke 'kpeejan- -yoo' 'te 'le, 'bhe- 'e 'yaa- gba 'e ma -goli' 'e 'ledo- -gaanna, 'bhe- 'e □nwa bhla pele Lii 'Wenj 'e ni 'bhe gb'een- -gee' bhe ee? ⁴ 'Yaa 'yaa- gba 'e gonle -li 'waati 'la ba, 'yaa- pe -le -yaa 'kele-, 'bhe- 'ya gonlawoa 'yaa- pe -le -yaa 'ke -a ma goli' 'e 'le 'ezin-. -Mele -kla 'bhe- 'e 'bhe -za 'yoo- -g'loon 'lee- =kpa 'e 'kpee ee? 'Dun- -a 'yaango- 'bhii- 'yaa bhla pele bhaapleng mu ni, 'dun- 'ya □pia -Waanbhaa' -la ni.» ⁵ Ananiasi 'bhe -jan mu 'e 'male- 'te, 'kee- baale', 'bhe- 'kee- klele- 'ke 'siele. 'Bhe klele 'te, mee 'la zan mu 'kpen 'a gaza 'e □maa, 'ke -gb'laan -gbene do 'klale 'mu 'kpen 'yi. ⁶ 'Bhe 'ya 'e 'yi, 'ke -zwanne mu 'ke mu -wlenle', 'bhe- 'ke 'mu so 'kpale 'yee- Ananiasi gbaa 'e ma, 'bhe- 'ke 'mu gele- -a binle.

⁷ 'Bhe blaen 'lere yaga 'kanle-, 'ke -a na Safira 'nule- wlale Zesu a 'winbowo mu 'e ta 'bhe 'fe 'e □la; 'dun- -za 'la 'bhe □kla -a -noo ni yaa -yaa 'bhe do. ⁸ -Ayile, 'ke Pieri 'a 'Irokpale doo: «Safira, wlan 'gbu 'e a ni, 'ka 'kaa- gba 'e -gwan -goli' 'lii y'eke- 'lee- 'bhe- 'le ee?» 'Bhe

klele 'te, 'ke -ya pele- Pieri ni dɔɔ: «-Aani, 'wa -gwan 'bhe -goli' lii yɛkɛ- 'la bhe 'bhɛɛ- 'le.»⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri 'a 'pele -a ni dɔɔ: «-Mele □kla 'bhɛɛ- 'ka mɛɛ plɛ 'a □kpa do ma dɔɔ 'ka -o Mɛɛzan Lii 'Wɛj 'ɛ 'yidanle ɛɛ? 'E 'yɛkpa laale doo, mɛɛ 'la zan mu -ja 'ɛ □nɔɔ 'ɛ binle 'wo -la dulale -o 'fɛ 'ɛ 'lii bhe. -O nu gele 'bhi 'le 'ezin-»¹⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'kee- baale' 'bhe 'yɛ do 'kpɔ 'ɛ □nɔɔ bhe Pieri gaan ma, 'bhɛɛ- 'kee- klele- 'ke sisele'. 'Bhe □nɔɔ bhe, 'ke -zwanɛ mu 'ɛ -o wlale- 'fɛ 'ɛ □la, 'bhɛɛ- 'ke -wa gbaa 'ɛ 'yele; 'bhɛɛ- 'ke -o gele- -a binle -a -nɔɔ -din. ¹¹ Zesu 'yi mu -lɛdo' 'ɛ 'kpen 'pegee mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'bhe -za mu 'ɛ kleza -maa, -gblaan -gbɛnɛ □klaa 'mu 'kpen 'yi.

Zesu a winbowo mu 'ɛ -woo 'sole-maza-bebe kle 'zi

¹² Zesu a 'winbowo mu 'ɛ -yaa 'sole maza -bebe 'pegee 'kpeeleni maza mu kle 'zi -waa' 'si mu 'ɛ 'plenj. Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpen 'klale- yaa 'eke- ba -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la yɛ 'la -o -yaa 'bhe sii: «-Bhɛngbe Salomɔ a 'wlanja' 'ɛ 'bhɛɛ- =la. ¹³ Yaa -yaa dɔ mɛɛ -bhɛɛke' 'kpee 'ke 'bhe kpa -o ba, 'duj- mɛɛ mu 'ɛ 'kpen 'yaa- -o 'tɔ wlan pe 'zi 'ke -o -gasikpa -o -lɛɛ. ¹⁴ Yi 'oo yi, 'gwlaan- -bebe 'pegee le -bebe mu 'la 'yaa- -o 'kpa Mɛɛzan 'yi, 'mu 'yaa- kle 'zi Zesu 'yi mu 'ɛ baan' 'le. ¹⁵ -Asiikɔ mɛɛ mu 'ɛ 'yaa- nu 'zi -waa' gade mu 'ɛ 'le -gbleba mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -o -yaa 'mu kpa -saa mu 'pegee yilape mu 'ɛ ta. 'Kooko- 'ke Pieri 'kan bhla zi, 'ali- 'kee- yaa sɔ -a gbɛ 'kpale 'bhe gade mu 'ɛ ma, 'bhe 'pegee 'ke -a lii 'ɛ 'yaa- sɔ 'klale 'mu 'ke ta, 'mu 'yaa sɔ -bheele'. ¹⁶ -Zamaa' 'saa 'yaa- da 'zi 'ezin- Zeruzalemu kpe ma -wa -vin mu 'ɛ ta, 'Bhɛɛ- -o -yaa nu 'zi -waa' gade mu 'pegee lii -yɔɔ mu -yaa mɛɛ 'la zan mu 'zi 'mu 'kpen 'le Zeruzalemu Zesu a 'winbowo

mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'mu 'kpen 'yaa- -bhee 'zi.

Zuufu -kunlii mu 'ɛ -woo -yrenkpa' zii' Zesu winbowo mu 'ɛ ta

¹⁷ 'Bhɛɛ- 'duj-, *'sraka 'lena -kunlii gbalaan 'ɛ 'pegee -a zi mu 'la 'kpen 'yaa- 'ke *Saduse mɛɛ mu 'le, -o zranwoa- Zesu a 'winbowo mu 'ɛ ba 'mu kleza mu 'ɛ -zayi'. ¹⁸ 'Bhɛla- -yile, 'ke -o 'mu 'kunle, 'bhɛɛ- -o 'mu □bwa -waa' -kaso 'fɛ -gbɛnɛ 'ɛ □la. ¹⁹ 'Duj- -bi 'ɛ zi, Mɛɛzan -Waanbhaa' a -mleke' 'ɛ do -ja -kaso 'fɛ 'ɛ 'liigole, 'bhɛɛ- 'bhe Zesu a 'winbowo mu 'ɛ 'pwela-. 'Bhɛɛ- 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: ²⁰ «-Ka ge -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la, 'bhɛɛ- bole -yɛ ma -si dɛɛ 'ɛ ba jan -o 'kɛla 'le, -ka 'bhe 'kpen 'wo mɛɛ mu 'ɛ ni.» ²¹ 'Bhe 'yi 'ɛ zwan 'tutu 'ɛ zi, -mleke' 'ɛ -jan 'la □woa 'yee- Zesu a 'winbowo mu 'ɛ ni, 'ke -o 'bhe klele-. -Ayile 'ke -o gele- -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la, 'bhɛɛ- 'ke -o mɛɛ mu 'ɛ daanle 'sanle. 'Sraka 'lena -kunlii gbalaan 'ɛ 'pegee -yaa' yewoyɔɔn mu 'ɛ □nwa -waa' 'klankeba yɛ 'ɛ □nɔɔ; 'bhɛɛ- -o Zuufu mu 'ɛ -waa' 'gwlaan- gbalaan mu 'ɛ 'pegee -waa' 'kitikan mu 'ɛ 'kpen 'lɛkpa- 'eke- ta. 'Bhɛɛ- 'ke -o mɛɛ mu winbole Zesu a 'winbowo mu 'ɛ 'siyɛ- nɔɔ- kaso 'fɛ 'ɛ □la. ²² 'Duj- 'bhe mu bhɛle -kaso 'fɛ 'ɛ □la, 'mu 'laa Zesu a 'winbowo mu 'ɛ 'yele- 'bhe □nɔɔ. 'Bhe klele 'te, 'ke 'mu nule- 'bhe 'pele- 'woo- 'kitikan mɛɛ -lɛdo' 'ɛ ni. ²³ -O pe dɔɔ: «'O gelawoa, 'o -kaso 'fɛ 'lii 'ɛ 'tanle- ya 'elrele, 'bhɛɛ- -a gooba -srwase' mu 'ɛ dulale -yaa 'mu dulayɛ mu 'ɛ □nɔɔ -kaso 'fɛ 'ɛ 'lii mu 'ɛ □nɔɔ. 'Duj- 'o -kaso 'fɛ 'ɛ 'liigole, 'waa mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ yele -a □la.» ²⁴ 'Bhe klele 'te, -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ gooba -srwase' mu 'ɛ -kunlii 'ɛ 'pegee 'sraka 'lena mu -kunlii mu 'ɛ, -o 'bhe -jan 'ɛ 'male-,

'ke -o zrubatedole -o ma Zesu a 'winbowo mu 'ε -zayi'; 'bhεε- 'ke -woo 'eke- -lrokpale dɔɔ: «'O nu 'bhe -za 'lεε- 'kpale- 'nale- -a ma εε?»²⁵ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke mεε do nule- -a pele -o ni dɔɔ: «-Ka dula- dɔɔ! 'Ka mεε 'la zan mu [bwa -kaso 'yi, -woo mεε mu daan 'zi -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε [la.»

²⁶ 'Bhe klele 'tε, 'ke -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε gooba -srwase' -kunlii 'ε 'pegee -srwase' 'ε 'ke mu gele- Zesu a 'winbowo mu 'ε 'kunyre- nɔɔ-. 'Dun- waa -o 'kunle- fangan- ma, -amasroyi -o -yaa -gblaan 'zi -waa' mεε mu 'ε 'lεε 'kaa 'mu 'laa nu -wlenle' -o ma 'bhεε- 'mu kpoti pa -o ma.²⁷ -O nule 'ke -o -le -waa' Zuufu mu a 'kitikan mεε -ledo' 'ε ta, 'ke 'sraka 'lena -kunlii gblaan 'ε 'bhe -o -lrokpale 'sanle dɔɔ: ²⁸ «'Waa mazapele 'ka ni kpataakpa 'elwale dɔɔ 'ka 'laa mεε 'kedo- 'kpo daanle 'ezin- 'sekeseke 'yee- Zesu 'to 'ε 'yi εε? 'Bhεε- 'dun-, 'ka 'yaan- Zeruzalemu -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen ngblo 'sielele gban 'kaa- mεε daangbeya 'ε 'le, 'bhεε- 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'yee- Zesu deza 'ε 'tokpa- 'o mɔɔ -la ma.»²⁹ 'Bhe klele 'tε, 'ke Pieri 'pegee Zesu a 'winbowo mu -vin mu 'ε -wa pele- -o ni dɔɔ: «'O -Waanbhaa' -la zru maza kle taa- bhaaplen mu εε? ³⁰ 'Ka 'yee- Zesu 'la -gbaanna -yrigbεele 'ε ta, 'bhεε- 'kaa [dia, 'o -gbɔɔ mu a -Waanbhaa' 'ε 'yela- -bwela gale ba. ³¹ 'Bhεε- -Waanbhaa' a -glɔɔya' 'ε ma, -e Zesu 'ledwa- -a ma 'egbenele. 'Bhεε- -ya -lawlenna laanima, 'ke -ya klele- 'ke pe 'kpen 'wiin- mi -gbεne 'le, 'bhe 'pegee Mεε -Bhee Mi 'le, 'kooko- Israeli mu 'ε ploo waa -za 'yɔɔ- mu 'ε ma, 'bhεε- -woo 'gbu na -Waanbhaa' ni; 'bhεε- 'bhe -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε -sroma yan. ³² 'Bhe -za mu 'ε [kla 'o mɔɔ 'gbu -la 'yre ma, 'bhεε- 'o mɔɔ 'gbu 'pegee -Waanbhaa' Lii 'Wen' 'ε 'o mɔɔ -le 'bhe -za mu 'ε

'sre 'le; -Waanbhaa' 'bhe Lii 'Wen' 'ε [naa mεε 'la zan mu -yaa' jan mu 'ε 'klosikun 'mu -la ni.»

³³ 'Woo- Zuufu mu a 'kitikan mεε -ledo' 'ε -o 'bhe -jan 'ε 'male, -o zruplii- gbε -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ, 'ke -wa pele- dɔɔ -o Zesu a *winbowo mu 'ε dele-. ³⁴ 'Dun- Farizi mi do -yaa -o ba, -o -yaa 'bhe sii Gamalieli. 'Bhe 'yaa- 'ke 'Ton' daan mi -gbεne do -la -le, 'bhεε- mɔkpen' 'yaa- gasikpa 'bhe 'lεε. 'Yee- Gamalieli 'ε 'wlenle- 'tε -o plen- 'ke -ya pele- dɔɔ -o Zesu a 'winbowo mu 'ε 'pwe 'pεlii- 'waati sa 'pe. ³⁵ -O yanle -o 'pwelele, 'ke 'yee- Gamalieli 'a 'pele -waa' Zuufu mu a 'kitikan mεε -ledo' 'ε ni dɔɔ: «'N neεne- Israeli mu, 'ka -o zan -za 'la klele 'woomεε mu 'lεε- ni, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele. ³⁶ 'Bhe [nɔɔ 'laa -mɔle' -li, 'bhεε- mεε do -pwela -a -yi, -o -yaa 'bhe sii Tedasi, 'bhεε- 'bhe 'yaa- 'bhe 'gbu kle 'zi 'ke mεε gblaan do -la -le. Mεε -keme yizie yεke- dɔle -yaa zi. 'Dun-, 'bhe [nɔɔ 'laa -mɔle' 'ke -wa dele-. 'Bhεε- mεε 'la zan mu 'kpen 'yaa- zi, 'mu 'kpen 'kaan- 'eke- ma; 'bhεε- 'bhe -za 'ε [kla 'ke bhaama -za 'le. ³⁷ Tedasi blaana, -o -yaa -kɔɔ' 'nɔɔ zii' 'waati 'la ba, 'ke mεε -bhεeke' do 'pwele -a -yi: -o -yaa 'bhe sii Zudasi, 'bhe -yaa da Galile 'tre ta. 'Bhe mεε -bebe [klaa 'bhe zi yaklama; 'bhe 'dun- -gaa 'ezin-. -A gale blaana, -a zi mu 'ε 'kpen 'kaan- 'eke- ma. ³⁸ 'Mi pe 'ka ni -zɔn dɔɔ -ka 'woo- mεε mu 'la bhe -o 'to 'srɔ, 'bhεε- -ka 'ploo -o ma. -Amasroyi 'ke -waa' mεε daangbeya 'ε 'pegee -o kleza mu 'ε da bhaaplen mu ba, waa nu -mɔle' 'mu zi. ³⁹ 'Dun- 'ke 'mu da 'zi -Waanbhaa' -la ba, 'ka 'laa nu 'sole- 'mu 'siele. -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'ka 'laa klele gwledan mu 'le -Waanbhaa' ba!»⁴⁰ 'Woo Zuufu mu a 'kitikan mu mεε -ledo' 'ε, -o -dwa Gamalieli 'wojan- 'ε [la. 'Bhe blaana, 'ke -o Zesu a 'winbowo mu 'ε 'siile 'fε 'ε [la. 'Bhεε- -woo zita [zwan,

'ke-woo-lemazonle-doo waa male 'ezin- 'sekeseke doo -woo Zesu 'to 'e 'kan zii' mɛɛ mu ni; 'bhɛɛ- -o -ploola -o ma 'tɛ. ⁴¹ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'woo- Zesu a 'winbowo mu 'ɛ -o go bhla 'ɛ zi 'woo- Zuufu mu a 'kitikan mu 'ɛ -din, -o 'kpen zruk-paale -yaa. -Amasroyi 'bhɛ -gaale' -yaa -o ba 'ke mɛɛ mu -o -zwanwo' Zesu 'to 'ɛ -zayi'. ⁴² 'Bhɛɛ- yi 'oo yi, -o -yaa mɛɛ mu daan -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛɛ 'ɛ [ɫ]a, 'bhɛ 'pegee yi 'fɛ mu 'ɛ [ɫ]a. -O -yaa pe 'zi mɛɛ mu 'ɛ ni doo Zesu -le 'ke Mɛɛ -Bhɛɛ Mi Krisi 'ɛ 'le.

6

Zesu 'winbowo mu 'ɛ -woo mɛɛ 'srwaple- makun' zii' -o ba

¹ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ baan' 'yaa- 'kla zii' -o ba. 'Bhɛla- -yile, Zuufu mu 'la 'yaa- Grɛki wli pe, 'bhɛɛ- 'ke waa 'mu yalɛ Izraɛli 'klɛɛn 'ɛ 'yi, 'mu 'yaa- 'mu 'la ma janwo 'zi Zuufu mu 'la 'yaa- Ebre wli pe 'mu ni. -O -yaa -o -la ma janwo 'zi -amasroyi pele -yiciɛn' bhla 'ɛ ba yi 'oo yi, -wa [ɫ]a 'bhii- -o -yaa pele yeke- 'la na Zuufu Ebre glaanle mu 'ɛ ni, waa -yaa 'bhɛ yeke- na -waa' pɛ glaanle mu 'ɛ ni. ² 'Bhɛla- 'yi 'tɛ, 'ke Zesu a 'winbowo mu vu ta plɛ 'ɛ, -o Zesu a -klanlanɛ -vin mu 'ɛ 'kpen 'siile, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- 'mu ni doo: «'Ke -koo' 'ploola- -Waanbhaa' a -jan 'ɛ -wole- ma, 'bhɛɛ- 'ke -koo' [ɫ]bwa pele -yiciɛnle -janwole ma, 'bhɛ 'laa lele. ³ -Ayile, -ka mɛɛ 'srwaple- makun' 'ka ba, 'ke 'mu 'taawogbɛya 'ɛ lele, 'bhɛɛ- 'ke 'mu 'pale- -o 'ke Lii 'Wɛj 'ɛ 'le, 'bhɛ 'pegee 'ke 'mu -zadɔ' kplank-plan. 'Ke 'bhɛ [ɫ]kla, 'o nu 'a pele 'bhɛ mɛɛ 'srwaple- 'ɛ -o ni doo -waa' pɛ ye kle 'ke pele -yiciɛnlele. ⁴ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -koo' mɔɔ nu 'solɛ- -koo' 'yregbaanle 'seriwole 'pegee -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'wole- ba.» ⁵ 'Bhɛ -jan 'ɛ [ɫ]swa -zamaa' 'ɛ 'kpen ni. -Ayile, 'ke -o mɛɛ

'srwaple- makunle -o ba: Etieni, 'bhɛ a pɛ 'kpaleya 'ɛ -Waanbhaa' 'yi 'bhɛ 'yaa- 'egbɛɛle, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'pale- -yaa 'ke Lii 'Wɛj 'ɛ 'le; 'bhɛɛ- Filipu 'pegee Prokɔri, 'bhɛɛ- Nikanɔri 'pegee Timɔ, 'bhɛɛ- Pari-menasi 'pegee Nikola 'la 'yaa- da Antiosi -wa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'yaa- Zuufu mu a 'seri 'ɛ 'yi 'elwale -so bhɛ. ⁶ -O yanle -o makunlele, 'ke -woo zronle- Zesu a 'winbowo mu 'ɛ ni. 'Bhɛ mu 'mu gɛɛ -kpa -o ta, 'bhɛɛ- 'mu 'ɛ 'seriwoa -o ma. ⁷ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' a -jan 'ɛ -yaa zɛn 'zi yɛkpen- =nɔɔ blaale- 'Bhɛɛ- Zesu 'yi mu 'ɛ baan' 'yaa- 'kla zii' -o ba 'ebebele Zeruzalɛmu, 'bhɛɛ- 'sraka 'lɛna mu 'ɛ -bebe 'yaa- 'mu 'kpa zii' Zesu 'yi.

Etieni 'kunyrɛ- mɛɛ mu 'ɛ 'koo

⁸ -Waanbhaa' a 'duma -gbɛɛɛ 'ɛ zinale -yaa Etieni ta, 'bhɛɛ- -a pale -yaa 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'ɛ 'le. -Ayile, -e -yaa 'kpeeleni maza 'pegee 'sole- maza -gbɛɛɛ -gbɛɛɛ mu kle 'zi mɛɛ mu 'ɛ 'plɛj. ⁹ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi 'tɛ, 'ke *Zuufu mu daanfɛ' 'ɛ [ɫ]a mɛɛ -lɛdo' 'ɛ zaabole 'sanle Etieni 'lɛ ma. -O -yaa 'bhɛ Zuufu mu 'ɛ sii: «Lu mu 'la -gwa luya 'yi». -O 'ke mu -yaa da Sireni 'pegee Alɛzandri -wa mu 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- -o 'ke mu -yaa da 'ezin- Silisi 'pegee Azi 'klɛɛn mu 'ɛ 'yi. ¹⁰ 'Dun- waa -yaa 'solɛ -o -bangole Etieni 'wojan- 'ɛ 'yi, -amasroyi Lii 'Wɛj 'ɛ 'yaa- 'senj 'na zii' -a ni 'kee- -zadɔ' ma -janwo' -o ni 'elrele. ¹¹ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke -o -gɔli' 'wlale mɛɛ 'ke mu gɛɛ [ɫ]a, 'kooko- 'mu so Etieni 'to 'yoo- pele-; 'bhɛla- -yile, 'ke 'mu bhla 'kpale -a ma doo: «'Wa [ɫ]a 'ke -yoo- jan 'yoo- mu wo 'zi *Moizi 'pegee -Waanbhaa' ma.» ¹² 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke -o -zamaa' 'ɛ 'pegee 'gwlaan- gbalaan mu 'ɛ, 'bhɛɛ- 'Tonj daan mu 'ɛ 'wlenle- Etieni ma. 'Bhɛ mu Etieni [ɫ]kwan fanjan- ma, 'ke -o gele- 'kele- Zuufu mu a 'kitikan mu mɛɛ -lɛdo' 'ɛ ba. ¹³ -O [ɫ]nwa 'ezin- mɛɛ 'ke mu 'le

'ke mu bhla 'kpale -a ma dɔɔ: «Yi 'oo yi, mɛɛ 'lɛɛ- -a bole -o -jan 'yɔɔ- mu 'te -la wole ma -kɔɔa' -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'lɛɛ- 'pegee Moizi a 'toŋ 'ɛ ma! ¹⁴ 'Wa □maa -a -lii kpataakpa dɔɔ 'yee- Zesu 'la 'yaa- da Nazareti 'bhe nu -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'lɛɛ- 'wile-, 'bhɛɛ- Moizi -kɔɔ' 'si ta za mu 'la □naa -kɔɔ' ni 'yee- Zesu 'ɛ nu 'mu 'kpen tabɔɔɛ.» ¹⁵ -Waa' 'kitikan mɛɛ -lɛdo' mu 'ɛ 'kpen -o -yrekpa Etieni ta siinj. 'Bhɛɛ- -a wleyi' 'ɛ □kla -o -yre 'yi 'bhii- mleke' do wleyi' gbɛɛn-.

7

Etieni a -jan yigɔɔnyre

¹ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke 'sraka 'lɛna -kunlii gbalaan 'ɛ 'bhe Etieni 'lɔkpaale dɔɔ: «Mɛɛ mu 'ɛ -woo -jan mu 'la 'kpen 'wo zii' bhe, wlan -le 'mu -le ɛɛ?» ² 'Bhɛɛ- Etieni 'a 'lɛkwan □ -a ni dɔɔ: «'N nɛɛnɛ- mu 'pegee 'ŋ dɛ mu, -ka 'ka 'trɔnkpa 'ŋ ni 'elrele doo. -Kɔɔ' -gbɔɔ *Abraamu ge -lɛɛ 'ɛ 'le Aran, -Waanbhaa' 'la 'tɔbhole -o 'bhe 'pwɛla -a ba, 'ke -yoo 'bhe 'waati 'ɛ ba Mezopotami 'kleen 'ɛ 'yi. ³ 'Bhɛɛ- -ya □pia Abraamu ni dɔɔ: «Go 'e □ya 'kleen 'yi 'bhe 'pegee go 'yaa- 'fa □la mu 'ɛ -din, 'bhɛɛ- ge yala- 'ŋ nu 'kleen 'la zɔnle 'e ni 'bhe 'yi.» ⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Abraamu gole- Kalide mu a 'kleen 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- gele- yaale Aran. 'Bhe blaani, 'ke Abraamu dɛ gale-. -Ayile 'ke -Waanbhaa' 'a 'pele -a ni dɔɔ -e go Aran. 'Bhɛɛ- -kɔɔ' -o 'kleen 'la 'yi -zɔn -gɛ, -e □nwa yaale 'bhe 'yi 'tɛ. ⁵ 'Dun- -Waanbhaa' laa yre 'kedo- 'kpɔ 'nale- -a ni -a 'ciɛn 'le 'bhe 'kleen 'lɛɛ- 'yi, 'ali- 'ke 'bhe kle 'tre 'fientronne 'le 'bhii- mɛɛ gaan -gluu gbɛɛn-. 'Dun- -ya -liiwli' □naa -a ni dɔɔ -e nu 'bhe 'kleen 'ɛ 'nale- -a ni -a 'ciɛn 'le, 'bhɛɛ- -e nu 'bhe klele 'ezin- -a 'srɛ mu a pɛ 'le 'yee- blaani. 'Bhɛɛ- 'dun-, 'bhe 'waati

'ɛ ba 'ke Abraamu 'nɛ 'laa klele -li. ⁶ -Waanbhaa' -janwoa -a ni gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn- dɔɔ: «'E 'srɛ mu nu gele yaale 'kleen 'bhɛɛke do 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'yi mu 'ɛ nu -o klele 'mu a lu mu 'le 'bhe □nɔɔ ye; 'bhɛɛ- 'mu nu -yrenkpale -o ta lɛɛ -kɛmɛ yizie ta. ⁷ 'Dun- -o nu klele lu mu 'le 'kleen 'la 'yi, 'mi nu -kpan 'kpaale- 'bhe 'kleen 'ɛ 'yi mɛɛ mu 'ɛ 'lii. 'Bhe blaani, -o nu gole 'bhe 'kleen 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -o nu nule 'mi -Waanbhaa' gbale 'kleen 'lɛɛ- 'bhe 'yi -gɛ.» ⁸ 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' *-bhoolaya do -dwa 'yee- 'gbu 'pegee Abraamu 'plen. 'Bhe -bhoolaya 'ɛ 'tɔomasie -le 'ke 'gwalaan- mu wlalele 'kleen 'yi 'le. 'Bhela- -yile Abraamu 'a gbe Izaki □wlaa 'kleen 'yi 'bhe 'yale- blaani -gbɛɛyi' do; 'bhe klegbeya do 'ɛ 'yi, Izaki 'bhe gbe Zakɔbu □wlaa 'kleen 'yi, 'bhɛɛ- Zakɔbu -kɔɔ' -gbɔɔ vu ta ple 'ɛ □wlaa 'kleen 'yi.»

⁹ «-O -yaa 'bhe 'yi bhe 'tɛ, 'ke 'yee- Zakɔbu gbe mu 'ɛ zranwole -o nɛɛnɛ- Zozɛfu ba, 'bhɛɛ- 'ke -wa gɔnle- Ezipu 'taa ta ge mu 'ke mu 'kɔɔ. 'Bhɛɛ- -e -ja klele lu 'le Ezipu 'kleen 'ɛ 'yi. ¹⁰ 'Dun- -Waanbhaa' -yaa 'yee- Zozɛfu zi 'bhe 'kleen 'ɛ 'yi. -Ya -gwa 'bhe -yɛn mu 'ɛ 'kpen 'yi, 'kee- -zadɔleya nale- -a ni, 'bhɛɛ- -ya □kla 'bhɛɛ- 'yee- Zozɛfu □swa 'bhe Ezipu 'kleen 'ɛ 'yi -bhleŋgbe Faraon 'ɛ ni. 'Bhɛɛ- 'bhe 'a □kla Ezipu 'kleen 'ɛ 'kpen ta -janmatii 'le, 'bhe 'pegee 'bhe a -bhleŋgbe 'fa □la mu 'ɛ 'kpen ta -kunlii 'le 'ezin-. ¹¹ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, 'ke -gu do dɔle- Ezipu 'kleen 'ɛ 'kpen 'pegee Kanaa 'kleen 'ɛ 'kpen 'yi. 'Bhe -gu 'ɛ 'bhe 'trɛbhɔ -gbɛnɛ 'yɔɔ- do □kpaa -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ɛ ta, 'bhɛɛ- pele 'kedo- 'kpɔ 'laa -yaa -o 'kɔɔ-. ¹² -O -yaa 'bhe 'yi bhe oo, 'ke Zakɔbu 'a 'male- dɔɔ -o so pele -srɔɔwole Ezipu 'kleen 'ɛ 'yi. 'Bhe klele 'tɛ, 'kee- -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ɛ 'winbowo gbe

-lwa wole- 'bhe □nɔɔ pele -lɔ zayi'. 'Bhe mu -ja pele -lɔlɛ', 'bhɛɛ- 'mu □nwa 'bhe 'le. ¹³ 'Bhe mu ge gbe ple mi 'e yi Ezipu, 'ke Zozefu 'a 'gbu tapwele -a nɛɛnɛ- mu 'e ni, -amasrɔyi 'mu 'laa -a madɔle. 'Bhɛɛ- 'ke Faraon Zozefu 'si mu 'e dɔle- 'tɛ. ¹⁴ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Zozefu mɛɛ mu winbɔle 'kaa 'mu ge -a dɛ 'pegee 'bhe a 'fa □la mu 'e 'kpen 'sii-. -O -yaa mɛɛ mia yaga bhe vu ta 'soo (75). ¹⁵ 'Bhe klegbeyaya 'e 'yi, 'ke Zakɔbu gele-yaaɛ Ezipu 'kleen 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'ke 'yee- 'pegee -kɔɔ- 'gbɔɔ mu 'e -waa' 'trɛ ta yanle- 'bhe □nɔɔ ye. ¹⁶ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -o nule- -o 'kpen gbaa mu 'e 'le Sikɛmu, 'bhɛɛ- bu -gluu 'la Abraamu 'bhe □lwa -gɔli' ma Amɔri gbe mu 'e 'kɔɔ Sikɛmu, -o □nwa -o binle 'bhe bu -gluu 'e 'yi.»

¹⁷ «'Dun- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa *Abraamu ni pɛ 'la 'naza- ta 'elwale -sɔ -a 'srɛ mu 'e go zayi' luya 'yi Ezipu, 'bhe -jan 'e 'lɛsɔ 'waati 'e 'bhɔlela □saan -wa -din; 'ke -kɔɔa' 'si mu 'e -o baan' 'klale -o ba 'ke -o klele- 'ebebele Ezipu 'kleen 'e 'yi. ¹⁸ 'Bhɛɛ- -bhleŋgbe drɛɛ 'la 'bhe 'laa Zozefu dɔle, 'bhe 'yalaa- Ezipu 'kleen 'e ta 'tɛ. ¹⁹ 'Bhe -bhleŋgbe drɛɛ 'e 'bhe -kɔɔa' 'si mu 'e 'yinia-, 'bhɛɛ- -e -yrɛnkpa -kɔɔ- 'gbɔɔ mu 'e ta 'ebebele. 'Bhɛɛ- -ya □pia -o ni dɔɔ -woo -nɛ 'yientenne mu 'e blin yue 'e ba kpanɲma 'bhɛɛ- 'mu ga, 'kooko- -o klu laa bo. ²⁰ 'Bhe 'waati 'e ba, 'ke -o Moizi 'yale 'tɛ: 'bhe 'yaa- lele, 'bhɛɛ- 'bhe -za -yaa sɔ -Waanbhaa' ni. -A dɛ 'pegee -a nɛɛ 'a -gaanna -waa' 'fɛ 'e □la mlɛ yaga -la 'ke -wa -lɛbɔ'. ²¹ 'Bhɛɛ- -wa yele 'bhii- waa -yaa sɔ -a gaanle- -li 'waati 'la ba, 'ke -o 'ploole -a ma 'pɛɛlii- yrɛ do nɔɔ-. 'Dun- 'ke Faraon 'lu 'e 'bhe 'a 'sile, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'a 'trole, 'ke 'bhe 'a klele- 'bhii- 'bhe 'gbu 'nɛ -kpɔsɔɔ 'le. ²² 'Bhe klegbeyaya 'e 'yi, -o Moizi -daanna Ezipu mu a -zayaangoleya 'e 'kpen 'le. 'Bhɛɛ-

-e □kla mɛɛ -glɔɔ do 'le, -a kleza 'pegee -a -liiwli' mu 'e ma. ²³ Moizi lɛɛ -yaa lɛɛ mia ple 'waati 'la ba, 'ke -ya 'kpale dɔɔ -e gele- 'pwele- -a nɛɛnɛ- Izraeli mu 'e ta. ²⁴ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'kee- Ezipu mɛɛ do yele- 'ke 'bhe -o -yrɛnkpa' zii' -a nɛɛnɛ- mu 'e do ta; -ayile 'kee- gele- 'bhe tagwledanle 'bhɛɛ- 'kee- Ezipu mi 'e dɛle-. ²⁵ Moizi 'kpee ma -bi -a nɛɛnɛ- Izraeli mu 'e 'yaa- nu -a -yimale 'bhii- -Waanbhaa' -yaa zan -o gole -yrɛn 'yi 'yee- Moizi -la 'srɔyi, 'ke -yoo go Ezipu 'kleen 'e yi. 'Dun- 'mu laa -a 'yimale 'bhe gbɛɛn-. ²⁶ 'Bhe ta tooklin- yi 'le, 'ke Moizi 'bhɔle Izraeli mɛɛ ple ta 'ke 'mu -o gwledan 'zi, 'bhɛɛ- -e -yaa zi 'bhii- -e 'mu 'yikwan□ 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: «'N' 'yienii mu, 'ka -o nɛɛnɛ- ma do mu 'le, -mɛle □kla 'bhɛɛ- 'ka -o gwledan 'zi ɛɛ?» ²⁷ 'Bhe klele 'tɛ, mɛɛ 'la zan -yaa 'bhe -vindo' mi 'e zɔn 'zi, 'bhe Moizi -yrɔnna, 'ke 'bhe 'a pele- Moizi ni dɔɔ: «-Dele 'e □kla 'o ta -kunlii 'pegee 'o 'plen- janwo mi 'le ɛɛ? ²⁸ 'Yoo- -a zi 'bhii- 'e 'mi dɛ 'bhii- 'e Ezipu mi 'e □dia 'eyaanoɔ gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe ɛɛ?» ²⁹ Moizi 'bhe -jan 'e 'male- 'tɛ, 'kee- blasanle, 'bhɛɛ- 'kee- gele- bole Madian a 'kleen 'e 'yi. -E □bwa 'bhe 'kleen 'e 'yi, 'bhɛɛ- -e -nɛ 'gwlaan- ple -srɔɔwoa 'bhe □nɔɔ.»

³⁰ «Lɛɛ mia ple 'kanle- blaana-, Moizi -yaa -kpe 'la -yoo Sinai vle gɔɔn 'e -din 'bhe 'wiin- 'waati 'la ba, 'ke -mleke' do 'pwele -a ba -yri lunɛ- do 'yi: 'tebhile 'yaa- 'bhe -yri lunɛ- 'e 'yi, 'bhɛɛ- -mleke' 'e 'yaa- 'bhe 'tebhile 'e 'yi. ³¹ Moizi 'bhe 'yele-, 'ke -a 'kpeelenile -a ma. -Ya mabɛnle -saan 'bhe -din 'waati 'la ba, 'kooko- -ya -glin kplankplan, 'kee- Mɛɛzan -weli' 'e male- dɔɔ: ³² «'Mi -le 'e -gbɔɔ mu a -Waanbhaa' 'le, 'mi -le 'ke Abraamu 'pegee Izaki 'bhɛɛ- Zakɔbu mu a -Waanbhaa' 'le.» 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Moizi bɛɛnle 'sanle -gblaan 'e 'kɔɔ; 'bhɛɛ- yaa

dɔle -a 'kpee 'ke -ya -yɛkpa' 'yee-
yri lune- 'e ta. ³³ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke
Mɛɛzan -Waanbhaa' 'a 'pele 'a ni
dɔɔ: <'E gaan ma -sawla mu 'e go,
-amasɔyi 'e dulale -o 'trɛ 'la ta bhe,
-Waanbhaa' 'a 'trɛ 'weŋ -le 'kele.>
³⁴ 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' 'a □pia -a ni
'ezin- dɔɔ: <'Mi 'an mɛɛ mu 'e ta
-yɛn 'ɛ □ya, 'bhe 'pegee 'ŋ -waa'
wisiwli mu 'e □maa Ezipu 'kleen 'e
'yi. -Ayile 'mi -zinaa' 'trɛ ma -gɛ -o
go zayi' luya 'yi. Nu -zɔn, 'bhɛɛ- 'mi
'e 'winbɔ- Ezipu 'kleen 'e 'yi.>

³⁵ «Izraeli mu 'e -woo -bangwa
'yee- Moizi 'la 'yi, 'bhɛɛ- -wa □pia
-a ni dɔɔ: <-Dele 'e □kla 'o ta -kunlii
'pegee 'o 'pleŋ -janwo' mi 'le ɛɛ,>
-Waanbhaa' 'yee- Moizi do 'kpɔ 'e
'yela -winbwa- -o ta 'bhii- -o -kunlii
'pegee -o -bhee mi 'le 'ke -yoo go
luya 'yi Ezipu 'kleen 'e 'yi, -mleke'
'la 'pwela- -a ba -yri lune- 'e yi,
'bhe a fanŋan- 'e 'le. ³⁶ 'Yee- Moizi
do 'kpɔ 'e 'yele- -o -gwa luya 'yi
Ezipu 'kleen 'e 'yi, 'kee- 'sole- maza
mu 'pegee 'kpeeleni maza mu kle
Ezipu 'kleen 'e 'yi, 'ke -yoo kan
weyi- 'tɛn 'e ba, 'bhe 'pegee -kpe
'e ta lɛɛ mia plɛ ta. ³⁷ 'Bhɛɛ-
'yee- Moizi do 'kpɔ 'e 'yele- 'a □pia
-o ni 'ezin- dɔɔ: <-Waanbhaa' 'mi
winbwa- 'ka 'ta gɔnɛ- 'la gbɛɛn-
'bhii- -a -lɛla' janwo mi do, -e nu
-a -lɛla' -janwo' mi do winbɔle 'ka
ta 'bhɛɛ- gbɛɛn-; 'bhe nu klele 'ka
'gbu 'srɛ mu 'e do -la -le.> ³⁸ 'Yee-
Moizi -le -yaa Izraeli mu 'e lɛɛ mi
'le -o 'klale- -yaa 'eke- ba -kpe 'e
ta 'waati 'la ba Sinai vle gɔɔn 'e
'wiinŋ- -Mleke' 'la -daa -Waanbhaa'
ba, 'bhe -jan □kpa 'yee- Moizi 'lii,
'bhɛɛ- -e 'mu 'lɛnaa□ -kɔɔ' -gbɔɔ
mu 'e ni. 'Bhe 'yi, -e -jan mu 'la
'srɔɔwoa□ -Waanbhaa' 'kɔɔ, 'mu
sɔ -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe
'nale -kɔɔ' ni.»

³⁹ «'Dun- -kɔɔ' -gbɔɔ mu laa
dɔle -a wojan mu 'e □la, 'bhɛɛ-
-woo -bangwa -a -yi, 'bhɛɛ- -woo
zru -niinaa' Ezipu 'kleen 'e 'yi pe
mu 'e ta. ⁴⁰ 'Bhɛɛ- 'ke -wa pele-

Moizi 'naagwlen- Aarɔn ni dɔɔ:
<-Waanbhaa' 'ke mu kle 'o ni 'ke
'o 'mu 'ye 'o 'yɛ mu 'le, 'bhɛɛ-
'ke 'o 'pegee 'mu 'taawo- 'eke- zi;
-amasɔyi Moizi 'la 'bhe 'o 'pwela-
Ezipu 'kleen 'e 'yi, 'o 'yɛ 'laa 'bhe
ma, 'bhɛɛ- -e □kla pe 'la 'le 'waa
'bhe dɔ.> ⁴¹ 'Bhe 'yi 'tɛ, Moizi
'laa -yaa -o -din yi mu 'la 'le, 'ke
-wa wlale- Aarɔn zi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe
drine- -yɛnɛ' do klele- -o ni, 'ke
'bhe klele- -waa yo 'le, 'bhɛɛ- 'ke -o
'sraka do gole- 'bhe ni. 'Bhe ya 'e
'yi, -o pe 'la □kla -o 'gbu 'kɔɔ, 'bhe
-le □kla -o zrukpa' pe 'le, 'bhɛɛ -o
-zablaala 'bhe ni. ⁴² 'Dun- 'bhe 'la
gbɛ -yɔɔ' 'e 'kɔɔ -Waanbhaa' ma,
'ke 'bhe 'bhe -zanta' dɔle- -o ni,
'ke 'bhe -o 'tole 'ke -o laanima mle
'pegee -yɛtɛbhe, 'bhɛɛ- mleklen-
mu kle -o gba yo mu 'le, 'bhii-
-a yɔɔndɛle -o -Waanbhaa' -lɛla'
janwo mu 'e -waa' 'sɛwe 'e 'yi gɔnɛ-
'la gbɛɛn- dɔɔ:

<'Ka mu Izraeli 'si mu,
'ka wi 'sraka mu 'pegee 'sraka
'bhɛɛke mu 'la -gwa lɛɛ mia
plɛ 'e ta -kpe 'e ta,
'ka 'mu -gwa 'mi -la ni ɛɛ?

⁴³ 'Yooye-, 'ka 'laa 'bhe 'sraka mu 'e
gole 'mi ni -titi, 'dun- 'kaa- yo
'la 'tɔ -o Molɔki,
'ka 'bhɛɛ- gba 'kpaanɛ 'e 'kwe □sia;
'bhɛɛ- 'ka mleklɛnɛ 'la gba
'kaa yo 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'ka 'bhe
'tɔkpa- Refan, 'ka 'bhe -la
-yɛnɛ' 'yaanna-.

'Bhe ya 'e 'yi bhe, 'ka 'gbu yo mu
'la □kla 'ka 'gbu 'kɔɔ, 'ka 'mu
-la □gbaa. 'Bhɛla- -yile, 'ŋ nu
gele 'ka 'le 'fɔBabilɔni-zanta'
'egbɔɔnle.>»

⁴⁴ Etieni pe 'ezin- dɔɔ: «-Kɔɔ'
-gbɔɔ mu -yaa -kpe 'e ta 'waati
'la ba, sokpa' do -le -yaa -o
'kɔɔ; 'bhe sokpa' 'e 'yaa -zɔn
'bhii- -Waanbhaa' -o zi. Moizi
'bhe sokpa' 'e -dwa sokpa' -glɔɔn
'la -Waanbhaa' 'bhe -zɔnna -a
ni, 'bhɛɛ- zi. ⁴⁵ Moizi blaani,
-kɔɔ' -gbɔɔ mu 'yee- sokpa' 'e
□naa -o -nɛ mu ni. Zozue

-dwa -o -lee, 'bhεε- -o -ja 'yee-sokpaa' 'ε 'le -waa' 'kleen drεε 'ε 'yi. -Waanbhaa' 'bhε 'kleen 'yi mu 'ε -gbian -o -lee 'mu a 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- -e 'mu a 'kleen 'ε □naa Izraēli mu 'ε ni 'bhε 'yi. 'Yee- sokpaa' 'ε □bwa -o 'koo 'foke 'bhε nu 'tenle- -bh- lengbe Davidi a pe 'waati 'ε ma. ⁴⁶ -Waanbhaa' zrubhwa- *Davidi ma, 'fo -e -sromabwa -Waanbhaa' ni doo 'bhε 'a 'to 'ke 'yee- Davidi 'gbu -a -gboo Zakobu a -Waanbhaa Gba 'Fε -Gbεε do do. ⁴⁷ 'Bhεε- -duj-, Davidi 'gbu 'laa 'bhε 'fε 'ε dole, 'fo -a gbe -bhleingbe Salomo -le 'bhε -dwa 'yee- Davidi blaan boolazi. ⁴⁸ 'Duj- -kooa' 'yaango- 'bhii- laanima -Waanbhaa' 'ε yaa yi bhaapleŋ mu 'fε 'la -dwa 'mu 'gbu 'koo 'bhε □la. 'O 'bhε 'yaango- 'kela ma, 'bhε -le 'yee- -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'ε -jan 'la □woa 'bhεε- ma doo:

⁴⁹ Mεεzan -Waanbhaa' pe doo:
*Lafle' -le 'ke 'an -bhleingbe
'yaakpe- 'ε 'le,*

*'bhεε- 'tre -le 'ke 'η gaan dulape 'le.
'Bhε ya 'ε 'yi, 'ka so 'fε -glɔɔn 'ε
-dela dole- 'η ni εε?*

*'Bhεε- 'η nu 'solε- 'η 'yitrele yre 'ε
-dela noo- εε?*

⁵⁰ 'Mi -le 'laa 'bhε pe mu 'ε 'kpen
klele 'mi 'gbu a -glɔɔya' 'ε 'le
εε?»

⁵¹ 'Bhεε- Etieni pe 'ezin- doo:
«'E! Mεε -kala' mu! 'Ka 'ka 'trɔn
'pegee 'ka zru mu 'ε 'liitaan- -yaa'
'siiwli- mu 'ε 'lee. 'Ka 'laa dole -a
-la 'ke 'ka Lii 'Wen' 'ε zru maza
kle 'waati 'ε 'kpen ba 'bhii- 'ka
-gboo mu -yaa kle gɔne- 'la gbεen-.

⁵² 'Ka -gboo mu laa -yrenkpale
-Waanbhaa' -lela' janwo mi 'ε -de
'gbu -la ta εε? Mεε 'la zan mu
Zesu Krisi 'la do -kplεn -ledɔole -o
-Waanbhaa' -yre 'yi 'bhε 'nuza- 'ε
-leejanwoa, 'ka -gboo mu 'bhε zan
mu 'ε 'gbu □dia. 'Bhεε- -zɔn, 'ka
-dawli' □kpaa 'yee- mεε -ledɔole
'ε 'yela- gbε ta, 'bhεε- 'kaa □dia.
⁵³ 'Ka mu 'la 'ka -Waanbhaa' a

'toŋ 'ε 'srɔɔwoa- -mleke' mu -weli'
'ε ta, 'bhεε- 'ka 'laa 'bhε 'toŋ 'ε
-klosikunle -titi!»

*Etieni deyre Zuufu mu 'ε 'koo
kpoti 'le*

⁵⁴ Zuufu mu a 'kitikan mεε -ledɔo'
'ε -o 'bhε -jan mu 'ε 'male-, 'mu
'la gbε -yoo' 'koo -o ma, 'ke yran
-gbεε do wlale- -o zru 'yi, 'bhεε-
'ke - woo -leflε' 'sonkpale yran
'ε 'koo Etieni 'kaama-. ⁵⁵ 'Duj-
Etieni 'palela 'yaa- 'ke Lii 'Wen' 'ε
'le, 'bhε 'e 'yrenkpale laanima, 'kee-
-Waanbhaa' a 'tohbɔleya -bhile'
'ε 'yele, 'bhεε- 'kee- Zesu dulale
yele- -Waanbhaa' -din 'tohbɔ ma
yaayre 'ε □noo. ⁵⁶ 'Bhεε- -e pe
-o ni doo: «-Ka 'ka 'trɔnkpa 'η
ni doo, 'η 'yre -o lafle' 'ε 'liigole
ma, 'bhεε- Bhaapleŋ Gbe 'ε du-
lale -o -Waanbhaa' -din 'tohbɔ ma
yaayre 'ε □noo.» ⁵⁷ Etieni 'bhε
'pele- 'te, 'ke 'woo- Zuufu mu 'ε -o
-gbekanle 'egloole, 'bhεε- 'ke -woo
'trɔn mu 'ε 'liitanle (-amasɔyi -o
'kpee ma Etieni -yaa -Waanbhaa'
'to 'sie zii'). -Ayile 'ke -o 'kpen
'klale Etieni ta. ⁵⁸ 'Ke -wa 'kunle,
'bhεε- 'ke -wa -glaanle', 'ke -o gele-
'kele- Zeruzalemu -wa 'ε -zanta';
'ke -o kpoti mu 'pale 'sanle -a
ma, 'kooko- -wa de. -A de mu 'ε
'bhε mu 'mu 'gbu ta dune- mu 'ε
-gwa, 'bhεε- -o 'mu gbekpaa- ne
-zwanne do 'koo: -o -yaa 'bhε sii
Solu. ⁵⁹ -O -yaa kpoti 'pa zii' Etieni
ma bhla 'la ba, -e -yaa 'seriwo zii'
'ke -ya pe doo: «Mεεzan Zesu, 'mi
'η 'nii- 'ε gbekpaa- 'e 'koo!» ⁶⁰ 'Bhε
blaan, 'ke -ya 'kpo zenle- 'tre ma;
'bhεε- 'ke -ya pele- 'egloole doo:
«Mεεzan, 'yaa -kpan baale -o ta 'η
deza 'lee- zayi!» -E yanle 'bhε -jan
'ε 'wolele, 'kee- gale-.

**ZESU 'SRε MU -O ZUDE
'PEGEE SAMARI
'KLEEN MU 'ε 'YI**

8

Solu -o -yrenkpa' zii' Zesu 'yi mu

'ε ta

¹ Etieni deza 'ε □swa Solu 'gbu ni. 'Bhe -yrekpaa' do 'kpo 'ε 'le, mεε mu 'ε -yrenkpaa Zeruzalemu Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ta 'ebebele. -O ta -yren 'ε 'yooa- 'ε 'koo 'ke Zesu 'yi mu 'ε 'kpen 'kanle 'eke- ma 'ke yaa 'e go Zesu a *winbowo mu 'ε do -kplen ba. -O 'ke mu -ja Zude 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- -o 'ke mu -ja Samari 'kleen 'ε 'yi. ² Mεε 'ke mu 'la 'mu □yaa gbalaan -Waanbhaa' -lεε, 'mu Etieni gbaa 'ε □sia, 'bhεε- mu wisia□ -a ta 'ebebele, 'bhεε- -o -ja -a binle.

³ 'Dun- 'bhe 'waati 'ε ba, Solu 'yaa- do 'zi 'egloole, 'kooko- -e Zesu 'yi mu -ledo' 'ε sie 'fenfen. -E -yaa wla 'zi 'fe 'tole- 'fe 'bhe □la, 'bhεε- 'kee- -yaa Zesu 'yi mu 'la ye, 'kee- -yaa kle 'gwalaan- 'le oo, 'kee- -yaa kle le 'le oo, -e -yaa -o 'kpen kun fangan- ma, 'bhεε- -yoo bo -kaso 'yi.

Filipu -o -Jan 'Nrale- 'ε 'wo zii' Samari 'kleen 'yi

⁴ Zesu 'yi mu 'la □kaan 'eke- ma, 'mu -yaa ge 'zi -Jan 'Nrale- 'ε 'wolele yrekpen- =noo. ⁵ 'Bhe 'yi, -o -yaa -o do sii Filipu, 'bhe gele Samari 'kleen 'ε 'yi -wa do ta, 'ke 'bhe Mεε -Bhee Mi Krisi a -jan 'ε 'wole 'bhe -wa 'ε ta mu 'ε ni. ⁶ -Zamaa' 'srε 'kpen 'yaa- 'e 'tronkpa zii' Filipu 'wojan- mu 'ε □la 'elrele, -o -yaa -a kle 'sole- maza mu 'la 'ma zii', 'bhe 'pegee 'ke -o 'mu 'ye 'ezin- bhe 'mu -zayi'. ⁷ Wlan 'ε ni, lii -yoo' mu -yaa mεε 'la zan mu zi, Filipu -yaa 'bhe lii -yoo' mu 'ε -gbin 'zi 'bhe zan mu 'ε zi. -O go bhla zi 'bhe mεε mu 'ε zi, -o -yaa -gbekan' 'egloole 'elwale 'pe, 'bhεε- -o go 'te. 'Bhεε- 'ezin- -flugba -bebe 'pegee mεε gaan 'siele- mu -bheela. ⁸ 'Bhe□kla zrukpaaza -gbene 'le 'bhe Samari -wa 'ε ta.

⁹ -O -yaa 'bhe -wa 'ε ta mεε do sii Simo. 'Bhe 'nule- =mwa 'yee- -wa

do 'kpo 'ε ta Filipu 'lεε. 'Bhe 'yaa- 'sron maza mu kle 'bhεε- 'bhe 'yaa- Samari mu 'ε 'kpeeleni zii' -o ma. 'Bhεε- 'bhe 'yaa- 'bhe 'gbu kle 'zi mεε gbalaan do 'le. ¹⁰ 'Bhela- -yile, 'kee- kpa -ne matrujne mu ta oo, 'kee- kpa mεε gbalaan mu ta oo, -o 'kpen 'yaa- -o 'tronkpa -a ni 'elrele. -O 'kpen 'yaa- pe -a ma doo: «Mεε -gloon 'lεε- -yoo 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'gbu 'ε 'bhεε- 'le, -o -glooya' 'la sii: «-Glooya' -gbene.» ¹¹ -O 'kpen bloole -yaa -a ma, 'bhεε- -o -yaa -o 'tronkpa- -a ni 'elrele. -Amasroyi -e □mwa gban -o ba 'bhεε- -e -yaa -o 'kpeeleni zii' -yaa' 'sron maza mu 'ε 'le. ¹² 'Dun- Filipu -Waanbhaa' a -bhlembeya -Jan 'Nrale- 'ε 'pegee Zesu Krisi a -Jan 'Nrale- 'ε 'wole- -o ni, 'ke -woo 'kpale 'bhe -jan 'ε 'yi. 'Bhεε- Filipu -waa' 'gwalaan- mu 'pegee -waa' le mu 'ε wiinfia□ -yi ba. ¹³ 'Ali- 'yee- Simo 'gbu 'e □kpa Filipu 'wojan- 'ε 'yi, 'bhεε- 'bhe 'a 'wiinfia□ -yi ba 'ezin-; -e -yaa Filipu zi, 'bhe 'yaa- 'sole- maza -gbene mu 'la 'pegee 'kpeeleni maza mu 'la kle 'zi -a -yre ma, 'mu 'yaa- -a -liibhaa' zii'.

Zesu 'winbowo mu 'ε -woo 'seriwo zii' Samari 'kleen 'yi Zesu 'yi mu 'ε ma

¹⁴ Zesu a 'winbowo mu 'la 'yaa- Zeruzalemu, 'mu 'a 'male- doo Samari 'kleen 'ε 'yi mu 'ε 'ke mu -o □kpa -Waanbhaa' a -jan 'ε 'yi, 'ke -o Piere 'pegee Zaan 'winbole 'mu ta ye. ¹⁵ Piere 'pegee Zaan 'bhole- Samari, 'ke -woo 'seriwole 'bhe □noo Zesu 'yi mu 'ε ma, 'kooko- 'mu *Lii 'Wen 'ε 'srōwo. ¹⁶ -Amasroyi -a 'san -woo kpa Zesu 'yi, -woo wiin- dron -la □fia -yi ba Mεezan Zesu 'to 'yi, 'dun- Lii 'Wen 'ε 'bhe 'laa zinalε -li -o do 'kpo ta. ¹⁷ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Piere 'pegee Zaan 'mu gbekpale -o ta, 'bhεε- 'ke -o Lii 'Wen 'ε 'srōwole. ¹⁸ Simo 'a 'yelowo 'bhii- Zesu a winbowo mu 'ε -woo gbekpalawo Zesu 'yi

mu 'ε ta, 'bhεε- 'mu Lii 'Wen 'ε 'srɔɔwoa-; 'ke -ya pele- dɔɔ -e -gɔli' 'nale- 'mu ni. ¹⁹ 'Bhεε- -ya ɔpia 'mu ni dɔɔ: «-Ka 'bhε 'sen yεke- 'ε 'na 'mi ni, 'kooko- 'ke 'mi 'η gbekpaamεε 'la zan ta 'bhε zan sɔ Lii 'Wen 'ε 'srɔɔwole.» ²⁰ 'Duŋ- Piεri 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «Bhaa 'bhi 'pegee 'yaa- -gɔli' 'ε 'ka 'kpen 'siε 'eke- zi; -amasrɔyi, Waanbhaa' pε 'la na mεε ni bhaama, -a Lii 'wen 'ε, 'bhi 'kpee ma, 'kee- -gɔli' gba-woa- 'o ni, 'bhεε- 'yee -Waanbhaa' nu 'bhε 'na 'sen 'ε 'nale- 'ε ni. ²¹ 'Woo- -za 'la 'bhε klε 'zi -gε bhe, 'bhi dɔ 'pegee 'ε 'ciεn do 'kpɔ 'laa -o 'bhε ba; -amasrɔyi 'ε zru 'ε 'lɛdɔɔle laa -o -Waanbhaa' -yrε 'yi. ²² 'Ploo- 'ε -za 'yɔɔ- 'la -dwa 'ε 'kpee 'bhε ma, 'bhεε- -sromabɔ Mεεzan -Waanbhaa' ni, 'kooko- 'ke 'bhε sɔ klele-, -yoo 'ε 'kpeejan- -yɔɔ' 'ε -sroma yan. ²³ -Amasrɔyi 'an ɔya 'bhii- zran 'pegee yiεnya 'te -le 'ε zru ba, 'bhεε- -za 'yɔɔ- gbεblɔɔle -o 'ε ta.» ²⁴ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'yee- Simɔ 'a zikpale Piεri 'pegee Zaan ni dɔɔ: «'Ka mu 'gbu, -ka -sromabɔ Mεεzan ni 'η ni, 'kooko- 'ka 'dangan 'la ɔwoa bhe, 'bhε 'laa 'η kun.» ²⁵ 'Bhε blaen, Piεri 'pegee Zaan ɔbwa Zesu Krisi 'srɛya- klele ma 'ke -o Mεεzan a -Jan 'Nrale- 'ε no mεε mu 'ε ni. 'Bhεε- -o niina- bhla zi Zeruzalemu, -o -yaa -Jan 'Nrale- 'ε 'wo zii' Samari -wa 'fiεntrɔnne mu 'ε -bebe ta.

Filipu 'pegee Etiopi yeta mi -gbεnε do a -za

²⁶ Mεεzan a -mleke' do 'a ɔpia Filipu ni dɔɔ: «'E 'wlεn- doo, 'bhεε- 'ε ge weyi- ba -yrε ta. Zi 'la da Zeruzalemu, 'bhεε- -ε kan Gaza, 'bhε zi 'ε 'si, mεε laa kan 'bhε zi 'ε zi.» ²⁷ Filipu 'ε 'wlεnle-, 'kee-gele- 'bhε ɔnɔɔ 'tε blaale-, 'bhεε- 'kee- Etiopi mi do yele-, 'gwlaan- trɔ -le -yaa 'bhε 'le. 'Bhε 'yaa- Etiopi 'klεn 'ε ta -bhleŋgbe le 'ε 'bhε a yeta mi -gbεnε do 'le. -O -yaa 'bhε -bhleŋgbe le 'ε sii

Kandasi. 'Bhε a -naflo 'ε 'kpen gbekpale -yaa 'yee- mεε 'ε 'yela- 'kɔɔ. -E -yaa da 'zi Zeruzalemu -Waanbhaa' gbayrε nɔɔ-. ²⁸ 'Bhεε- -a niina- bhla 'ε zi -yaa' 'klεn 'ε 'yi, -a yaale -yaa -gorŋ 'la 'ke wi -soo' mu 'bhε glaan 'bhεε- 'yi, 'bhεε- -ε -yaa -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai 'a 'sεwe 'ε tape 'zi 'εglɔɔle. ²⁹ 'Bhε klele 'tε, 'ke Lii 'Wen 'ε -ya pele- Filipu ni dɔɔ: «'E 'mabεεn- wi -soo' -gorŋ 'la bhe -a -din!» ³⁰ Filipu 'ε 'mabεεnle blaale- 'bhε -din, 'kee- Etiopi mi 'ε 'weli- male; 'bhε 'yaa- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai 'a 'sεwe 'ε yrε do -la tape 'zi. -Ayile 'ke Filipu 'a 'lrɔkpale dɔɔ: «'Yoo- 'sεwe 'la tape 'zi bhe 'ya 'yima zii' εε?» ³¹ Etiopi mi 'ε pe Filipu ni dɔɔ: «'N sɔ -a -yimale 'nale- -a ma 'ke mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa -yipεle 'η ni εε?» 'Bhε 'yi 'tε, 'kee- Filipu 'siile 'kaa 'bhε 'nu 'san -a zi wi -soo' -gorŋ 'ε 'yi, 'bhεε- 'bhε yalaa' -a -din. ³² Filipu -yalaa' -a -din 'tε. -E -yaa Ezai 'a 'sεwe yrε 'la tape 'zi 'bhε -le -gε:

«-E -yaa 'bhii- -bhlaa' 'la -wa ɔkwan, 'bhεε- -woo ge 'zi 'kele- -a deyrε nɔɔ-,

'bhεε- -ε -yaa 'bhii- -bhlaanε' do 'la 'ke -wa ciε takan' zii' -ε bo -a 'bhobho 'le.

³³ -Wa -vεεla, 'bhεε- waa 'zoo 'nale- -a ni.

-Dele nu 'sɔle- -yaa' pε klu -janwole εε?

-Amasrɔyi -o -dan' 'kpalaa- -yaa' pε 'trε ta 'ε ma.»

³⁴ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke Etiopi mi 'ε -ε Filipu 'lrɔkpale dɔɔ: «'E 'zoole- -a pe 'η ni doo, -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'ε -yoo -we 'zi de 'gbu -la -le -gee' bhe εε? -Yoo -we 'zi -a 'gbu -la -le taa- -yoo -we 'zi mεε -bhεεke' -la -le εε?» ³⁵ 'Bhε klele 'tε, 'ke Filipu Zesu a -Jan 'Nrale- 'ε 'wole -a ni; 'ke -ya san -ε -yaa -Waanbhaa' 'Sεwe yrε 'la tape 'zi 'bhε ma. ³⁶ -O -yaa ge 'zi -balɔ klelele, 'ke -o gele- 'tεnle- tɔbhle do ma. 'Bhεε- Etiopi mi 'ε pe Filipu

ni dɔɔ: «-Yi -le -ge! -Mele 'a to 'bhɛɛ- 'yaa sɔ 'ŋ 'wiɪnfɛle -yi 'lɛɛ- ba Zesu 'tɔ 'yi ɛɛ?»³⁷ ['Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke Filipu 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Ke 'yee □kpa -a -yi kpataakpa 'bhii- Zesu Krisi -le 'ke -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ŋ nu 'solɛ- 'e 'wiɪnfɛle -yi 'lɛɛ- ba.» 'Bhɛɛ- 'yee- Etiopi mi 'ɛ -ya -lɛkwɛn dɔɔ: «-Aani', 'mi 'kpale- -o -a -yi 'bhii- Zesu Krisi -le 'ke -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le.»] ³⁸ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -ya pele- 'kaa -o yaa wi -soo' -goŋ 'ɛ dula-, 'bhɛɛ- 'ke Filipu 'pegee 'yee- Etiopi mi 'ɛ gele- -yi 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'ke Filipu 'a 'wiɪnfɛle -yi 'ɛ ba 'tɛ. ³⁹ -O 'pwele- blaɛn -yi 'ɛ ba, 'ke Mɛɛzan Lii 'ɛ Filipu 'sile 'a -din, 'ke 'bhɛ gele- Filipu 'le. Etiopi mi 'ɛ 'yrɛ 'laa 'kpale- -a ma 'ezin- titi, 'bhɛɛ- 'duŋ- -e -ja -yaa' 'taa 'ɛ ta -a zrukpaale 'le. ⁴⁰ Filipu -ja -a 'gbu 'yele- Azoti -wa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- -e -yaa Zesu a -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii' mɛɛ mu 'ɛ ni -wa 'tole- -wa 'bhɛ ta: 'ke -ya san Azoti, 'bhɛɛ- 'kee- ge 'tenle- Sezare -wa 'ɛ ma.

9

Solu 'a 'gbu □naa Zesu ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-

¹ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, Solu -yaa -gblaan □kla zii' Mɛɛzan Zesu a -klanlɛnɛ mu 'ɛ 'yi 'ezin- dɔɔ 'ke -yoo □kwɛn -e nu -o dɛɛ. 'Bhɛla- yile 'kee- gele- 'tenle- 'sraka 'lɛna mi -kunlii gbɛlaan 'ɛ ma. ² 'Bhɛɛ- 'ke -ya pele- 'bhɛ ni dɔɔ 'bhɛ 'sɛwɛ mu 'kpa 'a 'kɔɔ; -e -yaa zi 'bhii- -e ge 'bhɛ 'sɛwɛ 'ɛ 'na Zuufu mu daanfɛ' -kunlii mu 'ɛ ni Damasi -wa 'ɛ ta. 'Ke 'bhɛ '□kla 'kee- mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan □ya 'bhɛ daanfɛ' mu 'ɛ □la, 'ke 'mu -o Mɛɛzan Zesu a zi dɛɛ 'ɛ ta, 'kee- =kla 'gwlaan- 'le oo, 'kee- =kla le 'le oo, -e sɔ 'mu 'kunle, 'bhɛɛ- -e 'mu yre; 'bhɛɛ- -e nu 'mu 'le Zeruzalemu.

³ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'yee- Solu ge bhla zi Damasi 'taa 'ɛ ta, -e bhɔlawoa 'bhɛ- wa 'ɛ -din, 'ke 'tɛbhile- yrayra do dale- laanima blaale-, 'bhɛɛ-

'ke 'bhɛ 'bhile- 'ɛ zenle- -a zi. ⁴ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'kee- baale' 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'kee- -weli' do male- dɔɔ: «Solu, Solu, -mele -kla, 'bhɛɛ- 'yoo- -yrɛnkpa' zii' 'ŋ ta ɛɛ?» ⁵ 'Bhɛɛ- 'ke 'yee- Solu -za 'yilrɔkpale dɔɔ: «-Dele 'e 'le ɛɛ, Mɛɛzan?» 'Bhɛɛ- 'bhɛ -weli' 'ɛ pe 'yee- Solu ni dɔɔ: «'Yoo- -yrɛnkpa' zii' 'mi Zesu -la ta bhe. ⁶ 'Duŋ- 'e 'wlen-, 'bhɛɛ- ge 'e 'lɛɛ Damasi -wa 'ɛ ta. 'E nu -za 'la klɛle -o nu 'bhɛ 'yaanpele 'e ni 'bhɛ □nɔɔ.» ⁷ 'Duŋ- mɛɛ 'la zan mu 'pegee 'yee- Solu -yaa ge 'zi 'eke- zi 'yee- Damasi 'taa 'ɛ ta, 'mu 'srinna- -gbɛlaan 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'mu tagale □bwa. -O 'trɔn 'yaa- mɛɛ -weli' 'ɛ ma; 'duŋ- -o -yre 'laa -yaa mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ ma. ⁸ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'yee- Solu 'e 'wlenle-, 'ke -ya -yre 'liiploole; 'duŋ- yaa -yaa yre ma ye. -Ayile 'ke -wa 'kunle -a gbɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -o gele- 'kele- Damasi -wa 'ɛ ta. ⁹ -A -yre 'liitanle □bwa -yrekpaa' yaga ta, yaa pɛ bhlele, 'bhɛɛ- yaa -yi 'mile-.

-Waanbhaa' Ananiasi 'winbwa- Solu ba

¹⁰ 'Bhɛ 'waati 'ɛ ba, Zesu a -klanlɛnɛ do -yaa Damasi, -o -yaa 'bhɛ sii Ananiasi. 'Bhɛ Mɛɛzan Zesu □ya -yre zi ye le do 'yi, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'a 'siila- dɔɔ: «Ananiasi!» 'Bhɛɛ- -e 'bhɛ 'siiwli- 'ɛ 'lɛkwɛn- dɔɔ: «Oo, 'ŋ 'gbu -le -ge, Mɛɛzan!»

¹¹ 'Bhɛɛ- Mɛɛzan pe -a ni dɔɔ: «'E 'wlen-, 'bhɛɛ- ge blaale- -gbɛleba 'la -wa sii: «-gbɛleba 'lɛdɔɔle' 'bhɛ ta. Ge wla Zudasi ba 'fɛ 'ɛ □la. 'Kee- =wlaa -a □nɔɔ, 'gwlaan- do malrɔkpa, -wa sii Solu, 'kee- da Taasi -wa 'ɛ ta. 'E nu bhɔle -a ta 'ke -ya 'seriwo zii', ¹² 'bhɛɛ- -o mɛɛ 'la zan sii Ananiasi, -e 'bhɛ □ya -yre zi ye le do 'yi. 'Bhɛɛ- 'bhɛ □nwa wlɛɛ -a ta, 'ke 'bhɛ 'e gbɛkpale -a -yrebhe' mu 'ɛ ta 'kooko- -e 'sɔ yre ma ye le- 'ezin-»

¹³ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke Ananiasi 'a 'pele dɔɔ: «'E! Mɛɛzan, 'an □maa mɛɛ -bebe ta dɔɔ 'yee- mɛɛ 'la bhe -e -za 'yoo- -bebe □kla 'yaa-

pe mɛɛ 'wɛŋ mu 'ɛ ni Zeruzalɛmu.
 14 'Bhɛɛ- Zeruzalɛmu *'sraka 'lɛna
 -kunlii mu 'ɛ 'bhɛ 'sɛŋ ɲnaa -a ni
 dɔɔ -e nu Damasi -gɛ, 'kooko- 'kee-
 mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan mu ɲya 'ke
 'mu 'e kpa 'e 'tɔ 'ɛ 'yi, -e 'bhɛ zan
 mu 'kun, 'bhɛɛ- -yoo yre.» 15 'Dun-
 Mɛɛzan Zesu pe a ni dɔɔ: «Ge a
 ba, -amasrɔyi 'mi -le 'a makwan-,
 'kooko- -e yewo 'mi ni; -e nu 'mi
 'tɔ 'ɛ zɔnɛ 'si 'bhɛɛke mu ni, 'bhɛ
 'pegee 'mu ta -bhɛŋgbe mu 'ɛ ni;
 'bhɛɛ- -e nu 'mi 'tɔ 'ɛ zɔnɛ Izraɛli
 mɛɛ mu 'ɛ ni 'ezin-. 16 -E nu -yren
 mu 'la 'bhɛɛ- 'mi -zayi', 'mi 'gbu
 nu 'mu 'kpen zɔnɛ -a ni.» 17 'Bhɛ
 klɛɛ 'tɛ, 'ke Ananiasi geɛ-, 'bhɛɛ-
 'kee- wɛɛ- Zudasi 'a 'fɛ 'ɛ ɲla.
 'Bhɛɛ- 'ke -ya gbɛ 'kpale Solu ta,
 'bhɛɛ- 'ke -ya peɛ- dɔɔ: «'Nj nɛɛnɛ-
 Solu, Mɛɛzan Zesu 'la 'pwɛla- 'e
 ba zi 'ɛ 'lii, 'bhɛ -le 'ŋ 'winbwa-
 'e ta, 'kooko- 'e so yre ma ye gbɛ
 drɛɛwɔle 'ezin-, 'bhɛɛ- 'e so 'pale
 'ke Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'le.» 18 'Bhɛ yre do
 'kpɔ 'ɛ ɲnɔɔ bhe, 'ke pɛ 'ke mu
 goɛ- Solu 'yre ba, 'bhɛɛ- 'ke 'mu
 baale' 'bhii- kaa kloɔ mu gbɛɛn-,
 'bhɛɛ- 'kee- yre ma yeɛ- 'ezin-.
 'Bhɛɛ- -ya -wɛɛnɛ', 'ke -wa wiɛɛfeɛ
 -yi ba Zesu Krisi 'tɔ 'yi. 19 'Bhɛ
 blaɛn, 'kee- pɛ bhɛɛ-, 'bhɛɛ- 'ke
 fanɲan- dɔɛ- -a ta. Solu ɲbwa
 Damasi, 'bhɛɛ- -e -yrekpa' 'dama
 ɲkla Zesu a -klanlanɛ mu 'ɛ -din.

*Solu -o -Waanbhaa' a -Jan
 'Nrale- 'ɛ 'wo zii' Damasi*

20 'Bhɛ 'waati do 'ɛ ɲnɔɔ bhe,
 'ke Solu -Waanbhaa' a -Jan 'Nrale-
 'ɛ 'wɔle 'sanle Zuufu mu daanfe'
 mu 'ɛ ɲla, dɔɔ Zesu -le -yaa 'ke
 -Waanbhaa' Gbe 'ɛ 'le. 21 Mɛɛ
 'la zan mu -yaa -a wojan mu 'ɛ
 'ma zii', -e 'mu 'kpeɛɛɛɛɛ, 'bhɛɛ-
 'mu 'yaa- pe 'zi dɔɔ: «Mɛɛ 'lɛɛ-
 'yeɛ- 'laa -yaa -yrenkpa' zii' mɛɛ
 'la zan mu -yaa Zesu 'tɔ 'ɛ wo 'zi
 Zeruzalɛmu -wa 'ɛ ta 'mu ta ɛɛ?
 'Bhɛɛ- yaa nule -gɛ 'yee- Zesu 'yi
 mu 'ɛ 'wɔla- 'kaama- ɛɛ? 'Bhɛɛ-
 -yaa nule 'wɔla- 'kun zayi', 'ke -yoo

yre, 'bhɛɛ- -e ge -o -le 'sraka 'lɛ na
 -kunlii mu 'ɛ ta Zeruzalɛmu -wa
 'ɛ ta ye ɛɛ?» 22 'Dun- yi 'oo yi,
 fanɲan- baan' 'yaa- dɔ 'zi Solu ta;
 'bhɛɛ- -e -yaa' -Waanbhaa' a -jan 'ɛ
 'wo zii' fanɲan- ma. 'Bhɛɛ- 'kee-
 -yaa pe Zuufu mu 'la 'yaa- Damasi
 'mu ni dɔɔ Zesu -le 'ke Mɛɛ -Bhɛɛ
 Mi Krisi 'ɛ 'le, 'mu 'liibhaale -yaa
 bo 'mu ma.

23 'Bhɛɛ- 'dun- -yrekpa' 'dama
 'kanle-, 'ke Damasi Zuufu mu 'ɛ
 -wa 'kpale do ma dɔɔ -o Solu deɛ-
 24 'Dun- -o 'du 'la ɲkpaɛ Solu ma,
 mɛɛ 'ke mu 'a 'kpeɛɛɛɛɛɛɛ 'bhɛ
 ma. Mɛɛ mu 'ɛ 'yaa- -o -yrekpa' zii'
 -waa' -wa 'kpeɛ 'wɛɛɛ- mu 'ɛ ba
 -yrekpa' 'pegee -bi zi, 'kooko- 'ke
 -o Solu ɲya -wa dɛ. 25 'Bhɛ klɛɛ 'tɛ
 -bi do zi, 'ke Solu zi mu 'ɛ -wa bɔɛ
 ciɛ do 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -o 'sanle 'keɛ-
 'fɛgwɛ- 'ɛ ta; 'bhɛɛ- 'ke -wa zinalɛ
 'fɛ gwɛ 'ɛ -zanta'.

Solu -o Zeruzalɛmu

26 'Bhɛ blaɛn, Solu -ja
 Zeruzalɛmu. -E bhɔɛ 'bhɛ ɲnɔɔ
 'tɛ, 'ke -ya peɛ- dɔɔ -e geɛ Zesu
 a -klanlanɛ mu 'ɛ ba; 'dun- 'mu
 'kpen 'yaa- -gblaɛn 'zi -a -lɛɛ-
 -Amasrɔyi 'bhɛ mu 'kpale- laa -yaa
 -yi 'bhii- -e -kla 'ke Zesu a -klanlanɛ
 kplankplan do 'le. 27 'Bhɛ klɛɛ
 'tɛ, 'ke Banabasi geɛ- 'yee- Solu
 'le -a zi Zesu a 'winbɔwo mu 'ɛ
 ba. 'Bhɛɛ- -e Mɛɛzan ɲya gɔnɛ-
 'la gbɛɛn- Damasi zi 'ɛ 'lii, 'bhɛɛ-
 'bhɛ -janwoa -a ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-,
 Banabasi 'bhɛ -za mu 'ɛ 'yigɔɔnna
 -o ni. 'Bhɛɛ- 'ezin- Solu Mɛɛzan
 a -Jan 'Nrale- 'ɛ ɲwoa mɔkpen'
 'yre ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- Damasi
 -wa 'ɛ ta 'ke yaa gblaɛn, Banabasi
 'bhɛ -za 'ɛ 'kpen 'yigɔɔnna -o ni.
 28 -A 'san 'bhɛ yi 'ɛ ma, Solu ɲbwa
 Zesu a winbɔwo mu 'ɛ zi. 'Bhɛɛ-
 -o 'pegee 'mu ɲyaa 'eke- zi 'ke -o ge
 Zeruzalɛmu -wa 'ɛ 'kpeɛ yrekpen-
 =nɔɔ, -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wɔleɛ mɛɛ
 mu 'ɛ ni -o zru ba -dɔɔ 'le Mɛɛzan
 'tɔ 'ɛ 'yi. 29 'Bhɛ 'yi bhe, Zuufu mu
 'la ɲyaa Greki wli pe, 'yee- 'pegee

'mu 'yaa- zaabo -Waanbhaa' a -jan 'ε ta; 'bhela- za 'yile- 'mu □yaa -a dε yre -glin 'zi. ³⁰ 'Bhe klele 'te, -a nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε 'mu 'bhe 'male, 'ke 'mu gele- 'kele- Sezare -wa 'ε ta, 'bhe blaam 'ke -wa pele- -a ni doo -e ge Taasi.

³¹ 'Kee- san 'bhe 'waati 'ε ma, Zude 'kleen 'ε 'pegee Galile 'kleen 'ε, 'bhεε- Samari 'kleen 'ε 'yi Zesu 'yi mu 'ε 'kpen 'yaa- yilabla 'yi. Fangan- -yaa -o ta, 'bhεε- -o -yaa gbilaan Mεεzan -Waanbhaa' -lεε. -Waanbhaa' Lii 'Wen 'la 'yaa- bhō 'zi -o ba, -o baan' 'yaa- =kla zii' -o ba.

Pieri Ene 'bheela- Zesu 'to 'yi

³² Pieri -yaa 'kaan zii' 'kee- Zesu 'yi mu 'ε taglin yrekpen- =nōō. -Yrekpaā' do, -e -ja Zesu 'yi mu 'ε 'ke mu taglinle -wa do ta, -o -yaa 'bhe -wa 'ε sii Lida. ³³ -E □bhwa 'bhe □nōō mεε do ta. 'Bhe lεε 'srwaa- -le -yaa bhe 'ke 'bhe yilale -o ga 'ε 'kōō 'bhe 'yila- -saa 'ε ta. -O -yaa 'bhe mεε 'ε sii Ene. -E -yaa 'ke -flugba 'le. ³⁴ 'Bhe 'yi, 'ke Pieri 'a 'pele -a ni dōō: «Ene, Zesu Krisi 'e 'bheela-! 'E 'wlen- 'bhεε- 'e 'yila- -saa 'ε 'si.» 'Bhe yre do 'kpō 'ε □nōō bhe, 'ke -ya -wlenle'. ³⁵ 'Bhela- -yile, 'ke Lida -wa 'ε ta mu 'ε 'pegee Sarōn -gbanglo 'yi mu 'ε 'kpen 'yee- mεε 'ε 'bheele- yele-, 'ke -woo 'kpale Mεεzan Krisi 'yi 'bhεε- 'ke -woo 'gbu 'nale- 'bhe ni.

Dookasi bweza gale ba

³⁶ Le do -yaa Zope -wa 'ε ta Zesu a -klanlanε mu 'ε ba, -o -yaa 'bhe sii Tabita; -o -yaa 'bhe 'to 'ε pe 'ezin- Greki wli 'ε 'yi dōō Dookasi; 'bhe 'yi -le dōō: «Zaan». 'Bhe le 'ε 'yaa- -za 'wlan -bebe kle mεε mu ni 'bhεε- -e -yaa bhō 'kōōflenzan mu 'ε ba. ³⁷ Pieri -yaa 'waati 'la ba Lida -wa 'ε ta, 'ke ga 'yee- Dookasi 'kunle, 'bhεε- 'kee- gale. -O yanle -a gbaa 'ε 'felele, 'ke -o so 'kpale 'bhe ma, 'bhεε- 'ke -o

gele- 'bhe 'kpaale- 'sangaso 'kpee 'ε do □la. ³⁸ Zope 'pegee Lida -wa mu 'ε 'plenghe 'la 'yaa- 'eke- ma 'egbōonle bhe, Zesu 'yi mu 'la 'yaa- Zope -wa 'ε ta, 'mu 'a 'male- 'kaa Pieri □nwa Lida -wa 'ε ta, 'ke 'mu mεε ple winbole -a ta dōō 'mu -sromabo -a ni, 'bhεε- -e nu blaale- 'saanibhe -o ta. ³⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke 'woo- mεε ple 'ε gele Pieri 'siile- 'bhe yre do 'ε □nōō bhe, 'ke 'yee- Pieri 'e 'wlenle- 'kee- nule- -o zi. -O bhōle Zope, 'ke -o gele Pieri 'le Dookasi gbaa 'ε □yaa 'sangaso 'kpee 'la □la 'bhe □nōō. 'Bhεε-, 'ke glaante mu 'ε 'kpen -o mabεenle 'yee- Pieri -din 'bhεε- 'ke -o wisile. 'Yee- Dookasi dunc- mu 'pegee dunc- tralape mu 'la 'srala- -o ni -e -yaa -a -yre ma 'waati 'la ba, 'ke -o 'mu 'kpen zronle- Pieri ni. ⁴⁰ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Pieri mεε mu 'ε 'kpen 'pwele 'pεεlii-, 'bhεε- 'ke -ya 'kpō zenle- 'tre ma, 'ke -ya 'seriwole -Waanbhaa' ni. 'Bhe blaam, 'ke -ya -leklale gbaa 'ε ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- dōō: «Tabita, 'e 'wlen-!» 'Bhe klele 'te, 'ke Tabita 'e 'yre 'liiploole, 'kee- Pieri 'yele, 'bhεε- 'kee- yaale'. ⁴¹ -Ayile, 'ke Pieri 'a 'kunle -a gbε ma 'bhεε- 'ke -ya -lawlenle. 'Bhe blaam, 'ke Pieri Zesu 'yi mu 'ε 'pegee glaante mu 'ε 'siile, 'bhεε- 'kee- Dookasi 'yre male 'ε zronle- -o 'kpen ni. ⁴² Zope -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen 'yee- Dookasi bweza 'ε gale ba 'ε 'bhe □maa; 'bhεε- mεε -bebe 'e □kpaā Mεεzan Zesu 'yi. ⁴³ 'Bhe blaam, 'ke Pieri bole- Zope 'waati sa. -E □bwa -zeri mi do ba, -o -yaa 'bhe sii Simō.

**ZESU 'WINBOWO MU
'E -WOO -YAA' -JAN
'NRALE- 'E 'WO ZII'
ZUUFU KLE MU 'E BA**

10

Pieri -ja Kōonεε ba

¹ Mεε do -yaa Sezare, -o -yaa 'bhe sii Kōonεε. -E -yaa 'ke

Rome mu a -srwase' -kunlii do 'le -srwase' 'ledo- ta, -o -yaa 'bhe -srwase' 'ledo- 'ε sii: «Itali -srwase' 'ledo-». ² -E -yaa gbilaan -Waanbhaa' -lee, 'bheε- -e -yaa -Waanbhaa' gba 'yee- 'pegee -yaa' 'fa □la mu 'ε 'kpen. 'Bheε- -e -yaa bhō 'ebebele Zuufu mu 'ε -waa' 'kooflenzan mu 'ε ba -a 'koope- mu 'le, 'bheε- -e -yaa 'seriwo -Waanbhaa' ni 'waati 'ε 'kpen ba. ³ Yi do 'le, 'ke -yrekpaa' -naa gban 'kanle 'lere bhe yaga, 'bhe bhla 'ε ba, 'ke -yre zi yele do 'klale -a -yre ba. 'Bhe -yre zi yele 'ε 'yi, -a -yrekpaa kpataakpa -Waanbhaa' a -mleke' do ma, 'ke 'bhe 'wlale -a ta, 'bheε- 'bhe 'a 'siila- dōo: «Kōōnε!» ⁴ -Ya -yrekpale -mleke' 'ε ta siinj -gbilaan 'ε 'kōo, 'kee- 'bhe 'lrōkpale dōo: «-Mele -kla εε Mεεzan?» -Mleke' 'ε pe -a ni dōo: «-Waanbhaa' 'yaa- 'seri mu 'ε 'lekwan-, 'bhe 'pegee 'e -za 'wlan mu 'la kle 'kooflenzan mu 'ε ni -e 'mu 'kpen □ya, 'bheε- 'e -za -dwa -a 'kpee 'yaa- -za 'wlan mu 'ε ma. ⁵ -Ayile, mεε mu winbō -zōn Zope -wa 'ε ta, dōo -o ge Pieri 'la -wa sii Simō 'bhe 'sii. ⁶ -A zenle -o -zeri mi 'la -wa sii Simō 'bheε- ba; 'bhe a 'fε 'ε 'bhe -o weyi- 'ε 'le ma.» ⁷ -Mleke' 'ε 'yanle- 'bhe -jan 'ε 'wolele 'a ni, 'bheε- 'bhe gele blaana, 'ke 'yee- Kōōnεε -yaa' 'fε 'ε □la yewone ple 'siile, 'bhe 'pegee -a 'gbu gooba -srwase' mi 'la -Waanbhaa' -leeεgbilaanya -yaa 'bhe 'yi bhe. ⁸ 'Bheε- -e -za 'la □ya, -e 'bhe 'kpen 'yigōōnna -o ni, 'bheε- -yoo winbwa- Pieri ba Zope -wa 'ε ta, 'ke -o gele-.

-Waanbhaa' pe do -zōōnna Pieri ni -yre zi yele do 'yi

⁹ 'Bhe ta tooklin- yi 'ε 'le, 'yee- Kōōnεε a 'winbōwo mu 'ε 'yaa- gelawo zii' -waa' 'taa 'ε ta, 'bheε- -o □bhwa Zope -wa 'ε -din 'waati 'la ba, -yrekpaa' bhō bhla 'e -din, 'bhe 'waati do 'kpō 'ε ba, Pieri -saan 'fε 'ε 'wiinj-, -a 'seriwo -zayi'. ¹⁰ 'Bheε-

'dunj-, gbōn -yaa 'yee- Pieri de 'zi, 'bheε- -o -yaa -a -lewεε' kpo kle 'zi 'waati 'la ba, 'ke -Waanbhaa' pe do zōōnle- -a ni -yre zi yele do 'yi. ¹¹ 'Bheε- -e lafle' 'ε 'liigole 'pegee pe do □ya, 'bhe pe 'ε 'yaa- 'bhii- sōgbe -gbene do gbēen-: 'bhe sōgbe 'ε 'yrel- -yaa 'bhe zen yizie 'ε ta, 'bheε- 'bhe 'yaa- da 'zi laanima 'ke 'bhe nu zinalε 'trε ma. ¹² Wi 'ε 'kpen -gloōn -yaa 'bhe sōgbe 'ε 'yi: 'trε ta wi mu 'la 'kpen 'taawo- 'mu gaan yizie ta, 'bhe 'pegee 'trε ta wi mu 'la 'kpen glaana 'mu vi ta, 'bheε- 'si maanne- mu. ¹³ 'Bhe klele 'tε, 'ke mεε -weli' do 'a 'pele Pieri ni dōo: «'E 'wlen- 'bheε- wi mu 'la bhe -o de, 'bheε- 'yoo- bhle!» ¹⁴ 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Pieri 'a 'pele dōo: «'Yooye-! Mεεzan, 'o mōo Zuufu mu a 'seri 'toj 'ε ta, wi -gloōn mu 'lεε- 'mu 'trinj -o; -ayile 'naa -o 'kedo- 'kpō 'bhleε- -lido'.» ¹⁵ 'Bhe 'yi bhe 'ezin-, mεε -weli' 'ε -ya pe gbe ple mi □woa Pieri ni dōo: «'Ke -Waanbhaa' 'a □pia pe 'la ma 'kaa 'bhe -o 'wenj, 'bhi 'laa 'bhe 'yele- 'bhii- pe 'trinje-.» ¹⁶ -E 'yee- mεε -weli' 'ε □maa -gloōn yaga, 'bheε- 'yee- sōgbe -gbene 'ε -ja lafle' 'yi -a -zanta'.

Kōōnεε a winbōwo mu 'ε 'wla bhla zi Pieri ba

¹⁷ Pieri zrubatεdole -yaa, 'bhe 'pegee -e -yaa -a 'kpeeledan 'zi -e -yre zi yele 'la □ya 'bhe 'yi 'ε ma 'waati 'la ba, 'ke Kōōnεε mεε 'la zan mu winbwa- -a ta, 'mu wlale- Zope -wa 'ε ta. 'Bhe mu -zeri mi Simō a 'fε 'ε malrōkpaa, 'ke -o gele- dulale 'bhe 'fε 'ε 'le ma. ¹⁸ 'Ke -o mεε mu -lrōkpale dōo: «-O Simō 'la sii Pieri -a zenle -o 'fε 'lεε- 'bheε- -la -gε εε?» ¹⁹ 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ke 'yee- Pieri -o -a 'kpeeledan 'zi -li -e pe 'la □ya 'bhe 'yi -o 'kela 'le 'bhe ma. 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Lii 'Wenj 'ε -ya pele- -a ni dōo: «'E 'yrekpa laale doo, mεε yaga -o 'e ziglin- 'zi. ²⁰ 'E 'wlen-, zina- 'trε ma, 'bheε- 'bhi 'pegee 'woo- mεε mu 'ε 'ka ge 'eke- zi 'saanibhe; 'yaa 'e -gbεdole

gele ma -o zi. -Amasroyi 'mi -le -o winbwa- 'e ta.»²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri zinale, 'kee- gele- 'woo- mæ mu 'ε ta; 'bhæ- -e pe -o ni dɔɔ: «'Ka -o mæ 'la zan -glin 'zi 'mi -le 'kele-, 'bhæ- 'ka □nwa win 'ε -dela ma -gε εε?»²² -Ayile, 'ke -wa zikpale Pieri ni dɔɔ: «-Srwase' mu -kunlii 'la -wa sii Koonæ 'bhe -le 'o 'winbwa□ 'e ta. Mæ wlan -le 'kele-, 'bhæ- -e gbilaan -Waanbhaa' -læ, 'bhæ- Zuufu mu 'ε 'kpen 'a 'tɔ wlan pe. 'Bhæ- 'dun-, -Waanbhaa' a -mlæke' do 'a □pia -a ni dɔɔ -yoo 'e 'sii -a ba 'fε 'le ma, 'kooko- -e so 'e 'wojan- mu 'ε 'ke 'male.»²³ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri -o wlale- 'fε 'ε □la; 'ke -yoo 'cieya- klele- 'bhe -bi do 'kpɔ 'ε zi. 'Bhe ta tooklin- yi 'le, 'ke Pieri 'pegee 'woo- mæ mu 'ε -o dɔle- Sezare 'taa 'ε ta. 'Dun- -a næne- Zesu 'yi mu 'la 'yaa- Zope 'mu 'ke mu -ja -o zi 'bhe 'taa 'ε ta.

Pieri -wlaa Koonæ ba -le ma

²⁴ Pieri 'pegee -a zi mu 'ε □wlaa Sezare -wa 'ε ta -yrekpaa' plε mi 'ε ma. Koonæ 'pegee -a -bhoo mu 'ε, 'bhæ- -a bhεgwen mu 'ε, -o 'kpen 'yaa- Pieri 'magben- 'zi 'yee- Koonæ 'gbu ba -le ma. ²⁵ Pieri 'yaa- zan wlale bhla 'la ba Koonæ a 'fε 'ε □la, 'ke 'yee- Koonæ 'gbu Pieri 'pubole, 'kee- baale' -a 'kpɔ ta 'bhe gaan -la. ²⁶ 'Dun- Pieri 'a 'lawlænna, 'ke 'bhe 'a 'pele -a ni dɔɔ: «'Yooye-, 'e 'wlen-! 'Yaa- 'η 'kunle- 'bhii- -Waanbhaa', 'mi -o 'ke bhaaplen dɔɔn -la -le 'bhii- 'bhi gbæen-»²⁷ 'Bhe 'yi 'te, 'yee- Koonæ 'pegee Pieri -ja wlale 'fε 'ε □la -balɔ klelele; -e □bhwa mæ -bebe ta 'bhe □nɔɔ ye. ²⁸ Pieri pe -o ni dɔɔ: «'Ka 'gbu 'a 'yaango- dɔɔ Zuufu mu a 'seri 'ε ta, Zuufu mi -kpɔsɔɔ do 'pegee Zuufu kle do -o dɔ laa -o 'eke- ta -za 'kedo- 'kpɔ 'yi, 'bhæ- Zuufu mi laa sɔ wlale- Zuufu kle do ba 'fa □la. 'Dun- -Waanbhaa' 'a -zɔnna 'mi ni dɔɔ 'naa bhaaplen 'kedo- 'kpɔ 'kunle- 'bhii- bhaaplen 'trinle- 'le, 'ke 'mi

'η 'plenjo- -a ma. ²⁹ 'Bhela- -zayile, 'ka 'η 'siilawoa 'naa 'η -gbɛdɔle nule ma 'ka ba, 'bhæ- 'η □nwa blaale-. 'Dun- 'ka 'η 'siila- win 'la ma, -ka 'bhe pe 'η ni.»³⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke Koonæ 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'Bhe -yrekpaa' yizie -le -gε -zɔn, 'η 'yaa- yromazi 'seri 'ε kle 'zi 'waati 'la ba 'bhii- 'waati 'læ- ba. 'Bhæ- 'bhe 'waati do 'kpɔ 'ε ba, 'η bhe 'mi 'η 'yrekpa, 'ke mæ do 'pwele 'η 'læ: -a ta dune- 'ε 'yaa- 'epu -yrayrale. 'Bhæ- -ya □pia 'η ni dɔɔ: ³¹ 'Koonæ, -Waanbhaa' 'yaa- 'seri mu 'ε 'lekwan- 'bhæ- -e -za 'wlan mu 'la kle 'kooflenzan mu 'ε ni, 'e -za -dwa -a 'kpee 'bhe -za 'wlan mu 'ε ma. ³² Mæ mu winbɔ blaale- Zope, -o Simɔ 'la sii Pieri 'bhe 'sii zayi'. -A zenle -o -zeri mi Simɔ 'ε ba, 'bhæ- 'bhe 'a 'fε 'ε -yoo weyi- 'ε 'le ma.»³³ 'Bhela- -zayile, 'η mæ mu winbwa- 'e 'siiyre- nɔɔ- blaale-. 'N 'cie-, 'e nule ma! 'O 'kpen -o -zɔn -Waanbhaa' -læ -gε; Mæzan -jan 'la □kpaa 'e 'lii 'kaa 'e 'bhe 'wo 'o ni, 'o □nwa 'o 'tronkpale 'bhæ- 'kpen □la.»

Pieri -o Zesu -a -janwo' zii' Koonæ ba -le ma

³⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Pieri -jan 'ε 'wole- 'sanle dɔɔ: «'Mi 'gbu 'a 'yaango- wlan 'ε ni -zɔn 'bhii- -Waanbhaa' laa bhaaplen mu bago. ³⁵ 'Droon', 'si 'tɔle- 'si, 'bhe 'pegee mæ 'tɔle- mæ, 'ke 'bhe gbilaan -Waanbhaa' -læ; 'ke 'bhe zan 'ε 'lɛdɔɔle -o -a -yre 'yi, 'bhe zan -la -za sɔ -a ni. ³⁶ -E -jan 'nræle- 'la □woa -Izraeli mu 'ε ni 'bhe -le Zesu Krisi yilabla 'la □kpaa -Waanbhaa' 'pegee bhaaplen mu plen- 'bhe 'le. 'Bhe Zesu 'ε 'bhe -le bhaaplen mu 'kpen Zan 'le. ³⁷ -Za mu 'la □kla -gε Zude 'klæn 'ε 'kpen 'yi, 'kee- san Galile 'klæn 'ε ma, 'ka mu 'gbu 'bhe -za mu 'ε dɔ. 'Bhe -za mu 'ε □kla Mæ Wiinjε' Mi Zaan 'yaa- mæ mu 'ε 'sii zii' -o wiinjε zayi- 'yi 'ε ba 'waati 'la ba, 'bhæ- 'waati 'ε bla.

38 -Waanbhaa' Nazareti mi Zesu makwan- gɔnɛ- 'la gbɛnɛ-, 'bhɛɛ- e Lii 'Wɛŋ 'ɛ -zinaa' -a ta, 'bhɛ 'pegee -e -glooya' -naa -a ni gɔnɛ- 'la gbɛnɛ-, 'ka 'gbu 'bhɛ dɔ. 'Yee-Zesu 'yaa- ge yrɛkpen- =nɔɔ 'kee-ge -za 'wlan mu klelele mɛɛ mu ni, 'bhɛ 'pegee mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'yaa-Setran' a luya 'yi, -e -yaa 'mu 'kpen bhee, 'ke -yoo go 'bhɛ luya 'ɛ 'yi; -amasroyi -Waanbhaa' -yaa -a zi. 39 Zesu -za mu 'la 'kpen □kla Zuufu mu 'ɛ -waa' 'kleɛn 'kpen 'yi, 'bhɛ 'pegee Zeruzalemu -wa 'ɛ 'kpee, 'o mɔɔ 'gbu -o 'ke 'bhɛ -za mu 'ɛ 'srɛ 'le. -Wa □dia, 'ke -wa gbaan -yrigbɛele 'ɛ ta. 40 'Dun- -Waanbhaa' 'a -bwela gale ba -a gale blaɛn -yrekpaa' yaga mi 'ɛ ma, 'bhɛɛ- -ya □kla 'ke -ya 'gbu 'yrɛ male 'ɛ zrɔn mɛɛ mu ni. 41 -Waanbhaa' 'laa 'tolɛ- 'ke Zuufu mu 'ɛ 'kpen 'a ye, 'ke yaa 'e go -yoo 'o mɔɔ 'la makwan- 'elwale gban -so 'bhii- -a 'srɛ mu 'mu ba. 'O pɛbhla- 'eke- zi 'kele-, 'bhɛ 'pegee 'o -yi □mia 'eke- zi 'kele- -a bwele blaɛn gale ba. 42 'Yee- Zesu -le 'a □pia 'o mɔɔ 'gbu ni dɔɔ 'o -yaa' -jan 'ɛ 'wo mɛɛ mu 'ɛ 'kpen ni; 'bhɛɛ- -ya □pia 'o ni dɔɔ 'wa 'pe mɛɛ mu 'ɛ ni 'kaa -Waanbhaa' 'yela- =kla mɛɛ -yrɛ male mu 'pegee mɛɛ 'la zan mu -gaa gban 'mu 'kitikan mi 'le. 43 -Waanbhaa' -lɛla janwo mu 'ɛ 'kpen 'yela- a -janwoa dɔɔ 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'e □kpaa -a -yi -e 'bhɛ zan a -za 'yɔɔ- mu 'ɛ -sroma yan -a 'tɔ -glooya' 'ɛ 'srɔyi.»

Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'nayrɛ- Zuufu kle mu 'ɛ ni

44 Pierei -yaa -janwo' zii' bhla 'la ba, 'ke Lii 'Wɛŋ 'ɛ zinale mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'yaa- 'mu 'trɔnkpa zii' -a ni 'mu ta. 45 'Bhɛ klele 'tɛ, Zesu 'yi mu 'la 'yaa- 'ke Zuufu mu 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'mu -daa Pierei zi Zope, 'mu 'kpeelenia 'egbenɛle. -Amasroyi -Waanbhaa' Lii 'Wɛŋ 'la □naa, -ya -zinaa' 'ezin- Zuufu kle mu 'ɛ ta. 46 -Amasroyi, 'woo-

Zuufu Zesu 'yi mu 'ɛ 'yaa- 'mu 'ye zii' 'ke 'mu wli -bhɛɛke' mu 'pe, 'bhɛ 'pegee 'ke 'mu -Waanbhaa' a -gbɛnɛya 'ɛ 'tɔbhɔ. 47 'Bhɛla- -yile, 'ke Pierei 'a 'pele dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan mu Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'srɔwoa- 'bhii- -kɔɔ' mu gbɛnɛ-, 'o sɔ 'o -bangole 'bhɛ zan mu 'ɛ wiɛnfele ma -yi ba ɛɛ?» 48 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke -ya pele- dɔɔ -o 'woo- Zuufu kle mu 'ɛ 'wiɛnfɛ- -yi ba Zesu Krisi 'tɔ 'ɛ 'yi. 'Bhɛ blaɛn, 'ke -o -sromabɔle Pierei ni dɔɔ 'bhɛ bo -o -din -yrekpaa' sa -la.

11

Pierei -o -a dayrɛ pe 'zi Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ɛ ni

1 Zesu a *winbɔwo mu 'ɛ 'pegee Zesu 'yi mu 'la 'yaa- Zude 'kleɛn 'ɛ 'yi, 'mu 'a □maa dɔɔ Zuufu kle 'ke mu -dwa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ □la 'ezin-. 2 Pierei 'nule- Zeruzalemu, 'ke Zesu 'yi Zuufu -kpɔsɔɔ mu 'ɛ 'lale 'a ta, 3 'Bhɛɛ- 'mu pe -a ni dɔɔ: «-Mɛla ma 'e -ja Zuufu kle mu ba, 'bhɛɛ- 'ka 'pegee 'mu pɛbhla- 'eke- ta ɛɛ?» 4 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Pierei dɔle- 'yee- -za 'ɛ 'kpen 'yigɔɔnle zi -o ni do do.

5 -E pe dɔɔ: «'Ŋ 'yaa- Zope -wa 'ɛ ta 'waati 'la ba, 'bhɛɛ- 'ŋ 'yaa- 'ŋ 'seriwo zii', 'ke 'ŋ -za do yele- -yrɛ zi yele 'yi. 'Bhɛɛ- 'ŋ 'yrekpaa- pe do zinale ma, 'bhɛ 'yaa- 'bhii- sɔgbɛ -gbɛnɛ do: -a -yrelɛ' -yaa -a zen yizie 'ɛ ta. -E -yaa da 'zi laanima 'bhɛɛ- 'kee- nu 'ŋ ba -yrɛ ta. 6 'Mi 'ŋ 'yrekpaa- -a ta siɛŋ, 'ke 'an 'yiglin-; -ayile 'ke 'ŋ wi 'ɛ 'kpen -gloɔn 'yele -a -yi: wi mu 'la 'taawo- 'mu gaan yizie ta oo, srɔpe mu oo, wi mu 'la glaɛn 'mu vi ta oo, 'bhɛ 'pegee 'si maannɛ- mu. 7 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke 'ŋ mɛɛ -weli' do male- dɔɔ: «Pierei 'e 'wɛn-, wi mu 'la bhɛ -o dɛ, 'bhɛɛ- 'yoo- bhle!» 8 'Bhɛɛ- 'dun-, 'an 'lekwan- dɔɔ: «'Yooye- Mɛɛzan, Zuufu mu wi 'oo wi 'la ye 'bhii- 'o 'sɔɔn 'le 'waa- 'ton mu 'ɛ ta, 'naa 'bhɛ wi 'ɛ do 'kpɔ 'bhlele- lido'. 9 'Ezin- 'ŋ 'yee-

mεε -weli' 'ε □maa -a -we gbe ple
 mi 'ε 'yi 'kee- da lafle' 'yi, 'bhεε- -e
 pe 'η ni dɔɔ: «Ke -Waanbhaa' 'a
 □pia pe 'la ma dɔɔ pe 'wenj, 'bhi
 'laa 'pele- 'bhe ma dɔɔ 'bhe 'trin-
 -o». ¹⁰ 'Bhe □kla -gloon yaga 'ke
 'η 'yee- mεε -weli' 'ε ma, 'bhεε- -a
 yaga mi 'ε blaen, 'bhεε- 'yee- sɔgbe
 -gbεε 'ε 'pegee -a -yi pe mu 'ε
 'kpen -ja lafle' 'yi. ¹¹ 'Bhe 'waati do
 'kpo 'ε ba, 'η 'yaa- 'fε 'la 'bhe □la,
 'ke mεε yaga nule- dulale 'bhe 'le
 ma; -woo winbwa- 'mi ba, 'bhεε-
 -o -yaa da Sezare -wa 'ε ta. ¹² 'Bhe
 klele 'te, 'ke Lii 'Wenj 'ε -ya pele-
 'η ni dɔɔ 'η ge -o zi blaale-. -Ayile
 'ke 'mi 'pegee 'woo- mεε mu 'ε 'o
 gele- 'eke- zi Sezare -wa 'ε ta. -Kɔɔ'
 nεεε- 'srwado- 'la 'wole- -ge, 'o
 'pegee 'mu -le -ja 'eke- zi -a nɔɔ-;
 'bhεε- 'o -ja wlale Kɔɔnεε ba 'fa
 □la. ¹³ 'Yee- Kɔɔnεε 'gbu -mleke'
 do -ya gɔnε- 'la gbεen- -yaa' 'fε 'ε
 □la, -e 'bhe 'yigɔonna 'o ni. 'Bhεε-
 -e pe dɔɔ -mleke' 'ε 'bhe 'a □pia
 -a ni dɔɔ: «Mεε mu winbɔ Zope,
 -o Simɔ 'la sii Pieri 'bhe 'sii zayi'.
¹⁴ -E nu -jan mu 'la 'wole- 'e ni, 'bhi
 'pegee 'e ba 'fa □la mu 'ε 'ka nu
 gole -za 'yi 'bhεε- -jan mu 'ε ma.»
¹⁵ 'Nj -janwole 'sanle -o ni -gun, 'ke
 Lii 'Wenj 'ε zinale -o ta 'bhii- -a
 -lwa -zinaa' -kɔɔ' mu ta gɔnε- 'la
 gbεen- -a zisan' bhla 'ε zi. ¹⁶ 'Bhe
 klele 'te, Mεεzan -jan 'la □woa
 'elwale -sɔ 'ke 'bhe dɔle- 'η 'kpee,
 'bhe -jan 'ε 'bhe -le dɔɔ: «Mεε
 Wiinjfe' Mi Zaan mεε mu 'wiinjia□
 -yi ba, 'dunj -Waanbhaa' nu 'ka
 mu 'pale- 'ke Lii 'Wenj 'ε 'bhεε-
 'le». ¹⁷ 'Bhεε- 'dunj-, -kɔɔ' -kɔɔ'
 'kpalawoa Mεεzan Zesu Krisi 'yi,
 'bhεε- -Waanbhaa' -kɔɔ' mu -gbaa
 pe 'la ba; -yoo -gbaa 'bhεε- pe yke-
 do 'kpo 'ε ba 'ezin-. 'Bhe bhla 'ε
 ba, 'mi -o 'ke -mela -le 'bhεε- 'mi
 'η -bango' -Waanbhaa' zru maza
 klele 'yi εε?» ¹⁸ -O yanle Pieri
 'wojan- mu 'ε 'malele, 'bhεε- 'ke -o
 tagale bole-; dɔɔn' -o -Waanbhaa'

'tɔbhɔle -saan 'ke -wa pe dɔɔ:
 «Wlan 'ε ni, -Waanbhaa' -dwa -a
 -la 'ke Zuufu kle mu ploɔ -waa -za
 'yoo- mu 'ε ma, 'bhεε- -woo 'gbu na
 -Waanbhaa' ni, 'kooko- -o sɔ bole
 -yre ma -si 'ε 'srɔɔwole.»

Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo
 Antiosi -wa 'ε ta

¹⁹ Etieni gale blaen, 'bhεε- -o
 -yaa -yren 'la 'kpa zii' Zesu 'yi
 mu 'ε ta, 'ke -o piilale 'eke- ma.
 'Bhela- -yile, 'ke -o 'ke mu gele-
 Fenisi 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- -o 'ke -ja
 Sipru 'kleen 'la 'ke weyi- 'mlingole
 -o 'bhe zi 'bhe 'yi, 'bhe 'pegee
 Antiosi -wa 'ε ta. 'Dunj- -o -yaa
 -Waanbhaa -Jan 'Nrале 'ε 'wo
 zii' Zuufu mu 'te -la ni. ²⁰ 'Bhεε-
 'dunj-, Zesu 'yi mu 'ε 'ke mu 'la 'yaa-
 da Sipru 'pegee Sireni, 'mu -ja
 Antiosi Mεεzan Zesu a -Jan -Nrале'
 'ε 'wole- Zuufu kle mu 'ε ni 'ezin-.
²¹ Mεεzan a -glooya' 'ε 'yaa- -o ta,
 'bhela- -yile mεε -bebe -o □kpa
 Zesu 'yi, 'bhεε- -woo zru -niinaa'
 Mεεzan -Waanbhaa' ba. ²² 'Bhe
 klele 'te, 'ke Zeruzalemu Zesu 'yi
 mu -ledo' 'ε 'bhe -jan 'ε 'male,
 'ke -o Banabasi winbɔle Antiosi.
²³ Banabasi 'bhɔle- Antiosi, 'bhεε-
 -Waanbhaa' 'bhe □nɔɔ Zesu 'yi mu
 'ε 'dumawoa gɔnε- 'la gbεen-, 'bhe
 'a zrukpalaa. 'Bhεε- -e zruwlaa-
 -o 'kpee dɔɔ -o 'kpen zru bo do
 Mεεzan ni, 'bhεε- -o bloole bo 'bhe
 ma 'egloole. ²⁴ 'Yee- Banabasi 'gbu
 'yaa- 'ke mεε wlan do 'le, 'bhe
 'pegee -a 'pale- -yaa 'ke Lii 'Wenj
 'ε 'le; 'bhεε- -a 'kpale- -yaa Mεεzan
 'yi 'egbenεle. Mεε -bebe 'mu 'gbu
 □naa Mεεzan ni.

²⁵ Banabasi -ja Solu ziglinle
 Taasi -wa 'ε ta. ²⁶ -E 'tenle- Solu
 ma 'bhe -wa 'ε ta, 'kee- nule- 'bhe
 'le Antiosi. 'Bhεε- -o lεε do -gaa
 'bhe □nɔɔ Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'le.
 -O mεε -bebe -daanna -Waanbhaa'
 a -jan 'ε 'le 'bhe □nɔɔ. 'Yee-
 Antiosi -wa 'ε 'yela- ta, 'bhεε- -o
 Zesu a -klanlane mu 'ε □lwa -siila
 «Krisi 'yi mu». ²⁷ 'Bhe 'waati 'ε
 ba, -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ke

mu -daa Zeruzalemu, 'bhεε- 'mu -ja Antiosi. ²⁸ -O -yaa -o do sii Agabusi, 'bhεε- 'bhe 'e 'wlenle-, 'ke 'bhe 'a 'pele Lii 'Wen a 'sen 'le dɔɔ: «-Gu -gbenε do nu dɔle 'tre 'ε 'kpen ta.» 'Bhe -jan 'ε □kla 'ke wlan 'le. 'Yee- -gu -gbenε 'ε □bhwa 'ke Klodi -o 'ke Romε mu a -bhlenḡbe -gbenε 'le 'bhe 'waati 'ε ba. ²⁹ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Zesu a -klanlanε mu 'la 'yaa- Antiosi -wa 'ε ta, 'ke -wa 'kpale do ma 'kaa -o 'kpen do do 'sen sɔ -za yeke- 'la ta, -o nu -o gbε 'klale- 'eke- ta, 'bhεε- -o bhɔ -o nεnε- mu 'la 'yaa- Zude 'klεen 'ε 'yi 'mu ba. ³⁰ 'Bhεε- -o 'bhe □kla 'te. -Ayile -woo gbεklaa- 'eke- ta, 'bhεε- -o Zude 'klεen 'yi Zesu 'yi mu 'ε glaan' mu -kpaa Banabasi 'pegee Solu 'kɔɔ, 'kaa 'mu ge 'bhe glaan' mu 'ε 'lena 'woo- Zude □nɔɔ Zesu 'yi mu 'ε waa zilεε- mu 'ε ni.

12

-O Zaki □dia 'bhεε- -o Pieri □bwa -kaso 'yi

¹ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke -bhlenḡbe Erɔdi -yrenkpale 'sanle Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'ke mu ta. ² -Ya □pia mεε mu 'ε ni dɔɔ 'mu Zaan nεnε- 'gwlaan- Zaki dε 'ke -gɔkun' 'le, 'bhεε- 'mu 'bhe □kla. ³ 'Yee- Erɔdi 'a 'yele 'bhii- 'bhe □swa Zuufu mu 'ε ni, 'ke -ya pele- 'ezin- dɔɔ -o Pieri 'kun. 'Bhe □kla Zuufu mu a 'bluu 'wlen- kle bhle 'feti 'ε 'bhεε- ta. ⁴ -O yanle Pieri 'kunlele, 'ke -wa bole- kaso 'yi. 'Bhεε- 'ke -o -srwase' yizie dulayrε yizie yaale' -a gooba. -E -yaa zi 'bhii- -o Pieri 'kitikan Zuufu mu 'ε 'kpen 'yrε ma 'ke Paki 'feti 'yi 'ε □kaan, 'bhεε- -o -kpan balaa' -a ta -a dε zayi'. ⁵ 'Bhe 'yi, Pieri □bwa -sɔ -kaso 'ε 'yi; 'Bhεε- 'duḡ-, Zesu 'yi mu -ledo' -bhεeke' mu 'la □yaa Zeruzalemu 'mu □yaa 'mu 'seriwo zii' 'mu nii- 'ε 'kpen 'le -Waanbhaa' ni 'yee- Pieri a -za ma 'waati 'ε 'kpen ba.

Pieri -pwela -kaso 'yi ḡnε- 'la gbεen-

⁶ *Erɔdi -yaa nu Pieri 'kitikanle 'yi 'la 'le, 'bhe -bi 'ε zi 'yee- Pieri 'gbu 'yaa- yide 'zi -srwase' mi ple plen-. -A -yrele' -yaa 'ke piibhe kpele- mu 'le -srwase' mi ple 'ε plen-, 'bhεε- -a gooba -srwase' ple dulale -yaa -kaso 'fε 'ε 'lii. ⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke Mεezan a -mleke' do 'pwele -a -yi blaale- 'yee- Pieri ba -yaa' -kaso 'fekpeenε 'ε □la, 'bhe 'pegee 'ke 'tebhile do wlale- 'bhe -kaso 'fekpeenε 'ε □la. 'Bhεε- 'ke -mleke' 'ε -ya gbε yanle 'yee- Pieri 'sien na, 'kee- bwele-. 'Bhεε- 'ke 'bhe 'a 'pele 'a ni dɔɔ: «'E 'wlen- blaale-!» 'Bhe klele 'te, piibhe kpele- mu 'la □yaa 'yee- Pieri gbε ma 'mu 'kpen takaan-, 'bhεε- 'mu -balaa'. ⁸ -Ayile 'ke -mleke' -ya pele- -a ni dɔɔ: «'Yaa- 'sentru 'ε do 'e 'saanla, 'bhεε- 'yaa- sawla mu 'ε 'wla 'e gaan ma.» Pieri 'yanle- 'bhe mu klelele, 'ke -mleke' -ya pele- -a ni 'ezin- dɔɔ: «'Yaa- dunε- tralape 'ε '□kla 'e ta, 'bhεε- nu do 'ḡ zi.» ⁹ 'Bhe klele 'te, Pieri 'pwele -yaa' -kaso 'fekpeenε 'ε □la, 'kee- dɔle- -mleke' 'ε zi. -E □kla bi -a ni 'bhii- -mleke' 'yaa- -za 'la kle 'zi 'bhe 'yaa- 'bhe kle 'zi -yrε zi yele -la -yi, 'bhεε- 'bhe 'laa -yaa 'bhe kle 'zi kpataakpa. ¹⁰ -O -kaan -a gooba -srwase' 'le □lwa mi 'ε ta, 'bhεε- -o -kaan -a -le ple mi 'ε ta; 'bhεε- 'ke -o 'tenle -kaso 'fε 'ε 'lii piibhe 'kon 'la 'leklale -yaa -wa 'ε ba -yre ta 'bhe ma. 'Bhεε- 'ke 'bhe 'liigole 'bhe 'gbu ma -o -lεε. 'Bhεε- 'ke -o 'pwele, 'ke -o 'taawole 'sanle -gbleba' 'ε ta. 'Bhe klele 'te, 'bhe yrε do 'kpo 'ε □nɔɔ bhe, 'ke -mleke' 'ε 'nile Pieri 'yrε ba.

¹¹ -Mleke' 'ε gele blaani, 'ke Pieri nii- 'ε zenle- -a ta, 'bhεε- 'ke -ya pele- dɔɔ: «'An 'yaango -zɔn kpataakpa 'bhii- Mεezan -Waanbhaa' -yaa' -mleke' do □kpa mi go zayi' Erɔdi 'kɔɔ, 'bhεε- Zuufu mu 'ε 'yaa- zan -za 'yɔɔ- 'la

'kpen klele 'mi ni, -e 'mi -gwa 'bhe 'yi.»

¹² Pieri 'a 'yele- 'bhii- -e -pwela -kaso 'ε 'yi kpataakpa, 'ke -ya -lɛdɔɔle Zaan 'la -o 'bhe 'tokpaa-Maki 'bhe nɛɛ Mari ba -lɛ ma. Mɛɛ -bebe 'klale- -yaa 'eke- ba Mari a 'fɛ 'ε □la 'ke -woo 'seriwo -Waanbhaa' ni 'yee- Pieri a -za ma. ¹³ -E bhole Mari ba -lɛ ma, 'kee- kɔkɔdele 'bhe a 'felii 'konj 'ε ta. 'Yee- Mari a yewo le -nɛ 'la -o -yaa 'bhe sii Rɔdi, 'bhe □nwa 'fɛ 'liikonj 'ε -din -a -liigo' zayi'. ¹⁴ 'Bhe 'yee- Pieri 'weli- 'ε madole, 'bhɛɛ- 'bhe -yilablawa gbe -yɔɔ 'ε 'kɔɔ, 'fɛ 'ε 'lii goza □nia 'bhe 'kpee. 'Ke 'bhe blasanle, 'kee- gele- -a pele 'fɛ 'ε □la mu 'ε ni dɔɔ Pieri -o 'pɛɛlii-. ¹⁵ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke -wa pele- 'bhe yewo le -nɛ 'ε ni dɔɔ: «-Kwa -le 'ε 'yi ɛɛ?» 'Dun- 'bhe pe 'bhe 'sowɛɛ- 'ε ma dɔɔ Pieri -le 'kele- kpataakpa. 'Bhɛla- -yile 'ke -wa pele- dɔɔ: «-A tagbin -mlɛkɛ' -le 'kele-.» ¹⁶ 'Dun- 'bhe bhla 'ε ba, 'ke Pieri bole -o kɔkɔdele 'ε ma 'fɛ 'ε 'lii. 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke -wa -liigole, 'bhɛɛ- 'ke -wa yele-. -Ayile 'ke -o 'kpen 'kpeelenile 'kee- kan -a -darj' ta. ¹⁷ 'Bhe klele 'tɛ, 'ke Pieri 'ε gbe -lawlɛnle 'kaa -woo taga; 'bhɛɛ- -e -za 'ε 'kpen 'yigɔɔnna -o ni. Mɛɛzan 'a 'pwela- gɔnɛ- 'la gbɛɛn- kaso 'fɛ 'ε □la, -e 'bhe 'yigɔɔnna -o ni. 'Bhɛɛ- -e pe -o ni dɔɔ: «-Ka ge 'η 'pweza- 'ε -kaso 'ε 'yi, 'bhe 'wo Zaki 'pegee -kɔɔ' nɛɛnɛ- -vin mu 'ε ni.» 'Bhe blaɛn, 'kee- gele- yɛ -bhɛɛke' do nɔɔ-. ¹⁸ Tooklinle, 'ke -srwase' mu 'ε -o zrubatɛdole Pieri ba zayi'. -Amasroyi -e -ja yɛ 'la □nɔɔ, waa -yaa 'bhe dɔ. ¹⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Erɔdi mɛɛ mu winbɔle Pieri ziglin- yɛ nɔɔ-. 'Bhɛɛ- 'dun-, waa -a yele. 'Bhɛɛ- 'ke -ya gooba -srwase' mu 'ε 'siile 'kee- 'mu 'lɔkɔpale. 'Bhe blaɛn, 'ke -ya pele- dɔɔ -woo 'kpen dɛ. -O yanle 'bhe klele 'le, 'ke 'yee- Erɔdi 'gbu gole- Zude 'klɛɛn 'ε 'yi, 'kee- gele- Sezare -wa 'ε ta; 'bhɛɛ- 'kee- bole- 'bhe □nɔɔ 'waati sa ba.

-Bhɛngbe Erɔdi -gaa gɔnɛ- 'la gbɛɛn-

²⁰ 'Dun- Erɔdi zrupliile -yaa Tiri 'pegee Sidɔn mu 'ε ma. -Ayile, -e -yaa 'waati 'la ba Sezare 'ke 'bhe -wa plɛ 'ε ta mu 'ε 'mu 'a 'kpale do ma, 'bhɛɛ- 'ke 'mu mɛɛ mu winbɔle -a ta. -Srɛwase' mi 'la 'yaa- 'e 'yɛkpa 'yee- Erɔdi 'yi 'fɛ 'ε ba, -woo bhɛgwɛnɛnɛnɛ □kpaa 'bhe ma. -O -yaa 'bhe sii Blasitusi. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -o gele- -a pele -bhɛngbe Erɔdi ni dɔɔ -o 'ploɔ- gwle 'ε ma. -Amasroyi -o bhle pele mu 'ε 'kpen □yaa da 'yee- bhɛngbe Erɔdi a 'klɛɛn 'ε 'bhɛɛ- 'yi. ²¹ -O yi 'la 'bhe -dwa 'eke- ye yi 'le, 'bhe yi 'ε 'bhɔle- 'tɛ, 'ke 'yee- Erɔdi -yaa' -bhɛngbe dunɛ- 'ε 'klale -a ta; 'bhɛɛ- 'kee- yaale- -yaa' -bhɛngbe 'yaakpe- 'ε ta. 'Bhɛɛ- 'kee- janwole -zamaa' 'ε ni. ²² -E yanle -jan- wolele 'tɛ, 'ke mɛɛ mu 'ε 'kpen 'ε gbɛdele -a ni, 'bhɛɛ- 'ke -wa pele- dɔɔ: «Bhaaplɛj -weli' laa 'keɛɛ- 'le, -waanbhaane do -la -weli' -le 'kele-!» ²³ 'Dun- 'bhe yɛ do 'kpɔ 'ε □nɔɔ bhe, 'bhe 'pegee 'bhe 'waati do 'kpɔ 'ε ba, 'ke Mɛɛzan a -mlɛkɛ' do ga do 'kpale 'yee- Erɔdi ma. -Amasroyi -e -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'ε □kpaa -a 'gbu ma. -Wlɛnnɛ' mu 'a □bhla, 'bhɛɛ- -e -gaa.

²⁴ 'Dun- -Waanbhaa' a -Jan 'Nrale- 'ε 'wole 'ε 'yaa- zen 'zi yɛkpen- =nɔɔ. 'Bhɛɛ- Zesu a -klanlanɛ mu 'ε baan' 'yaa- 'kla zii' -a ba. ²⁵ Banabasi 'pegee Solu 'yanle- Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ε glaɛn mu 'nalele -o ni, 'ke -o niinale -o -zanta'. -O ge bhla 'ε zi, -o -yaa Zaan 'la sii Maki 'ke -o 'pegee 'mu gele- 'eke- zi.

**ZESU 'SRE MU 'ε -JA
AZI 'KLɛɛN 'ε 'PEGEE
GREKI MU A 'KLɛɛN 'ε
'YI**

13

-Waanbhaa' Lii 'Wenj 'ε Banabasi 'pegee Solu makwan□
-Waanbhaa' a -jan 'ε 'wo zayi'

¹ -Waanbhaa' a -lɛla' janwo mu 'pegee -Waanbhaa' a 'Sewε 'ε daan mu 'ke mu -yaa Zesu 'yi mu -lɛdo' 'la □yaa Antiosi -wa 'ε ta 'mu ba: -o -yaa -a do sii Banabasi, 'bhεε- -o -yaa -a do sii Simeon, -o 'bhε 'tokpaa- «Mεε ti». 'Bhεε- -o -yaa -a do sii Lusisi ('bhε 'yaa- da Sireni -wa 'ε ta), 'bhεε- -o -yaa -a do sii Manaeni (-o 'bhε 'pegee -bhɛngbe Erodɪ 'trola- 'eke- zi), 'bhεε- Solu. ² -Yrekpaa' do, -o -yaa Mεεzan -Waanbhaa' gba 'zi 'ke -o 'sunjwla, 'ke Lii 'Wenj 'ε -ya pele- -o ni dɔɔ: «-Ka Banabasi 'pegee Solu 'kpa 'edanma 'η ni 'η -o -siila 'an ye 'la 'kaama- 'bhε 'wo -zayi'» ³ Zesu 'yi mu 'ε -o 'bhε 'male, 'ke -woo 'seri-wole -Waanbhaa' ni -waa' -za ma, 'bhεε- 'ke -o 'sunjwale. 'Bhε blaani 'ke -woo gbekpale 'yee- Banabasi 'pegee Solu ta, 'ke -o 'ploole -o ma dɔɔ -o ge Waanbhaa a ye 'ε 'wo.

Banabasi 'pegee Solu -ja Sipru 'kleen 'ε 'yi

⁴ 'Bhε 'yi, *Lii 'Wenj Banabasi 'pegee Solu 'winbwa-, 'bhɛla- -yile 'ke -o gele- Selesi -wa 'ε ta. 'Bhε blaani, 'ke -o gele- -batonj' 'yi Sipru 'kleen 'ε 'yi: wɛyi- 'mɛngole -yaa 'bhε 'kleen 'ε zi. ⁵ -O bhɛle- Salamini -wa 'ε ta, 'ke -o -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wole- Zuufu mu 'ε daanfε' mu 'ε □la. Zaan Maki -yaa -o zi 'ke 'bhε bhɔ -o ba. ⁶ -O kanaa' Sipru 'kleen 'ε 'yi yrekpen- =nɔɔ, 'bhεε- -o -ja 'tenɛ- Pafosi -wa 'ε ma. 'Bhε □nɔɔ bhe, 'ke -o 'zina 'tan mi do yele-: -o -yaa 'bhε sii Baa Zesu. Zuufu 'mi do 'le -yaa 'ke 'bhε 'le, 'bhεε- 'bhε 'yaa- pe 'bhε 'gbu ma bhla ma dɔɔ 'bhε -o 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do 'le. ⁷ 'Yee- 'zina 'tan mi 'ε 'yaa- Sipru 'kleen 'ε ta -janmatii 'ε zi 'tanji. 'Bhε -janmatii 'ε 'to

-le -yaa dɔɔ Sεεgusi Pɔlusi, 'bhεε- -zadɔ' mi -gbɛnɛ do -le -yaa 'bhε 'le. 'Bhε -janmatii 'ε Banabasi 'pegee Solu -siila, -amasrɔyi 'bhε 'yaa- zi 'bhii- 'bhε -Waanbhaa' a -jan 'ε 'ke 'ma 'mu 'lii. ⁸ -O -yaa 'yee- 'zina 'tan mi 'ε sii Greki wli 'ε 'yi dɔɔ Elimasi; 'bhεε- -ε zaabwa- Banabasi 'pegee Solu 'le ma, 'bhεε- yaa -yaa zi 'bhii- Sipru -janmatii 'ε 'bhε 'ε 'kpa -Waanbhaa' 'yi. ⁹ 'Bhε klele 'tε Solu 'la, -o -yaa -a sii 'ezin- Pɔlu, 'bhε 'pale- 'la □yaa 'ke Lii 'Wenj 'ε 'le bhe, 'bhε 'ε -yrekpale frii 'yee- 'zina 'tan mi 'ε ta 'ke 'bhε 'a 'pele 'a ni dɔɔ: ¹⁰ «-Setran' mεε, 'ε 'pale 'la -yoo 'ke -dawli' maza 'ε -gloɔn 'ε 'kpen 'pegee -yɔɔya' 'ε 'kpen -gloɔn 'le bhe; -za 'wlan za laa sɔ 'ε ni! 'E nu 'ploole- Mεεzan a zi -lɛdɔɔle mu 'ε 'siɛle ma 'waati 'ε -dela ba εε? ¹¹ 'E 'tronkpa -zɔn jan 'lεε- =la: Mεεzan 'a gbε 'ε 'wlenna- 'ε 'kaama-, -ayile 'ε 'yɛ nu -wile', 'bhεε- 'yaa nu -yɛɛbhe -bhile' yeɛ 'waati sa.» 'Bhε yɛ do 'kpɔ 'ε □nɔɔ bhe, 'ke -gblo 'kpale 'yee- Elimasi 'yɛ ta, 'bhεε- yaa -yaa sɔ yɛ ma yeɛ- li: 'bhɛla- -yile -ε □bwa -a gbε 'kaanle- ma -a 'gbu zi, 'kee- mεε glin dɔɔ 'bhε 'kun 'a gbε ma, 'bhεε- 'bhε -a geyɛ 'ε zɔn -a ni. ¹² 'Yee- -janmatii 'ε 'bhε 'yele-, 'ke -ya 'kpale Zesu 'yi. -Amasrɔyi Pɔlu 'pegee Banabasi a mεε daangbeyɛ 'ε Mεεzan ba za 'yi, 'bhε 'a zru 'ε □kwan 'elɛɛle 'gbu.

Banabasi 'pegee Pɔlu -ja -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wole- Antiosi

¹³ 'Bhε blaani, 'ke Pɔlu 'pegee -a 'taawoyɔɔn mu 'ε -o bole- -batonj' 'yi, 'bhεε- 'ke -o gele- Pafosi. 'Bhε blaani -o -ja Pεεzi -wa 'ε ta Panfili 'kleen 'ε 'yi. Zaan Maki -gwa -o zi 'bhε yɛ 'ε 'bhεε- =nɔɔ, 'bhεε- 'bhε -niinaa' Zeruzalɛmu. ¹⁴ 'Bhε blaani, -o gole Pεεzi, 'ke -o gele- Antiosi -wa 'ε ta Pisidi 'kleen 'ε 'yi. 'Bhεε- Zuufu mu -yitɛ' yi 'ε

ma, 'ke -o gele- wlafe Zuufu mu daanfe' 'ε □la, 'bheε- 'ke -o yaale' 'bhe □nɔɔ ye. ¹⁵ 'Bheε- -o yanle 'tonj 'sewe 'ε 'pegee -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε -waa' 'sewe mu 'ε tapelele, 'ke Zuufu mu daanfe' -kunlii mu 'ε mεε mu winbole Pɔlu 'pegee -a zi mu 'ε ta 'kaa -wa pe 'mu ni dɔɔ: «'O nεεnε- mu, 'ke 'kaa- zi 'bhii- 'ka -jan 'ke 'wo 'waa- mεε mu 'ε ni 'bheε- 'ka zruwla -o 'kpee, -ka 'bhe 'wo.» ¹⁶ 'Bhe klele 'ε, 'ke Pɔlu 'ε 'wlenle-, 'bheε- 'ke -ya gbe -lawlenle 'ke -ya pe mεε mu 'ε ni 'kaa -woo 'tronbadɔ, 'bheε- -e pe -o ni dɔɔ: «'N nεεnε- Izraeli mu, 'bhe 'pegee 'ka mu 'la 'ka gbalaan -Waanbhaa' -lεε, -ka 'ka 'tronkpa 'η ni doo! ¹⁷ -Kɔɔa' Izraeli 'si mu 'lεε- -waa' -Waanbhaa' 'ε, -e -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ε makwan-, 'bheε- -e -kɔɔ' 'si 'ε □kla 'ebebele, 'ke -woo Ezipu 'kleen 'ε 'yi. -O yanle 'lεε 'srε klelele 'bhe □nɔɔ, 'ke -yoo 'pwele 'bhe 'kleen 'ε 'yi -yaa' -glɔɔya' 'ε 'le. ¹⁸ 'Bheε- -e □bwa -o -din, 'kee- bhɔ -o ba lεε mia ple ta -kpe 'ε ta. ¹⁹ 'Bhe blaana, -ya □kla 'bheε- Izraeli mu 'senjwa□ 'si 'srwaple- 'la 'yaa- Kanaa 'trε 'ε ta 'mu 'le, 'bheε- -e 'bhe 'si mu 'ε -waa' 'kleen mu 'ε □kla 'ke -yaa' Izraeli mu 'ε -waa' pε 'le, lεε -kεmε yizie 'ke lεε mia ple bhe vu ta (450). ²⁰ 'Bhe blaana, 'kee- 'kitikan mu 'kpale -o wiinj- 'kee- ge 'tenle- 'fo- 'Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Samieli a pε 'waati 'ε ma. ²¹ 'Bhe blaana 'ezin-, 'ke -o -bh- lengbe do -yɛwole -Waanbhaa' ma; 'bheε- 'ke 'yee- -Waanbhaa' Kisi gbe Saulu 'kpale -o wiinj- 'ke -bhle ngbe 'le lεε mia ple ta. Kisi -yaa da Benzame a pε -gbaa 'ε 'bheε- 'lii. ²² -Waanbhaa' Saulu -gbinle' -o ta, 'kee- Davidi 'yaale -o ta 'bhii- -waa' -bhle ngbe 'le. 'Bheε- Davidi 'sɔ gbe -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ -Waanbhaa' ni, 'ke -ya pele- 'bhe ma dɔɔ: «'N 'yoo- mεε -glɔɔn 'la zi, 'η 'bheε- 'srɔɔwoa□, 'bhe -le 'ke

Izai gbe Davidi 'le. 'N zru ma mεε -le 'klele-, 'bheε- 'yele- nu 'mi zru maza mu 'ε 'kpen klele.» ²³ 'Bheε- -Waanbhaa' □nwa Mεε -Bhee Mi do nale Izraeli 'si mu 'ε ni, 'bhe -daa Davidi a pε 'srε mu 'ε 'mu -la ba, 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'a 'liiwli- =naa 'bhe 'kpa zayi' gɔnε- 'la gbεen-: 'bhe Mεε -Bhee Mi 'ε 'bhe -le 'ke Zesu 'le. ²⁴ 'Sani- Zesu 'nule- plen-, Zaan -Waanbhaa' a -jan 'ε □woa Izraeli 'si mu 'ε ni; 'bheε- -ya □pia -o ni dɔɔ -o 'plo- waa -za 'yɔɔ- mu 'ε ma, 'bheε- -woo 'gbu na -Waanbhaa' ni, 'kooko- -e sɔ -o wiinjfele -yi ba. ²⁵ 'Bheε- Zaan a pε 'trε ta bole -yaa zan yanle 'waati 'la ba, -e -yaa pe 'zi mεε mu 'ε ni dɔɔ: «'Ka 'kpee ma, -dele 'mi 'le εε? 'Ka 'yri -o mεε 'la zan nule ta, 'mi 'laa -o 'bhe zan 'ε 'le. 'Dun- -ka 'ka 'tronbadɔ doo, mεε do -o zan nule 'mi blaana; 'bhe gbalaan -yiyaa' 'mi ni, 'bheε- 'bhe wleyi' 'laa -o 'mi wleyi' ta 'ke 'an gaan ma -sawla bhle mu 'ploole- -yidan' ('bhii- lu mu 'a kle gɔnε- 'la gbεen-).»

²⁶ 'Bheε- Pɔlu pe -o ni 'ezin- dɔɔ: «'N nεεnε- mu, 'ka mu 'la 'ka -o *Abraamu 'srε mu 'le, 'bhe 'pegee 'ka mu Zuufu kle mu 'la 'ka gbalaan -Waanbhaa' -lεε. -Waanbhaa' 'yee- mεε -bhee jan mu 'lεε- =woa -kɔɔ' mu 'kpen -la ni. ²⁷ Wlan 'gbu 'ε ni, Zuufu mu 'la -woo Zeruzalemu 'bhe 'pegee -waa' -kunlii mu 'ε, waa Zesu dɔle 'bhii- 'yele- 'ke Mεε -Bhee Mi 'ε 'le; 'bheε- -o -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε 'mu a -jan mu 'la tape -yitrε' yi oo -yitrε' ma, waa 'mu 'yimale. 'Dun- -o kpan 'la -balaa' Zesu ta, 'bhe -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε 'wo- jan- mu 'ε 'leswa□. ²⁸ 'Ali- waa -za 'kedo- 'kpo 'yele- -a zi 'ke 'bhe kle -a dε win 'le, 'bheε- 'dun-, -wa □pia *Pilati ni dɔɔ 'bhe 'a dε. ²⁹ 'Bheε- -o yanle -za mu 'la 'kpen yɔɔnde- -o -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε -waa 'sewe 'ε mu 'ε 'yi Zesu ba za 'ε 'yi, 'mu 'kpen 'lesolele, 'ke

-wa gbaa 'ε gole -yriḡbεεle 'ε ta; 'bhεε- 'ke -wa binle -bu -gluu do 'yi. ³⁰ 'Dun- -Waanbhaa' 'a -bwela gale ba. ³¹ Zesu bwele blaana gale ba, -e 'pwe gbe -gloon -bebe □woa mee 'la zan mu -yaa -a mado mu 'le 'mu ba: mee 'la zan mu -yaa -a zi Galile 'tre 'ε ta, 'bhεε- 'ke 'mu □nwa -a zi Zeruzalemu. 'Bhe zan mu -le -zōn -a 'srε mu 'le 'ke 'mu -yaa' -jan 'ε wo Izraeli mee mu 'ε ni. ³² 'O mōo 'gbu -o 'bhεε- -Jan 'Nrale- 'ε 'wo zii' 'ka ni -zōn: 'bhe -le -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa 'o -gboō mu ni pe 'la 'naza- ta 'bhεε- 'le. ³³ 'Yee- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa pe 'la 'naza- ta 'o -gboō mu ni, -e 'bhεε- 'yizakla 'o mōo -la ni, 'o mōo 'la 'woo- 'ke 'mu 'kpee yi mu 'le bhe. -Waanbhaa' Zesu bwelawoa gale ba, 'bhii- -a yōōndele -o ḡōnε- 'la ḡbεεn- 'Srokpa 'sewe 'ε 'le ple mi 'ε 'yi Zesu ba zayi' -ya □pia dōo:

*'Mi -o -a zōn 'zi -zōn mōkpen' ni
'bhii- 'yoo- 'η Gbe -kpōsōo 'le,
'bhεε- 'mi -o 'e De -kpōsōo 'le.⟩*

³⁴ «-Waanbhaa' 'gbu 'a □pia 'elwale -so dōo -e nu -a bwele gale ba, 'kooko- -a gbaa 'ε yaa bōn. -E 'bhεε- ma janwoa- dōo:

*«Wlan 'ε ni, 'η nu 'ka mu 'dumawole
'an mee mu 'bhii- 'mi 'η 'lii-
wli- -naa Davidi ni ḡōnε- 'la
ḡbεεn- dōo 'η nu 'bhe klele.⟩*

³⁵ «'Bhela- -yile, Davidi 'a □pia 'bhe 'a 'Srokpa 'sewe 'ε 'yi yre do nōo- 'ezin- dōo:

*'Yaa nu 'a 'tolε- 'ke 'yaa- pe mee
'weη 'ε gbaa 'ε bōn bu -gluu
'ε 'yi.⟩*

³⁶ «'Dun- Davidi 'la 'bhe -jan 'ε □woa, 'ke -ya -yre ma -li 'waati 'la ba, 'bhe -Waanbhaa' zru maza □kla; 'bhεε- 'bhe -gaa, 'bhεε- -o 'bhe □bian 'bhe 'taa- mu 'ε -din, 'bhεε- -a gbaa 'ε □bwana. ³⁷ 'Dun- -Waanbhaa' Zesu 'la -bwela gale ba, 'bhe gbaa laa klele 'ke bōn pe 'le -titi. ³⁸ 'Bhela- -zayile, 'η neεnε- mu, -kaa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' 'kaa- -za 'yōō- mu 'ε

-sroma yan Zesu -la 'srōyi; 'bhεε- 'woo- 'bhεε- -jan 'ε 'wo zii' 'ka ni.

³⁹ 'Dun- -Waanbhaa' laa -yaa so 'kaa- -za 'yōō- mu 'ε 'kpen -sroma 'yanle 'kaa- Moizi a 'toη mu 'ε 'klosikunle ma, 'bhεε- 'ka 'ledōole kle 'yee- -Waanbhaa' -yre 'yi; 'dun- 'ke 'ka ba mee 'la zan 'e □kpa Zesu 'yi, -Waanbhaa' 'bhe zan -a -za 'yōō- mu 'ε -sroma yan. 'Bhεε- 'bhe zan -ledōole nu klele -a -yre 'yi, Zesu 'srōyi. ⁴⁰ 'Bhe 'yi, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'ka 'laa klele 'kooko- -Waanbhaa' 'a -lεla' janwo mu 'ε -jan 'la □woa, 'bhe 'yi -za 'ten 'ka mu ma, 'bhe -za 'ε 'bhe -le dōo:

*⁴¹ «Ka 'ka 'yrekpa doo, 'ka mu 'la
'ka -o -Waanbhaa' 'a wlan 'ε
malrōgo 'zi,*

*'ka 'kpeelenile nu klele, 'bhεε- 'ka
ga!*

*-Amasrōyi 'η 'yoo- zan -za do klele
'kaa- pe 'waati 'ε ba, 'bhεε-
'ka 'laa nu 'ka 'kpale- -a 'yi;
'ali- 'ke -wa -yigōonna 'ka
ni.⟩»*

⁴² Pōlu 'pegee Banabasi 'pwe bhla 'ε zi Zuufu mu 'ε daanfε' 'ε □la, 'ke -o -sromabole -o ni dōo -o nu 'yee- -jan yeke- do 'kpo 'ε 'wo -o ni -yitre' yi -bhεεke' do ma.

⁴³ -Waa' 'klankeba 'ε 'yanle, 'ke Zuufu mu -bebe 'pegee Zuufu kle mu 'la □wlaa Zuufu mu a 'seri 'ε 'yi, 'mu 'kpen dōle- Pōlu 'pegee Banabasi zi. 'Mu zruwlaa- -o 'kpee dōo -o bloole bo -Waanbhaa' a -lileya 'ε ma.

⁴⁴ -Yitre' yi -bhεεke' do 'ε 'bhōle-, 'ke -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen 'klale 'eke- ba Mεεzan a -Jan 'Nrale- 'ε 'ma zayi' Pōlu 'pegee Banabasi mu ta. ⁴⁵ 'Bhe klele 'te, Zuufu mu 'ε -yrekpale 'bhe -zamaa' 'srε 'ε ma, 'ke -o zranwole Pōlu 'pegee Banabasi ba 'egbenele, 'bhεε- 'ke -o zaabole Pōlu 'ε ma -a wojan mu 'ε ta 'ke -wa -zwanwo'. ⁴⁶ -Ayile, Pōlu 'pegee Banabasi 'a □pia -o ni 'mu zrubakpaale 'le dōo: «-Waanbhaa' 'a 'ledulaa dōo -o -yaa -Jan 'ε 'wo

'ka mu -la ni 'elwale 'pe. 'Dun- 'ka -o 'ka -banj 'la 'wo zii' -a -yi bhe, 'bhεε- 'ka -o 'ka 'gbu 'ye zii' 'bhii- -a -gaale' laa -o 'ka ba 'ke 'ka bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o -a ma 'bhe 'srɔwo-. -Ka 'ka 'trɔnbado doo, 'o nu niinale Zuufu kle mu 'ε ba, 'bhεε- 'o 'yee- -Jan 'Nrale- 'ε wo 'mu ni. ⁴⁷ -Amasroyi Mεεzan -Waanbhaa' 'bhεε- =pia 'o ni -yaa' 'Sewe 'ε yre do nɔɔ- dɔɔ:

«Mi 'ε □kla 'si mu 'ε ta 'tebhile 'le. 'Mi pe 'e ni dɔɔ 'ε ge mεε -bhee ma jan 'ε 'wo mεε mu 'ε 'kpen ni 'ke 'bhe ge 'tenle- 'drunyan -danj' ma yre gbɔɔn mu 'ε 'kpen □nɔɔ.»

⁴⁸ Zuufu kle mu 'ε 'mu 'bhe -jan 'ε 'male-, 'ke zrukpa' zinale 'mu ta, 'ke -o Mεεzan a -Jan 'ε 'tɔbhɔle. 'Bhεε- mεε 'la zan mu 'kpen 'yaa- 'ke bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o -a ma 'bhe 'srɔwope 'le -Waanbhaa' 'kɔɔ za ma, 'mu 'kpen 'ε □kpa' Zesu 'yi. ⁴⁹ 'Bhe klegbeya 'ε yi bhe, Mεεzan a -Jan 'Nrale- 'ε 'wole- =zian 'bhe 'kleen 'ε 'kpen 'yi yrekpen- =nɔɔ. ⁵⁰ 'Dun- Zuufu mu 'ε -o -goli' zan le -gbene -gbene mu 'la □wlaa Zuufu mu a 'seri 'ε 'yi, 'bhe 'pegee -o -wa 'ε ta mεε gbalaan mu 'ε 'yiwlaa- Pɔlu 'pegee Banabasi ma. -O -yrenkpa' 'mu ta, 'bhεε- -o 'mu -gbian -waa' 'tre 'ε ta. ⁵¹ 'Bhe 'yi, Pɔlu 'pegee Banabasi ge bhla 'ε zi, 'ke -woo gaan ma bwegblen- 'yizonle, 'kooko- -wa zɔɔn 'woo Zuufu mu 'ε ni 'bhii- -Waanbhaa' 'e -banjwa -o -yi, 'bhεε- 'bhe nu -o 'krowole. 'Bhe bla' 'ke 'yee Pɔlu 'pegee Banabasi gele- Ikoniomu -wa 'ε ta. ⁵² 'Bhe 'waati 'ε ba, Zesu a -klanlane mu 'la □yaa Antiosi -wa 'ε ta, zrukpa' -gbene -yaa 'mu zru ba, 'bhεε- 'mu 'pale- -yaa 'ke Lii 'Wenj 'ε 'le.

14

Pɔlu 'pegee Banabasi -o Ikoniomu

¹ Pɔlu 'pegee Banabasi -yaa 'waati 'la ba Ikoniomu -wa 'ε ta, 'ke -o gele- wlale Zuufu mu 'ε daanfe' 'ε □la. 'Bhεε- -o -Waanbhaa' a -jan 'ε □woa wogbeya -gloɔn 'Irele- do 'yi, -asiikɔɔ Zuufu -bebe 'pegee Zuufu kle -bebe mu 'ε 'kpa' -Zesu 'yi. ² 'Dun- Zuufu mu 'la waa -o 'kpale- Zesu 'yi, 'mu yran □wlaa Zuufu kle mu 'ε 'yi, 'bhεε- 'mu 'wlenna- 'o nεene- Zesu 'yi mu 'ε ma. ³ 'Bhεε- 'dun-, Pɔlu 'pegee Banabasi □bwa Ikoniomu -wa 'ε ta, 'bhεε- -o □mwa 'bhe □nɔɔ ye. -O -yaa Mεεzan Zesu a -jan 'ε 'wo zii' mεε mu 'ε ni -o zru ba -dɔɔ 'le. 'Bhεε- Mεεzan 'yaa- 'senj 'na zii' -o ni 'ke -o 'sole- maza mu 'pegee 'kpeeleni maza mu kle, 'kooko- -ya zɔɔn mεε mu 'ε ni 'bhii- 'yee- Pɔlu 'pegee Banabasi -yaa -Jan 'Nrale- 'la 'wo zii' 'yee- Mεεzan -Waanbhaa' a -lileya 'ε mεε ma 'bhe 'srɔyi, 'bhe -o 'ke wlan 'le. ⁴ -Ayile, -wa 'ε ta mu 'ε -woo -yicienna -le ple: mεε mu 'ε 'ledo- -yaa Zuufu mu 'ε zita, 'bhεε- -a 'le -vindo' 'ε 'yaa- Zesu a 'winbɔwo mu 'ε zita. ⁵ Zuufu mu 'ε 'pegee Zuufu kle mu 'ε, 'bhεε- -waa' -kunlii mu 'ε 'ke mu 'a □kpa' do ma dɔɔ -o -yrenkpale Pɔlu 'pegee Banabasi ta. 'Bhεε- -o -yaa zi 'bhii- -o kpoti 'pa 'mu ma 'bhεε- -woo de. ⁶ 'Dun- Pɔlu 'pegee Banabasi 'a 'male 'kaa -woo zan -o dele, 'ke -o blasanle, 'ke -o gele- Likaoni 'kleen 'ε 'yi -wa ple ta: Lisitri 'pegee Deebi, 'bhe 'pegee 'mu -din -wa mu 'ε ta. ⁷ 'Bhεε- -o -Jan 'Nrale- 'ε □woa 'bhe yre mu 'ε □nɔɔ 'ezin-.

Pɔlu 'pegee Banabasi -o Lisitri

⁸ Lisitri -wa 'ε ta mεε do -yaa 'ke -flugba 'le. -A 'san -a ya yi 'ε ma yaa 'sole- 'taawole -lido', -amasroyi -a gaan mu 'ε 'siele- -yaa. ⁹ 'Bhe -flugba 'ε 'yaa- -a 'trɔnkpa zii' Pɔlu 'wojan- 'ε □la; 'bhεε- Pɔlu 'ε 'yrenkpa' -a ta siinj, 'ke 'bhe 'a 'yaangole 'bhii- 'kpaleya yeke- 'la 'yaa- -a -yi -e -yaa sɔ

-bheele' 'bhe ma. ¹⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke 'yee- Pɔlu 'a 'pele 'a ni 'egloole dɔɔ: «'E 'wlen-, 'bhe-dula- 'e gaan ta!» 'Bhe yre do 'e ɲɔɔ bhe, 'ke 'yee- mɛɛ 'e 'pinale, 'bhe- 'kee- 'taawole. ¹¹ 'Bhe 'yi 'te, -zamaa' 'e -o Pɔlu kleza 'e 'yele-, 'ke -wa pele- 'egloole -waa' Likaoni wli 'e 'yi dɔɔ: «'E -za! 'O pe mu 'la gba 'bhii- 'waa- -waanbhaa' mu 'mu -le 'mu 'gbu mabɔla 'ke bhaaplen mu 'le, 'bhe- -o -zinaa' 'tre ta -ge -kɔɔ' 'plen!» ¹² -Ayile, -o -waa' -waanbhaa' Zesi 'tokpaa- Banabasi ma, 'bhe- -o -waa' -waanbhaa' Rimesi 'tokpaa- Pɔlu ma; -amasɔyi Pɔlu -le -yaa 'ke Banabasi a -jan 'lena mi 'e 'le, 'bhii- Rimesi -yaa Zesi a jan 'lena mi 'le gone- 'la gbɛn-. ¹³ 'Yee- Zesi gba 'fe 'yaa- -wa 'e 'kpee 'wlayre- 'e -din. 'Bhe 'yi 'te, mɛɛ 'la zan -yaa 'sraka mu -lena' Zesi ni, 'bhe 'a 'male- dɔɔ Banabasi 'pegee Pɔlu -le 'bhe -za 'e ɲkla, 'ke 'bhe 'nule dri gwlen -mle 'trole- 'ke mu 'le mɛɛ 'sre 'e 'klale- -yaa 'eke- ba -wa 'e 'kpee 'wlayre- 'la 'lii 'bhe ɲɔɔ. 'Bhe dri gwlen mu 'e baale -yaa 'ke -yribi zungbhle mu 'le 'mu bhlɔ ma. -Amasɔyi 'yee- Zesi a 'sraka 'lena mi 'e 'pegee -zamaa' 'e -o -yaa zi 'bhii- -o 'bhe dri mu 'e go 'ke 'sraka 'le Banabasi 'pegee Pɔlu ma. ¹⁴ 'Dun- 'yee- Banabasi 'pegee Pɔlu 'bhe -za 'e 'male, 'bhe 'la gbe -yɔɔ 'e 'kɔɔ -o ma, 'ke -woo ta dunɛ- mu 'e 'peedele, 'bhe- 'ke -o wlale- -zamaa' 'e 'plen blasanlele, 'ke -wa pe 'egloole dɔɔ: ¹⁵ «'O 'yienii mu, 'ka -o -me pe za -la kle 'zi -gee' ɛɛ? 'O mɔɔ -o 'ke bhaaplen bhaamale mu -la -le 'bhii- 'ka mu 'gbu gbɛn- 'ezin-, 'bhe- 'waa -o 'ke -waanbhaa' mu 'le. 'Woo- -Waanbhaa' a -Jan 'Nrале- 'e 'bhe- 'wo zii' 'ka ni, 'ke 'o zruwla 'ka 'kpee, 'kooko 'ka 'ploo- bhaama yo mu gbale ma; 'bhe- 'ke 'ka 'ka zru 'niinaa -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'bhe ba. 'Yele- lafle' 'pegee 'tre

'bhe- wɛyi- 'pegee 'bhe ba pe mu 'e 'kpen ɲkla. ¹⁶ 'Yee- -Waanbhaa' 'a ɲtwa 'elwaleta -sɔ 'ke 'tre ta mu 'e 'kpen 'taawo- 'mu 'gbu zru maza mu ta. ¹⁷ 'Dun- yi 'oo yi, -e -yaa' wlanya 'e zɔn 'ka ni -a kleza -lrele' 'sre mu 'e ma: -e la na 'ka ni 'ke 'bhe da lafle' 'yi, 'bhe- 'kaa- gba la pe mu 'e -woo bhaa 'ebebele -o bhaa kle bhla 'e zi, 'bhe- -e pele pa 'ka ta, 'bhe 'pegee -e zrukpa' na 'ka ni.» ¹⁸ Pɔlu 'pegee Banabasi 'trebhwa ɲ 'bhe -jan mu 'e 'wole- ma 'kaa waa 'sraka gole 'mu ma; 'dun-, -a -lebwa sa 'ke -o waa dri mu 'e de, 'bhe- -o 'mu go 'ke 'sraka 'le 'yee- Pɔlu 'pegee Banabasi ma.

¹⁹ -Woo 'bhe 'yi bhe oo, 'ke Zuufu 'ke mu dale- Antiosi -wa 'e 'pegee Ikoniomu -wa 'e ta. -O -dawl' ma janwoa- -zamaa' 'e ni, 'bhe- -o 'mu 'srɔɔwoa-. -Ayile 'mu kpoti -paa Pɔlu ma, 'bhe- 'bhe -zɔla. -E ɲkla -o ni 'bhii- 'bhe -gaa 'ke -wa -glaanle', 'bhe- 'ke -o gele- 'kele- -wa 'e -zanta'. ²⁰ 'Dun- Zesu 'yi mu 'e 'mlinwoa- -a zi, 'ke -woo 'seriwole -a ma, 'bhe- 'ke -ya -wlenle', 'kee- nule- -wa 'e 'kpee 'ezin-. 'Bhe ta tooklinle, 'ke 'yee- 'pegee Banabasi gele- Deebi.

Pɔlu 'pegee Banabasi 'nu gbe dreɛwoa- Antiosi

²¹ Pɔlu 'pegee Banabasi -Jan 'Nrале- 'e ɲwoa Deebi -wa 'e ta, 'bhe- mɛɛ -bebe 'e ɲkpaa Zesu 'yi, 'bhe- -o ɲkla Zesu a -klanlane mu 'le. 'Bhe blaane, 'ke -o niinale -o -zanta' Lisitri 'pegee Ikoniomu 'bhe- Antiosi -wa mu 'e ta. ²² -O -yaa 'fuudo 'zi Zesu 'yi mu 'e ta, 'ke -o zruwla 'mu 'kpee dɔɔ 'mu bo 'egloole 'mu a 'kpaleya 'e 'yi. -O -yaa pe 'zi 'mu ni 'ezin- dɔɔ: «-Kɔɔ' 'tre nu bhɔle- 'ebebele 'sani- -kɔɔ' gele plen- -Waanbhaa' a -bh- lengbeya -wa 'e ta.» ²³ -Wa 'tole- -wa, 'ke 'yee- Pɔlu 'pegee Banabasi -yaa bhɔ Zesu 'yi mu -ledo' 'la ta 'bhe ɲɔɔ, -o -yaa pe 'mu ni dɔɔ 'mu mɛɛ 'ke mu makun 'mu ba,

'bhεε- -o 'mu kpa 'mu 'wiinj- 'bhii- 'mu a zilεε- mu. 'Bhεε- 'ke -o -yaa yan 'sunjwale 'pegee-o 'seriwolele 'mu a -za ma; -o -yaa 'mu gbεkpa Mεεzan Zesu 'la -woo □kpa 'bhε 'yi, 'bhε 'koo 'kooko- 'bhε 'bho 'mu ba.

²⁴ 'Bhε blaana, Pōlu 'pegee Banabasi □kaan Pisidi 'klεen 'ε 'yi 'bhεε- -o □nwa 'pwele- Panfili 'klεen 'ε 'yi. ²⁵ -O -Waanbhaa' a -jan 'ε □woa Pεεzi -wa 'ε ta, 'bhεε- -o -ja bhōle -wa 'la -o 'bhε sii Atali 'bhε ma. ²⁶ 'Bhε blaana, 'ke -o bhōle -batonj' 'yi, 'bhεε- 'ke -o gele-Antiosi. -O 'yee- Pōlu 'pegee Banabasi gbεkpa -Waanbhaa' 'koo 'bhεε- -noo 'elwale -so, -o -yaan ye 'la wolele 'bhεε- -zayi'. ²⁷ -O bhōle-Antiosi, 'ke -o Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'kpen 'siile, 'bhεε- 'ke -o 'klale 'ekeba. 'Bhεε- -Waanbhaa' -za 'oo -za mu 'la 'kpen □kla -o gbε zi -o 'mu -yigooanna 'mu ni. -Waanbhaa' a □kla gōne- 'la gbεen- 'bhεε- Zuufu kle mu □swa 'mu 'kpale Zesu 'yi, -o 'bhε 'kpen 'yipia □ 'mu ni 'ezin-. ²⁸ 'Yee- Pōlu 'pegee Banabasi □bwa Zesu a -klanlanε mu 'ε -din, 'bhεε- -o □mwa Antiosi -wa 'ε ta.

15

Zesu 'winbowo mu 'ε -waa' Zeruzalemu 'klankeba -gbene 'ε

¹ Zuufu Zesu 'yi mu 'ke mu -daa Zude 'klεen 'ε 'yi, 'bhεε- -o -nwa Antiosi -wa 'ε ta. 'Bhεε- -o -dwa 'o nεene- Antiosi Zesu 'yi mu 'ε daanle ma 'te 'ke -wa pe 'mu ni doo: «'Ke waa 'ka 'wlale- 'klεen 'yi 'bhii- -a pele -o Moizi a 'tonj 'ε ta gōne- 'la gbεen-, 'ka 'laa so gole- -za 'yi.» ² 'Dunj- Pōlu 'pegee Banabasi 'laa dōle 'bhε -jan 'ε □la; 'bhεε- 'ke -o 'pegee 'bhε mεε mu 'ε zaabole 'egboole. 'Bhε klele 'te, 'ke Antiosi Zesu 'yi mu 'ε -wa pele-doo Pōlu 'pegee Banabasi, 'bhεε- -waa' Antiosi Zesu 'yi mu 'ε 'ke mu ge 'yee- -za 'ε 'yrebago Zeruzalemu Zesu a 'winbowo mu 'ε 'pegee 'bhε

□noo Zesu 'yi mu 'ε 'lεε mu 'ε ba. ³ 'Bhε 'yi, Antiosi Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'mu -o winbwa- 'bhε 'taa 'ε ta. 'Mu 'yanle- -o madolele 'bhε 'taa 'ε ta zi 'lii, 'ke -o gele-. -O -kaan Fenisi 'pegee Samari 'klεen mu 'ε 'yi. 'Bhεε- Zuufu kle mu 'ε -woo zru -niinaa' -Waanbhaa' ba gōne- 'la gbεen- -o -yaa ge 'zi 'bhε -jan 'ε 'yigooolele. -Ayile -o nεene- Zesu 'yi mu 'la 'kpen 'bhε -jan 'ε □maa 'mu zrukpaale -yaa 'egbenele. ⁴ Pōlu 'pegee Banabasi, 'bhεε- -o mado mu 'ε -o 'bhōle-Zeruzalemu, 'ke Zesu a winbowo mu 'ε 'pegee 'bhε □noo Zesu 'yi mu -ledo' 'ε, 'bhεε- 'mu a zilεε- mu 'ε 'mu -o 'cieya- 'sile. 'Bhεε- -Waanbhaa' -za mu 'la 'kpen □kla -o gbε zi, -o 'mu 'kpen 'yigooanna 'mu ni. ⁵ 'Dunj- mεε 'ke mu 'la 'yaa-Farizi mu 'le, 'bhεε- 'ke mu 'mu □kpa Zesu 'yi bhe, 'mu 'e -wlenle' 'ke 'mu 'a 'pele doo: «Zuufu kle mu 'la -woo □kpa Zesu 'yi, -ka -o 'wla 'klεen 'yi, 'bhεε- -kaa pe -o ni doo -o Moizi a 'tonj mu 'ε 'klosikun.» ⁶ 'Bhela- -zayile, 'ke Zesu a 'winbowo mu 'ε 'pegee Zeruzalemu Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'mu 'lεε mu 'ε -o 'klale 'ekeba 'bhε -za 'ε 'yrebago zayi'. ⁷ -O □mwa zaabole ma 'eke- plen- 'bhε -za 'ε ta. 'Bhεε- Piere 'e 'wlenle- 'ke -ya pele- -o ni doo: «'N nεene- mu, 'ka 'gbu 'a 'yaango- doo -Waanbhaa' 'mi makwan- 'ka 'plen- -ge 'bhε □noo □mwa gban, 'kooko- 'mi kle -jan 'Nrale- 'ε 'wo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ni, 'bhεε- -o so -Waanbhaa' a -jan 'ε 'male, 'bhεε- -woo kpa Zesu 'yi. ⁸ -Waanbhaa' 'la bhaaplenj mu zru do, -ya -zronna 'bhii- -ya gbεdwa- -o □la 'kee- Lii 'Wenj 'ε 'nale -o ni 'ezin- 'bhii- -ya □naa -koo' mu ni gōne- 'la gbεen-. ⁹ 'Bhε -za 'ε 'yi, 'yee- -Waanbhaa' laa -koo' mu 'pegee 'woo- mu gole 'eke- ma. -Yoo zru mu 'ε 'fleela- -waa' 'kpaleya -la ma Zesu 'yi. ¹⁰ 'Bhεε- -mele -kla -zon 'dunj- 'bhεε- 'kaa- zi 'bhii- 'ka -Waanbhaa' -yidan'

εε? -Amasroyi -koo' mu 'pegee -koo' -gbooo mu laa 'sole- 'kwe yeke- 'la 'sile, -mele □kla 'bhεε- 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'bhe 'kwe mu 'ε dō Zesu 'yi mu 'ε 'wiin- εε? ¹¹ 'Bhεε- 'duŋ-, 'o mōo 'kpale- -o -a -yi gōne- 'la gbεen- 'bhii- Mēezan Zesu 'lilawoa 'o ma 'bhεε- -yoo' -gwa -za 'yi, 'woo- mu -gwa -za 'yi 'bhe go gbeya dō 'kpo 'ε 'bhεε- gbεen- 'ezin-»

¹² 'Bhe klele 'te, 'ke -waa' 'klankeba -zamaa' 'ε 'kpen tagale bole-, 'ke -woo 'trōnkpa Banabasi 'pegee Polu ni. -Waanbhaa' 'sole- maza mu 'pegee 'kpeeleni maza mu 'la □kla -o gbε zi Zuufu kle mu 'ε 'plen-, -o 'mu 'kpen 'yigōonna -zamaa' 'ε ni. ¹³ Banabasi 'pegee Polu 'yanle -janwolele, 'ke Zaki -jan 'ε 'sile 'ezin- 'ke 'bhe 'a 'pele dōo: «'N nēene- mu, -ka 'ka 'trōnbado doo! ¹⁴ 'Kee- 'san -a zisan' yi 'ε ma, -Waanbhaa' -yaa zi 'bhii- e mēε 'ke mu makun Zuufu kle mu 'ε ba, 'bhεε- 'ke -a 'tō 'ε bo 'mu ma Simō Pieri 'bhεε- -za 'ε 'yipia□ 'ka ni. ¹⁵ -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε 'mu 'wojan- mu 'ε 'pegee 'yee- jan 'lēε -woo do. -Amasroyi -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε -ya □pia dōo:

¹⁶ «Mēezan -Waanbhaa' pe dōo 'bhe -za mu 'ε blaen,

'η nu nu gbε drεewole, 'bhεε- Da- vidi 'a 'fε 'la 'klalaa bhe, 'η nu 'bhe dō gbε drεewole.

'N nu -yaa' 'fε kloo 'ε 'tre mu 'ε 'lekpale 'eke- ta,

'bhεε- 'η -yaa' 'fε dō gbε drεewo.

¹⁷ 'Ke 'bhe □kla, mēε -vin mu 'ε nu Mēezan -Waanbhaa' ziglinle,

'bhe 'yi, 'η 'tō 'ε -yoo Zuufu kle mu 'la 'kpen ma, 'mu nu klele 'an pe mēε mu 'le.

¹⁸ Mēezan -Waanbhaa' 'bhεε- -jan 'lēε- =woa bhe. -Waanbhaa' 'bhεε- -za mu 'la 'yaa- -a 'kpee 'elwaleta -so, 'mu -la tapwela.»

¹⁹ 'Bhεε- Zaki pe 'ezin- dōo: «'Mi 'kpee ma, 'mi -a zi 'bhii- Zuufu

kle mu 'la 'mu 'mu zru -niinaa' -Waanbhaa' ba, -koo' 'laa 'mu -yrebatedōle -za 'bhεεke do klelele 'ezin-. ²⁰ 'Duŋ- -koo' 'sewe drōŋ 'kpa -o ni, 'bhεε- -koo' 'a 'pe -o ni dōo 'ke -o 'sraka -gwa wi mu 'la 'le yo mu ni, waa 'mu 'bhlele-, -amasroyi 'mu 'trin- -o -Waanbhaa' -yre 'yi; 'bhεε- waa -yanbhōoya klele, 'bhe 'pegee 'ke wi 'la -gaa 'bhe -dewolele, waa 'bhe 'bhlele-, 'bhεε- waa wi yien bhlele 'ezin-. ²¹ -Amasroyi 'kee- san 'elwaleta 'egboon gbōon 'ε ma, -wa mu 'ε 'kpen ta, -o mēε mu daan Moizi a 'Ton 'ε 'le Zuufu mu daanfe' mu 'ε □la -yitre' yi 'tole -yitre' 'bhe ma.»

Zesu 'winbōwo mu 'ε -o 'sewe 'kpa zii' Zesu 'yi Zuufu kle mu 'ε ni

²² Zaki 'yanle- -janwolele, 'ke Zesu a 'winbōwo mu 'ε 'pegee Zesu 'yi mu 'ε -waa' zilēε- mu 'ε, 'bhεε- Zesu 'yi mu -lēdo' 'ε 'kpen 'a 'kpale do dōo -o mēε 'ke mu makun' -o ba, 'bhεε- -o 'mu 'kpa Polu 'pegee Banabasi ba, 'bhεε- 'kooko- -o 'mu 'winbō- Antiosi -wa 'ε ta. 'Bhela- -zayile, 'ke -o mēε ple makunle -o ba: Zudi 'la -o 'bhe 'tōkpaa- Baasabasi, 'bhεε- Silasi, -amasroyi -o nēene- Zesu 'yi mu 'ε 'yaa- -gasi -gbene kpa 'mu mēε ple 'ε 'lēε. ²³ -O 'sewe 'lēε- 'bhεε- =kpa 'mu 'koo' 'mu ge bhla 'ε zi dōo:

«'Ka mu 'o nēene- mu 'la -woo 'ke Zuufu kle mu 'le Antiosi -wa 'ε ta, 'bhe 'pegee Siri 'pegee Silisi 'kleen 'yi mu,

'o mōo Zesu a winbōwo mu 'pegee Zeruzalemu Zesu 'yi mu -lēdo' 'ε 'lēε mu 'ε, 'o mōo 'ka mu 'pubwa-!

²⁴ «'Wa □maa dōo mēε 'ke mu -daa 'o ba -ge, 'bhεε- 'mu -ja 'ka ta ye, 'mu 'ka zrubatedwa 'ke -jan 'ke mu 'le, 'bhe 'pegee -o 'ka blina- yiendwa-. 'Duŋ- -zōn, -kaa 'yaango- 'bhii- 'o mōo laa -o 'winbōle 'bhe 'taa 'ε ta 'ka ba ye. ²⁵ 'Bhela- -zayile, 'woo 'eke- yelawoa 'o 'kpen 'a □kpa do 'kaa 'o mēε 'ke mu makun'

'o ba, 'bhεε- 'o 'mu winbo 'ka ta ye. 'Bhε mεε mu 'ε nu 'kpale- 'o 'yienii Banabasi 'pegee Pōlu ba, 'bhεε- -o nu gele 'eke- zi 'ka ba ye. ²⁶ 'Woo- 'o 'yienii plε 'ε Banabasi 'pegee Pōlu, -woo 'gbu □naa Mεεzan Zesu Krisi a ye 'ε ni, -asiikoo -o 'gbu win -yaa zan bole -a -yi. ²⁷ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'o Zudi 'pegee Silasi 'kpa zii' -o ba, 'bhεε- 'o -jan 'kela □woa -o ni, 'ka nu 'bhε 'male- -o 'gbu 'lii kpataakpa. ²⁸ -Amasroyi -e □swa *Lii 'Wen 'ε 'pegee 'o moo ni doo 'waa 'kwe 'bhεeke dole 'ka 'wiinj- 'ezin-, 'ke -yaa 'e go 'o -za mu 'la □ya 'elrele doo 'ka 'mu kle mu ba, 'bhεε- 'bhε mu -le -ge: ²⁹ 'Ke -o wi mu 'la -gwa 'ke 'sraka mu 'le yo mu ni, 'ka 'laa 'mu 'bhlele-; 'ka 'laa wi yien bhlele; 'bhεε- 'ke -o wi mu 'la -dia 'e -dewolele, 'ka 'laa 'mu wi mu 'ε bhlele, 'bhε 'pegee -ka 'ka 'gbu 'plenggo- -yanbhooya ma. 'Ke 'ka 'bhε -jan mu 'ε 'klosikwan, 'bhε -o -za 'lrele- 'le!
-Koo' -o bhe oo!»

³⁰ 'Bhε 'yi, 'ke -o zinale -waa' winbowo mu 'ε ni 'kaa 'mu ge 'te; 'bhεε- 'mu -ja 'taa 'ε ta Antiosi. 'Bhε mu bhole 'bhe □noo ye, 'ke 'mu 'bhε □noo Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'kpen 'siile, 'bhεε- 'sewe 'la -daa -o 'koo, 'ke -o 'bhε 'kpale 'mu 'koo. ³¹ -O nεεne- Zesu 'yi mu 'ε 'bhε 'sewe 'ε tapele, 'kee- 'mu 'kpen zrukpaale, 'bhεε- -e zruwlaa- 'mu 'kpee. ³² Zudi 'pegee Silasi -yaa 'ke -Waanbhaa' -lala' janwo mu 'la 'le bhe, -o zruwlaa- 'woo- 'o nεεne- Zesu 'yi mu 'ε 'kpee, 'bhε 'pegee -o fangandwa 'mu ta -jan -bebe 'wolele. ³³ -O □bwa -o nεεne- Zesu 'yi mu 'ε -din 'waati sa Antiosi, 'bhεε- 'mu zi -naa -o ni 'edoole, 'kooko- -o ge -o -zanta' Zeruzalemu mεε 'la zan mu -o winbwa- 'mu ta. ³⁴ ['Bhεε- 'duj-, -e □swa Silasi ni 'bhii- 'bhε bo -so Antiosi.] ³⁵ 'Bhεε- Pōlu 'pegee Banabasi □bwa 'ezin- Antiosi. 'Bhεε- -o 'pegee mεε

-bhεeke' -bebe mu -yaa mεε mu daan, 'ke -o Mεεzan -Waanbhaa' a -Jan 'ε wo 'ezin- 'mu ni.

Pōlu 'pegee Banabasi 'piilayre 'eke- ma

³⁶ 'O □mwa 'waati sa Antiosi, 'ke Pōlu 'a 'pele Banabasi ni doo: «'O ge 'kan 'o nεεne- Zesu 'yi mu 'ε ta 'o -zanta' 'o 'kaan- Mεεzan Zesu a -Jan 'ε 'wolele -wa mu 'la 'kpen ta 'mu □noo, 'kooko- -woo 'taawo zii' gōne- 'la gbεen- Zesu a zi 'ε ta, 'o 'bhε ye.» ³⁷ -O ge bhla 'ε zi, -o -yaa Zaan 'la sii Maki, Banabasi -yaa zi 'bhii- 'bhε ge -o zi. ³⁸ 'Duj- Pōlu 'laa dole 'bhε □la, -amasroyi Zaan -gwa 'elwale -so -o zi -o -yaa 'waati 'la ba Panfili 'kleen 'ε 'yi; 'bhεε- yaa -o madole 'ezin- li -waa' yewo yre 'ε □noo. ³⁹ 'Bhela- -yile, 'ke 'yee- Pōlu 'pegee Banabasi zaabole 'eke- -le ma 'ebebele, 'bhεε- 'ke -o piilale 'eke- ma. Banabasi Maki □sia 'bhε zi, 'bhεε- -o mεε plε □bwa -batoj' do 'yi, 'bhεε- -o -ja Sipru -wa 'ε ta. ⁴⁰ 'Duj- Pōlu Silasi □sia 'bhε zi. 'Bhεε- -o nεεne- mu 'ε 'yanle- -o gbekpalele Mεεzan 'koo, 'kooko- 'bhε -o bo 'edoole, 'ke -o jilale. ⁴¹ -O -kaan Siri pegee Silisi 'kleen mu 'ε 'yi, 'ke -o ge Zesu 'yi mu 'ε daanlele, 'bhεε- 'ke -o fangandoo 'mu ta 'mu a 'kpaleya 'ε 'yi.

16

Timote □kpa Pōlu 'pegee Silasi ba yewo zayi' 'eke- zi

¹ 'Bhε blaen, 'ke Pōlu 'pegee Silasi gele- Dεebi 'pegee Lisitri -wa mu 'ε ta. -O -yaa Lisitri -wa 'ε ta Zesu a -klanlane do sii Timote; -a nεε -yaa 'ke Zesu 'yi Zuufu le do 'le, 'bhεε- -a dε -yaa 'ke Greki mi 'le. ² -A nεεne- Zesu 'yi mu 'la 'yaa- Lisitri 'pegee Ikonioimu, 'mu 'kpen 'yaa- -a 'to wlan pe. ³ Pōlu -yaa zi 'bhii- 'yee- 'pegee Timote yewo 'eke- zi. 'Bhεε- Zuufu mu 'la 'yaa- 'bhε 'kleen mu 'ε 'yi 'mu

-zayi', -e 'yee-Timote □wlaa 'kleen 'yi. -Amasroyi mōkpen' □yaa -a 'yaango-'bhii- -a de -yaa 'ke Greki mi 'le. ⁴ -O □kaan -wa mu 'la 'kpen ta, Zesu a 'winbowo mu 'ε 'pegee Zeruzalemu Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'leε mu 'ε -jan mu 'la 'ledulaa, -o -yaa 'mu 'kpen 'wo zii' 'bhe -wa mu 'ε ta Zesu 'yi mu 'ε ni. 'Bhεε- 'ke -wa 'kpankpanyan 'mu ma dōo 'mu 'bhe -jan mu 'ε 'klosikun 'elrele. ⁵ 'Bhe 'yi, yi 'oo yi, fangan- -yaa dō 'zi 'bhe □nōo Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -waa' 'kpaleya 'ε ta, 'bhεε- -o baan' □yaa 'kla zii' -a ba 'ezin-.

Polu -za do □ya -yre zi yele 'yi Troasi

⁶ Polu 'pegee -yaa' yewoyōon mu 'ε 'yaa- zi 'bhii- -o ge -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wo Azi 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- 'duŋ-, Lii 'Wen 'ε 'bhe 'saawoa- -o 'kōo. -Ayile 'ke -o gele- 'kanle- Frizi 'pegee Galasi 'kleen mu 'ε 'yi. ⁷ -O bhōle Misiya 'kleen 'ε -din, 'ke -wa 'kpale- dōo -o ge Bitini, 'duŋ- Lii 'Wen 'ε yaa dōle 'bhe □la. ⁸ -Ayile, 'ke -o 'kanle Misiya 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke -o gele- 'baton' mu -yaa dulaa' -wa do 'la ta 'bhe □nōo, -o -yaa 'bhe -wa 'ε sii Troasi. ⁹ 'Bhe 'yi, -bi do zi, Polu 'yre zi yele do □ya, 'bhεε- -e Masedwani 'kleen 'yi mεε do dulale □ya -a -leε 'ke 'bhe -o -sromabo 'zi -a ni dōo: «'Kan Masedwani 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- nu bhō 'o ba!» ¹⁰ 'Bhe -yre zi yele 'ε blaen, 'ke 'wa 'pele dōo 'o gole- blaale- Masedwani. -Amasroyi 'o 'kpale- -yaa -a -yi 'bhii- -Waanbhaa' -yaa zi 'bhii- 'o ge -Jan 'Nrale- 'ε 'wo 'yee- 'kleen 'ε 'yi mu 'ε ni.

Lidi 'e □kpaā Mēēzan Zesu 'yi Filipu

¹¹ 'O -baton' do □sia Troasi, 'bhεε- 'woo 'ledōola -trεε Samo- trasi 'kleen 'fientronne 'ε ta: wēyi- mlingole -yaa 'bhe zi. 'Bhe ta tooklin- yi 'ε 'le, 'ke 'o gele-

Neapolisi -wa 'ε ta. ¹² 'Bhe blaen, 'ke -o gele- Filipu -wa 'ε ta. Filipu -wa 'ε □yaa Masedwani 'kleen 'ε 'yi -wa □lwa 'le, 'bhεε- Rome mu -la yaale -yaa -a □nōo. 'O -yrekpaā' -bebe □kla 'yee- -wa 'ε ta. ¹³ *-'Yitre' yi 'ε ma, 'o 'pwela- -wa 'ε 'kpee, 'bhεε- 'o -ja tō 'ε 'le ma; 'o 'kpee ma 'o 'yaa- nu Zuufu mu 'seriwoyre do yele 'bhe yre 'ε □nōo. 'O 'yalaa 'bhe 'nōo-, 'bhεε- 'o -Waanbhaa' a -jan 'ε □woa le mu 'la 'klale- -yaa -o zi 'mu ni. ¹⁴ -O -yaa 'woo- le mu 'ε do sii Lidi. 'Bhe □yaa da Tiatiri -wa 'ε ta, 'bhεε- 'bhe -yaa sō 'plēele- 'ten 'wlen wlen -la gōn. 'Bhe -yaa gbalaen -Waanbhaa' -leε, 'bhεε- 'bhe 'yaa- 'bhe 'tronkpa zii' 'o ni. -Ayile, Mēēzan 'a zru 'ε 'li- iploola, 'kooko- -e sō -a 'tronkpale 'elrele Polu 'wojan- 'ε □la. ¹⁵ 'Bhεε- 'ke 'wa 'wiinfele -yi ba 'yee- 'pegee -yaa' 'fa -la mu 'ε 'kpen. 'Bhe blaen, 'ke -o -sromabole 'o ni dōo: «'Ke 'kaa □ya 'bhii- 'ŋ zru -o do Mēēzan -Waanbhaa' ni, -ka nu 'ka zen 'ŋ ba.» -Yoo 'o matēdwa 'eyōole, 'ke 'o gele- 'o zenle -a ba.

-O Polu 'pegee Silasi □bwa -kaso 'yi Filipu

¹⁶ -Yrekpaā' do, 'o 'yaa- ge 'zi 'seriwo yre 'ε □nōo bhla 'la ba, 'ke 'fa -la yewo le do nule- 'o 'lepale: gbliŋ lii -yaa -a zi, 'bhela- -yile, -e -yaa sō mōōdole 'bhe lii 'ε 'sen' 'ε ta. 'Bhεε- -e -yaa -goli' -bebe 'sroōwo zii' -a zan mu 'ε ni. ¹⁷ 'Bhe 'yi 'te, 'ke 'yee- le 'ε dōle- 'o zi 'ke -ya pe 'egloole dōo: «'Mēē mu 'leε- -woo 'ke laanima -Waanbhaa' 'ε 'bhela- a yewone mu 'le! -Woo 'ka 'bhe zi 'ε 'bhεε- ma janwo 'zi 'ka ni bhe!» ¹⁸ Yi 'oo yi, 'yee- le 'ε bole -yaa 'bhεε- -za 'ε klele ma. -Ayile, Polu matēdō gbε- yōo' 'ε 'kōo, 'ke 'bhe 'e 'leklale -a ta, 'bhεε- 'ke 'bhe 'a 'pele gbliŋ lii 'la 'yaa- zii 'bhe ni dōo: «'Mi pe 'e ni Zesu Krisi 'tō 'yi dōo 'e go le 'leε- zi!» 'Bhe yre do 'kpō 'ε □nōo bhe, 'ke lii -yōo' 'ε gole- 'yee-

le 'ε zi. ¹⁹ 'Bhε klele 'tε, -a zan mu 'a 'yele- 'bhii- waa -yaa sɔ -o -yrikpale -li -goli' 'yele- ta -a 'kɔɔ, 'ke 'mu Pɔlu 'pegee Silasi 'kunle, 'ke -o 'mu -glaanle', 'bhεε- 'ke -o gele- 'mu 'le -wa 'ε 'kpee -kpan 'ε ta, Romε mu a 'kitikan mεε gbilaan mu 'ε ta. ²⁰ -O bhɔle 'mu ta, 'ke -wa pele- 'mu ni dɔɔ: «Zuufu mu 'lεε-, -o 'waa- -wa 'ε ta mu 'ε 'pɔ zii' 'eke- ma. ²¹ 'Bhεε- -woo mεε mu 'ε daan 'zi -o 'si ta za mu 'ε 'le. 'Dun- 'o mɔɔ Romε mu a 'tonj mu 'ε ta, 'waa sɔ dɔle- 'bhε 'si ta za mu 'ε □la, 'bhε 'pegee 'waa sɔ 'mu 'yizaklele.»

²² 'Bhε klele 'tε, 'ke -zamaa' 'ε 'wlenle- -o ma 'ezin-. 'Bhεε- 'ke Romε mu a 'kitikan 'mu 'ε -wa pele- dɔɔ -o 'yee- Pɔlu 'pegee Silasi tafleŋ- bala-, 'bhεε- -woo zita zɔn 'ke gbanbhle 'le. ²³ -O yanle -o zita zɔnlele 'ebebele, 'ke -woo bɔle- -kaso 'yi; 'bhεε- 'ke -wa pele- -kaso 'fε gooba mi 'ε ni dɔɔ 'bhε 'e 'yrekpa -o ba 'el- rele. ²⁴ -Kaso 'fε gooba mi 'ε 'bhe -jan 'ε 'male, 'bhεε- 'ke -yoo bɔle- 'fεkpee 'fientronne do -la -kaso 'fε 'ε 'kpee ye. 'Kee- 'gblun bɔle- Pɔlu 'pegee Silasi gaan mu 'ε ma. ²⁵ Blandreyi 'bhɔ bhla 'ε 'e -din, 'ke 'yee- Pɔlu 'pegee Silasi -o 'seriwole 'sanle 'bhε 'pegee 'ke -o -Waanbhaa' 'tɔbhɔ- ma 'sro mu kpa; 'bhε bhla 'ε ba, 'ke -kaso 'yi mu -vin mu 'ε 'ke 'mu 'e 'tronkpa- -o ni. ²⁶ 'Bhε 'waati do 'kɔɔ 'ε ba, 'ke 'tre bεenle- 'egloole -leyan' do, 'bhεε- 'ke -kaso 'fε gaan 'ε bεenle- 'ezin-. 'Bhε klele 'tε, 'ke -kaso 'fε 'liikonj mu 'ε 'kpen 'liigole 'bhε yre do 'ε □nɔɔ bhe, 'bhεε- 'ke -kaso 'yi mu 'ε 'kpen ma piibhe kpele- mu 'ε 'ploole. ²⁷ 'Yee- 'kasofε gooba mi 'ε -e bwele, 'bhεε- -ya yele 'bhii- -kaso 'fε 'liikonj mu 'ε 'liigole -yaa; 'kee- -yaa- 'gokunj' 'ε -glaanle' 'bhε 'bhoo- 'ε 'yi, 'bhεε- -e -yaa zan -a 'gbu dεle. -Amasroyi 'yee- 'kpee ma -kaso 'yi mu 'ε 'kpen blasaan- gban bi. ²⁸ 'Dun-, 'ke Pɔlu 'a 'siile

'egloole dɔɔ: «'Yaa -za 'yɔɔ- 'kedo- 'kɔɔ klele 'ε 'gbu ni, -amasroyi 'o 'kpen -o -gε!» ²⁹ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'yee- -kaso 'fε gooba mi 'ε -ya pele- dɔɔ -wa gba 'tεbhile ba. 'Bhεε- 'kee- gele- wlale blaale- Pɔlu 'pegee Silasi -yaa -kaso 'fε 'kpeene 'la □la 'bhε □nɔɔ. 'Dun- -gbilaan 'ε 'kɔɔ, -e -yaa bεen 'zi, 'bhεε- 'kee- nule- baale Pɔlu 'pegee Silasi gaan ma. ³⁰ 'Bhεε- 'ke -yoo 'pwele -waa' -kaso 'fε 'kpeene □la. 'Bhε blaana, 'ke -yoo -lrɔkpale dɔɔ: «'N zan mu, 'ŋ -mε pε za 'gbu -la kle 'bhεε- 'ŋ go -za 'yi εε?» ³¹ 'Bhεε- Pɔlu 'pegee Silasi 'a 'lekwan- -a ni dɔɔ: «'E 'kpa Mεezan Zesu 'yi, 'bhεε- 'bhi 'pegee 'yaa- 'fa □la mu 'ε 'ka nu gole -za 'yi.» ³² 'Bhε klele 'tε, 'ke -o Mεezan a -jan 'ε 'wole 'yee- 'pegee -yaa' 'fa □la mu 'ε 'kpen ni. ³³ 'Bhε -bi do 'kɔɔ 'ε zi 'waati do 'kɔɔ 'ε ba, 'yee- -kaso 'fε 'ε gooba mi 'ε -ja 'ke -o -le, 'bhεε- -yoo ma bhε mu 'ε 'tekpaa□. 'Bhεε- 'bhε yre do 'ε □nɔɔ bhe, 'ke -o 'yee- 'pegee -a ba 'fa -la mu 'ε 'kpen 'wiinfele -yi ba. ³⁴ 'Bhε blaana, 'ke -ya pele- dɔɔ -o ge 'yee- Pɔlu 'pegee Silasi 'mado- -a ba -le ma. 'Bhεε- 'ke -yoo -lewεε' pε klele-. 'Yee- mεε 'ε 'pegee -a ba 'fa -la mu 'ε 'kpen zrukpaale -yaa, -amasroyi -woo -kpa -Waanbhaa' 'yi.

Romε mu a 'kitikan mu gbilaan mu 'ε pe dɔɔ -o 'plool- Pɔlu 'pegee Silasi ma

³⁵ 'Bhε ta tooklin- yi 'ε 'le, 'ke Romε mu a 'kitikan mu 'ε -o 'faazan- 'ke mu winbbɔle 'yee- -kaso 'fε gooba mi 'ε ta 'kaa -wa pe -a ni dɔɔ -e 'plool Pɔlu 'pegee Banabasi ma. ³⁶ 'Bhε klele 'tε, 'ke -kaso 'fε gooba mi 'ε nule- 'bhε 'pele- Pɔlu 'pegee Silasi ni dɔɔ: «'Waa- Romε mu a kitikan mu 'ε 'faazan- mu 'ke mu winbwa□ 'ŋ ta dɔɔ 'ŋ 'plool- 'ka ma. -Ka 'pwe blaale-! 'Bhεε- bhaa 'ka bo 'edɔɔle!» ³⁷ 'Dun- Pɔlu pe -o ni dɔɔ: «'Woo- Romε mu a 'kitikan

mu 'ε -woo 'o mɔɔ -la zita □zwan mɔkpen' yre ma kpataakpa; 'duɔ-waa 'o 'kitikanle 'elwale pe, 'bhεε-woo' □bwa -kaso 'yi, 'o mɔɔ 'la 'o mɔɔ -o 'ke Rome -kpɔsɔɔ mu 'le bhe. 'Bhεε- zɔn, -wa zi 'bhii-woo' 'pwε -kaso 'ε 'yi gaanyi' εε? 'Yooye-, 'bhe 'laa sɔ klele! -Ka ge -a pe -o ni dɔɔ -o 'gbu nu 'o 'pwε 'yee -kaso 'ε 'yi -ge.»³⁸ -Waa' faazan- mu 'ε -ja 'te -a pele Rome mu a 'kitikan mu 'ε ni dɔɔ Polu 'pegee Silasi mu -o 'ke *Rome -kpɔsɔɔ mu 'le, 'ke -gblaan 'klale -o -yi. ³⁹ 'Bhεε- 'ke -o nule-sromabɔle 'mu ni, 'ke -o 'ploole 'mu ma, 'bhεε- 'ke -wa pele- 'mu ni dɔɔ 'mu go waa -wa 'ε ta. ⁴⁰ Polu 'pegee Silasi 'pwele- blaas -kaso 'ε 'yi, 'ke -o gele- Lidi ba. -O yanle -o nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε 'yelele 'bhe 'pegee -o yanle zruwlalele 'mu 'kpee, 'ke -o 'fuudɔ- 'mu ta Mεεzan Zesu a zi 'ε ta, 'ke -o jilale.

17

Polu 'pegee Silasi -ja Tesaloniki

¹ Polu 'pegee Silasi -kaan Anfipolisi 'pegee Apoloni -wa mu 'ε ta, 'bhεε- -o -nwa bhɔle Tesaloniki -wa 'ε ta. Zuufu mu daanfe' do -yaa Tesaloniki -wa 'ε ta. ² Polu ta pε -le -yaa gelele *Zuufu mu daanfe' mu 'ε □la -yitrε' yi oo -yitrε' yi ma, 'bhela- -yile -e -ja Tesaloniki Zuufu mu 'ε daanfe' 'ε □la. 'Bhεε- -o 'pegee Zuufu mu daanfe' 'ε □la mu 'ε -o zaabwa- -Waanbhaa' a 'sewe 'ε ta -yitrε' yi yaga ta. ³ Polu -Waanbhaa a 'Sewe 'ε 'yipia□ -o ni, 'ke -ya zrɔn -o ni, 'bhe 'pegee 'ke -ya pe -o ni dɔɔ -a -ledulale -o 'yee- 'sewe 'ε 'yi 'kaa Mεε -Bhee mi Kriisi 'ε □yaa nu -yrenbhlele, 'bhεε- -wa de; 'bhe blaas, 'bhεε- -e bwe gale ba. 'Bhe 'yi, Polu pe -o ni dɔɔ: «'N' yoo- Zesu 'la 'bhe a -jan 'wo zii' 'ka ni, 'yele- 'ke Mεε -Bhee mi Kriisi 'ε 'le.» ⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'woo- Zuufu mu 'ε 'ke mu 'bhe -jan 'ε 'yele-

'ke wlan 'le 'ke -woo 'kpale Zesu 'yi, 'bhεε- -o □nwa dɔle Polu 'pegee Silasi zi. 'Bhe 'yi 'te, Graki mu 'sre 'ledo 'la 'yaa- gblaas -Waanbhaa' -leε, 'bhe 'pegee -wa 'ε ta le -bebe mu 'la 'yaa- dulayre gblaas mu □nɔɔ, 'mu 'kpen -dwa -o zi 'ezin-⁵ 'Duɔ- Zuufu mu 'ε -o zranwoa- Polu 'pegee Silasi ba. -O -ja mεε ngblo 'siεle 'ke mu 'siile- -gbleba mu 'ε ta, 'bhe mu bole -yaa 'mu 'gbu ma, 'bhεε- 'mu 'laa -yaa ye 'kedo- 'kpɔ wo. -O 'mu 'lekpa- -eke- ta, 'bhεε- -o yran □wlaa 'mu 'yi, 'kooko- 'mu wlen Polu 'pegee 'bhe zi mu 'ε ma. 'Bhe 'yi bhe, -o -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen 'wlenna- 'zoozoo-. -Woo 'eke- =sia, 'bhεε- -o -ja wlale 'gwlaas -do a 'fe 'ε □la, -o -yaa 'bhe 'gwlaas -'ε sii Jason. 'Bhεε- -o Polu 'pegee Silasi ziglinna 'bhe 'fe 'ε □la, 'kooko- -o ge -o -le waa -zamaa' 'ε ta. ⁶ Waa Polu 'pegee Silasi 'yelawole Jason ba bhe, 'ke -o 'yee- Jason 'gbu 'pegee 'o nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε 'ke mu 'kunle, 'bhεε- 'ke -woo -glaasle', 'ke -o gele- -o 'le -waa' -wa 'ε ta 'kitikan mu 'ε ta. 'Bhεε- 'ke -wa pele- 'egloole dɔɔ: «Mεε mu 'leε-, 'wole- 'drunyan 'ε 'yi yrekpen- =nɔɔ mu 'ε ngblo -siεla gban, 'bhεε- -o □nwa -kɔɔ' ba -ge -zɔn. ⁷ 'Bhεε- -woo □zian Jason -la ba. 'Woo- mεε mu 'leε- -o kleza mu 'ε gole- -o Rome mu a -bhleɔgbe -gbene Sezaa a pε 'toɔ mu 'ε ma; 'bhεε- -o pe dɔɔ -bhleɔgbe 'bhεεke do -o Sezaa blaas, 'bhεε- -o 'bhe sii Zesu.» ⁸ 'Bhe -jan mu 'ε □wlaa -wa 'ε ta mu 'ε 'pegee -wa 'ε ta 'kitikan mu 'ε 'yi. ⁹ Jason 'pegee Zesu 'yi mu -vin mu 'ε goli' -la gbawoa- -o ni, 'bhεε- -o -ploola 'mu ma 'te.

Polu 'pegee Silasi -o Bere

¹⁰ -Bi 'pɔle- 'te, 'ke 'o nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε gele- Polu 'pegee Silasi 'le blaale- Bere -wa 'ε ta. -O bhɔle 'bhe -wa 'ε ta, 'ke -o gele- wlale Zuufu mu daanfe' 'ε □la. ¹¹ Bere -wa 'ε ta Zuufu mu

'ε 'yaa- 'ewlanle Pōlu 'pegee Silasi ma 'ke 'bhe kan Tesaloniki Zuufu mu 'ε ta. 'Bhe mu -Waanbhaa' a -jan 'ε 'kwan- 'mu zru 'ε 'kpen 'le. 'Bhela- -yile yi 'oo yi, -o -yaa Pōlu 'wojan- 'ε baglin- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi, 'kooko- 'ke wlan -le 'ke 'bhe 'le -o 'bhe dō. ¹² 'Woo- Zuufu mu 'ε -bebe 'ε □kpa Zesu 'yi. 'Bheε- Grēki mu 'ε ba, du- layre gbalaan □nōo le -bebe 'pegee 'gwlaan- 'srē 'mu -o □kpa Zesu 'yi 'ezin-. ¹³ 'Dun- Tesaloniki Zuufu mu 'ε -wa male 'te 'kaa Pōlu 'pegee Silasi -yaa -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wo zii' Bere -wa 'ε ta, 'ke -o gele- 'bhe □nōo ye. 'Bheε- 'ke -o yran wlale- 'sanle 'bhe □nōo mu 'ε 'yi, 'bheε- 'ke -o 'mu 'wlenle Pōlu 'pegee Silasi ma. ¹⁴ 'Bhe yre do 'ε □nōo bhe, 'ke 'o nēnē- Zesu 'yi mu 'ε gele- Pōlu 'le weyi- 'ε ba -yre ta; 'dun- Silasi 'pegee Timote □bwa -a -zanta' Bere. ¹⁵ Mēε 'la zan mu -ja Pōlu madōle, 'mu -ja 'kele- 'fō Ateni -wa 'ε ta. -O niina- bhla 'ε zi, Pōlu kle □kpa -o ta dōo -wa pe Silasi 'pegee Timote ni 'kaa 'mu ge 'ten -a ma blaale- Ateni -wa 'ε ta.

Pōlu -o Ateni

¹⁶ Pōlu -yaa Timote 'pegee Silasi 'magben- 'zi Ateni -wa 'ε ta 'waati 'la ba, -e Ateni -wa 'ε 'pale 'la □ya 'ke yo 'srē 'le bhe, 'bhe 'laa- -a ma 'egbenele. ¹⁷ 'Bhe 'yi, -e -yaa bo gele ma Zuufu mu daanfē 'ε □la, 'bheε- -e -yaa -balo kle -Waanbhaa' a -jan 'ε ta 'ke Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'la 'yaa- gbalaan -Waanbhaa' -lεε 'mu 'le. 'Bheε- yi 'oo yi, 'kee- -yaa bhō mēε 'la zan mu ta -wa 'ε 'kpee -kpan 'ε ta, -o 'pegee 'mu 'yaa- -balo kle -Waanbhaa' a -jan 'ε ta 'ezin-. ¹⁸ -A -lepaa 'ezin- 'sewe dō mu -gbene 'ke mu 'le, 'mu □yaa -le -gloōn ple: -o -yaa -a -ledo' sii Epikuri mu, 'bheε- -a -le -vindo' 'ε -o -yaa 'mu sii *Sitoisi mu. 'Bhe mu zaabole -saan Pōlu 'le ma 'ezin-. -A 'ke mu pe dōo: «Mēε -le ma -nrani' 'la bhe, -ya pe 'zi 'nale- -a ma εε?»

'Bheε- -a -bheεke' mu pe 'ezin- dōo: «-Yoo 'bhii- waa -waanbhaa' mu 'la dō, -yoo 'mu a -jan -la wo 'zi.» -O 'bhe □pia 'bhe gbēen- bhe, -amasrōyi Pōlu -yaa Zesu a -Jan 'Nrāle- 'pegee 'bhe bweza 'ε gale ba 'bheε- 'wo zii'. ¹⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke -o Pōlu 'kunle 'bheε- 'ke -o gele- 'kele- -waa' -wa 'ε ta 'ki- tikanyre yre 'ε □nōo, 'bheε- 'ke -wa -lrokpale dōo: «'Yoo- daangbeya drēε 'la 'wo zii' mēε mu 'ε ni bhe, 'ε sō -a baan' 'yipele 'o mōo ni εε? ²⁰ -Amasrōyi 'o -jan mu 'la 'ma zii 'ε 'lii, 'bhe mu -o 'o 'yre 'yi -za drēε mu 'le. 'Woo -a zi 'bhii- 'woo- -yima' 'kplankplan.» ²¹ -O 'yaa- 'bhe 'pe zii' 'bhe gbēen- bhe, -amasrōyi Ateni mu 'ε 'kpen 'pegee -a nōo- 'cie mu 'ε 'yaa- bo yi 'oo yi -za drēε mu 'te -la ta janwole ma, 'bhe 'pegee 'ke -woo 'trōnkpa- 'mu □la.

Pōlu -o -janwo' zii' Ateni mu a 'klankeba yre 'ε □nōo

²² 'Bhe klele 'te, 'ke Pōlu 'ε 'wlenle-, 'bheε- 'kee- dulale -waa' Ateni 'kitikan mu 'ε 'plen-, 'bheε- 'ke -ya pele- -o ni dōo: «Ateni mu, 'an 'klosikwan 'bhii- pe mu gbale sō 'ka ni gbē 'ε 'kpen ma. ²³ -Amasrōyi 'η 'yaa- 'kaan zii' 'kaa- -wa 'ε 'kpee bhla 'la ba, 'mi 'kaa- 'seriwo yre mu 'ε 'kpen 'klosikwan, 'ke 'η 'kaa- 'srakagoyre do yele-, 'bheε- 'sewe 'lεε- 'bhe yōndeε -o -a ta dōo:

«Mēε laa -waanbhaa' 'la dō 'bhe gbayre -le -ge.»

'Bhe ya 'ε 'yi, 'ka -Waanbhaa' 'la gba 'bheε- 'ka 'laa dō, 'mi □nwa 'bhe -le a -janwole 'ka ni -ge -zōn. ²⁴ -Waanbhaa' 'la 'drunyan 'pegee -a -yi pe mu 'ε 'kpen □kla, 'yele- 'ke lafle' 'pegee 'trē 'ε Zan 'le, 'bheε- bhaaplen mu 'a gba 'fē mu 'la -dwa yaa yi 'mu □la. ²⁵ 'Bheε- -a maza laa -o pe 'kedo- ma -kōo' 'kōo. 'Bheε- droōn, 'yele- pe 'kpen na bhaaplen mu ni: 'ε pe -si oo, 'ε pe 'trele- oo, 'yele- pe 'tole- pe 'bhe na

bhaaplenj mu ni. ²⁶ 'Ye-le-bhaaplenj □kla, 'bhεε- 'tre ta bhaaplenj mu 'ε 'kpen -daa bhaaplenj -lwa do 'kpɔ -la -yi. 'Bhεε- -yoo □kpaa 'tre ta yrekpen- =nɔɔ. 'Ye-le- 'waati mu 'ε -dwa, 'bhεε- -e -danj 'kpalaa 'tre ta bhaaplenj mu yaayre mu 'ε ma. ²⁷ 'Yee- -Waanbhaa' pe 'kpen □kla 'bhε gbεen- bhe, 'kooko- bhaaplenj mu 'kpen 'yela- ziglin. 'Ke -o dɔ klen 'ke -wa ziglin, 'bhii- -yre 'wi mi do 'e gbekpa pe mu ma gɔnε- 'la gbεen- 'ke -yoo pe do -glin 'zi bhla 'la ba; 'bhεε- 'duj- -Waanbhaa' plengole laa -o -kɔɔ' 'kedo- 'kpɔ ma. ²⁸ «-Amasroyi -kɔɔ' -si oo, -kɔɔ' beengbeya oo, -kɔɔ' 'gbu bole -kɔɔ' 'yre ma oo, -kɔɔ' 'mu 'kpen 'srɔɔwo- 'yela- -yi.» 'Kaa- 'srokpa mu 'ε 'ke mu 'bhεε- =woa dɔɔ: «-Kɔɔ' mu -o 'ezin- -a 'kpee yi mu 'le.»

²⁹ «-Kɔɔ' mu -o -a 'kpee yi mu 'la 'le bhe, 'bhela- -yile -kɔɔ' 'laa -Waanbhaa' 'kpalε- bhaaplenj mu a -can yo 'pegee -gɔli' yo, 'bhεε- vle yo mu ma. Bhaaplenj mu 'bhe pe mu 'ε 'yaanna- -o 'gbu 'kpeeledan gbeya -la zi. ³⁰ 'Duj- bhaaplenj mu -za 'la □kla waa -zadokleya 'waati 'ε ba, -Waanbhaa' laa 'bhe -za mu 'ε bɔ -li -klosi 'yi; 'duj- -zɔn yi 'leε- ma, -ya pe 'zi bhaaplenj mu 'kpen ni yrekpen- =nɔɔ 'kaa -o 'plo- -o kleza -yɔɔ' mu 'ε ma 'bhεε- -woo 'gbu 'na 'yee -Waanbhaa' do -kplen ni, 'bhεε- -wa gba. ³¹ -Amasroyi -Waanbhaa' yi do -dwa gban, 'bhe yi 'ε 'le, -ε nu 'drunyan 'yi bhaaplenj mu 'ε 'kpen 'kitikanle -yaa' -ledɔɔleya 'ε ma. 'Yee- -Waanbhaa 'gbu nu mεε mu 'kitikanle mεε 'la zan 'le, -ε 'bhe zan 'ε makwan- gban. -E 'bhe makun' -tɔɔmasie 'la □kpaa 'ke 'bhe 'a zɔn mɔkpen' ni 'bhii- wlan -le 'kele- 'bhe -le □kla -e 'bhe zan 'ε bwelawoa gale ba 'bhe 'le.»

³² 'Woo mεε mu 'ε -wa male Pɔlu 'lii dɔɔ mεε do -gaa 'bhεε- 'bhe -bwela gale ba, 'ke -o 'ke mu

'sɔnsile 'a ma, 'bhεε- -o -vin mu 'ε pe dɔɔ: «Yi -bhεεke' ta, 'o nu 'bhe -jan 'ε -vin 'ε 'male- 'e 'lii, 'bhe 'swa- -gee' -zɔn.» ³³ 'Bhe 'yi 'te, 'ke Pɔlu gole- -o plenj-. ³⁴ 'Bhεε- 'duj-, -o 'ke mu -dwa Pɔlu zi, 'bhεε- 'mu 'ε □kpaa Zesu 'yi: -o -yaa 'bhe mεε mu 'ε do sii Denisi, 'bhεε- 'bhe 'yaa- 'ke -waa' -wa 'ε ta 'kitikan mu 'ε do 'le; 'bhe 'pegee le do 'la -o -yaa 'bhe sii Damarisi, 'bhεε- mεε 'ke mu 'ezin-.

18

Pɔlu -ja Korɛnti

¹ 'Bhe blaen, 'ke Pɔlu gole- Ateni, 'bhεε- 'kee- gele- Korɛnti -wa 'ε ta. ² -E bhɔle Korɛnti, 'kee- Zuufu 'gwlaan- do yele-, -o -yaa 'bhe sii Akilasi. -O 'bhe □yaa 'kleen 'la 'yi, -o -yaa 'bhe sii Pɔn. 'Yee- Akilasi 'pegee -a na Prisili dale laa -mɔle' bi Itali 'kleen 'ε 'yi. -Amasroyi Itali 'kleen 'ε ta -bhlenjbe gbalaan 'ε, Klodi, 'bhe 'a □pia Zuufu mu 'ε 'kpen ni dɔɔ -o go Rɔmu -wa 'ε ta. 'Bhela- -yile, Akilasi 'pegee -a na -gwa Itali 'kleen 'ε 'yi, 'bhεε- -o □nwa Korɛnti. 'Bhεε- Pɔlu bhεgwlenya -dwa -o ma. ³ Pɔlu □bwa -o ba, 'bhεε- -o -yaa yewo 'eke- zi, -amasroyi 'yee- Akilasi 'pegee Pɔlu 'woye- yaa do: -O mεε ple -yaa 'ke sɔkpa' mu dɔ mu 'le. ⁴ -Yitre' yi 'tole- -yitre' yi, Pɔlu -yaa ge Zuufu mu daanfε' 'ε □la, 'bhεε- -ε -yaa -janwo' Zuufu mu 'ε 'pegee Greki mu 'ε ni -janwo' gbeya do 'yi, 'kooko- -yaa -jan 'ε dɔ 'mu 'yi 'bhεε- 'mu dɔ Mεεzan 'sile- -la 'mu a pe 'le.

⁵ 'Duj- Silasi 'pegee Timote dala- woa Masedwani, 'bhεε- 'mu □nwa 'tenle- 'yee- Pɔlu ma Korɛnti -wa 'ε ta, -a 'san 'bhe yi 'ε ma, 'yee- Pɔlu -yre gbaanle □bwa -Jan 'Nrale- 'ε 'bhεε- 'wole- ba, 'ke -ya pe Zuufu mu 'ε ni kpataakpa dɔɔ Zesu -le 'ke Mεε -Bhee Mi Krisi 'ε 'le. ⁶ 'Duj-

Zuufu mu 'ε waa dɔle Pɔlu 'wojan- mu 'ε ɔla, 'bhεε- -wa -zwan-woa. Pɔlu 'bhε ta dunε- 'ε -gwa, 'bhεε- -e 'bhε 'yizwan- 'ke 'bhε 'yi bwegblen- 'ε 'wlenle-. 'Bhεε- 'bhε ɔkla -o -bangoza 'ε -Waanbhaa' a -jan 'ε 'yi 'bhε ma -tɔomasie 'le. 'Bhε blaen, Pɔlu pe -o ni dɔɔ: «'Ke 'ka ɔnia -Waanbhaa' a pe zi 'ε ta, 'ka 'laa 'lale- 'mi ta, 'bhε -daa 'ka mu 'gbu -la ba. 'Kee- 'san -zɔn ma, 'η nu gele boolazi -ge Zuufu kle mu 'ε ba, 'bhεε- 'η -Waanbhaa' a -jan 'ε wo 'mu ni.» ⁷ Pɔlu 'bhε -jan 'ε 'wole-, -e 'pwele- Zuufu mu daanfε 'ε ɔla, 'kee- gele- mεε do ba: -o -yaa 'bhε mεε 'ε sii Titusi Zutusi. 'Bhε ɔyaa gbalaan -Waanbhaa' -lεε, 'bhεε- 'bhε a 'fε 'ε 'yaa- Zuufu mu daanfε' 'ε -din. ⁸ 'Bhεε- 'dun-, Zuufu mu daanfε' -kunlii Kripusi 'pegee 'bhε ba 'fa ɔla mu 'ε 'kpen -woo ɔkpa Mεezan 'yi. 'Bhε blaen, Korenti mu 'la ɔyaa 'mu 'trɔnkpa zii' Pɔlu 'wojan- mu 'ε ɔla, 'mu -bebe 'ε ɔkpa Mεezan 'yi 'ezin- 'bhεε- -o 'mu wiinjia ɔ -yi ba Zesu 'to 'yi.

⁹ -Bi do zi, Mεezan -Waanbhaa' 'a ɔpia Pɔlu ni -yrε zi yele do 'yi dɔɔ: «'Yaa -gbalaanle' mεε 'kedo- 'kpo 'lεε, 'ε 'yrε gbaan 'an -jan 'ε 'wole- ba, 'bhεε- 'yaa 'ε tagale -titi. ¹⁰ -Amasroyi 'mi 'gbu -o 'ε zi. Yaa nu dɔle mεε 'kedo- 'kpo 'kpee 'ke 'bhε 'ε kun 'bhεε- 'bhε -za 'yɔɔ- kle 'ε ni; -amasroyi 'an pe mεε -bebe -o -wa 'lεε- ta -ge.» ¹¹ 'Bhεla- -yile, Pɔlu ɔbwa Korenti -wa 'ε ta, 'kee- mεε mu 'ε daan -Waanbhaa a -jan 'ε 'le, 'fɔpe 'bhε ge 'tenle- lεε do 'ke mle 'srwado- ma.

¹² Galiyon -yaa 'ke Romε mu 'ε -waa' -janmatii 'le Akayi 'kleen 'ε ta 'waati 'la ba, Zuufu mu 'ε -wa ɔkpa do 'bhεε- -o -wlenna Pɔlu ma. 'Bhεε- 'ke -o gele- 'kele- -klu ta. ¹³ -O bhɔle 'bhε ɔnɔɔ, 'ke -wa pele- dɔɔ: «Mεε 'lεε- -ya zi 'bhii- -e mεε mu 'ε ngblo 'sie-, 'bhεε- -mu -Waanbhaa' gba gba gbeya 'la

'bhε gole -o 'ton 'ε ma 'bhεε- 'yi.» ¹⁴ Pɔlu -yaa zan -janwole 'sanle- 'ke Galiyon 'a 'pele 'woo- Zuufu mu 'ε ni dɔɔ: «Zuufu mu, 'kee- 'kpa bi 'bhii- 'yee- 'gwlaan- 'lεε- -za 'yɔɔ- -glɔɔ 'ke -la ɔkla, 'bhε 'pegee -e 'kpee 'yɔɔya- 'ke ɔkla, 'η 'yaa- nu dɔle 'ka 'wojan- 'ε ɔla. ¹⁵ 'Dun- 'kee- =kla zaa drɔn ɔlele -jan mu 'pegee bhaaplen ɔ mu 'to ta, 'bhεε- 'ka 'gbu a 'ton mu 'ε ta, 'ka 'gbu 'bhε -za 'ε 'yrebago 'ka 'plen. 'Naa- zi 'bhii- 'η ɔɔ 'bhε -za 'ε ba!» ¹⁶ Galiyon 'yanle- 'bhε -jan 'ε 'wolele bhe, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ -o go -klu 'ε ta. ¹⁷ 'Bhεla- -yile, 'ke -o 'kpen zenle- -waa' daanfε' -kunlii Sositeni 'ε 'bhε zi, 'bhεε- 'ke -o 'bhε 'kunle. 'Ke -o 'bhε tafele 'sanle 'kitikanyre 'ε 'le ma. 'Dun- Galiyon 'a ɔkla 'bhii- yaa 'bhε -za 'ε 'kpen 'yele-.

Pɔlu ge gbe drεεwoa- Antiosi -wa 'ε ta

¹⁸ 'Bhεε- Pɔlu ɔmwa 'ezin- Korenti -wa 'ε ta. 'Bhε blaen, 'ke -ya -srawole -a neεne- Zesu 'yi mu 'ε ma. 'Bhεε- 'yee- 'pegee Prisili, 'bhεε- Akilasi -o ɔbwa -baton' do 'yi, 'bhεε- -o -ja Siri 'kleen 'ε 'yi. 'Dun- 'yee- Pɔlu -Waanbhaa' wli ɔkwana -sɔ -a ngblo -gweza' 'yi, 'bhεla- -yile 'ke -ya ngblo -gwele' Sankre -wa 'ε ta, 'bhεε- -o -ja 'te. ¹⁹ -O bhɔle Efezi -wa 'ε ta, 'ke Pɔlu Akilasi 'pegee Prisili 'tole 'bhε ɔnɔɔ, 'bhεε- -e -ja Zuufu mu daanfε' 'ε ɔla 'bhεε- 'ke -o 'pegee Zuufu mu 'ε -o -balɔ klele-. ²⁰ 'Bhε mu -sromabwa -a ni dɔɔ -e -mɔ 'waati sa 'mu -din, 'dun- yaa dɔle 'bhε ɔla. ²¹ -A go bhla 'ε zi 'mu -din, 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: «'Ke -Waanbhaa' -dwa -a -la 'η nu nu gbe drεεwole 'ka taglinle.» -E yanle 'bhε 'pele- 'le, 'kee- gole- Efezi -wa 'ε ta -baton' do 'yi. ²² -E bhɔle Sezare -wa 'ε ta, 'kee- zinale -baton' 'ε 'yi, 'bhεε- 'kee- gele- Zeruzalemu Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'pubole; 'bhε blaen 'kee-

gele- Antiosi. ²³ -E -yrekpaa' 'dama
 □kla 'bhe □nɔɔ, 'kee- gele- Galasi
 'pegee Frizi 'kleen mu 'e 'yi 'kee-
 ge 'fuudolele Zesu zi mu 'e 'kpen
 ta.

Apolosi -o Efezi 'pegee Korenti

²⁴ -O -yaa Zuufu mi do sii
 Apolosi, 'bhe -daa 'bhe □ya -wa
 'e ta Alezandri, 'bhe- 'bhe □nwa
 Efezi -wa 'e ta. 'Bhe 'yaa- 'ke
 -janwo' mi -lrele' do 'gbu 'le, 'bhe-
 'bhe □yaa -Waanbhaa' a 'Sewε 'e
 do 'kee- kan -a -dan' ta. ²⁵ -Wa
 -daanna Mεezan Zesu a zi 'e 'bhe-
 ta jan 'e 'le, 'bhe- -e -yaa 'bhe
 -vavade 'ebebele. 'Bhela- -yile, -e
 -yaa Zesu a -za 'e 'wo zii' mεε mu
 'e ni 'kee- 'mu daan kplankplan.
 'Dun- -yaa' pe Mεezan doleya 'e
 -dan' -le -yaa 'ke Mεε Wiinfε' Mi
 Zaan a pe mεε wiinfεza -yi 'te 'e
 'bhe- 'le. ²⁶ -Yrekpaa' do, 'yee-
 Apolosi -yaa -Waanbhaa' a -jan 'e
 'wo zii' Zuufu mu daanfε' 'e □la 'ke
 -gblaani 'laa kla -a -yi. Prisili 'pegee
 Akilasi -yaa' mεε daangbeya 'e
 'yele-, 'ke 'mu 'a 'siile-, 'bhe- 'ke
 'mu -Waanbhaa' a zi 'e 'yipele 'a
 ni kplankplan. ²⁷ 'Bhe blaani, 'ke
 Apolosi 'a 'pele doo -e gele- Akayi
 'kleen 'e 'yi. 'Bhe klele 'te, 'ke -a
 nεεnε- Zesu 'yi mu 'e 'mu 'a 'liale
 doo -e ge 'bhe □nɔɔ. -Ayile, 'ke
 'mu -a do 'sewε do dele- Akayi
 'kleen 'e 'yi Zesu 'yi mu -ledo' 'e
 ni doo 'kee- =bhwa 'mu ba ye,
 'mu 'a 'cieya- kle 'elrele. -E bhole
 Akayi, mεε 'la zan mu 'mu □kpaa
 Zesu 'yi -Waanbhaa' a -lileya 'e
 ma, -e 'mu -daanna, 'bhe- -e 'mu
 'kpaleya 'e baani □klaa 'bhe ba.
²⁸ -Amasroyi Zuufu mu 'e 'yaa-
 'ni 'zi -Waanbhaa' a 'Sewε 'yi yre
 'la □nɔɔ, -e -yaa 'bhe 'yrebakan
 zii' mɔkpen' 'yre ma kpataakpa;
 'ke -ya zron mεε mu 'e ni 'bhii-
 -Waanbhaa mεε 'la zan makwan-
 'bhii- Mεε -Bhee Mi Krisi 'le, 'bhe
 zan -le -yaa 'ke Zesu 'le kpataakpa.

19

Polu -o Efezi

¹ Apolosi -yaa 'waati 'la ba
 Korenti -wa 'e ta, Polu □kaan Azi
 'kleen 'e 'yi vle goon mu 'e 'yi -wa
 mu 'e ta, 'bhe- -e □nwa bhole
 Efezi -wa 'e ta 'te. -E □bhwa
 'bhe □nɔɔ Zesu a -klanlanε mu 'e
 'ke ta. ² 'Bhe klele 'te, 'kee- 'mu
 'lrokpale doo: «'Ka 'ka 'kpalawoa
 Zesu 'yi, 'ka Lii 'Wen 'e 'sroowoa-
 ee?» 'Bhe- 'ke 'mu 'a zikpale -a ni
 doo: «'Yooye-, 'o mɔɔ laa a male
 -lido' doo Lii 'Wen -o.» ³ 'Bhe-
 'ke Polu -o -lrokpale 'ezin- doo:
 «'Ka 'ka 'kpalawoa Zesu 'yi bhe,
 -o 'ka 'wiinfia □ wiinfεgbeya -gloon
 'e -dela -yi ee?» 'Bhe- -o pe Polu
 ni doo: «-Woo' 'wiinfia □ Zaan a
 pe mεε wiinfεgbeya 'bhe- 'yi -yi
 ba.» ⁴ 'Bhe- Polu pe -o ni 'ezin-
 doo: «'Ke mεε 'la zan mu -yaa
 do a -la 'ke -o plooo -o kleza -yoo'
 mu 'e ma, Mεε Wiinfε' Mi Zaan
 -yaa 'bhe zan mu -la wiinfε -yi
 ba. 'Dun- -e -yaa pe 'zi Izraeli
 mu 'e ni 'ezin- doo -woo 'kpa mεε
 'la zan -yaa nu nule 'yee- blaani,
 'bhe- 'yi; 'bhe mεε 'e 'bhe -le 'ke
 Zesu 'le.» ⁵ -O yanle 'bhe -jan mu
 'e 'malele, 'ke -o dole- -a -la doo
 -woo wiinfε' -yi ba Mεezan Zesu
 'to 'e 'yi. ⁶ 'Bhe blaani, 'ke Polu
 'e gbe 'kpale -o ta, 'bhe- 'ke Lii
 'Wen 'e zinale -o ta. 'Ke -o wli
 -bhεeke' mu 'pele 'sanle, 'bhe- 'ke
 -o -Waanbhaa' -lela' janwo. ⁷ 'Woo-
 mεε mu 'e 'yaa- bho mεε vu ta ple
 -din.

⁸ 'Bhe blaani, 'ke Polu gele- Zuufu
 mu daanfε' 'e □la. 'Bhe- mle yaga
 ta, -e -Waanbhaa' a -bhleingbeya
 yaaza 'e -jan 'e □woa mεε mu ni.
 Yaa -yaa gblaani mεε 'kedo- 'kpo
 'leε 'bhe -janwo' yre 'e □nɔɔ. -E
 -yaa do 'zi klen, 'kooko- mεε mu
 do Mεezan a -jan 'e □la. ⁹ 'Dun-
 Zuufu 'ke mu -yaa 'mu 'trɔn 'yi
 do 'zi 'egloole Polu 'wojan- mu 'e
 ma, 'bhe- waa -yaa dole- -a -la 'ke

-woo kpa Zesu 'yi. Drɔɔn', -o -yaa 'sɔnsi zii' Pɔlu 'wojan- mu 'ε ma 'ke -o -jan 'yɔɔ- wo Mɛɛzan a zi 'ε ma mɔkpen' 'yrε ma kpataakpa. 'Bhela- -yile 'ke Pɔlu Zesu 'yi mu 'ε 'siile, 'ke -o 'pegee 'mu gole- -o plɛŋ-, 'bhεε- 'ke -o gele- Tiranusi -a -laklu -wa 'ε ta. -E ɔbwa -Waanbhaa' a -janwo' 'ε 'wole- ma 'bhε ɔnɔɔ yi 'oo yi. ¹⁰ Pɔlu ɔbwa 'bhεε- klele ma lɛɛ plɛ ta, -asiikɔɔ Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'la 'kpen 'yaa- 'bhε Azi 'klɛn gbe do 'ε 'yi, 'mu 'kpen Mɛɛzan a -jan 'ε ɔmaa.

Seva gbe mu a -za

¹¹ -Waanbhaa' -yaa mɛɛ 'kpeeleni ma 'sole- maza mu klɛ 'zi Pɔlu gbe zi. ¹² 'Bhela- -yile, 'kee- -yaa klɛ sɔgbɛ mu 'le oo, 'kee- -yaa klɛ mɛɛ ŋgblo ma 'fuugo- sɔgbɛ mu 'le oo, 'ke -o -yaa 'mu yan Pɔlu 'flɛ 'ε ma, 'bhεε- 'ke -o -yaa 'mu kpa gadɛ mu 'pegee lii -yɔɔ mu -yaa mɛɛ 'la zan mu zi 'mu ma, 'bhε gadɛ mu 'ε ɔyaa bhee, 'bhεε- lii -yɔɔ' mu 'ε ɔyaa go 'bhε zan mu 'ε zi. ¹³ 'Bhε ya 'ε 'yi 'tɛ, Zuufu 'ke mu 'la 'yaa- 'kaan zii' yrekpen- =nɔɔ 'ke -o ge 'zina mu -gbinlele 'zina lii mu -yaa mɛɛ 'la zan mu zi, 'mu ɔyaa zi 'tɛ 'bhii- 'mu 'zina mu 'ε -gbin mɛɛ mu 'ε zi Mɛɛzan Zesu 'tɔ 'ε 'le. -O 'kpen do do -yaa -jan 'la wo 'zina mu 'ε ni, 'bhε -le -yaa dɔɔ: «'Mi pe 'ka ni dɔɔ Zesu 'la 'ke Pɔlu -o 'bhε a -jan 'wo zii', -ka go 'bhεε- 'tɔ 'ε 'yi!» ¹⁴ Mɛɛ 'la zan mu -yaa 'bhε -za -gloɔn 'ε klɛ 'zi, 'mu 'yaa- mɛɛ 'srwaplɛ-, 'bhεε- 'mu -yaa Zuufu mu a 'sraka 'lɛna- mi gbilaan do 'la -o -yaa 'bhε sii Seva 'bhεε- gbe mu 'le. ¹⁵ -O 'bhε -jan 'ε 'wole- 'zina do ni, 'ke 'bhε 'a zikpale -o ni gadɛ mi 'ε 'lii dɔɔ: «'N Zesu dɔ, 'bhεε- 'ŋ Pɔlu dɔ 'ezin-; 'duŋ- 'ka mu, -de mu 'gbu -le 'ka mu 'le εɛ?» ¹⁶ 'Zina ɔyaa mɛɛ 'la zan zi, 'bhε -balaa' -o ta, 'bhεε- 'bhε a pɛ fanjan- 'ε ɔkpa

-o 'kpen a pɛ fanjan- 'ε ta; 'bhεε- 'bhε -yrenkpa' gbe -yɔɔ' ɔwoa -o ta, -asiikɔɔ -o -pwela 'fɛ 'ε ɔla -o tafleŋ- 'le 'ke -o blasaan-, 'bhεε- -o madinjwole -yaa. ¹⁷ 'Bhε -za 'ε ɔzian Efezi -wa 'ε ta yrekpen- =nɔɔ. 'Kee- kpa Zuufu mu ta oo, 'kee- kpa Zuufu kle mu ta oo, 'o 'kpen 'bhε -za 'ε ɔmaa; -ayile -gbilaan ɔklaa -o 'kpen 'yi, 'bhεε- -o -yaa -gasikpa zii' Mɛɛzan Zesu 'tɔ 'ε 'lɛɛ. ¹⁸ Mɛɛ 'la zan 'mu 'ε ɔkpa Zesu 'yi, 'mu -bebe -yaa zan 'mu kleza -yɔɔ' mu 'ε 'pele- mɔkpen' 'yrε ma kpataakpa. ¹⁹ Mɛɛ 'la zan mu -yaa 'srɔn klɛ, 'mu -bebe ɔnwa 'mu 'a 'srɔn 'sɛwɛ mu 'ε 'le, 'bhεε- 'bhε mu 'mu 'kpen 'kpacielɛ mɔkpen' 'yrε ma. 'Bhε 'sɛwɛ mu 'ε 'plɛɛ 'yaa- -goli' 'tanbha 'waa mia plɛ bhε vu (50.000) bhɔ. ²⁰ 'Bhε gbɛɛn- bhε, Mɛɛzan a -Jan 'ε 'yaa- zen 'zi 'yee- Mɛɛzan a -glooya' 'ε 'le, 'bhε 'pegee fanjan- ma.

Efezi mu 'ε -o -wlɛnna Zesu 'yi mu 'ε ma

²¹ 'Bhε -za mu 'ε klɛle blaana, 'ke Pɔlu 'a 'lɛdulale *Lii 'Wɛŋ 'ε 'sɛŋ ta dɔɔ -e gele- 'kanlɛ- Mased- wani 'pegee Akayi 'klɛn mu 'ε 'yi, 'bhεε- -e ge 'pwɛlɛ- Zeruzalɛmu. -Ya ɔpia dɔɔ: «'Ke 'ŋ -ja 'bhε ɔnɔɔ ye, -yoo 'ke -za 'le 'ezin- 'ke 'ŋ ge Rɔmu -wa 'ε ta.» ²² 'Bhela- -zayile, -ya madɔ mi plɛ winbwa- Masedwani: Timote 'pegee Erasi. 'Bhεε- 'yee- 'gbu ɔbwa -sɔ 'mu -zanta -yrekpa' sa ta Azi 'klɛn 'ε 'yi. ²³ 'Bhε 'waati do 'kpo 'ε ba, Efezi -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen 'yaanminjwole -yaa Mɛɛzan Zesu a zi 'ε -zayi'. ²⁴ Wlan 'ε ni, yo do -yaa Efezi -wa 'ε ta. -O -yaa 'bhε sii Aatemisi. 'Bhεε- -can klɛ mi do -yaa 'yee- -wa 'ε ta, -o -yaa 'bhε sii Demetriusi. 'Bhε 'yaa- 'yee- yo 'ε gba 'fɛ 'ε bhɔɔma -yrine' mu klɛ -goli' 'tanbha 'pu 'le, 'bhεε- -e -yaa 'mu gɔn mɛɛ mu 'kɔɔ. 'Yee- Demetriusi 'pegee -yaa' yewone

mu 'ε □yaa -goli' -bebe 'srɔɔwo 'bhe yo 'ε gba 'fε 'ε bhɔɔma -yrine' mu 'ε gonle ma. ²⁵ -Yrekpa' do, -e -yaa' yewone mu 'ε 'pegee -can kle mu -vin mu 'ε □klaa 'eke -ba, 'bhεε -ya □pia 'mu ni dɔɔ: «'N' 'yienii mu, 'ka 'gbu 'a 'yaango -'bhii -kɔɔ' -o -kɔɔa' -naflo mu 'ε 'srɔɔwo zii' -kɔɔa' ye 'lεε -'bhεε -ma. ²⁶ 'Dun -zɔn 'yee -Pɔlu 'ε -yoo -za mu 'la kle 'zi, 'ka 'yre -o 'mu ma, 'bhe 'pegee 'ka 'trɔn -o 'mu 'yi. -Ya pe 'zi mεε mu 'ε ni dɔɔ: Bhaaplɛn mu -o gba yo mu 'la yaan -o 'gbu 'kɔɔ, 'mu 'laa -o 'ke -waanbhaa' -zeze mu 'le. Mεε -bebe 'e □kpa' 'bhe -jan 'ε yi; 'bhεε -, 'bhe mεε 'srε ngblo -siεla. 'Dun -'bhe 'laa klele Efezi -wa do -kplɛn ta -gε, 'bhe □kla 'ezin -Azi 'kleen 'kpen -la -yi. ²⁷ -A -dan' 'laa nu gole -kɔɔa' yawo 'ε do -kplɛn baale ta. 'Kela 'bhe -o -a -yi 'eyɔle 'ezin -, 'bhe -le dɔɔ -e nu -kɔɔa' yo da -gbene 'ε gba 'fε 'tɔ 'ε magale. 'Bhe gbene -bhe, -kɔɔa' yo 'ε 'tɔbhɔleya 'ε nu gale; 'bhεε -'dun -Azi 'kleen 'yi mu 'ε 'kpen 'pegee 'trε ta mu 'ε 'kpen 'yela -gba!» ²⁸ Mεε 'la zan mu Demetriusi 'wojan -'ε □maa, yran -gbene □wlaa 'mu zru 'yi. 'Bhεε -'ke -wa pele 'sanle 'egloole dɔɔ: «Aatemisi, Efezi mu a yo da 'ε -yoo 'egbenele, 'bhεε -'e 'kpa ma yo laa -o! Aatemisi, Efezi mu a yo da 'ε, 'yoo -'egbenele, 'bhεε -'e 'kpa yo laa -o!» ²⁹ 'Bhe klele 'tε, 'bhe -jan 'ε -wa 'ε 'kpen 'yaanminjwoa, 'bhεε -'ke -wa 'ε ta mu 'ε 'kpen 'wlenle. 'Bhεε -'yee -Pɔlu 'taawoyɔɔn ple 'ε, Gayusi 'pegee Arisitaki, -o 'mu □kwan. 'Mu □yaa 'ke Masedwani mu 'le. -Woo 'kunlawoa, 'ke -woo -glaanle', 'bhεε -'ke mεε 'saa 'ε gele -'ke -o -le -waa' -zabla' -kpan 'ε ta. ³⁰ 'Bhe 'yi, Pɔlu 'gbu 'yaa -zi 'bhii -'e ge dɔ -zamaa' 'ε 'lεε 'bhεε -ya 'gbu zɔn 'mu ni, 'dun -Zesu 'yi mu 'ε waa dɔle a -la 'kee -'bhe kle. ³¹ 'Yee -Azi 'kleen 'yi -kunlii gbilaan mu 'ε 'ke mu -yaa 'yee -

Pɔlu 'gbu 'bhεgwlen -mu 'le. 'Bhe mu kle □kpa' -a ni dɔɔ yaa gele -zabla' -kpan 'ε ta. ³² 'Bhe 'waati 'ε ba, -zamaa' 'saa 'ε 'yaa -'we 'zi 'zoozoo -: -a 'ke mu -yaa -janwo' zii' 'egloole, 'bhεε -waa -yaa so 'eke -weli' -yi 'male. 'Bhεε -dɔɔn', -woo -lekpa' eke -ta win 'la ma, -o -bebe 'laa -yaa 'bhe dɔ. ³³ -O -yaa Zuufu 'gwlaan -do sii Alεzandri. -Zamaa' 'ε 'plɛn -mεε 'ke mu 'yee -za 'ε 'yipia □'bhe ni. 'Bhεε -Zuufu -vin mu 'ε 'yee -Alεzandri 'yrɔnna -, 'bhεε -o -ja 'kele -zamaa' 'ε 'lεε -. -Ya gbε -lawlenna, 'bhεε -'e -yaa zan -janwole -zamaa' 'ε ni. ³⁴ 'Dun -wa yele 'bhii -'e -yaa 'ke Zuufu mi 'le, 'ke -woo -weli' 'ε 'wlenle 'eke -zi 'egloole 'zoozoo -'ke -wa pe dɔɔ: «Aatemisi, Efezi mu a yo da, 'yoo -'egbenele, 'ε 'kpa ma yo laa -o! Aatemisi, Efezi mu a yo da, 'yoo 'egbenele, 'ε 'kpa ma yo laa -o!» -O □mwa 'bhe 'pele -zi 'fɔ 'bhe -bεenna 'lεrε ple -din.

³⁵ 'Fɔ boolazi, 'bhεε -waa' -wa 'ε ta 'sewede mi 'ε 'bhe gbεswa -zamaa' 'ε tagale ta; 'bhεε -'bhe pe -o ni dɔɔ: «Efezi mu, mokpen' 'a 'yaango -'bhii -Efezi mu 'ε 'mu -le -kɔɔa' yo da -gbene Aatemisi gba 'fε 'pegee -a bhɔɔma -yrine' 'ε gooba mu 'le, 'bhe 'pegee 'yee -yo 'ε bhɔɔma -yrine' 'ε -daa lafle' ma, 'bhεε -'e -balaa' 'trε ma. ³⁶ Mεε 'kedo -kpo 'laa so 'bhe ma zaabole. 'Dun -'ke -yoo 'bhe gbene -bhe, -ka 'ka zrukpa, 'bhεε -'ka 'laa 'kɔle -za 'kedo -kpo klele ma blaale. ³⁷ -Amasɔyi, 'ka □nwa mεε ple 'la 'le -gε bhe, waa -kɔɔa' yo 'ε gba 'fε 'ε □la pe 'kedo -kpo 'silε -, 'bhεε -waa a 'tɔ 'yoo -'kedo -kpo 'pele -. ³⁸ 'Bhεε -'dun -, 'ke Demetriusi 'pegee -yaa' yewone mu 'ε -woo -la ma janwoa -dɔ mεε 'ke -za 'ke □kla -o ni, 'kitikan yi mu dɔle -o, 'bhεε -kɔɔ' 'wiin -mεε gbilaan mu 'ε 'mu -o ye. -O so gele -'mu ta ye waa -za 'ε 'yrebago zayi'. ³⁹ 'Ke 'kaa -zi 'bhii -'o 'kaa -

-za 'bhεεke 'yrebago, -koo' nu 'bhe klele -koo' a 'klankeba yi 'ε 'le. 40 'Dun- -za 'la □kla -zon, Rome mu 'ε so -lale' -koo' ta doo -koo' -o -wlen 'zi -o ma. -Amasroyi -koo' □klaa 'eke- ba, -za 'la ma, win laa -o 'bhe ma, 'bhεε- -koo' 'laa nu 'sole- 'bhe 'yipele mεε 'kedo- 'kpo ni.» 41 Waa -wa 'ε ta 'sewede mi 'ε 'yanle 'bhe -jan mu 'ε 'wolele, 'ke -ya pele- mεε mu 'ε ni doo -o piila-, 'bhεε- -o ge -o ba -le ma.

20

*Polu -ja Masedwani 'pegee
Grekī mu a 'kleen 'ε 'yi*

1 Efezi mu 'ε -woo tagaa- 'waati 'la ba, 'ke Polu Zesu 'yi mu 'ε 'lekpaale 'eke- ta, 'bhεε- 'kee- 'fuudole -o ta. 'Bhe blaana, 'kezi -yrewole -o ma doo -e gele- Masedwani. 2 Polu 'kanaa 'bhe 'kleen 'ε 'yi, 'kee- ge 'fuudolele Zesu 'yi mu 'ε ta -jan -bebe 'le. 'Bhe blaana, 'kee- gele- Greki mu a 'kleen 'ε 'yi. 3 'Bhεε- 'kee- mle yaga klele- 'bhe □nnoo. -E -yaa zan bole -baton' do -yi 'bhεε- -e ge Siri 'kleen 'ε 'yi 'waati 'la ba, 'ke -ya male- doo Zuufu mu 'ε 'yaa- 'dukpa zii' -a de zayi'. 'Bhe klele 'te, 'ke -ya pele- doo -e niinale -a da zi 'ε zi 'kee- kan Masedwani. 4 'Gwlaan- 'srwaple- -le -ja 'yee- Polu madole Azi 'kleen 'ε 'yi 'taa 'ε ta: Pirusi 'la 'yaa- da Bere -wa 'ε ta 'bhe gbe Sopateε, 'bhεε- Arisitaki 'pegee Sekondusi, 'mu 'yaa- da Tesaloniki -wa 'ε ta; 'bhεε- Gayusi, 'bhe 'yaa- da Dεebi -wa la, 'bhεε- Timote, 'bhe 'yaa- da Lisitri, 'bhεε- Tisiki 'pegee Trofimu: 'mu 'yaa- da Azi 'kleen 'ε 'yi. 5 'Bhe mεε 'srwaple- 'ε -ja 'tenle- 'o ma Troasi -wa 'ε ta -yrekpaal' 'soo 'kanle- blaana. 6 'O moo 'gbu, 'o -baton' do □sia Filipu -wa 'ε ta 'bluu 'wlen kle bhle 'feti 'ε blaana. 'O -yrekpaal' 'soo □kla zi 'ε 'lii 'bhεε- 'bhe -yrekpaal' 'soo mi 'ε ma, 'o □wlaa Troasi -wa

'ε ta 'te. 'Bhεε- 'o -gbεeyi' do □kla 'bhe □nnoo.

*Polu -yrekpaal' 'srwaple- =kla
Troasi*

7 Zuufu mu a -yitre' yi 'ε ma yroma 'ε zi, 'o □klaa 'eke- ba Mεezan a pebhle 'ε 'bhle zayi' 'eke- zi. 'Bhεε- 'dun-, Polu -yaa zan gelawole 'taa do ta 'bhe ta tooklin- yi 'ε 'le bhe, 'bhela- -yile, -e -janwoa mεε 'la zan mu □klaa 'eke- ba 'mu ni. 'Bhεε- -e □mwa -janwole 'ε zi 'ke 'bhe ge 'tenle- blandreyi ma. 8 'O 'klale- -yaa 'eke- ba 'sangaso 'kpee 'la □la, -lanbha -bebe 'bhile- -yaa 'bhe □la. 9 -O -yaa -zwanne do sii Eyutisi, 'bhεε- 'bhe 'yaale- -yaa 'bhe 'fekpee 'ε feneti 'ε do -lii. Polu -yaa -mo 'zi -janwole 'ε zi, 'bhela- -yile 'ke yi 'kpale 'yee- zwanne 'ε 'yre ta, 'bhεε- 'kee- yidele 'egbenele. -Yaa' yide gbe -yoo' 'ε 'koo, -a yri -gwa -a 'gbu -za 'le, 'bhεε- 'kee- gole- laan- ima 'sangaso yaga mi 'ε 'wiin-, 'kee- nule- baale 'tre ma. -O □nwa -a -lawlenle, 'dun- -wa □ya 'bhii- -e -gaa gban. 10 'Bhe klele 'te, 'ke Polu zinale, 'kee- gele- kulale 'yee- zwanne 'ε ta, 'ke -ya binale -a gbe -yi, 'bhεε- 'ke -ya pele- doo: «'Ka 'laa yienkanle, yaa gale -li!» 11 'Bhe blaana, 'ke Polu 'sanle -a -zanta' 'sangaso 'kpee 'la 'yee- 'pegee Zesu 'yi mu 'ε 'klale- -yaa 'eke- ba 'bhe □la 'bhe □nnoo. 'Bhεε- 'yee- 'pegee Zesu 'yi mu 'ε -o 'bluu 'ε takaa-, 'bhεε- -wa □bhla 'eke- zi. 'Bhe blaana, 'ke Polu -janwole -o ni 'ezin-, 'ke 'bhe ge 'tenle tooklinle ma. -E yanle 'bhe 'le, 'kee- jilale. 12 Eyutisi a mεε mu 'ε □nwa -a 'sile-, -e -yaa -a -yre ma; 'bhεε- 'mu -ja 'kele- 'mu ba 'fe 'le ma. 'Bhe -za 'ε □kla mokpen' zrukpaaza 'le.

*Polu -daa Troasi -wa 'ε ta,
'bhεε- -e -ja Miletī*

13 'O moo -kaan Polu 'leε -baton' 'ε 'yi, 'bhεε- 'o -ja Asosi -wa 'ε ta. 'Yee- Polu pe doo -e gele- Asosi -a

gaan ma 'tre ma zi 'e zi. -E -yaa zi 'bhii- 'o ge 'eke- magben 'bhεε- wa 'ε ta, 'bhεε- -e -yaa nu bole 'o zi -batorŋ' 'ε 'yi 'bhεε- =nɔɔ. ¹⁴ -E bhɔle 'o ta Asosi- wa 'ε ta, 'wa □sia -batorŋ' 'ε 'yi, 'bhεε- 'o -ja Mitileni -wa 'ε ta. ¹⁵ 'Bhe ta tooklin- yi 'le, 'ke 'o gole- Mitileni, 'bhεε- 'ke 'o 'bhɔle Kiosi -din. 'Bhe -yrekpaa' ple mi 'ε ma, 'ke 'o 'nule 'tenle- Samosi ma. 'Bhεε- 'bhe -yrekpaa' yaga mi 'ε ma 'o □wlaa Miletī -wa 'ε ta 'te. ¹⁶ Pɔlu -yaa zi 'bhii- 'o Efezi -wa 'ε makpa', 'dun- yaa -yaa zi 'bhii- 'o dula- -a nɔɔ; 'kooko- 'waa mɔ 'bhe Azi 'kleen 'ε gbe do 'ε 'yi. -Amasroyi -a 'krɔtowole -yaa, 'kooko- 'kee- -yaa sɔ a klele- 'bhεε- Pantekoti yi 'ε bhɔ 'o ma Zeruzalemu -wa 'ε ta.

Pɔlu -o Efezi Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -lεε mu 'ε □lia zii'

¹⁷ Pɔlu -yaa 'waati 'la ba Miletī -wa 'ε ta, 'kee- kle bole- Efezi Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -o 'lεε mu 'ε ni, 'kaa 'mu 'nu 'ten -a ma 'bhe □nɔɔ. ¹⁸ 'Bhe mu nule 'tenle- -a ma 'bhe □nɔɔ, 'ke -ya pele- 'mu ni dɔɔ: «'N nεεnε- mu, 'kee- san 'η 'nu yi -yrekpaa' □lwa mi 'ε ma Azi 'kleen 'ε 'yi, 'kee- nu 'tenle- -zɔn ma, 'ka 'mi 'taawogbeya 'pegee 'η kleza mu 'ε 'kpen dɔ 'ka 'plen- gε. ¹⁹ 'N yewoa □ Mεεzan ni 'ke 'mi 'η 'gbu mazinaa 'waati 'ε 'kpen ba, 'ke 'η wisi, 'bhεε- 'ke 'η -yrenbhle' Zuufu mu 'ε 'kɔɔ -waa' 'dukpaza mu 'ε 'yi 'η ma. ²⁰ 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'ezin- dɔɔ 'naa 'ka 'gbu a -nafan maza 'kedo- 'kpɔ gaanle 'ka ma -titi. 'N -Waanbhaa' a -jan 'ε 'kpen □woa 'ka ni 'ke 'η 'ka daan 'kele-, mɔkpen' 'yre ma 'bhe 'pegee 'kaa- 'fε mu 'ε □la. ²¹ 'An □pia Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'ε ni dɔɔ -o 'plo- -o kleza -yɔɔ' mu 'ε ma, 'bhεε- -woo 'gbu na -Waanbhaa' ni, 'bhεε- 'ke -woo 'kpa Mεεzan Zesu 'yi. ²² 'Dun- -zɔn, -ka 'ka 'trɔnbado doo, 'η 'yoo- Zeruzalemu 'taa 'ε

'bhεε- ta -gε. Lii 'Wen 'ε 'bhe -le 'bhe 'taa 'ε 'wla zii' 'η zi, 'dun- -za 'la nu 'tenle- 'η ma 'bhe □nɔɔ, 'naa 'bhe dɔ. ²³ 'Bhεε- 'dun-, 'ke 'η □kaan -wa 'oo -wa 'la ta, Lii 'Wen 'ε -yoo 'η 'kpeelekan zii' dɔɔ -o nu 'η bole -kaso 'yi 'bhe pegee -o nu -yren mu 'kpalε- 'η ta -a □nɔɔ ye. ²⁴ 'Dun- 'naa -o 'η 'gbu -si 'ε yienkan zii'. 'Kela 'bhe -o 'mi ma 'egloole 'bhe -le dɔɔ Mεεzan Zesu ye 'la gbekpaa- 'mi 'kɔɔ, 'η sɔ 'bhe 'wole, 'bhεε- 'an 'leyan- -a ma. 'Bhe ye 'ε 'bhe -le 'ke 'η -Waanbhaa' a -lileya ma -Jan 'Nrale- 'ε 'bhεε- 'wo mɔkpen' ni.»

²⁵ «'N 'yaa- 'ka ba 'waati 'la 'kpen ba, 'η □bwa -Waanbhaa' a -bh- lengbeya -wa 'ε ma jan 'ε wole ma 'ka ni; 'dun- -zɔn 'mi 'a 'yaango- 'bhii- 'ka do 'kpɔ 'yre 'laa nu 'η 'yεle- -li -zɔn blaen. ²⁶ 'Bhela- -zayile, 'mi -o -a pe 'zi 'ka ni -zɔn -gε kpataakpa dɔɔ: 'ke 'ka do 'kpɔ □nia, 'ka 'laa 'lale- 'mi ta, 'bhe 'laa dale 'mi ba. ²⁷ -Amasroyi 'η -Waanbhaa' zru maza 'ε 'kpen -zɔnna 'ka ni 'ka 'bheez- 'ε 'yi, 'bhεε- 'naa a zru maza 'ε 'kedo- 'kpɔ gaanle 'ka ma. ²⁸ 'Bhela- -yile, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'bhe 'pegee -ka 'ka 'yrekpa 'ezin- Lii 'Wen 'ε -e 'ka 'yalaa mεε 'la zan mu gooba 'mu ba, 'bhii- -o yalaa' -bhlaa mu gooba gɔnε- 'la gbεen-. -Waanbhaa' -yaa' mεε -ledo' 'la 'srɔɔwoa- -a 'gbu Gbe 'ε gale 'ε ma, -ka 'mu -gblakun' 'elrele. ²⁹ 'Mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'η gele blaen, mεε 'ke mu nu wlale 'ka plen- 'bhii- -bɔn 'yi srɔpe mu wla gɔnε- 'la gbεen- -bhlaa 'ledɔ- plen-; 'bhεε- waa nu -a 'tolε- 'ka mu -Waanbhaa' a mεε -ledo' 'ε ma. ³⁰ 'Ali- 'ka mu 'gbu ba mεε 'ke mu nu -wlenle' bhla ma -jan mu wolele, 'bhe klegbeya 'ε 'yi bhe, -o nu Zesu 'yi mu 'ε 'ke mu -yinile; 'bhεε- 'mu nu dɔle -o zi. ³¹ -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'te, 'bhεε- -e dɔ 'ka 'kpee 'bhii- lεε yaga ta 'η □bwa

zruwlale ma 'ka 'kpee -bi zi 'pegee -yrekpaa' fɔ 'bhɛ ge 'tɛnlɛ- 'ŋ 'yrɛ 'yi 'klaale- ma 'ka ba -zayi'.»

³² «'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ŋ 'yoo- 'ka gbɛkpa' zii' -zɔn -Waanbhaa' 'pegee -yaa' -lileya ma -jan 'ɛ 'koo. 'Bhɛɛ- 'bhɛ 'sɛŋ -o 'yela- ni 'kee- fanŋan- dɔ 'ka ta 'kaa- 'kpaleya 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -e 'ciɛn 'la 'twa- -yaa pɛ mɛɛ 'gbɛwole mu 'ɛ 'kpen ni -e sɔ 'ka gbale- 'bhɛ ba. ³³ 'ŋ 'yrɛ 'laa 'bhɔlɛ- -lido' 'ka do 'kpɔ 'koo -goli' oo, 'kaa- -can oo 'bhɛ 'pegee 'ka ta dune- mu 'ɛ zi. ³⁴ 'Bhɛɛ- 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'ezin- 'bhii- 'ŋ mado mu 'pegee 'mi 'gbu 'lɛbɔ- pɛ mu 'pegee 'o maza -yanwo' pɛ mu 'ɛ 'ŋ 'mu 'srɔɔwoa' 'ŋ 'gbu a 'tefuu 'wianlɛ- -la ma. ³⁵ 'Mi 'a -zrɔnna 'ka ni gbɛ 'ɛ 'kpen ma dɔɔ -koo' yewo, 'bhɛɛ- -koo' sɔ bhɔlɛ- 'ezin- 'kooŋŋɛzan mu ba. 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, Mɛɛzan Zesu -jan 'la 'ɔwoa -koo' ni 'bhɛ bo -koo' 'kpee; -ya 'pia- dɔɔ: <'Duma 'la 'bhɛ -o pɛ nale mɛɛ ni 'bhɛ 'yi, 'bhɛ gbalaan -yiya' pɛ -srɔɔwole mɛɛ 'koo 'bhɛ ni.'»

³⁶ Pɔlu 'yanle- 'bhɛ -jan mu 'ɛ 'wolele -o ni, 'ke -o 'pegee Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpen -o 'kpɔ zenle- 'trɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'seriwole. ³⁷ Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpen 'yaa- wisi' zii' Pɔlu zi -a ge bhla 'ɛ zi, 'bhɛɛ- -o -yaa -a -tuubɔ' 'zi -a -srawo' bhla 'ɛ zi -o ma. ³⁸ -O ta -yaa sun 'egbenɛle, -amasrɔyi -ya 'ɔpia -o ni dɔɔ waa -yaa nu 'eke- yeɛ 'ezin- li. 'Bhɛ blaɛn, 'ke -o geɛ- -a madoɛ -yaa' -baton' 'ɛ 'si yrɛ nɔɔ-.

PɔLU -JA ZESU 'SREYA- KLELE RɔMU

21

Pɔlu 'pegee -a zi mu 'ɛ -woo ge 'zi Zeruzalemu

¹ 'O 'yanle- 'o 'srawolele Efɛzi Zesu 'yi mu -lɛdo' 'ɛ -lɛɛ mu 'ɛ ma, 'ke 'o geɛ- bɔɛ -baton' do 'yi. 'O geɛ- -trɛɛ 'ke 'o 'tɛnlɛ -wa do ma, -o -yaa 'bhɛ sii Kɔsi, 'bhɛɛ- wɛyi- 'mɛɛngole -yaa 'bhɛ zi. 'Bhɛ

ta tooklin- yi 'le, 'ke 'o 'bhɔlɛ Rɔdi -wa 'ɛ ta. 'O goɛ 'bhɛ 'nɔɔ, 'ke 'o geɛ- Patara -wa 'ɛ ta. ² 'O 'ɔbhwa -baton' do ta 'bhɛ 'nɔɔ, 'bhɛ 'yaa- ge 'zi Fenisi 'klɛɛn 'ɛ 'yi; 'o bole 'bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke 'o jilale. ³ Wɛyi- 'mɛɛngole -yaa 'klɛɛn 'la 'bhɛ zi 'bhɛɛ- 'ke -o -yaa 'bhɛ sii Sipru, 'o 'ɔbhwa 'bhɛ -din: 'wa 'ɔya bhɔ gbɔɔn ma 'ke 'woo- -baton' 'ɛ 'yi. 'Bhɛɛ- 'o 'yee- Sipru 'klɛɛn 'ɛ 'ɔtwa wɛyi- ba -yrɛ ta, 'bhɛɛ- 'o -ja Siri ba -yrɛ ta, 'bhɛɛ- 'o -ja 'tɛnlɛ- Tiri -wa 'ɛ ma. 'O 'yaa- -baton' 'la 'yi, -o 'bhɛ 'yi 'kwe mu 'ɛ -zinaa' 'yee- Tiri -wa 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'o -zinaa' 'bhɛ 'nɔɔ. ⁴ 'Bhɛɛ- 'o Zesu 'yi mu 'ke mu 'ɔya 'bhɛ -wa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'o 'pegee 'mu -yrekpaa' 'srwaple- -gaa 'eke- 'yi. Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'yaa- 'woo- Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpeeɛkaan zii' dɔɔ 'yee- Pɔlu 'laa geɛ Zeruzalemu. ⁵ 'Duŋ-, 'o 'yanle- 'bhɛ -yrekpaa' 'srwaple- 'ɛ kleleɛ 'eke- 'yi, 'ke 'wa 'pele dɔɔ 'o gbalaanle- 'waa- 'taa 'ɛ zi. 'Bhɛɛ- 'yee- Tiri -wa 'ɛ ta Zesu 'yi mu 'ɛ, -o 'pegee -o na mu 'ɛ 'bhɛɛ- -o -nɛ mu 'ɛ, -o 'kpen -ja 'o 'madoɛ -wa 'ɛ -zanta' wɛyi- 'ɛ 'lɛ ma. 'Bhɛɛ- 'o 'kpen 'o 'kpɔ 'ɔzian 'bhɛ 'nɔɔ 'trɛ ma, 'ke 'woo 'seriwole. ⁶ 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'woo 'srawole 'eke- ma 'bhɛɛ- 'ke 'o mɔɔ geɛ- 'sanle- -baton' 'ɛ 'yi; 'bhɛɛ- 'woo- mu -niinaa' -o -zanta' -o ba -lɛ ma. ⁷ 'O 'waa- wɛyi- ta 'taa 'ɛ 'lɛyaan- Tolemasi -wa 'ɛ 'bhɛɛ- ta. 'O 'pwɛla- -baton' 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'o -ja -wa 'ɛ 'kpee 'bhɛ 'nɔɔ Zesu 'yi mu 'ɛ 'ke mu 'pubɔɛ. 'Bhɛɛ- 'o 'pegee 'mu -yrekpaa' do -gaa 'eke- 'yi. ⁸ 'Bhɛ ta tooklin- yi 'le, 'o -gwa Tolemasi, 'bhɛɛ- 'o -ja Sezare -wa 'ɛ ta. 'O 'bhɔlɛ- -a nɔɔ, 'ke 'o geɛ- 'o zenle Filipu ba; -e -yaa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'wo mi 'le. Zesu 'yi mu 'ɛ -o 'gwalaan- 'srwaple- 'la makwan- Zeruzalemu dɔɔ 'mu 'bhɔ -o ba ye 'ɛ 'le, 'yee- Filipu -yaa 'bhɛ 'gwalaan- 'srwaple- 'ɛ do 'le. ⁹ -A -lu -gbala -yaa yiziɛ, 'bhɛɛ-

'mu ɔyaa -Waanbhaa' -lɛla' janwo le mu 'le. ¹⁰ 'O -yrekpaɔ' -bebe ɔkla gban bi 'yee- Filipu ba, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi do -daa Zude 'klɛn 'ɛ 'yi: -o -yaa 'bhɛ sii Agabusi. ¹¹ 'Bhɛ mɛɛ 'ɛ 'nule- 'o ta, 'ke 'bhɛ Pɔlu a 'sɛntru 'ɛ 'sile, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'bhɛ 'gbu gaan mu 'pegee 'bhɛ gbɛ mu -yrelɛ' 'bhɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'a 'pele dɔɔ: «Lii 'Wɛɲ 'ɛ pe dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan a pɛ -le 'ke 'sɛntru 'lɛɛ- 'le, Zeruzalɛmu ɔnɔɔ Zuufu mu 'ɛ nu -a -yrelɛ' gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- -o nu -a 'kpalɛ- Zuufu kle mu 'ɛ 'kɔɔ»». ¹² 'O 'bhɛ -jan 'ɛ 'male-, 'ke 'o mɔɔ 'gbu 'pegee Sezare Zesu 'yi mu 'ɛ Pɔlu 'sromabole dɔɔ yaa geɛ Zeruzalɛmu. ¹³ 'Duɲ- Pɔlu pe 'o ni dɔɔ: «-Mɛɛ ɔkla 'bhɛɛ- 'ka -o wisi' zii', 'bhɛɛ- 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'ɲ -gbɔzi' ga ɛɛ? 'Mi 'gbu 'yrisriwole -o, waa pele -kaso 'yi bɔza do -kplɛn ma, 'ɲ 'yrisriwole -o 'ezin- 'ɲ dɛza ma Mɛɛzan Zesu 'tɔ 'ɛ -zayi' Zeruzalɛmu.» ¹⁴ 'Waa- -jan 'ɛ yaa 'sɔɛ- Pɔlu zru gole Zeruzalɛmu 'taa 'ɛ ni, 'bhɛɛ- 'woo tagaa-. 'Bhɛɛ- 'o pe dɔɔ: «Bhaa 'ke 'kɛla 'bhɛ -o -Waanbhaa' zru maza 'ɛ 'le 'bhɛ -le klɛ!»

¹⁵ 'O 'yanle- 'bhɛ -yrekpaɔ' 'dama 'ɛ galele Sezare, 'ke 'o 'waa- pɛ mu 'ɛ magaanle; 'bhɛɛ- 'woo -dwa Zeruzalɛmu 'taa 'ɛ ta. ¹⁶ Sezare -wa 'ɛ ta Zesu a -klanɲane mu 'ɛ 'ke mu ɔnwa 'o 'madɔɛ, 'o 'yaa- nu 'o zenɛ mɛɛ 'la zan ba, -o -ja 'o 'le 'bhɛ mɛɛ 'ɛ ba -lɛ ma: -o -yaa 'bhɛ mɛɛ 'ɛ sii Minason, 'bhɛɛ- 'bhɛ ɔyaa da Sipru 'klɛn 'ɛ 'yi. -A 'kpale- =mwa gban Zesu 'yi.

Pɔlu -ja Zaki taglinɛ Zeruzalɛmu

¹⁷ 'O 'bhɔle- Zeruzalɛmu, 'ke 'o nɛɛnɛ- mu 'ɛ -woo 'ciɛya- klele- zrukpaɔ' ta. ¹⁸ 'Bhɛ ta tooklin- yi 'le, Pɔlu ja 'o 'le Zaki ba. Zeruzalɛmu Zesu 'yi mu 'ledo' 'ɛ 'mu 'lɛɛ mu 'ɛ 'kpen ɔklaɔ 'eke- ba 'yee- Zaki ba. ¹⁹ 'O 'yanle- -o

'pubolele, 'bhɛɛ- Pɔlu -jan 'ɛ 'sia. -Waanbhaa' -za mu 'la 'kpen ɔkla a gbɛ zi Zuufu kle mu 'ɛ 'plɛɲ, -e 'mu 'kpen do do 'yigɔɔnna -o ni. ²⁰ -Wa wojan mu 'ɛ 'male-, 'ke -o -Waanbhaa' 'tɔbhɔle. 'Bhɛɛ- 'ke -wa pele- 'yee- Pɔlu ni dɔɔ: «'O nɛɛnɛ-, 'yaa 'yeɛ- ɛɛ, Zuufu 'waa -bebe 'ɛ ɔkpaa Zesu 'yi; 'ali- 'duɲ- zɔn, -o 'kpen blɔɔle -o -li Moizi a *'Tɔɲ 'ɛ ma. ²¹ Mɛɛ 'ke mu ɔnwa -a pele -o ni 'kaa 'bhi 'a ɔpia Zuufu mu 'la 'mu -o Zuufu kle mu 'ɛ 'plɛɲ- 'mu ni dɔɔ 'mu 'plo- Moizi 'a 'tɔɲ mu 'ɛ 'kɔsɪkɪnɛ ma, 'bhɛɛ- 'bhi 'a ɔpia 'ezin- dɔɔ waa -o -nɛ mu 'ɛ 'wlale- 'klɛn 'yi; 'bhɛ 'pegee waa Zuufu mu 'si ta -za mu 'ɛ -kɔsɪkɪnɛ 'ezin-. ²² 'Bhɛɛ- 'o nu 'bhɛ kleɛ 'nale- -a ma 'tɛ ɛɛ? 'Wlan 'ɛ ni, -o nu a male dɔɔ 'ɛ ɔnwa. ²³ 'Bhɛla- -yile, 'woo- zan -jan 'la 'wɔɛ- 'e ni 'taawo 'bhɛɛ- ta: Mɛɛ yizɛ -o 'o 'plɛɲ -ge, 'mu -Waanbhaa' wli ɔkwan -za do kleɛ ma (-wa ɔpia dɔɔ waa nu -wɛɛn 'milɛ-, 'bhɛ 'pegee waa nu -o ɲgblo -gweɛ' 'sani- -o yan -o 'gbɛwo 'sraka 'ɛ golele). ²⁴ Ge wla -o -le *-Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ ɔla, 'bhɛɛ- mɛɛ 'gbɛwo 'sraka 'ɛ, -ka 'bhɛ go. 'Bhɛ blaɛn, 'bhi -o 'kpen 'gbɛwo 'sraka ma -gɔli' 'ɛ 'bhɛ gbawo, 'kooko- 'bhɛ blaɛn -o sɔ -o ɲgblo -gweɛ' 'tɛ. 'Kee 'bhɛ ɔkla 'bhɛ gbɛɛn- bhe, Zuufu mu 'ɛ 'kpen nu -a 'yaangole 'bhii- -o -za 'oo -za mu 'la 'kpen ɔkpaa 'ɛ ma, wlan laa -yaa 'mu do 'kpɔ 'le. 'Bhɛ klegbɛya 'ɛ gbɛɛn- bhe, mɔkpen' nu 'a 'yaangole 'bhii- 'bhi 'gbu 'ezin-, 'ɛ Moizi 'a 'tɔɲ mu 'ɛ 'kɔsɪkɪn. ²⁵ 'Kee- =bwa Zuufu kle mu 'ɛ 'mu a pɛ ta, -o 'ke mu 'la ɔwlaa Zesu 'yi, 'o -za mu 'la 'ledulaa 'mu ba za 'yi, 'o 'bhɛ -za mu 'ɛ 'sɛwɛ yɔɔndia- 'mu ni, 'bhɛɛ- -wa ɔpia 'mu ni 'bhɛ 'sɛwɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: -o yo -gbaa 'ke wi mu 'la 'le waa 'mu 'bhleɛ-, 'bhɛɛ- waa wi yien bhleɛ 'bhɛ 'pegee wi mu 'la -gaa 'mu -dewolele waa 'mu wi mu

'e bhlele; 'bhεε- waa -yanbhooya klele.»

²⁶ 'Bhε klele 'te, 'ke Pɔlu dɔle-o wojan 'ε ɔla. 'Bhela- -yile, 'bhe ta tooklin- yi 'ε 'le, 'ke 'yee- Pɔlu 'kpale 'woo- mεε yizie ba, 'bhεε- 'ke -o gele- -o 'gbewo 'sraka 'ε gole -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε ɔla. 'Bhεε- -o 'kpen do do a 'sraka gole -yaa nu yanle yi 'la 'le, 'yee- Pɔlu 'gbu 'bhe yi 'ε ɔpia -o ni mɔkpen' 'yre ma. 'Bhe yi 'ε 'yaa- nu bhɔle -yrekpaa' 'srwaple- 'kanle- blaen.

²⁷ 'Bhεε- -yrekpaa' 'srwaple- 'ε 'yaa- zan 'yanlawole, 'ke *Azi 'klɛn 'ε 'yi Zuufu mu 'ε Pɔlu 'yele -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε ɔla. 'Bhela- -yile, 'ke Zuufu mu 'ε yran wlale -zamaa' do 'yi Pɔlu ma, 'bhεε- 'ke -wa 'kunle.

²⁸ 'Ke -o -gbekanle 'egloole dɔɔ: «'O 'yienii Izraeli mu, -ka nu bhɔ 'o ba! Mεε 'la zan -o 'kaan zii' yrekpen- =nɔɔ 'kee- ge Izraeli mu 'ε ma jan -yɔɔ' wolele, 'yee- mεε 'ε 'yele- ge. -E mεε mu 'ε daan 'zi dɔɔ -kɔɔa' 'tonj mu 'ε 'pegee -kɔɔa' -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε 'mu 'laa -o 'ke pε 'kedo- 'kpɔ 'le. 'Bhεε- dɔɔn' -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'la 'bhe -o 'wenj, -e 'bhe 'trindwa-; -amasroyi -e ɔnwa 'ke Zuufu kle 'ke mu 'le 'bhe ɔla!» ²⁹ -O -yaa -la 'zi -a ta 'bhe gbεen- bhe, -amasroyi Trofimu 'la 'yaa- da Efezi -wa 'ε ta, -o 'bhe ɔya 'yee- Pɔlu zi -wa 'ε 'kpee. 'Bhεε- -o 'kpee ma, Pɔlu -wlaa 'bhe 'le -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε ɔla.

³⁰ 'Bhε klele 'te, 'bhe -jan 'ε Zeruzalemu -wa 'ε -bɔdia; 'bhεε- mεε 'saa 'ε -daa blasanlele -wa 'ε 'kpee yrekpen- =nɔɔ. 'Bhεε- 'ke -o Pɔlu 'kunle, 'ke -wa -glaanle', 'bhεε- 'ke -wa 'pwele -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεne 'ε ɔla. 'Ke -o 'bhe 'konj 'mu 'ε 'liitanle blaale- -o -zanta'. ³¹ -O -yaa zan 'yee- Pɔlu dele bhla 'la ba, 'ke Rome mu a -srwase' -wa do 'la 'yaa- Zeruzalemu 'bhe ta -kunlii -gbεne 'ε, 'bhe 'a 'male dɔɔ -wa 'ε 'kpen -bɔdia.

³² -Srwase' -kunlii -gbεne 'ε 'bhe 'male-, 'bhe yre do 'kpɔ 'ε ɔnɔɔ bhe, 'kee- -srwase' 'ke mu 'pegee -srwase' -kunlii 'ke mu 'siile, 'bhεε- 'ke 'mu gele- blaale- -zamaa' 'ε ba -yre ta. -Ayile, 'woo- -zamaa' 'ε 'yrekpale -srwase' -kunlii mu 'ε 'pegee -srwase' mu 'ε ma, 'ke -o 'ploole Pɔlu zɔnle ma. ³³ 'Bhε klele 'te, 'ke -srwase' mu -kunlii -gbεne 'ε -ya mabεenle Pɔlu -din, 'ke -ya pele- dɔɔ -wa 'kun, 'bhεε- -wa gbε ta mu bɔ 'ke piibhe kpele- ple 'le. 'Bhe blaen, 'kee- mεε mu 'ε 'lɔkpale dɔɔ -dele 'yee- Pɔlu 'ε 'le, 'bhεε- -e -mε pε za -la ɔkla. ³⁴ 'Dun- mεε mu 'ε 'yaa- -gbekan' zii' 'zoozoo-; 'bhεε- -o -liijan' mu 'ε gole -yaa 'eke- ma. 'Bhe ya 'ε 'yi, -srwase' mu -kunlii -gbεne 'ε yaa -yaa 'sɔle -za 'kedo- 'kpɔ 'yaangole -zamaa' 'ε 'weli 'zoozoo- 'ε 'kɔɔ, 'ke -ya pele- dɔɔ -o ge 'yee- Pɔlu 'le -srwase' mu yi 'fε -gbaa -gbεne 'ε ɔla. ³⁵ -O gele 'kele-, 'bhεε- o bhɔle 'fε bhɔn' 'ε ta 'waati 'la ba, -zamaa' 'ε 'yi yran 'ε 'kɔɔ, -srwase' mu 'ε -o Pɔlu -kpaɔ -o bhɔ ma, 'bhεε- -o -kaan -o plɛnj-. ³⁶ -Amasroyi -zamaa' 'saa do dɔle -yaa -o zi 'ke -wa pe 'egloole 'eke- zi dɔɔ: «-Ka mεε 'lεε- dε, 'bhεε- 'kaa go 'o 'yre ɔla! -Ka mεε 'lεε- dε, 'bhεε- 'kaa go 'o 'yre ɔla!»

Pɔlu -o -a 'gbu zi janwo 'zi Zuufu mu 'ε 'le ma

³⁷ -O -yaa zan Pɔlu 'wlale- bhla 'la ba -srwase' mu yi 'fε -gbaa -gbεne 'ε ɔla, 'ke -ya pele- -srwase' mu -kunlii -gbεne 'ε ni dɔɔ: «'N sɔ -jan sa wole- 'e ni εε?» 'Bhe 'yi 'te, 'ke -srwase' mu -kunlii -gbεne 'ε 'bhe 'a zikpale -a ni dɔɔ: «'E! Zaa- 'e sɔ Greki wli pele- εε? ³⁸ Ezipu mi 'la mεε mu -wlenna 'o 'wiinj- Rome mu 'ε ma 'edrele 'bhεε- -e -ja 'ke mεε dε mu 'waa yizie 'le -kpe 'ε ta, 'bhi -le 'laa 'bhe zan 'ε 'le εε?» ³⁹ 'Bhε klele 'te, 'ke Pɔlu 'a zikpale 'a ni dɔɔ: «'Yooye-, 'mi

-o 'ke Zuufu mi -la -le, 'bhεε- 'η da Taasi -wa 'ε ta, Silisi 'kleen 'ε 'yi: 'η □ya -wa 'ε -yoo 'ke -wa -gbεε do 'le. 'E 'zoole-, -a 'to 'ke 'mi 'η zi jan sanε- wo 'waa- mεε mu 'ε ni doo.»⁴⁰ 'Bhε klele 'tε, 'ke -srwase' mu -kunlii -gbεε 'ε 'bhε -jan 'ε 'nale- 'yee- Pɔlu ni. 'Bhε 'yi, 'kee- dulale 'fε bhon 'ε ta, 'bhεε- 'ke -ya gbε -wlenle' -zamaa' 'ε ni 'kaa -woo taga doo. -Woo tagale 'tε, 'kee- -janwole 'sanle -o ni Ebre wli 'ε 'yi.

22

¹ 'Bhεε- -e pe -o ni dɔɔ: «'N nεεε- mu 'pegee 'η dε mu, 'η 'yoo- zan 'η zi jan mu 'la 'wole- 'ka ni -ge -zon bhe, -ka 'ka 'tronkpa 'η ni 'elrele.»² -Wa yele 'bhii- -e -yaa -janwo' zii' -o ni Ebre wli 'yi, 'ke -woo tado baanwole 'ezin- 'Bhεε- Pɔlu 'a 'pele -saan -o ni dɔɔ: ³ «'N 'yoo- 'ke Zuufu mi -kɔsɔɔ 'le, 'bhεε- -woo' 'η □yaa Silisi 'kleen 'ε 'yi -wa 'la -o 'bhε sii Taasi 'bhεε- ta. 'Duɲ- -woo 'η 'trola- Zeruzalemu -ge. 'N daan mi -yaa -Gamalieli -la -le, 'bhεε 'η -kɔɔ' -gbɔɔ mu a 'tonɲ mu 'ε -daanna 'yela- 'kɔɔ kplankplan. 'N □yaa -Waanbhaa' a -za 'ε -vavade 'bhii- 'ka mu -a kle 'zi -zon gɔnε- 'la gbεεn- bhe. ⁴ 'Mi 'gbu 'yaa- -yrenkpa' mεε 'la zan mu -yaa 'taawo zii' 'yee- Mεεzan a zi 'lεε- ta 'mu ta, 'ke 'bhε ge 'tenle- -o dele ma. 'N 'gwlaan- mu 'pegee le 'ke mu -kwan 'bhεε- 'an □pia 'kaa -woo -yre, 'bhεε- -woo bɔ -kaso 'yi. ⁵ 'Sraka 'lena mu a -kunlii gbilaan 'ε 'pegee -kɔɔ' 'a 'gwlaan- gbilaan mu 'ε 'mu -o 'η 'srε 'le 'bhε -za 'ε ma. 'Wole- 'letre mu □kpa 'η 'kɔɔ 'kaa 'η ge 'mu 'na -kɔɔ' nεεε- Zuufu mu 'la □yaa Damasi -wa 'ε ta 'mu ni. 'Bhεε- 'kooko- 'ke 'η □yaa bhɔ Zesu 'yi mu 'tole- Zesu 'yi mu 'la ta 'bhε □nɔɔ ye, 'η □yaa 'mu 'kun 'bhεε- 'η -o yre, 'bhεε- 'η nu 'ke

-o -le Zeruzalemu, 'kooko- -woo 'krowo-.»

Pɔlu -kla Zesu zi mi 'le gɔnε- 'la gbεεn- -e 'bhε 'yipe zii'

(Kleza 9.1-19; 26.12-18)

⁶ «'N 'yaa- ge 'zi 'bhε 'taa 'ε ta bhla 'la ba, 'bhεε- 'η 'bhɔ □ bhla 'ε Damasi -din, 'ke -yrekpa' -o zan bhɔle 'ezin-. 'Bhε bhla do 'kɔɔ 'ε ba, 'ke 'tebhile -gbεε do dale- lafle' 'yi, 'bhεε- 'ke -a -bhile' 'ε zenle- 'η zi. ⁷ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'η baale' 'tre ma, 'bhεε- 'ke 'η mεε -weli' do male- 'ke 'bhε -a pe 'zi 'η ni dɔɔ: «Sɔlu, Sɔlu, -mele -kla 'bhεε- 'yoo- -yrenkpa' zii' 'η ta εε?»⁸ 'N 'bhε mεε -weli' 'ε 'lrokpa- dɔɔ: «Dele 'bhi 'le εε Mεεzan?» 'Bhεε- -e pe 'η ni dɔɔ: «'Mi Zesu 'la da Nazareti -wa 'ε ta, mi -le 'kele-, 'yoo- -yrenkpa' zii' 'mi -la ta.»⁹ 'N zi mu 'ε 'mu 'tebhile 'ε □ya, 'duɲ- mεε 'la zan -yaa -janwo' zii' 'η ni waa 'bhε zan -weli' 'ε 'male-. ¹⁰ 'Bhε klele 'tε, 'ke 'an 'lrokpa'le 'ezin- dɔɔ: «'N -mε pe za 'gbu -la kle εε Mεεzan?» 'Bhεε- Mεεzan pe 'η ni dɔɔ: «'E 'wlen-, 'bhεε- 'ε ge Damasi -wa 'ε ta. -Waanbhaa' -a zi 'bhii- 'e -za 'la kle, -o nu gele 'bhε 'kpen 'pele- 'e ni ye.»¹¹ 'Tebhile -yrayra 'ε 'kɔɔ, 'η 'yre □wia. 'Bhela- -yile, 'η 'mado- mu 'ε -woo 'η □kwan 'η gbε ma, 'bhεε- -o -ja 'η 'le Damasi.»

¹² «-O -yaa 'yee- Damasi -wa 'ε ta mεε do sii Ananiasi, 'bhε □yaa gbilaan -Waanbhaa' -lεε; 'bhεε- 'bhε □yaa Moizi a 'tonɲ mu 'ε 'kpen 'klosikun 'elrele; -ayile Damasi Zuufu mu 'ε 'kpen □yaa -gasikpa -a -lεε. ¹³ 'Bhε Ananiasi 'ε 'bhε -le □nwa 'tenle- 'η ma, 'bhεε- -ya mabεεnle 'η -din, 'ke -ya pele- 'η ni dɔɔ: «'N nεεε- Sɔlu, bhaa 'ε 'yre 'liiploo-!» 'Bhε yre do 'kɔɔ 'ε □nɔɔ bhe, 'ke 'η 'yre 'liiploole 'bhεε- 'ke 'η yre ma yele-. ¹⁴ 'Bhεε- -e pe 'η ni dɔɔ: «-Kɔɔ- -gbɔɔ mu a -Waanbhaa' 'ε -yoo 'e makwan- 'elwale gban -sɔ, 'kooko- 'e sɔ -a zru maza dɔle-, 'bhεε- mεε 'la

zan do -kplen 'ledoolo -o 'e so 'bhe zan 'e 'yele kpataakpa, 'bhe-ya 'liijan- ma kpataakpa 'ezin-¹⁵ -Amasroyi 'bhi -le nu klele -a 'sre 'le, 'bhe- 'e pe 'la □ya, 'bhe 'pegee 'e -za 'la □maa, 'e nu 'mu 'sreya-klele mee mu 'kpen ni yrekpen-¹⁶ -noo. 'Bhe ya 'e 'yi, 'yaa 'etadolé, 'bhe- 'e -za 'bheke magben. 'E 'wlen- 'saanibhe, 'bhe- -woo 'e 'wiinfe- -yi ba Zesu 'to 'yi, 'bhe- -Waanbhaa' 'yaa- -za 'yoo- mu 'e ma -sroma yan Meezan Zesu 'to 'e 'sroyi.»

-Waanbhaa' Pölu 'winbwa- Zuufu kle mu 'e ba göné- 'la gbēn- -e 'bhe 'yigoon- 'zi 'ezin-

¹⁷ Pölu pe 'ezin- döo: «'Bhe blaani, 'ñ 'niinaa- 'ñ -zanta' Zeruzalemu. 'Bhe- -yrekpa' do, 'ñ 'yaa- 'ñ 'seriwo zii' bhla 'la ba -Waanbhaa' Gba 'E -Gbene 'e □la, 'ke 'ñ 'yre zi do yele-¹⁸ 'Ke 'ñ Meezan yele-, 'bhe- 'ke -ya pele- 'ñ ni döo: «-A kle blaale-, 'bhe- 'e go Zeruzalemu -wa 'e ta, -amasroyi -a noo- mu 'e waa nu döle 'yoo- 'an -jan mu 'la 'wo zii' 'mu □la.»¹⁹ 'Bhe- 'ke 'an 'lekunle 'a ni döo: «Meezan, 'dun- -o 'gbu 'a 'yaango- 'ñ □yaa ge wlale Zuufu mu daanfē' mu 'e □la. 'Bhe- mee 'la zan mu -o -kpa' 'e 'yi, 'ñ □yaa kle 'bhe- -o 'mu bo -kaso 'yi, 'bhe 'pegee -o 'mu zita zön gbanbhle 'le.²⁰ 'Alimee 'la zan mu -yaa 'yaa- -janwo' mi Etieni de 'zi 'waati 'la ba, 'mi 'gbu 'yaa- 'ezin- -a de mu 'e -din. 'Mi 'gbu -dwa 'mu zita 'mu kleza 'e ma, 'bhe- 'mi 'yalaa 'mu ta dune- tralape mu 'e gooba.»²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Meezan 'a 'pele 'ñ ni döo: «Go blaale- -wa 'lee- ta, -amasroyi 'ñ nu 'e 'winbole yre gböön do noo- Zuufu kle mu 'e ba.»

Pölu 'pegee Rome mu a -srwase' -kunlii -gbene 'e -waa' -za

²² 'Bhe 'yi 'te, -Zamaa' 'e 'kpen -o tadwa- siin, 'ke -woo 'tronkpa- Pölu ni, 'foke 'bhe ge 'tenle- -e

-jan boolazi mi 'la □woa 'bhe ma. -O 'bhe 'male 'te 'ke -woo -weli' mu 'e 'wlenle 'eke- zi 'egloole, 'ke -wa pele- döo: «-Ka mee 'lee- go 'o 'yre □la, -yoo 'ke depe 'le!»²³ -O -yaa -gbekan' zii' 'egloole, 'ke -woo ta dune- mu 'e go, 'bhe- -o 'mu blin laanima; 'bhe 'pegee 'ke -o bwe -gblen 'e wlen laanima 'ezin-²⁴ 'Bhe klele 'te, 'ke Rome mu a -srwase' -kunlii -gbene 'e -ya pele- mee mu 'e ni döo -o Pölu 'wla -srwase' mu yi 'fe -gbene 'e □la, 'bhe- 'ke -wa zita zönle- 'ke gbanbhle 'le; 'kooko- -e -janwo' kpanma. 'Ke 'bhe □kla, mee mu 'e -gbekan' zii' -a ta win 'la ma, -e so 'bhe 'pele -o ni.²⁵ 'Dun- -o Pölu 'yrele, -a zita zön zayi', 'ke -ya pele- -srwase' -kunlii 'la 'yaa- -din 'bhe ni döo: «'Ton 'e ta, 'ke 'kiti 'laa baale Rome mi 'la ta, -o so 'bhe zita zönle- 'ke gbanbhle 'le ee?»²⁶ -Srwasē' -kunlii 'e 'bhe -jan 'e 'male-, 'ke 'bhe -o -kunlii -gbene 'e 'kpeekanle döo: «'Yoo- zan -za -gloön 'e -dela klele bhe ee? Rome mi -le mee 'lee- 'le 'de!»²⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -srwase' mu -kunlii -gbene 'e 'nule Pölu -din, 'bhe- 'ke -ya -lrökpale döo: «'Ke 'yoo- 'ke Rome mi 'le, 'bhe 'pe 'ñ ni.» 'Bhe- Pölu 'a 'lekwan- -a ni döo: «-Aani', 'ñ 'yoo 'kele-»²⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke -srwase' mu -kunlii -gbene 'e -ya pele- -a ni döo: «'Ñ -goli' -bebe -la gbawoa- 'bhe- 'ñ □swa 'an pe Rome 'siya- 'e 'sroowole.» 'Bhe- Pölu pe -a ni döo: «'Mi -o Rome mi 'kpee yi -kpösoo 'gbu -la -le.»²⁹ 'Bhe yre do 'kpö 'e □noo bhe, mee 'la zan mu -yaa zan -a zita zönle, 'kooko- -e -janwo' kpanma, 'mu 'e 'plengwa- -a ma; -gblaani □klaa 'yee- -srwase' mu a -kunlii -gbene 'e 'gbu 'yi, -amasroyi yaa 'yaangole 'bhii- Pölu -yaa 'ke *Rome mi 'le, 'bhela- -zeele -ya □pia döo -wa yre 'ke piibhe kpele- 'le.

-O -ja Pɔlu 'le Zuufu mu a 'kitikan mu 'ε ba

³⁰ 'Bhε ta tooklin- yi 'ε 'le, -srwase' mu a -kunlii -gbεnε 'ε 'yaa- zi 'bhii- Zuufu mu 'ε 'yaa- la 'zi Pɔlu ta win 'la ma -e 'bhε 'yido- kplankplan; 'bhεla- -yile, 'ke -ya pele- dɔɔ -wa gbε ta piibhε kpεle- mu 'ε 'ploɔ. 'Bhεε- -e pe 'sraka 'lena- mu -kunlii mu 'ε 'pegee Zuufu mu a 'kitikan mu 'ε ni dɔɔ -woo 'eke- lε 'ye. 'Bhε 'yi, 'kee- nule- Pɔlu 'le 'bhεε- 'ke 'bhε dulale -o 'kpen 'plen-.

23

¹ Pɔlu 'e 'yɾεkpale Zuufu mu a 'kitikan mu -lɛdo' 'ε ta siin, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'N nεεnε- mu, 'kee- nu 'tenlε- zɔn ma, 'η 'taa- woa □ -Waanbhaa' -yrε 'yi 'η 'kpee 'fleele- 'le.» ² Pɔlu 'a 'pelawoa 'bhε gbεεn- bhe, 'bhε 'laa 'solε- Anani- asi ni, -waa' 'sraka 'lena mi -kunlii gbilaan 'ε. -Ayile 'ke -ya pele mεε 'la zan mu dulale -yaa Pɔlu -din 'mu ni 'kaa 'mu Pɔlu zɔn 'bhε 'lε ta. ³ Pɔlu 'bhε 'male- 'ke -ya pele- 'yee- Ananiasi ni dɔɔ: «-Waanbhaa' nu 'bhi 'gbu zɔnlε, 'yoo- 'bhii- 'fεgwle- 'la -wa ma □kla 'epule! 'E 'yaale- -o -gε 'kee- 'mi 'kitikan Moizi 'a 'toŋ mu 'ε 'klɔsikun zayi'. 'Bhεε- 'duŋ-, 'bhi 'gbu -o -yisis' zii' 'ke 'ya pe mεε mu 'ε ni 'kaa -woo 'η zɔn.» ⁴ 'Bhε klele 'tε, mεε 'la zan mu -yaa 'yee- Pɔlu -din, 'mu pe -a ni dɔɔ: «'E! 'Yoo- 'Waanbhaa' a 'sraka 'lena mi -kunlii -gbεnε 'ε 'bhεε- -zwanwo' zii' -gee' εε?» ⁵ 'Bhεε- Pɔlu pe dɔɔ: «'N 'yienii mu, 'naa 'yaangolε 'bhii- 'yele- 'kele-. -Amasroyi -a yɔɔndeke -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'yi dɔɔ: «'Yaa -jan 'yɔɔ- wolε 'yaa- 'si mu 'ε ta -kunlii 'ε ma.»»

⁶ Pɔlu 'gbu 'yaa- 'yaango- 'bhii- Zuufu mu a 'kitikan mu 'ε -lɛdo' 'ε ba, -o 'ke mu -yaa 'ke Saduse mu 'le, 'bhεε- -o 'ke mu -yaa 'ke Farizi mu 'le. 'Bhεla- -yile -ya -weli' 'ε 'lawlenna 'ke -ya pele- -o plen- dɔɔ: «'N nεεnε- mu, 'mi -o

'ke Farizi mi 'le, 'bhεε- 'η dε 'pegee 'η nεε mu -o 'ke Farizi mu 'le. 'N 'yri -o -a ta 'bhii- gbaa mu nu bwele gale ba, 'bhεla- -yile -woo 'η 'kitikan zii' -zɔn -gε.» ⁷ -E yanle 'bhε 'pelele, 'ke sra bole- Farizi mu 'ε 'pegee Saduse mu 'ε 'plen-, 'bhεε- 'ke -woo -yicienle -lε plε. ⁸ -Amasroyi Saduse mu 'ε 'mu 'a pe dɔɔ gbaa mu laa sɔ bwele- gale ba, 'bhεε- -o 'kpale- laa -o -a -yi 'bhii- -mlεke' mu -o, 'bhε 'pegee lii -bhεεke' mu laa -o 'ezin-. 'Duŋ- Farizi mu 'ε 'mu 'ε 'kpa 'bhε -za mu 'ε 'kpen 'yi. ⁹ -O -yaa -o -weli' mu 'ε baan' 'wlen zii', 'bhεla- -yile 'ke 'Toŋ daan mu 'ε 'ke mu 'la 'yaa- Farizi 'srε mu 'ε 'kele, 'mu 'wlenle- 'ke 'mu zaabole 'sanle 'egloole 'ke -wa pe dɔɔ: «'O mɔɔ laa -za 'yɔɔ- do 'kpo 'yele- mεε 'lεε- zi; -dɔke' lii do 'pegee -mlεke' do -le -janwoa -a ni bhe oo!» ¹⁰ -Waa' sradole 'ε 'bhε □kla 'eyɔole, -asiikɔɔ -gbilaan □klaa -srwase' -kunlii -gbεnε 'ε 'yi Pɔlu ba zayi': -a 'kpee ma -o -yaa nu Pɔlu -glaanle' 'eke- plen- 'bhεε- -wa dε. 'Bhεla- -yile 'ke -ya pele- -yaa' -srwase' mu 'ε 'ke mu ni dɔɔ 'mu ge Pɔlu go mεε mu 'ε 'plen- fangan- ma, 'bhεε- -o ge 'kele- -srwase' mu yi 'fε -gbaa -gbεnε 'ε □la 'ezin-. ¹¹ 'Bhε -yɾεkpaa' do 'ε 'le -bi 'ε zi bhe, 'ke Mεεzan 'pwele Pɔlu ba, 'bhεε- 'ke -ya pele- -a ni dɔɔ: «'E zru dɔ 'egloole! -Amasroyi 'e 'mi a janwoa- Zeruzalemu -gε bhe, 'e nu 'mi 'sɾeya- klele 'ezin- Rɔmu -wa 'ε ta.»

Mεε mu 'ε -woo 'dukpa- Pɔlu ma -a dε zayi'

¹² 'Bhε ta tooklin- yi 'ε 'le, Zuufu mu 'ε 'dukpa- Pɔlu ma -a dε zayi': -o -Waanbhaa' -liiwli' -kwan dɔɔ waa nu -o gbε wlale -o -lii, 'bhεε- waa nu -yi 'mile-, 'ke waa Pɔlu dεle -li. ¹³ Mεε 'la zan mu 'dukpa- Pɔlu ma 'mu □yaa kan mεε mia ple ta (40). ¹⁴ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke -o gele- 'tenlε- 'Sraka 'lena -kunlii mu 'ε

'pegee -waa' 'gwlaan- gblaana mu 'e ma, 'bhεε- 'ke -wa pele- 'mu ni dɔɔ: «'O -Waanbhaa' -liiwli' -kwan dɔɔ 'sani' o gbε sɔ Pɔlu dele ta, 'waa nu 'o gbε wlale 'o 'lii. ¹⁵ 'Ka mu 'gbu 'pegee -kɔɔa' Zuufu mu a 'kitikan mu -lɛdo' 'ε, -ka ge Pɔlu 'yrɛwo -srwase' mu a -kunlii -gbɛnɛ 'ε ma -zɔn 'bhεε- 'ka nu 'kɛle- -gɛ. -Kaa pe a ni dɔɔ 'ka -o -a zi 'bhii- 'ka 'yee- Pɔlu -a -za 'ε baan' 'yrɛbago kplankplan 'ka 'plɛŋ. 'O mɔɔ nu 'o gaanle zi 'ε 'lii, 'sani- -a bhɔle plɛŋ- -gɛ, 'o nu -a dele.»

¹⁶ 'Dun- Pɔlu -drwane do 'trɔnbwa- -o 'dukpa za 'ε 'yi Pɔlu ma. -Ayile, 'ke 'bhε gele- Pɔlu 'kpeelekanle -srwase' mu a 'fɛ 'ε [la. ¹⁷ 'Bhε klele 'tɛ, 'ke Pɔlu -srwase' -kunlii 'ε do 'siile, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhε ni dɔɔ: «Ge -nɛ -zwanne 'lɛɛ- 'le -kɔɔa' -kunlii gblaana 'ε ba, -amasrɔyi -ya zi 'bhii- -e -jan do wo 'bhε ni.» ¹⁸ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ke 'bhε -srwase' -kunlii 'ε -nɛ -zwanne 'ε 'kunle, 'bhεε- 'kegele- 'kɛle- -waa' -kunlii gblaana 'ε ta; 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhε ni dɔɔ: «-Kaso 'yi mi Pɔlu 'ŋ 'siila-, 'bhεε- -e pe 'ŋ ni dɔɔ 'ŋ nu -nɛ -zwanne 'lɛɛ- 'le 'e ni, -amasrɔyi -ya zi 'bhii- -e -jan do wo 'e ni.» ¹⁹ 'Bhε klele 'tɛ, 'ke -srwase' mu 'ε -kunlii -gbɛnɛ 'ε 'bhε 'yee- -nɛ -zwanne 'ε 'kunle -a gbε ma, 'bhεε- 'ke -woo 'plɛŋgole mɛɛ mu 'ε ma; -o mɛɛ plɛ -le -yaa 'bhε yrɛ 'ε [nɔɔ. 'Bhεε- -e 'bhε -nɛ -zwanne 'ε 'lɔkpa- dɔɔ: «'Yoo- -a zi 'bhii- 'ε -mɛ pe jan -la wo 'ŋ ni εɛ?» ²⁰ 'Bhε klele 'tɛ, 'ke -nɛ -zwanne 'ε -ya pele- -a ni dɔɔ: «Zuufu mu 'ε -wa [kpaa dɔɔ -o nu nule -a pele 'ε ni 'kaa 'ε ge Pɔlu 'le too -waa' 'kitikan mu -lɛdo' 'ε ta. -O nu -a klele 'bhii- -wa zi -o -yaa -za 'ε baan' 'yrɛbago kplankplan -o 'plɛŋ-. ²¹ 'Dun- 'yaa 'ε 'kpale- -o -yi! -Amasrɔyi 'bhε kan mɛɛ mia plɛ ta -o ba, 'bhε zan mu 'dukpa- gban -a ma, 'mu nu 'mu 'gbu magaanle zi 'ε 'lii, 'bhεε-

'mu nu banle -a ta. 'Bhε ya 'ε 'yi, -o -Waanbhaa' -liiwli' -kwan -a deza ma 'kaa 'sani- -o gbɛsɔ -a dele ta, waa nu pebblele 'bhε 'pegee waa nu -yi 'mile-. -O -yrisriwole -o -zɔn, -woo 'bhi -la 'liijan- do 'kpɔ 'ε magbɛn 'zi.» ²² -Nɛ -zwanne 'ε 'yanle- 'bhε -jan 'ε 'wolele, 'ke -srwase' mu a -kunlii -gbɛnɛ 'ε -ya -lɛmazɔnle, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'bhε ni dɔɔ: «'Yaa pele mɛɛ 'kedo- 'kpɔ ni 'kaa 'ε 'mi 'kpeelekaan gban 'bhε -za 'ε 'le.» 'Bhε blaana, 'kee- 'ploole -a ma.

-O -ja Pɔlu 'le -janmatii Felisi ba Sezare

²³ 'Bhε blaana, 'ke 'yee- -srwase' mu a -kunlii -gbɛnɛ 'ε, -e -yaa' -srwase' -kunlii plɛ 'siile, 'bhεε- -e pe 'mu ni dɔɔ: «-Srwasε' -kɛmɛ plɛ (200) 'pegee wi -soo' ta bɔ mu mɛɛ mia yaga bhε vu (70), 'bhε 'pegee -dibhε' zan -srwase' -kɛmɛ plɛ (200), -ka 'mu 'lɛkpa 'eke- ta. 'Bhεε- 'ka ge -zɔn -bi 'lɛɛ- zi Sezare -wa 'ε ta. ²⁴ -Ka wi -soo' 'ke mu magaan 'ezin- Pɔlu ni, 'kooko- 'ka ge 'kɛle- -janmatii Felisi ta, 'bhεε- -e wla 'edɔɔle.» ²⁵ -E 'lɛtrɛ 'lɛɛ- 'bhεε- -kpaa Felisi ni dɔɔ:

²⁶ «'Mi Klodi Liziasi -le 'lɛtrɛ 'lɛɛ- de 'zi,

'bhεε- 'an kpa 'bhi -janmatii gblaana Felisi ni.

²⁷ «Zuufu mu 'ε -o mɛɛ 'lɛɛ- =kwan, 'bhεε- -o -yaa zan -a dele. 'Dun- 'an 'malawoa 'kaa -yoo 'ke Romɛ mi do 'le, 'ke 'mi 'an -srwase' 'ke mu winbɔle 'kaa 'mu ge -a 'kun -o 'kɔɔ. ²⁸ -O -yaa -la 'zi -a ta win 'la ma, 'ŋ 'yaa- zi 'bhii- 'ŋ 'bhε -za 'ε 'yima 'elrele; 'bhɛla- -yile 'ŋ -ja 'kɛle- Zuufu mu a 'kitikan mu -lɛdo' 'ε ta. ²⁹ 'Bhεε- 'an 'yimaa- dɔɔ -o -yaa -la 'zi -a ta 'woo- Zuufu mu 'gbu a 'toŋ mu -la -klosikun zayi'. 'Bhεε- 'dun-, waa -yaa -la 'zi -a ta -za 'yɔɔ- -bhεεke' -zayi' 'ke 'bhε -sɔ klele -a de win 'pegee -a bɔ win 'le -kaso 'yi. ³⁰ 'Bhεε-

boolazi, -woo 'η 'kpeelakaan dɔɔ Zuufu mu 'ε -o 'dukpaa- -a ma 'bhεε- -o -yaa zan -a dεε, 'bhεla- -yile 'η □nwa 'kεle- 'e ta blaale-; 'bhεε- 'an □pia mεε 'la zan mu -o -la 'zi -a ta, 'mu ge 'bhε klε 'e ba ye. 'N zi jan -yaa 'kεla 'le 'bhε -le bhe, -kɔɔ' -o bhe oo!»

³¹ 'Bhε klεle 'tε, -o -za yεkε- 'la □woa -srwase' mu 'ε ni, -o 'bhεε- =kla; -ayile 'ke -o gele- Pɔlu 'le 'bhε -bi do 'kpɔ 'ε zi Antipatrisi -wa 'ε ta. ³² 'Bhε ta tooklin- yi 'le, -srwase' mu 'la 'yaa- 'mu gaan ma, 'mu niinaa' 'mu -zanta' -waa' 'fε -gbεnε 'ε □la; 'bhεε- -o 'kε mu 'la 'yaa- wi -soo' mu 'ε ta, 'mu 'pegee Pɔlu -ja 'taa 'ε ta. ³³ -O bhɔle Sezare, 'ke -o 'lεtrε 'ε 'nale -jan- matii Felisi ni, 'bhεε- 'ke -o Pɔlu 'kpale 'bhε 'kɔɔ 'ezin-. ³⁴ -Janmatii 'ε 'yanle- 'lεtrε 'ε tapelele, 'kee- Pɔlu 'lɔkpaale dɔɔ: «'E da 'klεen 'ε -dela -yi εε?» Pɔlu 'a □pia -a ni dɔɔ 'bhε da Silisi. ³⁵ -E 'bhε 'male, 'ke -ya pele- Pɔlu ni dɔɔ: «Mεε 'la zan mu -o -la 'zi 'e ta, 'ke -o □nwa bhla 'la ba, 'η nu 'e 'liijan- baanmalε.» 'Duη- ya □pia dɔɔ -o Pɔlu 'wla -bhleŋgbe Erɔdi a -bhleŋgbe 'fε 'ε □la, 'bhεε- -woo -yrekpa' -a ba.

24

Zuufu mu 'ε 'la zii' Pɔlu ta -janmatii Felisi ba

¹ -Yrekpaa' 'soo 'kanle- blaen, 'sraka 'lena mu 'ε -waa' -kunlii gbilaen Ananiasi 'pegee Zuufu mu a 'gwlaan- gbilaen 'ke mu, 'bhεε- waa mεε ta -janwo' mi 'la -o -yaa 'bhε sii Tεetuli, -o □nwa Sezare. 'Bhεε- -o □nwa -janmatii Felisi ba. -O -yaa -la 'zi Pɔlu ta -za 'la 'yi, -o 'bhε 'yipia□ 'yee- Felisi ni. ² 'Bhε klεle 'tε, 'ke -o Pɔlu 'siile, 'bhεε- 'ke Tεetuli 'lale- 'sanle -a ta dɔɔ:

«'O ta mi -janmatii wlan, 'bhi -la 'srɔyi 'bhεε- yilabla -gbεnε -o -zɔn 'klεen 'ε 'yi. 'Bhεε- 'yaa- zadɔleya -gbeneya 'ε 'ma, 'bhεε- -o □swa

-za -bebe mabɔɔle 'klεen 'lεε- 'yi, 'bhεε- -a -lreleya 'ε baan' □klaa -a ba. ³ 'Bhε ya 'ε 'yi, yi 'oo yi 'bhε 'pegee yrekpen- =nɔɔ, 'wo 'e 'pubɔ- 'e klεza mu 'ε 'kpen ma. ⁴ 'Naa- zi 'bhii- 'mi 'e magbaan 'ke 'η mɔ -janwole zi, 'duη- 'mi 'e 'sromabɔ dɔɔ 'yee 'trɔnkpa 'o 'wojan- 'ε □la sa. ⁵ 'Wa □ya dɔɔ mεε 'lεε- yoo 'eyɔɔle 'bhii- ga -yɔɔ' do gbεen-. -Amasrɔyi -yoo Zuufu mu 'ε 'kpen 'pɔ zii' 'eke- ma 'drun- yan 'ε 'yi yrekpen- =nɔɔ. 'Bhεε- -waa' Nazareti mu a 'seri 'ε, 'yele- 'mu -lεε mi 'ε 'le. ⁶ 'Bhεε- drɔɔn' -e -yaa zan 'waa- -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε 'trinɔɔle -za 'yɔɔ- 'le, 'bhεε- 'wa □kwan. 'O 'yaa- zi 'bhii- 'wa 'kitikan 'bhii- 'wa klε 'waa- 'toη mu 'ε ta gɔnε- 'la gbεen-. ⁷ 'Duη- Lisiasi, -srwase' mu -kunlii -gbεnε 'ε, 'bhε □nwa -a 'kunle- 'o 'kɔɔ fanfan- ma. ⁸ 'Bhεε- 'ke -ya pelemε mu 'la □yaa -la 'zi 'a ta 'mu ni dɔɔ 'mu nu 'e ta -gε. 'Woo- la 'zi -a ta win 'la ma, 'ke 'ya 'lɔkpa- 'saanibhe, 'e 'gbu nu 'bhε 'yaangolε -a 'gbu 'liijan- mu 'ε ma.» ⁹ 'Woo- Zuufu mu 'ε 'kpen -dwa 'bhε -jan do 'kpɔ 'ε 'bhεε- ta, 'kaa Tεetuli 'wojan- 'ε 'yaa- 'ke wlan 'le kpataakpa.

Pɔlu -o -a 'gbu ta -janwo' zii' Felisi 'lε ma

¹⁰ 'Bhε klεle 'tε, 'ke -janmatii Felisi -a gbε -lawlεnle Pɔlu ni 'kaa 'bhε -janwo', 'bhεε- 'ke Pɔlu -janwole 'sanle dɔɔ: «'An 'yaango- 'bhii- 'yoo- 'waa- 'klεen 'lεε- 'yi 'ki- tikan mi 'le 'bhε 'laa 'sanle- -zɔn. 'Bhεla- -zayi', -gbilaen 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'η zru ba, 'η □yoo zan 'η 'gbu zi jan 'la 'wolε- -gε bhe. ¹¹ 'Mi 'nule 'ε Zeruzalemu -Waanbhaa' gbale, 'bhε 'laa 'kanle- li -yrekpaa' vu ta plε ta. 'E sɔ 'bhε 'yilɔkpale mεε mu ma. ¹² -A 'san 'η 'nu yi 'ε ma, waa 'η 'yele- -lido' zaabɔle ma mεε mu 'le -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la. 'Bhεε- waa 'η 'yele- -lido' mεε mu 'pɔ yre nɔɔ-

'eke- ma Zuufu mu 'e daanfe' mu 'e □la 'bhe 'pegee -wa 'kpee yre 'ke □nɔɔ. ¹³ 'Bhɛɛ- 'woo- mɛɛ mu 'lɛɛ-, -woo -la 'zi 'η ta win 'la ma, waa sɔ -jan 'kedo- 'kpɔ 'wole 'ke -wa zɔn dɔɔ 'zoo -o zi -zɔn -gɛ. ¹⁴ 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'mi sɔ dulale -jan 'la ta 'ke 'η 'bhe kpataakpa wo 'e 'yre ma -gɛ -zɔn, 'bhe -le dɔɔ: 'η 'yoo- 'o -gbɔɔ mu a -Waanbhaa' 'e gba 'zi zi drɛɛ 'la ta, 'woo- mu -o -a pe 'zi 'bhɛɛ- ma dɔɔ 'seri 'bhɛɛke. 'Duŋ- -za mu 'la 'kpen yɔɔndɛle -o 'waa- 'tonj 'sɛwɛ mu 'e 'pegee 'waa- -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu a 'sɛwɛ mu 'e 'yi, 'mi 'kpale- -o 'mu -la 'kpen 'yi. ¹⁵ 'N 'yrikpale -o -Waanbhaa' ta gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhe 'yrikpale do 'kpɔ 'e 'bhe -le 'woo- mu 'gbu 'yi dɔɔ 'kee- 'kpa mɛɛ wlan mu ta oo, 'kee- kpa mɛɛ -yɔɔ' mu ta oo, -o 'kpen nu bwele gale ba, 'bhe -yrikpaleya 'e 'bhe -le 'mi 'yi. ¹⁶ -Ayile yi 'oo yi, 'η dɔ 'egloole 'kooko- 'η 'kpee 'fleele- kle -Waanbhaa' 'pegee bhaaplenj mu -yre 'yi.»

¹⁷ «'N lɛɛ -bebe □kla 'ke 'naa bhɔ Zeruzalem, 'bhɛla- -yile 'η □nwa -a nɔɔ-, 'ke 'η sɔ bhɔle- 'an mɛɛ mu 'e ba -glaan' mu 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'η sɔ 'sraka mu gole- -Waanbhaa' ni. ¹⁸ 'Bhɛɛ- bhla 'e ba, *Azi 'klɛɛn 'e 'yi Zuufu 'ke mu -le 'mi □ya -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'e □la 'ke 'η 'yoo 'sraka 'la 'bhe 'η kle 'wenj 'bhe go 'zi -a □nɔɔ 'waa- 'tonj 'e ta za 'e ma. 'Bhɛɛ- waa -zamaa' 'ke 'yele- 'η zi 'ke 'η 'yoo- mɛɛ mu 'pɔ zii' 'eke- ma. ¹⁹ 'Kee- 'kpa bi 'bhii- 'mi -za 'yɔɔ- 'ke -la□kla, 'bhe Zuufu mu 'e 'mu -le -yaa nu 'solɛ- nule- zɔn -gɛ, 'bhɛɛ- 'mu la 'mi ta 'e 'yre ma. ²⁰ 'Ke 'bhe 'laa 'kele-, mɛɛ 'la zan mu dulale -o -gɛ, 'η -za 'yɔɔ- 'la □kla 'bhɛɛ- -o -yaa -la 'zi 'η ta Zuufu mu a 'kitikan mu -lɛdo' 'e ba, -o 'mu 'pe. ²¹ 'Ke 'yaa 'e go 'η -jan do 'kpɔ 'la □woa -o 'kpen 'yre ma 'egloole dɔɔ: «'N 'kpale- -o -a -yi 'bhii- gbaa mu bwe gale ba.»

'Bhɛla- -zayile, 'ka -o -kpan 'kpa zii' 'η 'lii -gɛ -zɔn!»

²² 'Bhɛɛ- 'duŋ-, Felisi 'gbu Mɛɛzan a zi 'e ta 'taawogbɛya 'la dɔ bhe, -ayile 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ -o 'yee- -za 'e dula- -gee', 'bhɛɛ- -wa zisan' yi -bhɛɛke' ta; -e pe -o ni dɔɔ: «'Ke Lisiasi, -srwase' mu a -kunlii -gbɛnɛ 'e □nwa 'waati 'la ba, 'η nu 'kaa- -za 'e 'yrebagoɛ kplankplan 'gbu, 'bhɛɛ- 'an 'lɛwlayre ye.» ²³ 'Bhe blaana, 'ke -ya pele- -srwase' -kunlii mi 'la □yaa Pɔlu gooba 'bhe ni 'kaa 'bhe 'a 'to -kaso 'e 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'e 'yrekpa 'a ba. 'Duŋ- -e pe 'bhe ni 'ezin- dɔɔ 'bhe 'a 'to 'ke -a bhɛgwɛn 'ke mu sɔ bhɔle- -a ba 'mu 'kɔɔpɛ- mu 'le, 'bhɛɛ- 'kee- bo -a 'gbu ma.

Felisi Pɔlu 'sii gbɛ drɛɛwoa- -a ba

²⁴ 'Bhe blaana -yrekpa' sa 'kanle-, 'ke Felisi 'pegee -a na Drusili 'nule. 'Bhe □yaa 'ke Zuufu le 'le. 'Bhe ya 'e 'yi, 'kee- mɛɛ mu winbɔle Pɔlu 'sii yre nɔɔ-, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe 'nule. -Woo kpa Zesu Krisi 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, Pɔlu 'bhe 'yipia□ -a ni. ²⁵ 'Duŋ- -bhaaplenj sɔ 'taawole 'elrele -Waanbhaa' -yreyi' gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhe 'pegee -e sɔ -a 'gbu 'yikunle -za 'yɔɔ- klele ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a 'kiti 'la 'bhe -o 'drunyan 'e ma, Pɔlu 'bhɛɛ- -jan mu 'e 'wole- -saan. -Asiikɔ yien □kaan Felisi 'kpee, 'bhɛɛ- -e pe Pɔlu ni dɔɔ: «'Bhe □swa -gee' -zɔn, ge 'e geyre 'e □nɔɔ, 'ke 'η mazadwa 'e ma 'waati 'la ba, 'η nu 'e 'sii gbɛ drɛɛwole.» ²⁶ -A yri -yaa -a ta 'ezin- dɔɔ Pɔlu nu -gɔli' 'ke 'wlale- -a gbɛ □la; 'bhɛla- -yile -e -yaa -yaa' mɛɛ mu 'e winbɔ 'bhe 'sii yre nɔɔ- 'waati 'ke ba, 'kooko- -o -balɔ kle 'eke- zi. ²⁷ Lɛɛ plɛ -kaan Pɔlu ta 'bhɛɛ- gbɛɛn- -kaso 'e 'yi. 'Bhɛɛ- Pɔɔsusi Fetusi -yalaa' Felisi blaana -janmatiiya 'e 'yi. 'Yee- Felisi -yaa zi 'bhii- -a -za 'so Zuufu mu 'e ni,

'bhela- -zayile -e Polu -twa -kaso
'yi -so.

25

*Polu pe dɔɔ -o ge -yaa' 'kiti 'e 'le
-bhleŋgbe -gbene Sezaa ba Romu*

¹ Fɛtusi yaale -yaa' -janmatiiya
'e 'yi Zude 'kleen 'e 'wiinj-
'bhe -yrekpaa' yaga mi ma,
'kee- gole- Sezare, 'bhe- 'kee-
nule- Zeruzalemu. ² -E bhole
Zeruzalemu, 'sraka 'lena -kunlii
mu 'e 'pegee Zuufu mu -lɛɛ mɛɛ
gblaan mu 'e ɔyaa -la 'zi win 'la ma
Polu ta; -o ɔnwa 'bhe 'kpen 'yipele
-a ni. ³ -O -sromabwa 'yee- Fɛtusi
ni 'kaa -e -dwa -a -la -o ni 'kee- nu
Polu 'le Zeruzalemu; -amasroyi -o
'dukpaa- gban -a ma 'bhe- -o -yaa
zi 'bhii- -wa de Zeruzalemu zi 'e
'lii -a nu bhla 'e zi. ⁴ 'Dun- Fɛtusi
'a zikpaa- -o ni dɔɔ: «Polu nu
bole -so -kaso 'e 'yi Sezare, 'bhe-
-a -vinbwa 'waati sa, 'bhe- 'yee-
Fɛtusi 'gbu niinaa' -a -zanta' ye
Sezare. ⁵ 'Ka ta mɛɛ gblaan mu 'e
-o ge 'ɲ zi Sezare, 'ke 'yee- Polu -za
'yɔɔ- 'la ɔkla -ka ge -la -a ta 'bhe
ɔnɔɔ ye.» ⁶ Fɛtusi -yrekpaa' yeke-
'la ɔkla Zeruzalemu, 'ke -yaa klele
-yrekpaa' 'srwaa-, yaa -yaa kan
-yrekpaa' vu ta, 'bhe- -e -niinaa'
'a -zanta' Sezare. 'Bhe ta tooklin-
yi 'le, 'kee- gele- yaale 'kitikan 'fe 'e
ɔla, 'bhe- -e pe dɔɔ -o nu Polu 'le
'a ni. ⁷ Polu 'nule- 'te, Zuufu mu 'la
-daa Zeruzalemu 'mu 'mliŋwoa-
-a zi, 'bhe- 'mu 'yaa- -za 'yɔɔ- 'e
'kpen -gloɔn 'kpa zii' -a ma. 'Dun-
waa -yaa so a zronle- 'bhii- 'bhe
-za 'yɔɔ- mu 'e do 'kpɔ -o 'ke wlan
'le kpataakpa. ⁸ 'Bhe blaen, 'ke -o
-jan 'e 'nale Polu ni, 'bhe- 'ke -ya
pele- dɔɔ: «'Naa -za 'yɔɔ- do 'kpɔ
klele, 'ɲ 'si mu 'e -waa' 'tonj mu 'e
'pegee -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene
'e ma, 'bhe- 'naa -jan 'yɔɔ- wole
-kɔɔ' ta -bhleŋgbe -gbene Sezaa
ma.»

⁹ Fɛtusi -yaa zi 'bhii- -e Zuufu mu
'e zru maza kle, 'bhela- -yile -e Polu

'lrokpaa- dɔɔ: «'Yoo- -a zi 'bhii- 'o
ge 'e 'le Zeruzalemu, 'bhe- -o 'yaa-
'kiti 'e kan 'mi 'gbu 'yre ma 'bhe
ɔnɔɔ ye eɛ?» ¹⁰ 'Bhe- 'dun-, Polu
'a 'lekwan- -a ni dɔɔ: «'Yooye-, 'ɲ
dulale -o -bhleŋgbe -gbene 'e 'bhe
a 'kitikan 'fe 'e 'bhe- =la -ge; 'bhe-
-o so 'an pe -za 'e 'kitikanle -ge
-a ma. 'Naa -za 'yɔɔ- 'kedo- 'kpɔ
klele Zuufu mu 'e ni; 'e 'gbu 'bhe
'yaango-. ¹¹ 'Kee- 'kpa bi 'zoo 'laa
-o 'ɲ zi, 'bhe 'pegee 'ke 'ɲ -za 'ke
-la ɔkla 'ke 'bhe so klele- 'ɲ de
win 'le, 'naa -yaa so 'ɲ -bangole 'ɲ
dele ma. 'Dun- -o -za mu 'la 'kpen
'kpa zii' 'ɲ ma wlan laa 'mu do
'kpɔ 'le, 'kee- =kla 'bhi 'le oo, 'kee-
=kla mɛɛ -bhɛeke' do 'le oo, yaa so
dɔle- mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'kpee 'ke 'bhe
ploɔ 'mi ma -o ni. 'Bhe- dɔɔn' 'ɲ
'yoo- -a zi 'bhii- -kɔɔ' ta -bhleŋgbe
-gbene Sezaa 'e 'bhe -le 'mi a pe
-za 'e 'kitikan.» ¹² 'Bhe klele 'te,
Fɛtusi 'pegee -yaa' yewoyɔɔn mu
'e -woo 'eke- =ya 'waati sa, 'bhe-
'ke -ya pele- Polu ni dɔɔ: «'Ya
'pelawoa 'kaa 'yoo- -a zi 'bhii- -kɔɔ'
ta -bhleŋgbe -gbene Sezaa 'e 'bhe
-le 'yaa -za 'e 'kitikan, 'bhela- -yile
'e nu gele 'bhe ta ye.»

*Polu -o -janwo' zii' -bhleŋgbe
Agripa 'le ma*

¹³ 'Bhe blaen -yrekpaa' 'dama
'kanle-, 'ke -bhleŋgbe Agripa
'pegee 'bhe 'na Berenisi 'nule
Sezare, Fɛtusi 'pubɔ- yre nɔɔ-.
¹⁴ -O -yaa -yrekpaa' -bebe kle 'zi
Fɛtusi ba, 'ke 'yee- Fɛtusi Polu
-a -za 'e 'lepwele 'yee- -bhleŋgbe
Agripa ni. -E pe 'bhe ni dɔɔ:
«'Felisi mɛɛ do ɔtwa -a -zanta'
-ge -kaso 'yi. ¹⁵ 'N gelawoa
Zeruzalemu, Zuufu mu 'e -waa'
'sraka 'lena -kunlii mu 'e 'pegee
-waa' 'gwlaan- gblaen mu 'e -o -za
'yɔɔ- mu 'tokpaa- -a ma, 'bhe- -wa
ɔpia 'ɲ ni dɔɔ 'ɲ -kpan bala- -a ta.
¹⁶ 'An 'lekwan- -o ni dɔɔ: Rome mu
a 'sini ta za 'e ma, 'waa so -kpan
baale mɛɛ do ta, 'ke waa mɛɛ 'la

zan mu -o -la 'zi -a ta 'mu 'liijan-
male 'elwale 'pe -a -yre ma, 'bhɛɛ-
-ya 'gbu ta janwo. ¹⁷ 'Bhɛla- -yile,
mɛɛ 'la zan mu -o -la 'zi -a ta 'mu
ɲnwa 'ɲ zi Sezare -gɛ, 'bhɛɛ- 'bhɛ
ta tooklin- yi 'ɛ 'le, 'naa 'tolɛ- 'ke
'yee- -za 'ɛ mɔ. -Ayile 'ɲ -ja yaale
'kitikan 'fɛ 'ɛ ɲla 'bhɛɛ- 'an ɲpia
mɛɛ mu ni dɔɔ -o nu 'yee- mɛɛ 'ɛ
'le 'ɲ ta. ¹⁸ Mɛɛ 'la zan mu -yaa
-la 'zi -a ta 'mu 'nule- 'kitikan 'fɛ
'ɛ ɲla, 'bhɛɛ- 'mu 'mu zi -janwoa;
'duɲ- 'mi 'yri ɲyaa -za 'yɔɔ- -glooɲ
mu 'la 'kpen ta, waa 'mu do 'kpɔ
'kpale- -a ma. ¹⁹ -O -yaa drooɲ' zaa
-la bɔ 'zi -waa' Zuufu 'seri 'ɛ 'pegee
-waa' mɛɛ do -la ta, 'bhɛɛ- 'bhɛ
-gaa gban. -O -yaa 'bhɛ mɛɛ 'ɛ sii
Zesu. 'Duɲ- 'yee- Polu pe dɔɔ 'bhɛ
mɛɛ 'ɛ 'yaa- 'bhɛ 'yre ma -li. ²⁰ 'N
'yaa- klin 'yi bi, 'bhɛɛ- -za 'la 'ke 'ɲ
'bhɛ kle, 'naa -yaa 'bhɛ do. 'Bhɛla-
-yile 'ɲ Polu 'lɔkpa- dɔɔ 'ke -ya
zi 'bhii- 'o ge 'kɛle- Zeruzalemu
'bhɛɛ- 'o -yaa -za 'ɛ 'kitikan 'bhɛ
ɲnɔɔ. ²¹ 'Duɲ- -e pe 'ɲ ni dɔɔ -o ge
-yaa' -za 'ɛ 'le -bhɛngbe gbilaan 'ɛ
ba Romu -wa 'ɛ ta: 'bhɛ ya 'ɛ 'yi,
-e pe dɔɔ -wa 'to -kaso 'ɛ 'yi 'sani-
-bhɛngbe gbilaan 'gbu 'ɛ 'bhɛ yaa
-za 'ɛ 'kitikan. -Ayile 'mi pe dɔɔ
-wa 'to -kaso 'yi 'sani- 'ɲ sɔ -a 'kpale
-bhɛngbe -gbɛnɛ 'ɛ ta Romu -wa
'ɛ ta.» ²² 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke Agripa 'a
'pele Fetusi ni dɔɔ: «'Mi 'gbu -o -a
zi 'bhii- 'ɲ 'yee- mɛɛ 'ɛ 'liijan- ma.»
'Bhɛɛ- Fetusi pe -a ni dɔɔ: «'Too 'ɛ
nu -a -liijan' male.»

²³ 'Bhɛ ta tooklin- yi 'ɛ 'le, Agripa
'a -baala -yaa' -bhɛngbe tapɛ mu
'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'yee- 'pegee Berenisi,
'bhɛɛ- -o zi mɛɛ 'srɛ mu 'ɛ ɲnwa
wlale 'kitikan 'fɛ 'ɛ ɲla -waa' mɛɛ
gbilaanya 'ɛ 'yi. -Srwase' -kunlii
mu 'ɛ 'pegee Sezare -wa 'ɛ ta
mɛɛ gbilaan mu 'ɛ 'kpen 'yaa- -o
zi. 'Bhɛɛ- Fetusi mɛɛ mu winbwa-
Polu 'sii yre nɔɔ-, 'bhɛɛ- -e ɲnwa.
²⁴ Polu 'nule- 'tɛ, 'ke Fetusi 'a
'pele dɔɔ: «-Bhɛngbe Agripa, 'bhɛ
'pegee 'ka mu 'la 'kpen -o -zɔn

-gɛ, mɛɛ 'la zan dulale -o 'ka 'yre
ɲla -gɛ, Zuufu -zamaa' mu 'ɛ 'kpen
ɲnwa -lale' -a ta 'ɲ ba Zeruzalemu
-wa 'ɛ ta -gɛ; 'ke -o pɛɛn dɔɔ -yoo
'ke dɛpɛ 'le. ²⁵ 'Duɲ- 'mi 'laa -za
'yɔɔ- do 'kpɔ 'yele- -a zi 'ke 'bhɛ sɔ
klele- -a dɛ win 'le. 'Duɲ- -a 'gbu
'a 'pelawoa dɔɔ -bhɛngbe gbilaan
'la Romu -wa 'ɛ ta 'bhɛ -yaa' -za
'ɛ 'kitikan. 'Bhɛla- -yile, 'mi 'an
'ledulaa dɔɔ 'ɲ nu gele 'kɛle- 'bhɛ
-wa 'ɛ ta ye.» ²⁶ -Jan 'lrele- 'gbu 'la
'ke 'ɲ sɔ 'bhɛ yɔɔnde- -yaa -za 'ɛ
ba zayi' 'naa 'bhɛ dɔ; 'bhɛla- -yile,
'ɲ ɲnwa 'kɛle- -gɛ 'bhi 'gbu -bh-
lɛngbe Agripa 'lɛ ma; 'kooko- 'ke
'wa 'lɔkpa- , 'bhɛɛ- 'kee- -jan 'la
'woa-, 'ɲ sɔ -jan yɛkɛ- 'la yɔɔnde,
'ɲ 'bhɛɛ- kle 'tɛ. ²⁷ -Amasroyi
klooya maza 'le 'bhɛ 'le, 'kee -kaso
'yi mi do kun, 'bhɛɛ- 'e ge 'bhɛ 'le
-bhɛngbe gbilaan 'ɛ ba, 'bhɛɛ- -o
-za mu 'gbu 'la ɲkpa- -a ma 'ke
'yaa sɔ 'bhɛ yɔɔnde.

26

*Polu -o -a 'gbu ta -janwo' zii'
-bhɛngbe Agripa 'lɛ ma*

¹ Agripa pe Polu ni dɔɔ: «'Kɛla
'bhɛ -o 'e zi 'bhɛ 'wo.» 'Bhɛ klele
'tɛ, 'ke Polu 'a gbɛ 'ɛ 'lawlɛnle,
'bhɛɛ- -ya 'gbu ta janwole -saan
dɔɔ: ² «-Bhɛngbe Agripa, 'ɲ zruk-
paale -o 'e 'yre ɲla -gɛ -zɔn, 'ke
'mi 'an pɛ wlan pe Zuufu mu 'ɛ -o
-za mu 'la 'kpen ɲkpa- 'ɲ ma 'mu
'kpen 'yi. ³ 'E 'zoole- 'e 'trɔnkpa
'ɲ ni 'elrele. -Amasroyi 'bhi 'gbu
Zuufu mu 'ɛ -waa' 'sinii ta za mu
'ɛ 'kpen 'pegee -waa' zaabɔ maza
mu 'ɛ do 'elrele.»

⁴ «Zuufu mu 'ɛ 'kpen 'ɲ 'taawo
gbɛ -lwa 'ɛ dɔ, 'kee- san 'ɲ 'yaa- 'ɲ
-zwanɛ 'le 'waati 'la ba, 'kee- nu
'tenle- -zɔn ma. 'N 'taawoa ɲ gɔnɛ-
'la gbɛɛn- 'an 'si mu 'ɛ 'plɛɲ 'bhɛ
'pegee Zeruzalemu -gɛ, -o 'bhɛ do.
⁵ -O 'gbu 'ɲ dɔ, 'bhɛ 'laa sanle- -zɔn
ma, 'ke -wa zi -o wlan pe. 'Bhɛɛ-
-o 'gbu 'ɲ dɔ 'bhii- 'ɲ 'yaa- Farizi
'srɛ mu 'ɛ do 'le. -Kooa' 'seri 'ɛ

ta, 'bhε mu -laa' -za 'yi -o 'egloole. ⁶ 'Bhεε- -zɔn, -woo -kpan 'kpa zii' 'mi 'lii, -amasroyi -Waanbhaa' 'bhε 'liiwli- -naa -kɔɔ' -gbɔɔ mu ni pε 'la 'naza- ta, 'mi 'yrikpale -o 'bhεε- 'lɛsɔ -za 'ε ta. ⁷ 'Dun- -kɔɔa' mεε mu 'ε 'yaa- -gbaa vu ta plε, 'bhεε- 'woo- -gbaa vu ta plε 'la bhe, -o 'kpen 'yri □yaa -Waanbhaa' 'bhε 'liiwli- -naa -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ε ni pε 'la 'naza- ta 'mu ni 'bhε 'lɛsɔ yi 'ε ta. 'Bhεla- -yile -o -yaa -Waanbhaa' gba -o zru 'ε 'kpen 'le yi 'oo yi. 'Dun- 'mi 'yrikpale -o 'bhε pε do 'kpɔ 'ε ta. 'E! -Bhlengbe Agripa, Zuufu mu 'ε -o -la 'zi 'mi 'ta 'bhεla- -zayi' -zɔn -gε! ⁸ 'Bhεε- 'dun-, 'ka mu Zuufu mu 'la 'ka -o -gε, 'ka 'ka kpa -Waanbhaa' a gbaa mu bweza gale ba 'ε 'yi εε? ⁹ 'Mi 'gbu 'yaa- 'bhε ye -za 'lrelele 'ke 'η gwledan Nazareti mi Zesu 'tɔ 'ε ba. ¹⁰ 'Ŋ 'bhεε- =kla Zeruzalεmu. *'Sraka 'lεna mu -kunlii mu 'ε -o 'bhε 'sεŋ □naa 'mi 'gbu ni, 'bhεε- 'η Zesu 'yi mu -bebe □bwa -kaso 'yi. 'Bhεε- 'ezin- 'ke -o -yaa -o dε -kpan balaa' -o ta, 'η 'yaa- dɔ 'bhε □la. ¹¹ 'Ŋ -o 'krowoa- 'egloɔn- -bebele Zuufu mu daanfε' mu 'ε 'kpen □la; 'bhεε- 'η 'yaa- -a klε 'ke -o 'plo- -o 'kpale- ma Zesu 'yi kpanma. 'Ŋ zruplii- gbe -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ -o ma, 'η 'yaa- ge -yrenkpalele -o ta, 'ke 'bhε ge 'tεnlε- 'si 'bhεεke mu a -wa mu 'ε ta mu 'ε ma.»

Pɔlu -o -a klεza 'ε Zesu 'yi 'le 'bhε 'yigɔɔn- 'zi

(Klεza 9.1-19; 22.6-16)

¹² Pɔlu pe 'ezin- dɔɔ: «'Bhεε- win do 'kpɔ 'ε ma, 'sraka 'lεna -kunlii mu 'ε -o 'sεŋ □naa 'η ni, 'bhεε- -woo 'η 'winbwa- Damasi -wa 'ε ta, 'lεtrε 'le 'η 'kɔɔ 'woo- Zesu 'yi mu 'ε 'kaama-. ¹³ 'Waa -Bhlengbe Agripa, 'η 'yaa- Damasi zi 'ε 'lii 'waati 'la ba -yrekpa' bhɔ bhla 'ε -din. 'E! 'Ke 'η 'yrekpale 'tebhile do ma. -A -bhile' 'ε 'yaa- da 'zi laflε' ma, 'bhεε- -a -bhi gbeya -yrayra 'ε 'yaa- kan

-yretεbhε -bhigbeya 'ε ta; 'bhεε- -e -zian 'mi 'pegee 'η madɔ mu 'ε zi. ¹⁴ 'Bhε klεle 'tε, 'ke 'o 'kpen baale' 'trε ma, 'bhεε- 'ke 'η mεε -weli' do male- 'ke 'bhε -a pe 'zi 'η ni Ebre wli 'ε 'yi dɔɔ: <Solu, Solu, -mele □kla 'bhεε- 'yoo- -yrenkpa' zii' 'η ta -gee' εε? 'Ke gbakpa' dri 'ε gwledanle -saan -a zan a 'beni 'ε ba, 'bhε 'laa nu -nrale' 'yee- dri 'ε 'gbu ma 'dε!> ¹⁵ 'Bhε klεle 'tε, 'ke 'an 'lɔkpaale dɔɔ: <-Dele 'bhi 'le εε Mεεzan?> 'Bhεε- Mεεzan pe 'η ni dɔɔ: <'Yoo- -yrenkpa' zii' 'mi Zesu -la ta bhe. ¹⁶ 'E 'wlen- 'saanibhe! -Amasroyi 'η 'pwela- 'ε ba, 'kooko- 'mi 'ε klε 'mi 'an yewonε 'le. 'E 'mi □ya yegbeya 'la 'yi -zɔn -gε, 'ε nu klεle 'mi 'srε 'le 'bhε ma 'kee 'bhε pe mεε -bhεεke' mu ni; 'bhε 'pegee 'η nu -za 'bhεεke mu 'la zɔnlε 'ε ni boolazi, 'ε nu 'η 'srεya- klεle 'mu ma 'ezin-. ¹⁷ 'Mi nu 'ε 'winbɔle Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'la ba, 'mu nu -yren mu 'la 'kpale- 'ε ta, 'mi nu 'ε gole 'bhε -yren mu 'ε 'yi, ¹⁸ 'kooko- 'ε sɔ -o -yre 'liiploole, 'bhεε- -o yre ma ye kpataakpa, 'bhεε- 'ε sɔ -o gole- -gblo 'yi, 'bhεε- 'ε nu -o -le 'tebhile ba; 'bhεε- 'kee sɔ -o gole- -Setran' kɔɔ 'bhεε- 'yoo- klε 'ke -Waanbhaa' a mεε mu 'le. 'Bhεε- 'kooko- 'ke -woo □kpa' 'mi 'yi, 'η -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε -sroma yan, 'bhεε- -o sɔ klεle- -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'le.»

Pɔlu -o -a klεza mu 'ε 'yigɔɔn- 'zi

¹⁹ Pɔlu pe 'ezin- dɔɔ: «'Waa- -Bhlengbe Agripa, 'mi -jan 'la □maa 'bhε 'pegee -Waanbhaa' -yre zi yele 'la □klaa 'mi 'yre ba, 'mi 'bhεε- 'klosikwan. ²⁰ 'Ŋ -Waanbhaa' a -jan 'wole- 'ε -saan Damasi -wa 'ε ta mu 'ε ni 'elwale 'pe, 'bhεε- 'η -ja -a wole Zeruzalεmu mu ni. 'Bhε blaana, 'ke 'η gele- -a wole Zude klεen 'yi mu 'ε 'pegee -a kpe ma -wa mu 'ε ta mu 'ε 'kpen ni, 'bhε 'pegee Zuufu kle mu 'ε ni. 'Ŋ 'yaa- pe 'zi mεε

mu 'ε ni dɔɔ -o 'plooo -waa -za -yɔɔ' mu 'ε ma, 'bhεε- -woo 'gbu zru 'ε 'niina- -Waanbhaa' ba, 'bhε 'pegee 'ke -wa zɔn -o kleza mu 'ε ma 'bhii- -o -ploola -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε ma, 'bhεε- -woo 'gbu □naa -Waanbhaa' ni. ²¹ Zuufu mu 'ε -woo 'η □kwan win 'la ma, 'bhε -le bhe, 'η 'yaa- 'waati 'la ba -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbεnε 'ε □la, 'bhεε- -o -yaa zan 'η dεε. ²² 'Dun- -Waanbhaa' □bhwa 'η ba, 'bhεε- 'η □swa bole 'η 'yre ma 'kee- nu 'tenle- -zɔn ma. 'Bhela- -yile, 'η □swa -yaa' -jan 'ε 'wole mεε mu ni: 'kee- 'kpa mεε 'fiεntrɔnne mu ta oo, 'kee- 'kpa mεε gbalaan mu ta oo, 'an □woa 'mu 'kpen ni. 'Naa- -o -jan 'bhεεke do wo 'zi, 'ke yaa 'e go Moizi 'pegee -Waanbhaa' -lεla' janwo mu 'ε -o -za mu 'la 'leso janwoa- 'bhεε- ba. ²³ -Wa □pia dɔɔ: «Mεε -Bhee Mi Krisi 'ε nu -yrenbhlele 'bhεε- -e ga. 'Bhεε- gbaa mu 'ε 'kpen ba, 'yele- nu bwele gale ba 'elwale 'pe; 'bhεε- mεε -bhee zi 'la 'ke 'tebhile -o 'bhε ta, 'yele- nu 'bhε a janwole Zuufu 'si mu 'ε 'pegee Zuufu kle mu 'ε ni.»

Pɔlu pe Agripa ni 'kaa 'bhε 'e 'kpa Zesu 'yi

²⁴ Pɔlu -yaa 'bhε -jan 'ε 'wo zii' -li bhla 'la ba, 'ke Fεtusi 'pεenle -a ta dɔɔ: «Pɔlu, -kwa -le 'e 'yi εε? 'Yaa- 'sewe dɔ gbε -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ, -kwa □bwa 'ε 'yi εε!» ²⁵ 'Bhε klele 'te, 'ke Pɔlu 'a 'lεkunle -a ni dɔɔ: «'Waa- -janmatii 'lrele- Fεtusi, -kwa 'laa -o 'η 'yi. 'N 'yoo- -jan mu 'la 'wo zii' wlan -le -o 'kpen 'le, 'bhεε- -o bakanle -o. ²⁶ 'Yee- -Bhɛngbe Agripa 'gbu 'bhε -za mu 'ε dɔ, 'bhela- -yile 'η sɔ -o wole- -a ni kpataakpa 'η zrubakpaale 'le. 'Mi 'gbu 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -e 'bhε -za mu 'ε 'kpen dɔ, -amasɔyi waa klele gaanyi'; 'dun- -o □kla mɔkpen' 'yre ma kpataakpa.» ²⁷ Pɔlu pe -bhɛngbe Agripa ni dɔɔ: «'Waa- -Bhɛngbe

Agripa, -Waanbhaa' -lεla' janwo mu 'ε -o -jan mu 'la □woa, 'yee kpa 'mu 'kpen 'yi εε? 'Mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -e 'kpale- -o -o -yi!» ²⁸ 'Bhε klele 'te, 'ke Agripa 'a 'pele Pɔlu ni dɔɔ: «'Yoo- zan 'mi klele blaale- Zesu 'yi mi 'ε do 'le εε?» ²⁹ 'Bhεε- Pɔlu 'a zikpaa- -a ni dɔɔ: «'Kee- -kla -zɔn oo, 'kee- -kla boolazi oo, 'η 'yoo- 'η 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni 'kooko- 'kee- kpa 'bhi ta oo, 'kee kpa mεε mu 'la 'kpen -o 'trɔnkpa zii' 'η ni -gε, 'ka 'kpen kle Zesu 'yi mu 'le 'bhii- 'mi gbεen-; 'ke yaa 'e go 'η gbε ma piibhε kpεle- mu 'lεε ba.»

³⁰ 'Bhε klele 'te, 'ke -bhɛngbe Agripa 'pegee -janmatii Fεtusi 'bhεε- Berenisi, 'bhε 'pegee -o zi mu 'ε 'kpen -o -wlenle', 'ke -o 'pwele. ³¹ 'Bhεε- -o 'pwe bhla 'ε zi -o -yaa pe 'zi 'eke- ni dɔɔ: «Mεε 'lεε- yaa -za 'yoo- do 'kpɔ klele 'ke 'bhε kle -a dε win 'pegee -a bɔ win 'le -kaso 'yi.» ³² 'Bhε 'yi, 'ke Agripa 'a 'pele Fεtusi ni dɔɔ: «'Ke mεε 'lεε- yaa pele dɔɔ -ya zi 'bhii- -bhɛngbe -gbεnε 'ε -yaa' -za 'ε 'kitikan, 'o 'yaa- nu 'ploole- -a ma 'saanibhe bi.»

27

Fεtusi pe dɔɔ -o ge Pɔlu 'le Rɔmu

¹ -Wa -lɛdulaa 'waati 'la ba dɔɔ 'o nu gele Itali 'kleen 'ε 'yi -baton' 'yi, 'ke -o Pɔlu 'pegee -kaso 'yi 'mu 'ε 'ke mu gbεkpale -srwase' mu -kunlii do 'kɔɔ: -o -yaa 'bhε sii Zulusi. 'Bhε -srwase' -kunlii 'ε 'kpale -yaa -srwase' 'le -gbεnε do 'la 'wiin- -o -yaa 'mu sii dɔɔ: «-Bh- lɛngbe -gbεnε 'ε -yaa' -srwase' mu.» ² 'Bhε 'yi 'te, 'ke 'o bole- -baton' do 'yi, 'bhε -baton' 'ε -daa Adramiti -wa 'ε ta, 'bhεε- 'bhε 'yaa- ge 'zi Azi 'kleen 'ε 'yi -baton' dula- -wa mu 'ε ba -yre ta; 'bhεε- 'o -jilaa 'te. Arisitaki -yaa 'o zi, -e -yaa da Tesaloniki -wa la, Masedwani 'kleen 'ε 'yi. ³ 'Bhε ta tooklin- yi

'ε 'le, 'ke 'o 'bhole Sidon -wa la. 'Dun- Zulusi -yaa Pulu -gblakun' zii 'elrele, 'bhεε- -e -yaa to 'ke Pulu ge 'bhe 'bhεgwlen- 'ke mu 'pubole, 'kooko- -a maza -yaa pe yεε- mu 'la ma, -e so 'mu -srɔwole 'mu 'koo. ⁴ 'O gole Sidon -wa 'ε ta, 'ke 'o Sipru 'kleen 'ε makpale, -amasroyi -ploo mu 'ε 'yaa- 'kan zii' 'ke -o nu 'o ba -yre ta. ⁵ 'Bhe blaen, 'ke 'o wεyi- 'ε takanle, 'bhεε- 'ke 'o 'kanle- Silisi 'pegee Panfili 'kleen mu 'ε -din, 'bhεε- 'ke 'o gele- bhole wεyi- 'ε ma -wa 'ne do ta: -o -yaa 'bhe sii Mira, 'bhεε- 'bhe 'yaa- Lisi 'kleen 'ε 'yi. ⁶ 'O ta -srwase' -kunlii 'ε -e -baton' do 'ya 'bhe -wa 'ε ta; 'bhe -daa Alezandri -wa la, 'bhεε- 'bhe 'yaa- ge 'zi Itali 'kleen 'ε 'yi. 'Bhεε- 'o -kunlii 'ε -yoo' 'bwa 'bhe -baton' 'ε 'yi.

⁷ 'O -yrekpaa' -bebe -gaa wεyi- 'ε ta, 'bhεε- -baton' 'ε 'yaa- ge 'zi yretete. 'O 'trεbhwa- 'fruu, 'bhεε- 'o 'naa nu bhole 'ε Kinidi -wa 'ε ba -yre ta. -Ploo mu 'ε 'yaa- 'kan zii' 'ke -o nu 'o ba -yre ta, 'bhela- -yile 'waa -yaa so gele- li 'o 'lεε 'εgbɔɔnle. -Ayile 'o 'kaan Kreti 'kleen 'ε -din, 'bhεε- 'o -ja Salimone -wa 'ε ba -yre ta. ⁸ 'O gele wεyi- 'ε ta 'ε 'yaa- -la 'zi 'o ta, 'bhela- -yile 'o -ja wεyi- 'ε 'lε zi yretete, 'bhεε- 'o -ja bhole yre do noo: -o -yaa 'bhe yre 'ε sii: «-Baton' dulayre -lrele' mu». -E -yaa -wa 'la 'bhe -din -o -yaa 'bhe sii Lase.

⁹ -Yrekpaa' -bebe -kaan 'o ta 'bhεε- gbεen-. 'Bhεε- 'waa- 'taa 'ε 'lε klele -saan 'εglɔole. -Amasroyi Zuufu mu a 'sunwla bhla 'gbu 'ε 'kaan- gban bi, 'bhεε- -niinii' 'kpa bhla -gbεne 'ε 'bhe 'yaa- zan bhole 'ezin-. 'Bhela- -yile, Pulu mεε mu 'ε 'kpeelekanle -saan dɔɔ: ¹⁰ «'Nj 'yienii mu, 'ke -koo' -ja 'taa 'lεε zi, -e nu klele -koo' 'gbu ma 'eyɔole: -amasroyi -baton' 'pegee -a -yi 'kwe mu 'ε nu 'siele-, 'bhεε- -koo' mu 'gbu 'win nu bole -a -yi.» ¹¹ 'Dun- 'o ta -srwase' -kunlii 'ε

yaa Pulu 'wojan- 'ε 'klosikunle. -Ya 'kpa -baton' 'bhɔ mi 'ε 'pegee 'bhe zan 'ε 'mu -la wajan 'ε 'yi. ¹² 'Bhe -baton' dulayre 'ε yaa -yaa lele -niinii' 'kpa bhla -gbεne 'ε zi; 'bhela- -yile mεε 'la zan mu -yaa 'yee- -baton' 'ε 'yi, -o -bebe 'a 'pia dɔɔ 'o ge yre -bhεeke' do noo-. -O 'yaa- zi 'bhii- -o ge 'ten -baton' dula- -wa 'la -o -yaa 'bhe sii Fenisi 'bhεε- ma, 'kooko- -niinii' 'kpa 'waati 'ε kan 'o ta 'bhe 'noo ye. 'Bhe -wa 'ε 'yaa- 'ke Kreti 'kleen 'ε 'yi -baton' dula- -wa 'ε do -la -le; 'bhe -wa 'ε 'leklale -yaa -yretεbhe baa- yre noo-.

-Ploo -gbεne do 'kanle- -saan wεyi- 'ε ta

¹³ 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ke -ploo -dɔɔ 'ne do 'kanle- 'sanle 'kee- da wεyi- ba -yre ta. -O 'kpee ma -o -yaa so gele- -waa' 'taa 'ε ta 'tε. 'Bhe klele 'tε, piibhe kpu -gbεne 'la 'bhe -baton' 'ε dulaa' -yi 'ε ba, 'ke -o 'bhe gole-, 'bhεε- 'ke -baton' 'ε 'yrole 'o 'le, 'kee- ge Kreti 'kleen 'ε 'yi wεyi- 'ε 'lε zi. ¹⁴ 'Dun- 'o 'yrole- 'bhe 'noo 'laa -mole', 'ke -ploo -gbεne do 'kanle- 'sanle: 'bhe 'yaa- da 'zi Kreti vle goon mu 'ε 'yi, mεε gbε -yie' ta 'kee- nu 'o ba -yre ta, -o -yaa 'bhe -ploo 'ε sii Erakilon. ¹⁵ 'Bhe klele 'tε, 'ke 'yee- -ploo -gbεne 'ε gele- -baton' 'ε 'lε. 'O gbε laa -yaa 'sole -a dulale ta, -ayile 'wa 'twa 'ke -ploo 'ε ge 'o 'le -baton' 'ε 'yi -yi 'ε ta. ¹⁶ 'Bhεε- boolazi, -e -ja 'kanle- 'o 'le wεyi- 'mlingole -yaa 'tre gbε -ne do 'la zi 'bhe -zanta', -o -yaa 'bhe 'tre gbε -ne 'ε sii Koda, 'bhεε- 'bhe dɔle 'la 'yaa -ploo 'ε 'lεε, 'bhe 'swa -a -yikunle. 'Bhela- -yile, mεε -bhe -baton' 'ε 'la 'yaa 'o 'koo, 'o -dwa 'εglɔole 'ke 'o gbεso 'bhe 'kunle ta, 'bhεε- 'o 'bhe -gwa -yi 'ε ba. ¹⁷ 'O 'yanle- -a 'pwelele -yi 'ε ba, 'ke 'o -baton' -gbεne 'ε 'bhe 'yrele 'ke bhle mu 'le, 'kooko- yaa nu 'siele-. 'Bhe blaen, so gbε mu 'la 'yaa- 'yee- -baton' -gbεne

'ε 'ledoo-, -a bhō mu 'ε -o 'mu mazināa -amasrōyi -o -yaa -gblaan 'zi dōo -ploo 'ε 'yaa nu gele 'waa-batonj' 'ε zikli 'ε gbaanle -yrentre' 'yi Libi 'kleen 'ε ba -yre ta. ¹⁸ 'Bhe ta tooklin- yi 'le, -ploo -gbene 'ε 'yaa- ge 'zi 'o bēenlele 'egloole. 'Bhela- -yile 'ke 'waa- -batonj' 'ε 'yi yewo mu 'ε -wa -yi 'kwe mu 'ε 'ke mu blinle 'sanle -yi 'ε ba, 'kooko- -a gbinj go. ¹⁹ 'Bhe -yrekpaa' yaga mi 'ε ma weyi- 'ε ta, 'ke 'woo- -batonj' 'yi yewo mu 'ε -o 'gbu 'yee- -batonj' 'ε 'yi yewope mu 'ε 'ke blinle- -yi 'ε ba. ²⁰ 'Bhēε- 'o -yrekpaa' -bebe -gaa 'ke 'o 'yre 'laa kpa -yretēbhe 'pegee mlēklennε mu ma -titi, 'bhēε- 'duj- -ploo -gbene 'ε -a 'kanle- 'ε baan' 'yaa- =kla zii' -a ba 'egloole 'ezin-. 'Bhela- -yile, 'o 'yri 'laa -yaa -li 'o 'kedo- 'kpō 'bheele- ta.

²¹ -A nōo- =mwa, 'ke -batonj' 'yi mu 'ε waa pe 'kedo- 'kpō bhle. 'Bhe 'yi 'tε, 'ke Pōlu dulale' -o 'kpen 'plenj-, 'bhēε- 'ke -ya pele- dōo: «'Nj 'yienii mu, 'ke 'ka 'ka 'trōnkpa bi 'η 'wojan- 'ε □la, -kōo' 'laa -yaa nu gole Kreti. 'Bhēε- -kōo' 'tre 'laa -yaa nu bhōle, 'bhe 'pegee -kōo' pe mu 'ε -bebe 'laa -yaa nu 'siele- 'bhe gbēen- -gee'. ²² 'Duj- 'mi 'ka 'lia zii' -zon dōo -ka 'ka zru dō 'egloole; -amasrōyi 'ka do 'kpō 'win 'laa nu bole -a -yi, 'ke yaa 'e go -kōo' -batonj' 'ε 'bhe do -kplen ba. ²³ 'Nj 'yoo- -Waanbhaa' 'la -yaa' mēε 'le, 'bhēε- 'ke 'η 'yoo- yewo 'zi 'a ni bhe, -yaa' -mlēke' do -pwela 'η ba -zon -bi 'lεε- zi. ²⁴ 'Bhēε- -ya □pia 'η ni dōo: «Pōlu, 'yaa -gblaanle! -Yoo 'ke -za 'le 'kee- ge -janwole -bhleṅgbe -gbene 'ε 'lε ma Rōmu -wa 'ε ta; 'bhela- -yile, -Waanbhaa' a wlanya 'ε ma, 'bhi 'srōyi, mēε 'la zan mu 'kpen -o -batonj' 'lεε- 'yi, 'mu nu gole -a -yi 'ezin-» ²⁵ 'Bhela- -yile, 'η 'yienii mu, -ka 'ka zru dō 'egloole; -amasrōyi 'mi 'gbu 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi 'bhii- -mlēke' 'ε -jan yaek- 'la □woa, -e nu 'bhēε 'yi

za klele. ²⁶ 'Duj- -batonj' 'ε kli nu gele gbaanle 'tre 'yi -kōo' 'le 'kleen do 'la 'yi, weyi- 'mlingole -o 'bhe 'kleen 'ε zi.»

²⁷ 'O -yrekpaa' vu ta yizie mi ma weyi- 'ε ta, blandreyi bhla 'ε ba, 'ke -ploo -gbene 'ε -yoo gele ma 'o 'le 'tanjii weyi- 'ε ta, -o -yaa' 'bhe weyi- 'ε sii «Meditrane weyi-». 'Bhe 'waati 'ε ba, 'kee- klele- 'waa- -batonj' 'ε 'bhō mu 'ε ni 'bhii- 'o □bhwa gban weyi- 'ε 'lε zi. ²⁸ 'Bhe klele 'tε, 'ke -o piibhe kpu do -yrelē' bhle ma, 'bhēε- 'ke -o 'bhe bhle 'ε blinle- -yi 'ε ba, -yi 'ε -gluu 'ε dan zayi', 'bhēε- 'ke 'bhe gele- 'tenle- 'tre ma; 'tre 'ε 'yaa- weyi- 'ε □la metrē mia do bhe vu ta 'srwaple-. -O bhōle sa -o -lεε, 'ke 'o 'yee- piibhe kpu 'ε blinle- 'ezin-, 'bhēε- 'ke 'tre 'ε plēngole bole- -o ma metrē mia do bhe 'srwaa-. ²⁹ -O -yaa -gblaan 'zi dōo 'waa- -batonj' 'ε yaa nu gele 'pale- vle -kpuj mu 'ke mu ma -yi 'ε □la, 'bhela- -yile, 'ke -wa dula- piibhe kpu yizie bole- -yi 'ε ba -a -zanta', 'bhēε- 'o 'yre □mwa tooklinle -lεε. ³⁰ 'Bhe klele 'tε, 'ke 'waa- -batonj' 'ε 'bhō mu 'ε -wa pele- dōo -o blasanle 'bhēε- -o go -batonj' 'ε 'yi; 'bhēε- 'ke 'woo- 'o 'bhee- batonjε 'ε 'bhe bole- -yi 'ε ba, 'bhēε- -wa -kla 'bhii- -o gele- 'waa- -batonj' dula- piibhe kpu mu 'ε bole -yi 'ε ba -a -lεε. ³¹ 'Duj- Pōlu pe Rōme mu a -srwase' -kunlii 'ε 'pegee -srwase' -vin mu 'ε ni dōo: «'Ke -batonj' 'bhō mu 'lεε- waa bole -batonj' 'ε 'yi -ge, 'ka 'laa nu gole -a -yi -titi.» ³² 'Bhe klele 'tε, 'ke -srwase' mu 'ε -o bhle mu 'ε takanle 'yee- mēε -bhee -batonjε 'ε ma, 'bhēε- 'ke -yi 'ε gele- 'kele-.

³³ Tooklinle -lεε sa, 'ke Pōlu 'a 'pele -o 'kpen ni dōo -o pebhle, 'bhēε- -e pe -o ni dōo: «-Kōo' 'yrekpaa vu ta yizie -le -zon -ge 'ke 'ka do 'kpō 'nii- zinale laa -o 'ka ta, 'bhēε- 'ka 'laa pe 'kedo- 'kpō 'bhlele- -li. ³⁴ -Ayile 'mi -sromabō

'ka ni dɔɔ -ka 'ka zru dɔ 'egloole, 'bhɛɛ- 'ka pɛbhle; 'ke 'ka pɛ sa ɓbhla, 'bhɛɛ- 'ka nu 'sɔle- -bhɛɛle'. 'Dun- 'ka do 'kpo 'laa nu gale 'bhɛɛ- -e nu 'tenle- 'ka winbhɛ -nɛ do baale ma.»³⁵ Pɔlu 'yanle- 'bhɛ -jan 'ɛ 'wolele, 'kee- 'bluu do 'sile, 'bhɛɛ- 'kee- -Waanbhaa' 'pubɔle 'bhɛ ma -o 'kpen 'yɛ ma; 'bhɛ blaana, 'ke -ya kpu do 'kanle 'bhɛɛ- 'kee- 'bhɛ 'bhlele- 'sanle.³⁶ 'Bhɛ klele 'tɛ, -o 'bhɛ 'yelawoa, 'ke -woo zru dole- 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -o 'kpen pɛbhlele 'ezin-.³⁷ 'O mɔɔ 'la 'kpen 'yaa- -batonj' 'ɛ 'yi 'o 'yaa- mɛɛ -kɛmɛ plɛ 'ke mɛɛ mia yaga bhɛ vu ta 'srwado- (276).³⁸ -O yanle pɛ 'ɛ 'bhlelele, 'ke -o ble bhɛ mu 'la 'yaa- -batonj' 'ɛ 'yi 'mu blinle- wɛyi- 'ɛ ba, 'kooko- -batonj' 'ɛ gbinj go.*

-Batonj' 'ɛ 'sɛyɛɛ- -yi 'ɛ 'kɔɔ

³⁹ Tooklinle 'tɛ, -batonj' 'bhɔ mu 'ɛ waa 'trɛ 'ɛ madɔle. 'Dun- wɛyi- 'ɛ 'trɛ 'ɛ ɓbhla yɛ 'la ɓnɔɔ, -o 'bhɛɛ- =ya, 'bhɛɛ- -o -yaa zi 'bhii- -o -batonj' 'ɛ dula- 'bhɛ yɛ 'ɛ ɓnɔɔ.⁴⁰ 'Bhɛla- -yile, 'ke -o -batonj' dula- piibhɛ kpu mu 'ɛ ma bhle mu 'ɛ 'ploole, 'bhɛɛ 'ke -o 'mu bɔle- -yi 'ɛ ba. 'Ke -o -batonj' 'ɛ 'bhɔpɛ- 'ɛ ma bhle mu 'ɛ 'ploole 'ezin-. 'Bhɛ blaana, 'ke -o sɔgbɛ do -yɛle- -batonj' 'ɛ 'lɛɛ; 'kooko- -ploɔ 'ɛ kla 'bhɛ 'yi 'bhɛɛ- -e ge -batonj' 'ɛ 'le wɛyi- 'ɛ gɔɔna.⁴¹ 'Dun- -batonj' 'ɛ -ja dulale -yɛntɛɛ' kpo do ta tɔbhle plɛ plɛn-. -Batonj' 'ɛ yin 'ɛ -zwanna -yɛntɛɛ' 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- yaa 'sɔle- gole. 'Bhɛɛ- wɛyi- 'pɔɔ mu 'ɛ 'pa gɛɛ -yɔɔ' 'kɔɔ -batonj' 'ɛ ma, 'ke -a -zanta' yɛ 'ɛ 'bhɛ 'sɛle.⁴² 'Bhɛ klele 'tɛ bhe, -srwase' mu 'ɛ 'yaa- zi 'bhii- -o -kaso 'yi mu 'ɛ dɛ, 'kooko- -o do 'kpo 'laa blasan -yi 'kanlele.⁴³ 'Dun- Rome mu a -srwase' mu -kunlii 'ɛ 'bhɛ -yaa' zi 'bhii- 'bhɛ Pɔlu -si 'ɛ go -za 'yi. 'Bhɛla- -yile, -srwase' mu 'ɛ 'yaa-

zan -za 'la klele, -e 'bhɛ 'yigaa- 'mu 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke -ya pele- dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan mu sɔ -yikanle, 'mu bɔ -yi 'ɛ ba 'elwale 'pɛ, 'bhɛɛ- 'mu ge 'trɛ ma.⁴⁴ 'Bhɛɛ- -e pe mɛɛ -vin mu 'ɛ ni dɔɔ 'mu ge -o zi -batonj' kplɛ 'ɛ -yɛripee' mu 'ɛ ta -yi 'ɛ ta. -O 'kpen ɓswa bhɔle- -o ma 'pule 'trɛ ma 'bhɛɛ- gbɛɛn- bhe, 'bhɛɛ -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpo 'laa 'tenle- mɛɛ 'kɛdo- ma.

28

Pɔlu -o Maliti 'kleɛn 'ɛ 'yi

¹ 'O gole blaana -a -yi, 'ke 'o go wɛyi- 'ɛ ta, 'ke 'wa pele- 'o ni dɔɔ 'woo 'kleɛn 'la 'yi, -o 'bhɛ sii Maliti; wɛyi- 'mlingole -yaa -a zi.² Maliti 'kleɛn 'ɛ 'yi mu 'ɛ -woo' ɓkwan 'elɛle gbɛ 'ɛ 'kpen ma. La banle -saan 'bhɛ 'pegeɛ -niinii' 'kpale- -saan bhla 'la ba, 'ke -o 'tɛ -gbɛɛ do -lɛkunle, 'bhɛɛ- 'ke -woo' 'kpen 'cieya- klele- 'bhɛ 'tɛ 'ɛ zi.³ 'O 'yaa- 'bhɛ ɓnɔɔ bhe, 'ke Pɔlu gele- -yɔɔ 'klenɛ 'lɛdo- 'wloole-, 'bhɛɛ- 'ke -yoo 'klale 'tɛ 'ɛ 'yi. 'Bhɛɛ- 'dun-, mle -yɔɔ' do 'pwele 'bhɛ -yɔɔ mu 'ɛ 'yi 'tɛ 'yanle- 'ɛ 'kɔɔ, 'kee- dunle- 'yee- Pɔlu gbɛ 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke -ya 'sɔnkpale -vlan.⁴ Maliti mɛɛ mu 'ɛ -o mle 'ɛ dunle yele 'yee- Pɔlu gbɛ 'ɛ ma, 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ: «Wlan 'gbu 'ɛ ni, mɛɛ 'lɛɛ- -yoo 'ke mɛɛ dɛ mi -la -le. -Amasɔyi, -e golawoa -a -yi wɛyi- 'ɛ ta, 'bhɛ ɓnɔɔ 'laa -mɔle- -li, 'bhɛɛ-, -Waanbhaa' a -lɛdɔɔleya 'ɛ 'bhɛ 'laa 'tolɛ- 'kee- bo -a -yɛ ma.»⁵ 'Dun-, Pɔlu 'bhɛ gbɛ -yizwan 'tɛ 'ɛ trala, 'ke mle 'ɛ baale' 'tɛ 'ɛ 'yi 'bhɛɛ- Pɔlu yɛ 'kɛdo- 'kpo 'laa 'lale- -a ma.⁶ 'Woo- Maliti mu 'ɛ 'kpee ma, Pɔlu -yaa nu -mlaanle', 'bhɛɛ- -e balaa', 'bhɛɛ- -e ga -gun 'bhɛ yɛ do 'kpo 'ɛ ɓnɔɔ bhe. 'Dun- -o ɓmwa oo, 'bhɛɛ- -wa yelawoa 'bhii- -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpo 'laa -yaa 'tenle Pɔlu ma, 'ke -woo 'kpeɛjan-

* 27:38 27.38 Ble 'ɛ 'pwele- -o 'ke -mlɔ 'le. -O 'bluu kle 'yela- pii 'ɛ 'le.

mu 'ε maboole, 'bhεε- 'ke -wa pele- 'eke- ni dɔɔ Pɔlu -o 'ke -waanbhaa' do 'le.

⁷ 'O 'yaa- yre 'la ɲnɔɔ, 'bhe 'yaa- 'yee- Maliti 'kleen 'ε 'yi -janmatii 'ε 'yaayre- 'ε -din, -o -yaa 'bhe -janmatii 'ε sii Publiusi. -Yoo' 'cieya- =kla -a ba 'elrele, 'bhεε- 'o ɲbwa -a ba -yrekpaa' yaga ta. ⁸ 'Dun- Publiusi dε 'yilale -yaa, -amasroyi yaa -yaa kplankplan: -a 'fle 'yi 'yaa- -la 'zi -a ma, 'bhεε- -a 'kpee 'yaa- 'si zii' 'ezin-. 'Bhe klele 'te, 'ke Pɔlu gele- 'pwεle- -a ta, 'kee- -Waanbhaa' 'seriwole a ma, 'ke -ya gbε kpa a ta. 'Bhεε- 'kee- -bheele'. ⁹ 'Bhe blaen, 'ke Maliti 'kleen 'ε 'yi gade mu -vin mu 'ε 'kpen 'nule Pɔlu ba, 'bhεε- 'ke -o -bheele' 'ezin-. ¹⁰ -Ayile, 'yee- Maliti mu 'ε -woo' 'o ɲkwan 'elrele 'kungbeya -lrele' 'ε 'kpen 'yi. -Asiikɔɔ 'o ge yi -yaa yi 'la 'le, 'o 'yaa- wla 'zi -batonj' 'ε 'yi 'waati 'la ba, 'o maza -yaa pε 'la 'kpen ma, -woo' -gbaa 'bhe ba.

Pɔlu -gwa Maliti, 'bhεε- -e -ja Rɔmu

¹¹ Mε yaga 'kanle- blaen, 'ke 'o jilale 'te -batonj' do 'yi. 'Bhe -batonj' 'ε 'yaa- da Alεzandri -wa 'ε ta, 'bhεε- 'bhe 'yaa- ge 'zi Rɔmu; -niinii' 'kpa bhla -gbene 'ε ɲkaan 'yee- -batonj' 'ε ta Maliti. 'Sewe 'la yɔnde- yaa 'bhe -batonj' 'ε ma 'bhe 'yaa dɔɔ: «-waanbhaa' yone- ple.» ¹² 'O gole Maliti 'ke 'o 'bhɔle Sirakusi -wa 'ε ta, 'bhεε- 'o -yrekpaa' yaga -gaa 'bhe ɲnɔɔ. ¹³ 'O gole 'bhe ɲnɔɔ 'bhe 'ezin-, 'ke 'o gbaanle- weyi- 'ε 'le zi, 'bhεε- 'ke 'o gele- 'tenle- Rezo -wa 'ε ma, 'o ɲyia 'bhe ɲnɔɔ. 'Bhe ta tooklin- yi 'ε 'le, -ploo 'la da weyi- 'ε ba -yre ta, 'bhe 'kanle- saan. -Asiikɔɔ 'o -ja 'tenle- Puzoli -wa 'ε ma blaale- -yrekpaa' ple 'kanle- blaen. ¹⁴ 'O ɲbhwa 'o nεene- Zesu 'yi mu 'ke mu ta 'bhe -wa 'ε ta, 'bhεε- 'mu pe 'o ni dɔɔ 'o -gbεyi' do kle mu ba. 'Bhe blaen, 'ke 'o gele-

Rɔmu. ¹⁵ 'O nεene- Zesu 'yi mu 'la 'yaa- Rɔmu, 'mu 'o 'nuza- 'ε ɲmaa. 'Bhela- -yile, 'mu ɲnwa 'o 'lepa yre nɔɔ- Apiusi 'pleε 'ε 'yi, 'bhεε- -o 'ke mu ɲnwa 'o 'legbenle yre 'la -o -yaa 'bhe yre 'ε sii «'Cie mu yi 'fe yaga» 'bhe ɲnɔɔ. Pɔlu 'yrekpale -o ma, 'kee- -Waanbhaa' 'pubɔle, 'bhεε- 'ke fangan- dɔle- -a ta. ¹⁶ 'O 'bhɔle- Rɔmu -wa 'ε ta 'te, ('ke -srwase' -kunlii 'ε -e -kaso 'yi mu 'ε -lenale -srwase' -kunlii gblian 'ε ni). 'Dun- -e -dwa -a -la 'ke Pɔlu ge yile yre -bhεεke' do nɔɔ- 'edanma, 'bhεε- 'ke -srwase' mi do bole- -a gooba.

Pɔlu -o -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wo zii' Rɔmu -a zen 'fe 'ε ɲla

¹⁷ 'O 'bhɔle- blaen -yrekpaa' yaga mi ma, 'ke Pɔlu Rɔmu Zu- ufu mu 'ε 'lεε mu 'ε 'siile -a ba. -O 'klale- -yaa 'eke- ba 'waati 'la ba, 'ke -ya pele- -o ni dɔɔ: «'N nεene- mu, 'ali- 'naa -za 'yɔɔ- do 'kpɔ klele -kɔɔa' Zuufu 'si mu 'ε ni, 'bhe 'pegee 'naa -kɔɔ- -gbɔɔ mu a 'si ta za mu 'ε 'yisiεle, 'bhεε- 'dun-, -woo' 'η ɲkwan Zeruzalemu, 'bhεε- -woo' 'η ɲkpa Rome mu a mεε gblian mu 'ε 'kɔɔ. ¹⁸ 'Bhe Rome mu 'ε 'mu 'yanle- 'η 'lrɔkpalele, 'mu 'yaa- zi 'bhii- 'mu 'ploo- 'η ma, -amasroyi 'mu 'laa -za 'yɔɔ- do 'kpɔ 'yele- 'η zi 'ke 'bhe sɔ klele- 'η dε win 'le. ¹⁹ 'Dun- Zuufu mu 'ε waa dɔle -a -la 'ke 'mu ploo 'η ma, 'bhela- -yile, 'η 'klin gbε -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ, 'ke 'mi 'an pε -za 'ε 'tole -bhlenge gblian 'ε 'kɔɔ. 'Dun- 'bhe 'laa klele 'bhii- 'η 'yoo- -za 'yɔɔ- 'ke 'tɔkpa zii' -kɔɔa' Zuufu 'si mu 'ε ma. ²⁰ 'Bhela- -zεεle, 'η 'ka 'siila- -zɔn -ge 'ke 'η -jan 'yipe- 'ka ni. -Amasroyi -kɔɔa' Izraeli 'si mu 'ε -o -yri -o -kɔɔa' Mεε 'Bhee Mi 'la 'nule- ta, 'mi 'yrel- -o piibhe kpele- mu 'lεε- 'le 'η gbε ma -ge 'bhela- -zayi'.» ²¹ 'Bhe klele 'te, 'ke Zuufu mu 'ε -wa zikpale Pɔlu ni dɔɔ: «'Waa 'sewe do 'kpɔ 'srɔowole 'ε ba zayi' 'ke 'bhe da

Zude. 'Bhεε- 'o nεεnε- mu 'ε do 'kpɔ 'laa dale -a nɔɔ-, 'ke 'bhe nu 'e 'to -yɔɔ' pele 'o ni. ²² 'Dun- 'woo -a zi 'bhii- 'o -jan 'ε baan' 'ma 'bhi 'gbu 'lii, 'kooko- 'wo 'e 'kpeejan- 'ε dɔ. -Amasɔyi 'yoo- Zesu 'yi mu a 'seri dɾεε 'la 'yi bhe, 'wa □maa dɔɔ mεε mu -wlenna -a ma yrekpen- =nɔɔ.»

²³ 'Bhe klele 'tε, 'ke -woo 'klankeba yi dɔle- Pɔlu 'le. 'Bhe yi 'ε 'bhɔle-, 'ke -o nule- 'ebebele 'tenle- Pɔlu ma 'bhe zen 'fε 'ε □la. 'Kee- san zɾwanzi ma, 'bhεε- 'kee- nu 'tenle- yromazi ma, Pɔlu -Waanbhaa' a -bhlenɟbeya yaaza 'ε 'yipia□ -o ni. -E -yaa Moizi a 'tonj mu 'ε 'pegee -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε -jan yeke- 'la □woa Zesu ba zayi' 'mu 'wo zii' -o ni, 'kooko- -o sɔ 'yee- Zesu 'ε dɔle- kplankplan 'gbu. ²⁴ -Ayile, -o -lɛdo' 'e □kpa a -wojan mu 'ε 'yi, 'dun- -o -vin mu 'ε 'mu 'laa dɔle -a -la 'ke 'mu 'e kpa -a wojan mu 'ε 'yi. ²⁵ 'Bhe klele 'tε, 'woo- Zuufu mu 'ε waa 'kpale- do ma, 'bhεε- -o -yaa jila 'zi bhla 'la ba, 'ke Pɔlu 'a 'pele -o ni dɾɔɟ dɔɔ: «'Zoo 'yaa- Lii 'Wenj 'ε zi -e -yaa -janwo' zii' 'ka -gbɔɔ mu 'ε ni bhla 'la ba -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai 'lii! ²⁶ -Ya □pia 'bhe 'lii dɔɔ: <Ge 'si mu 'la bhe -o ta, 'bhεε- -a pe -o ni dɔɔ:

'Ka nu -jan mu male 'ka 'trɔn mu 'le, 'dun- 'ka 'laa nu -za 'kedo- 'kpɔ 'yimale.

'Bhεε- 'ka nu yɾε ma -glinle' 'elrele, 'dun- 'ka 'laa nu pε 'kedo- 'yele-.

²⁷ -Amasɔyi 'si mu 'lεε- -za 'laa -la -li -o zru mu 'ε ma;
-Woo 'trɔn mu 'ε 'pegee -o -yɾε mu 'ε 'liitaan-;

'kooko- waa yɾε ma ye -o -yɾεbhe' mu 'ε 'le,

'bhe 'pegee 'ke waa -jan ma -o 'trɔn mu 'ε 'le,

'bhεε- -o zru mu 'ε waa -jan 'yima-
'Bhe gbεen- bhe, waa niinaa' 'mi ba, 'bhεε- 'η -o bhee.>

²⁸ «-Kaa 'yaango- 'tε 'bhii- -Waanbhaa' -yaa' -jan 'la mεε go -za 'yi 'bhe □kpa Zuufu kle mu 'ε ni. 'Bhe mu nu 'mu 'trɔnkpale -a -la!» ²⁹ [Pɔlu 'yanle- 'bhe -jan 'ε 'wolele, 'ke Zuufu mu 'ε -o jilale, 'ke -o ge zaabolele 'eke- plɛɟ- -sɔ 'egloole.] ³⁰ Pɔlu lεε ple □kla -ya □zian 'fε 'la □la 'bhεε- =la, 'bhεε- -e -yaa 'bhe 'fε 'ε gbawo. Mεε 'la zan mu 'kpen 'yaa- nu -a taglinle, -o 'pegee 'mu 'yaa- yalaa' 'bhe 'fε 'ε □la, 'bhεε- -o -balo kle. ³¹ 'Bhe 'yi, -e -yaa -Waanbhaa' a -bhlenɟbeya yaaza 'ε 'bhe wo -o ni, 'kee- mεε mu daan Mεεzan Zesu Kɾisi a -za 'ε 'le. -E -yaa 'dun- 'bhe kle 'zi 'ke -gblaan 'laa kla -a -yi, 'bhεε- waa -yaa 'bhe 'yiga- -a 'kɔɔ.

**PŌLU 'LETRE 'LA
 □KPAA RŌMU -WA
 'E TA ZESU 'YI MU 'E
 NI
 Romε mu a 'letre 'ε
 ηgblo**

-Dele Pōlu 'le εε? Pōlu -yaa Zuufu mi do -la -le. -Wa -yaa Silisi 'kleen 'yi -wa 'ne do 'la -o -yaa 'bhe sii Taasi 'bhεε- ta. 'Dun- -e gbaandia-Zeruzalemu -wa 'ε 'bhεε- ta, 'bhεε- -e yaa -laklu 'ε 'kpen □kla 'bhεε- =nɔɔ. -E -yaa Zuufu mu 'sinii ta za mu 'ε -avalade -asiikɔɔ -e -yrenkpaā 'ebebele Zesu 'yi mu 'ε ta. 'Bhεε- 'dun-, Zesu 'pwele- -a ba yi do 'le 'ke -yoo ge 'zi -yrenkpaē Damasi Zesu 'yi mu 'ε ta, 'bhεε- 'ke -ya 'gbu 'nale 'bhe ni, 'bhεε- -e □kla Zesu 'yi mi 'le 'tε. -E □kla 'bhe a winbɔwo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ba.

'Yee- Pōlu -le 'letre 'lεε- =kpaā Zesu 'yi mu -lɛdo' 'la 'yaa- Rōmu -wa 'ε ta 'mu ni: 'Mu -bebe -yaa Zuufu kle mu 'le, 'bhεε- 'mu 'ke mu -yaa Zuufu -kpɔsɔɔ mu 'le. Pōlu 'yee- 'letre 'lεε- =dia 'waati 'ε 'la ba 'ke -yoo -Waanbhaa' -a -Jan 'Nrale- wo 'taa yaga mi 'ε ta Korenti -wa 'ε ta, 'ke -yoo zan niinale -a -zanta' Zeruzalemu, 'bhεε- -e ge boolazi Rōmu -wa 'ε ta 'tε.

-Waanbhaa' mεε go -za 'yi gɔnε- 'la gbεen-, Pōlu -yaa -a zi 'bhii- -e 'bhe wlan 'ε pe kpataakpa Rōmu -wa 'ε ta Zesu 'yi mu 'ε ni. 'Bhela- -zayile, 'sewe 'lεε- 'yi -jan ηgblo 'ε 'bhe -le dɔɔ: «-Waanbhaa' -a -Jan 'Nrale-.» 'Bhe -Jan 'Nrale- 'ε 'yi -le dɔɔ 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'ε □kpaā Krisi 'yi, -e 'bhe zan kle mεε -lɛdɔɔle 'le -Waanbhaa' -yɾε 'yi 'bhe zan a 'kpaleya 'te ma -a -yi. (Romε 1.17). 'Bhe ya 'ε 'yi, Pōlu -yaa' 'sewe 'ε 'yicienna -le yaga:

-A -le □lwa mi 'ε 'yi (Romε 1-8), Pōlu -o -we 'zi 'tonj mu -klosikunza 'pegee 'kpaleya Krisi 'yi 'ε 'mu -za

plε 'ε 'plenza- 'ε 'bhεε- 'le. Wlan 'ε ni, bhaaplenj mu 'la waa -o Zesu 'yi -za 'yɔɔ- 'ε gbεbloole -o 'mu 'kpen ta: Zuufu kle mu 'pegee Zuufu -kpɔsɔɔ mu. Bhaaplenj mu 'kpen -o 'ke -za 'yɔɔ- kle mu 'le -Waanbhaa' -yɾε 'yi. 'Bhela- -za- yile, -Waanbhaa' a yran -gbene 'wlenle- -o -o ma. 'Dun- bhaaplenj laa sɔ gole- -za 'yi pε 'kedo- 'kpɔ ma, 'ke yaa 'e go -a 'kpaleya do -kplεn 'kpɔ- la ba Krisi 'yi. Lii 'Wen 'ε 'bhe -le -kɔɔ' kle -Waanbhaa' -nε mu 'le, 'bhe -le bhɔ -kɔɔ' ba 'ezin-, 'bhεε- -kɔɔ' sɔ -Waanbhaa' ba bole -yɾε ma -si 'la -danj' laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwole.

-A -le plε mi 'ε 'yi (Romε 9- 11), Pōlu -o -we 'zi 'ke Izraeli mu 'ε 'pegee Zesu 'yi mu 'ε 'plenza- 'ε 'bhεε- 'le -Waanbhaa' 'gbu zru maza 'ε ma. Zesu 'yi mu 'ε -waa' 'kpaleya 'ε kli 'ε da Zuufu mu 'ε 'mu -la ba 'elwale 'pe. 'Dun- bhaaplenj mu gole -za 'yi a pε zi 'ε ta, -Waanbhaa' 'woo- Zuufu mu 'ε □twa -a nɔɔ- ye -sɔ, 'bhεε- -e 'bhe zi 'ε 'liigwa- Zuufu kle mu 'ε ni 'pe. 'Bhεε- 'dun-, 'yee- -Waanbhaa' laa 'e -bangole 'woo- Zuufu mu 'ε 'yi; 'bhεε- -a 'gbu 'liiwli- 'ε ta, -o -za sɔ a ni, 'bhεε- -yoo 'sii zii' 'tanjii. Yi do ta, -e -yaa' -lileya 'ε -zɾɔnna bhaaplenj -vin mu 'ε ni gɔnε- 'la gbεen- Zesu 'srɔyi, 'woo- Zuufu mu 'ε nu 'bhe -lileya 'ε dɔle, 'bhεε- -e nu -o gole -za 'yi 'tε.

-A -le yaga mi 'ε 'yi (Romε 12- 13), Pōlu -o -we 'zi 'ke Zesu 'yi mu 'taawogbeya 'ε 'eke- 'yi 'bhεε- 'le. -E pe -o ni dɔɔ -o -za 'sɔ 'eke- ni, 'bhεε- -o bo 'bhe klele ma 'tanjii.

-A -leyanyɾε 'ε □nɔɔ (Romε 14- 16), Pōlu -o zan -za mu 'la klele, -e 'mu 'yipia□, 'bhεε- -e mεε -bebe 'pubwa, 'bhe 'pegee -e Rōmu Zesu 'yi mu 'ε -liala dɔɔ -o bo 'kpaledomaya 'ε 'yi 'eke- plεn-.

Pōlu -o Rōmu Zesu 'yi mu 'ε 'pubɔ- 'zi

¹ 'Mi Pɔlu 'la 'mi -o Zesu Krisi a yewonɛ 'le bhe, 'mi 'gbu -le 'lɛtrɛ 'lɛɛ- 'kpa zii' 'ka ni, 'ka mu 'la 'ka -o Rɔmu. -Waanbhaa' 'ɲ 'siila- 'kaa 'ɲ klɛ Krisi a winbɔwo mi 'le, 'bhɛɛ-ye 'ɲ ɔkpaa 'edanɲma -yaa' -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wole- 'kaama- mɛɛ mu ni.

² -Waanbhaa' 'yee- -Jan 'Nrɛle- 'lɛɛ- 'naza- =kpaa 'elwaleta -so -a *'lɛla- janwo mu 'ɛ 'lii -yaa' 'Sɛwɛ 'wɛɲ 'ɛ 'yi. ³ -A Gbe, -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi 'ɛ, 'bhe -la ba -Jan 'Nrɛle- -le 'kele-. Bhaaplɛɲ a pɛ yale zi 'ɛ zi, 'bhe -o 'ke -bh- lengbe Davidi 'nranɛ- 'le. ⁴ 'Dun- Lii 'Wɛɲ 'ɛ a pɛ zi 'ɛ zi, 'bhe bwelawoa gale ba, -Waanbhaa' 'a -zrɔnna mɔkpen' ni 'bhii- 'yele- 'ke -a Gbe 'ɛ 'le, 'bhɛɛ- glɔɔya' -o -a 'kɔɔ. ⁵ 'Yee- -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi 'srɔyi- 'bhɛɛ- -Waanbhaa' ɔlia 'o ma, 'bhɛɛ- -yoo' ɔkla -yaa' winbɔwo mu 'le; 'kooko- 'wa klɛ 'bhɛɛ- 'trɛ ta 'si mu 'ɛ 'kpen -o kpa 'yee- -Waanbhaa' 'yi, 'bhɛɛ- -o 'taawo- -a -liiwli' ta. ⁶ 'Ka mu -o 'ezin- 'bhe mɛɛ mu 'ɛ 'ke mu 'le, 'ka mu 'la 'ka -o Rɔmu -wa 'ɛ ta, -Waanbhaa' 'ka 'siila- dɔɔ 'ka klɛ Zesu Krisi a pɛ mɛɛ mu 'le.

⁷ 'Ka mu 'la 'kpen -o Rɔmu, 'bhɛɛ- 'ka mu 'la -za sɔ -Waanbhaa' ni, 'bhe 'pegee -e 'ka mu 'la 'siila- dɔɔ 'ka klɛ -yaa' pɛ mɛɛ mu 'le 'edanɲma 'ke 'ka klɛ 'wɛɲ. Bhaa 'yee- -kɔɔ' Dɛ -Waanbhaa' 'pegee Mɛɛzan Zesu Krisi -li 'ka ma 'bhɛɛ- -o yilabla na 'ka ni.

Pɔlu -o -a zi 'bhii- -e ge Rɔmu Zesu 'yi mu 'ɛ taglin-

⁸ 'Mi 'an -Waanbhaa' 'ɛ 'pubɔ- 'elwale 'pe, 'ka 'kpen a -za ma Zesu Krisi 'tɔ 'yi; -amasrɔyi 'ka 'ka 'kpalawoa Krisi 'yi mɔkpen' -o 'bhe -jan 'ɛ 'wo zii' 'drunyan 'ɛ 'yi yrekpen- =nɔɔ. ⁹ 'Mi -Waanbhaa' 'la gba 'ɲ 'nii- 'ɛ 'kpen 'le, 'ke 'an Gbe 'ɛ ma -Jan 'Nrɛle- 'ɛ wo mɛɛ mu 'ɛ ni, 'bhe -o 'ɲ 'srɛ 'le dɔɔ 'naa ploɔ 'ɲ 'kpeelɛdanle ma 'kaa- -za ma. ¹⁰ 'Ke 'ɲ 'yoo- 'ɲ 'seriwo

zii' 'waati 'oo 'waati 'la ba, 'mi 'ɲ 'seriwo 'kaa- -za ma. 'Mi bo -sromabɔle ma 'yee- -Waanbhaa' ni dɔɔ 'kee- -swa -a ni -ya klɛ 'ke 'ɲ sɔ gele- 'pwɛle- 'ka ta ye. ¹¹ -Amasrɔyi 'ka 'ye -lrɔ 'gbu -o 'ɲ ma 'eglobɔle, 'bhɛɛ- 'kooko- 'ke -kɔɔ' 'eke- =ya, Lii 'Wɛɲ 'ɛ -za 'wlan 'la ɔkla 'ɲ ni bhe, 'ka sɔ 'bhe 'ke 'srɔɔwole, 'bhɛɛ- fangando 'ka ta. ¹² 'Bhe 'yi -le dɔɔ 'ke -kɔɔ' 'eke- -ya, 'kpaleya do 'kpɔ 'la -yoo -kɔɔ' 'kpen 'yi, -kɔɔ' sɔ fangando 'eke- ta 'bhe 'yi.

¹³ 'N nɛɛnɛ- mu, 'mi -o -a zi 'bhii- 'kaa 'yaango- 'bhii- 'ɲ 'ka ba geza 'ɛ 'yido- gbe -bebewoa gban; 'bhɛɛ- 'kee- nu 'tenlɛ- -zon ma, 'dun- -o 'bhe 'saawoa- 'ɲ kɔɔ. 'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'ɲ ge 'ka ba ye, 'kooko- -trɔn kpa 'ɲ 'woye- 'ɛ ma 'ka ba ye 'bhii- -trɔn ɔkpaa -a ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ ba. ¹⁴ -Amasrɔyi mɔkpen' a ca -o 'ɲ ma -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zayi': -wa -gblaan ta mu oo, -bɔn 'yi mu oo, 'sɛwɛdɔ mu 'pegee 'sɛwɛdɔ kle mu, -o 'kpen a ca -o 'ɲ ma. ¹⁵ 'Bhɛla- -zayile, 'ka mu 'la 'ka mu -o Rɔmu, -a -lrɔ -o 'ɲ ma 'bhii- 'ɲ ge -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo 'ka mu ni 'ezin-.

-Glɔɔya' 'la -yoo -Jan 'Nrɛle- 'ɛ yi

¹⁶ -Amasrɔyi, -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wole- 'ɛ, 'bhe 'laa -yraladɔ 'mi ma. -Glɔɔya' -le 'kele- -Waanbhaa' 'kɔɔ 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'ɛ ɔkpaa -a -yi -e 'bhe zan go -za 'yi. 'Bhe goza 'ɛ -za 'yi, 'bhe san Zuufu mu 'ɛ ma 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- 'bhe ge 'tenlɛ- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ ma boolazi. ¹⁷ Wlan 'ɛ ni, -Waanbhaa' bhaaplɛɲ -lɛdɔɔ' -a 'gbu 'yrɛ 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'yee- -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'yele- 'bhe zrɔn; 'kee- san -a zisanyrɛ 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenlɛ- -a -leyanyrɛ 'ɛ ma, -e 'bhe kle 'kpaleya drɔn 'ɛ 'bhɛɛ- ma, 'bhii- -a yɔɔndeɛle -o -Waanbhaa' a 'Swee 'ɛ 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ: «Mɛɛ

'la zan -ledoolle -o -Waanbhaa' -yre
 'yi, 'bhe zan nu bole -yre ma -si
 'e 'sroowoole 'bhe 'kpaleya -la ma
 -Waanbhaa' -yi.»

**-ZA 'YOO- GBEBLOOLE
 -O BHAAPLEŊ MU
 'KPEN TA**

-Waanbhaa' a -kpan baale -o
 'drunyan 'yi bhaapleŋ mu 'e 'kpen
 ta waa -za 'yoo- klele ma

¹⁸ -Waanbhaa' nu bhaapleŋ mu
 'e 'kitikanle yran ma gɔne- 'la
 gbɛɛn- waa -za 'yoo- mu 'e 'kpen
 'pegee -o kleza -yoo' mu 'e 'kpen
 ma, -e 'bhe -zronna -o ni 'kee- da
 lafle' ma. Waa -ledookleya 'e ma,
 waa to 'ke bhaapleŋ -bheeke' mu
 -Waanbhaa' a wlan 'e do. ¹⁹ 'Bhɛɛ-
 'duŋ-, mɛɛ so -za yeke- 'la dole-
 -Waanbhaa' ba zayi', 'bhe gaanle
 laa -o ma; -Waanbhaa' 'gbu 'bhe
 -zronna -o ni kpataakpa. ²⁰ Wlan
 'e ni, -a 'san 'ke -Waanbhaa' 'drun-
 yan kle, -yaa' -Waanbhaaya 'e,
 mɛɛ 'kedo- 'kpo laa so 'bhe 'yele
 -a -yrebhe' 'le; 'duŋ- 'o 'bhe ye
 -a kleza mu 'e 'mu -la ma. -E
 'drunyan ta pe mu 'kpen □kla
 -yaa' -glooya' 'la -dan' 'laa -o
 'bhe ma 'bhɛɛ- 'le, 'bhe 'pegee
 -yaa' -Waanbhaaya 'e ma. 'Bhɛɛ-
 bhaapleŋ -yaa' -glooya' 'pegee
 -yaa' -Waanbhaaya 'e do 'bhe pe
 mu 'e 'mu -la ma. 'Bhɛla- -yile 'zoo
 'laa -o -o zi.

*Bhaapleŋ -ledoolle kle
 -Waanbhaa' -yre 'yi 'kpaleya -la ma*

²¹ -Amasroyi -o -Waanbhaa'
 do, 'duŋ- waa 'tobhole 'bhii-
 -Waanbhaa', 'bhe 'pegee -yaa' pe
 -o 'ke 'pubo- 'la 'le, waa 'bhe 'nale-
 -a ni. 'Bhɛɛ- droon', -o 'truu- ma
 jan mu 'te -la dan -o 'kpee, 'bhɛɛ-
 -o 'kpeejan- mu 'e 'ledoolle laa -o,
 'bhɛɛ- -gblo 'kpale- -o zru mu 'e
 'yre ta. ²² -Woo 'gbu kun 'bhii-
 -zadɔ' mu, 'bhɛɛ- 'duŋ- -o ngblo
 laa -o ta. ²³ -Waanbhaa' 'tobhole
 'la 'bhe 'laa ga -titi, 'sani- -o nu 'bhe
 gbale, -o 'bhe □twa -a noo-, 'bhɛɛ-

bhaapleŋ 'la 'bhe -o 'ke 'siepe- 'le,
 -o 'bhɛɛ- -yrine' mu -gbaa, 'bhe
 'pegee maanne- -yrine' mu, 'bhɛɛ-
 wi mu 'la 'taawo- 'mu dope yizie
 ta, 'bhe 'pegee wi mu 'la 'taawo-
 'mu vi ta, -o 'mu -la ma -yrine' mu
 -gbaa; 'bhɛɛ- 'duŋ- 'nii- 'laa -o 'mu
 'yi.

²⁴ 'Bhɛla- -zayile, 'bhɛɛ-
 -Waanbhaa' -o □twa -o 'gbu ma,
 -waa' 'triŋdo- maza mu 'la -o
 'gbu zrubho 'mu ma 'mu 'yi.
 -Asiikoo -woo 'gbu 'fle mu 'e
 'triŋdo- -yralado ma -yanbhooya
 klelele 'eke- ba. ²⁵ 'Woo- mu -o
 -Waanbhaa' a pe wlan 'e maniinaa
 'ke bhla 'le. 'Bhɛɛ- -Waanbhaa'
 klepe mu 'e, -o 'mu -la gba, 'bhɛɛ-
 -o 'mu -klosikun. 'Bhɛɛ- 'duŋ-, -o
 -Waanbhaa' 'la 'bhe pe 'kpen □kla,
 'bhe □twa -a noo-, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -o
 'ke 'tobhope 'le -yikpensee ta bhe!
 Amiina.

²⁶ 'Bhɛla- -zayile, -Waanbhaa'
 -o □twa -o 'gbu a -yralado
 ma -yanbhooya -za mu 'e 'yi.
 -Amasroyi, -Waanbhaa' -za 'la
 -dulaa' bhaapleŋ do gbeya 'e ta,
 -o na mu 'e 'mu 'bhe maboola
 'ke 'mu ge yilale 'mu 'tanyoon
 le mu 'le 'bhii- 'gwlaan- mu 'e
 gbɛɛn-. ²⁷ 'Bhe klegbeya do 'kpo
 'e 'yi 'ezin- bhe, -waa' 'gwlaan-
 mu 'e, 'mu 'gwlaan- mu 'pegee
 le mu yilale 'e 'eke- ba 'e □twa
 -a noo-, 'bhɛɛ- 'woo- 'gwlaan- mu
 'gbansaan -la zrubho 'eke- ma
 'bhii- le -lro do gɔne- 'la gbɛɛn-
 'gwlaan- ma. 'Woo- 'gwlaan- mu
 'e -o -yralado ma -za 'yoo- mu
 kle 'eke- 'le. 'Bhe 'yi, -o nilawoa
 bhe, -o 'bhɛɛ- ma -sra 'sroowo- -o
 'krowolele -Waanbhaa' 'koo.

²⁸ Waa dolawole -a -la 'ke
 -o -Waanbhaa' do, 'bhɛla- -yile,
 -Waanbhaa' -o □twa -o 'gbu 'kpee-
 jan- -yoo' mu 'e 'yi; 'kooko- -za 'la
 'bhe -gaale' laa -o ba -o 'bhɛɛ- kle.
²⁹ -O zru mu 'e 'pale- -o 'ke -za 'yoo-
 'e 'kpen -gloon 'le: -ledookleya
 plaza 'e 'kpen -gloon oo, -yooya'
 oo, -yrebho' maza -bebe mu oo,

yienya oo, zran oo, mɛɛ dɛza oo, gwledan zru oo, -dawli' oo, 'kpeejan-yoo' mu oo, bhla 'kpalemɛ ma oo; ³⁰ -o mɛɛ 'tɔsiɛ-, bhɛɛ-Waanbhaa' vensi -o yin 'lii, -yrala' laa dɔ -o ma -za 'yoo- kle yre nɔɔ-; 'bhɛɛ- woo baa -o 'gbu 'yi, 'bhɛ 'pegee -woo 'gbu magbaandɛ; -o sɔ -za 'yoo- 'ɛ 'kpen -gloɔn klele-, 'bhɛɛ- woo -kala' mu 'le -o yape mu 'ɛ ma. ³¹ -O yikanle 'laa -o, 'bhɛɛ- 'ke -woo -liiwi' -naa mɛɛ ni -za 'la kle zayi', waa 'bhɛ 'lɛsɔ-; -o zru -o 'egloole mɛɛ ma, 'bhɛɛ- waa mɛɛ -bhɛɛke' 'yrenkla-. ³² -O 'gbu 'duɲ- -Waanbhaa' a 'kiti 'ɛ dɔ: -o 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'bhɛ -za 'yoo- -gloɔn mu 'ɛ □kla, 'bhɛ zan -o 'ke dɛpɛ -la -le. 'bhɛɛ- 'duɲ-, -o bole -o 'bhɛ -za 'yoo- -gloɔn mu 'ɛ klele ma. 'Bhɛ trala 'ezin-, mɛɛ 'la zan mu 'bhɛ 'yansi za mu 'ɛ kle, -o dɔ 'bhɛ zan mu -la zita.

2

-Waanbhaa' bhaaplɛɲ mu 'kitikan-lɛdɔɔleya -la ma

¹ 'Bhi 'duɲ-, 'bhi 'la 'bhi -o mɛɛ -bhɛɛke' mu 'kitikan zii', 'kee- =kla mɛɛ -gloɔn 'oo mɛɛ -gloɔn 'la 'le, waa nu 'bhi mazatole -titi. 'Yoo-kpan baa- 'zi 'ɛ 'gbu ta, -amasroyi 'bhi -o mɛɛ -bhɛɛke' 'kitikan zii' -za 'la 'yi, 'bhi 'gbu -o 'bhɛɛ- 'yansi za kle 'zi 'ezin-. ² 'Wa 'yaango- 'bhii- mɛɛ 'la zan mu 'bhɛ 'yansi za mu 'ɛ kle, -Waanbhaa' nu 'bhɛ zan mu 'ɛ 'kitikanle -yaa' pɛ wlan 'ɛ 'bhɛɛ- ta. ³ 'Bhi 'la 'bhi -o mɛɛ -bhɛɛke' mu 'kitikan zii' -za 'yansi mu 'la 'bhi 'gbu 'mu kle 'mu 'yi, 'bhi 'kpee ma 'bhi nu -bhile- -Waanbhaa' a 'kiti 'ɛ 'yi ɛɛ? ⁴ Taa- -Waanbhaa' a wlanya -gbɛnɛ 'ɛ 'pegee yaa mɛɛ mazatoza 'ɛ, 'bhɛɛ- -a zrubakpaaza 'ɛ, 'yoo- 'mu mavɛɛ- 'zi ɛɛ? 'Yaa 'yaango- 'bhii- -yaa' wlanya 'ɛ 'bhɛ -le 'a kle 'bhɛɛ- -zadɔwɛɛ dɔ 'e ma, 'bhɛɛ- 'e ploɔ -za 'yoo- klele ma, 'bhɛɛ- 'yee 'gbu zru niinaa' -Waanbhaa' ba ɛɛ? ⁵ 'Duɲ- 'e 'trɔn 'yi -o 'egloole,

'bhɛ 'pegee -zadɔwɛɛ 'laa dɔ 'e ma 'yaa- -za 'yoo- mu 'ɛ -zayi', 'kee- ploɔ -o ma, 'bhɛɛ- 'yee 'gbu na -Waanbhaa' ni. 'Bhɛla- -zayi', -Waanbhaa' nu 'e 'krowole yran ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'e 'gbu -o 'bhɛɛ- baan' kle 'zi 'eyɔole. 'Bhɛ yi 'ɛ 'le, 'yee- -Waanbhaa' nu -yaa' -yranwogbɛya bhaaplɛɲ mu a -za 'yoo- 'ɛ ma 'ɛ, 'bhɛ 'pegee -yaa' 'kiti 'lɛdɔole 'ɛ 'mu zronlɛ. ⁶ 'Bhɛ yi 'ɛ 'le, 'yee- -Waanbhaa' nu bhaaplɛɲ mu 'kpen do do kleza wlata -sra 'nale- -o ni. ⁷ Mɛɛ 'la zan mu -o dɔ 'zi klen 'ke -o -za 'wlan kle, 'bhɛɛ- 'ke -o 'tɔbhɔleya 'pegee -o -lɛdɔle a ma -glin 'zi, 'bhɛɛ- bole -yɛ ma -si 'la -danɲ' 'laa -o 'bhɛ ma, 'yee- -Waanbhaa' nu 'bhɛ bole -yɛ ma -si 'ɛ 'nale- 'bhɛ zan mu 'ɛ ni. ⁸ 'Duɲ- mɛɛ 'la zan mu wlan -a ma, 'bhɛɛ- -woo -banɲo' -yaa' wlan 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- -o dɔ -lɛdɔokleya maza mu klele -la; -Waanbhaa' nu 'bhɛ zan mu 'krowole yran -gbɛnɛ 'le. ⁹ -Yɛn 'pegee -yɛɛɛɛdɔle nu baalɛ mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'yoo- kle 'bhɛ ta: 'kee- san Zuufu mu 'ɛ ma 'elwale 'pɛ, 'bhɛɛ- 'kee- ge 'tenlɛ- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ ma 'tɛ. ¹⁰ 'Bhɛɛ- 'duɲ-, mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'wlan kle, -Waanbhaa' nu 'tɔbhɔleya 'pegee yilabla 'nale- 'bhɛ zan 'ɛ ni, 'bhɛɛ- -ya -lɛdɔ' -a ma: 'bhɛ san Zuufu mu 'ɛ ma 'elwale 'pɛ, 'bhɛɛ- -e ge 'tenlɛ- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ ma. ¹¹ -Amasroyi -Waanbhaa' laa bhaaplɛɲ mu bago; -o 'kpen -o do -a -yɛ 'yi.

¹² Wlan 'ɛ ni, mɛɛ 'la zan mu 'kpen -za 'yoo- kle, 'bhɛɛ- 'ke waa Moizi a 'Toɲ 'ɛ dɔ; 'bhɛ zan mu nu nilɛ 'ke waa -o 'krowo- 'bhɛ 'toɲ 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'duɲ-, Zuufu mu 'la -o Moizi a 'Toɲ 'ɛ dɔ, 'ke -o -za 'yoo- =kla 'waati 'oo 'waati 'la ba, -Waanbhaa' nu -o 'kitikanle -za 'la 'bhɛ yɔɔndeɛle -o 'yee- 'Toɲ 'ɛ 'yi 'bhɛɛ- 'le. ¹³ -Amasroyi mɛɛ 'la zan mu -o 'trɔnkpa- -yaa' 'toɲ mu

'ε □la, 'bhεε- 'ke waa -o -yizakle; -Waanbhaa' laa 'bhe zan mu kun 'bhii- mεε -ledoolle mu -a -yre 'yi. 'Dun- mεε 'la zan mu 'yee- 'tonj mu 'ε 'yizakle, 'bhe zan mu -la -ledoolle -o -a -yre 'yi. ¹⁴ 'Bhεε- 'si 'bheεke mu 'la waa -Waanbhaa' a 'tonj 'ε dɔ; 'waati 'ke ba, -o 'gbu zru 'ε -ya pe -o ni dɔɔ -o -za 'ke kle, 'bhεε- -o 'bhe kle, 'bhεε 'bhe -benjole kle 'ke 'tonj 'ε 'le. 'Ali- 'ke waa Moizi a 'Tonj 'ε dɔ, -wa zrɔn -o kleza 'ε ma 'bhii- -za 'la 'bhe -o 'ke klepe 'le, -o sɔ 'bhe klele-. ¹⁵ -Wa zrɔn -o kleza 'ε ma 'ezin- 'bhii- 'tonj mu 'ε yɔɔnde -o -o zru 'ε 'yi. -O 'gbu 'nii- 'ε 'bhe 'bhe 'sreya- kle -o ni, 'bhe 'pegee 'waati 'ke ba, -o 'kpeejan- 'ε 'bhe 'a pe -o ni dɔɔ -o -za 'yɔɔ- =kla, 'bhεε- 'waati 'ke ba, -o 'kpeejan- 'ε 'bhe 'a pe -o ni 'ezin- dɔɔ -o -za 'wlan □kla. ¹⁶ 'Bhe -za 'ε 'kpen ta nu 'pwεle- kpataakpa yi do 'le. 'Bhe yi 'ε 'le, -Waanbhaa' nu a pele Zesu Krisi ni dɔɔ mεε mu gaanyi' jan mu 'la □kpa -o 'kpee -e 'mu 'kitikan 'bhii- 'mi -Jan 'Nrāle- 'la □woa 'bhe 'a □pia gɔnε- 'la gbεen- bhe.

Zuufu mu 'ε 'pegee Moizi a 'tonj mu 'ε ba za

¹⁷ 'Bhεε- 'bhi 'la 'bhi 'a pe 'ε 'gbu ma dɔɔ 'yoo- 'ke Zuufu mi 'le, 'bhεε- 'ε 'yri -o *Moizi a 'Tonj 'ε 'bhεε- ta, 'bhe 'pegee 'yee- baa- -Waanbhaa' 'yi dɔɔ 'bhi -o 'ke -yaa mεε 'le bhe. ¹⁸ 'Bhi 'la 'bhi 'yee- -Waanbhaa' zru maza 'ε dɔ, 'bhεε- 'ε -za 'wlan 'pegee -za 'yɔɔ- gole 'ke 'yi 'ε -daanna Moizi a 'Tonj 'ε ma. ¹⁹ 'Bhi 'gbu 'kpale- -o -a -yi 'bhii- mεε -vin mu 'ε 'mu -o 'ke mεε -yre 'wile- mu 'le, 'bhεε- 'bhi -le 'mu 'taawo zi 'ε zrɔn 'mu ni; 'bhεε- 'bhi 'kpale- -o -a -yi 'ezin- 'bhii- mεε -vin mu 'ε 'mu -o -gblo 'yi, 'bhεε- 'bhi -le 'mu ta 'tεbhile 'le. ²⁰ 'Bhi 'kpee ma mεε -vin mu 'ε 'mu -o 'ke -zadokle 'pegee -nε 'fientronne mu 'le, 'bhεε- 'bhi -le 'mu daan mi 'le; -amasroyi 'ε 'gbu 'kpale- -o

-a -yi 'bhii- 'tonj 'ε 'yi -zayaangole -lesole 'pegee wlan 'ε 'kpen -o 'ε 'kɔɔ. ²¹ 'Bhe 'yi 'tε, 'bhi 'la mεε -bhεεke' mu 'ε daan, -mela ma 'yaa 'ε 'gbu daan εε? 'Bhi 'la 'bhi 'a pe dɔɔ waa -faanwole, -mela ma 'bhεε- 'bhi -faanwo'? ²² 'Bhi 'la 'bhi 'a pe dɔɔ waa -yanbhooya klele, -mela ma 'bhεε- 'bhi -yanbhooya kle zii' εε? 'Bhi 'la 'bhi 'a pe dɔɔ yo gbale laa lele, -mela ma 'bhεε- 'ε yogba 'fε mu 'ε □la pe mu 'ε faan? ²³ 'Ka mu 'la 'ka 'ka 'gbu 'wasowo dɔɔ 'ka mu -le Moizi a 'tonj 'ε dɔ; 'bhεε- 'dun- 'ka 'laa -o 'taawo zii' 'mu ta 'elrele. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'ka 'laa -o -Waanbhaa' -ledɔ' 'zi -a ma. ²⁴ Wlan 'ε ni, a yɔɔnde -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'Ka mu Zuufu mu -la -zayi' 'bhεε- 'si 'bheεke mu 'ε -woo -Waanbhaa' 'tɔ 'ε 'sie zii'»

Mεε laa go -za 'yi 'kleen 'yi 'wlale- ma

²⁵ Wlan -le 'bhe 'le, 'kee 'taawo- Moizi a 'tonj mu 'ε ta, 'kleen 'yi wlale 'ε -za 'yanwo- 'ε ma. 'Dun- 'kee 'yee- Moizi a 'tonj mu 'ε 'yisiela, 'yaa- 'kleen 'yi 'wlale- 'ε yaa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- 'ε ma. ²⁶ 'Ke mεε 'la zan laa wlale 'kleen 'yi, 'bhεε- 'ke 'bhe zan 'taawo- Moizi a 'tonj mu 'ε ta; -Waanbhaa' laa nu 'bhe zan 'kunle- 'bhii- mεε 'la zan □wlaa 'kleen 'yi εε? ²⁷ Waa mεε 'la zan wlale 'kleen 'yi 'bhe 'si ta, 'bhεε- 'dun- 'ke 'bhe -le Moizi a 'tonj mu 'ε 'klosikon; 'bhe zan 'ε 'bhe -le nu 'bhi 'kitikanle 'kitikan yi 'ε 'le, 'bhi 'la 'bhi 'laa 'taawo- 'yee- Moizi a 'tonj mu 'ε ta. 'Bhεε- 'dun-, -o 'woo- 'tonj mu 'la yɔɔndia- -woo 'ε 'kɔɔ, 'bhεε- -o wla 'kleen 'yi 'ε 'si ta. ²⁸ -Amasroyi, klele Zuufu mi -kposɔɔ 'gbu 'ε 'le, 'bhe -dan' 'laa -o 'ke 'kela -o 'bhe ye mεε 'fle ma drɔn 'bhe 'le. 'Bhεε- wlale 'kleen 'yi -zeze 'gbu 'ε -dan' 'laa 'ke bhεkpɔɔ 'kpalele drɔn mεε 'fle ma 'ke -o 'bhe ye 'bhe 'le. ²⁹ 'Bhεε- 'dun-, Zuufu mi -kposɔɔ 'gbu 'ε

'bhe -le 'ke mæe 'la zan -o 'kele-
'bhe 'gbu 'kpee ye. -Waanbhaa'
Lii 'e 'bhe -le 'a kle 'bheε- mæe kle
Zuufu mi dræe 'le -a 'kpee; 'bhe 'laa
da 'Toŋ 'la -o 'bhe yɔɔndia □ 'bhe 'yi
jan mu 'e ba. 'Bhe mæe 'la zan □kla
Zuufu mi dræe 'le, -Waanbhaa' -le
'bhe zan 'e 'tobho-, 'bhe 'laa da
bhaaplenj ba.

3

Klele Zuufu mi 'le 'bhe ma -trɔn

¹ 'Ke -yoo 'bhe kleɣbeya 'e 'yi,
klele Zuufu mi 'le 'bhe ma -trɔn
-o 'ke -mela -le εε? 'Bheε- 'kleen
'yi wlae 'e 'trɔn- -o 'ke -mela -le
'ezin- εε? ² Wlan 'gbu 'e ni, -trɔn
-gbenε 'gbu -o -a ma gbe 'e 'kpen
ma. -Amasrɔyi, -Waanbhaa' 'bhe
'wojan- mu 'e gbekpaa- Zuufu mu
'e 'mu -la -koo' 'elwale 'pe. ³ 'Ali-
'ke -o 'ke mu laa bole 'mu 'lii-
wli- 'e ta, 'bhe so -a klele- 'bheε-
-Waanbhaa' laa bo 'bhe -liiwli' 'e ta
εε? ⁴ 'Yooye-, 'bhe 'laa so klele- 'dε!
'Ali- 'ke bhaaplenj 'ke mu 'kpen -o
bhlape mu 'le, -Waanbhaa' laa bh-
lape-titi. 'Bhii- -a pele -o gɔnε- 'la
gbæen- 'yee- -Waanbhaa' a 'Sewε 'e
'yi bhe dɔɔ:

«'Bhi -Waanbhaa', 'ke 'yoo- janwo'
zii', mɔkpen' 'a 'yaango-
'bhii- 'e 'ledɔɔle -o.

'Bheε- 'ke -woo 'e 'kitikaan, 'zoo nu
klele 'e zi 'tanjii.»

⁵ Mæε 'ke mu -o -a pe 'zi dɔɔ:
«'Waa- pe -ledɔɔkleya 'e 'bhe -le 'a
kle 'zi 'bheε- -Waanbhaa' -ledɔɔle
-o gɔnε- 'la gbæen- bhaaplenj mu
so 'bhe 'yele.» 'Bheε- 'o so -mε
-jan -la wole- 'ezin- εε? 'O so
-a pele- dɔɔ -Waanbhaa' -ledɔɔle
laa -o, -amasrɔyi -yoo' 'krowo zii'
εε? ('Mi -o -janwo' zii bhaaplenj
a pe -janwo' gbeya 'e 'bheε- 'yi).
⁶ 'Sekeseke! 'Ke -Waanbhaa'
-ledɔɔle laa -yaa bi, -e -yaa nu
'sɔle- 'drunyan 'yi mu 'e 'kitikanle
'nale- -a ma εε?

⁷ 'Bheε- 'ke 'an pe bhla pele 'e
'bhe -le 'a kle 'zi 'bheε- bhaaplenj
mu -o -Waanbhaa' a wlan 'e do 'zi,

'bheε- -a 'tobholeya 'e baan' 'kla zii'
-a ba; -mela ma 'bheε- -woo 'mi
'kitikan zii' 'ezin- 'bhii- 'ŋ 'yoo- -za
'yɔɔ- kle mi 'le εε? ⁸ 'Bheε- 'ke -yoo
'bhe gbæen- 'te, -koo' 'laa so -a pele-
dɔɔ: «-Mele -kla 'bheε- -koo' 'laa
-za 'yɔɔ- kle, 'kooko- -za 'wlan so
'pwele -a -yi εε?» Mæε 'ke mu -o
'mi 'tɔsie zii' dɔɔ 'mi -o mæε mu
daan 'zi 'bheε- -jan -gloɔn 'e 'le.
'Dun- -Waanbhaa' a 'kiti 'e yaa nu
'bhe zan mu 'tole- ye -titi.

*Mæε 'kedo- 'kpɔ 'ledɔɔle laa -o
-Waanbhaa' -yre 'yi*

⁹ 'Bheε- 'ŋ so a pele- 'nale- 'te εε?
-Koo' mu Zuufu mu mabhaabhɔ
mæε -vin mu 'e ta εε? 'Naa so 'bhe
'pele -titi! -Amasrɔyi 'wa -zronna
gban dɔɔ Zuufu 'pegee 'si -vin mu
'e -o 'kpen ŋgblo 'kpaale- -o -za
'yɔɔ- fangan- 'e □la. ¹⁰ 'Bhii- -a
yɔɔndeεle -o -Waanbhaa' a 'Sewε 'e
'yi gɔnε- 'la gbæen- dɔɔ:

«Mæε 'kedo- 'kpɔ 'ledɔɔle laa -o
-Waanbhaa' -yre 'yi,

'ali- 'bhe mæε bhe do 'kpɔ 'laa -o.

¹¹ Mæε 'kedo- 'kpɔ 'laa -za 'wlan
'yima-,

mæε 'kedo- 'kpɔ 'laa -o -Waanbhaa'
ziglin- 'zi.

¹² -O 'kpen -o -zanta' -dwa
-Waanbhaa' ni, 'bheε- -o
□kla bhaama mæε mu 'le.

Mæε 'kedo- 'kpɔ 'laa -za 'wlan kle,
'ali- 'bhe mæε bhe do 'kpɔ
'laa -o.

¹³ -O mæε de -o -liijan' mu 'e 'le, -o
nrε mu 'e 'mu -o 'ke mæε mu
-yini' pe 'le,

'bheε- -o -liijan' mu 'e -woo 'eyɔɔle
'bhii- mle -baa'.

¹⁴ 'Dangan ma jan 'yɔɔ- mu 'te -le
da -o -lii.

¹⁵ -O gaan -la 'sile- -o mæε de -zayi'.

¹⁶ 'Ke -o -kaan yre 'oo yre 'la □nɔɔ,
-o -klɔɔɔ' maza mu 'pegee
'sie maza mu 'te -la to -a
-zanta'.

¹⁷ Waa yilabla ma zi 'e dɔle.

¹⁸ -O 'taawogbeya 'e ma, waa
ghlaan -Waanbhaa' -lεε
-titi.»

19 'Bhɛɛ- 'wa 'yaango- dɔɔ Moizi a 'Tonj 'ɛ -yoo -jan 'oo -jan 'la 'wo zii', -o 'bhe 'wo zii' mɛɛ 'la zan mu ngblo 'kpaale- 'yee- 'tonj 'ɛ [la 'mu -la ni. 'Bhɛɛ- 'duŋ-, waa 'sɔle- -o -klosikunle. 'Bhela- -zayile, mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa sɔ 'zoo 'nale 'bhe 'gbu ni, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a -kpan baale -o 'drunyan 'yi mu 'ɛ 'kpen ta. 20 'Bhe ya 'ɛ 'yi, mɛɛ 'kedo- 'kpo 'ledɔɔle laa nu klele -Waanbhaa' -yre 'yi 'bhe a 'tonj mu -klosikunle ma. 'Dun- 'tonj mu 'ɛ 'mu -le 'a kle 'bhɛɛ- bhaaplenj mu 'a 'yaango- 'bhii- -o -za 'yɔɔ- =kla.

Bhaaplenj go -za 'yi 'kpaleya -la ma

21 'Dun- 'saanige, bhaaplenj -ledɔɔle kle -Waanbhaa' -yre 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -a 'gbu 'bhe -zɔnna -kɔɔ' ni. 'Bhe 'laa da 'taawole 'tonj a pɛ zi 'ɛ zi 'ɛ 'bhe ba. -O 'bhe -ledɔɔleya 'ɛ 'srɔɔwo- gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, Moizi a 'tonj mu 'ɛ 'pegee -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ɛ 'mu 'bhe -jan 'ɛ [woa gban kpataakpa. 22 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'ɛ [kpa Zesu Krisi 'yi, -Waanbhaa' 'bhe zan kun 'bhii- mɛɛ -ledɔɔle; mɛɛ bagole laa -o 'bhe 'yi. 23 Wlan 'ɛ ni, bhaaplenj mu 'kpen -za 'yɔɔ- =kla; 'bhela- yile, waa sɔ 'tenle -Waanbhaa' dɔgbeya 'tɔbhɔle -lesɔle 'ɛ ma. 24 'Dun- 'yee- -Waanbhaa' a -lileya 'ɛ yi, -yoo -ledɔɔ' bhaama -a 'gbu 'yre 'yi; -amasɔyi Zesu Krisi -o tagbawoa, 'bhɛɛ- -yoo -gwa waa -za 'yɔɔ- mu 'ɛ 'yi. 25 -Waanbhaa' 'yee- Krisi [naa 'ke 'sraka 'le, 'kooko- -e ga *-yrigbɛɛle 'ɛ ta -kɔɔ' mu ni, 'bhɛɛ- -e kle -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma -sroma 'yan pɛ 'le. 'Ke mɛɛ 'la zan mu -o [kpa *Krisi 'yi, 'bhe zan mu nu 'yee- -Waanbhaa' 'bhe zan mu a -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma -sroma [yaan gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhe dɔle. 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' -yaa' -ledɔɔleya 'ɛ -zɔnna bhaaplenj mu ni. 'Elwaleta -sɔ, -Waanbhaa' a

zrubakpaa 'waati 'ɛ ba bhaaplenj mu zi, bhaaplenj mu -za 'yɔɔ- mu 'la [kla, 'yee- -Waanbhaa' laa 'mu bɔle -klosi 'yi 'kee- 'mu wlata -za kle 'mu ni. 26 'Dun- 'saanige, -e mɛɛ mu -ledɔɔ' gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -e 'bhe -zɔnna -gee': 'yee- -Waanbhaa' 'gbu bole -o -yaa' -ledɔɔleya 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan 'ɛ [kpa Zesu 'yi, -e 'bhe zan 'ɛ 'ledɔɔ- -a -yre 'yi.

27 'Bhe ya 'ɛ 'yi, bhaaplenj mu sɔ -o 'gbu 'wasowole -mɛ za -la -yi ɛɛ? -O 'wasowo za 'kedo- 'kpo 'laa -o! -Mela ma ɛɛ? Taa- -o sɔ -o 'wasowole -waa' *Moizi a 'Tonj 'ɛ 'klosikun -zayi' ɛɛ? 'Yooye- 'dɛ! 'Kela 'bhe -o -a -yi 'egloole, 'bhe -le 'ɛ 'kpalele Krisi 'yi drɔŋ. 28 'Bhe klegbeya 'yi, 'o mɔɔ 'kpee ma, bhaaplenj -ledɔɔle klele -Waanbhaa' -yre 'yi 'ɛ, 'bhe 'laa da -e 'tonj ta za mu 'la 'klosikun 'mu ba; 'dun- 'bhe da -a 'kpaleya 'te Krisi 'yi 'ɛ 'bhɛɛ- ba. 29 Taa- -Waanbhaa' -o Zuufu mu do -kplɛn a -Waanbhaa' -la -le ɛɛ? Yaa -o 'ezin- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ 'mu a -Waanbhaa' 'le ɛɛ? Wlan 'gbu 'ɛ ni, -yoo 'ezin- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ 'mu a -Waanbhaa' 'le. 30 -Amasɔyi -Waanbhaa' -o do 'kpo. 'Kee- =kla Zuufu mu 'le oo, 'kee- =kla 'si 'bhɛɛke mu 'le oo, 'yee- 'mu 'kpen 'ledɔɔ- 'mu a 'kpaleya ma Krisi 'yi. 31 'Ke -yoo 'bhe gbɛɛn- bhe, 'bhe 'yi -le dɔɔ 'ke 'yee [kpa Krisi 'yi, Moizi a 'tonj mu 'ɛ -klosikunle 'ɛ 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- li ɛɛ? 'On on 'dɛ! Drɔɔn', 'o 'bhe 'tonj mu 'ɛ baan' 'ledɔ- -a ma 'ke 'bhe kan -a -ledɔ' gbeya -lwa 'ɛ ta.

4

Abraamu 'kpagbeya -Waanbhaa' -yi

1 'Bhɛɛ- 'o nu 'sɔle- -mela pele- 'o -gbɔɔ Abraamu ba zayi' ɛɛ? -Yaa' pɛ bhaaplenjya zi 'ɛ zi, -e -mɛ pɛ 'gbu -la -srɔɔwoa ɛɛ? 2 'Kee- kle bi mɛɛ -ledɔɔle 'le -Waanbhaa' -yre

'yi -a kleza -lrele' mu 'ε -zayi',
 -e -yaa nu 'sole- -a 'gbu -baale'
 'mu 'yi; 'duŋ- yaa so 'bhe klele-
 -Waanbhaa' -yre □la. ³ 'Bheε- -a
 pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi
 'nale- εε? 'Bhe pe dɔɔ: «*Abraamu*
'e □kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bheε- 'bhe
'a □ya 'bhii- mεε -ledɔɔle 'le -yaa'
'kpaleya 'ε ma.» ⁴ 'Ka 'gbu 'a
 'yaango- 'bhii- 'ke mεε do yewoa□,
 -wa -srakpa' 'bhe ma. 'Duŋ- -a -sra
 'ε, yaa klele 'bhii- -o 'bhe 'na zii' -a
 ni bhaama; -e ye 'la □woa, 'bhe -la
 ma -sra -le 'bhe 'le. ⁵ 'Duŋ- 'ke mεε
 'ke 'laa -za 'kedo- 'kpɔ klele, 'bheε-
 'ke -ya -kpa dɔŋ -Waanbhaa' 'yi,
 -Waanbhaa' 'la -za 'yɔɔ- kle mi
 'ledɔɔ-, -e nu 'bhe zan 'ε -ledɔɔle
 'bhe a 'kpaleya -la ma -a -yi. ⁶ 'Bhe
 klegbeya 'ε 'yi 'ezin-, -Waanbhaa'
 'a pe mεε 'la zan ma mεε -ledɔɔle
 'ke 'bhe 'laa da 'bhe zan 'ε kleza
 mu 'ε ba, -bhleŋgbe Davidi 'bhe
 zan a -za 'wlan ba janwoa- -gee'
 dɔɔ:

⁷ «*-Waanbhaa' mεε 'la zan mu*
kleza -yɔɔ' mu 'ε ma -sroma
□yaan,

'bhe 'pegee 'kee- -waa -za 'yɔɔ- mu
'ε taliila, 'bhe zan mu a pe
-yinra'!

⁸ *Mεεzan laa mεε 'la zan a -za 'yɔɔ-*
'ε bɔ -klosi 'yi, 'bhe zan a pe
-yinra'!»

Wlale 'kleen 'yi 'laa mεε 'kedo-
'kpɔ 'ledɔɔ- -Waanbhaa' -yre 'yi

⁹ -O mεε 'la zan mu -wlaa 'kleen
 'yi, 'bhe zan mu 'te -le so 'bhe
 -za 'wlan 'ε 'srɔɔwole εε? Taa-
 waa mεε 'la zan mu wlale 'kleen
 'yi 'mu 'laa so 'yee- -za 'wlan 'ε
 'srɔɔwole 'ezin- εε? -Amasroyi
 'o □yaan 'yela- pelele 'saanibhe
 dɔɔ: «*-Waanbhaa' Abraamu □ya*
'bhii- mεε -ledɔɔle -a 'kpaleya -la
ma -Waanbhaa' 'yi.» ¹⁰ 'Bhe □kla
 'waati 'ε -dela ba εε? 'Bhe □kla 'ke
 -wa □wlaa gban 'kleen 'yi taa- 'ke
 waa wlale -li 'kleen 'yi εε? 'Bhe
 □kla 'ke waa wlale -li 'kleen 'yi.
¹¹ 'Bhe blaana, 'bheε- -o Abraamu

□wlaa boolazi 'kleen 'yi, 'bheε-
 'bhe □kla 'bhii- -tɔɔmasie 'le -a 'fle
 'ε ma. 'Bhe 'tɔɔmasie 'ε 'bhe -le
 -yaa zɔŋ 'bhii- -Waanbhaa' 'a □ya
 'bhii- mεε -ledɔɔle -yaa' 'kpaleya
 'ε ma 'yee- -Waanbhaa' 'yi, 'ke
 waa wlale -li 'kleen 'yi. 'Bhe
 klegbeya 'ε 'yi, waa mεε 'la zan
 mu wlale -li 'kleen 'yi, 'ke -woo
 -kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bheε- 'ke
 'yee- -Waanbhaa' -o □ya 'bhii- mεε
 -ledɔɔle mu 'le -waa' 'kpaleya ma,
 'yee- Abraamu 'le □kla 'mu 'kpen
 -gbɔɔ 'le. ¹² 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi
 'ezin- bhe, Abraamu -le -o mεε 'la
 zan mu 'kpen □wlaa 'kleen 'yi 'mu
 -gbɔɔ 'le. 'Bhe mεε mu 'la -woo
 'taawo zii' -o 'kpalele -Waanbhaa'
 'yi 'bhii- 'yee- Abraamu 'gbu 'a □kla
 gɔŋε- 'la gbεen- -a wlale 'ε 'lεε
 'kleen 'yi.

-Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa pe 'la
'naza- ta -o 'bhe 'srɔɔwo- 'kpaleya
-la ma

¹³ -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa
 *Abraamu ni dɔɔ -e nu 'drunyan
 'nale- 'yee- 'pegee -a 'srε mu 'ε
 ni -o 'ciεn 'le. 'Duŋ- yaa 'bhe
 'nale- Abraamu ni 'bhe a *'Toŋ 'ε
 'klosikunle ma. 'Bheε- 'duŋ-, 'yee-
 -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa -a ni
 'drunyan 'na zayi' -a ni, amasroyi
 'bhe 'a □ya 'bhii- mεε -ledɔɔle -a
 'kpaleya -la ma 'bhe 'yi. ¹⁴ Mεε
 'la zan mu -o Moizi a 'toŋ mu 'ε
 'klosikun zii', 'kee- 'kpa bi 'bhii-
 -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa 'drun-
 yan ta 'mu do -kplen -la ni; 'bhe
 bhla 'ε ba, mεε 'la zan mu -o -kpa
 Zesu 'yi, 'mu 'bhe □kla bhaama,
 'bheε- 'bhe kle 'bhii- -Waanbhaa'
 a -liiwli' 'nale- 'ε 'saawoa- 'ezin-.
¹⁵ -Amasroyi Moizi a 'toŋ mu 'ε
 'mu -o 'ke -Waanbhaa' a yran
 'ε 'bheε- 'wlen pe 'le, -amasroyi
 bhaapleŋ mu 'kpen 'toŋ mu 'ε
 'yisie-. 'Duŋ- 'toŋ 'laa -o yre 'la
 □nɔɔ, waa so 'toŋ 'yisie janwole
 'bhe yre 'ε □nɔɔ.

¹⁶ 'Bhela- -zayi', -Waanbhaa' 'a
 'liiwli- 'ε □naa 'kpaleya -la -zayi',

'kooko- 'yee- -Waanbhaa' □lia -koo' ma, 'bhεε- ya -liiwli' □naa pe 'la ta, -e 'bhe na -koo' mu 'pegee Abraamu 'sre mu 'ε 'kpen ni bhaama. Yaa 'bhe pe 'ε 'nale-mεε 'la zan mu -o 'toη mu 'ε 'klosikun zii' 'mu do -kplen ni. 'Duj- -ya □naa 'ezin- mεε 'la zan mu -o □kpa -Waanbhaa' 'yi 'bhii- Abraamu gbεen- 'mu ni. -Amasroyi Abraamu -o -koo' 'kpen -gboo 'le 'kpaleya a pe zi 'ε zi. ¹⁷ 'Bhii- -a yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la gbεen- doo: «'Mi 'e □kla 'si -bebe mu -gboo 'le. 'Ye- -koo' 'kpen -gboo 'le -Waanbhaa' 'la -ya □kpa 'bhe 'yi 'bhe 'λεε.» 'Yee- -Waanbhaa' -le gbaa mu bwe gale ba, 'bhεε- pe mu 'la 'mu 'laa klele -li, 'yele- 'mu kle. ¹⁸ 'Ali- Abraamu 'laa -yaa so -a 'yrikpale pe 'ke ta 'waati 'la ba, -Waanbhaa' 'e 'liiwli- =naa -a ni pe 'la 'naza- ta, -a -yrikpale □bwa 'bhe ta. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -e □kla «'Si -bebe mu -gboo 'le». 'Bhii- -Waanbhaa' 'gbu 'a □pia -a ni gone- 'la gbεen- doo: «'E 'sre mu 'ε nu klele 'ebebele 'bhεε- gbεen- 'bhii- mεklenenε mu.» ¹⁹ -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- =naa 'yee- Abraamu ni 'waati 'la ba, 'ke -a 'gbu 'kroyawoa gban; -e -yaa been lee -keme do -din, 'bhεε- 'ke -a na Sara a -neya' 'waati 'ε ba bhla -kaan gban. 'Duj- -a 'kpaleya 'ε -Waanbhaa' 'yi, 'bhe sane- 'gbu 'laa gole 'bhe 'lii. ²⁰ Yaa -a zru klele ple -Waanbhaa' -jan 'la □woa -a ni 'bhe ma. Droon- 'a 'kpaleya 'ε baan' □klaa -a ba, 'bhεε- -e -Waanbhaa' 'tobhwa-. ²¹ Abraamu 'kpale- -yaa -a -yi 'egloole 'bhii- -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa pe 'la 'naza- ta -a ni, 'bhe 'yaa- nu 'bhe 'lesole. ²² 'Bhela- -zayile, -Waanbhaa' 'a □pia Abraamu ma doo: «Mεε -ledoole» -a 'kpagbeya 'ε -zayi' -Waanbhaa' 'yi. ²³ 'Duj- 'bhe -jan 'la yoondele -o doo: «-Waanbhaa' 'a □kla mεε -ledoole 'le». Waa 'bhe yoondele 'yee-

Abraamu do -kplen ma. ²⁴ 'Bhe -jan 'ε yoondele -o -koo' mu -la -zayi' 'ezin-. -Koo' mu 'la 'kpale- -o -Waanbhaa' 'la -kooa' Mεεzan Zesu -bwela gale ba 'bhe 'yi, 'bhe nu -koo' mu klele mεε -ledoole mu 'le 'ezin-. ²⁵ -Waanbhaa' 'a □kla 'sraka 'le, 'bhεε- -e -gaa -koo' mu a -za 'yoo- mu 'ε ma; 'bhεε- -e -bwela gale ba, 'kooko- -koo' mu kle mεε -ledoole mu 'le -Waanbhaa' -yre 'yi.

5

-Waanbhaa' yilabla □wlaa 'yee- 'pegee bhaapληη mu plηη-

¹ 'Bhe ya 'ε 'yi, -Waanbhaa' -koo' klelawoa mεε -ledoole mu 'le -kooa' 'kpaleya 'ε -zayi' -a -yi bhe, yilabla -o -zon -koo' mu 'pegee 'yee- -Waanbhaa' 'plηη- -kooa' Mεεzan Zesu Krisi 'sroyi. ² 'Yee- *Krisi -le zi 'ε 'liigwa- -koo' ni, 'kooko- -Waanbhaa' -li -koo' ma -koo' 'kpaleya 'ε -zayi'. -Koo' kli gbaanle -o 'egloole 'bhεε- -lileya 'ε ta -zon. 'Bhεε- pe 'la 'bhe -koo' zrukpa' zii' 'bhe -le doo -koo' 'yri -a ta 'bhii- -yrekpa' do, -koo' do nu klele -Waanbhaa' 'a 'tobhwoleya 'ε ba. ³ 'Bhe trala 'ezin-, 'ali- 'ke -koo' -o -yrenbhle' zii', -koo' zrukpaale -o, -amasroyi -koo' 'a 'yaango- 'bhii- -yrenbhle' -le zrubakpaale na -koo' ni -kooa' 'kpaleya 'ε 'yi. ⁴ 'Bhεε- zrubakpaale -le 'a kle 'bhεε- -koo' kle mεε -gloo mu 'le. 'Bhεε- -kooa' -glooya' 'ε 'kpaleya 'ε 'yi 'bhe 'a kle 'bhεε- -koo' -yrikpaleya -sroowo'. ⁵ 'Bhεε- 'duj-, -yrikpaleya laa mεε -yini' -titi, -amasroyi, -koo' -za so -Waanbhaa' ni 'egbenele; 'bhεε- -e 'soniya □wlaa -koo' zru 'ε 'yi -a Lii 'Wen 'ε le.

⁶ Wlan 'ε ni, fangan- 'laa -yaa -koo' ta 'waati 'la ba, -Waanbhaa' 'waati yeke- 'la -dwa, 'bhe 'bhole-, 'bhεε- *Krisi -gaa -koo' mu mεε -yoo' mu ni. ⁷ 'Bhe 'o 'egloole 'ke mεε do a -la doo -wa de -a

'tanyoon mi do -zayi', 'ali- 'ke mɛɛ -lɛdɔɔle -le 'bhe 'le. 'Bhɛɛ- dɔke' mɛɛ 'ke nu 'bhe zru dɔle 'egloole, 'bhɛɛ- -e dɔ a -la 'kaa -wa dɛ mɛɛ wlan do -zayi' oo. ⁸ 'Dun- -kɔɔ' -za □swa -Waanbhaa' ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -e 'bhe -zronna -kɔɔ' ni -gee': -Kɔɔ' 'yaa- 'waati 'la ba -li -za 'yɔɔ- kle mu 'le, Kriɛ -gaa -kɔɔ' ni. ⁹ Kriɛ kɛlawoa -kɔɔ' ma 'ke 'sraka 'le, 'bhɛla -zayi' 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -kɔɔ' □ya mɛɛ -lɛdɔɔle mu 'le -zɔn. 'Bhe trala 'ezin-, -kɔɔ' 'a 'yaango- 'bhii- Kriɛ nu -kɔɔ' gole -Waanbhaa' a yran 'ɛ 'yi. ¹⁰ -Kɔɔ' 'yaa- 'elwale -sɔ -Waanbhaa' -sɔɔnnii' mu 'le; 'dun- -a *Gbe 'ɛ 'bhe galawoa, 'bhe -kɔɔ' mu 'pegee 'yee- -Waanbhaa' □kpaɔ do ma. 'Bhɛɛ- trala 'ezin-, -kɔɔ' 'kpale- 'la -yoo do ma, -kɔɔ' 'a 'yaango- 'bhii- -kɔɔ' nu gole -za 'yi, -amasroyi -a Gbe 'ɛ -yoo -a -yre ma kpataakpa. ¹¹ 'Bhe 'kpen trala 'ezin-, -kɔɔ' zrukpaale -o -kɔɔ' 'pegee -Waanbhaa' a 'kpale- domaya 'ɛ 'yi Mɛɛzan Zesu Kriɛ 'sroyi, -amasroyi 'yele- -kɔɔ' mu 'pegee -Waanbhaa' □kpaɔ do ma -zɔn.

Kriɛ 'pegee Adamu a -za

¹² 'Bhɛla- -zayile, bhaaplen do 'kpo -la -zayi', 'bhɛɛ- -za 'yɔɔ- -wlaa 'drunyan 'yi, 'bhe bhaaplen 'ɛ 'bhe -le 'ke Adamu 'le. 'Bhɛɛ- -za 'yɔɔ- =kla ga wlapɛ 'le 'drunyan 'yi 'ezin-. 'Bhe kɛgbɛya 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- ga □tian bhaaplen mu 'kpen ma, -amasroyi -o 'kpen -za 'yɔɔ- =kla. ¹³ Wlan 'ɛ ni, 'sani- -Waanbhaa' nu 'Ton 'ɛ 'nale- Moizi ni, 'ke -za 'yɔɔ- -o gban 'drunyan 'ɛ 'yi. 'Dun- 'Ton 'laa -yaa 'waati 'la ba, -za 'yɔɔ- laa -yaa bɔpɛ 'le -kɔsi 'yi. ¹⁴ 'Bhɛɛ- 'dun-, 'kee- san Adamu a pɛ 'waati 'ɛ ma, 'kee- nu 'tenɛ- Moizi a pɛ 'waati 'ɛ ma, ga gbɛbloole -yaa bhaaplen mu 'ɛ ta. 'Ali- mɛɛ 'la zan mu laa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'yisiɛle 'bhii- Adamu 'a 'yisiɛla gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, ga gbɛbloole -yaa

'mu ta. -A -lɛdulale 'la 'yaa- dɔɔ mɛɛ 'la zan -yaa zan nule, 'bhe -le 'ke Zesu Kriɛ 'le, 'yee- Adamu -yaa 'bhe zan 'ɛ bhɔɔma 'ɛ 'bhɛɛ- 'le. ¹⁵ 'Dun- -Waanbhaa' a -lileya 'ɛ 'pegee Adamu -za 'yɔɔ- 'la □kla waa -o do. Wlan 'ɛ ni, mɛɛ -bebe -gaa 'yee- mɛɛ do 'kpo 'ɛ yaa -za 'yɔɔ- 'ɛ -zayi'. 'Dun- -Waanbhaa' a pɛ -lileya 'ɛ pegee -lileya 'la da mɛɛ do 'kpo ba, Zesu Kriɛ, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe □naa mɛɛ -bebe ni bhaama, -nafan 'la -yoo 'bhe -lileya 'ɛ 'yi, 'bhe gbalaan -yiyi' 'ke 'bhe kan pɛ 'kpen ta. ¹⁶ 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' pɛ 'la □naa bhaama 'bhe kɛza 'ɛ 'pegee mɛɛ do 'kpo a -za 'yɔɔ- kɛza 'ɛ, waa sɔ -o danle- 'eke- ma. Mɛɛ do 'kpo 'a -za 'yɔɔ- =nwa 'ke -Waanbhaa' a -kpan baaza 'le bhaaplen mu ta. 'Bhɛɛ- 'dun-, -Waanbhaa' pɛ 'la □naa bhaama -za 'yɔɔ- 'srɛ kɛle blaɛn, 'bhe -za -gwa 'kɔɔ- 'wiin-. ¹⁷ Wlan 'ɛ ni, mɛɛ do 'kpo a -za 'yɔɔ- kɛle 'ɛ ma, 'bhɛɛ- ga gbɛbloola mɔkpen' ta. 'Dun- -Waanbhaa' yaa -lileya -gbɛnɛ 'ɛ -zronna mɛɛ 'la zan mu ni, 'bhɛɛ- 'ke -yoo □kla mɛɛ -lɛdɔɔle mu 'le bhaama; 'bhe zan mu nu bole -yre ma -si 'la -dan' laa -o 'bhe ma 'bhɛɛ- 'srɔwɔle, 'bhɛɛ- 'mu nu bole 'mu 'yre ma -glooya' 'le mɛɛ do 'kpo -la 'sroyi: Zesu Kriɛ.

¹⁸ Mɛɛ do 'kpo 'la 'bhe a -za 'yɔɔ- -zayi' 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a -kpan balaa' bhaaplen mu 'kpen ta, 'bhe mɛɛ 'ɛ 'bhe -le *Adamu 'le. 'Bhe kɛgbɛya do 'ɛ 'yi, bhaaplen do 'kpo -la kɛza wlan 'ɛ -zayi', 'bhɛɛ- mɔkpen' go -Waanbhaa' a 'kiti 'ɛ □la, 'bhɛɛ- -e bole -yre ma -si drɛɛ na -o ni. ¹⁹ 'Bhe kɛgbɛya 'ɛ 'yi bhe, mɛɛ do 'kpo 'la yaa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'kɔsikunɛ, 'bhɛɛ- mɛɛ -bebe □kla -za 'yɔɔ- kle mu 'le; 'bhe kɛgbɛya do 'kpo 'ɛ 'yi 'ezin- bhe, mɛɛ do 'kpo 'la -Waanbhaa' -weli' 'ɛ □maa, 'bhe -la -zayi', -Waanbhaa' mɛɛ 'srɛ

'ledōola -a -yɾɛ 'yi.

²⁰ -Waanbhaa' 'toŋ mu □naa Moizi ni, 'kooko-ya zɾɔn -koo' ni 'bhii- -kooa' -za 'yoo- mu 'ɛ □paa. 'Duŋ- 'ke -za 'yoo- mu 'ɛ □paa yɾɛ 'la □noo, -Waanbhaa' -yaa' -lileya 'ɛ baan pa 'bhe yɾɛ 'ɛ □noo 'kee kan -a -dan' ta ²¹ 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, -za 'yoo- fanŋan- 'kpaale- yaa bhaapleŋ mu ta ga 'le gɔnɛ- 'la gbɛɛn-; -zɔn -Waanbhaa' -yaa' -lileya 'ɛ zɾɔn -koo' ni -gloooya' 'le 'kee- -koo' kle mɛɛ -ledōole mu 'le -a -yɾɛ 'yi, 'bhɛɛ- -e bole -yɾɛ ma -si 'la -dan' laa -o 'bhe ma 'bhe na -koo' ni -kooa' Mɛezan Zesu Krisi 'sɾoyi.

PŌLU -O -JAN 'KE MU ZIKPA' ZII'

6

Gole -za 'yoo- a luya 'yi, 'bhɛɛ- klele Krisi a pɛ 'le

¹ 'Bhɛɛ- 'bhe 'yi -o 'nale- 'tɛ? -Koo' sɔ -a pele- dɔo -koo' bo -za 'yoo- klele ma, 'kooko- -Waanbhaa' a -lileya 'ɛ baan' pa ɛɛ? ² 'Bhe 'laa sɔ klele- -titi wlan 'ɛ ni! 'Ke mɛɛ 'la zan -gaa, -ya gbɛ go 'drunyan ta pɛ mu 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -koo' mu -gaa -za 'yoo- ba -yɾɛ ta 'bhɛɛ- gbɛɛn-. 'Bhe 'yi 'tɛ -koo' mu sɔ bole- -za 'yoo- klele ma 'ezin- 'nale- 'tɛ ɛɛ? ³ 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- -o -koo' mu 'la 'kpen 'wiɪŋfia□ -yi ba Zesu Krisi 'tɔ 'yi, -o -koo' 'wiɪŋfia□ -yi ba, 'kooko- -koo' 'pegee Krisi kpa do ma ɛɛ? ⁴ -O -koo' mu wiɪŋfelawoa -yi ba, -e □kla 'bhii- -koo' mu 'pegee 'yee- -gaa 'eke- 'yi, 'bhɛɛ- -o -koo' mu 'pegee 'yee- =bian 'eke- yi; 'kooko- 'bhii- -koo' Dɛ -Waanbhaa' Krisi -bwela gale ba gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -yaa' -gloooya' 'tɔbhɔle 'ɛ 'le, -koo' mu 'ezin- -koo' 'taawogbeya dɾɛɛ si.

⁵ Wlan 'ɛ ni, 'ke -koo' mu 'pegee 'yee- Krisi -gaa gagbeya do 'yi 'eke- yi, -koo' ni bwela gale ba 'ezin- 'bhii- -yaa' pɛ bwegbeya 'ɛ gbɛɛn-.

⁶ -Koo' -za 'lɛɛ- 'bhe dɔ 'elrele, 'bhe -le dɔo: bhaapleŋ dɔgbeya gwe 'la 'yaa- -koo' 'yi 'elwale -sɔ, -e □kla 'bhii- -o 'bhe bhaapleŋ dɔgbeya 'ɛ 'pegee Krisi -gbaanna -yɾigbɛɛle 'ɛ ta; 'kooko- 'bhe dɔgbeya gwe 'la 'yaa- -za 'yoo- kle, 'bhe a -gloooya' 'ɛ 'yiga-, 'bhɛɛ- -koo' ŋgblo 'kpaale- laa kle -li -za 'yoo- fanŋan- 'ɛ □la. ⁷ -Amasɾoyi 'ke mɛɛ 'la zan -gaa, 'bhe zan -gwa -za 'yoo- fanŋan- 'ɛ □la. ⁸ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ke -koo' mu 'pegee Krisi -gaa 'eke- 'yi, -koo' 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -koo' mu 'pegee 'yee- nu bole -koo' 'yɾɛ ma 'eke- 'yi 'ezin-. ⁹ 'Bhɛɛ- -koo' 'a 'yaango- 'bhii- Krisi bwelawoa gale ba, yaa nu gale -li -titi. Ga 'fuu 'laa sɔ -li -a ta. ¹⁰ -E -gaa, 'duŋ- -e -gaa -za 'yoo- -zayi' -lɛyan' do 'kpɔ. 'Duŋ- -e bwelawoa gale ba, -ya -yɾɛ ma -zɔn -Waanbhaa' -la ni. ¹¹ 'Bhe klegbeya do 'ɛ 'yi, 'ka mu 'ezin-, -ka 'ka 'gbu 'kun 'bhii- 'ka -gaa, 'bhɛɛ- 'ka -gwa -za 'yoo- a fanŋan- 'ɛ □la; 'bhɛɛ- 'ka -o 'ka 'yɾɛ ma -zɔn -Waanbhaa' ni 'ka 'pegee Zesu Krisi 'kpaledomaya 'ɛ 'yi.

¹² 'Ka 'gbu 'fle 'la -yoo 'ke gape 'le, -za 'yoo- gbɛblɔole laa klele 'ezin- -a ta 'ke 'ka bo -a zru maza mu klele ma. ¹³ 'Bhɛɛ- 'ka 'laa 'ka dɔpɛ mu 'ɛ 'nale- -za 'yoo- klele ni 'bhii- -ledɔokleya ma yewo pɛ mu 'le. 'Bhɛɛ- dɾɔon-, -ka 'ka 'gbu 'na -Waanbhaa' ni 'bhii- mɛɛ 'la zan mu gale -yaa, 'bhɛɛ- -o -bwela gale ba, 'bhɛɛ- -o □kla mɛɛ dɾɛɛ mu 'le 'ezin-. -Ka 'ka dɔpɛ mu 'ɛ 'kpen 'na -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- -yoo kle -ledɔo maza a yewo pɛ mu 'le. ¹⁴ 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi 'tɛ, -za 'yoo- fanŋan- gbɛblɔole laa nu klele -li 'ka ta, 'bhɛɛ- -e 'ka kle -yaa' lu mu 'le; -amasɾoyi 'ka 'laa -o 'taawo zii' -li Moizi a 'toŋ mu 'ɛ ta, 'duŋ- 'ka -o 'taawo zii' -Waanbhaa' -lileya 'la -zɾɔnna 'ka ni 'bhɛɛ- zi.

Zesu 'yi mi 'ɛ □kla -Waanbhaa' a lu 'le

15 'Bhεε- 'bhe 'yi -o 'nale- 'te? 'Wa 'pelawoa dɔɔ -kɔɔ' 'laa -o 'taawo zii' -li 'tonj mu 'ε zi, 'bhεε- -kɔɔ' -o 'taawo zii' -Waanbhaa' -lileya 'la -zɔɔna -kɔɔ' ni 'bhεε- =ta, taa- 'bhe 'yi -le dɔɔ -kɔɔ' sɔ -za 'yɔɔ- klele- -kɔɔ' 'gbu 'yre ma εε? 'Sekeseke, -kɔɔ' 'laa sɔ 'bhe klele- wlan 'ε ni 'dε! 16 'Ka 'gbu 'laa 'yaango- 'bhii- 'ke 'ka yewo mεε do ni, 'ka 'ka ngblo kpalaa' 'bhe zan 'ε □la, 'bhεε- 'ka kle 'bhe zan 'ε 'bhe a lu 'le εε? 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ke 'ka □bwa -za 'yɔɔ- 'ε -yaa' luya 'yi, 'bhe 'leyanyre -le 'ke ga 'le. 'Ke 'ka □kla -Waanbhaa' a lu mu 'le, 'ke 'ka 'ka ngblo kpalaa' -a □la, 'bhe 'leyan- 'ke -ledɔɔleya -la -le -Waanbhaa' -yre 'yi. 17 'Dunj- 'o -Waanbhaa' 'tɔbhɔ-, -amasroyi 'ka 'mu 'la 'yaa- -za 'yɔɔ- a lu mu 'le 'elwale -sɔ, -o 'ka -daanna daangbeya -gloɔn 'la 'le, 'ka -dwa 'bhe □la 'ka zru 'ε 'kpen 'le. 18 'Bhεε- -zɔn 'ka -gwa -za 'yɔɔ- a luya 'ε 'yi, 'bhεε- 'ka □kla -Waanbhaa' a lu mu 'le, 'ke 'ka -ledɔɔleya maza mu kle. 19 'Mi -o -jan 'lεε- 'bhεε- 'wo zii' bhaaplɛŋ a -janwo' gbeya 'ε 'yi, 'kaa- -jan 'yimale -lale' 'ε 'bhεε- -zayi'. 'Elwale -sɔ 'ka 'ka 'fle 'ε dɔpe mu 'ε 'kpen □wlaa 'trindɔ- maza mu 'pegee -yɔɔya' a luya 'yi -za 'yɔɔ- klele 'kaama- gɔnε- 'la gbεεn- bhe; 'bhe klegbeya do 'ε 'yi, -ka 'ka 'gbu 'fle 'ε dɔpe mu 'ε 'kpen 'wla -Waanbhaa' a luya 'ε 'yi, 'ke 'ka 'ledɔɔle kle, 'bhεε- 'ka 'taawogbeya 'ε kle 'wenj.

20 'Ka 'yaa- -za 'yɔɔ- a lu mu 'le 'waati 'la ba, pe 'kedo- 'kpo 'laa -yaa -a wla 'ka zi dɔɔ 'ka 'taawo -Waanbhaa' a -ledɔɔleya ma zi 'ε ta. 21 'Bhεε- 'ka -trɔn -gloɔn 'ε -dela -srɔɔwoa□ 'ka kleza mu 'ε ma εε? 'Bhe kleza mu 'la 'mu -o -zɔn 'ka ma -yrala' 'le bhe. -O -leyanyre -le 'ke ga 'le. 22 'Dunj- zɔn 'ka -gwa -za 'yɔɔ- a luya 'ε 'yi, 'bhεε- 'ka □kla -Waanbhaa' a

lu mu 'le. 'Bhe ma -trɔn -le 'ke 'ka klele 'wenj 'le, 'bhεε- 'bhe 'leyan 'ke bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwole 'le 'ka 'kɔɔ. 23 -Amasroyi -za 'yɔɔ- ma -sra -le 'ke gale 'le; 'dunj- -Waanbhaa' -kɔɔ' gba pe 'la ba bhaama, 'bhe -le 'ke bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma -kɔɔ' 'pegee Mεezan Zesu Krisi 'kpaledomaya 'ε 'yi 'bhεε- 'le.

7

Zesu 'yi mi goza 'Tonj a luya 'yi
 1 'N nεεnε- mu, 'ŋ 'yoo- zan -jan 'la 'wole- 'ka ni, 'ka 'bhe dɔ 'elrele, -amasroyi 'ka 'gbu 'tonj mu 'ε dɔ. 'Ka 'gbu 'a 'yaango- dɔɔ 'ke mεε do -o -a -yre ma 'waati 'la ba, 'bhεε- 'tonj 'ε gbεɛlɔɔle kle -a ta. 2 -Yoo 'bhii- le do a gwlenna yaaza: 'Ke -a -nɔɔ -o -li 'bhe 'yre ma 'waati 'la ba, 'tonj ta za 'ε ma, -a yaale kle 'bhe 'kɔɔ. 'Dunj- 'ke -a -nɔɔ -gaa, gwlenna yaaza 'tonj 'la 'bhe 'yaa- -a blɔɔ 'bhe ma, 'bhe 'yiga-. 3 'Dunj- 'ke -a -nɔɔ -o -li 'bhe 'yre ma, 'bhεε- -e 'gwlaan- -bhεεke' □sia, -e -yanbhɔɔya -la □kla 'bhe 'le bhe. 'Bhεε- 'dunj-, 'ke -a -nɔɔ -gaa, gwlenna yaa- 'tonj 'la 'yaa- -a blɔɔ -a -nɔɔ 'ε ma -e go 'bhe 'yi. 'Bhe ya 'yi bhe, 'kee- 'gwlaan- -bhεεke' □sia, 'bhe 'laa kle -li gwlen -glinza' 'le. 4 'N nεεnε- mu, 'ka mu a pe 'ε -yoo 'bhεε- gbεεn- 'ezin-. -Yoo 'bhii- 'ka -gaa 'tonj 'ε ba -yre ta 'ka 'pegee *Krisi galawoa 'eke- 'yi. 'Ka -gwa 'tonj -a luya 'yi; 'bhεε- 'ka -kla Krisi a pe 'le. 'Kooko- -Waanbhaa' 'la 'yee- Krisi -bwela gale ba -kɔɔ' sɔ 'bhe zru maza klele-. 5 Wlan 'ε ni, -kɔɔ' 'yaa- 'taawo zii' -kɔɔ' 'gbu zru maza 'ε ta 'waati 'la ba, 'tonj 'ε 'yaa- mεε zrubhɔ maza -yɔɔ' mu wla 'zi -kɔɔ' 'fle 'ε 'kpen 'yi. 'Bhe zrubhɔ maza -yɔɔ' mu 'ε 'yaa- -kɔɔ' bɔ ga a pe zi 'ε ta. 6 'Dunj- -kɔɔ' -gwa -zɔn 'tonj a pe fangan- 'ε □la, -amasroyi -kɔɔ' -gaa pe 'la 'bhe -yaa' -kɔɔ' kle 'bhe a lu mu 'le 'bhe ba -yre ta, 'bhεε- -kɔɔ' -gwa

'bhe a luya 'yi. 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, -koo' so yewole -Waanbhaa' ni yewogbeya dree 'yi 'ezin- Lii 'Wen 'e 'bhe a pe -glooya' 'e 'le -koo' ta. 'Bhe-e-koo' laa yewo -li 'bhii- -koo' 'yaa- kle 'elwale gone- 'la gbegen- o 'ton 'la yoon dia- 'bhe a fan gan- 'e □la.

'Ton 'e -yoo 'ke -za 'yoo- 'e zronpe -la -le -koo' ni

⁷ 'Bhe-e- 'yi -o 'nale- 'te? -Koo' so -a pele doo 'ton 'e 'bhe -o 'ke -za 'yoo- 'le ee? 'Sekeseke! 'Ton 'laa -o 'ke -za 'yoo- 'le, 'duj- 'ton 'e 'bhe -le 'a □kla 'bhe-e- -za 'yoo- -o pe 'la 'le 'η 'bhe -dwa. 'Naa -yaa nu -a dole 'bhii- -yrebhole mee -bheeke' 'koo pe zi 'e, 'bhe -o 'ke -za 'yoo- 'le 'ke 'ton 'laa 'bhe 'pele- 'mi ni doo: «'E 'yre 'laa 'bhole- mee -bheeke' 'koo pe zi.» ⁸ 'Bhe klegbeya 'e 'yi 'te, -za 'yoo- doyre □ya, 'kee- -yrebho' maza -gloon 'e 'kpen 'wale 'mi zru 'e 'yi 'ton 'e 'sroyi. 'Ke 'ton 'laa klele, -za 'yoo- -o pe 'la 'le -koo' 'laa -yaa nu 'bhe dole. ⁹ -Amasroyi 'naa -yaa 'ton 'e do 'elwale -so 'waati 'la ba, 'η 'yaa- 'η 'yre ma. 'Duj- 'ton □nwa 'waati 'la ba, 'ke -za 'yoo- kle gbe dree wole -a -yre ma 'ezin-, 'bhe-e- □kla 'bhii- 'mi -gaa. ¹⁰ 'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'ton 'la 'bhe kle 'mi bope 'le 'η 'yre ma, 'bhe -le □kla ga -lenape 'le 'mi ni. ¹¹ -Za 'yoo- doyre -sroowa 'te 'ton 'e 'sroyi, 'kee- 'mi 'yinile, 'bhe-e- 'kee- ga -lenale' 'mi ni 'yee- 'ton do 'kpo 'e 'sroyi 'ezin-.

¹² 'Bhe ya 'e 'yi, 'ton 'e 'gbu -o 'wenj -amasroyi -e da -Waanbhaa' -la ba; -a -yi jan 'e 'bhe -o 'wenj, 'bhe -ledoole -o, 'bhe-e- 'bhe -o 'el-rele. ¹³ 'Ke -yoo 'bhe gbegen- 'te, 'ton 'la 'bhe -o 'ke pe -lrele' 'le, 'bhe -le -kla ga -lena' pe 'le 'mi ni ee? 'Sekeseke! 'Yee- -za 'yoo- -le 'ton 'la 'bhe -o 'ke pe -lrele' 'le 'bhe □sia, 'bhe-e- -e ga 'lenaa- 'mi ni. 'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'ton 'e 'yi jan 'e -ya □kla 'bhe-e- -za 'yoo- -yoo' 'e

tapwela, 'bhe-e- -ya -zronna 'bhii- -za 'yoo- -o 'ke pe -yoo' 'gbu 'le.

-Za ple -o gwledan 'zi bhaaplenj zru 'e 'yi

¹⁴ Wlan 'e ni, -koo' 'a 'yaango- 'bhii- *'Ton 'e da -Waanbhaa' -la ba; 'duj- 'mi 'la 'mi -o 'ke -za 'yoo- kle mi 'le, 'η 'yoo- 'bhii- -o mee 'la zan -gwan, 'bhe-e- -wa □kla 'ke *-za 'yoo- a lu 'le. ¹⁵ Wlan 'e ni, 'η 'yoo- za 'la 'bhe kle 'zi 'naa 'bhe 'yima-: -amasroyi 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η -za 'la 'bhe kle, 'naa 'bhe kle; 'duj- -za 'la 'bhe vensi 'mi yin 'lii, 'η 'bhe-e- kle. ¹⁶ 'Ke -za 'la 'naa -o 'bhe zi 'η 'bhe-e- =kla; 'bhe 'a zron 'bhe klegbeya 'e ma, 'bhii- 'Ton 'e 'kela □pia, 'bhe -le zi 'e 'le. ¹⁷ 'Bhe-e- 'bhe 'yi bhe, 'mi -za 'yoo- 'la kle, 'bhe 'laa da 'mi 'gbu ba. 'Duj- 'bhe da -za 'yoo- 'la 'bhe -o 'mi zru 'e 'yi 'bhe-e- ba. ¹⁸ 'Mi 'a 'yaango- 'bhii- -za 'wlan 'kedo- 'kpo 'laa -o 'mi 'gbu 'yi, 'η 'gbu a bhaaplenj 'fle 'e 'yi. Wlan 'e ni, 'ke 'mi -o -a zi 'bhii- 'η -za 'wlan kle, 'bhe kle fan gan- 'laa -o 'η ta. ¹⁹ -Za 'wlan 'la 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'bhe kle, 'naa 'bhe kle; 'duj- -za 'yoo- 'la 'naa -o -a zi 'bhii- 'η 'bhe kle, 'η 'bhe-e- kle. ²⁰ -Za 'la 'mi 'naa -a zi 'bhii- 'η 'bhe kle, 'ke 'η 'bhe-e- =kla; 'bhe 'laa da 'mi 'gbu ba. 'Duj- 'bhe da -za 'yoo- 'la 'bhe -o 'mi zru 'e 'yi 'bhe-e- ba.

²¹ 'Bhe 'yi 'te, -za -gloon 'lee- 'η 'bhe-e- ye 'η 'gbu zru 'e 'yi: 'Ke 'mi -o -a zi 'bhii- 'η -za 'wlan kle -za 'yoo- kle -lro -le do 'mi ma. ²² 'Mi 'gbu zru 'e 'yi, -Waanbhaa' 'a 'Ton 'e 'bhe -la -za so 'mi ni. ²³ 'Duj- 'mi 'ton 'bheeke do fan gan- ye 'mi 'gbu 'fle 'e 'yi, 'bhe -le gwledan 'zi 'kela 'bhe so 'mi ni 'bhe ba 'η 'ni- 'e 'yi. 'Bhe 'ton 'e fan gan- 'e 'bhe -le 'mi □kla -za 'yoo- a lu 'le. ²⁴ 'Ee! 'Mi -yren ma mee! 'Bhe fan gan- 'la -yoo 'mi ta, 'bhe-e- 'ke -yoo 'η 'fle 'e -glaan 'zi 'kee- ge 'kele- ga ba -yre ta, -de 'gbu -le nu 'mi gole 'bhe 'yi ee? ²⁵ 'Mi -Waanbhaa' 'pubo-

-kooa' Meezan Zesu Kriisi 'to 'yi, 'yela do -kplɛn so 'mi gole- -a -yi!

'N' 'gbu 'nii- 'e 'yi, 'n' 'yoo- -a zi 'bhii- 'n' yewo -Waanbhaa' ni 'bhɛɛ- 'n' do -yaa' 'Toj' 'e □la. 'Dun- 'mi 'gbu zru maza 'e ta, -za 'yoo- kɛ 'toj' 'la 'kpaale- -o 'mi 'wiinj-, 'mi -o 'ke 'bhɛ a lu 'le.

LII 'WENJ 'E MEE BO 'BHE 'GBU MA

8

Zesu 'yi mu a 'taawole Lii 'Wenj 'e zru maza ta

¹ -Zɔn, -Waanbhaa' a 'kiti 'kedo- 'kpo' 'laa nu baale 'ezin- -li mee 'la zan mu 'pegee Zesu Kriisi 'kpale- -o do ma 'mu ta. ² -Amasroyi Lii 'Wenj a 'toj' 'la 'bhɛ bole -yre ma -si -kposoo 'gbu 'e na Zesu Kriisi 'pegee mee a 'kpaledomaya 'e 'yi, 'bhɛ 'mi -gwa -za 'yoo- 'pegee ga fangan- 'e 'yi. ³ Moizi a 'toj' mu 'e waa -yaa so 'bhɛ klele-, -kooa' bhaapɛn 'fle 'e fangankleya 'e ma. 'Dun- 'woo- 'toj' mu 'e waa 'sole- -za 'la klele-, -Waanbhaa' 'bhɛɛ- -kla: -ya 'gbu Gbe -kposoo 'e 'winbwa-, 'bhɛɛ- 'bhɛ □kla bhaapɛn do 'le 'bhii- -koo' mu -za 'yoo- kɛ mu gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- -koo' 'yaa- -za 'yoo- a fangan- 'la □la, -a Gbe 'e 'bhɛ 'bhɛ 'gbu □naa 'ke 'sraka 'le -kooa' -za 'yoo mu 'e ma, 'bhɛɛ- -e 'bhɛ -za 'yoo- fangan- 'e -gwa -koo' ta. ⁴ -Waanbhaa' 'bhɛ -za 'e □kla, 'kooko- -koo' so 'taawole 'bhii- 'toj' 'e -ya zi 'bhii- -koo' 'taawo gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. -Koo' mu laa 'taawo- -li -koo zru maza mu 'e zi, 'dun- -koo' 'taawo- -Waanbhaa' a Lii 'Wenj 'e 'bhɛɛ- zru maza mu 'e zi. ⁵ -Amasroyi mee 'la zan mu 'taawo- -o 'gbu zru maza mu 'e zi, -o 'nii- 'e bo -o 'gbu zru maza mu -la klele ta. 'Bhɛɛ- 'dun-, 'ke mee 'la zan mu 'taawo- Lii 'Wenj 'e zru maza mu zi, 'bhɛ zan mu nii- 'e bo Lii 'Wenj 'e zru maza mu klele -la ta. ⁶ 'Bhɛɛ- 'ke mee 'la zan

'taawo -a 'gbu zru maza mu 'e zi, 'bhɛ zan -leyanyɛ -le 'ke gale 'le. 'Dun- 'ke mee 'la zan 'taawo- Lii 'Wenj 'e zru maza mu 'e zi, 'bhɛ zan a pɛ -le 'ke bole -yre ma -si 'pegee yilabla 'le. ⁷ -Amasroyi 'ke mee 'la zan mu 'taawo- bhaapɛn zru maza mu zi, 'bhɛ zan mu -o -Waanbhaa' -soonnii' 'le; waa -o 'gbu ngblo kpala' -Waanbhaa' a 'toj' 'e □la, waa so 'bhɛ klele- -titi. ⁸ 'Dun- mee 'la zan mu 'taawo- 'mu 'fle zru maza zi, 'mu 'laa so 'sole -Waanbhaa' ni -titi.

⁹ 'Bhɛɛ- 'dun- 'ka mu, 'ka mu 'laa 'taawo- -li 'ka 'gbu 'fle zru maza 'e zi, 'dun- 'ka -o 'taawo zii' Lii 'Wenj 'e 'bhɛɛ- zi, -amasroyi -Waanbhaa' Lii 'e 'bhɛ -o 'ka 'yi. 'Ke *Kriisi Lii 'e yaa -o mee 'la zan 'yi, 'bhɛ zan laa -o 'ke Kriisi a pɛ 'le. ¹⁰ 'Ke Kriisi -o 'ka zru 'e 'yi, 'ali- 'ke 'ka 'fle mu 'e -woo 'ke gape 'le -za 'yoo- 'e -zayi, -Waanbhaa' Lii 'e bo -a -yre ma 'ka 'yi; -amasroyi -Waanbhaa' 'ka □kla mee -ledoole mu 'le -a 'gbu 'yre 'yi. ¹¹ 'Bhɛɛ- 'ke -Waanbhaa' Lii 'la Zesu -bwela gale ba 'bhɛ -o 'ka zru 'e 'yi, 'yee- 'la Kriisi -bwela gale ba bhɛ, -e nu 'ka 'fle mu 'la -woo 'ke gape 'le 'mu bwelɛ gale ba 'ezin-. -E nu 'bhɛ klele -a Lii 'la 'bhɛ -o 'ka zru 'e 'yi 'bhɛɛ- 'le.

¹² 'Bhɛla- -yile, 'n' nɛɛɛ- mu, -koo' 'laa 'taawole 'ezin- 'sekeseke -koo' 'gbu zru maza 'e zi 'bhii- 'ke yaa ca -o -koo' ma. ¹³ -Amasroyi 'ke 'ka 'taawoa□ 'ka 'gbu zru maza 'e zi, 'ka 'leyanyɛ -le 'ke gale 'le. 'Dun- 'ke Lii 'Wenj 'e fangan- 'e 'sroyi, 'ka 'ploola- 'ka 'fle kleza -yoo' mu 'e ma, 'nu bo 'le 'ka 'yre ma. ¹⁴ -Amasroyi mee 'la zan mu 'kpen 'taawo- Lii 'Wenj 'e zru maza 'e zi, 'bhɛ zan mu -o -Waanbhaa' a -nɛ mu 'le. ¹⁵ 'Bhɛɛ- 'ka Lii 'Wenj 'la 'srɔwoa□, 'bhɛ 'laa 'ka kle lu mu 'le, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'laa -gbɛlaan 'kla 'ka 'yi 'ezin-. 'Dun- 'ka Lii 'Wenj 'la 'srɔwoa- 'bhɛ 'ka kle -Waanbhaa' a -nɛ mu 'le, 'bhɛɛ- 'bhɛ -glooyi'

'ε 'sroyi, -koo' so 'yee- -Waanbhaa' 'siile doo: «-Koo' De!»¹⁶ 'Yee-Lii 'Wen 'ε -glooya' 'ε ma, -koo' 'a 'yaango- -koo' zru 'ε 'yi kpataakpa doo -koo' -o 'ke -Waanbhaa' a -ne mu 'le. ¹⁷ 'Bhεε- 'ke -koo' mu -o -a -ne mu 'le bhe, -koo' do nu klele -a 'cien 'ε ba. -Koo' mu 'pegee Krixi nu klele a 'cien 'ε 'sroowo mu 'le 'eke-zi. -Amasroyi 'ke -koo' 'pegee 'yee- Krixi -yrenbhla 'eke-zi, -koo' do nu klele 'ezin- 'yee-Krixi a 'tobholeya 'ε ba.

-O Zesu 'yi mu 'ε 'letwa □
'tobholeya 'la ba

¹⁸ 'Mi 'kpale -o -a -yi, 'bhii- -koo' -o -yren mu 'la 'bhle zii' 'saanige 'mu 'laa -o -zake' 'le, 'bhεε- -waa so 'mu 'kpale -Waanbhaa' nu 'tobholeya 'la zronle -koo' ni 'bhe ma. ¹⁹ -Waanbhaa' nu -a -ne mu 'ε zronle kpataakpa yi 'la 'le, -a klepe mu 'ε 'kpen 'yre -o -mo 'zi 'bhe yi 'ε 'yele-lee. ²⁰ -Amasroyi -Waanbhaa' klepe mu 'ε 'kpen ngblo 'kpaale- -o bhaama pe mu fanjan- -la □la; 'duj- 'bhe 'laa dale -o 'gbu ba, -Waanbhaa' -le -o ngblo -kpalaa' 'bhe bhaama pe mu 'ε fanjan- 'ε □la 'bhe gbeen- bhe. 'Bhεε- 'duj-, mee -yrikpaza -o -li 'drunyan 'lee- 'yi. ²¹ 'Bhe -yrikpaza 'ε 'bhe -le doo -yrekpaa' do, -glooya' 'la 'bhe 'yaa- -Waanbhaa' klepe mu 'ε kle bonpe 'le, 'bhεε- 'ke -o 'kpen ngblo 'kpaale- -yaa 'bhe □la, -Waanbhaa' nu -o gole 'bhe -glooya' 'ε 'yi. 'Bhεε- -o do nu klele -Waanbhaa' a -ne mu 'ε -waa' mapoonleya 'tobhole 'ε 'ke 'le. ²² 'Bhεε- wlan 'ε ni, 'wa 'yaango- 'bhii- 'kee- nu 'tenle- -zon ma, -Waanbhaa' 'woo- 'drunyan ta pe mu 'la □kla, -o 'kpen -o -we 'zi -o 'gbu ta -yren 'ε -koo' 'bhii- 'ke le kpele do -bla □zian -a ta, -e we -a 'gbu ta -yren 'ε 'koo gonε- 'la gbeen-. ²³ 'Duj- 'woo- 'drunyan ta pe mu 'ε do -kplen 'laa 'kele-: -Waanbhaa' 'a Lii 'Wen 'ε □naa -koo' mu 'la ni,

'bhii- -e nu -koo' gbale 'sen mu 'la ba 'mu 'leepe- -lwa 'le; -koo' mu -o -we 'zi -koo' 'gbu ta 'ezin- -koo' 'kpee -yren 'ε 'koo. -Koo' -o -Waanbhaa' a -ne mu 'la 'le bhe, -e nu 'bhe tapwele kpataakpa yi 'la 'le, 'bhe 'pegee -e nu -koo' gole -kooa' 'fle a luya 'ε 'yi 'fenfen yi 'la 'le, -koo' -o 'bhεε- yi 'ε 'magben- 'zi. ²⁴ -Amasroyi -Waanbhaa' -koo' -gwa -za 'yi, 'duj- 'bhe gole -zayi' 'ε 'bhe -o 'pe -so 'yrikpaleya -la -yi. 'Bhεε- 'kee- 'yrikpale -o pe 'la ta, 'kee 'bhe □ya, 'bhe 'laa kle -li -yrikpale 'le. 'E 'yre -o pe 'la ma, 'ε so 'ε 'yrikpale -li 'bhe ta εε? ²⁵ 'Duj- 'ke -koo' 'yrikpale -o pe 'la -koo' 'laa 'bhe ye 'bhεε- ta, -koo' 'bhe magben -koo' zrubakpaa ta.

²⁶ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, Lii 'Wen 'bho -koo' ba, -kooa' fangankleya 'ε 'yi. -Amasroyi -koo' 'laa so pe -yrewole -a -yrewogbeya 'yi -Waanbhaa' ma -kooa' 'a 'seri mu 'ε 'yi. 'Duj- Lii 'Wen 'ε -ya 'seriwo -kooa' -za ma -Waanbhaa' ni 'kee- we -a 'gbu ta -yren 'ε 'koo bhaaplen laa so wli 'la 'bhe 'yimale 'bhe 'yi. ²⁷ 'Duj- -Waanbhaa' 'la mee 'kpejan- mu do, -e Lii 'Wen 'ε -yoo 'kela 'bhe zi 'bhe do 'ezin-. -Amasroyi Lii 'Wen 'ε -ya 'seriwo mee 'la zan -Waanbhaa' 'mu □kpa 'edanma -yaa' pe 'le 'mu a -za ma, 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -o -a zi 'bhii- -ya kle gonε- 'la gbeen-.

-Waanbhaa' a 'soniya -gbene

²⁸ 'Wa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' -za so mee 'la zan mu ni, 'bhεε- 'ke -yoo -siila -e -za yeke- 'la 'ledulaa 'bhe ma, 'ke -za 'oo -za 'la □tian 'bhe zan mu 'ε ma, 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'a to 'bhεε- 'bhe -za 'ε 'kpen kle -o ma -za 'Irele- 'le. ²⁹ -Amasroyi -Waanbhaa' mee 'la zan mu bagwa-, 'bhεε- -yoo □kla -yaa' pe mee mu 'le 'edanma -za 'kpen 'lee; -ya 'ledulaa doo 'bhe zan mu kle -a Gbe 'ε

bhooma mu 'le, 'kooko- -a Gbe 'ε 'bhe kle 'bhe neene- -bebe 'lee mi 'le. ³⁰ -E mee 'la zan mu -a -za 'ledulaa 'bhe klegbeya 'ε gbeen- bhe, -e 'bhe zan mu 'ε -siila; -yoo 'siilawoa, -yoo □kla 'ezin- mee -ledoolle mu 'le -a -yre 'yi; -yoo klelawoa mee -ledoolle mu 'le bhe, -e -yaa' 'tobholeya 'ε 'ke □naa 'mu ni 'ezin-.

³¹ 'Ke -yoo 'bhe gbeen- bhe, -koo' nu -mela pele 'ezin- ee? 'Ke -Waanbhaa' -o -koo' ba, -dela 'sengo- -koo' 'le? ³² Yaa 'tole- -a Gbe bhe do 'kpo 'ε ma. -E 'bhe □naa 'ke 'sraka 'le -koo' 'kpen ma. -Mele nu -a -baliwolε 'bheε- yaa nu 'sole- -koo' gbale- pe 'kpen ba -koo' 'pegee 'bhe 'le ee? ³³ -Waanbhaa' mee 'la zan mu makwan-, -de 'gbu -le nu -lale' 'mu ta ee? Mee 'kedo- 'kpo! -Amasroyi 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -le -o -ledoo' -a -yre 'yi. ³⁴ -Dele a -kpan nu -o dele ee? Mee 'kedo- 'kpo! -Amasroyi Zesu Kisi -le -gaa, 'bheε 'bhe blaen, -e -bwela gale ba; 'bheε- -a yaale -o -Waanbhaa' -din 'tobho ma yaayre 'ε □noo, 'ke -ya 'seriwo -kooa' -za ma. ³⁵ 'Bheε- -de 'gbu -le so -koo' 'plengole -koo' -za 'la so Kisi ni 'bhe ma ee? Pe 'kedo- 'kpo 'laa so 'bhe klele! 'Ali- 'kee- =kla -yren 'le oo, 'kee- =kla blina- yien 'le oo, 'kee- =kla 'trebho 'le oo, 'kee- =kla gbōn 'le oo, 'kee- =kla 'kooflenya 'le oo, 'kee- =kla ga -bwenbōle 'le oo, 'kee- =kla ga 'le oo, pe 'kedo- 'kpo 'laa so 'bhe klele-! ³⁶ 'Bhii- -a yōondεle -o gōne- 'la gbeen- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo:

«-Waanbhaa', 'bhi 'la -zayi', 'bheε- -woo 'o deyre -glin 'zi 'waati 'ε 'kpen ba;

-woo' ye 'bhii- -bhlaa mu 'la -woo □kpa 'edanma -o de zayi'.»

³⁷ 'Duj- 'bhe -za mu 'ε 'kpen 'yi, 'o 'sengwa- 'fenfen pe 'kpen 'le 'o -za -sra Kisi 'la ni 'bhe fangan- 'ε 'sroyi. ³⁸ 'Mi 'gbu 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'ke -koo' -gaa oo, 'ke -koo'

□bwa -koo' 'yre ma oo, pe 'kedo- 'kpo 'laa nu 'sole- -koo' 'plengole -Waanbhaa' a 'soniya 'ε ma: 'ali- -mleke' mu oo, lii -yoo -kunlii mu oo, 'bhe 'pegee -zon pe mu oo, -koo' 'lee pe mu oo; 'bheε- -glooya' 'tole- -glooya', ³⁹ lafle' 'yi -glooya' mu oo, lafle' 'yi 'pegee 'tre □la pe mu oo, -Waanbhaa' klepe mu 'ε 'kedo- 'kpo 'laa nu 'sole- -koo' 'plengole -yaa' 'soniya 'ε ma -titi. -E 'bhe 'soniya 'ε -zronna -koo' ni -kooa' Meezan Zesu Kisi -la 'sroyi.

IZRAELI MU 'PEGEE GOLE -ZAYI' A -JAN

9

-Waanbhaa' Izraeli mu 'ε makwan- -yaa' pe 'le

¹ 'Mi -o zan 'kela 'pele- -ge wlan -le 'ke 'bhe 'le; bhla laa 'kele-, -amasroyi 'η 'yoo- Kisi a pe 'le. 'N 'gbu 'ni- 'ε -ya pe 'zi 'η ni kpataakpa Lii 'Wen 'ε -glooya' 'ε 'le doo wlan -le 'kele-. ² 'Weyisriwoza -gbene do -o 'η ma, 'bheε- 'η zru 'ε 'pale -o 'ke 'dimi do 'le 'waati 'ε 'kpen ba 'η neene- Izraeli mu 'ε -zayi'. ³ 'N 'yoo- -a zi 'bhii- -Waanbhaa' a 'dangan 'la -yoo -o ma 'bhe 'niina- 'mi ma, 'bheε- -wo 'η 'plengo- Kisi ma 'woo- 'η neene- mu 'ε ni, 'o 'pegee 'woo- 'la -woo 'si do bhe. ⁴ -O 'kpen -o 'ke Izraeli mu 'le. -Waanbhaa' -o □kla -yaa' pe -ne mu 'le, -e -yaa' 'tobholeya 'ε -zronna -o ni. 'Bheε- -e *bhoolaya mu -dwa 'yee- 'pegee 'wola- plen-, 'bheε- -e Moizi a 'tonj mu 'ε □naa 'wola- ni, 'bhe 'pegee -ya gba gbeya 'ε -zronna 'wola- ni. 'Bheε- -ya -liiwli' □naa 'wola- ni 'ezin-. ⁵ 'Bheε- -koo' -gbōo mu 'ε da 'wola- ba, 'bheε- -bhaaplen a pe zi 'ε zi, Kisi da -waa' 'si 'ε 'bheε- ba. 'Yee- Kisi 'kpaale- -o pe 'kpen 'wiij-, 'bheε- -yoo 'ke -Waanbhaa' 'le kpataakpa, 'bhe 'pegee -yoo 'ke 'tobhope 'le mokpen 'koo 'waati 'ε

'kpen ba 'ke -danj' 'laa kle a ma. Amiina!

⁶ 'Dun-, yaa klele 'bhii-
-Waanbhaa' 'a 'liiwli- naza 'e □kla
bhaama za 'le. Wlan 'e ni, Izraeli
'srɛ mu 'e 'kpen 'laa -o 'ke Izraeli
mɛɛ -kɔsɔɔ mu 'gbu 'le. ⁷ 'Bhɛɛ-
*Abraamu 'srɛ mu 'e, 'mu 'kpen
'laa -o 'ke Abraamu 'nɛ -kɔsɔɔ
mu 'le; 'dun- -Waanbhaa' 'a □pia
'yee- Abraamu 'gbu ni dɔɔ: «*Izaki
'kpee yi mu 'e, 'mu -le nu klele 'e
'srɛ -kɔsɔɔ mu 'le.*» ⁸ 'Bhɛ 'yi -le
dɔɔ -o -nɛ mu 'la □yaa bhaaplenj
'fle a pɛ zi 'lii, waa 'mu kun 'bhii-
-Waanbhaa' -nɛ mu. 'Ɔ -o 'ke mu
'la □yaa -Waanbhaa' -liiwli' 'e ta,
'mu -le 'a 'srɛ -kɔsɔɔ mu 'gbu
'e 'le. ⁹ -Amasɔyi, -Waanbhaa'
'yaa- -a -liiwli' 'e 'na zii' bhla 'la
ba, -ya -pia dɔɔ: «*Mi nu nu gbe
dɛɛwɔle lɛɛtoɔ 'waati do 'kɔ 'lɛɛ-
ba, 'bhɛɛ- Sara nu -nɛ 'gwlaan- do
-srɔɔwɔle.*»

¹⁰ 'Bhɛɛ- -a -danj' 'laa gole Sara
a pɛ 'e ta. Rebeka a pɛ 'e □kla
'ezin- 'bhɛɛ- gbɛɛn-. 'Bhɛ yone-
ple 'srɔɔwoa□ -kɔɔ' -gbɔɔ Izaki do
-kplɛn -la ma. ¹¹⁻¹² Yone- ple 'e
'yale- -lɛɛ 'waati 'e ba, 'ke waa -za
'wlan klele -li, 'bhɛ 'pegee 'ke waa
-za 'yɔɔ- klele -li, 'yee- -Waanbhaa'
'gbu 'a □pia Rebeka ni dɔɔ: 'E
'nɛ zilɛɛ- mi 'e njɔblo 'kpaale- nu
klele -a gaanzidɔ mi 'e □la. 'Bhɛ
□kla 'kooko- -Waanbhaa' mɛɛ mu
makun -yaa' -za 'lɛdulale zi gɔnɛ-
'la gbɛɛn- 'bhɛ 'lɛsɔ-. Yaa 'bhɛ
kle bhaaplenj mu kleza mu 'e ma,
'dun- -e 'bhɛ kle 'ke 'bhɛ -benjgole
kle -a 'gbu a zru maza 'e 'bhɛɛ-
'le. ¹³ 'Bhii- -a yɔɔndeɛle -o 'yee-
-Waanbhaa' 'a 'Sɛwɛ 'e 'yi gɔnɛ- 'la
gbɛɛn- dɔɔ:

«*Zakɔbu -la -za □swa 'mi ni Ezau
ta.*

'Bhɛɛ- Ezau vensia- 'η yin 'lii.»

-Waanbhaa' 'si 'bhɛɛke mu 'e
makwan- ezin-

¹⁴ 'Bhɛɛ- 'o sɔ -mɛla pele-
'ezin- 'tɛ ɛɛ? 'O sɔ -a pele

dɔɔ -Waanbhaa' -lɛdɔɔle laa -o
ɛɛ? 'Waa sɔ 'bhɛ 'pele -titi.

¹⁵ -Amasɔyi 'yee- -Waanbhaa'
'gbu 'a □pia Moizi ni dɔɔ: «*'Ke
mɛɛ 'la zan -yrenklale □swa 'η ni,
'bhɛɛ- zan -yrenkla' 'η ma. 'Bhɛɛ-
'kee- =swa 'η ni 'η kle 'ewlanle
mɛɛ 'la zan ma, 'η kle 'ewlanle
'bhɛɛ- zan ma.*» ¹⁶ 'Bhɛ klegbɛya
'e 'yi, bhaaplenj -yrenklale 'e
-Waanbhaa' ma, 'bhɛ 'laa da -a
'gbu zru maza 'pegee -a kleza
mu ba, 'dun- 'bhɛ da -Waanbhaa'
'la mɛɛ -yrenkla' a ma 'bhɛɛ- do
-kplɛn -la ba. ¹⁷ 'Yee- -Waanbhaa'
a 'Sɛwɛ 'e 'yi, -ya □pia Ezipu
mu a -bhɛngbe 'e ni dɔɔ: «*'Mi
-Waanbhaa' -le 'e □kla -bhɛngbe
'le, 'kooko- 'bhi kle 'mi a pɛ -glɔɔya'
'e zɔɔnpɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ye 'η 'tɔbhɔleya
'e zen 'trɛ 'e -danj' ma yɛkpen-
=nɔɔ.*» ¹⁸ 'Bhɛ klegbɛya 'e 'yi, 'kee-
=swa -Waanbhaa' ni dɔɔ -e mɛɛ
'la zan -yrenkla', -e 'bhɛɛ- zan
-yrenkla'. 'Bhɛɛ- 'ke -ya zi 'bhii-
-e mɛɛ 'la zan 'trɛn 'yidɔ- 'egɔɔle,
-e 'bhɛɛ- kle.

-Waanbhaa' a yran 'pegee -yaa'
mɛɛ -yrenklale

¹⁹ 'Bhɛɛ- mɛɛ 'ke nu 'mi 'lrɔkpale
'tɛ dɔɔ: «*'Ke -yoo 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ,
-mɛle □kla 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -o
-la 'zi mɛɛ mu ta ɛɛ? 'Ke 'kɛla
klele □swa -a zru ni, -de 'gbu -le
sɔ -wɛnle' 'bhɛ ma ɛɛ?» ²⁰ 'Ee!
'Bhi mɛɛ bhaamale! 'Bhi 'la 'bhi -o
'bhɛ 'pe zii' 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'bhi
-o 'ke -mɛla -le 'bhɛɛ- 'yoo- zaabɔ
'zi -Waanbhaa' 'lɛ ma ɛɛ? Taa-
'trɛ gbɔ sɔ -a pele- -a dɔ mi 'e ni
dɔɔ: «-Mɛle □kla 'bhɛɛ- 'ye 'η □kla
-gee' ɛɛ?» ²¹ 'Trɛ gbɔ dɔ mi 'e 'bhɛ
-le 'laa -o 'ke -pɛɛ 'e zan 'le ɛɛ?
'Ke -za 'la klele □swa -a ni -pɛɛ
'e 'le, -e 'bhɛɛ- kle. 'Yee- -pɛɛ do
'kɔɔ 'e 'le, 'ke gbɔ -za -glɔɔ do dɔle
□swa -a ni, -e 'bhɛɛ- dɔ; 'dun- 'ke
gbɔ bhaamale dɔle □swa -a ni, -e
'bhɛɛ- dɔ.*

²² 'Bhɛ klegbɛya 'e 'yi,
-Waanbhaa' -yaa -a zi 'bhii- -e

-yaa' yran 'ε zron, 'bhe 'pegee -e -yaa -a zi 'bhii- bhaaplen mu -yaa' -glooya' 'ε do. 'Bheε- 'dun-, -yaa' yran 'ε 'wlenle- -yaa bhaaplen mu 'la 'kaama-, 'bheε- 'kee- 'mu □kpaā 'edanma gban 'ke nipe 'le bhe, -ya zrubakpalaa 'mu zi 'egbenele. ²³ 'Bheε- mεε 'la zan mu 'yrenklaa□ -a ma, 'kee- -yaa zi 'bhii- -ya kle 'bheε- 'mu -yaa' 'tobholeya -gbene 'ε do, -e 'mu □kpaā 'edanma 'bheε- 'tobholeya 'ε 'kaama-. ²⁴ 'Bheε klegbeyā 'ε 'yi 'ezin- bhe, -koo' mu -le 'yee- -Waanbhaa' mεε 'la zan mu 'siila- 'mu 'le; 'dun- yaa -koo' mu 'siile- Zuufu do -kplen ba, -e -koo' 'ke mu -siila 'si 'bheεke mu 'ε 'mu -la ba 'ezin-. ²⁵ 'Bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'a □pia -a -lela' janwo mi Oze a 'sewe 'ε 'yi gōne- 'la gbēen- dōo:

«'Si 'la yaa -yaa 'an pe 'le, 'η nu 'bhe 'siile- 'an 'si. 'Bheε- 'si 'la -za 'laa -yaa sō 'mi ni 'elwale -sō, 'η nu -a pele 'bhe ma 'η 'yienii 'la -za sō 'η ni.»

²⁶ 'Bheε- «-Wa □pia -o ni yre 'la □nōo dōo: «'Ka 'laa -o 'an pe 'si 'le.»

-O nu -a pele -o ma 'bheε- yre 'ε □nōo dōo: «-Waanbhaa' -yre male a -ne mu.»

²⁷ 'Ezin-, -Waanbhaa' -lela' janwo mi Ezai -janwoa 'egloole Izraeli mu 'ε ba zayi' dōo: «'Ali- 'ke Izraeli mu 'ε -o □kla 'ebebele 'bhii- weyi- 'le ma -yrentrebhe mu gbēen-, 'fō mεε -ledo' 'la □bwa -o blaān, 'bhe -le nu gole -za 'yi. ²⁸ -Amasroyi Mεezan -Waanbhaa' -jan 'la □woa, -e nu 'bheε- 'lesole 'ke -ya -leyan' -a ma blaale- 'tre 'ε ta -ge.» ²⁹ 'Yee- Ezai do 'kpo 'ε -ya □pia 'ezin- 'elwale gban -sō dōo:

«'Ke 'o 'yren 'laa 'klale- Mεezan -Waanbhaa' -Gloō 'ε ma, 'o klu laa -yaa nu bole -a nōo-.

'O 'yaa- nu yanle 'fenfen 'bhii- *Sodomu -wa 'ε ta mu 'ε gbēen-.

'O 'yaa- nu klele 'bhii- *Gomōō -wa mu 'ε ta mu 'ε gbēen-»

Bhaaplen -ledōole kle -Waanbhaa' -yre 'yi 'kpaleya -la ma -a -yi

³⁰ 'Bheε- 'o nu -mela pele 'ezin- 'te εε? 'Si 'bheεke mu 'la waa -yaa -o -ledōoleya -glin 'zi -Waanbhaa' -yre 'yi, -Waanbhaa' 'mu -la □kla mεε -ledōole mu 'le 'yee- -Waanbhaa' -yre 'yi 'kpaleya -la ma -a -yi. ³¹ 'Bheε- Izraeli -ne mu 'ε 'yaa- -o 'gbu kleyre -glin 'zi mεε -ledōole mu 'le *Moizi a 'Ton 'ε -klosikunle ma, 'dun- waa 'sole- 'tenle -o -yaa 'bhe 'ton 'ε 'klosikunle win 'la ma 'bhe ma. ³² -Mela ma? -Amasroyi Izraeli -ne mu 'ε waa -ledōoleya 'ε ziglinle 'kpaleya ma, -o 'kpee ma -o -yaa nu -a -sroowole -o kleza -lrele' mu -la ma. 'Bheε- -e □kla 'bhii- -o gaan -saan kpoti do -la ma, 'bheε- -o -balaa'. ³³ 'Bhii- 'a yōndeale -o 'yee- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gōne- 'la gbēen- -Zesu ba zayi' dōo:

«-Ka 'ka 'yrekpa doo, 'mi -o baa- kpoti do bō 'zi Siōn -wa 'ε 'kpee.

-E nu klele mεε 'ke mu baa- kpoti 'le.

'Bheε- -e nu klele 'ezin- mεε 'ke mu baa- vle -saa 'le.

'Dun- 'ke mεε 'la zan 'e □kpaā -a -yi, -Waanbhaa' 'laa nu -yraladole 'bhe zan 'ε ma -titi.»

10

¹ 'Ŋ neene- mu, 'mi -o pe 'la zi 'η zru 'ε 'kpen 'le, 'bheε- 'η 'yoo- 'η 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni 'woo- 'η 'siyōon Zuufu mu 'ε waa -za 'la ma, 'bheε -le dōo 'ke -yoo go -za 'yi. ² 'Wlan 'ε ni, 'mi 'gbu -o 'sreya- kle 'kela 'le 'bheε -le dōo -o -Waanbhaa' a -za 'ε -vavade, 'dun- -waa -Waanbhaa' -vavadele 'ε kligbaanle laa -o 'yee -Waanbhaa' dōle -kpoōō 'gbu 'ε ta. ³ -Amasroyi, -Waanbhaa' bhaaplen mu -ledōō' -a -yre 'yi

gõnɛ- 'la gbɛɛn-, waa 'bhe 'yi-
male. 'Bhɛɛ- -o -yaa' zi 'bhii-
-o -lɛdɔɔle kle 'yee -Waanbhaa'
-yre 'yi -o 'gbu kleza -lrele' mu
'ɛ ma. 'Bhe klegbɛya 'ɛ 'yi,
-Waanbhaa' bhaaplɛɲ mu -lɛdɔɔ'
gõnɛ- 'la gbɛɛn- -a -yre 'yi, waa
dɔle 'bhe [la. ⁴-Amasroyi, Krisi -le
'toɲ 'ɛ 'leyanyɛ 'le, 'kooko- 'ke mɛɛ
'oo mɛɛ 'la zan 'e [kpaɔ 'yee- Krisi
'yi, -Waanbhaa' 'bhe zan -lɛdɔɔ'.

*Mɛɛ go -za 'yi 'kpaleya -la ma
Mɛɛzan Zesu 'yi*

⁵ Bhaaplɛɲ -lɛdɔɔle sɔ klele-
gõnɛ- 'la gbɛɛn- -Waanbhaa' -yre
'yi 'toɲ a pɛ fangan- 'ɛ 'le, Moizi
'bhe yɔɔndia [, 'bhɛɛ- -ya [pia
dɔɔ: «'Ke mɛɛ 'la zan 'toɲ mu
'ɛ 'yizakla, 'toɲ mu 'ɛ nu -a klele
'bhɛɛ- 'bhe zan bo 'bhe 'yre ma.»
⁶ 'Dun- bhaaplɛɲ -lɛdɔɔle sɔ klele-
-Waanbhaa' -yre 'yi 'kpaleya ma
gõnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhe zi 'ɛ 'bhe
-le -gɛ dɔɔ: «'Yaa 'pele- 'e 'gbu
'kpee dɔɔ: -De 'gbu 'le nu 'sanle-
lafle' 'yi ɛɛ?» ('Bhe 'yi -le dɔɔ 'kee
ge lafle' 'yi, 'kooko- 'ya pɛ *Krisi
ni dɔɔ -e zina- 'tre ma). ⁷ 'Bhɛɛ-
'yaa 'pele- 'ezin- dɔɔ: «-De 'gbu -le
nu zinale 'tre 'ɛ [la gbaa mu a
-wa 'ɛ ta ɛɛ?» ('Bhe 'yi -le dɔɔ
-o Krisi 'wɛn- gale ba). ⁸ 'Dun-
-Waanbhaa' a -jan 'ɛ -mela pɛ -a ba
zayi' ɛɛ? 'Bhe pɛ dɔɔ: «-Jan 'ɛ -yoo
'e -din, -yoo 'e 'lii, 'bhɛɛ- -yoo 'e zru
'ɛ 'yi 'ezin-» 'Bhe -jan 'ɛ 'bhe -le
'o -Jan 'Nrɛle- 'la 'wo zii' mɛɛ mu
'ɛ ni 'kaa -woo 'kpa Zesu 'yi 'bhe
'le. ⁹ 'Kee- -daa 'e 'lii, 'bhɛɛ- 'ke 'ya
[pia mɔkpen' 'yre ma kpataakpa
dɔɔ Zesu -o 'ke Mɛɛzan 'le, 'bhɛɛ-
'ke 'yee [kpaɔ -a -yi 'e zru 'ɛ 'kpen
'le 'bhii- -Waanbhaa' 'yela- -bwela
gale ba, 'e nu gole -za 'yi 'bhe
ma. ¹⁰ -Amasroyi 'ke mɛɛ 'la zan
'e [kpaɔ Zesu 'yi -a zru 'ɛ 'kpen 'le,
'bhe -le 'a kle 'bhɛɛ- -Waanbhaa'
'bhe zan kun 'bhii- mɛɛ -lɛdɔɔle 'le
-a -yre 'yi; 'kee- -daa mɛɛ 'la zan
-lii kpataakpa dɔɔ Zesu -o Mɛɛzan

'le, 'bhe zan go -za 'yi. ¹¹ 'Bhii-
-a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ
'yi gõnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ: «'Ke mɛɛ
'oo mɛɛ 'la zan 'e [kpaɔ -a -yi,
-Waanbhaa' laa nu -yɛladɔle 'bhe
zan 'ɛ ma -titi.» ¹² 'Bhɛla- -yile,
Zuufu mu oo, Zuufu kle mu oo,
-o 'kedo- 'kpo gole laa -o 'eke- ma.
Mɛɛzan dɔɔ 'kpo 'ɛ 'bhe -le -o 'kpen
a pɛ 'le; 'ke mɛɛ 'la zan mu 'kpen
'a 'siila-, -e -za 'wlan mu kle 'mu ni
'ebebele. ¹³ -Amasroyi -a yɔɔnde
-o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ:
«'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan Mɛɛzan
-siila, 'bhe zan nu gole -za 'yi.»

¹⁴ 'Bhɛɛ- 'dun-, -o sɔ -a 'siile -a
'to 'ɛ ma 'nale- -a ma 'ke waa -o
'kpale- -a -yi ɛɛ? 'Bhɛɛ- -o sɔ -o
'kpale -a -yi 'nale- -a ma 'ke waa
-yaa' -jan 'ɛ 'male- ɛɛ? 'Bhɛɛ- -o
sɔ -yaa' -jan 'ɛ 'male 'nale- -a ma
'ke mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa 'bhe -jan
'ɛ 'wole- -o ni? ¹⁵ 'Bhɛɛ- -o sɔ
-yaa' -jan 'ɛ 'wole 'nale- -a ma 'ke
waa mɛɛ 'kedo- 'kpo 'winbɔle 'bhe
'wole- 'kaama-? 'Bhii- -a pele- -o
-Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi gõnɛ-
'la gbɛɛn- dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan mu
-o zan -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'le, -o nuyɛ
nɔɔ- lele!» ¹⁶ 'Dun- mɔkpen' 'laa
dɔle -Jan 'Nrɛle- 'ɛ [la. Wlan
'ɛ ni, -Waanbhaa' -lela' janwo mi
*Ezai 'a [pia elwale gban dɔɔ:
«Mɛɛzan, 'o -Jan 'Nrɛle- 'la [woɔ,
-de 'gbu -le 'e [kpaɔ 'bhe 'yi ɛɛ?»
¹⁷ 'Bhe klegbɛya 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'e
'tronkpaɔ -Jan 'Nrɛle- 'ɛ [la, 'bhɛɛ-
mɛɛ 'kpaleya -srɔɔwo' 'bhe ma.
'Bhe -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'bhe -le 'ke Krisi
a -jan 'ɛ 'le.

¹⁸ 'Bhɛɛ- 'dun-, 'mi -o -za do
-yilrɔkpale dɔɔ: Taa- Izraeli mu 'ɛ
waa -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'male- ɛɛ? -Wa
-maa 'gbu! -Amasroyi -a pele -o
-Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ:
«-O -weli' 'ɛ [zian 'tre 'ɛ ta
yɛkpen- =nɔɔ.

'Bhɛɛ- waa -jan mu 'ɛ [bhwa 'drun-
yan 'ɛ -dan' ma yɛkpen-
=nɔɔ.»

¹⁹ 'Bhɛɛ- 'mi -o -za 'bhɛɛke do
'yilrɔkpale 'ezin- dɔɔ: Taa- Izraeli

mu 'ε waa -a -yimale εε? -Wa -yimaa 'gbu! -Waanbhaa' -jan □kpa a Moizi 'lii 'kulwale' pe dɔɔ:

«Ka 'laa 'si 'la 'kun' 'bhii-' 'si kplankplan, 'mi nu -a klele 'bhεε- 'ka zranwo 'bhe ba.

'Bhεε- 'ka 'si 'la 'ye 'bhii- mεε yikan' kle, 'mi nu 'kaa- yran 'ε 'wlenle- 'bhe ma.»

²⁰ 'Bhεε- -Waanbhaa' -jan □kpa a -a -lela' janwo mi Ezai 'lii 'ke 'bhe 'a 'pele 'ezin- kpataakpa dɔɔ -Waanbhaa' pe dɔɔ:

«Mεε 'la zan mu laa -yaa 'mi ziglin- 'zi, 'mu 'mi □ya.

'Bhεε- mεε 'la zan mu laa -yaa -za 'kedo- -yrewo' zii' 'η ma, 'mi 'η 'gbu -zronna 'mu ni.»

²¹ 'Dun- -Waanbhaa' 'a □pia Izraēli mu 'ε ba zayi' dɔɔ:

«'Mi 'η gbe' 'tro zii' 'si do ba 'yi 'oo yi 'kaa -o nu 'mi ba; 'dun- waa nule.

-O 'mi 'kafawo, 'bhεε- -o -wlenle' -o 'mi ma.»

11

-Waanbhaa' laa -bangole Izraēli mu 'ε 'yi

¹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'mi -o -jan 'yilrɔkpale 'te dɔɔ -Waanbhaa' 'e -bangwa -yaa' Izraēli mu 'ε 'yi εε? 'Sekeseke! -Amasroyi 'mi 'gbu -o 'ke Izraēli -ne 'le, 'bhεε- 'η 'yoo- 'ke Abraamu 'nranε- mu 'ε do 'le, 'bhεε- 'η da Benzame a -gbaa 'ε 'lii. ² -Waanbhaa' -yaa' mεε mu 'la makwan-, 'bhεε- -yoo □kla -yaa' pe 'le 'drunyan klele -leε, yaa -a -bangole 'mu 'yi. -A -lela' janwo mi Eli 'bhe 'la ma janwoa- -Waanbhaa' ni Izraēli mu 'ε ba zayi' 'yee- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi yre 'la □nɔɔ, 'ka 'laa 'bhe dɔ εε? ³ -Ya □pia dɔɔ: «Mεεzan -Waanbhaa', -woo' 'e 'lela□ janwo mu 'ε □dia, 'bhεε- -o 'yaa- 'srakagoyre mu 'ε 'siela-. 'Mi do -kplen 'kpɔ -le □bwa, 'bhεε- -woo 'η deyre -glin 'zi.» ⁴ 'Dun- -Waanbhaa' 'a zikpa a -a ni 'nale-εε? -Waanbhaa'

'a □pia -a ni dɔɔ: «'Bhi do -kplen 'kpɔ 'laa bole. 'Mi mεε 'waa 'srwaple- =kpa a 'edanma 'η 'gbu ni. 'Mu do 'kpɔ 'laa 'mu 'kpɔ zenle waa yoBaali'ε 'leε 'bhεε- -wa gba.» ⁵ 'Bhe klegbeya do 'kpɔ 'ε 'yi 'ezin-, -kɔɔ' -o 'waati 'la 'yi -zɔn -ge bhe, Izraēli mεε -le sanε- =bwa ye, 'yee- -Waanbhaa' mεε 'la zan mu makwan- -yaa' -lileya 'ε ma 'mu -le 'bhe 'le. ⁶ -Waanbhaa' -o makwan- -yaa' -lileya -la ma; yaa 'bhe klele -o kleza -Irele' mu 'ε ma. ['Kebhlaale -Waanbhaa' a -lileya 'ε 'bhe 'laa -yaa nu klele -li -lileya kplankplan 'le.]

⁷ 'Bhεε- 'bhe 'yi -o 'nale-εε? 'Bhe 'yi -le dɔɔ Izraēli mu 'ε 'yaa- pe 'la ziglin- 'zi, waa 'bhe 'srɔɔwole, 'fo -Waanbhaa' mεε 'la zan mu makwan- 'mu do -kplen -le 'bhe pe 'ε 'srɔɔwoa-. -E mεε -vin mu 'ε 'tron 'yi -dwa 'egloole 'kooko- waa so -jan 'yimale. ⁸ 'Bhii- -a yɔɔndeεe -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gɔnε- 'la gbεen- dɔɔ: «-Waanbhaa' -gblo -kpa a -o nii- 'ε ta, 'kooko- waa so yre ma yele-. 'Bhεε- 'kooko- waa so -jan 'male -o 'tron mu 'ε 'le. -E □kla 'bhεε- gbεen- 'ke 'bhe nu 'tenle- zɔn ma.» ⁹ -Bhɛngbe Davidi 'a □pia 'ezin- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ:

«Bhaa -o pe mu 'la bhle 'eke- ba, 'mu kle 'bhii- -o 'gbu 'kun bhee 'le, 'bhe 'pegee -o 'gbu 'kun yro 'le,

'bhεε- 'bhe kle -o 'gbu baa- pe 'le; 'bhe 'pegee 'bhe kle -o kleza -yɔɔ' 'ε ma -sra 'le.

¹⁰ Bhaa -gblo kpa -o -yre mu 'ε ta, 'bhεε- waa so yre ma yele-. 'Bhεε- bhaa -o -kwa 'klulebo -o ta -yren 'ε 'kɔɔ 'tanji.»

¹¹ 'Mi -o -jan 'yilrɔkpale 'te dɔɔ: Izraēli mu 'ε gaan 'sanlawoa pe ma, 'bhεε- -o baalawoa -za 'yɔɔ- 'yi, waa so -o -lawlenle 'ezin- -li εε? 'Yooye-! 'Dun- -o -bala' -za 'yɔɔ- 'yi, 'kooko- 'bhe kle 'si 'bhεεke mu goza 'le -za yi; 'bhεε- 'kooko-

'ke 'bhe □kla, 'woo- Izraeli mu -o zranwo 'mu ba. ¹² 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke Izraeli mu 'ε baaza 'ε -za 'yoo- 'yi, 'bhe □kla -tron -gbene 'le 'drunyan 'yi mεε mu 'ε ma, 'bhe 'pegee 'ke -Waanbhaa' -o mazinalawoa 'bhe □kla 'si 'bheεke mu 'ε ma -tron -gbene 'le 'ezin-, 'bheε- 'ke -o 'kpen 'niinaa 'bheε- -o □nwa -Waanbhaa' ba 'le εε? 'Bhe 'laa nu klele -za 'wlan -gbene 'le 'ke 'bhe kan -za -vin mu 'ε 'kpen ta εε?

Zuufu kle mu goza -za 'yi

¹³ 'Mi -o zan -janwole 'ka mu Zuufu kle mu 'ε ni. -Waanbhaa' 'mi □kla Zesu a 'winbowo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ba; 'mi 'η 'gbu baa 'bhe ye 'ε 'yi. ¹⁴ 'Kooko- 'bhe klegbeya 'ε 'yi, 'ke 'bhe so klele-, 'mi a pe winboza 'ε Zuufu kle mu 'ε ba 'bhe 'a kle 'bheε- 'an pe 'si mu 'ε -o zranwo 'mu ba, 'bheε- -o 'ke mu go -za 'yi. ¹⁵ -Amasroyi -Waanbhaa' 'woo- Izraeli mu 'ε 'tolawoa -a noo-, 'kee- 'yee- 'gbu 'pegee 'drunyan 'yi mu 'ε 'kpale do ma. 'Bheε- 'ke -Waanbhaa' 'e gbεdo gbe drεεwoa- -woo Izraeli mu 'ε □la 'waati 'la ba, 'bheε- 'ke -yoo -kpa- -o 'kpayre- -lwa 'ε □noo 'leε εε? 'Bhe nu klele 'bhii- gbaa mu -bwele gale ba kpataakpa 'le, 'bheε- -o bo -o -yre ma.

¹⁶ 'Ke -o 'bluu kpu □lwa 'ε 'bhe □naa -Waanbhaa' ni 'sraka 'le, 'bluu 'ε 'kpen kle -Waanbhaa' a pe 'le, 'bheε- -ya kle 'wenj. 'Ke -o -yri do 'sene mu 'ε □kpa- 'edanma -Waanbhaa' ni, -a gbe mu 'ε 'mu kle 'ezin- 'wenj -Waanbhaa' a pe 'le. ¹⁷ Izraeli mu 'ε -woo 'bhii- -wa 'kpee olivi diinj do gbεen-, 'bheε- -Waanbhaa' 'bhe gbe mu 'ε 'ke takaan-. 'Bhi 'la 'bhi 'laa -o 'ke Zuufu mi 'le, 'bheε- 'yoo- 'bhii- -bon 'yi olivi diinj gbe do gbεen-. -Waanbhaa' 'bhi -dwa -o 'yee- -wa 'kpee olivi -yri gbe mu 'ε takaan- yre 'la □noo 'bhe 'lii. 'Bhe 'yi, -wa 'kpee olivi diinj 'ε 'sene mu 'ε -yi 'la 'mi zii', 'bhe -o 'bhi 'lebo- 'zi 'ezin-. ¹⁸ 'Bhela- -yile, -Waanbhaa' olivi

gbe □lwa mu 'la takaan-, 'bheε- -e 'bhi -dwa 'mu 'lii, 'yaa 'mu maveεε. 'E so 'e 'gbu 'wasowole 'nale- -a ma εε? 'Bheε- 'ke 'yee 'wasowoa, -a 'yaango- 'bhii- 'bhi 'laa -o -yri 'sene 'ε 'kwe 'si zii', 'dunj- 'bhe -le 'bhi 'kwe 'si zii'.

¹⁹ 'E nu a pele 'te doo: «-Waanbhaa' 'woo- -yri gbe mu 'la bhe -o takaan-, 'kooko- -e 'mi do -o -yaa yre 'la □noo- 'bhe □noo.» ²⁰ Wlan -le 'bhe 'le! -Woo takaan- -waa' 'kpalekleya -la ma -Waanbhaa' 'yi. 'Bheε- 'bhi -o -o doyre 'ε □noo, 'e 'kpaleyā -la ma -Waanbhaa' 'yi. 'Dunj- 'yaa 'e 'gbu 'wasowole, 'bheε- -gblaan' -Waanbhaa' -leε! ²¹ -Amasroyi -Waanbhaa' laa 'tole- Zuufu mu 'ε ma gone- 'la gbεen-, 'bhe mu 'la 'mu -o 'ke olivi gbe -kpoo do mu 'gbu 'ε 'le, 'e 'yrekpa 'e 'gbu ba 'elrele, 'kebhlaale yaa nu -a 'tole- 'bhi ma -titi. ²² -Waanbhaa' a wlanya 'pegee -yaa' mεε mu 'kitikan gbeya -gloo 'ε -glin doo: Mεε 'la zan mu -balaa' 'bheε- 'mu -gwa -yaa' zi 'ε ta, -e 'mu 'kitikan 'eyootile. 'Dunj- -yoo 'ewlanle 'bhi ma, 'kee 'gbu 'dunj- =bwa -yaa' wlanya 'ε 'yi; 'kebhlaale, -e nu 'bhi takanle 'ezin- 'bhii- -o -yri gbe takan gone- 'la gbεen-, 'bheε- -yee' go 'e doyre 'ε □noo. ²³ 'Dunj- 'ke Zuufu mu 'ε -gwa -waa' 'kpalekleya zi 'ε ta, -Waanbhaa' nu -o 'so gbe drεεwole -o bloole -yaa olivi diinj 'ε ma yre 'la □noo 'elwale -so 'bhe □noo. -Amasroyi 'bhe 'senj -o -Waanbhaa' ni 'ke 'bhe -o bloo gbe drεεwo 'ezin- olivi diinj 'ε ma. ²⁴ 'Bhi 'la 'bhi 'laa -o 'ke Zuufu mi 'le, 'bheε- 'ke 'yoo- 'bhii- -o -yri gbe 'la takaan- -bon 'yi olivi diinj do ma, 'bheε- -o □nwa 'e bloole -wa 'kpee olivi diinj -kpoo do 'gbu ma; 'bheε- 'dunj- 'ka 'laa -o -yri diinj -gloon do 'le. 'Bheε- Zuufu mu 'ε, -woo -wa 'kpee olivi diinj gbe -kpoo do mu 'gbu 'ε 'bheε- 'le, 'ke -wa □pia -woo bloo gbe drεεwole -o -yaa -yri diinj 'la ma 'elwale

'bhe ma, 'bhe 'laa -o 'ke -za 'di 'le
-Waanbhaa' 'koo ee?

Izraeli mu 'e 'kpen goza -za 'yi

²⁵ 'N neene- mu, 'n 'yoo- -a zi
'bhii- 'ka gaanyi' wlan do 'lee-
do, 'kooko- 'ka 'laa 'ka 'gbu kun
'bhii- -zadō' mee mu gbēen-. 'Bhe
gaanyi' wlan 'e 'bhe -le doo Izraeli
mu 'e 'ledo- laa nu 'sole- -o 'kpale
Krisi 'yi, 'sani 'ke -Waanbhaa' Zu-
ufu kle mu -lii yeke- 'la makwan-
'mu 'kpen niinaa' -Waanbhaa' ba
'elwale 'pe, 'bhe- -woo kpa a -yi.
²⁶ 'Bhe 'waati 'e ba 'te, 'bhe-
Izraeli mu 'e 'kpen nu gole -za 'yi,
'bhii- -Waanbhaa' a 'Sewe 'e -ya
pia gōne- 'la gbēen- doo:

«Mee -Bhee Mi 'e nu dale Sion -wa
'e 'bhe- ta,

-e nu Zakōbu 'sre mu 'e waa
-ledōkleya maza mu 'e gole
-o -yi.

²⁷ *-Bhoolaya 'la 'mi nu 'bhe dōle
'woo- 'pegee 'mi 'plen-, 'bhe
-le bhe, 'ke 'n -waa' -za 'yoo-
'kwe mu 'e -gwa -o wiin-
'waati 'la ba.»

²⁸ 'Ke -wa 'sia 'woo- Izraeli
mu 'e waa dolawole -Jan 'Nrale-
'e 'la 'bhe zi, -woo ye 'bhii-
-Waanbhaa' -soōnnii' mu; 'duj-
'bhe 'kla 'trōn- le 'ka mu Zuufu
kle mu 'gbu 'e ma. 'Bhe- 'duj-,
'ke 'wa 'sia -Waanbhaa' Zuufu
mu 'e makungbeya 'e zi, 'wa 'ye
'bhii- 'woo- Zuufu mu 'e 'wola- -za
so 'tanji -Waanbhaa' ni -o -gbōo
mu 'e -zayi'. ²⁹ -Amasroyi 'ke
-Waanbhaa' mee -gbaa pe 'la ba,
yaa zru mabōo, 'bhe- -e 'bhe pe
'e kun 'bhe mee 'e 'koo. 'Bhe- -e
mee 'la zan mu -siila, yaa -a -liiwli'
mabōo 'mu ma -titi. ³⁰ 'Elwale
-so, 'ka mu -yaa -Waanbhaa'
-weli' 'e 'kafawo. 'Bhe- 'woo-
Izraeli mu 'e -o -Waanbhaa' -weli'
'la 'kafawo, 'bhe -le 'a 'kla
'bhe- 'ka 'yrenklaa' -Waanbhaa'
ma -zōn 'te. ³¹ 'Bhe klegbeya
do 'e 'yi, 'woo- mu -Waanbhaa'
-weli' 'e 'kafawo -zōn, 'kooko-
'ka mu -yrenkla' 'ezin- -Waanbhaa'

ma. 'Duj- 'ka mu -yrenklaa'
-Waanbhaa' ma gōne- 'la gbēen-
'woo- mu -yren nu 'klale- -a ma
'bhe- gbēen- 'ezin-. ³² -Amasroyi
-Waanbhaa' bhaaplenj mu 'kpen
'kla -a 'kafawo mu 'le, 'kooko- -o
'kpen 'yrenkla- -a ma 'ezin-.

-Waanbhaa' a gblaanya -gbene

³³ 'Ee! Wlan 'e ni, -Waanbhaa' a
pezanya 'e 'pegee -yaa' zadōleya,
'bhe- yaa -zayaangole 'e -danj' 'laa
-o 'mu ma! -Yaa' -za ledulagbeya
'e 'bhe -o 'egbenele 'ke 'bhe kan
bhaaplenj a -zadōleya 'e ta. 'Bhe-
-yaa' zi mu 'e 'yimale la bhaaplenj
ta. ³⁴ 'Bhii- -a yōnde le -o 'yee-
-Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi gōne- 'la
gbēen- doo:

«-De 'gbu -le Meezan -Waanbhaa'
'kpeejan- 'e do ee?

'Bhe- -de 'gbu -le so klele- -a -lia mi
'le ee?

³⁵ -De 'gbu -le pe 'naa 'yee-
-Waanbhaa' ni 'elwale 'pe ee,
'bhe- 'ke 'bhe kle 'bhii- 'bhe zan a
ca 'le -a ma ee?»

³⁶ Mee 'kedo- 'kpo! -Amasroyi pe
'kpen da 'yela- ba, 'bhe- pe 'kpen
-o 'bhe 'yre ma 'yela- -sroyi', 'bhe-
'yele- a pe -le pe 'kpen 'le. Bhaa
'tobhōleya bo 'yee- -Waanbhaa' ni
yikpensee ta! Amiina.

ZESU 'YI MU 'E 'TAAWOGBEYA

12

'Taawogbeya dreē -Waanbhaa'

zi ¹ 'N neene- mu, -koo'
'yrenklawoa -Waanbhaa' ma
'egbenele bhe, 'mi -sromabo 'ka
ni doo -ka 'ka 'gbu 'na -Waanbhaa'
ni 'bhii- 'sraka gope -yremale mu,
'ke 'ka bo 'edanma -a ni 'wenj,
'bhe- 'ka so -a ni. 'Ke 'ka 'bhe
'kla, 'bhe -le nu klele -a gba gbeya
wlan 'e 'le. ² 'Kaa- 'taawogbeya
'e yaa klele 'bhii- 'drunyan 'lee-
'yi mu 'e -waa' pe 'e gbēen-. 'Duj-
-kaa 'to 'ke -Waanbhaa' 'ka mabōo,
'bhe- -e 'kpeeledangbeya dreē na

'ka ni. 'Ke 'bhe □kla, -Waanbhaa' zru maza 'ε, 'bhe 'pegee -za 'wlan 'ε, 'bheε- -za 'la 'bhe sɔ -a ni, 'bhe 'pegee -za 'la 'bhe 'lepale -o, 'ka nu 'mu dɔle.

³ -Waanbhaa' 'sej 'la □naa 'mi ni -yaa' -lileya 'ε 'yi 'η ma 'bhe 'srɔyi, 'mi -o 'ka □lia zii' 'ke 'an pe 'ka 'kpen do do ni dɔɔ 'ka 'laa 'ka 'gbu 'yele- mεε gbalaan 'le 'ke 'bhe kan -a -dan' ta. Drɔɔn' mavεleya zru -le kle 'ka 'kpen do do 'yi. -Waanbhaa' 'sej yeke- 'la □naa 'ka ni, 'kaa- 'kpaleya 'ε 'srɔyi -a -yi, -ka 'bheε- wlata za kle. ⁴ 'Bhii- bhaaplɛŋ 'fle 'ε -yoo do gɔne- 'la gbεen-, 'bheε- -a dɔpe mu 'ε -woo 'ebebele; 'bheε- 'mu 'kpen do do woye 'ε gole -o 'eke- ma gɔne- 'la gbεen-. ⁵ 'Bhe klegbɛya do 'ε 'yi, -kɔɔ' mu Zesu 'yi mu 'ε, -kɔɔ' -o 'ebebele; 'duŋ- kɔɔ' 'kpale- 'la -yoo do ma *Krisi 'yi, -kɔɔ' -o 'bhii- mεε do. -Kɔɔ' blɔle -o 'eke- ma do do 'bhii- mεε dɔpe mu 'ε blɔle -o 'eke- ma gɔne- 'la gbεen-. ⁶ -Waanbhaa' □lia -kɔɔ' ma, 'bheε- -e 'sej mu □naa -kɔɔ' 'kpen do do ni, 'bhe 'sej mu 'ε gole -o 'eke- ma. -Ya -lelajanwole 'sej □naa mεε 'la zan ni, 'bhe zan 'ε 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi gɔne- 'la gbεen-, 'bhe 'bhe 'sej 'ε wlata za kle. ⁷ 'Ke -Waanbhaa' 'sej □naa mεε 'la zan ni 'ke 'bhe yewo 'bhe -vin mu 'ε ni, 'bhe zan 'bhe ye 'ε 'wo. 'Kee- mεε daan 'sej □naa 'kela ni, 'bhe zan mεε mu daan. ⁸ 'Kee- 'sej □naa mεε 'la zan ni 'kaa 'bhe zruwla mεε mu 'kpee, 'bhe zan bo 'bhe klele ma. 'Kee- 'sej □naa 'kela ni 'kaa 'bhe bhɔ mεε mu ba 'bhe 'kɔɔpe- mu 'le, 'bhe zan 'ε gbe ta kle taataa. 'Kee- 'sej □naa mεε 'la zan ni 'kaa 'bhe kle mεε mu -ledɔɔ' mi 'le, 'bhe zan 'bhe ye 'ε 'wo 'bhe 'nii- 'ε 'kpen 'le. 'Kee- 'sej □naa 'kela ni 'kaa 'bhe 'bhɔ -yren ma mεε mu ba, 'bhe zan 'bhe kle 'bhe zrukpaalele.

Zesu 'yi mu a 'taawoza 'sɔniya 'le -o zru 'yi

⁹ 'Kaa 'eke- ba 'sɔniya 'ε, 'bhe 'laa klele mεε -yrekɔɔza klele 'le. -Za 'la 'bhe 'laa lele 'bhe klele vensi 'ka yin 'lii, 'bheε- 'ka blɔle bo -za 'wlan klele ma. ¹⁰ 'Ka -za sɔ 'eke- ni 'bhii- nεenε- ma do mu. 'Bheε- 'ka 'kpen do do -gasikpa 'eke- -lεε 'eke- -vavadelele 'tanjii. ¹¹ 'Ka 'laa lrwawole, 'duŋ- -ka yewo 'egloole. -Ka yewo Mεεzan ni 'ka 'nii- 'ε 'kpen 'le. ¹² 'Ka zrukpaale kle 'ka 'yrikpale 'la -yoo -Waanbhaa' ta 'bhe -zayi'. -Ka -yren 'yikun 'ka zrubakpaale 'le, 'bheε- 'ka blɔle bo 'ka 'seriwole ma. ¹³ -Ka bhɔ 'ka nεenε- Zesu 'yi mu 'ε ba. 'Bheε- mεε 'la zan mu nu 'ka ba, -ka 'mu 'cie 'si 'elrele.

¹⁴ Mεε 'la zan mu -o -yrenkpa' zii' 'ka ta, -ka 'dumawo 'bhe zan mu 'ε ni. -Kaa pe -Waanbhaa' ni dɔɔ 'bhe -o -dɔɔbo', 'duŋ- 'ka 'laa bhaa -yɔle' -o ma. ¹⁵ 'Ke mεε 'la zan mu zrukpaale -o, 'ka mu 'pegee 'bhe zan mu zrukpaale kle 'eke- zi. 'Ke 'ke mu la 'mu -o wisi' zii', 'ka 'pegee 'mu wisi' 'eke- zi. ¹⁶ -Ka bo 'eke- 'yi 'edɔle. 'Ka 'laa 'ka 'gbu magbaandele 'eke- ma, 'duŋ- 'ka zru bhɔ mεε mazinaza -la zi. 'Ka 'laa 'ka 'gbu 'kunle- -zadɔ' mu 'le.

¹⁷ 'Ke mεε -za 'yɔɔ- =kla 'ka ni, 'ka 'laa 'bhe -zigole 'bhe zan ma 'ke -za 'yɔɔ- 'le. -Ka dɔ klen 'ke 'ka -za 'wlan -la kleyre glin mɔkpen' 'yre ma. ¹⁸ 'Ke 'bhe sɔ klele-, 'ke -a -dango' 'ka mu -la ma, 'ka 'pegee mεε mu 'ε 'kpen bo yilabla 'yi 'eke- 'yi. ¹⁹ 'N 'yiɛnii mu, 'ke mεε do -za 'yɔɔ- =kla 'ka ni, 'ka 'laa 'bhe -zigoyre -glinle' 'bhe zan 'ε ma. -Ka 'kaa- -za -zigole 'ε 'to -Waanbhaa' 'kɔɔ. -Amasrɔyi -a yɔɔndele -o -yaa' 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «*Mi Mεεzan -Waanbhaa' pe dɔɔ 'mi -le nu 'kaa- -za mu 'ε -zigole, 'mi 'gbu -le nu -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'wlata- -sra 'nale- -o ni.*» ²⁰ 'Bheε- -a yɔɔndele -o 'yee- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'ezin- dɔɔ: «*Ke gbɔn -o 'ε 'sɔɔnii 'ε dε 'zi, pεbhle na -a ni. 'Ke -yi 'mi*

-lɔ -o -a ma, mi yi na -a ni. 'Kee-
bhe □kla 'bhe gbēen- bhe, -e nu
klele 'bhii- 'yoo- 'yrala' gbɔ -la dɔ
'zi -a wiinj- 'bhe klegbeya 'ε gbēen-
bhe.»²¹ 'Yaa klele 'ke -za 'yoo-
'senjo- 'kee 'le. 'Dun- dɔ klen 'kee-
-za 'wlan kle 'bhēε- 'e 'senjo- 'ke
-za 'yoo- 'le.

13

*Zesu 'yi mu ngblo 'kpaaza- -o ta
mεε gbilaan mu 'ε □la*

¹ Mεε 'oo mεε, 'bhe 'bhe ngblo
'kpala 'bhe ta mεε gbilaan mu 'ε
□la. -Amasroyi gbilaanya 'kpen da
-Waanbhaa' -la ba. Mεε gbilaan
mu 'la 'kpaale- -o bhaaplenj mu
'ε 'wiinj-, 'mu da -Waanbhaa' -la
ba. ² 'Bhela- -zayile, 'ke mεε 'oo
mεε 'la zan -wlenna -a ta mεε
gbilaan 'ε ma, 'bhe zan -wlenna-
-Waanbhaa' a mεε 'kpagbeya 'ε
'bhēε- ma. 'Bhēε- 'ke mεε 'la
zan mu -o -banjo' -Waanbhaa'
a mεε 'kpagbeya 'ε 'yi, 'bhe zan
mu -Waanbhaa' a -kpan 'ε baa-
yre -la -glin 'zi -o 'gbu ta 'bhe
gbēen- bhe. ³ Wlan 'ε ni, 'ke 'bhi
'la -za 'wlan kle, mεε gbilaan mu
laa -o 'ke -gbilaan pe 'le 'bhi 'koo;
'dun- 'ke 'bhi 'la -za 'yoo- kle, 'bhi
-le gbilaan mεε gbilaan mu 'ε -lεε.
'Yoo- -a zi 'bhii- 'yaa -gbilaanle' 'e
ta mεε gbilaan 'ε 'lεε εε? 'Bhe
'yi, -za 'wlan kle, 'bhēε- 'woo- mεε
gbilaan mu 'ε -o nu 'e 'tɔ wlan
pele. ⁴ -Amasroyi mεε gbilaan mu
'ε -woo yewo 'zi -Waanbhaa' ni
'bhi 'gbu -la -nrayiza 'yi. 'Dun- 'ke
'yoo- -za 'yoo- kle 'zi, gbilaan -o -lεε.
-Amasroyi 'senj 'la 'bhe -o 'koo, 'bhe
'laa -o -o 'koo bhaama; 'bhe -o 'koo
mεε 'krowo zayi' -za 'yoo- klele
ma. -Woo yewo 'zi -Waanbhaa' -la
ni; -o -yaa' yran 'ε zron mεε 'la
zan -o -za 'yoo- kle 'zi 'bhe zan 'ε
ni -a 'krowolele. ⁵ 'Bhela- -zayile,
'bhe -o 'ke -za 'lrele- 'le 'ke 'ka
'ka ngblo 'kpalaa mεε gbilaan mu
'ε □la. 'Ka 'laa 'bhe klele drɔnj,
'kooko- -Waanbhaa a yran laa ten

'ka ma. 'Dun- -ka 'ka ngblo 'kpala
-o □la, -amasroyi 'ka 'gbu 'a dɔ 'ka
'nii- 'yi 'bhii- -za 'lrele- -le 'kele-.

⁶ 'Bhela- -zayile 'ezin-, 'ka 'nisra
mu 'ε gbawo. -Amasroyi mεε
gbilaan mu 'la -woo 'bhe ye 'ε 'wo
zii', -Waanbhaa' -le -o □bwa 'bhe
ye 'ε ta, 'kaa -wa wo 'elrele 'ke
-wa -leyan' -a ma. ⁷ 'Kela 'bhe
-o 'ka 'kpen do do gbawope, -ka
'bhēε- kle: -Ka 'nisra -gloon 'ε
'kpen gbawo 'ka sɔ -o gbawole
mεε 'la zan mu ni 'mu -la 'koo.
-Ka -gbilaan mεε 'la zan -o 'ke
-gbilaanpe' 'le 'bhe 'lεε; mεε 'la zan
-o 'ke -gasikpa pe 'le, -ka -gasikpa
'bhe zan 'ε 'lεε.

'Taawole 'soniya a pe zi 'ε ta

⁸ 'N nēenε- mu, 'ke yaa 'e go
'ka -za 'sole 'eke- ni 'ε 'bhe ba,
mεε -bhēεke' do 'kpo a ca laa klele
'ka ma -titi. -Amasroyi 'ke mεε
-za sɔ mεε 'la zan ni, 'bhe zan
-Waanbhaa' a 'tonj mu 'ε 'klosikun
'ke -ya -leyan' -a ma 'bhe gbēen-
bhe. ⁹ Wlan 'ε ni, Moizi a 'Tonj mu
'la -wa pe dɔɔ: «'Yaa -yanbhɔɔya
klele, 'yaa mεε dele, 'yaa -faan-
wole, 'e 'yre 'laa 'bhɔle- mεε 'koo
pe zi.» 'Bhe 'pegee 'tonj -vin mu 'ε
'kpen 'lewla -jango' do 'kpo 'ε 'bhe
-le -ge dɔɔ: «'E -vindo' mi -za sɔ 'e
ni 'bhii- 'e -za sɔ 'e 'gbu ni gɔnε- 'la
gbēen-.»¹⁰ 'Kee -vindo' mi -za sɔ 'e
ni, yaa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo kle -a
ni. 'Ke mεε mu -za sɔ mεε 'la zan
ni, 'bhe zan -Waanbhaa' a 'tonj mu
'ε 'klosikun 'ke -ya -leyan' -a ma.

*-Koo' 'plo- -gblo 'yi -za 'yoo- mu
klele ma*

¹¹ -Ka 'bhe -jan mu 'la bhe 'mu
'kun 'elrele, -amasroyi 'waati 'la
□bhwa -zon -ge, 'ka 'gbu 'bhe
'waati 'ε dɔ. 'Ka bwe 'waati 'ε
□bhwa 'kaa- 'yi 'ε pla, -amasroyi
-Waanbhaa' nu -koo' gole -za 'yi
yi 'la 'le 'bhe yi 'ε □bhwa gban
-wa -din, yaa -o -li 'egbɔɔnle -koo'
ma, 'bhii- -e -yaa -koo' ma gɔnε- 'la
gbēen- -koo' 'kpale- 'ε zisan' bhla
'ε zi Krisi 'yi. ¹² -Bi 'ε □bhwa gban

'egboonle, 'bhεε- too -o zan 'klinle-. -O kleza mu 'la kle -gblo 'yi, -koo' 'ploo- 'mu ma; 'bhεε- -koo' 'tebhile ba gwledanpe mu 'kla -koo' ta. ¹³ -Koo' 'taawogbeya 'ε bakanle kle 'bhii- mee 'la zan mu -o 'taawo zii' -yrekpaa' -o 'taawogbeya 'ε -yoo gɔnε- 'la gbεen-. -Koo' -koo' 'gbu 'klosikun 'elrele, -koo' 'laa -koo' 'taakpale pebhle -gbene -gbene bh-lele zi, 'bhe 'pegee -wεen 'mile- zi. -Koo' -koo' 'gbu 'klosikun -yralado maza mu 'flen oo, -yanbhooza za mu oo, gwledanle 'pegee zran-wole, 'mu 'kpen ma. ¹⁴ 'Ka -si drεε 'la 'srɔɔwoa □ Mεεzan Zesu Krisi 'srɔyi, -ka 'bhe 'kla 'ka ta 'bhii- 'ka -baape' 'le. 'Ka 'laa 'tolε- 'ke 'ka bo 'taawole ma 'ka 'gbu zru maza 'ε ta, 'ke 'ka 'ka 'gbu zrubho maza mu kle.

14

-Ka 'ka gbεdo 'eke- la

¹ 'N nεεnε- mu, 'ka ba mee 'la zan 'kpaleya 'ε -Waanbhaa' 'yi 'bhe 'laa -o 'egloole, -ka 'bhe zan 'kun 'elrele. 'Ke -yaa' pe 'kpeejan- 'ε gole -o 'kaa- pe mu 'ε ma, 'ka 'laa 'a 'tɔpele 'bhe -zayi'. ² Mεε 'ke 'kpee ma, pebhle 'tɔle- pebhle, 'bhe -o 'ke bhlepe 'le. 'Dun- mee -bhεeke' 'la 'kpaleya 'ε -Waanbhaa' 'yi, 'bhe 'laa -o 'egloole, 'bhe a pebhle -dan' -le 'ke -zienbhe' mu 'te -la -le. ³ 'Ke mee 'la zan pebhle 'tɔle- pebhle 'bhe bhle, 'bhe zan laa mee 'la zan laa pebhle 'kpen bhle 'bhe maveεle; 'dun- mee 'la zan laa pebhle 'tɔle- pebhle 'bhe bhle, 'bhe zan laa mee 'la zan pebhle 'kpen bhle 'bhe 'kitikanle. -Amasroyi -Waanbhaa' 'ε gbεdwa- a □ la 'ezin-. ⁴ -Dele 'bhi 'le 'bhεε- 'yoo- mee -bhεeke' a yewonε 'ε 'kitikan zii' εε? 'Ke -a dulale □ bwa 'egloole oo, 'kee- balaa' oo, 'bhi a -mε pe za -le 'bhe 'yi εε? -A zan a -za -le 'bhe 'le. 'Dun- -a dulale nu bole 'egloole, -amasroyi 'bhe 'sen -o Mεεzan ni 'ke 'bhe 'a do 'egloole.

⁵ Mεε 'ke 'kpee ma, yi mu 'ε 'ke mu gbilaan -yiya' -a 'ke mu ni, 'bhεε- 'dun- mee -bhεeke' -yre 'yi, 'woo- yi mu 'ε 'kpen -o do. 'Ka 'kpen do do 'kpale- kle -za yeke- 'la -yoo 'a 'kpee 'bhεε- 'yi. ⁶ 'Ke mee 'la zan yi mu 'ε ye 'bhii- -o gbilaanya 'ε gole 'eke- ma, 'bhe zan Mεεzan -lεdo' -a ma 'bhe klegbeya 'ε gbεen-. 'Bhεε- 'ke mee 'la zan pebhle 'kpen bhle, 'bhe zan Mεεzan -lεdo' -a ma 'bhεε- gbεen-; -amasroyi -e -Waanbhaa' 'pubo- -yaa' pebhle 'ε ma. 'Bhεε- 'ke mee 'la zan laa pebhle 'kpen bhle, 'bhe zan Mεεzan -lεdo' -a ma; -amasroyi -e -Waanbhaa' 'pubo- 'ezin- 'bhe ma. ⁷ Wlan 'ε ni, -koo' 'kedo- 'kpo 'laa -o -koo' 'yre ma 'tre ta -ge -koo' 'gbu ni, 'bhεε -koo' 'kedo- 'kpo 'laa ga 'bhe 'gbu ni. ⁸ 'Ke -koo' -o -koo' 'yre ma, -koo' -o -koo' 'yre ma Mεεzan -la ni; 'bhεε- 'ke -koo' -gaa, -koo' -gaa Mεεzan -la ni 'ezin-. 'Bhe 'yi bhe, 'ke -koo' -o -koo' 'yre ma oo, 'ke -koo' -gaa oo, -koo -o Mεεzan -a pe 'le. ⁹ -Amasroyi Krisi -gaa, 'bhεε- -e -bwela gale ba, 'kooko- -e kle gbaa mu 'pegee mee -yre male mu a Mεεzan 'le. ¹⁰ -Mele -kla 'bhεε- 'bhi -o 'ε nεεnε- 'ε 'kitikan zii' εε? 'Bhεε- -mele -kla 'bhεε- 'bhi 'ε nεεnε- 'ε maveε-? 'Yaa 'yaango- 'bhii- -koo' 'kpen do do nu gele -Waanbhaa' a -klu ta -koo' 'kpen 'kitikan zayi' εε? ¹¹ -Amasroyi -a yɔondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo:

*«Mi Mεεzan pe doo: 'N' yoo- η 'yre ma,
bhaaplen mu 'kpen nu nule -o 'kpo zenle 'mi 'leε,*

'bhεε- -o 'kpen nu 'mi 'tɔbhɔle.»

¹² 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -koo' 'kpen do do nu gele -koo' 'kpen do do kleza 'ε 'yipεle 'bhe 'gbu 'koo -Waanbhaa' ni.

-Koo' 'laa klele -koo' nεεnε- baa- pe 'le -za yoo- yi

¹³ -Koo' 'ploo- 'eke- 'kitikanle ma. 'Bhεε- 'dun- -ka do klen 'ke 'ka

'laa -za 'kedo- 'kpɔ klɛ 'ke 'bhɛ sɔ klɛlɛ- 'ka nɛɛnɛ- 'ɛ gaan 'sanpɛ- 'lɛ, 'bhɛɛ- 'kee- klɛ -a baa- pɛ 'lɛ -za 'yɔɔ- 'yi. ¹⁴ 'Mi 'pegee Mɛɛzan Zesu a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi, 'mi 'a 'yaango- 'bhɛɛ- 'mi 'gbu 'kpale- -o -a -yi 'bhii- pɛ 'kpen -o 'wɛŋ 'bhɛ 'gbu 'yi. 'Ke mɛɛ 'la zan 'kpee ma, pɛ 'ke 'laa -o 'wɛŋ, 'bhɛ pɛ 'ɛ yaa -o 'wɛŋ 'bhɛ zan 'ɛ 'bhɛɛ- -yrɛ 'yi. ¹⁵ 'Ke 'bhi 'e nɛɛnɛ- do zrubatɛdɔ pɛbhle do -zayi', yaa -o 'taawo zii' 'sɔniya a pɛ zi 'ɛ ta. Kriɛ -gaa 'yee- 'e nɛɛnɛ- 'la ni, 'yaa 'tolɛ- 'bhɛɛ- 'yaa- pɛbhle 'ɛ -zayi' -e klɛ ni pɛ 'lɛ. ¹⁶ 'Ke pɛbhle 'ke lele 'ka mu -yrɛ 'yi; 'duŋ- 'ke 'kaa 'yaango- 'bhii- 'ke 'kaa [bhla, -o nu 'ka 'tɔ 'yɔɔ- pɛlɛ 'bhɛ -zayi', 'bhɛ bhla 'ɛ ba, 'ka 'laa 'bhlelɛ-. ¹⁷ -Amasrɔyi *-Waanbhaa' a -bh- lɛngbɛya 'ɛ -dan' 'laa 'ke pɛbhle 'pegee mipɛ do -kplɛn 'lɛ. 'Duŋ- -Waanbhaa' a -bh- lɛngbɛya 'ɛ 'bhɛ -lɛ 'ke -lɛdɔɔleya 'pegee yilabla, 'bhɛɛ- zrukpa' 'la *Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'mu na mɛɛ ni, 'mu -la -lɛ. ¹⁸ 'Ke mɛɛ 'la zan yewo Kriɛ ni 'bhɛ klɛgbɛya 'ɛ gbɛɛn- bhe, 'bhɛ zan -za sɔ -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- bhaaplɛŋ mu 'a 'tɔ wlan pɛ 'ezin-.

¹⁹ 'Bhɛ 'yi, 'ŋ nɛɛnɛ- mu, 'kɛla 'bhɛ -o yilabla ma zi 'lɛ, 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔ' sɔ fanɔandɔlɛ 'ɛke- ta 'bhɛ 'lɛ -kɔɔa' 'kpaleya 'ɛ 'yi, -kɔɔ' 'bhɛɛ- ziglin-. ²⁰ -Waanbhaa' yelawoa 'e nɛɛnɛ- 'ɛ zru 'yi, 'bhi 'laa 'bhɛ ye -lɛle' 'ɛ 'siɛlɛ- pɛbhle dɔŋ do -la -zayi'. Wlan 'ɛ ni, pɛbhle 'kpen lele; 'duŋ- 'ke a bhleza 'ɛ [kla 'e nɛɛnɛ- baa- pɛ 'lɛ -za 'yɔɔ- 'yi, 'bhɛ 'laa lele. ²¹ 'Kɛla 'bhɛ -o -za 'lɛle- 'lɛ, 'bhɛ -lɛ dɔɔ 'yaa wi bhlelɛ 'bhɛ 'pegee 'yaa bolɛ -dɔɔ 'mile- ma, 'bhɛɛ- 'kee ploɔ -za 'oo -za 'la 'bhɛ -o 'ke 'e nɛɛnɛ- baa- pɛ 'lɛ -za 'yɔɔ- 'yi, 'bhɛ ma. ²² 'E 'kpale- -o -za yɛkɛ- 'la 'yi 'e 'gbu 'kpee, -a 'tɔ 'ke 'bhɛ bo 'bhi do -kplɛn 'kpee -Waanbhaa' -yrɛ [la. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ do laa -o -la 'zi -a 'gbu ta -a

klɛza do 'yi, 'bhɛ zan a pɛ -yinra'! ²³ 'Duŋ- 'ke mɛɛ do -o pɛ do bhle 'zi, 'bhɛɛ- 'ke -a zru -o plɛ 'bhɛ pɛbhle 'ɛ ma, 'bhɛ zan -Waanbhaa' a -kpan -la baa- 'zi -a 'gbu ta 'bhɛ klɛgbɛya 'ɛ gbɛɛn- bhe. -Amasrɔyi -e -za 'la klɛ 'zi, -a 'kpale- laa -o -a -yi 'bhii- 'bhɛ sɔ -Waanbhaa' ni. 'Ke 'yoo- -za 'oo -za la klɛlɛ-, 'bhɛɛ- 'kee 'kpale- laa -o -a -yi 'bhii- 'e klɛza 'ɛ sɔ -Waanbhaa' ni, -za 'yɔɔ- -lɛ 'bhɛ 'lɛ.

15

-Kɔɔ' 'bhɔ 'ɛke- ba -kɔɔa' 'kpaleya zi 'ɛ ta

¹ -Kɔɔ' mu 'la -kɔɔ' -o 'egloɔle -kɔɔa' 'kpaleya 'ɛ 'yi *Kriɛ 'yi, -kɔɔ' dɔ -a -la 'ke -kɔɔ' bhɔ mɛɛ 'la zan mu laa -o 'egloɔle 'mu 'kpaleya 'ɛ 'yi Kriɛ 'yi 'mu ba. -Kɔɔ' 'laa bolɛ -kɔɔ' 'gbu 'nrayiza klɛlɛ ma. ² -Kɔɔ' 'kpen do do -za 'la 'bhɛ sɔ -kɔɔ' -vindo' mi ni, -kɔɔ' 'bhɛɛ- klɛ 'bhɛ ni, 'bhɛ 'gbu 'nrayiza 'yi; 'kooko- 'bhɛ a 'kpaleya 'ɛ baan' kla 'bhɛ ba. ³ -Amasrɔyi Kriɛ 'laa bolɛ -a 'gbu 'nrayiza klɛlɛ ma. 'Duŋ- 'bhii- -a yɔɔndɛle -o gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «Mɛɛ mu 'ɛ -o 'bhi -Waanbhaa' -la -zwanwoa, -o 'bhɛ -zwanwo' mu 'ɛ [woa 'mi -la ma bhe.» ⁴ 'Bhɛɛ- 'duŋ-, -o -jan mu 'la 'kpen [woa -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi 'elwaleta -sɔ, -o 'mu 'kpen [woa -kɔɔ' mu -la daan zayi'. 'Bhɛ -jan mu zrubakpa' na -kɔɔ' ni, 'bhɛɛ- -o 'fuudɔ- -kɔɔ' ta; 'kooko- -kɔɔ' 'yrikpale bo -Waanbhaa' ta. ⁵ -Waanbhaa' 'la zrubakpa' na mɛɛ ni, 'bhɛɛ- -e 'fuudɔ- mɛɛ ta, bhaa 'bhɛ 'a klɛ 'bhɛɛ- 'ka 'pegee 'ka -vin mu 'ɛ 'kpale- klɛ do ma, 'bhii- Zesu Kriɛ 'a [kla gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. ⁶ 'Ke 'bhɛ [kla, 'ka 'kpen zru nu klɛlɛ do, 'bhɛɛ- 'ka nu -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Kriɛ Dɛ -Waanbhaa' magbaandɛlɛ 'ka 'weli- do 'kpɔ 'lɛ.

Zesu Kriɛ [nwa 'si mu 'kpen -la -zayi'

7 'Bhela- zayile, -ka 'eke- 'kun
'elrele 'bhii- *Krisi 'ka mu □kwan
'elrele gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'kooko-
'bhe kle -Waanbhaa' 'tɔbhoyre 'le.

8 Wlan 'ɛ ni, 'mi pe 'ka ni dɔɔ Krisi
□nwa klele -Waanbhaa' a yewone
'le Zuufu mu 'ɛ ba; 'kooko- 'yee-
-Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa -za mu
'la kleza ta -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ɛ ni,
-e 'mu 'lesɔ-. 'Bhɛɛ- 'kooko- 'bhe
klegbeya 'ɛ 'yi, -ya zrɔn -kɔɔ' ni
'bhii- 'yee- -Waanbhaa' zru -o do.
9 Krisi □nwa 'ezin-, 'kooko- Zuufu
kle mu 'ɛ 'mu -Waanbhaa' 'tɔbhɔ-,
-amasrɔyi -e mɛɛ -yrɛnkla'; 'bhii-
-a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi
gɔnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ:

«'Bhela- zayile, 'mi nu 'e 'tɔbhɔle
'si 'bhɛɛke mu 'ɛ 'plɛŋ-;
'bhɛɛ- 'mi nu 'e 'tɔbhɔ ma 'sro mu
'kpale-»

10 -A pele -o 'ezin- -Waanbhaa' a
'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ:

«'Ka mu 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ,
-Waanbhaa' 'si 'la makwan-,
'ka mu 'pegee 'bhe 'si 'ɛ 'ka
zrukpaale kle 'eke- 'yil»

11 'Bhɛɛ- -a yɔɔndeɛle -o 'ezin- 'yaa-
'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ:

«'Ka mu 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ, -ka
Mɛɛzan 'tɔbhɔ;
'bhɛɛ- 'si mu 'ɛ 'kpen, -kaa 'tɔbhɔ
ma 'sro mu 'kpa!»

12 -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi Ezai
'a □pia 'ezin- dɔɔ:

«*Yese 'srɛ mu 'ɛ do nu nule,
'bhe nu yaale 'si mu 'ɛ 'kpen 'wiŋ-,
'Bhɛɛ- 'si 'bhɛɛke mu 'ɛ 'yri nu bole
'bhela- ta.»

13 -Waanbhaa' 'la -yoo -kɔɔ'
'yrikpale kli 'le, bhaa -e 'ka zru
'ɛ pa 'ke zrukpa' 'kpen 'pegee
yilabla 'kpen 'le 'ka 'kpale- 'la -yoo
-a -yi 'bhe 'srɔyi; 'kooko- 'ka -o
'ka 'yri 'la 'kpa zii' -a ta bhe, 'ka
'yrikpaleya 'ɛ baan' kla a ba Lii
'Wɛŋ 'ɛ -gloɔya' a 'le.

*Polu -o -yaa' yewogbeya 'ɛ 'yipe
zii'*

14 'Ŋ nɛɛnɛ- mu, 'mi 'gbu 'kpale-
-o -a -yi 'bhii- wlanya -gbɛnɛ 'la

-yoo 'ka 'yi, 'bhɛɛ- -zadɔleya -gloɔn
'la -yoo 'ka 'yi bhe, 'ka sɔ 'eke-
'kpeelekanle. 15 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'mi 'ŋ
'yrɛ ma -dwa 'egloɔle 'an -janwo'
'gbeya 'ɛ ma 'ka ni 'yee- 'sɛwɛ 'lɛ-
'yi yrɛ 'ke □nɔɔ, 'kooko- 'ka -za
□lwa mu 'la -daanna 'mu dɔ 'ka
'kpee 'ezin-. 'Mi 'bhe □kla 'bhe
gbɛɛn- bhe, -Waanbhaa' -lilawoa
'mi ma 'bhe -la -zayi'; 16 'kooko-
'mi kle Zesu Krisi a yewone 'le
Zuufu kle mu 'ɛ ba. 'Mi 'ŋ 'gbu
□naa ye 'la ni, 'mi -o 'bhɛɛ- 'wo
zii' -yaa' -jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wolele.
'Kooko- Zuufu kle mu 'ɛ kle 'bhii-
'sraka 'la sɔ -Waanbhaa' zru ni,
'bhɛɛ- 'kee- 'bhe kle 'wɛŋ Lii 'Wɛŋ
a -gloɔya' 'ɛ 'le. 17 'Bhela- zayile,
'mi -o ye 'la 'wo zii' -Waanbhaa' ni,
'ŋ sɔ 'ŋ -baale' 'bhe 'yi, 'mi 'pegee
Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi.
18 -Amasrɔyi, 'bhe 'laa sɔ dɔle- 'mi
'kpee 'ke 'ŋ -jan 'kedo- 'kpɔ wo, 'ke
yaa 'e go Krisi -za 'la □kla 'bhe ba.
'Yeɛle- yewoa □'mi gbɛ zi, 'bhɛɛ- -ya
□kla 'ke Zuufu kle mu 'ɛ sɔ dɔle- -a
-la 'ke -o 'taawo -Waanbhaa' -weli'
'ɛ ta. -E 'bhe □kla 'mi 'wojan- mu
'ɛ 'pegee 'mi kleza mu 'ɛ fanɣan- 'ɛ
'bhɛɛ- 'le, 19 'bhe 'pegee -gloɔya ma
-tɔɔmasie mu 'pegee 'sɔle- maza
mu 'le, 'bhɛɛ- Lii 'Wɛŋ 'ɛ -gloɔya' a
'le. 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, 'mi Krisi a
-Jan 'Nrɛle- 'ɛ □waa 'ke 'an 'leyan-
'a ma, 'ke 'an san Zeruzalemu,
'ke 'ŋ ge -a kpɛma -wa mu 'ɛ ta,
'bhɛɛ- 'ke 'ŋ nɔ 'tɛnɛ- Iliri 'klɛn 'ɛ
ma. 20 'Duŋ- 'ŋ zru maza -bhɛɛke'
'laa -yaa 'bhe blaɛn, 'ke yaa 'e go
'ke 'ŋ ge -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wole- mɛɛ
mu 'ɛ ni yrɛ 'oo yrɛ 'la waa Krisi
'tɔ 'ɛ 'malɛ- -lido' 'bhe □nɔɔ 'bhe
ba; 'kooko- mɛɛ -bhɛɛke' mu 'fɛ 'la
gaan □bwa, 'mi 'laa 'an pɛ 'fɛgwle-
'ɛ dɔ 'bhe ta.

21 'Duŋ-, -e □kla 'bhii- -a yɔɔndeɛle
-o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi
gɔnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ:

«'Waa -a 'tɔ 'ɛ 'kanle- mɛɛ 'la zan
mu ni, 'mu -le nu -a yeɛ;

'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu laa -yaa' -jan

'ε 'malε-, 'mu -le nu -a dɔle.»

Polu -o Romu -wa 'ε ta geza 'ε 'wo zii'

²² 'Bhe 'yi bhe, ye mu 'la bhe, 'mu -le 'ka ba geza 'ε 'saawoa-η 'koo gaan -bebe 'yi, 'bhεε- 'naa gele 'ka ba ye. ²³ 'Dun- -zɔn 'mi □yaan 'an ye mu 'ε 'wolele 'klεen mu 'lεε- 'yi -ge. 'Bhe lεε -bebe -le -ge, 'ke 'mi bole -o 'ka ba geza 'ε yidole ma. ²⁴ 'Bhεε- 'η 'kpee ma, 'ke 'η 'yoo- gele- εsipayin 'klεen 'ε 'yi 'waati 'la ba, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'kan 'ka ba ye. 'N 'kan bhla 'ε zi, 'η 'yri -o -a ta 'bhii- 'η nu 'ka 'yεε-, 'bhεε- 'η 'ka 'lro 'ε sanε-kan. 'Ke -koo' -yrekpaa' sa -gaa 'eke- 'yi 'elrele, 'η nu zi -yrewole 'ka ma, 'bhεε- 'ka nu bhole 'η ba 'yee- 'klεen 'ε 'yi gelele. ²⁵ 'Dun- 'mi -o ge 'zi -zɔn Zeruzalemu 'taa 'ε ta bhɔnbape mu 'le 'η 'koo 'bhe □nɔɔ -Waanbhaa' a mεε 'wen mu 'ε ni. ²⁶ -Amasroyi Masedwani Zesu 'yi mu 'ε 'pegee Akayi Zesu 'yi mu 'ε, 'yaa- zi 'bhii- -woo gbekla' eke- ta, 'bhεε- -o bho Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'kooflenzan mu 'ε ba. ²⁷ 'Bhe -za 'ε klele □swa -o 'gbu -la ni. 'Dun- wlan 'ε ni, 'bhe mu a ca -yaa -o ma. -Amasroyi Zeruzalemu Zuufu Zesu 'yi mu 'ε -za 'wlan mu 'la 'srɔɔwoa□ -Waanbhaa' 'koo Lii a pe zi 'ε zi, 'mu 'bhe mu -yicienna Zuufu kle mu 'ε ma; 'bhe klegbeya do 'ε 'yi 'ezin-, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'woo- Zuufu kle mu 'ε -o bho Zuufu Zesu 'yi mu 'ε ba -o 'koope- mu 'ε 'le 'ezin-. ²⁸ 'Ke 'η □yaan 'bhe -za 'ε 'yrebagolele 'waati 'la ba, 'bhe 'pegee 'ke -woo gbeklaa- 'eke- ta pe mu 'la 'nalele, 'ke 'η □yaan 'mu 'lenalele 'waati 'la ba, 'η ge bhla 'ε zi εsipayin 'klεen 'ε 'yi, 'η nu 'kanle- 'ka ba ye. ²⁹ 'Mi gelawo zii' 'ka ba ye, 'mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'η nu nule Krisi -yaa' 'duma -gbene 'la zinaa' 'η ta 'bhe 'le.

³⁰ -Ayile, 'η nεεne- mu, 'mi -o -sromabo 'zi 'ka ni -kooa' Mεεzan

Zesu Krisi 'to 'ε -zayi', 'bhe 'pegee 'soniya 'la Lii 'Wen 'ε 'bhe na -koo' ni 'bhe -zayi' dɔɔ -ka bho 'η ba 'an gwle 'ε danlele 'ke 'ka 'ka 'seriwo 'mi a -za ma -Waanbhaa' ni. ³¹ -Ka 'ka 'seriwo 'mi a -za ma, 'kooko- 'mi so -bhile Zude 'klεen 'ε 'yi mu 'la waa -o kpa -Waanbhaa' 'yi 'mu 'koo, 'bhεε- 'kooko- 'mi -o ge 'zi bhɔnbape mu 'la 'le Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ε ni, 'mu do 'mu 'kunle- la. ³² 'Ke 'bhe □kla 'bhe gbεen- bhe, 'mi nu bhole 'ka ba ye, 'η zrukpa' ta, 'ke -Waanbhaa' -dwa -a -la, 'bhεε- 'η nu 'η 'yitrele sa 'ka ba ye. ³³ Bhaa -Waanbhaa' 'la yilabla na mεε ni 'bhe kle 'ka 'kpen ba! Amiina!

16

Polu 'gbu a pe 'pubɔwli mu

¹ 'Mi -o 'koo' nεεne- le Febe 'kwlanwole 'ka ma dɔɔ le wlan -le 'kele-. -Yoo Sankre Zesu 'yi mu 'leɔdo' 'ε -waa' 'bhɔnb- le mu 'ε do -la -le. ² 'Kooko- 'kee- ja 'ka ba ye, -kaa 'cie si 'elrele Mεεzan 'to 'ε -zayi', 'bhii- -wa kle gɔne- 'la gbεen- -Waanbhaa' a mεε 'wen mu 'ε ni. 'Ke a mazadwa pe 'oo pe 'la ma, -ka bho a ba 'bhe 'le. -Amasroyi -E □bhwa -koo' nεεne- -bebe ba, -e □bhwa 'mi 'gbu ba 'ezin-.

³ -Ka Prisili 'pegee 'bhe □nɔɔ Akilasi 'pubɔ-; 'an yewoyɔɔn ple 'ε Krisi a ye 'ε ta. ⁴ -O 'mi -gwa -za 'yi, 'bhεε- 'woowin -yaa nu bole -a -yi. 'Mi do -kplen 'laa -o 'pubɔ- 'zi; Zesu 'yi mu 'le mu 'la 'mu 'laa -o 'ke Zuufu mu 'le, 'mu 'kpen -o 'pubwa- 'ezin- -o kleza -lrele' mu 'ε ma.

⁵ Zesu 'yi mu 'leɔdo' 'la kla 'ekeba -waa 'fe 'ε □la, 'ka 'mu 'pubɔ- 'ezin-. -Ka 'η 'yienii Epaneti 'pubɔ- 'ezin-. 'Yelee 'ε □kpa' Zesu 'yi 'elwale 'pe Azi 'klεen 'ε 'yi.

- 6 'Bhɛɛ-ka Mari 'pubɔ- 'ezin-, 'bhe -le yewoa□ 'ebebele 'ka ni.
- 7 -Ka Andronikusi 'pegee Zuniasi 'pubɔ-, 'η dɛ -nɛ Izraɛli mu -le -o -le, 'bhɛɛ- 'mi 'pegee 'woo- mu -yaa -kaso 'yi 'eke-zi. -O 'tɔbhɔle -o Zesu a 'winbɔwo mu 'ɛ ba, 'bhɛɛ- -o □wlaa Zesu 'yi 'mi 'gbu 'lɛɛ.
- 8 -Ka Anpliyatusi 'pubɔ-, 'η 'bhɛgwɛn- gblaan 'gbu -le 'bhe 'le Mɛɛzan Zesu 'yi.
- 9 -Ka Rubɛn 'pubɔ- 'ezin-, 'η yewoyɔɔn -le 'bhe 'le Krisi a ye 'ɛ ta. 'Bhɛɛ-ka 'η 'yiɛnii Sitakisi 'pubɔ-.
- 10 -Ka Apɛlesi 'pubɔ-, 'ali- e -yrɛn mu 'la 'kpen □bhla, -a 'kpale- =bwa Zesu 'yi. -Ka Arisitobule a 'fa □la mu 'ɛ 'pubɔ-.
- 11 -Ka 'η dɛ -nɛ Erɔdion 'pubɔ-. 'Bhɛɛ- Naasisi a 'fa □la mu 'la -woo □kpa Mɛɛzan Krisi 'yi, -ka 'mu 'pubɔ-.
- 12 -Ka Trifɛni 'pegee Trifozi 'pubɔ-, 'woo- le plɛ 'la bhe -woo Mɛɛzan Zesu a ye 'ɛ 'wo zii'. 'Bhɛɛ-ka 'o nɛɛnɛ- le Pɛɛsidi 'la -za sɔ 'η ni 'egbenɛle 'bhe 'pubɔ- 'η ni; -e yewoa□ Mɛɛzan Zesu ni 'ebebele.
- 13 -Ka Rufusi 'pubɔ-, Mɛɛzan Zesu a mɛɛ kplankplan 'gbu -le 'kɛle-. 'Bhɛɛ-kaa nɛɛ 'pubɔ- 'mi ni 'ezin-, 'bhe □kla 'mi 'gbu nɛɛ 'le 'ezin.
- 14 -Ka Asɛnkriti 'pubɔ-, 'bhe 'pegee Flegɔn, 'bhɛɛ- Erimɛsi 'pegee Patrobasi, 'bhɛɛ- Erimasi 'pegee -kɔɔ' nɛɛnɛ- vin mu 'la -woo -o zi.
- 15 -Ka Filɔlɔgi 'pegee Zuli 'pubɔ-, 'bhɛɛ-ka Nere 'pegee 'bhe nɛɛnɛ- le 'ɛ 'pubɔ-. -Ka Olɛnpasi 'pegee -Waanbhaa' a mɛɛ 'wɛj mu 'la 'kpen -o zi ye 'mu 'pubɔ-.
- 16 -Ka 'eke- 'pubɔ- 'eke- tuubɔlele 'bhii- - nɛɛnɛ- ma do mu

Zesu 'yi. Zesu 'yi mu -lɛ mu 'ɛ 'kpen 'ka 'pubwa-.

Pɔlu a -danɔma' -liawli'

¹⁷ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu, mɛɛ 'la zan mu Zesu 'yi mu 'ɛ 'yiciɛn-, 'bhɛɛ- -woo klɛ nipe 'le, 'bhe 'pegee 'o daangbɛya 'la □naa 'ka ni waa dɔ 'bhe □la, 'mi -o zruwla 'zi 'ka 'kpee dɔɔ -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele 'bhe zan mu 'ɛ ma. 'Bhɛɛ-ka 'ka 'gbu 'plɛngɔ- 'bhe zan mu 'ɛ ma. ¹⁸ -Amasroyi, 'bhe mɛɛ -gloɔn mu 'ɛ, waa -o -kɔɔa' Mɛɛzan Krisi a yewonɛ mu 'le, 'duɔ- -o bole -o 'kpeɛɛdanle ma -o sɔ pɛ 'la 'bhlele, 'bhe 'pegee waa sɔ pɛ 'la 'bhlele 'bhɛɛ- ma. Mɛɛ 'la zan mu laa sɔ -za 'yɔɔ- 'pegee -za 'wlan gole- 'eke- 'yi, -o 'bhe zan -yini' -o -lɛ ma -nra ma jan mu 'ɛ 'pegee waa -dawli' ma jan mu 'ɛ 'le. ¹⁹ 'Duɔ- 'ka mu, 'ka -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'klɔsikun gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, mɔkpen' 'bhe dɔ. 'Bhela- -yile, 'mi zrukpaale -o 'egbenɛle 'ka ba zayi'. 'Duɔ- 'mi -o -a zi 'bhii- 'ka klɛ -zadɔ' mu 'le -za 'wlan a pɛ klɛ zi 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ka zru 'fleɛle- klɛ -za 'yɔɔ- ba -yre ta. ²⁰ -A -vinbwa sa, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' 'la yilabla na mɛɛ ni 'bhe -Setran' a -gloɔya' 'ɛ siɛ, 'bhɛɛ- -e 'yee- -Setran' kpalaa' 'ka gaan □la. Bhaa Mɛɛzan Zesu -li 'ka ma! ²¹ 'Ŋ yewoyɔɔn Timote 'ka 'pubwa-, 'bhe 'pegee 'η dɛ -nɛ Izraɛli mu Lusisi 'pegee Zason, 'bhɛɛ- Sosipate. ²² 'Bhɛɛ- Tɛɛtusi 'la 'lɛtrɛ 'lɛɛ- yɔɔndia- 'mi ni, 'bhe 'ka 'pubwa- Mɛɛzan Zesu 'tɔ 'yi. ²³ 'Ŋ zeti- mi Gayusi 'ka 'pubwa-. 'Bhɛɛ- Zesu 'yi mu -lɛdɔ' 'ɛ 'kpen kla 'eke- ba 'yela- 'fɛ 'ɛ □la. -Wa 'lɛɛ- ta -goli' magaan mi Erasi 'ka 'pubwa-. 'Bhɛɛ- -kɔɔ' nɛɛnɛ- Kwaatusi 'ka 'pubwa- 'ezin-. ²⁴ [Bhaa -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi -li 'ka 'kpen ma! Amiina.]

-Waanbhaa' 'tɔbhɔza

²⁵ -Kɔɔ' Waanbhaa' 'tɔbhɔ! 'Mi -o Jan 'Nrale- 'la 'wo zii' Zesu

Krisi ba zayi' 'bhe 'yi, 'sen -o
 -Waanbhaa' ni 'kee- 'ka kle 'egloole
 'kaa- 'kpaleya 'e 'yi. -Waanbhaa'
 a gaanyiza 'la tagaanle -yaa leε
 -bebe ta, -e 'bhe tapwela 'yee-
 -Jan 'Nrale- 'e 'le. ²⁶ 'Dun-
 'saanige, -Waanbhaa' 'yee- gaany-
 iza 'e tapwela kpataakpa 'tebhile
 ba. 'Yee- -Waanbhaa' 'la yaa ga
 -titi, -ya □kla 'bheε- 'si 'bheεke mu
 'e 'kpen 'yee- gaanyiza 'e do -a -lela'
 janwo mu 'e -jan mu 'la yɔɔndia-
 'mu 'srɔyi. -Ya -ledulaa 'bheε-
 klegbeya 'e gbεen-, 'koko- 'si mu
 'e 'kpen -o kpa Krisi 'yi, 'bheε- -o
 'yee- -Waanbhaa' -weli' ma.

²⁷ -Zadɔleya -o -Waanbhaa' do
 -kplen -la 'kɔɔ, bhaa 'tɔbhɔleya
 bo a ni Zesu Krisi 'srɔyi 'waati 'e
 'kpen ba! -Amiina!

POLU 'LETRE □LWA MI 'LA □KPAA KORENTI -WA 'E TA ZESU 'YI MU 'E NI Polu 'letre □lwa 'la □kpa Korēnti -wa 'e ta Zesu 'yi mu 'e ni 'bhe ngblo

Korēnti -wa 'e 'yaa-Akayi 'klēn 'e 'yi -wa -gbenē do 'le. Akayi 'klēn 'e 'bhe -le -o 'klēn 'la sii -zōn Grēki mu a 'klēn 'bhe 'le. Korēnti mu 'e 'yaa-'ke yogba mu 'pegee -yanbhōoya dē mu -gbenē mu -la -le. Lēē mia ple bhe 'srwayizie mi 'e ma Zesu 'yale-'e blaān, Polu -ja 'yee- Korēnti -wa 'e ta, 'bhēē- -e lēē do yēkē- -gaa 'bhe □nōō ye. Korēnti mu 'la □wlaa Zesu 'yi, -e 'mu □klaa 'eke- ba, 'bhēē- 'mu □kla Zesu 'yi mu 'lēdo- 'le (Klēza 18). Polu -yaa bhla 'la ba Efezi -wa 'e ta, 'bhēē- -e 'yee- 'letre □lwa 'lēē- =kpaā Korēnti Zesu 'yi mu 'e ni. 'Letre 'lēē- 'kpale- -lēē Korēnti Zesu 'yi mu 'e 'ke mu -za 'ke mu -yilrōkpaā 'yee- Polu ma 'letre 'bhēēke- do 'yi. 'Bhēla- -yile, -ya □pia -a nēēnē- Zesu 'yi mi do ni 'kaa 'bhe 'yee- 'letre 'lēē- dē -a ni (Korēnti □Lwa mi 1.1). -E 'yee- 'letre 'lēē- 'yicienna -le ple.

-A -le □lwa mi 'e 'yi (Korēnti □Lwa mi 1-6), Polu 'pegee Korēnti Zesu 'yi mu 'e -woo 'eke- ta jan □maa. 'Duŋ-, Polu -za yaga -glōō 'gbu -la -yipia 'yee 'letre 'e 'le -lwa mi 'lēē- 'yi:

1. Korēnti Zesu 'yi mu 'e waa 'eke- -yima', 'bhēē- -o -yicienle -o. (Korēnti □Lwa mi 1.1-10; 4.21)
2. -O do 'bhe 'gbu dē na 'e do □kla 'bhe 'gbu na 'le (Korēnti □Lwa mi 5).
3. Korēnti Zesu 'yi mu 'e ge 'eke- 'le -klu ta -Waanbhaa' do kle mu 'e ba (Korēnti □Lwa mi 6), Polu -o

-liala dōō 'woo-Zesu 'yi mu 'e -woo plēŋ -yraladō maza mu 'yrebago 'eke- plēŋ-, 'bhēē- -o 'kpale- bo do ma.

-A -le ple mi 'e 'yi (Korēnti □Lwa mi 7-16), Korēnti Zesu 'yi mu 'e -za mu 'la 'yilrōkpaā Polu ma, -e 'mu 'lēkwan- -o ni 'letre 'lēē- 'yi. -A -le 'srwaple- mi 'e 'yi, -e gwlēnna yaaza -janwoa. -A -le 'srwaa- mi 'e 'yi 'ke 'bhe ge 'tenlē- -a vu ta do mi 'e ma, -ya □pia -o ni dōō -woo 'gbu 'klosikun yo mu a -za ma. -E -we 'zi 'ke Mēēzan a pebble 'e 'bhēē- 'le (Korēnti □Lwa mi 1.2-34). 'Bhe blaān, -e pe -o ni dōō -o Lii 'Wēŋ 'e 'bhe a 'senj mu 'e ziglin-, 'bhe 'pegee -o bo 'soniya 'yi (Korēnti □Lwa mi 12-14). -E gbaa mu bweza gale ba -janwoa (Korēnti □Lwa mi 15).

'Yee- 'letre 'lēē- 'lēwlayre 'e nōō- jan 'e 'bhe -le -a -le vu ta 'srwado- mi 'e 'le (Korēnti □Lwa mi 16). 'Yee- Polu -o -a geza 'e Korēnti -wa 'e ta 'bhe 'wo zii', -a nōō- Zesu 'yi mu 'e taglin- zayi', 'bhēē- -e nu -o -goli' 'la □kpaā 'eke- ta Zeruzalēmu Zesu 'yi mu -lēdo' 'e ni 'bhe 'silē-. -E 'yee- 'letre 'lēē- -yaan -o -liale' 'pegee -o 'pubolele mu -la -le.

Polu 'pegee Sositeni a 'pubowli

¹ 'Mi Polu 'la -e -swa -Waanbhaa' ni 'ke -yoo 'ŋ sii, 'bhēē- -ye 'ŋ □kle 'ke Zesu Krisi a 'winbōwo mi 'le, 'mi 'pegee 'ŋ nēēnē- Sositeni -le 'letre 'lēē- 'kpa zii' 'ka ni, ² 'ka mu 'la 'ka -o -Waanbhaa' a mēē -lēdo' 'le Korēnti -wa 'e ta, 'o 'ka 'pubwa-. 'Yee- 'Waanbhaa' 'gbu 'ka □kla -yaa' pē 'le, 'ka 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'e 'yi. Mēē -vin mu 'la 'kpen -o 'drunyan 'e 'yi yrekpēn- =nōō, 'bhēē- 'ke -woo kpa Mēēzan Zesu Krisi 'tō 'e 'yi, -e 'ka mu 'pegee 'mu 'siila-, 'kooko- 'ka kle 'wēŋ. Zesu Krisi -o -waa' Mēēzan 'le, 'bhēē- -yoo' 'o mōō a pē Mēēzan 'le 'ezin-. ³ Bhaa -kōō' Dē -Waanbhaa' 'pegee Mēēzan Zesu

Krisi -li 'ka ma, 'bhεε- -o yilabla 'na 'ka ni.

Polu -o -Waanbhaa' 'pubo- 'zi

⁴ -Waanbhaa' -lileya 'la 'naa- 'ka ni Zesu 'sroyi, 'bhεla- -zayile 'an 'pubo- 'waati 'ε 'kpen ba 'kaa- -za ma. ⁵ -Amasroyi 'ka 'pegee Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi, -Waanbhaa' 'ka -gbaa pe 'kpen ba, 'bhεε- -yoo -paa 'ka ta. -E -zadɔ' ma -jan -naa 'ka ni, 'bhεε- 'ka -za -bebe dɔ 'yee- -Waanbhaa' ba zayi'. ⁶ 'O Zesu Krisi a -jan 'la □woa 'ka ni, 'kaa 'yima- , 'bhe 'pegee 'kaa □kwan 'ka gbε plε 'le; 'bhεε- 'kaa □twa 'ka 'kpee 'elrele. ⁷ 'Bhεla- -zayi', Lii 'Wen a 'senj maza 'ε 'kedo- 'kpo 'laa 'kaanle- 'ka ma; 'ka mu 'la 'ka -o Mεezan Zesu Krisi 'nu yi 'ε magben 'zi bhe. ⁸ 'Yee- -Waanbhaa' 'gbu -le nu 'ka dɔle 'egloole 'kaa- 'kpaleya 'ε 'yi 'ke 'bhe ge 'tenle- Mεezan Zesu Krisi 'nu yi 'ε ma; 'kooko- 'kee- =nwa, waa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo ye 'ka zi. ⁹ -Amasroyi -Waanbhaa' -liiwli' -o do. 'Yee- -Waanbhaa' 'gbu -le 'ka 'siila- dɔɔ 'ka mu 'pegee -a Gbe Zesu Krisi 'la -yoo -kooa' Mεezan 'le 'ka 'kpa do ma.

ZESU 'YI MU -LEDŌ' 'E 'YICIENZA

Korenti -wa 'ε ta Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'yicienle -o

¹⁰ 'N nεεnε- mu, 'mi -o -sromabo 'zi 'ka ni Mεezan Zesu Krisi 'tɔ 'ε 'yi dɔɔ -ka 'kpa do ma. 'Ka 'laa 'tolε- 'ke -za 'kedo- 'kpo 'ka 'yicien-; -ka 'kpa do ma -za 'ε 'kpen 'yi, 'ke 'ka 'kpeejan- 'pegee 'ka zru maza kle do 'kpo. ¹¹ Wlan 'ε ni, 'an □maa Klowe a 'fa 'la mu 'ε ta dɔɔ 'ka 'yicienle -o. ¹² -Za 'la 'bhe -o 'ka 'plen- 'bhe -le -ge: 'ka 'kpen do do -liiwli' gole -o 'eke- ma. 'Ka 'ke 'a pe dɔɔ 'bhe -o Polu -la zi; 'bhεε- 'ka 'ke 'a pe 'ezin- dɔɔ 'bhe -o Apolosi -la zi; 'bhεε- 'ka 'ke 'a pe 'ezin- dɔɔ 'bhe -o Piri -la zi; 'bhεε- 'ka 'ledo- 'a pe 'ezin- dɔɔ 'bhe -o Krisi -la

zi. ¹³ 'Ka 'kpee ma Krisi 'yicienle -o εε? 'Mi Polu -le -gaa -yrigbεεle 'ε ta 'ka ni εε? 'Bhεε- taa- -o 'ka 'wiinjfia□ -yi ba 'mi Polu -la 'tɔ 'yi εε?

¹⁴ 'Mi -Waanbhaa' 'pubo-, -amasroyi 'naa 'ka 'kedo- 'kpo 'wiinjfele -yi ba Zesu 'tɔ 'yi; 'ke yaa 'e go Kripusi 'pegee Gayusi ba. ¹⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, mεε 'kedo- 'kpo 'laa sɔ -a pele- dɔɔ -o 'ka 'wiinjfia□ -yi ba 'mi 'tɔ 'yi. ¹⁶ 'Bhεε- 'ezin-, 'mi Sitefanasi a 'fa □la mu 'ε 'wiinjfia□ -yi ba, wlan -le 'bhe 'le. 'Dun- 'ke 'bhe go -a -yi, 'naa mεε -bhεεke' do 'kpo 'wiinjfele -yi ba. ¹⁷ -Amasroyi Krisi 'laa 'mi 'winbɔle mεε mu wiinjfeyre nɔɔ -yi ba; 'dun- -yoo 'η 'winbwa- 'kaa 'η 'nu -Jan 'Nrале- 'ε 'bhεε- 'wo mεε mu ni. 'Bhεε- 'naa -o 'bhe 'wo zii' bhaaplen mu a -zadɔleya ma -janwo' gbeya 'ε 'yi, 'kooko- 'bhe -Jan 'Nrале- 'ε 'wole- -glooya' laa go 'bhe 'yi.

Zesu Krisi -le 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'pegee -yaa' -zadɔleya 'ε 'le.

¹⁸ Wlan 'ε ni, -Jan 'Nrале- 'ε 'wole- 'ε 'ke 'wa pe dɔɔ Krisi -gaa -yrigbεεle 'ε ta, 'bhe -o 'ke -kwa maza 'le mεε 'la zan mu nile -o -Waanbhaa' a zi 'ε ta 'mu 'yre 'yi. 'Dun- -koo' mu 'la -koo' -o -bhee zi 'ε ta, 'bhe -o -koo' mu -yre 'yi 'bhii- -Waanbhaa' a -glooya' 'le. ¹⁹ Wlan 'ε ni, 'kela yɔɔndele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'bhe -le -ge: «'Mi nu -zadɔ' mu a -zadɔleya 'ε 'siεle-, 'bhεε- 'η nu mεε yikanle mu a yikanleya 'ε klele bhaama za 'le.» ²⁰ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -zadɔ' mu sɔ -mε pe jan -la wole- 'ezin- εε? 'Bhεε- Zuufu mu a 'Tonj daan mu 'ε sɔ -mε pe jan -la wole- 'ezin- εε? 'Bhεε- 'drunyan 'lεε- 'yi zaabo mu 'ε sɔ -mε pe jan -la wole- 'ezin- εε? -Waanbhaa' 'gbu 'a -zronna 'bhii- 'drunyan 'lεε- 'yi -zadɔ' mu 'ε -waa' zadɔleya 'ε -yoo 'ke -kwa maza -la -le.

21 Wlan 'gbu 'ε ni, 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε -waa' pε -zadoleya 'ε 'yi, waa 'solε- -Waanbhaa' dōle- 'bhe a pε -zadoleya 'ε 'yi. 'Bhεε- -woo Krisi gaza 'ε -yrigbεεle 'ε ta 'bhe 'wole- 'ε 'ye zii' 'ke -kwa maza 'le; mεε 'la zan mu 'e □kpaā 'bhe -Jan 'Nrāle- wole 'ε 'yi, -e -swa -Waanbhaa' ni 'kee- 'mu go -za 'yi. 22 Zuufu mu -o -a zi 'bhii- 'o 'solε- maza mu kle 'mu -yre ma, 'bhεε Grēki mu -o -zadoleya -la -glin 'zi. 23 'Duj- 'o mōo -o Krisi gbaanza -yrigbεεle 'ε ta 'bhe -Jan 'nrāle- 'ε 'wo zii', 'bhe -Jan -glōn 'ε 'bhe 'laa -o 'ke wope 'le Zuufu mu 'ε ba, 'bhεε- 'bhe -o 'ke -kwa maza 'le Zuufu kle mu 'ε 'yre 'yi. 24 'Duj- -Waanbhaa' mεε 'la zan mu -siila- -yaa' pε 'le, 'kee- -kla Zuufu mu 'le oo, 'kee- -kla Zuufu kle mu 'le oo; Krisi -o 'bhe zan mu -yre 'yi 'ke -Waanbhaa' a -glōya' 'pegee -yaa' -zadoleya 'le. 25 -Amasroyi bhaaplenj mu -Waanbhaa' a -za mu 'la kun 'bhii- -kwa maza, -zadoleya -o 'mu 'yi 'ke 'bhe kan bhaaplenj mu a -zadoleya 'kpen ta. 'Bhεε- -o -Waanbhaa' a -za mu 'la kun 'bhii- fanjan- kle maza mu, 'mu fanjan- -glōo 'yiya- bhaaplenj mu a pε fanjan- 'ε ni.

26 'Nj nεεnε- mu, -ka 'ka 'gbu 'siigbeya 'ε -Waanbhaa' 'kōo 'bhe -glin doo, 'bhεε- 'ka nu -a 'yaangole bhaaplenjya 'ε ma, 'bhii- -Waanbhaa' 'ka mu 'la 'siila-, 'bhεε- -e 'ka -gwa -za -yi; -zadō' mu -bebe 'pegee mεε gbalaan -bebe 'laa -o 'ka ba, 'bhεε- 'ka -bebe 'laa -o 'ke -bhlenjbe mu a -gbaa -lii mu 'le. 27 'Bhεε- 'duj-, bhaaplenj mu -za 'la kun 'bhii- -kwa maza, -Waanbhaa' 'bhεε- makwan- -yaa' pε 'le, 'kooko- -e -yralado 'drunyan 'lεε- 'yi -zadō' mu 'ε ma. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi 'ezin- bhe, bhaaplenj mu -za 'la ye 'bhii- fanjankleya maza, 'yee- -Waanbhaa' 'bhεε- makwan- -yaa' pε 'le, 'kooko- -e -yralado 'drunyan

'lεε- 'yi fanjan- ma mεε mu 'ε ma. 28 'Drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε -o pε mu 'la ye 'bhii- bhaama za mu, 'bhεε- 'ke -woo mavεε, 'bhe 'pegee 'ke 'mu 'laa -o -yre 'yi pε 'kedo- 'kpō 'le, -Waanbhaa' 'bhεε- pε mu 'ε makwan-; 'kooko- -o pε mu 'la -za kun 'egloole -e 'mu siε 'ke bhaama za mu 'ε 'le. 29 -E 'bhe □kla 'bhe klegbeya 'ε 'yi bhe, 'kooko- bhaaplenj 'kedo- 'kpō 'laa sō 'bhe 'gbu magbaandele 'yee- -Waanbhaa' -yre 'yi. 30 'Yee- -Waanbhaa' 'gbu -le 'ka 'pegee Zesu Krisi □kpaā do ma, 'bhεε- Krisi -kla -zadoleya 'la da -Waanbhaa' ba 'bhe 'le. 'Yela- 'sroyi, 'bhεε- -Waanbhaa' -kōo' 'ledōola -a -yre 'yi, 'bhεε- -e -kōo' □kpaā 'edanma -yaa' pε 'le, 'bhe 'pegee -e -kōo' tagbawoa. 31 'Bhela- -zayile, -a yōondole -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dōo: «*Ke mεε 'la zan -o -a zi 'bhii- -ya 'gbu 'wasowo, 'bhe zan 'bhe 'wasowo Mεεzan Krisi kleza 'ε 'bhεε- 'yi.*»

2

Polu -o -Waanbhaa' a -Jan 'ε 'wo zii' gōnε- 'la gbεen-

1 'Nj nεεnε- mu, 'η gelawoa 'ka ba -Waanbhaa' a gaanyiza 'la tagaanle -yaa 'bhe ba janwole 'ka ni, 'naa klele -Jan -gbenε -gbenε mu wolele 'ka ni 'bhii- 'sēwēdo mu -gbenε mu 'ε gbεen-, 'bhεε- 'naa 'a zronle 'ka 'ni 'bhii- 'mi a pε -zadoleya 'ε gbalaan -yiya' 'ke 'bhe kan -waa' pε -zadoleya 'ε ta. 2 -Amasroyi, 'η 'yaa- 'ka 'plenj- 'waati 'la ba, 'mi 'a □kpaā dōo 'naa -o 'η 'nii- 'nale pε -bhεeke' do 'kpō dōle ni, 'ke yaa 'e go Zesu Krisi dōle ba, 'bhe 'pegee -a gbaanza 'ε *-yrigbεεle 'ε ta 'bhe ba. 3 'Mi 'gbu 'yaa- 'ka 'plenj- 'waati 'la ba, fanjan- 'laa -yaa 'η ta, 'bhεε- 'η □yaa bεen 'zi -gbalaan 'ε 'kōo. 4 'Mi 'an pε mεε mu daangbeya 'ε 'pegee 'η 'yaa- -Jan 'Nrāle- 'la 'wo zii', 'naa -yaa 'mu

kle 'zi 'ke -janwole -gbene -gbene mu 'le 'bhii- bhaaplenj a -zadoleya maza jan gbeen-, 'duŋ- 'ŋ Lii 'Wenj 'e 'bhe a -glooya' 'e -zronna gbe 'e 'kpen ma. ⁵ 'Nj 'bhe Ɔkla, 'kooko- 'kaa- 'kpaleya 'e -Waanbhaa' 'yi 'e 'bhe kli gbaanle laa kle bhaaplenj mu a -zadoleya ta, 'duŋ- 'ke 'bhe kli gbaanle kle -Waanbhaa' a -glooya' 'e 'bhe- ta.

-Waanbhaa' a -zadoleya

⁶ 'Bhe- 'duŋ-, 'woo- -janwo zii' -zadoleya 'la ba zayi' Zesu 'yi mu 'la 'yrebakaan gban 'mu -la ni. 'Bhe -zadoleya 'e 'pegee 'drunyan 'lee- 'yi pe 'e waa -o do, 'bhe- yaa da -glooya' mu 'la 'kpaale- -o 'drunyan 'lee- 'yi mu 'e ta 'mu ba. 'Amasroyi 'bhe -glooya' mu 'e 'mu -o 'ke 'sie pe 'le. ⁷ 'Duŋ- 'woo- -Waanbhaa' a pe -zadoleya 'e 'bhe -la -janwo' zii', 'bhe -o 'ke gaanyiza 'le; 'bhe- -a gaanle -o 'drunyan 'yi mu 'e ma. 'Sani- 'drunyan klele plenj -Waanbhaa' 'koo, -e -koo' 'letwa Ɔ 'bhe- -zadoleya 'e ba; 'kooko- -e kle -koo' pe 'tobholeya 'le -Waanbhaa' ba. ⁸ 'Drunyan 'lee- 'yi mee gbalaan mu 'e 'kedo- 'kpo 'laa 'yee- -zadoleya 'lee- dole. 'Kee- 'kpa -wa do bi, waa -yaa nu a 'tole- 'ke -o Meezan 'tobhole 'e gbaan -yrigbeele 'e ta 'bhe- -wa de. ⁹ 'Duŋ- 'bhii- -a yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi gone- 'la gbeen- doo:

«*Bhaaplenj -yre 'laa -za mu 'la 'yee- -lido,*

'bhe 'pegee- bhaaplenj laa -za mu 'la 'male- -a 'tron 'le;

'bhe- bhaaplenj laa a 'kpeeledanle pe mu 'la ma,

-Waanbhaa' -za so mee 'la zan mu ni, -e 'mu -la -letwa 'bhe pe mu 'e ba.»

¹⁰ 'Bhe- 'duŋ-, 'bhe -za mu 'la gaanle -yaa, -Waanbhaa' 'mu -zronna -koo' mu -la ni -a Lii 'Wenj 'e 'le. Wlan 'e ni, Lii 'Wenj 'e -e -za 'e 'kpen 'yiglin- -a do zayi'; 'ali- 'kee- ge 'kpale- -Waanbhaa' 'gbu a

-za tagaanle mu 'e 'kpen ta. ¹¹ Mee 'kedo- 'kpo 'laa bhaaplenj 'kpeejan- do, 'ke yaa 'e go 'yee- bhaaplenj 'gbu 'nii- 'e ba. 'Bhe klegbeya do 'e 'yi 'ezin- bhe, mee 'kedo- 'kpo 'laa -Waanbhaa' 'kpeejan- mu do, 'ke yaa 'e go Lii 'Wenj 'e 'bhe do -kpln ba.

¹² 'Bhe- 'duŋ-, -koo' mu Lii 'la 'sroowa-, 'bhe 'laa da 'drunyan 'lee- 'bhe 'yi. 'Duŋ- 'bhe Lii 'e -daa -Waanbhaa' -la ba. -E 'bhe Lii 'e Ɔnaa -koo' mu ni, 'kooko- -e pe -Irele' mu 'la Ɔnaa -koo' ni, -koo' so 'mu dole-. ¹³ 'Waa -o 'bhe -jan 'e 'wo zii' bhaaplenj a -zadoleya ma; 'duŋ- Lii 'Wenj 'e -yoo' daan 'zi 'kela 'le 'o 'bhe- 'wo zii'. 'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'o -Waanbhaa' a wlan mu 'e 'yipe- zii' 'yee- Lii 'Wenj 'e -yaa' -janwo' gbeya 'e 'bhe- zi.

¹⁴ 'Duŋ- bhaaplenj 'gbu dogbeya 'e 'yi, 'ke -Waanbhaa' Lii 'Wenj 'e yaa -o -a -yi, yaa so dole- wlan mu 'la da 'yee- Lii 'Wenj ba 'mu Ɔla. 'Bhe mu -o -a -yre 'yi 'ke -kwa maza mu 'le. 'Bhe- yaa so 'mu dole- -titi, -amasroyi bhaaplenj 'gbu 'laa so 'mu dole- 'ke Lii 'Wenj 'laa bhole -a ba. ¹⁵ 'Ke Lii 'Wenj 'e -yoo mee 'la zan 'yi, 'bhe zan 'e so -za mu 'e 'kpen bagole, 'bhe- -yoo do. 'Bhe- 'duŋ-, mee 'kedo- 'kpo 'laa so 'bhe zan 'e 'kitikanle. ¹⁶ -Amasroyi, -a yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi doo:

«*De 'gbu -le Meezan 'kpeejan- 'e do ee?*

-De 'gbu -le so -a -liale' ee? 'Duŋ- Kri- 'kpeejan- 'e -yoo 'o moo 'gbu -la 'kpee.»

3

-Waanbhaa' a yewone mu kleza

¹ 'Nj neene- mu, 'ŋ -ja -Waanbhaa' a -jan 'e 'wole- 'ka ba ye 'waati 'la ba, 'naa 'ka 'kunle- 'bhii- -Waanbhaa' a Lii 'Wenj 'e -yoo mee 'la zan mu 'yi. Droon' 'mi -janwoa 'ka ni 'ke 'ŋ 'ka kun 'bhii- 'drunyan 'lee- 'yi mu 'la 'taawo- -o

'gbu zru maza ta. 'Kpaleya Krisi 'yi a pe zi 'e ta, 'η 'ka □kwan 'bhii-
-ne 'yientenne mu gbεen-. ² 'N
-janwoa 'ka ni wogbeya 'la 'yi,
-e -kla 'bhii- 'η -yon -la -naa 'ka
ni 'bhii- -o -yon na -ne 'yientenne
mu ni gōne- 'la gbεen-. -Amasroyi
'ke 'η 'yaa- pebhle -glōo na 'ka ni,
'bhe 'laa -yaa nu 'solε- 'ka 'kpee.
'Ali- -zon -li, 'ka 'laa so pebhle
-glōo 'bhlele -titi, -amasroyi 'ka -o
'taawo zii' 'ka 'gbu a bhaaplēη zru
maza ta 'bhii- 'drunyan 'lεε- 'yi
mεε mu 'ε gbεen-. ³ Wlan 'ε ni,
zran 'pegee sra mu -o 'ka 'plēη-
'Bhe klegbeya 'ε ma, 'kaa- zron 'zi
'bhii- 'ka -o 'taawo zii' 'ka 'gbu zru
maza mu -la ta, 'bhεε- 'ka 'kpen
'pegee 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε 'ka
-o do. ⁴ 'Ke 'ka 'plēη- mεε do 'a □pia
dōo: «'Mi -o Pōlu -la zi». 'Bhεε-
'ke mεε 'bhεεke do 'a □pia 'ezin-
dōo: «'Mi -o Apolōsi -la zi». 'Ka
'laa- zron 'zi 'bhe 'yi 'bhii- 'ka mu
'pegee 'drunyan 'lεε- 'yi mu 'ε 'ka
'taawogbeya 'ε 'bhe -o do εε?

⁵ Wlan 'gbu 'ε ni, Apolōsi -o
'ke -mεla -le εε? 'Bhεε- Pōlu -o
'ke -mεla -le εε? 'O mōo -o 'ke
-Waanbhaa' a yewone mu droη -la
-le, 'bhεε- 'o mōo -la 'sroyi 'ka □swa
'ka 'kpale Zesu 'yi, 'bhεε- Mεezan
'senj yeke- 'la □naa 'o 'kpen do do
ni 'o 'bhεε- wlata yewoa□. ⁶ 'Mi
'an pe yewole 'ε □kla 'bhii- 'mi
-yri diiη 'ε □swa, 'bhεε- Apolōsi -yi
□klaa -a ta; 'bhεε- -Waanbhaa' -le
'a □kla 'bhεε- -e gbaandia-. ⁷ 'Bhe
klegbeya 'ε 'yi, mεε 'la zan -yri
diiη 'ε □swa, 'bhe 'pegee mεε 'la
zan -yi □klaa -a ta, 'mu mεε plē
'ε waa -o 'ke -za 'kedo- 'kpō 'le;
'fōpe -Waanbhaa' 'la 'bhe 'a □kla
'bhεε- -e gbaandia-, 'bhe -le -za
'kpen 'win 'le. ⁸ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe,
mεε 'la zan -yri diiη 'ε □swa, 'bhe
'pegee mεε 'la zan -yi □klaa -a ta,
'mu mεε plē 'ε 'kpen -o do. 'Bhεε-
-o 'kpen do do ye yeke- 'la □woa,
-Waanbhaa' nu 'bhεε- wlata -trōn
'nalε- -o ni. ⁹ -Amasroyi, 'o mōo -o

'ke -Waanbhaa' a yewoyōon mu -la
-le, 'ka mu -le 'bhii- -Waanbhaa' a
gba 'ε 'le.

'Bhεε- 'ka -o 'ezin- 'bhii-
-Waanbhaa' a 'fε 'bhεε- 'le.
¹⁰ -Waanbhaa' -lileya 'ε ma -e
'mi □gbaa -yaa' 'senj yeke- 'la ba,
'mi 'fεgwle- 'ε zibwa- 'bhii- 'fεdō-
mi kplankplan do gbεen-. 'Bhe
blaan, 'ke mεε -bhεεke' do 'nule
'fεgwle- dōle 'bhe ta. 'Dun- -yoo
'bhii- mōkpen' 'e 'yrekpa 'mu a pe
'fεgwle- dogbeya 'ε ba. ¹¹ Wlan 'ε
ni, 'fεgwle- 'la 'bhe zibole -o, 'bhe
-le 'ke Zesu Krisi 'le. 'Bhεε- mεε
-bhεεke' 'laa so 'fεgwle- -bhεεke'
zibole 'ezin-. ¹² 'Ke mεε 'ke zan
'fεgwle- -dwa 'bhe 'fε gaan 'ε ta,
'ke -ya -kla 'ke -can 'le oo, 'kee-
-kla 'ke -gōli' 'pu 'le oo, 'kee- -kla
vlε -ne 'lrele- -za -glōo mu 'le oo,
'kee- -kla 'ke -yri -glōo 'le oo, 'bhεε-
'kee- -kla -gaa 'le. ¹³ -Kōo' 'kpen
do do 'woye- 'ε 'lregbeya 'ε ta nu
'pwele- kpataakpa 'pēlii- 'kitikan
yi 'ε 'le. 'Bhe yi 'ε 'le, -kōo' 'kpen
'woye- 'ε -yoo ye -glōon 'la 'le, 'te 'ε
nu 'bhe zronle. ¹⁴ 'Ke mεε 'la zan
'fεgwle- -dwa 'yee- 'fε gaan 'ε ta,
'bhεε 'ke 'te 'ε yaa 'bhe 'kpaciεle;
'bhe zan nu 'bhe 'woye- 'ε ma -trōn
'sroōwole. ¹⁵ 'Dun- 'ke mεε 'la zan
'fεgwle- -dwa 'yee- 'fε gaan 'ε ta,
'bhεε- 'ke 'te 'ε -ya -kpaciεla; 'bhe
zan laa nu 'bhe 'woye- 'ε ma -trōn
'sroōwole. 'Bhe zan nu gole -za -yi,
'dun- -e nu klele 'bhii- -e □mia 'te
'yi.

¹⁶ 'Ka 'laa 'yaango 'bhii- 'ka
mu 'gbu -le -Waanbhaa' Gba 'Fε
-Gbεne 'ε 'le, 'bhεε- -a Lii 'Wenj
'ε -yoo 'ka 'yi εε? ¹⁷ 'Ke
mεε 'la zan -Waanbhaa' Gba 'Fε
-Gbεne 'ε 'trindwa- 'ke -ya siε,
-Waanbhaa' nu 'bhe zan 'ε 'siεle-
'ezin-. -Amasroyi -Waanbhaa' Gba
'Fε -Gbεne 'ε -yoo 'wenj, 'ka mu
'gbu -o 'bhεε- 'le 'ezin-.

¹⁸ Mεε 'kedo- 'kpō 'laa 'bhe 'gbu
'yinile. 'Ke mεε 'la zan 'gbu 'kpee
ma, -yoo 'ke -zadō mi 'le 'drunyan
'lεε- 'yi mu 'ε 'yre 'yi, 'bhe zan

'bhe 'gbu kle 'bhii- mɛɛ 'la zan ngblo laa -o 'bhe ta, 'kooko- e -Waanbhaa' a pɛ -zadɔleya -zeze 'gbu 'ɛ 'bhe 'srɔɔwo-. ¹⁹ -Amasrɔyi, 'drunyan 'yi mu a -zadɔleya 'ɛ 'bhe -o 'ke 'truu- maza 'le -Waanbhaa' -yrɛ 'yi. 'Bhɛɛ- wlan 'gbu 'ɛ ni, -a yɔɔndɛle -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'yi dɔɔ: «-Waanbhaa' 'drunyan 'lɛɛ- 'yi -zadɔ' mu 'ɛ kun -o 'gbu a -dawli' ma bhee 'ɛ 'yi.» ²⁰ 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' a 'Sewɛ -ya □pia 'ezin- dɔɔ: «-Waanbhaa' 'drunyan 'lɛɛ- 'yi -zadɔ' mu 'ɛ 'kpen 'kpeejan- dɔ, 'bhɛɛ- -ya 'yaango- 'bhii- -o 'kpee- jan- mu 'ɛ -woo 'ke bhaama za 'le.» ²¹ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ɲ nɛɛnɛ- mu, 'bhɛla- -zayile bhe, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa 'bhe -baale' 'bhe 'tanyɔɔn bhaaplen mu 'yi. -Amasrɔyi 'kaa- pɛ -le pɛ 'kpen 'le. ²² 'Mi Polu oo, Apolosi oo, Pieri oo, 'drunyan oo, bole -yrɛ ma oo, gale oo, -zɔn pɛ mu oo, -kɔɔ' 'lɛɛ pɛ mu oo, 'kaa- pɛ -le 'mu 'kpen 'le. ²³ 'Dun- 'ka mu 'gbu -o 'ke Krisi a pɛ 'le, 'bhɛɛ- Krisi -o 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'le.

4

Zesu Krisi 'winbɔwo mu 'ɛ 'woye- 'pegee -o ta -yrɛn

¹ 'Nj nɛɛnɛ- mu, -ka 'o 'kun 'bhii- Krisi a yewonɛ mu, 'bhɛɛ- -o woye -le 'ke -Waanbhaa' a gaanyiza mu 'ɛ 'mu -la wolele. ² 'Bhe 'yi 'tɛ, ye 'ɛ gbɛkpale -o mɛɛ 'la zan mu 'kɔɔ, -o -za 'la kleyrɛ glin 'bhe zan mu 'ɛ 'kɔɔ 'bhe -le dɔɔ 'ke -o 'bhe ye 'ɛ wo, 'bhɛɛ- 'ke -o blɔɔle kle 'bhe ma. ³ 'Ke -yoo 'mi 'an pɛ 'le, 'ke 'ka mu 'mi 'kitikaan oo, 'ke bhaaplen -bhɛɛke' mu 'mi 'kitikaan oo, 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpɔ kle 'mi ni. 'Mi 'dun- laa sɔ 'ɲ 'gbu 'kitikanle 'an yewogbɛya 'ɛ 'yi. ⁴ -Amasrɔyi, 'ɲ 'nii- 'ɛ 'bhe 'laa -o -la 'zi 'ɲ 'gbu ta -za 'yɔɔ 'kedo- 'kpɔ 'yi. 'Dun- 'naa sɔ a pele- 'bhe 'yi dɔɔ 'naa -za 'yɔɔ- 'kedo- 'kpɔ klele -titi; -amasrɔyi Mɛɛzan -Waanbhaa' do

-kplɛn -le 'mi 'kitikan. ⁵ 'Bhɛla- -zayile, 'ka 'laa mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'kitikanle -Waanbhaa' 'kitikan yi 'la -dwa 'bhe 'lɛɛ. -Ka Mɛɛzan Zesu Krisi 'nu yi 'ɛ magben. 'Kee- -nwa, pɛ 'tɔle- pɛ, 'ke 'bhe gaanle -o -gblo 'ɛ 'yi, -e nu 'bhe 'kpen tapwele kpataakpa 'pɛɛlii-; 'bhɛɛ- -e nu bhaaplen mu 'kpeejan- gaanle mu 'ɛ tapwele. 'Ke 'bhe □kla 'tɛ, 'bhe yi 'ɛ 'le, -za 'la 'bhe -o 'ke 'tɔbho maza 'le -kɔɔ' 'kpen do do nu 'bhe 'srɔɔwole -Waanbhaa' 'kɔɔ.

⁶ 'Mi 'an pɛ -jan 'ɛ □sia 'mi 'gbu 'pegee Apolosi -la ma 'ka mu daan zayi'. 'Nj 'bhe □kla, 'kooko- 'ka -gɔɔn 'lɛɛ- 'bhe 'yi jan 'ɛ daan dɔɔ: «'Kɛla 'bhe yɔɔndɛle -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi, 'ka 'laa 'kanle- 'bhe ta». 'Ka mu 'ezin- 'ka 'kedo- 'kpɔ 'laa 'bhe 'gbu mag- baandɛle 'ke -ya pɛ dɔɔ -yoo mɛɛ do zita, 'bhɛɛ- -a zibɔle -o -a do ma. ⁷ -Amasrɔyi, -dele gbalaanya -naa 'e ni 'e -vin mu 'ɛ ta ɛɛ? -Mele 'e 'kɔɔ 'ke -Waanbhaa' laa 'bhe 'nale- 'e ni ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'ke -Waanbhaa' -le 'a □naa 'e ni, -mɛla ma 'bhɛɛ- 'yoo- 'e 'gbu 'wasowo zii' 'bhii- 'yee- 'laa 'bhe 'nale- 'e ni ɛɛ?

⁸ 'E! 'Nj nɛɛnɛ- mu, 'ka mu kpɛdwa- gban 'dɛ! 'Ka □kla gban pezan mu 'le 'dɛ! 'Bhɛɛ- 'ka □kla -bhleɲgbe mu 'le, 'dun- 'o mɔɔ laa klele 'ke -bhleɲgbe mu 'le. 'Ke 'ka 'yaa- kle bi -bhleɲgbe mu 'le kpataakpa, 'o mɔɔ 'ezin- 'o 'pegee 'ka mu 'yaa- nu klele 'ke -bhleɲgbe mu 'le 'o 'pegee 'ka mu 'le. ⁹ -Amasrɔyi, -yoo 'mi ni 'bhii- -Waanbhaa' 'o mɔɔ Zesu a *winbɔwo mu 'ɛ □kla mɔkpen' -zanta' mu -la -le: -yoo 'bhii- -woo' □kpaa 'edanma 'o dɛza -la 'kaama- mɔkpen' 'yrɛ ma. -Amasrɔyi, 'o □kla 'ke -glinpɛ' mu -la -le 'drunyan 'ɛ 'yi -mleke' mu 'pegee bhaaplen mu 'ɛ 'kpen 'kɔɔ. ¹⁰ 'O □kla 'bhii- -kwani' mu Zesu Krisi 'to 'ɛ -zayi'; 'dun- 'ka mu □kla 'ke -zadɔ' mu 'le 'ka mu 'pegee Krisi a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi. 'O

moo □kla 'ke fanġan- klezan mu 'le; 'bhεε- 'duŋ-, 'ka mu □kla 'ke fanġan- mεε mu 'le. Mεε mu -o 'ka mu -lɛdɔ 'zi -a ma, 'duŋ- -woo 'o moo mavεε- 'zi. ¹¹ 'Ali- 'kee- nu 'tenlε- -zɔn ma, 'woo- -yrenbhle' zii' gbɔn 'pegee -yi 'mi -lɔ 'koo; -baape' -lrele' mu laa -o 'o 'koo; -woo' tafε' zii', 'bhεε- 'woo- 'kaan- zii' yrekpen- =nɔɔ. ¹² 'Woo 'gbu 'trebhɔ zii' yewolele 'o 'gbu 'koo. -Woo' -zwanwo', 'duŋ- 'o mεε mu 'dumawo; -o -yrenkpa' 'o ta, 'duŋ- 'o 'bhe -yren mu 'ε 'yikun-. ¹³ 'Ali- 'ke -woo' 'to 'siela-, 'wa zikpa -o ni 'ke 'o zru -dɔɔ 'le. 'O □kla 'bhii- 'drunyan 'yi 'klele mu 'le, 'bhεε- 'woo- 'bhii- mɔkpen' gaan -la pε mu 'le, 'ali- 'ke 'bhe nu 'tenlε- -zɔn ma.

¹⁴ 'N nεεnε- mu, 'naa -o 'sεwε 'lεε- 'kpa zii' 'ka ni -yraladɔ zayi' 'ka ma; 'duŋ- 'η 'yoo- 'ka daan 'zi -za 'le 'bhii- 'η 'nε mu 'la -za sɔ 'η ni 'egbenεle. ¹⁵ 'Ali- 'ke mεε 'waa vu -o 'ka daan 'zi 'taawolele Krisi a zi 'ε ta, 'ka dε -o do 'kpo -a ma. Wlan 'ε ni, 'mi 'la 'mi -jan 'Nrale- 'ε □woa 'ka ni, 'bhεε- 'ka 'ka 'gbu □naa Krisi ni, 'mi -le □kla 'ka dε 'le Zesu Krisi a zi 'ε ta. ¹⁶ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'mi -o -sromabɔ 'zi 'ka ni dɔɔ 'mi -o 'taawo zii' gɔnε- 'la gbεen- Krisi -a zi 'ε ta, -ka 'ka 'kpa 'η ma 'bhεε- gbεen-. ¹⁷ 'Bhεla- -zayile, 'mi -o Timote 'winbɔ- 'zi 'ka ba ye, 'yele- 'η 'nε 'la -za sɔ 'η ni 'bhe 'le, 'bhεε- 'ye -la zru -o do 'η ni Mεezan a ye 'ε 'yi. 'Mi 'taawogbeya 'ε -yoo gɔnε- 'la gbεen- Zesu Krisi a pε zi 'ε ta, 'e nu 'bhe dɔle 'ka 'kpee. 'Mi 'bhεε- 'taawogbeya -gloon 'ε daan yrekpen- =nɔɔ Zesu 'yi mu -lε 'tɔle- lε 'mu ni.

¹⁸ 'Ka 'plen- mεε mu 'ε 'ke mu 'kpee ma 'naa -yaa nu nule 'pwεle- 'ka ta, 'bhεla- -zayile -woo 'gbu magbaandia. ¹⁹ 'Duŋ- 'ke Mεezan -dwa -a -la, -a -vinbwa sa 'bhεε- 'η ge 'ka ba ye. 'Ke 'bhe □kla, 'woo- mεε mu 'la -woo 'gbu magbaandε, 'naa nu -o -liijan' -gbenε

-gbenε mu do -kplen 'malε-, 'bhεε- 'duŋ-, -o fanġan- sɔ -za yεke- 'la klele ta 'η nu 'bhe 'yele- 'ezin-. ²⁰ -Amasɔyi -Waanbhaa' a -bh- lengbeya 'ε -a -dan' 'laa 'ke -jan- wole dɔn 'le; 'duŋ- 'bhe -o 'ke -o -Waanbhaa' a -glooya' 'la ye bhaaplen mu 'taawogbeya 'ε ma 'bhεε- 'le. ²¹ 'Bhεε- 'ka -o -a -de 'gbu -la zi εε? 'Kaa- zi 'bhii- 'η ge 'ka ba ye 'ka zita zɔn gbanbhle do 'le 'η 'koo taa- 'mi ge 'ka ba ye 'ke 'soniya 'pegee zru -dɔɔya' 'le 'η 'kpee εε?

KORENTI ZESU 'YI MU 'ε 'TAAWOGBEYA

5

-Za 'yoo- mu 'la 'yaa- Korenti Zesu 'yi mu -lɛdo' 'ε 'plen-

¹ 'N nεεnε- mu, mεε mu -o -a pe 'zi yrekpen- =nɔɔ dɔɔ 'ka ba mu 'ε 'ke mu -yanbhɔɔya kle. 'Bhεε- -waa' pε -yanbhɔɔya 'ε 'bhe -o 'eyɔole, 'ali- waa sɔ 'bhe -gloon 'yele mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ 'mu ba. 'Wa □maa dɔɔ 'ka do 'bhe 'gbu dε na 'ε □kla 'ke -a na 'le. ² 'Bhe trala 'ezin-, 'ka 'pale- -o 'ke 'gbu gblaanya 'le -Waanbhaa' a pε zi 'ε ta. 'Ka ta -yaa sɔ -lɔwale' bi 'bhe -za 'ε 'yi. 'Bhεε- mεε 'la zan 'bhe -Setran' maza 'ε □kla, 'ka 'yaa- sɔ bi 'bhe zan 'ε -gbinle' 'ka 'plen-. ³ 'Mi 'gbu laa -o 'ka 'plen- ye 'η 'gbu 'fle 'yi, 'duŋ- 'η 'yoo- 'ka -din 'η 'kpeeledanle 'ε 'yi. 'Mεε 'la zan 'bhe -Setran' maza 'ε □kla, 'mi -kpan -balaa' gban 'bhe zan 'ε ta, 'bhii- 'η 'yaa- 'ka 'plen-. ⁴ 'Ke 'ka □klaa 'eke- ba 'waati 'la ba Mεezan Zesu 'to 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke 'mi □kla 'ka ba 'η 'kpeeledanle 'ε 'yi, 'bhe 'pegee Mεezan Zesu a -glooya' 'ε 'le; ⁵ -ka 'bhe mεε -gloon 'ε 'kpa -Setran' 'kɔɔ, 'kooko- 'ali- 'ke -Setran' -a 'fle 'ε 'siela- oo, -ε sɔ

gole- -za 'yi M̱ezzan Zesu 'nu yi 'ε 'le. *

⁶ 'Zoo 'laa -o 'ka zi 'dε 'ke 'ka 'ka 'gbu magbaandε 'bhε -za -gḻoon 'ε 'yi! 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- 'ke 'ka -za 'yoo- sanε- =twa 'ka 'plen-, -ε 'ka 'kpen 'siε 'bhii- 'bluu -pεε 'wlen 'sεke sanε- 'bluu -pεε 'ε 'kpen wlen g̱onε- 'la gḇeen- bhe εε? ⁷ -Ka -za 'yoo- 'ε go 'ka 'plen-, -yoo 'bhii- 'bluu -pεε 'wlen 'sεke gwe; -ka 'bhε kle 'kooko- 'ka s̱o klele- 'wenj. 'Ke 'ka 'bhε ̱kla, 'ka nu klele 'bhii- 'bluu -pεε dṟεε 'la 'ke 'bluu -pεε 'wlen 'sεke laa -o 'bhε ba -titi 'bhε gḇeen-. -Amas̱oyi Krisi -le ̱kla 'bhii- -kooa' pε Paki 'feti 'ε ta 'sraka go -bhlaa gwlen bhlonε- 'ε 'le, 'bhεε- -ε -gaa -koo' mu -laa' -za 'yoo- ma. ⁸ 'Bẖela- -zayile, -koo' -kooa' pε 'feti 'ε kle, 'duj- -koo' laa 'bhε klele 'ke 'bluu 'la -o 'bhε -pεε 'ε 'wlenna- 'ke 'sεke gwe 'ε 'le. 'Bhε 'sεke gwe 'ε 'bhε -le 'ke -yooa' 'pegee -yanbhooa maza mu 'le. 'Bẖεε- 'duj-, -koo' 'yee- 'feti 'ε kle 'ke 'bluu 'la 'ke 'sεke 'laa -o 'bhε -pεε 'ε ba 'bẖεε- 'le: 'bhε 'bluu 'ε 'bhε -le -koo' zru wlan 'pegee -koo' 'kpee 'fleele- 'le.

⁹ 'N 'ḻεtṟε ̱lwa 'la ̱kpa'a 'ka ni, 'mi 'a ̱pia 'ka ni 'bhε 'yi ḏoo 'ka 'pegee -yanbhooayade mu laa 'taa- wole 'eke- zi 'tanjii. ¹⁰ 'Duj- 'naa 'pele- ḏoo 'ka 'laa 'ka 'maḇeenle 'drunyan 'yi -yanbhooayade mu 'ε 'kpen -din. 'Bẖεε- 'naa- -yaa -we 'zi 'ezin- 'ke -goli' 'flen zan mu 'pegee -faannii' mu 'le, 'bhε 'pegee yogba mu. 'Kee- kle bi 'bhii- 'η 'yaa- -we 'zi 'ke 'bhε m̱εε mu 'ε 'kpen 'le, 'ka 'yaa- nu gole 'drunyan 'ε 'gbu 'yi. ¹¹ 'N 'yaa- 'kela 'pele 'bhε -le -yaa ḏoo 'ke m̱εε 'la zan 'a pe -a 'gbu ma ḏoo -yoo 'ke Zesu 'yi mi 'le, 'bẖεε- 'ke -yoo -za 'yoo- mu 'ḻεε- kle 'zi: -yanbhooa oo, -goli' 'flen

oo, yogbale oo, m̱εε -zwanwole oo, -w̱εen ḏele oo 'bẖεε- -faan. 'Ka 'pegee 'bhε zan laa p̱ebhlele 'eke- ta -titi.

¹² 'Bẖεε- m̱εε 'la zan mu laa -o kpa -Waanbhaa' 'yi, 'mi 'an p̱ε woye laa 'ke 'mu 'kitikanle 'le. -Waanbhaa' -le nu 'bhε zan mu 'ε 'kitikanle. 'Duj- Zesu 'yi mu 'la 'mu -o 'kaa- 'klaṉkeba 'ε 'yi, 'ka s̱o 'mu -laa' -za 'yoo- mu 'kitikanle. ¹³ M̱εε 'la zan mu 'kpale- laa -o -Waanbhaa' 'yi, -Waanbhaa' 'gbu -le nu 'bhε zan mu 'ε 'kitikanle. -A yoo̱ndele -o -Waanbhaa' a 'S̱ewε 'ε 'yi ḏoo: «-Ka m̱εε 'yoo- 'ε go 'ka 'plen-»

6

Zesu 'yi mu geza 'eke- 'le -klu ta 'bhε 'laa -o 'ke -za 'lrele- 'le

¹ 'Ke -za do -o 'ka do 'pegee 'bhε ṉεṉε- do 'plen-, -m̱εle -kla 'bẖεε- waa ge 'bhε -za 'ε 'yrebagole -Waanbhaa' a m̱εε 'wenj mu 'ε ba; 'bẖεε- -o ge m̱εε 'la zan mu laa -Waanbhaa' ḏo 'mu -la ba εε? ² 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' a m̱εε 'wenj mu 'ε -o nu 'drunyan 'yi m̱εε mu 'ε 'kitikanle εε? 'Bẖεε- 'ke 'ka mu -le nu 'drunyan 'ḻεε- 'yi m̱εε mu 'ε 'kitikanle-, -m̱εla ma 'bẖεε- 'ka 'laa s̱o 'kaa- -za sanε- mu 'ε 'yrebagole 'ka 'gbu 'plen- εε? ³ 'Bẖεε- 'ka 'laa 'yaango- 'ezin- 'bhii- -koo' mu nu -m̱ḻεḵε' mu 'ε 'kitikanle εε? 'Bẖεε- -m̱εla ma 'ke -za 'ke ̱wlaa 'ka 'plen- 'tṟε ta -gε, 'ka 'laa s̱o 'bhε -za 'ε 'yrebagole 'ka 'plen- εε? ⁴ 'Bẖεε- 'duj-, 'ke -za do -wlaa 'ka 'plen-, m̱εε 'la zan mu laa -o Zesu 'yi mu -ḻεdo' 'ε ba, -m̱εla ma 'ka mu -la si 'kaa- -za 'ε 'kitikan mu 'le εε? ⁵ 'Mi pe ḏoo 'bhε -o 'ke -yralado maza 'le 'ka mu 'gbu ma. 'Bhε bhla 'ε ba, -o s̱o -zaḏo' mi do -sṟoo̱wole 'ka plen 'ke 'bhε s̱o 'bhε -za 'ε 'yrebagole 'ka ṉεṉε- 'ε 'pegee 'bhε ṉεṉε- 'bẖεεke do 'ε

* 5:5 5.5 Zesu 'yi mu -lwa mu 'ε ba 'ke -o -yaa m̱εε do gbin -o plen- -za 'yoo- klele ma, -o -yaa pe ḏoo -o 'bhε zan 'ε gḇekpaa- -Setran' 'koo. 'Bhε zan 'ε -gbinza' 'ε -o plen-, 'bhε 'win 'yaa- ḏoo 'ke -zaḏow̱εε ḏo 'bhε zan 'ε ma, 'bẖεε- -e plo̱o 'bhε -za 'yoo- 'ε ma 'ke -ya zru niina- -Waanbhaa' ba.

'plen-. ⁶ 'E! -Za 'lrele- laa 'bhe 'le 'de! 'Ke Zesu 'yi mi do ge -a neene-Zesu 'yi -bheeke' do 'le -klu ta mee 'la zan mu laa -Waanbhaa' do 'mu ba.

⁷ 'Ke -za -wlaa 'ka 'plen-, 'bheε-'ke 'bhe -ja klele 'ke -klu ta geza 'le; 'kaa zron 'bhe ma 'bhii- 'ka 'laa -o 'taawo zii' 'bhii- Zesu 'yi mu 'taa-wogbeya 'ε gbεen-. -Mela ma 'ka 'laa so -lebiile maza -yren 'yikunle εε? 'Bheε- -mela ma 'ka 'laa to 'ke -o 'ka 'koope- mu 'ε 'kpen si 'fenfen 'ka 'koo εε? ⁸ 'Bheε- droon', 'ka mu 'gbu -le -lebiile maza kle, 'bheε- 'ka mee mu 'koope- mu 'ε si 'fenfen; 'dun- 'ka 'bhe kle 'ka neene- Zesu 'yi mu -la ni. ⁹ 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- mee 'la zan mu -lebiile maza mu kle, 'mu laa nu gele -Waanbhaa' a -bhlengbeya -wa 'ε ta εε? 'Ka 'laa 'ka 'gbu 'yinile: mee 'joo 'yoo- mu oo, yogba mu oo, -yanbhooaya mu oo, 'gwlaan- mu 'la -woo 'tanyoon 'gwlaan- kle -o na 'le oo, ¹⁰ -faannii' mu oo, mee 'koo -gloo mu oo, -weende' mu oo, mee -zwanwo' mu 'pegee mee 'la zan mu balaa' mee mu ta 'bheε- -o 'mu 'koope- mu 'ε si fanjan- ma. 'Bhe zan mu 'ε do 'kpo 'laa nu gele -Waanbhaa' a -bhlengbeya -wa 'ε ta -titi. ¹¹ 'Ka 'ke 'yaa- 'bheε mee -glooon mu 'ε 'le 'elwale -so. 'Dun- -zoon, Zesu 'kaa- -za 'yoo- mu 'ε □fia 'ke -a yien 'le, 'bheε- -Waanbhaa' 'ka □kpa 'edanma -yaa' pe mee 'wenj mu 'le. -E 'ka □kla mee -ledoole mu 'le -a -yre 'yi Meezan Zesu Krisi 'to 'ε 'yi, 'bhe 'pegee Lii 'Wenj 'ε 'le.

*Zesu 'yi mu 'fle 'ε -yoo 'ke *Lii 'Wenj 'ε 'yaayre- 'le*

¹² 'Ka 'ke mu 'a pe doo: «-Za 'kpensee kle 'senj 'o ni». 'Dun- 'mi pe doo -za 'kpen 'laa -o 'elrele bhaaplen ma. 'Mi so -a pele- 'ezin- doo: «-Za 'kpensee kle 'senj -o 'η 'ni bi». 'Dun- 'naa nu a 'tole- 'ke 'η kle pe 'kedo- 'kpo a lu 'le. ¹³ Mee 'ke mu 'a pe 'ezin- doo: «-O pebble mu

□kla mee vi -la 'kaama-, 'bheε- -o vi □kla pebble -la 'kaama-». Wlan -le 'bhe 'le, 'dun- -Waanbhaa' nu 'woo- pe ple 'ε 'kpen 'siele-. Waa bhaaplen 'fle 'ε klele -yanbhooaya klele 'kaama. Mee 'fle 'ε -yoo 'ke Meezan -Waanbhaa' a pe -la -le, 'bheε- 'yee- Meezan -Waanbhaa' -le 'a zan 'le. ¹⁴ 'Yee- -Waanbhaa' 'la Meezan Zesu -bwela gale ba, -e nu -koo' mu bwele 'ezin- gale ba -yaa' -gloola 'ε 'le.

¹⁵ 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- 'ka 'fle mu 'ε 'wole- 'ke Krisi 'fle 'ε dope mu 'le εε? 'Bhe ya 'ε 'yi, 'η so Krisi 'fle 'ε dope mu 'ε 'sile 'bheε- 'η 'mu kle 'ke gwlen -glin -le do dope mu 'le εε? ¹⁶ 'Bhe 'laa so klele- -titi! 'Bheε- 'ka 'laa 'yaango- 'ezin- 'bhii- 'ke mee 'la zan 'pegee gwlen -glin le do -kpa do ma, -o mee ple kle 'fle do 'kpo -la -le εε? -Amasroyi -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo: «'Woo- mee ple 'ε -o nu klele mee 'fle do 'kpo 'le.» ¹⁷ 'Bheε- 'dun-, 'ke mee 'la zan 'pegee Meezan -Waanbhaa' 'kpale- -o do ma, 'bhe zan 'ε 'pegee Meezan -Waanbhaa' 'kpeeledan gbeya 'ε kle do 'kpo.

¹⁸ -Kaa kle gbe 'ε 'kpen ma 'ke 'ka plooyanbhooaya maza ma! Bhaaplen -za 'yoo- -glooon 'bheεke mu 'la kle, 'bhe mu -o bhaaplen 'fle 'ε -goma'. 'Dun- 'ke mee 'oo mee 'la zan -a 'gbu □naa -yanbhooaya klele ni, 'bhe zan 'ε -e -za 'yoo- -la kle 'zi -a 'gbu 'fle 'ε ni 'bheε gbεen- bhe. ¹⁹ 'Ka 'laa 'yaango- 'bhii- 'ka 'fle 'ε 'bhe -le 'ke Lii 'Wenj 'ε yaayre 'ε 'le εε? 'Yee- Lii 'Wenj 'la -yoo 'ka 'yi; 'bheε- -Waanbhaa' -le 'a □naa 'ka ni. 'Kaa- pe laa 'ka 'gbu 'le. ²⁰ -Amasroyi -Waanbhaa' 'ka tag- bawoa 'egbenele, Zesu gale 'ε ma. 'Bhela- -zayile, -ka -Waanbhaa' -ledoo' -a ma 'ka 'fle 'ε 'le.

**POLU -O KORENTI
ZESU 'YI MU 'ε WAA
-JAN MU 'ε ZIKPA' ZII'**

7

*Pɔlu -jan 'la □woa gwɛnna
yaaza 'e ba zayi'*

(Matie 19.3-12)

¹ 'Ka -za 'la 'yilɔkpaɔ 'ɲ ma 'kaa-'sɛwɛ 'ɛ 'yi, 'ɲ 'yoo-zan 'bhɛɛ-'mabɔlɛ 'ka ni -gɛ. 'Mi 'kpee ma, 'ke 'gwlaan- do laa le 'silɛ-, 'bhɛ -o 'ke -za 'lrele- 'le. ² 'Dun-, 'kooko- 'ke -yanbhɔɔya maza laa klɛ 'ka 'plɛɲ-, 'bhɛ mabhaabhɔ 'ke 'gwlaan- 'kpen do do le si; 'bhɛɛ-'ke le 'kpen do do yalaa' gwɛnna. ³ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, le -nɔɔ klɛza -o 'kela 'le, -e 'bhɛ klɛ -a na ni; 'bhɛɛ- le 'ɛ 'bhɛ klɛza -o 'kela 'le, 'bhɛ 'bhɛ klɛ 'bhɛ □nɔɔ 'ɛ ni. ⁴ -Amasɔyi le 'ɛ 'gbu a pɛ laa 'ke -a 'gbu 'flɛ 'ɛ 'le, -a -nɔɔ -la pɛ -le 'bhɛ 'le. 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, le -nɔɔ 'ɛ 'bhɛ a pɛ laa 'ke 'bhɛ 'gbu 'flɛ 'ɛ 'le, -a na -laa' pɛ -le 'ke 'bhɛ 'le. ⁵ 'Ka 'laa 'ka -banjgolɛ 'eke- 'yi, 'fɔke 'ka mɛɛ plɛ 'a □kpaɔ do ma dɔɔ 'ka -o 'waati sa klɛle- 'ka 'seriwolɛ 'le -Waanbhaa' ni. 'Dun- 'bhɛ blaɔn, -ka nu bo 'eke- 'yi, 'kooko-, 'ke 'ka gbɛ laa sɔ 'ka 'gbu 'yikunle ta, -Setran' 'laa nu 'ka 'lɛkanlɛ, 'bhɛɛ- 'ka balaa' -za 'yoo- 'yi.

⁶ 'N 'bhɛ -jan 'ɛ 'wo zii' 'ka ni 'ka 'liale- drɔɲ -la -le, 'naa 'pele- 'ka 'taawo 'bhɛ zi kpanma. ⁷ 'Ke -yoo 'an pɛ 'le, 'mi -o -a zi 'bhii- mɔkpen' bo -o -gbaakɔɔ' 'le 'bhii- 'mi bogbɛya 'ɛ gbɛɛn-. 'Dun- -kɔɔ' 'kpen do do 'sɛɲ do -la -sɔɔwoa -Waanbhaa' 'kɔɔ: -e -za 'ɛ do klɛ 'sɛɲ □naa mɛɛ do ni, 'bhɛɛ- -e -za 'bhɛɛke do klɛ 'sɛɲ □naa mɛɛ -bhɛɛke' do ni.

⁸ 'N sɔ -jan yɛkɛ- 'la 'wole -gbaakɔɔ' mu 'pegee glaɔnle mu 'ɛ ni 'bhɛ -le -gɛ dɔɔ: 'Ke -o bo -o do -kplɛn 'le 'bhii- 'mi bogbɛya 'ɛ gbɛɛn-, 'bhɛ -o 'ke -za 'lrele- 'le. ⁹ 'Dun- 'ke -wa □ya 'bhii- waa sɔ -o 'gbu 'yikunle, 'bhɛ bhla 'ɛ ba, -o le 'pegee gwɛn 'si. -Amasɔyi le 'sile- 'pegee yaale gwɛnna 'bhɛ

mabhaabhɔ -gbakɔɔya ta, 'kee bo -a -lɔ 'papa 'ɛ 'le 'e ma.

¹⁰ 'N 'yoo zan -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'wolɛ- le zan mu 'pegee gwɛnna le mu ni ('bhɛ -jan 'ɛ 'bhɛ 'laa -o da 'zi 'mi 'gbu ba; Mɛɛzan -la wojan -le 'bhɛ 'le), 'bhɛ -jan 'ɛ 'bhɛ -le dɔɔ: 'Ke le 'la 'bhɛ yaale -o gwɛnna, 'bhɛ 'laa golɛ 'bhɛ □nɔɔ 'ɛ 'kɔɔ. ¹¹ 'Ke gwɛnna le 'la 'bhɛ -gwa 'bhɛ □nɔɔ 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛ le 'ɛ 'bhɛ 'laa yaale gwɛn -bhɛɛke' pla; 'kebhlɛale, -o 'pegee -a -nɔɔ -bɛɲgo' do ma, 'bhɛɛ- -e nu gbɛ drɛwo yaale 'bhɛ 'kɔɔ. 'Bhɛɛ- 'dun-, 'gwlaan- 'ɛ 'bhɛ 'laa 'ploolɛ- 'bhɛ 'na ma 'ezin-.

¹² 'Bhɛɛ- 'ɲ sɔ 'kela 'wole mɛɛ -vin mu 'ɛ ni ('bhɛ -jan 'ɛ da 'zi 'mi 'gbu -la ba, 'naa 'pele- dɔɔ Mɛɛzan -le 'bhɛ □kpaɔ 'mi 'lii) 'bhɛ -jan 'ɛ 'bhɛ -le dɔɔ: 'Ke Zesu 'yi mi 'gwlaan- do na laa -o Zesu 'yi, 'dun- 'ke -a na 'ɛ -dwa -a -la 'kaa 'bhɛ -o bole- -a 'kɔɔ, yaa 'ploolɛ- 'bhɛ ma -titi. ¹³ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, 'ke Zesu 'yi le do -nɔɔ 'laa -o 'ke Zesu 'yi mi 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ □nɔɔ 'ɛ -dwa -a -la dɔɔ 'bhɛ le 'ɛ bo -a 'kɔɔ, 'bhɛ Zesu 'yi le 'ɛ yaa golɛ -a -nɔɔ 'kɔɔ. ¹⁴ -Amasɔyi le □nɔɔ 'la 'bhɛ 'laa -o Zesu 'yi, -o 'pegee -a na 'kpale- 'la -yoo do ma, -a -bɛɛnle' -o -Waanbhaa' -din -a na 'ɛ -zayi'. 'Bhɛɛ- le 'la 'bhɛ 'laa -o Zesu 'yi, 'bhɛ 'pegee 'bhɛ □nɔɔ 'kpale- 'la -yoo do ma, 'bhɛ -bɛɛnle' -o -Waanbhaa' -din 'bhɛ □nɔɔ 'ɛ -zayi'. 'Kebhlɛale, -o -nɛ mu 'ɛ 'mu 'laa -yaa nu klɛlɛ -Waanbhaa' a pɛ 'le, 'bhɛɛ- 'dun-, -o yape mu 'ɛ do -o 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'la 'le bhɛ, 'woo- mu 'ezin-, -woo 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'le. ¹⁵ 'Dun- 'kee- =kla le 'ɛ 'bhɛɛ- 'le oo, 'kee- =kla -a -nɔɔ 'ɛ 'bhɛɛ- 'le oo, 'ke 'bhɛ 'laa -o Zesu 'yi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ -o -a zi 'bhii- -e gwɛnna yaale 'ɛ 'kan, -wa 'to -ya 'kan. 'Ke -ya □kla 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'kee- =kla Zesu 'yi mi -nɔɔ 'ɛ 'bhɛɛ- 'le oo, 'kee- =kla Zesu

'yi mi le 'ε 'bhεε- 'le oo, 'bhε bhle laa kle -li -a ma gwlenna yaaza 'ε 'koo; -amasroyi -Waanbhaa' -koo' 'siila- 'ke -koo' bo yilabla -la -yi. ¹⁶ Wlan 'ε ni, 'bhi Zesu 'yi le, 'yaa 'yaango 'bhii- 'e □nnoo so 'sii Zesu dole- 'bhi -la -zayi' εε? 'Bhεε- 'bhi Zesu 'yi mi 'gwlaan-, 'yaa 'yaango- 'bhii- 'e 'na so 'sii Zesu dole- 'bhi -la -zayi' εε?

'Taawogbeya 'la so -Waanbhaa' ni

¹⁷ 'Dun-, Mεεzan -Waanbhaa' 'ka 'kpen do do -gbaa 'sen yεke- 'la ba, 'bhε 'pegee -e 'ka 'siila- 'waati 'la ba doo 'ka kle -yaa' pε 'le, 'ka 'kpen do do -yaa gone- 'la gbεen-, -ka bo 'bhε bogbeya do 'kpo 'ε 'yi 'te. 'Ke 'η -ja Zesu 'yi mu -ledo' 'oo -ledo' 'la ba, 'η -o daan 'bhεε- -jan do 'kpo 'ε 'le. ¹⁸ 'Ke -Waanbhaa' mεε do -siila 'ke -a wlale -o 'kleen 'yi, 'bhε zan 'ε bo 'bhε bogbeya 'ε 'yi. 'Dun-, 'ke -Waanbhaa' mεε 'la zan -siila 'ke yaa wlale -li 'kleen 'yi, 'bhε zan 'ε yaa pele doo -e wlale- 'kleen 'yi. ¹⁹ 'Kee- =wlaa 'kleen 'yi oo, 'ke 'yaa wlale 'kleen 'yi oo, 'bhε 'laa -za 'ke kle. 'Kela 'bhε -o -a -yi 'egloole, 'bhε -le 'kee -Waanbhaa' a 'toη mu 'ε 'klosikun. ²⁰ -Waanbhaa' 'ka 'kpen do do 'siila- 'ka 'yaa- bogbeya 'la 'yi, -ka bo 'bhεε- bogbeya 'ε 'yi 'te. ²¹ 'Ke -Waanbhaa' 'e 'siila- 'ke 'yoo- 'ke lu 'le, 'yaa 'bhε 'ηgamiwole. 'Dun- 'ke 'bhε 'sen -o 'e ni 'kee so klele- =klo 'le, 'bhε kle. ²² 'Ke Mεεzan mεε 'la zan -siila 'ke 'bhε zan -o 'ke lu 'le 'bhε bhla 'ε ba, 'bhε zan □kla □klo 'le, 'bhεε- -yoo Mεεzan a pε 'le. 'Bhε klegbeya do 'kpo 'ε 'yi, 'ke Krisi mεε 'la zan -siila 'ke -yoo 'ke □klo 'le; 'bhε zan 'ε □kla 'ke Mεεzan a pε lu 'le. ²³ -Waanbhaa' 'ka tagbawoa 'ebebele, 'bhela- -zayile, 'ka 'laa klele bhaaplεη 'kedo- 'kpo a lu 'le. ²⁴ 'N nεεne- mu, -Waanbhaa' 'ka 'kpen do do -siila bogbeya 'la 'yi, -ka bo 'bhεε- bogbeya 'ε do 'kpo 'ε 'yi.

-Gbaakoo' mu 'pegee glaanle mu a -za

²⁵ Mεε 'la zan mu laa le 'sile- -li 'bhε 'pegee mεε 'la zan mu laa yaale -li gwlenna, 'mi so 'kela 'pele 'mu ni, 'naa 'pele- doo Mεεzan -Waanbhaa' -le -jan -kpa a 'η 'lii -o ni; 'dun- 'η 'yoo- 'η 'gbu 'kpεεjan- -la wo 'zi 'ka ni. 'Dun- Mεεzan -Waanbhaa' klelawoa 'ewlanle 'mi ma, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'ka 'ka kpa 'mi 'wojan- 'ε 'yi. ²⁶ -Zon 'waati 'ε klelawoa 'egloole bhε, 'η zi jan 'ε 'bhε -le -ge: 'kela 'bhε -o 'mi 'yrε 'yi -za 'lrele- 'le 'bhε -le doo mōkpen' bo 'mu 'gbu bogbeya 'ε 'yi. ²⁷ 'Ke le -o 'e 'koo, 'yaa 'ploole- 'e 'na 'ε ma. 'Bhεε- 'dun-, 'ke 'yaa le 'sile- -li, 'yaa 'pele- doo 'e le 'sile. ²⁸ 'Dun- 'kee le □sia, 'yaa -za 'yoo- klele 'bhε 'le. 'Bhεε- 'ke -gblane do yalaa' gwlenna, 'bhε 'laa -za 'yoo- klele 'bhε 'le 'ezin-. 'Bhεε- 'dun-, mεε 'la zan mu le 'pegee gwlen si, 'trebhō -o 'mu ma. 'Bhεε- 'η 'yoo -a zi 'bhii- 'bhε 'trebhō mu 'ε 'kan 'ka ma 'egboonle.

²⁹ 'N nεεne- mu, 'mi so 'kela 'pele 'ka ni, 'bhε -le doo 'drunyan 'yan bhla 'ε □bhwa -wa -din. 'Bhεε- 'kee- san -zon ma, 'ke le mu -o 'gwlaan- mu 'la 'koo, 'mu bo 'bhii- le laa -o 'mu 'koo. ³⁰ 'Bhεε- 'ke mεε 'la zan mu -o wisi' zii', 'mu bo 'bhii- 'mu wleyisriwole laa -o. 'Ke mεε 'la zan mu -o zrukpa a 'yi, 'mu bo 'bhii- 'mu zrukpaale laa -o. 'Bhεε- mεε 'la zan mu pε mu lo, 'mu 'a kle 'bhii- pε 'kedo- 'kpo 'laa -o 'mu 'koo. ³¹ Mεε 'la zan mu -o 'drunyan 'yi -trōn mu 'ε -glin 'zi, waa -o 'kpale- 'bhε -trōn mu 'ε ma. -Amasroyi 'drunyan 'pegee -a -yi pε mu 'ε 'kpen -o 'ke 'kanpε- 'le.

³² 'Mi 'gbu -o -a zi bi 'bhii- 'ka 'laa pε 'kedo- 'kpo 'ηgamiwole. 'Ke le laa -o mεε 'la zan 'koo, 'bhε zan 'bhε 'nii- 'ε 'wla Mεεzan -Waanbhaa' a pε -za mu 'ε 'bhε mu -la -yi; 'bhεε- -ya 'gbu 'so yrε glin Mεεzan -Waanbhaa' ni. ³³ 'Dun- 'ke le -o mεε 'la zan 'koo, 'bhε

zan 'bhe 'nii- 'ε wla 'drunyan ta za mu -la -yi. -Ya 'gbu 'sɔ yɛ glin -a na ni. ³⁴ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -a nii- 'ε 'yicienle -o pɛ ple -la plɛj-: -a na 'pegee -Waanbhaa'. 'Bhe klegbeya do 'kpɔ 'ε 'yi 'ezin-, 'ke -gblanɛ 'la 'bhe 'laa yaale -li gwɛnna, 'bhe 'bhe 'nii- 'ε wla Mɛɛzan -Waanbhaa' a -za mu -la -yi. -Ya zi 'bhii- -e kle -Waanbhaa' a pɛ 'le -a nii- 'pegee -a 'fle 'ε 'kpen 'le. 'Dun-, 'ke le 'la 'bhe 'yaale- -o gwɛnna, 'bhe 'bhe 'nii- 'ε wla 'drunyan ta za mu -la -yi; 'bhɛɛ- -ya 'gbu 'sɔ yɛ glin -a -nɔɔ 'ε 'bhɛɛ- ni.

³⁵ 'N 'yoo- -jan 'la 'wo zii' bhe, 'bhe -o 'ka 'gbu 'nrayiza -la -le, 'dun- 'naa- -o -jan bhee bɔ yɛ glin 'zi 'ka 'lɛɛ. 'Mi 'gbu -o -a zi 'bhii- 'taawogbeya 'la 'bhe lele, 'ka 'bhɛɛ- 'si, 'bhɛɛ- 'ka blɔɔle kle Mɛɛzan -Waanbhaa' ma 'ka zru 'ε 'kpen 'le.

³⁶ 'Ke Ɔzwan do dole -o -gbla do zi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe le 'ε 'lɔ -o dɛ 'zi 'egɔɔle; 'bhɛɛ- 'ke -ya Ɔya 'ke yaa 'bhe 'sile- -a na 'le, -e nu -za 'yoo- -la klele 'bhe gbɛɛn- bhe, 'mi pɛ dɔɔ -woo 'eke- 'si 'bhii- -a -lɔ -o -a ma gonɛ- 'la gbɛɛn-. -Za 'yoo- laa 'bhe 'le 'ke -ya bhele 'ε Ɔsia -a na 'le. ³⁷ 'Dun-, 'ke Ɔzwan do 'a Ɔkpaa -a 'gbu 'kpee -a nii- 'ε 'kpen 'le dɔɔ yaa -o le 'sile, 'bhɛɛ- 'ke waa 'bhe 'wlale- -a zi, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -daa -a 'gbu ba dɔɔ -ya 'gbu zru maza 'ε 'yikunle. 'Ke 'yaa- -a bhele 'ε 'sile- -a na 'le; -e -za 'lrele- -la -kla 'bhe 'le bhe. ³⁸ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke mɛɛ 'la zan 'bhe 'gbu 'bhele- 'ε Ɔsia 'ke -a na 'le, -e -za 'lrele- -la Ɔkla 'bhe 'le bhe. 'Dun- 'ke mɛɛ 'la zan laa -a 'bhele- 'ε 'sile- -a na 'le, 'bhe kleza 'ε mabhaabhɔ 'kɛla 'bhe 'bhe 'bhele- 'ε Ɔsia 'bhe 'na 'le 'bhe a pɛ 'ε ta.

³⁹ Le 'tole- le, 'ke -a -nɔɔ 'laa gale -li, 'ke -waa' gwɛnna yaaza laa 'kanɛ- -li 'yee- 'pegee -a -nɔɔ 'plɛj-. 'Dun- 'ke -a -nɔɔ 'ε -gaa, 'ke yaale -swa -a ni 'gwlaan- -bhɛɛke' 'kɔɔ, -e 'bhɛɛ- kle; 'dun- -e yala-

Zesu 'yi mi -la 'kɔɔ. ⁴⁰ 'Bhɛɛ- 'dun-, 'ke 'bhe le 'ε yaa yaale gwɛn -bhɛɛke' pla, -a zrukpaale nu klele 'egbenele 'ke 'bhe kan -a yaale ma gwɛn -bhɛɛke' pla ta. 'Mi 'gbu -la zi jan -le 'bhe -jan 'ε 'le bhe; 'dun- 'mi 'gbu 'kpeejan- 'ε -yoo 'bhii- -Waanbhaa' Lii 'Wɛj 'ε zru maza 'ε gbɛɛn-.

8

Yogba wi bhleza

¹ 'N nɛɛnɛ- mu, -kɔɔ' zan yogba wi mu bhleza 'ε 'bhɛɛ- ba janwole -gɛ. 'Kaa pɛ dɔɔ: «-zayaangole -o 'o 'kɔɔ». 'Dun-, 'bhe -zayaangoleya -gɔɔn 'ε 'bhe -le 'a kle 'zi 'bhɛɛ- 'ka -o 'ka 'gbu magbaandɛ 'zi, 'bhɛɛ- 'dun-, 'soniya 'ε 'bhe -le fangando mɛɛ a 'kpaleya 'ε ta. ² 'Ke mɛɛ 'la zan 'a pɛ -a 'gbu 'kpee dɔɔ -e -zayaango, 'ali- -zon, 'bhe zan a -zayaangoleya 'ε 'bhe 'le 'laa 'pale- -li. ³ 'Dun-, 'ke -Waanbhaa' -za sɔ mɛɛ 'la zan ni, -Waanbhaa' 'bhe zan 'ε dɔ.

⁴ 'Ka 'n 'lɔɔkpaa yogba wi mu bhleza 'la ba -zayi' dɔɔ 'ke -kɔɔ' sɔ -o bhlele- taa- 'ke -kɔɔ' 'laa sɔ -o bhlele-. 'Wa 'yaango- 'bhii- yo laa -o 'ke -za 'kɛdo- 'kpɔ 'le 'drunyan 'lɛɛ- 'yi. 'Wa 'yaango- 'ezin- 'bhii- -Waanbhaa' -o do 'kpɔ. ⁵ Mɛɛ 'ke mu -Waanbhaa' 'tɔkpa- lafle' 'yi pɛ mu 'pegee 'trɛ ta pɛ mu ma. Wlan 'gbu 'ε ni, 'bhe zan mu 'kpee ma, «-waanbhaa' -bebe -o, 'bhe 'pegee «mɛɛzan» -bebe -o 'trɛ ta 'pegee lafle' 'yi. ⁶ 'Dun- 'o mɔɔ 'kpee ma, -Waanbhaa' -zeze 'gbu 'ε 'bhe -o do 'kpɔ: 'bhe -Waanbhaa' 'ε 'bhe -le 'ke -kɔɔ' Dɛ 'le. 'Yele- pɛ 'kpen Ɔkla, 'bhɛɛ- -kɔɔ' -o -kɔɔ' 'yɛ ma 'yela- ni. 'Bhɛɛ- Mɛɛzan -o do 'kpɔ, 'bhe -le 'ke Zesu Krisi 'le. Pɛ 'kpen Ɔkla 'bhe -la -gɔɔya' 'yi, 'bhɛɛ- -kɔɔ' -o -kɔɔ' 'yɛ ma 'bhe -la 'sɔyi.

⁷ 'Dun- mɔkpen' laa 'bhe wlan 'ε dɔ. Mɛɛ 'ke mu Ɔmwa yo mu gbale zi 'ke 'bhe nu 'tenɛ- -zon ma,

'bhεε- -o wi mu 'la go yo mu 'ε ni 'sraka 'le, -o 'mu bhle. Waa -o 'egloole -o 'gbu 'nii- 'ε 'yi bhe, -woo 'gbu 'kpee 'ε 'trinɔ- 'bhe yogba wi mu 'ε 'bhlele- 'le. ⁸ 'Bhεε- 'duɲ-, 'wa 'yaango- 'ezin- 'bhii- pɛbhle laa so 'o 'mabεεnle -Waanbhaa' -din. 'Ke 'waa yogba wi mu bhlele, 'bhe 'laa -za 'ke kle; 'bhεε- 'ke 'woo- =bhla, 'waa nu -za 'kedo- 'kpɔ 'srɔɔwole 'bhe ma.

⁹ 'Duɲ-, 'bhe -za mu 'ε 'yi, -ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba 'elrele. 'Ka 'laa 'tolε- 'bhεε- mεε 'la zan mu laa -o 'egloole 'mu a 'kpaleya 'ε 'yi, 'kaa- mapɔɔnleya 'ε kle 'bhe zan mu 'ε baa- pε 'le -za 'yɔɔ- 'yi. ¹⁰ -Amasroyi, 'bhi 'la 'bhi 'bhe -za mu 'ε dɔ, 'ke mεε 'la zan laa -o 'egloole 'bhe a 'kpaleya 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke 'bhe 'e □ya pɛbhle yɛ nɔɔ- yogba 'fε 'ε □la; yaa nu 'zoo 'nale- -a 'gbu ni 'kee- yogba wi mu bhle εε? ¹¹ 'Ke 'bhe □kla 'bhe gbεεn- bhe, Kriisi -gaa mεε 'la zan ni, 'yaa- zayaangoleya 'ε yaa nu klele 'bhe zan 'ε 'ni pε 'le εε? ¹² 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'e -za 'yɔɔ- -la □kla 'e nεεnε- mu 'ε ni bhe, 'yoo- yakla- 'ε 'yaanmiwoza -la □kla 'bhe gbεεn- bhe, -amasroyi waa -o 'egloole waa 'kpaleya 'ε 'yi. 'Bhεε- 'ezin- 'e -za 'yɔɔ- -la -kla Kriisi ni 'bhe gbεεn- bhe. ¹³ 'Bhela- zayile, 'ke pɛbhle do -la -zayi' 'bhεε- 'mi 'η nεεnε- do baa- 'zi -za 'yɔɔ- 'yi, 'naa nu wi bhlele 'ezin- titi; 'kooko- 'naa nu klele 'η nεεnε- 'ε baa- pε 'le -za 'yɔɔ- 'yi.

9

Zesu 'winbɔwo mu 'ε -waa' ye 'ε ma -trɔn

¹ 'N nεεnε- mu, 'ka 'kpee ma 'η bole laa -o 'η 'gbu ma εε? 'Naa- -o 'ke Zesu a 'winbɔwo mi 'le εε? 'Naa -kɔɔa' Mεεzan Zesu 'yele- kpataakpa εε? 'Ka mu 'gbu -le 'laa -o 'mi ye 'la □woa Mεεzan Kriisi ni, 'bhe ma -trɔn 'ε 'le εε? ² 'Ali- 'ke mεε 'ke mu laa -o dɔle- -a -la 'ke -o 'mi kun 'bhii- Kriisi a 'winbɔwo

mu 'ε do, 'ka mu 'gbu a 'yaango- 'bhii- 'mi -o 'ke 'bhe 'le kpataakpa. -Amasroyi 'ka -o 'ke Zesu 'yi mu 'la 'le bhe 'bhe -le 'a zɔn mεε mu ni 'bhii- 'mi -o 'ke Kriisi a winbɔwo mi 'le.

³ Mεε 'la zan mu 'mi 'tɔ 'yɔɔ- pe 'zi, 'mi 'η 'gbu ta gwledan 'bhe zan mu ba gɔnε- 'lεε- 'bhεε- gbεεn- ⁴ 'Mi -o 'bhe zan mu 'ε 'lɔkpale dɔɔ: 'Woo- ye 'la 'wo zii' Kriisi ni, 'bhe 'seɲ 'laa -o 'o ni 'ke 'woo bhlepe 'pegee 'o mi -yi 'srɔɔwo- 'bhe ye 'ε ma εε? ⁵ 'Bhεε- 'bhe 'seɲ 'laa -o bi 'o ni 'ke 'woo nεεnε- Zesu 'yi le 'ke si 'o na 'le, 'bhεε- 'bhe ge 'o zi 'bhii- Zesu a 'winbɔwo mu -vin mu 'ε 'pegee Mεεzan Zesu nεεnε- mu 'ε, 'bhεε- Pierei mu 'a kle gɔnε- 'la gbεεn- bhe εε? ⁶ Taa- 'mi 'pegee Banabasi, 'o mɔɔ do -kplɛn 'kpɔ -le yewo, 'bhεε- 'waa 'o 'gbu 'leɔ- pε -srɔɔwo 'bhe ma εε? ⁷ -Srɔwase' mi 'ε -dele -gɔli' sie 'bhe 'gbu ta εε? 'Bhεε- -dele pɛbhe bɔ 'bhεε- yaa 'bhe bhaa bhle εε? 'Bhεε- -de 'gbu -le dri -lɛdɔ' balaa', 'bhεε- yaa 'bhe dri -yɔn 'yi 'ε 'ke mi εε?

⁸ 'Mi -jan mu 'la □woa bhe, waa da bhaapɛɲ mu a 'sinii ta za mu 'te ba. 'Duɲ- -o da *Moizi a 'toɲ mu 'ε ba 'ezin-. ⁹ Wlan 'ε ni, Moizi -Waanbhaa' a 'toɲ 'lεε- yɔɔndia- dɔɔ: «'Ke dri 'ε -yoo pɛbhe mu 'ε 'taan 'zi -a gaan -la bhla 'la ba, 'yaa 'lii 'ε 'yɛle-.» 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'o sɔ -a pele dɔɔ -Waanbhaa' -o dri mu yienkan' zii' εε? ¹⁰ Taa- yaa 'bhe -jan -glɔɔn 'ε 'wɔle- -kɔɔ' mu -la ba zayi' bhe εε? Wlan 'gbu 'ε ni, -o 'bhe -jan 'la bhe 'bhe yɔɔndia- -kɔɔ' mu -la ni, -amasroyi, 'ke mεε 'la zan -o gba 'kpa zii', 'bhe 'yri bole -o -a ta 'bhii- -e nu pε -srɔɔwole 'bhe gba 'ε 'yi. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan -o pɛbhe 'saan zii', 'bhe 'yri bole -o -a ta 'bhii- 'bhe dɔ nu klele pɛbhe 'ε ba 'ezin-. ¹¹ 'O -Waanbhaa' a -jan 'la □woa 'ka ni, -e -kla 'bhii- 'o *Lii 'Wɛɲ 'ε kleza -lrele' mu -la

□bwa 'ka 'yi 'bhii- -o pɛbɛ mu bɔ gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'trɛ 'yi. 'Bhɛɛ- 'ke 'o 'ka 'kɔɔpɛ- mu 'ke 'srɔɔwoa□ 'o 'lɛbɔ- pɛ 'le, 'bhɛ -o 'ke -za 'lɔɔgole 'le ɛɛ? ¹² 'Ke mɛɛ 'ke mu sɔ 'ka 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ 'srɔɔwole, 'bhɛ 'sɛŋ 'laa -o bi 'o mɔɔ ni 'ke 'o 'ka 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ 'ke 'srɔɔwo- ɛɛ? 'Dun- 'o mɔɔ 'gbu -le 'laa -yaa sɔ bi 'bhɛ pɛ mu 'ɛ 'srɔɔwole 'ka 'kɔɔ 'bhɛ zan mu -lɛɛ 'ɛlwale 'pɛ ɛɛ? 'Dun- 'waa 'bhɛ klɛɛ. 'Bhɛɛ- drɔɔn' 'o -yɛn 'kɛn 'yikwan□, 'kooko- 'waa -za 'kɛdo- klɛ 'ke 'bhɛ klɛ Krisi a -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'lɛbhulapɛ 'le. ¹³ 'Ka 'gbu 'a 'yaandɔ- 'bhii- mɛɛ 'la zan mu yewo -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la, -woo 'gbu 'bhle pɛbhle -srɔɔwo' 'bhɛɛ- 'fɛ 'ɛ □la yewole 'ɛ ma. 'Bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu 'sraka mu 'ɛ kpa 'srakagoyɛ 'ɛ □nɔɔ 'bhɛ zan mu dɔ -o 'woo- 'sraka gɔpɛ mu 'ɛ ba. ¹⁴ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, Mɛɛzan -Waanbhaa' 'a 'lɛdulaa dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan mu -o -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii', 'mu 'mu 'gbu 'lɛbɔ- pɛ mu -srɔɔwo' 'yee- -Jan 'Nrɛle- wole 'ɛ ma.

¹⁵ 'Dun- 'mi -Jan 'Nrɛle- 'la □woa 'ka ni, 'naa pɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'kunyre- -glinlɛ' 'ka 'kɔɔ. 'Bhɛɛ- 'naa -o 'lɛtrɛ 'lɛɛ- dɛ 'zi 'ka ni, pɛ 'ke 'srɔɔwo zayi' 'ka 'kɔɔ. -Amasrɔyi 'mi -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wolawoa 'ka ni 'ke 'naa pɛ 'kɛdo- 'kpɔ kun 'ka 'kɔɔ 'bhɛ ma, 'bhɛ -za 'ɛ 'bhɛ -o 'mi -baaza' 'le. 'Bhɛɛ- 'ke 'ɛ -gaa 'bhɛ sɔ 'ɛ ni 'ke 'bhɛ kan 'ke -o 'yee- 'ɛ -baaza' 'ɛ -gwa 'ɛ 'yi 'bhɛ ta. 'Bhɛɛ- 'dun-, mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa sɔ 'yee- 'ɛ 'gbu -baaza' 'ɛ gole- 'mi 'yi. ¹⁶ -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wole- 'ɛ, 'naa -o 'bhɛ klɛ 'zi 'ɛ 'gbu mazrɔn zayi'. -Amasrɔyi -Waanbhaa' -le 'ɛ □kla -a wo mi 'le kpanɛma. 'Bhɛɛ- 'ke 'naa 'a 'wole-, 'ɛ ta -yɛn! ¹⁷ 'Kee- klɛ bi 'bhii- 'ɛ -dwa 'yee- ye 'ɛ 'wole- -la 'ɛ 'gbu 'win ta, 'ɛ 'yaa- nu 'bhɛ ma -trɔn 'srɔɔwole. 'Dun- 'naa -a klɛ 'zi 'ɛ 'gbu 'win ta, 'ɛ 'yoo- -a klɛ 'zi 'ɛ -Waanbhaa' -la ni, 'bhɛɛ- 'yɛle 'a

gbɛkpa- 'mi 'kɔɔ. ¹⁸ 'Ke -yoo 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'mi a pɛ -trɔn -o -a ma 'ke -mɛla -le ɛɛ? 'Nj zrukpaale 'la -yoo 'ke 'ɛ 'yoo- 'yee- -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo zii' mɛɛ mu ni bhaama 'ke 'naa pɛ 'kɛdo- 'kpɔ kun -o 'kɔɔ, 'bhɛ -le 'ke 'mi a pɛ -trɔn 'ɛ 'le.

¹⁹ 'Naa -o mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ a lu 'le. 'Mi 'ɛ 'gbu □kla 'ke mɔkɛn' a yewonɛ 'le, 'kooko- 'ɛ gbɛsɔ mɛɛ -bebe klɛle- ta 'ke Zesu 'yi mu 'le. ²⁰ 'Ke 'ɛ 'yoo- Zuufu mu plɛn-, 'mi 'ɛ 'gbu klɛ 'bhii- Zuufu mi do gbɛɛn-, 'kooko- 'ɛ sɔ -o klɛle 'ke Zesu 'yi mu 'le. Mɛɛ 'la zan mu 'taawo Moizi a pɛ 'tonj mu 'ɛ ta, 'ke 'ɛ 'yoo- 'bhɛ zan mu 'ɛ plɛn-, 'mi 'ɛ 'gbu klɛ 'bhii- 'bhɛ zan mu 'ɛ gbɛɛn-; 'kooko- 'ɛ sɔ -o klɛle- 'ke Zesu 'yi mu 'le. 'Dun- wlan 'gbu 'ɛ ni, 'naa- -o 'taawo zii' Moizi a pɛ 'tonj mu 'ɛ 'yi jan mu 'ɛ 'mu ta. ²¹ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, 'ke 'ɛ 'yoo- mɛɛ 'la zan mu laa Moizi a pɛ 'tonj mu 'ɛ dɔ 'mu 'plɛn-, 'mi 'ɛ 'gbu klɛ 'bhii- 'bhɛ zan mu 'ɛ gbɛɛn-; 'kooko- 'ɛ sɔ -o klɛle- 'ke Zesu 'yi mu 'le. Waa pɛle dɔɔ 'naa -Waanbhaa' a 'tonj mu 'ɛ 'klɔsikun; -amasrɔyi, 'mi 'gbu -o 'taawo zii' Krisi a pɛ 'tonj mu 'ɛ 'mu -la ta. ²² Mɛɛ 'la zan mu laa -o 'ɛglɔɔle -o 'kpɛleya 'ɛ 'yi, 'mi 'ɛ 'gbu klɛ 'bhii- 'bhɛ zan mu 'ɛ gbɛɛn-; 'kooko- 'ɛ sɔ -o klɛle 'ke Zesu 'yi mu 'le. 'Bhɛ 'yi bhɛ, 'ke mɛɛ mu -o dɔgbɛya 'la gbɛɛn-, 'mi 'ɛ 'gbu klɛ 'bhɛɛ- gbɛɛn-, 'kooko- 'kee- -kla gɔnɛ- 'oo gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ɛ sɔ -o 'ke mu gole- -za 'yi. ²³ 'Mi 'bhɛ -za mu 'ɛ 'kɛn klɛ 'zi -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'bhɛɛ- -zayi', 'kooko- 'ɛ sɔ -a ma 'duma mu 'ɛ 'ke 'srɔɔwole.

²⁴ 'Ka 'gbu 'laa 'yaango- 'bhii- blasan- mu 'ɛ blasan- kpan 'ɛ ta, -o 'kɛn blasan zaabolele. 'Dun- -o ba mɛɛ do 'kpɔ -le -blasanle ma -jara 'ɛ 'srɔɔwo- ɛɛ? 'Ka mu 'gbu 'ɛzin-, -ka dɔ 'ɛglɔɔle 'kaa- 'kpɛleya zi 'ɛ ta 'bhii- bla zaabo mu 'ɛ gbɛɛn-; 'kooko- 'ka 'sɔ 'bhɛ ma

-trɔn 'srɔɔwole. ²⁵ 'Dun- blasan- mu 'ε, 'ke -woo daan 'zi blasanle ma 'waati 'la ba, -o 'trebho 'ε 'kpen -gloɔn kpa -o 'gbu ta. 'Dun- -o 'bhe kle -jara 'la 'srɔɔwo zayi' 'bhii- 'bhe ma -sra 'le, 'bhe 'la 'bhe 'laa -o 'ke -mɔpɛ' 'le bhe. 'Bhɛɛ- 'dun-, -kɔɔ' mu -kɔɔa' pɛ 'ε kle -sra 'la 'bhe 'srɔɔwo zayi', 'bhe -o 'ke -mɔpɛ' 'le yikpensee ta. ²⁶ 'Bhɛla- -zayile, 'η 'yoo- blasan- 'zi; 'dun- 'η 'yɛ gbaanle -o 'an blasanle 'ε 'leyanyɛ do 'kpɔ 'ε 'bhɛɛ- ta. 'Naa -o 'an pɛ ye 'ε 'wo zii' 'bhii- gbekpun- gwledan mi 'la -ya gbekpun- mu 'ε blin 'zi -ploɔ zi bhaama. ²⁷ 'Bhɛɛ- drɔɔn', 'mi 'η 'gbu 'kun zii' 'egloole, 'bhɛɛ- 'naa 'η 'gbu 'flɛ 'ε zru maza kle; 'kooko- -a -leyan' bhla 'ε zi, 'mi 'la 'mi -Jan 'Nrale- 'ε Ɔwoa mɛɛ mu ni, -Waanbhaa' laa nu 'mi gole blasan- mu 'la -jara 'ε 'srɔɔwoa- 'mu ba.

10

Izraeli mu 'ε 'taawogbeya -kpe 'ε ta

¹ 'Nj nɛɛnɛ- mu, -za 'la Ɔtian -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ε ma -kpe 'ε ta Moizi a pɛ 'waati 'ε ba, 'η 'yoo- a zi 'bhii- 'η 'bhe dɔ 'ka 'kpee. -Waanbhaa' lafle' -gblɛn do -dwa -o 'kpen trala laanima, 'ke -yoo -o 'kan zi 'ε zɔn -o ni 'bhe 'le. -Ya Ɔkla 'bhɛɛ- -o 'kpen weyi- 'tɛn 'ε takaan- 'taawolele -yɛntɛr' -kpaɛ 'ε ta. ² -E -kla 'bhii- -woo 'kpen 'wiɪɲfia Ɔ 'bhe weyi- 'ε 'pegee lafle' -gblɛn 'ε 'yi, -o 'kpen 'pegee Moizi a 'kpaledomaya 'ε 'yi. ³ -Waanbhaa' -o 'kpen -lɛbwa 'ke pɛbhle -gloɔn do 'kpɔ -la -le 'ke 'bhe da lafle 'yi, 'bhɛɛ- -o 'kpen 'bhe Ɔbhla. ⁴ -Waanbhaa' -yi 'la Ɔnaa -o ni, -o 'kpen 'bhɛɛ- =mia. Wlan 'ε ni, 'bhe -yi 'ε 'yaa- da tɔ ngblo do 'kpɔ -la -yi vlɛ -saa 'ε Ɔla, 'bhe vlɛ -saa 'ε Ɔla tɔ ngblo 'ε 'yaa- da -Waanbhaa'

-la ba. 'Bhɛɛ- 'bhe 'yaa- ge 'zi -o zi yɛkpen- =nɔɔ. 'Bhe vlɛ -saa 'ε- 'yaa- 'ke Kɛri 'tɔomasie -la -le. ⁵ 'Ali- 'bhe -za 'wlan mu 'ε 'kpen klele blaɛn -Waanbhaa' 'kɔɔ -o ni, 'o -gbɔɔ mu 'ε -bebe 'laa -Waanbhaa' zru maza klele. 'Bhɛla- -zayile, -o -le -gbɛnɛ do -gaa -bɔn 'ε 'yi -kpe 'ε ta.

⁶ 'Bhe -za mu 'la Ɔkla 'mu Ɔkla -a zɔnɛ 'le -kɔɔ' mu ni dɔɔ -kɔɔ' 'laa 'taawole 'eyɔole 'bhii- 'woo- mu gbɛɛn-. ⁷ 'Bhɛɛ- 'ka 'laa klele yogba mu 'le 'bhii- -o 'ke mu 'a Ɔkla gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhii- -a yɔɔndɛle -o -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'ε 'yi dɔɔ: «Mɛɛ mu 'ε -o -yalaa', 'bhɛɛ- -o pɛbhla- 'bhe 'pegee -o -wɛɛn Ɔmia. 'Bhe blaɛn, 'ke -woo -wlenle', 'bhɛɛ- 'ke -o 'srotanle waa yo 'ε ni.» ⁸ -Kɔɔ' 'laa -kɔɔ' 'gbu 'nale- -yanbhɔɔya dɛle ni, 'bhii- -o 'ke mu 'a Ɔkla gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -o 'waa mia do bhe yaga (23.000) -gaa -yɛkpaɛ' do 'kpɔ 'ε Ɔla. ⁹ -Kɔɔ' mu 'laa Mɛɛzan -yidanle 'bhii- -a 'ke mu 'a Ɔkla gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. 'Bhɛɛ- mle mu -o 'sɔnkpaɛ-, 'bhɛɛ- -o -gaa. ¹⁰ 'Ka mu, 'ka 'laa bole 'ka 'la ma janwole ma mɛɛ mu ma 'ka 'le Ɔla, 'bhii- -a 'ke mu 'a Ɔkla gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhɛɛ- -si 'kun -mlɛkɛ' 'ε 'bhe -o 'kpen Ɔdia.*

¹¹ 'Bhe -za 'yɔɔ- -gloɔn mu 'la bhe, 'mu Ɔtian -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ε ma, 'kooko- 'mu kle -za zɔnɛ 'le -kɔɔ mu ni. 'Bhɛɛ- -woo yɔɔndia- 'sɛwɛ ta, 'kooko- -o kle -kɔɔ' mu 'kpeɛlekanpɛ mu 'le, -kɔɔ' mu 'la 'ke 'drunyan 'leyan yi 'ε Ɔbhwa gban -kɔɔ' mu -din bhe. ¹² 'Bhɛla- -zayile, 'ke mɛɛ 'la zan 'kpee ma 'bhe -o 'egloole 'bhe a 'kpaleya 'ε 'yi, 'bhe zan 'bhe 'yɛkpa 'bhe 'gbu ba 'elɛle; 'kooko- yaa baale -za 'yɔɔ- 'yi. ¹³ -Setran' -o -yidan' maza mu 'la kle 'zi 'ka ni, -e bhaaplen

* **10:10** 10.10 -Nɔɔle' 'sɛwɛ 17.6-14. 'Elwaleta -sɔ, Izraeli mu 'ε 'yaa- kpe 'ε ta 'waati 'la ba, -woo -la ma janwoa- Moizi 'pegee Aarɔn ma. 'Bhɛla- -zayile, -Waanbhaa' -o 'krowoa-, 'bhɛɛ- -o ba mɛɛ 'waa vu ta yizie 'pegee mɛɛ -kɛmɛ 'srwaple- -gaa (14.700).

-vin mu 'e 'kpen 'yidan- 'zi 'bhɛɛ-
gbɛɛn-. 'Dun- -Waanbhaa' 'la yaa
-liiwli' mabɔɔ -titi, 'bhe 'laa nu
-a 'tolɛ- 'ke -Setran' 'ka 'yidan- 'ke
'bhe ge 'kanle- 'kaa- fanɔan- yeke-
'e ta. 'Ke 'ka 'yidan- bhla 'e Ɔbhwa
-Setran' 'kɔɔ, -Waanbhaa' nu 'bhe
yeke- fanɔan- 'nale- 'ka ni, 'kooko-
'ka sɔ -Setran' a -yidangbɛya 'e
'yikunle, 'bhɛɛ- 'ka go 'bhe 'yi.

*-Waanbhaa' a mɛɛ mu 'plooz-
yogbale ma*

¹⁴ 'Bhɛla- -zayile, 'ɲ 'yiɛnii mu,
-ka 'ka 'plɛngɔ- 'egbɔɔn gbɔɔnle-
yogbale ma. ¹⁵ 'Mi -o -jan 'la 'wo
zii' 'ka ni, -yoo 'bhii- 'an wo zii'
-zadɔ' mu -la ni. 'Bhɛɛ- 'ka 'gbu
'bhe -jan 'e 'yiglin- doo. ¹⁶ Mɛɛzan
Krisi a pɛbhle 'waati 'e ba, -kɔɔ'
-drɔɔ pɛyan- 'la si 'bhɛɛ- -kɔɔ'
'pubɔ- 'seri kle -Waanbhaa' ni 'bhe
ma 'bhe -le 'laa zɔɔn 'bhii- -kɔɔ'
mu 'pegee Krisi yiɛn 'e -kɔɔ -o
'kpaledomaya 'yi ɛɛ? 'Bhɛɛ- -kɔɔ'
'bluu 'la takan kplokplo, 'bhɛɛ- 'ke
-kɔɔ' 'bhe 'yiciɛn- 'eke- ma, 'bhe
-le 'laa -kɔɔ' mu 'pegee Krisi 'fle
'e kpa do ma ɛɛ? ¹⁷ 'Bluu 'e -yoo
do 'kpɔ, 'bhɛɛ- 'bhe -le 'ke Krisi 'fle
'e 'le. 'Ali- 'ke -kɔɔ' -o 'ebebele,
-kɔɔ' 'kpen kla 'eke- ba, 'bhɛɛ- -kɔɔ'
kle 'fle do 'kpɔ. -Amasɔyi -kɔɔ'
'kpen 'yee- 'bluu do 'kpɔ 'e 'yela-
sasa bhle 'eke- zi.

¹⁸ -O -za 'la kle Izraɛli mu 'e
ba, -ka 'bhe -glin doo: mɛɛ 'la
zan mu 'sraka gope mu 'e bhle,
'bhe zan mu 'pegee -Waanbhaa'
kle 'kpaledomaya 'yi. -Amasɔyi -o
'sraka gope mu 'la kpa 'srakagoyɛ
'e Ɔnɔɔ, 'mu 'nale- -o -Waanbhaa'
-la ni. ¹⁹ 'N' 'yoo- -jan 'la 'wo zii'
-ge 'bhe 'yi -o 'nale- -a ma ɛɛ? Taa-
'sraka go wi 'e 'bhe -za -o 'egloole
ɛɛ? Taa- yo 'e 'bhe -za -o 'egloole
ɛɛ? ²⁰ 'Yooye- 'dɛ! 'Dun- 'mi -o -jan
'la 'wo zii', 'bhe 'yi -le dɔɔ yogba
mu 'e, -o yogba pɛ mu 'la bhle,
-o 'mu na 'zina mu -la ni; 'dun- -
waa -o 'mu 'na Waanbhaa' ni -titi.
'Dun- 'naa- -o -a zi 'bhii- 'ka mu

'pegee 'zina mu kle 'kpaledomaya
'yi. ²¹ 'Ka 'laa sɔ -drɔɔ 'e 'mile
Mɛɛzan a pɛ -drɔɔ 'mi pɛ 'e 'yi,
'bhɛɛ- 'ka -drɔɔ mi 'ezin- 'zina mu
a pɛ -drɔɔ 'mi pɛ 'e 'yi. 'Ka 'laa sɔ
'dun- 'ezin- Mɛɛzan a pɛ 'e 'bhlele,
'bhɛɛ- 'ka ge 'zina mu a pɛ 'e
'bhlele. ²² Taa- 'ka -o -a zi 'bhii-
'ka Mɛɛzan a zran 'e 'lawlɛn- ɛɛ?
'Ka 'kpee ma, -kɔɔa' pɛ fanɔan- 'e
'yiya- -yaa' pɛ fanɔan- 'e ni ɛɛ?

*-Kɔɔ' -Waanbhaa' -lɛdɔ' -a ma
-kɔɔ' kleza mu 'e 'kpen 'yi*

²³ 'Ka 'ke mu a pɛ dɔɔ: «-Za
'kpen kle 'sen- -o 'o ni». 'Dun- 'mi sɔ
-a pele dɔɔ -za 'kpen 'laa -o 'elrele
bhaaplɛɲ ma. 'Ali- 'ke 'ka 'ke mu
'a pɛ dɔɔ: «-Za 'kpen kle 'sen- -o
'o ni». 'Dun- pɛ 'kpen 'laa 'kaa-
'kpaleya 'e baan' kla a ba. ²⁴ 'Bhe
ya 'e 'yi, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa 'bhe
'gbu do -kplɛn 'nrayiza klele, 'dun-
-ka 'eke- -nrayiza -la kle.

²⁵ -O wi 'oo wi 'la gɔn 'plɛɛ 'yi,
'kee- -kla wi -gloɔn 'oo wi -gloɔn 'la
'le, -ka 'bhe bhle. 'Ka 'laa 'ka 'gbu
zrubatedɔle 'bhe dayɛ ziglinle
ma. ²⁶ -Amasɔyi -a yɔɔndele -o
-Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi dɔɔ:
«'Trɛ 'pegee -a ta pɛ mu 'e 'kpen
-o 'ke Mɛɛzan -Waanbhaa' a pɛ mu
-la -le.»

²⁷ Mɛɛ 'la zan laa -o Zesu 'yi 'ke
'bhe 'ka 'siila- pɛbhle ma -a ba,
'kee- pɛbhle 'oo pɛbhle 'la Ɔnaa
'ka ni, -ka 'bhe 'bhle. 'Ka 'laa
'ka 'gbu zrubatedɔle 'bhe pɛbhle
'e dayɛ ma. ²⁸ 'Dun- 'ke mɛɛ
'ke 'ka 'kpeelekaan dɔɔ: «Yogba
wi -le 'kele-». 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ka
'laa 'a 'bhlele, mɛɛ 'la zan 'ka
'kpeelekaan 'bhe -zayi', 'bhe 'pegee
'bhe zrubatedɔ zayi'. ²⁹ 'Naa -o -a
pɛ 'zi 'ka mu 'gbu zrubatedɔle ma,
'ɲ 'yoo- -we 'zi 'ka 'kpeelekan mi 'e
'bhe -la zrubatedɔza 'le.

'Bhɛɛ- 'ka 'ke mu nu a pele dɔɔ:
«-Mela ma 'bhɛɛ- mɛɛ -bhɛɛke'
zrubatedɔza 'e 'bhe sɔ -dan'
'kpaale 'mi sɔ -za yeke- 'la klele-
'mi 'gbu a mapɔɔnleya 'e 'yi 'bhe

ma εε? ³⁰ 'Ke 'η -Waanbhaa' 'pubwa- 'η pe 'la 'bhlele 'bhe ma, -mela ma 'bhεε- mεε nu 'η 'tɔ 'yɔɔ- 'pele- dɔɔ -mela ma 'η 'bhe Ɔbhla εε?»

³¹ 'Bhela- -zayile, 'mi pe 'ka ni dɔɔ 'ke 'ka -o pebhle 'zi oo, 'ke 'ka -o pe 'ke mi 'zi oo, 'ke 'ka -o -za 'oo -za 'la kle 'zi, -ka -za 'kpen kle 'kooko- 'ka -Waanbhaa' 'tɔ 'ε bhɔ 'bhe 'yi. ³² 'Ka 'laa klele mεε 'kedo- 'kpo baa- pe 'le -za 'yɔɔ- 'yi: Zuufu mu oo, Zuufu kle mu oo, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a pe mεε -lɛdo' 'ε. ³³ -Ka 'taawo 'bhii- 'mi a pe 'taawogbeya 'ε gbεen-: 'mi -o dɔ 'zi 'egloole 'ke 'η sɔ mɔkpen' ni -za 'kpen 'yi. 'Naa 'η 'gbu do -kpen 'nrayiza kleyre glin, 'duj- 'mi mɔkpen' -la 'nrayiza kle yre glin, 'kooko- -o 'kpen go -za 'yi.

11

¹ -Ka 'taawo 'mi kleza zi 'bhii- 'mi 'taawo Kriɔ zi gɔnε- 'la gbεen-.

ZESU 'YI MU 'TAAWOGBEYA

Korenti Zesu 'yi le mu 'ε -waa' -srungbɔɔ' dɔza -o ngblo ma

² 'N nεε -nε mu, 'mi 'ka 'tɔbhɔ- gbε 'ε 'kpen ma, -amasroyi 'η -za dɔ 'ka 'kpee 'waati 'ε 'kpen ba, 'bhεε- 'η 'ka -daanna -za mu 'la 'le, 'ka -o 'taawo zii' 'mu ta 'el- rele. ³ 'Duj- -za do -o ye 'ezin-, 'mi -o -a zi 'bhii- 'ka 'bhe dɔ, 'bhe -za 'ε 'bhe -le dɔɔ: 'gwlaan- 'kpen -kunlii -le 'ke Kriɔ -la -le, 'bhεε- le 'ε 'bhe -kunlii -le 'ke 'bhe Ɔnɔɔ 'ε 'bhεε- 'le; 'bhεε- -Waanbhaa' -le 'ke Kriɔ -kunlii' 'ε 'le. ⁴ 'Bhela- -zayile, 'ke 'gwlaan- 'la -ya 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni oo, 'ke -yoo -Waanbhaa' -lɛlajanwo zii' oo; 'bhεε- 'ke -srungbɔɔ' -o -a ngblo ma 'bhe 'waati 'ε ba, yaa -o -a -kunlii Kriɔ 'bhe 'lɛdɔ- 'zi -a ma 'bhe gbεen- bhe. ⁵ 'Duj- 'ke le 'la 'bhe -o 'bhe 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni oo, 'ke 'bhe -o -Waanbhaa' -lɛlajanwo zii' oo,

'bhεε- 'ke 'bhe ngblo ma flen- -o, 'bhe le 'ε 'bhe 'laa -o 'bhe Ɔnɔɔ 'ε 'lɛdɔ- 'zi 'a ma 'bhe klegbeya 'ε 'yi. 'Bhe le 'ε -yoo 'bhii- -a ngblo -gwele' -le. ⁶ 'Ke le 'la 'bhe 'laa -o -a zi 'bhii- 'bhe -srungbɔɔ' dɔ 'bhe ngblo ma, 'bhe bhla 'ε ba, -ya win 'ε takan! 'Bhεε- 'ke 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ke le do -a 'gbu 'win takaan- oo, 'ke -ya win 'ε -gwela oo, 'bhe -o 'ke -yraladɔ maza 'le bhe. 'Bhela- -zayile, 'mi pe dɔɔ 'kee- -srungbɔɔ' Ɔdwa -a ngblo ma 'bhe mabhaabho. ⁷ 'Duj-, 'gwlaan- 'ε 'bhe 'laa -srungbɔɔ' dɔle 'bhe ngblo ma 'ke 'bhe -o 'bhe 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni. -Amasroyi -Waanbhaa' 'yee- 'gwlaan- -kla klegbeya 'la 'yi 'yele- 'ke -Waanbhaa' bhɔɔma 'le, 'bhe 'pegee 'yele- 'ke -Waanbhaa' a gbilaanya 'ε zrɔn pe 'le. 'Bhεε- 'duj-, le 'ε 'bhe -le 'ke 'gwlaan- a gbilaanya 'ε zrɔnpe 'le. ⁸ 'Wlan 'gbu 'ε ni, 'drunyan kle bhla 'ε zi, 'gwlaan- laa dale le 'yi, 'duj- le 'ε 'bhe -le -daa 'gwlaan- 'yi. ⁹ 'Bhεε- -Waanbhaa' 'laa 'gwlaan- klele le -zayi', 'duj- -e le 'ε 'bhe Ɔkla 'gwlaan- -la -zayi'. ¹⁰ 'Bhela- -zayile bhe, -mlɛkε' mu 'ε -zayi', le 'ε 'bhe -srungbɔɔ' dɔ 'bhe ngblo ma; 'bhεε- 'bhe kle -a ngblo 'kpaale- 'la -yoo -a -nɔɔ Ɔla bhe 'bhe -tɔɔmasie 'le. ¹¹ -Kɔɔ' 'pegee Mεεzan Kriɔ a 'kpaledomaya 'ε 'yi, 'gwlaan- laa sɔ bole- 'bhe 'gbu ma le bla; 'bhεε- le laa sɔ bole- 'bhe 'gbu ma 'gwlaan- bla. ¹² 'Bhe klegbeya do 'ε yi, 'drunyan kle 'waati 'ε ba -Waanbhaa' 'kɔɔ, -e 'gwlaan- 'fle 'ε gbε do -la Ɔsia, 'bhεε- -e le Ɔkla 'bhe 'le; 'bhεε- 'duj- le -le 'gwlaan- ya. 'Bhεε- pe 'kpen da -Waanbhaa' -la ba.

¹³ 'Ka mu 'gbu 'bhe -glin doo, 'ke le -o -a 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni bhla 'la ba, 'bhεε- 'ke -a ngblo ma flen- -o, 'bhe -o 'ke -za 'lrele- 'le εε? ¹⁴ -Waanbhaa' a bhaaplen mu klegbeya 'ε ma, -kɔɔ' 'gbu 'a

'yaango- 'bhe ma 'bhii- -yralado maza -le 'bhe 'le 'ke 'gwlaan- laa a 'winle- mu 'ε takan 'bheε- -yoo 'trole- to. ¹⁵ 'Bheε- 'duη-, 'ke le 'bhe 'winle- mu 'ε 'trole- =twa, 'bhe -o 'ke -a -lreleya 'ε baan' -la -le. -Amasroyi -Waanbhaa' winle 'trole- mu -naa le ni, 'kooko- 'ke -o kle -a wiη- 'bhii- so gbεεn-. ¹⁶ 'Duη- 'ke mεε 'la zan -a zi 'bhii- 'bhe zaabo 'o 'ε ma 'yee- za 'lεε- ta 'ezin-, 'bhe zan 'a 'yaango- doo 'o moo ta pe laa -o 'ke zaabolele, 'bheε- -Waanbhaa' a mεε- 'ledo' mu 'ε ta pe laa 'bhe 'le 'ezin-.

Korenti Zesu 'yi mu 'ε 'yaa- Mεεzan Kriisi a pe 'ε bhle gone- 'la gbεεn-

¹⁷ 'Mi -o zan -jan mu 'la 'wole- 'ka ni 'saanibhe, 'naa so 'ka 'tobhole 'bhe 'yi -titi. -Amasroyi, 'ke 'ka □klaa 'eke- ba, 'ka 'laa 'ka 'taawogbeya 'lreleya 'ε baan' 'kla yre glin -a ba, 'duη- 'ka baan' kle 'eyoole -a ma. ¹⁸ 'Mi 'a □maa doo 'ke 'ka □klaa 'eke- ba 'kaa- klankeba yre mu 'ε □noo, 'ka 'laa -benjo' do ma, 'bheε- 'ka 'yicienle kle. 'Mi 'duη- 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'bhe -jan 'ε gbe do -o 'ke wlan 'le. ¹⁹ Wlan 'ε ni, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'ka 'yicienle kle, 'kooko- mεε 'la zan mu -o 'ke Zesu 'yi mu kplankplan 'gbu 'ε 'le 'ka 'plen-, -o so 'mu dole-, 'bheε- 'mu gole kle mεε -vin mu 'ε ma. ²⁰ 'Ke 'ka □klaa 'eke- ba doo 'ka -o Mεεzan Kriisi a pele 'ε 'bhlele, 'duη- 'ka 'laa -a bhle -a bhle gbeya 'ε 'yi. ²¹ -Amasroyi 'ke 'ka □klaa 'eke- ba 'yee- pe 'ε 'bhle zayi', 'ka 'laa 'eke- magben. 'Bheε- 'ka 'kpen do do 'bhe 'yre gbaan 'bhe 'gbu a pe 'ε 'bheε- 'bhlele- ba. 'Bheε- 'bhe 'leyanyre kle 'ka 'ke mu bolele gbon -le, 'bheε- 'ka 'ke mu kpedole kle, 'ke 'mu -wεende'. ²² 'Bhe bhla 'ε ba, 'fe mu laa -o 'ka 'koo, 'ke 'ka pebhle 'mu □la, 'bheε- 'ka -wεen mi εε? Taa- 'ka -o -Waanbhaa' a mεε- 'ledo' 'ε mavεε- 'zi -a ma εε? 'Bheε- pe 'kedo- laa -o mεε 'la zan

mu 'koo, 'kaa- zi 'bhii- 'ka -yralado 'mu ma εε? 'N -mε pe jan -la wo 'ka ni 'ezin- εε? 'Kaa- zi 'bhii- 'η 'ka 'tobho εε? 'Naa so 'bhe klele- titi!

Polu -o mεε daan 'zi Mεεzan Kriisi a pe 'ε pebhlegbeya 'ε 'le

²³ Wlan 'ε ni, Mεεzan 'mi -daanna -za 'la 'le, 'mi -o 'ka mu daan 'zi 'ezin- 'bheε- 'le. -O -yaa nu Mεεzan Zesu -lenale -a dε mu 'ε ni -bi 'la zi, -e 'bluu 'ε □sia. ²⁴ 'Bheε- e 'yanle- -Waanbhaa' 'pubolele 'bhe ma, 'kee- 'bhe takanle kplokplo 'bheε- 'ke -ya pele- -yaa' -klanlane mu 'ε ni doo: «'bluu 'lεε- 'bhe -le 'ke 'η 'fle 'ε 'le, 'bheε- -e □kla 'ka ma 'sraka 'le. 'Ka nu 'bheε- klele 'tanji, 'kooko- 'mi -za do 'ka 'kpee.» ²⁵ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -o yanle pe 'ε 'bhlelele, 'kee- -droo peyan- do 'sile, 'bheε- 'ke -ya pele- -o ni doo: «-Waanbhaa' *-bhoolaya dreε 'la -dwa 'yee- 'pegee bhaaplen mu 'ε plen- 'mi a pe yien 'ε -glooya' 'ε 'le, 'bhe -le -ge. 'Ke 'kaa- mi 'zi 'waati oo 'waati 'la ba, 'mi -za do 'ka 'kpee.» ²⁶ -Amasroyi 'sani- e nu gele 'tenle- Mεεzan Zesu 'nule- 'ε ma, 'ke 'ka -o 'bluu 'lεε- 'bhle zii', 'bhe 'pegee 'ke 'ka -o -droo peyan- do 'lεε- 'mi zii' 'waati 'oo 'waati 'la ba, 'ka -o 'mi gaza 'ε 'bheε- 'wo zii' 'ezin- 'bhe gbεεn- bhe. ²⁷ 'Bhela- -zayile, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan Mεεzan Kriisi a 'bluu 'ε □bhla, 'bhe 'pegee 'kee- -yaa' -droo peyan- do 'ε □mia, 'bheε- 'ke 'bhe zan 'taawogbeya 'ε yaa Mεεzan Kriisi 'ledo- -a ma 'el- rele, 'bhe zan -o -kpan -la baa- 'zi 'bhe 'gbu ta 'bhe klegbeya 'ε gbεεn- bhe, -amasroyi -e Mεεzan Kriisi 'fle 'ε 'pegee 'bhe yien 'ε mavεεla. ²⁸ 'Bhela- -zayile, 'ka 'kpen do do 'bhe 'gbu zrubaglin 'elwale pe, 'bheε- -e so 'bluu 'lεε- 'bhlele, 'bheε- -e -droo peyan- do 'ε mi 'te. ²⁹ -Amasroyi 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'bluu 'ε □bhla, 'bhe 'pegee 'kee- -droo peyan- do 'ε □mia, 'bheε- 'ke -o -yi -o 'kela 'le Mεεzan a pe 'fle 'ε ba zayi'

'ke yaa 'bhe dɔle; 'bhe zan -o -Waanbhaa' a -kpan -la baa- 'zi -a 'gbu ta 'bhe gbɛɛn- bhe. ³⁰ 'Bhɛla- -zayile, gade mu -bebe 'pegee -sonzan' -bebe -o 'ka 'plen-, 'bhɛɛ- 'ka -bebe -gaa gban. ³¹ 'Ke -kɔɔ' -kɔɔ' 'gbu zrubaglinna 'elwale 'pe, -Waanbhaa' a 'kiti 'laa nu klele -kɔɔ' ma. ³² 'Dun- Mɛɛzan Krisi -o -kɔɔ' mu 'kitikan zii' 'bhe 'pegee -e -kɔɔ' 'krowo, 'kooko- -yaa' -kpan 'laa balaa' -kɔɔ' mu 'pegee 'drun- yan 'yi mu 'e ta 'eke- zi.

³³ 'Bhe ya 'e 'yi, 'ɲ nɛɛnɛ- mu, 'ke 'ka Ɔklaa 'eke- ba Mɛɛzan Krisi a pele 'e 'bhle zayi', -ka 'eke- magben -a ma. ³⁴ 'Ke gbɔn -o mɛɛ 'la zan dɛ 'zi, 'bhe zan pebhle 'elwale 'pe 'bhe 'gbu ba 'fɛ 'lɛ ma, 'bhɛɛ- -e nu 'tɛ. 'Ke 'bhe Ɔkla, 'ke 'ka Ɔklaa 'eke- ba, 'ka 'laa nu -Waanbhaa' a 'kiti 'e 'wɛnɛ- 'ka 'gbu ma. 'Ke 'mi Ɔwlaa 'ka ba ye, 'ɲ nu -za -vin mu 'e 'mu -yrebagole 'ka 'plen-.

12

Lii 'Wenj 'e 'senj mu 'la na mɛɛ ni

¹ 'N nɛɛnɛ- mu, Lii 'Wenj 'e 'senj mu 'la na mɛɛ ni, -kɔɔ' 'mu ba janwo doo. 'N 'yoo -a zi 'bhii- 'ka wlan dɔ 'mu ba zayi'. ² 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ka 'laa -yaa -Waanbhaa' dɔ 'waati 'la ba, 'ka gbaanle -yaa yo 'bhobho mu -la zi. ³ 'Bhɛla- -zayile, 'mi pe 'ka ni dɔɔ 'ke 'Lii 'Wenj 'e -yoo mɛɛ 'la zan -yi, 'bhe zan laa sɔ -a pele dɔɔ: «Zesu 'danjanwole -o!» 'Bhɛɛ- 'ke Lii 'Wenj 'e yaa -o mɛɛ 'la zan -yi, 'bhe zan laa sɔ -a pele- dɔɔ: «Zesu -o 'ke Mɛɛzan 'le!»

⁴ Lii 'Wenj 'e 'senj mu 'la na mɛɛ ni, 'bhɛɛ- -e -Waanbhaa' a ye 'e wo, 'bhe 'senj mu 'e -gloɔn -o 'ebebele; 'dun- -o 'kpen da 'yee- Lii 'Wenj do 'kpɔ 'e 'yela- -yi. ⁵ -E ye mu 'la na mɛɛ mu ni, 'mu -gloɔn -o 'ebebele, 'dun- mɛɛ mu yewo 'yee- Mɛɛzan -Waanbhaa' do 'kpɔ 'e 'yela- ni. ⁶ 'Bhɛɛ- yewogbɛya 'e -gloɔn -o 'ebebele, 'dun- 'yee- -Waanbhaa'

do -kplɛn -le -o 'kpen kle fangan- na -kɔɔ' 'kpen ni do do. ⁷ Zesu 'yi mu 'e 'kpen do do 'yi, Lii 'Wenj 'e -ya -gloɔya' 'e zɔn klegbɛya 'e 'kpen -gloɔn 'yi, 'kooko- -e sɔ bhɔle- 'woo- Zesu 'yi mu 'e 'kpen ba. ⁸ Lii 'Wenj 'e -e -zadɔleya ma -jan na mɛɛ 'ke ni, 'bhɛɛ- -e yikanleya ma -jan na mɛɛ -bhɛɛke' do ni. 'Yee Lii 'Wenj do 'kpɔ 'e 'yele- 'mu 'kpen na. ⁹ 'Yee- Lii 'Wenj do 'kpɔ 'e -e 'kpaleya -gbɛnɛ na mɛɛ 'ke ni; 'bhɛɛ- -e gade mu -bhee 'senj na mɛɛ -bhɛɛke' do ni. ¹⁰ -E 'sɔle- maza kle 'senj na mɛɛ 'ke ni; 'bhɛɛ- -e -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'senj na mɛɛ -bhɛɛke' do ni; Lii Wlan 'la 'bhe da -Waanbhaa' ba, 'bhɛɛ- bhla ma lii -yɔɔ' mu 'la da -Setran' ba, Lii 'Wenj 'e 'senj na mɛɛ 'ke ni 'bhɛɛ- 'bhe sɔ 'mu lii -gloɔn ple 'e bagogbɛya dɔle-; 'bhɛɛ- wli -bhɛɛke' -gloɔn 'e 'kpen 'la 'ke waa 'mu daanle, -e 'mu 'pe 'senj na mɛɛ -bhɛɛke' do ni; 'bhɛɛ- -e 'woo- wli -bhɛɛke' mu 'e 'yipele 'senj na mɛɛ 'ke ni. ¹¹ Lii 'Wenj do 'kpɔ 'e 'yele- 'bhe -za mu 'e 'kpen kle; -e 'woo- 'senj mu 'e 'kpen 'yiciɛn- mɔkpen' ma do do; mɔkpen' do do 'pegee 'bhe a pe, 'bhɛɛ- -za 'la 'bhe -benjgole -o -a 'gbu zru maza 'e 'le, -e 'bhɛɛ- kle.

Zesu 'yi mu a 'kpaledomaya 'e -yoo 'bhii- mɛɛ 'fle do 'kpɔ

¹² Bhaaplenj 'fle 'e -yoo do 'kpɔ, 'bhɛɛ- 'dun- a dɔpe mu 'e -woo 'ebebele. 'Ali- 'ke 'fle 'e dɔpe mu 'e -woo 'ebebele, -o 'kpen -o 'fle do 'kpɔ -la -le. Krisi -o 'bhii- 'yee- 'fle 'e -yaa' pe klegbɛya 'e 'bhɛɛ- gbɛɛn-. ¹³ -Amasɔyi, -o -kɔɔ' 'kpen 'wiɛnɛfia Ɔ Lii 'Wenj do 'kpɔ -la -yi. -Kɔɔ Ɔklaa 'eke- ba, 'bhɛɛ- -kɔɔ' Ɔkla 'bhii- 'fle do 'kpɔ. 'Ke -kɔɔ' -o Zuufu mu 'le oo, 'ke -kɔɔ' -o Zuufu kle mu 'le oo, 'ke -kɔɔ' -o lu mu 'le oo, 'bhe 'pegee 'ke -kɔɔ' -o Ɔklo mu 'le oo, -kɔɔ' 'kpen Lii 'Wenj do 'kpɔ -la 'sɔɔwoa-.

¹⁴ Bhaaplen 'fle 'e dɔpe laa -o do 'kpo, 'dun- -a dɔpe mu 'e -woo 'ebebele. ¹⁵ 'Ke gaan -yaa pe bi gbɛ ni dɔɔ: «'Naa -o 'ke gbɛ 'le, 'bhɛla -yile 'mi 'kpale -laa -o 'fle 'e dɔpe mu 'e ba». 'Bhɛ 'yaa -sɔ -a klɛle -'bhɛɛ -yaa -yaa nu klɛle 'fle 'e dɔpe mu 'e do 'le ɛɛ? ¹⁶ 'Bhɛɛ -'ke 'tron 'yaa -pe bi dɔɔ: «'Naa -o 'ke -yrebhɛ' 'le, -ayile 'mi 'laa -o 'fle 'e -yaa' pɛ 'le». 'Bhɛ 'yaa -sɔ -a klɛle -'bhɛɛ -'tron 'laa klɛ 'yee -'fle 'e dɔpe mu 'e do 'le ɛɛ? ¹⁷ 'Ke 'fle 'e 'kpen 'yaa -klɛ 'ke -yrebhɛ' 'te 'le, -e -yaa nu 'solɛ -jan 'male -mela -le ɛɛ? 'Bhɛɛ -'kee -klɛ bi 'tron 'te 'le, -e -yaa nu pɛ ven mu 'silɛ -mela -le ɛɛ? ¹⁸ Wlan 'e ni, -Waanbhaa' laa 'fle 'e klɛle bhaama. -E 'fle 'e dɔpe mu 'e 'kpen do do -kpa -a ma 'bhii -e -yaa zi 'bhii -ya klɛ -a zru maza 'le gɔnɛ -'la gbɛnɛ -. ¹⁹ 'Bhɛɛ -'ke 'fle 'e 'kpen 'yaa -klɛ 'ke dɔpe do 'kpo 'le, -e 'yaa -sɔ klɛle -'fle 'le ɛɛ? ²⁰ 'Bhɛ ya 'e 'yi, dɔpe mu 'e -woo 'ebebele, 'dun- 'fle 'e -yoo do 'kpo. ²¹ 'Bhɛ klɛgbɛya 'e 'yi, -yrebhɛ' laa sɔ -a pele -gbɛlaa -ni dɔɔ: «'N maza laa -o 'e ma!» 'Bhɛɛ -ngblo laa sɔ -a pele -gaan mu ni dɔɔ: «'N maza laa -o 'ka ma!» ²² 'Bhɛɛ -drɔɔn', dɔpe mu 'la fangan -'laa -o 'mu ta -kɔɔ' 'yrɛ 'yi, -kɔɔ' maza -o 'mu -la 'gbu ma 'ebebele. ²³ -Kɔɔ' 'kpee ma -kɔɔ' 'fle 'e ma yrɛ mu 'la 'mu 'laa -o 'ke -za 'kedo -'kpo 'le, -kɔɔ' 'mu -la -gblakun' 'egbenele 'ke 'bhɛ kan -a -vin mu 'e ta. -Kɔɔ' 'fle yrɛ mu 'la -woo 'ke -yralado ma yrɛ mu 'le, -kɔɔ' 'mu -la kun 'elrele 'ke 'bhɛ kan -a yrɛ -vin mu 'e ta. ²⁴ 'Bhɛɛ -'dun-, -kɔɔ' 'fle 'e yrɛ mu 'la waa -o 'ke -yralado ma yrɛ mu 'le, -kɔɔ' 'laa 'mu kun 'elrele. -Waanbhaa' -kɔɔ' 'fle 'e □kla klɛgbɛya 'la 'yi, 'bhɛ -le dɔɔ, -kɔɔ' 'laa a yrɛ mu 'la ye -za 'kedo -'kpo 'le, -o 'mu -la kun 'elrele. ²⁵ -E 'bhɛ □kla 'bhɛ gbɛnɛ -bhɛ, 'kooko -'fle dɔpe mu 'e 'yicienle laa klɛ 'ke -o mabhaabhɔ 'eke -ta;

'dun- -yoo □kla 'kooko -'ke -o bhɔ 'eke -ba. ²⁶ 'Ke 'fle 'e dɔpe do -o -yrenbhle' zii', 'yee -'fle yrɛ 'e 'kpen -le -yrenbhle' zii' bhe. 'Dun- 'ke -wa dɔpe do -ledwa 'bhɛ ma, -a dɔpe -vin mu 'e 'kpen zrukpaale klɛ 'eke -'yi.

²⁷ 'Dun- 'ka mu, 'ka mu -le 'ke Krisi 'fle 'e 'le. 'Bhɛɛ -'ka 'kpen do do -o 'ke -a 'fle dɔpe mu 'e 'ke -la -le. ²⁸ 'Bhɛ klɛgbɛya 'e 'yi, -Waanbhaa' mɛɛ 'ke mu □kpa mɛɛ mu wiiɲ -Zesu 'yi mu -ledɔ' mu 'e ba: -O wiiɲ -mɛɛ -le □lwa mi 'e 'bhɛ -le 'ke Zesu a 'winbowo mu 'e 'le; 'bhɛɛ -a -le plɛ mi 'e 'bhɛ -le 'ke -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'e 'le; -a -le yaga mi 'e 'bhɛ -le 'ke mɛɛ daan mu 'e 'le. 'Mu ziten' mu 'e 'mu -le -Waanbhaa' 'solɛ -maza klɛ 'sɛɲ □naa mɛɛ 'la zan mu ni 'mu 'le, 'bhɛ 'pegee -e gadɛ mu -bhee 'sɛɲ □naa mɛɛ 'la zan mu ni 'ezin-; 'mu a pɛ ziten' mu -le -e 'sɛɲ □naa 'ke mu 'la ni 'ke 'mu bhɔ mɛɛ ba 'mu 'le. 'Bhɛɛ -e mɛɛ 'ke mu □kla mɛɛ -ledɔɔ' 'mu 'le. 'Bhɛɛ -wli -bhɛɛke' mu 'la waa 'mu daanɛ -e 'mu 'pɛ 'sɛɲ □naa -a 'ke mu ni. ²⁹ Taa -a pele -o dɔɔ mɔkpen' -o 'ke Zesu a 'winbowo mu 'le ɛɛ? Taa -mɔkpen' -o -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'le ɛɛ? Taa -mɔkpen' -o 'ke 'solɛ -maza klɛ mu 'le ɛɛ? ³⁰ 'Bhɛɛ -taa -a pele -o dɔɔ gadɛ mu -bhee 'sɛɲ -o mɔkpen' 'ni ɛɛ? Taa -wli -gloɔn -bhɛɛke' 'pɛ 'sɛɲ -o mɔkpen' 'ni ɛɛ? Taa -'bhɛ wli -bhɛɛke' mu 'e 'yipe 'sɛɲ -o mɔkpen' 'ni ɛɛ? ³¹ 'Bhɛ klɛgbɛya 'e 'yi bhe, 'ka zrubhɔ 'sɛɲ -gbɛnɛ mu 'e 'mu -la -sroowole ma. 'Bhɛɛ -'dun-, 'kɛla 'bhɛ -o pɛ 'kpen 'lɛɛ, 'ɲ 'yoo -zan 'bhɛ zronɛ 'ka ni 'saanibhe.

13

'Soniya

¹ Wlan 'e ni, 'ali -'ke 'ɲ sɔ 'drunyan ta wli mu 'e 'kpen 'pele, 'ke 'ɲ sɔ -mleke' mu a wli mu

'e 'kpen 'pele, 'dun- 'ke 'soniya laa -o 'η zru 'ε 'yi, 'η 'wojan- mu 'ε -woo 'bhii- 'koobaa- 'weli- 'pegee -glee 'weli- gbεεn-. ² 'Ali- 'ke -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'seŋ -o 'η ni, 'ke gaanyiza 'kpen -yipe' 'seŋ -o 'η ni, 'bhεε- 'ke -zayaangole 'ε 'kpen 'seŋ -o 'η ni; 'ali- 'ke 'η 'kpaleya 'ε 'bhe a -gbεεya 'ε 'yi, 'ke 'η sɔ a pele- vlε goon mu ni doo 'mu 'yro 'mu gbaanyre mu 'ε □noo, 'bhεε- 'ke 'bhe 'ke mu 'mu kle 'η 'weli- ta; 'dun- 'ke 'soniya laa -o 'η 'yi, 'naa -o 'ke pe 'kedo- 'kpo 'le. ³ 'Ke 'mi 'η 'koope- mu 'ε 'kpen 'yicienna 'kooflenzan mu ma -o -lɛbo' pe mu 'le, 'ali- 'ke 'mi 'η 'gbu □gwan 'bhii- lu do 'le, 'kooko- 'η bho 'woo- 'kooflenzan mu 'ε ba, 'bhεε- 'ke 'mi 'η baa 'bhe -za 'ε 'yi, 'dun- 'ke 'soniya laa -o 'η 'yi, 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- 'η ma.

⁴ 'Ke 'soniya -o mεε 'la zan -yi, 'bhe zan 'bhe zrubakpalaa -za zi, 'bhεε- wlanya -o -a zru 'ε 'yi, -a -yre 'laa bho mεε -bhεεke' 'koope- zi, yaa 'gbu 'wasowo, 'bhεε- yaa -a 'gbu magbaande mεε ma. ⁵ 'Bhe zan laa -yralado maza kle, yaa -a 'gbu do -kpln 'nrayiza kle, yaa -a yinmatonkpa blaale-, 'bhεε- yaa mεε kuku kpa -a 'kpee. ⁶ 'Bhe zan laa 'bhe zrukpalaa -lebiimaza zayi'; 'dun- -ya zrukpalaa wlan -la -zayi'. ⁷ 'Ke 'soniya -o mεε 'la zan 'yi, 'bhe zan -za 'kpen 'sroma- yan, -ya kpa -za 'kpen 'yi, -a -yri 'kpalebo pe 'kpen ta, 'bhεε- -e -za 'kpen 'yikun-.

⁸ 'Soniya laa yan -titi. 'Dun- -Waanbhaa' -lɛlajanwole mu nu yanle. Wli -bhεεke' 'pele 'ε nu yanle; 'bhεε- -kooa' -zayaangole 'ε nu yanle. ⁹ -Amasroyi -kooa' -zayaangole 'ε 'lesole laa -o, 'bhεε- -koo' -Waanbhaa' -lɛla' jan mu 'la wo, 'mu 'lesole laa -o 'ezin-. ¹⁰ 'Dun-, 'ke -za 'la 'bhe 'lesole -o, 'bhe □nwa bhla 'la ba, 'kela 'bhe 'lesole laa -o, 'bhe nu yanle.

¹¹ 'N 'yaa- 'waati 'la ba -nε 'fienronne 'le, 'an -janwo' gbeya oo, 'η 'kpeeledan gbeya 'pegee 'an -za 'kun gbeya, 'η 'yaa- 'mu 'kpen kle matrunya -la -yi. 'Dun- 'η gbaanladia, 'mi 'ploola- matrunya pla za 'ε ma. ¹² 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -zon -koo' sɔ -za sanε- drɔŋ 'la -yimale -Waanbhaa' ba zayi', 'bhe -o 'bhii- 'kee- pe do -glinna -dwalen' 'la 'yreba- -o 'bunbun 'bhe 'yi, 'yaa- sɔ -a yre 'ε 'kpen 'yele gɔnε- 'la gbεεn-. 'Dun- 'ke 'bhe yi 'ε □bhwa, -koo' nu -Waanbhaa' yeke kpataakpa -koo' 'yrebhe- ple 'ε 'kpen 'le. -Zon -kooa' -zayaangole 'ε 'lesole laa -o; 'dun- 'ke 'bhe 'waati 'ε □bhwa, -koo' nu -za 'kpen dole 'kee- ten -a -dan' ma, 'bhii- -Waanbhaa' 'gbu -koo' mu do gɔnε- 'la gbεεn-.

¹³ 'Bhe 'yi bhe, pe yaga 'lεε- 'mu -le nu bole -a noo-; 'bhεε- waa yan -titi: 'kpaleya, 'bhεε- 'e 'yrikpale -za ta, 'bhe 'pegee 'soniya. 'Dun- 'kela 'bhe -za -o 'egloole -o 'kpen ba 'bhe -le 'ke 'soniya 'ε 'le.

14

Wli -bhεεke' pele 'seŋ 'pegee -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'seŋ mu a -za

¹ 'N nεεnε- mu, -ka do 'egloole 'ke 'ka 'soniya 'ε 'bhe -la ziglin-. 'Bhεε- -ka *Lii 'Weŋ 'ε 'bhe a 'seŋ mu 'ε 'mu -la ziglin- 'ezin-; 'dun- -ka do 'egloole 'ke 'ka -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'seŋ 'ε 'bhεε- ziglin- 'elwale 'pe. ² Wlan 'gbu 'ε ni, 'ke mεε 'la zan -o wli -bhεεke' mu pe 'zi, 'bhe zan laa -o -janwo' zii' bhaaplɛŋ mu ni, 'dun- 'bhe zan -o -janwo' zii' -Waanbhaa' -la ni. -Amasroyi mεε 'kedo- 'kpo 'laa -a pewli 'ε 'bhe 'yima-, 'bhεε- Lii 'Weŋ 'ε 'sroyi, -e sɔ wlan mu 'la 'mu gaanle -o 'mu tapwele. ³ 'Dun- 'ke mεε 'la zan -Waanbhaa' -lɛlajanwo, 'bhe zan -janwo' bhaaplɛŋ mu -la ni, 'bhεε- -e fangando 'mu ta, -o 'kpaleya

'ε baan' kla -a ba, 'bhεε- -yoo lia.
 4 'Ke mεε 'la zan wli -bhεεke' pe,
 'bhe zan fangando 'bhe 'gbu -la
 ta. 'Bhεε- 'dun-, 'ke mεε 'la zan
 -Waanbhaa' -lεlajanwo, 'bhe zan
 'ε fangando Zesu 'yi mu -ledo' 'ε
 'kpen -la ta.

5 'Mi -a zi 'bhii- 'ka 'kpen wli
 -bhεεke' mu -la pe; 'dun- 'kela 'bhe
 so 'mi ni 'ezin- 'egbenele 'ke 'bhe
 kan 'kela bhe 'bhe ta, 'bhe -le doo
 'ka 'kpen -Waanbhaa' 'lεlajanwo.
 -Amasroyi mεε 'la zan -Waanbhaa'
 -lεlajanwo, 'bhe mabhaabho 'ke
 'bhe kan mεε 'la zan wli -bhεεke'
 mu pe 'bhe ta; 'fōke 'bhe zan 'bhe
 'pe wli -bhεεke' 'ε 'yipia□, 'kooko-
 fangan- do Zesu 'yi mu -ledo' 'ε
 'kpen ta -waa' 'kpaleya 'ε 'yi. 6 'Bhe
 ya 'ε 'yi, 'η nεεnε- mu, 'η 'yoo
 -za do -la -yilrōkpale 'ka ma dōo:
 'Ke 'mi □nwa 'ka ba, 'bhεε- 'ke
 'η □dwa wli -bhεεke' -la pele ma,
 'bhe 'trōn- nu klεle 'ka ma -mela
 -le εε? 'Bhe 'trōn- 'laa nu klεle
 'ka ma -za 'kedo- 'kpo 'le, 'fōke
 -Waanbhaa' -za 'la 'bhe -zrōnna
 'η ni 'ke 'η 'bhεε- 'yipia□ 'ka ni,
 'bhεε- 'kee- 'jan 'la □kpa 'mi 'lii
 'ke 'η 'bhe 'yiklaa□ 'ka 'koo, 'bhe
 'pegee 'ke 'η -za 'yaangoleya ma
 -jan do □woa 'ka ni, 'bhεε- 'ke 'η
 'ka -daanna -za do 'le. 'Ke yaa klεle
 'bhe gbεen-, 'ka nu -trōn 'ε -dela
 -srōowole 'mi a pe wli -bhεεke'
 pele 'ε ma εε?

7 'Ali- nii- 'laa -o pe mu 'la 'yi,
 'bhεε- 'dun- 'ke -o so -wele', 'bhe
 pe mu 'ε 'ke mu -le 'ke -gofen'
 'pegee -gitari gwe -gloōn mu 'ε
 'le. 'Ke waa -o dε 'zi 'elrele, -woo
 'sro 'la 'kpa zii' -o -yi, -o so -o
 ple 'ε 'kpen dεwli 'ε bagole dōle-
 εε? 8 'Bhe klεgbeya do 'ε 'yi, -o
 gwledan mu 'ε sii -klεloj' 'penwli-
 'la 'le, 'ke 'bhe 'penwli- 'ε bakanle
 laa -o kplankplan, gwledan mu
 'ε -de 'gbu -le nu 'bhe magaanle
 gwledanle 'ε 'kaama- εε? 9 'Bhe
 -za 'yansi do 'kpo 'ε 'bhe -le 'kaa-
 pe 'ε 'le. 'Ke 'ka -o -jan 'la 'wo

zii' wli -bhεεke' 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke
 waa 'bhe 'yima-, -o nu 'ka 'wojan-
 'ε 'yimale 'nale- -a ma εε? -Yoo
 'bhii- 'ka -o -janwo' zii' -ploō -la
 zi bhaama. 10 Wli 'srε -gloōn mu
 'la -woo 'drunyan 'lεε- 'yi, -o 'kpen
 -o 'ke -yima' pe 'le. 11 'Dun- 'ke
 mεε do -o -janwo' zii' 'mi ni wli
 'la 'ke 'naa 'bhe do 'bhe 'yi, 'bhe
 zan 'ε klε 'mi 'yrε 'yi 'bhii- 'cie do;
 'bhεε- 'mi klε 'bhe zan 'ε 'yrε 'yi
 'bhii- 'cie 'ezin-. 12 'Bhe ya 'ε 'yi, Lii
 'Wεj 'ε 'sej mu 'la na mεε ni, 'mu
 -la -srōowō' -lro klε 'ka ma, 'bhεε-
 'kela 'bhe so -Waanbhaa' a mεε mu
 'ε -waa' 'kpaleya 'ε baan' 'klale -a
 ba, -ka 'bhεε- ziglin- 'egloole.

13 'Bhela- -yile, 'ke mεε 'la zan
 -o wli -bhεεke' pe zii', 'bhe zan 'a
 'yrewo -Waanbhaa' ma dōo 'bhe
 'sej 'na -a ni 'kee- so -a 'gbu 'pe wli
 -bhεεke' 'ε 'yipele. 14 -Amasroyi 'ke
 'η 'yoo- 'η 'seriwo zii' wli -bhεεke'
 'yi, 'η nii- 'ε 'bhe -le klε 'seri 'yi,
 'dun- 'naa -o -a klε 'zi 'η yikan' 'ε
 'le. 15 'Bhe ya 'ε 'yi, 'mi so -mela
 klεle- 'te εε? 'Mi so 'η 'seriwole
 -Waanbhaa' ni 'η 'nii- 'ε 'le; 'bhεε-
 'dun-, 'η nu 'seriwole -a ni 'ezin- 'η
 yikan 'ε 'le. 'Nj nu 'srokpale 'η 'nii-
 'ε 'le; 'bhεε- 'dun-, 'η nu 'srokpale
 'η yikan' 'ε 'le 'ezin-. 16 'Bhεε- 'ke
 'yoo- -Waanbhaa' 'pubo- 'zi 'ε 'nii-
 'ε 'yi, mεε bhaamale 'la 'yaale- -o
 -zamaa' 'ε 'plen-, 'bhe nu 'solε- -a
 pele- 'nale- -a ma «Amiina» 'yaa-
 'seri 'ε ma, 'ke yaa 'yaa- 'seri
 'ε 'yimale εε? 17 'Ali- 'ke 'yaa-
 -Waanbhaa' 'pubo- 'seri 'ε □kla 'el-
 rele gbε 'ε 'kpen ma, 'bhe mεε do
 'ε, 'yaa fangandole 'bhe a 'kpaleya
 'ε ta; -amasroyi yaa 'yaa- 'seri 'ε
 'yimale.

18 'Mi 'dun-, -Waanbhaa' 'pubo-
 -amasroyi, 'η so wli -bhεεke' 'pele
 'kee- kan 'ka 'kpen ta. 19 'Dun-
 'ke Zesu 'yi mu 'ε -woo -waa'
 'klankeba [□noo, 'bhεε- 'ke 'η 'yoo-
 -o 'plen-, 'jango' 'soo 'la 'ke mεε mu
 so 'mu -yimale, 'bhεε- 'kooko- -o

-za daan 'mu ma, 'bhe mu -la wole so 'mi ni 'ke 'bhe kan -jango' 'waa vu wole ta 'n 'koo wli -bh eke' 'yi.

²⁰ 'N nene- mu, -ka 'ploo- 'kaa- matrunya 'kpeledan gbeya 'e ma, -ka 'ka 'kpeledan 'bhii- mee -yrebakanle mu gb en-. -Za 'yoo- a pe zi 'e ta, -ka 'ka 'gbu kle 'bhii- matrunye mu gb en-, -amasroyi waa -za 'yoo- do. 'Dun- 'ka 'kpeledan gbeya 'e ma, -ka kle mee -yrebakanle mu 'le. ²¹ 'Ton 'sewe 'e 'yi, -a yond e -o doo Meezan -Waanbhaa' pe doo:

«'Mi nu 'si 'bh eke mu a wli -la 'sil -,

'bh e- 'n nu -jan 'kpale- 'cie mu -la -lii, 'bh e- -o nu -janwole 'an pe mee mu 'le- ni,

'ali- 'ke 'bhe kla oo, waa nu -o 'tronkpale 'mi 'weli- 'e la.»

²² 'Bhe klegbeya 'e 'yi, wli -bh eke' pele 'e, 'bhe -o 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'e -toomasie 'le mee 'la zan mu laa -o kpa -Waanbhaa' 'yi 'mu yre 'yi; 'dun- -Waanbhaa' -lajalanwole 'e, 'bhe -o 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'e -toomasie 'le mee 'la zan mu 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi 'mu 'yre 'yi.

²³ 'Bhe- 'ke Zesu 'yi mu 'e -waa' 'klankeba do -yi, -o 'kpen wli -bh eke' mu 'pele- -saan; 'bh e- 'bhe 'waati do 'kpo 'e ba, 'kee- =kla mee -bh eke' mu 'le oo, 'kee- =kla mee 'la zan mu laa -o kpa -Waanbhaa' -yi 'bhe 'ke mu 'le oo, 'ke 'mu nwa wlale 'ka ta 'ke 'ka 'kpen -o wli -bh eke' 'pe zii' 'waati 'la ba; waa nu -a pele doo 'ka 'kpen ngblo -wlenle' -o ee?

²⁴ 'Dun- 'ke -yoo bi 'bhii- -o 'kpen -o -Waanbhaa' -lajalanwo 'zi 'waati 'la ba, 'bh e- 'ke mee 'la zan laa 'e 'kpa -Waanbhaa' 'yi, 'ke 'bhe nwa wlale 'ka ta 'bhe 'waati do 'kpo 'e ba; 'bhe 'pegee 'ke mee 'la zan laa 'kaa- -za klegbeya 'e do, 'ke 'bhe nwa wlale 'ka ta 'ezin- 'yee- 'waati do 'kpo 'e ba, 'bhe 'gbu nu

-a 'yaangole 'bhii- 'bhe -o 'ke -za 'yoo- kle mi do 'le 'bhe wlan ma -jan mu 'la 'ma zii' -Waanbhaa' a mee mu 'e 'lii 'bhe ma. ²⁵ 'Bhe- -za 'yoo- mu 'la -woo -a 'kpee, 'mu 'kpen ta nu 'pwele- kpataakpa. 'Ke 'bhe kla, -zadowee 'e 'koo, -e nu -a ngblo kulale 'tre ma; 'bh e- -e nu -Waanbhaa' gbale 'ke -ya pe -a 'gbu 'lii kpataakpa doo: «Wlan 'gbu 'e ni, -Waanbhaa' -o 'ka 'plen-!»

-O -za mu 'la kle 'ke Zesu 'yi mu 'e klaa 'eke- ba

²⁶ 'N nene- mu, 'ke 'ka klaa 'eke- ba 'waati 'la ba, -ka -za mu 'le- mu -la kle: 'Ke -Waanbhaa' 'tobho ma 'sro -o 'ka do 'kpee, -ka 'bhe 'kpa; 'ke mee daan ma -jan do -o 'ka 'ke 'koo, 'bhe zan 'bhe -jan 'e 'wo; 'ke -Waanbhaa' -za do -zronna 'ka 'kela ni, 'bhe zan 'bhe 'pe; 'ke 'ka 'kela so wli -bh eke' pele-, 'bhe 'bhe 'pe; 'bh e- 'ke 'ka 'kela so 'bhe wli -bh eke' 'e 'yipele, 'bhe 'bhe 'yipe. 'Ke -za 'oo -za 'la 'bhe so -Waanbhaa' a mee mu 'e 'kpaleya 'e baan' 'klale -a ba, -ka 'bh e- kle. ²⁷ 'Ke mee 'la zan mu -o wli 'pele, waa 'kanle- mee ple, mee yaga ta; 'dun- -wa kle do do 'eke- blaan, 'bh e- 'bhe wli -bh eke' 'e 'yipe mi 'e -sroowo' 'ka 'plen-.

²⁸ 'Ke 'bhe wli -bh eke' 'e 'yipe mi laa -sroowole 'ka 'plen-, 'bhe 'waati 'e ba, mee 'kedo- 'kpo 'laa wli -bh eke' pele 'ka 'plen-. 'Ke mee 'la zan -a zi 'bhii- 'bhe wli -bh eke' pe, 'bhe 'bhe 'wo 'bhe 'gbu 'kpee -Waanbhaa' ni. ²⁹ -Waanbhaa' -lajalanwo mu 'e, 'ke -Waanbhaa' -jan -kpa mu 'lii, waa 'kanle- mee ple, mee yaga ta 'ke -o -janwo'; mee -vin mu 'e 'mu 'mu 'tronkpa -o wojan mu 'e la, 'bh e- 'mu -o wlan yre glin. ³⁰ 'Ke -Waanbhaa' -za -zronna mee 'ke ni, 'bh e- 'ke mee -bh eke' do -o -janwo' zii' 'bhe 'waati 'e ba, mee 'la zan -yaa -janwo' zii' 'elwale, 'bhe 'laa 'mole- -janwole 'e zi, 'bh e- -ya 'to 'ke -Waanbhaa' -za -zronna 'kela

'bhe ni 'bhe -janwo'.³¹ Wlan 'gbu 'ε ni, 'ka 'kpen so -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'eke- blaand do do; 'kooko- 'ka so 'eke- daanle-, 'bhεε- 'ka fangando 'eke- ta 'kaa- 'kpa- leya 'ε 'yi.³² -Waanbhaa' 'bhe -lɛlajanwole 'senj 'naa- mεε 'la zan mu ni, 'mu do klen 'ke 'bhe -lɛlajanwole 'senj Lii 'ε 'kpaale- bo -o -la.³³ -Amasroyi -Waanbhaa' laa -koo- 'siile- 'ke -koo- bo -za kleyre noo- 'koo- 'gbu 'win ta, 'duj- e 'koo- 'siila-, 'kooko- 'koo- bo yil- abla 'yi.

'Bhii- -wa kle gone- 'la gbεen- -Waanbhaa' a mεε mu 'plenj- yrekpen- =noo bhe.³⁴ 'Ke 'ka □klaa 'eke- ba, 'ka 'laa -jan 'nale- le mu ni 'ka 'plenj-, -o tagale bo. -Woo 'gbu mazina 'bhii- -a pele -o -Waanbhaa' a 'Tonj 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la gbεen-.³⁵ 'Ke -o 'ke mu -o -a zi 'bhii- -o -za 'ke 'yima, -o 'bhe 'yilɔkpa -o -noo mu 'ε ma -o ba -le ma. -Amasroyi -jan 'nale- le mu ni Zesu 'yi mu 'ε 'plenj-, 'bhεε- -o -janwo' -Waanbhaa' a 'fε 'ε □la, -za 'lrele- laa 'bhe 'le.

³⁶ -Waanbhaa' a -jan 'ε kli 'ε -daa 'ka mu -la ba taa- -a wole 'ε □tian 'ka mu do -kplen -la ma εε? ³⁷ 'Ke mεε 'la zan 'kpee ma -yoo 'ke -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'le, 'bhεε- 'ke -a 'gbu 'kpee -ya 'yaango- 'bhii- Lii 'Wenj 'ε 'senj do -naa -a ni, 'bhe zan 'a 'yaango- 'bhii- 'mi -o -jan 'la yooɔnde 'zi 'ka ni -ge-, -Waanbhaa' wojan -le 'bhe 'le.³⁸ 'Ke 'bhe zan laa dole 'bhe -jan 'lεε- -la, -Waanbhaa' laa nu 'bhe zan dole -titi.

³⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'η nεεne- mu, -ka do 'egloole 'ke 'ka pe 'la 'bhe ziglin- 'ka 'nii- 'ε 'kpen 'le, 'bhe kle -Waanbhaa' -lɛlajanwole 'ε 'bhεε- 'le. 'Ke mεε 'ke mu -o wli -bhεεke' 'pe zii', 'ka 'laa 'bhe 'saawole 'bhe

zan mu 'ε 'koo. ⁴⁰ -Ka 'ka 'plenja- 'kpen kle -lεeya' ma do do.

MEE BWELE GALE BA A -ZA

15

Zesu bweza gale ba

¹ 'Ŋ nεεne- mu, 'η -Jan 'Nrale- 'la □woa 'ka ni 'ke 'ka -dwa -a -la, 'bhεε- 'ka blɔole -o -a ma 'egloole, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'bhe do 'ka 'kpee 'ezin-. ² 'Ke 'ka 'taawoa □'yee- -Jan 'Nrale- 'ε ta 'elrele 'bhii- 'mi 'ka -daanna 'kele- gone- 'la gbεen- 'ka so gole- -za 'yi -a ma. 'Kebhlaale, 'ka 'ka 'kpalawoa Zesu 'yi, 'bhe □kla bhaama za 'le.

³ -O 'mi -daanna -za 'la 'le, 'mi 'ka mu -daanna 'bhεε- 'le 'elwale, 'bhe -le doo: Kri- si- gaa -koo' a -za 'yoo- mu 'ε ma 'bhii- -a pele -yaa -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la gbεen-. ⁴ -Wa gbaa 'ε □bian, 'bhεε- e -bwela gale ba -a gale blaand -yrekpaa' yaga mi 'ε ma, 'bhii- -a pele -yaa -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la gbεen-. ⁵ 'Yee- Zesu bwele blaand gale ba, -e -pwela Kefasi -la ba 'pe, 'bhεε- 'bhe blaand, -e -pwela -yaa' -klanlanε -vin vu ta ple 'ε ba. * ⁶ 'Bhe gole -a -yi, 'ke -ya 'gbu zɔnle- -a nεεne- Zesu 'yi mu -keme 'soo 'ke -a tralape 'ke mu ni 'eke- zi: -o 'ke mu -kla gban 'ke siele, 'bhεε- -o 'ke mu -o -li 'mu -yre ma -zon. ⁷ 'Bhe blaand, -e -pwela Zaki ba, 'bhεε- boolazi -e -pwela -yaa' winbɔwo mu 'ε 'kpen ba 'te.

⁸ 'Bhe 'kpen blaand, 'kee- 'pwεle 'mi ba 'te, 'mi 'la 'mi -o 'bhii- -ne 'la -wa -yaa -a ya bhla 'ε 'lεε. † ⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'mi -le -yaa' winbɔwo mu 'ε 'kpen ba mεε 'fientronne 'le. 'Bhεε- 'duj- waa -yaa so 'mi 'kunle 'bhii- -yaa' winbɔwo mu 'ε do 'le; -amasroyi 'η -yrenkpa Zesu 'yi

* **15:5** 15.5 Zesu -le Pieri 'tokpaa- Kefasi Arameen wli 'ε 'yi: 'bhe 'yi -le doo vle. † **15:8** 15.8 Zesu Polu 'siila -yaa' winbɔwo mu 'ε 'kpen 'siile- blaand. 'Yee- Polu Zesu -dwa Zesu gale blaand, 'duj- Zesu a winbɔwo mu -vin mu 'ε 'pegee 'yee- Zesu 'gbu yewoa- 'eke- zi -e -yaa -a -yre ma waati 'la ba.

mu 'ε ta 'ebebele. ¹⁰ 'Dun- 'mi -o 'kela 'le -zon 'bhe -daa -Waanbhaa' a -lileya 'ε 'bheε- ba. 'Bheε- e -lilawoa 'mi ma 'bhe 'laa klele bhaama za 'le -titi: 'bheε- drɔɔn' 'mi yewoa- 'ebebele 'kee- kan Krisi a winbɔwo mu -vin mu 'ε 'kpen ta. 'Dun- 'naa 'bhe ye 'ε 'wole- 'η 'gbu a fangan- 'le, 'η Ɔswa 'bhe 'wole -Waanbhaa' a pε -lileya 'ε 'bheε- 'srɔyi. ¹¹ 'Bhela- -zayi', 'kee- =kla 'mi 'le oo, 'kee- =kla Krisi a 'winbɔwo mu -vin mu 'ε 'le oo, 'o 'kpen -o 'yee- Jan 'Nrале- do 'kpɔ 'ε 'yela- wo 'zi, 'bheε- 'ka mu 'gbu 'ka Ɔkpa a 'yela -yi.

Zesu 'yi mu 'ε bweza gale ba

¹² 'Wa 'pelawo zii' dɔɔ Krisi -bwela gale ba; -mela ma 'bheε- mεε 'ke mu -o -a pε 'zi dɔɔ gbaa mu laa sɔ bwele- gale ba εε? ¹³ 'Bheε- 'ke wlan -le 'bhe 'le dɔɔ gbaa mu laa sɔ bwele- gale ba, 'bhe bhla 'ε ba *Krisi 'laa bwele gale ba. ¹⁴ 'Bheε- 'ke Krisi 'laa bwele bi gale ba, 'bhe bhla 'ε ba 'woo- jan 'la 'wo zii' 'bhe -o 'ke bhaama jan 'le, 'bheε- 'woo 'kpa zii' bhaama za -la -yi. ¹⁵ 'Bheε- 'woo- Krisi bweza gale ba 'srɛya- 'la kle 'zi, -yoo 'bhii- 'woo- bhla -la 'kpa zii' -Waanbhaa' ma. -Amasrɔyi 'wa 'pe zii' dɔɔ -e Krisi -bwela gale ba, 'bheε- 'dun- yaa 'bhe klele. ¹⁶ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke gbaa mu laa bwele gale ba, 'bhe bhla 'ε ba, Krisi 'laa bwele gale ba -titi. ¹⁷ 'Bheε- 'ke Krisi 'laa bwele gale ba; 'ka -o 'ka 'kpa zii' bhaama za -la -yi. 'Bheε- 'kaa- -za 'yɔɔ- mu 'kwe 'ε -yoo -li 'ka 'wiinj-. ¹⁸ 'Bheε- mεε 'la zan mu -o Ɔkpa Krisi 'yi, 'bheε- -o -gaa, -e kle 'bhii- 'bhe zan mu Ɔnia -Waanbhaa' -yrε 'yi 'bheε- waa sɔ gole- -a -yi -li -titi. ¹⁹ 'Bheε- 'o 'yri 'kpale- 'la -yoo Krisi ta 'kee- 'kpa bi 'bhe -danj' -le 'drunyan 'lεε- 'bheε- ta pε mu drɔɔn 'ε 'le, 'bhe bhla 'ε ba, -kɔɔ' mu -le -yrεn ma mεε mu 'le mεε mu 'ε 'kpen ba.

Zesu Krisi -bwela kpataakpa gale ba

²⁰ Wlan 'gbu 'ε ni, Krisi -bwela gale ba. Mεε 'la zan mu -gaa, -Waanbhaa' 'yela- -bwela gale ba 'elwale 'pe 'mu ba. 'Bheε- -ya -zrɔnna 'bhe klegbeya 'ε ma, 'bhii- 'bhe gbaa mu 'ε nu bwele gale ba 'ezin-. ²¹ -Amasrɔyi ga -wlaa 'drunyan 'lεε- 'yi mεε do -la kleza ma; 'bhe klegbeya do 'ε 'yi, gbaa mu bwe gale ba mεε do 'kpɔ -la kleza ma 'ezin-. ²² 'Bheε- bhaaplɛn mu 'kpen ga, -amasrɔyi -o 'kpen -o Adamu klu 'yi mu 'le, 'bhe klegbeya do 'ε 'yi, mεε 'la zan mu 'kpale- -o Krisi 'yi, bole -yrε ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma, 'mu 'kpen nu 'bhe 'srɔɔwole Krisi -la 'srɔyi. ²³ 'Dun- -o 'kpen 'pegee -waa pε 'waati -le: Krisi -le Ɔkla mεε Ɔlwa mi 'ε 'le; 'bheε- 'yee- blaana, mεε 'la zan mu Ɔkla -yaa' pε mu 'le, 'kee- =nwa 'waati 'la ba, 'bhe zan mu nu bwele gale ba. ²⁴ 'Bhe gole -a -yi, 'bheε- 'drunyan 'yan yi 'ε nu bhɔle 'te. 'Bhe 'waati 'ε ba, Krisi nu -Setran' 'pegee 'zina mu 'ε -waa -kunliiya 'pegee -waa' 'senj, 'bheε- -waa' -glɔɔya' mu 'ε 'kpen 'siele-. 'Bheε- -e nu -bh- lenjgbeya 'kpale- mεε 'la zan -o 'ke -Waanbhaa 'pegee -kɔɔ' De 'le 'bhe 'kɔɔ. ²⁵ -Amasrɔyi Krisi nu yaale -bhlenjgbe 'yaakpe- 'ε ta 'sani 'ke -Waanbhaa' 'senjo- -a -sɔɔnnii' mu 'ε 'kpen 'le. ²⁶ -E nu -a -danjma' -sɔɔnnii 'la 'bhe a -glɔɔya' 'ε 'siele-, 'bhe -le 'ke ga 'le. ²⁷ Wlan 'ε ni, -a yɔɔnde le 'la -yoo -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «-Waanbhaa' pε 'kpen ngblo -kpalaa' Zesu gaan -la.» 'Ke -wa Ɔpia dɔɔ «pε 'kpen», -Waanbhaa' laa -o 'bhe pε 'kpen 'ε ba. -Amasrɔyi 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -le pε 'kpen ngblo -kpalaa' Zesu gaan -la. ²⁸ 'Kee- -yaan pε 'kpen ngblo 'kpaalele Zesu gaan -la 'waati 'la ba, 'yee- Zesu 'la -yoo 'ke -Waanbhaa' Gbe 'ε

'le, -e nu -a 'gbu ngblo 'kpaale-
-Waanbhaa' -la. 'Ke 'bhe Ɔkla,
-Waanbhaa' gbeblɔle nu klele pe
'kpen ta, 'bhe- -a 'kpaale- nu klele
bhaaplenj mu 'kpen 'wiinj- 'te.

²⁹ 'Ke gbaa mu laa bwe bi gale
ba, mɛɛ 'la zan mu 'mu wiinjɛ- 'yi
ba gbaa mu ni, 'bhe zan mu -yaa
nu -mɛ -la klele ɛɛ? 'Bhe- 'ke gbaa
mu 'laa bwe gale ba, -mɛla ma
'bhe- mɛɛ mu 'mu 'gbu 'wiinjɛ-
'mu ni ɛɛ? † ³⁰ 'Bhe- -kɔɔ' mu
'gbu 'lɛɛ- ɛɛ? 'Ke gbaa mu laa bwe
gale ba bi, -mɛla ma 'bhe- -kɔɔ'
-o -kɔɔ' 'gbu bɔ 'zi -yrɛn 'yi 'waati
'ɛ 'kpen ba ɛɛ? ³¹ 'N nɛɛnɛ- mu,
yi 'oo yi, 'ɲ -si 'ɛ 'kpaakpale -o ga
ni, wlan -le 'bhe 'le. 'Bhe- 'ka mu
'gbu -le 'ɲ 'wasowo pe 'le -kɔɔ' mu
'pegee -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi a
'kpaledomaya 'ɛ 'yi. ³² Efezi -wa 'ɛ
ta mu 'ɛ -woo 'eyɔle 'bhii- srɔpe
mu 'ɛ gbɛɛn-. 'N -Jan 'Nrale- 'ɛ
ta gwledaan- 'woo- Efezi mu 'ɛ ba,
'kee- 'kpa bi 'ɲ 'bhe gwle 'ɛ Ɔdaan
bhaaplenj a pe zi 'ɛ 'bhe- zi, 'bhe
'trɔn 'yaa- nu klele 'ke -mɛla -le ɛɛ?
'Bhe- 'ke gbaa mu laa bwe bi gale
ba, 'bhe 'yaa- nu klele 'ke bhaama
za 'le. -E -yaa nu klele 'bhii- -wa pe
-gɔɔn 'lɛɛ- 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ:
«-Kɔɔ' pebhle, 'bhe- -kɔɔ' -wɛɛn
mi 'bhe ta; -amasrɔyi 'ke -kɔɔ' -gaa
too 'ke -za 'kpen Ɔyaan.»

³³ 'Ka 'laa 'ka 'gbu 'yinile -titi!
-Amasrɔyi 'mi pe dɔɔ: «'Ke 'ka
'pegee mɛɛ -yɔɔ' mu 'taawo- 'eke-
zi, -o zi -yɔɔ' bɔ 'ka gaan -la.»
³⁴ -Ka 'ka yakla- dula-, 'bhe- -ka
'ploo- -za 'yɔɔ- klele ma, -amasrɔyi
'ka 'plerj- mu 'ɛ 'ke mu laa
-Waanbhaa' dɔ -titi-. 'N 'bhe 'pe
zii' 'bhe gbɛɛn- 'bhe -o 'ke -yraladɔ
maza 'le 'ka mu 'gbu ma.

*Fle drɛɛ 'la nu klele mɛɛ 'la zan
mu nu bwele gale ba 'mu ma*

³⁵ 'Mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- mɛɛ
'ke nu 'mi 'lrɔkpale dɔɔ: «Gbaa

mu bwe gale ba 'nale- -a ma ɛɛ?
'Bhe- 'fle -gɔɔn 'ɛ -dele nu klele
-o ma ɛɛ?» ³⁶ -Za 'yaango- kle!
'Kee pebhe do Ɔbwa 'tre 'yi, 'ke yaa
gale, 'bhe- -e bɔn 'elwale 'pe, -e so
bhole- ɛɛ? ³⁷ 'E pebhe 'la bɔ 'tre 'yi,
'kee- =kla *ble bhe 'le oo, 'kee- =kla
pe 'tɔle- pebhe 'bhe 'le, 'yaa kle
'bhii- 'ya -a diinj 'ɛ si 'bhe- 'e 'bhe
so 'tre 'yi. ³⁸ 'E pebhe 'la bɔ 'tre
'yi, 'ke -Waanbhaa' a zi 'bhii- 'bhe
'a kle -yri diinj -gɔɔn 'la 'le 'bhe 'a
kle 'bhe- 'le. -E pebhe 'kpen do do
wlata -yri diinj -la kle.

³⁹ Nii- -o 'tre ta pe mu 'la 'yi 'mu
'fle mu 'ɛ gole 'eke- ma: bhaaplenj
mu 'fle -o 'eta-, 'bhe- 'tre ma
wi mu a pe 'fle -o 'eta-, 'bhe-
maanne- mu a pe 'fle -o 'eta-
'bhe- kaa mu a pe 'fle -o 'eta-
'ezin-.

⁴⁰ Lafle' 'yi pe mu 'fle -o 'eta-;
'bhe- 'tre ta pe mu 'fle -o 'eta-.
Lafle' 'yi pe mu -lregbeya 'ɛ 'bhe
gole -o 'tre ta pe mu -lregbeya 'ɛ
ma. ⁴¹ -Yretɛbhe a pe -lregbeya
-o 'eta-, 'bhe- laanima mlɛ a pe
-lregbeya -o 'eta-; 'bhe- mlɛklenne
mu a pe -lregbeya -o 'eta-; 'ali-
mlɛklenne mu -lregbeya 'ɛ gole -o
'eke- ma.

⁴² Gbaa mu bweza 'ɛ gale ba
'ɛ nu klele 'bhe- gbɛɛn- 'ezin-.
'Ke -o gbaa 'ɛ Ɔbian, -yoo 'bhii-
pebhe 'ɛ gbɛɛn-, -e bɔn. 'Dunj-
'kee- -bwela gale ba, yaa nu gale
-li -titi. ⁴³ Gbaa 'ɛ -a bin bhla zi
-yoo 'eyɔle, 'bhe- fangan- 'laa -o
-a ta. 'Dunj- 'kee- -bwela gale ba,
-e kle 'elrele, 'bhe- -e kle 'egɔle
'ezin-. ⁴⁴ Gbaa 'ɛ -a bin bhla zi,
-yoo 'ke 'fle 'pegee so bhaama -la
-le. 'Dunj- 'kee- -bwela gale ba,
-e nu klele 'fle 'la 'ke Lii 'Wɛnj 'ɛ
gbeblɔle -o 'bhe ta 'bhe- 'le. 'Ke
bhaaplenj zru maza gbeblɔle -o
-kɔɔa' 'tre ta 'fle 'ɛ ta, Lii 'Wɛnj 'ɛ
gbeblɔle nu klele -kɔɔa' lafle' 'yi

† 15:29 15.29 Pɔlu -yaa -we 'zi wiinjɛza 'le, -a 'kpale- laa -yaa -a -yi 'bhii- 'bhe mɛɛ go za 'yi.
'Dunj- -e -yaa -jan -la dan 'zi 'bhe ma -a zron zayi' 'bhii- gbaa mu bwe gale ba wlan ma.

'fle 'ε ta 'ezin-⁴⁵ Wlan 'gbu 'ε ni, -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewε 'ε 'yi dɔɔ: «-Waanbhaa' bhaaplenj -lwa 'la □kla 'ke -o 'bhe siiAdamu, -ya nii- wlaa 'bhe 'yi, 'bheε- 'bhe -kla 'ke bhaaplenj do 'le.» 'Dunj- Adamu boolazi mi 'la 'bhe -o 'ke Krisi 'le bhe, 'bhe -o 'ke Lii 'la bole -yre ma -si 'ε na mεε ni 'bheε- 'le.⁴⁶ Lii 'Wenj 'ε -e 'fle drεε 'la kle, yaa 'bhe klele 'elwale 'pe, 'dunj- -o bhaaplenj 'fle bhaamale 'ε 'bheε- -kla 'elwale 'pe. 'Bheε- Lii 'Wenj 'ε -e 'fle drεε 'la kle 'bhe nu 'bhe blaani 'te.⁴⁷ Adamu 'la □kla 'ke bhaaplenj -lwa 'ε 'le, -o 'bhe □kla 'ke 'tre bwe -la -le; 'dunj- Adamu ple mi 'ε 'bhe -daa lafle' ma.⁴⁸ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, mεε 'la zan mu -o 'ke 'tre pe 'le, 'mu 'pwele- -o 'ke Adamu 'la -o 'bhe □kla 'ke 'tre bwe 'le 'bheε- 'le. 'Bheε- mεε 'la zan -daa lafle' ma, -yoo gɔne- 'la gbεen-, mεε 'la zan mu -o 'ke -yaa' pe 'le 'mu nu klele 'bheε- gbεen-⁴⁹ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -o mεε 'la zan □kla 'ke 'tre bwe 'le 'bhe -le Adamu 'le. 'Bheε- -kɔɔ' -o 'bhe bhɔɔma 'le. 'Bheε- boolazi Zesu 'la -daa lafle' 'yi, 'kɔɔ- nu klele 'bhe bhɔɔma 'le 'ezin-.

⁵⁰ 'Nj neene- mu, 'η 'yoo- jan 'la 'wo zii' 'bhe 'yi -le -ge: -kɔɔ' 'laa so gele- -Waanbhaa' a -bhleighbeya -wa 'ε ta -kɔɔa' 'tre ta 'fle 'ε 'le -kɔɔ' ma, 'bhe 'pegee -kɔɔ' yien 'le -kɔɔ' 'yi. -Kɔɔ' 'fle 'lεε- 'bhe -o 'ke bon pe 'le; 'bheε- -kɔɔ' 'laa so bole- -kɔɔ' bogbeya 'lεε- 'yi, 'bheε- -kɔɔ' bole -yre ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma, 'bhe 'srɔɔwo-.

⁵¹ 'Nj 'yoo- -za tagaanle do -la -yipele 'ka ni dɔɔ: -Kɔɔ' 'kpen 'laa nu gale, 'dunj- -kɔɔ' 'kpensee ma nu boole,⁵² -leyan' do 'kpo 'bhii- -yrekwan do bole gbεen-, 'ke -o -klelonj' boolazi mi 'ε □pian 'waati 'la ba. 'Ke -wa □pian 'waati 'la ba, gbaa mu nu bwelε gale ba 'fle drεε 'le 'mu ma, 'bhe 'fle drεε 'ε 'bhe 'laa so bonle- -titi. 'Bheε- -kɔɔ' mu mεε -yre male mu 'ε,

-kɔɔ' mu ma nu boole 'fle drεε 'le -kɔɔ' ma.⁵³ -Amasroyi 'fle 'la 'bhe -o -kɔɔ' ma, 'bhe -o 'ke bonpe 'le. -Yoo 'ke -za 'le 'ke 'bhe -le mabɔɔ 'pe, 'bheε- 'bhe kle 'fle drεε 'la 'ke 'bhe 'laa so bonle- -li -titi 'bhe 'le. 'Bheε- 'yee- 'fle 'la -yoo 'ke gape 'le, 'yele- mabɔɔ, 'bheε- yaa kle gape 'le -li 'sekeseke.⁵⁴ 'Yee- -kɔɔ' 'fle 'la -yoo 'ke bonpe 'le, 'ke -a mabɔɔla 'waati 'la ba 'kela 'bhe 'laa bon -titi 'bhe 'le, 'bheε- 'ke 'yee- 'la -yoo 'ke gape 'le, -e mabɔɔla 'kela 'bhe 'laa ga -titi 'bhe 'le, 'ke 'bhe □kla 'te, 'bheε- -jan 'la yɔɔndeke -o -Waanbhaa' a 'Sewε 'ε 'yi 'bhe 'le nu 'solε, 'bhe -jan 'ε 'bhe -le dɔɔ: «-O 'sengwa- 'ke ga 'le 'egbenele, 'bheε- ga 'trunwoa□ 'fenfen!»

⁵⁵ «'Ee ga! 'Yaa- mεε -baliwo 'senj 'ε -yoo 'naa- -a ma εε?»

'Yaa- mεε de -glɔɔya' 'ε -yoo 'naa- εε?»

⁵⁶ 'Nj neene- mu, -ka 'bhe -glin doo! Mεε de -glɔɔya' 'la -yoo ga 'yi 'bhe -le 'ke -za 'yɔɔ- 'ε 'le; 'bheε- -za 'yɔɔ- a pe -glɔɔya' 'ε 'bhe da 'tonj 'ε 'bheε- 'yi.⁵⁷ 'Dunj- -kɔɔ' -Waanbhaa' 'tobho! -Amasroyi 'yele- gwle ngblo □naa -kɔɔ' ni -za 'yɔɔ- ta Mεezan Zesu Krisi 'ε 'srɔyi!

⁵⁸ -E klelawoa 'bhe gbεen- bhe, 'η neene- mu 'la -za so 'η ni 'egbenele, -ka do 'egloole, 'ka 'laa 'tolε- 'ke pe 'kedo- 'kpo 'kaa- 'kpa- leya 'ε -Waanbhaa' 'yi 'bhe go -titi. 'Ka -o Mεezan a ye 'la 'wo zii' bhe, -ka ge 'bhe 'wole- 'ε zi 'tanji, 'ke 'kaa kpa 'ka ngblo -yi 'bhii- 'ka -o ye 'la 'wo zii' 'yee- Mεezan ni, 'bhe 'laa nu bole bhaama.

-ZA -BEBE BA JAN MU

16

Korenti Zesu 'yi mu 'ε -woo gbeklaa- 'eke- ta -goli' 'nalele Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ε ni

¹ 'Nj neene- mu, 'ka nu -goli' 'la 'kpale- 'eke- ta -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'la -woo Zeruzalemu -wa 'ε ta 'mu ni, 'η 'yoo- -a zi'

'bhii- 'ka dɔ klen 'ke 'ka 'a kle
'bhii-'an Ɔpia Galasi 'kleen 'yi Zesu
'yi mu 'ε ni dɔɔ -wa kle gɔnɛ-
'la gbɛen- bhe. ² -Gbɛɛyi' 'tɔle-
-gbɛɛyi' 'bhe 'yrekpa- -lwa mi 'ε
ma, 'ka 'kpen do do gbɛ sɔ -gɔli'
yɛkɛ- 'la 'srɔɔwɔle ta, -ka 'bhɛɛ-
'kpa 'eke- ta 'edanɔma; 'kooko- 'ka
'laa nu 'η 'nule- 'ε magbɛnle, 'bhɛɛ-
'ka -gɔli' 'kpale- san 'tɛ 'eke- ta 'mi
'yrɛ ma. ³ 'Ke 'mi Ɔnwa 'ka ba
'waati 'la ba, 'ka mu 'gbu nu mɛɛ
mu makunle 'ka ba, 'bhɛɛ- 'mi nu
'lɛtrɛ 'kpale- 'mu 'kɔɔ; 'kooko- 'mu
ge 'ka -gɔli' 'la Ɔkpa 'eke- ta 'bhe
'le Zeruzalɛmu Zesu 'yi mu 'ε ni.
⁴ 'Ke waa sɔ gele- 'mi blaɛn, 'mi nu
'kpale- -o ba, 'bhɛɛ- 'o ge 'bhe 'taa
'ε ta 'eke- zi.

*Pɔlu -o zan gele 'taa mu 'la ta,
-e 'bhe -janwo' zii'*

⁵ 'Mi nu 'kanle- Masedwani
'kleen 'ε 'yi 'pe, 'bhɛɛ- 'η ge 'ka
ba ye, -amasrɔyi 'η nu 'kanle- 'bhe
'kleen 'ε 'yi. ⁶ -Dɔke' 'η nu bole
'ka ba 'waati sa, 'bhɛɛ- 'kee- -swa
'η ni, 'η nu -niinii' 'kpa 'waati 'ε
'kpen klele 'ka ba ye. 'Ke 'bhe
Ɔkla, 'η 'yaa- ge 'zi yrɛ 'la Ɔnɔɔ,
'ka nu bhɔle 'η ba gelele 'bhe Ɔnɔɔ
boolazi. ⁷ -Amasrɔyi 'naa- -o -a zi
'bhii- 'mi 'η 'yrɛ drɔn bɔ 'ka ta 'η
'kan bhla zi. 'Ke -Waanbhaa' -dwa
-a -la, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η 'waati
sa kle 'ka ba.

⁸ 'Bhɛɛ- 'duɔ-, 'η nu bole Efɛzi
-wa 'ε ta -gɛ 'ke 'bhe ge 'tenle-
Pantekɔti 'feti 'waati 'ε ma. ⁹ Wlan
'ε ni, -Waanbhaa' a ye 'ε 'wo 'waati
'gbɛnɛ 'ε Ɔbhwa -a Ɔnɔɔ; 'bhɛɛ-
'η 'sɔnnii mu 'ε 'pale- -o -a nɔɔ-
'ebebele.

¹⁰ 'Ke Timote Ɔnwa 'ka ba, -kaa
'cieya- kle 'elrele gbɛ 'ε 'kpen
ma, 'kooko- -gbɛnɛ 'laa kle -a -yi
'ka 'plen-; -amasrɔyi -yoo Mɛɛzan
Krisi a ye do 'kpɔ 'ε 'yela- wo 'zi
'bhii- 'mi gbɛnɛ-. ¹¹ Mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ
'laa -a mavɛɛle! -Ka bhɔ -a ba 'kee-
ge -yaa' 'taa 'ε ta 'ɛdɔɔle; 'kooko-
-e nu 'tenle- 'mi ma -gɛ, 'mi 'pegee

'η nɛɛnɛ- Zesu 'yi mu 'ε 'woo- -a
magbɛn 'zi.

¹² -Kɔɔ' nɛɛnɛ- Apɔlɔsi, 'mi 'bhe
'liala- gbɛ 'ε 'kpen ma dɔɔ 'bhe
'pegee -kɔɔ' nɛɛnɛ- 'ke mu ge 'pwe
'ka ta ye; 'duɔ- yaa dɔle -a -la 'kee-
ge 'saanibhe. 'Duɔ- 'ke 'bhe 'senj
Ɔkla -a ni yi 'la 'le, -e nu gele 'ka
ba ye.

*Pɔlu a -jan 'lɛwlayrɛ 'pegee -a
-srawoyrɛ*

¹³ -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'el-
rele, -ka dɔ 'egɔɔle 'ke 'ka 'kpale-
bo -Waanbhaa' 'yi. 'Bhɛɛ- -ka dɔ
'egɔɔle 'ke 'ka fangando 'ka 'gbu
ta. ¹⁴ -Ka -za 'tɔle- -za 'bhe kle 'ke
'soniya 'le 'ka 'yi.

¹⁵ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu, 'ka Sitefanasi
'pegee -yaa' 'fa -la mu 'ε dɔ: 'wole-
-kla Zesu 'yi mu -lwa mu 'le Akayi
'kleen 'ε 'yi. -O 'gbu yewoa- -o zru
'ε 'kpen 'le 'ke -o bhɔ -Waanbhaa'
a mɛɛ 'wenj mu 'ε ba. ¹⁶ -Ka 'ka
ngblo 'kpala 'bhɛɛ- mɛɛ -gɔɔn mu
-lɛɛ Ɔla, 'bhɛɛ- -ka 'ka ngblo 'kpala
'ezin- 'bhe 'yansi mɛɛ mu 'la 'mu -o
yewo 'zi -Waanbhaa' ni 'bhii- 'woo-
gbɛnɛ- 'mu Ɔla.

¹⁷ Sitefanasi 'pegee Footunatusi,
'bhɛɛ- Akayikusi 'nulawoa 'mi
-din, 'bhe Ɔswa 'mi ni 'egbenɛle.
-O Ɔkla 'ka blaantazen 'le 'η -din
-gɛ. ¹⁸ -O 'mi zrukpalaa gɔnɛ-
'la gbɛnɛ-, -o 'ka mu zrukpalaa
'ezin- 'bhɛɛ- gbɛnɛ-. -Ka 'bhɛɛ- mɛɛ
-gɔɔn mu 'ε kleza -lrele' mu 'ε dɔ.

¹⁹ Azi 'kleen 'yi Zesu 'yi mu -le
mu 'ε 'kpen 'ka 'pubwa-. 'Bhɛɛ-
Akilasi 'pegee Prisili, 'bhe 'pegee
Zesu 'yi mu 'la kla 'eke- ba -waa' 'fɛ
'ε Ɔla, 'mu 'kpen 'ka 'pubwa- gbɛ
'ε 'kpen ma Mɛɛzan Zesu 'tɔ 'yi.
²⁰ 'Ka nɛɛnɛ- Zesu 'yi mu 'la 'kpen
-o -gɛ, 'mu 'ka 'pubwa-. -Ka 'eke-
'pubɔ- 'ke 'ka 'eke- tuubɔ' 'bhii-
nɛɛnɛ- ma do mu.

²¹ 'Mi 'gbu Pɔlu -le 'sɛwɛbhe mu
'lɛɛ- yɔɔndia- 'η 'gbu gbɛ ma: «'Mi
Polu 'ka 'pubwa-.»

²² 'N nɛɛɛ-mu, 'ke Mɛɛzan Zesu
 -za 'laa sɔ mɛɛ 'la zan ni, 'dangan
 -o 'bɛ zan 'ɛ ma! «*Maranata*».
 'Bɛ 'yi -le dɔɔ: Mɛɛzan Kɛsi, nu!

²³ Bɛaa Mɛɛzan Zesu -li 'ka ma!

²⁴ 'Ka 'kɛn -za sɔ 'mi ni -kɔɔ'
 'pɛɛɛ Zesu Kɛsi a 'kpaledomaya
 'ɛ 'yi.

**POLU 'LETRE PLE
MI 'LA □KPA
KORENTI -WA 'E TA
ZESU 'YI MU 'E NI
Pōlu 'letre ple mi 'la
□kpa Korēnti -wa 'e
ta Zesu 'yi mu 'e ni
'bhe ḡblo**

Pōlu -yaa' letre □lwa mi 'e 'kpale-Korēnti -wa 'e ta Zesu 'yi mu -ledo' 'e ni, 'kee- Timote 'winbōle 'kaa 'bhe ge -o taglin-, 'kooko- 'ke -woo 'taawo zii' ḡōne- 'la ḡbēen- 'yee- Pōlu -o -daanna -za mu 'la 'le 'mu ta -e 'bhe dō.

Timote dale blaana Korēnti -wa 'e ta, -e Zesu 'yi mu 'e ta jan mu 'la □klaa Pōlu 'kōō, 'mu 'laa -yaa lele. 'Bhēla- -zayile, 'ke 'yee- Pōlu 'gbu gele- -o ba ye, 'bhē- 'ke -ya 'kpankpanyanle -o ma dōō -woo 'taawogbeya 'e mabōō. -E bhōlawoa -o ba, 'ke -o do -yraladole -a ma 'bhe 'taawogbeya 'e ma, 'bhē- 'bhe 'a wleyisriwoa (Korēnti Ple mi 2.5-11; 7.12). 'Bhe klele 'tē, 'ke 'yee- Pōlu 'niinale blaale -a -zanta' Efezi -wa 'e ta, 'bhē- 'kee- wisile 'ebebele Korēnti Zesu 'yi mu -ledo' 'e 'taawogbeya 'e ma. 'Bhe 'yi bhe 'tē, 'kee- 'letre 'bhēke do 'kpale -o ni -gblaan 'kla zayi' -o -yi (Korēnti Ple mi 2.4; 7.8). 'Bhē- 'taaleyi, -e Titi -la winbwa- dōō 'bhe ge 'bhe 'letre 'e 'le -o ni. 'Bhe 'letre 'e □nia zi 'lii. 'Bhe blaana, 'ke Pōlu gele- Masedwani 'klēn 'e 'yi, 'kee- Titi 'la 'winbwa- Korēnti -wa 'e ta 'bhe 'yele 'bhe □nōō ye. 'Bhē- 'ke 'yee Titi 'woo- Korēnti Zesu 'yi mu 'e ta jan -nrāle' wole- Pōlu ni dōō -wa 'wojan- mu 'e □maa, 'bhe 'pegee -woo 'taawogbeya 'e mabōōla. Pōlu 'bhe 'male- 'tē, 'kee- 'letre 'bhēke do 'kpale 'woo- Korēnti Zesu 'yi mu 'e ni, -kōō' 'bhē- sii -zōn dōō: «Korēnti mu a 'Letre Ple mi». 'Bhe

'letre 'lē- 'yi, Pōlu 'a 'yipia□ -o ni dōō 'yele- 'woo- Korēnti Zesu mu -ledo' 'e □klaa 'eke- ba, 'bhē- -yoo -liala dōō -woo 'eke- -yima', -o -za 'so 'eke- ni, 'bhē- -o 'kpale- kle do ma. Pōlu 'yee- 'letre ple mi 'lē- 'yicienna -lē yaga.

-A -lē □lwa mi 'e 'yi (Korēnti Ple mi 1-7), -e -Waanbhaa' 'pubwa- 'bhe 'fuu 'la -dwa -a ta -yaa' -yrenbhle' bhla 'e zi 'bhe -zayi', 'bhe 'pegee -za 'la 'yaa- 'yee- Pōlu 'gbu 'pegee Korēnti Zesu 'yi mu 'e 'plen- 'bhe 'yanle- 'e -zayi'. -E ye yeke- 'la □woa -o ba ye, 'bhe 'pegee -o -za so -a ni ḡōne- 'la ḡbēen-, -e 'bhe -dwa -o 'kpee.

-A -lē ple mi 'e 'yi (Korēnti Ple mi 8-9), Korēnti Zesu 'yi mu 'e nu -goli' 'la 'kpale- 'eke- ta, 'bhē- -o 'bhe kpa Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'e ni, -e bhe -jan 'e □woa -o ni. 'Bhēla- -zayile, -yoo -liala dōō -woo ḡbe ta kle taataa -goli' 'nale- ma.

-A -lē yaga mi 'e 'yi (Korēnti Ple mi 10-13), bhla ma -Waanbhaa' 'lela janwo mu 'la -woo -la 'zi 'yee- Pōlu ta, -yoo -a 'gbu ta janwo 'zi 'mu ni.

'Yee- 'letre 'lē- 'leyanyre 'e □nōō, Pōlu 'a 'srawoa- Korēnti Zesu 'yi mu 'e ma, 'bhē- -yoo zan gelawole -o ba ye bhe, -e 'bhe -janwoa -o ni 'ezin-.

'Letre 'e zisanyre

1 'Mi Pōlu 'la -e □swa -Waanbhaa' ni 'ke -yoo 'ḡ makun, 'bhē- -yoo 'ḡ kle Zesu Krisi a winbōwo mi 'le; 'mi 'pegee -kōō' nēnē- Timote -le 'letre 'lē- 'kpa zii' 'ka ni. Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Korēnti -wa 'e ta, 'bhe 'pegee -yaa' mēē 'weḡ mu 'la 'kpen -o Akayi 'klēn 'e 'yi, 'woo- 'yee- 'letre 'lē- 'kpa zii' 'mu -la 'kpen ni. 2 Bhaa -kōō' De -Waanbhaa' 'pegee Mēēzan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhē- -o yilabla na 'ka ni.

Pōlu -o -Waanbhaa' 'pubō- 'zi

³ -Koo' -Waanbhaa' 'tobho, 'yele- kooa' Meezan Zesu Krisi a -Waanbhaa' 'le 'bhe 'pegee -a De 'le. 'Bhe- 'yele- koo' De 'la -koo' 'yrenkla- a ma 'bhe 'le, 'bhe 'pegee- Waanbhaa' 'la fangando -koo ta 'yele- 'bhe 'le. ⁴ 'Yee- -Waanbhaa' zruwla -koo' 'kpee -kooa' -yren mu 'e 'kpen 'yi. -E 'bhe kle -koo' mu ni, 'kooko- -koo' mu so zruwlale mae 'la zan mu -o -yren -gloon 'e 'kpen 'bhle zii' 'mu 'kpee 'ezin-. ⁵ Wlan 'e ni, Krisi -yren mu [bhla -koo' mu ni 'ebebele gone- 'la gbeen-, -Waanbhaa' 'duj- nu zruwlale -koo' mu 'kpee 'egbenele 'bhe- klegbeya do 'e 'yi Krisi 'sroyi. ⁶ 'Ke 'woo- -yren mu bhle 'zi, 'bhe -yren mu 'e 'mu -o 'ke zruwlae 'le 'ka mu 'kpee, 'bhe 'pegee 'ka mu go pe 'le -za 'yi. 'Ke -Waanbhaa' zruwlaa- 'o moo 'kpee, -e 'bhe kle 'zi, 'kooko- 'o moo so zruwlale 'ka mu 'kpee, 'bhe- 'ka mu so 'o ta -yren mu 'e yeke- 'yikunle 'ka zrubakpaale 'le. ⁷ 'Bhe ya 'e 'yi, 'o 'kpale- 'la -yoo 'ka 'yi, 'bhe -o 'egloole. -Amasroyi 'wa 'yaango- 'bhii- 'ke 'ka 'waa- -yren mu 'e 'ke [bhla, -Waanbhaa' nu 'bhe yeke- zruwlale 'ka 'kpee 'bhe klegbeya do 'e 'yi 'ezin-.

⁸ 'N neene- mu, -o -yren -gloon mu 'la [bhla *Azi 'kleen 'e 'yi, 'woo- -a zi 'bhii- 'ka 'mu do: -o -yren -kpa a 'o ta 'eyoole 'kee- kan -a -dan' ta, 'fo 'o 'yri 'laa -yaa -li -a ta 'bhii- 'o nu bole 'o 'yre ma. ⁹ 'O moo 'gbu 'kpee ma 'o ga bhla 'e [bhwa. 'Bhe 'kla- 'bhe gbeen- bhe, 'kooko- 'waa 'o kpa 'ezin- li 'o 'gbu 'yi, 'duj- 'kooko- 'woo 'kpa -Waanbhaa' 'la 'bhe gbaa mu bwe gale ba 'bhe do -kplen -la -yi. ¹⁰ 'Yee- -Waanbhaa' -le 'o -gwa 'bhe ga -gloon 'e 'yi; 'bhe- 'yele- nu 'o gole 'ezin- 'bhe 'yansi -za -gloon mu 'e 'yi. Wlan 'gbu 'e ni, 'o 'yri -o -a ta 'bhii- -e nu 'o gole 'ezin- 'bhe 'yansi -za -gloon mu 'e 'yi. ¹¹ 'Ka mu 'gbu -o 'ka 'seriwo zii'

'ezin- 'waa- -za ma. 'Bhe klegbeya 'e 'yi, mae -bebe -o 'seriwo 'la kle 'zi 'o ba zayi', -Waanbhaa' nu 'mu 'lekunle, 'kooko- 'kee- -yaa' -lileya 'e -zronna 'o ni, mae -bebe mu nu a 'pubole 'bhe -zayi' 'waa- -za ma.

POLU 'PEGEE KORENTI ZESU 'YI MU 'E 'PLENZA- MU

Polu -o -yaa' 'taa 'bheke ta geza wo 'zi

¹² Wlan 'e ni, 'woo baa -za 'la 'yi 'bhe -le -ge: 'o 'gbu zru 'e 'bhe -o -a pe 'zi 'o ni doo 'o 'taawoa ['drunyan 'lee- 'yi, 'bhe 'pegee ['taawoa ['ka mu 'gbu ba -yre ta, 'o 'kpee 'fleele- 'pegee 'o zru do 'le; 'bhe 'kpee 'fleleya 'e 'pegee 'o zru klele do 'e 'mu 'yaa- da 'zi -Waanbhaa' -la ba. 'Duj- 'o 'bhe [kla -Waanbhaa' -lila- woa 'o ma 'bhe- 'sroyi, 'bhe 'laa dale bhaaple a pe -zadleya ba. ¹³ Wlan 'gbu 'e ni, 'waa- 'letre mu 'e 'yi, 'waa -o -za 'bheke do 'kpo yoonde 'zi 'ka ni, 'ke yaa 'e go 'ka -o 'kela tape 'zi, 'bhe 'pegee 'ka 'kela 'yima zii' 'mu -la ba. 'Bhe- 'mi 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'ka nu -a -yimale kplankplan 'ke -a -leyan' -a ma. ¹⁴ 'Bhii- 'kaa 'ke 'yimaa- gone- 'la gbeen- doo: Meezan Zesu 'nu yi 'e 'le, 'o nu 'o -baale' 'ka mu 'yi, 'bhe- 'ka mu nu 'ka -baale' 'o moo 'yi 'ezin-.

¹⁵⁻¹⁶ 'N 'kpale 'la 'yaa- -a -yi 'bhii- 'ka 'kpeejan- yaa 'bhe gbeen- bhe, 'n 'yaa- zi 'bhii- 'n ge -tre 'ka ba ye 'elwale 'pe, 'sani- 'n ge Masedwani, 'bhe- 'n 'niina- bhla 'e zi Masedwani, 'n 'yaa- nu 'kanle- 'ezin- 'ka ba ye, 'kooko- 'ka bho 'n ba 'ke 'n so gele- 'tenle- Zude 'kleen 'e ma. 'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'n 'yaa- nu -Waanbhaa' a 'duma 'e 'nale- 'ka ni ganyan- ple. ¹⁷ 'Naa 'sole- gelawole 'ka ba ye, -o so -a pele- 'bhe ma doo 'naa 'ka ba geza 'e 'kunle- 'egloole ee? Taa- 'n -za 'la 'ledulaa, 'n 'bhe kle 'bhii- 'drunyan

'yi bhaaplenj gbæen- 'ke 'ŋ kle -lii-
 jan' ple wo mi 'le, 'bhæ- 'ke 'an pe
 dɔɔ: «-Aani'», 'bhæ- 'an pe 'ezin-
 «'Ŋn ɔn ɛɛ?»¹⁸ -Waanbhaa' -o 'ke
 'ŋ 'srɛ 'le, 'bhæ- 'naa -o 'ke -liijan'
 ple mi wo mi 'le 'ke 'an pe dɔɔ:
 «-Aani'». 'Bhæ- 'an pe 'ezin- «'Ŋn
 ɔn». ¹⁹ -Amasroyi -Waanbhaa'
 Gbe Zesu Krisi 'la 'mi 'pegee
 Siliven 'bhæ- Timote, 'o mɔɔ 'bhe
 'la 'bhe a -jan 'Nræle- 'ɛ ɔwoa 'ka
 ba ye, 'bhe 'laa klele 'ke -liijan' ple
 mi wo mi 'le 'ke -ya pe «-Aani'»
 -jan do ma, 'bhæ- -ya pe «'Ŋn ɔn»
 'yee- -jan do 'ɛ ma. Drɔɔn' 'ke -ya
 ɔpia 'kela ma «-Aani'», -e bo 'bhæ-
 ta. ²⁰ -Amasroyi -Waanbhaa' 'bhe
 'liiwli- -naa bhaaplenj mu ni -za
 mu 'la kleza ta, 'yee- Zesu Krisi
 -le 'mu 'kpen 'leswa. 'Bhæla-
 -zayile, 'yela- 'to 'ɛ 'sroyi 'bhæ- 'o
 so -a pele- «Amiina». 'Bhæ- 'o
 so -Waanbhaa' 'tohole. ²¹ 'Yee-
 -Waanbhaa' 'gbu -le 'o mɔɔ 'pegee
 'ka mu do 'egloole. 'Yela- 'gbu -le
 -kɔɔ' mu -kpa 'edanma -yaa' pe
 mu 'le. ²² 'Yee- -Waanbhaa' 'gbu
 -le -a gbe blaana -kpaalaa' -kɔɔ' ma,
 'bhæ- 'bhe -le -kɔɔ' mu kle -yaa' pe
 mu 'le. 'Bhæ- -ya Lii 'Wen' 'ɛ ɔwlaa
 -kɔɔ' zru mu 'ɛ 'yi. -E -kɔɔ' 'letwa
 pe -lrele' mu 'la ba, -e Lii 'Wen' 'ɛ
 ɔkla 'mu 'yre 'lɛ pe 'le.

²³ -Waanbhaa' -o 'ŋ 'srɛ 'le, 'naa
 dɔle -a -la 'ke 'ŋ ge 'ezin- Korenti
 -wa 'ɛ ta, -amasroyi 'naa -yaa zi
 'bhii- 'ŋ 'ka ta -yren 'ɛ baankpa'
 'ezin-. ²⁴ 'Waa -o -a zi 'bhii- 'o
 kle 'ka ta -kunlii mu 'le 'kpaleyaa
 a pe zi 'ɛ ta. -Amasroyi 'ka kli
 gbaanle -o 'egloole 'kaa- 'kpaleyaa 'ɛ
 'yi. 'Dun- 'woo- -a zi 'bhii- 'o 'pegee
 'ka mu yewo 'eke- zi, 'kooko- 'ka
 zrukpaalaa.

2

¹ 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, 'mi
 'gbu 'a ɔkpa 'ŋ 'kpee dɔɔ
 'naa -o niinale 'ka ba ye,
 'bhæ- 'ŋ 'ka wleyisriwoza kle
 'ezin-. ² -Amasroyi 'ke 'mi 'ka

wleyisriwoa, -dele nu klele 'mi
 zrukpaalaa mi 'le ɛɛ? 'Ka mu 'la 'ka -o
 'mi zrukpaalaa' pe 'le, 'ke 'mi 'ka mu
 wleyisriwoa, 'ka mu nu 'solɛ- 'mi
 zrukpaale 'nale- -a ma ɛɛ? ³ 'Bhæla-
 -zayile, 'mi 'letre ɔkpa 'ka ni
 'bhe klegbeya 'ɛ 'yi, 'kooko- 'ke 'ŋ
 ɔbhwa 'ka ba ye, mɛɛ 'la zan mu
 -o 'ke 'mi zrukpaalaa' pe 'le, 'mu 'laa
 'mi wleyisriwo. 'Mi 'gbu 'kpale-
 -o -a -yi 'bhii- 'mi a pe zrukpaalaa'
 'ɛ 'bhe -o 'ezin- 'ka mu 'kpen a
 pe zrukpaalaa' -la -le. ⁴ 'Wlan 'gbu
 'ɛ ni, 'ŋ 'letre 'la ɔkpa 'ka ni, -a
 kle bhla 'ɛ zi, 'ŋ 'yaa- -yren -gbene
 'yi, 'bhæ- 'ŋ blina- yien -yaa, 'bhe
 'pegee wisi' -gbɔɔ -gbene -yaa 'ŋ
 'yre ta. 'Naa 'letre 'ɛ 'kpale- 'ka ni
 'ka wleyisriwo zayi', 'dun-, 'ŋ 'yaa-
 zi 'bhii- 'kaa 'yaango- 'bhii- 'ka -za
 so 'ŋ ni 'kee- kan -a -dan' ta.

*Pɔlu pe dɔɔ -o -za 'yɔɔ- kle mi 'ɛ
 mazato*

⁵ 'Ke mɛɛ do ɔkla mɛɛ mu
 wleyisriwo pe 'le, 'bhe zan laa 'mi
 do -kplen wleyisriwole, 'dun- 'bhe
 zan 'ɛ 'ka 'kpen -la wleyisriwoa
 bhe. 'Dun- 'ke 'naa 'kanle- -a -dan'
 ta, 'ŋ so -a pele- dɔɔ -e 'ka 'ledo-
 'ɛ ta wleyisriwoa. ⁶ 'Ka -bebe
 'a ɔkpa do ma dɔɔ 'ka nu 'bhe
 zan 'ɛ 'krowole 'krowgbeya 'la 'yi,
 'bhe nu 'bhe zan 'ɛ 'yibhole 'bhe
 'le. ⁷ 'Bhæ- drɔɔn', -ka 'bhe zan 'ɛ
 mazato, 'bhæ- -ka fangando -a ta;
 'kooko- -a wleyisriwole 'ɛ 'bhe 'laa
 kan -a -dan' ta, 'bhæ- 'bhe ge klele
 -a fangan- 'kanpe- le. ⁸ 'Bhæla-
 -zayile, 'mi -o zruwla 'zi 'ka 'kpee
 dɔɔ -kaa zron 'bhe zan 'ɛ ni 'bhii-
 -a -za so 'ka ni. ⁹ -Amasroyi 'mi
 'letre ɔkpa 'ka ni win 'la ma, 'bhe
 -le -ge dɔɔ 'mi 'ka 'yidaan- 'ke 'ŋ so
 -a 'yaangole wlan 'gbu 'ɛ ma 'bhii-
 'ka -o 'ŋ 'wojan- mu 'ɛ 'klosikun
 zii' -za mu 'ɛ 'kpen 'yi. ¹⁰ 'Ke
 'ka mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan mazatwa,
 'mi nu 'bhe zan 'ɛ mazatole 'ezin-
 'Bhæ- 'ke 'mi mɛɛ do mazatwa
 -za do 'yi, 'mi 'bhe ɔkla 'ka mu
 -la -zayi', 'bhæ- Krisi -o -kɔɔ' 'srɛ

'le. ¹¹ 'Bhe 'kpen win le dɔɔ 'ke -Setran' 'laa -dawli' 'kpaayre-srɔɔwo' -kɔɔ' gbe ta. -Amasroyi -za mu 'la kle -lɔ -o -a ma 'o 'mu 'gbu dɔ.

Pɔlu -ja Titi 'lepale Troasi

¹² 'Mi 'bholawoa Troasi -wa 'e ta Kriisi a -Jan 'Nrале- 'e 'wo zayi', 'an □ya 'bhii- Meezan -za mu 'e 'kpen 'leswa □ gban 'η 'lee 'ke 'η sɔ yewole -a ni 'bhe □nɔɔ. ¹³ 'Dun- 'η blina- yien -yaa 'egbenele, -amasroyi 'η 'yre 'laa -yaa 'η neene- Titi ma. 'Bhela-zayile, 'η zi -yrewole Troasi □nɔɔ mu 'e ma, 'ke 'η gele- Masedwani -wa 'e ta. *

Pɔlu -o -Waanbhaa' 'pubɔ- 'zi -Waanbhaa' bhɔlawoa -a ba 'bhe -zayi'

¹⁴ -Waanbhaa' 'ηcie! -Kɔɔ' mu 'pegee Kriisi a 'kpaledomaya 'e 'yi, gwle ηgblo 'la bole -o -a ni, 'bhe -o 'ezin- -kɔɔ mu a pe 'le 'tanji. -Yoo 'o winbɔ 'kaa 'o ge Kriisi dɔza 'e mee mu 'kɔɔ -Jan 'Nrале- 'e 'wo yrekpen- =nɔɔ, 'bhe -Jan 'Nrале- 'e zen 'bhii- lasiklɔɔ -gblen 'nrале- 'e zen yrekpen- =nɔɔ gone- 'la gbɛen-. ¹⁵ -Amasroyi 'o □kla Kriisi a pe 'le, 'bhe- 'woo- 'bhii- Kriisi a -lasiklɔɔ -gblen 'nrале- do gbɛen- -Waanbhaa' ni. Mee 'la zan mu -o -bhee zi 'e ta, 'bhe 'pegee mee 'la zan mu -o ni zi 'e ta, 'yee- lasiklɔɔ -gblen 'e ten 'mu 'kpen ma. ¹⁶ Mee 'la zan mu -o ni zi 'e ta, 'yee- lasiklɔɔ -gblen 'e -yoo 'eyɔole 'mu yin zi, 'bhe- -e sɔ -o dele-. 'Dun- mee 'la zan mu -o -bhee zi 'e ta, -a -gblen 'e nra 'mu yin zi, 'bhe- -e sɔ gele 'mu -le -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma, 'bhe a zi 'e ta. 'Bhe- bhaaplenj 'e -de 'gbu -la fanjgan- sɔ 'bhe ye -glɔɔn 'e 'wole- ta ee? ¹⁷ 'Dun- 'o mɔɔ 'gbu -le sɔ 'bhe ye 'e

'wole, -amasroyi 'yee- -Waanbhaa' -le 'o 'winbwa-. 'Bhe- 'waa -o yaa -Jan 'Nrале- 'e 'wo zii' -goli' -glin zayi', 'bhii- mee 'ke mu -o -a kle 'zi gone- 'la gbɛen-. Drɔɔn' 'yee- -Waanbhaa 'o mɔɔ winbwa- 'yee- -Jan 'Nrале- 'e 'woyre- nɔɔ- *Kriisi 'tɔ 'yi. 'Bhela- zayile, 'woo- -a wo 'zi 'o 'pegee Kriisi a 'kpaledomaya 'e 'yi, 'bhe 'pegee 'o 'kpee 'fleele- 'le 'yee- -Waanbhaa' -yre □la.

3

-Bhoolaya dree 'e ta yewone mu

¹ 'N -janwoa 'bhe gbɛen- bhe, 'bhe 'yi -le dɔɔ 'o mɔɔ 'gbu maza -o 'ke 'o ge 'o 'gbu zrɔn 'letre 'le 'o 'kɔɔ 'ka ba ye 'ezin- ee? 'Bhe- 'kaa- zi 'bhii- 'o ge 'ka ba ye 'o 'gbu zrɔn 'letre 'le 'ka ni 'bhii- mee 'ke mu 'a □kla gone- 'la gbɛen- bhe ee, taa- 'kaa- zi 'bhii- 'woo 'gbu dɔ 'letre 'yrewo 'ka ma 'ke 'o 'bhe zrɔn mee -bheeke' mu ni 'bhii- 'woo- 'ke Kriisi a winbɔwo mu -zeze 'gbu 'le ee? ² 'Letre 'la 'bhe 'a zrɔn 'bhii- 'o mɔɔ -o Kriisi a winbɔwo mu -zeze mu 'gbu 'le 'bhe -le 'ka mu 'gbu 'le. -A yɔɔnde -o 'o zru mu 'e 'yi, mɔkpen' sɔ -a dɔle-, 'bhe- mɔkpen' sɔ -a tapele. ³ Wlan 'gbu 'e ni, 'ka mu 'gbu -le kpataakpa 'o mɔɔ zrɔn 'letre 'la Kriisi 'bhe yɔɔndia- 'bhe -le 'waa ye 'e 'sroyi. Waa yɔɔnde 'ke 'sewe yɔɔndepe -yi 'le, 'dun- -wa yɔɔndia- 'ke -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'bhe Lii 'Wenj 'e 'bhe- 'le. Waa yɔɔnde vlepee' mu ta, 'dun- -wa yɔɔndia- bhaaplenj mu -la zru mu 'e 'yi.

⁴ 'O 'kpale- -o 'bhe- -jan 'e 'yi Kriisi 'sroyi -Waanbhaa' -yre □la.

⁵ 'Waa sɔ a pele- dɔɔ 'bhe 'sen -o 'o 'gbu ni 'ke 'o 'bhe ye 'lee- wo, 'dun- 'waa- pe 'sen 'e 'bhe da -Waanbhaa' -la ba. ⁶ 'Ye- 'a □kla 'bhe- 'o mɔɔ -swa klele- -yaa'

* 2:13 2.13 'Kee- san yre 'lee- ma, Pɔlu 'laa nu -wela- 'li Titi 'le 'ke 'bhe ge 'tenle- 'letre 'lee- 'le 'srwaple- mi 'e ma. 'Yee- 'letre 'le ple mi 'e 'pegee -a -le 'srwaple- mi 'e 'plenj-, -e nu -wela- Meezan ye 'la gbekpa- -a -kɔɔ 'bhe- 'le.

yewone mu 'le -bhoolaya dree 'e ta. 'Bhe -bhoolaya dree 'e kli gbaanle laa -o *'Tonj 'la -o 'bhe yɔɔndia- 'bhe ta, 'duŋ- 'bhe kli 'e gbaanle -o Lii 'Wenj 'e 'bhe- ta. 'Tonj 'la -o 'bhe yɔɔndia- 'bhe ge mɛɛ 'le ga a pɛ zi 'e ta, 'duŋ- Lii 'Wenj 'e 'bhe -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe- na mɛɛ ni.

7 'Tonj 'la 'bhe 'sɛwɛbhe mu 'e 'yɔɔndele -yaa vɛpɛɛ' mu ta, 'bhe- 'ke 'bhe 'woye- -le -yaa 'ke mɛɛ gelele ga a pɛ zi 'e ta, 'bhe 'na bhla 'e zi -Waanbhaa' 'kɔɔ Moizi ni 'yee- -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e 'pwɛla- -a -yi. 'Bhe- 'bhe Moizi wɛyi' 'e mabɔɔla -asiikɔɔ Izraeli -ne mu 'e waa -yaa 'sɔle -a wɛyi' 'e -glinle'. 'Duŋ- 'bhe 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e 'bhe 'laa -yaa 'ke -mɔpɛ' 'le. 8 'Ke 'Tonj 'la 'bhe 'woye- -le -yaa 'ke mɛɛ gelele ga a pɛ zi 'e ta, 'bhe 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e 'yaa- 'bhe gbɛɛn- bhe, 'bhe 'yi 'tɛ, Lii 'Wenj 'e 'bhe 'woye- 'e 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e gbɛɛn -yi 'laa nu yalɛ- -yaa' pɛ 'e ni ɛɛ? 9 'Tonj 'la 'bhe 'woye- -le 'ke -Waanbhaa' a -kpan baalele bhaapɛɛn ta, 'ke 'bhe a 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e 'yaa- 'bhe gbɛɛn-, Lii 'Wenj 'la 'bhe bhaapɛɛn -lɛdɔɔ' -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'bhe a pɛ 'woye- 'tɔbhɔleya -bhile' -yrayra 'e gbɛɛn -yi 'laa nu yalɛ- -yaa' pɛ 'e ni ɛɛ? 10 Wlan 'e ni, 'tɔbhɔleya 'la 'bhiia 'elwaleta -sɔ 'bhe gbɛɛn- bhe, 'bhe 'laa -o 'ke -za 'kedo- 'kpɔ 'le 'ke -wa -kpaɛ -zɔn 'tɔbhɔleya 'la -gbɛɛ 'yiya- -a ni 'yi 'bhe ma. 11 -Amasroyi, 'ke 'kɛla 'yaa- 'ke 'kanpɛ- 'le 'bhe 'tɔbhɔleya 'e 'yaa- bhi, 'kɛla 'bhe 'laa -o 'ke 'kanpɛ- 'le 'sekeseke, 'bhe a pɛ 'tɔbhɔleya 'e yaa nu 'kanɛ- 'kɛla 'bhe -o 'ke 'kanpɛ- 'le 'bhe a pɛ 'e ta ɛɛ?

12 'O 'yrikpale -o 'bhe ta 'bhe

gbɛɛn- bhe, 'bhela- -yile, 'waa gbɛɛn mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'lɛɛ -Jan 'Nrɛle- 'e 'woyrɛ- nɔɔ-. 13 'O mɔɔ laa -a klɛ 'bhii- Moizi gbɛɛn- -E sɔ 'klɛ -a wɛyi', 'kooko- -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'la 'yaa- -bhi 'zi -a wɛyi', Izraeli mu 'e waa 'bhe 'tɔbhɔleya 'la 'yaa- 'ke 'kanpɛ- 'le 'bhe 'liyrɛ- 'e ye. 14 'Duŋ- Izraeli mu 'e -woo 'trɔn 'yi -dwa 'egɔɔle -Waanbhaa' ma. -Amasroyi 'ali- -zɔn -li, 'ke -woo -bhoolaya gwe 'e ta 'sɛwɛ 'e tape 'zi, -yoo 'bhii- sɔ do 'la 'klɛle- -yaa Moizi ngblo ma 'bhe 'yansi -gɔɔn -la 'kpale- -o yikan' 'e 'yrɛ ta. 'Bhe- waa 'yee- 'sɛwɛ 'e 'yima-. 'Bhe sɔ 'e 'bhe 'laa sɔ gole- 'fɔke mɛɛ 'wɛlaa Krisi 'pegee bhaapɛɛn mu a 'kpaledomaya 'e 'yi; 'yee- Krisi do -kplɛn -le sɔ 'bhe sɔ 'e gole- mɛɛ yikan' 'e 'yrɛ ta. 15 'Ali- -zɔn -li, 'ke -woo Moizi 'sɛwɛ mu 'la 'ɔdia 'mu tape 'zi, -yoo 'bhii- sɔ 'klɛle -o yikan' 'e 'yrɛ ta; 'bhe waa sɔ -o -yimale. 16 'Duŋ- -a peɛle -o -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'e 'yi dɔɔ: «Ke mɛɛ 'la zan 'bhe zru 'e 'niinaa- Mɛɛzan ba, 'bhe- -e -dwa -yaa- 'jan 'e 'la, -e 'yee- sɔ 'e go 'bhe zan 'e yikan' 'e 'yrɛ ta.» 17 'Duŋ- 'woo- -we 'zi Mɛɛzan 'la le, 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' Lii 'Wenj 'e 'le. 'Bhe- 'ke Mɛɛzan Lii 'Wenj 'e -yoo mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan zru 'yi, 'bhe zan bo 'bhe 'gbu ma. 18 -Kɔɔ' mu 'la 'kpen wɛyi' tapwɛle -o, 'kɔɔ- mu Mɛɛzan -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'e zɔn mɛɛ mu 'e ni -kpɔɔɔ 'bhii- -dwɛɛn' pɛ 'kpen tapwɛ gɔnɛ- 'la gbɛɛn- gbaklata. 'Bhe 'yi Mɛɛzan Lii 'Wenj 'e -kɔɔ' zru mu 'e mabɔɔ yi 'oo yi, 'kooko- -kɔɔ' 'pwɛle- klɛ 'yee- Mɛɛzan 'le. 'Bhe 'yi, -kɔɔ' go 'tɔbhɔleya do 'yi 'ezin-, 'bhe- -kɔɔ' ge 'tɔbhɔleya -bheke' gbɛɛn do 'yi. Mɛɛzan Lii 'Wenj 'e 'woye- 'e -yoo 'bhe- gbɛɛn- bhe.

* 3:8 3.7-8 Pɔlu -o -bhoolaya gwe 'e 'pegee -bhoolaya dree 'e dan 'zi 'eke- ma. -Bhoolaya gwe 'e 'bhe kli gbaanle -yaa 'tonj mu ta, 'duŋ- -bhoolaya dree 'e 'bhe kli gbaanle -o Lii 'Wenj 'e 'bhe- ta.

4

Polu 'pegee -yaa' yewoyoon mu 'e -waa' yewogbeya

¹ 'O 'yrenklalawoa -Waanbhaa' ma, -e -yaa' -Jan 'NrAle- 'e 'wole- 'e gbekpaa- 'o 'koo, 'bhela- -zayile, 'o -gblozi' laa ga 'o ma. ² Bhaaplenj mu -yralado maza mu 'la 'kpen kle gaanyi', 'woo -bangwa 'mu 'kpen klele 'yi. 'Bhe- 'waa -dawli' maza mu 'le, 'bhe- 'waa -Waanbhaa' a -Jan 'e maboo. Dron' 'woo- wlan 'la 'pe zii' kpataakpa -Waanbhaa' -yre [la, 'ke wlan -le 'kele- oo, 'ke bhla -le 'kele- oo, bhaaplenj 'tole- bhaaplenj 'bhe 'bhe ye. ³ 'Bhe- 'duj-, 'woo- -Jan 'NrAle- 'la 'wo zii', 'ke 'bhe bakanle laa -o kplankplan mee 'ke mu -yre 'yi; 'bhe bakanle laa -o mee 'la zan mu -o 'mu 'ni zi 'e ta 'mu -la -yre 'yi. ⁴ 'Bhe zan mu 'e waa -o kpa Zesu 'yi, -amasroyi *-Setran' 'la gbebloole -o 'drunyan 'lee- ta, 'bhe -gblo [kpa -o yikan' 'e 'yre ta; 'koko- waa so KriSi a -Jan 'NrAle- 'e 'bhe a 'tohboleya -Irele' 'e 'bhighaya 'e 'yele. 'Yee- KriSi -le 'ke -Waanbhaa' bhooma 'e 'le. ⁵ Wlan 'e ni, 'waa -o -Jan 'NrAle- 'e 'wole- 'e kle 'zi 'o 'gbu ma janwolele. 'Duj- 'woo- Meezan Zesu KriSi a -Jan 'e 'bhe- 'wo zii', 'ke 'wa pe 'o 'gbu ma doo 'woo- 'kaa- yewone mu 'le Zesu -zayi'. ⁶ -Amasroyi -Waanbhaa' 'la -ya [pia doo: «'Tebhile kle -gblo 'e 'yi!» 'Yee- -Waanbhaa' do 'kpo 'e 'yele- 'tebhile [klaa -koo' zru 'e 'yi, 'koko- -Waanbhaa' a 'tohboleya 'la -yoo -bhi 'zi KriSi wleyi', 'o 'bhe do 'o zru mu 'e 'yi.

Polu 'pegee -yaa' yewoyoon mu 'e ta -yren mu

⁷ 'Bhe 'tohboleya 'e dole 'e 'o 'koo 'bhe -o 'bhii- -naflo -gbene do 'la 'kpale- -o 'tre gbo mu 'yi. 'O mao 'la 'woo- 'bhe -naflo 'kwe 'e 'si zii', fanjan- 'laa -o 'o 'gbu ta, 'bhe- 'woo- 'ke 'siepe- 'le 'bhii- 'tre gbo mu gbene-; 'koko- mokpen' 'a ye

'bhii- 'bhe -glooya' -gbene 'lee- 'bhe da -Waanbhaa' -la ba, 'bhe- 'bhe 'laa da 'o mao 'gbu ba. ⁸ Bhaaplenj mu -o -yren -gloon 'e 'kpen kpa zii' 'o ta; 'duj- 'o fanjan- 'e yaa yan. 'O zru ba 'te -o; 'duj- 'o 'yrikpale bo -Waanbhaa' -la ta. ⁹ -Woo' 'yrebatedo 'zi 'ke -o -yrenkpa' 'o ta; 'duj- -Waanbhaa' laa 'a -banggo' 'o 'yi. -Woo' balaa' 'tre ma, 'bhe- -woo' tafe; 'duj- -Waanbhaa' 'o 'lawlen-. ¹⁰ 'Waati 'e 'kpen ba, 'ke 'o -ja yre 'oo yre 'la [noo, -woo' deyre -la -glin 'zi 'bhii- -o Zesu [dia gone 'la gbene-. 'Duj- -Waanbhaa' gbe -o ta, 'koko- mokpen' 'a ye 'bhii- Zesu -o -a -yre ma 'o 'fle mu 'e 'yi. ¹¹ 'Ali- 'woo- 'yre 'la ma bhe, -woo 'o deyre -la -glin 'zi 'tanji Zesu 'to 'e -zayi'; 'koko- -wa ye 'bhii- 'yee- Zesu -o -a -yre ma 'o 'fle mu 'la 'mu -o 'ke gape 'le bhe 'mu 'yi. ¹² -Woo 'o mao deyre 'la -glin 'zi bhe, 'bhe- 'duj-, 'bhe blaen kle 'ka mu a pe bole -yre ma -si dre 'e 'srowolele.

¹³ 'Bhe- -Waanbhaa' -lela' janwo mi 'e do 'a pia -Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi doo: «'Mi 'η 'kपाला- woa -Waanbhaa' 'yi, 'bhela- -zayile 'mi -janwoa -a 'to 'e 'yi.» 'O mao 'o 'kपाला woa -Waanbhaa' 'yi 'ezin-, 'bhela- -zayile 'woo- -yaa' -Jan 'NrAle- 'e 'wo zii'. ¹⁴ Wlan 'e ni, 'o 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -Waanbhaa' 'la Meezan Zesu -bwela gale ba, 'bhe -le nu 'o mao 'pegee 'yee- Zesu bwele gale ba 'eke- 'yi 'ezin-, 'bhe- 'bhe -le nu 'o mao 'pegee 'ka mu 'pwele- 'eke- zi Zesu 'lee. ¹⁵ 'Woo- -za mu 'la 'kpen 'yikun zii', 'o 'mu kle 'zi 'ka mu -la -zayi', 'koko- -Waanbhaa' -yaa' -lileya 'e zron mee -bebe ni, 'bhe- 'bhe gbene- bhe, mee -bebe nu 'yee- -Waanbhaa' 'pubole, 'bhe- -a 'to 'e baan' nu bhole.

'Taawole 'kpaleya ma

¹⁶ 'Bhele- -zayile, 'waa -o 'o 'gbu -gblozi' gale-. 'Ali- 'ke 'o 'fle

'lɛɛ- 'bɛ -o 'siɛ zii', fangan- drɛɛ -le dɔ 'zi 'o 'nii- 'ɛ ta yi 'oo yi. 17 -Amasrɔyi -yrɛn 'fiɛntrɔnnɛ 'la 'bɛ -o -kɔɔ' ta -zɔn, 'bɛ nu 'kanlɛ-. 'Bɛ -yrɛn 'ɛ blaɛn' nu klɛlɛ 'ke 'tɔbhɔlɛya -gbɛnɛ dɔ 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bɛ ma -titi 'bhɛɛ- 'le; 'bɛ gblaɛn -yiya' 'yɛɛ- -kɔɔ' ta -yrɛn 'fiɛntrɔnnɛ 'lɛɛ- ni. 18 'Bɛ 'yi bɛ, mɛɛ pɛ mu 'la ye -a -yrɛ 'le, 'o mɔɔ laa -o 'mu -glin 'zi. 'Dun- mɛɛ laa pɛ mu 'la ye -a -yrɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'mu -o -Waanbɛhaa' ba, 'o mɔɔ -yrɛ -o 'mu -la ta. -Amasrɔyi -o pɛ mu 'la ye -o -yrɛ 'le, 'mu -o 'ke 'kanpɛ- 'le; 'dun- mɛɛ laa pɛ mu 'la ye -a -yrɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ke 'mu -o -Waanbɛhaa' ba, 'mu 'laa kan -titi.

5

1 'Flɛ 'la 'bɛ -o 'o ma 'trɛ ta -gɛ, 'bɛ -o 'bhii- sɔ 'kpaɛ dɔ gbɛɛn-. 'Wa 'yaango- dɔɔ 'ke 'bɛ 'siɛla- 'waati 'la ba, 'fɛ 'lɛɛ- dɔ dɔlɛ -o 'o 'lɛɛ laflɛ' 'yi. Bɛhaaplɛj mu laa 'bɛ 'fɛ 'ɛ dɔlɛ -o gbɛ 'le. 'Dun- -Waanbɛhaa' 'gbu -le 'bɛ -dwa. 'Bɛ 'fɛ 'ɛ yaa sɔ 'siɛlɛ -titi. 2 'Woo- 'saanigɛ 'drunyan 'la 'yi -gɛ bɛ, 'woo wisi' zii', -amasrɔyi -a -lɔ -gbɛnɛ 'gbu -o 'o ma 'ke 'o gɛ -Waanbɛhaa' ba, 'bhɛɛ- -e 'waa- 'flɛ drɛɛ 'ɛ kla 'o ta. 3 'Wlan 'ɛ ni, 'ke 'o 'bɛ 'flɛ drɛɛ [k]laa 'o ta 'waati 'la ba, 'o taflɛj- 'laa nu bolɛ. 4 'Ke 'woo 'waa- 'trɛ ta 'flɛ 'lɛɛ- 'yi 'waati 'la ba, yi 'oo yi 'trɛbhɔ 'pegeɛ wisilɛ -le 'o ta 'ke 'kwe 'le. Yaa klɛlɛ 'bhii- 'flɛ 'la 'bɛ -le 'o ma 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, 'woo- -a zi 'bhii- 'o 'bɛ go 'o ma. 'Dun- 'woo -a zi 'bhii- 'flɛ drɛɛ 'la 'bɛ -o laflɛ' 'yi, 'o 'bhɛɛ- kla 'o ta; 'kooko- 'waa- 'trɛ ta 'flɛ 'la 'bɛ -o 'ke gapɛ 'le, -Waanbɛhaa' 'bɛ tabɔɔ 'ke 'flɛ drɛɛ 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bɛ 'si 'ɛ ma -titi 'bɛ 'le. 5 -Waanbɛhaa' 'gbu -le 'bɛ 'flɛ drɛɛ 'ɛ [k]la 'o ni. -E Lii 'Wɛj 'la [n]aa 'o ni, -e 'bhɛɛ- -dwa -za 'wlan mu 'la -e nu 'mu klɛlɛ 'o ni laflɛ' 'yi, 'mu 'yrɛ 'lɛɛ pɛ le.

6 'Bɛla- -zayilɛ, yi oo yi, 'woo zru dɔ 'egloolɛ. 'Wa 'yaango- 'ke 'o [b]wa 'o 'flɛ 'lɛɛ- 'yi 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, 'o 'plɛngolɛ -o Mɛɛzan ma 'egboonlɛ. 7 'Woo- 'taawo zii' pɛ 'la 'o 'kpale- -o 'bɛ 'yi 'bhɛɛ- zi, 'dun- 'waa- -o 'taawo zii' pɛ 'la 'o 'bɛ ye 'o 'yrɛ 'le 'bɛ zi. 8 'Yi 'oo yi, 'woo- zru dɔ 'egloolɛ. 'Woo -a zi 'bhii- 'flɛ 'la 'bɛ -o 'o ma 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, 'o go 'bɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'o gɛ bolɛ Mɛɛzan Kɛri -din. 9 'Bɛla- -zayilɛ', 'ke 'o -gaa oo, 'ke 'o [b]wa 'e 'yrɛ ma oo, 'woo- dɔ 'zi 'egloolɛ, 'kooko- 'o -za sɔ 'yɛɛ- Mɛɛzan ni 'elwale 'pɛ. 10 -Amasrɔyi -kɔɔ' 'kɛn nu gɛlɛ dulalɛ Kɛri a -klu 'ɛ 'le ma, 'bhɛɛ- -e nu -kɔɔ' 'kɛn 'kitikanlɛ; 'kooko- -kɔɔ' 'kɛn dɔ dɔ -za 'oo -za 'la [k]la 'drunyan ta -gɛ, 'kɛɛ- kla -za 'wlan 'le oo, 'kɛɛ- kla -za 'yɔɔ- 'le oo, -kɔɔ' 'bɛ ma -sra 'srɔɔwo-.

Kɛri -le -Waanbɛhaa' 'pegeɛ bɛhaaplɛj mu kpa dɔ ma

11 'Wa 'yaango 'bhii- -gblaɛnle' Mɛɛzan -lɛɛ 'bɛ -o 'ke -za 'wlan 'le, 'bɛla -zayilɛ 'wa klɛ 'zi gbɛ 'ɛ 'kɛn ma 'ke -yaa- 'jan 'ɛ dɔ mɛɛ mu 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -wa ye 'ke wlan 'le. 'Yɛɛ- -Waanbɛhaa' 'o mɔɔ 'gbu dɔ kpataakpa, 'bhɛɛ- 'mi 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'ka mu 'gbu 'o mɔɔ dɔ 'ezin- 'elɛɛ 'ka 'gbu 'kpeɛ. 12 'Waa -o 'bɛ 'pɛ zi, 'kooko- 'woo 'gbu 'tɔbhɔ- 'ka 'yrɛ ta 'ezin-, 'dun- 'woo- 'bɛ 'pɛ zii' win 'la ma 'bɛ -le dɔɔ 'ke 'ka sɔ 'ka 'wasowolɛ 'o 'yi 'o 'woyɛ- 'ɛ -zayi'. 'Ke 'bɛ [k]la, mɛɛ 'la zan mu -o 'gbu 'wasowo zii' 'kɛla 'yi 'pɛɛlii-, 'bhɛɛ- 'dun-, 'ke waa -o 'bɛ 'le -o 'gbu 'kpeɛ; 'ka sɔ -jan zikpale 'bɛ zan mu 'ɛ ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka 'bɛ dɔ. 13 'Wlan 'ɛ ni, 'ke mɛɛ 'ke mu -o 'o 'ye zii' 'bhii- -kwanii' mu, 'dun- 'waa -o 'bɛ 'le, -Waanbɛhaa' a ye 'ɛ -zayi'. 'Bɛɛ- 'ke -woo' [k]wan mɛɛ kplankplan mu 'le, 'bɛ -o 'ka mu 'gbu -la ma 'ke -trɔn 'le. 14 -Amasrɔyi 'o -za [s]wa Kɛri ni

gõne- 'la gbëen- 'bhe 'a kle 'bhëe- 'o -za 'kpen kle 'sõniya 'le 'o 'yi. 'O mɔɔ 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'ke 'yee- do -kplɛn -gaa -kɔɔ' 'kpen -zayi', 'bhe bhla 'e ba, -yoo 'bhii- -kɔɔ' mu 'kpen 'pegee 'yee- -gaa 'eke- 'yi. ¹⁵-E -gaa -kɔɔ' mu 'kpen ni, 'kooko- mɛɛ 'la zan mu -o 'mu -yɛ ma, 'bhe zan mu 'laa 'taawo 'mu 'gbu win ta 'ezin-; 'dun- -o 'taawo Krisi 'la -gaa, 'bhëe- 'kee- -bwela, 'bhe 'a pɛ zru maza 'e 'bhëe- ta.

¹⁶ 'Bhe klegbeya 'e 'yi 'saanige, 'waa mɛɛ 'kedo- 'kpo kun -li bhaaplɛn a pɛ 'kungbeya drɔn 'e 'yi. 'Ali- 'ke 'elwaleta -sɔ 'o Krisi -kwan bhaaplɛn a pɛ 'kungbeya drɔn 'e 'yi, 'dun- 'saanige 'waa- kun -li 'bhe 'kungbeya 'e gbëen-. ¹⁷ -Amasrɔyi 'ke mɛɛ do 'pegee Krisi 'kpale- -o do ma, 'bhe zan 'e zru 'e mabɔɔ, 'bhëe- -e kle mɛɛ drɛɛ 'le. -A kleza gwe mu 'e 'mu 'trunwo-, 'bhëe- -a kleza mu 'e 'kpen kle 'edɛɛle 'tɛ. ¹⁸ 'Bhe 'kpen da -Waanbhaa' -la ba, 'yele- -kɔɔ' mu 'pegee 'yee- 'gbu □kpa do ma Krisi 'srɔyi. 'Bhëe- 'yele- 'yee- 'pegee bhaaplɛn a 'kpaledomaya ye 'e gbekpaa- 'o mɔɔ 'kɔɔ. ¹⁹ -Amasrɔyi 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'yaa- Krisi 'yi bhe, -e -yaa 'yee- 'pegee bhaaplɛn mu 'kpen 'kpa zii' do ma. Yaa -yaa -o kleza -yɔɔ' mu 'e bɔ 'zi -klosi 'yi. 'Bhëe- -ya -pia 'o ni dɔɔ 'o 'yee- 'pegee bhaaplɛn a 'kpaledomaya ye 'e 'wo.

²⁰ 'Bhëla- -yile, 'o mɔɔ -o -janwo' zii' Krisi 'to 'e 'yi. -Yoo 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -le zruwla 'zi mɛɛ mu 'e 'kpee 'o mɔɔ -liijan' mu 'e 'le. 'O -sromabɔ 'zi 'ka ni 'yee- Krisi 'to 'e 'yi dɔɔ -kaa 'to 'ke 'ka 'pegee -Waanbhaa' kpa do ma. ²¹ Krisi 'laa -za 'yɔɔ- do 'kpo klele, 'dun- -za 'yɔɔ- -kpan 'la 'yaa- nu baale -kɔɔ' mu ta, -Waanbhaa' 'bhe balaa' 'a ta, 'kooko- -kɔɔ' mu 'pegee 'yee- Krisi a 'kpaledomaya

'e 'yi, -kɔɔ' kle mɛɛ -lɛdɔɔle mu 'le -Waanbhaa' -yɛ 'yi.

6

¹ 'O klelawoa 'ke yewoyɔɔn mu 'le -Waanbhaa' ba, 'woo- -sromabɔ 'zi 'ka ni dɔɔ 'ka 'laa -yaa' -lileya 'e 'srɔɔwoza 'e klele 'ke bhaama za 'le. ² -Amasrɔyi -Waanbhaa' 'a □pia dɔɔ:

«*Mi 'a pɛ -lileya zɔn 'waati 'e 'bhɔle-, 'mi 'η 'trɔnkpa- 'kaa- 'seri 'e □la, 'bhëe- 'an 'lɛkun,*

'bhëe- 'mi 'ka -gwa -za 'yi 'bhe yi 'e 'le.» 'Bhe 'yi bhe, -zɔn -le 'ke -Waanbhaa' a pɛ -lileya zɔn yi kplankplan 'gbu 'e 'le; 'bhëe- -zɔn yi 'e 'bhe -le 'ezin- 'ka go yi 'gbu 'e 'le -za 'yi.

³ 'Waa- -o -a zi 'bhii- mɛɛ 'kedo- 'kpo 'waa- ye 'e 'to 'yɔɔ- pɛ. 'Bhëla- -zayile 'waa- -o -a zi 'bhii- 'o kle -Waanbhaa' a zi 'e 'liitan pɛ 'le mɛɛ 'kedo- 'kpo 'lɛɛ. ⁴ 'Bhëe- drɔɔn', 'wa kle 'zi gbɛ 'e 'kpen ma, 'kooko- -woo' ye 'bhii- -Waanbhaa' a yewone kplankplan mu 'le. 'Bhëla- -yile, 'woo- -yɛn 'e 'kpen -gloɔn 'yikun zii' 'o zrubakpaa -gbɛnɛ 'le, 'kee- -kla wisi' -gbɔɔ dɔza mu 'le oo, 'kee □kla 'trɛbhɔza mu 'le 'oo, 'woo- 'mu 'kpen 'yikun zii'. ⁵ -Woo' zita □zwan, 'bhe 'pegee -woo 'o □bwa -kaso 'yi, 'bhëe- -o mɛɛ mu -lawlenna 'o ma. 'O ye -gloɔn -gloɔn 'yɔɔ- 'e 'kpen 'yikwan□. Yidekleya 'pegee gbɔn yikunle, 'o 'mu 'kpen 'yikwan□. ⁶ 'O 'taawogbeya mu 'e bakanle -o, 'o -Waanbhaa' dɔ, 'bhe 'pegee 'o zrubakpaale -o, 'o zru lele, Lii 'Wɛn 'e -yoo 'o zru mu 'e 'yi, 'bhe 'pegee mɛɛ mu -za sɔ 'o ni 'sõniya -zeze 'gbu 'le. ⁷ 'O -Jan 'nrɛle- 'e wo wlan ma, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a -gloɔya' 'e 'le. 'O -lɛdɔɔleya -la kle 'waa- gwledanpɛ 'le 'o 'sɔɔnnii 'e ba, 'bhe 'pegee 'o 'gbu ta gwledanpɛ 'le. ⁸ Mɛɛ

'ke mu 'o 'tobho-, 'bheε- -a 'ke mu 'o mavεε 'ezin-. -A 'ke mu 'o 'to wlan pe, 'bheε- -a -bheεke' mu -o 'o 'to 'yoo- pe 'ezin-. -Woo' ye 'bhii- bhla pe mu, 'bheε- 'dun- 'woo- 'ke wlan pe mu -la -le. ⁹ -Woo' glin 'bhii- waa 'o do, 'bheε- 'dun- mɔkpen' 'o do. -Woo' ye 'bhii- ga mu, 'bheε- 'dun-, 'woo- 'o 'yre ma -li kpataakpa. -O -yrenkpa' 'o ta, 'bheε- 'dun- waa so 'o dele-. ¹⁰ -O wleyisriwoza kle 'o ni, 'bheε- 'dun- 'o zrukpaale -o 'egbenele 'tanji. -Woo' ye 'bhii- 'kooflenzan mu, 'bheε- 'dun-, 'woo- mεε -bheεke' -bebe mu kle 'zi pezan mu 'le. -Woo' ye 'bhii- pe 'kedo- 'kpo 'laa -o 'o 'koo, 'dun- 'waa- pe -le 'ke pe 'kpen 'le.

¹¹ 'O 'yienii Korēnti mu, 'o -jan- woa 'ka ni kpataakpa, 'bheε- 'waa -za 'kedo- 'kpo gaanle 'ka ma -titi. ¹² 'Ka mu 'gbu -za so 'o ni 'o zru 'ε 'kpen 'le, 'bheε- 'dun- 'ka mu laa 'o mɔɔ -vavade. ¹³ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'mi -o -janwo' zii' 'ka ni 'bhii- -nε de do -janwo' -a -nε mu ni gɔnε- 'la gbεen-. 'Dun- 'ka mu 'ezin-, 'o -za 'so 'ka ni, -ka 'ka zru 'ε 'liiploo- 'o ni, 'bheε- 'ka 'laa 'ka 'kpee gaanle 'o ma -titi.

Mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' do 'mu 'pegee Zesu 'yi mu do laa so klele- 'eke- ta -za 'yoo- 'yi

¹⁴ Mεε 'la zan mu laa -o kpa -Waanbhaa' 'yi, 'ka 'pegee 'mu laa wlale -za do ma. Taa- -ledɔɔleya 'pegee -yoo'ya' -o do εε? Taa- 'tebhile 'pegee -gblo -o do εε? ¹⁵ Krisi 'pegee Beliali 'so 'kpale do ma 'nale- -a ma εε? Taa- mεε 'la zan 'e kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bheε 'pegee mεε 'la zan laa 'e kpa -Waanbhaa' -yi -waa' -za 'ε -dele 'eke- ta εε? * ¹⁶ -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεε 'ε 'pegee yo mu -o do εε? -Amasroyi -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'o mɔɔ 'fle 'ε 'bheε -le 'ke -a gba 'fe -zeze 'gbu 'ε 'le, 'bhii- 'yee-

-Waanbhaa' 'gbu 'a □pia gɔnε- 'la gbεen- doo:

«'Mi nu yaale -o plen-, 'bheε- 'η nu klele -o ba 'ke -o -ja yre 'oo yre 'la □nɔɔ.

'Mi nu klele waa -Waanbhaa' 'le, 'bheε- 'woo- nu klele 'mi a pe mεε mu 'le.»

¹⁷ 'Bhela- -zayile, Mεεzan -Waanbhaa' pe 'ezin- doo:

«-Ka 'ka go -o plen-; 'bheε- -ka 'ka 'plen- go- -o ma.

'Ka 'laa 'kunle- pe 'la 'bheε 'laa -o 'wen 'bheε ma.

'Ke 'ka 'bheε □kla, 'bheε- 'mi nu 'η gbedole 'ka □la 'te.

¹⁸ 'Mi nu klele 'ka De 'le, 'bheε- 'ka mu nu klele 'mi gbe mu 'pegee 'mi 'lu mu 'le.

Mεεzan -Waanbhaa' 'Serjkenzan 'a □pia 'bheε- gbεen- bhe.»

7

¹ 'N 'yienii mu, -Waanbhaa' 'a 'liiwli- nalawoa -za mu 'la ta -koo' ni 'bheε gbεen- bhe, 'bhela- -zayile, -koo' -koo' 'fle mu 'ε 'pegee -koo' zru mu 'ε kle 'wen 'ke -koo' go 'trinɔ- maza 'tole- 'trinɔ- maza 'bheε 'yi. -Koo' do klen 'ke -koo' klele 'wen 'ε 'lepale kle, 'bheε- 'ke -koo' 'taawo- -Waanbhaa' a -leεgblaanya 'ε 'yi.

Pɔlu zrukpaaza

² -Ka 'ka zru mu 'ε 'liigo- 'o ni, 'bheε- 'o -za 'so 'ka ni 'ka 'kpee! 'Waa 'siele- mεε 'kedo- 'kpo ba, 'bheε 'pegee 'waa mεε kedo- 'kpo ngblo 'siele-, 'bheε- 'waa mεε 'kedo- 'kpo tabhlele. ³ 'Naa -o 'bheε 'pe zii' 'ka 'to 'yoo- pe zayi' de, 'dun- 'mi 'a □pia 'ka ni 'elwale gban doo 'ka -za so 'mi ni 'egbenele 'keek- kan -a -dan' ta. 'Ka 'so'gbeya -yoo' 'ε 'koo 'o ni, -asiikoo pe 'kedo- 'kpo 'laa so -koo' 'plengole 'eke- ma; 'ali- yaa do ga 'kpee 'ke 'bheε 'bheε kle. ⁴ 'Mi 'gbu 'kpale- -o 'ka 'yi 'egbenele, 'mi so 'η -baale' 'ka mu 'yi. 'N 'yoo- -yren mu 'la 'kpen

* 6:15 6.15 -Setran' 'to -le 'ezin- Ebre wli 'ε 'yi Beliali

'yi -ge bhe, 'duŋ- 'fuudɔle -o 'ŋ ta, 'bhɛɛ- 'ŋ zrukpaale -o 'kee- kan -a -dan' ta.

⁵ Wlan 'ɛ ni, -a 'san 'ŋ nule 'ɛ ma Masedwani -wa 'ɛ ta -ge, 'waa 'o 'yitrɛ- yrɛ sane- 'gbu 'srɔɔwɔle -lido'. -Woo' 'yɛbatɛdo 'zi gbɛ 'ɛ 'kpen ma. Mɛɛ 'ke mu -o gwledan 'zi 'o ba, 'bhɛɛ- -gblaan -o 'o zru 'yi. ⁶ 'Duŋ- -Waanbhaa' 'la 'fuudɔ- mɛɛ 'la zan mu -gblozi' gale -o 'mu ta, Titi 'nulawoa, -e 'fuudwa- 'o ta. ⁷ Titi 'nule- do -kplɛn 'laa klɛlɛ 'fuudɔpɛ 'le 'o ta. 'Duŋ- -ya ɔpia 'o ni doo 'kaa- =kwan 'elrele gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhe 'fuudwa -a ta. 'Bhɛɛ- -ya ɔpia 'o ni 'ezin- doo 'ŋ 'ye -lɔ -o 'ka ma 'egbenele, 'bhe 'pegee -za mu 'la ɔtian 'ŋ ma, 'mu 'ka wleyisriwoa, 'bhɛɛ- 'ka 'an -za -vavade. 'Bhɛla- -zayile 'mi a pɛ zrukpa' 'bhe -o 'egbenele.

⁸ 'Ali- 'mi 'lɛtrɛ 'la ɔkpa' 'ka ni, 'ke 'bhe 'ka wleyisriwoa, 'bhe 'laa -zadɔwɛɛ dɔlɛ 'mi ma -titi. 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'an 'yelowoa 'bhii- -e 'ka wleyisriwoa 'waati sa, 'bhɛɛ- -zadɔwɛɛ -dwa 'mi ma 'tɛ. ⁹ 'Duŋ-, 'mi zrukpaale -o -zɔn. 'Ka 'ka wleyisrilawoa 'bhe 'laa -o 'ke 'mi zrukpaaza 'le. 'Duŋ- 'kaa- wleyisriwoza 'ɛ 'bhɔlawoa 'ka ba, 'bhɛɛ- 'ka 'ploola- 'ka 'joo 'yɔɔ- mu 'ɛ ma, 'bhe -za 'ɛ 'bhe -le 'mi zruk- paaza 'le -zɔn. 'Kaa- wleyisriwoza -bɛŋgwa 'ke -Waanbhaa' zru maza 'ɛ 'le; 'bhe -la ma -le 'o -za 'la ɔkla 'ka ni, 'bhe 'laa klɛlɛ -za 'yɔɔ- 'le. ¹⁰ Wlan 'gbu 'ɛ ni, wleyisriwoza 'la da -Waanbhaa' ba, 'bhe -le 'a klɛ 'bhɛɛ- bhaaplɛŋ plo -za 'yɔɔ- ma, 'bhɛɛ- -ya 'joo 'ɛ mabɔɔ; 'bhe klɛgbeya 'ɛ 'yi bhe, 'bhɛɛ- -e go -za 'yi. 'Bhe wleyisriwoza -gloɔn 'ɛ 'bhe 'laa -zadɔwɛɛ dɔ mɛɛ ma. 'Duŋ-, 'drunyan 'yi wleyisriwoza 'ɛ, 'bhe -le 'ke mɛɛ nipe 'pegee mɛɛ depe 'le -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, -amasrɔyi bhaaplɛŋ laa plo -yaa' -za 'yɔɔ- 'ɛ ma. ¹¹ 'Yee- wleyisriwoza 'la da

-Waanbhaa' ba -e -za mu 'la ɔkla 'ka zru mu 'ɛ 'yi -ka 'mu -glin doo! -E 'ka ɔsi 'ɛ mabɔɔla -zɔn, 'bhɛɛ- 'ka -o -Waanbhaa' a -za 'ɛ 'kun zii' 'elrele; -e -zadɔwɛɛ -dwa 'ka ma. -Za 'la 'ka zru ma; 'bhɛɛ- 'ka gblaan -za 'yɔɔ- klɛle -lɛɛ. 'Ŋ 'ye -lɔ -o 'ka ma, 'bhɛɛ- 'ka -o dɔ 'zi 'egloole -Waanbhaa' a zi 'ɛ ta. 'Bhɛɛ- 'ka takanle -o -za 'yɔɔ- 'ɛ 'krowo zayi'. 'Kaa -zɔnna zɔngbeyaa 'ɛ 'kpen 'yi 'bhii- 'ka klɛza laa -yaa 'yee- -za 'ɛ 'le.

¹² 'Mi 'lɛtrɛ 'la ɔkpa' 'ka ni, 'naa klɛlɛ mɛɛ 'la zan -za 'yɔɔ- 'ɛ ɔkla, 'bhe 'pegee 'yee- -za 'yɔɔ- 'ɛ ɔtian mɛɛ 'la zan ma, 'mu do -kplɛn 'kaama-. 'Duŋ-, 'mi 'a ɔkpa' 'ka ni, 'kooko -o -za -o 'ka 'kɔɔ 'egbenele gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'ka 'kpen 'bhe do. ¹³ 'Bhɛla- -za -yile, 'ka -za 'la ɔkla 'bhe 'fuudwa- 'o ta. 'Ka 'fuu la 'bhe -dwa 'o ta, 'bhe 'pegee 'ka fangan- 'la -dwa Titi ta, 'bhɛɛ- -a zrukpaale 'la -daa 'ka ba ye, 'bhe 'o mɔɔ a pɛ zruk- paa' 'ɛ baan' ɔklaa -a ba. ¹⁴ 'Ke 'mi 'gbu 'ŋ 'wasowoa sa 'ka mu 'yi -a -yrɛ ma, 'ka 'laa -yraladɔle 'ŋ ma. 'O -jan 'la wo 'ka ni 'tanji wlan ma, 'bhe 'pegee 'woo 'waso sa 'la ɔwoa 'ka mu 'yi Titi 'yrɛ ma, 'bhe 'a -zɔnna 'bhii- 'zoo 'yaa- 'o zi 'bhe klɛlele. ¹⁵ -Ayile -zɔn, 'ka za 'solɛ- -o Titi ni 'egbenele; -amasrɔyi 'ke -ya 'kpeeledaan 'ka mi 'wojan- 'ɛ 'klosikwan gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhe ma, 'bhe 'pegee 'kaa 'ciɛya- =kla 'ke 'ka -gasi -gbɛnɛ kpa a -lɛɛ gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka 'soniya 'ɛ baan' 'kla zii' -a ba -a 'kpee. ¹⁶ 'Mi 'duŋ-, 'ŋ zrukpaale -o 'ezin- 'egbenele, -amasrɔyi 'mi sɔ 'ŋ 'kpale- 'ka mu 'yi -za 'ɛ 'kpen 'yi.

**-GOLI' 'KPAZA- 'EKE-
TA ZERUZALEMU
ZESU 'YI MU 'ɛ NI**

8

Masedwani 'klɛn 'yi Zesu 'yi mu 'ɛ -waa' -goli' 'kpaza- 'eke- ta

¹ 'N nɛɛɛ- mu, -Waanbhaa' ɔlia Masedwani 'kleɛn 'yi Zesu 'yi mu 'ɛ ma ɔɔɛ- 'la gbɛɛn-, 'woo- zan 'bhe -za 'ɛ 'wɔlɛ- 'ka ni. ² 'Trɛbhɔ -gbɛɛ mu -yaa -o ta. 'Dun- zruk-paa' 'la 'yaa- -o -yi -dan' 'laa -yaa 'bhe ma. 'Ali- -waa' 'kɔɔflɛɲya 'ɛ 'yi, -o -dwa -a -la 'ke -o -ɔoli' -bebe kpa 'eke- ta, 'bhɛɛ- -o bhɔ Zeruzalɛmu Zesu 'yi mu 'ɛ ba 'bhe 'le. ³ 'Mi 'gbu -o 'bhe 'srɛ 'le, 'bhɛɛ- 'ɲ sɔ -a pele dɔɔ -o gbɛ -swa -ɔoli' yeke- 'la 'srɔɔwɔle ta, -o 'bhɛɛ- =naa. 'Ali- 'o yri -yaa ɔoli' yeke- 'la ta -o -pinaa' 'bhe ta. Yaa kleɛ 'bhii- mɛɛ -le 'bhe ɔwlaa -o zi, 'dun- -o 'gbu -le 'bhe ɔnaa -o 'gbu zru ma. ⁴ -Woo' matɛdwa -sromabɔlele 'o ni dɔɔ 'o -dwa -a -la 'ke -o sɔ bhɔle -Waanbhaa' a mɛɛ 'wɛɲ mu 'la -woo Zeruzalɛmu 'mu ba. ⁵ -O -za 'la 'bhe ɔkla, 'bhe 'kaan- 'o mɔɔ -yri -yaa -za yeke- 'la kleɛ ta -o 'kɔɔ 'bhe ta: -woo 'gbu ɔnaa 'elwale 'pe Mɛɛzan Zesu ni, 'bhɛɛ- -woo 'gbu ɔtwa 'o mɔɔ 'kɔɔ 'ezin-, 'bhe -za 'ɛ 'kpen -daa -Waanbhaa' zru maza 'ɛ 'bhɛɛ- ba.

Polu a mɛɛ -liawli' 'kɔɔ -glɔɔya' ba zayi'

⁶ 'Bhɛla- -zayile, 'o -sromabwa Titi ni dɔɔ -e ge 'ka ba ye, 'kooko- -e ye -lrele' 'la zisaan- 'ke -ya pe 'ka ni 'ka -ɔoli' 'kpa 'eke- ta, -e ge 'bhe ye 'ɛ zi 'kee- 'bhe 'leyan-. ⁷ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ka -o mɔkpen' 'lɛɛ -za 'kpen 'yi: 'e pe 'kpaleya 'yi oo, -janwo' gbɛya 'yi oo, -zadɔleya 'yi oo, -za 'kpen -vavadele 'yi oo; 'bhɛɛ- 'o -za sɔ 'ka ni 'egbenele. 'Bheɛ- 'dun-, -ka dɔ 'ezin- klen 'ke 'ka kle mɔkpen' 'lɛɛ -za 'brɛɛ -glɔɔn 'lɛɛ- kleɛ 'yi.

⁸ 'Naa -a zi 'bhii- 'kaa kle kpanma. 'Dun- Zesu 'yi mu -vin mu 'ɛ -woo 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ ɔnaa ɔɔɛ- 'la gbɛɛn- blaale-, 'mi -o 'bhɛɛ- -jan 'ɛ 'wo zii' 'ka ni drɔɲ. 'N 'bhe 'wo zii' win 'la ma, 'bhe -le dɔɔ 'ke 'ka mu sɔ a zɔɔnle- 'ka klegbɛya 'ɛ ma 'bhii- 'kaa- pɛ 'sɔniya 'ɛ 'bhe -o 'ke wlan 'le.

⁹ -Amasɔyi -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Kriɛ 'bhe a -lileya 'ɛ -zɔɔnna -kɔɔ' ni ɔɔɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka 'gbu 'bhe dɔ. 'Tɔbhɔleya -yaa -a 'kɔɔ, 'bhe 'pegee -e -yaa' pɛ 'kpen zan 'le lafle' 'yi, 'dun- 'ka mu -zayi' -e -nwa -a 'gbu kleɛ 'ke -yɛn ma mɛɛ 'le 'trɛ ta -gɛ, 'bhɛɛ- -e -gaa, 'kooko- 'ka kle pɛzan 'le -Waanbhaa' -yɛ 'yi.

¹⁰ 'Bhe ya 'ɛ 'yi bhe, 'mi -o 'ɲ 'gbu 'kpeɛjan- -la wo zii' 'ka ni 'yee- -za 'ɛ ta; 'bhɛɛ- 'mi pe dɔɔ: 'Ka -za 'la kleɛ zisaan- lɛɛlii 'ɛ 'le, -ka ge 'bhɛɛ- -glɔɔn kleɛ 'ɛ zi. 'Ka mu, 'ka laa kleɛ -a ɔlwa kle mu 'te 'le, 'dun- -a kle -lɔɔ -dwa 'ka mu 'la ma 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- 'kaa ɔkla. ¹¹ 'Ka 'yee- -za 'la zisaan- 'ka zru 'ɛ 'kpen 'le, -ka dɔ klen 'ke 'kaa 'leyan- 'ka zru 'ɛ 'kpen 'le 'ezin-, 'ke 'bhe -bɛɲgole kle 'ka 'fuu sɔ -za yeke- 'la kleɛ ta 'bhɛɛ- 'le. ¹² -Amasɔyi, 'kee- pɛ na 'e zru -lrele' 'le, 'bhe -le sɔ -Waanbhaa' ni. 'Bheɛ- 'dun-, 'kee gbɛswa- pɛ 'la 'nale- ta, 'bhe -le sɔ -a ni 'ke 'bhe kan 'e gbɛ laa 'solɛ- pɛ 'la 'nale- ta a ni 'bhe ta.

¹³ 'Naa 'pɛɛ- dɔɔ 'ka 'ka 'gbu kle 'kɔɔflɛɲzan mu 'le 'ka 'bhɔ zayi' mɛɛ -bhɛɛke' mu ba. 'Mi -o -a zi 'bhii- 'kaa kle, 'kooko- 'ka 'kpen 'kɔɔpɛ- mu 'ɛ sɔ 'eke- ni. ¹⁴ -Zɔn 'ka mu 'kɔɔ 'pale- -o, 'bhɛɛ- 'bhe 'sen- o 'ka ni 'ke 'ka bhɔ 'kɔɔflɛɲzan mu ba. 'Bheɛ- yi 'la ta, 'ke pɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'ka mu 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'ke 'woo- mu 'kɔɔ 'pale- -o, -o nu 'solɛ- bhɔle- 'ka mu ba. 'Ke 'bhe ɔkla, 'ka 'kpen nu kleɛ dɔ 'tɛ. ¹⁵ 'Bhe kle 'bhii- -a yɔɔndele -o -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'ɛ 'yi ɔɔɛ- 'la gbɛɛn- dɔɔ: «Mɛɛ 'la zan 'bhe pɛ 'srɛ 'wloola-, 'bhe a pɛ 'ɛ -vin 'laa bolɛ; 'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan 'bhe pɛ sa -wloola, 'bhe 'kɔɔpɛ- 'ɛ yaa 'kaanɛ-.»

Titi 'pegee -a mado mu

¹⁶ 'Mi -Waanbhaa' 'pubɔ-, -amasɔyi -e 'ka mu -vavade zruwlaa- Titi 'kpeɛ 'bhii- 'mi 'ka

mu -vavade gōne- 'la gbēen- bhe. 17 'O -jan 'la [woa -a ni, -e -dwa 'bhe [la. 'Bhēe- drōn', 'ka -za 'la -ya 'kōō 'egloole bhe, -ya -dwa -a 'gbu 'kpee 'kaa -e gele- 'ka ba ye. 18 'Woo- 'yee- Titi 'pegee 'o nēene- 'bhēeke do winbō 'zi 'ka ba ye. 'Bhē -kōō' nēene- 'ε 'bhē -o Krisi a -Jan 'Nrāle- 'ε 'wo zii' gōne- 'la gbēen-, Zesu 'yi mu 'ε 'kpen -o -a 'to wlan 'pe 'zi 'bhe ma. 19 'Bhe trala 'ezin-, Zesu 'yi mu -le mu 'ε 'kpen 'yee- 'o nēene- 'ε makwan- 'kaa -e ge 'o zi 'bhe ye -lrele' 'ε wo 'taa 'ε ta. -E nu bhōle 'o ba 'o -goli' yēke- 'la 'srōwoa- 'bhe 'yicienlele. 'Woo- 'bhe ye 'lē- 'wo zii' 'yee- Mēzan -Waanbhaa' 'to 'bhō zayi'; 'bhe 'pegee 'wa zron 'zi 'bhe klēgbeya 'ε ma 'bhii- 'woo- -a zi 'bhii- 'o 'bhō 'o nēene- mu 'ε ba.

20 'Woo- 'bhe 'kpen kle 'zi 'bhe gbēen- bhe, -amasrōyi 'waa -o -a zi 'bhii- -o -layre' -srōwo' 'o ta -za 'kedo- 'kpō 'yi 'yee- goli' 'lē 'kungbeya 'ε ma, -amasrōyi -goli' sa laa 'kele-. 21 -Amasrōyi 'woo- -za 'brēe -la kleyre -glin 'zi, 'waa -o 'bhe -glin 'zi Mēzan -Waanbhaa' do -kplēn 'yre 'yi, 'dun- 'woo- 'bhe kleyre -glin 'zi 'ezin- bhaaplēn mu -la -yre 'yi.

22 'Woo- 'o nēene- yaga mi 'la 'kpa zii' -o ba; 'o 'bhe 'yreglinna 'ke 'o ye -gloōn 'ε 'kpen kpa -a ta, 'dun- -ya 'kpen [kla -a zru 'ε 'kpen 'le. 'Bhēe- 'saanige 'ezin-, -a zru 'ε 'kpen 'nale- -o -Waanbhaa' a ye 'ε 'bhēe- ni 'ke 'bhe kan 'elwale pē 'ε ta, -amasrōyi -a 'kpale- -o 'egbenele 'ka mu 'yi. 23 'Kee- =bwa Titi a pē 'ε ta, 'bhe -o 'η 'mado- mi 'pegee 'η yewoyōōn 'le 'ka mu ba. 'O nēene- -vin mu 'la 'mu -o ge 'zi 'a zi, Zesu 'yi mu 'ε 'kpen -le 'mu 'winbwa-. 24 'Bhēla- -zayile, -kaa zron -o ni 'bhii- -o -za sō 'ka ni 'egbenele, 'kooko- Zesu 'yi mu 'la 'mu -o winbwa-, 'mu 'a 'yaango- 'bhii- 'zoo 'yaa- 'o zi 'ke 'woo baa 'ka 'yi.

9

Bhōza Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ε ba

1 'Ka nu -goli' 'la 'kpale- 'eke- ta, 'bhēe- 'ka bhō Zeruzalemu Zesu 'yi mu 'ε ba 'bhe 'le, 'mi 'a [ya 'bhii- win laa -o 'bhe ma 'ke 'η 'sēwede 'ka ni 'bhe ba -zayi'. 2 -Amasrōyi 'ka 'yriwlale -o 'bhe -za 'ε klele ma gōne- 'la gbēen-, 'η 'bhe dō. 'Mi 'yaa- 'η -baa 'zi 'ka mu 'yi 'bhēe- -zayi' Masedwani mēe mu 'ε 'yre ma 'ke 'an pe -o ni dōō: «'Kee- san lēēlii, 'ka mu Akayi 'klēn 'yi Zesu 'yi mu 'ε, 'ka 'yriwlale -yaa 'ke 'ka bhō -Waanbhaa' a mēe 'wenj mu 'la -woo Zeruzalemu 'mu ba.» 'Ka 'bhe -za 'ε klele -vavadia gōne- 'la gbēen-, 'bhe zruwlaa- 'ezin- mēe -bebe 'kpee. 3 'Bhēe- 'dun-, 'η 'yoo- -kōō' nēene- mu 'la 'winbō- 'zi 'ka ta ye, 'kooko- 'η 'ka 'tolabhwa -o -yre ma, 'bhe 'laa kle bhaama za 'le. 'Dun- -ka dō klēn, 'kooko- 'ka 'yriwlale bo 'sani- -o nule plēn- 'bhii- 'an [pia -o ni gōne- 'la gbēen-. 4 'Ke 'bhe 'laa klele, 'ke -kōō' nēene- Masedwani Zesu 'yi mu 'la [nwa 'η zi 'ka ba ye, 'bhēe- 'ke waa 'ka 'yriwlale yele, 'η 'yoo- -gblaana 'zi -za do -la -lēe dōō 'o mōō 'la 'kpale- -o 'ka 'yi, -yrala' nu dōle 'o ma, 'bhēe- -e nu klele 'ka mu 'gbu ma -yrala' 'le 'ezin-. 5 'Bhēla- -zayile, 'mi 'η 'kpeeledaan, 'bhēe- 'an [ya zi 'le 'ke 'η -sromabō 'η nēene- mu 'lē- ni, 'bhēe- -o kan -sō 'η 'lēe 'ke -o ge 'ka ba ye; 'kooko- 'ka -goli' 'la 'naza =pia, 'ka 'bhe -za 'ε 'yrebago 'sani- 'η 'nule- plēn- 'ka ba ye. 'Ke 'bhe [kla, -e nu klele 'bhii- 'kaa [naa 'ka zru 'ε 'kpen 'le, 'bhēe- 'ka 'laa 'nale- 'klin 'yi. 6 'Bhēe- -ka -za 'lēe- 'bhe dō 'ka 'kpee dōō: 'Ke mēe 'la zan gba sa [kpa, 'bhe zan nu pēbhaa sa -la -srōowole. 'Ke mēe 'la zan gba -gbene [kpa, 'bhe zan nu pēbhaa -bebe -la 'srōowole. 7 'Ka 'kpen do do -goli' yēke- 'la 'nale- -dwa 'ka

'kpen do do 'kpee, -ka 'bhεε- 'na. 'Ka 'laa 'nale klin 'yi, 'bhe 'pegee kpanma. -Amasroyi mεε 'la zan pε na 'bhe zrukpaale 'le, 'bhe zan -la -za sɔ -Waanbhaa' ni. ⁸ 'Ke 'ka pε -naa 'bhe gbεen- bhe, 'bhe 'senj -o -Waanbhaa' ni 'kee- -za 'wlan -gloɔn 'ε 'kpen kle 'ka ni, 'kooko- 'waati 'ε 'kpen ba 'ka maza -o pε 'oo pε 'la ma 'ka 'bhe 'srɔɔwo-, 'ke 'ka 'kɔɔ pa 'kele- 'ezin-, 'bhεε- 'ka sɔ -za 'wlan -gloɔn 'ε 'kpen klele-. ⁹ 'Bhii- -a yɔɔnde le -o -Waanbhaa' a 'Sεwe 'ε 'yi gɔnε- 'la gbεen- dɔɔ: «Mεε 'la zan gbe ta -o taataa 'bhe pε na 'kɔɔfɛnzan mu -la ni, 'bhεε- -ya pa -o ta.

'Bhεε- -yaa' wlanya 'ε -danj' 'laa -o 'bhe ma -titi.»

¹⁰ -Waanbhaa' 'la gba 'kpa pεbhe mu na gba 'kpa mi 'ε ni, 'bhe 'pegee 'ke -ya -lebo' pεbhle na -a ni, 'yee- do 'kpo 'ε nu 'ka maza -o pε 'oo pε 'la ma 'bhe 'nale- 'ka ni, 'bhεε- -e 'ka 'kɔɔ pa 'kele-, 'kooko- 'ke mεε 'la zan mu mazadwa 'ka ma, 'mu sɔ pε -bebe 'srɔɔwole 'ka 'kɔɔ. ¹¹ -E nu -za 'wlan -gloɔn 'ε 'kpen klele 'ka ni, 'kooko- 'ka sɔ mεε -vin mu 'ε gbale- pε ba 'waati 'ε 'kpen ba. 'Ke 'o 'nwa, 'bhεε- 'ka -goli' 'la 'kpaa 'eke- ta, 'ke 'o 'bhe 'lenaa- 'waati 'la ba, mεε -bebe nu -Waanbhaa' 'pubɔle, 'bhεε- -wa 'tɔbhɔ- 'kaa- 'bhɔnbape 'ε -zayi'. ¹² -Amasroyi 'ka nu -goli' 'la 'kpale- 'eke- ta, 'bhe 'laa nu klele -Waanbhaa' a mεε 'wej mu 'ε maza -yanwope drɔnj 'le; 'dunj- 'bhe nu -a klele 'bhεε- mεε -bebe nu 'pubɔ- 'seri klele -Waanbhaa' ni. ¹³ 'Kaa- 'bhɔnbape 'la 'o nu 'bhe 'lenale Zeruzalemu 'zesu 'yi mu 'ε ni, 'bhe nu a zronle mεε mu ni 'bhii- 'ka blɔɔle 'la -yoo -Waanbhaa' ma 'bhe -o 'ke wlan 'le. 'Bhe 'nɔɔ Zesu 'yi mu 'ε nu -Waanbhaa' 'tɔbhɔle 'bhe ma, 'bhεε- -o nu a ye le 'bhe ma 'bhii- 'kaa- pelawo zii' dɔɔ 'ka 'kpale- o Krisi a -Jan 'Nrale- 'ε 'yi, 'ka -o 'taawo zii' 'bhe -jan 'ε ta. 'Ke 'bhe

'kɔɔle, -o nu -Waanbhaa' 'tɔbhɔle, 'ka -o 'ka 'kɔɔpε- mu 'la 'yicien- zii' 'ke 'ka bhɔ 'woo- mu 'pegee -kɔɔ' nεεnε- -vin mu 'ε 'kpen ba 'bhe -zayi'. ¹⁴ -Waanbhaa' -lileya -gbεnε 'la -zronna 'ka ni, 'bhe -zayi', -o nu -o 'seriwole -Waanbhaa' ni 'kaa- -za ma 'ke -wa zron 'ka ni 'bhii- 'ka -za sɔ -o ni. ¹⁵ 'N nεεnε- mu, -kɔɔ' -Waanbhaa' 'pubɔ- -a Gbe 'ε 'nale- ma -kɔɔ' ni! -E 'kɔɔ- -gbaa -a Gbe 'la ba, waa sɔ 'bhe 'kpale pε 'kedo- 'kpo ma.

PɔLU -O -A KLELE 'E ZESU A WINBɔWO MI 'LE 'BHE TA GWLEDAN 'ZI

10

-Waanbhaa' Pɔlu 'siila- ye 'la 'kaama-, -yoo 'bhe ta gwledan 'zi

¹ 'Mi Pɔlu 'gbu -le -za do -yɛwo' zii' 'ka ma -ge, -yidɔɔya 'pegee wlanya 'la -woo Krisi 'yi 'mu -zayi'. -Wa pe 'η ma dɔɔ 'η 'yɛ 'laa sɔ mεε -yɛ ba 'ke 'η 'yoo- 'ka -din 'waati 'la ba, 'bhεε- -wa pe 'η ma 'ezin- dɔɔ mεε -yɛ ma -gloɔ, 'ke 'η 'plengole -o 'ka ma 'waati 'la ba. ² 'Mi -o -sromabo 'zi 'ka ni dɔɔ 'ke 'η -ja 'ka ba 'waati 'la ba, 'ka 'laa 'wlale- 'η zi 'bhεε- 'η -jan -gloɔ wo 'ka ni. -Amasroyi mεε 'la zan mu -o -a pe 'zi dɔɔ 'o mɔɔ -o 'taawo zii' bhaapɛnj 'kpeeledan gbeya zi, 'η nu -jan -gloɔ 'wole- 'bhe zan mu 'ε ni. ³ 'Wlan 'ε ni, 'woo- 'ke bhaapɛnj mu 'le; 'bhεε- 'dunj-, 'waa -o gwledan 'zi 'bhii- bhaapɛnj mu a pε gwledan gbeya 'ε gbεen-. ⁴ -Amasroyi 'o gwledan gwledanpe mu 'la 'le, 'bhe mu laa -o 'ke bhaapɛnj mu a pε 'le. 'Bhe gwledanpe mu 'ε -gloɔya' 'ε da -Waanbhaa' -la ba, 'bhεε- -o sɔ -Setran' a fanjan- 'ε 'pegee -yaa' -dawli' maza mu 'ε 'siele. 'Bhεε- 'ezin- -o sɔ bhaapɛnj 'kpeeledangbeya -yɔɔ' mu 'ε 'siele. ⁵ 'Bhεε- bhaapɛnj mu a magbaandele 'tole- magbaandele

'ke 'bhe a kle 'bheε- -o -vin mu laa -Waanbhaa' dɔ, 'o mɔɔ 'bhe 'kpen 'yisiε-. 'Bheε- bhaaplenj mu 'kpeejan- mu 'la -woo 'eyɔɔle -Waanbhaa' ma, 'o 'mu kun 'bhii- kaso 'yi mu 'kungbeyaya gbεen-; 'bheε 'o 'mu mabɔɔ, 'kooko- bhaaplenj sɔ dɔle- Kriɔi a -jan 'ε □la. ⁶ 'Bheε- 'ke 'wa □ya 'bhii- 'ka -o 'taawo zii' 'o 'wojan- mu 'ε 'kpen ta 'elrele 'waati 'la ba, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'o 'wojan- mu 'ε 'kafawoa; 'o nu 'bhe zan 'ε 'krowole.

⁷ 'Kela 'bhe -o wlan 'le -ka 'bhe -glin doo! 'Ke mεε do 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -yoo 'ke Kriɔi a pe 'le, 'bhe zan 'a 'yaango- -a 'gbu 'kpee dɔɔ -yoo Kriɔi a pe 'le gɔnε- 'la gbεen-, 'o mɔɔ 'gbu -o 'ezin- Kriɔi a pe 'le 'bheε- gbεen-. ⁸ -Amasroyi -Waanbhaa' fanjan- 'la □naa 'o ni 'ka mu ta, yaa 'bhe 'nale- 'o ni 'ka 'siε zayi', 'duŋ- -e 'bhe □naa 'o ni 'kooko- 'o 'bhɔ 'ka ba, 'bheε- 'kaa- 'kpaleya 'ε baan' ge 'klalele -a ba. -E 'bhe fanjan- 'la □naa 'o ni, 'ali- 'ke 'mi 'ŋ magbaandia sa 'bhe 'yi, 'bhe 'laa -yralado 'ŋ ma. ⁹ Yaa klele 'ka ni 'bhii- 'mi -a zi 'bhii- 'ŋ -gblaan 'kla 'ka 'yi 'ŋ 'letre mu 'la kpa 'ka ni 'mu 'le. ¹⁰ -Amasroyi mεε 'ke mu -o -a pe 'zi dɔɔ 'mi Polu -jan mu 'la kpa 'an 'letre mu 'ε 'yi 'mu -o 'egloole, 'bheε- 'mu la mεε ma; 'bheε- 'duŋ- 'ke 'ŋ -yoo -o 'plenj- 'waati 'la ba, fanjan- 'laa -o 'ŋ 'gbu ta, 'bheε- 'an -janwo' gbeyaya 'ε 'bhe 'laa mεε zru kun. ¹¹ 'Ke mεε 'la zan mu -o 'bhe 'yansi jan mu 'ε wo zii' 'mi ma bhe, 'mu 'a 'yaango- dɔɔ 'o -janwo' gɔnε- 'la gbεen- 'waa- 'letre mu 'ε 'yi, 'waa nu 'bhe -janwo' gbeyaya 'ε mabɔɔle 'ke 'o -ja 'waati 'la ba 'ka ba ye.

¹² Wlan 'ε ni, mεε 'la zan mu -o 'gbu ye mεε gbilaan mu 'le, yaa sɔ dɔle- 'o mɔɔ 'kpee 'ke 'wa pe 'o 'pegee 'bhe zan mu -o do, 'bheε- 'waa sɔ 'o 'gbu danle- 'mu ma. Waa -o dan pe -bhεεke' ma, 'ke yaa 'ε go -o 'gbu ba; 'bhe -za 'la bhe

'bhe 'laa -o 'ke -zadokleya 'le εε? ¹³ 'Ke -yoo 'o mɔɔ a pe 'le, 'waa nu 'o 'gbu magbaandele, 'ke 'bhe kan -a -danj' 'ε ta. -Waanbhaa' ye yeke- 'la gbekpaa- 'o 'kɔɔ 'ke 'o -ja 'bhe 'wole- 'ε 'le 'fɔ 'ka ba ye, 'bhe -danj' -o yre 'la □nɔɔ, 'waa- pe 'ε -danj' -o 'bheε- =nɔɔ. ¹⁴ 'O gelawoa 'ka ba, 'waa 'kanle- 'o -danj' 'ε ta; -amasroyi 'o mɔɔ 'gbu -le -ja 'ka ba ye Kriɔi a -jan 'Nrале- 'wole- 'ε 'le. ¹⁵ 'Bhe 'yi bhe, 'waa 'kanle- 'o -danj' 'ε ta, 'bheε- 'waa 'o 'gbu magbaandele mεε -bhεεke' mu ye 'la □woa 'bhe 'yi. 'Bheε- droon' 'o 'yri -o -a ta 'bhii- 'kaa- 'kpaleya 'ε baan' nu 'klale- -a ba, 'bheε- 'bhe klegbeyaya 'ε 'yi, 'waa- ye 'ε baan' nu -yidele, 'duŋ- 'ke 'bhe 'laa kan -Waanbhaa' -danj' 'la 'kpalaa 'a ma 'bhe ta. ¹⁶ 'Bhe 'yi bhe 'te, 'o nu gele Kriɔi a -jan 'Nrале- 'ε 'wole- 'kleen mu 'la -woo 'ka -zanta' 'mu 'yi. 'Bheε- 'duŋ-, 'waa- zi 'bhii- 'woo 'gbu magbaandε mεε -bhεεke' mu 'woye- 'ε 'yi.

¹⁷ 'Bhe -za 'ε ma jan yɔɔndele -o -Waanbhaa' -a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'Ke mεε 'la zan -o 'bhe 'gbu magbaandele, 'bhe zan 'bhe 'gbu magbaandε Meezan -Waanbhaa' -za 'la □kla 'bheε- 'yi.» ¹⁸ Wlan 'ε ni, mεε 'la zan 'a pe -a 'gbu ma dɔɔ -yoo 'ke mεε wlan 'le, Meezan -Waanbhaa' laa dɔ 'bhe zan a -za □la; 'duŋ- 'yee- -Waanbhaa' mεε 'la zan 'to wlan pe, -e dɔ 'bheε- zan a -za □la.

11

Polu 'pegee bhla ma Zesu 'winɔwo mu 'ε plenja-.

¹ 'E! 'Ke 'ka 'yaa sɔ bi 'an -kwa 'ε sa 'yikunle! 'Duŋ-, -kaa sa -yikun! ² 'Ka -za 'sɔgbeyaya -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ 'ŋ ni, -asiikɔɔ 'ŋ 'yoo- zrwano 'zi 'ka ta, 'bheε zranwole 'ε da -Waanbhaa' -la ba. 'Ka -o 'bhii- -gblane 'la yaa 'gwlaanza- 'yaango-, 'bheε- 'ke 'mi 'ŋ 'liiwli- =naa -a 'fluwoza ta 'gwlaan- do 'kpɔ -la 'kɔɔ, 'bheε 'gwlaan- 'ε 'bhe -le 'ke Kriɔi 'le.

'Mi -o -a zi 'bhii- 'ka kle 'wenj. ³ 'Dun- 'ka bɔɔle 'la -yoo Krisi ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe, 'mi -o -gblaan 'zi dɔɔ 'ke 'ka 'ka 'kpeejan- mu 'ɛ mabɔɔ, 'bhɛɛ- 'ka gɔ 'yee- Krisi zi; 'bhii- -Setran' lii □wlaa mlɛ 'ɛ 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -e ɛvu 'yinia□ -dawli' ma. ⁴ -Amasɔyi 'ke mɛɛ do □nwa 'ka ba, 'bhɛɛ- 'kee- Zesu 'bhɛɛke do -a -janwoa 'ka ni 'ke 'bhe gole -o 'o Zesu 'la 'bhe a -janwoa 'ka ni 'bhe ma, - 'kee- lii 'bhɛɛke a -janwoa 'ka ni 'ke 'bhe gole -o Lii 'Wen 'la 'ka 'bhe 'srɔɔwoa□ 'ka zru 'ɛ 'yi 'bhe ma; 'bhɛɛ- 'kee- Jan 'Nrale- 'bhɛɛke' do □woa 'ka ni 'ke 'bhe gole -o 'o 'kela 'bhe □woa 'ka ni 'bhe ma. -Mela ma 'bhɛɛ- 'bhe yre do 'kpɔ 'ɛ □nɔɔ bhe 'ka dɔ blaale- 'mu □la ɛɛ?

⁵ Wlan 'gbu 'ɛ ni, 'ka 'bhe winbɔwo mu 'la kun 'bhii- 'winbɔwo mu 'tɔbhole, 'mi 'kpee ma waa kan 'mi ta -za 'kedo- 'kpɔ 'yi. ⁶ 'Ali- 'ke 'naa -o 'ke -janwo' mi -gbɛɛ 'le mɛɛ mu -yre ta; 'bhɛɛ- 'dun- -zayaangoleya a pɛ zi 'ɛ ta, 'mi 'a 'ke dɔ 'bhe 'yi. 'O 'bhe -zrɔnna 'ka ni 'waati 'ɛ 'kpen ba, 'bhe 'pegee klegbɛya 'ɛ 'kpen 'yi.

⁷ 'Mi -Waanbhaa' a -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wolawoa 'ka ni 'ke 'naa pɛ 'kedo- 'kpɔ kun 'ka 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'mi 'η 'gbu mazinalawoa, 'kooko- 'η 'ka mu -lawlɛn', taa- 'mi -za 'yɔɔ- 'la □kla 'bhe 'le bhe ɛɛ? ⁸ 'N 'yaa- yewo 'zi 'ka mu ni 'ka ba 'waati 'la ba, 'mi -dwa -a -la 'ke 'η Zesu 'yi mu -le -bhɛɛke 'mu 'kɔɔpɛ- mu kun, 'kooko- 'η sɔ bhole- 'ka mu ba. 'N 'goli' □kwan -o 'kɔɔ, 'bhɛɛ- 'dun- 'naa yewole -o ni, 'fɔ 'η yewoa- 'ka mu -la ni. ⁹ 'Bhɛɛ- 'η 'yaa- 'ka ba 'waati 'la ba, 'naa 'η 'gbu 'kwe 'kpale- mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'wiinj- 'ke 'η maza -yaa dɔ -goli' ma. -Amasɔyi, 'o nɛɛnɛ- mu 'la -daa Masedwani 'mu -le 'η maza -yaa pɛ 'oo pɛ 'la ma 'mu □naa 'η ni. -Za 'kpen 'yi, 'naa 'tole- 'ke 'η kle 'ka ta 'kwe 'le, 'bhɛɛ- 'η nu 'bhɛɛ- klele

'tanji. ¹⁰ 'Bhe -le 'mi -baape' 'le. 'Dun- Krisi a pɛ wlan 'ɛ ma, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa nu 'bhe -baaza' 'ɛ 'saawole 'η 'kɔɔ Akayi 'kleɛn 'lɛɛ- 'kpen 'yi -ge. ¹¹ 'N 'bhe pɛ zii' win 'ɛ -dela ma ɛɛ? 'Bhe win le dɔɔ 'ka -za 'laa sɔ 'mi ni ɛɛ? 'Dun- 'ka -za sɔ 'η ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -Waanbhaa' 'gbu 'bhe 'yaango-.

¹² 'N 'yoo- yewo 'zi 'ka ba gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'η nu bole 'bhɛɛ- yewogbɛya do 'kpɔ 'ɛ ta. 'Ke 'η 'bhe □kla, mɛɛ 'la zan mu -o 'a 'pɛ zii' -o 'gbu ma 'kaa -woo 'ke Zesu a 'winbɔwo mu 'le, 'bhe 'pegee 'ke -wa pɛ 'zi 'ezin- dɔɔ 'waa- pɛ yewogbɛya 'ɛ 'pegee -waa' pɛ mu 'ɛ -woo do, 'bhe zan mu laa sɔ 'mu 'gbu magbaandele. ¹³ 'Bhe mɛɛ -gloɔn mu 'ɛ -woo 'ke bhla ma Zesu a 'winbɔwo mu -la -le, -o woye 'ɛ 'bhe -o 'ke mɛɛ -yini' pɛ 'le. -Woo 'gbu kle 'bhii- Krisi a winbɔwo mu. ¹⁴ 'Bhe 'laa -o 'ke 'kpeelɛni maza 'le 'o 'yre 'yi, -amasɔyi -Setran' 'a 'gbu mabɔɔ, 'bhɛɛ- -e kle 'bhii- -Waanbhaa' a -mlɛkɛ' do 'la bhi -yrayra 'bhe gbɛɛn-. ¹⁵ 'Bhe 'laa -o 'ke 'kpeelɛni maza 'le 'ezin-, 'ke -yaa' pɛ yewone mu 'ɛ -woo mabɔɔ, 'bhɛɛ- -woo 'gbu kle -Waanbhaa' a yewone 'ledɔɔle mu 'le. 'Dun- -o -leyanyre nu klele 'ke -Waanbhaa' a -kpan baalele -o ta -o kleza -yɔɔ' mu 'ɛ ma.

Pɔlu -yren mu 'la 'yikwan□ -yaa' Zesu a 'winbɔwoleya 'ɛ 'yi

¹⁶ 'Mi -o bɔ 'zi 'ezin- 'bhe -jan do 'kpɔ 'ɛ ta 'ke 'an pɛ 'ka ni dɔɔ mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa 'mi 'kunlɛ- 'bhii- -kwanii' do. 'Dun- 'ke 'ka 'mi □kwan 'bhii- -kwanii' do, -ka dɔ -a -la 'ke 'ka 'ka 'trɔnkpa 'mi 'wojan- 'ɛ □la, 'kooko- 'mi sɔ 'η 'wasowole sa. ¹⁷ 'Mi -o 'kela 'wo zii' 'ke 'mi 'η 'wasowo 'bhe 'laa -o da 'zi Mɛezan -Waanbhaa' ba; 'η 'yoo- -janwo' zii' 'bhii- -kwa -o 'η 'yi. ¹⁸ 'Bhɛɛ- 'dun-, mɛɛ -bebe mu -o 'wasowo zii' -waa' bhaaplɛnya

'e ma, 'mi so 'η 'gbu 'wasowole 'ezin-. ¹⁹ 'E! Ka mu 'la 'ka -o -zado' mu 'le, 'ka do -a -la 'ke 'ka -kwanii' mu kleza mu -yikun' εε! ²⁰ Mεε 'la zan mu 'ka kle -waa' lu mu 'le, 'bhεε- -o 'ka tabhle; 'bhe 'pegee -o 'ka 'kooften balaa' 'ka 'koope- mu 'ε 'kpen 'silele; 'bhεε- 'ke -woo 'ka mavεε; 'bhe 'pegee -o 'ka 'tron zon, 'ka 'bhe zan mu 'ε kleza mu 'ε 'yikun-. ²¹ -εε! 'Bhe kle 'waa-fangankleya -la ma, 'bhεε- 'waa 'sole- 'bhe 'yansi za mu 'ε klele- εε? 'Nj bhe 'bhe -yralado 'mi ma 'dε.

'Bhεε- 'dun-, 'kee- so dole- mεε 'ke 'kpee 'bhεε- -ya baa -za 'ke 'yi; 'mi 'ezin- 'mi 'gbu so 'bhe klele-; 'ali- 'ke 'η -janwoa 'bhii- -kwanii' do gbεεn-. ²² 'Ke -wa □pia doo -woo 'ke Ebre mu 'le, 'mi 'dun- 'mi 'gbu -o Ebre mi 'le 'ezin-. 'Ke -wa □pia doo -woo 'ke Izraeli mu 'le, 'dun- 'mi 'gbu -o 'ezin- 'ke Izraeli mi 'le. 'Bhεε- 'ke -wa □pia doo -woo 'ke Abraamu 'nranε- mu 'le, 'mi -o 'ezin- -a -nranε -kpooso 'ε do 'le. ²³ 'Ke -wa □pia doo -woo 'ke Kriisi a yewone mu 'le, 'mi -o 'ezin- -yaa' yewone 'le, 'bhεε- 'mi kan -o 'kpen ta 'egboon gboonle'. 'Nj 'yoo- -janwo' zii' 'bhii- mεε 'la zan 'gbu ηgblō laa -o 'bhe ta. 'Mi yewoa□ 'ke 'bhe kan -o 'kpen ta, -o 'mi □bwa -kaso 'yi 'ebebele 'ke 'bhe kan -o ta; -o 'mi tafia□ 'ebebele 'ke 'bhe kan -o ta. -A -lebwā sa 'ke 'η 'winbo- -a -yi 'waati 'ke ba. ²⁴ Zuufu mu 'ε -woo 'η □zwan gaan 'soo. 'Bhεε- 'dun-, 'η zon gbe do do 'ε 'yi, -woo 'η tafia□ gbanbhle yan mia do bhe vu ta 'srwayizie. ²⁵ Romε mu 'ε 'mu 'η tafia□ -gloon yaga, 'bhεε- mεε mu kpoti mu □paa 'η ma -gloon do 'η dε zayi'. -Yitakon 'ε 'siela- 'η 'le -gloon yaga wεyi- 'ε ta, 'bhεε- 'η -bi do 'pegee -yrekpaa' do □kla -yi 'ε ta. ²⁶ 'Nj -ja 'taa -bebe ta 'η gaan ma; 'dun- 'bhe □kla 'ebebele 'ke 'η 'winbo- -a -yi bi yue 'pale- mu 'ε ba, 'bhe 'pegee mεε dε mu 'ε 'koo. 'Ali- -a

-lebwā sa 'ke 'η 'winbo- -a -yi 'η 'gbu a 'kleen 'yi Zuufu mu 'ε 'pegee Zuufu kle mu 'ε 'koo. 'Kee- kpa -wa mu ta oo, 'kee- kpa -bonyi' yre mu noo- ta oo, 'kee- kpa wεyi- ta oo, 'kee- kpa yre 'ε 'kpen ta, -a -lebwā sa 'ke 'η 'gbu winbo- -a -yi. 'Ali- o nεεnε- mu 'la -wa pe -o 'gbu ma doo -woo 'ke Zesu 'yi mu 'le, 'bhεε- 'dun- 'ke waa -o 'bhe 'le wlan 'ε ma, -a -lebwā sa 'ke 'η 'winbo- -a -yi 'mu 'koo. ²⁷ 'Mi ye -gloo mu □woa, 'bhεε- 'η 'trebhwa□. 'Waati -bebe ba, yi laa 'sole- 'kpale 'η 'yre ta. 'Mi gbōn 'pegee -yi 'mi -lro 'yikwan□. 'Bhεε- 'waati -bebe ba, 'mi 'sunwlaa- kpanma. 'Mi □bwa 'ebebele -niinii' 'yi 'η tafleη- 'le. ²⁸ 'Naa so -a 'kpen 'pele. 'Bhεε- 'ke 'bhe kpa 'kela bhe 'bhe ta, yi 'oo yi, Zesu 'yi mu -le mu 'ε 'kpen 'klankeba mu 'ε 'kpen 'ηgami -o 'η ma. ²⁹ 'Ke Zesu 'yi mi do 'kpaleya fanggan- gwa -a ta, 'bhe -za 'ε la 'mi ma 'bhii- 'mi 'gbu -le 'ke 'bhe zan 'ε 'le. 'Ke mεε do -balaa' -za 'yoo- 'yi, 'bhe 'la 'η ma 'kee- kan a -dan' ta.

³⁰ 'Kee- 'kpa bi 'bhii- 'mi so 'η 'gbu magbaandele, 'mi 'yaa- nu 'η magbaandele 'mi 'gbu a fangankleya 'ε 'yi. ³¹ Mεεzan Zesu Dε -Waanbhaa' 'a 'yaango- 'bhii- 'naa bhla pe. Bhaa mōkpen' 'a 'tobho 'waati 'ε 'kpen ba! ³² -Yrekpaa' do, 'η 'yaa- 'waati 'la ba Damasi, 'bhe □noo -bhleηgbe Aretasi a -janmatii 'ε -ya □pia mεε 'ke mu ni doo 'mu 'e 'yrekpa zi mu 'la wla -wa 'ε 'kpee 'mu ba 'mi kun zayi'. ³³ Zesu 'yi mu 'ε 'mu 'mi □bwa ciε do 'yi, 'bhεε- -o bhle -yrela bhe ma; 'ke -woo 'η 'kanle 'fegwle- 'ε trala, 'bhεε- -woo 'η zinaa' -a zanta'. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'η □swa -bhile' 'yee- -janmatii 'ε 'koo.

12

Polu pe 'la □ya -yre zi yele do 'yi

¹ 'Nj so 'nj 'gbu magbaandele ee? 'Dun- 'bhe 'laa -za 'ke 'yanwo-mee ma. 'Nj 'yoo- zan Meezan -Waanbhaa' -za mu 'la -zronna 'nj ni -yre zi yele 'yi 'mu ba janwole.

² 'Mi Kriisi 'yi mi do do, -za do [k]la -a ni 'bhe lee vu ta yizie -le -ge -zon. 'Bhe -za 'e 'bhe -le doo -Waanbhaa' 'a [s]ia, 'bhe- 'bhe -ja 'kele- 'bhe 'yaayre- 'e [n]oo lafle' -dan' ma. 'Ke -ya [s]ia kpataakpa -a 'fle 'e 'yi oo, 'ke -ya [s]ia -Waanbhaa' a -yre zi yele -la -yi oo, 'naa 'bhe do. -Waanbhaa' do -kplen -le 'bhe do. ³ 'Mi 'a 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' -ja 'bhe 'gwlaan- 'e 'le 'fope lafle' -dan' ma. 'Dun- 'kee- -ja -a 'fle 'e 'bhe- 'yi oo, 'ke yaa gele 'bhe 'yi oo, 'naa 'bhe do 'ke yaa 'e go -Waanbhaa' do -kplen ba.

⁴ -Waanbhaa' 'a 'silawoa, 'bhe- 'bhe -ja 'kele- 'bhe ba, 'kee- -jan 'ke mu male- 'bhe [n]oo: yaa do bhaaplen 'kpee 'kee- 'bhe -jan mu 'e wo bhaaplen wli 'yi, 'bhe- 'bhe 'senj 'laa -o bhaaplen ni 'kee- 'bhe wo. ⁵ 'Mi so 'mi -baale' 'bhe- mee -gloon 'e 'yi; 'dun- 'mi 'naa so 'nj -baale' 'nj 'gbu 'yi. 'Mi so 'nj -baale' pe 'la 'yi 'bhe -le 'mi a pe fangankleya 'e 'le. ⁶ 'Ke 'mi 'yaa-zi 'bhii- 'mi 'nj 'gbu magbaande, 'naa -yaa nu klele -kwani' 'le, 'nj 'yaa- nu wlan 'te -la pele. 'Dun- 'naa -a zi 'bhii- 'mi 'nj 'gbu magbaande, 'koko- 'mi -o -za -gloon 'la kle 'zi, 'bhe 'pegee 'mi -o -jan -gloon 'la 'wo zii' mee mu -yre ma, waa nu 'nj 'yele- mee gbilaan do 'le 'ke 'bhe kan 'mu ta.

⁷ 'Bhe mee 'kpeeleni maza -gbene mu 'la -e 'mu -zronna 'nj ni -yre zi yele 'e 'yi 'mu -zayi', 'bhe 'pegee, 'koko- 'naa 'nj 'gbu magbaande 'mu 'yi, 'yee- -Waanbhaa' -yren 'yoo- do [k]paa 'nj 'fle 'e ta; 'bhe -o 'bhii- -Setran' a winbowo mi do 'la 'woye- -le 'ke -yrenkpale 'nj ta, 'koko- 'naa so 'nj 'gbu magbaandele. ⁸ 'Mi -sromabwa Meezan -Waanbhaa'

ni -gloon yaga doo -yoo 'nj go 'bhe -yren 'e 'yi; 'bhe- -yaa dole -a [l]a. ⁹ 'Droon' -ya [p]ia 'nj ni doo: «'Nj lilawo zii' 'e ma, 'bhe 'e 'yibho-, -amasroyi 'ke fangan- 'laa -o 'e ta 'waati 'la ba, 'mi a pe -glooya' 'e zron bhla -le 'bhe- 'le.»

'Bhela- -zayile, -e so 'mi ni 'ke 'mi 'nj 'gbu baa 'nj 'gbu a fangankleya 'e 'yi, 'koko- Kriisi a -glooya' 'e 'bhe bo 'nj ta. ¹⁰ 'Bhela- -zayile, 'nj zrukpaale -o 'ke fangan- 'laa -o 'nj ta oo, 'ke -woo 'nj -zwanwoa oo, 'ke -za -glo- -o 'nj ta oo, 'ke -o -yrenkpa 'nj ta oo, 'bhe- 'ke -o 'trebho [k]paa 'nj ta oo, 'mi 'a 'yaango- 'bhii- 'nj 'mu 'kpen 'yikun zii' Kriisi -la -zayi'. -Amasroyi 'ke fangan- 'laa -o 'nj ta 'waati 'la ba, Kriisi 'bhe a pe -glooya' 'e wla 'nj 'yi, 'bhe- 'waati 'e ba, 'bhe- 'nj do 'egloole.

Polu 'laa pe 'kedo- 'kpo 'kunle- Korenti Zesu 'yi mu 'e 'koo

¹¹ 'Mi -o -janwo' zii' 'bhii- -kwani' do gbene-! 'Dun- 'bhe -daa 'ka mu 'gbu -la ba. 'Ka mu 'gbu -le -yaa so 'mi 'to wlan pelemee mu -yre ma. 'Ali- 'ke 'naa -o 'ke pe 'kedo- 'kpo 'le 'ka 'yre 'yi, 'ka -o 'kaa- winbowo mu 'tohole mu 'la -za 'kun zii' 'egloole, 'mu mabhaa laa bho 'mi ta -za 'kedo- 'kpo 'yi. ¹² 'Nj 'yaa- 'ka ba ye 'waati 'la ba, 'ka 'nj zrubakpaagbeya -gbene 'e [j]ya. 'Ka -Waanbhaa' a -glooya' 'e 'toomasie mu 'e -gloon 'e 'kpen [j]ya, 'bhe 'pegee 'kpeeleni maza -gbene mu 'pegee 'sole- maza mu. 'Bhe kleza mu 'la bhe, 'mu -le 'a zron 'bhii- 'mi -o 'ke Zesu a 'winbowo mi 'le. ¹³ 'Bhe ya 'e 'yi, 'mi -me pe -za 'wlan -la [k]la -Waanbhaa' a mee -vin mu 'e ni, 'bhe- 'naa 'bhe 'yansi za klele 'ka mu ni ee? 'Ke yaa 'e go 'naa klelawole 'ka ta 'kwe 'le 'bhe ba. 'Ke -yoo 'bhe 'le, 'ka 'zoole-, 'nj ngblo -o 'ka gaan -la 'bhe ma.

¹⁴ 'Mi -o za gele 'an 'taa yaga mi 'la ta 'ka ba ye bhe, 'naa nu 'nj 'gbu

'lebo- 'kwe 'kpale- 'ka 'wiinj-. 'Naa -o 'ka 'koope- mu 'ε zi, 'duj- 'ka mu 'gbu -la -za -o 'η ma. Wlan 'ε ni, -ne 'fienstronne mu 'laa -goli' glin 'bheε- -woo yape mu 'ε 'lebo-; 'duj- -o yape mu -le -goli' glin 'bheε- 'mu -o -lebo' 'bhe 'le. ¹⁵ 'Ke -yoo 'mi a pe 'le, 'η zru -o 'η 'koope- 'tole- 'η 'koope- nale ma -o ni, 'ke 'mi 'gbu kpa 'bhe ta. -Ayile, 'ke 'ka mu -za so 'mi ni 'egloole 'bhe gbεen- bhe, 'bhe 'laa so -a klele- 'bheε- 'mi -za so 'ka mu ni 'ezin-εε?

¹⁶ 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'naa 'η 'gbu 'lebo- 'kwe 'ε dole mee 'kedo- 'kpo 'wiinj-. 'Duj- -doke' 'ka 'plen- mee 'ke mu nu -a pele doo: «Polu bakanle laa -o! -Yaa' -dawliya 'ε ma, -yoo' 'koope- mu 'ε [bhla.» ¹⁷ 'Mi mee 'la zan mu winbwa- 'ka ba ye, 'taa- 'mu -dawli' [kpa 'ka gbε ta, 'bheε- 'mu 'ka tabhla- εε? ¹⁸ 'Mi -sromabwa Titi ni doo 'bhe ge 'pwe- 'ka ta ye, 'bhe 'pegee 'o nεεnε- 'la 'ka 'bhe do bhe. Taa- Titi -dawli' [kpa 'ka gbε ta 'bheε- -e 'ka 'koope mu 'ε [bhla εε? 'O moo 'pegee Titi 'kpeejan- mu -o do; 'bheε- 'o 'kpen -o 'taawo zii' zi do 'kpo -la ta.

Polu blina-yien -o Korenti Zesu 'yi mu 'ε ba zayi'

¹⁹ 'Ka [mwa gban 'sii -a pele ma 'ka 'gbu 'kpee doo 'o moo 'zoo 'na yre -la -glin 'zi 'o 'gbu ni 'ka 'yre ta; 'waa -o 'bhe kle 'zi. 'Woo -janwo' zii' -Waanbhaa' -yre ma 'o moo 'pegee Krixi a 'kpaledomaya 'ε 'yi. 'N' 'yienii mu, 'woo- 'bhe 'kpen 'pe zii' 'ka ni 'kooko- 'kaa- 'kpaleya 'ε -Waanbhaa' 'yi 'bhe baan' kla 'bhe ba. ²⁰ Yien -o 'kan zii' 'mi 'kpee doo 'ke 'η -ja 'ka ba ye, -doke' 'naa nu bhole 'ka ta klegbeya 'la 'mi -o -a zi 'bhii- 'ka kle 'bhe gbεen- 'bhe 'yi oo, 'bheε- 'ka mu laa nu 'mi 'yele- yegbeya 'la 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'mi 'ye 'bhe 'yi 'sii oo. Yien 'la 'bhe -o 'kan zii' 'η 'kpee 'bhe win -le doo, 'naa -o -a zi 'bhii- 'η 'bho 'ka ta 'ke sra mu -o 'ka

'plen-, 'bhe 'pegee zranwo maza mu, 'bheε- wiya plaza mu, 'bhe 'pegee zaabo za mu, 'bheε- 'eke- 'topele 'pegee 'eke- 'tosiele, 'bheε- 'gbugblaanya 'pegee -za 'yaanmi-wole mu. ²¹ Yien -o 'kan zii' 'η 'kpee 'ezin- doo 'ke 'η -ja 'ka ba ye, -Waanbhaa' laa nu -yraladole 'η ma 'ka 'yre ma. Mee -bebe 'la -za 'yoo- =kla -so, 'bheε- -zadowee 'laa dole 'mu ma, 'bheε- -o bole -o -za 'yoo- klele ma 'bhii- -o -yaa kle gone- 'la gbεen- 'elwale -so. Waa 'ploole -waa' 'trinjo- maza mu 'pegee -waa' -yanbhooya deza, 'bheε- waa -za 'yoo- kle 'flen mu 'la 'yaa- -o ma 'elwale -so 'mu ma; 'kee 'η [wlaa 'ka ba ye 'η nu wisile 'ebebele 'ka -bebe 'taawogbeya mu 'ε -zayi'.

13

Polu a -danma' -liawli'

¹ 'N' 'yoo- zan 'an 'taa yaga mi -la 'wole- 'ka ba 'taaleeyi. 'Bhii- -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la gbεen- doo: «'Ke 'ka -o -za 'oo -za 'la 'kitikanle, -ka mee ple, mee yaga kle 'ka 'sre 'le 'bhe -za 'ε ma.»

² 'N' ge gbε ple mi 'ε ma 'ka ba, mee 'la zan mu -za 'yoo- =kla 'elwale -so 'η -janwoa 'mu ni 'bhe 'pegee mee -vin mu 'ε 'kpen ni. 'Ali- 'ke 'naa -o 'ka ba ye -zon, 'η 'bhe zan mu 'ε 'kpeelekan zii' doo, 'ke 'η ge gbε dreewoa- 'ka ba 'ezin- 'waati 'la ba, 'woo- mee 'la zan -za 'yoo- =kla, 'naa nu 'mu 'pegee mee 'kedo- 'kpo maplaale. ³ 'Kaa- zi 'bhii- 'kaa do 'bhii- Krixi -le -jan 'kpa zii' 'mi 'lii; -ka 'ka zrukpaala, 'ka nu 'bhe dole. Krixi 'laa -o fangan- kle zan 'le 'ka ba ye; 'bheε- droon' -ya -glooya' 'ε zron 'zi 'ka 'plen- ye. ⁴ Wlan 'gbu 'ε ni, -wa -gbaanna -yrigbeele 'ε ta, -ya 'gbu klelawoa 'bhii- fangan- kle zan do 'bheε- 'yi. 'Duj- -e -bwela gale ba, 'bheε- -ya -yre ma -zon -Waanbhaa' a -glooya' -la ma. 'O mu 'ezin-, 'o

'pegee 'yee- a 'kpaledomaya 'ε 'yi, fanġan- 'laa -o 'o ta. 'Bhεε- 'duŋ-, 'o nu bole 'o 'yre ma -Waanbhaa' a -glooya' 'bhεε- 'sroyi. 'Ka nu 'bhεε- -glooya' 'ε 'yele- 'o taawogbeya 'ε ma 'ka ba ye.

⁵ -Ka 'ka 'gbu zrubaglin doo, 'kooko- 'kaa 'yaango- 'ke 'ka -o 'kpaleya zi kplankplan 'gbu 'ε ta. -Ka 'ka 'gbu zrubaglin kplankplan doo. 'Ka nu a 'yele- 'bhii- Zesu Krisi -o 'ka 'yi. 'Foġke 'ka 'ka 'gbu zrubaglinna, 'bhεε- 'kaa 'ya 'bhe ma 'bhii- 'ka -baliwoa 'ka 'kpale- ma -a -yi. ⁶ 'Bhεε- 'duŋ-, 'mi 'kpale- o -a -yi 'bhii- 'ka mu 'gbu nu -a dole 'bhii- 'o moo -bali 'laa 'wole- 'o 'kpale- ma -a -yi. ⁷ 'Duŋ- 'o -sromabo -Waanbhaa' ni doo -e bhō 'ka ba 'bhεε- 'ka 'laa -za 'yoo- do 'kpo kle. 'Waa- zi 'bhii- 'wa zron 'ka ni 'bhii- 'o so -za klele-.

'Duŋ- 'woo- -a zi 'bhii- 'o 'ka 'ye -za 'wlan kle yre noo-; 'ali- 'ke 'o moo -baliwoa 'bhe klele ma. ⁸ 'Wlan 'ε ni, 'waa so -za 'kedo- 'kpo klele- 'ke 'bhe -Waanbhaa' a pe wlan 'ε 'lega-. 'O so -za 'la klele- 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' a wlan 'ε baan' ge zi -leε. ⁹ 'Ali- 'ke fanġan- 'laa -o 'o ta, 'bhεε- 'ke fanġan- o 'ka mu ta, 'bhe 'o zrukpalaa. 'Duŋ- 'woo 'seriwo -Waanbhaa' ni 'kaa- -za ma 'kela 'yi, 'bhe -le doo 'kee- bhō 'ka ba 'ke 'ka 'kpaleya 'ε baan' kla -a ba, 'bhεε- -a -lepa'.

¹⁰ 'Bhela- -zayile, 'η 'plengole -o 'ka ma 'waati 'la ba 'η 'letre 'leε- 'kpa zii' 'ka ni, 'kooko- 'ke 'η -ja 'ka ba 'waati 'la ba ye, 'naa -jan -gloo wo 'ka ni, Mεεzan Krisi gbalaanya 'la 'naa 'η ni 'ka mu ta 'bhe ma. Yaa 'bhe gbalaanya 'ε 'nale- 'η ni 'ka 'sie zayi', 'duŋ- -e 'bhe 'naa 'η ni 'kooko- 'η 'bhō 'ka ba 'bhεε- 'kaa- 'kpaleya 'ε baan' kla -a ba.

Polu 'srawoyre

¹¹ 'N nεεne- mu, 'kela 'bhe -o 'an -jan 'leyanyre 'le, 'bhe -le doo -koo' -o bhe oo, 'ka zrukpaale kle! -Za 'la 'bhe so 'kaa- 'kpaleya 'ε baan'

'klale -a ba, 'bhεε- -ya -lepa', -ka 'bhεε- kleyre -glin. -Ka zruwla 'eke- 'kpee 'ke 'ka fanġando 'eke- ta; 'ka 'kpale- kle do ma; -ka bo 'eke- 'yi 'edole. 'Ke 'ka 'bhe 'kla, 'bhεε- -Waanbhaa' 'la mεε -za so -a ni, 'bhe 'pegee -e yilabla na mεε ni, 'bhe nu klele 'ka ba.

¹² -Ka 'eke- 'pubo' 'ke 'ka 'eke- -tuubo' 'bhii- nεεne- ma do mu. -Waanbhaa' a mεε 'wen mu 'la 'kpen -o -ge, 'mu 'ka 'pubwa-.

¹³ Bhaa Mεεzan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhεε- bhaa -Waanbhaa' -yaa' 'soniya 'ε 'wla 'ka zru mu 'ε 'yi. 'Bhεε- bhaa 'ka 'kpen bo Lii 'Wen 'ε -yaa' 'kpaledomaya 'ε 'yi!

**PŌLU 'LETRE 'LA
 □KPAĀ GALASI
 'KLEEN 'E 'YI ZESU
 'YI MU 'E NI
 Pōlu 'letre 'la □kpaā
 Galasi 'kleen 'e 'yi
 Zesu 'yi mu 'e ni
 'bhe ṅgblo**

Pōlu -le Galasi 'kleen 'e 'yi Zesu 'yi mu 'e □kpaā 'eke- ta -le ma -le ma. Galasi 'kleen 'e 'yaa- Azi 'kleen 'e drēyi' yre 'la -o 'bhe sii -zōn Tuuki 'kleen 'bheε- 'le. Pōlu -le Zesu Krisi a -Jan 'Nrāle- 'e □lwa □woa 'woo- Galasi □nōō mu 'e ni -yaa' 'taa □lwa mi 'e ta, 'bheε- -woo □kpaā Krisi 'yi.

Pōlu 'yee- 'letre 'lēε □kpaā 'waati 'la ba, 'ke mēε 'ke mu -o Galasi Zesu 'yi mu 'e 'yrebatedō 'zi. 'Bhe mēε mu 'e 'yaa- -a zi 'bhii- Zuufu mu 'la □wlaa Zesu 'yi 'mu laa 'ploole- Moizi a 'toṅ mu 'e 'pegee Zuufu mu 'si ta -za mu 'e 'klosikunle ma. 'Bheε- 'mu 'yaa- zi 'ezin- 'bhii- Zuufu kle mu 'la □wlaa Zesu 'yi 'mu Moizi a 'toṅ mu 'e 'klosikun kpaṅma, 'bhe -o 'mu wla kpaṅma 'kleen 'yi 'bhii- Zuufu mu 'e gbēen-. 'Dun- -waa' mēε daangbeya 'e gole -yaa Pōlu Zesu Krisi a -Jan 'Nrāle- 'la □woa 'woo- Galasi Zesu 'yi 'mu 'e ni bhe ma. 'Bheε- Galasi Zesu 'yi mu 'e 'ke mu 'taawole -saan gban bi 'woo- mēε mu 'e -waa' daangbeya 'e 'ta. 'Bhēla- -zayile, Pōlu 'letre 'lēε- =kpaā -o ni 'kooko- -ya 'kpankpanyan -o ma dōō 'kpaleya do -kplēn 'kpō -la ma Krisi 'yi 'bheε- -Waanbhaa' mēε -lēdōole ye -a -yre 'yi. 'Yee- Pōlu -yaa' 'letre 'e 'yicienna -le -gbene yaga:

-A -le □lwa mi 'e 'yi (Galasi 1-2), 'yee- Pōlu, Zuufu 'kpee 'yi -kpoōō 'gbu 'e □kla gōē- 'la gbēen- Zesu a winbōwo mi 'le Zuufu kle mu

'e ba, -e 'bhe 'yipia□. Pōlu 'kpee ma, -Waanbhaa' laa bhaapleṅ mu ye mēε -lēdōole mu 'le -waa' Zuufu mu a 'toṅ mu -klosikunle ma, 'dun- -yoo ye mēε -lēdōole mu 'le -waa' 'kpaleya do -kplēn 'kpō 'e 'bheε- ma Zesu Krisi 'yi.

-A -le plē mi 'e 'yi (Galasi 3-4), Pōlu -o Moizi a 'toṅ mu 'e 'pegee -Waanbhaa' -liiwli' -za -gloōya' mu 'e dan 'zi 'eke- ma. 'Ali- 'ke Moizi a 'toṅ mu 'e bho bhaapleṅ ba -Waanbhaa' dōole, 'yee- -Waanbhaa' 'a -zrōnna -kōō' ni 'bhii Abraamu 'bhe 'kpalawoa 'yee- -Waanbhaa' -liiwli' 'e 'yi, 'bheε- -e 'bhe □kwan mēε -lēdōole 'le -a -yre 'yi; 'bhe □kla 'ke -yaa 'toṅ mu 'e 'lenale -li 'yee- Moizi ni.

-A -le yaga mi 'e 'yi (Galasi 5-6), -Waanbhaa' bhaapleṅ mu □bwa -o 'gbu ma gōē- 'la gbēen- -o 'pegee Krisi a 'kpaledomaya 'e 'yi, Pōlu -o 'bhe 'yipe zii'. Wlan 'e ni, -kōō' -kōō' 'kpalawoa Krisi 'yi, 'bhe -le -kōō' □bwa -kōō' 'gbu ma. 'Dun- -kōōa' boleya 'e -kōō' 'gbu ma 'e, 'bhe win -le dōō 'ke -kōō' -vindo' mi -za sō -kōō' ni, 'bheε- 'ke -kōō' 'bhe 'nrayiza kle. Pōlu zruwlaa- Galasi Zesu 'yi mu 'e 'kpee 'ke -ya pe 'mu ni dōō 'mu 'laa 'mu 'trōnkpalē bhla ma Zuufu mu daan mu 'e ni, 'bheε- -yoo -liala 'ezin- dōō -woo -yre kpa' -o 'gbu ba 'woo- bhla ma Zuufu daan mu 'e -zayi', 'bhe 'pegee 'ke -o bo -waa' 'kpaleya 'e Krisi 'yi 'bhe ta.

Pōlu -o Galasi mu 'e 'pubō- 'zi

¹ 'Mi Pōlu 'la □kla Zesu Krisi a winbōwo mi 'le, mi -le 'letre 'lēε- 'kpa zii' 'ka mu ni. 'Mi -o -yaa' winbōwo mi 'la 'le bhe, 'bhe 'laa dale bhaapleṅ ba, 'bhe 'pegee bhaapleṅ laa 'mi bolē 'bhe ye 'e ta. 'Dun- 'bhe -daa Zesu Krisi 'gbu 'pegee -kōō' De -Waanbhaa' 'la 'a -bwela gale 'mu -la ba. ² 'Mi 'pegee 'ṅ nēnē- Zesu 'yi mu 'la 'kpen -o -ge, 'o mōō -le 'letre 'lēε 'kpa zii'

Galasi 'kleen 'e 'yi Zesu 'yi mu 'e ni. ³ Bhaa -koo' De -Waanbhaa' 'pegee Meezan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhεε- -o yilabla 'na 'ka ni. ⁴ Zesu Krisi -le -a 'gbu □naa 'ke 'sraka 'le -kooa' -za 'yoo- mu 'e ma, 'kooko- -e -koo' go 'drunyan 'lεε- 'yi za -yoo' mu 'e 'yi. -E 'bhε □kla 'bhε gbεen- bhe, 'kooko- -e -koo' De -Waanbhaa' zru maza 'e kle. ⁵ Bhaa 'tobholeya bo 'yee- -Waanbhaa' ni 'waati 'e 'kpen ba! Amiina!

-Jan 'Nrale- 'e -yoo do 'kpo

⁶ 'N nεεε- mu, -Waanbhaa' 'la 'ka 'siila- Krisi a lileya 'e ma, 'ka 'ka -zanta' 'la -dwa 'bhε ni -gun blaale-gone- 'la gbεen-, 'bhεε- 'ka 'niinaa -Jan 'Nrale- -bhεeke' zi, 'bhε 'mi 'liibhaala 'η ma 'egbenele. ⁷ Wlan 'gbu 'e ni, -Jan 'Nrale- 'bhεeke 'laa -o 'sekeseke Krisi a pe 'e blaen. 'N 'yoo- 'bhε 'pe zii' 'bhε gbεen- win 'la ma bhe, -amasroyi mεε 'ke mu -o 'ka zrubatεdo 'zi. 'Bhεε- -wa zi 'bhii- -Jan 'Nrale- 'la -yoo Krisi ba zayi' -o 'bhε maboo. ⁸ 'Dun- 'o -Jan 'Nrale- 'la □woa 'ka ni, 'ali- 'kee- =kla 'o moo 'gbu 'le oo, 'kee- =kla -mlεke' do -la -le 'ke 'bhε -daa lafle' 'yi, 'bhεε- 'bhε □nwa -Jan 'Nrale- -bhεeke' do wole 'ka ni 'ke 'bhε gole -o 'kelεε- ma, bhaa -Waanbhaa' a 'dangan 'e bala- 'bhε zan ta. ⁹ 'O 'bhε -jan 'e □woa 'ka ni, 'bhεε- 'mi -o bo 'zi -a ta 'ezin- 'ke 'an pe 'ka ni doo: 'Ka -Jan 'Nrale- 'la □maa 'o 'lii, 'bhεε- 'ka -dwa -a -la, 'ke mεε 'la zan -Jan 'Nrale- -bhεeke' □woa 'ka ni, 'bhεε- 'ke 'bhε gole -o 'kelεε- ma, bhaa -Waanbhaa' a 'dangan bala- 'bhε zan ta.

¹⁰ 'Bhε ya 'e 'yi 'saanibhe, 'mi -o bhaaplen η mu -la zrubho yre -glin 'zi 'η 'gbu ma taa- 'η 'yoo- -Waanbhaa' -la zrubho yre -glin 'zi 'η 'gbu ma εε? 'Dun- 'kee- 'kpa bi 'bhii- 'η 'yoo- -o bhaaplen η mu -la zrubho yre -glin 'zi 'η 'gbu ma,

'naa -yaa nu kleε Krisi a yewone 'le.

POLU -O -JAN 'NRALE- 'E TA GWLEDAN 'ZI

Waanbhaa' Polu makwan-gone- 'la gbεen- Krisi a winbowo mi 'le

¹¹ 'N nεεε- mu, 'η 'yoo- -a zi' 'bhii- 'kaa 'yaango- 'bhii- 'η 'yoo- -Jan 'Nrale- 'la 'wo zii' 'ka ni, 'bhε 'laa -o 'ke bhaaplen η 'kpeejan- 'le. ¹² 'Bhεε- 'mi 'laa 'bhε 'srōowole mεε 'kedo- 'kpo 'koo, 'bhε 'pegee mεε 'kedo- 'laa 'η daanle 'kele- 'Dun- Zesu Krisi 'gbu -le 'a -zronna 'η ni.

¹³ 'Dun- 'η 'yaa- Zuufu mu a 'seri 'e 'yi 'waati 'la ba 'elwale -so, 'bhεε- 'η 'yaa- 'taawo- gone- 'la gbεen-, 'bhεε- 'η 'yaa- -yrenkpa' 'eyōole -Waanbhaa' a Zesu 'yi mu 'ledo' 'e ta 'ke 'an kan -a -dan' ta, 'kooko- 'mi -o 'siε-, 'ka 'gbu 'mu □maa. ¹⁴ 'Bhε 'waati 'e ba, 'o 'pegee mεε 'la zan mu -yaa 'flan ma do, 'η 'yaa- 'kan 'mu -bebe ta -kooa' Zuufu mu a 'seri ta za mu 'e -klosikunza 'e 'yi. 'Bhεε- 'η 'yaa- -koo' -gbōō mu 'si ta za mu 'e -vavade 'kee- 'kan -o 'kpen ta.

¹⁵ 'Dun- -e □swa -Waanbhaa' ni 'kee- 'mi makun 'η 'yale- -lεε, 'bhεε- -e □lia 'mi ma 'kee- 'mi kle -yaa' pe yewone 'le. ¹⁶ 'Bhεε- -e 'solawoa -a ni 'ke -ya gbe 'e zron 'mi ni kpataakpa, 'kooko- 'η 'bhε 'a -Jan 'Nrale- 'e 'wo Zuufu kle mu 'e ni, 'naa gele mεε 'kedo- 'lrokpale 'η □lia zayi' 'bhε 'waati 'e ba. ¹⁷ 'Bhεε- mεε 'la zan mu □kla Zesu a winbowo mu 'le 'mi 'lεε, 'naa gele Zeruzalemu 'mu ba 'mu 'lrokpa zayi'. 'Droon' 'η -ja blaale 'pe Arabu 'kleen 'e 'yi, 'bhεε- boolazi 'η 'niinaa- Damasi -wa 'e ta. ¹⁸ 'Fo lεε yaga 'kanle- blaen, 'bhεε- 'η -ja 'te Zeruzalemu, 'kooko- 'mi 'pegee Piri 'eke- do. 'N -gbεeyi' ple -kla -a -din 'bhε □noo ye. ¹⁹ 'Yee- blaen, 'naa Zesu a 'winbowo mi 'bhεeke do 'kpo

'yele- 'bhe 'waati 'ε ba, 'ke yaa 'e go Mεεzan -nwagwlen' Zaki do -kplen ba. ²⁰ 'N 'sowεε- 'gbu 'ε ma, -Waanbhaa' -o 'η 'srε 'le, 'bhεε- 'mi -o -jan 'la 'wo zii' 'ka ni 'lεtre 'lεε- 'yi -ge, bhla laa 'ke 'bhe 'le.

²¹ 'Bhe 'taa 'ε blaen, 'η -ja Siri 'kleen 'ε 'yi, 'η gole 'bhe □noo, 'ke 'η gele- Silisi 'kleen 'ε 'yi. ²² 'Duj- 'bhe 'waati 'ε ba, Zesu 'yi mu -le mu 'la 'yaa- Zude 'kleen 'ε 'yi, 'mu 'laa -yaa 'mi do 'η wleyi' ma. ²³ -Wa □maa drōη mεε 'ke mu ta doo: «Mεε 'la zan -yaa -yrenkpa' -koo' ta 'elwale -so Zesu a -za 'ε 'yi, 'bhεε- -e 'kee- -yaa zi' 'bhii- -e 'kpaleya Zesu 'yi 'ε siε, -yoo 'bhεε- 'kpaleya -Jan 'Nrale- 'ε 'wo zii' -zon.» ²⁴ 'Bheε- 'bhe Zesu 'yi mu -le mu 'ε 'yaa- -Waanbhaa' 'tobho- zii' 'mi ba zayi'.

2

Zesu 'winbowo mu 'ε -dwa Polu a mεε daangbeya 'ε □la

¹ Lεε vu ta yizie 'kanle- blaen, 'ke 'η ge gbe drεεwole Zeruzalemu. Banabasi -ja 'η zi 'bhe 'taa 'ε ta, 'bhεε- 'η -ja Titi 'le 'η zi 'bhe □noo 'ezin-. ² 'N ge gbe drεεwoa- Zeruzalemu, -amasroyi -Waanbhaa' 'gbu -le 'a -zronna 'η ni doo 'η ge -a noo-. 'N 'bhole- ye 'te, -Jan 'Nrale- 'la 'η 'yaa- 'bhe 'wo zii' Zuufu kle mu 'ε ni, 'η 'bhe 'yipia□ Zesu 'yi mu 'ε 'lεε mu 'ε ni 'edanma, 'kooko- 'η ye 'la □woa gban 'elwale, 'bhεε- 'η 'yoo- 'kela 'wo zii' -zon 'mu 'laa kle bhaama yewole 'le. ³ 'Bhe -jan 'ε 'bhe □swa -o ni, 'ali- 'η yewoyoon Titi 'ε, 'bhe 'la 'bhe 'yaa- 'ke Greki mi 'le, waa 'bhe 'wlale- kpanma 'kleen 'yi. ⁴ 'Ali- 'o bhla ma nεene- 'ke mu nulawoa 'klale- 'o zi mu 'ε ba, 'bhεε- -woo 'gbu □kla 'bhii- -woo Zesu 'yi mu kplankplan mu 'le. 'Bheε- -o -yaa zi 'bhii- -o 'yee- Titi 'wla 'kleen 'yi. -O □nwa wlale 'o 'plen- gaanyi', 'o 'klosikun zayi',

-amasroyi Zesu 'o -gwa -za -yi gone- 'la gbεen- 'ke -yoo' go 'toη mu a luya 'yi, 'bhεε- -yoo 'o bo 'o 'gbu ma 'o 'pegee 'yee- Zesu a 'kpaledomaya 'ε 'yi, -o -yaa -a zi' 'bhii- -o 'bhe -za 'ε 'yido-. -O -yaa zi 'bhii- 'o do Zuufu mu a 'toη mu 'ε 'klosikunle ma 'ezin- 'bhεε- 'o kle 'mu a lu mu 'le 'ezin-. ⁵ 'Duj- -o -yaa zi 'bhii- -o -za mu 'la kle 'waa dole 'mu 'waati sanε; 'kooko- 'ka bo 'ka 'kpale- ma wlan 'la 'bhe -o -Jan 'Nrale- 'ε 'yi 'bhe 'yi.

⁶ 'Duj- 'o -yaa mεε 'la zan mu 'kun 'bhii- mεε gbalaen mu, 'ke -o -yaa -kunlii gbalaen mu 'le oo, 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo kle 'mi ni, -amasroyi -Waanbhaa' laa bhaaplenη mu bago. 'N 'yaa- -Jan 'Nrale- 'la 'wo zii', 'woo- mεε gbalaen mu 'ε waa -jan 'bhεeke 'kpale- 'η 'wojan- 'ε ma. ⁷ 'Droon', -o 'gbu 'a □ya 'bhii- -Waanbhaa' 'mi □kla 'ke -yaa' -Jan 'Nrale- 'ε 'wo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ni, 'bhii- -e Pieri □kla gone- 'la gbεen- -a wo mi 'le Zuufu mu 'ε ni. ⁸ -Amasroyi 'yee- -Waanbhaa' -le 'mi □kla 'ke Zesu a winbowo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ba, 'bhii- -e Pieri □kla 'ke Zesu a winbowo mi 'le Zuufu mu 'ε ba gone- 'la gbεen- bhe. ⁹ Zaki 'pegee Pieri 'bhεε- Zaan, -o -yaa 'mu 'la kun 'bhii- Zesu 'yi mu -lεε mεε gbalaen mu, 'mu 'gbu 'a □ya 'bhii- -Waanbhaa' a -lileya 'ε ma, -e 'bhe ye 'ε gbekpaa 'mi 'koo. 'Bhela- -zayile, -woo' gbe wlan □kpa 'mi 'pegee Banabasi 'koo, 'bhii- 'o 'pegee 'woo- mu a 'kpaledomaya 'ε -toomasie 'le. 'O 'kpen 'a □kpa do ma doo 'mi 'pegee Banabasi nu gele -Waanbhaa' a -Jan 'Nrale- 'ε 'wole Zuufu kle mu 'ε ni, 'bhεε- 'woo- mu nu gele -a wole- Zuufu mu 'ε ni. ¹⁰ -O -za do 'kpo -la -yεwoa 'o ma 'bhe -le doo 'ke Zesu 'yi mu 'kooflenzan mu -zad' 'o 'kpee. 'Bheε- 'mi 'η 'nii- =wlaa 'bhe -za 'ε klele 'yi.

Polu -laa Pieri ta Antiosi -wa 'ε

ta

¹¹ 'Dun- Piere □nwa 'waati 'la ba Antiosi-wa 'e ta, 'mi □laa -a ta Zesu 'yi mu 'e 'kpen 'yre ma; -amasroyi -e -za 'la □kla 'bhe 'laa -yaa lele. ¹² Wlan 'e ni, 'bhe 'saan- -za 'lee- 'bhe- ta. Zaki Zesu 'yi Zuufu mu 'ke mu 'winbwa- Antiosi. 'Mu 'laa 'wlale- -li Antiosi 'waati 'la ba, 'yee- Piere 'pegee Zuufu kle mu 'la -o -wlaa Zesu 'yi 'mu 'yaa- pebble 'eke- ta. 'Dun- Zaki a winbowo mu 'e 'bhole- Antiosi, 'bhe- 'yee- Piere 'mu 'yele, 'ke -ya -bangole pebblele ma 'yee- 'pegee Zesu 'yi Zuufu kle mu 'e 'le; -amasroyi Zesu 'yi Zuufu mu 'la 'mu 'yaa- -a zi 'bhii- 'si 'bheke mu wla 'kleen 'yi -e -yaa -gblaan 'zi 'mu 'yre 'lee. ¹³ 'Bhe klegbeya do kpo 'e gbeen- bhe, 'ke 'o neene- Zuufu -vin mu 'e 'mu a klele 'sanle 'bhii- 'yee- Piere gbeen- mee mu 'e -yre 'lee -gblaan 'e 'koo, -asiikoo Banabasi 'gbu -waa' mee -yrekooza 'taawole do 'kpo 'e □sia 'ezin-. ¹⁴ 'Mi a 'yele- 'bhii- waa -yaa 'taawo zii' -Jan 'Nrale- 'e 'bhe a wlan 'e ta, 'ke 'an 'pele Piere ni mokpen' 'yre ma kpataakpa doo: «'Bhi 'la 'bhi -o 'ke Zuufu mi -kposoo 'le, 'kee- dwa -a -la 'bhe- 'e 'taawo- 'bhii- Zuufu kle do gbeen-, 'e so -a pele- nale- -a ma Zesu 'yi Zuufu kle mu 'e ni doo 'mu 'taawo kpanma 'bhii- Zuufu mu gbeen- ee?»

Mee go -za 'yi 'kpaleya -la ma

¹⁵ Wlan 'e ni, -koo' mu -o 'ke Zuufu 'kpee yi mu -kposoo 'gbu -la -le, 'bhe- -koo' mu laa -o 'ke 'si 'bheke mu 'la 'mu laa -Waanbhaa' a 'tonj mu 'e do 'mu 'le. ¹⁶ 'Bhe- 'dun-, -koo' mu 'a 'yaango- 'bhii- mee a 'kpaleya do -kplen 'kpo 'e 'bhe- ma Zesu Kisi 'yi, 'bhe- -e kle mee -ledoole 'le -Waanbhaa' -yre 'yi, waa pele 'kee- *Moizi a *'Tonj 'e -klosikwan, 'bhe- -a -ledoole kle -Waanbhaa' -yre 'yi. 'Bhela- -zayile, -koo' mu 'gbu 'ezin-, -koo' -koo' 'kpalawoa

Zesu Kisi 'yi, 'bhe- -koo' □kla mee 'ledoole mu 'le -Waanbhaa' -yre 'yi, waa pele -koo' 'ledoole □kla -Waanbhaa' -yre 'yi 'tonj mu -klosikunle -la ma. -Amasroyi, mee 'kedo- 'kpo 'ledoole laa nu klele -Waanbhaa' -yre 'yi 'tonj mu 'klosikunle ma. ¹⁷ 'Bhe- 'dun-, 'ke -koo' -o -koo' 'ledooleya -glin 'zi bhla 'la ba -Waanbhaa' -yre 'yi Kisi 'sroyi, 'bhe- 'ke -koo' mu 'gbu -ja klele 'ke -za 'yoo- kle mu 'le 'bhii- Zuufu kle mu 'e gbeen-, 'bhe 'a zron 'bhii- Kisi -le -koo' □bwa -za 'yoo- zi 'e ta ee? Wlan laa 'bhe 'le 'sekeseke. ¹⁸ 'Mi 'la 'mi mee mu -daanna doo -o go 'tonj a pe zi 'e ta, 'bhe- 'ke 'mi 'niinaa 'ezin-, 'bhe- 'ke 'mi mee mu 'e daan gbe dreewole -saan doo -o 'taawo 'tonj a pe zi 'e ta, 'bhe bhla 'e ba, 'naa klele 'tonj 'e 'yisie mi 'le ee? ¹⁹ Wlan 'e ni, 'mi 'gbu -o 'bhii- 'η gale -le 'tonj a pe zi 'e ta. 'Bhe- 'naa -o -li 'tonj 'e □la. 'Tonj 'e 'bhe -le □kla 'η depe 'le 'elwale -so. 'Dun- 'η -gwa 'tonj 'e □la, 'kooko- 'η bo 'η 'yre -Waanbhaa' ni. -Yoo 'η ni 'bhii- -o 'mi 'pegee Kisi -gbaanna 'eke- 'yi -yrigbeele 'e ta, 'bhe- 'o -gaa 'eke- 'yi. ²⁰ 'Bhela- -zayi', 'ke 'η 'yoo- 'η 'yre ma -zon, 'naa 'η 'gbu kun 'bhii- 'η 'yoo- 'η 'yre ma -li, 'dun- Kisi -le 'bhe 'yre ma 'mi 'yi. -Amasroyi 'ke 'η 'yoo- 'η 'yre ma bhaaplen 'fle 'e 'yi 'drunyan 'lee- 'yi -zon, 'η 'yoo- 'η 'yre ma 'ke 'η 'kpale- bo -Waanbhaa' Gbe 'la 'η -za □swa 'bhe ni 'bhe 'yi, 'bhe 'la 'bhe 'bhe 'gbu □naa ga ni 'mi -zayi' bhe. ²¹ 'Naa -o 'η -bango' zii' -Waanbhaa' a -lileya 'e 'yi. -Amasroyi, 'kee- 'kpa bi mee -ledoole kle -Waanbhaa' -yre 'yi 'Tonj 'klosikunle -la ma, 'bhe bhla 'e ba, Kisi -gaa bhaama 'de.

**'TONJ 'PEGEE 'KPALEYA
A -ZA**

3

-Waanbhaa' bhaaplen -ledoole

ye 'kpaleya do -kplen -la ma

¹ 'E! Galasi mɛɛ ɲgblo -yinile mu! -Dele 'ka ɲgblo -yinia ɛɛ? 'Duɲ-Zesu Krisi -gaa *-yriɲbɛɛle 'ɛ ta win 'la ma, 'mi 'bhe -zronna 'ka ni kpataakpa. ² -Ka 'ka 'trɔnbado doo, 'mi -o -a zi 'bhii- 'ɲ -jango' do 'kpɔ 'lɛɛ- 'yilrɔkpa 'ka ma dɔɔ: 'Ka Lii 'Wenɲ 'ɛ 'srɔɔwoa- 'toɲ mu -la -klosikunle -la ma, taa- 'kaa 'srɔɔwoa- 'ka -Jan 'Nrɔle- 'ɛ 'malawoa 'bhɛɛ- 'ka 'ka 'kpalawoa -a -yi 'bhɛɛ- ma ɛɛ? ³ -E ɲkla 'nale- 'bhɛɛ- 'ka ɲgblo laa -o 'ka ta ɛɛ? 'Ka 'taawole -saan -Waanbhaa' a pɛ zi 'ɛ ta Lii 'Wenɲ 'ɛ 'le; 'bhɛɛ- 'saanige 'ka -o -a zi 'bhii- 'ka 'kaa- 'taa 'ɛ 'leyan bhaaplenɲ a pɛ fanɲan- 'ɛ 'bhɛɛ- 'le ɛɛ? ⁴ 'Ka -yrenbhla Zesu a -za 'ɛ ma bhaama ɛɛ? 'Duɲ- yaa sɔ klele- bhaama 'de! ⁵ -Waanbhaa' Lii 'Wenɲ 'la 'na 'ka ni, 'bhɛɛ- 'e 'sɔle- maza mu 'la kle 'zi 'ka 'plenɲ-, -e 'bhe mu kle 'zi 'kaa- 'toɲ mu -klosikunle -la ma taa- 'ka -Jan 'Nrɔle- 'ɛ 'malawoa, 'bhɛɛ- 'ka 'ka ɲkpa a -a -yi 'bhɛɛ- ma ɛɛ?

⁶ 'Bhe kleɲbeya do 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ -ya ɲpia Abraamu ba zayi' dɔɔ: «*Abraamu 'e ɲkpa a -Waanbhaa' 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'a ɲya 'bhii- mɛɛ -lɛdɔɔle 'le -yaa' 'kpaleya 'ɛ ma.*» ⁷ 'Bhe ya 'ɛ 'yi bhe, 'kaa- 'yaango- dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan mu -o -kpa a -Waanbhaa' 'yi, 'bhe zan mu -le Abraamu 'srɛ mu 'gbu 'ɛ 'le. ⁸ -A -lɛdulale -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ -e nu Zuufu kle mu 'ɛ -lɛdɔɔle -a -yrɛ 'yi 'mu a 'kpaleya -la ma -a -yi. 'Bhɛla- yile, -e -jan 'nrɔle- 'lɛɛ- 'bhe ɲwoa Abraamu ni 'elwale -sɔ -yaa' 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «*-Waanbhaa' nu 'trɛ ta 'si mu 'ɛ 'kpen 'dumawole 'bhi -la 'srɔyi.*» ⁹ 'Bhe 'yi bhe, Abraamu 'e ɲkpa a -Waanbhaa' -yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'a 'dumawoa. 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'la zan mu 'mu ɲkpa a -Waanbhaa' 'yi 'bhii- Abraamu gbɛɛn- -e nu 'mu 'dumawole.

¹⁰ Wlan 'ɛ ni, mɛɛ 'la za mu

'kpen bole -o *Moizi a *'Toɲ 'ɛ 'klosikunle ma 'tanɲii, -Waanbhaa' a dangan' 'mu ma. -Amasrɔyi -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «*-Za 'oo -za 'la yɔɔndeɛle -o 'Toɲ 'sewɛ 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan laa 'bhe 'kpen 'klosikunle, -Waanbhaa' a 'dangan -o 'bhe zan 'ɛ ma.*» ¹¹ -A pele -o drɔɔn' kpataakpa dɔɔ mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'lɛdɔɔle laa -o -Waanbhaa' -yrɛ 'yi 'Toɲ -klosikunle ma. 'N 'bhe 'pe zii' win 'la ma, -amasrɔyi -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «*Mɛɛ 'la zan -lɛdɔɔle -o -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'bhe zan nu bole -yrɛ ma -si 'ɛ 'srɔɔwole 'bhe 'kpaleya -la ma -Waanbhaa' -yi.*» ¹² 'Duɲ- 'ke mɛɛ 'la zan -o -a zi 'bhii- -e Moizi a 'toɲ mu 'ɛ 'klosikun, 'bhɛɛ- -a -lɛdɔɔle kle -Waanbhaa' -yrɛ 'yi, 'bhe zan maza laa -o 'bhe 'kpale- ma -Waanbhaa' 'yi. -Amasrɔyi -a yɔɔndeɛle -o 'yee- -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi 'kaa: «*'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'toɲ mu 'ɛ 'klosikwan, 'bhe zan nu bole -yrɛ ma -si 'ɛ 'srɔɔwole 'mu -la ma.*»

¹³ Zesu Krisi -kɔɔ' -gwa *'Toɲ 'a 'dangan 'ɛ ɲla, 'bhɛɛ- -a 'gbu 'bhe 'dangan 'kwe 'ɛ ɲsia. -Amasrɔyi -a yɔɔndeɛle -o -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «*'Ke -o mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -gbaanna -yri 'ɛ ta, 'dangan -o 'bhe zan ma.*» ¹⁴ 'Bhe kleɲbeya 'ɛ 'yi, -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa 'duma 'la 'naza- ta Abraamu ni, -o 'bhe 'duma 'ɛ ɲnaa Zuufu kle mu 'ɛ ni Zesu Krisi -la 'srɔyi, 'bhɛɛ- -ya -liiwli' ɲnaa *Lii 'Wenɲ 'la 'naza- ta -kɔɔ' ni, -kɔɔ' 'bhe 'srɔɔwo- -kɔɔ' 'kpaleya -la ma.

'Toɲ 'pegee -liiwli' nale a -za

¹⁵ 'N nɛɛnɛ- mu, 'ɲ -jan 'lɛɛ- 'kpale 'drunyan ta -za do ma: 'ke mɛɛ do 'a 'liiwli- =naa pɛ do ta, 'kee- 'bhe -liiwli' 'ɛ yɔɔndia-, 'bhɛɛ- -ya gbe blaɲ -kpalaa' 'bhe ɲla, mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa sɔ -a -liiwli' 'ɛ -saawole, 'bhɛɛ- waa sɔ -za 'kɛdo-

'kpɔ 'kpale 'bhe ba. ¹⁶ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe, -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa Abraamu 'pegee -a 'srε 'ε ni. 'Dun- -a pele laa -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo: «'Yee- 'pegee -a 'srε mu». 'Bhii- 'kee- -yaa -we 'zi mεε -bebe -la -le. -Ya □pia doo: «'E 'srε do -kplεn 'kpɔ». -Ya -zrɔnna 'bhe ma 'bhii 'bhe 'srε 'ε 'bhe -le 'ke Kriisi 'le. ¹⁷ -Ka 'ka 'trɔnbado 'elrele doo, 'η 'yoo- -o -a 'zi' 'bhii- 'η -jan 'lεε- 'bhe 'wo: -Waanbhaa' 'a 'liiwli- 'la □naa 'elwale -za 'la klele ma, -e -dulaa' 'bheε- ta. Lεε -kεmε yiziε 'ke lεε mia do bhe vu 'kanle- blaana, 'yee- -Waanbhaa' □kaan Moizi ba, 'kee- 'toŋ mu 'ε 'lenale Izraēli mu 'ε ni. 'Dun- 'bhe 'toŋ mu 'ε waa so -ya -liiwli' yɔnde le 'la □twa 'bhe 'saawole, 'bheε- waa so -ya -liiwli' 'la □naa 'bhe 'yisiεle. ¹⁸ 'Bheε- 'kee- 'kpa bi 'bhii- -Waanbhaa' 'a 'ciεn 'ε na mεε ni Moizi a 'toŋ mu 'ε -klosikunle -la ma bhaaplεŋ 'kɔɔ, 'bhe 'ciεn 'ε 'bhe 'laa -yaa so dale- -li -liiwli' nale ba. 'Bheε- 'dun-, -Waanbhaa' 'a 'liiwli- 'la □naa Abraamu ni 'bhe -la ma 'bheε- -e -yaa' -lileya 'ε -zrɔnna -a ni.

¹⁹ -Ka 'dula- doo! -Waanbhaa' 'toŋ mu 'ε □naa win 'ε -dela ma εε? -Yoo □naa, 'kooko- -ya zrɔn bhaaplεŋ mu ni 'bhii- -wa zru maza 'ε -yisiεla. 'Dun- 'woo- 'toŋ mu 'ε □bwa -a nɔɔ- ye 'fɔke 'bhe ge 'tenle- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- 'ε □naa 'yee- Abraamu 'srε 'la ba zayi' 'bhe 'nule- ma. 'Bheε- -e 'yee- 'toŋ mu 'ε gbekpaa- -mlεkε' mu -la 'kɔɔ 'elwale 'pe, 'bheε- 'mu -o -lenaa Moizi ni; 'bheε- Moizi □kla -o -lena' mi 'le Izraēli mu 'ε ni. ²⁰ 'Dun- mεε plεŋ- mi 'ε 'bhe 'laa -o mεε do 'kpɔ 'plεŋ- mi 'le, 'bheε- 'dun- -Waanbhaa' -o do 'kpɔ.

'Toŋ mu 'ε 'naza- 'ε Moizi ni 'bhe win -o 'ke -mεla -le εε?

²¹ Taa- 'toŋ mu 'ε 'nale -Waanbhaa' 'kɔɔ Moizi ni, 'bhe 'lawlenle -o 'yee- -Waanbhaa' -liiwli' 'nale 'ε 'bheε- 'kaama-

εε? Wlan laa 'bhe 'le 'sekeseke 'de! 'Ke 'Toŋ 'yaa- so bi bole -yε ma -si 'nale mεε ni, 'bhe bhla 'ε ba, bhaaplεŋ -ledɔɔle -yaa nu klele -Waanbhaa' -yε 'yi 'toŋ -klosikunle -la ma. ²² 'Bheε- 'dun-, -Waanbhaa' a 'Sewe -ya -pia kpataakpa doo 'drunyan ta pe mu 'ε 'kpen 'kpaale -o -za 'yoo- fanngan- 'ε □la. 'Kooko- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa pe 'la 'naza- ta, 'ke mεε 'la zan 'ε □kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bhe zan so 'bhe 'bhe pe 'ε 'srɔɔwole 'bhe 'kpaleya -la ma Zesu Kriisi 'yi.

²³ 'Sani- 'kpaleya Kriisi 'yi 'ε 'bhe 'waati 'ε 'bhole- plεŋ-, Moizi a *'Toŋ 'ε gbεblɔɔle -yaa 'o ta 'bhii- -kaso 'yi mu gbεen-. -A 'kpaale- =bwa 'o ta 'fɔke 'bhe ge 'tenle- 'kpaleya zi 'ε zrɔnle ma 'o ni. ²⁴ 'Bhe klegbeyaa 'ε 'yi, Moizi a 'toŋ 'ε 'yaa- 'o -ledɔɔ' mi 'le 'ke 'bhe ge 'tenle- Zesu Kriisi nule ma. 'Kooko- 'o 'ledɔɔle so klele- -Waanbhaa' -yε 'yi 'kpaleya -la ma Kriisi 'yi. ²⁵ 'Kee- 'san 'kpaleya Kriisi 'yi 'ε 'bhe nu, -kɔɔ' ŋgblo 'kpaale- 'laa -o -li 'bhe -ledɔɔ' mi 'ε □la.

²⁶ -Amasrɔyi, 'ka 'kpen -o 'ke -Waanbhaa' -nε mu -la -le 'kaa- 'kpaleya 'ε ma Zesu Kriisi 'yi.

²⁷ Wlan 'ε ni, -o 'ka mu 'la 'kpen 'wiɔŋfia□ -yi ba, 'kooko- 'ka 'pegee Kriisi 'kpale- kle do ma, 'ka 'yee- Kriisi a 'taawogbeyaa drεε 'ε 'bheε- =sia 'bhii- -o dunε- drεε kla -o ta gone- 'la gbεen- bhe. ²⁸ 'Bhela -zayile -zɔn, 'kee □kla Zuufu mi 'le oo, 'kee □kla Zuufu kle 'le oo, 'kee □kla lu 'le oo, 'kee □kla □klo 'le oo, 'kee □kla 'gwlaan- 'le oo, 'kee □kla le 'le oo, 'bhe 'laa -za 'kedo- kle -li. -Amasrɔyi, 'ka 'kpen □kla do Zesu Kriisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi.

²⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke 'ka □kla Kriisi a pe 'le, 'ka □kla 'te Abraamu 'srε -kpɔsɔɔ mu 'le. 'Bheε- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa -a 'ciεn 'la 'naza- ta Abraamu ni, 'ka mu nu 'bhe 'srɔɔwole 'te.

4

1 -Ka 'ka 'tronbado doo, 'η 'yoo-zan -jan 'la 'bhe 'wole- 'bhe -le -ge: 'Ke -ne do a pe -le -a de 'cien 'e 'le; 'ke -yoo -yaa' matrunya 'e 'yi 'waati 'la ba, -a bogbeya 'e gole laa -o lu do bogbeya 'e ma, 'ali- 'ke -yaa' pe -le -a de 'cien 'e 'kpen 'le. 2 'Ke -yoo matrun 'le 'waati 'la ba, -a ngblo 'kpaale- bo -a gooba mu 'e 'pegee -yaa' -za 'yrebago mu 'e 'mu -la □la, 'ke 'bhe ge 'tenle- -a de 'waati 'la -dwa 'bhe ma. 3 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, -koo' mu -yaa 'elwale 'bhii- ne matrunne mu gbēen- 'ezin- -Koo' 'yaa- matrun 'le 'waati 'la ba, -koo' ngblo 'kpaale- yaa 'drunyan 'lee- 'yi -za mu 'kungbeya mu 'e □la 'bhii- lu mu gbēen-. 4 'Dun- -Waanbhaa' 'waati 'la -dwa 'bhe 'bhole-, 'ke -ya Gbe 'e winbole. -O 'bhe □yaa bhaaplēn a pe yagbeya 'e 'yi le do ma, 'bhe- 'bhe ngblo 'kpaale- yaa Zuufu mu a 'toj mu 'e □la, 5 'koko- mēē 'la zan mu ngblo 'kpaale- yaa 'toj mu 'e □la, -e 'bhe zan mu go 'mu □la, 'bhe- -yoo kle -Waanbhaa' a -ne mu 'le.

6 'Bhe- -koo' klelawoa -Waanbhaa' -ne mu 'la 'le bhe, 'yee- *-Waanbhaa' a Gbe *Lii 'Wen 'e □kpa- koo' zru mu 'e 'yi. 'Bhe -le 'a kle 'bhe- -koo' so -Waanbhaa' 'siile doo: «-Koo' De -Waanbhaa!» 7 'Bhe klegbeya 'e gbēen- bhe, 'yaa -o -li 'ke lu 'le, 'dun- 'yoo- 'ke -Waanbhaa' -ne -la -le. 'Bhe- 'ke 'yoo- 'ke -Waanbhaa' -ne 'le, 'yee- -Waanbhaa' 'cien 'la □twa -a -ne mu 'e 'lee, 'e nu 'bhe 'srōwole.

Polu blina-yien -o Galasi mu 'e ba zayi'

8 'Elwale -so, 'ka 'laa -yaa -Waanbhaa' dolawo bhe, 'ka 'yaa- pe mu 'la 'mu a luya 'yi, 'mu 'yaa- bhla ma -waanbhaa' mu 'le. 9 'Dun- -zon, 'ka -Waanbhaa' -zeze 'gbu 'e do, 'η so a pele- 'ezin- doo -Waanbhaa' 'ka do, -e □kla 'nale- 'bhe- 'ka -o niina- 'zi 'woo- bhla

ma -waanbhaa' mu 'e ba ee, 'woo- 'la -o fanjan- 'laa -o, 'bhe- 'ke -woo 'ke 'truu- ma pe mu 'le, 'ka -o -a zi 'bhii- 'ka kle gbe drēwo 'mu -laa' lu mu 'le 'ezin- ee? 10 'Ka yi 'ke mu oo, mēē 'ke mu oo, 'waati 'ke mu oo, 'bhe- lee 'ke mu -za kun 'egloole 'ke 'bhe kan -a 'ke mu ta. -Mela ma 'ka 'bhe kle ee? 11 'Nη! 'Nη blina- yien -o 'kaa- -za ma, -amasroyi 'naa- zi 'bhii- 'η ye 'la □woa 'ka ni 'bhe bo bhaama.

KRISI MEE BO 'BHE 'GBU MA LII 'WEN 'E 'SRŌYI

12 'N neēn- mu, 'ka 'zoole-, -ka bo 'ka 'gbu ma, 'bhii- 'mi gbēen- -Amasroyi -Jan 'Nrāle- 'e -zayi, 'η bole -o 'η 'gbu ma 'bhii- 'ka mu gbēen-. 'Ka 'laa 'siele- 'η ba -za 'kedo- 'kpo 'yi. 13 -Koo' 'eke- -lwa □ya 'waati 'la ba, 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'η 'fle 'yi ga do -le 'a □kla 'bhe- 'η -dulaa' 'ka ba, 'bhe- 'η -Jan 'Nrāle- 'e □woa 'ka ni. 14 Ga 'gbu 'la 'yaa- 'η ma 'η 'fle 'e 'yi, 'bhe □kla 'ka mu ta -yren 'le. 'Bhe- 'dun-, 'ka 'laa -yrōnle' 'η ma, 'bhe- 'ka 'laa 'ka 'plengole 'η ma. Drōon' 'ka 'η -gblakwan 'elrele 'bhii- -Waanbhaa' a -mleke' do, 'bhe 'pegee- 'bhii- Zesu Krisi 'gbu drōon' gbēen- 'ezin-. 15 'Ka zrukpaale 'yaa 'egbenele 'mi ba zayi' 'bhe 'waati 'e ba 'de! 'Dun-, 'bhe zrukpa- -gbene 'e 'bhe -o 'naa- -zon ee? 'Mi so 'ka 'to wlan pele- -jan 'lee- 'bhe- 'le doo: 'Mi 'so gbe -yoo' 'e 'koo' 'ka ni, 'ali- 'ke 'bhe 'yaa- so klele-, 'ka 'yaa- nu 'ka 'yrebhe mu 'e 'yrole-, 'bhe- 'ka -o na 'mi ni. 16 'Bhe- 'η wlan 'la □pia 'ka ni, 'bhe -la ma 'bhe- 'mi □kla -zon 'ka 'soonnii 'le ee?

17 'Woo- mēē mu 'la -woo 'ka -vavade 'zi 'egbenele bhe, -kaa 'yaango- 'bhii- -o 'kpee 'flele- laa -o 'ka ma. -Wa zi 'bhii- -o -za 'la 'bhe kle 'bhe -le doo 'ke -o 'ka 'plengo- 'η ma, 'bhe- 'ka do 'woo- zi 'ke 'ka 'woo- mu -vavade 'egbenele. 18 Wlan 'e ni, 'kee- -za

'Irele- -vavade 'waati 'ε 'kpen ba, 'bhe -o 'ke -za 'Irele- 'le. 'Dun- 'kaa- -za -vavadele 'ε -dan' 'laa gole 'ke 'η 'yoo- 'ka ba 'waati 'la ba 'bhe ma. ¹⁹ 'N 'ne mu, 'η 'yoo- -yrenbhle' gbe drεεwo 'zi 'ka ma, 'bhii- 'ke le do -bla □zian -a ta -e -yrenbhle' gone- 'la gbeεn-. 'N nu bole 'bhe -yren -gloon 'ε 'bhεε- 'bhlele- ma 'ke 'bhe ge 'tenle- Kri- si -si 'ε 'wlale- ma 'ka zru mu 'ε 'yi. ²⁰ 'N 'yoo yre 'la □noo -zon, 'mi -o -a zi 'bhii- 'η kle 'ka 'plen- 'waati 'lεε- ba, 'kooko- 'mi 'an -janwo' gbeya 'ε 'ka ni 'bhe maboo. -Amasroyi 'η 'yoo- klin 'yi 'ka ba zayi'.

Agaa 'pegee Sara a -za

²¹ -Ka 'ka 'trɔnbado 'η ni doo: 'Ka mu 'la 'ka -o -a zi' 'bhii- 'ka 'ka ngblo 'kpala Moizi a 'tonj mu 'ε □la, 'woo- 'tonj mu 'ε -jan 'la □woa 'ka 'laa 'bhe 'yimale εε? ²² -Amasroyi -a yɔnde le -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo Abraamu gbe -yaa ple. -Ya do -yaa lu le do ta, -o -yaa 'bhe le 'ε sii Agaa. 'Bhεε- -ya -bhεεke' do 'ε 'yaa- =klo le 'ε ta, -o -yaa 'bhe le 'ε sii Sara. ²³ 'Yee- Abraamu 'kela 'srɔwoa- lu le 'ε ta, -o 'bhe □yaa bhaaplen a pe -neya' gbeya drɔj 'ε 'bhεε- 'yi. 'Dun- -e 'kela 'srɔwoa- =klo- le 'ε ta, -o 'bhe □yaa -Waanbhaa' -liiwli' 'ε 'bhεε- ta. ²⁴ 'Woo le ple 'lεε- waa -za 'ε -yoo -za do -la ma dan ma jan 'le. -Amasroyi 'woo- le ple 'ε -woo 'ke -Waanbhaa' a -bhoolaya ple -la -le. *Agaa 'bhe -o 'ke 'yee- -Waanbhaa' -bhoolaya 'la -dwa 'yee- 'pegee Moizi 'plen- Sinai vle goon 'ε 'wiinj- 'bhεε- 'le. Agaa 'kpee yi mu 'ε 'mu -o 'ke lu mu 'le. ²⁵ Sinai vle goon 'ε -yoo Arabu 'kleen 'ε 'yi; -o so Agaa 'kpale -zon Zeruzalemu ma. -Amasroyi Zeruzalemu 'pegee -a ta mu 'ε 'kpen -o luya 'yi. ²⁶ 'Dun- Zeruzalemu drεε 'la 'bhe -o laan- ima, 'bhe -le 'ke □klo le 'ε 'bhεε- a -za 'ε 'le. 'Bhεε- -koo' mu nεε 'le 'bhεε- 'le. ²⁷ -Amasroyi -a yɔnde le

-o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi 'yee- =klo le 'ε ba zayi' doo:

«'E zrukpaal' 'ε ta -gbekan', 'bhi 'la

'bhi 'laa le mu ta -bla zenle -yrenbhlele -lido'!

-Amasroyi -o -plooda le 'la ma, 'bhe 'ne mu 'ε nu klele 'ebebele 'ke 'mu kan gwlenne le 'ε 'bhe 'ne mu 'ε ta.»

²⁸ 'Ka mu 'η nεεne- mu, 'ka mu -o -Waanbhaa' a -liiwli' 'ε ta -ne mu -la -le, 'bhii- -o Izaki □yaa gone- 'la gbeεn- Abraamu ma 'yee- -Waanbhaa' -liiwli' 'ε ta. ²⁹ 'Elwale ta -so, -o -ne 'la 'bhe □yaa bhaaplen a pe yagbeya 'ε 'yi, 'bhe 'yaa- -yrenkpa' -o -ne 'la 'bhe □yaa -Waanbhaa' Lii 'Wen' 'ε fangan- 'yi 'bhe ta. 'Ali- -zon -yoo 'bhεε- gbeεn- 'ezin- -gee'. ³⁰ 'Dun- -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'bhe pe 'nale- εε? 'Bhe pe doo: «Lu le 'ε 'pegee -a gbe 'ε -gbin. -Amasroyi lu le 'ε gbe 'ε do laa -o -a de 'cien 'ε ba -o 'pegee □klo le 'ε gbe 'ε 'le.» ³¹ 'Bhela- -zayile, -koo' mu laa -o 'ke lu le 'ε 'bhe 'ne mu 'le, 'dun- -koo' mu -o 'ke □klo le 'ε 'bhεε- 'ne mu 'le.

5

Krisi -koo' -bwa -koo' 'gbu ma

¹ Krisi -koo' -bwa -koo' 'gbu ma, 'bhεε- -koo' □kla □klo -zeze mu 'gbu 'le. -Ka do 'egloole, 'bhεε- 'ka 'laa 'tole- 'ke 'ka 'wla gbe drεεwo luya 'yi 'ezin-.

² -Ka 'ka 'trɔnbado 'η ni doo! 'Mi Polu pe 'ka ni doo: «'Ke 'ka □wlaa 'kleen 'yi, 'bhe bhla 'ε ba, Kri- si -za 'la □kla, 'bhe 'laa nu -za 'ke 'yanwole 'ka ma». ³ 'Mi 'bhe 'kpankpanyan 'zi 'ka ma 'ezin-, 'ke 'an pe 'ka ni doo 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -wlaa 'kleen 'yi, -yoo 'ke -za 'le 'ke 'bhe zan 'ε 'tonj mu 'ε 'kpen 'klosikun kpanma. ⁴ 'Ka mu 'la 'ka -o 'ka 'gbu kleyre -glin zi' mεε -ledoole mu 'le -Waanbhaa' -yre 'yi Moizi a 'tonj 'ε -klosikunde ma,

'ka 'plengole -o Krisi ma. 'Bhɛɛ-
'ka gbɛ 'kaanle- -o -Waanbhaa' a
-lileya 'ɛ ba. ⁵ 'Ke -yoo -koo'
mu a pɛ 'le, -koo' 'yrikpale -o -a
ta -Waanbhaa' Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'sɔyi
'bhii- 'yee- -Waanbhaa' nu -koo'
mu 'yeɛ- mɛɛ -lɛdooɔle mu 'le - -a
-yɛ 'yi, -kooa' 'kpaleya 'ɛ ma Krisi
'yi. ⁶ -Amasɔyi, 'ke -koo' 'pegee
Zesu Krisi 'kpale- -o do ma, 'ke -o
-koo' □wlaa 'klɛɛn 'yi oo, 'ke waa
-koo' 'wlale- 'klɛɛn 'yi oo, 'bhɛ 'laa
-za 'kedo- 'kpɔ klɛ. -Za 'la 'bhɛ
-o -a -yi 'eglɔɔle, 'bhɛ -le 'ke -koo'
-koo' kpa Krisi 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -koo'
'soniya 'ɛ 'yizaklɛ.

⁷ 'Ka 'yaa- ge 'zi bi 'elrele zi -lɛɛ
'kaa- 'kpaleya zi 'ɛ ta. -Dele □nwa
'ka dulalɛ, 'bhɛɛ- -ya □kla 'ke 'ka
ploo wlan ma zi 'ɛ ma ɛɛ? ⁸ -O
-jan -glooŋ 'la □woa 'ka ni, 'bhɛɛ-
'ka 'ka □kpaa 'bhɛ 'yi, 'bhɛ laa da
-Waanbhaa' 'la 'ka 'siila-, 'bhɛɛ- -e
'ka □kla -yaa pɛ 'le 'bhɛ ba. ⁹ 'Ka
'laa 'yaango- 'bhii- 'bluu -pɛɛ 'wɛn
'sɛkɛ sanɛ- -le 'bluu -pɛɛ 'ɛ 'kpen
wɛn ɛɛ? ¹⁰ 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'ŋ 'kpale-
-o Mɛɛzan 'yi 'kaa- -za ma, 'bhii-
'ka 'kpeelɛdangbeya gole laa nu
kleɛ 'an pɛ 'ɛ ma. 'Duŋ-, mɛɛ
'oo mɛɛ 'la zan -o 'ka zrubatɛdo
'zi, -Waanbhaa' nu 'bhɛ zan 'ɛ
'krowolɛ.

¹¹ 'N nɛɛɛ- mu, 'kaa □ya ɛɛ?
'Kee- 'kpa bi 'bhii- 'mi -o 'klɛɛn 'yi
'wlaza 'ɛ 'bhɛɛ- 'wo zii' bi doo 'bhɛ
-le mɛɛ go -za 'yi, -mɛɛle □kla 'bhɛɛ-
-woo 'ŋ 'yɛbatɛdo 'zi ɛɛ? 'Ke -yoo
bi 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'ŋ 'yoo- Krisi
gbaanza -yrigbɛɛle 'ɛ ta 'la 'wo zii'
bhɛ, 'bhɛ -za 'ɛ yaa -yaa nu wlale-
mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'yi. ¹² 'N 'yoo-
-a zi' 'bhii- mɛɛ 'la zan mu -o 'ka
zrubatɛdo 'zi 'klɛɛn 'yi 'wlaza- 'ɛ
'le, 'bhɛ zan mu 'ɛ -woo 'plengo-
'fɛŋfɛŋ 'kaa- 'klankeba 'ɛ ma.

¹³ 'Ka mu 'ŋ nɛɛɛ- mu,
-Waanbhaa' 'ka 'siila- 'ke 'ka bo 'ka
'gbu ma. 'Duŋ- 'kaa bole 'ka 'gbu
ma 'ɛ 'bhɛ 'laa kleɛle 'ke -za -yoo' 'la
kleɛle □swa 'ka ni 'bhɛ klɛ wli 'le.

Drɔoŋ- 'ka yewo 'eke- ni 'soniya
'le. ¹⁴ -Amasɔyi -Waanbhaa' a 'toŋ
mu 'ɛ 'kpen 'klaleketa 'ɛ 'lewlayɛ
-le -jango' do 'kpɔ 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'le
doo: «'E -vindo' mi -za 'sɔ 'ɛ ni
'bhii- 'e -za sɔ 'ɛ 'gbu ni gɔnɛ- 'la
gbɛɛn-» ¹⁵ 'Duŋ-, 'ka 'laa 'taawolɛ
'bhii- -bɔn 'yi wi -yoo' mu gbɛɛn-
'ke 'ka bo 'eke- 'sonkpale ma,
'bhɛɛ- 'ke 'ka 'eke- madɪŋwo. 'Ka
'ka 'gbu 'klosikun 'ke 'ka 'laa 'eke-
siɛ.

-Ka 'taawo Lii 'Wɛŋ 'ɛ zru maza
mu 'ɛ ta

¹⁶ 'N 'yoo- zan -jan 'la 'wolɛ- 'ka
ni, 'bhɛ -le -ge doo: -Ka 'taawo
Lii 'Wɛŋ 'ɛ zru maza 'ɛ ta, 'bhɛɛ-
'ka 'laa nu bolɛ 'ka 'gbu zru maza
kleɛle ma. ¹⁷ -Amasɔyi 'ɛ 'gbu
zru maza zibolɛ -o Lii 'Wɛŋ 'ɛ zru
maza mu 'ɛ ma. 'Bhɛɛ- Lii 'Wɛŋ 'ɛ
zru maza mu 'ɛ gole -o -koo' 'gbu
'flɛ 'ɛ zru maza mu 'ɛ ma. 'Woo-
zru maza -glooŋ plɛ 'la bhɛ -o
zibolɛ -o 'eke- ma -koo' ta, -asiikoo
'ke -za 'la kleɛle □swa 'ka ni 'ka
'fuu 'laa sɔ 'bhɛ kleɛle- ta. ¹⁸ 'Bhɛɛ-
'duŋ-, 'ke Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'ka 'lɛdoo-, 'ka
ŋgblo 'kpaale- laa klɛ -li Moizi a
'toŋ mu 'ɛ fanŋan- 'ɛ □la.

¹⁹ 'Bhɛɛ- -koo' 'gbu 'flɛ 'ɛ zru
maza -yoo' mu 'ɛ -koo' 'mu 'gbu
do, 'wolɛ- -ge: -yanbhooɔya oo,
'trindɔ- maza oo, 'gwlaan- 'pegee
le 'flɛnya- oo, ²⁰ yo gba zru oo,
'srɔn oo, 'eke- mafinyanwolɛ oo,
sradolɛ oo, zranwolɛ oo, yran zru
oo, wi pla za oo, gwle zru oo,
'bhɛ 'pegee 'eke- 'yicienle -lɛ ma
-lɛ ma -za oo; ²¹ -yɛrbhole pɛ zi
oo, -wɛɛndɛle 'pegee gbɔnɪiya oo,
'bhɛɛ- 'bhɛ klɛgbɛya -glooŋ mu 'ɛ.
'Mi 'ka 'kpeelekan zii' -o ba zayi',
'bhii- 'an □kla gban -sɔ 'elwale
gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'ke 'an pe doo: 'Ke
mɛɛ 'la zan mu 'bhɛ -za 'yansi
mu 'ɛ klɛ, 'mu 'ciɛn 'laa nu kleɛle
*-Waanbhaa' a -bhɛlɛngbɛya -wa 'ɛ
ta.

²² 'Duŋ-, Lii 'Wɛŋ 'ɛ -za 'la klɛ
mɛɛ do -si 'ɛ 'yi 'bhɛ -le -ge:

'Soniya oo, zrukpa' oo, yilabla oo, zrubakpa' oo, wanya oo, zru-lre-leya oo, zru klele do oo, ²³ yidooya oo, 'bhεε- 'e 'gbu 'yikunle -za klele ma. 'Bhε -za mu 'la bhe, 'mu 'kedo- 'kpo 'laa -o 'eyoolo 'Toŋ a pε zi 'ε zi. ²⁴ Mεε 'la zan mu □kla Zesu Krisi a pε 'le, -woo 'gbu zru maza mu 'ε -gbaanna -yrigbεele 'ε ta, 'bhεε- -o 'pegee Krisi -gaa 'eke- 'yi. ²⁵ 'Ke Lii 'Wenj 'ε -si drεε □naa -koo' ni, -koo' 'duŋ- 'taawo -a zru maza -la ta. ²⁶ 'Bhεε- -koo' 'laa -koo' 'gbu magbaandele, -koo' 'laa 'eke- 'liiglinle, 'bhεε- -koo' 'yre 'laa 'bhole- 'eke- zi.

6

Bhole 'eke- ba 'eke- 'kwe 'sile 'le

¹ 'Ŋ nεεnε- mu, 'ke 'ka □klaa 'ka nεεnε- do ba 'ke -yoo -za 'yoo- kle 'zi, 'ka mu 'la 'ka -o 'egloole Lii 'Wenj 'ε 'yi, -ka 'yee- 'ka nεεnε- 'ε bɔ gbε drεεwo zi -lrele' 'ε ta 'ka zru -doo 'le. 'Bhεε- -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba, 'kooko- -za 'yoo- laa 'ka mu 'lekan- 'ezin-. ² -Ka bho 'eke- ba 'eke- 'kwe 'sile 'le. 'Ke 'ka 'bhe □kla, 'bhe gbεen- bhe, 'ka nu 'taawole Krisi a 'toŋ 'ε ta.

³ 'Ke mεε do 'kpee ma -yoo 'ke mεε gblaana do 'le, 'duŋ- 'ke yaa -o 'ke pε 'kedo- 'kpo 'le, -ya 'gbu -la -yini' 'zi bhe. ⁴ 'Ka 'kpen do do 'bhe 'gbu 'taawogbeya 'ε -glin 'ke -yoo 'elrele doo. 'Ke -ya □ya 'elrele, -e nu -a -baale' -a 'gbu kleza 'ε 'bhεε- 'yi, 'bhεε- yaa nu 'bhe 'kpale- mεε -bhεεke' kleza 'ε ma. ⁵ -Amasroyi, -koo' 'kpen do do kleza 'kwe 'ε nu klele -koo' 'gbu 'wiin-.

-Koo' -za -gloon 'la kle, -koo' 'bhεε- ma -tron 'srɔwo-

⁶ 'Ke -o mεε 'la zan daan 'zi -Jan 'Nrāle- 'ε 'le, 'bhe zan 'ε bho -a daan mi 'ε ba -a 'koope- mu 'ε 'le.

⁷ 'Ka 'laa 'ka 'gbu 'yinile -jan 'lεε- ma: Waa 'sonsi- -Waanbhaa' ma. 'Ke mεε pεbhe -gloon 'la □bwa, -e nu 'bhεε- pεbhaa -gloon 'ε 'kanle-.

⁸ 'Ke mεε 'la zan -a 'gbu 'fle zru

maza mu -yoo' mu kle, 'bhe zan 'ε 'leyanyre -le 'ke ga 'le. 'Duŋ- 'ke mεε 'la zan Lii 'Wenj zru maza -lrele' kle, Lii 'Wenj 'ε nu -a klele 'bhεε- 'bhe zan bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhεε- 'srɔwo-. ⁹ 'Koo- gbε zi laa 'kanle- -za 'wlan klele ma. -Koo' -gblɔzi' laa gale 'bhεε- -koo' plooo -za 'wlan klele ma, 'ke 'bhe 'waati 'ε □bhwa, -koo' nu 'bhe ma □tron 'srɔwole. ¹⁰ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi bhe, 'ke 'bhe kle 'waati -o -koo' 'koo bhla 'la ba, -koo' -za 'wlan kle mɔkpen' ni, -koo' 'bhe kle 'gbu -koo' nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε 'mu -la ni 'ebebele.

-Liawli' -leyanyre 'pegee 'pubowli

¹¹ -Ka 'sεwεbhe -gbene -gbene mu 'lεε- -glin doo, 'mi 'gbu -le 'sεwε 'lεε- dε 'zi 'ŋ 'gbu 'koo, 'bhεε- 'an kpa 'ka ni. ¹² Mεε 'la zan mu 'kpen -o -a zi' 'bhii- -o 'ka 'wla 'kleen 'yi kpanma; 'duŋ- -o 'bhe kle 'zi drɔŋ 'kooko- mεε mu 'woo- mu 'gbu -za kle. 'Bhεε- waa- zi 'bhe gbεen- bhe, 'bhii- -o -yrenkpa' -o ta Krisi gbaanza 'ε 'yi -yrigbεele 'ε ta. ¹³ 'Woo- mεε mu 'la -woo mεε mu 'wla 'zi 'kleen 'yi, -woo mu 'gbu 'laa Moizi a 'toŋ mu 'ε 'klosikun. 'Duŋ- -wa zi 'bhii- -o 'ka 'wla 'kleen 'ε 'yi, 'kooko- -o sɔ -o -baale' bhεkpoo 'kpaza- 'yi 'ka 'fle mu ma. ¹⁴ 'Duŋ- 'ke -yoo 'mi 'an pε 'ε 'le, 'mi 'naa -a zi' 'bhii- 'mi 'ŋ -baa' pε 'kedo- 'kpo 'yi, 'ke yaa 'ε go -kooa' Mεεzan Zesu Krisi gbaanza 'ε -yrigbεele 'ε ta 'bhe -la ba. Wlan 'ε ni, 'yee gbaanza 'ε -yrigbεele 'ε ta 'ε -zayi', 'drunyan 'lεε- 'yi pε mu 'ε waa -o 'mi 'yre 'yi -li -zake' 'le, 'bhεε- 'mi 'laa -o -li 'drunyan 'lεε- 'yi mεε mu 'ε 'yre 'yi pε 'ke 'le 'ezin-. ¹⁵ -Amasroyi, 'ke -woo 'ε □wlaa 'kleen 'yi oo, 'ke waa 'ε wlale 'kleen 'yi oo, 'bhe 'laa -zake' kle. Pε 'la 'bhe -za -o 'egloole, 'bhe -le -Waanbhaa' bole -yre ma -si drεε 'la □wlaa -koo' zru mu 'ε 'yi

'bheε- 'le. ¹⁶ Mεε 'la zan mu 'kpen -o 'taawo zii' -jan yεke- 'leε -ta, 'mi pe 'bhe zan mu 'ε ni dɔɔ: Bhaa -Waanbhaa' -yaa' yilabla 'na 'bhe zan mu 'ε ni, 'bheε- -o -yrenkla' -a ma. 'Dun- 'woo- mu do -kplɛn 'laa 'kele-, 'η 'yoo- -we 'zi -Waanbhaa' a mεε mu 'ε 'kpen -la -le, 'wo -le 'ke Izraēli mu 'ε 'le.

¹⁷ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'kee- go -zɔn pe 'ε blaɛn, 'ka 'zoole-, mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa 'η 'trɛbhɔle 'ezin- 'woo- za mu 'ε -o -zayi'. -Amasɔyi, Zesu 'sɔɔnnii mu 'ε -woo 'η zɔnlawoa -a -zayi', 'bhe bhεkpɔɔ mu 'ε 'mu -le 'η 'flɛ ma -gɛ. 'Bhe bhεkpɔɔ mu 'leε- 'mu -le 'a zɔn 'bhii- 'mi -o 'ke Zesu -a lu 'le.

¹⁸ 'N nεεnε- mu, bhaa -kɔɔa' Mεεzan Zesu Kriɛ a -lileya 'ε bo 'ka 'kpen 'nii- 'ε 'yi! Amiina.

**POLU 'LETRE 'LA
 □KPAZ ZESU 'YI MU
 'LA 'YAA- EFEZI -WA
 'E TA 'MU NI
 Polu 'letre 'la □kpaaz
 Efezi -wa 'e ta Zesu
 'yi mu 'e ni 'bhe
 ngblo**

Polu 'letre 'lee- =dia 'waati 'la ba 'ke -yoo -kaso 'yi Romu -wa 'e ta. Efezi -wa 'e 'bhe -le -yaa Azi 'kleen 'e gbe do 'la -o 'bhe sii -zon Tuuki 'bhe □noo -wa -gbene 'gbu 'e 'le. Polu -le 'yee- Efezi -wa 'e ta Zesu 'yi mu 'e □klaa 'eke- ba, 'bhe- -yoo □kla Zesu yi mu -ledo' 'le. -E lee yaga -gaa Efezi -wa 'e ta 'kee- 'bhe □noo Zesu 'yi mu -ledo' 'e kpa do ma 'elrele. Efezi Zesu 'yi mu -ledo' 'e □kla 'ebebele 'foke -o -yaa a kpe ma -wa mu 'e 'kpen ta. Efezi -wa 'e ta Zesu 'yi mu -ledo' 'e 'mu 'yaa- 'mu 'yrekpa- 'yee- Efezi -wa 'e kpe ma Zesu 'yi mu 'e ba. 'Dun- Polu 'laa 'yee- 'letre 'lee- 'kpale- 'woo- Efezi Zesu 'yi mu do -kplen ni, -ya -kpaaz Efezi -yaa 'kleen 'la 'yi 'bhe □noo Zesu 'yi mu 'e 'mu -la 'kpen ni. 'Bhela- -zayile, Polu 'laa mee 'kedo- 'kpo 'tokanle 'yee- 'letre 'lee- 'yi.

-Koo' so 'yee- 'letre 'lee- 'yicienle -le ple. -A -le □lwa mi (Efezi mu 1-3) 'e 'yi, Polu -Waanbhaa' 'tobhwa, 'bhe- -ya 'pubwa- -e 'duma mu 'la □naa -koo' ni -koo' 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'e 'yi 'bhe -zayi'. -Amasroyi, mee 'la zan mu -o □kpaaz Krisi 'yi, Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu, Zesu 'mu 'kpen □klaa 'eke- ba, 'bhe- -o □kla -Waanbhaa' -ne 'wenj mu 'le. -O 'bhe -Waanbhaa' -ne 'wenj mu 'e 'mu -la sii «Zesu 'yi mu». Polu 'a 'seriwoa waa -za ma, 'koko- -o Lii 'Wenj 'e 'srowo-, 'bhe- -o Krisi a 'soniya 'e 'yima-.

-A -le ple mi 'la 'bhe -o -a -le boolazi mi 'e 'le (Efezi 4-6), 'bhe 'yi, Polu 'a □pia Zesu 'yi mu 'e ni doo -o 'taawogbeya 'e kle 'elrele, 'koko- 'bhe so -Waanbhaa' ni.

'Yee- 'letre 'lee- 'leyanyre 'e 'yi (Efezi 6.10-18), Polu Zesu 'yi mu 'e 'liala- doo -o -Waanbhaa' gwledanpe mu 'e 'si, 'koko- -o so dole- 'egloole -Setran' a mee -lekan' maza mu 'e 'mu 'lee.

'Pubowli

¹ 'Mi Polu 'la 'mi -o 'ke Zesu Krisi a winbowo mi 'le -Waanbhaa' a zru maza ma, 'mi -le 'letre 'lee- 'kpa zii' 'ka ni, 'ka mu Zesu 'yi mu 'la 'ka -o [Efezi -wa] 'e ta, 'ka mu 'la 'ka bloole -o -Waanbhaa' ma, 'bhe- 'ka 'pegee Zesu Krisi -o 'kpaledomaya 'yi bhe. ² Bhaa -koo' De -Waanbhaa' 'pegee Meezan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhe- -o yilabla na 'ka ni.

**KRISI A MEE GOZA -ZA
 'YI**

-Waanbhaa' -za 'wlan mu 'la na mee ni Krisi 'to 'e 'yi

³ -Koo' -kooa' Meezan Zesu Krisi De -Waanbhaa' 'tobho! -Koo' mu 'pegee Krisi 'kpale- 'la -yoo do ma, -e 'duma □naa -koo' ni, 'bhe- -e -za 'wlan mu 'e 'kpen -gloon □naa -koo' ni lafle' 'yi. 'Bhe -za 'wlan mu 'e da Lii 'Wenj 'e 'bhe- ba. ⁴ -Waanbhaa' -koo' mu makwan- 'drunyan 'e klele -lee -a -koo, 'bhe- -e -koo' □kla 'ke -yaa' pe mee mu 'le Krisi 'sroyi; 'koko- -koo' kle 'wenj, 'bhe 'pegee 'ke -za 'yoo- do 'kpo 'laa kle -koo' zi -a -yre 'yi. ⁵ -Yaa' 'soniya 'e ma, 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'a 'ledulaa 'elwale -so 'kaa -e nu -koo' klele -a -ne mu 'le Zesu Krisi 'sroyi. 'Bhe klele -swa -a ni -a 'gbu zru maza ma. ⁶ 'Bhe 'yi, -koo' 'a 'tobho -yaa' -lileya -gbene 'e -zayi'. -E 'bhe -lileya 'e □naa -koo' ni 'ke -dan' 'laa kle 'bhe ma -a Gbe 'la -za so -a ni 'egbenele 'bhe 'sroyi.

7 Krisi □kla 'ke -kooa' -za 'yoo-
mu 'ε ta gbawope 'le -a yien 'la
'klalaa 'bhe ma, 'bheε- -Waanbhaa'
-kooa' -za 'yoo- mu 'ε -sroma -yaan
-yaa' -lileya 'ε 'sroyi. 8 -Waanbhaa'
'bhe -lileya -gbene 'ε □naa -koo'
ni 'kee- kan -a -dan' ta; -koo'
-zadoleya -gloon 'ε 'kpen 'pegee
yikan' 'ε 'kpen -gloon 'sroowa-
'bhe -lileya 'ε 'bheε- fanga- 'ε
'sroyi. 9 -A zru maza 'la tagaanle
-yaa -e 'bhe -zronna 'koo- mu ni;
-e 'bhe zronle 'ε 'ledulaa 'elwale
gban -so Krisi 'sroyi. 10 -E nu -a
zru maza 'ε 'lesole 'ke 'bhe 'waati
'ε □bhwa. 'Bhe zru maza 'ε 'bhe
-le 'ke lafle' 'yi pe mu 'kpen 'pegee
'tre ta pe mu 'kpen 'klalele 'eke- ba
'le, 'bheε- -yoo 'kpen ngblo kpalaa'
-kunlii do 'kpo -la □la; 'bhe -kunlii
'ε 'bhe -le 'ke Krisi 'le.

11 -Koo' 'pegee 'yee- Krisi 'kpale-
domaya 'ε 'sroyi, -Waanbhaa' 'gbu
-koo' mu makwan- 'ezin-, 'bheε-
-e -koo' □kpa 'edanma -yaa' pe
mεε mu 'le 'elwale gban -so. 'Yee-
-Waanbhaa' -za 'kpen kle -e -za
-yεke 'la 'ledulaa 'bheε- ma. 12 'Bhe
ya 'ε 'yi, -koo' mu 'la -koo' -koo'
'yrikpaa- Krisi ta 'elwale 'pe, -koo'
'-Waanbhaa' a 'tobholeya 'ε 'srokpa
'te!

13 'Ka mu 'ezin-, 'ka mu 'pegee
'yee- Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi,
'ka -Waanbhaa' a wlan ma -Jan 'ε
□maa. 'Bhe -le -Jan 'Nrāle- 'la 'ka
-gwa -za -yi 'bhe 'le, 'bheε- 'ka 'ka
□kpa Krisi 'yi. 'Bheε- -Waanbhaa'
-yaa' -toomasie 'ε □kpa 'ka ma,
'bhe -toomasie 'ε 'bhe -le -ya -liiwli'
-naa 'ka ni Lii 'Wen 'la 'naza- ta
'bheε- 'le. 14 -Waanbhaa' -a zi 'bhii-
-e -za 'wlan 'la kle -koo' ni, Lii
'Wen 'ε 'bhe -le 'mu 'yre 'lεε pe 'le.
'Yele- 'a kle 'bheε- -koo' 'a 'yaango-
'bhii- -koo' -o -Waanbhaa' a pe mεε
mu 'le. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'yee-
-Waanbhaa' nu mεε 'la zan mu
-o 'ke -yaa' pe 'le 'mu tagbawole
'fenfen yi 'la 'le, 'woo- 'bheε- yi
'ε magben 'zi, 'kooko- -koo' -yaa'
'tobholeya 'ε 'srokpa-.

Polu -a 'seriwole

15 'N nεεnε- mu, 'an 'malawoa
doo 'ka 'kpale- -o Mεεzan Zesu
'yi, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu
'kpale- -o -a -yi 'mu 'kpen -za so
'ka ni, 16 'bhela- -zayile, yi 'oo yi,
'η bole -o -Waanbhaa' 'pubole ma
'kaa- -za ma, 'ke 'mi 'η 'seriwo;
17 'kooko- -kooa' Mεεzan Zesu Krisi
a -Waanbhaa', -koo' De 'tobhole
'ε, bhaa a Lii 'Wen 'ε -ya kle
'ke 'ka 'pale- kle 'ke -zadoleya 'le,
'bheε- 'kaa do 'ke -a -lεso' a ma.
18 'Bheε- 'mi 'η 'seriwo -a ni 'kaa
-za ma 'ezin- doo -e 'ka 'kpeejan-
mu 'ε bakan' 'wen, 'kooko- 'ka 'ka
'yrikpa -e 'ka 'siila- pe 'la ma 'bhe
ta, 'bheε- 'ka 'bhe 'yima-. 'Bheε-
'kooko- -e -za 'wlan 'srε 'lrele- mu
'la □twa 'ka mu 'pegee -yaa' pe
mεε mu 'ε 'kpen 'lεε-, 'ka so 'mu
dole-. 19 'Bheε- 'mi 'η 'seriwo -a ni
'kaa -za ma 'ezin- doo -e -glooya'
'-gbene 'la □twa -koo' mu ni, -koo'
mu 'la 'kpale- -o -a -yi, -koo' 'bhe
do. 'Bhe -glooya' 'la kan pe 'kpen
ta -e 'bheε- -zronna -a fangan- 'ε
'le. 20 -Waanbhaa' 'bhe -glooya' 'ε
'pegee -a fangan- 'ε -zronna Krisi
bwe yi 'ε 'le gale ba, 'bheε- -ya
-yalaa' lafle' 'yi 'tobho ma yaayre
'ε □noo. 21 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -e
Krisi -kpa 'senzan- mu oo, -kunlii
mu oo, fanganzan mu oo, 'bheε-
-bhlengbe mu 'kpen 'wiin-. 'Bheε-
'kee- kpa -zon 'drunyan 'lεε- 'yi
'to 'oo 'to 'la ta, 'bheε- 'kee- ge
'kpale- 'drunyan 'la 'bhe -oo zan
'bhe 'yi 'to -gloon 'ε 'kpen ta, Zesu
'to 'ε gbalaan -yiya' 'mu 'kpen ni.
22 -Waanbhaa' pe 'kpen 'kpalaa
Krisi a -glooya' 'ε □la, 'bheε- mεε
'la zan mu 'kpen 'kpale- -o -a -yi, -e
'yee- Krisi □kla 'mu 'kpen -Kunlii
-gbene 'le. 23 'Bhe mεε mu 'klale-
keba 'ε 'bhe -le 'ke 'yee- Krisi 'fle
'ε 'le. Krisi -o 'klale- keba 'ε 'kpen
'yi, 'bheε- -yoo pa 'egbenele. -Yoo
lafle' 'pegee 'tre ta yrekpen- =noo,
'bheε- -a 'kpaale- -o pe 'tole- pe 'bhe
'wiin-.

2

-Waanbhaa' -koo' -gwa ga 'yi, 'bhεε- -e -koo' □bwa bole -yrε ma -si drεε 'yi

¹ 'Elwale -so, 'ka 'yaa- 'bhii- 'ka -gaa 'ka 'yaa- -za 'yoo- -gloon mu 'la 'kpen kle 'mu -zayi'. ² 'Ka 'yaa- 'taawo zii' 'bhe mu -la zi 'bhii- 'drunyan 'yi mεε -vin mu 'ε 'kpen 'a kle gōnε- 'la gbεen-. Lii -yoo' mu 'la -woo lafle' 'pegee 'tre 'plen -Setran' -le -o -kunlii gbilaan 'ε 'le. 'Yee- -Setran' lii 'ε 'bhe -le mεε 'oo mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' -klosikun 'mu 'kpen 'yi. ³ -Koo' mu 'kpen 'ezin-, -koo' 'yaa- 'taawo- 'elwale 'bhii- 'woo- mεε mu 'ε 'taawogbeya 'ε gbεen-. -Koo' 'yaa- 'taawo- -koo' 'gbu zru maza mu 'pegee -koo' 'gbu 'kpeejan- mu -la ta. -Koo' 'pegee 'drunyan 'yi mεε -vin mu 'ε 'kpen kleza mu -yaa do. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -Waanbhaa' a zrupliile 'ε 'yaa- nu 'tenle- -koo' 'kpen ma.

⁴ 'Dun- -koo' 'yrenkla -Waanbhaa' ma 'egbenele, 'bhεε- -yaa' 'soniya -gbene 'ε -zayi', ⁵ -koo' mu 'la gale -yaa -koo' kleza -yoo' mu 'ε ma, -e bole -yrε ma -si drεε □naa -koo' ni -koo' 'pegee Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi. -Waanbhaa' a -lileya 'ε 'bhεε- 'sroyi 'bhεε- 'ka -gwa -za 'yi. ⁶ -Koo' 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi, -Waanbhaa' -koo' 'pegee 'yee- -bwela 'eke- 'yi gale ba; 'kooko- -koo' mu 'pegee 'yee- yalaa' lafle' 'yi -bhleighbeya yaayre □nco. ⁷ -E 'bhe wlanya 'ε -zronna -koo' ni Zesu Krisi 'sroyi, 'kooko- 'waati mu 'la 'kpen -o zan bhole bhe, 'drunyan ta pε 'kpen -yaa' -lileya -gbene 'la 'ke waa so 'bhe 'kpale pε 'kedo- 'kpo ma -koo' 'bhe do. ⁸ -Waanbhaa' a -lileya 'ε 'bhεε- ma, 'bhεε- -e 'ka -gwa -za 'yi 'kaa- 'kpaleya -a -yi 'bhe 'sroyi. 'Ka gole 'ε -za 'yi bhe, 'bhe 'laa dale 'ka mu 'gbu a fangan- 'ε ba, -Waanbhaa' -le 'ka -gwa -za 'yi bhaama; ⁹ 'bhe 'laa dale 'ka 'gbu kleza -lrele' mu 'ε

ba, 'kooko- mεε 'kedo- 'kpo 'laa so 'bhe 'gbu 'wasowole. ¹⁰ -Amasroyi 'yee- -Waanbhaa' -le -za 'kpen □kla. -Koo' 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi, -e 'koo- =kla mεε drεε mu 'le, 'kooko- -e kleza -lrele' mu 'la 'ledulaa -koo' 'lεε -so, -koo' so 'mu klele-.

Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu □kla do Zesu Krisi 'sroyi

¹¹ 'Bhela- -zayile, -ka -za 'lεε- 'bhe do 'ka 'kpee: 'Elwale -so, 'ka mu Zuufu kle mu, waa -yaa 'ka wla 'kleen 'yi. 'Bhela- -yile Zuufu mu 'ε 'yaa- 'ka sii 'kleen 'yi 'wla kle mu; 'bhεε- -o -yaa pe -o 'gbu ma doo -woo 'kleen 'yi 'wlale- -klosikun mu 'le, -amasroyi -o 'kleen 'yi 'wlale- -toomasie kpa -o 'gbu 'fle ma. ¹² 'Bhe 'waati 'ε ba, 'ka 'laa -yaa Krisi do, -Waanbhaa' Izraeli 'si mu 'la makwan-, 'ka 'laa -yaa 'mu ba; -e -bhoolaya 'la -dwa 'yee- 'pegee -yaa mεε mu 'ε 'plen -a -liiwli' 'ε ta, 'ka mu laa -yaa 'bhe ba; 'bhεε- 'ka 'yrikpaza do 'kpo 'laa -yaa 'drunyan 'lεε- 'yi. 'Ka 'pegee -Waanbhaa' 'kpale- laa -yaa do ma. ¹³ 'Dun- -zon, 'ka 'pegee Krisi Zesu a 'kpaledomaya 'ε 'yi, 'ka 'mu 'la 'plengole -yaa -Waanbhaa' ma 'elwale -so, 'ka 'ka 'mabεenna -a -din Krisi klelawoa 'sraka 'le 'bhe 'sroyi. ¹⁴ 'Wlan 'ε ni, Krisi 'gbu -le yilabla 'na -koo' ni, 'yele- Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu -kla 'si do 'kpo. 'Woo- 'si ple 'la bhe, -soonaya -yaa -o plen- 'bhii- 'fegwle- do gbεen-. 'Dun- Krisi 'a 'gbu klelawoa 'sraka 'le bhe, -e 'bhe -soonaya 'ε -gwa -o plen-. ¹⁵ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'tonj ta za mu 'la 'kpen 'yaa- Zuufu mu 'ε 'pegee Zuufu kle mu 'ε 'yicien, -e 'mu 'lεgaa-. -Ayile, Krisi Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'ε □kla 'si drεε do 'kpo 'le, 'bhεε- -e yilabla □wlaa -o 'pegee 'mu plen-. ¹⁶ Krisi galawoa *-yrigbεele 'ε ta, -e -soonaya -gwa 'woo- 'si ple 'ε

'plen-; 'bhεε- -yoo □klaa 'eke- ba 'bhii- mεε do 'kpo. 'Bhe 'yi, -e 'woo- 'si ple 'ε □kpa do ma, 'bhe -yoo 'pegee -Waanbhaa' -kpa do ma. ¹⁷ 'Bhe klεgbeya 'ε 'yi, Krisi □nwa yilabla ma -Jan 'NrAle- 'ε 'wole- Zuufu kle mu 'la 'plεngole -yaa -Waanbhaa' ma 'ka mu ni, 'bhe 'pegee Zuufu mu 'la 'mabεenle -o -Waanbhaa' -din 'mu ni. ¹⁸ -Ayile, 'o 'kpen -o 'kpaledomaya 'la 'yi Krisi 'yi, 'o mɔɔ Zuufu mu 'pegee Zuufu kle mu 'ε, 'o sɔ 'o 'mabεenle 'o Dε -Waanbhaa' -din -a Lii 'Wen' 'ε 'srɔyi.

¹⁹ 'Bhe 'yi, 'ka mu Zuufu kle mu 'ε, 'ka 'laa -o -li 'ke 'cie mu 'le, 'bhe 'pegee 'ka 'laa -o -li dayre gbɔɔn mu 'le. 'Duŋ- 'ka mu □kla -Waanbhaa' a -bhleŋgbe -wa 'ε 'nε mu 'le -yaa' 'fa -la mu 'le. ²⁰ 'Ka mu □kla 'bhii- 'fε -gbenε do gbεen-; 'bhεε- Zesu a *winbɔwo mu 'ε 'pegee -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'ε 'mu -o 'yee- 'fεgwle- 'ε gaan 'le. 'Bhεε- Zesu Krisi 'gbu -le 'ke 'yee- 'fεgwle- 'ε zen ta vlε -kpuŋ 'ε 'le. ²¹ 'Yee- vlε -kpuŋ 'ε 'yele- 'fεgwle- 'ε 'kpen 'yikun 'egloole 'kee- san 'traa, 'bhεε- 'kee ge 'tenle- laanima. 'Bhεε- -e klε -Waanbhaa' Gba 'Fε -Gbenε do 'le, -yoo 'wen, 'bhεε- -yoo 'ke Mεεzan a pε 'fε 'le. ²² -Waanbhaa' 'ka mu □klaa 'eke- ba 'ezin- Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi. 'Bhe klεgbeya 'ε 'yi, -e 'ka □kla 'bhii- -a Lii 'Wen' 'ε bo 'fε -gbenε do gbεen-.

3

Pɔlu □kla -Jan 'NrAle- 'ε 'wo mi 'le Zuufu kle mu 'ε ni

¹ 'Bhela- -zayi', 'mi Pɔlu 'la 'ŋ 'yoo- -kaso 'yi Zesu Krisi 'to 'ε -zayi', 'kooko- 'mi klε -Jan 'NrAle- 'ε 'wo mi 'le 'ka mu Zuufu kle mu 'ε ni, 'mi -o 'ŋ 'seriwo zii' 'kaa- za ma. ² -Waanbhaa' □lia 'mi ma gɔnε- 'la gbεen-, 'bhεε- -ye 'ŋ □kla 'ke -Jan 'NrAle- 'ε 'wo mi 'le 'ka mu ni, 'ka 'bhe -za 'ε □maa

gban 'cɔ. ³ -Waanbhaa' 'gbu -le -yaa' gaanyiza 'ε tapwela 'mi ni, 'ŋ 'bhεε- ba jan sa yɔɔndia- gban 'elwale 'ka ni 'lɛtre 'lεε- 'yi. ⁴ 'Ke 'ka -o 'bhe -jan 'ε tapele 'waati 'la ba, -Waanbhaa' yikan' 'la □naa 'mi ni, 'bhεε- gaanyiza 'la -yoo Krisi ba za 'le, 'ŋ 'bhe -dwa gɔnε- 'la gbεen-, 'ka 'gbu nu 'bhe 'yele-. ⁵ -Waanbhaa' laa 'yee- gaanyiza 'ε tapwele 'elwaleta mu 'ε ni, 'bhii- -ya tapwela gɔnε- 'la gbεen- -zɔn -a Lii 'Wen' 'ε 'le Krisi a pε winbɔwo 'wen mu 'ε 'pegee -yaa' pε -lɛla' janwo mu 'ε ni. ⁶ 'Bhe gaanyiza 'ε 'bhe -le -ge: Zuufu kle mu 'ε 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi, -o 'pegee Zuufu mu 'ε 'cien □kla do, 'bhεε- -o 'pegee 'bhe mu -o 'bhii- mεε do. -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- =naa -za 'brεε mu 'la 'naza- ta Zuufu mu 'ε ni -o dɔ -o 'mu ba 'ezin-, -woo 'kpalawoa -Jan 'NrAle- 'ε 'yi 'bhe 'srɔyi.

⁷ -Waanbhaa' a -lileya 'ε ma, -ye 'ŋ □kla 'ke -yaa' yewonε 'le -Jan 'NrAle- 'ε 'wo zayi' -yaa' -glooya' 'la 'bhe -o 'ŋ 'yi 'bhe 'srɔyi. ⁸ 'Mi 'la 'mi -o 'ke -Waanbhaa' a mεε mu 'ε 'kpen -zanta' mi 'le, -Waanbhaa' □lia 'mi ma 'kee- 'mi klε -yaa' -Jan 'NrAle- 'ε 'wo 'mi 'le Zuufu kle mu 'ε ni, 'kooko- Krisi a -naflo 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma -o 'bhe dɔ. ⁹ 'Ŋ 'bhe -Jan 'NrAle- 'ε 'wolawo zii' bhe, 'yee- -Waanbhaa' a klε 'bhεε- 'ŋ -yaa' gaanyiza 'ε tapwe', 'kooko- mɔkpen' 'a dɔ kpataakpa. 'Yee- -Waanbhaa' -le pε 'kpen □kla, 'bhεε- 'yele- 'yee- gaanyiza -twa Krisi 'yi 'sani- -e 'drunyan kle. ¹⁰ 'Bhεε- 'kooko- 'bhe klεgbeya 'ε 'yi, 'senzan- mu 'la 'pegee -kunlii mu 'la -woo lafle' 'yi, -o 'kpen -Waanbhaa' a -zadɔleya -gloɔn 'ε 'kpen dɔ Zesu yi mu -lɛdo' 'ε 'srɔyi. ¹¹ 'Yee- -Waanbhaa' -za mu 'la klele -lɛdulaa 'sani- 'drunyan klele plen- -a 'kɔɔ, -e □nwa 'mu 'lɛsɔle -kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi 'srɔyi. ¹² -Koo' 'pegee Krisi a 'kpaledo-

maya 'yi, 'bhe 'pegee -koo' 'kpaleya 'e ma, -koo' so -koo' 'mabeenle -Waanbhaa' -din -koo' 'gbu ma 'ke -gblaan 'laa kla -koo' 'yi. ¹³ 'Bhela -yile, 'mi -sromabo 'ka ni doo 'ka -gblozi' laa gale 'ka ma 'η -yren mu 'la 'bhle zii' 'ka ma 'mu -zayi'. 'Woo- -yren mu 'e 'mu -le 'ka mu 'gbu 'tobhōpe mu 'le.

Polu a 'seriwole 'leyanyre

¹⁴ 'Bhela- -zayile, 'mi 'η 'kpo zen -koo' De -Waanbhaa' -lee, 'bhēē- 'mi 'η 'seriwo -a ni. ¹⁵ 'Yee- 'la -yoo -Waanbhaa' a 'fa -la mu 'e 'kpen De 'le bhe, 'kee- kpa lafle' 'yi mu ta oo, 'kee- kpa 'tre ta mu 'kpen ta, 'mu 'kpen de -le 'yela- -le ¹⁶ -Yaa' 'tobhōleya 'la 'bhe -o 'egbenele, 'ke waa so 'bhe danle- pe 'kedo- 'kpo ma 'bhe 'sroyi, 'mi -sromabo -a ni doo -e -glooya' 'kpen do 'ka ta -a Lii 'Wen 'la 'bhe -o yewo 'zi 'ka zru mu 'e 'yi 'bhe 'le. ¹⁷ 'Bhēē- 'η -sromabo -a ni doo Kriši bo 'ka zru mu 'e 'yi 'ka 'kpale- 'la -yoo -a -yi 'bhe -zayi', 'bhe 'pegee 'ke 'ka kli gbaanle bo 'egloole -yaa' 'soniya 'e 'yi. ¹⁸ 'Kooko- 'ka mu 'pegee -Waanbhaa' a mēē 'wen mu 'e 'ka 'kpen Kriši a 'soniya 'e 'laata- oo, -a gboonya oo, -a 'troleya oo, 'bhe 'pegee -a -dun' -o 'egboonle gōne- 'la gbēēn- oo, 'ka so 'mu 'kpen 'yimale. ¹⁹ 'Bhēē- Kriši a 'soniya 'la kan bhaapleη mu a -zadoleya 'e 'kpen ta, 'ka so 'bhe dōle-. 'Ke 'bhe □kla, -Waanbhaa' nu 'ka zru mu 'e 'pale- 'ke -a 'gbu dōgbeya 'e 'kpen 'le.

²⁰ 'Yee- -Waanbhaa' so -za 'kpensee klele- -koo' ni 'ke 'bhe kan 'ali- -koo' pe yeke- 'la 'yrewo- -a ma, 'bhe 'pegee -koo' -koo' 'kpeeledan pe yeke- 'la ma 'mu ta, -yaa' -glooya' 'la 'bhe -o yewo 'zi -koo' zru mu 'e 'yi 'bhe 'le. ²¹ -Koo' mu 'la □kla Zesu 'yi mu -ledo' 'le, 'bhēē- 'ke -koo' -o Zesu Kriši a 'kpaledomaya 'e 'yi, bhaa -koo'

-Waanbhaa' 'to 'e magbaandē yi 'oo yikpensee ta. Amiina!

**ZESU 'YI MU
'TAAWOGBEYA DREE**

4

Zesu 'yi mu -ledo' 'e 'kpen 'klale-keba 'e -woo 'bhii- mēē do 'kpo

¹ 'Bhe 'yi bhe, 'mi 'la 'mi -o -kaso 'yi Mēēzan 'to 'e -zayi', 'mi 'sromabo 'ka ni doo 'ka 'taawogbeya 'e kle 'elrele 'ke 'bhe -benjo- -Waanbhaa' 'ka 'siila- -za 'la 'kaama- 'bhe 'le. ² Yi 'oo yi, -ka 'ka 'gbu mazina, 'bhēē- 'ka 'yi kle 'edoolē, 'bhe 'pegee 'ka zrubakpaale kle -za klele ma. 'Ka 'eke- -yikun' 'ke 'ka -za so 'eke- ni; ³ 'ke 'ka do 'egloole, 'kooko- Lii 'Wen 'e 'kpaledomaya 'la □wlaa 'ka 'plen- 'bhe bo 'ka 'plen-, 'bhēē- 'ka bo yilabla 'yi. ⁴ Wlan 'e ni, 'ka 'kpen □kla 'bhii- mēē do 'kpo, 'bhēē- Lii 'Wen do 'kpo -le 'ka 'kpen 'yi. 'Bhe 'pegee -Waanbhaa' 'ka 'siila- 'kooko- 'ka 'yrikpale bo -za do 'kpo -la ta. ⁵ Mēēzan -o do 'kpo -koo' 'kpen 'wiin-, 'bhēē- -koo' 'kpen -koo' kpa 'yela- do -kplēn 'yi, 'bhēē- 'wiinfeza -yi ba Zesu 'to 'e 'yi 'bhe -o do 'kpo. ⁶ 'Bhēē- -Waanbhaa' -o do 'kpo, 'yele- -koo' 'kpen De 'le; 'bhēē- 'yela- 'kpaale- -o mōkpen' 'wiin-, 'yele- yewo -koo' 'kpen 'le, 'bhēē- 'yele- -koo' 'kpen zru 'e 'yi.

⁷ 'Dun- -Waanbhaa' -lilawoa -koo' ma, 'bhēē- -ya Lii 'Wen 'sen 'e -gloon 'kpen □naa -koo' 'kpen do do ni, 'bhēē- 'bhe -benjole -o 'ke ye yeke- 'la Kriši -koo' 'kpen do do do □kla 'bhe 'le 'bhēē- 'le. ⁸ 'Bhela- -zayile, -a yōcondele -o Zesu ba zayi' -Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi doo:

«-E -saan laanima 'egboonle, -ya -soonnii' mu 'e □kla -kaso 'yi mu 'le,
'bhēē- -e -za 'wlan mu □kla bhaapleη mu ni.»

9 'Ke -wa ꝓpia dɔɔ: «-E -saan laan-ima», -o 'bhe 'yima- 'nale- ee? 'Bhe 'yi -le -e -zinaa' 'trɛ ꝓla 'egboonle 'elwale 'pe. 10 'Bhe 'yi, 'yee- mɛɛ 'la zan -zinaa' 'trɛ ꝓla, 'yee- do 'kɔɔ 'ɛ 'yele- -saan laanima lafle' 'ɛ 'kɔɔ trala 'ezin-, 'kooko- -e 'drunyan 'ɛ 'kɔɔ pa. 11 'Yele- 'sej 'naa- mɛɛ mu ni, 'bhɛɛ- -ya 'ke mu ꝓkla -yaa' winbɔwo mu 'le, 'bhɛɛ- -ya 'ke mu ꝓkla -Waanbhaa' a -lɛla' janwo mu 'le, 'bhɛɛ- -ya 'ke mu ꝓkla 'ezin- -Jan 'Nrale- 'ɛ 'wo mu 'le, 'bhɛɛ- -ya 'ke mu ꝓkla 'ke -Waanbhaa' a mɛɛ mu 'ɛ gooba mu 'le, 'bhɛɛ- -ya 'ke mu ꝓkla 'ke -Waanbhaa' a mɛɛ mu 'ɛ daan mu 'le. 12 -E 'bhe ꝓkla 'bhe gbɛɛn- bhe, 'kooko- -Waanbhaa' a mɛɛ 'wenj mu 'ɛ 'kɔɔ -yaa' ye 'ɛ wo, 'bhɛɛ- 'kooko- mɛɛ 'la zan mu 'kɔɔ 'kpale- -o Krisi 'yi, 'mu dɔ 'egloole 'mu a 'kpaleya 'ɛ yi. 13 'Bhɛɛ- 'kooko- -kɔɔ' 'kɔɔ -kɔɔ' kpa 'yee- -Waanbhaa' Gbe Zesu Krisi 'yi, 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔ' 'bhe dɔ 'elrele. 'Bhɛɛ- -kɔɔ' 'taawogbeya 'ɛ baan' nu gele zi -lɛɛ 'ke 'bhe ge 'tenle- 'bhe 'lɛpale ma 'bhii- Krisi 'gbu 'lɛsɔle -o gbɛɛn- 'la gbɛɛn- -kɔɔ' nu klele mɛɛ -yɛɛbakanle mu 'le. 14 'Bhe 'yi, -kɔɔ' 'laa nu bole 'ezin- -titi -kɔɔa' matrunya 'ɛ 'yi 'ke -kɔɔ' kle 'bhii- -ploo zi pɛ mu 'le, 'ke -kɔɔ' ge -kɔɔ' 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔ' nu -kɔɔ' -zanta'. -kɔɔ' 'laa nu -a 'tolɛ- 'ke mɛɛ 'yini- mu 'ɛ 'mu -kɔɔ' 'yini- mu a bhla ma daangbeya 'ɛ 'pegee 'mu a -dawli' maza mu 'ɛ 'le. 15 Drɔɔn', 'ke -kɔɔ' wlan ꝓpia 'sɔniya 'le -kɔɔ' zru ba, -kɔɔ' nu dɔle klen 'ke -kɔɔ' 'pwele- kle 'yee- Krisi 'le -za 'kɔɔ 'yi; 'yee- -le 'ke mɛɛ 'la zan mu 'kpale- -o -a -yi 'mu 'kɔɔ -kunlii 'le. 16 'Bhɛɛ- 'yele- -kɔɔ' 'kɔɔ kun 'egloole. -kɔɔ' -o 'bhii- -a dɔpɛ mu 'ɛ gbɛɛn-, 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔ' 'kɔɔ do do -kɔɔ' 'woye- 'ɛ ꝓwoa 'eta- 'eta-, -a 'fle 'ɛ 'kɔɔ dɔ 'egloole 'bhɛɛ- -e gbaande 'sɔniya 'yi.

'Taawogbeya drɛɛ Krisi 'yi

17 -Ayile, 'ɲ 'yienii mu, 'kela 'bhe -o -a -yi 'egloole, 'ɲ 'yoo- zan 'bhɛɛ- 'wole- ka ni -zon Mɛɛzan 'sɔyi dɔɔ: 'ka 'laa 'taawole 'ka 'gbu 'win ta 'bhii- mɛɛ 'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ 'mu 'a kle gbɛɛn- 'la gbɛɛn-. -O dɔ -o 'gbu 'kpɛɛjan- mu 'te 'mu -la zi, 'bhɛɛ- -o bhaama za mu 'te -la kle. 18 -Gbɔ 'kpale- -o -o yikan' 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -si drɛɛ 'la 'bhe na mɛɛ ni, -woo 'niigwa- 'bhe 'yi waa -zadokleya 'ɛ 'pegee -o zru -glooya' 'ɛ ma. 19 -Yɛɛla' laa dɔ -li -o ma -za 'yoo- kle zi ta, -woo 'gbu ꝓnaa yanbhɔya maza mu 'ɛ 'kɔɔ -gloon ni, 'bhɛɛ- waa sɔ -o 'gbu 'yikunle -za 'yoo- 'tolɛ- -za 'yoo- 'bhe klele ma, 'bhɛɛ- 'mu klele laa -o -yibhɔ'.

20 'Dun- 'ka mu, 'ka -za 'oo -za 'la -daanna Krisi ba za 'yi 'bhe 'laa -o 'bhe gbɛɛn-. 21 Wlan 'gbu 'ɛ ni, 'ka Zesu a za -maa; 'bhɛɛ- -o 'ka -daanna wlan 'la -yoo -a -yi 'bhe 'le. 22 'Ka 'taawogbeya gwe 'ɛ ta, 'ka 'yaa- mɛɛ -yini' maza mu 'la kle, 'bhɛɛ- 'ke 'mu 'yaa- 'ka sie, -ka 'ploo 'mu ma 'fenfenj. 23 -Kaa 'to 'ke -Waanbhaa' Lii 'ɛ 'ka kle mɛɛ drɛɛ mu 'le 'ka 'kpɛɛɛdangbeya 'ɛ 'yi. 24 'Bhɛɛ- -ka dɔ 'taawogbeya drɛɛ 'la -Waanbhaa' 'bhe ꝓkla 'bhe ta, 'bhe 'taawogbeya 'ɛ 'bhe -le -lɛdɔleya 'pegee 'wenya- 'la da wlan ba 'mu 'le.

25 'Bhɛɛla- -zayile, -ka 'ploo- bhla pele ma; 'bhɛɛ- 'ka 'kɔɔ do do wlan pe 'bhe -vindo' mi ni, -amasɔyi -kɔɔ' 'kɔɔ -o mɛɛ do. 26 'Ke -za 'ke ꝓlaa 'e ma, 'bhɛɛ- 'ke 'yee zrupliila, 'yaa 'tolɛ- 'bhe -za 'lale- 'ɛ 'e bɔ -za 'yoo- 'yi; 'yaa- 'tolɛ- 'kee yi 'bhe zruplii- 'ɛ 'le 'e 'kpɛɛ. 27 'Ka 'laa 'tolɛ- 'ke -Setran' 'ka 'lɛkanyɛ -sɔɔwo', 'bhɛɛ- -e 'sɛngo- 'ka 'le. 28 'Ke 'ka ba mɛɛ 'la zan -yaa -faanwo' 'elwale, 'bhe zan 'ploo -faan 'ɛ ma. 'Bhɛɛ- -e dɔ 'egloole 'kee- yewo -a 'gbu ni, 'kee- sɔ -a 'gbu 'nii- maza -sɔɔwole';

'kooko- 'sej 'laa -o mɛɛ 'la zan ni -e sɔ bhɔle- 'bhe ba. ²⁹ 'Ka 'laa 'tolɛ- 'ke -jan 'yɔɔ- do 'kɔɔ da 'ka 'lii; 'duŋ- -ka wlanya ma jan 'te -la wo. -Ka 'bheɛ- 'wlata- -janwo', 'kooko- 'ke mɛɛ 'la zan 'bhe □maa 'ka 'lii, fangando 'bhe zan ta, 'bheɛ- 'bhe kle 'duma 'le 'bhe zan ni. ³⁰ 'Ka 'laa -Waanbhaa' Lii 'Wɛj 'ɛ talrwale. -Waanbhaa' 'bhe gbɛ blaen yɔɔn 'la 'kpalaa -kɔɔ' ma 'yele- 'bhe -toomasie 'le 'ke 'bhe ge 'tenɛ- -kɔɔ' tagbawoza 'ɛ -Waanbhaa' 'kɔɔ 'bhe zɔn yi kpataakpa 'ɛ ma. ³¹ 'Bhɛla- -zayile, yin ma 'tɔnkpale oo, zruplii- oo, yran oo, -gbekanle mɛɛ ta oo, 'bhe 'pegee -zwanwole, -ka 'ploo- 'mu 'kpen ma. 'Bheɛ- -ka 'ploo yiɛnya 'tolɛ- yiɛnya 'bhe ma 'ka 'plɛŋ- ³² -Ka -za 'wlan kle 'eke- ni, -ka 'eke- -yrɛnkla', 'ke 'ka 'eke- mazato 'bhii- -Waanbhaa' -li 'ka mu ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- Kriisi 'srɔyi.

5

'Taawole -Waanbhaa' a 'tebhile 'ɛ ba

¹ 'N nɛɛnɛ- mu, 'ka -o -Waanbhaa' -nɛ mu 'la -za sɔ -a ni 'egbɛnɛle bhe, -ka dɔ klen 'ke 'ka 'ka kpa -a ma 'kaa 'taawogbɛya 'ɛ 'yi. ² -Ka 'taawo 'soniya 'yi, 'bhii- -kɔɔ' -za -swa Kriisi ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bheɛ- -ya 'gbu 'naa- -kɔɔ' mu ma -Waanbhaa' ni 'bhii- 'sraka 'la □swa 'bhe ni 'bhe 'le.

³ 'Ka -o 'ke -Waanbhaa' a mɛɛ mu 'la le bhe, -yanbhɔɔya za oo, 'trindɔ- maza oo 'bhe 'pegee -yrɛbhɔ' maza, waa male dɔɔ -o 'bhe 'yansi za mu 'ɛ kle 'ka 'plɛŋ-, -amasrɔyi, 'bhe -za mu 'ɛ klele 'ɛ 'bhe 'laa gaa -Waanbhaa' a mɛɛ mu ba. ⁴ 'Bheɛ- 'ezin- 'wloso ma jan oo, -yraladɔ ma jan oo, 'bhe 'pegee 'truu- ma jan mu, 'mu 'la 'mu 'laa -o 'ke wɔpɛ 'le 'ka 'plɛŋ-, -ka 'ploo 'mu 'kpen ma. 'Duŋ- -Waanbhaa' 'pubɔ- ma jan mu -le da 'ka 'lii. ⁵ -Kaa 'yaango- 'bhii- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -yanbhɔɔya

'pegee 'trindɔ- maza, 'bheɛ- 'kɔɔ -glɔɔya' kle, 'bhe zan 'ɛ 'ciɛn -su 'kedo- 'kɔɔ 'laa -o Kriisi 'pegee -Waanbhaa' a -bhleŋgbɛya -wa 'ɛ ta. -Amasrɔyi 'kɔɔ -glɔɔya' 'ɛ 'bhe -o 'bhii- yo gbale gbɛɛn-.

⁶ 'Ka 'laa 'tolɛ- 'ke mɛɛ 'kedo- 'kɔɔ 'ka 'yini- 'ke -a -lii bhla ma -jan mu 'ɛ 'le. Mɛɛ 'la zan mu mɛɛ mu -yini' bhla ma jan mu 'le -o -Waanbhaa' a yran 'ɛ wlen -o 'gbu ma 'bheɛ- gbɛɛn-. -Amasrɔyi -woo 'ke -kala' mɛɛ mu 'le -Waanbhaa' ma. ⁷ 'Bhe 'yi, 'ka 'pegee 'bhe mɛɛ -glɔɔn mu 'kaa- -za 'kedo- 'kɔɔ laa klele 'eke- ta. ⁸ 'Elwaleta, 'ka 'yaa- -gblo -la -yi; 'duŋ- -zɔn 'ka -o 'tebhile ba 'tɛ 'ka 'pegee Mɛɛzan a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi. -Ayile -ka 'taawo 'elrele 'bhii- 'tebhile ba mɛɛ mu gbɛɛn-. ⁹ Mɛɛ 'la zan mu -o 'tebhile ba, 'bhe zan mu -za 'Irele- 'pegee -lɛdɔɔleya maza kle, 'bheɛ- -o 'taawo- wlan ma zi -la ta. ¹⁰ -Ka dɔ 'egloɔle, 'bheɛ- -za 'la 'bhe sɔ Mɛɛzan -Waanbhaa' ni, 'ka sɔ 'bhe dɔle-. ¹¹ Mɛɛ 'la zan mu -o -gblo 'yi, -o kleza mu 'ɛ waa mɛɛ maza -yanwo'; ka 'pegee 'woo mu a -za 'kedo- 'kɔɔ laa klele 'eke- ta. 'Bheɛ- -drɔn', -ka -o kleza -yɔɔ' mu 'ɛ tapwɛ' kpataakpa. ¹² Wlan 'ɛ ni, 'woo- mɛɛ mu 'ɛ -o -za mu 'la kle gaanyi', waa sɔ 'mu 'gbu 'pele -yrala' 'ɛ 'kɔɔ. ¹³ -Amasrɔyi 'ke -o 'yee- gaanyiza mu 'ɛ 'kpen tapwɛla 'tebhile ba, -yoo 'bhii- -woo 'joo -zeze 'gbu 'ɛ 'bheɛ- tapwɛ' zii' kpataakpa bhe. ¹⁴ 'Bheɛ- 'ke -o pe 'la tapwɛla 'tebhile ba kpataakpa, 'bhe kle 'tebhile -la -le. 'Bhɛla- -zayi' -wa pe dɔɔ:

«'Bhi 'la 'bhi -o yidɛ 'zi, bwe!

Bwe gbaa mu 'ɛ 'plɛŋ;

'bheɛ- Kriisi nu 'e takanle 'ke -yaa' 'tebhile 'ɛ 'le.»

¹⁵ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, -ka 'ka 'yrɛkpa 'ka 'gbu ba 'elrele 'kaa- 'taawogbɛya 'ɛ ma. 'Ka 'laa 'taawole 'bhii- mɛɛ kloɔ mu, 'duŋ- -ka 'taawo 'bhii- -zadɔ' mu. ¹⁶ 'Ke -Waanbhaa' 'waati 'oo 'waati 'la

□naa 'ka ni, 'ka 'laa 'bhe 'siele-; -amasroyi, -zɔn 'waati 'ε -yoo 'eyoole. ¹⁷ 'Bhela- zayile, 'ka 'laa klele 'ke mεε yikan' kle mu 'le, 'duŋ- ka dɔ klen 'ke 'kela 'bhe -o 'ke Mεεzan -Waanbhaa' zru maza 'le 'ka 'bheε- dɔ.

¹⁸ 'Ka 'laa 'ka 'taakpale -wεen 'mile- zi, 'bheε- -e 'ka dε: 'ke bhe □kla, 'ka gbe laa sɔ 'ka 'gbu 'yikunle ta. 'Dun- kaa 'to 'bheε- Lii 'Wen 'ε -e 'ka zru 'ε pa. ¹⁹ -Ka 'fuudɔ- 'eke- ta 'ke 'sro- gloon mu 'la 'kpen Lii 'Wen 'mu na 'ka ni 'mu 'kpalele. -Ka 'srokpa 'ke 'ka Mεεzan 'tɔbhɔ 'ka zru 'ε 'kpen 'le. ²⁰ 'Waati 'oo 'waati, -ka -kɔɔ' Dε -Waanbhaa' 'pubɔ- za 'kpen 'yi -kɔɔa' Mεεzan Kriisi 'tɔ 'ε 'yi.

²¹ -Ka 'ka ŋgblo 'kpala 'eke- la 'kaa- gasikpaleya ma Kriisi 'leε.

'Gwlaan- mu 'pegee -o na mu plenja mu

²² 'Ka mu le mu, -ka 'ka ŋgblo 'kpala 'ka □nɔɔ mu 'ε □la 'bhii- 'ka 'ka ŋgblo kpala' Mεεzan Kriisi □la gɔnε- 'la gbεen-. ²³ Le -nɔɔ 'ε 'bhe -le -a na ta -kunlii 'le 'bhii- Kriisi -o 'ke Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ta -kunlii 'le gɔnε- 'la gbεen-. 'Yee- Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -woo 'bhii- Kriisi 'fle 'ε gbεen-, 'bheε- 'yele--o -Bhee Mi 'le. ²⁴ Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -woo ŋgblo kpala' Kriisi □la gɔnε- 'la gbεen-, 'ezin- le mu 'ε -o 'kpen do do -o ŋgblo 'kpala -o -nɔɔ mu □la -za 'kpen 'yi 'bheε- gbεen-.

²⁵ 'Dun- 'ka mu le -nɔɔ mu 'ε, 'ka 'na mu 'ε -za 'sɔ 'ka ni 'bhii- Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -za □swa Kriisi ni gɔnε- 'la gbεen- 'bheε- -ya 'gbu □naa ga ni 'sraka 'le 'mu -zayi'. ²⁶ -E 'bhe □kla 'bhe gbεen- bhe, 'kooko- -e Zesu 'yi mu -ledo' 'ε kpa 'edanma -Waanbhaa' a pε 'le, 'kee- yaan -o 'kpee 'ε 'fleelele 'waati 'la ba -yi 'pegee -Waanbhaa' a -Jan 'ε fanjan- 'le. * ²⁷ -E 'bhe □kla

'ezin-, 'kooko- -e 'woo- Zesu 'yi mu -ledo' 'ε zɔn -a 'gbu 'yrε □la waa -lireleya -gbenε 'ε 'yi, 'bhe 'pegee 'ke -waa pε -yoo' do 'kpo 'pegee pε 'trinɔɔle do 'kpo ye -o ma. 'Dun- 'ke -o kle 'wenj, 'bheε- waa 'joo 'yoo- 'kedo- 'kpo ye -o zi. ²⁸ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, le -nɔɔ mu 'ε -o na mu 'ε -za 'sɔ -o ni, 'bhii- -o 'gbu 'fle 'ε -za sɔ -o 'gbu ni gɔnε- 'la gbεen-. 'Ke mεε 'la zan na -za sɔ -a 'gbu ni, -a 'gbu -za sɔ -a 'gbu ni 'ezin-. ²⁹ Wlan 'ε ni, mεε 'kedo- 'kpo 'laa -a 'gbu 'fle mafinyanwole -lido'; dɔɔn mεε 'tole- mεε, 'bhe 'bhe 'gbu 'fle 'ε kun 'elrele 'bheε- -ya -lebo', 'bhii- Kriisi -yaa' pε mεε mu 'ε -gblakun' gɔnε- 'la gbεen-. ³⁰ -Amasroyi, -kɔɔ' 'kpen do do -o 'bhii Kriisi 'fle dɔpε mu 'ε gbεen-. ³¹ -A yɔɔndeke -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'Gwlaan- nu gole -a dε 'pegee -a nεε -din, 'bheε- yee- 'pegee -a na nu gele; -e nu blɔɔle- -a na 'ε ma, 'bheε- -o mεε ple nu klele mεε do 'kpo 'le.» ³² 'Bhe -jan 'la bhe, 'bhe 'yi -o 'egbenele; 'ŋ 'yoo- -we 'zi 'ke Kriisi 'pegee -yaa' mεε mu 'ε 'plenja- 'ε 'bheε- 'le. ³³ -Za 'la □bwa 'bhe -le dɔɔ 'ka 'kpen do do 'ka 'na -za 'sɔ 'bhe 'gbu ni 'bhii- -a -za sɔ -a 'gbu ni gɔnε- 'la gbεen-. 'Bheε- le 'ε, 'bhe 'bhe □nɔɔ 'ledo- -a ma 'ezin-.

6

-Nε mu 'pegee -o yape mu plenja

¹ -Nε mu, Mεεzan Kriisi -a zi' 'bhii- 'ka 'ka 'yape- mu 'ε 'wojan- mu 'ε 'klosikun; -amasroyi 'bhe -le lele -a -yrε 'yi. ² -A yɔɔndeke -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'E dε 'pegee 'e nεε -ledo' -a ma,» 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' a 'tonj 'ε □lwa mi 'gbu 'ε 'le -yaa' 'tonj vu 'ε ba. 'Bheε- -ya -liiwli' □kpa' 'bhe 'tonj 'ε zi. ³ 'Bheε- -e 'bhe -liiwli' 'ε

* 5:26 5.26 Elwale -sɔ Izraeli 'kleen 'ε 'yi, -o -yaa le dɔɔε 'ε fε, 'bheε- -wa baa -a dɔ yi 'ε 'le, 'bheε- -o ge -a nale -a -nɔɔ ni, 'bhe -la -tɔɔmasie ma jan -le -ge.

-klosikun win □naa dɔɔ: «'Kooko-
'e nu klele zrukpa' 'yi, 'bhεε- 'e mɔ
'e yre ma 'tre ta -ge.»

⁴ 'Ka mu -ne de mu, 'ka 'laa yran
wlale 'ka 'ne mu 'ε 'yi. 'Dun- -ka
-o 'tro 'elrele 'ke 'ka -za 'yɔɔ- go -o
'kɔɔ, 'bhεε- -ka -o daan Mεεzan a
pe zi 'ε 'le.

*Yewone mu 'pegee -o -kunlii mu
plenza*

⁵ 'Ka mu yewone mu, -ka
'ka -kunlii mu 'ε 'wojan- mu 'ε
'klosikun bhaaplenya 'ε ma, 'ke 'ka
-gblaan' -o -leε 'egbenele, 'ka zru
-lrele' 'le 'bhii- 'ka Krisi 'gbu 'wo-
jan- 'ε 'klosikun gone- 'la gbεen-.

⁶ 'Ka 'laa -o -klosikunle -o -yre 'kɔɔ,
'ka -za 'so zayi' -o ni; 'dun- -ka
-Waanbhaa' zru maza kle 'ke 'ka
'taawo- -o wajan ta 'ka zru 'ε 'kpen
'le, 'ka -o 'ke Krisi -a yewone mu
'la 'le bhe 'bhe -zayi'. ⁷ -Ka yewo
-o ni 'ka 'kpee 'lrele- 'le 'bhii- 'ke
'ka -o yewo 'zi Mεεzan 'gbu -la
ni; 'ka 'laa 'bhe klele 'bhii- 'kaa
kle 'zi bhaaplen mu do -kplen -la
ni. ⁸ 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- mεε
'tole- mεε, lu mu 'pegee □klo mu,
-o 'kpen do do nu -waa' -za wlan
mu 'ε ma -sra 'srɔɔwole Mεεzan
'kɔɔ.

⁹ 'Bhεε- 'ka mu -kunlii mu 'ezin-
-ka 'kaa- yewone mu 'ε 'kun 'elrele;
'ka 'laa 'pεenle- -o ta 'ke 'ka -gblaan
kla -o -yi. 'Kaa 'yaango- 'bhii- 'ka
mu 'pegee 'woo- mu, 'ka 'kpen ta
-kunlii' 'ε 'bhe -o lafle' 'yi, 'bhεε-
'ka 'kpen -o do -a -yre 'yi.

*-Waanbhaa' a mεε mu 'ε -waa'
gwledanpe mu*

¹⁰ 'Kela 'bhe -o -a -yi 'egloole,
'bhe -le dɔɔ -ka fangandɔ 'ka
'gbu ta 'ka 'pegee Mεεzan Zesu
a 'kpaledomaya 'ε 'yi, 'bhεε- -yaa'
-glooy' 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe
'srɔyi. ¹¹ -Waanbhaa' gwledanpe
'la 'kpen na 'ka ni, -ka 'mu 'kpen
'si; 'kooko- 'ka so dɔle- 'egloole
-Setran' 'pegee -yaa' -dawli' maza
mu 'ε 'leε. ¹² -Amasrɔyi, -kɔɔ' 'laa

-o gwledan 'zi bhaaplen mu ba.
'Dun- 'e pe 'senzan- mu oo, -kunlii
mu oo, 'bhe 'pegee fanganzan mu
'la 'mu -o yewo 'zi 'ke -Setran' 'le
'tre ta -ge, 'bhεε- laanima lii -yɔɔ'
mu 'la 'yaale- -o -za 'yɔɔ- klele
'kaama-, -kɔɔ' -o gwledan 'zi 'mu
-la 'kpen ba. ¹³ 'Bhεla- -zayile,
-Waanbhaa' gwle danpe mu 'la na
'ka ni, -ka 'mu 'kpen 'si; 'kooko-
'ke -Setran' 'wlenna- 'ka ma, 'ka so
gwledanle -a ba yi -yɔɔ' ta. 'Bhεε-
'ke 'ka □yaan 'bhe gwle 'ε danlele,
'ka bo 'egloole.

¹⁴ 'Ka 'yri bo 'ka 'gbu -za 'le,
'bhεε- 'kaa- magben: -Ka wlan
'ε 'kun 'egloole 'bhii- 'ka 'sentru
do 'ka 'saanla 'ka ta pe mu ta
gone- 'la gbεen-, -ka -ledɔɔleya
kle 'bhii- -srwase' mu ta piibhe
dunε- gbεen-. ¹⁵ -Jan 'Nrale- 'la
yilabla na mεε ni, -ka 'bhe 'wole- 'ε
-vavade 'bhii- 'ka -sawla 'wlale 'ka
gaan ma -vavade gone- 'la gbεen-.
¹⁶ 'Ka 'kpaleya Krisi 'yi yikpen- ta
'bhe kle 'bhii- -srwase' mu 'kɔɔ
piibhe -laa mu 'la -woo 'gbu -bεε
mu 'ε tagaan 'mu 'le 'mu gbεen-;
'kooko- 'ka so -Setran' a 'sabhε-
-bhile mu 'ε 'kpen 'liile 'bhe 'le.
¹⁷ -Waanbhaa' 'ka golawoa -za 'yi,
'bhe kle 'bhii- 'ka ngblo ma piibhe
'faa gbεen-; -ka 'bhe 'wla 'ka ngblo
ma. Lii 'Wen 'ε -gɔkun' 'la □kpa
'ka 'kɔɔ, -ka 'bhe 'si, 'bhe -le 'ke
-Waanbhaa' a -Jan 'ε 'le. ¹⁸ -Ka
'ka 'seriwo 'waati 'ε 'kpen ba Lii
'Wen 'ε 'sen ta, -ka 'seri 'ε -gloɔn
'ε 'kpen kle -Waanbhaa' ni, 'bhεε-
-ka -sromabo -a ni gbe 'ε 'kpen
ma. 'Ka 'laa 'ka 'yre zi -gblaanle'
'bhe klele ma 'waati 'ε 'kpen ba.
-Ka 'ka 'seriwo -Waanbhaa' a mεε
mu 'ε 'kpen a -za ma. ¹⁹ -Ka
'ka 'seriwo 'mi a -za ma 'ezin-;
'kooko- -Waanbhaa' -Jan 'Nrale- 'ε
'wo gbeya zrɔn 'η ni. 'Bhεε-
'kooko- 'ke -gblaan 'laa kle 'η zru
ba 'ke 'η 'yoo- -Jan 'Nrale- tagaanle
'ε 'tapwe' zii' mεε mu ni. ²⁰ Krisi
'mi □kla 'ke 'yee- -Jan 'Nrale- 'ε 'wo

mi 'le; 'η 'yoo- -zɔn -kaso 'yi 'yela-
wole 'ε ma. -Ka 'ka 'seriwo 'mi a
-za ma 'ke 'naa gbłaan 'ke 'η 'yoo-
-a wole- mεε mu ni -a wogbeyā 'ε
'yi.

*Pɔlu -o -a -srawo' zii' Efēzi Zesu
'yi mu 'ε ma*

²¹ -Kɔɔ' nεεnε- Tisiki 'la -za sɔ
'η ni; Mεεzan a yewone 'lrele- -le
'kele-. 'Yele- nu -gε za mu 'ε 'kpen
'yipεle 'ka ni, 'kooko 'ka 'mi ba za
'pegee 'η 'yoo- -za yεkε- 'la kle 'zi
'mu dɔ. ²² 'Mi -a winbɔ 'zi 'ka ta
ye 'mi 'gbu 'yrε ma, 'kooko- 'ka 'o
ta jan mu ma, 'bhεε- -e fangando
'ka ta.

²³ Bhaa -kɔɔ' Dε -Waanbhaa'
'pegee Mεεzan Zesu Krisi yil-
abla 'pegee 'sɔniya, 'bhεε- 'kpaleya
na -kɔɔ' nεεnε- mu 'ε 'kpen ni.
²⁴ -Kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi -za sɔ
mεε 'la zan mu ni, 'bhεε- 'ke -dan'
'laa -o -waa' 'sɔniya 'ε ma, bhaa
-Waanbhaa' -li 'mu 'kpen ma!

**POLU 'LETRE 'LA
 □KPAА ZESU 'YI MU
 'LA 'YAA-FILIPU
 'MU NI
 Polu 'letre 'la □kpaа
 Filipu -wa 'ε ta Zesu
 'yi mu 'ε ni 'bhε
 ngblo**

Filipu -wa 'ε 'yaa- Masedwani 'kleen 'ε 'yi -wa -gbene do -la -le. 'Bhεε- Masedwani 'kleen 'ε 'bhε 'yaa- Greki mu a 'kleen 'ε 'fangayi. Filipu -wa 'ε ta Zesu 'yi mu -ledo', 'mu -le -yaa Polu Zesu 'yi mu □lwa 'la □kla 'bhε 'kleen 'ε 'yi 'bhεε- 'le (Kleza 16.11-40). Polu gelawoa Mæzan a ye 'ε 'wole- -wa 'bhεeke mu 'ε ta, Filipu Zesu 'yi mu 'ε 'mu -le bhonba -goli' □kpaа -a ni. 'Letre 'lεε- 'yi, Polu -o 'pubwa- -wa glaан' mu 'la □kpaа -o neene- Epafroditi 'koo 'bhε ma. 'Bhε glaан' mu 'kpa bhla 'ε ba, Polu -yaa -kaso 'yi, 'duη- -e 'bhε glaан' mu 'ε 'sroolawoa, 'mu 'a zrukpalaa.

-A -lε □lwa mi 'ε 'yi (Filipu 1.1-26), Polu Filipu Zesu 'yi mu 'ε waa -za 'wlan 'ε 'yidwa-, 'bhεε- -yoo 'pubwa- 'bhε ma. -E -yaa -kaso 'la 'yi, -e 'bhε -janwoa -o ni. 'O 'yee- 'letre 'lεε- 'yipele -a -lε do do 'ε ma:

Polu pe Filipu Zesu 'yi mu 'ε ni doo -o 'kpale- kle do ma, 'bhε 'pegee -woo ngblo 'kpala -o -lεε mu 'ε □la, 'bhεε- -o -gasikpa 'eke- lεε (Filipu 1.27-2.18).

'Bhε blaан, Polu Timote 'pegee Epafroditi 'winboza 'ε Filipu 'bhε ba janwoa- (Filipu 2.19-30).

-Ya □pia Filipu Zesu 'yi mu 'ε ni doo -o yri bo -o 'gbu -za 'le Zuufu mu a bhla ma 'tonj mu 'ε daан 'mu ma (Filipu 3). -Amasroyi, 'mu 'yaa- pe 'zi doo Zesu 'yi mu 'la 'mu 'laа 'wlaε- 'kleen 'yi 'kaa -o 'mu

'wla 'kleen 'yi kpanma, 'kooko- 'mu go -za 'yi, 'bhεε- 'mu 'ledoole kle -Waanbhaа -yre 'yi.

Polu 'a □pia Filipu Zesu 'yi mu 'ε ni doo -wa blaanta goon -a 'taawogbeya 'ε 'yi, 'bhε 'yi -le -yaa doo -woo 'gbu gbekpa' Zesu Krisi 'koo (Filipu mu 4).

'Yee- 'letre 'lεε- 'leyanyre 'ε 'yi, -e Filipu Zesu 'yi mu 'ε 'liala-, 'bhεε- -yoo 'pubwa 'ezin- -o glaан' mu 'la □kpaа -a ni 'mu ma.

Polu a 'pubowli

¹ Mi Polu 'pegee Timote 'woo- Zesu Krisi a yewone mu 'le. 'O moo -le 'letre 'lεε- 'kpa zii' mεε 'la zan mu -o -Waanbhaа' a pe 'le Zesu Krisi 'sroyi Filipu -wa 'ε ta 'mu -la ni. 'Bhεε- 'o 'yee- 'letre 'lεε 'kpa zii' 'ezin- Filipu -wa 'ε ta Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -o -lεε mu 'ε 'pegee 'mu 'bhonba- mu 'ε 'mu -la ni. ² Bhaа -koo' De -Waanbhaа' 'pegee Mæzan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhεε- -o yilabla na 'ka ni.

Polu -a 'seriwo zii' Filipu Zesu 'yi mu -ledo' 'ε waa -za ma

³ 'Waati 'oo 'waati, 'ke 'ka -za -dwa 'η 'kpee, 'η -Waanbhaа' 'pubo- 'kaa- -za ma. ⁴ 'Waati 'oo 'waati, 'ke 'η 'yoo 'η 'seriwo zii' 'ka 'kpen a -za ma, 'η 'bhε kle 'η zrukpaale 'le. ⁵ -Amasroyi 'ka □bhwa 'η ba -Jan 'Nrale- 'ε 'wole 'le mεε mu ni, 'kee- san -a zisanle 'ε ma, 'kee- nu 'tenle- -zon ma. ⁶ 'Mi 'gbu 'kpale- -o -za 'lεε- 'bhεε- 'yi doo -Waanbhaа' 'la 'yee- ye -Irele' 'ε zisaан- 'ka zru mu 'ε 'yi 'bhε klegbeya 'ε gbεen- bhe, -e nu bhole 'ka ba 'ke 'ka 'bhε ye 'ε wo 'kee- ge 'tenle- -a -leyanle ma Zesu Krisi 'nu yi 'ε 'le. ⁷ 'Ke 'mi 'η 'kpeeledaan 'ka 'kpen -a -za ma 'bhε gbεen- bhe 'bhε lele. -Amasroyi 'ka -za -o 'η 'koo 'eglōole 'tanji. 'Bhεε- -Waanbhaа' 'duma 'la 'naa- 'mi ni, -koo 'kpen 'bhε sasa -srōowoa. 'Ke 'η □kla -kaso 'yi -zon oo, 'ke 'η -ja

-klu ta Zesu a -jan 'e 'lɛɛ zaabo yɛ nɔɔ-oo, -a wlan pe yɛ nɔɔ-mɔkpen' yɛ ma oo, 'yee-ye do 'kpɔ 'e -kɔɔ 'kpen 'a [ɔwoa 'eke-zi. 8 -Waanbhaa' -o 'ŋ 'srɛ 'le, -a 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ka 'kpen -za sɔ 'ŋ ni 'ebebele 'bhii- 'ka -za sɔ Zesu Krisi ni gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.

9 'Nj -za 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'yɛwo- -Waanbhaa ma 'an 'seri mu 'e 'yi 'ka ba zayi', 'an 'yɛwo- -a ma dɔɔ 'kaa- 'soniya 'e baan' kla -a ba, 'ke 'ka -zadɔleya -srɔɔwo', 'bhɛɛ- 'ka yikan' maza dɔ. 10 'Kooko- 'ke 'ka sɔ -za 'lɛle- bagole -za 'yɔɔ- ma. 'Ke 'ka 'bhɛ [kla bhe, 'ka nu klɛlɛ mɛɛ 'weŋ mu 'le, 'bhɛɛ- waa nu -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpɔ 'yɛlɛ- 'ka zi Krisi 'nu yi 'e 'le. 11 'Bhɛɛ- Zesu Krisi 'srɔyi, 'ka nu -lɛdɔleya maza mu -la klɛlɛ. 'Ke 'bhɛ [kla, 'ke mɛɛ mu 'e -o 'ka klɛza -lɛle' mu 'e [ya, -o nu -Waanbhaa' 'tɔbhɔlɛ, 'bhɛɛ- -wa magbaandɛ.

Krisi -le bole -yɛ ma -si kplank-plan 'gbu 'e 'le

12 'Nj nɛɛnɛ- mu, 'mi -a zi 'bhii- 'kaa 'yaango- 'bhii- 'ŋ -yɛn -gloɔn 'la [bhla bhe, 'bhɛ 'a [kla 'bhɛɛ- mɛɛ -bebe -jan 'Nrɛle- 'e baan' [maa. 13 Wlan 'e ni, -janmatii 'e -yaa 'fa [la mu 'e 'kpen 'pegee mɛɛ -bhɛɛke' mu 'e -wa 'yaango- 'bhii- 'ŋ 'yoo- -kaso 'yi Krisi 'tɔ 'e 'bhɛɛ- ma. 14 -Woo 'ŋ 'yelawoa -kaso 'yi bhe, 'ŋ nɛɛnɛ- -bebe Zesu 'yi mu 'e -woo 'kpa baanwoa- Mɛɛzan 'yi. 'Bhɛɛ- -o ŋgblo -dwa -o -lii -Waanbhaa' -jan 'woyɛ- 'e [nɔɔ, 'ke -gblaan 'laa kla -o -yi.

15-17 Wlan 'e ni, -a 'ke mu -o Krisi a -jan 'e wo zii' mɛɛ mu ni -o zru -lɛle' 'le, -wa klɛ 'zi 'soniya -la -le -o zru mu 'e 'yi. -Wa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' 'ŋ [kpa 'ŋ 'kpayɛ- 'lɛɛ- =nɔɔ, 'kooko- 'ŋ klɛ -yaa' -jan 'Nrɛle- 'e ta wlan pe mi 'le. 'Duŋ- -a 'ke mu -o 'yee- Krisi a -za 'e 'wo zii' -o 'kpee 'yɔɔ- 'pegee zranwolele -o zru ba. -Wa zi 'bhii- -o gwle bɔ 'mi

ma, 'bhɛɛ- 'ke mɛɛ mu -o 'tɔbhɔ- 'ke 'bhɛ kan 'mi ta. 'Bhɛ klɛgbɛya 'e gbɛɛn- bhe, 'ŋ 'yoo- -kaso 'la 'yi bhe, -woo 'an -yɛn 'e baan' -la 'kla zii' 'a ba.

18 'Bhɛ 'laa -za 'ke klɛ. 'Ke -o 'kpeejan- mu [kla 'eyɔɔle oo, 'ke -o 'kpeejan- mu [kla 'elɛle oo, -woo Krisi a -za 'e 'wolawo zii' mɛɛ mu 'e ni gbɛ 'e 'kpen ma bhe 'bhɛ -le 'mi zrukpa' zii'. 'Bhɛɛ- 'ŋ nu bolɛ 'ŋ zrukpaale 'le 'ezin-. 19 -Amasɔyi 'an 'yaango- 'ka -o 'ka 'seri mu 'la 'wo zii' 'ŋ ma bhe, 'bhɛ 'pegee Zesu Krisi Lii 'la 'bhɔ zii' 'ŋ ba bhe, 'woo- -za mu 'e 'kpen nu klɛlɛ 'ŋ 'bheyrɛ- 'le, 'bhɛɛ- 'ŋ 'pweyrɛ- 'le -kaso 'e 'yi. 20 Wlan 'e ni, 'mi -o 'bhɛɛ- magben 'zi 'ŋ zru 'e 'kpen 'le, 'bhɛɛ- 'ŋ 'yri -o 'bhɛɛ- ta. -Za 'kɛdo- 'kpɔ 'laa nu klɛlɛ 'ŋ ma 'ke -yrala' 'le. 'Bhɛɛ- drɔɔn', -zɔn 'pegee 'waati 'e 'kpen ba, 'ŋ nu Krisi magbaandɛ 'ŋ zrubakpaale -gbɛnɛ 'le 'ŋ 'flɛ 'e 'yi, 'ali- 'ke 'ŋ -gaa oo, 'ke 'ŋ [bwa 'ŋ 'yɛ ma oo, 'bhɛ 'kpen -o 'ŋ ma do. 21 -Amasɔyi Krisi -le 'ŋ bole 'ŋ 'yɛ ma 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ 'bhɛ 'win 'le, 'bhɛɛ- ga -o 'ŋ ma 'ke -trɔn 'le. 22 'Duŋ- 'ke 'ŋ sɔ bole 'ŋ 'yɛ ma, 'bhɛɛ- 'ŋ ye 'ke wo 'ke 'bhɛ klɛ 'elɛle mɛɛ ma, 'bhɛ 'yi, 'ŋ 'ke 'gbu 'la si -o ple 'e ba 'naa 'bhɛ dɔ 'dɛ. 23 'Nj 'klina- 'tɛ 'ŋ zru maza ple 'e plɛn-: -A -lɔ 'ŋ ma 'bhii- 'ŋ ga 'bhɛɛ- 'ŋ ge Krisi ba. 'Nj 'yoo- 'bhɛɛ- zi 'gbu. 24 'Duŋ- 'ka mu -za 'yi, 'ke 'ŋ [bwa -sɔ 'ŋ 'yɛ ma 'trɛ 'lɛɛ- ta -gɛ, 'bhɛ -o -za 'lɛle- 'le 'ka mu ma. 25 'Nj 'gbu 'kpale -o -a -yi, 'bhɛɛ- 'an 'yaango- 'bhii- 'ŋ nu bolɛ 'drunyan 'lɛɛ- 'yi -gɛ 'waati sa 'ka 'kpen -din 'ezin-. 'Kooko- 'ke 'ŋ bhɔ 'ka ba, 'bhɛɛ- 'kaa- 'kpaleya 'e baan' kla -a ba, 'bhɛ 'pegee 'ke 'ka zrukpaale klɛ 'kaa- 'kpaleya 'e 'yi.

26 'Bhɛ 'yi, 'ke 'ŋ 'niinaa 'ka ba ye, 'bhɛ klɛgbɛya 'e 'yi, 'ka nu 'ka -baale' 'ka 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'e 'yi 'mi ba zayi'.

27 'Dun- 'kela 'bhe -o -a -yi 'egloole, 'bhe -le doo 'kaa 'taawogbeya 'e -gaale' kle Kriisi -a -Jan 'NrAle- 'e ba. 'Bhe klegbeya 'e 'yi, 'ke 'n 'nwa 'pwele- 'ka ta oo, 'ke 'naa 'nule- oo, 'n nu -jan 'nrAle- male 'ka ta doo 'ka bole -o 'egloole 'kaa- 'kpaleya 'e 'yi, 'bhe- 'ka 'kpale- -o do ma, 'bhe 'pegee 'ka 'kpeejan- -o do. 'Bhe- 'n 'yoo- -a zi 'bhii- 'an ma 'ka ta 'ezin- doo 'ka -o yewo 'zi 'eke- zi 'ka zru do 'le, 'koko- mee mu 'e -o -Jan 'NrAle- 'e ma 'bhe- -woo kpa Kriisi 'yi. 28 'Kee- =kla gon 'oo gone- 'la gbEEn-, 'ka 'laa 'tole- 'ke -gblaan kla 'ka 'yi 'ka 'soonnii mu 'e 'lee. -O kleza mu 'e 'mu a zron 'bhii- -woo -o ni zi 'e 'bhe- ta, 'bhe- 'ka mu 'taawogbeya 'e 'bhe 'a zron 'bhii- 'ka mu -gwa -za 'yi. 'Bhe -za mu 'e 'kpen da -Waanbhaa- 'la ba. 29 -Amasroyi -Waanbhaa- laa -lile' 'ka ma, 'koko- 'ke 'ka 'ka kpa dron Kriisi 'yi, 'dun- -e -lia 'ka ma, 'koko- 'ke 'ka -yrenhle- -a ni. 30 'Ka 'n 'ya gwle 'la dan yre noo- 'elwale -so Kriisi 'soonnii mu 'e ba, 'mi 'pegee 'ka mu -o 'bhe- gwle do 'kpo 'e dan 'zi 'eke- zi -zon; 'ali- 'n 'yoo- 'bhe- gwle 'e dan 'zi -zon -li 'bhii- 'kaa- ma 'zi 'n 'lii gone- 'la gbEEn- bhe.

2

Zesu Kriisi 'a 'gbu mazinaa, 'bhe- -Waanbhaa' 'a magbaandia

1 'Kaa 'kpaledomaya 'e Kriisi 'yi 'bhe -o fanngando 'zi 'ka ta ee? -Yaa' 'soniya 'e zruwla 'e 'ka 'kpee ee? 'Ka 'pegee Lii 'Wen 'e 'kpale- -o do ma ee? 'Ka -o 'eke- ma 'ewlanle ee? 'Bhe- 'ka 'eke- -yrenkla' ee? 2 'Bhe 'yi 'te, -ka 'an zrukpa 'e 'leso 'ke 'ka 'kpale kle do ma, 'ke 'ka -za so 'eke- ni, 'ke 'ka zru kle do, 'bhe- 'ke 'ka 'kpeejan- kle do. 3 'Ka 'laa -za 'kedo- 'kpo klele 'ke zaabolele 'ke 'ka 'kanyre- glin 'eke- ta, 'bhe 'pegee 'ke 'ka 'ka 'gbu 'tobhoyre -glin bhaama -za 'kpen 'yi; 'dun-

-ka 'ka 'gbu mazina. 'Bhe- -ka 'eke- ye 'bhii- 'ka gblaan -yiya' 'eke- ni. 4 'Ka 'laa 'ka do -kplenne- 'nrayiza kleyre -glinle', -ka 'eke- 'nrayiza kleyre -la -glin 'ezin-. 5 'Ka 'taawogbeya 'e kle 'bhii- mee mu 'la 'pegee Zesu Kriisi 'kpale- do ma 'mu 'taawogbeya 'e gbEEn-.

6 'Yee- 'la -o 'pegee -Waanbhaa' dogbeya -yaa do 'tanii, 'dun- -o 'pegee -Waanbhaa' dogbeya 'la 'yaa- do bhe, -a bloole laa bole 'bhe dogbeya 'e ma.

7 Dröon' -ya nii- -gwa 'bhe 'kpen 'yi, 'bhe- -ya 'gbu 'kla 'bhii- lu do gbEEn-. -Ya 'gbu 'kla bhaaplen do 'le, 'bhe- -ya 'gbu 'kla 'bhii- bhaaplen dogbeya 'e gbEEn-.

8 -Ya 'gbu mazinaa, 'bhe- -e 'taawoa 'Waanbhaa- 'weli' ta 'ke 'bhe ge 'tenle- -a gale ma. 'Ali- -e -dwa -a -la 'kee ga -yrigbeele 'e ta, ('bhe ga gbeya -gloon 'la 'yaa- 'ke -yralado maza 'le bhe).

9 'Bhela- -zayile, -Waanbhaa' 'a 'yalaa- lafle' 'yi 'yaayre- -gbene 'e 'bhe- =noo. 'Bhe- 'bhe 'to do -naa -a ni, 'bhe 'to 'e gblaan -yiya' 'to 'kpen ni,

10 'koko- Zesu 'to ma, -Waanbhaa' gbe klepe 'tole- -a gbe klepe, 'kee- =kla lafle' 'yi oo, 'kee- =kla 'tre ta -ge oo, 'bhe- 'kee- =kla 'tre 'la oo, -o 'kpen -o 'kpo zen -a 'la, 'bhe- -wa gba.

11 'Ke mokpen' 'a pe kpataakpa -o -lii doo Zesu Kriisi -o 'ke Meezan 'le, 'bhe- -wa De -Waanbhaa' 'tobho-.

Zesu 'yi mu 'taawogbeya 'drun- yan 'lee 'yi

12 'Bhe 'yi, 'n 'yienii mu, 'ka 'taawoa 'tanii 'n 'weli- 'e ta gone- 'la gbEEn- 'n 'yaa 'ka -din 'waati 'la ba, 'ali- 'naa -o 'ka -din

'waati 'la ba bhe, -ka 'taa baanwoa- 'ŋ 'weli- 'ε ta. -Waanbhaa' 'ka golawoa -za 'yi, -ka dɔ klen 'ke 'ka 'bhe 'wlata- 'taawogbeya kle 'ke -Waanbhaa' -lɛɛgblaan 'le 'ka 'yi, 'ke 'ka -gasikpa -a -lɛɛ. ¹³ -Amasroyi -Waanbhaa' -le bho 'zi 'ka ba, 'kooko- -a zru maza klele 'so 'ka ni, 'bhɛɛ- 'ka sɔ 'bhe klele-, 'ke 'bhe 'pegee 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -za 'lrele- yɛkɛ- 'la 'lɛdulaa 'mu kle do.

¹⁴ 'Ka 'laa -za 'kpen klele 'ka 'la ma janwole, 'pegee zaabolele. ¹⁵ 'Kooko- mɛɛ 'laa -za 'yoo- do 'kpo ye 'ka zi, 'bhɛɛ- 'ka kle 'wen. 'Ke 'ka kle -Waanbhaa' a -nɛ mu 'la 'ke waa -soŋ' do 'kpo ye 'mu zi 'mu 'le. 'Ka -o 'saanige bhaaplen mu 'la 'plen- bhe, -o -lɛbiile -o, 'bhɛɛ- woo 'eyoolɛ. -Ka mu -bhile' kle 'woo- 'drunyan 'lɛɛ- 'yi mu 'ε 'plen- 'bhii- mlɛklen- mu bhi gone- 'la gbɛɛn- lafle' 'yi. ¹⁶ -Jan 'Nrале- 'la bole -yre ma -si na mɛɛ ni, -ka 'bhe 'wo -o ni. 'Ke 'ka 'bhe [kla, 'ŋ ŋgblo ma 'wlenwlen nu wole 'ka mu ba zayi' Kriisi 'nu yi 'ε 'le. 'Bhe nu -a zronle 'bhii- 'ŋ 'trɛbho 'la [bhla, 'bhe 'pegee 'ŋ ye 'la [woa, 'mu 'laa bole bhaama za 'le.

¹⁷ 'Kaa- 'kpaleyа 'ε Kriisi 'yi, 'bhe -o 'bhii- 'ka -o 'sraka -la go 'zi -Waanbhaa' ni. 'Duŋ- 'ali- 'ke -o 'mi [dia, 'mi 'an pɛ yien 'ε 'bhe -le nu klele -yi -doo 'le 'bhe 'sraka 'ε ta. 'Kee- -kla 'bhe gbɛɛn- bhe, 'ŋ zrukpaale -o, 'bhɛɛ- 'ŋ 'yoo- 'ka 'kpen 'kpa zii' 'an pɛ zrukpaа' 'ε ba. ¹⁸ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ka mu, 'ka zrukpaale kle, 'bhɛɛ- -ka 'mi 'kpa 'kaa pɛ zrukpaа' 'ε ba 'ezin-.

Timote 'pegee Epafroditi 'woye-

¹⁹ 'Ke Mɛɛzan Zesu -dwa -la, -a -vinbwa 'waati sa 'bhɛɛ- 'ŋ Timote 'winbo- 'ka ta ye. 'Kooko- 'kee- ja 'ka ba ye, 'bhɛɛ- 'kee- =nwa 'ka ta jan mu wole 'ŋ ni, 'bhe nu fanɔandole 'ŋ ta. ²⁰ Mɛɛ 'kedo- 'kpo 'laa -o 'ŋ -din -ge 'ke 'mi 'pegee

'bhe zru kle do 'bhii- 'yee- Timote gbɛɛn-. 'Ye- 'ka mu 'gbu yienkan 'egbenele. ²¹ Mɛɛ mu 'ε 'kpen bole -o 'gbu 'nrayiza -la klele ma, 'duŋ- waa Zesu Kriisi 'nrayiza kle. ²² 'Duŋ- 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- Timote 'a -zronna 'bhii- -yoo 'ke yewone 'lrele- 'le. -Ya 'gbu [twa -Jan 'Nrале- 'ε 'wole ni, 'bhɛɛ- 'mi 'pegee 'yee- 'bhe ye 'ε [woa 'eke- zi 'bhii- -nɛ do 'pegee -a de. ²³ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'ke 'mi 'an pɛ -za 'ε 'lewlagbeya [ya yi 'la 'le, 'ke -Waanbhaa' -dwa -a -la, 'ŋ nu 'yee Timote winbole 'ka ta ye. ²⁴ 'Bhe- 'duŋ-, 'mi 'gbu 'kpale- -o Mɛɛzan 'yi 'bhii- -a -vinbwa 'waati sa 'bhɛɛ- 'mi 'gbu ge 'ka ba ye.

²⁵ 'Sani- 'bhe 'waati 'ε 'bhole- plen-, 'mi 'a [ya zi 'le 'ke 'mi 'ŋ nɛɛnɛ- Epafroditi winbo 'ka ba. 'Ye- 'ŋ yewoyoon 'pegee 'ŋ 'bhonba- mi 'le -Jan 'Nrале- 'ε ta gwledanlele. 'Ŋ maza -yaa pɛ mu 'la ma, 'ka 'yela- winbwa- 'bhɛɛ- -e [nwa 'mu 'le 'ŋ ni. ²⁶ 'Ka 'kpen 'lro -o -a de 'zi 'egbenele, -amasroyi 'kaa 'malawoa 'kaa- ga -yaa -a ma, bhe 'a zrubatɛdwa. ²⁷ Wlan 'ε ni, ga -yaa -a ma, -a -lɛ [bwa sa 'kee- kle siele'. 'Duŋ- e -bheelawoa, 'yee- do -kplenne' 'yren 'laa 'klale- -Waanbhaa' ma, 'mi -la -yren [klaа 'bhe ma 'ezin- 'bhe gbɛɛn- bhe. 'Kooko- yaa kle 'ŋ wleyisriwole keta ple 'le. ²⁸ 'Bhela- -yile, 'ŋ 'yoo- 'ŋ -gbaanwo' zii' 'bhɛɛ- 'an 'winbo- 'ka ba. 'Kooko- 'ke 'kaa [ya 'ka zrukpalaa, 'bhɛɛ- 'mi a pɛ wleyisriwole 'ε mazinaa 'tɛ. ²⁹ 'Kee- =bhwa 'ka ba ye, -kaa 'kun 'tɛ 'ka gbɛ ple 'pegee 'ka zrukpaale 'le, 'bhe 'pegee Mɛɛzan 'tɔ 'ε -zayi'. -Ka 'bhɛɛ- mɛɛ -gloon mu 'ε 'lɛdɔ- a ma. ³⁰ -Amasroyi, -a -lɛ [bwa sa 'kee- ga Kriisi -a ye 'ε -za ma. 'Ka 'ŋ glaan' [kpaa pɛ mu 'la ba, 'ka mu 'gbu 'laa -yaa sɔ nule- 'mu 'le 'ŋ ni; -a nu bhla 'ε zi 'bhe pɛ mu 'ε 'le 'ŋ ni, -a win -yaa zan bole -a -yi.

3

-Lɛdɔɔleya -zeze -Waanbhaa'
-yre yi

¹ An -jan 'ɛ 'leyanyre -yoo 'kela 'le 'bhe -le dɔɔ 'η nɛnɛ- mu, 'ka zrukpaale kle 'ka 'pegee Mɛɛzan a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi. 'Ke 'η 'ɔbwa 'η -jan do 'la 'η 'bhe 'ɔwoa 'ka ni 'elwale gban 'bhe ta 'ezin-, 'bhe 'laa mi 'trɛbhɔ-. 'Bhe kle 'ka mu 'gbu -la ma -trɔn 'le. ² -Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele ye -yoo wo mu 'ɛ ma, -woo 'eyɔɔle 'bhii- gbaan' mu. -Ka 'ka 'gbu 'kun 'ezin- 'elrele -o ma: 'Woo- 'kpee ma wlale 'kleɛn 'yi 'ɛ 'bhe -le mɛɛ kle -Waanbhaa' -nɛ kplankplan 'le. ³ Wlan 'ɛ ni, -kɔɔ' mu Zesu 'yi mu 'ɛ, -kɔɔ' mu 'gbu -le -Waanbhaa' -nɛ -zeze mu 'ɛ 'le. -Amasroyi -kɔɔ' -Waanbhaa' gba -a *Lii 'Wej 'ɛ -gloɔya' 'ɛ 'le. -Kɔɔ' -kɔɔ' 'gbu baa Zesu Krisi -la -yi. 'Bheɛ- -kɔɔ' 'kpale laa bo bhaaplen mu a 'sinii ta za mu 'yi. ⁴ 'Mi 'duɔ-, 'mi 'yaa- sɔ 'η 'kpale bhaaplen mu a 'sinii ta -za mu 'ɛ 'yi dɔɔ -o sɔ 'mi gole -za 'yi. -Dele sɔ a pele dɔɔ 'bhe 'woo 'sinii ta za mu 'ɛ 'ɔkla 'ke 'bhe kan 'mi ta ɛɛ? ⁵ -O 'mi 'ɔwlaa 'kleɛn 'yi 'η 'ya le blaana -yrekpaa' 'srwaa- mi ma. 'N 'yoo- Izraeli mi -kpɔsɔɔ 'le 'kee- san 'η 'ɔya yi 'ɛ ma, 'bheɛ- 'η da Benzame a -gbaa 'bheɛ- 'lii, 'bhe 'pegee 'η 'yoo- Ebre 'kpee yi 'le. Farizi mu 'la Zuufu mu 'si ta 'toɔ mu -za 'ɛ kun 'egloole, 'η 'yaa- 'duɔ- 'mu do 'le. ⁶ 'Bhe 'waati 'ɛ ba, 'η 'yaa- Zuufu mu a 'toɔ mu 'ɛ -vavade 'kee- kan a -dan' ta. 'Bhela- -yile, 'η 'yaa- yrenkpa' Zesu 'yi mu 'ɛ ta. 'Bheɛ- 'ke mɛɛ do Zuufu mu a 'toɔ mu 'ɛ 'klosikwan, 'bheɛ- -a -ledɔɔle kle -Waanbhaa' -yre 'yi, 'ke -yoo 'mu 'le bi 'η sɔ a pele- dɔɔ waa -sɔɔ' 'kedo- 'kpɔ 'yɛɛ- 'η ma 'mu 'yi. ⁷ 'Duɔ- 'bhe -za mu 'la 'yaa- nafan maza mu 'le 'mi ma, 'η 'mu ye 'saanige 'bhii- bhaama za mu Krisi -zayi'. ⁸ 'Bheɛ- 'ezin- 'gbu, 'mi 'drunyan ta za mu 'ɛ 'kpen ye 'bhii-

bhaama za mu, 'η Mɛɛzan Zesu Krisi dɔlawoa 'bhe -zayi'. Mɛɛzan Zesu Krisi dɔle 'ɛ, 'bhe mabhaabhɔ -za 'kpen ta. 'Bhela- -zayile 'mi 'η 'niigwa- 'woo- -za mu 'ɛ 'kpen 'yi, 'bheɛ- -woo 'η yre 'yi 'bhii- blinpe, 'kooko- 'η 'srɔɔwope kle 'ke Krisi do -kplenne' 'le. ⁹ 'Bheɛ- 'kooko- 'o 'pegee 'yee- 'kpale- kle do ma. 'N 'ledɔɔle 'laa kle -Waanbhaa' -yre 'yi 'toɔ mu -klosikunle ma. 'Duɔ- 'mi 'η 'kpale- 'la -yoo Krisi 'yi bhe, 'bhe -le 'η 'ledɔɔla -Waanbhaa' -yre 'yi. 'Bheɛ- 'duɔ-, -ledɔɔleya 'la da -Waanbhaa' ba -o 'bhe 'srɔɔwo- 'kpaleya -la ma. ¹⁰ 'N 'yoo- -za do 'kpɔ 'la zi, 'bhe -le Krisi dɔle 'le, 'bhe 'pegee 'ke -gloɔya' 'la 'bhe 'a -bwela ga le ba 'η 'bhe dɔ 'ezin-. 'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'mi yaa -yren 'ɛ 'ke 'bhle, 'bheɛ- -e kle 'η ni 'bhii- 'mi 'pegee 'yee- -gaa 'eke- 'yi. ¹¹ 'Bhe klegbeya 'ɛ 'yi, 'η 'yrikpale -o -a ta 'bhii- 'η nu bwele gale ba.

'Taawole -Waanbhaa' a zi 'ɛ ta 'ke 'ya 'leyan- a ma

¹² Yaa klele 'e 'pegee- 'η 'ɔtian 'an pe 'taawole 'ɛ 'leyanyre ma, 'bheɛ- 'η 'bhe ma -trɔn 'ɛ 'srɔɔwoa- gban. 'Bheɛ- yaa klele 'ezin- 'e 'pegee 'η 'ɔkla gban 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'η kle 'kela 'le 'bheɛ- 'le. 'Duɔ- mi -o do 'zi klen 'ke 'η ge 'an 'taawole 'ɛ zi, 'kooko- 'an ma -trɔn 'ɛ 'srɔɔwo-, -amasroyi Krisi 'mi makwan- gban -yaa' pe 'le. ¹³ 'N nɛnɛ- mu, yaa klele 'e 'pegee 'mi 'ɔtian 'an pe 'taawole 'ɛ -dan' ma, 'bheɛ- 'an ma -trɔn 'ɛ 'srɔɔwoa- gban. 'Duɔ- 'η 'yoo- -za 'lɛɛ- 'bheɛ- kle zi: 'Mi 'η 'niigo- 'η -zanta' pe mu 'ɛ 'yi, 'bheɛ- 'mi 'η 'sɛnɛ gbaan zii' 'η 'lɛɛ pe mu 'ɛ 'srɔɔwole- zi. ¹⁴ 'Bhe 'yi, 'η 'yoo- 'η 'yregbaan- 'zi 'an 'taawole 'ɛ -leyanyre 'ɛ 'bheɛ- ta, 'ke 'η ge -a -dan' ma, 'kooko- -Waanbhaa' 'η 'siila- -jara 'la ma Zesu Krisi 'srɔyi, 'η 'bhe 'srɔwo- lafle' 'ɛ 'yi.

¹⁵ 'Bhe ya 'ɛ 'yi, -kɔɔ' mu Zesu 'yi mu 'la 'kpen 'yrebakanle -o

Zesu a pe zi 'e ta bhe, 'bhe 'kpeeledangbeya -gloon 'e 'bhe -le kle -koo' 'kpen 'yi. 'Dun- 'ke 'ka 'kpeeledangbeya 'e yaa -o 'bhe gbɛɛn bhe, -Waanbhaa' nu a klele 'bheɛ- 'kaa 'yima- kplank-plan. ¹⁶ 'Kee- =kla gon 'oo gonɛ- 'la gbɛɛn-, -koo' 'taawoa □ -Waanbhaa' a zi 'e ta gonɛ- 'la gbɛɛn- 'kee- nu 'tenle- -zon ma, -koo' ge -kooa' 'taa 'e zi 'yee- klegbeya do 'e gbɛɛn-.

¹⁷ 'N nɛɛɛ- mu, 'mi -o 'taawo zii' -Waanbhaa' a zi 'e ta gonɛ- 'la gbɛɛn-, -ka 'taawo 'bheɛ- gbɛɛn- 'ezin-. 'O moo 'bhe 'taawogbeya 'e -zonna 'ka ni. Mɛɛ 'la zan mu -o 'taawo zii' 'bhii- 'bhe 'taawogbeya 'e gbɛɛn-, -ka 'ka 'yɛkpa -waa' 'taawogbeya 'e zi, 'bheɛ- 'kaa kle 'bhii- 'woo mu gbɛɛn-. ¹⁸ -Amasroyi, 'η 'yoo- zan -jan 'la 'wole- 'ka ni -ge, 'η 'bhe □woa gban 'ka ni 'elwale, 'bheɛ- 'η 'yoo- bo 'zi -a ta 'ezin- 'ke wisile 'le doo mɛɛ- bebe 'taawogbeya 'e 'bhe -o 'bhii- Kriisi -gaa -yrigbɛɛle 'e ta win 'la ma waa 'bhe 'klosikun. ¹⁹ 'Dun- 'bhe mɛɛ mu 'e 'leyanyɛ -le 'ke -jranama 'tɛ 'e 'bheɛ- 'le. -Amasroyi -o yri bo -o bhle pele ta 'bhii- mɛɛ yri bo -Waanbhaa' ta gonɛ- 'la gbɛɛn-, 'bheɛ- 'kela 'bhe -o 'ke -yralado maza 'le, -woo baa 'bheɛ- 'yi. -O 'trɛ ta za mu 'tɛ -la yienkan. ²⁰ 'Dun- 'o moo a pe yaayɛ 'e 'bhe -o -Waanbhaa' ba lafle' 'yi. 'Woo- 'Bhee Mi Mɛɛzan Zesu Kriisi magben 'zi, 'kee- da 'bhe □noo ye, 'bheɛ- -e nu -ge. ²¹ 'Bhe 'yi 'tɛ, -e nu -kooa' -yɛɛndɛ' ma 'fle mu 'e maboole, 'bheɛ- yoo kle 'fle drɛɛ mu 'le 'bhii- -yaa' pe 'fle 'tobhole 'la yaa ga -titi 'bhe gbɛɛn-, -yaa' -glooya' 'la 'kee nu pe 'kpen ηgblo 'kpaale- -a 'gbu □la 'bhe 'le 'bheɛ- 'le.

4

¹ 'Bhe ya 'e 'yi bhe, 'η nɛɛɛ- mu, 'bheɛ- 'η 'yienii mu, 'ka 'lɾo -o 'η ma 'egbenele. 'Ka mu -le 'mi a pe

zrukpaal' win 'e 'le, 'bheɛ- 'mi 'η baa 'ka mu -la -yi. -Ka do klen, 'η 'yienii mu 'ke 'ka bo 'ka 'pegee Mɛɛzan a 'kpaledomaya 'e 'yi.

Polu a -danjma' -liawli'

² Evodi 'pegee Sɛntisi, 'mi -sromabo 'ka ni doo -ka 'kpa do ma, 'ka 'pegee Mɛɛzan a 'kpaledomaya 'e 'yi. ³ 'Bheɛ- 'ezin- 'bhi 'η yewoyoon 'la zru -o do 'mi ni, 'mi -sromabo 'bhi ni doo bho 'woo- le ple 'la bhe -o ba. -Amasroyi -woo 'sɛɛ 'gbu -gbaanna 'η zi -Jan 'Nrale- 'e zenlele, 'woo- mu 'pegee Klema, 'bheɛ- 'an yewo 'yoon -vin mu 'e. -O 'to mu 'e yoondele -o bole -yɛ ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'sɛwɛ yi.

⁴ 'Ka zrukpaale kle 'tanjii 'ka 'pegee Mɛɛzan a 'kpaledomaya 'e 'yi. 'Mi -o bo 'zi 'yee- -jan do 'kpo 'e ta doo: 'Ka zrukpaale kle!

⁵ -Kaa 'to 'ke mɔkpen' 'kaa- yidooya 'e ye. Mɛɛzan nu bhla -o zan bhole.

⁶ 'Ka 'laa 'ka 'ηgamiwole -za 'kedo- 'kpo 'yi. 'Dun- 'ke 'ka maza -o pe 'oo pe 'la ma, -ka 'bhe 'yɛwo -Waanbhaa' ma 'seri 'yi, 'bheɛ- 'kaa 'pubo- 'bhe ta 'ezin-.

⁷ 'Bheɛ- -Waanbhaa' a yilabla 'la kan bhaaplen mu so -za mu 'la yimale 'mu 'kpen ta, 'bhe nu 'ka zrubakpaale, 'bheɛ- 'bhe 'ka 'nii- zen 'ka ta 'ka 'pegee Zesu Kriisi a 'kpaledomaya 'e 'yi.

⁸ 'N nɛɛɛ- mu, 'η zi jan 'la □bwa 'bhe -le ge: Wlan maza oo, -gasikpale oo, -ledoole oo, -za bakanle oo, -za 'la so -Waanbhaa ni oo, -za 'lrele- oo, 'bhe 'pegee mɛɛ 'tobho maza, 'ka 'yri bo 'bhe -za -gloon mu 'lɛɛ- 'mu -la 'kpen ta. ⁹ 'Ka -za 'la -daanna 'η ba, 'bheɛ- 'ka -za 'la 'sɾooowa- 'η 'koo, 'bhe 'pegee 'ka -za 'la □maa 'η ta, 'bheɛ- 'ka -za 'la klele -ya 'η 'koo, -ka 'bhe 'yi za mu kle. 'Bheɛ- -Waanbhaa'

'la yilabla na mεε ni, 'bhe nu klele 'ka ba.

Pɔlu -o Filipu mu 'ε 'pubɔ- 'zi waa glaan' mu 'ε ma

¹⁰ 'N zrukpaale -o 'egbenele 'mi 'pegee Mεεzan a 'kpaledomaya 'ε 'yi; -amasroyi, 'kaa zrɔn gbε drεεwoa- 'bhii- 'η -za -o 'ka 'kpee 'ezin-. 'Ka 'kpeeledanle -yaa -a ta 'bhii- 'ka -za 'wlan kle 'η ni. 'Dun- 'bhe 'seη -le 'laa -yaa 'ka ni. ¹¹ Yaa klele 'bhii- 'η maza -o pe 'ke ma 'bheε- 'η 'yoo- 'bhe -jan 'ε 'wo zii'. Drɔɔn', 'ke pe 'oo pe 'la 'bhe -o 'η 'kɔɔ, 'kee- =kla 'ebebele oo, 'kee- =kla sanε- oo, 'mi daanle -o 'bhe 'le 'ke 'mi 'η zrukpalaa pe yeke- 'la -yoo 'η 'kɔɔ 'bhe ma. ¹² 'N sɔ bole- 'bhii- 'kɔɔflejzan, 'bheε- 'η sɔ bole bhii' pezan 'ke pe -paa 'η ta. 'Waati 'ε 'kpen ba, 'bhe 'pegee yre 'kpen nɔɔ-, 'η daanle -o 'ke 'η zrukpaale 'le -za ma: 'Ke 'η kpe dɔle -kla oo, 'ke gbɔn -o 'η dε 'zi oo, 'ke 'η 'kɔɔ 'paa- oo, 'ke 'η 'kɔɔflej- -kla oo, 'η daanle -o 'η zrukpaalele -za 'kpen 'yi 'waati 'kpen ba. ¹³ 'N sɔ -za 'kpen klele-, Kriɔi 'la fanɔando 'mi ta 'bhe 'srɔyi.

¹⁴ 'Bheε- 'dun-, 'η 'yrebate 'yaa- 'waati 'la ba, 'ka 'bhɔlawoa 'η ba, 'bhe -o 'ke -za 'lrele- 'le.

¹⁵ 'Ka mu Filipu mu, 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -a 'san 'η -Jan 'Nrale- 'ε 'wole- zisaan, 'bheε- 'ke 'η go Masedwani -wa 'ε ta, Zesu 'yi mu -le 'bheεke do 'kpo 'laa 'bhɔle- 'η ba -o 'kɔɔpe- mu 'le, 'bhe 'pegee 'ke -o 'mi a ye 'ε ma -trɔn 'ε 'ke 'srɔɔwo-, 'ke yaa 'e go 'ka mu a Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'bheε- do -kplen ba. ¹⁶ 'Ka mu -le 'bhe □kla. 'Ali- 'η 'yaa- bhla 'la ba Tesaloniki 'ka 'η glaan' □kpa a 'η maza -yaa pe mu 'la ba 'mu 'le, 'bheε- 'ka 'bhe □kla -gloɔn ple. ¹⁷ Yaa klele 'bhii- 'mi -o 'ka 'kɔɔpe- mu -la -glin 'zi. 'Mi -o pe 'la 'bhe zi 'bhe -le dɔɔ 'ke 'ka 'ka kleza -lrele' mu 'ε ma -trɔn 'srɔɔwo-, 'bheε- -o pa 'ka ta. ¹⁸ 'Ka 'η glaan' 'kpa a- pe mu 'la

ba, 'η 'mu 'kpen 'srɔɔwoa-, 'bheε- drɔɔn', -o -paa 'η ta. 'Kee- 'san Epafroditi □nwa 'woo- pe mu 'ε 'le 'η ni, 'η 'kɔɔ 'pale- -o. -Woo 'bhii- 'sraka 'la -gblen nra 'bhii- -lasiklɔɔ gbεen-. 'Bhe 'sraka -gloɔn 'ε 'bhe -le sɔ -Waanbhaa ni, 'bheε- -ya -lekun'. ¹⁹ 'Mi 'kpale- -o 'mi a -Waanbhaa' 'yi, 'bhii -e nu 'ka maza -o pe 'oo pe 'la ma 'mu 'nalε- 'ka ni, 'bheε- e 'mu pa 'ka ta Zesu Kriɔi 'srɔyi, -yaa' 'tɔbhɔleya -gbene 'ε ma. ²⁰ -Kɔɔ' -kɔɔ De -Waanbhaa' 'ε 'tɔbhɔ yikpensee ta! Amiina!

Pɔlu -a -srawoyre

²¹ -Ka -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'ε 'kpen 'pubɔ- 'η ni -kɔɔ' 'pegee Zesu Kriɔi a 'kpaledomaya 'ε ma. -Kɔɔ' nεnε- Zesu 'yi mu 'la -woo 'η -din -ge 'mu 'ka 'pubwa- 'ezin-. ²² -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'la 'kpen -o -ge, 'mu 'kpen 'ka 'pubwa-; 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu -o yewo 'zi -Bhlejgbe -gbene Sezaa 'ε 'fe 'ε □la, 'mu 'ka 'pubwa- 'egbenele 'ezin-.

²³ Bhaa Mεεzan Zesu Kriɔi a -lileya 'ε bo 'ka ta.

**PŌLU 'LETRE 'LA
 □KPAĀ ZESU 'YI MU
 'LA 'YAA-KOLŌSI
 -WA 'E TA 'MU NI
 PŌlu 'letre 'la □kpaā
 KolŌsi -wa 'e ta Zesu
 'yi mu 'e ni 'bhε
 ngblo**

-O 'kleen 'la sii -zŏn Tuuki, KolŌsi -yaa 'bhε- 'yi -wa 'e do 'le. -O -yaa PŌlu 'bhεgwlen- do 'la sii Epafrasi 'bhε -le 'yee-KolŌsi -wa 'e ta Zesu 'yi mu 'e □kpaā 'eke- ma, 'bhεε- -yoo □kla Zesu 'yi mu -ledo' 'le. PŌlu 'gbu 'laa gele -lido' 'yee-KolŌsi -wa 'e ta. 'Duŋ- Epafrasi -le □nwa -a pele a ni dŏŏ bhla ma mεε daan mu 'ke mu -yaa Zesu 'yi mu 'e 'yrebatedŏ 'zi. 'Bhela-yile, PŌlu 'letre 'lεε- =kpaā -o ni, 'kooko- -e fangandŏ -o ta, 'bhεε- -ya pe -o ni dŏŏ -o bloole bo mεε daangbeya -lrele' 'e 'bhε ma, 'bhεε- waa gbaanle bhla ma mεε daangbeya 'e 'bhε zi. 'Letre 'lεε- 'bhε dε bhla 'e zi 'ke PŌlu -o -kaso 'yi. -E 'letre 'lεε- 'pegee Efezi mu a 'letre, 'bhεε- Filemŏ a pe 'e 'kpen □dia 'waati do ba.

'Letre 'lεε- 'lε □lwa mi 'e 'yi (KolŌsi 1.1-14) PŌlu 'pubŏ- =naa 'pe -Waanbhaa ni KolŌsi Zesu 'yi mu 'e ba zayi'.

'Bhε blaān, -yoo -daanna -za mu 'la 'le Zesu Krisi ba zayi', 'bhε 'pegee Zesu -za mu 'la □kla -o ni, -e 'mu 'kpen -dwa -o 'kpee (KolŌsi 1.15-2.3). Zesu -le 'ke -Waanbhaa' Gbe 'e 'le, 'bhεε- 'yele- pe 'kpen □kla. -E galawoa -yrigbεεle 'e ta 'bhε -le -kŏŏ' mu 'pegee -Waanbhaa' □kpaā do ma.

PŌlu pe dŏŏ -Jan 'Nrāle- a pe mεε daangbeya 'e gole -o bhla ma mεε daan mu 'e 'mu a pe 'e ma. -Amasrŏyi, Zuufu mu a mεε daangbeya 'e 'pegee Greki

mu a mεε daangbeya 'e lafle' 'yi -mlεke' mu 'ba zayi' 'pegee 'kleen 'yi 'wlaza-, 'bhεε- Zuufu mu a 'feti -klosikunza, 'bhε 'pegee 'ton 'bhεεke mu 'bhεε- -o 'soon mu, 'woo- bhla ma mεε daan mu 'e -o 'mu 'kpen 'yizaala 'eke- ba (KolŌsi 2.4-23).

PŌlu Zesu 'yi mu 'e 'taa- wogbeya -lrele' 'e -zadwa -o 'kpee, -amasrŏyi -woo mεε do -o 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'e 'yi (KolŌsi 3.1-4.6).

'Letre 'lεε- 'leyanyre 'e □nŏŏ (KolŌsi 4.7-18), PŌlu -o 'pubwa-, 'bhεε- -e 'sewego do □dia -o ni -a 'gbu gbe ma.

PŌlu -o KolŌsi mu 'e 'pubŏ- 'zi

¹ 'Mi PŌlu 'la 'ŋ 'yoo- 'ke Zesu Krisi a winbŏwo mi 'le -Waanbhaa' zru maza ma, 'mi 'pegee 'ŋ nεεnε- Zesu 'yi mi Timote -le 'letre 'lεε- 'kpa zii', ² 'ka mu 'o nεεnε- mu 'e ni, 'ka mu 'la 'ke -Waanbhaa' 'ka □kpaā 'edanma -yaa' mεε mu 'le, 'bhεε- 'ke 'ka bloole- -o Krisi a -za 'e ma KolŌsi wa 'e ta. Bhaa -kŏŏ' Dε -Waanbhaa' -yaa' 'duma 'pegee -yaa' yilabla 'e 'na 'ka ni.

PŌlu -o -Waanbhaa' 'pubŏ- 'seri kle 'zi

³ 'Yi 'oo yi, 'ke 'woo- 'o 'seriwo zii' 'kaa- -za ma, 'o Mεεzan Zesu Krisi Dε -Waanbhaa' 'pubŏ- ⁴ -Amasrŏyi 'wa □maa dŏŏ 'ka 'kpale -o Zesu Krisi 'yi 'egloole, 'bhεε- -Waanbhaa' a mεε mu 'e 'kpen -za so 'ka ni. ⁵ 'Kaa- 'kpaleya 'e 'pegee 'kaa- 'sŏniya 'e kli gbaanle -o 'ka 'yrikpale -o -Waanbhaa' pe mu 'la □twa 'ka 'lεε lafle' 'yi mu -la ta. -A 'san 'ka wlan ma -Jan 'Nrāle- 'e □lwa ma, 'ka 'yrikpale bole -o 'bhεε- pe mu 'e ta. ⁶ -O 'yee -Jan 'Nrāle- do 'kpŏ 'la 'wo zii' 'ka ba ye, 'bhε -la do -kplεn 'wole- 'e zen 'zi 'drunyan 'e 'yi yrekpen- =nŏŏ 'ezin-. 'Bhela- 'a 'to zii' 'bhεε- mεε mu -o -za 'lrele- mu kle 'zi, 'bhii- -ya -kla 'ka mu ba gŏnε- 'la gbεen-

-a 'san 'ke 'ka -Waanbhaa' a -lileya 'ε □lwa 'ε ma, 'bhεε- 'kaa □ya 'bhii- yoo 'ke wlan 'le bhe. ⁷ 'Waa- yewoyoon Epafraasi 'la -za so 'o ni 'egbenele, 'bhε -le 'ka -daanna 'bhε -za mu 'ε 'le; 'bhε -la bloole -o Krisi a ye 'ε ma 'ka ba ye. ⁸ Lii 'Wen 'ε -Waanbhaa' a 'soniya 'la □kpa 'ka 'kpee, 'yele- =nwa 'bhε 'pele- 'o ni.

KRISI 'KPAALE- -O PE 'KPEN 'WIIN-

⁹ 'Bhela- -zayile, -a 'san 'o 'ka ta jan 'ε ma, 'kee- kpa -yrekpa' ma oo, 'kee kpa -bi zi ma oo, 'waa ploo 'o 'seriwole ma 'kaa- -za ma 'ezin-. 'Woo 'seriwo -Waanbhaa' ni, 'kooko- 'ka so -a zru maza 'ε dōle-; 'bhεε- 'kee- so -zadoleya 'ε 'kpen 'pegee yikan' 'nale 'ka ni -a Lii 'Wen 'ε 'le. ¹⁰ 'Ke 'bhε □kla, 'ka 'taawogbeya 'ε so Meezan Zesu 'ledole -a ma, 'bhεε- 'ka so -a zru maza klele- yikpen- ta. 'Bhεε- 'ka nu 'solε- -za 'wlan 'kpen -gloon klele-, 'bhεε- 'kaa- -Waanbhaa' dōle 'ε baan' kla -a ba. ¹¹ 'Woo 'seriwo 'ezin- -a ni dō -e -yaa' 'tobholeya ma -glooya' 'ε 'bhε zen 'ka ta, 'bhεε- -e 'fuudo- 'ka ta, 'kooko- 'ka so -yren 'ε 'kpen -gloon 'yikunle 'ka zrubakpaale 'le. ¹² -Ka -koo' De -Waanbhaa' 'pubo- 'ka zrukpaale 'le, -amasroyi, -ya □kla 'bhεε- 'ka do -o -e 'cien 'la □twa -yaa' mεε 'wen mu 'la -woo 'taawo zii' -yaa' 'tebhile 'ε ba 'bhε ba. ¹³ Wlan 'gbu 'ε ni, -Waanbhaa' -koo' -gwa -Setran' 'la -yoo -gblo ti -gbene 'ε 'yi 'bhε -a -glooya' 'ε 'yi, 'bhεε -e -nwa -koo' 'le -a Gbe 'la -za so -a ni 'egbenele 'bhε a -bhlengbeya -wa 'ε ta. ¹⁴ A Gbe Zesu gale 'ε 'bhela- 'sroyi 'bhεε- -Waanbhaa' -koo' tagbawoa, 'bhε 'pegee -e -kooa' -za 'yoo- mu 'ε ma -sroma □yaan.

Zesu Krisi -o -Waanbhaa' bhooma 'le

¹⁵ Zesu Krisi -le -Waanbhaa' 'la waa ye 'bhε bhooma kpaatakpa 'ε 'le. 'Yelee- -yaa 'tre ta pe 'kpen klele

-leε. ¹⁶ -Amasroyi -Waanbhaa' pe 'kpen □kla 'yela- gbe zi: lafle' 'yi pe mu oo, 'tre ta pe mu oo, -yre pe mu 'la ye oo, 'bhεε- waa so pe mu 'la 'yele oo, -bhlengbe 'kleen mu oo, -o -yi -bhlengbe mu oo, mεε gbalaan mu oo, -Waanbhaa' pe 'kpen □kla Zesu Krisi -la gbe zi, 'bhεε- -yoo 'kpen □kla 'yela- ni. ¹⁷ -E -yaa -a -yre ma 'drunyan ta pe 'kpen 'leε, 'bhεε- -a fanjan- 'ε 'bhε -le 'drunyan ta pe mu 'ε 'kpen to -o dulayre mu 'ε □noo. ¹⁸ 'Yee- Krisi -le -a 'gbu 'fle 'ε ngblo 'le; 'bhεε- -a 'fle 'ε 'bhε -le Zesu 'yi mu 'ε -waa' 'klankeba 'ε 'le. 'Yelee- -za 'kpen zisanre 'le; 'bhεε- 'yela- =lwa -bwela gale ba, 'kooko- -a 'kpaale kle pe 'kpen 'wiin-. ¹⁹ -Amasroyi -e -swa -Waanbhaa' 'gbu ni 'ke -wa dogbeya 'ε 'kpen ye 'yee- Krisi -la -yi. ²⁰ Zesu 'sroyi, -Waanbhaa' -dwa -a -la 'kee- 'yee- 'pegee 'drunyan ta pe mu 'ε 'kpen kpa do ma: 'e pe laanima pe mu oo, 'e pe 'tre ta pe mu oo, -o 'kpen. Zesu yien 'la 'klalaa -yrigbeεle 'ε ta, 'bhε -la -zayi' 'bhεε- 'yee- -Waanbhaa' yilabla □wlaa 'yee 'gbu 'pegee bhaaplen mu plen-.

²¹ 'Ka mu, 'ka plengole -yaa -Waanbhaa' ma 'elwale -so, 'bhεε- 'ka 'yaa- -a -soonnii' mu 'le 'ka kleza -yoo' mu 'ε 'pegee 'ka 'kpee- jan- -yoo' mu 'ε ma. ²² 'Dun- -zon, -Waanbhaa' 'ka mu 'pegee 'yee- 'gbu □kpa do ma Zesu gale ma 'bhε a bhaaplen 'fle 'ε 'yi. -E 'bhε □kla, 'kooko- -e so 'ka dulale' 'yee- 'gbu -Waanbhaa' 'yre □la 'ke 'ka kle 'wen, 'bhεε- 'ke waa -la yre ye 'ka ta -za 'kedo- 'kpo 'yi, 'bhε 'pegee 'ke waa -son' bhε do ye 'ka ma. ²³ 'Dun- 'ka kli gbaanle bo 'egblole 'kaa- 'kpaleya 'ε 'yi; 'ka 'yrikpale -o pe 'la ta, 'bhεε- 'ke 'ka 'bhε 'srōwoa- -Jan 'Nrāle- 'ε 'yi, 'ka 'laa 'tole- 'ke pe 'kedo- 'kpo 'a kle 'bhεε- 'ka ploo 'bhε -yrikpagbeya 'ε ma -titi. 'Ka 'yee- -Jan 'Nrāle-

'la □maa, -o 'yela- wo 'zi 'drunyan 'ε 'yi yrēkpen- =nɔɔ mεε mu 'ε ni; 'bhεε- -Waanbhaa' 'mi Pɔlu □kla -yaa' yewonε 'le 'yee- -Jan 'Nrāle- 'ε 'yela- wole 'kaama-.

Pɔlu -o -Waanbhaa' a yewo 'zi Zesu 'yi mu 'ε ni

²⁴ 'N nεεnε- mu, 'mi -o -yrenlabhle zii' -zɔn 'ka mu ni, 'bhe 'mi zrukpalaa. -Amasrɔyi, 'η -yren mu 'la 'bhle zii' -gε 'η 'fle 'yi, 'bhe mu -o Krisi -yren mu 'la □bhla 'mu -lεpa' pε 'le. 'Mi -o 'bhe -yren mu 'ε 'bhle zii' Zesu Krisi 'fle 'ε 'bhεε- ni; 'bhe 'fle 'ε 'bhe -le Zesu 'yi mu -lεdo' 'ε 'le. ²⁵ -Waanbhaa' 'mi □kla Zesu 'yi mu -lεdo' 'ε -waa' yewonε 'le 'ka mu ni, 'ke 'η 'yee- -jan 'ε wo 'ka ni 'ke 'an 'leyan a ma. ²⁶ 'Bhe -jan 'ε 'bhe -la tagaanle □bwa bhaaplenj mu 'kpen 'lεε, 'kee- 'san -Waanbhaa' 'drunyan kle. 'Duj- -zɔn, -e 'bhe -zrɔnna -yaa' pε mεε 'weŋ mu 'ε ni. ²⁷ -Trɔn -gbenε 'la -yoo 'bhe gaanyiza 'ε 'yi 'drunyan 'yi 'si mu 'ε 'kpen ni, 'bhεε- 'kee- lele bhe, -Waanbhaa' -yaa -a zi 'bhii- Zesu 'yi mu 'ε -o 'bhe dɔ. 'Bhe gaanyiza 'ε 'bhe -le -gε: Krisi -o 'ka zru mu 'ε 'yi, 'bhεε- -ya kle 'ke 'ka 'yrikpale bo -a ta 'bhii- 'ka nu klele -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'ε 'yi. ²⁸ 'Bhe 'yi bhe, 'o mɔɔ -janwo' zii' 'yee- Krisi -la ba zayi' mεε mu 'ε ni, 'ke 'o zruwla mεε 'tɔle- mεε 'bhe 'kpee, 'bhεε- 'ke 'woodaan -Waanbhaa' a -zadɔleya 'ε 'kpen 'le. 'Kooko- 'ke 'o mεε 'tɔle- mεε 'bhe zrɔn -Waanbhaa' ni -a -lεpalele Krisi 'srɔyi. ²⁹ 'Bhela- -zayi', 'η 'yoo- dɔ 'zi 'egloole 'ke 'η yewo Krisi a fanjan- ma -glɔɔya' 'la -yoo 'η 'yi 'bhe 'le.

2

Krisi -o 'ke -zadɔleya 'ε kli 'le

¹ 'N nεεnε- mu, wlan 'ε ni, 'η 'yoo- dɔ 'zi 'egloole 'ka mu ni gɔnε- 'la gbεen-, 'η 'yoo- -a zi 'bhii- 'ka

'bhe dɔ. 'N 'yoo- dɔ 'zi 'egloole 'ka mu 'pegee Laodise mu 'ε, 'bhεε- mεε 'la zan mu 'kpen 'laa 'η 'yele- lido' 'mu -laa' -za ma. ² 'N 'yoo- 'bhe kle 'zi, 'kooko- -woo zru dɔ 'egloole, 'ke -o 'kpale- kle do ma 'sɔniya 'ε 'yi; 'bhεε- 'ke -o 'pale- kle 'ke 'yikanle 'le. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -o nu -Waanbhaa' a gaanyiza 'ε dɔle, 'bhe gaanyiza 'ε 'bhe -le 'ke Krisi 'le. ³ -Waanbhaa' a -zadɔleya 'ε 'yi pε -lrele' mu 'ε 'kpen 'pegee -yaa' -zayaangole 'ε 'yi pε -lrele' mu 'ε 'kpen magaanle -o 'yee- Krisi -la -yi. ⁴ 'N 'yoo- 'bhe 'pe zii' 'ka ni bhe, 'kooko- mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa 'ka 'yini- -a -le ma -nra jan mu 'ε 'le. ⁵ -Ali- 'ke 'η 'plengole -o 'ka ma 'η 'fle 'ε 'yi, 'η 'yoo- 'ka -din 'η 'nii- 'ε 'yi. 'An 'malawoa dɔɔ 'ka -o 'taawo zii' 'elrele, 'bhεε- 'ka 'kpale- -o Krisi 'yi 'egloole, 'bhe 'η zrukpalaa.

Pɔlu a -liawli' Krisi zi 'taa 'ε ba zayi'

⁶ 'Bhe -ya 'ε 'yi bhe, 'ka Zesu Krisi □sia 'kaa Mεεzan 'le gɔnε- 'la gbεen-, -ka 'taawo -a zi 'elrele. ⁷ 'Ka kli gbaanle bo -a ta 'bhii- -yri 'sεnε mu 'ε 'trε kun -a -la gɔnε- 'la gbεen-, 'bhεε- -ka 'ka 'si 'ε dɔ 'yela- ta. -Ka bo 'egloole 'tanii 'kaa- 'kpaleya 'ε 'yi, 'bhii- -o 'ka -daanna dɔɔ 'kaa kle gɔnε- 'la gbεen- bhe; 'bhe 'pegee -ka -Waanbhaa' 'pubɔ- 'ka nii- 'ε 'kpen 'le -e -za mu 'la □kla 'ka ni 'mu ma.

⁸ -Ka 'ka 'yrēkpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa 'ka 'yini bhaaplenj mu a bhaama -zadɔle mu 'ε 'le; 'bhe bhaama -zadɔle mu 'ε kli gbaanle -o bhaaplenj mu a 'si ta za mu -la ta, 'bhe 'pegee -waa' 'kpeeledangbeya mu 'ε 'drunyan 'yi -za mu ma. 'Duj- 'bhe 'kpeeledangbeya mu 'ε gole -o Krisi a pε -zadɔleya 'ε ma. ⁹ -Amasrɔyi, -Waanbhaa' dɔgbeya 'ε 'kpen -o Krisi a bhaaplenj 'fle 'ε 'yi. ¹⁰ 'Bheε- 'ka pε 'kpen 'srɔɔwoa-

'ka mu 'pegee Kriſi a 'kpaledomaya 'e 'yi. 'Yela- 'kpaale -o -kunlii mu 'e 'kpen 'pegee 'senj 'tole- 'senj 'mu 'kpen 'wiinj-.

11 'Ka mu 'pegee Kriſi a 'kpaledomaya 'e 'yi, -o 'ka □wlaa 'klēen 'yi 'yee- Kriſi 'yi. Yaa pe 'klēen 'e 'yi wlale 'e bhaaplenj laa 'bhe klele -a gbe -le. 'Dun- -yaa' pe 'klēen 'yi 'wlale- 'e 'bhe -le 'ka -gwa 'ka 'joo gwe mu 'e 'pegee 'kaa- -za 'yoo- mu 'e 'yi. 12 -O 'ka 'wiinjfelawoa -yi ba, -e □kla 'bhii- 'ka -gaa, 'bhēē- -o 'ka 'pegee Kriſi □bian 'eke- 'yi; 'bhēē- 'ka 'pegee 'yee- -bwela 'eke- 'yi gale ba. -Amasroyi 'ka 'ka □kpaā -Waanbhaa' a -glooya' 'la 'bhe Kriſi -bwela ba 'bhēē- 'yi. 13 'Elwaleta, 'ka 'yaa- 'bhii- 'ka -gaa -Waanbhaa' -yre 'yi 'kaa- -za 'yoo- mu 'e -zayi', 'bhe 'pegee 'kaa- 'klēen 'yi wlalekleya 'e -zayi'. 'Dun- -zōn, -Waanbhaa' bole -yre ma -si 'na gbe drēewoa- 'ka ni 'ka 'pegee Kriſi a 'kpaledomaya 'e 'yi, 'bhēē- -e -kōōa' -za 'yoo- mu 'e 'kpen -sroma -yaan -kōō' ni. 14 -Kōō' kleza -yoo' mu 'la 'kpen yōndele -yaa, 'bhēē- 'bhe 'sēwe 'kpaale -yaa -kōō' 'kaama- -kōō' 'toŋ mu 'la 'yisiela 'mu -zayi'; Kriſi 'bhe 'sēwe 'yoo- 'e 'kpen 'li- ila-; -amasroyi -e -kōō' ma 'kiti 'kwe □sia a ga -yrigbēele 'e ta. 15 Kriſi gaza 'e -yrigbēele 'e ta, 'bhe 'sroyi, -Waanbhaa' -glooya' -gwa -Setran' a 'senzan- mu 'e 'pegee -yaa' -kunlii mu 'e 'kōō. 'Bhe klegbeya 'e gbēen- bhe, -ya -zronna mōkpen' ni kpataakpa 'bhii- Zesu Kriſi 'senjgwa□ 'bhe mu 'le.

16 'Bhe klegbeya 'e 'yi bhe, 'ka 'laa 'tole- 'ke mēē 'kedo- 'kpō -janwo' 'ka ma: 'ka 'le pele oo, 'ka mi pe oo, 'feti yi -klosikunza mu oo, 'bhe 'pegee mle drēē 'pwe yi 'feti 'bhēē- 'ka 'yitre yi -za mu -zayi'. 17 'Bhe -za mu 'e 'yaa- -za mu 'la 'yaa- zan nule 'mu -la -tōomasie 'le; 'dun- Kriſi -le wlan kpataakpa

'gbu 'e 'le. 18 'Ka 'laa 'tole- 'ke mēē 'kedo- 'kpō 'a kle 'bhēē- -e 'ka go 'ka 'taawo zi -Irele' 'e ta 'bhe ta, 'ke -ya kle 'bhii- -ya 'gbu mazina 'zi, 'bhēē- -e -mleke' mu kle -yaa' -waanbhaa' 'le 'kee- 'mu gba. 'Bhe mēē -gloōn mu 'e, -o waa -yre zi yele mu -la -za kun 'egloole; 'bhēē- -waa' bhaaplenya 'kpeelēdangbeya 'e ma, -woo 'gbu magbaandē. 19 'Bhe mēē -gloōn mu 'e -o bloole laa bo Kriſi 'la 'bhe -o 'ke Zesu 'yi mu -lēdō' 'e ngblo 'le 'bhe ma. 'Bhēē- 'dun-, -kōō' mu -o 'bhii- -a 'fle dōpe mu -la -le, 'bhēē- -kōō' bloole -o -a ma 'egloole 'bhii- -kōō' -fasa mu 'e bloole -o bhele' mu 'e ma gōnē- 'la gbēen-. 'Bhēē- klegbeya 'e 'yi, -a 'fle gbaandē 'bhii- -Waanbhaa' -a zi 'bhii- -e gbaandē gōnē- 'la gbēen-.

'TAAWOLE KRISI 'PEGEE MĒĒ A 'KPALEDOMAYA 'E 'YI

Mēē 'pegee Kriſi gale 'eke- 'yi, 'bhēē- -o -bwele' 'eke- 'yi gale ba.

20 'Ka mu 'pegee Kriſi -gaa 'eke- 'yi, 'bhēē- -e 'ka -gwa 'drunyan ta lii -yoo' mu 'e waa -glooya' 'e □la. 'Bhēē- -mele □kla 'bhēē- 'ka -o 'taawo zii' 'bhii- 'drunyan 'lēē- 'yi mēē mu 'e gbēen- ēē? -Mele □kla 'kaa- 'to zii' 'bhēē- -o 'bhe 'toŋ -gloōn mu 'e dō 'ka 'wiinj- ēē, 'ke -wa pe 'ka ni dōō 'ka -o -klosikun kpanma? 21 -O pe 'ka ni 'ka 'laa 'toŋ mu 'la 'yisiela 'mu -le -ge: «'Ka 'laa pe 'lēē- 'bhe 'sile-. 'Ka 'laa pe 'lēē- 'bhe danle 'ka nre ma». 'Bhēē- «'ka 'laa 'kunle- pe 'lēē- 'bhe ma.» 22 'Bhe pe mu 'e -woo 'ke bhle pe mu -la -le bhaama. 'Ke -woo □bhla, 'ke -o -yaan. Bhaaplenj 'si ta 'toŋ mu 'pegee bhaaplenj daangbeya mu -le 'woo- 'toŋ mu 'e -le. 23 'Wlan 'e ni, 'ke 'o 'woo- -za mu 'e -glinna, -o kle mēē -yre 'yi 'bhii- -zadō' maza mu. -Amasroyi -woo 'gbu zru 'yi gba gbeya -la kle, -o 'gbu mazinalele, 'bhe 'pegee

'ke -o -yrenkpa' -o 'gbu 'fle 'ε ta -za -gloon 'ε 'kpen klelele. 'Bhεε-dun-, 'woo-'tonj mu 'ε waa so -o -yikunle -o 'fle 'ε zru maza mu klele ma.

3

¹ 'Ka 'pegee Kriisi -bwela gale ba 'eke-'yi. 'Bhε 'yi 'te, pe mu 'la -woo -Waanbhaa' ba laanima, -ka 'bhe mu -la ziglin-; Kriisi 'yaale -o 'bhe yre 'ε 'bhεε- =nɔɔ, -Waanbhaa' -din 'tobho ma yaayre 'ε [nɔɔ. ² -Waanbhaa' -si dree 'la [twa 'ka ni laanima, 'ka 'yri bo 'bhe -la ta, 'bhεε- 'ka 'laa bole 'ka 'kpeeledanle ma 'tre ta pe mu ma. ³ -Amasroyi, -ka 'ka 'gbu 'kun 'bhii- ka -gaa. 'Bhεε- 'ka 'si dree 'ε pegee Kriisi magaanle -o -Waanbhaa' ba laanima. ⁴ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'kaa-bole -yre ma -si -zeze 'ε 'bhe -le Kriisi 'le; 'kee- =nwa yi 'la 'le, 'ka mu 'pegee 'yee- nu 'pwele- -yaa' 'tobholeya 'ε 'yi.

-Si gwe 'pegee -si dree

⁵ -Ka 'ploo- 'kaa 'tre ta 'joo gwe mu 'ε 'kpen ma; 'bhe 'joo gwe mu 'ε 'ke mu -le -ge- -yanbhooya oo, mee 'kpee 'trinɔɔ- maza oo, -za 'yoo- kle -lro oo, zru maza -yoo' mu oo, 'bhe 'pegee 'drunyan ta pe mu 'flen, -amasroyi 'drunyan ta pe mu 'flen 'ε 'bhe -o 'ezin- 'bhii-yogbale. ⁶ 'Dun- mee 'la zan mu laa 'taawo -Waanbhaa' a -jan 'ε ta, 'ke -o 'bhe -za 'yoo- gloon mu 'ε kle, -yaa' 'kiti 'ε nu 'tenle- 'bhe zan mu ma. ⁷ 'Elwale -so, 'ka mu 'ezin-, 'ka 'yaa- 'mu -za 'yoo- gloon mu 'ε 'mu -la kle.

⁸ 'Dun- -zon, -ka 'ploo- 'bhe -za mu 'lee- 'kpen ma: yran oo, yin ma 'tonya- oo, 'kpee 'yooya- oo, 'bhεε- mee 'tɔsiε maza mu. 'Ka 'laa 'tole- 'ke -zwanwo' 'pegee 'wloso ma jan 'kedo- 'kpo da 'ka 'lii. ⁹ 'Ka 'laa bhla pele 'eke- ni, -amasroyi 'ka 'ploola- 'ka 'joo 'yoo- gwe mu 'ε 'pegee 'ka -yaa -za gwe mu 'la kle 'mu ma. ¹⁰ 'Bhεε- 'ka 'joo dree -la [sia.

'Bhεε- 'joo dree 'ε baan' kla -a ba yi 'oo yi, 'kooko- 'ka so -Waanbhaa' dɔle-, 'bhεε- 'ka kleza mu 'ε kle 'bhii- 'yee- 'gbu 'la 'ka [kla -a kleza mu 'ε gbεen-. ¹¹ 'Bhela- -zayile, 'kee [kla Zuufu kle 'le oo, 'kee [kla Zuufu mi 'le oo, 'ke -woo 'e [wlaa 'kleen 'yi oo, 'ke waa 'e 'wlale- 'kleen 'yi oo, 'kee 'yoo- zadokle 'le oo, 'kee 'yoo- bon 'yi mi 'le oo, 'kee [kla lu 'le oo, 'kee [kla [klo 'le, 'bhe 'laa -za 'ke kle -li. 'Dun- Kriisi -la -za -o 'eglole -ke 'bhe kan pe 'kpen ta. 'Bhεε- 'yele- -koo' 'kpen zru 'ε 'yi.

Zesu 'yi mu 'ε -woo 'ke bhope 'le 'eke- ba

¹² -Waanbhaa' 'ka malakwan bhe, 'bhεε- -e 'ka [kla -yaa' pe mee 'wej mu 'le 'edanma, 'bhe 'pegee 'ka -za [swa -a ni, 'ka 'yrenkla 'eke- ma, 'ke 'ka kle 'ewlanle 'eke- ma, -ka 'ka mazina 'eke- lee, 'ka 'yi kle 'edɔle 'eke- ma, 'bhεε- -ka 'ka zrubakpala 'eke- zi. ¹³ -Ka bho 'eke- ba; 'bhεε- -ka 'eke- mazato. 'Ke 'ka do 'a -siela 'bhe -vindo' mi ba, -ka 'eke- mazato, 'bhii- Meezan Zesu 'ka mu mazatwa gɔne- 'la gbεen-. ¹⁴ 'Bhεε- 'kela kpa 'bhe -za mu 'ε 'kpen 'wiinj-, 'bhe -le dɔɔ 'ka -za 'so 'eke- ni, 'soniya 'ε 'bhe -le nu 'ka 'kpale- do ma, 'bhεε- -a 'leso-. ¹⁵ Bhaa Kriisi a yilabla 'ε kle 'ka zru ba. -Waanbhaa' 'ka 'siila- 'bhεε- yilabla 'ε 'kaama-, 'kooko- 'ka kpa do ma, 'bhεε- 'ka kle mee do. -Ka -Waanbhaa' 'pubo- 'tanjii 'bhe ma. ¹⁶ -Kaa 'to 'ke Kriisi a -jan 'ε bo 'ka zru 'ε 'yi, 'bhεε- -e 'ka zru 'ε pa 'kee- kan -a -danj' ta. -Ka yakla- bo 'eke- gaan -la, 'ke 'ka 'eke- lia -zadolele. -Ka -Waanbhaa' 'tobho ma 'sro mu 'pegee -a 'pubo- 'sro mu 'kpa -a ni 'ka zru 'ε 'kpen 'le. ¹⁷ 'Ke 'ka -o -za 'oo -za 'la klele-, 'kee- =kla -janwole 'le oo, 'kee- =kla 'ka kleza 'le oo, -kaa 'kpen kle Meezan Zesu 'to 'ε 'yi, 'ke 'ka -koo' De -Waanbhaa' 'pubo-.

Zesu 'yi mu bogbeya 'eke- yi

¹⁸ 'Ka mu le mu, -ka 'ka ngblo 'kpala 'ka □nɔɔ mu 'ε □la. 'Bhε klegbeya -gloɔn 'ε, 'bhε -le sɔ Mɛɛzan -Waanbhaa' ni. ¹⁹ 'Ka mu 'gwlaan- mu, 'ka 'na mu -za 'sɔ 'ka ni, 'bhεε- 'ka 'laa 'ka yin ma 'tɔnkpale -o ma. ²⁰ 'Ka mu -nε mu, -ka 'ka 'yapε- mu 'ε 'weli- ma -za mu 'ε 'kpen 'yi. 'Bhε -le sɔ Mɛɛzan -Waanbhaa' ni. ²¹ 'Ka mu -nε dε mu, 'ka 'laa yran wlale 'ka 'nε mu 'ε 'yi, 'kooko- -o -gblozi' laa nu gale -o ma.

²² 'Ka mu lu mu, -ka 'kaa- 'trε ta -gε -kunlii mu 'ε 'weli- ma -za mu 'ε 'kpen 'yi. 'Ka 'laa 'bhε klele -o -yre 'kɔɔ, 'ka 'laa -o zrubhɔ yre -glinle' 'ka ma 'kaa- -za klele mu 'ε 'yi. 'Duŋ- 'kaa kle 'ka zru wlan 'le, 'ke 'ka gbilaan Mɛɛzan -Waanbhaa' -lεε. ²³ 'Ke 'ka -o ye 'oo ye 'la 'wo zii', -kaa wo 'ka zru 'ε 'kpen 'le; 'bhii- 'ka -o -a kle 'zi Mɛɛzan Zesu -la ni; 'bhεε- 'ka 'laa- kle 'zi bhaaplenj mu do -kplen ni. ²⁴ -Amasrɔyi 'ka 'gbu 'a 'yaango dɔɔ Mɛɛzan -Waanbhaa' 'ka 'ciεn 'la □twa 'ka 'lεε, 'ka nu 'bhε 'srɔɔwole 'bhii- 'ka 'woye- 'ε ma -sra 'le. 'Ka -o yewo 'zi Mɛɛzan 'la ni 'bhε -le Kriisi 'le. ²⁵ 'Duŋ- 'ke mɛε 'oo mɛε 'la zan 'taawoa□ 'eyɔole, 'bhε zan nu 'bhε ma -sra 'srɔɔwole. -Waanbhaa' laa bhaaplenj mu go 'eke- ma.

4

¹ 'Ka mu -kunlii mu, -ka 'kaa- yewone mu 'ε 'kun 'elrele 'ke 'kaa kle -ledɔɔleya ma, 'bhε 'pegee 'ka 'laa -o bagole. -Kaa 'yaango- 'bhii- 'ka mu 'gbu -kunlii -gbene 'ε 'bhε -o laanima.

Pɔlu a -danjma' -liawli'

² -Ka bo 'ka 'seriwole ma 'tanjii, 'ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le -a klele ma, 'ke 'ka -Waanbhaa' 'pubɔ- 'bhε ta. ³ 'Bhεε- 'ezin-, -ka 'ka 'seriwo -Waanbhaa' ni 'waa- za ma, 'kooko- -e 'bhε bhla -lrele' na 'o ni 'bhεε- 'o sɔ -Jan 'Nrале- 'ε 'wole, 'bhε 'pegee 'ke 'o sɔ

Kriisi a gaanyiza 'ε 'pele mɛε mu ni. 'Nj 'yoo- -zɔn -kaso 'yi 'bhela- ma. ⁴ -Ka 'ka 'seriwo 'mi a -za ma, 'kooko- 'nj sɔ 'yee- gaanyiza 'ε 'wole- mɔkpen' ni kpataakpa, 'bhεε- -wa -yima' 'elrele, 'bhii- -ya □pia 'nj ni 'an kle gone- 'la gbeen-.

⁵ -Ka kle -zadɔ' mu 'le 'kaa- 'taawogbeya 'ε 'yi mɛε 'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ 'mu 'plenj-. 'Ka sɔ -za yeke- 'la klele-, 'waati 'tole- 'waati, -ka 'bhεε- kle. ⁶ 'Ke 'ka -o -jan 'oo -jan 'la 'wole mɛε mu ni, -kaa 'to -e kle -jan 'nrале- 'le; 'bhεε- -e kle -o -lre jan 'le. 'Kooko- 'ke -o 'ka 'lrɔkpa- -za 'oo -za -la ma, 'ka sɔ 'bhε zikpale -o 'kpen ni do do.

Pɔlu -o -a -srawo' zii' Koljsi Zesu 'yi mu 'ε ma

⁷ -Kɔɔ' nεnε- Tisiki nu 'mi ta -jan mu 'ε 'kpen 'wole 'ka ni; -a -za sɔ 'o ni 'egbenele, 'bhεε- -a zru -o do Mɛɛzan Zesu ni, 'bhεε- 'o 'pegee 'yele- 'bhε a ye 'ε 'wo zii' 'eke- zi. ⁸ 'Mi 'gbu 'a 'lawlenna -a ma 'ke 'an 'winbɔ- 'ka ta ye, 'o ta janwo zayi' 'ka ni, 'bhεε- 'kooko- 'ke 'kaa □ya, fanjan- baan' nu dɔ 'ka ta. ⁹ 'Nj 'yoo- -kɔɔ' nεnε- Onezimu 'kpa zii' 'yee- Tisiki ba, 'bhεε- 'nj -wo winbɔ 'ka ba ye. Onezimu zru -o do 'o ni, 'bhεε- -a -za sɔ 'o ni 'egbenele, 'bhε 'pegee 'ka 'gbu a mɛε -le 'kele-. -Za 'oo -za 'la □kla -gε, -o nu 'bhε 'kpen 'yipele 'ka ni ye.

¹⁰ Arisitaki □la 'o 'pegee 'bhε -o -kaso 'yi -gε, 'bhε 'ka 'pubwa-; 'duŋ- Banabasi a yewoyɔɔn Maki 'ka 'pubwa- 'ezin-. 'O 'ka 'kpeelεkaan 'elwale gban -sɔ 'yee- Maki 'la ba zayi' dɔɔ 'kee- -nwa 'ka ba, -kaa 'cieya- kle 'elrele. ¹¹ -O -yaa mɛε 'la zan sii Zesu Zutusi, 'bhε 'ka 'pubwa- 'ezin-. 'Woo- mɛε yaga 'la bhε, 'wola- 'pegee 'mi -o yewo 'eke- zi -Waanbhaa' a -bhleŋgbeya -jan 'ε 'wolele mɛε mu 'ε ni. 'Wole- 'ke Zuufu mu 'la □wlaa Zesu 'yi -gε 'mu 'le. -O fanjan- -dwa 'mi ta 'egbenele.

12 'Bhεε- 'ezin-, -koo' nεεnε-
Epafrasi 'ka 'pubwa-. 'Bhε -o 'ezin-
'ka 'gbu a mεε mu 'ε do 'le. 'Bhεε-
-yoo 'ke Zesu Kriisi a yewonε 'lrele-
do 'le. -A nii- 'wlale- -o -a 'seriwole
'yi 'kaa- -za ma 'tanji, 'kooko- 'kaa-
'kpaleya 'ε baan' kla -a ba, 'bhεε-
'ka do 'egloole, 'ke 'ka 'yriwlale
kle -Waanbhaa' zru maza 'ε 'kpen
klele ma. 13 Wlan 'ε ni, 'ka mu
Kolosi mu 'pegee Laodise Zesu 'yi
mu 'ε, 'bhεε- Yerapolisi Zesu 'yi mu
'ε 'kpen, 'ka -za -o Epafrasi 'koo
'egloole; 'mi 'gbu -o 'bhε 'srε 'le.
14 -Koo' 'yienii -drōdrōo' mi Luki
'pegee Demasi 'ka 'pubwa- 'ezin-.

15 -Koo' nεεnε- Zesu 'yi mu 'la
-woo Laodise -wa 'ε ta, -ka 'mu
'pubo- 'o ni. 'Bhεε- Nifa 'pegee
Zesu 'yi mu -ledo' 'la kla 'eke- ba
-yaa' 'fε 'ε □la, -ka 'mu 'pubo- 'o
ni 'ezin-. 16 'Ke 'ka □yaan 'yee-
'lεtrε 'lεε- tapelele 'waati 'la ba,
-kaa na Laodise Zesu 'yi mu -ledo'
'ε ni, 'bhεε- 'mu 'a tape 'ezin-.
'Dun- 'lεtrε 'kεla □kaan Laodise,
'ke 'bhε □wlaa 'ka ba ye, 'ka mu
'bhε tape 'ezin-. 17 -Kaa pe Arisipi
ni doo Mεεzan Kriisi 'a 'siila- ye
'la 'kaama-, -e 'bhε -gblakun' 'kee-
'bhε wo 'elrele.

18 'Mi Pōlu 'gbu -le 'sεwεyōon
'lεε- dε 'zi 'η 'gbu 'koo doo: «'Mi
Pōlu 'ka 'pubwa-» 'Mi -o -kaso 'la
'yi -gε, 'mi -za 'laa gole 'ka 'kpee.
Bhaa -Waanbhaa' 'ka -doobo'!

**POLU 'LETRE □LWA
'LA □KPAZ ZESU 'YI
MU 'LA 'YAA-
TESALONIKI -WA 'E
TA 'MU NI
Polu 'letre □lwa 'la
□kpaZ Tesaloniki
-wa 'e ta Zesu 'yi mu
'e ni 'bhe ngblo**

Tesaloniki -o 'ke Masedwani 'kleen 'e 'yi -wa -gbene mu 'e do 'le. -O -yaa mee 'la zan sii Siliven, 'bhe- 'ke -wa 'tokpaa- Silasi 'bhe 'pegee Timote -le □bhwa Polu ba Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'klalele 'eke- ba. Polu 'laa 'mole- -a nɔɔ-, -amasroyi Zuufu mu 'e 'bhe 'saa-woa- -a 'kɔɔ (Kleza 17). -E gole Masedwani 'kleen 'e 'yi, 'kee- gele- Akayi 'kleen 'e 'bhe 'yi. 'Dun-, -e gole Masedwani 'te, 'kee- Timote 'winbole Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e taglin- zayi', 'kooko- 'ke 'mu 'laa 'ploole- 'mu 'kpale- ma Zesu 'yi, -e so 'bhe 'yaangole 'mu ta -yren 'e 'kɔɔ.

Timote dale 'mu taglinle, 'bhe- -e 'mu ta jan -nrade' mu 'e 'klale- 'yee- Polu 'kɔɔ, -a zrukpaagbeya -yoo' 'e 'kɔɔ, 'kee- 'letre 'le- dele- -o ni. 'Letre 'le- 'yi, -Waanbhaa' -za 'bre- mu 'la □kla -a ni, -e -Waanbhaa' 'pubwa- 'mu ma 'el- wale 'pe. 'Bhe- -e Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e -liaala doo -o bo -o 'kpale ma Zesu 'yi, 'bhe- 'ke -waa' 'kpaleta 'e baan' kla 'bhe ba.

Polu yewoa- 'woo- Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'plen- gone- 'la gbene-, -e 'bhe -dwa -o 'kpee. -A zrukpaale -o, -amasroyi, 'ali- mee mu 'e -yren mu 'la □kpa- -o ta, -o blole □bwa -o 'kpale ma Krisi 'yi, 'bhe- -o ye -lro -yaa Polu (1 Tesaloniki 1-3).

A -le yizie mi 'e 'yi (1 Tesaloniki 4.1-12), Polu □bwa 'ezin- -o 'taa-

wogbeya -lrele' -jan 'e 'bhe ta, 'bhe 'pegee -o 'plengoza -yanbhooya klele ma, 'bhe- 'ke -o -za so 'eke- ni.

-A -leyanyre 'e □nɔɔ (1 Tesaloniki 4.3-5.11), Polu □bwa Zesu 'nu gb- gaan ple mi 'e ta, 'bhe 'pegee gbaa mu bwele gale ba 'e 'bhe -za 'e ta. Polu 'yee- 'letre 'le- =yaan -o -liawli' mu 'pegee 'pubwli, 'bhe- -o 'dumawole mu -la -le.

Polu 'pegee -yaa' yewoyoon mu 'e -woo Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'pubo- 'zi

¹ 'Mi Polu 'pegee Silasi 'bhe- Timote, 'o mɔɔ 'gbu -le 'letre 'le- =dia 'ka mu Zesu 'yi mu -ledo' 'la 'ka -o Tesaloniki -wa 'e ta 'ka mu ni. 'Ka -o -koo' De -Waanbhaa' 'pegee Meezan Zesu Krisi a pe 'le. Bhaa -Waanbhaa' -li 'ka ma, 'bhe- -e -yaa' yilabla 'e na 'ka ni.

Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'kpagbeya 'e □swa Polu ni.

² 'O -Waanbhaa' 'pubo- 'tanji 'ka 'kpen ba zayi', 'bhe- 'woo- 'seriwo 'tanji 'kaa- -za ma. ³ Wlan 'e ni, 'ka 'ka □kpaZ Krisi 'yi gone- 'la gbene-, 'bhe- 'ka 'bhe 'yizakla; 'ka yewoa- -a ni gone- 'la gbene- 'soniya 'le 'ka 'yi, 'bhe 'pegee 'ka 'yrikpale 'la -yoo 'egloole Meezan Zesu Krisi ta; 'bhe -za mu 'e do 'o 'kpee 'waati 'e 'kpen ba 'ke 'woo- 'seriwo zii' -koo' De -Waanbhaa' ni. ⁴ 'O neene- mu, 'wa 'yaango- 'bhii- 'ka -za □swa -Waanbhaa' ni, 'bhe- -e 'ka makwan- yaa pe 'le. ⁵ 'O -Jan 'Nrade- 'la □woa 'ka ni; 'waa 'bhe klele 'o 'liijan- bhaama 'te 'wolele 'ka ni, 'dun- 'wa □kla 'ke -Waanbhaa' a -glooya' 'pegee *Lii 'Wen 'e 'mu -la -le. 'Bhe- 'o 'kpale- -yaa -a -yi 'bhii- wlan -le 'kele-. 'O 'taawoa□ 'ka 'plen- gone- 'la gbene- 'ka 'gbu 'bhe 'yaango- 'bhii- 'bhe 'yaa- 'ka 'gbu 'nrayiza 'le. ⁶ 'Ka mu 'gbu 'taawoa□ 'bhii- 'o mɔɔ 'gbu 'pegee Meezan Krisi 'taawogbeya

'ε gbεεn-. 'Ali- 'ka 'yaa- 'trεbhο- bebe 'la 'yi, 'ka -dwa -Waanbhaa' a -jan 'ε □la 'ka zrukpaale 'la da Lii 'Wej a -glooyā 'ε ba 'bhεε- 'le. ⁷ 'Bhε klεgbeya 'ε 'yi, Masedwani 'klεεn 'ε 'pegee Akayi 'klεεn 'ε 'yi Zesu 'yi mu 'ε, 'mu 'kpen nu 'taawole 'kaa- pε 'taawogbeya 'ε 'bhεε- zi. ⁸ Wlan 'ε ni, Mεεzan a -jan 'ε dalawoa 'ka mu ba, -e □zian Masedwani 'pegee Akayi 'klεεn mu 'ε 'yi; 'duj- yaa bole 'mu do -kplεn ta; 'ka 'kpagbeya 'ε -Waanbhaa' 'yi, 'bhε -jan 'ε □zian yrekpεn- =noco 'ezin-, -asiikoo 'o maza laa -yaa -li 'bhε -jan 'ε 'wole- ma mεε mu 'ε ni, -amasroyi -wa -maa gban. ⁹ 'Ka 'o 'cieya- =kla 'elrele gοε- 'la gbεεn-, mοkpen' -o 'bhε 'pe zii'. 'Bhεε- -wa pe zii' 'ezin- 'kaa 'ka 'ploola- 'kaa yo mu 'ε gbale ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma, 'ke -yee' 'ewlanle, 'ka 'ka zru -niinaa' 'bhε ba, 'bhεε- 'ka 'bhε gba. ¹⁰ 'Bhεε- 'ka -o -a Gbe Zesu 'la -e 'bhε -bwela gale ba, 'bhε 'magben- 'zi 'ke 'bhε da laanima. 'Bhε Zesu 'ε, 'bhε -le -koo' go -Waanbhaa' a 'kiti 'ε 'yi.

POLU 'PEGEE TESALONIKI ZESU 'YI MU 'ε 'PLENZΑ-

2

Polu yelawoa Tesaloniki -wa 'ε ta

¹ 'N nεεεn- mu, 'ka mu 'gbu 'a 'yaango- 'o gelawoa 'ka ba, yaa klele 'ke bhaama za 'le. ² 'Kaa 'yaango- 'ezin- 'bhii- mεε mu 'o -zwanwoa, 'bhεε- -o -yrenkpaa 'o ta 'elwale 'pe Filipu -wa 'ε ta. 'Duj- -Waanbhaa' fangandwa 'o ta, 'bhεε- 'o □nwa -yaa' -Jan 'Nrāle- 'ε 'wole- 'ka mu ni Tesaloniki 'tε, 'ali- 'ke mεε mu 'ε waa -yaa dōle- -a □la 'ke 'o 'bhε wo bhe. ³ Wlan 'ε ni, 'waa -o 'yee- -Jan 'Nrāle- 'ε 'wo zii' bhla ma, 'bhε 'pegee 'o 'kpee 'yoo- 'le. 'Bhεε- -waa -o mεε 'kedo- 'kpo 'yiniyre -glin 'zi. ⁴ Drōon'

-Waanbhaa' -a zi 'bhii- 'o -janwo- -janwo' gbeya 'la 'yi, 'woo- 'bhεε- kle 'zi. -Amasroyi, -a 'gbu 'a □ya 'bhii- -a -gaale' 'o ba 'kee- -yaa' -Jan 'Nrāle- 'ε gbεkpa 'o moco 'koo. 'Waa -o -janwo' zii', 'kooko- 'o so mεε mu ni, 'duj- 'woo- -a zi 'bhii- 'o so -Waanbhaa' 'la mεε zrubaglin 'bhεε- ni. ⁵ 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'waa 'ka 'yini ma -janwole 'ka ni; 'bhεε- -waa 'yee- -Jan 'Nrāle- 'ε wole 'ka ni 'waa -goli' 'fleyya- 'ε ma, -Waanbhaa' 'gbu -o 'o 'srε 'le. ⁶ 'Waa 'o 'gbu 'tobhoyre -glinle' -lido' mεε 'kedo- 'kpo 'koo: 'kee- 'kpa 'ka mu ta oo, 'kee- kpa mεε -bhεεke' mu ta oo, 'waa 'bhε klele -lido'. ⁷ 'Bhεε- 'duj-, 'woo- Krisi a winbowo mu 'la 'le bhe, 'o 'yaa- so 'waa- mεε gblaanya 'ε gbinkpale 'ka ta 'bhii- 'kwe. 'Duj- 'waa 'bhε klele, drōon' 'o 'yaa- 'ka ba 'waati 'la ba, 'o 'yaa- 'ka 'kun zii' 'o 'yidoo- 'le 'bhii- 'ke -nε nεε do -o -yōn 'na zii' 'a 'nε 'ε ni -e 'bhε -gblakun' gōε- 'la gbεεn-. ⁸ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ka -za 'so gbε -yoo' 'ε 'koo 'o ni, 'waa -yaa zi 'bhii- 'o bo -Waanbhaa' a -Jan 'Nrāle- 'te 'ε 'bhε 'wole- ma 'ka ni; 'duj- 'o 'yaa- zi 'bhii- 'woo 'gbu 'si 'ε 'na 'ka ni 'ka -za 'so gbε -yoo' 'ε 'koo 'o ni. ⁹ 'N nεεεn- mu, 'o yewoa□ 'egloole gōε- 'la gbεεn-, 'bhε 'pegee 'o 'trεbhwa□ 'ebebele gōε- 'la gbεεn- 'bhε -o 'ka 'kpee: -bi zi oo, -yrekpaa' oo, 'o yewoa□ 'egloole 'o gbε ma, 'kooko- 'woo 'gbu maza gope -sroowo', 'bhεε- -waa kle 'ka ta 'kwe 'le, 'o 'yaa- -Waanbhaa' a -Jan 'Nrāle- 'ε 'wo zii' 'ka ni bhla 'la ba.

¹⁰ 'Ka mu 'gbu -o 'o 'srε 'le, 'bhεε- -Waanbhaa' -o 'o 'srε 'le 'ezin-. 'Ka mu 'la 'ka 'ka □kpaa Krisi 'yi bhe, 'o 'taawoa□ 'ka 'plen- 'o 'kpee 'flele- 'le, 'bhε 'pegee 'o 'ledoole -yaa, 'bhεε- -waa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo 'yele- 'o zi. ¹¹ 'Kaa 'yaango- 'ezin- dōo 'o 'ka 'kpen do do -gblakwan 'elrele 'bhii- -nε dε -a 'gbu 'nε mu 'ε -gblakun' 'elrele

gõnɛ- 'la gbɛɛn-. ¹² 'O zruwlaa □ 'ka 'kpee, 'bhɛɛ- 'o □bwa -a pele ma 'ka ni dɔɔ -ka 'taawo 'elrele 'ke 'bhɛ sɔ -Waanbhaa' ni. 'Yee- -Waanbhaa' -le 'ka 'siila-, 'kooko- 'ka dɔ kle -yaa' -bhlenḡbeya 'pegee -yaa' 'tɔbhɔleya 'ɛ 'mu ba.

¹³ 'O -Waanbhaa' 'pubɔ- 'tanjii -za 'lɛɛ- 'bhɛɛ- ma 'ezin-. 'O 'yee- -Waanbhaa' a -jan 'la □woa 'ka ni, 'ka -dwa -a □la. 'Ka 'laa 'yɛɛ- 'bhii bhaaplɛḡ mu wojan gbɛɛn-; 'duḡ- 'kaa □ya 'bhii- -Waanbhaa' a -jan 'le. 'Bhɛɛ- 'duḡ- -yoo 'ke 'bhɛɛ- 'le kpataakpa. 'Bhɛɛ- -yoo yewo 'zi 'ka mu 'la 'ka 'ka □kpaa -a -yi 'ka zru mu 'ɛ 'yi. ¹⁴ Wlan 'ɛ ni, 'ḡ nɛɛnɛ- mu, -Waanbhaa' a mɛɛ mu 'la -woo 'ke Zesu Krisi 'yi a pɛ 'le Zude 'klɛɛn 'ɛ 'yi, 'ka mu 'mu a 'taawogbɛya 'ɛ 'bhɛɛ- -sia bhe; -amasrɔyi Zuufu 'ke mu -yrenkpaa 'mu ta gõnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ka mu a pɛ mɛɛ mu 'ɛ 'mu -o -yrenkpa' zii' 'ka ta 'bhɛɛ- gbɛɛn- 'ezin-. ¹⁵ 'Woo- Zuufu mu 'ɛ, -o 'ke mu -le -Waanbhaa' a -lɛla' janwo mu 'ɛ □dia 'elwale -sɔ; 'bhɛɛ- -o 'ke mu -le 'a □kla 'bhɛɛ- mɛɛ mu Mɛɛzan Zesu □dia; 'bhe 'laa -mɔɛ' -li, 'wola- 'ke mu -yrenkpaa 'o mɔɔ ta 'ezin-. Waa sɔ -Waanbhaa' ni, 'bhɛɛ- -o -sɔonni' -o 'ke mɔkpen' 'le. ¹⁶ 'Ke 'woo- -a zi 'bhii- 'o -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'wo Zuufu kle mu 'ɛ ni, 'bhɛɛ- 'mu go -za 'yi, -o 'bhe 'saawo- 'o 'kɔɔ. 'Bhɛ klɛḡbɛya 'ɛ 'yi, -o waa -za 'yɔɔ- mu 'ɛ baan- 'la 'kla zii' 'a ba. 'Duḡ- 'bhe 'lɛyanyrɛ -le 'ke -Waanbhaa' a 'kiti 'yɔɔ- 'ɛ baayrɛ 'le -o ta.

Tesaloniki Zesu 'yi mu 'ɛ 'ye -lɔ -o Polu ma

¹⁷ 'O nɛɛnɛ- mu, 'o mɔɔ golawoa 'ka -din 'waati 'dama ta 'o 'fle 'ɛ 'yi, waa pɛɛ 'o 'nii- 'ɛ 'yi, 'ka taglin- lɔ -gbɛnɛ -dwa 'o ma 'egloɔle. ¹⁸ 'Bhɛla- dzayi', 'o 'yaa- zi 'bhii- 'o ge gbɛ drɛwo 'ka ba ye 'ezin-, 'ali- 'mi Polu 'gbu 'bhe 'yidangbɛ

'damawoa; 'duḡ- -Setran' 'bhɛ 'saa- woa- 'o 'kɔɔ. ¹⁹ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -de mu -le □kla 'o 'yrikpa pɛ 'le ɛɛ? -De mu -le 'o zrukpa' pɛ 'le ɛɛ? 'Bhɛɛ- -de mu -le 'o 'wasowo pɛ 'le ɛɛ? Mɛɛzan Zesu 'nu yi 'le, 'ka mu -le nu klɛɛ 'o 'yrikpa pɛ 'le, 'bhe 'pegee, 'ka mu -le nu klɛɛ 'waa- zrukpa' pɛ 'pegee 'o 'wasowo pɛ 'le Mɛɛzan Zesu 'lɛɛ. ²⁰ Wlan 'ɛ ni, 'ka mu -le 'o 'wasowo pɛ pɛgee 'o zrukpa' pɛ 'le.

3

¹ 'Bhɛ □nɔɔ 'molawoa 'ke 'waa 'ka ye bhe, 'waa -yaa sɔ -li 'bhe 'yikunle; 'bhɛla- -yile, 'ke 'wa 'kpale do dɔɔ 'mi 'pegee Silasi bo -sɔ Ateni -wa 'ɛ ta. ² 'Bhɛɛ- 'ke 'woo nɛɛnɛ- Timote winbɔle 'ka ta ye. 'Yee- 'pegee 'o mɔɔ -o yewo 'zi 'eke- zi -Waanbhaa' ni 'ke 'o Krisi a -Jan 'Nrɛle- 'ɛ wo. 'Wa 'winbwa- 'ka ta ye, 'kooko- -e ge zruwla 'ka 'kpee, 'bhɛɛ- -e fangandɔ 'ka ta 'kaa- 'kpaleya 'ɛ 'yi. ³ 'Bhɛɛ- 'kooko-, -o -yren mu 'la kpa zii' -kɔɔ' ta 'saanige, 'ka 'kedo- 'kpo 'laa ploo 'bhe 'kpale- ma Zesu 'yi. 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -yren mu 'la 'mu -kɔɔ' ta, -Waanbhaa' 'kɔɔ -za -le 'mu -le. ⁴ -Amasrɔyi 'o 'yaa- 'ka ba 'waati 'la ba, 'o 'ka 'kpeelekaan dɔɔ mɛɛ mu nu -yrenkpaɛ -kɔɔ' ta. -Kaa 'yaango- 'bhii- 'o 'ka 'kpeelekaan -za 'la mu 'le, 'mu -le bhɔ 'zi bhe. ⁵ 'Bhɛ □nɔɔ 'molawoa 'ke 'waa 'ka ye bhe, 'waa -yaa sɔ -li 'bhe 'yikunle, mi 'gbu Timote 'winbwa- 'ka ta ye, 'kooko- 'ka 'kpale- -o Krisi 'yi gõnɛ- 'la gbɛɛn- -e ge 'bhe 'ye. -Amasrɔyi yien -yaa 'kan zii' 'ḡ 'kpee dɔɔ -Setran' 'laa nu 'ka 'lekanɛ, 'bhɛɛ- -e 'ka 'yini-. 'Ke 'bhe □kla, 'o ye 'la □woa 'ka ba ye, 'bhe nu klɛɛ bhaama yewole 'le.

Tesaloniki Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpa- leya 'ɛ Polu zrukpalaa

⁶ 'Duḡ- Timote dalawoa 'ka taglin- yrɛ 'ɛ □nɔɔ, -e 'ka ta jan

'nrале -woa 'o ni. -Ya □pia 'o ni dɔɔ 'ka 'kpale- 'o Krisi 'yi 'elrele, 'bhεε- 'a -za sɔ 'ka ni. -Ya □pia 'o ni 'ezin- dɔɔ 'o -za -o 'ka 'kpee 'tanji, 'bhε 'pegee 'ka mu ye -lɔ 'o ma gɔnε- 'la gbεεn-, 'o mɔɔ ye -lɔ -o 'egloole 'ka mu ma 'bhεε- gbεεn- 'ezin-. ⁷ 'O nεεnε- mu, -o 'ka ta jan 'ε 'wolawoa 'o ni, 'ali- 'ke 'woo- 'trεbhɔ 'pegee -yɾεn mu -la -yi, 'bhε fangandwa 'o ta, 'kaa- 'kpaleya 'ε -zayi'. ⁸ 'Bhε ya 'ε 'yi, 'ka dɔlela -yoo 'egloole 'ka 'pegee Mεεzan a 'kpaledomaya 'ε 'yi, 'o sɔ 'o 'trεle 'tε. ⁹ 'Bhεε- 'o sɔ -Waanbhaa' 'pubole 'nale- -a ma 'ka ba zayi, 'ka zrukpa' -gbεnε 'la -zinaa' 'o ta 'yee- -Waanbhaa' -yɾε □la 'bhε -zayi' εε? ¹⁰ -Bi zi 'pegee -yɾεkpa', 'o -sromabɔ 'egloole -Waanbhaa' ni dɔɔ -e zi na 'o ni 'bhεε- 'o sɔ gele- 'ka taglinle. 'Ke 'bhε □kla, 'waa 'solε- 'ka daanle- 'kela 'le 'kpaleya a zi 'ε ta, -o nu 'ka daanle 'bhε 'le, 'bhεε- 'kaa- 'kpaleya Zesu 'yi 'bhε 'lepa.

¹¹ Bhaa -kɔɔ' Dε -Waanbhaa' 'gbu 'pegee Mεεzan Zesu Krisi zi na 'o ni, 'bhεε- 'o sɔ gele- 'ka taglinle. ¹² Bhaa Mεεzan kaa 'solεkeniya 'ε baan' kla 'a ba, 'bhεε- mεε mu 'ε 'kpen baan' sɔ 'ka ni, 'bhii- 'ka mu -za sɔ 'o mɔɔ ni gɔnε- 'la gbεεn-. ¹³ Bhaa -e fangandɔ 'kpaleya 'la -yoo 'ka 'yi bhe 'bhe ta; 'kooko- 'ka kle 'wenj, 'bhεε- waa -za 'yɔɔ- 'kedo- 'kpɔ ye 'ka zi -kɔɔ' Dε -Waanbhaa' -yɾε □la, Mεεzan Zesu 'pegee -Waanbhaa' mεε 'la zan mu 'kpen 'siila- -yaa' pε 'le 'mu nu yi 'le.

POLU A -LIAWLI' MU

4

'Taawogbeya 'la sɔ -Waanbhaa' ni

¹ 'O nεεnε- mu, 'kela 'bhε -o -jan 'leyanyɾε 'le 'bhε -le dɔɔ 'ka sɔ 'taawole gɔnε- 'la gbεεn-, 'bhεε- 'ka sɔ -Waanbhaa' ni, 'ka 'bhε -daanna 'o mɔɔ -la 'kɔɔ. 'Duŋ- 'ka

-o 'taawo zii' 'bhεε- gbεεn-. 'Kela 'bhε -o -a -yi 'egloole, 'bhε -le dɔɔ 'o -sromabɔ 'ka ni Mεεzan Zesu 'tɔ 'yi dɔɔ -ka 'ka 'taawogbeya -lrele' 'ε baan' 'kla a ba. ² Wlan 'ε ni, 'o 'ka -daanna -za mu 'la 'le, 'bhεε- 'wa □pia 'ka ni 'ka 'mu kle 'ka 'mu dɔ; 'bhε -za mu 'ε -daa Mεεzan Zesu -la ba. ³ -Waanbhaa' -o -a zi 'bhii- 'ka bo 'edanma -yaa' pε mεε 'wenj mu 'le, 'bhεε- 'ka 'ka 'plεngɔ- -yanbhɔɔya ma. ⁴ 'Bhεε- 'ke 'ka 'kpen do do bo 'bhε 'na 'le 'wenj -Waanbhaa' -yɾε 'yi, 'bhεε- 'ke bhaaplεj mu 'ka -lɛdɔ' -a ma 'bhε -zayi'. ⁵ 'Ka 'laa 'tolε- 'ke zru maza -yɔɔ' kle -lɔ gbɪŋkpa 'ka ta, 'ke 'ka bo -za 'yɔɔ- klele ma 'bhii- mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ 'mu gbεεn-. ⁶ 'Kela 'bhε -o le 'pegee 'gwlaan- plεnza 'ε 'le, 'bhε -le dɔɔ mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa -naanaa' maza klele -a nεεnε- Zesu 'yi mi na 'ε 'le, 'bhεε- 'bhε -glin 'lɔɔ 'laa dɔle -a ma. 'O 'bhε -jan 'ε □woa gban 'ka ni 'elwale, 'bhεε- 'o 'bhε 'kpankpanyaan 'ka ma dɔɔ 'ke mεε 'la zan 'bhε -za -gloɔn 'ε kle, Mεεzan -Waanbhaa' nu 'bhε zan 'ε 'krowole. ⁷ -Amasɔyi -Waanbhaa' laa -kɔɔ' 'siile- -yanbhɔɔya klele ma, 'duŋ- -e -kɔɔ' 'siila- 'ke -kɔɔ' bo 'edanma -yaa' pε mεε 'wenj mu 'le. ⁸ 'Bhε 'yi 'tε, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'ε -bangwa 'taawole ma 'ŋ -jan mu 'la 'woa- 'ka ni 'mu ta, 'bhε zan 'laa 'bhε -bangole bhaaplεj do -kplεn 'liijan- 'yi; 'duŋ- -ya -bangwa -Waanbhaa' 'la 'bhε Lii 'Wenj 'ε □naa 'ka ni 'bhεε- liijan- 'ε 'yi 'ezin-.

⁹ 'Kela 'bhε -o nεεneya 'yi 'soniya 'ε 'le, 'ka maza laa -o 'bhε ma 'ke -o 'bhε 'sɛwɛdε 'ka ni 'ezin-; -amasɔyi -Waanbhaa' 'gbu 'ka -daanna gban dɔɔ 'ka -za 'sɔ 'eke- ni. ¹⁰ 'Bhεε- 'ka -o 'bhεε- kle 'zi wlan 'ε ni 'ka nεεnε- Zesu 'yi mu 'ε 'kpen ni Masedwani 'kleεn 'ε 'yi. 'Duŋ- 'o mɔɔ -o zruwla 'zi 'ka 'kpee dɔɔ -ka 'bhεε- baan' 'lrele- kle 'ezin-. ¹¹ Bole 'ke 'yi 'edɔole

'ε, 'bhe -le kle 'ka zru maza 'le. -Ka do 'egloole 'ezin- 'ke 'ka 'kpen do do 'e 'yrekpa- 'bhe 'gbu -za mu 'ε ba, 'bheε- -ka yewo 'ka gbε ma 'ke 'ka so 'ka 'gbu mazagole, 'bhii- 'wa □pia 'elwale gban 'ka ni gone- 'la gbεen- bhe. ¹² 'Ke 'ka 'bhe □kla, mεε 'la zan mu laa 'o Zesu 'yi mu nu -gasikpale 'ka 'lεε, 'bheε- 'ka 'laa nu klele mεε 'kedo- 'kpɔ ta 'kwe 'le.

Zesu 'yi mu 'la -gaa gban 'mu a -za 'pegee Mεεzan Zesu Krisi 'nuza-

¹³ 'N nεεnε- mu, mεε 'la zan mu -gaa gban, 'woo- -a zi 'bhii- 'ka wlan do 'mu ba -zayi', 'kooko- 'ka wleyisriwole laa bo 'bhii- mεε 'la zan mu yrikpale laa -o bole -yre ma -si 'ε ta -o gale blaen 'mu gbεen-. ¹⁴ -Amasroyi, 'o 'kpale- -o -a -yi 'bhii- Zesu -gaa, 'bheε- -Waanbhaa' 'a -bwela gale ba. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'o 'kpale- -o -a -yi 'ezin- 'bhii- Zesu 'yi mu 'la -gaa, -Waanbhaa' nu 'mu bwele gale ba Zesu 'sroyi, 'bheε- -o pegee Zesu nu klele 'eke- zi.

¹⁵ Mεεzan -jan 'la □woa 'o ni kpataakpa, 'o moɔ 'mu -la wo zii' 'ka ni -gε doɔ Zesu 'nu yi 'ε 'le, -koo' mu 'la nu klele -koo' 'yre ma -li 'bhe yi 'ε 'le, -koo mu laa nu 'kanle- mεε 'la zan mu -gaa gban 'mu 'lεε. ¹⁶ -Amasroyi -a pele -o doɔ 'bhe yi 'ε 'le, Mεεzan 'gbu nu -janwole 'egloole 'pe, 'bhe blaen, -koo' nu -mleε' -kunlii do -gbekanwli 'ε 'male-. 'Ke 'bhe -gwa -a -yi, -o nu -Waanbhaa' a -klelon' 'ε 'penle-. 'Ke 'bhe □kla, Mεεzan Zesu 'gbu nu zinale 'ε, 'kee- da lafle' ma, 'bheε- 'bhe bhla do 'kpɔ 'ε ba, Zesu 'yi mu 'la -gaa 'elwale gban -so, 'mu nu bwele gale ba. ¹⁷ 'Bhe blaen, -koo' mu Zesu 'yi mu 'la nu klele -li 'koo- 'yre ma 'bhe yi 'ε 'le, -Waanbhaa' a fanjan- 'ε nu -koo' mu 'pegee 'woo- mu 'kpen binalε, 'bheε- -ε ge -koo' 'kpen 'le laanima Zesu 'lepayerε noɔ- lafle'

-gblo 'ε 'yi. 'Bhe ya 'ε 'yi, -koo' nu bole 'tanji Mεεzan -Waanbhaa' 'le. ¹⁸ 'N nεεnε- mu, -ka 'fuudo- 'eke- ta 'bhe -jan mu 'lεε- 'le.

5

¹ 'N nεεnε- mu, 'ka maza laa -o 'ke 'o 'sεwede 'ka ni 'woo- -za mu 'ε kle yi 'ε 'pegee -o kle 'waati 'ε ta. ² -Amasroyi 'ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- Mεεzan Zesu 'nule 'ε nu 'klale- mεε ba, 'bhii- -faannii' kla mεε ba -bi zi gone- 'la gbεen-. ³ 'Ke 'drunyan ta mεε 'a □pia bhla 'la ba doɔ: «-Koo' -o yilabla 'yi -zɔn, 'bheε- -koo' -gwa -za 'yoo- 'kpen 'yi.» 'Bhe bhla do 'kpɔ 'ε ba 'ε, -yren -gbεnε do nu baale -o ta, 'bhii- le kpele do -bla zenle 'ε kla -a ba gone- 'la gbεen-; 'bheε- mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa nu -bhile' -a -yi 'bhe yi 'ε 'le. ⁴ 'Dun-, 'η nεεnε- mu, 'bhe yi 'ε yaa nu 'klale- 'ka mu ba 'bhii- -faannii' do balaa' mεε ta gone- 'la gbεen- -a -yibεennazi. -Amasroyi 'ka mu 'laa -o 'ke -gblo 'yi mu 'le. ⁵ Wlan 'ε ni, 'ka 'kpen -o 'ke 'εbhile ba -nε mu -la -le, 'bhe 'pegee 'ka -o 'ke -yrekpaa' -nε mu -la -le. -Koo' -gwa -bi zi za mu 'pegee -gblo 'yi za mu 'ε zi. ⁶ 'Bhela- -yile, -koo' 'laa bole yidele ma 'bhii mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' do 'mu gbεen-. 'Dun- -koo' 'yakla- dulale kle, -koo' 'laa -koo' 'taakpale -za 'kpen zi. ⁷ -Amasroyi, 'ka 'gbu 'a 'yaango- mεε yide -bi -la zi, 'bheε- -wεen de mu 'ε -wεen 'mu de -bi -la zi 'ezin-. ⁸ 'Dun- -koo' mu 'la -koo' -o -yrekpaa' a pe 'le bhe, -koo' 'laa -koo' 'taakpale -za zi. -Koo' -koo' 'kpaleya 'ε 'pegee -Waanbhaa' a 'soniya 'ε kle -koo' tagaan pe mu 'le 'bhii- 'elwaleta -srwase' mu 'ε 'yaa- -o -bεε mu 'ε tagaan piibhe dune- mu 'le gone- 'la gbεen- bhe. 'Bheε- -koo' 'yri bo -Waanbhaa' ta, 'bheε- 'bhe kle -koo' go pe 'le -za 'yi, 'bhii- -srwase' mu bhee -o ngblo ma piibhe 'faa mu 'ε

ma gɔnɛ- 'la gbɛɛn- gwledan yre nɔɔ-. ⁹ -Amasrɔyi, -Waanbhaa' laa -kɔɔ' 'kpale- 'edanma -kɔɔ' 'krowo -zayi'. 'Dun- -e -kɔɔ' mu □kpaa 'edanma, 'kooko- 'ke -kɔɔ go -za 'yi -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi 'srɔyi. ¹⁰ 'Bhɛla- -yile, Zesu Krisi -gaa -kɔɔa' -za ma, 'kooko- 'ke -kɔɔ' -o -kɔɔ' 'yre ma oo, 'ke -kɔɔ' -gaa oo, -kɔɔ' 'pegee 'yee- bo -kɔɔ' 'yre ma 'eke- 'yi -a nu yi 'ɛ 'le. ¹¹ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, -ka zruwla 'eke- 'kpee 'ke 'ka fangando 'eke- ta 'kaa- 'kpaleya 'ɛ 'yi 'bhii- 'kaa- kle zi gɔnɛ- 'la gbɛɛn- bhe.

Pɔlu a -liawli' 'ɛ -leyanyre

¹² 'Bhɛ trala 'ezin-, 'ɲ nɛɛnɛ- mu, 'o mɔɔ -sromabo 'ka ni dɔɔ mɛɛ 'la zan mu -o 'trɛbhɔ zii' 'ka daanle 'le 'kpaleya zi 'ɛ ta, 'ke -woo 'ka 'lɛɛ mu 'le, 'bhɛɛ- -woo 'ka 'lia zii' Mɛɛzan a zi 'ɛ ta bhe, -ka -gasikpa 'mu 'lɛɛ. ¹³ -Ka -o 'kun 'elrele, 'bhɛɛ- -o -za 'sɔ 'ka ni 'egbenele -waa' ye 'ɛ -zayi'. -Ka bo 'eke- 'yi 'edɔɔle.

¹⁴ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu, 'o mɔɔ -o -sromabo 'zi 'ka ni 'ezin- dɔɔ lr- wani- mu 'la bole -o 'kaanle- ma, -ka 'mu 'kpeelekan, 'kooko- -o yewo, 'bhɛɛ- -ka 'fuudɔ- -gblaannii' mu 'ɛ ta, 'bhe 'pegee fangan- 'laa -o mɛɛ 'la zan mu ta -Waanbhaa' zi 'ɛ ta, -ka bhɔ 'mu ba. 'Bhɛɛ- -ka 'ka zrubakpala mɔkpen' zi. ¹⁵ -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'ke mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa -za 'yɔɔ- -zigo' -za 'yɔɔ- 'le. 'Dun- 'tanjii, -ka -za 'wlan -la kleyre -glin 'eke- ni, 'bhɛɛ- -ka 'bhe kle mɔkpen' ni 'ezin- 'waati 'ɛ 'kpen ba.

¹⁶ 'Ka zrukpaale kle 'tanjii. ¹⁷ 'Bhɛɛ- 'ka 'laa 'ploole- 'ka 'seriwole ma -Waanbhaa' ni. ¹⁸ -Ka -Waanbhaa' 'pubɔ- -za mu 'ɛ 'kpen 'yi. -Amasrɔyi -Waanbhaa' -o 'bhɛɛ- -za -gloɔn 'ɛ zi 'ka 'kɔɔ, 'ka mu 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ɛ 'yi.

¹⁹ 'Ka 'laa Lii 'Wɛɲ 'ɛ -dewole 'ka zru 'ɛ 'yi. ²⁰ -Waanbhaa' -jan mu

kpa mɛɛ 'la zan mu -lii, 'bhɛɛ- 'mu 'a -lɛlajanwo mɛɛ mu ni, 'ka 'laa 'bhe -lɛlajanwole mu 'ɛ maveɛɛɛ. ²¹ -Ka -jan mu 'ɛ 'kpen baglin- kplankplan, 'bhɛɛ- 'kɛla 'bhe -o wlan 'le -ka 'taawo 'bhɛɛ- ta. ²² -Ka -ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele -za 'yɔɔ- 'kpen -gloɔn ma.

Pɔlu -a 'pubɔ- 'seri

²³ Bhaa -Waanbhaa' 'la -yoo yi- labla zan 'le, 'bhe 'ka 'fle 'kpen kle 'wɛɲ. Bhaa 'ka 'si oo, 'ka 'nii- oo, 'ka 'gbu 'fle 'ɛ 'kpen bo 'wɛɲ 'fɔke 'bhe ge 'tɛnɛ- -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu nu yi 'ɛ ma, 'ke waa 'trin- do 'kpɔ ye 'ka ma. ²⁴ Mɛɛ 'la zan 'ka 'gbu 'siila-, 'bhe nu 'bhe -za 'ɛ kleɛ; -amasrɔyi -yoo 'ke zru do zan 'le.

²⁵ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu, 'ka mu 'ka 'seriwo 'ezin- 'waa- -za ma.

²⁶ 'Ka 'kpen 'eke- -tuubo' 'bhii- nɛɛnɛ- ma do mu.

²⁷ 'Ŋ ŋgblo -o 'ka gaan □la Mɛɛzan 'tɔ 'yi 'ɛ dɔɔ: -Ka 'lɛtrɛ 'lɛɛ- tape -kɔɔ' nɛɛnɛ- Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpen ni.

²⁸ Bhaa -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi -li 'ka 'kpen ma.

**POLU 'LETRE PLE
MI 'LA □KPAZ ZESU
'YI MU 'LA 'YAA-
TESALONIKI -WA 'E
TA 'MU NI
Polu 'letre ple mi 'la
□kpaZ Tesaloniki
Zesu 'yi mu 'e ni
'bhe ngblo**

Polu 'letre ple mi 'la □kpaZ Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e ni, 'bhe 'yi, -e -Waanbhaa' 'pubwa-'elwale 'pe 'mu a -za ma, -amasroyi, 'ali-mee mu -yren mu 'la □kpaZ 'mu ta, 'mu 'laa 'ploole-'mu 'kpale- ma Krisi 'yi, 'bhe- Krisi -za so 'mu ni 'egbenele. Polu zruwlaa-'mu 'kpee, 'ke -ya pe 'mu ni doo -za 'la 'bhe 'yaa-'mu -yrebatedo 'zi 'mu doo klen 'bhe 'yikunlele.

-A -le □lwa mi 'e 'yi (2 Tesaloniki 1), Polu zruwlaa- Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'kpee -o ta -yren mu 'e ba zayi'. 'Bhe- -e Meezan Zesu 'nuza-'e 'bhe doo gbe dreewoa- -o 'kpee, 'bhe 'pegee -o gole -za 'yi, 'bhe- mee 'la zan mu -o -yrenkpa' zii' -o ta 'mu 'krowoza 'e -Waanbhaa' 'koo.

Polu bo gbe dreewoa- Meezan nuza 'e ta 'ezin- (2 Tesaloniki 2.1-12). -Amasroyi, mee 'ke mu Zesu 'yi mu 'e -gblözi' -gaa 'ke -wa pe 'mu ni doo Meezan □nwa gban. Polu 'a □pia 'mu ni kpataakpa 'kaa, 'sani-Zesu 'nule-'e pler-, mee -yoo' doo nu 'pwele- -a -yi 'elwale 'pe. -Za 'yoo- kle -glooya' -o -a 'koo, 'bhe- -e nu -wlenle' -Waanbhaa' ma. 'Dun- Meezan Zesu nu a klele 'bhe- 'yee- mee -yoo' 'e ga.

Polu pe Zesu 'yi mu 'e ni doo -o doo 'egloole -waa' 'kpaleya 'e 'yi, 'bhe 'pegee -o bo -o 'seriwole ma (2 Tesaloniki 2.13-3.5).

'Letre 'lee- 'leyanyre 'e -din (2 Tesaloniki 3.6-15), Polu Zesu 'yi

mu -ledo' 'e ba jan -bheeke' □woa. 'Bhe -jan 'e 'bhe -le -yaa doo 'woo- Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'ke mu laa -o dole- -a -la 'ke -o yewo. 'Bhe- 'yee- Polu 'a □pia -o ni doo -o 'bhe zan mu 'kpeelekan, -amasroyi, -o 'taawogbeya 'e gole -o -yoo -daanna -za mu 'le Krisi ba zayi' 'mu ma.

'Letre 'leyanyre 'e 'yi, Polu 'woo- Tesaloniki Zesu 'yi mu 'e 'pubwa-, 'bhe- -yoo 'dumawoa.

Polu 'pegee -yaa' yewoyooon mu 'e -woo Tesaloniki mu 'e 'pubo- 'zi

¹ Mi Polu 'pegee Silasi 'bhe- Timote, 'o moo -le 'letre 'lee- =dia. 'Bhe- -koo De -Waanbhaa' 'pegee Meezan Zesu Krisi a mee -ledo' 'la -woo Tesaloniki -wa 'e ta, 'woo- 'letre 'lee- 'kpa zii' 'ka mu -la ni. ² Bhaa -koo' De -Waanbhaa' 'pegee Meezan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhe- -o waa yilabla 'e 'na 'ka ni.

Bhaaplen 'kitikanza Krisi 'nu yi 'le

³ 'N neene- mu, 'ke 'o -Waanbhaa' 'pubo- 'tanji 'kaa- za ma, 'bhe -o 'ke -za 'lrele- 'le. -Amasroyi 'ka 'kpaleya 'e -Waanbhaa' 'yi 'bhe baan' -o 'kla zii' 'bhe ba, 'bhe- -kaa- 'solekeniya 'e 'bhe baan' -o 'kla zii' 'bhe ba 'ezin-. ⁴ 'Bhe ya 'e 'yi, 'o moo 'o baa 'ka mu 'yi -Waanbhaa' a mee -ledo' 'e 'pler-. -Amasroyi -o -yren 'pegee 'trebho mu 'la 'kpen 'kpa zii' 'ka ta, 'ka 'mu 'yikun zii' 'bhe 'pegee 'ka 'kpale- bole -o Krisi 'yi.

⁵ 'Ka ta -yren mu 'e 'mu -o -a zron 'zi 'bhii- -Waanbhaa' a bhaaplen mu 'kitikanle 'e 'ledoole -o wlan 'e ni, 'bhe- 'bhe 'a zron 'bhii- 'kaa- pe -le -Waanbhaa' a -bh- lengbeya 'e 'le. -Amasroyi, 'ka -o -yrenbhle' zii' 'bhe- -bh- lengbeya 'e ma. ⁶ Wlan 'e ni, -Waanbhaa' a -ledooleya 'e ma, mee 'la zan mu -o -yrenkpa' zii' 'ka ta; -e nu 'bhe -yren yek- 'e -zigole 'bhe zan

mu 'ε ma 'ezin-. ⁷ -O -yrenkpa' zii' 'ka mu 'la ta, -e nu -yitrε' nale 'ka mu 'pegee 'o mɔɔ ni, 'ke Mɛɛzan Zesu 'pwela- -a -yi yi 'la 'le 'kee- da lafle' ma 'yee- 'pegee -yaa' -mleke' -gloo mu 'ε 'le. ⁸ -E nu nule 'te nre -gbene do -la -yi. Mɛɛ 'la zan mu laa -Waanbhaa' do, 'bheε- 'ke waa 'taawo- -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi a -Jan 'Nrale- 'ε ta, -e nu 'mu 'krowole. ⁹ 'Bhe -yren 'ε nu klele -yren -gbene 'le. -O nu 'bhe mɛɛ mu 'ε 'plenjole Mɛɛzan -Waanbhaa' ma yikpensee ta 'ke -darj' 'laa kle 'bhe ma, 'bheε- waa nu 'sɔle- -Waanbhaa' a gblaanya 'ε 'yele -titi. ¹⁰ 'Bhe yi 'ε 'bheε- 'le, Mɛɛzan Zesu nu nule 'te. 'Ke 'bhe □kla, -e -yaa' mɛɛ 'wej mu 'la makwan- -yaa' pe 'le 'mu nu 'a 'tɔbhɔle; 'bhe 'pegee mɛɛ 'la zan mu 'ε 'e 'kpa- -a -yi, 'mu 'kpen nu 'a -glinle', 'bheε- 'mu 'yrebhɔ -a zi. 'Ka mu nu klele 'bhe mɛɛ mu 'ε ba, -amasroyi 'o -jan mu 'la □woa 'ka ni, 'ka 'ka □kpa- 'mu 'yi.

¹¹ 'Bhela- -yile, 'waati 'ε 'kpen ba, 'woo 'seriwo 'kaa- -za ma. 'Wa 'yrewo- -Waanbhaa' doo -e 'ka 'siila- 'taawogbeya -gloɔn 'la 'kaama-, 'ka 'taawo- 'bheε- ta. 'Bheε- 'wa 'yrewo- -a ma 'ezin- doo yaa -glooya' 'ε ma, 'kaa- zi 'bhii- 'ka 'ka zru maza 'lrele- mu 'la kle -e bhɔ 'ka ba 'mu klelele; 'bheε- 'kaa- 'kpaleya 'ε 'bhe 'lesɔ-. ¹² 'Bhe 'yi 'te, mɔkpen' nu Mɛɛzan Zesu 'tɔbhɔle 'ka kleza mu 'ε ma; 'bheε- 'ka mu nu 'tɔbhɔleya -srɔɔwole 'yee- 'kɔɔ 'ezin-. 'Bhe -lileya 'ε da -kɔɔa' -Waanbhaa' 'pegee Mɛɛzan Zesu Krisi -la ba.

2

-Za mu 'la nu klele Mɛɛzan Zesu 'nu yi 'ε 'leε

¹ 'N nɛene- mu, Mɛɛzan Zesu Krisi nu nule. 'Bheε- -kɔɔ' mu nu -kɔɔ' 'lekpale 'eke- ta -a -din. 'Bhela- -yile, 'woo- zan -za do -yrewole 'ka ma doo: ² 'Ka 'laa

'tolε- 'ke mɛɛ 'kedo- 'kpo 'ka zru- batɛdo, 'bheε- -e -gblaan kla 'ka 'yi, 'ke -ya pe 'ka ni doo Mɛɛzan nu yi 'ε □bhwa. 'Ali- 'ke mɛɛ 'ke 'a □pia 'ka ni 'kaa -Waanbhaa' 'bhe -jan 'ε □kpa- -a -lii oo, 'bhe 'pegee 'ke -ya □pia doo 'bhe -jan 'ε -daa 'o mɔɔ -la ba oo, 'bheε- 'ke -ya □pia doo 'o mɔɔ -le 'bhe 'letre 'ε □kpa- -a 'kɔɔ oo, 'ka 'laa 'ka 'kpale- 'bhe 'yi. ³ 'Ka 'laa 'tolε- 'ke -o 'ka 'yini- gbe do 'kpo ma. -Amasroyi 'sani- Mɛɛzan nu yi 'ε 'bhɔle- 'plen-, mɛɛ -bebe nu -wlenle' -Waanbhaa' ma, 'bheε- -woo -bango' -yaa' -jan 'ε 'klosikunle 'ε 'yi 'elwale 'pe. 'Bhe bla- -n, -o pe 'la sii <Mɛɛ -Yɔɔ> 'bhe nu 'pwele- -a -yi. -Yoo 'ke 'sie pe 'le -jranama 'te 'yi -Waanbhaa' 'kɔɔ. ⁴ 'Yee- Mɛɛ -yɔɔ 'ε nu -a -bangole -Waanbhaa' 'yi, 'bhe 'pegee -e nu -a -bangole bhaaplen mu gba pe 'tolε- gba pe 'bhe 'yi. 'Bheε- -e nu gele yaale *-Waanbhaa' Gba 'Fe -gbene 'ε □la, 'bheε- -ya pe -a 'gbu ma 'kaa -yoo 'ke -Waanbhaa' 'le. ⁵ 'N 'yaa- 'ka ba 'waati 'la ba, 'η 'yee- -jan mu 'leε- =woa 'ka ni, waa -o -li 'ka 'kpee εε? ⁶ 'Dun- -zɔn pe 'la 'bhe -o 'yee- Mɛɛ -yɔɔ' 'ε 'yikun zii', 'kooko- -e nu -a nu 'yi 'ε dole -o 'waati 'la ba 'bheε- ba, 'ka 'gbu 'bhe do. ⁷ 'Yee- -glooya' -yɔɔ' 'la -yoo mɛɛ mu kle 'zi -kala' mɛɛ mu 'le -Waanbhaa' ma, -e yewole □saan gban gaanyi'. 'Dun- pe 'la 'bhe 'a 'yikwan□ 'kee- nu 'tenle- -zɔn ma, 'ke 'bhe 'laa gole -a -leε, yaa sɔ 'pwele -a -yi. ⁸ 'Ke 'bhe -gwa 'yee- Mɛɛ -Yɔɔ' 'ε -leε 'waati 'la ba, 'bheε- -e 'pwe a -yi 'te. 'Bheε- Mɛɛzan Zesu Krisi -lii -plo- 'ε nu 'yee- Mɛɛ -yɔɔ' 'ε dele. 'Bheε- -a nu bhla 'ε zi 'tɛbhile -yrayra 'ε nu 'yee- Mɛɛ -yɔɔ' 'ε 'kpaciele 'fenfen. ⁹ 'Yee- Mɛɛ -yɔɔ' 'ε nu 'pwele- -a -yi 'ke -Setran' a -glooya' 'ε 'le -a ta. 'Bheε- -e nu 'sɔle- maza -gloɔn 'ε 'kpen 'pegee 'kpeeleni maza -tɔomasie mu 'ε 'kpen klele, 'kooko- 'kee- sɔ mɛɛ mu -yinine.

10 -E nu -za 'yoo- -gloon 'ε 'kpen klele, 'kooko- mee 'la zan mu -o ni 'zi 'ε ta, -e 'mu 'yini-. -Woo 'ni 'zi 'ε ta, -amasroyi wlan 'la 'bhe 'yaa- so -o gole- -za 'yi, 'bhe -za 'laa 'sole- -o ni. 11 'Bhela- -yile, -Waanbhaa' 'a □twa 'ke -glooya' -do -o -yini', 'bhe- -woo kpa bhla 'yi. 12 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, mee 'la zan mu laa 'mu 'kpale- wlan 'ε 'yi, 'bhe- 'ke -za 'yoo- klele □swa 'mu ni, -Waanbhaa' a -kpan nu baale 'mu ta.

-Waanbhaa' Zesu 'yi mu 'ε makwan- 'mu gole 'kaama- -za 'yi

13 'Ke -yoo 'o moo a pe 'le, 'o neene- mu, 'waa so 'ploole -Waanbhaa' 'pubole 'kaa- -za ma, 'ka mu 'la 'ka -za so Meezan ni 'egbenele bhe. -Amasroyi -Waanbhaa' 'ka mu -la makwan- 'elwale 'pe, 'kooko- 'ka so gole- -za 'yi Lii 'Wen 'la -ya kle 'bhe- 'ka 'taawogbeya 'ε kle 'wen 'bhe 'sroyi, 'bhe 'pegee 'ka 'kpale 'la -yoo -Waanbhaa' a Wlan 'ε 'yi 'bhe 'sroyi. 14 -Waanbhaa' 'ka 'siila- 'bhe- 'kaama-, -Jan 'Nrle- 'la 'o 'bhe □woa 'ka ni 'bhe 'sroyi. -E -yaa zi 'bhii- 'ka do kle -kooa' Meezan Zesu Krisi a 'tobholeya 'ε ba. 15 'Bhe 'yi 'te, 'o neene- mu, -ka bo 'egloole. 'O -jan 'oo -jan 'la □woa 'ka ni, 'kee- =kla 'o 'liijan- mu 'le oo, 'kee- =kla 'o 'ke mu 'la yoodia- 'letre 'yi 'mu 'le bhe oo, 'mu bo 'ka 'kpee 'egloole.

16 Bhaa -kooa' Meezan Zesu Krisi 'pegee -koo' De -Waanbhaa' 'la -koo' -za □swa 'bhe ni, 'bhe- 'bhe □lia -koo' ma 'bhe 'fuudo- -koo' ta, 'fuudole 'la -dan' 'laa 'bhe ma, 'bhe 'pegee -e -yrikpaleya -lrele' 'la □naa -koo' ni 'mu 'le. 17 Bhaa -kooa' Meezan Zesu Krisi 'pegee -koo' De -Waanbhaa' 'ka zru 'ε pa 'fuudole 'le, 'bhe- 'kee- fangando 'ka ta, 'kooko- 'ka so kleza -lrele' 'tole- kleza 'lrele- 'bhe klele-, 'bhe 'pegee 'ke 'ka so -jan 'lrele- -gloon 'ε 'kpen 'wole.

3

Polu -o Tesaloniki Zesu 'yi mu 'ε 'lia zii' 'kaa 'mu 'e 'seriwo -waa' -za ma

1 'Waa -jan 'leyanyre -le doo -ka 'ka 'seriwo 'waa- -za ma, 'kooko- Meezan -a -jan 'ε zen blaale- 'yrekpen- =noo, 'bhe- mōkpen' 'a 'ledo- -a ma 'bhii- -wa -ledwa -a ma gone- 'la gbēen- 'ka ba ye. 2 -Ka 'ka 'seriwo 'waa- -za ma 'ezin-, 'kooko- -Waanbhaa' mee -yoo' 'pegee mee yienle mu kan 'o ma 'egboonle. -Amasroyi mōkpen' 'laa 'ε kpa -Waanbhaa' 'yi.

3 'Dun- Meezan zru -o do. -E nu fangandole 'ka ta, 'bhe- -e 'ka tagbin- -Setran' 'lee. 4 'O 'kpale- -o -a -yi 'ka ba -zayi', doo 'o -za mu 'la □pia 'ka ni, 'ka -o 'mu kle 'zi, 'bhe- 'ka nu bole 'mu klele ma yikpensee.

5 Bhaa Meezan bho 'ka ba, 'kooko- 'ka -za so -Waanbhaa' ni gone- 'la gbēen-, 'ka 'bhe do, 'bhe 'pegee, 'kooko- 'ka 'ka zrubakpalaa 'bhii- Krisi 'bhe zrubakpalaa gone- 'la gbēen- -yren 'yi.

Polu -a -liawli' yewole ba zayi'

6 'N neene- mu, 'o -za 'lee- 'bhe 'kpankpanyanle 'ka ma Meezan Zesu Krisi 'to 'yi doo -koo' neene- 'tole- -koo' neene- 'la lrwawo, 'bhe- -a bole -o 'kaanle- 'te ma, 'bhe 'pegee 'ke yaa 'taawo 'o 'ka -daanna -za mu 'la 'le 'mu zi, -ka 'ka 'plengo- 'bhe zan 'ε ma. 7 'Kaa kle gone- 'la gbēen- 'bhe- 'ka 'ka kleza kpa 'waa pe kleza 'ε ma, 'ka 'gbu 'bhe do. -Amasroyi 'o 'yaa- bhla 'la ba 'ka ba ye, 'waa lrwawole. 8 'Waa mee 'kedo- 'kpo a pebhlele bhaama. Droon- -bi zi oo, -yrekpaa' oo, 'o yewoa' 'egloole, 'bhe- 'o 'trebhwa□; 'kooko- 'o so 'o 'gbu mazagole, 'bhe- 'waa kle mee 'kedo- 'kpo ta 'kwe 'le. 9 'Wa klawoa 'bhe gbēen- bhe, yaa klele 'bhii- 'bhe 'sen' laa -yaa 'o ni 'ke 'o pebhle 'ka ba. 'Dun- 'o yewoa- 'ke 'woo 'gbu mazago,

'kooko- 'ka 'bhεε- yεke- za kle. ¹⁰ 'O 'yaa- 'ka ba ye 'waati 'la ba, 'o 'bhε 'toŋ 'ε -dwa 'ka ni dɔɔ «'Ke mεε 'o mεε 'la zan laa -a zi 'bhii- -e yewo 'bhε zan laa pelele -titi.»

¹¹ 'Wa □maa dɔɔ 'ka ba mεε 'ke mu -o lrwawo 'zi, 'bhεε- -o bole -o 'kaanle- ma, 'ke -woo gaan bɔ mεε -bhεeke' mu a -za mu 'yi. ¹² 'Bhela- yile, 'wa 'pe zii' 'bhε zan mu ni, 'ke -o zruwla 'mu 'kpee Mεεzan Zesu Krisi 'to 'yi dɔɔ -o yewo 'tanjii, 'bhεε- -woo 'gbu mazago.

¹³ 'Ka mu 'gbu 'o nεεnε- mu, 'ka mu gbε zi 'laa 'kanle- -za 'wlan klele ma. ¹⁴ 'O -jan mu 'la □woa 'ka ni 'letre 'lεε- 'yi, 'ke mεε 'la zan 'e -bangwa 'mu -klosikunle ma, -ka 'bhε zan 'kpa 'ka 'yre 'le, 'bhεε- 'kaa- -za 'ke 'laa klele 'eke- ta 'bhε zan 'ε 'le, 'kooko- yralado -a ma. ¹⁵ 'Duŋ-, 'ka 'laa 'kunle- 'bhii- 'ka 'soonnii, -kaa -lia 'bhii- 'ka nεεnε- do gbεen-.

Pɔlu 'srawoyre 'pegee yaa 'du- mawoyre

¹⁶ 'N nεεnε- mu, bhaa yilabla -o Mεεzan 'la 'koo, 'bhε 'gbu yilabla 'na 'ka ni 'waati 'ε 'kpen ba, 'bhε 'pegee yre 'ε 'kpen □noo! Bhaa Mεεzan -Waanbhaa' kle 'ka 'kpen ba!

¹⁷ 'Mi 'gbu Pɔlu -le 'sεwεyɔɔn 'lεε- dε 'zi -gε: «'Mi Pɔlu 'ka 'pubwa-». 'Mi 'η 'gbu gbεblaan kpala' 'an 'letre mu 'ε 'kpen □la 'bhεε- gbεen- -gee' bhe. 'Mi 'gbu gbεblaan -le 'bhε 'le bhe.

¹⁸ Bhaa -kooa' Mεεzan Zesu Krisi -li 'ka 'kpen ma!

**PŌLU 'LĒTRĒ □LWA
'LA □KPAĀ TIMOTE
NI
Pōlu 'lĒtrĒ □lwa 'la
□kpaā Timote ni
'bhĕ ṅgblo**

Timote -yaa da Likaoni 'klĕen 'ĕ 'yi -wa 'la -o -yaa 'bhĕ sii Lisitri 'bhĕĕ- =nɔɔ (Klĕza 14.6). -O 'bhĕĕ- 'klĕen 'ĕ sii -zɔn Tuuki. Timote dĕ -yaa 'ke Grĕki mi 'le, 'bhĕĕ- -a nĕĕ -yaa 'ke Zuufu le 'le. Pōlu Zesu Krisi a -Jan 'Nrāle- 'ĕ □woa Lisitri -wa 'ĕ ta, 'bhĕĕ- Timote 'pegee -a nĕĕ Enisi, 'bhĕĕ- -a -jie Loisi 'mu 'mu 'gbu □naa Zesu ni. Pōlu ge gbe drĕĕwole Lisitri, 'kee- Timote 'kunle dɔɔ 'bhĕ 'bhɔ 'a ba Mĕĕzan a ye 'ĕ 'wolele, 'bhĕĕ- -o -ja yrekrĕn- =nɔɔ (Klĕza 16.1-3).

'LĒtrĒ 'lĕĕ- 'yi, 'wa ye 'bhii- Pōlu -gwa Azi 'klĕen 'ĕ 'yi -wa 'la -o 'bhĕ sii Efezi 'bhĕ ta, 'bhĕĕ- -e □nwa Masedwani 'klĕen 'ĕ 'yi. -A ge bhla 'ĕ zi, -e Timote □twa Efezi, 'kooko- 'bhĕ bhɔ 'bhĕ □nɔɔ Zesu 'yi mu 'ĕ ba bhla ma mĕĕ daan mu 'ĕ -zayi' (1 Timote 1.3). Pōlu 'lĒtrĒ 'lĕĕ- =dia, 'kooko- -e 'fuudɔ- Timote ta, 'bhĕĕ- 'ke -ya lia -e -yaa ye 'la 'wo zii' -Waanbhaa' a mĕĕ -lĕdo' 'ĕ 'plĕŋ- Efezi -wa 'ĕ ta 'bhĕ -za 'ĕ 'le. 'Yĕĕ- 'lĒtrĒ 'lĕĕ- 'yi -jan mu 'ĕ 'mu -le -ge:

Pōlu -o -we 'zi mĕĕ 'la zan mu -yaa wlan ma mĕĕ daangbeya 'ĕ to -a nɔɔ-, 'bhĕĕ- -o bhla ma mĕĕ daangbeya klĕ (1 Timote 1.3-7; 4.1-3; 6.3-5). -O -yaa 'bhĕ bhla ma mĕĕ daangbeya 'ĕ klĕ -Waanbhaa' a 'tonj 'pegee 'kpāleya Zesu 'yi 'mu -la ta.

-A -lĕ plĕ mi 'ĕ 'yi, Pōlu Zesu 'yi mu 'ĕ -daanna -o 'seriwolele, 'bhĕĕ- -yoo -liala dɔɔ -o bo -o 'seriwole ma (1 Timote 2).

-A -lĕ yaga mi 'ĕ 'yi, Pōlu -o daan 'zi zilĕĕ- mu 'ĕ waa 'taawogbeya -lrele' 'ĕ ba zayi' (1 Timote 3).

-E 'fuudwa- Timote ta -Waanbhaa' a ye 'ĕ 'wolele (1 Timote 4-7; 6-21). Timote 'yaa so a klĕle- gɔnĕ- 'la gbĕĕn- 'bhĕĕ- -e mĕĕ -lĕ -glɔɔn -bebe 'ĕ -gblakun 'elrele 'bhii- Zesu Krisi a -klanlanĕ kplankplan do -Waanbhaa' a mĕĕ -lĕdo' 'ĕ ba, Pōlu 'bhĕ -jan 'ĕ □woa -a ni.

'LĒtrĒ 'lĕĕ- 'lĕyanyrĕ 'ĕ 'yi (1 Timote 6.11-21), Pōlu zruwlaa- Timote 'kpee dɔɔ -e 'kpāleya 'ĕ ma gwle -lrele' 'ĕ dan.

Pōlu -o Timote 'pubɔ- 'zi

¹ 'Mi Pōlu -o 'ke Zesu Krisi a *winbɔwo mi 'le, -amasrɔyi -kɔɔ' 'Bhĕ Mi -Waanbhaa' 'pegee -kɔɔ' 'yrikpale -o Zesu Krisi 'la ta, 'mu -le 'a □pia 'ŋ ni dɔɔ 'ŋ klĕ 'kele-.

² 'Mi -o 'lĒtrĒ 'lĕĕ- 'kpa zii' 'bhi Timote -la ni, 'bhi 'la 'bhi -o 'ke 'ŋ gbe -zeze 'gbu 'ĕ 'le 'kpāleya a pĕ zi 'ĕ ta bhĕ. Bhaa -kɔɔ' Dĕ -Waanbhaa' 'pegee -kɔɔa' Mĕĕzan Zesu Krisi -li 'ĕ ma, 'bhĕ 'pegee -o yilabla 'na 'e ni, 'bhĕĕ- 'ĕ 'yrĕnkla- -o ma.

Bhla ma mĕĕ daan mu

³ 'Ŋ ge bhla 'ĕ zi Masedwani 'klĕen 'ĕ 'yi, 'ŋ zruwlaa- 'e 'kpee dɔɔ 'e bo Efezi -wa 'ĕ ta. -Amasrɔyi mĕĕ 'ke mu -o mĕĕ mu daan 'zi 'ke bhla ma daangbeya 'yɔɔ- mu 'le. -A pĕ 'mu ni dɔɔ 'mu 'plo- 'bhĕ bhla ma daangbeya -glɔɔn mu 'ĕ ma. ⁴ -A pĕ -o ni dɔɔ -o blɔɔle laa bolĕ 'elwāleta -za 'yiflĕŋ mu 'ĕ ma, 'bhĕ 'pegee -o 'plo- -zaabole ma -o -gbɔɔ 'saa mu 'ĕ 'to mu 'ĕ ta. 'Bhĕ -za mu 'ĕ 'mu -o zaa -wlĕnpĕ' mu 'te -la -le 'ka 'plĕŋ, 'bhĕĕ- -o -lĕbĕŋgole laa -o 'ke -Waanbhaa' zru maza -lĕdulale 'ĕ 'bhĕ 'le, 'bhĕ 'pegee waa 'ka 'kpāleya 'ĕ Krisi 'yi 'bhĕ baan' kla 'bhĕ ba. ⁵ 'Ŋ 'bhĕ -jan 'lĕĕ- 'wo zii' 'e ni win 'la ma, 'bhĕ -le dɔɔ 'ke 'sɔniya klĕ bhaaplĕŋ mu 'ĕ plĕŋ-; 'sɔniya 'la 'bhĕ da zru 'wĕŋ do 'pegee 'kpee 'flele- do 'yi, 'bhĕ 'pegee 'kpāleya

'la -yoo 'ke 'kpaleya -zeze 'gbu 'ε
'le 'bhεε- 'yi. ⁶ Mεε 'ke mu -gwa
gban 'bhe wlan ma zi -Irele' 'ε ta.
'Bhεε- o bole -o zaabole 'gbansaan
'te -la ma 'ke -woo 'gbu 'yini- -so.
⁷ -Wa zi 'bhii- -o kle Moizi a 'toj
mu 'ε daan mu 'le, 'duj- waa -o
'gbu 'wojan- mu 'ε 'yima-; 'bhεε-
-woo mεε mu daan 'zi -za mu 'la
'le -o zru 'ε 'kpen 'le, -o 'gbu 'laa
'mu 'yido-.

⁸ -Koo' 'a 'yaango- 'bhii- *'Toj 'ε
-yoo 'ke -za 'Irele' 'le 'ke mεε 'a
'yi za -kla 'elrele. ⁹ 'Bhεε- -koo'
'a 'yaango- 'bhii- waa 'Toj 'ε klele
mεε -ledoole mu 'kaama-. -Wa
□kla mεε -yoo' mu 'pegee -kala'
mεε mu, 'bhεε- mεε 'kpee 'yoo-
mu 'pegee -za 'yoo- kle mu -la
'kaama-. -Wa -kla mεε 'la zan mu
laa gbalaan -Waanbhaa' -lεε, 'bhe
'pegee -a 'tosie mu, 'bhεε- mεε 'la
zan mu 'mu de 'pegee 'mu nεε de,
'bhe 'pegee mεε de mu -la 'kaama-.
¹⁰ 'Bhεε- -yanbhooya de mu oo,
'gwlaan- mu 'la yilaa' 'mu 'tanyoon
'gwlaan- mu ba oo; lu gon mu oo,
bhlanii- mu oo, mεε 'la zan mu -o
'sienwo- -Waanbhaa' ma bhla 'le
oo, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu
'kpen -za mu 'oo -za mu 'la kle 'ke
'mu 'pegee daangbeya 'ledoole 'ε
'lebejgole laa -o, -o *'Toj 'ε □kla
'mu 'kpen -la 'kaama-. ¹¹ -O -Jan
'NrAle- 'la 'gbekpaa- 'mi 'koo, 'bhe
daangbeya 'ε -daa 'yee- daangbeya
doole 'ε 'yela- -yi. 'Yee- -Jan 'NrAle-
'ε -e -Waanbhaa 'la 'duma na -koo'
ni 'bhe a 'tobholey a 'ε 'bhεε- wo.

*Polu -o -Waanbhaa' 'pubo- 'zi
'bhe a 'lileya 'ε -zayi'*

¹² 'Mi -kooa' Mεεzan Zesu Krisi
'pubo, 'yele- fanjandwa 'η ta
'bhεε- 'η □swa -yaa' ye 'ε 'wole.
'Mi 'an 'pubo- 'ezin-, -amasroyi
-ye 'η □ya -yaa' ye 'ε 'wo mi
'le. ¹³ 'Mi 'la 'mi 'yaa- 'elwale
-so -Waanbhaa' 'tosie mi 'le 'ke
'η -yrenkpa' Zesu 'yi mu 'ε ta,
'bhεε- 'η 'yaa- -za kle yran ma.
'Duj- 'η 'yrenklaa- -Waanbhaa'

ma, -amasroyi 'η 'yaa- -za mu
'ε kle -zadokleya 'pegee 'kpalek-
leya -la ma Krisi 'yi. ¹⁴ Mεεzan
-Waanbhaa' -lia 'η ma 'egbenele
'ke 'mi 'η kpa Zesu Krisi 'yi, 'bhεε-
'ke -a -za so 'η ni. ¹⁵ 'N 'yoo- zan
-jan 'la 'wole- -ge 'bhe -o 'ke wlan
'le, 'bhεε- -a -gaale' -o mokpen'
ba 'ke -o do 'bhe □la; 'bhe -le
doo: Zesu Krisi □nwa 'drunyan
'yi -za 'yoo- kle mu -la gole -za
'yi. 'Mi Polu -le -o 'kpen ba -za
'yoo- kle mi -gbene 'gbu 'ε 'le.
¹⁶ 'Duj- 'η 'yrenklaa- -Waanbhaa'
ma 'egbenele. 'Bhεε- -e -yaa zi
'bhii- 'mi Polu 'la 'mi -o 'ke -za 'yoo-
kle mu 'ε 'kpen ba -za 'yoo- kle mi
-gbene 'gbu 'ε 'le bhe, Zesu Krisi
'bhe a zrubakpaa -gbene 'ε zron
'mi ni. -E 'bhe 'kla- bhe, 'kooko-
mεε 'la zan mu -o -kpaa -a -yi, 'bhe
-za 'ε kle 'mu daanpe 'le, 'bhεε- 'mu
bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe
ma 'bhe 'srōwo-. ¹⁷ -Bhlegbe
-Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'waati
'ε 'kpen ba, bhaa -koo' 'a 'ledo- -a
ma, 'bhεε- -koo' 'a 'tobho. Yaa ga
-titi, 'bhe 'pegee mεε laa ye 'ε -yre
'le, 'bhεε- 'yele- 'ke -Waanbhaa' do
-kplen 'le -zon 'pegee -yikpensee
ta. Amiina!

*Polu -o Timote □lia zii doo -a
blōole bo -a 'kpaleya 'ε ma Krisi 'yi*

¹⁸ 'N 'ne Timote, 'η 'yoo- zan 'η
zi jan 'la 'wole- 'e ni 'saanibhe,
'bhii- -Waanbhaa' -lela' janwo mu
'ε -janwoa 'e ba zayi' gone- 'la
gbēen- -so; bhaa 'bhe -jan 'ε kle
'fuudope 'le 'e ta, 'bhεε- 'yee 'gbu
ma gwle -Irele' 'ε dan. ¹⁹ 'E 'kpale-
bo Krisi 'yi, 'e 'kpee 'fleele- 'le. 'Bhe
'kpee 'fleeleya 'ε 'bhe 'laa -o -li mεε
'ke mu 'yi. Waa -o 'tronkpale 'el-
rele -o 'kpeejan- mu 'ε □la, 'bhela-
-yile -waa' 'kpaleya Krisi 'yi 'ε 'bhe
'siela- 'bhii- -yitakon do 'siegbeya
gbēen- -yi ta. ²⁰ 'Bhe mεε -gloon
mu 'ε 'ke mu -le 'ke Imene 'pegee
Alezzandri 'le. 'Bhela- -zayile, 'mi -o
-lenaa -Setran' ni, 'kooko- 'bhe -o

'krowo-, 'bhɛɛ- -wa 'yaango- 'bhii-
-Waanbhaa' 'to 'siele- laa lele -titi.

2

-Liaza' 'Seriwogbeya ba zayi'

¹ 'N 'yoo- -za 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'yɛwole
ma 'elwale 'pe doo -ka pɛ mu
-yɛwo' -Waanbhaa' ma, 'ke 'ka 'ka
'seriwo a ni, 'bhɛ 'pegee 'ke 'kaa
'sromabo, 'bhɛɛ- 'ke 'kaa 'pubo-
bhaaplɛŋ mu 'kɛn ba zayi'. ² -Ka
'ka 'seriwo -bhɛŋgbe mu 'pegee
mɛɛ gbalaan mu 'ɛ 'kɛn ma,
'kooko- -koo' 'yɛ ba 'kpaale- kle,
'ke -koo' bo 'edoole, 'bhɛ 'pegee
'ke -koo' bloole bo -Waanbhaa'
ma, 'bhɛɛ- 'ke -koo' 'taawogbeya
'ɛ kle 'elrele bhaaplɛŋ mu 'ɛ
'plɛŋ-. ³ 'Bhɛ -le 'elrele 'bhɛ
'pegee 'bhɛ -le so mɛɛ -Bhɛ Mi
-Waanbhaa' ni. ⁴ 'Yee- -Waanbhaa'
-o -a zi 'bhii- bhaaplɛŋ mu 'kɛn
go -za 'yi, 'bhɛɛ -o so wlan 'ɛ
dole-. ⁵ -Amasɔyi -Waanbhaa'
-o do 'kpɔ, 'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan
-Waanbhaa' 'pegee bhaaplɛŋ mu
kpa do ma 'bhɛ -o do 'kpɔ: 'bhɛ
-le 'ke Zesu Krisi 'le, 'bhɛ -le
Ɔkla bhaaplɛŋ do 'le. ⁶ 'Yele-
'a 'gbu 'naa- bhaaplɛŋ mu 'kɛn
ta gbawopɛ 'le; -e 'bhɛ 'kla-
-Waanbhaa' 'waati 'la -dwa 'bhɛɛ-
ba, 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, -ya -zɔnna
doo -Waanbhaa' -o -a zi 'bhii-
bhaaplɛŋ mu 'kɛn go -za 'yi.
⁷ 'Bhɛla- -zayi', -Waanbhaa' 'mi
Ɔkla 'ke -yaa' -jan 'ɛ 'wo mi 'le
'bhɛ 'pegee -yaa' winbowo mi 'le.
'N 'yoo- wlan -la pe 'zi 'ka ni,
bhla laa 'kɛle-! -Waanbhaa' 'mi
'winbwa- 'kaa 'ŋ Zuufu kle mu 'ɛ
daan 'kpaleya 'pegee wlan 'le.

⁸ 'N 'yoo- -a zi 'gbu 'bhii- 'gwlaan-
mu -o 'seriwo yɛɛ 'ɛ 'kɛn Ɔnɔɔ 'ke
-woo gbɛ wɛn laanima. -Wa kle -o
'fleele- 'le, 'bhɛɛ- waa klele 'ke yran
'le -o zru ba, 'bhɛ 'pegee sra 'le.

Zesu 'yi mu 'taawogbeya

⁹ 'Mi -o -a zi 'ezin- 'bhii- le mu
-o -baa' 'elrele. Waa -o -taakpale
-o -baa gbɛya 'ɛ 'zi 'ke -wa kan

-a -dan' ta. Waa -o -taakpale -o
wintangbeya 'ɛ zi; 'bhɛɛ- waa -o
-baale' 'ke -can pɛ mu 'pegee blina-
'yɔnne 'plɛɛle- mu 'le, 'bhɛɛ-
waa tapɛ 'plɛɛle- mu 'klale- -o ta.
¹⁰ 'Dun- -woo -lreleya 'ɛ zɔn 'ke
-za 'lrele- mu -la klele 'le. Le
mu 'oo le mu 'la -wa pe doo -o
-gasikpa -Waanbhaa' -lɛɛ, -wa kle
'bhɛɛ- kɛgbeya 'ɛ gbɛɛn-. ¹¹ 'Bhɛɛ-
'ezin-, 'ke 'ka -o -Waanbhaa' a
'fɛ 'ɛ Ɔla, le mu yaale bo -o
tagalele, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'trɔnkpa-
-o daangbeya 'ɛ Ɔla; 'bhɛɛ- -woo
'gbu ŋgblo 'kpala 'gwlaan- mu Ɔla.
¹² 'Naa -a zi 'bhii- le mu mɛɛ daan
-Waanbhaa' a 'fɛ 'ɛ Ɔla, 'bhɛɛ- 'ke
-woo 'gbu kpa 'gwlaan- mu wiŋŋ-
'Dun- le mu tagale bo, 'bhɛɛ- -woo
'trɔnkpa daangbeya 'ɛ Ɔla. ¹³ 'Wlan
'gbu 'ɛ ni, -Waanbhaa' Adamu -la
-kla 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- -e 'ɛvu -kla
boolazi. ¹⁴ -Setran' 'laa Adamu -yi-
danle, 'bhɛɛ- -e 'bhɛ 'yinia-; 'dun-
-Setran' 'ɛvu -la 'yidaan-, 'bhɛɛ-
-e 'bhɛ 'yiniaƆ. 'Bhɛ kɛgbeya 'ɛ
'yi 'ɛvu 'laa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ
'klosikunle. ¹⁵ 'Bhɛɛ- 'dun-, le nu
-nɛ mu yalɛ; -Waanbhaa' nu -a
gole -za 'yi 'ke -a 'kpale Ɔbwa
Krisi 'yi, 'bhɛ 'pegee 'ke -o bloole
Ɔbwa 'sɔniya 'ɛ ma. 'Bhɛɛ- 'ke -o
'taawogbeya 'ɛ bakanle Ɔkla 'wen,
'bhɛɛ- 'ke yaa -taakpa' -za zi.

3

Zesu 'yi mu -lɛɛ mu 'taawogbeya

¹ 'Wlan ma jan do 'gbu -le -gɛ
doo: 'ke mɛɛ do -o -a zi' 'bhii- -e kle
Zesu 'yi mu -le mu -a zilɛɛ- 'lɛɛ mu
'ɛ do 'le, 'bhɛ zan -o ye kplankplan
'gbu -la zi 'bhɛ 'le bhe. ² 'Zesu 'yi
mu -le mu 'ɛ -waa' zilɛɛ- mu 'ɛ
'taawogbeya 'ɛ kle 'elrele, 'bhɛɛ-
'ke waa -za 'yoo- do 'kpɔ ye -o zi.
-A na kle do 'kpɔ, -e 'so -a 'gbu
'yikunle -za ma, 'ke yaa -a -taakpa'
-za zi, 'ke -o -gasikpa -a -lɛɛ, -e
'cie mu 'kun 'elrele, 'bhɛɛ- -e 'so
mɛɛ mu daanle 'elrele. ³ 'Yaa klele

-wɛɛn mi 'le, gwle laa 'solɛ -a ni. 'Duŋ -a -yi klɛ 'ɛdɔɔle, 'bhɛɛ -e klɛ mɛɛ 'kpa mi 'le 'eke -ma. 'Bhɛɛ -yaa -gɔli 'flɛn 'laa klɛlɛ. ⁴ 'Bhɛɛ -'ezin-, -e 'sɔ -a 'gbu a 'fa -la mu 'ɛ 'lɛdɔɔle 'elrele. 'Bhɛɛ -e 'sɔ -a klɛlɛ -ke -a -nɛ mu 'ɛ 'mu 'a 'weli -ma, 'bhɛɛ -'ke -o -gasi -gbɛnɛ kpa -a -lɛɛ. ⁵ -Amasrɔyi 'ke mɛɛ do laa sɔ -a 'gbu a 'fa -la mu 'ɛ 'lɛdɔɔle 'elrele, -e nu 'solɛ -Waanbhaa' a mɛɛ -lɛdo' 'ɛ -gblakunle 'nale- -a ma 'elrele ɛɛ? ⁶ Yaa klɛlɛ 'duŋ -Zesu 'yi mi drɛɛ 'le; 'kebhlɛale, -e nu -a 'gbu 'yelɛ- mɛɛ gbɛlaan 'le mɛɛ mu -yrɛ ta, 'bhɛɛ -'bhɛ klɛgbɛya 'ɛ 'yi, -kpan 'la -balaa' -Setran' ta, 'bhɛ -glɔɔn nu baalɛ -a ta. ⁷ 'Bhɛɛ -'ezin- 'duŋ-, mɛɛ 'la zan mu laa -o Zesu 'yi, 'mu 'sɔ -a 'tɔ wlan pele-; 'kooko- waa mafinyanwo, 'bhɛɛ -e bɔ -Setran' a bhee mu 'ɛ 'yi.

Zesu 'yi mu -lɛ mu 'ɛ -waa' 'bhɔŋba- mu 'ɛ

⁸ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, Zesu 'yi mu -lɛ mu 'ɛ -waa' 'bhɔŋba- mu 'ɛ 'ezin-, 'mu klɛ mɛɛ kplankplan mu 'le, 'bhɛɛ -o -liiwli' laa klɛlɛ plɛ mu 'le; waa klɛlɛ -wɛɛn 'mi mu 'le 'bhɛ 'pegee waa -gɔli' 'srɔɔwolɛ -dawli' 'kpalele mɛɛ mu gbɛ ta. ⁹ -O blɔɔle bo -o 'kpee 'flele- 'le -waa' 'kpaleya wlan 'la tagaanle -yaa 'elwale -sɔ 'bhɛ ma. ¹⁰ -O 'woo- 'bhɔŋba- mu 'ɛ 'yrɛglin- 'elwale 'pe; 'bhɛɛ -'ke waa -za 'yɔɔ- do 'kpɔ 'yelɛ- -o zi, 'bhɛɛ -o sɔ -waa' bhɔŋba ye 'ɛ 'wɔle 'tɛ. ¹¹ 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, bhɔŋba le mu klɛ le kplankplan mu 'le, waa klɛlɛ mɛɛ 'tɔ 'yɔɔ- 'pe le mu 'le, -o 'sɔ -o 'gbu 'yikunle -za ma, 'bhɛɛ -'ke -o zru klɛ do -za 'kpen' 'yi. ¹² 'Bhɔŋba- 'gwlaan- 'ɛ, 'bhɛ klɛ le do 'kpɔ -la -nɔɔ 'le, 'bhɛɛ -e 'sɔ -a 'gbu 'nɛ mu 'ɛ 'pegee -yaa' 'fa □la mu 'ɛ 'lɛdɔɔle 'elrele. ¹³ 'Ke mɛɛ 'la zan mu -waa' 'bhɔŋba- ye 'ɛ □woa 'elrele, -o nu -o -lɛdɔɔle -a ma;

'bhɛɛ -o zrubazinalɛ klɛ 'egbenele -waa' 'kpaleya 'ɛ 'yi Krisi 'yi.

Gaanyiza 'la -yoo -Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'yi

¹⁴ Timote, 'ŋ 'yoo- 'lɛtrɛ 'kpa zii' 'e ni, -amasrɔyi 'ŋ 'yri -a ta 'bhii- -a -vinbwa sa 'bhɛɛ -'ŋ ge 'pwelɛ- 'e ta ye. ¹⁵ 'Duŋ- 'ke 'ŋ □mwa 'ke 'naa nu 'e ta, 'ŋ 'lɛtrɛ 'la □dia 'e ni -gɛ bhe, 'e nu -za yɛkɛ- 'la klɛlɛ -Waanbhaa' a mɛɛ -lɛdo' 'ɛ 'plɛŋ-, 'e nu 'bhɛ dɔlɛ 'bhɛ ma. 'Bhɛ -Waanbhaa' a mɛɛ -lɛdo' 'ɛ 'bhɛ -le 'ke -Waanbhaa' 'la -ya -yrɛ ma 'bhɛ a 'fa □la mu 'ɛ 'le. -Yaa' mɛɛ mu -lɛdo' 'ɛ 'bhɛ -le 'bhii- wlan 'ɛ □la yri 'pegee -a -yitenpɛ 'le. ¹⁶ Waa sɔ zaabɔle 'bhɛ ta, -Jan 'Nrɛle- 'la tagaanle -yaa 'elwaleta -sɔ, 'bhɛɛ -'ke 'bhɛ a klɛ 'bhɛɛ -Zesu 'yi mu 'ɛ -gasikpa -Waanbhaa' -lɛɛ 'bhɛ -o 'egbenele. 'Yee- Jan 'Nrɛle- 'ɛ 'bhɛ -le -gɛ:

Krisi 'gbu 'pwela- -a -yi bhaaplɛŋ do 'le;

-Waanbhaa' Lii 'Wɛŋ 'ɛ 'bhɛ 'a -zronna mɛɛ mu ni 'bhii- -a -lɛdɔɔle -o. -E -pwela -mlɛkɛ' mu ba;

'bhɛɛ -o -yaa -janwoa 'trɛ ta 'si mu 'ɛ plɛŋ-;

'bhɛɛ -woo -kpaa -a -yi 'drunyan 'lɛɛ- 'yi;

'bhɛɛ -Waanbhaa' 'a □sia 'bhɛɛ -'bhɛ -ja 'kɛle- 'lafɛ' 'yi 'tɔbhɔleya 'yi.

4

Bhla ma mɛɛ daan mu

¹ *Lii' Wɛŋ 'ɛ -ya □pia kpataakpa dɔɔ 'ke 'drunyan 'yan bhla 'ɛ □bhwa -wa -din 'waati 'la ba, mɛɛ 'ke mu nu 'ploolɛ- -o 'kpaleya 'ɛ ma Krisi 'yi; 'bhɛɛ -o nu dɔlɛ mɛɛ -yini' lii mu 'ke mu zi, 'bhɛ 'pegee 'mu a daangbɛya 'la da -Setran' ba 'bhɛ zi. ² Mɛɛ -yrɛkɔɔza klɛ mu 'pegee bhla ma mɛɛ daan mu 'ɛ nu -o -yinilɛ. -O 'kpee 'ɛ 'tilalɛ -o 'bhii- -gla tilagbɛya gbɛɛn- -za 'yɔɔ- mu 'ɛ 'kɔɔ. ³ -O mɛɛ mu daan dɔɔ

waa yaale gwlen na, 'bhεε- -wa pe -o ni dɔɔ -o pele 'ke mu 'to -o 'sɔɔn 'le. -Waanbhaa' 'duŋ- 'bhe pebhle mu 'ε Ɔkla, 'kooko- 'ke Zesu 'yi mu 'la -o wlan 'ε dɔ, -o -Waanbhaa' 'pubɔ- 'mu ma 'bhεε- -woo bhle. ⁴ -Amasroyi, -Waanbhaa' pe 'oo pe 'la Ɔkla 'bhe 'kpen lele; -kɔɔ' 'laa -kɔɔ' -bangole pebhle 'kedo- 'kpɔ 'yi; 'ke -kɔɔ' -o pe 'oo pe 'la 'bhlele, -kɔɔ' -Waanbhaa' 'pubɔ- 'bhe ma 'pe, 'bhεε- -kɔɔ' 'a bhle 'te. ⁵ -Amasroyi pebhle 'tole- pebhle, -Waanbhaa' 'bhe kle 'wenj -yaa' -jan 'ε 'pegee 'seriwole 'le.

Zesu Krisi -a yewone 'Irele-

⁶ Timote, 'kee -kɔɔ' nεεnε- mu 'ε -daanna -za mu 'la bhe -o 'kpen 'le, 'e nu klele Zesu Krisi a yewone 'Irele- 'gbu 'le. 'E nu -a zronle 'bhe gbεen- 'te 'bhii- 'yoo- 'e zru 'ε 'leɔɔ 'zi 'ke 'kpaleya ma -jan 'ε 'le, 'bhεε- 'yoo- 'taawo zii' daangbeya -Irele' 'ε 'bhεε- zi. ⁷ 'Duŋ- 'elwaleta can mu 'la -woo 'ke bhla ma jan mu 'le, 'bhεε- 'ke -o gole -o 'kpaleya a pe jan mu 'ε ma, 'yaa 'e 'tronkpale 'mu -la -titi. ⁸ 'Duŋ- dɔ klen 'kee blɔɔle bo -Waanbhaa' ma; -amasroyi 'fle yikan' maza klele -za sa -la -yanwo' mεε ma. 'Bhεε- 'duŋ- 'kee blɔɔle Ɔbwa -Waanbhaa' ma 'bhe -o 'elrele mεε ma -za 'kpen 'yi; -amasroyi 'bhe -zɔn bole -yre ma -si 'ε na -kɔɔ' ni, 'bhe 'pegee -e boolazi bole -yre ma -si 'ε naza- pe -kɔɔ' ni. ⁹ 'Bhe -jan 'ε 'bhe -o 'ke wlan 'le, 'bhεε- mɔkpen' sɔ 'e 'kpale -a -yi. ¹⁰ 'Bhela- -yile, 'woo- yewo 'zi 'egloole 'ke 'woo 'sεnε wla, -amasroyi -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'bhe -le 'o 'yrikpape 'le; 'bhεε- 'yele- 'ke bhaaplenj mu 'kpen 'Bhee mi 'le, 'bhεε- 'duŋ- mεε 'la zan mu 'gbu 'mu 'kpa- Krisi 'yi, -e 'mu go -za 'yi -zɔn 'pegee yikpanse ta.

¹¹ -A pe -o ni -o 'bhεε- -za 'ε kle, 'bhεε- 'yoo- daan 'kele-. ¹² 'Yaa

'tole- 'ke mεε 'kedo- 'e mafinyanwo 'yaa- -zwanneya 'ε ma. 'Duŋ- -a 'to 'ke mεε 'la zan mu 'kpale- -o Krisi 'yi, -o 'yaa- -janwo' gbeya 'ε 'pegee 'e 'taawogbeya ye, 'bhεε- -o 'yaa- 'sɔniya -gloɔn 'pegee 'e 'kpaleya 'ε, 'bhεε- 'e 'kpee 'fleeleya 'ε 'mu ye; 'kooko- -o sɔ -o 'kpale 'e ma 'mu 'kpen 'yi. ¹³ 'Sani- 'η gele plɛn- 'e ta ye, dɔ klen 'kee- -Waanbhaa' a 'Sεwε 'ε tape mεε mu ni, 'ke 'yoo- lia 'bhe 'pegee 'ke 'yoo- daan 'kele-. ¹⁴ 'E Lii 'senj 'la 'srɔɔwoa- bhe, 'ke -Waanbhaa' 'bhe 'naza- 'ε Ɔkpa- -a -lela' janwo mu 'ε 'lii, 'yaa 'e 'yre zi -gblaanle' yewole ma 'bhe 'le-. -Ya naza 'ε 'pelawoa -a -lela janwo mu 'ε ni, 'bhεε- Zesu 'yi mu 'ε -waa' zilεε- mu -ledo' 'ε 'mu 'mu gbekpaa- 'e ta 'mu 'seriwolele, 'bhεε- -ya 'srɔɔwoa- 'te. ¹⁵ Dɔ klen 'kee 'bhe -za mu 'ε 'kpen kle 'ke 'yoo- 'leyan- -a ma; 'bhεε- 'e 'gbu 'na 'yee- ye 'ε ni 'e nii- 'ε 'kpen 'le. 'Ke 'bhe Ɔkla, mɔkpen' nu -a yele 'bhii- 'yoo- ge 'zi zilεε- -Waanbhaa a ye 'ε 'yi. ¹⁶ 'Yaa- 'taawogbeya 'pegee 'yaa- daangbeya 'ε -o -klosikun 'elrele. Dɔ klen 'bhe klele ma. 'Ke 'ya Ɔkla 'bhe gbεen- bhe, 'e nu 'e 'gbu gole -za 'yi, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu -o 'tronkpa zii' 'e ni, 'mu nu gole -za 'yi 'ezin-.

5

-Liawli' glaanle mu 'pegee zilεε- mu, 'bhεε- 'bhorjba- mu ba zayi'

¹ 'Yaa -jan -gloɔ 'wole- 'gwlaan- gblaan 'kedo- 'kpɔ ni, 'duŋ- zruwla -a 'kpee 'bhii- 'e dε. 'Bhεε- -zwanne mu 'ε 'kun 'bhe 'kungbeya do 'kpɔ 'ε 'yi, 'bhii- 'e 'gbu nεεnε- mu gbεen-. ² 'Bhe ya 'ε 'yi 'ezin-, le gblaan mu 'ε 'kun 'bhii- 'e nεε mu, 'bhεε- 'le 'seebaane mu 'ε 'kun 'bhe klegbeya do 'kpɔ 'ε 'yi 'bhii- 'e nεεnε- -le mu 'e 'kpee 'fleele- 'le.

Glaanle mu 'kungbeya

³ Le mu 'la -woo glaanle -zeze mu 'gbu 'le, -o 'lɛdɔ' -a ma. ⁴ 'Dun-ke glaanle mu 'la 'nɛ mu 'pegee -o 'nranɛ- mu -o, 'bɛɛ -nɛ mu 'ɛ -woo -gasi 'la 'kpa zii' -Waanbhaa' -lɛɛ bɛɛ, -o 'bɛɛ 'kpa 'elwale 'pe 'ke -o bɛɛ -o 'gbu a 'fa -la mu 'ɛ ba. -O yape mu 'ɛ -za 'la □kla -o ni 'elwale gban -sɔ, -o 'bɛɛ yɛkɛ-za mu klɛ 'mu ni. 'Bɛɛ klɛgbɛya -glɔɔn 'ɛ 'bɛɛ -le sɔ -Waanbhaa' ni. ⁵ Le 'la 'bɛɛ -o 'ke glaanle -zeze 'gbu 'le, 'bɛɛ-ke 'bɛɛnɛba-mi do 'kpɔ 'laa -o 'bɛɛ 'kɔɔ, -ya -yrikpa' -Waanbhaa' ta, 'bɛɛ-ɛ bo pɛ -yɛwɔle ma 'bɛɛ ma 'seri 'yi -bi zi 'pegee -yɛkpa'. ⁶ 'Dun-glaanle 'la 'bɛɛ bole -o 'bɛɛ 'gbu 'nrayiza mu klɛle ma, 'bɛɛ -o 'bhii- 'bɛɛ -gaa gban 'ali- 'ke -ya -yɛ ma -li. ⁷ 'Bɛɛ -jan 'lɛɛ- 'wo -o ni, 'kooko- waa -za 'yɔɔ- 'kɛdɔ- 'kpɔ ye -o zi. ⁸ 'Ke mɛɛ 'la zan laa -yaa' mɛɛ mu -gblakun' 'elɛle, 'ali- 'ke 'bɛɛ kpa -yaa' pɛ 'fa □la mu 'gbu 'ɛ ta 'elwale 'pe, 'bɛɛ zan laa -o -li 'kpaleya zi 'ɛ ta; 'ali- -a -yɔɔ- -yiya' mɛɛ 'la zan laa -Waanbhaa' dɔ 'bɛɛ zan ni.

⁹ 'Ke glaanle 'la 'bɛɛ 'ya lɛɛ -lii 'ɛ □kaan lɛɛ mia yaga ta, 'bɛɛ-ke -a yaale -yaa 'gwlaan- do 'kpɔ -la 'kɔɔ; 'ɛ sɔ 'bɛɛ- glaanle -glɔɔn 'ɛ 'tɔ 'ɛ sɛwɔle glaanle mu 'tɔ 'ɛ ba. ¹⁰ 'Ke mɔkpen' 'a dɔ -a klɛza -lɛle' mu 'ɛ ma: 'ke -wa 'yaango- 'bhii- -ya -nɛ mu 'ɛ 'tɔla- 'elɛle, 'kee- -yaa' 'cie mu kun 'elɛle, -ɛ -Waanbhaa' a mɛɛ 'wɛn mu 'ɛ gaan mafia-, 'kee- -yaa bɛɛ -yɛn ma mɛɛ mu ba, 'bɛɛ-ɛ -yaa -za 'wlan -glɔɔn 'ɛ 'kpen -la klɛyɛ glin mɛɛ mu ni.

¹¹ 'Dun- 'yaa dɔle glaanle 'see- baanɛ mu 'ɛ 'mu 'tɔ 'sɛwɔle -la. -Amasɔyi 'ke 'drunyan ta pɛ -lɔ 'ɛ -dwa -o ma, 'bɛɛ- -wa pe dɔɔ -o yaale' gwɛn na; 'bɛɛ klɛ gbɛya 'ɛ 'yi, -o ploɔ Kɛri a zi 'ɛ ma. ¹² 'Bɛɛ- 'bhɛla- -yile, -kpan balaa' -o 'gbu ta, -amasɔyi -woo -liiwli' 'la 'naa-

-Waanbhaa' ni dɔɔ -o nu bole Kɛri a pɛ 'le, waa bo 'bɛɛ ta 'bɛɛ- -o 'bɛɛ 'yisɛ-. ¹³ 'Bɛɛ- 'ezin-, -o woye laa -o, 'bhɛla- -yile -o kanaa' 'fɛ mu 'ɛ 'kpen □la; 'dun- -za 'la 'bɛɛ -o 'eyɔɔle 'ezin- 'bɛɛ -le -o -lɛ ma nra, 'bɛɛ 'pegee -o -lɛ ta laa ga -jan ta -titi. 'Bɛɛ- -o wo jan laa 'kɛla 'bɛɛ 'le -o 'bɛɛ- wo. ¹⁴ 'Bɛɛ- -yile, 'ɲ 'yoo- -a zi 'bhii- glaanle 'seebaanɛ mu 'ɛ -o yala- gwɛn na, 'bɛɛ- 'ke -o -nɛ mu -sɔwɔwɔ', 'bɛɛ- 'ke -o waa 'fa -la mu 'ɛ 'lɛdɔ- 'elɛle; 'kooko- -kɔɔ' 'sɔnnii 'laa sɔ -o 'tɔ 'yɔɔ- pɛyɛ 'kɛdɔ- 'kpɔ 'sɔwɔle. ¹⁵ 'Naa 'o 'bɛɛ 'pe zii' bhaama, -amasɔyi 'woo- glaanle mu 'ɛ 'ke mu -ploola gban -Waanbhaa' a zi dɔɔle 'ɛ ma, 'bɛɛ- 'mu gbaanle -o -Setran' zi. ¹⁶ 'Ke Zɛsu 'yi le do dɛ -nɛ mu 'ke mu -o 'ke glaanle mu 'le, -ɛ -yaa' glaanle mu 'ɛ -gblakun', 'kooko- 'bɛɛ glaanle mu 'ɛ waa bo Zɛsu 'yi mu 'ɛ ta 'kwe 'le, 'bɛɛ- 'mu sɔ bɔle- glaanle mu 'la mɛɛ 'kɛdɔ- 'kpɔ 'laa -o 'mu 'kɔɔ 'bɛɛ mu ba.

Zɛsu 'yi mu a zilɛɛ- mu 'kungbɛya

¹⁷ Zɛsu 'yi mu 'ɛ -waa' zilɛɛ- mu 'la 'mu -o 'mu a yɛ 'ɛ 'wo zii' 'elɛle, -ka 'mu 'lɛdɔ- -a ma 'ɛke- trala plɛ, -ka 'bɛɛ klɛ 'kɛ mu 'gbu 'la -Jan 'Nɛrɛ- 'ɛ wo, 'bɛɛ- -o mɛɛ mu daan 'kɛle- 'mu -la ni. ¹⁸ -Amasɔyi -a pele -o -Waanbhaa' a 'sɛwɛ 'ɛ 'yi dɔɔ: «*Ke dri 'ɛ 'le -yoo pɛbɛ 'taan zii' -a gaan 'ɛ 'le 'waati 'la ba, yaa -a -lii 'yɛle-;*» 'bɛɛ- -a yɔɔndɛle -o 'ezin- dɔɔ: «*Yɛwɔnɛ 'ɛ -yaa' pɛ -le 'ke -a -sra 'ɛ 'le.*» ¹⁹ 'Ke mɛɛ do -o -la 'zi Zɛsu 'yi mu a zilɛɛ- mi do ta -za do 'yi, 'yaa dɔle 'bɛɛ □la; 'fɔke mɛɛ plɛ, mɛɛ yaga 'sii, 'bɛɛ- 'mu klɛ 'ɛ 'srɛ 'le 'yɛɛ- -za 'ɛ ma. ²⁰ Zɛsu 'yi mu 'ɛ -waa' zilɛɛ- mu 'la bole -o -za 'yɔɔ- mu klɛle ma, 'bɛɛ -jan 'ɛ 'wo mɔkpen' 'yɛ ma kpataakpa; 'kooko- mɛɛ -vin mu 'ɛ 'mu gbɛlan -za 'yɔɔ- klɛle ma.

21 'N 'yoo- jan 'l  - 'bh  - 'kwlanwole 'e ma 'egloole -Waanbhaa' 'pegee Zesu Krisi 'bh  - 'Waanbhaa' -mleke' mu 'la makwan- 'mu 'yre ma doo: Do klen 'kee 'tonj mu 'l  - 'kpen 'klosikun, 'bh  - 'yaa -a do mabhaabh  le -a do ta; 'bhe 'pegee 'yaa bhaapl  j mu gole 'eke- ma. 22 'Yaa 'kool  - 'e gbekpale ma m   'kedo- 'kpo ta, 'bh  - 'e ye gbekpa -a 'koo Zesu 'yi mu -ledo' 'e 'pl  j- 'Bh  - 'ka 'pegee m   'kedo- 'kpo 'laa 'kpale- do ma -za 'yoo- kle zayi'. 'E 'gbu 'bo 'e zru 'wenj 'le.

23 'Yaa bole -yi do -kpl  n 'mile- ma; -w  n san  - 'mi 'e 'kpee 'la za 'e 'pegee 'e ma yikp  n- ta ga 'fientronn   mu 'e -zayi'.

24 M   'ke mu a -za 'yoo- mu 'e gaanle laa -o 'mu ma 'sani- -woo 'kitikan; 'duj- m   'ke mu a p   -za 'yoo- mu 'e -o 'mu ye boolazi -a ma. 25 'Bhe klegbeya do 'kpo 'e 'yi, kleza -lrele' mu 'e gaanle laa kle 'mu ma, 'mu 'pwele- kle -gbaklaa 'edile; 'ali- 'ke 'ke mu 'la 'mu ta laa 'pwele- venj-, 'mu tagaanle laa bo.

6

Lu mu 'e -woo zan mu -ledo' a ma

1 Zesu 'yi mu 'la 'kpen -o 'ke lu mu 'le, -o -gasikpa -o zan mu 'e 'l   'ke -woo -ledo' a ma gb   'e 'kpen ma; 'kooko- m   'kedo- 'kpo 'laa so -Waanbhaa' 'to 'e 'siele 'bhe 'pegee 'ke waa so -za 'yoo- pele- -kooa' daangbeya 'e ma. 2 Lu mu 'la 'mu zan mu -o 'ke Zesu 'yi mu 'le, -o -gasikpa 'mu 'l  , 'bh  - waa pele doo -o 'kpen -o 'ke n  n  - ma do mu 'le. Dr  n' -o yewo 'mu ni 'elrele gb   'e 'kpen ma; -amasroyi -woo yewo 'zi m   'la zan mu ni, 'bhe mu -o 'ke -o -yienii' Zesu 'yi mu 'le. M   mu 'e daan 'bhe -jan mu 'la bhe 'mu -le, 'bh  - 'ya 'kpankpanyan -o ma.

-Goli' flen 'pegee bhla ma daangbeya mu

3 'Ke m   'ke m   mu daan daangbeya 'bh  ke 'le, 'bh  - 'ke yaa 'taawo- -kooa' M  zan Zesu Krisi 'wojan- 'wenj mu 'e ta, 'bh  - 'ke yaa 'taawo- daangbeya 'la 'bhe 'a kle 'bh  - Zesu 'yi mu -gasikpa -Waanbhaa' -l   'bhe ta, 4 'bhe zan -o 'bhe 'gbu magbaande 'zi, 'bh  - yaa -za 'kedo- do. 'Duj- zaabo -lro 'e 'bhe -o -a ma 'bhii- ga, 'bh  - gwle 'kanle so -a ni jan 'le bhaama. 'Bhe -za mu 'la bhe, 'mu nu 'ke zranwole 'pegee sra 'le, 'bh  - -zwanwole 'pegee 'kpee jan -yoo' mu 'le; 5 'bh  - zaabole mu 'la waa yan. 'Bhe zaabole mu 'la waa yan 'mu da m   la zan mu 'nii- 'e -gaa, 'mu -la ba; 'bh  - waa wlan do -titi. -O 'kpee ma, -Waanbhaa' -l  gblaanya 'e 'bhe -o 'ke -naflo -glinza' -la -le.

6 Wlan 'gbu 'e ni, -Waanbhaa' -l  gblaanya 'e 'bhe -o -za 'wlan 'sroowo zi 'le, 'ke m   'e zru -kpalaa' p   y  ke- 'la -ya 'koo 'bhe ma. 7 -Amasroyi -koo' 'laa nule p   'kedo- 'kpo 'le -koo' 'koo 'tre ta -ge, 'bh  - 'duj- -koo' 'laa nu gele p   'kedo- 'kpo 'le -koo' 'koo. 8 'Bhela- -yile, 'ke -koo' -koo' 'le pele 'pegee -koo' ta p   mu -sroowoa 'bhe -koo' 'yibho-. 9 'Duj- 'ke m   'la zan mu -o -a zi 'bhii- -o kle pezan mu 'le, -o balaa' -za 'yoo- 'yi, 'bh  - 'Setran' a bhee -o kun. 'Bhe bhee 'e 'bhe -le 'ke 'truu- maza mu -bebe 'pegee zrubho maza 'yoo- mu 'le; 'bhe mu -o sie 'bh  - -o ni 'fenfenj. 10 Wlan 'e ni, -goli' 'flen 'e 'bhe -le 'ke -za 'yoo- mu 'e 'kpen -gloon kli 'le. 'Yee- goli' 'flen 'e 'koo, m   'ke mu nia 'kpaleya zi 'e ma 'egboonle; 'bh  - -o 'ngami -gbens 'sre kpa -o 'gbu ma.

'Kpaleya -Waanbhaa' 'yi 'bhe ta gwle -lrele'

11 'Duj- 'bhi Timote, 'bhi 'la 'bhi -o 'ke -Waanbhaa' a m   'le bhe, blasan- 'bhe -za mu 'la bhe 'mu 'kpen 'l  . 'Bhe- -ledoolaya zi oo, -Waanbhaa' -l  gblaanya oo,

'kpaleya oo, 'soniya oo, zrubak-paaleya oo, 'bhe 'pegee -yidooya 'mu 'kpen -la ziglin-. ¹² Doo 'egloole 'bhεε- 'e 'kpaleya Krisi 'yi 'ε 'bhe ta gwle -lrele' 'ε dan. 'Bhεε- bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'kun. -Waanbhaa' 'e 'siila- 'bhεε- bole -yre ma -si 'ε 'kaama; 'bhεε- 'yee 'kpalawoa Krisi 'yi 'ε 'bhe ba jan -lrele' □woa mεε 'sre 'yre ma kpataakpa. ¹³ 'Mi jan 'lεε- 'kwlanwo- 'e ma -Waanbhaa' 'la -si na pe mu 'kpen ni, 'bhe 'yre ma; 'bhe 'pegee Zesu Krisi 'la -a 'gbu ta -jan 'lrele- -woa Ponsi Pitalti 'yre ma. ¹⁴ 'Mi -o -jan 'lεε- 'kwlanwo zii' 'e ma 'egloole doo -a -klosikun 'elrele, 'bhεε- waa -za 'yoo- do 'kpo 'yele- 'e zi, 'bhe 'pegee bo 'wej 'ke 'bhe ge 'tenle- -kooa' Mεezan Zesu Krisi 'pwe yi 'ε ma. ¹⁵ 'Yee Krisi 'pwe yi 'ε nu klele 'waati 'la -Waanbhaa' 'bhe 'ledulaa 'bhεε- ba. 'Yela- do -kplen 'kpaale- -o pe 'kpen 'wiinj-, 'bhεε- 'yele- 'ke -bhleingbe mu 'kpen a -bhleingbe 'le, 'bhe 'pegee Mεezan mu 'kpen a Mεezan 'le. ¹⁶ 'Yela- do -kplen 'laa ga -titi; -a boyre 'ε 'bhe -o 'ke 'tebhile 'la 'ke mεε 'kedo- 'kpo 'laa so 'e 'mabεenle 'bhe -din 'bhεε- 'le. Bhaaplen 'kedo- 'kpo 'laa 'bhe 'yele- -lido', 'bhεε- bhaaplen 'kedo- 'kpo 'laa so 'bhe 'yele. -Yaa' pe -le 'ke 'tobholeya 'pegee -glooya' 'la 'ke -dan' 'laa -o 'bhe ma 'mu 'le! Amiina!

Pezan mu -liale'

¹⁷ -Jan 'lεε- 'bhe 'kwlanwo 'egloole -zon 'drunyan 'lεε- 'yi pezan mu 'ε ma doo waa -o 'gbu 'wasowole, 'bhεε- -o -yrikpale laa bole -naflo pe mu 'la waa mo 'mu ta; 'dunj- -o -yrikpale bo -Waanbhaa' -la ta. 'Yele- -koo' gba pe 'kpen ba 'ebebele, 'kooko- -koo' -koo' zrukpalaa 'bhe ma. ¹⁸ -A 'kwlanwo -o ma 'egloole doo -o -za 'wlan kle, 'bhεε- -o kleza -lrele' mu 'ε kle 'esrele; -o 'koo 'laa klele 'egloole, 'bhεε- -o do -a -la 'ke -woo

'koope- mu 'ε 'yicien- mεε -bhεεke' mu ma. ¹⁹ 'Ke -o 'bhe □kla, -o nu -o 'gbu -lεε -naflo zre dole 'bhe gbεen- bhe boolazi; 'bhe -naflo 'ε 'bhe lele 'bhεε- 'bhe 'laa 'sie -titi. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -o nu bole -yre ma -si -zeze 'gbu 'ε 'bhe 'sroowole.

Polu -o -a -srawo' zii' Timote ma
²⁰ 'N 'ne Timote, -Waanbhaa' -za mu 'la gbekpaa- 'e 'koo, -o 'kun 'e gbε ple 'le. 'Ploo- bhaama -janwole mu 'la waa -o 'ke 'kpaleya zi 'ε ta janwo gbeya mu 'le 'mu ma; 'bhe 'pegee 'yaa 'e 'lebole bhaama zaabole mu 'yi; 'bhe zaa -gloon 'ε bo mu 'ε -woo 'gbu 'kun 'bhii- -zadō' mu, 'dunj- waa -o 'ke 'bhe 'le. ²¹ Mεε 'ke mu 'kpee ma -o 'bhe -zadōleya 'ε 'sroowoa-, 'bhεε- 'dunj- -o 'kpaleya zi 'ε 'bhe □twa -a noo-

Bhaa -Waanbhaa' -lileya 'ε zina- 'ka ta!

**PŌLU 'LETRE PLE
MI 'LA □KPA
TIMOTE NI**

**Pōlu 'letre ple mi 'la
□kpa Timote ni
'bhe ṅgbo**

Pōlu -yaa 'waati 'la ba -kaso 'yi Rōmu -wa 'ε ta, 'bhεε- -e 'letre 'lεε- =dia (2 Timote 1.8; 1.16-17; 2.9), 'bhεε- -ya □kpa Timote ni. 'Bhe bhla 'ε ba, Timote -yaa Efezi -wa 'ε ta. Pōlu 'a □pia 'yee- Timote ni dōo -e nu 'tεn -a ma Rōmu (2 Timote 4.9), -amasrōyi, 'yee- Pōlu 'gbu 'kpee ma, -yaa' pε 'trε ta 'ε 'yan bhla 'ε □bhwa gban -wa -din (2 Timote 4.6). 'Yee- Pōlu 'gbu yewoa- 'egloole Mεεzan Zesu Krisi ni, 'bhela- -zayile, -e -yaa zruwla 'zi Timote 'kpee dōo 'bhe 'e 'kpa -a ma -yaa' pε 'taawogbeya 'ε 'yi.

Pōlu 'a □pia Timote ni dōo 'bhe 'bhe ta -yren 'ε 'yikun-, 'bhεε- 'bhe dō 'egloole 'bhe a 'kpaleya 'ε 'yi (2 Timote 1.3-2.13).

'Bhεε- -ya □pia Timote ni 'ezin- dōo 'bhe bloole bo 'Sewe 'Wenj mu 'ε 'yi jan mu 'ε ma. -E -jan yeke- do 'kpō 'la □woa -yaa' 'letre □lwa 'ε yi dōo Timote 'yri bo 'bhe 'gbu -za 'le bhla ma mεε daan mu 'ε ma, -e □bwa 'bhεε- ta 'ezin- (2 Timote 2.14-4.5).

'Yee- 'letre 'lεε- 'lεyanyre 'ε □nōo, Pōlu -janwoa -a 'gbu ba zayi', 'bhεε- -e Zesu 'yi mu 'ke a 'pubowli mu □kpa Timote ni (2 Timote 4.6-22).

Pōlu -o Timote 'pubo- 'zi

¹ 'Mi Pōlu -o 'ke Zesu Krisi a 'winbowo mi 'le, -Waanbhaa' zru maza ma; 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -le bole -yre ma -si 'naza- =pia bhaaplɛn mu ni Zesu Krisi klεza 'ε 'srōyi.

² 'Nj 'yoo- 'letre 'lεε- 'kpa zii' 'e ni Timote, 'bhi -le 'ke 'η 'ne 'la 'bhe

-za so 'η ni 'bhe 'le. Bhaa -kōo' De -Waanbhaa' 'pegee Mεεzan Zesu Krisi 'e -dōobo', 'bhεε- 'e 'yrenkla- -o ma, 'bhe 'pegee -o yilabla 'na 'e ni!

Pōlu -o Timote 'lia zii' bhla ma mεε daan mu 'ε ba zayi'

³ 'Mi -Waanbhaa' 'pubo-; 'η 'yoo- -yaa' ye 'ε 'wo zii' 'η 'kpee 'fleele- 'le 'bhii- 'η 'taa- mu 'a □kla gōnε- 'la gbεεn-. -Bi 'zi 'pegee -yrekpa' 'e -za 'laa ni 'η 'kpee 'an 'seri mu 'ε 'yi. ⁴ 'O 'piila- bhla 'zi 'eke- ma, 'e wisia □gōnε- 'la gbεεn-, 'ke 'bhe -dwa 'η 'kpee, -e kle 'η ni 'bhii- 'mi 'e 'ye 'bhεε- 'η zrukpalaa.

⁵ 'Kpaleya -zeze 'gbu 'la -yoo 'e zru 'ε 'yi, 'bhe -za 'laa go 'η 'kpee. 'Bhe 'kpaleya -gloōn 'ε 'bhe -le -yaa 'e -jie Loisi 'pegee 'e nεε Enisi 'yi; 'bhεε- 'η 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -o 'kpa gbeya 'ε -Waanbhaa' 'yi 'bhεε- yeke- -le 'bhi 'yi 'ezin-.

⁶ 'Bhela- -zayi', 'mi 'seri 'la □kla -Waanbhaa' ni 'yaa- -za ma 'ke 'mi 'η gbekpa 'e ta, 'bhεε- -yee' gbalawoa -gloōya' 'la ba, -a 'to 'ke 'bhe -gloōya' 'ε bo 'e ta. ⁷ -Amasrōyi -Waanbhaa' -kōo' -gbaa Lii 'Wenj 'la ba, 'bhe 'laa -kōo' kle -gblaan- nii' 'le, 'duṅ- 'bhe -gloōya' 'pegee 'soniya, 'bhεε- -zadoleya -la -naa -kōo' ni. ⁸ 'Bhela- -zayile, -yrala' laa dōle 'e ma Mεεzan a -jan 'ε 'wole- ma mεε mu ni. 'Mi 'duṅ- 'la 'mi -o -kaso 'yi -a 'to 'ε -zayi', -yrala' laa dōle 'e ma 'mi -zayi'.

'Bhi 'pegee 'mi 'o -yrenbhle' 'eke- 'yi -Jan 'Nrale- 'ε -zayi', 'bhεε- -Waanbhaa' -gloōya' 'ε ta. ⁹ 'Yee- -Waanbhaa' -le -kōo' -gwa -za 'yi, 'bhεε- 'yele- -kōo' 'siila- dōo -kōo' kle -a 'gbu a mεε mu 'le. 'Duṅ- 'yaa -kōo' gōle -za 'yi -kōo' kle za -lrele' mu 'ε ma, -e -kōo' -gwa -za 'yi -a 'gbu -za yeke- 'la 'lεdulaa, 'bhe 'pegee -yaa' wlanya 'ε 'mu -la ma. -E -kōo' -gbaa 'bhe wlanya

'ε ba, -kōo' 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi, 'bhεε- -e 'bhe

□kla 'waati 'la ba 'ke yaa 'drunyan klele -li. ¹⁰ -Zon -koo' 'Bhee Mi Zesu Krisi □nwa 'yee- -Waanbhaa' a wlanya 'ε zronle mee mu 'ε ni. -E ga a pe fanngan- 'ε 'bhe -gwa 'bhe 'yi, 'bheε- bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma, 'bheε- 'ke 'bhe 'laa sie -titi, -e 'bhe 'pwela- mokpen' 'yre ma kpataakpa -Jan 'Nrale- 'ε 'sroyi.

¹¹ 'Yee- -Jan 'nrale- 'ε 'yela- wole 'kaama-, 'bheε- -Waanbhaa' 'mi □kla 'ke -yaa' winbowo 'pegee -yaa' mee mu daan mi 'le. ¹² 'Bhela- -zayi' 'ezin-, 'η 'yoo- 'bhe -yren -gloon mu 'leε- 'bhle zii'; 'dun- waa -o 'ke 'η ma -yrala' 'le. -Amasroyi 'η 'yrikpale bole -o mee 'la zan ta, 'η 'bhe zan 'ε do; 'bheε- 'η 'kpale -o -a -yi 'bhii- doo -e pe 'la gbekpaa- 'η 'koo, 'bhe 'senj -o -a ni 'ke -ya -yrekpa' 'bhe ba, 'foke 'bhe ge 'tenle- 'drunyan 'leyan 'yi 'ε ma.

¹³ 'Mi 'e -daanna wlan ma -jan mu 'la 'le bhe, -o 'kpa 'e 'kpee kplankplan, 'bheε- 'taawo -o ta 'e 'kpaleya 'pegee 'soniya 'la 'bhe -o 'ka 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'yi 'bhe 'le. ¹⁴ 'E daangbeya 'lrele- mu 'la 'sroowo- bhe, -o 'kpa 'e 'kpee kplankplan Lii 'Wenj 'la -yoo 'e 'yi, 'bhe -glooya' 'ε 'le.

¹⁵ 'E 'gbu 'a 'yaango- doo -Waanbhaa' a mee mu 'la 'kpen -o *Azi 'kleen 'ε 'yi, 'mu 'η do -kplen □twa -a noo-; Fizeli 'pegee Erimozeni mu -o 'bhe mee mu 'ε ba. ¹⁶ 'Dun- bhaa Meezan -Waanbhaa' -yaa' wlanya 'ε zron Onezifoo 'pegee 'bhe a 'fa -la mu 'ε ni. -Amasroyi -e 'fuu -dwa 'mi ta gbe 'ε 'kpen ma; 'ali- 'mi 'la 'mi -o -kaso 'yi, -e 'mi 'yelowo, 'bhe 'laa -yraladole -a ma. ¹⁷ 'Droon', -e bholawoa Romu -wa 'ε ta, -e 'mi ziglinna gbe 'ε 'kpen ma -a zru 'ε 'kpen 'le 'sani- -e ge 'tenle- 'η ma. ¹⁸ 'Bhaa -Waanbhaa' 'bhe a wlanya 'ε zron -a ni 'drunyan 'leyan 'yi 'le. -E -za 'wlan mu 'la 'kpen □kla

'η ni Efezi -wa 'ε ta, 'e 'gbu 'bhe 'yaango- kpataakpa.

2

MEE klele Zesu Krisi a -srwase' mi wlan 'le

¹ 'Bhi 'η 'ne Timote, do 'egloole -lileya 'la -yoo Zesu Krisi 'yi 'bhe 'yi. ² 'Mi 'e -daanna 'kela 'le mee 'sre 'yre ma, 'bhe gbekpa mee 'la zan mu -o 'ke mee wlan mu 'le, 'bheε- 'ke -o so mee -bheεke' mu daanle- 'bhe 'le 'ezin- 'mu 'koo.

³ 'Yaa- pe -yrenbhle', 'bhii- Zesu Krisi a -srwase' mi wlan do. ⁴ -Srwasε' mi 'kedo- 'kpo 'laa -a 'gbu bo 'tre ta za mu 'yi, 'ke -ya zi 'bhii- -a -za 'so -a -kunlii 'ε 'ni.

⁵ 'Bheε- 'ke mee do -o zaabo 'zi mee -bheεke' mu 'le blasanlele -jara 'sroowo zayi', 'ke yaa blasanle blasan' gbeya 'tonj mu 'ε ta, yaa so 'bhe blasanle -jara 'ε 'sroowole.

⁶ 'Bheε- gbakpa' mi 'la ye -gloo 'ε □woa -yaa' gba 'ε 'yi, 'yele- gba 'ε ta pebhaa -lwa mu 'ε kan mi 'le.

⁷ 'Nj 'yoo- 'kela 'wo zii' 'e ni -ge bhe, 'e 'kpeeledan 'bhe ma 'elrele; -amasroyi Meezan -Waanbhaa' nu a klele 'bheε- 'e -za 'kpen 'yima-.

⁸ 'Davidi 'nrane- Zesu Krisi a -za 'ε bo 'e 'kpee, 'yele- -bwela gale ba; 'bhii- 'an pe -Jan 'Nrale- 'ε 'bhe -a 'wo 'zi gone- 'la gbεen-.

⁹ 'Nj 'yoo- -yrenbhle' zii' 'yee- -Jan 'Nrale- 'ε 'yela- woza 'ε ma, 'bheε- -woo' 'η gbe ta □bwa 'ke piibhe kpele- 'le 'bhii- -za 'yoo- kle mi do gbεen-.

'Dun- -Waanbhaa' a -Jan 'ε 'bhe 'yrele- laa -o. ¹⁰ 'Bhela- -zayi', 'η 'yoo- -za 'kpen 'yikun zii' -Waanbhaa' mee mu 'la zan mu makwan- 'mu -zayi'; 'kooko- 'mu so gole -za -yi Zesu Krisi 'sroyi, 'bheε- 'tobholeyā 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma, -o so 'bhe 'sroowole. ¹¹ -Jan mu 'leε- 'mu -o 'ke wlan 'le doo:

«'Ke -koo' 'gbu -gaa -koo' 'pegee Zesu Krisi 'le, -koo' mu 'pegee 'yee- Krisi nu bole -koo' 'yre ma 'eke- 'yi 'ezin-.

12 'Bhɛɛ- 'ke -koo' -za 'yikwan □
 'yee- 'le, -koo' mu 'pegee
 'yee- nu yaale -yaa' -bh-
 lengbeya yaayre 'ɛ □noo.

'Dun- 'ke -koo' -koo' -banɣwa -a -yi
 doo -koo' 'laa do, 'yee- nu
 -a -banɣole -koo' mu 'yi doo
 yaa -koo' mu do 'ezin-.

13 'Ke -koo' 'laa bole -koo' 'liijan- do
 ta, 'yee- nu bole -a -liijan' do
 'kpo 'ɛ ta. -Amasroyi yaa so
 -a -liijan' maboole, 'bhɛɛ- e
 zaabo -a 'gbu 'le ma.»

-Waanbhaa' a yewone 'lrele- do

14 Bo -jan 'lɛɛ- 'bhe dole ma mɛɛ
 mu 'ɛ 'kpen 'kpee, 'bhɛɛ- -a pe
 -o ni 'e 'sowɛɛ- ma -Waanbhaa'
 -yre ma doo waa sradole -jango'
 mu ta. -Amasroyi sradole 'ɛ 'bhe
 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- mɛɛ
 ma, 'ke yaa 'e go mɛɛ 'la zan mu
 -o 'tronkpa 'bhe -jan mu 'ɛ □la
 'mu -la 'siele- ba. 15 Do 'egloole
 'ke 'yee 'gbu zron -Waanbhaa' ni
 'bhii- -yaa' yewone 'lrele- 'la -za
 so a ni 'bhe 'le, 'bhɛɛ- yaa kle
 'e ma -yrala' 'le 'yee- -Waanbhaa'
 -yre □la; -yaa' wlan ma -jan 'ɛ
 daan kplankplan. 16 'E 'plengo
 -balo 'yiflen mu ma, 'bhe 'pegee
 -jan mu 'la gole -o 'kpaleya zi
 'ɛ ma. -Amasroyi 'woo- bhaama
 janwo mu 'ɛ -woo 'plengo- yi 'oo
 yi -Waanbhaa' ma. 17 -O -liijan'
 mu 'ɛ -za mu sie 'eyoole 'bhii- bhe
 -yoo' bhaaplen 'fle 'ɛ bhle 'eyoole
 gone- 'la gbɛɛn-. 'Bhe mɛɛ -gloon
 mu 'ɛ 'ke mu -le 'ke Imene 'pegee
 Fileti mu 'le. 18 -O -gwa gban wlan
 ma zi 'ɛ ta, 'bhɛɛ- -wa pe doo gbaa
 mu bweza 'ɛ gale ba 'bhe yi 'ɛ
 □bhwa gban; -o 'bhe pelawo zii'
 bhe, -o mɛɛ -bebe 'yini zii' 'ke -o
 'mu go 'kpaleya zi 'ɛ ta. 19 'Dun-
 -Waanbhaa' 'fegwle- gaan -gloola
 □bwa, 'bhe 'laa so 'siele- titi; -jan
 -gloon mu 'lɛɛ- 'mu -la yoondele
 -o ta doo: «Mɛɛzan -Waanbhaa'
 'gbu -yaa' pe mɛɛ mu 'ɛ do.» 'Bhe
 'pegee: «'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'a

□pia doo 'bhe -o 'ke -Waanbhaa' a
 pe mɛɛ 'le, 'bhe zan 'bhe gaan go
 -za 'yoo- zi 'lii.»

20 'Fe -gbɛɛ do -la, 'tasa 'ɛ 'kpen
 -gloon -le ye: -a 'ke mu laa -o 'ke
 -can 'pegee piibhe drɔŋ 'le, 'dun-
 -a 'ke mu -o 'ke -yri 'pegee 'trɛ 'le
 'ezin-. -A 'ke mu 'la 'mu -o 'ke -can
 'pegee piibhe 'le 'mu -o 'ke -zabla'
 yi gbalaan ta pe mu -la -le, 'bhɛɛ-
 -a -vin mu 'ɛ 'mu -o 'ke yikpensee
 ta pe mu 'le. 21 'Ke mɛɛ 'la zan
 'bhe 'bhe 'gbu 'plengwa- 'woo- za
 'trinle- mu 'la bhe -o ma, 'bhɛɛ-
 -a 'kpee 'fleele- kle. 'Bhe zan nu
 klele 'bhii- -can 'tasa mu 'la -o 'mu
 si -zabla' yi -gbɛɛ mu ta 'bhe mu
 gbɛɛn-. -E nu klele 'wen, 'bhɛɛ-
 -ya zan do -kplen maza -yanwo';
 'bhɛɛ- -a -lɛmagaanle -o ye -lrele'
 'ɛ 'kpen -gloon 'wo zayi'.

22 'N 'ne Timote, blasan-
 -zwanne mu zrubho za -yoo' mu
 'ɛ 'lɛɛ. 'Bhɛɛ- mɛɛ 'la zan mu
 'kpen Mɛɛzan -Waanbhaa' gba -o
 'kpee 'fleele- 'le, 'e 'mabɛɛn- 'mu -la
 -din, 'bhɛɛ- 'ke 'ka -lɛdooleya oo,
 'kpaleya oo, 'soniya 'pegee yilabla
 ziglin-. 23 'Dun- 'yaa 'e 'lebole
 klooya ma -jan mu 'pegee 'truu-
 ma -jan mu 'yi, -amasroyi -woo
 'ke gwle 'pope- 'le. 24 'Dun- 'bhe
 'laa lele 'ke Mɛɛzan -Waanbhaa' a
 yewone gwledan. 'Dun- kle mɛɛ
 wlan 'le mokpen' ma, 'kee- so mɛɛ
 mu daanle, 'bhɛɛ- 'kee- so mɛɛ
 mu a -yooya' 'ɛ 'yikunle. 25 Mɛɛ
 'la zan mu zaabo -Waanbhaa' -a
 yewone 'ɛ 'le ma, -e 'so -jan zikpale
 'mu ni -a zru -doo 'le, 'bhɛɛ- yoo
 bo zi -lrele' ta; -doke' yi do ta,
 -Waanbhaa' nu -a klele 'bhɛɛ-
 -zadowɛɛ do -o ma, 'bhɛɛ- -o ploo
 -o kleza -yoo' mu 'ɛ ma, 'bhe 'pegee
 -woo zru niinaa' 'bhe ba, 'bhɛɛ-
 -o wlan 'ɛ do. 26 'Bhe 'yi, -o -yre
 ba nu 'kanle- 'elrele, 'bhɛɛ -o nu
 gole -Setran' 'la 'bhe a bhee mu -o
 -kwan 'bhe zru maza kle zayi' mu
 'yi.

3

Bhaaplen mu kleza mu 'drunyan 'yan bhla zi

¹ -A 'yaango- dɔɔ 'ke 'drunyan 'leyan yi 'e □bhwa -wa -din, 'waati mu 'e nu klele 'egloole. ² Wlan 'e ni, bhaaplen mu nu -o 'gbu do -kplen -la -zadole 'egloole; -waa' -goli' 'flen nu klele, -o nu -o 'wasowole 'ke -woo 'gbu magbaande, 'bhεε- 'ke -o -Waanbhaa' 'to sie. -O nu -o yape mu 'e 'kafawole, -o nu klele mεε klool mu 'le; 'bhεε- waa nu -gasikpale -Waanbhaa' a pe 'wenj mu 'e 'lεε -titi. ³ Mεε -yren 'laa nu 'klale- -o ma -titi; -waa nu mεε mazatole -titi; -o nu mεε 'to 'yɔɔ- 'pele-. Waa nu 'sole- -o 'gbu 'yikunle -za 'yɔɔ- klele ma, -o nu klele 'eyoole, 'bhεε- -za 'wlan kle mu nu klele -o -sɔɔnnii' mu 'le. ⁴ -O nu -dawli' 'kpale- 'eke- gbe ta 'bhεε- -woo 'eke- -yini'; -o yin ma 'tɔn nu klele 'waati 'e 'kpen ba, -o nu -waa' -za 'kpen klele 'ke -o 'gbu magbaandelele. 'Bhεε- -o 'gbu 'nrayiza mu nu 'sole- -o ni 'ke 'bhe kan -Waanbhaa' ta. ⁵ -O nu -a klele mεε mu -yre ta 'bhii- -o gbilaan -Waanbhaa' -lεε, 'duj- -o 'gbu 'kpee waa nu dɔle -Waanbhaa' a -glɔɔya' 'e □la. 'E 'plengo- 'bhe mεε -glɔɔn mu 'e ma 'egboonle. ⁶ 'Woo- mεε mu 'e 'ke mu ge wlale yretete 'bhii- mle mu gbeen- 'fe mu 'e □la, 'bhεε- -o le fangan- kle 'ke mu -yini' -waa' -dawli' ma daangbeya mu 'e 'le; 'bhe le mu 'e 'mu -za 'yɔɔ- glɔɔn 'e 'kpen -la -kla 'elwale gban -so, 'bhεε- -za 'yɔɔ- kle 'flen -glɔɔn 'e 'kpen -le -o -lekan'. ⁷ 'Waati oo 'waati, 'woo- le mu 'e -o -za dreε daan, 'duj- waa 'tenle- -li wlan 'e dɔle ma. ⁸ 'Elwaleta -so Zanesi 'pegee Zambresi -wlenna -Waanbhaa' -lala' janwo mi Moizi ma gɔne- 'la gbeen-, 'woo- mεε mu 'lεε-, -woo -wlen 'zi wlan 'e ma 'bhεε- gbeen-; -o nii- 'e 'siele- -o, 'bhεε- -o 'kpaleya -Waanbhaa'

'yi 'e 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- -o ma. ⁹ 'Duj- waa nu bhɔle 'egboonle -o kleza mu 'e 'yi, -amasɔyi mɔkpen' nu -a 'yaan- gole 'bhii- -woo 'ke -zadokle mu 'le, 'bhii- Zanesi 'pegee Zambresi a pe -za 'e 'leyaan- gɔne- 'la gbeen-.

Pɔlu -o Timote □lia zii'

¹⁰ 'Bhi 'η 'ne Timote, 'bhi 'mi 'an pe daangbeya 'e ta 'taawoa□, 'bhεε- 'e 'mi a pe 'taawogbeya 'e □sia. 'Ŋ 'yaa- zan -za mu 'la klele 'yee □kpaā 'η ma 'mu klele 'yi, 'bhεε- 'η 'kpagbeya 'e Kriisi 'yi oo, 'η zrubakpaaleya oo, 'an 'soniya 'pegee 'an -yren 'yikungbeya 'e 'yee □kpaā 'η ma 'mu 'kpen 'yi. ¹¹ 'Bhεε- -o -yrenkpaā 'mi ta gɔne- 'la gbeen-, 'bhe 'pegee 'an -yrenbhle' gbeya, 'e 'mu -ya. Waa -yren 'e -glɔɔn 'e -dela 'kpale- 'mi ta Antiosi 'pegee Ikonio mu 'bhεε- Lisitri -wa mu 'e ta εε? 'Bhεε- 'naa -yren 'e -glɔɔn 'e -dela -yikunle εε? 'Bhεε- 'duj- Mεezan -Waanbhaa' 'mi -gwa -o 'kpen 'yi. ¹² 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -a zi' 'bhii- -e 'taawo -Waanbhaa' a -lεεgblaanya 'le -o 'pegee Zesu Kriisi 'kpaledomaya 'e 'yi, -o nu -yrenkpaale 'bhe zan ta 'bhεε- klegbeya do 'e 'yi. ¹³ 'Duj- mεε -yɔɔ mu 'e 'pegee mεε 'la zan mu bakanle laa -o, -o nu gele -za 'yɔɔ- baan- -la klelele, -o nu mεε mu -yinile, 'bhεε- -o 'woo- mu 'gbu 'yinile 'ezin-. ¹⁴ 'Bhi 'duj-, 'e -za 'la -daanna 'bhe 'pegee 'e 'kpale- -o -za 'la 'yi, 'e blɔole bo 'mu ma 'egloole. 'Ya -daanna mεε 'la zan 'kɔɔ, 'e 'gbu 'bhe zan dɔ. ¹⁵ -A 'san 'yaa- matrunya ma, -Waanbhaa' a -jan mu 'la 'mu -o yaa' 'Sewe 'e 'yi, 'e 'mu dɔ. 'Woo- -jan mu 'e sɔ 'e klele- -zadɔ' mi 'le, 'bhεε- 'ke 'yee- -kpaā Zesu Kriisi 'yi, -o sɔ 'e gole- -za 'yi. ¹⁶ -Jan 'oo -jan mu 'la -woo -Waanbhaa' a 'sewe 'e 'yi, 'mu -daa Lii 'Wen' 'e 'sen' 'e 'bhεε- ba. 'Bhela- -zayi', -woo mεε daanpe -lrele' mu

'le, 'bhe 'pegee -o wlan do mee 'yi 'ke -o mee bo zi -lrele' ta, 'bhe- -o mee tro 'ke -woo 'e bo -ledoolaya zi 'e ta. ¹⁷ 'Kooko- mee 'la zan -o 'taawo zii' -Waanbhaa' a zi 'e ta, -a daanle kle -yaa' 'Sewe 'e 'yi jan 'e 'kpen 'le gbe 'e 'kpen ma 'ke -a -layan' -a ma, 'bhe- -e so ye wlan 'e 'kpen -gloon 'wole.

4

-Waanbhaa' a -Jan 'e 'wole- mee mu ni

¹ 'Mi -o -jan 'lee- 'bhe 'wo zii' 'e ni fangan- ma -Waanbhaa' 'pegee Zesu Krisi 'yre [la, doo 'yee- Zesu Krisi -le nu gbaa mu 'pegee mee -yre male mu 'kitikanle. 'Bhe- 'mi -a wo 'zi 'e ni 'ezin- -a 'nuza- 'e 'pegee -yaa' -bhlembeya yaaza 'e 'to 'yi, doo: ² -Waanbhaa' a -Jan 'e 'wo mee mu ni, 'ke 'ya 'kwlanwo- -o ma, 'ali- 'kee- -kla 'waati 'lrele- ba oo, 'kee- -kla 'waati 'yoo- ba. -A wo mee mu 'e ni, 'kooko- 'ke -a wlan -dwa -o -yi, -o so -o zru maboolle, 'ke -o 'ke mu [nia, -o -ledoo' zi -lrele' ta, 'bhe- -o -lia 'e zrubakpaalele 'waati 'e 'kpen ba 'ke 'yoo- daan. ³ -Amasroyi 'bhe 'waati -o zan bhole 'bhe- bhaaplenj mu laa nu dole -li -a -la 'ke -woo 'tronkpa- -Waanbhaa' a daangbeya 'ledoolle 'e [la. 'Dun- -o 'gbu zru maza mu 'e ma, -o nu mee daan mu 'sre 'ke mu -lekpale 'eke- ta -o -din; 'bhe- 'ke 'tronkpale -swa -o ni -jan -gloon mu 'la [la, -o nu a pele doo 'mu 'bhe- 'wo -o ni. ⁴ -O nu -o 'tron mu -liitanle wlan 'e 'lee; 'bhe- 'tronkpale nu 'sole- -o ni bhaama can mu -la [la. ⁵ 'Dun- 'bhi, 'so 'e 'gbu 'yikunle -za 'kpen 'yi, -yren 'yikun, 'yoo- -Jan 'Nrale- 'la 'wo mi 'le, 'bhe ta ye 'e 'wo. 'Bhe- -Waanbhaa' a ye 'e 'wo 'elrele gbe 'e 'kpen ma.

Polu -o -a zi janwo 'zi Timote ni

⁶ 'Ke -za [bwa 'mi ta, 'mi 'gbu klele 'e 'bhii- 'sraka 'e ta -yi -doo 'le 'bhe 'waati 'e [bhwa gban; 'bhe-

'an pe 'tre ta yan bhla 'e [bhwa -wa -din. ⁷ 'N 'yaan- gwle -lrele' 'e danlele, 'bhe- 'mi an blasanle 'e 'leyaan-; 'bhe- 'n [bwa 'kpaleya zi 'e ta 'kee- ge 'tenle- -a -layanle ma. ⁸ 'Bhela- -zayile, 'n nu -ledoolaya ma -jara 'e 'sroowole. Meezan Zesu Krisi 'la -yoo 'ke 'kitikan mi -lrele' 'e 'le, 'bhe nu 'bhe -jara 'e 'nale- 'n ni 'drunyan 'layan yi 'e 'le. 'Dun- yaa nu 'bhe 'nale- 'mi do -kplen 'kpo ni; mee 'la zan mu 'kpen 'yre -o -a 'pwe 'yi 'e 'lee 'soniya 'le 'mu zru ba, -e nu 'yee- -jara yeke- do 'kpo 'e 'nale- 'bhe zan mu 'e 'kpen ni 'ezin-.

Polu a -jan ngblo 'wlayre-

⁹ Do klen 'kee nu 'tenle- 'n ma blaale-. ¹⁰ -Amasroyi, 'tre ta pe mu 'lee 'flen 'e -zayi', Demasi 'n do -kplen [twa -a noo-, 'bhe- -e -ja Tesaloniki -wa 'e ta. Kresansi -ja Galasi 'kleen 'e 'yi, 'bhe- Titi -ja Dalimasi 'kleen 'e 'yi. ¹¹ Luki do -kplen -le [bwa 'n -din. 'E 'nu bhla zi, 'ka 'pegee Maki 'nu 'eke- zi; -amasroyi -e nu bhole 'n ba 'egbenele 'an ye 'e 'wolele. ¹² 'N Tisiki 'winbwa- Efezi -wa 'e ta. ¹³ 'Bhe- 'e 'nu bhla 'e zi, 'kan Troasi -wa 'e ta Kaapusi ba; 'bhe- 'an dun- tralape -gbene 'la [bwa -a noo- ye nu 'bhe 'le 'n ni. 'Sewe kpo mu 'e 'pegee wi 'fle 'sewe kpo 'la 'klule- -o 'mu -za 'laa 'nile- 'e 'kpee, nu -o 'kpen 'le 'e 'koo.

¹⁴ -Ton mi Alezandri yienya 'yoo- -gbene -kla 'mi ni. Meezan -Waanbhaa' -le nu -e -za 'yoo- yeke- 'la [kla 'mi ni, 'bhe zigole -a ma. ¹⁵ 'Bhi 'gbu 'ezin-, 'e 'gbu 'klosikun -a ma 'elrele, -amasroyi -e -zaabwa 'o 'le ma 'o 'wojan- mu 'e 'kpen 'yi.

¹⁶ 'N ge gbe -lwa 'la [woa -klu ta 'an -za 'e 'yipe yre noo-, mee 'kedo- 'kpo 'laa dole 'mi zi ta; -o 'kpen 'n do -kplenne' [twa -a noo-. Bhaa -Waanbhaa' laa -waa' -za 'yoo- mu 'e bole -klosi 'yi. ¹⁷ 'Dun-

Mεεzan -Waanbhaa' -le □bhwa 'mi
 ba, 'bhεε- -e fanḡandwa 'mi ta;
 'kooko- 'η sɔ -Jan 'Nrāle- 'ε 'wole
 gbε 'ε 'kpen ma 'ke 'an -leyan' -a
 ma. 'Bhεε- 'kooko- Zuufu kle mu 'ε
 'mu 'yee- -Jan 'Nrāle- 'ε ma 'ezin-.
 'Bhεε- mεε mu 'la 'kpen 'yaa- zi
 'bhii- -woo 'η dε, 'η -gwa -o 'koo;
 'bhεε- -e -kla 'bhii- -woo 'η -gwa
 -jara 'lii. ¹⁸ 'Mi 'gbu 'a 'yaango-
 'bhii- Mεεzan -Waanbhaa' nu 'mi
 gole -za 'yoo- 'ε 'kpen 'yi, 'bhεε-
 -e nu 'mi -doo 'wlale- -yaa' -bh-
 lenḡbeya yaayre 'ε □nɔɔ lafle' 'yi.
 'Yela- -a pε -le 'ke 'tɔbhɔleya 'le
 -zɔn 'pegee yikpensee ta! Amiina.

Pɔlu a -danma' 'pubɔ-

¹⁹ Prisili 'pegee Akilasi, 'bhεε-
 Onezifɔɔ a 'fa -la mu 'ε 'mu 'pubɔ-
 'η ni. ²⁰ Erasiti □bwa Korenti -wa
 'ε ta, 'bhεε- 'η Trofimu gadele 'ε
 □twa Miletī -wa 'ε ta. ²¹ Dɔ klen
 'kee nu -niinii' 'kpa 'waati 'ε 'lεε.
 Ebulusi 'pegee Pudensi, 'bhεε- Li-
 nusi 'pegee Klodia, 'bhεε- -koo'
 nεεnε- mu 'ε 'kpen 'ka 'pubwa-.

²² Bhaa Mεεzan -Waanbhaa' kle
 'e 'nii- 'ε ba.

Bhaa -Waanbhaa' -li 'ka 'kpen
 ma! Amiina.

**PŌLU 'LETRE 'LA
 □KPAĀ TITI NI
 Pōlu 'letre 'la □kpaā
 Titi ni 'bhe ngblo**

Titi -yaa Grēki mi 'le, 'bhēē- e -yaa Zesu a winbōwo mi Pōlu a yewoyōōn 'le Mēēzan a ye 'ε 'yi. -E -ja 'taa -bebe ta 'ke Pōlu 'le 'ke -o ge Zesu a -Jan 'Nrāle- 'wolele. 'Letre 'lēē- 'yi, 'wa □ya 'bhii- Pōlu Titi □twa Krēti, 'kooko- -e bhō Zesu 'yi mu -lē drēē mu 'ε ba (Titi 1.5). 'Bhii- 'wa □ya gōnē- 'la gbēēn- Pōlu a 'letre □lwa 'ε 'yi Timote ni, Pōlu Titi 'pegee Zesu 'yi mu 'ε □liala.

'Letre 'lēē- 'yi, Pōlu 'a □pia Titi ni dōō -e zilēē- mu 'kpa Zesu 'yi mu -lē mu 'ε 'kpen do do wiinj-. -Ya □pia Titi ni dōō, mēē -gloōn 'la -e -yaa nu 'bhe 'kpālē- Zesu 'yi mu -lē 'tolē- -lē 'bhe 'wiinj-, 'bhe zan 'ε 'taawogbēya 'ε klē 'elrele (Titi 1.5-9). Pōlu pe Titi 'pegee Zesu 'yi mu 'ε ni dōō -o dō mēē daangbēya wlan 'gbu 'ε 'bhēē- zi, 'bhēē- -wa pe Zuufu mu 'la 'mu 'yaa- zi 'bhii- -o Zesu 'yi mu -lēdo' 'ε 'siē- 'mu ni dōō 'mu a mēē daangbēya 'ε 'bhe 'laa -o kplankplan.

Pōlu 'gwlaan- gbalaan mu 'pegee le gbalaan mu 'la 'yaa- Zesu 'yi mu -lēdo' 'ε ba, 'mu pegee -zwanne mu 'pegee -gblane 'bhēē- lu mu, 'mu 'kpen 'liala- (Titi 2-3). -Waanbhaa' -o -gwa -za 'yi gōnē- 'la gbēēn- 'kooko- -o bo -o 'gbu ma, -e 'bhe 'yipia□ -o ni; 'bhēē- -e zruwlaa- -o 'kpee dōō -za 'la 'bhe 'lēdōole -o -o 'bhēē- klē 'ke 'bhe ge 'tēnlē- Zesu 'nule- ma.

'Letre 'lēē- 'lēyanyre 'ε 'yi, Pōlu pe Titi ni dōō mēē 'la zan mu mēē mu pō 'eke- ma, 'bhēē- 'ke -woo -yicien' -e 'bhe zan mu 'ε -gbin -o plej-. 'Bhēē- -e -liawli' 'ke mu 'pegee 'pubowli 'ke mu -naa -a ni.

Pōlu -o Titi 'pubō- 'zi

¹ 'Mi Pōlu, 'η 'yoo- 'ke -Waanbhaa' a yewone 'le, 'bhēē- 'η 'yoo- 'ke Zesu Krisi a *winbōwo mi 'le; 'mi -le 'letre 'lēē- 'kpa zii' 'e ni. -Waanbhaa' mēē 'la zan mu makwan-, -yoo 'η 'winbwa- 'kaa 'η 'bhe zan mu 'ε bō 'kpaleya a pē zi 'ε ta, 'bhēē- 'an klē 'ke -o wlan ma daangbēya 'la sō bhōle- -o ba, 'bhēē- -o bo -Waanbhaa' a -lēēgbalaanya 'ε 'yi 'bhe dō. ² 'Bhēē- 'kooko- -o yrikpale bo bole -yre ma -si 'la -dan 'laa -o 'bhe ma 'bhe ta. -Waanbhaa' laa bhla pe -titi, -ya -liiwli' -naa 'bhēē- bole -yre ma -si 'ε 'naza- ta -kōō' ni 'drunyan klēle -lēē -a 'kōō. ³ -Kōō' 'Bheē Mi -Waanbhaa' 'gbu 'waati yēkē- 'la -dwa 'bhe 'bhōle-, 'kee- yaa -Jan 'ε zrōnle- -kōō' ni. 'Bhēē- -e -yaa' -Jan 'ε 'wole gbekpaa- 'mi 'kōō, 'kaa 'η 'bhe 'wo bhaaplej mu 'ε ni.

⁴ 'Mi Pōlu -le 'letre 'lēē- 'kpa zii' 'bhi Titi ni, 'bhi 'la 'bhi -o 'ke 'η 'ne kpataakpa 'le 'kpaleya a pē zi 'ε ta, 'yee- 'kpaleya do 'kpō 'la -yoo -kōō 'kpen 'yi bhe. Bhaa -kōō' Dē -Waanbhaa' 'pegee -kōō' 'Bheē mi Zesu Krisi -li 'e ma, 'bhēē- -o yilabla na 'e ni!

-O ye -gloōn 'la gbekpaa- Titi 'kōō Krēti 'tre 'ε ta

⁵ 'Mi 'e □twa Krēti 'tre 'ε ta, 'kooko- -za mu 'la 'naa 'yanlē- 'mu yrebagolele, 'e 'mu -yrebago. 'Bhēē- zilēē- mu makun' Zesu 'yi mu 'ε ba, 'bhēē- 'mu 'kpa -wa mu 'ε 'kpen do do ta Zesu 'yi mu -lē do do 'ε 'wiinj-, 'bhii- 'an □pia 'e ni □ya klē gōnē- 'la gbēēn- bhe. ⁶ Waa 'joo 'yōō- bhe do 'kpō 'yele- Zesu 'yi mu 'ε -waa' zilēē- mu 'ε 'kedo- 'kpō 'taawo gaan 'ε zi, 'bhēē- -a na klē do 'kpō, 'bhe 'pegee -a -ne mu 'ε -blōōle' klē Krisi ma. 'Bhēē- 'mu 'joo 'laa klēle 'eyōōle, 'bhe 'pegee 'mu 'laa 'mu yape mu 'ε 'kafa- wole. ⁷ Wlan 'ε ni, Zesu 'yi mu 'ε -waa' zilēē- mi 'ε 'woyē- 'le 'ke -a -yrekpalele -Waanbhaa' a ye 'ε ba.

'Bhela- -yile, waa 'joo 'yoo- bhe do 'kpo 'yele- -a 'taawo gaan 'e zi -titi. 'Bhe- yaa -a 'gbu magbaandele, yaa klele yrannii- 'le, 'bhe 'pegee yaa klele -wænni- mi 'pegee gwle -glin mi 'le, 'bhe- yaa -goli- -glinle- -dawli' ma. ⁸ 'Dun- -e kle 'cie mu -gblakun' mi -lrele' do 'le, 'bhe- -za 'wlan klele 'so -a ni. -A -ledoolle kle, 'bhe- -e kle 'wen, 'bhe 'pegee -e so -a 'gbu 'yikunle. ⁹ -A bloole bo -Waanbhaa' a -Jan 'la -o so -o 'kpale 'bhe 'yi 'bhe ma 'egloole, 'bhii- -wa -daanna 'kela 'le bhe. 'Ke 'bhe □kla -e nu 'sole- mæ mu -liale', 'bhe- -e fangando 'mu ta daangbeya -ledoolle a pe zi 'e ta. 'Bhe- -e nu 'sole- -a -læma' zaabo mu 'e 'mu 'gbu 'niyre- 'e zronle- mu ni.

¹⁰ Wlan 'e ni, mæ -bebe -o -wlen 'zi wlan ma daangbeya 'e ma. -O -naanaa' ma jan mu -la wo, 'bhe- -o mæ mu -yini'. -O 'bhe mæ -gloon mu 'e ye mæ 'la zan mu 'a pe mæ ni doo -o wla kpanma 'kleen 'yi 'bhe- -o go -za 'yi 'bhe zan mu 'e 'mu -la plen. ¹¹ 'Yaa- jan mu 'e do -o -yi, 'bhe- waa so -jan 'bheke 'wole; -amasroyi, 'wole- 'fe mu 'e 'kpen □la mu 'e 'mu a 'kpaleya 'e sie. -O mæ mu daan -za 'la 'bhe 'laa -o 'ke daanpe 'le 'bhe- 'le, 'kooko- -o -goli' kun mæ mu 'koo -dawli' ma. ¹² Kreti 'tre ta mi do, -o 'gbu a -zadō' mi do -le 'a □pia doo: «Kreti mu -o 'ke bhlanii- mu 'le 'waati 'e 'kpen ba, -woo 'bhii- srope mu gbæen-, lrwanii- mu -le -o -le, 'bhe- -o bo -o 'kpeeledanle ma pe bhlele 'te -la ma.» ¹³ 'Bhe -jan 'e, 'bhe -o 'ke wlan 'le. 'Bhela- -zayile, 'ke 'a 'kela 'bhe 'yinia-, -la 'bhe ta 'egloole, 'kooko- -a 'kpaleya 'e Krisi 'yi 'bhe bakan' 'elrele. ¹⁴ 'Bhe- 'ke waa bloo Zuufu mu a bhaama can mu 'e ma, 'bhe- mæ 'la zan mu 'mu -zanta- -dwa -Waanbhaa' a wlan 'e ni, waa bloo 'mu a 'tonj mu 'e ma. ¹⁵ Mæ 'la zan mu 'kpee 'fleele- -o, pe 'kpen -o 'wen' mu

-yre 'yi. 'Dun- mæ 'la zan mu 'kpee 'trin- -o, 'bhe- 'ke waa -o kpa Krisi 'yi, 'pe 'kedo- 'kpo 'laa -o 'wen 'bhe zan mu 'e -yre 'yi. -Amasroyi -o 'kpeeledangbeya 'e -yoo 'eyoolle, -asiikoo waa so -za 'wlan 'pegee -za 'yoo- bagole dole-. ¹⁶ -Wa pe -o -lii doo -o -Waanbhaa' do, 'dun- -o kleza mu 'e gole -o -o -liijan' mu 'e ma. -O 'kpee -o 'eyoolle, 'bhe- -woo -kala' mu 'le -Waanbhaa' ma, 'bhe 'pegee waa so -za 'lrele- 'kedo- 'kpo klele.

2

'Gwlaan- gblaan 'pegee le gblaan mu -liawli'

¹ 'Bhi Titi 'dun-, 'kela 'bhe -benngole -o 'ke daangbeya 'ledoolle 'e 'le, 'bhe- -wo mæ mu 'e ni. ² -A pe 'gwlaan- gblaan 'e ni doo waa -o -taakpale -za mu zi. -Wa kle 'ke -o so -gasikpale -o -le, 'bhe 'pegee -o kle -zadō' mu 'le. 'Bhe- -o kle 'egloole -waa' 'kpaleya 'e 'yi Krisi 'yi, 'bhe 'pegee -waa' 'soniya 'e, 'bhe- waa zrubakpaaleya 'e 'yi. ³ 'Bhe klegbeya 'e 'yi, -a pe 'ezin- le gblaan mu 'e ni doo 'mu 'taawogbeya 'e kle 'wen. Waa klele mæ 'tōpe le mu 'pegee -wænni- le mu 'le. 'Bhe- -o kle mæ mu -lia le mu 'le. ⁴ 'Bhe- -o 'so 'seebaane mu daanle- 'mu □noo mu 'pegee 'mu 'ne mu 'e -za 'solele 'mu ni. ⁵ 'Bhe- 'woo- 'seebaane mu 'e kle le yikanle mu 'le, 'bhe- -o 'kpee 'fleele- kle. 'Bhe- -o 'so -waa' 'fe mu 'e 'kunle 'elrele, 'bhe 'pegee -o kle le wlan mu 'le. -O 'kpen do do 'bhe ngblo 'kpala 'bhe □noo □la, 'kooko- mæ 'kedo- 'kpo 'laa so -jan 'yoo- 'kedo- 'kpo 'wole -Waanbhaa' a -jan 'e ma.

-Zwanne mu -liawli'

⁶ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, -zwanne mu 'e □lia doo -o kle -zadō' mu 'le -za 'kpen 'yi. ⁷ 'Bhi 'dun-, 'bhi kle -za 'wlan kle mi 'le 'ke mæ mu 'e ye, 'bhe- -o so -o kpale 'e ma 'yaa- taawogbeya 'e 'yi. Mæ mu daan 'e

zru -lrele' 'le 'pegee 'e 'nii- 'le. ⁸ 'E 'wojan- mu 'ε 'ledōole klε, 'bhεε- 'ke waa sō zaabole 'mu ta, 'kooko- -kōō' 'sōōnnii mu laa sō 'joo 'yōō- bhe 'kedo- 'kpō 'yele -kōō' 'taawo gaan 'ε zi, 'bhεε- -yraladō -o ma.

Lu mu -liawli'

⁹ -A pe lu mu 'ε ni dōō -woo 'gbu ṅgblo 'kpala -o zan mu 'ε □la -za 'kpen 'yi, 'bhεε- -o 'mu zru maza mu klε gbε 'ε 'kpen ma. Waa zaabole 'mu 'le ma. ¹⁰ 'Bhεε- waa 'mu a pε 'kedo- 'kpō 'faanle- 'Duj- -o blōole bo 'mu ma 'tanji, 'kooko- mεε mu sō -kōō' 'Bhee Mi -Waanbhaa' a daangbeyā 'ε 'ledole -a ma.

-Waanbhaa' -yaa' -lileya 'ε -zrōōna gōōε- 'la gbεεn- bhaaplen mu ni

¹¹ Wlan 'ε ni, -Waanbhaa' -yaa' -lileya 'ε -zrōōna bhaaplen mu ni, 'bhεε- 'bhe -le -kla bhaaplen mu 'kpen gōōε 'le -za 'yi. ¹² 'Bhεε- -yaa' -lileya 'ε -kōō' daan dōō -kōō' 'ploo- 'taawogbeyā -yōō' 'pegee 'tre ta zru maza -yōō' mu ma, 'kooko- -kōō' sō 'taawole yikan' ma 'drunyan 'lεε- 'yi, 'ke -kōō' 'ledōole klε, 'bhεε- 'ke -Waanbhaa' -lεεgblaanya klε -kōō' 'yi. ¹³ -Kōō' 'taawogbeyā 'ε klε 'elrele 'bhεε- gbεεn- bhe, 'ke 'bhe ge 'tenle- -kōō' 'yi -lrele' 'la 'bhole- magben 'zi 'bhe ma. 'Bhe yi 'ε 'le, -kōōa' -Waanbhaa' -gbēε 'ε, 'bhεε- -kōō' 'Bhee Mi Zesu Krisi a 'tōbhōleyā 'ε nu 'pwēle- -a -yi 'te. ¹⁴ -Ya 'gbu 'naa- -kōō' ni -kōō' ma 'sraka 'le; 'kooko- -e -kōō' 'wiin- -za 'yōō- mu 'ε 'kpen go, 'bhεε- -e -kōō' klε -a 'gbu ni -yaa' pε 'si 'wenj do 'le, 'bhεε- 'ke -kōō' -za 'lrele- klele -vavade.

¹⁵ 'Bhe 'yi bhe, 'bhεε- 'yansi jan mu 'ε 'wo mεε mu 'ε ni, 'ke 'yoo- lia 'egloole. 'Bhεε- 'ke -a 'ke mu 'la 'yinia- 'mu bō zi -lrele' ta. 'Yaa 'tolε- 'ke mεε 'kedo- 'kpō 'a maveε.

3

Zesu 'yi mu 'taawogbeyā drεε

¹ -A dō Zesu 'yi mu 'ε 'kpee dōō -woo 'gbu ṅgblo 'kpala -o -kunlii mu 'ε 'pegee -waa mεε gbilaan mu 'ε □la. 'Bhεε- -o 'mu 'wo- jan- mu 'ε 'klosikun, 'bhεε- -woo yriwla -za 'wlan 'kpensee -gloōn klεle 'le. ² -A dō -o 'kpee 'ezin- dōō waa mεε 'kedo- 'kpō 'tō 'yōō- pele, 'bhεε- waa gwledanle, 'bhe 'pegee -o klε mεε mazato mu 'le; 'bhεε- -o -yi klε 'edōole 'egbenele mεε mu 'ε 'kpen ma. ³ -Amasrōyi -kōō' mu 'gbu 'yaa- 'elwale -sō -zadōkle mu 'le -Waanbhaa' ba zayi, 'bhe 'pegee -kōō' 'laa -yaa -a -weli' -klosikun, 'bhεε- -kōō' 'nile- -yaa. -Kōō' 'yaa- -kōō' zru maza 'kpen -gloōn 'pegee pε 'flen mu 'ε 'kpen a lu mu 'le. -Kōō' 'yaa- 'kpee 'yōōya- 'ε 'kpen -gloōn klε, 'bhe 'pegee -kōō' 'yaa- zranwo pε 'kpen ta. -Kōō' ven -yaa si mεε mu yin -lii, 'bhεε- -kōō' 'yaa- 'eke- mafinyanwo. ⁴ 'Duj- -kōō' 'Bhee -Waanbhaa' -yaa' wlanya 'pegee -yaa' 'sōniya 'ε -zrōōna bhaaplen mu ni. ⁵ 'Bhεε- -e -kōō' -gwa -za 'yi; 'bhe 'laa dale -kōō' mu 'gbu klεza -ledōole mu 'ε ba, 'duj- 'bhe -daa -kōō' mu 'gbu 'yren 'la □klaa -a ma 'bhεε- ba. -Kōō' -gwa -za -yi -amasrōyi, Lii 'Wenj 'ε, 'bhe -kōō' 'kpee 'trin- 'ε □fia, 'bhεε- -e bole -yre ma -si drεε -naa -kōō' ni. ⁶ -Waanbhaa' Lii 'Wenj 'ε -zinaa' -kōō' mu ta niima 'kee- kan -a -dan' ta, -kōō' 'pegee mεε 'Bhee mi Zesu Krisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi. ⁷ 'Bhe klegbeyā 'ε 'yi, -yaa' -lileya 'ε ma, -e -kōō' klε mεε -ledōole mu 'le -a -yre 'yi, 'bhεε- -kōō' 'yrikpale -o bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe ta, 'bhe klε -kōō' 'cien 'le. ⁸ 'Bhe -jan 'la bhe, 'bhe -o 'ke wlan 'le. 'N' 'yoo- -a zi' 'bhii- 'e 'bhe 'kpankpanyan mεε mu 'ε ma, 'kooko- 'ke -a 'ke mu -o □kpaa -Waanbhaa' 'yi, 'mu dō klεn 'bhεε- 'mu za 'wlan mu klε.

'Bhe -le lele, 'bheε- 'bhe -le mεε maza -yanwo'. ⁹ 'Duj- zaabole bhaama za mu 'pegee -koo' -gboo mu 'to mu ta oo, sradole mu oo, 'poke- maza mu Moizi a 'toj mu 'ε ta, 'ploo 'mu 'kpen ma. -Nafan 'laa -o -yi, 'bheε- waa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- mεε ma. ¹⁰ Mεε 'la zan Zesu 'yi mu 'ε -yicien' 'ke -yoo -yini', 'bhe zan 'ε 'kpeelekkan -gloon do, -gloon ple. 'Ke yaa dole -a -la, 'e 'gbu 'e 'plengo- 'bhe zan 'ε ma. ¹¹ 'Ya 'yaango- 'bhii- 'bhe mεε -gloon 'ε -gwa gban -Waanbhaa' a zi -ledoole 'ε ta, 'bheε- -yoo -za 'yoo- zi 'ε 'bheε- ta, 'bhe 'pegee -e -Waanbhaa' a -kpan baa- 'zi -a 'gbu ta 'bhe klegbeya 'ε 'yi.

Polu a -danma' -liawli'

¹² 'Kee- =kla Aatemasi 'le oo, 'kee- =kla Tisiki 'le oo, 'ke 'mi -o 'kela 'winbwa- 'e ta ye, 'e gaan -la 'si 'bheε- 'e nu 'tenle- 'η ma Nikopolisi -wa 'ε ta; -amasroyi 'an [kpa doo -niinii' 'kpa 'waati 'ε nu 'kanle- 'η ta 'bheε- =noo ye. ¹³ 'Kee so 'kela 'bhe klele-, 'bhe kle 'kee bho 'kitikan mi Zenasi 'pegee Apolosi ba -o nu bhla 'ε zi -waa' 'taa 'ε ta, 'kooko- -o gbe laa 'kaanle- pe 'kedo- 'kpo ba. ¹⁴ -Yoo 'ke -za 'le 'ke -kooa' pe neene- Zesu 'yi mu 'ε -o -za 'wlan mu klele daan, 'kooko- -o so mεε -bheεke' mu maza -yanwole 'waati -gloo ba, 'bheε- 'kooko- waa bo bhaama mεε mu 'le.

¹⁵ Mεε 'la zan mu 'kpen -o 'mi -din -ge, 'mu 'e 'pubwa-. -Koo' -za so mεε 'la zan mu ni 'kpaleya a pe zi 'ε ta, 'mu 'pubo- 'η ni. Bhaa -Waanbhaa' -li 'ka 'kpen ma!

**PŌLU 'LETRE 'LA
 □KPAĀ FILEMŌ NI
 Pōlu 'letre 'la □kpaā
 Filemō ni 'bhē
 ṅgblo**

Pōlu 'letre 'lɛɛ□dia Filemō ni 'waati 'la ba 'ke -yoo -kaso 'yi Rōmu -wa 'ɛ ta, 'bhɛɛ- Filemō -yaa Kolosi -wa 'ɛ ta. 'Bhɛ 'yaa- 'bhɛɛ- -wa 'ɛ ta Zesu 'yi mu -lɛdo' 'ɛ ba. Zesu 'yi mu 'ɛ 'yaa- kla 'eke- ba, 'bhɛɛ- -woo 'seriwo 'yela 'fɛ 'ɛ □la. Pōlu -le 'yee- Filemō □wlaa Zesu 'yi. Filemō a lu do -yaa -o -yaa 'bhɛ sii Onezimu, 'bhɛ 'to 'ɛ 'yi -le dōo «bhōṅba mi».

'Yee- Onezimu blasaan- 'bhɛ zan Filemō 'kōo, 'bhɛɛ- -e -ja Pōlu zi -kaso 'yi Rōmu. -E -yaa Pōlu -din bhla 'la ba, -ya □kpaā Zesu 'yi, 'bhɛɛ- -e □kla Zesu 'yi mi 'le. -E □bhwa Pōlu ba 'ebebele. 'Yee- Onezimu- 'kpale- -yaa Pōlu 'yi, 'duṅ- 'bhɛ 'pegee Filemō -yaa bhɛgwɛlɛnya ma.

'Bhɛla- -zayile 'yee- Pōlu 'a □kpaā dōo -e gele- Onezimu 'le Filemō ta ye; -amasrōyi, -waa' 'toṅ 'ɛ ta, 'ke lu 'la 'yaa- blasan 'bhɛ zan 'ɛ 'kōo, -o -yaa 'bhɛ 'krowo 'eyōole. 'Bhɛla- -yile, -a ge bhla 'ɛ zi -a zan ba, Pōlu 'letre do □dia Filemō ni, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'bhɛ □kpaā -a 'kōo.

'Bhɛ 'letre 'ɛ 'yi, Pōlu -sromabwa Filemō ni 'kaa 'bhɛ 'bhɛ gbɛdo 'yee- Onezimu □la. 'Bhɛɛ- 'yee- Pōlu -sromabwa Filemō ni 'kaa yaa Onezimu 'kunle- 'bhii- -yaa' lu, 'duṅ- -e 'bhɛ 'kun 'bhii- -a nɛɛnɛ- do gbɛɛn- Zesu Krisi 'srōyi.

Pōlu -o Filemō 'pubo- 'zi

¹ 'Mi Pōlu, -o 'mi 'la □bwa -kaso 'yi Zesu Krisi a -jan 'ɛ 'wole -zayi' bhɛ, 'mi 'pegee 'ṅ nɛɛnɛ- Timote -le 'letre 'lɛɛ- 'kpa zii' 'bhi Filemō

ni, 'bhi 'la 'bhi -o 'waa- yewoyōon 'le, 'bhɛɛ- 'e -za sō 'o ni 'egbɛnɛle bhɛ. ² 'O 'yee- 'letre 'lɛɛ- 'kpa zii' Zesu 'yi mu -lɛdo' 'la kla 'eke- ba 'bhi Filemō a 'fɛ 'ɛ □la 'mu -la ni, 'bhɛɛ- 'wa 'kpa zii' 'ezin- 'o nɛɛnɛ- Zesu 'yi le Apia, 'pegee Arisipi 'mu ni; -woo' 'pegee 'mu -la 'trɛbhwa□ 'eyōole -Waanbhaa' a ye 'ɛ 'wole- 'ɛ -zayi'. ³ Bhaa -kōo' Dɛ -Waanbhaa' 'pegee Mɛɛzan Zesu Krisi -li 'ka ma, 'bhɛɛ- -o yilabla na 'ka ni.

*Pōlu -o -Waanbhaa' 'pubo- 'zi
 Filemō a -za ma*

⁴ 'Bhi 'ṅ nɛɛnɛ- Filemō, 'waati 'oo 'waati, 'ke 'ṅ 'yoo- 'ṅ 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni, 'an 'pubo- 'yaa- -za ma. ⁵ -Amasrōyi 'e 'kpale- -o Mɛɛzan Zesu 'yi gōnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a mɛɛ 'weṅ mu 'ɛ -za sō 'e ni gōnɛ- 'la gbɛɛn-, 'ṅ -zadōle -o 'bhɛ 'yi. ⁶ 'Bhɛla- -zayile, 'mi -sromabō -Waanbhaa' ni dōo -kōo' klelawoa do -kōo' 'kpaleya 'ɛ Zesu 'yi 'bhɛ ma, -yee' baando 'egloole 'yaa- 'kpaleya 'ɛ 'yi; 'bhɛɛ- 'bhɛ 'kpaleya 'ɛ 'srōyi, -kōo' pɛ -lrele' mu 'la 'kpen 'srōwo- Krisi 'kōo, 'e 'mu do kplankplan. ⁷ 'ṅ nɛɛnɛ- Filemō, -Waanbhaa' sō 'e ni gōnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛ 'mi zruk- palaa 'egbɛnɛle, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'fuu -gbɛnɛ do 'mi ta 'ezin-. -Amasrōyi 'e zruwlaa- -Waanbhaa' a mɛɛ 'weṅ mu 'ɛ 'kpen 'kpee 'ezin-.

*Pōlu -o -sromabō 'zi Filemō ni
 Onezimu ba zayi'*

⁸ 'Bhɛ klegbɛya 'ɛ 'yi, 'ṅ nɛɛnɛ-, 'ali- 'bhɛ 'sɛṅ -o 'mi ni Krisi 'to 'ɛ 'yi 'bhii- 'ke 'mi 'a □pia 'e ni 'e -za 'la kle 'e 'bhɛɛ- kle. ⁹ 'Duṅ- 'soniya 'ɛ ma, -e □swa 'mi ni, 'bhii- 'ṅ -sromabō 'e ni. 'Mi Pōlu 'la 'mi -o 'gwlaan- gbalaan 'le, 'bhɛɛ- -o 'mi 'la □bwa -kaso 'yi Zesu Krisi 'to 'ɛ -zayi' bhɛ. ¹⁰ 'Mi -sromabō 'zi 'e ni Onezimu -la ba -zayi'; -kaso 'fɛ 'lɛɛ- =la, 'yele- -kla 'ke 'mi 'nɛ 'le 'o 'pegee Zesu Krisi a 'kpaledomaya

* 1:10 1.10 Onezimu 'to 'ɛ 'yi -le dōo «mɛɛ la zan -za 'yanwo- mɛɛ ma»

'ε 'yi, 'bhεε- 'mi -kla 'bhii- -a dε. *
 11 'An 'yaango- 'bhii- yaa -za 'kedo-
 'kpɔ 'yanwolε 'e ma 'elwaleta -sɔ,
 'duŋ- -zɔn, -yoo -za 'yanwo zii' 'bhi
 'pegee 'mi ma.

12 'Mi -o ge 'zi 'kεle- 'e ta ye
 'ezin-; -e □kla 'bhii- 'η 'gbu 'kpee
 yi -kpɔsɔ do 'le. 13 'N 'yoo- 'waati
 'la ba -kaso 'yi, 'η 'yaa- zi bi 'bhii-
 'an 'to 'η -din -ge, 'kooko- -e kle
 'bhi tabɔɔ mi 'le yewolele 'mi ni.
 14 'Duŋ-, 'naa- -o -a zi 'bhii- 'η -za
 'kedo- 'kpɔ kle 'ke 'bhε 'laa sɔ 'e
 zru ni: 'kee -za 'wlan klele- 'mi ni,
 -a kle 'e 'gbu zru ma, 'yaa klele 'mi
 'yɾε 'kɔɔ kpaŋma.

15 -Dɔke' 'bhi 'pegee Onezimu,
 'ka 'piilalawoa 'eke- ma 'waati sa;
 'kooko- 'kee- nu gbε drεεwoa- 'e
 ba, 'bhεε- 'ka bo -nraleyā 'yi 'taŋii
 'ke -daŋ' 'laa kle 'bhε ma oo.
 16 'Duŋ- -zɔn, yaa -o -li lu 'te 'le,
 -a mabhaabhɔ lu ta; -e -kla -kɔɔ'
 nεεnε- do 'le, 'bhεε- -a -za sɔ 'o ni.
 -A -za -o 'mi 'gbu 'kɔɔ 'eglwɔle; -za-
 anko 'bhi 'gbu 'lεε-, -a -za 'laa nu
 klele 'bhi 'gbu 'kɔɔ 'eglwɔle 'ezin-
 'ke 'bhε kan 'mi ta εε? -Amasɾɔyi
 yaa nu klele 'yaa- lu 'te 'le -li, 'duŋ-
 -e nu klele 'e nεεnε- -zeze 'gbu 'le
 Mεεzan Zesu a pε zi 'ε zi.

17 'Duŋ- 'ke 'yoo- 'mi 'kun zii'
 'bhii- 'e 'bhεgwlen- -zeze 'gbu 'le
 Zesu 'yi, Onezimu 'kun 'elrele
 'bhii- 'e 'mi kun gɔnε- 'la gbεen-.
 18 'Ke -a 'siezā -o 'e ba -za 'ke 'yi
 oo, 'ke 'yaa- ca 'ke -o -a ma oo,
 'bhε 'to 'mi ma. 19 'Mi 'gbu Pɔlu
 -le 'sεwεyɔɔn 'lεε dε 'zi 'η 'gbu
 'kɔɔ 'kaa 'mi 'gbu Pɔlu nu 'bhε ca
 'ε gbawolε 'e ni. 'Bhεε- drɔɔn',
 'mi 'gbu a ca laa -o 'bhi 'gbu ma
 'ezin- εε? 'Bhεε- 'naa- nu 'duŋ- 'bhε
 ca 'ε -za dɔle 'e 'kpee: 'bhε ca
 'ε 'bhε -le dɔɔ 'bhi 'e 'gbu -si 'ε
 'kpen 'na 'mi ni. 20 'Bhε 'yi, 'bhi 'η
 nεεnε- Filemɔ, 'mi -sromabɔ 'e ni
 dɔɔ 'e 'bhε -za 'wlan do 'kpɔ 'la bhε
 'bhε kle 'mi ni Mεεzan Zesu -zayi'.
 'N zrukpała 'bhε klegbeyā 'ε 'yi

-kɔɔ' 'pegee Krisi a 'kpaledomaya
 'ε -zayi'.

21 'Mi 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'mi -o
 -sromabɔ 'zi 'e ni -za 'la kleza 'yi,
 'e nu 'bhε klele. 'Bhεε- 'an 'yaango-
 'bhii- 'e nu 'kela 'bhε klele, 'bhε nu
 -yiyalε 'mi pe 'e -za 'la kle 'bhε ni.
 22 'Bhε klegbeyā do 'ε 'yi, 'fε 'kpee
 do -lεmagaan, 'bhεε- 'ya 'to 'η 'lεε
 -sɔ, -amasɾɔyi 'ka -o 'ka 'seri mu
 'la 'wo zii' 'η ma, 'η 'kpale- -o -a -yi
 'bhii- -o nu 'ploole- 'η ma 'ka ni yi
 do ta.

Pɔlu a -daŋma' 'pubɔwli

23 Epafrafi 'la 'pegee 'mi -o -kaso
 'yi Zesu Krisi 'to 'ε -zayi', 'bhε 'e
 'pubwa-. 24 'Bhεε- 'an yewoyɔɔn
 -vin nu 'ε, Maki 'pegee Arisitaki,
 'bhεε- Demasi 'pegee Luki, 'mu 'ka
 'pubwa- 'ezin-.

25 Bhaa Mεεzan Zesu Krisi 'ka bo
 'edɔole!

EBRE MU A 'LETRE Ebre mu a 'letre 'e ngblo

Mɛɛ 'la zan 'letre 'lɛɛ- =dia yaa 'gbu 'tɔ 'ɛ 'kanlɛ- mɛɛ ni. 'Dun- 'yee- 'letre 'lɛɛ- zan -o mɛɛ 'la 'le 'bɛɛ zan Greki wli 'gbu 'ɛ dɔ 'elrele, 'bɛɛ- -e -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ɛ dɔ kplankplan, 'bɛɛ 'pegee -e Zuufu mu a 'tonj mu 'ɛ dɔ 'ezin- kplankplan 'gbu. Mɛɛ 'ke mu pe dɔɔ Pɔlu -le 'a zan 'ɛ 'le, 'bɛɛ- mɛɛ -bɛɛke' 'lɛdɔ- pe dɔɔ Apolosi -le 'a zan 'ɛ 'le (Klɛza 18.24-28, 1 Korɛnti 3.5-9; 4.1-2). Mɛɛ 'la zan 'yee- 'letre 'lɛɛ- =dia, -ya □dia win 'la ma, 'bɛɛ -le dɔɔ 'ke -ya pe -o -yaa -yɛnkpa' zii' Zuufu mu 'la □wlaa Zesu Krisi 'yi 'mu ni dɔɔ 'mu dɔ 'egloole 'mu a 'kpaleya 'ɛ 'yi. -Ya □pia 'mu ni 'ke 'mu -ploola 'mu 'kpale- ma Zesu 'yi, 'bɛɛ- 'ke 'mu dɔ gbɛ drɛɛwoa- Zuufu mu a 'tonj mu 'ɛ 'klosikunle ma, 'mu 'laa nu -trɔn 'srɔɔwɔlɛ 'bɛɛ ma. -Amasroyi Zesu Krisi mɛɛ goza -za 'yi jan 'la □woa 'bɛɛ -le 'ke wlan 'le.

-O sɔ 'yee- Ebre mu a 'letre 'ɛ 'yicienle -lɛ plɛ: -A -lɛ □lwa mi 'ɛ (Ebre 1.4-10.18) 'bɛɛ 'a zɔn 'bhii- Zesu gbllaan -yiya' lafle' 'yi -mleke' mu 'ɛ ni. -A gbllaan -yiya' Moizi 'pegee -bhoolaya gwe 'ɛ ta 'sraka 'lɛna mu -gbɛnɛ mu 'ɛ ni. -Waanbhaa' -yɛ 'yi, Zesu -o 'ke 'Sraka 'Lɛna mi gbllaan 'le. -Yoo 'bhii- Melikizedeki gbɛnɛ-, 'bɛɛ 'la 'yaa- 'ke -bhleɛgbɛ 'pegee 'sraka 'lɛna mi 'le Abraamu a pe 'waati 'ɛ ba bɛɛ. Zesu 'a 'gbu □naa 'ke 'sraka 'le -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma. 'Bɛɛ- 'dun-, -o -yaa 'sraka mu 'la go 'elwaleta -sɔ, 'mu 'laa -yaa sɔ mɛɛ a -za 'yɔɔ- mu 'ɛ taliile.

-A -lɛ plɛ mi 'ɛ 'yi (Ebre 10.19-13.17), 'letre 'lɛɛ- zan 'ɛ -yoo zruwla 'zi Ebre mu 'ɛ 'kpee dɔɔ -woo zrubakpala -waa' 'kpaleya 'ɛ

'yi, 'bhii- 'elwaleta mu 'ɛ 'mu 'a □kla gɔnɛ- 'la gbɛnɛ- bɛɛ.

-E -yaa' 'letre 'ɛ 'leyanyɛ 'ɛ □kla 'ke mɛɛ mu 'pubole 'pegee 'mu 'dumawolele.

-BHOOLAYA DREɛ 'ɛ GBLAAN -YIYA' 'BHOOLAYA GWE 'ɛ NI

-Jan 'ɛ zisanyɛ

¹ 'Nj nɛnɛ- mu, 'elwaleta -sɔ, -Waanbhaa' -jan -kpa a -a *-lɛla' janwo mu 'ɛ 'lii, 'bɛɛ- 'mu -janwoa -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ɛ ni -gloɔn -bebe 'le 'bɛɛ 'pegee gbɛ 'ɛ 'kɛn -gloɔn ma. ² 'Dun- -zɔn 'waati mu 'lɛɛ- ba, 'woo- 'waati mu 'la -woo 'ke 'waati boolazi mu 'ɛ 'le, 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -jan -kpa a -a Gbe 'ɛ 'lii, 'bɛɛ- 'bɛɛ 'bɛɛ □woa -kɔɔ' mu ni. -E pe 'kɛn □kla -a Gbe 'ɛ 'bɛɛ- gbɛ zi; 'bɛɛ- -ya -kpa a pe 'kɛn 'wiin-. ³ -Waanbhaa' a 'tɔbhɔleya 'bhile 'ɛ 'kɛn -o 'yela- -yi, 'bɛɛ- 'yele- -Waanbhaa' bhɔɔma kpataakpa 'gbu 'ɛ 'le. -Yaa' 'sole- ma jan 'ɛ 'bɛɛ -le 'drunyan ta pe mu 'ɛ 'kɛn kun 'elrele. -E yanle bhaaplɛn mu a -za 'yɔɔ- mu 'ɛ golele -o ma, 'ke -yoo klɛ 'wɛn, 'kee- gele- yaalɛ lafle' 'yi laanima -Waanbhaa' 'la 'bɛɛ a -gloɔya' 'ɛ 'kpaale- -o pe 'kɛn 'wiin-, 'bɛɛ -din 'tɔbhɔ ma yaayɛ 'ɛ □nɔɔ.

-Waanbhaa' 'tɔ gbllaan □naa Zesu Krisi 'ke 'bɛɛ kan -mleke' mu a pe 'ɛ ta

⁴ 'Bɛɛ 'yi 'tɛ, -Waanbhaa' 'a □kla 'bɛɛ- -a Gbe 'ɛ □kla 'egblaane 'ke 'bɛɛ -yiya' -mleke' mu 'ɛ ni, 'bhela- -yile 'tɔbhɔ ma 'tɔ 'la 'bɛɛ gbllaan -yiya' -mleke' mu a pe 'tɔ mu 'ɛ ni, -Waanbhaa' 'bɛɛ- =naa -a ni.

⁵ Wlan 'ɛ ni, -Waanbhaa' laa pele -lido' -mleke' 'kedo- 'kpɔ ni dɔɔ:

«'Bhi -le 'ke 'ɛ Gbe 'ɛ 'le,

'bɛɛ- 'mi □kla -zɔn 'e Dɛ 'le.»

'Bɛɛ- yaa pele -mleke' 'kedo- 'kpɔ ba za 'yi dɔɔ:

«'Mi nu klele -a Dɛ 'le,

'Bhεε- 'yee- nu klele 'mi Gbe 'le.»

⁶ 'Duj- -Waanbhaa' -yaa zan -a Gbe 'la 'bhe -o 'ke -a -ne □lwa 'ε 'le 'bhe 'winbole 'waati 'la ba, -ya □pia dɔɔ:

«-Mleke' 'tole- -mleke' 'mu 'kpen 'e 'kpo zen -a -la, 'bheε- -wa gba.»

⁷ 'Bheε- 'yee- -Waanbhaa' -jan 'leε- 'bheε- =woa -mleke' mu 'ε ba zayi' dɔɔ:

«-Woo 'ke -yaa' winbɔwo mu 'le, 'bheε- -woo 'ke -yaa' yewone mu 'le,

-o kan blaale- 'bhii- -ploo 'kangbeya gbεen-, 'bheε- -o yran 'bhii- 'te nre mu gbεen-.»

⁸ 'Duj- 'yee- -Waanbhaa' 'kela □woa -a Gbe 'ε ba zayi', 'bhe -le -ge dɔɔ:

«'Bhi -le 'ke -Waanbhaa' 'le, 'bheε- 'yaa- -bhlenjgbeya 'ε -dan' 'laa -o 'bhe ma -titi.

'E 'yaa- -bhlenjgbeya 'ε kle -ledɔɔleya -la ma.

⁹ -Za 'ledɔɔle -le sɔ 'e ni, 'bheε- -za 'yɔɔ- vensi 'e yin 'lii.

'Bhela- -zayile, 'ee! -Waanbhaa', 'yaa- -Waanbhaa' 'ε -yoo 'e makwan-,

'bheε- -yee' □kpa 'edanma -yaa' pe 'le,

'bheε- -yrɔn 'la 'bhe 'e zrukpalaa 'egbenele -e 'bhe □klaa 'e 'wiij-.

'E -za □swa -a ni 'ke 'bhe kan 'e -vin mu 'ε ta.»

¹⁰ 'Bheε- -Waanbhaa' pe 'ezin- -a Gbe 'ε ba za 'yi dɔɔ:

«'Bhi Mεezan, 'bhi -le 'tre □kla 'keesan -a zisan' bhla zi 'ε ma,

'bheε- 'bhi -le lafle' □kla 'e 'gbu 'kɔɔ.

¹¹ 'Bhe pe mu 'ε 'kpen nu 'kanle-; 'duj- 'bhi nu bole 'e bogbeya do 'ε 'yi.

'Tre 'pegee lafle' nu -krɔyawole 'bhii- dune- do -krɔyawo gɔne- 'la gbεen-.

¹² 'E nu -o gbekpale 'bhii- -o dune- tralape 'ε gbekpa 'eke- 'yi gɔne- 'la gbεen-.

-O nu -o tabɔɔle 'bhii- mεε 'a ta dune- mu tabɔɔ gɔne- 'la gbεen-:

'Duj- 'bhi nu bole 'e bogbeya do 'ε 'yi, 'bheε- 'bhi 'laa nu -krɔyawole -titi.»

¹³ 'Bheε- -Waanbhaa' laa pele- lido- -mleke' 'ε 'kedo- 'kpo ni dɔɔ:

«Nu yala- 'η -din 'tɔbhɔ ma yaayre 'ε □nɔɔ -ge,

'sani- 'η yan 'e 'sɔnnii mu 'ε klelele 'e gaan -la pe 'le.»

¹⁴ 'Bheε- -mleke' mu 'ε 'kpen 'laa -o 'ke lii mu 'le bi εε? -Woo -le 'ke -Waanbhaa' a winbɔwo mu 'le, 'ke -o yewo -a ni. Mεε la zan mu -o 'ke go pe mu 'le -za 'yi, -Waanbhaa' -o winbɔ 'bhe zan mu 'ε ta, 'kooko- -o ge bhɔ 'bhe zan mu 'ε ba.

2

-Waanbhaa' a mεε goza -gbene -za 'yi

¹ 'Bhela- -zayi', -kɔɔ' wlan ma jan mu 'la 'maa- bhe, -kɔɔ' -o 'kun -kɔɔ' gbe ple 'le; 'kooko- -kɔɔ' 'laa nu nile, 'bheε- -kɔɔ' wlan ma zi 'ε to -a nɔɔ-. ² 'Elwaleta -sɔ, -Waanbhaa' -jan mu 'la □kpa -mleke' mu 'ε -lii, 'bheε- 'ke -woo □woa -kɔɔ' -gbɔɔ mu 'ε ni, -o -kla 'ke wlan 'le. Mεε 'la zan mu laa 'bhe -jan mu 'ε 'klosikunle, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu -o -banjwa -o -yi, 'mu 'bheε- wlata -yrɛn 'srɔɔwoa-. ³ -Kɔɔ' nu -bhile' -Waanbhaa' a mεε 'krowole 'ε 'yi 'nale, 'ke -kɔɔ' -kɔɔ' 'yrezigblaanna -yaa' mεε gole -za 'yi -gbene 'ε ma εε? Mεezan -Waanbhaa' 'gbu -le 'bhe mεε gole -za 'yi 'ε jan □lwa 'ε □woa; 'bheε- 'bhe blaen, mεε 'la zan mu Mεezan Zesu 'weli- 'ε □maa, 'mu 'a -zrɔnna 'bhii- -yoo 'ke wlan 'le kpataakpa. ⁴ -Waanbhaa' 'gbu 'bhe pe □kpa -waa' pe 'sreya- klele 'ε ba 'kee- mεε 'kpeeleni maza mu 'pegee 'sole- maza mu 'kpen -gloɔn kle gbe 'ε 'kpen ma. 'Bheε- -ya -zrɔnna 'ezin- dɔɔ -o wojan mu 'ε -woo 'ke wlan 'le 'kee-

Lii 'Wen] 'e 'bhe a 'senj mu 'e 'nale -o ni -a 'gbu zru maza 'e ta.

Bhaaplenj mu go -za 'yi Zesu Krisi -la -srɔyi'

⁵ Wlan 'e ni, 'woo- 'drunyan dreε 'la 'bhe 'nuza- pe 'zi bhe, -Waanbhaa' laa 'bhe ta -kunliiya 'e gbekpale -mleke' mu 'koo. ⁶ Drɔɔn' -a yooɔdele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'e yre do noo- dɔo:

«-Waanbhaa', mεε -o 'ke -mela -le εε 'bheε- -a -za dɔ 'e 'kpee εε?

'Bheε- bhaaplenj gbe 'ε -yoo 'ke -mela -le εε? 'Bheε- 'ya -gblakun' εε?

⁷ 'Ya mazinaa -mleke' mu □la 'waati sa ba,

'bheε- 'e 'tɔbhɔleya 'pegee gblaanya □kpa -a wiinj- 'bhii- -bh- lenjgbe do gbεen-.

⁸ 'Bheε- 'e pe mu 'kpen 'kpalaa -a gaan -la.»

'Bheε- 'ke -wa □pia dɔo -Waanbhaa' pe 'kpen 'kpalaa -a gaan -la, 'bhe 'yi 'le dɔo pe 'kedo- 'kpɔ 'laa -o 'ke -a 'kpaale- laa -o 'bhe 'wiinj-. 'Duŋ- 'waa 'yele- -li 'bhii- -a 'kpaale- -o pe 'kpen 'wiinj-. ⁹ 'O 'kela 'bhe dɔ 'bhe -le dɔo -Waanbhaa' Zesu mazinaa -mleke' mu -la 'waati sa ba, 'kooko- -e ga bhaaplenj mu 'kpen ni -Waanbhaa' a -lileya 'e ma. -Ayile -zɔn, -Waanbhaa' 'tɔbhɔleya 'pegee gblaanya -naa -a ni 'bhii- -bhlenjgbe, -e ga -yren 'la □bhla mɔkpen' ni 'bhe -zayi'. ¹⁰ Wlan 'gbu 'e ni, -Waanbhaa' -kaan mεε 'la zan ba, 'bheε- -e 'drunyan ta pe 'kpen □kla, 'bheε- -e 'woo- pe mu 'e 'kpen □kla mεε 'la zan ni, 'bhe Zesu 'ε; -e -swa -a ni 'bhii- -e 'bheε- a 'tɔbhɔleya 'e 'lepa- 'bhe -yren 'la □bhla 'bhe 'le, 'kooko- mεε -bebe sɔ klele- -Waanbhaa' -ne mu 'le, 'bheε- -o kle -yaa' 'tɔbhɔleya 'e baan' 'le; -amasrɔyi Zesu Krisi -le -o go mi 'le -za 'yi.

¹¹ 'Bheε- 'duŋ-, Zesu 'la mεε mu kle 'wen] 'bheε- -yoo go -waa' -za

'yoo- mu 'ε 'yi, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu -o 'wen], -o 'kpen Dε -o do. 'Bhela- -yile 'bhe 'laa -o 'ke -yrala' Zesu ma 'ke -yoo sii -a nεεne- mu. ¹² Wlan 'e ni, 'yee- Zesu 'a □pia -Waanbhaa' ni dɔo:

«'E -Waanbhaa', 'yoo- -Waanbhaa' -la -le, 'η nu 'bhe 'pele- 'η nεεne- mu 'ε ni,

'bheε- 'η nu 'e 'tɔbhɔle 'ke 'srokpalele mɔkpen' 'yre ma 'ke 'o 'kpen 'klale- -o 'eke- ba 'waati 'la ba.»

¹³ 'Bheε- -ya □pia 'ezin- dɔo:

«'N nu 'η 'yrikpale -Waanbhaa' -la ta.»

'Bheε- -ya □pia 'ezin- dɔo:

«-Waanbhaa' -ne mu 'la mu □naa 'η ni 'mi 'pegee 'mu -le 'eke- 'yi -gε.»

¹⁴ Zesu -ne mu 'la -gwa -za 'yi, 'ke 'mu -o 'ke bhaaplenj mu 'le bhe, 'bhela- -yile 'yee- Zesu 'gbu □kla 'ke bhaaplenj do 'le 'bhii- 'mu gbεen-. -E 'bhe □kla 'bhe gbεen- bhe, 'kooko- 'kee- -gaa, -e sɔ -Setran' 'la ga fangan- -o 'bhe 'koo, 'bhe 'siele. ¹⁵ 'Bheε- 'kooko- mεε 'la zan mu -yaa -Setran' a luya 'yi, 'bheε- 'ke -o -yaa gblaana ga -lεε -o -si 'ε 'kpen 'yi, -e 'bhe zan mu 'ε go 'bhe luya 'ε 'yi. ¹⁶ Wlan 'gbu 'ε ni, Zesu 'laa nule bhɔle -mleke' mu ba, 'duŋ- -e -nwa bhɔle Abraamu 'sre mu -la ba. ¹⁷ 'Bhela- -yile, 'bhe □kla -za 'Irele- 'le 'ke -a 'pwele- kle -a nεεne- mu 'ε 'le gbe 'ε 'kpen ma, 'kooko- -e kle -waa' 'sraka 'lena mi gblaana 'la 'ke 'bhe mεε -yrenkla', 'bheε- 'ke 'bhe 'liiwli- -o do; 'bheε- 'kee- -Waanbhaa' a ye 'ε wo, 'kooko- -e -yaa' mεε mu 'ε waa -za 'yoo- mu 'ε -sroma 'yan. ¹⁸ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'yee- 'gbu -yrenbhlelawoa, 'bhe 'pegee -Setran' 'a 'lekanlawoa -za 'yoo- klele ma, -e nu 'sɔle- bhɔle- -Setran' -o mεε 'la zan mu -lekan' zii' -za 'yoo- klele ma 'bhe zan mu 'ε ba.

3

Zesu Krisi gblaani -yiya' Izraeli mu a Moizi 'e ni

¹ 'Bhela- -zayile, 'η nεεnε- mu, -Waanbhaa' 'ka mu 'la 'siila-, 'bhεε- -e 'ka □kpa'a 'edanma -yaa' pε 'le, -ka 'ka 'yrekpa Zesu ta doo; 'yele- 'ke -Waanbhaa' a winbowo mi 'pegee -yaa' *'sraka 'lena mi -kuηlii gblaani 'gbu 'la 'o 'kpale- -o 'bhe 'yi 'bhεε- 'le; 'bhεε- 'o 'yela ba janwo 'zi. ² Wlan 'e ni, -Waanbhaa' 'yee- Zesu □kpa'a -yaa' ye 'e 'bhεε- 'kaama-; 'bhεε- -a blōole □bwa 'yee- -Waanbhaa' ma 'bhii- Moizi 'a □kla gōnε- 'la gbεen- 'yee- -Waanbhaa' a 'fε 'ε □la mu 'e 'kpen 'plen-. ³ 'Fεdō- 'mi 'ε, -o 'bhεε- -ledō- 'a ma 'ke 'bhe kan 'fε 'ε 'gbu ta. 'Bhe klegbeyā do 'ε 'yi, Zesu a pε 'tōbhōleya 'ε gblaani -yiya' Moizi a pε 'tōbhōleya 'ε ni. ⁴ Wlan 'ε ni, bhaaplen- 'le 'fε 'tōle- 'fε 'bhe dō, 'dun- -Waanbhaa' -le pε 'kpen dō mi 'le. ⁵ Moizi 'dun- zru □bwa do -Waanbhaa' ni 'bhe a pε mεε mu 'ε 'kpen 'plen-. -E -yaa' 'bhe a yewonε -la -le, 'kee- 'bhe a -jan mu 'ε 'yikla- mεε mu 'ε 'kōō. ⁶ 'Dun-, Krisi zru -o do -Waanbhaa' ni 'bhii- -a Gbe, 'bhεε- 'yela- 'kpaale- -o pε 'kpen 'wiinj- 'bhe a 'fε 'ε □la. -Kōō' mu -le -yaa' 'fε -zeze 'gbu 'ε 'le, 'bhεε- -kōō' -kōō' kpa -a -yi, 'bhe pegee -kōō' 'yrikpale bo a ta 'ke 'bhe ge 'tenle- -a -leyanyre ma.

-O -yitrε' 'la □twa -Waanbhaa' a mεε mu 'ε ni

⁷ 'Bhela- -zayile, 'bhii- *Lii 'Wen' 'ε -ya pε 'zi gōnε- 'la gbεen- dōō: «'Ke 'ka -Waanbhaa' -weli' 'ε □maa -zōn,

⁸ 'ka 'laa 'ka 'trōn 'yi dōle 'eglōole -a ma,

'bhii- 'ka -gbōō mu 'a □kla gōnε- 'la gbεen- 'ke -o -wlen -Waanbhaa' ma -kpe 'ε ta,

'bhεε- -wa -yre -glinna.

⁹ 'Bhe yre 'ε □nōō, 'ka -gbōō mu 'ε -o 'mi -Waanbhaa' -bunbwa 'ke -o 'mi -yreglin'.

'Bhεε- 'dun-, -woo 'η kleza mu 'ε □ya lεε mia ple ta.

¹⁰ 'Bhela- -zayile, 'mi 'η zrupliila -o ma,

'bhεε- 'η pe dōō: «-O 'kpeeledan gbeyā mu 'ε ma, -o nile -o 'waati 'ε 'kpen ba;

'bhεε- waa 'an pe zi 'ε dōle -lido'»

¹¹ 'Bhe 'la gbε -yōō' 'ε 'kōō 'η ma, 'ke 'mi 'gbu 'η 'sienwōle -jan 'lεε- ta dōō:

'Mi -yitrε' yre 'kleen 'la □kpa'a 'edanma -waa' pε 'le, waa nu gele 'bhe □nōō -titi!»

¹² 'N nεεnε- mu, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- 'ke 'bhe yeke- mεε zru -yōō 'laa kle 'ka ba, 'ke yaa kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'ke -ya -zanta' dō -Waanbhaa' -yre male 'ε ni. ¹³ 'Droon' yi 'oo yi, 'ke 'bhe 'sen- -o 'ka ni, -ka 'fuudo- 'eke- ta do do, 'kooko- 'ka 'kedo- 'kpō 'laa 'bhe 'trōn 'yi dō 'eglōole, 'bhεε- -za 'yōō- 'bhe zan 'ε 'yini-. ¹⁴ Wlan 'ε ni, -kōō' mu 'pegee Krisi 'wlale- -o -za do ma, 'ke -kōō' □bwa 'eglōole 'kpaleyā 'la -kōō' 'a zisaan- 'bhe ma 'bhe ta, 'bhεε- 'ke -kōō' 'a 'leyan- 'bhe ma. ¹⁵ 'Bhe ya 'ε 'yi, -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dōō: «'Ke 'ka -Waanbhaa' -weli' 'ε □maa -zōn,

'ka 'laa 'ka 'trōn 'yi dōle 'eglōole -a ma, 'bhii- 'ka -gbōō mu a □kla gōnε- 'la gbεen- 'ke -o wlen -Waanbhaa' ma.»

¹⁶ 'Bhεε- -de mu 'gbu -le -Waanbhaa' -weli' 'ε □maa, 'bhεε- -o -wlenna -a ma εε? 'N bhe, Moizi 'pwela- mεε 'la zan mu 'kpen 'le Ezipu 'kleen 'ε 'yi, 'mu -le 'kele-.

¹⁷ 'Bhεε- -Waanbhaa' 'a zrupliila -de mu 'gbu -la ma lεε mia ple ta εε? Mεε 'la zan mu -za 'yōō- -kla, 'bhεε- -o -gaa -kpe 'ε ta, 'bhe zan mu -le 'kele-. ¹⁸ 'Bhεε- -Waanbhaa' 'a 'sienwoa- mεε mu 'ε -de 'gbu -la ni dōō: «Waa nu wlale -titi 'kleen 'la 'η 'bhe □kpa'a 'edanma -o

-yitré' yre 'le 'bhe 'yi bhe εε?» -Ya 'sienwoa-mεε 'la zan mu -włenna -a ma -kpe 'ε ta 'mu -la ni. ¹⁹ 'Bhe kłęgbeya 'ε 'yi, 'η nεεnε- mu, 'wa 'yaango- dɔɔ -o 'kpalekleya -la ma -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- waa 'sɔle-włale- 'bhe -yitré' yre 'klεen 'ε 'yi.

4

¹ -Waanbhaa' 'a 'liiwli- 'la □twa -kɔɔ' ni dɔɔ -kɔɔ' nu gele włale -e -yitré' yre 'la □twa -kɔɔ' 'łεε 'bhe 'yi 'bhe 'yi 'laa gale -li. -Kɔɔ' 'kela 'bhe 'yienkan 'bhe -le 'ke mεε 'kedo- 'kpo 'laa bo zizan- 'bhe -yitré' yre 'ε □nɔɔ włale 'ε 'yi. ² -Amasroyi -o -Jan 'Nrāle- 'la □woa -kɔɔ' mu ni, -o 'bhεε- yeke- do 'kpo 'ε □woa -kɔɔ -gbɔɔ mu 'ε ni -kpe 'ε ta 'ezin-. -O 'bhe -jan 'ε 'malawoa, 'bhe 'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwole -o ma, -amasroyi -wa malawoa waa -o 'kpale- -a -yi. ³ -Kɔɔ' mu 'la -kɔɔ' -kɔɔ' 'kpa- -a -yi, -kɔɔ' □właa 'yee- -yitré' yre 'ε □nɔɔ 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu 'a □pia pe gbeya 'la 'yi dɔɔ:

«'Mi 'η zru 'la 'plila- -o ma, 'an □pia -o ni dɔɔ 'mi -o -łetwa -yitré' yre 'la ba,

waa nu włale 'bhe yre 'ε □nɔɔ -titi!» 'Duŋ- 'yee- -Waanbhaa' 'bhe -jan 'łεε- =woa 'waati 'la ba 'kee- -yaan gban -yaa' ye mu 'ε 'wolele 'drun- yan kłε bhla 'ε zi. ⁴ 'Bhεε- -a pele -o -Waanbhaa' 'a 'Sewe 'ε 'yi yre do nɔɔ- dɔɔ: «-Waanbhaa' -yaan -yaa' ye mu 'ε 'wolele 'ke 'bhe 'san 'drunyan 'ε kłε 'waati 'ε ma, 'bhεε- -ya -yitréla 'bhe -yrekpa- 'srwaple- mi 'ε ma.» ⁵ 'Bhεε- -Waanbhaa' 'a 'Sewe 'yi yre -bhεεke' □nɔɔ, -ya □pia 'ezin- dɔɔ: «Waa nu włale -titi 'mi -o -łetwa -yitré' yre 'klεen 'la ba 'bhe □nɔɔ.» ⁶ Mεε 'la zan mu -Jan 'Nrāle- 'ε □łwa □maa, 'bhe zan mu laa 'sɔle- włale- 'yee- -yitré' yre 'klεen 'ε 'yi -o 'kpakleya 'ε ma -Waanbhaa' -yi; 'bhela- -yile, mεε -bhεεke' mu sɔ włale- 'yee- -yitré' yre 'ε □nɔɔ. ⁷ 'Bhela- -zayile,

-Waanbhaa' yi -bhεεke' do -dwa 'ezin-; 'bhe -le 'ke «-Zɔn 'le». 'Bhe bla- 'waati gbɔɔn sa 'kanle-, 'kee- 'yee- -jan do 'kpo 'ε 'kpale 'ezin- -bhłengbe Davidi 'lii dɔɔ:

«'Ke 'ka -Waanbhaa' -weli' 'ε □maa -zɔn,

'ka 'laa 'ka 'trɔn 'yi dɔle 'egłɔle.»

⁸ Włan 'ε ni, 'kee- kpa bi 'bhii- Zozue -ja 'ke Izraēli mu 'ε 'le 'bhe -Waanbhaa' 'a -yitré' yre 'ε □nɔɔ, -Waanbhaa' laa -yaa nu yi -bhεεke' do dɔza wole boolazi. ⁹ 'Bhe 'yi 'te, -Waanbhaa' -yaan -yaa' ye 'ε 'wolele, 'bhεε- -ya -yitréla -yrek- paa' 'srwaple- mi ma gɔnε- 'la gbεen-, -e 'bhεε- yeke- -yitré' yre □twa gban -yaa' pe mεε mu 'ε 'łεε. ¹⁰ -Amasroyi, 'ke mεε 'la zan -właa 'bhe -Waanbhaa' -yitré' yre 'ε □nɔɔ, 'bhe zan 'bhe 'yitré 'bhe a yewole 'ε ma 'bhii- -Waanbhaa' 'bhe 'yitréla gɔnε- 'la gbεen- 'bhe a pe yewole 'ε ma. ¹¹ 'Bhela- -zayile, -kɔɔ' dɔ kłen 'ke -kɔɔ' ge włale 'yee- -yitré' yre 'ε □nɔɔ; -kɔɔ' 'a kłε 'ke mεε 'kedo- 'kpo 'laa gbaan -kɔɔ' -gbɔɔ mu a 'trɔn 'yi -głɔɔya' dɔle 'ε zi, 'bhεε- -yaa włā 'yee- -yitré' yre 'ε □nɔɔ.

¹² Włan 'ε ni, -Waanbhaa' 'a -jan 'ε -ya -yre ma, 'bhεε- fangan- -o -a -yi. -A -łε -yiya' -gokun' 'łε ple ni. -E włā mεε -yi 'fo 'kee- ge 'tenłε- -a zru 'ε 'pegee -a nii- 'ε -dan' ma; 'bhe 'pegee -e ge 'tenłε- mεε bhele' bɔyre 'ke ma 'pegee -a bhele' -bɔn mu 'ε ma. -E bhaapłεŋ 'kpeejan- mu 'ε 'pegee -a zru -yi jan mu 'ε 'kpen baglin- 'bhεε- -yoo dɔ. ¹³ Pe 'kedo- 'kpo magaanle laa -o -Waanbhaa' 'łεε. Pe 'kpen tapwle -o -a 'łεε kpataakpa. -Kɔɔ' 'kpen nu -kɔɔ' kłεza mu 'ε 'kpen -zanta' pele 'yela- -łε ma.

Zesu -le 'ke 'Sraka 'łena mi -kunłii gbłaan 'gbu 'ε 'le

¹⁴ 'Bhela- -zayi', -kɔɔ' -o 'kpaleya zi 'la ta bhe, -kɔɔ' 'sεnε gbaanle bo 'bhεε- ta. -Amasroyi -kɔɔa'

'sraka 'lena 'mi -kunlii gblaana 'e 'bhe -le 'ke 'yee- Zesu 'le. 'Ye-ja lafle' ma, 'bhe-e -e -ja yaale -Waanbhaa' -yre □la, 'bhe- 'yele- 'ke -Waanbhaa' Gbe 'e 'le. ¹⁵ -Koo' 'yren so 'klale -kooa' pe 'sraka 'lena mi -kunlii gblaana 'e ma, 'bhe-e -e bho -koo' ba -kooa' fangankleya 'e 'yi. -Amasroyi -Setran' 'a 'lekaan-za 'yoo- gloon 'e 'kpen 'le, 'bhii- koo' mu gbéen-, 'duj- yaa -za 'yoo- do 'kpo klele -titi. ¹⁶ 'Bhe ya 'e 'yi, -koo' -koo' 'mabéen- 'te 'yee- -lileya zan -Waanbhaa' 'e -yaa' -bhlenjbe 'yaakpe- 'e -din -koo' zrubakpaale 'le. 'Ke 'bhe □kla, -e nu -koo' 'yrenklale, 'bhe- -e -li -koo' ma -koo' 'bhonjba- 'waati wlan 'e ba.

**ZESU -O -KOOA'
'SRAKA 'LENA MI
-KUNLII GBLAAN 'LE**

5

-Waanbhaa' Zesu □kpa'a 'bhii- kooa' 'Sraka 'Lena -Kunlii Gblaana 'le

¹ 'Sraka 'lena mi -kunlii gblaana 'tole- kunlii gblaana 'ke -o 'bhe makun bhaaplen mu 'e ba, 'keeyewo -Waanbhaa' ni bho zayi' bhaaplen mu ba. -E pe mu 'pegee 'sraka mu go -Waanbhaa' ni -waa' -za 'yoo- mu 'e ma. ² -Yaa' bhaaplenya 'e ma, 'bhe 'pegee -yaa' fangankleya 'e ma, mee 'la zan mu laa -Waanbhaa' a -za mu 'e do, 'bhe 'pegee mee 'la zan mu -ploola -yaa' zi 'e ma, 'bhe zan mu 'e 'yren so 'klale 'yee- 'gbu ma. ³ 'Yee- 'gbu a fangankleya 'e ma, -e so 'sraka mu gole- -a 'gbu a -za 'yoo- mu 'e ma, 'bhii- -e 'sraka go -yaa' mee mu 'e 'mu a -za 'yoo- mu 'e ma gone- 'la gbéen- 'ezin-. ⁴ Mee 'kedo- 'kpo 'laa so -a 'gbu 'bhole, 'bhe- -ya pe -a 'gbu ma doo -yoo 'ke 'sraka 'lena mi -kunlii gblaana 'le. -Waanbhaa' -le 'a sii, 'bhe- -ya kle 'ke 'bhe 'le 'bhii- -e Aaron □kla 'kele- gone- 'la gbéen-.

⁵ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi 'ezin-, Krisi 'laa -a 'gbu 'bhole- 'kee- kle 'Sraka 'lena mi -kunlii gblaana 'le. 'Duj- -Waanbhaa' -le 'a □pia -a ma doo:

«'Yoo- 'η Gbe 'le,

'bhe- -mi □kla -zon 'e De 'le.»

⁶ -Waanbhaa' 'a □pia 'ezin- -yaa' 'Sewe 'e gbe do 'yi doo:

«'E nu bole 'waati 'e 'kpen ba 'ke 'Sraka 'Lena mi 'le, 'bhii- Melikizedekia pe klegbeya 'e gbéen-.»

⁷ Zesu 'yaa- 'drunyan 'lee- 'yi 'waati 'la ba, -ya 'seriwoa -Waanbhaa' ni, 'bhe 'pegee -e 'bhe 'sromabwa 'kee- -gbekan' 'egloole, 'kee- wisi, 'kooko- 'ke 'bhe so -a gole ga -yren 'yi. 'Bhe- -Waanbhaa' -yaa' 'seri 'e 'lekwan- -a ηgblo 'kpaaleya ma -Waanbhaa' -la. ⁸ 'Ali- -e -yaa' 'ke -Waanbhaa' Gbe 'la 'le bhe, -e 'taawole -Waanbhaa' -weli' ta 'e -daanna 'yee- -yren mu 'e 'bhlelele. ⁹ 'Bhe klegbeya 'e 'yi, -ya -zronna mee mu 'e ni 'bhii- -e □kla mee -lesolele. 'Bhe- -e □kla mee 'la zan mu 'kpen 'a 'weli- 'e 'klosikun, 'mu 'kpen go mi 'le -za 'yi. -Yaa' pe mee gole -za 'yi 'e -dan' 'laa -o 'bhe ma -titi. ¹⁰ -Waanbhaa' 'a □pia -a ma doo -yoo 'ke 'sraka 'lena mi -kunlii gblaana 'le, 'bhii- Melikizedeki a pe kle gbeya 'e gbéen-.

-Koo' 'laa 'ploole- -koo' 'kpale- ma -Waanbhaa' 'yi

¹¹ 'N neene- mu, -jan -bebe -o 'η zi 'ke 'η 'bhe wo 'ka ni 'yee -za 'lee- ba za 'yi. 'Duj- 'naa so -a baan' -yipele 'ka ni, -amasroyi 'kaa- -za 'yimale la. ¹² Wlan 'e ni, -a noo- =mwa gban 'ka 'yaa- so klele- bi mee daan mu 'le 'ka -za mu 'la -daanna 'mu ma. 'Duj- 'ali- -zon, 'ka maza -o -li 'ke -o 'ka daan gbe dreewo 'ke mee -za □lwa mu 'la daan -Waanbhaa' a -jan 'e 'yi 'mu -la -le 'ezin- ee? 'Ka maza -o -yon 'mile- ma -li 'bhii- -ne 'yientenne mu gbéen-, 'ka 'laa- zi 'bhii- 'ka

pebhle -gloo bhle ee? 13 Wlan 'e ni, 'ke mee 'la zan a pele -danj' -le 'ke 'nɔnɔ 'mile- 'le, 'bhe zan -o -li 'ke -ne 'yientenne do -la -le. 'Bhe- -a -yre bakanle laa -o 'kee- -za 'ledoole 'pegee -za 'yoo- go 'eke- 'yi. 14 'Bhe- -duj-, pebhle -gloo -o 'ke mee -yre bakanle mu a pe -la -le, 'mu 'la 'mu daanle -o -za mu baglinlele, 'bhe- -o so -za 'wlan 'pegee -za 'yoo- gole- 'eke- 'yi.

6

1 'Bhela- -yile, -koo' Kriisi a -za □lwa mu 'la -daanna, -koo' 'laa bole 'mu ta, -koo' -yaa' -za mu 'e baan' daan 'ke -kooa' zron 'bhe ma 'bhii- -koo' 'yre bakanle -o Kriisi a pe zi 'e ta. 'Waa- zi 'bhii- 'o bo gbe dreewo 'yee- Kriisi a -za □lwa mu 'e ta, 'bhe mu -le 'bhii- 'ploole kleza -yoo' mu 'e ma, 'bhe- 'e zru niinale -Waanbhaa' ba 'ke 'yee kpa -a -yi oo, 2 mee wiinjfeza -gloon mu 'e ta daangbeya oo, gbe 'kpale mee mu wiinj- 'bhe- 'ke -woo 'seriwo -Waanbhaa' ni 'mu ma oo, gbaa mu bwele gale ba za 'bhe 'pegee 'drunyan ta 'kiti 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe -za. 3 -Koo' ge -koo' 'lee -Waanbhaa' a pe zi 'e ta! -Koo' nu 'bhe- -za mu 'e klele 'ke -Waanbhaa' -dwa -a -la.

4 'Bhe- 'o so -me pe jan -la wole- mee 'la mee 'la zan mu -Waanbhaa' a -jan 'e 'yima- gbe do -woa, 'bhe- -duj- -o -gwa -yaa' zi 'e ta bhe 'lee-? 'Woo- 'la -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'yimaa- bi, 'bhe- -o -dwa bi -Waanbhaa' a -liley 'e -la, 'bhe- -o -yaa' Lii 'Wen 'e 'sroowa- bi. 5 'Bhe- -wa □ya 'bhii- -Waanbhaa' a -jan 'e lele, 'bhe 'pegee -o -koo' 'lee 'drunyan 'e 'bhe 'yi -glooya' mu 'e -dwa. 6 'Ke 'bhe zan mu -balaa' 'bhe- 'ke -o -ploola 'taawole ma -Waanbhaa' a pe zi 'e ta, 'bhe 'senj 'laa nu klele -li 'mu ni 'ke -o ploowaa' -za 'yoo- mu 'e ma 'bhe- -woo 'kpa gbe dreewo Kriisi 'yi, 'bhe 'pegee 'ke -woo 'taawogbeya

'e maboo. -Amasroyi, -e kle 'bhii- -woo -Waanbhaa' Gbe 'e gbaan gbe dreewo 'zi 'ezin- -yrigbeele 'e ta, 'bhe- -wa kle mokpen' 'sonsi ma pe 'le.

7 'Bhe ya 'e 'yi, 'ke la ban yi 'oo yi 'tre 'la ta, -yi 'e wla 'yee- 'tre 'e 'yi, 'bhe- -a -doo bole kle gbe 'e 'kpen ma. 'Bhe- 'bhe kle gbakpa' mu 'e -nrayiza 'le; -amasroyi -waa' gba la pe mu 'e bhoo 'elrele -a ta, -wa ye 'bhe ma 'bhii- -Waanbhaa' 'yee- 'tre 'e -dooowa. 8 'Duj- 'ke -bon 'yoo- 'pegee lere mu droj -le □bhwa 'yee 'tre 'e ta, yaa -za 'kedo- 'kpo 'yanwo- mee ma. -Ayile -Waanbhaa' nu 'bhe 'tre 'e 'danganwole 'bhe- -e kle 'ke 'kpacie pe 'le.

9 'N 'yienii mu, 'ali- 'ke 'woo- -jan -gloo 'wo 'zi 'ka ni 'bhe gbéen- bhe, 'o 'kpale- -o -a -yi 'bhii- 'ka mu -o zi -lrele' 'la 'bhe so 'ka gole- -za 'yi 'bhe- ta. 10 -Waanbhaa' -o -za 'yido- mi 'le. 'Ka 'yelowoa, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a mee mu 'e -za -swa 'ka ni gone- 'la gbéen-, 'bhe- 'ka □bhwa 'mu ba, 'bhe 'pegee 'ka -o bhoo 'zi 'mu ba -zon -li; 'bhe -za mu 'e 'mu 'laa nu gole -Waanbhaa' 'kpee -titi. 11 'Duj- 'o moo -o -a zi 'bhii- 'ka 'kpen do do -Waanbhaa -a -za mu 'e -vavade 'bhe- gbéen-, 'ke 'a -leyan' -a ma; 'kooko- 'ke 'ka 'yrikpale 'e 'leso-. 12 'Waa -a zi 'bhii- 'ka kle lrwanii- mu 'le. 'Duj- mee 'la zan mu bole -o 'mu 'kpale- ma Zesu 'yi, 'bhe- 'ke -wa kle -o zrubakpaa ta, -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- =naa pe 'la 'naza- ta, 'bhe- 'ke 'bhe zan mu 'bhe pe 'e 'sroowa□, -ka 'ka 'kpa 'bhe- zan mu 'e ma.

-Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa pe 'la 'naza- ta Abraamu ni

13 -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa pe 'la ta Abraamu ni, -ya 'sienwoa□ 'bhe ta. Yaa -yaa so -a 'sienwole 'to 'bheke ta 'ke 'bhe gbilaan -yiya' -a 'gbu 'to 'e ni, -amasroyi mee -bheke' gbilaan -yi

'laa ya 'yee- 'gbu ni. 'Bhela- -yile -ya 'sienwoa□ -a 'gbu ma. ¹⁴ 'Yee- -Waanbhaa' 'a □pia Abraamu ni dɔɔ: «'Mi 'pegee 'η 'sɔwɛɛ- ta, 'η nu 'e -dɔɔbole 'ke 'mi 'e 'srɛ mu 'ε kle 'ebebele gbe 'ε 'kpen ma.» ¹⁵ 'Bhe klegbeya 'ε gbɛɛn- bhe, Abraamu 'a zrubakpalaa, 'bhɛɛ- -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa -a ni pɛ 'la 'naza- ta, -e 'bhe 'srɔɔwoa-. ¹⁶ Wlan 'ε ni, mɛɛ mu -o 'sienwo- pɛ 'la 'tɔ 'yi, 'bhe pɛ 'ε gbɛɛn- -yiya' 'woo- 'gbu ni. 'Ke -woo 'sienwoa□ pɛ 'la ta, -wa 'yaango- 'bhɛɛ- ma 'bhii- -o wojan 'ε -yoo 'ke wlan 'le, 'bhɛɛ- waa sɔ zaabole -li 'bhe ta. ¹⁷ Mɛɛ 'la zan mu 'ciɛn 'yaa- nu klele -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- =naa pɛ -lrele' mu 'la ta 'mu 'le, -Waanbhaa' -yaa zi 'bhii- -ya zrɔn 'mu ni kpataakpa 'bhii- yaa -a -liiwli' 'ε mabɔɔ -titi, 'bhela- -yile -ya 'sienwole □kpa 'ezin- -a -liiwli' nale 'ε ta. ¹⁸ -Za plɛ 'lɛɛ- waa sɔ 'mu mabɔɔle -titi: -liiwli' nale pɛ do ta, 'bhe 'pegee 'sienwole. -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa pɛ 'la ta, 'bhe 'pegee 'ke -ya 'sienwoa□ 'bhe ta, yaa sɔ bhla pele- -titi 'bhe mu 'yi. 'Bhe -jan 'ε fangandɔ -kɔɔ' mu ta 'egbenele, -kɔɔ' mu 'la -kɔɔ' 'ploola- -za 'kpen ma, 'bhɛɛ- 'ke -kɔɔ' 'yrikpale bole -o 'egloole 'yee- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa pɛ 'la 'naza- ta -kɔɔ' ni 'bhe ta. ¹⁹ -Kɔɔ' 'yrikpale 'la -yoo 'bhe pɛ 'ε ta bhe, 'bhe -yrikpaleya 'ε 'bhe -kɔɔ' mu kle 'egloole 'bhii- -baton' dula- piibhe -kpuŋ -gbɛɛ 'ε -e -baton' 'ε kun 'egloole gɔɛɛ 'la gbɛɛn- -yi 'ε ba. 'Bhe yrikpaleya 'ε yaa bɛɛn -titi, -yoo 'egloole, 'bhɛɛ- -e bhɔ -kɔɔ' ba. 'Bhela- -yile, sɔgbɛ 'la dole -o laanima -Waanbhaa' Gba 'Fɛ -Gbɛɛ 'ε □la, -e kan 'bhɛɛ- 'yi; 'bhɛɛ- -e ge wlale -Waanbhaa' gbayrɛ 'fɛ 'kpee 'weŋ 'ε □la. ²⁰ Zesu -ja wlale -kɔɔ' 'lɛɛ 'bhɛɛ- yrɛ 'ε □nɔɔ -kɔɔ' mu ni. 'Bhɛɛ- -e □kla 'ke 'sraka 'lɛna mi -kunlii gbɛɛn- 'le 'bhe □nɔɔ 'bhii- Melikizedeki -kla -kɔɔ' ni gɔɛɛ- 'la gbɛɛn- -E nu

bole -yaa' -kunliiya 'ε 'yi yikpensee ta.

7

Melikizedeki -yaa 'ke -bhɛngbe 'pegee -Waanbhaa' a 'Sraka 'lɛna mi 'le

¹ 'Yee- Melikizedeki 'yaa- 'ke -bh- lɛngbe 'le Salemu -wa 'ε 'yi, 'bhe 'pegee -e -yaa 'ezin- 'ke laanima -Waanbhaa' 'la 'bhe 'kpaale- -o pɛ 'kpen 'wiŋ- 'bhe a 'sraka 'lɛna mi 'le. 'Bhe 'waati 'ε ba, Abraamu -ja gwledanle 'kleɛn 'bhɛɛke mu ta -bhɛngbe mu 'ε ba, 'bhɛɛ- -a 'sɛngwa- 'mu 'le. -A da bhla 'ε zi 'bhe gwledanyrɛ 'ε □nɔɔ, 'ke Melikizedeki gele- -a -lɛpale 'ke 'bhe 'dumawole 'a ni. ² 'Bhe klele 'tɛ, Abraamu pɛ mu 'la 'kpen □sia gwledanyrɛ 'ε □nɔɔ -e mu 'kpen do do 'lɛdulayrɛ vu mi 'ε □naa 'yee- Melikizedeki ni. Melikizedeki 'yi -le dɔɔ: «-lɛdɔɔleya -za sɔ -bh- lɛngbe 'la ni.» 'Bhɛɛ- -e -yaa 'ezin- -bhɛngbe 'le Salemu -wa 'ε ta, 'bhe Salemu 'yi -le dɔɔ: «Boleya -dɔɔ sɔ -bhɛngbe 'la ni.» ³ Waa dɛ dɔ, 'bhɛɛ- waa -a nɛɛ dɔ, 'bhe 'pegee waa -a -gbɔɔ mu dɔ. -Waanbhaa' a 'Sewɛ 'ε 'yi yrɛ 'kɛdɔ- 'kpɔ 'laa -a yayrɛ jan 'pegee -a gayrɛ -jan wo. -Yoo 'bhii- -Waanbhaa' Gbe 'ε gbɛɛn-; 'bhe ya 'ε 'yi, -yoo 'ke 'sraka 'lɛna mi 'le 'waati 'ε 'kpen ba.

⁴ 'Ka 'laa -a yeɛ 'bhii- 'yee- Melikizedeki -o 'egbɛɛnle ɛɛ? -Kɔɔ' -gbɔɔ Abraamu 'pɛ 'oo pɛ 'la 'srɔɔwoa- gwledan yrɛ 'ε □nɔɔ, -e 'bhe 'mu 'kpen -lɛdulayrɛ vu mi 'ε □naa 'yee- Melikizedeki ni. ⁵ 'Duŋ- Levi 'srɛ mu 'ε ba, 'ke mu 'la 'yaa- 'ke 'sraka 'lɛna- mu 'le, 'bhɛɛ- Moizi -a pɛ 'ton' 'ε ta, 'mu 'yaa- pɛ 'tɔle- pɛ 'bhe 'lɛdulayrɛ vu mi 'ε 'kun -o 'gbu nɛɛnɛ- Izraɛli mɛɛ mu 'ε 'kɔɔ. 'Bhɛɛ- -duŋ-, -o 'kpen -o 'ke Abraamu 'srɛ mu -la -le. ⁶ Melikizedeki 'laa -yaa 'ke Levi 'srɛ 'le, 'duŋ-

Abraamu 'koope- 'tole- 'koope-, -e 'bhe 'ledulayre vu mi 'e 'srɔɔwoa[], 'bhɛɛ- -e Abraamu 'la -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa 'bhe ni -e 'dumawoa 'bhe ni. ⁷ Zaa laa -o 'bhe ta, mɛɛ 'la zan 'dumawo mɛɛ -bhɛɛke' ni, 'bhe zan gbalaan -yiya' 'ke 'bhe kan -e 'dumawoa mɛɛ 'la zan ni 'bhe ta. ⁸ 'Sraka 'lena mu la mɛɛ mu 'e 'koope- mu 'e -ledulayre vu mi 'e kun, 'mu -o ga pɛ 'le. 'Dun-, Melikizedeki 'la pɛ -ledulayre vu mi 'e []kwan Abraamu 'koo, 'bhe -o 'bhe 'yre ma 'bhii- -Waanbhaa' 'Sɛwɛ 'e -ya []pia gbe 'la gbɛɛn-. ⁹ 'Bhe 'yi bhe, Abraamu 'bhe 'koope- mu 'e 'ledulayre vu mi 'e 'nalawoa Melikizedeki ni, -e []kla 'bhii- Levi 'gbu -le -kaan 'yee- Abraamu 'yi 'bhɛɛ- -ya 'koope- -ledulayre vu mi 'e Melikizedeki ni. ¹⁰ 'Yee- Melikizedeki -ja Abraamu 'lɛpa yre nɔɔ- 'waati 'la ba, Levi -yaa Abraamu koo 'yi.

¹¹ -Waanbhaa' 'tonj mu 'e []naa Izraeli mu 'e ni 'waati 'la ba, 'bhe 'tonj mu 'e kli -le -yaa 'ke Levi a pɛ 'sraka 'lenaleya 'e 'bhɛɛ- 'le. Aaron -yaa 'ke Levi 'srɛ mu 'e do -la -le. 'Ke 'bhe 'sraka 'lena mu 'e 'yaa- sɔ bi mɛɛ mu gole- -waa' -za 'yoo- mu 'e 'yi 'ke -wa -lɛyan' -a ma, mɛɛ maza laa -yaa nu dɔle -li 'sraka 'lena mi -gloɔn 'bhɛɛke ma 'ke 'bhe kle 'bhii- Melikizedeki gbɛɛn-, 'bhe 'laa -yaa nu dale Levi a pɛ -gbaa 'e 'lii 'bhii- Aaron gbɛɛn-. ¹² 'Bhɛɛ- 'ke -o 'sraka 'lena mu 'e tabɔɔla, -o 'tonj 'e 'bhe tabɔɔ 'ezin-. ¹³ 'Bhɛɛ- woo -we 'zi -kɔɔa' Mɛɛzan 'la 'le bhe, 'bhe 'laa -yaa 'ke Levi 'srɛ mu 'e do 'le. 'Bhe -yaa da -gbaa 'bhɛɛke -la -lii, 'bhɛɛ- 'bhe -gbaa 'e 'lii mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa klele 'sraka 'lenale mi -lido'. ¹⁴ Wlan 'gbu 'e ni, 'wa 'yaango- dɔɔ -kɔɔa' pɛ Mɛɛzan Zesu 'e 'yaa- da Zuda 'si mu 'e 'mu -la ba; 'dun- Moizi 'sraka 'lena mu 'la ba janwo 'zi, yaa -jan 'kedo- 'kpɔ 'wole- Zuda a pɛ 'si mu 'e ba za 'yi.

Zesu a pɛ 'sraka 'lenale 'e -danj 'laa -o 'bhe ma

¹⁵ Zesu klelawoa 'ke 'sraka 'lena mi 'le bhe, 'bhe 'a zɔn 'bhii- yoo zi 'le 'ke 'sraka 'lenaleya 'e tabɔɔ, 'bhɛɛ- mɛɛ -bhɛɛke' do kle 'sraka 'lena mi 'le 'bhii- Melikizedeki -a pɛ klegbeya 'e gbɛɛn- 'ezin- bhe. ¹⁶ Yaa klele 'ke 'sraka 'lena mi 'le bhaaplenj mu a pɛ 'tonj ta za ma; 'dun- -a -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma -titi, 'bhe a pɛ -gloɔya' 'e 'bhɛɛ- ma, 'bhɛɛ- -e -kla 'kele-. ¹⁷ -Amasroyi -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sɛwɛ 'e 'yi dɔɔ: «'E nu bole 'ke *'sraka 'lena mi 'le yikpen- ta 'bhii- Melikizedeki a pɛ 'e gbɛɛn-.» ¹⁸ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, -o 'tonj []lwa 'e 'bhe 'saawoa-, -amasroyi fanjan- 'laa -yaa -li 'bhe 'yi, 'bhɛɛ- 'bhe 'laa -yaa sɔ -za 'kedo- 'kpɔ 'yanwole mɛɛ ma. ¹⁹ *Moizi a *'Tonj 'e yaa -za 'kedo- 'kpɔ 'yanwole 'ke -ya -lɛsɔ' a ma. 'Dun- -zɔn 'o -yrikpaleya 'la 'srɔɔwoa-, 'bhe mabhaabhɔ -a -lwale' pɛ 'e ta, 'bhɛɛ- 'bhe 'srɔyi 'o sɔ 'o mabɛɛnle -Waanbhaa' -din.

²⁰ 'Bhɛɛ- 'ezin-, -Waanbhaa' 'gbu 'a 'sienwoa[] kpataakpa 'kaa Zesu nu klele 'ke 'sraka 'lena mi 'le yikpen- ta. 'Bhɛɛ- 'dun-, mɛɛ -vin mu 'e 'mu 'laa klele 'sraka 'lena mu 'le -Waanbhaa' 'sienwole ma. ²¹ 'Dun- Zesu kle bhla 'e zi 'sraka 'lena mi 'le, -Waanbhaa' 'gbu 'bhe 'sienwo ma janwoa- dɔɔ:

«'Mi Mɛɛzan -Waanbhaa', 'mi 'sienwoa- 'mi 'pegee 'ɲ 'sɔwɛɛ- ta,

'naa nu 'ɲ 'liiwli- 'e mabɔɔle -titi, 'e nu bole 'ke 'sraka 'lena mi 'le waati 'e 'kpen ba.»

²² -Waanbhaa' -bhoolaya dɛɛɛ 'la -dwa 'yee- 'pegee 'koo- mu 'plenj-, Zesu Krisi -le 'bhe ta beli dɔpe 'e 'le. 'Bhela -yile, 'bhe -bhoolaya 'e mabhaabhɔ -a -lwa pɛ 'e ta.

²³ 'Bhe trala 'ezin, Moizi a pɛ 'tonj 'waati 'e ba, 'sraka 'lena mu 'e waa -yaa mɔ -waa' 'sraka 'lenaleya 'e 'yi ga 'plii ba. -O -yaa zen do do 'eke- blaɛn, 'bhela- -yile -o 'yaa- 'ebebele. ²⁴ 'Dun-, Zesu 'laa galawo

-titi, -e bo -yaa' 'sraka 'lenaleya 'e 'yi 'tanjii 'ke -danj' 'laa kle 'bhe ma. ²⁵ 'Bhela- -yile 'ezin-, 'ke mɛɛ 'la zan mu 'mu mabɛɛnna -Waanbhaa' -din, Zesu sɔ 'bhe zan mu 'e gole -za -yi 'ke -ya -leyan' a ma; -amasrɔyi -ya -yrɛ ma 'tanjii, 'bhɛɛ- -ya 'seriwo -Waanbhaa' ni -waa' -za ma.

²⁶ Zesu -le 'bhe 'sraka 'lena mi -kunljii gblaana -gloona 'la -koo' maza -yaa 'bhe ma 'bhe 'le, 'kee- kle -koo' mu 'pegee -Waanbhaa' plɛn- mi 'le. -Amasrɔyi -yoo 'wenj, -yaa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo klele, 'bhɛɛ- waa -za 'yoo- do 'kpo 'yele- -a zi; -Waanbhaa' 'a 'plɛngwa- -za 'yoo- kle mu 'e ma, 'bhɛɛ- -e -ja -a 'kpale- 'egboonle lafle' 'e -danj' ma. ²⁷ -A maza laa -o 'kee- 'sraka go yi 'oo yi -a 'gbu a -za 'yoo- mu 'e ma 'elwale 'pe, 'bhɛɛ- 'kee- 'sraka -bhɛɛke' mu go mɛɛ -vin mu 'e ma, 'bhii- 'sraka 'lena mu -kunljii gblaana -vin mu 'e gbɛɛn-. -Ya 'gbu 'nalawoa 'sraka 'le, -e 'bhe 'kla -leyan' do 'kpo, 'bhɛɛ- -e -yaan. ²⁸ Wlan 'gbu 'e ni, Moizi a 'Tonj 'e ta, -o -yaa mɛɛ 'la zan mu kle 'ke 'sraka 'lena -kunljii gblaana mu 'e 'le, 'mu 'yaa- sɔ -za 'yoo- klele-. 'Dunj- -Waanbhaa' 'a 'sienwoa- Moizi a 'tonj 'e 'nale- blaanta, 'kaa -a Gbe 'e 'bhe -le kle 'ke 'sraka 'lena mi -kunljii gblaana 'gbu 'e 'le 'waati 'e 'kpen ba; 'bhɛɛ- 'bhe 'leswa 'gbe 'e 'kpen ma.

8

Zesu -le -kooa' 'Sraka 'lena mi -kunljii gblaana 'e 'le

¹ 'O 'yaa- jan mu 'la 'wo zii', 'ke 'gbu 'la -za -o 'egloole 'bhe -le -ge: 'Sraka 'lena mi -kunljii gblaana 'lɛɛ- 'bhe 'la 'yansi -gloona -o -koo' koo. -A yaale -o lafle' 'yi -Waanbhaa' 'la 'ke -danj' 'laa -o -titi 'bhe a gblaanya 'e ma, 'bhe a -bhɛngbe 'yaakpe- 'e -din 'tobho ma yaayre 'e 'nɔɔ. ² -Yoo' -yaa' 'sraka 'lenale -kunljii gblaanya ta ye 'e wo zii' -Waanbhaa' gbayre 'wenj 'e 'bhɛɛ-

-nɔɔ; bhaaplɛn laa 'bhe gbayre 'e dole 'bhe 'gbu 'koo, 'dunj- Mɛɛzan -Waanbhaa' 'gbu -le 'bhe -dwa.

³ 'Sraka 'lena -kunljii gblaana 'tole- 'sraka 'lena -kunljii gblaana -o 'bhe -yalaa' 'bhe yaayre 'e 'nɔɔ, 'kooko- -e pe mu 'pegee 'sraka mu -la -lena -Waanbhaa' ni. 'Bhe klegbeya do 'e 'yi 'ezin- bhe, -kooa' pe 'sraka 'lena mi -kunljii gblaana 'e, 'bhe sɔ 'ezin- pe mu 'ke 'nale -Waanbhaa' ni. ⁴ 'Kee- 'kpa bi 'bhii- -e -yaa bi 'tre 'lɛɛ- ta -ge 'drunyan 'e 'yi, yaa -yaa nu klele -titi 'ke 'sraka 'lena mi 'le. -Amasrɔyi 'sraka 'lena mu -o gban -ge, 'bhɛɛ- mu -le 'sraka mu 'e 'lena -Waanbhaa' ni Zuufu mu 'e -waa' 'tonj mu 'e ta. ⁵ 'Bhe mu -o 'sraka 'lenaleya ye 'la 'wo zii' 'tre ta -ge -Waanbhaa' ni -a gbayre 'wenj 'e 'nɔɔ, 'bhe -o 'ke -o -za yeke- 'la kle 'zi laanima lafle' 'yi 'bhɛɛ- toomasie 'le. Moizi -yaa zan -Waanbhaa' gbayre 'wenj 'e dole 'waati 'la ba, 'ke -Waanbhaa' 'a 'pele -a ni doo: «'Mi 'η gbayre sokpaai' -gloona 'la -zronna 'e ni vle goona 'e 'wiij-, do klen 'ke 'ya do 'te 'bhɛɛ- gbɛɛn-» ⁶ 'Dunj- -zon, Krisi a pe ye 'e 'bhe gblaana -yiya' 'woo- 'sraka 'lena mu -bhɛɛke' mu 'e -waa' pe ye 'e ni. -Amasrɔyi -bhoolaya dreɛ 'e ta, 'yele- 'ke -Waanbhaa' 'pegee bhaaplɛn mu plɛn- mi 'le. 'Bhe -bhoolaya dreɛ 'e gblaana -yiya' -bhoolaya -lwa mi 'e ni; 'bhɛɛ- -a kli gbaanle -o -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- mu 'la 'naa- 'ke 'mu gblaana -yiya' -a 'lwa mu 'e ni, 'mu -la ta.

⁷ 'Ke -sɔnj' 'laa -yaa bi -bhoolaya 'lwa 'e ma, waa -yaa nu -a taboole 'ke -bhoolaya dreɛ -bhɛɛke' 'le 'ezin-. ⁸ 'Dunj- -Waanbhaa' -za 'yoo- mu 'la 'ya -yaa' mɛɛ mu 'e zi, 'bhela- -zayile -e -lale' -saan 'mu ta 'ke -ya pe doo:

«'Mi Mɛɛzan pe doo 'bhe yi -o zan bhɔle,

'bhɛɛ- 'η nu -bhoolaya dreɛ dole 'mi 'pegee Izraeli mɛɛ mu 'pegee

Zuda a mεε mu 'ε pley-.

⁹ Yaa nu klεle 'bhii- 'η -bhoolaya 'la -dwa 'mi 'pegee -o -gbɔɔ mu 'ε pley- 'bhe gbεen-,

'mi -o 'kunlawoa -o gbe ma, 'bhεε- 'η -o 'pwela- Ezipu 'klεen 'ε 'yi bhe.

'Duj- -o -gbɔɔ mu 'bhe -bhoolaya 'ε 'yisiela; 'bhela- -zayile 'mi -o □twa -a nɔɔ- 'ezin-.

¹⁰ 'Duj- 'mi Mεεzan -Waanbhaa' pe 'ezin- dɔɔ

'bhe yi mu 'ε 'kanle- blaen, 'mi nu -bhoolaya 'la dɔle 'mi 'pegee Izraeli mεε mu 'ε 'pley- 'bhe -le -ge.

'Mi nu 'an 'tonj mu 'ε 'kpale- -o nii- 'ε 'yi,

'bhεε- -woo -yima', 'bhεε- 'η nu -o yɔɔndele -o zru mu 'ε 'yi, 'kooko- -woo -klosikun.

'Mi nu klεle -waa' -Waanbhaa' 'le, 'bhεε- -o nu klεle 'mi 'an pe mεε mu 'le.

¹¹ 'Bhe 'waati 'ε ba, mεε 'kedo- 'kpɔ maza 'laa nu dɔle -li 'bhe -vindo' mi, 'pegee 'bhe nεεnε- ma 'ke 'bhe 'a daan dɔɔ:

Dɔ klεn 'kee Mεεzan -Waanbhaa' dɔ.

-Amasroyi 'kee- kpa matrujne mu ta oo, 'kee- kpa mεε gbilaan mu ta oo, -o 'kpen nu 'mi dɔle.

¹² 'Mi nu -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'kpen -sroma 'yanle-,

'bhεε- waa -za 'yɔɔ- mu 'ε -za 'laa nu dɔle -li 'η 'kpee.»

¹³ -A pele 'ε -bhoolaya dree, 'bhe 'yi -le dɔɔ -a -lwa mi 'ε 'bhe □kla 'egwele. 'Bhεε- 'ke pe □lwa mi 'ε □kla 'egwele, 'bhe kle -a 'trunjwo bhla 'ε □bhwa -wa -din.

9

-Bhoolaya gwe 'pegee -Bhoolaya dree

¹ 'Tonj mu -yaa *-bhoolaya -lwa 'ε 'bhe ta 'ezin-, 'mu 'yaa- -Waanbhaa' gba gbeya 'pegee -yaa' 'tre ta -ge gbayre 'ε ma 'tonj mu -la

-le. ² Bhaapley mu -Waanbhaa' gbayre do -dwa, 'bhe 'yaa- 'ke sokpaa' do 'le. 'Bhe sokpaa' 'ε □la 'ε 'yicienle -yaa 'kpee ple: -o -yaa -a 'kpee -lwa mi 'ε sii yre 'wenj. -Fitran gbo 'ε 'pegee -tabali 'ε 'yaa- 'bhεε - =nɔɔ. -O 'bluu mu

'la -gwa 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa' ni, 'mu 'kpaale- -yaa' 'bhεε- -tabali 'ε ta. ³ Sɔgbε do dɔle -yaa 'yee- sokpaa' 'ε 'kpee ple 'ε 'pley-.

-A 'kpee ple mi 'la 'yaa- sɔgbε 'ε -zanta', -o -yaa 'bhe sii yre 'wenj 'penpenj. ⁴ Ansansi 'kpacieyre do -yaa 'yee- yre 'wenj 'penpenj 'ε □nɔɔ. -Can 'yi 'kpale- -yaa 'yee

ansansi 'kpacieyre 'ε ma. 'Bhεε- -Waanbhaa' 'pegee bhaapley mu pley- -bhoolaya dɔ 'kesu 'ε 'yaa- 'yee- yre 'wenj 'penpenj 'ε □nɔɔ 'ezin-.

-Can 'yi 'kpale- -yaa 'bhe 'kesu 'ε ma 'ezin- yrekpen- =nɔɔ. -Can gbo do -yaa 'yee- 'kesu 'ε 'yi;

'bhεε- pebhle 'la □daa lafle' 'yi, 'ke -o -yaa 'bhe sii mani, 'bhe 'ke 'yaa- 'yee- 'kesu 'ε 'yi. Aaron 'a 'beni 'la

'plɔn □bhwa, 'bhεε- 'ke 'bhe 'bhe -bi □kla, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a -bhoolaya dɔ ma -jan mu 'ε

'sɛwɛwole -yaa vle 'peene mu 'la 'ta, 'mu 'kpen 'yaa- 'yee- 'kesu 'ε 'yi. ⁵ -Mleke' 'tɔbhɔle ple 'la -o 'mu sii Seruben, 'mu -yrine' ple

'kpale- -yaa 'yee- 'kesu 'ε trala, 'mu -le -yaa -a zɔɔn 'bhii- -Waanbhaa' -yaa 'yee- yre 'ε □nɔɔ. -O -yaa -za

'yɔɔ- mu ma 'sraka mu 'ε go 'yre 'la □nɔɔ, 'woo- -mleke' 'ε -o gbenronj- mu 'ε lii -yaa kla 'bhe yre ba -yre

ta. 'Duj- 'waa nu dɔle 'bhe -jan mu 'ε 'kpen 'pɛenpɛendele ma do do 'saanibhe.

⁶ Pe mu 'ε 'kpen 'kpale- -yaa 'bhe gbεen- bhe; yi 'oo yi, 'sraka 'lena mu 'ε 'yaa- wla 'yee- sokpaa' 'kpee

□lwa mi 'ε □la, 'bhεε- -o -yaa waa 'sraka 'lenale ye 'ε wo. ⁷ 'Duj- 'sraka 'lena mi -kunlii gbilaan 'ε

'bhe do -kplɛn 'kpɔ -le -yaa wla -gloɔn do lɛε do -a 'kpee ple mi 'ε □nɔɔ. 'Kee- -yaa ge 'zi wlale

'bhe □nɔɔ, -e -yaa 'sraka go wi yien 'ε si, 'bhεε- -e ge 'sraka gole 'bhe 'le -Waanbhaa' ni -a 'gbu a pε -za 'yɔɔ- mu 'ε ma 'pe, 'bhe 'pegee -yaa' mεε mu 'mu a -za -yɔɔ' mu 'ε ma 'ezin-. ⁸ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -Waanbhaa' Lii 'Wen 'ε 'yaa- zɔn 'zi bhaaplen mu ni dɔɔ -Waanbhaa' gba sɔkpaa' 'ε 'kpee ple mi 'la 'yaa- 'ewenle 'penpen waa -yaa sɔ 'bhe 'liigole mɔkpen' ni, 'ke -Waanbhaa' gba sɔkpaa' □lwa mi 'ε 'bhe -o -li -a nɔɔ- ye. ⁹ 'Bhe -za mu 'la bhe, 'mu -yaa 'ke -zɔn za mu 'ε ma -tɔmasie 'le. 'Bhe 'yi -le dɔɔ wi 'sraka mu 'ε 'pegee 'sraka gope -bhεεke' mu 'ε, 'mu laa sɔ 'bhe 'sraka 'ε go mi 'ε zru 'ε klele- 'elrele 'ke -ya -lɛsɔ'. ¹⁰ 'Bhe 'sraka gope mu 'ε 'ke mu 'yaa- 'ke pebble mu 'le, 'bhεε- -a 'ke mu -yaa 'ke -wεen mu 'le; 'bhεε- -a 'ke mu -yaa bhaaplen mu 'fleeza- mu 'la gole -yaa 'eke- ma 'seri ta za 'yi 'mu 'le. -O □bwa 'bhεε- 'ton mu 'ε 'yi za klele ma 'ke 'bhe nu 'tenle- -za mu 'ε 'kpen 'niinale ma -Waanbhaa' 'kɔɔ.

¹¹ 'Dun- Kriisi □nwa, 'bhεε- -e □kla 'ke 'sraka 'lena mi -kunlii gbilaan 'le -Waanbhaa' pε -lrele' mu 'la □twa -kɔɔ' ni 'mu ta. -E □wlaa sɔkpaa' 'la 'bhe □la, 'bhe -o 'egblaane, 'bhe 'lreleya 'ε -lɛsɔle -yiya' -Waanbhaa' gba sɔkpaa' □lwa mi 'ε ni. Bhaaplen mu laa 'bhe sɔkpaa' 'ε dɔle, 'bhεε- 'bhe 'laa -o 'ke 'trε ta -ge 'drunyan 'lεε- 'bhe a pε 'le. ¹² Kriisi □wlaa yre 'wen 'penpen 'ε □nɔɔ -glɔɔn do 'kpo, 'bhεε- -a -dangwa 'bhe ta. 'Dun- yaa wlale 'bhe □nɔɔ 'ke bhoo gwlen mu yien 'pegee drine- mu yien 'le. -Ya 'gbu yien 'ε □naa, 'bhεε- -e -kɔɔ' -gwa -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'yi 'fenfen yikpensee ta. ¹³ Mεε 'la zan mu 'kpee 'trinɔle -yaa -waa' 'sinii ta za 'ε ma, -o -yaa 'bhe zan mu 'kpee 'flee 'ke bhoo gwlen 'pegee dri gwlen yien mu la le, 'bhe 'pegee dri da 'la 'ke

-o 'bhe wi 'ε 'kpaciela -o 'bhe -yie 'ε si, 'bhεε- -o 'bhe zan mu 'kpee flee 'bhεε- 'le 'ezin-. ¹⁴ 'Ke -yoo 'bhe gbεen- bhe, Kriisi a pε yien 'ε 'lεε-? 'Bhe 'la 'bhe -glɔɔya 'yiya- pε 'kpen ni bhe. -Waanbhaa' Lii 'Wen 'la -yoo 'waati 'ε 'kpen ba, 'bhe fangan- 'ε 'srɔyi, 'yee- Kriisi 'a 'gbu □naa -Waanbhaa' ni 'ke 'sraka 'le, 'trin bhe do 'kpo 'laa -o -yaa pε 'sraka 'ε ma. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'yee- Kriisi yien 'ε nu -kɔɔ' zru mu 'ε 'fleele- 'kee- -za 'yifen mu go -o 'yi; 'kooko- -kɔɔ' sɔ -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma 'bhe gbale-.

Zesu yien 'ε 'bhe -le 'ke -bhoolaya dreε 'ε ma 'tɔmasie 'le

¹⁵ 'Bhela -yile, -Waanbhaa' -bhoolaya dreε 'la -dwa -a 'gbu 'pegee -kɔɔ' mu plen- bhe, 'bhεε- 'ke -o bhe ta 'sɛwɛdia bhe, 'bhe -bhoolaya 'ε ta, Kriisi -le -kla 'ke -kɔɔ' mu 'pegee -Waanbhaa' plen- mi 'le. Bhaaplen mu -za 'yɔɔ- mu 'la □kla -o -yaa 'waati 'la ba -bhoolaya □lwa 'ε 'yi, Kriisi -gaa 'kooko- -e 'mu go 'bhe -za 'yɔɔ- mu 'ε 'yi. 'Bhela- -yile, -Waanbhaa' mεε 'la zan mu -siila, 'bhεε- -ya -liiwli' □naa -a 'cien 'la 'na zayi' 'mu ni, 'mu sɔ 'bhe 'srɔɔwole; 'bhe pε -lrele' mu 'ε 'mu 'laa sɔ yanle- titi.

¹⁶ 'Ke mεε do 'sani- -a gale plen-, -e 'sɛwɛ do □dia -a 'cien 'yiciengbeya 'ε ma, waa sɔ -za 'kedo- 'kpo klele- 'ke 'yee- 'sɛwɛ 'ε 'le 'pe, 'ke 'yee- 'sɛwɛ mi 'ε yaa gale -li. ¹⁷ 'Ke 'cien zan 'ε -ya -yre ma -li 'waati 'la ba, -waa sɔ -e 'cien 'yiciengbeya 'sɛwɛ -la □dia 'bhe bole- -klosi 'yi. 'Dun-, 'kee- -gaa 'waati 'la ba, 'bhεε- -o sɔ 'bhe -jan 'ε bole- -klosi 'yi 'tε. ¹⁸ 'Bhela- -yile, -Waanbhaa' -bhoolaya □lwa 'la -dwa 'yee- 'pegee -yaa' mεε mu 'ε 'plen-, waa 'sɔle- 'bhe -bhoolaya 'ε 'klosikunle, 'fɔ -o wi do -la □dia 'bhεε- -o 'bhe 'yien 'ε -klalaa' 'elwale 'pe. ¹⁹ Moizi -yaa' mεε

mu 'ε 'kpen 'lekpa-a-'eke-ta, 'bhεε-
-e -Waanbhaa' a 'toŋ mu 'ε 'kpen
□woa 'mu ni 'pe 'bhii- -a yooŋdele
-o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi goŋe-
'la gbεen-. 'Bhe blaŋ, 'kee-
drine- 'pegee bhoo gwlen mu 'ke
mu dele-; 'bhεε- 'kee- 'mu yien 'ε
'pegee -yi 'yizaale 'eke-ba. 'Bhεε-
'kee- Izopu -yri 'laa 'pegee -bh-
laa 'cie- 'ten 'yrole 'eke- ma 'bhii-
-maanne do gbεen-; 'bhεε- 'kee-
yien 'ε 'wianle -yaa' mee mu 'ε
'kpen 'pegee 'sewe 'ε ta. ²⁰ -E
-yaa 'bhe 'wian zii' -o ta 'waati
'la ba, 'ke -ya pele- -o ni doo:
«-Waanbhaa' -bhoolaya 'la -dwa
'yee- 'pegee 'ka mu pleŋ- bhe, yien
'leε- 'bhe -le 'bhe zron pe 'le. -Ka
'taawo 'bhεε- -bhoolaya -jan 'ε ta.»
²¹ 'Bhεε-, 'ke Moizi yien -wianle'
'ezin- -Waanbhaa' gba sokpaa' 'ε
'pegee -a gba pe mu 'ε 'kpen ta.
²² 'Toŋ 'ε ta za 'ε ma, -o pe 'tole-pe
'bhe kle 'wen yien -la -le. 'Bhεε-
-Waanbhaa' laa so -za 'yoo- mu
ma -sroma 'yanle -titi 'ke yien 'laa
'klaale- 'pe.

*Zesu -le 'ke -za 'yoo mu 'ε go
'sraka 'le*

²³ -Waanbhaa' gba sokpaa' 'ε
'pegee -a □la pe mu 'ε -woo 'ke
lafle' 'yi pe mu 'ε 'mu -la ma
-toomasie 'le, 'bhεε- -o -yaa so -o
klele- 'wen 'bhεε- gbεen-. 'Dun- -o
-yaa so 'woo- lafle' 'yi pe mu 'ε
klele- 'wen 'sraka go mu 'la 'le -yoo
'bhii- 'mu mabhaabhoo 'tre ta -ge
'sraka mu 'ε ta. ²⁴ Kriŋi 'laa gele
wlale bhaapleŋ -Waanbhaa' gba
sokpaa' 'la -dwa 'bhe □la. 'Dun-
bhaapleŋ 'kela 'bhe do, 'bhe -o 'ke
-Waanbhaa' sokpaa' -zeze 'gbu 'ε
'bhεε- -toomasie -la -le. Kriŋi -ja
wlale lafle' 'yi, 'bhεε- -e -dulaa'
-Waanbhaa' -yre □la, -kooa' -za mu
'ε ta janwo zayi'. ²⁵ Zuufu mu 'ε
ba, -waa' 'sraka 'lena mi -kunlii
gblaŋ 'ε wla -gloŋ do -leε do ta
-Waanbhaa' gba 'fe 'kpee 'wen
'penpen 'ε □la 'ke wi yien -la -le.

'Dun- Kriŋi 'laa wlale -a noo- 'ke
-ya 'gbu kle 'ke 'sraka 'le -gloŋ
-bebe 'le. ²⁶ 'Ke 'bhe kle bi, -a 'san
'drunyan klele ma, Kriŋi -yaa nu
-yrenbhlele. 'Saanibhe 'drunyan
'yan bhla 'la □bhwa -wa -din bhe,
Kriŋi □nwa klele 'sraka 'le -gloŋ
do 'kpo. -E -nwa -a 'gbu 'nale- 'ke
'sraka 'le, 'kooko- -e -za 'yoo- klele
-yiga'. ²⁷ Bhaapleŋ 'oo bhaapleŋ,
'bhe -o 'ke ga pe 'le -gloŋ do 'kpo.
-A gale blaŋ, 'bhεε- -Waanbhaa'
'a 'kitikan. ²⁸ 'Bhe klegbeya do 'ε
'yi, Kriŋi 'a 'gbu □naa 'ke 'sraka
'le -gloŋ do 'kpo, 'kooko- -e mee
-bebe go 'mu -a -za 'yoo- mu 'ε 'yi.
-E nu nu gbe dreewole 'ezin-, 'dun-
yaa nu nule -za 'yoo- mu go zayi';
mee 'la zan mu -o -a magben 'zi, -e
nu nule 'mu -la gole zayi' -za 'yi.

10

*Zesu a pe 'sraka 'ε 'bhe -le
so bhaapleŋ klele- 'wen 'bhεε- -ya
-leso'*

¹ Moizi a 'toŋ mu 'ε yaa pe mu
'ε -woo goŋe- 'la gbεen- kpataakpa
'mu zron; 'dun- 'bhe mu -o 'ke
-Waanbhaa' -za 'wlan mu 'la □twa
-koo' 'leε, 'mu -la lii 'le. 'Bhela
-zayi' bhe, -o 'woo- 'sraka mu 'la
go yi 'oo yi 'bhεε- leε 'oo leε 'yee-
'toŋ mu 'ε ta, mee 'la zan mu
-yaa -Waanbhaa' gba 'bhe gbεen-
bhe, waa 'solε- 'bhe zan mu 'ε
klele- 'wen -titi 'ke -wa -leso' -a
ma. ² 'Ke 'bhe 'sraka mu 'ε 'yaa so
bhaapleŋ mu klele- 'wen ganyan-
do 'kpo, 'bhεε- -e -leso', bhaapleŋ
mu laa -yaa nu -li -o 'gbu 'yele-
'ke -za 'yoo- kle mu 'le. 'Bhεε-
waa -yaa nu 'sraka 'bhεεke gole -li
-titi. ³ Wlan 'gbu 'ε ni, bhaapleŋ
mu 'sraka mu 'la go, 'mu -waa' -za
'yoo- mu 'ε -zadō' -o 'kpee leε 'oo
leε. ⁴ -Amasroyi dri gwlen mu yien
'pegee bhoo gwlen mu yien laa so
bhaapleŋ mu a -za 'yoo- gole -titi.

⁵ 'Bhela- -zayile, Krisi 'nu bhla 'ε zi 'drunyan 'lεε- 'yi, -ya □pia -Waanbhaa' ni dɔɔ:

«'E zru laa bhɔle wi 'sraka 'pegee pε -bhεeke' 'sraka do 'kpo ma;

'dun- 'e 'mi 'fle 'ε □kla, 'kooko- 'η 'bhe na 'e ni 'ke 'sraka 'le.

⁶ -O wi 'sraka mu 'la kpacie 'srak-agoyre 'ε □nɔɔ,

'bhe 'pegee -o 'sraka mu 'la go -za 'yɔɔ- mu -sroma 'yan pε 'le, 'mu do 'kpo 'laa sɔ 'e ni.

⁷ 'Bhεε- 'yi 'an □pia dɔɔ: 'Mi 'gbu -le -ge, 'η 'yoo- zan;

a yɔɔndele -o 'η ba -zayi' 'yaa- 'sewe 'ε 'yi dɔɔ: «'N' 'yoo- zan, 'an -Waanbhaa', 'e zru maza kle zayi.'»

⁸ Krisi 'gbu 'a □pia -Waanbhaa' ni 'elwale 'pe dɔɔ: «'Yaa -o wi 'sraka 'pegee pε -bhεeke' 'sraka do 'kpo zi; 'bhεε- 'e zru laa bhɔ 'sraka 'kpaciele 'pegee -za 'yɔɔ- mu ma -sroma 'yan 'sraka mu do 'kpo ma 'ezin-» 'Bhεε- 'dun-, -o 'bhe 'sraka mu 'ε go 'toj 'ε ta. ⁹ 'Bhe blaen, 'ke Krisi 'a 'pele 'ezin- dɔɔ: «'N' 'yoo- zan 'e zru maza kleyre nɔɔ-» 'Bhe klegbeya 'ε 'yi bhe,

-Waanbhaa' 'a gbagbeya □lwa 'ε 'bhe 'saawoa-, 'bhεε- -ya taboola 'ke -a gbagbeya dree -bhεeke' do 'le. ¹⁰ Zesu Krisi -Waanbhaa' zru maza □kla. -Ya 'gbu □naa 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa' ni, -gloɔn do 'kpo 'bhεε- -e -yaan. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -e -kɔɔ' □kla 'wenj 'kee- -kɔɔ' go -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'yi.

¹¹ 'Sraka 'lena mi 'tole- 'sraka 'lena mi, 'bhe bo 'bhe gaan ta yi 'oo yi 'kee- -yaa' 'sraka lenale ye 'ε wo, 'kee- 'sraka -gloɔn do 'kpo 'ε go 'waati -bebe ba. 'Dun- 'bhe 'sraka mu 'ε 'mu 'laa -yaa sɔ bhaaplenj mu a -za 'yɔɔ- mu 'ε gole- -o ma.

¹² 'Dun- Krisi 'sraka do 'kpo -la -gwa bhaaplenj mu a -za 'yɔɔ- mu 'ε ma. 'Bhe 'sraka do 'kpo 'ε 'bhe -le -kla yikpen- ta pε 'le 'ke 'bhe 'yi 'laa ga -titi. 'Bhe blaen, -e -ja yaale

'tanjii -Waanbhaa' -din 'tɔbhɔ ma yaayre 'ε □nɔɔ lafle' 'yi. ¹³ -A yaale -o 'bhe □nɔɔ ye, 'sani -Waanbhaa' 'a 'sɔɔnnii mu 'ε kle -a gaan -la pε 'le. ¹⁴ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -yaa' pε 'sraka do 'kpo 'ε 'sroyi, mee 'la zan mu -kla 'wenj 'ke -o go -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'yi, -e 'mu □kla 'elrele 'ke -yoo -lesɔ'. -O nu bole -waa' -lreleya -lesɔle 'ε 'yi yikpensee ta.

¹⁵ *Lii 'Wenj 'ε 'bhεε- do 'kpo 'ε -zronna wlan ma kpataakpa. Wlan 'ε ni -ya □pia 'elwale -sɔ dɔɔ:

¹⁶ «Mεεzan 'a □pia dɔɔ 'mi nu -bhoolaya 'la dɔle 'mi 'pegee 'woo- mu plenj,

'bhe yi mu 'ε 'kanle- blaen,

'bhe -le -ge: 'Mi nu 'an 'toj mu 'ε 'kpale -o zru mu 'ε 'yi;

'bhεε- 'η nu -o yɔɔndele -o nii- 'ε 'yi.»

¹⁷ «-Waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'pegee -o -yinia yre mu 'la □nɔɔ, 'mu -za 'laa nu dɔle -li 'η 'kpee -titi.» ¹⁸ 'Bhεε- 'ke -o -za 'yɔɔ- -sroma -yaan yre 'la □nɔɔ, -o maza laa -o -li 'sraka gole ma -za 'yɔɔ- mu ma 'bhe 'yre 'ε □nɔɔ.

'KPALEYA 'PEGEE -ZA 'YIKUNLE

-Kɔɔ' -kɔɔ' 'mabeen- -Waanbhaa' -din -kɔɔa' 'kpaleya 'ε 'yi

¹⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi bhe 'η neene- mu, Zesu yien 'ε 'sroyi, -kɔɔ' sɔ wlale- yre 'wenj 'penpenj 'ε □nɔɔ -kɔɔ' mapɔɔnle 'le. ²⁰ -E zibhe dree -kpalaa' -kɔɔ' ni 'ke 'bhe kan sɔgbe 'la -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε 'kpee 'ε 'yicien- 'bhe 'yi. 'Bhe zibhe 'ε 'bhe -le ge -kɔɔ' 'le -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe □nɔɔ. 'Bhe sɔgbe 'ε 'bhe -le 'ke -ya 'gbu 'nalawoa 'ke 'sraka 'le 'bhe 'le.

²¹ 'Yela- 'kpale- -o -Waanbhaa' 'a 'fe 'ε 'wiinj- 'ke *'sraka 'lena mi -kunlii gblaen 'gbu 'ε 'le. ²² 'Bhe ya 'ε 'yi, 'η neene- mu, -kɔɔ' -kɔɔ' 'mabeen- 'te -Waanbhaa' -din -kɔɔ' zru do 'kpo 'le, 'bhεε- -kɔɔ' 'kpaleya 'ε -a -yi 'bhe 'lesole kle; 'ke -kɔɔ' 'kpee 'fleele- 'le, 'bhεε- -za

'yoo- gbin laa kpa -li -koo' 'nii-
'ε ta, 'ke -koo' 'fle 'fele- kle -yaa'
'-yi 'fleele- 'penpen' 'ε 'le. ²³ -Koo'
'yri 'la 'kpale- -o -a ta, 'ke -koo' -o
'bhe -jan 'ε 'wo zii' bhe, -koo' do
klen 'ke -koo' bloole bo 'bhe ma
'egloole. -Amasroyi -Waanbhaa'
'la -ya -liiwli' -naa -koo' ni, yaa
a -liiwli' 'ε maboolle -titi. ²⁴ -Koo'
'yakla- bo 'eke- -za 'le, 'kooko- 'ke
'koo- 'fuudo- 'eke- ta 'solekeniya
'le, 'bheε- 'ke -koo' so -za 'wlan
klele-. ²⁵ -Koo' 'laa 'ploole- -kooa'
'klankeba 'ε ma, 'bhii- mee 'ke
mu a kle gone- 'la gbeen-. 'Dun-
-koo' 'eke- =lia; -amasroyi -koo' -o
Meezan Zesu 'nu yi 'ε beenle ye 'zi
-koo' -din kpataakpa.

²⁶ 'Ke 'koo- =yaan Krisi a wlan
'ε dolele, 'bheε- 'ke -koo' -za 'yoo-
=kla -koo' 'gbu 'yre ma, 'bhe 'sraka
'bheεke 'laa -o -li 'ke 'bhe -koo' 'a
-za 'yoo- mu 'ε go -koo' ma. ²⁷ 'Kela
□bwa -koo' ma 'ezin-, 'bhe -le 'ke
-koo' bo -Waanbhaa' a 'kitikan yi
'ε 'pegee 'te 'yranle- 'ε 'magbenle
ma -gblaana 'le -koo' 'yi. 'Bhe 'te
'ε 'bhe -le nu -Waanbhaa' -soonni'
mu 'ε 'kpen 'kpaciele. ²⁸ 'Ke mee
'oo mee 'la zan Moizi a 'Tonj 'ε
'yisiela, 'kee- =kla mee ple le oo,
'kee- =kla mee yaga 'le oo, 'ke 'mu
-o 'yee- 'tonj 'yisieza 'ε 'sre 'le, -o
'yee- mee 'ε de, 'bheε- -a -yren 'laa
kla mee 'kedo- 'kpo ma. ²⁹ 'Bheε-
'ke -yoo 'bhe gbeen- bhe, 'ke mee
'la zan -Waanbhaa' Gbe 'ε maveela
'lee- ee? 'Bheε- -bhoolaya 'la -yoo
-koo' 'pegee -Waanbhaa' plen- 'bhe
ma yien 'ε, 'ke 'bhe □yaan mee
'la zan klelele 'wenj, 'bheε- 'ke
'bhe zan 'ε 'bhe -za 'ε □kwan
'bhii- bhaama za 'le bhe 'lee- ee?
'Bheε- Lii 'Wenj 'la -Waanbhaa' 'bhe
□naa -koo' ni -lileya ma, 'kee- 'bhe
-zwanwoa, waa nu -yren -gloon
'ε -dela 'kpale- 'bhe zan ta ee?
-Ka 'ka 'kpeeledan doo, 'bhe -yren
'yoo- nu -yiyale mee 'la zan 'bhe
Moizi a 'tonj 'ε 'yisiela 'bhe a pe
-yren 'ε ni. ³⁰ Wlan 'ε ni, 'wa
'yaango -'bhii- -Waanbhaa' 'gbu -le

'a □pia doo: «'Mi -le nu -za
'kpen -zigole.» -Ya □pia 'ezin-
doo: «'Meezan nu -yaa' mee mu 'ε
'kitikanle.» ³¹ -Waanbhaa' 'la -ya
-yre ma, 'ke -yaa' -kpan 'ε -balaa'
-koo' ta 'bhe -o 'ke -gblaana maza
-gbene 'gbu 'le 'de!

³² 'Elwale -so, 'ka golawoa
-gblo 'yi, 'bheε- 'ka -Waanbhaa' a
'tebhile 'ε 'srolawoa, 'ka -yrenbhla
'ebebele gone- 'la gbeen-, 'bheε-
'ka 'woo- -yren mu 'ε -yikwan
gone- 'la gbeen-, 'bhe -za mu 'ε
do 'ka 'kpee. ³³ 'Waati 'ke ba,
-o -yaa 'ka -zwanwo', 'bheε- -o
-yaa -yrenkpa' 'ka ta mokpen' 'yre
ma. 'Bheε- 'waati 'ke ba 'ezin-,
-o -yaa -yrenkpa' zii' mee 'la zan
mu ta, 'ka 'yaa- bhō 'bhe zan mu
'ε ba 'bhe mu a -yren mu 'ε 'yi.
³⁴ Wlan 'gbu 'ε ni, -o mee 'la zan
mu □bwa -kaso 'yi, 'ka □bhwa 'mu
ba. 'Ka -dwa -a □la 'ka zrukpaale
'le 'ke -o 'ka 'koope- mu 'ε kun 'ka
'koo. 'Ka 'bhe □kla, -amasroyi 'ka
'yaa- 'yaango- 'bhii- -naflo mu 'la
-woo 'ka 'koo, 'mu mabhaabho
'ka 'koope- =lwa mu 'ε ta. -Dan'
'laa -o 'bhe -naflo mu 'ε ma lafle'
'yi. ³⁵ 'Bhela- -yile, 'kpaleya 'la
-yoo 'ka 'yi, 'ka 'laa 'ploole- 'bhe
ma -titi. -Amasroyi -tron -gbene
-o -a ma 'ka 'lee -Waanbhaa' ba.
³⁶ Wlan 'gbu 'ε ni, 'ka maza -o
-yren 'yikunle ma, 'kooko- 'ke 'ka
□swa -Waanbhaa' zru maza klele-,
-ya -liiwli' □naa pe 'la 'naza- ta,
'ka so 'bhe 'sroowole. ³⁷ -A pele -o
-Waanbhaa' 'Sewe 'ε 'yi doo:

«-A -vinbwa 'waati sa, 'waati sanε-
'gbu,

'bheε- mee 'la zan -o zan nule
'bheε- 'bhe nu.

Yaa nu -mole' -li.

³⁸ 'Ke mee 'la zan -ledoolle -o 'mi
'yre 'yi, 'bhe zan 'ε nu bole
'bhe 'yre ma 'kpaleya -la ma
'mi 'yi.

'Dun- 'ke -ya plengwa- 'mi ma, 'bhe
'laa nu 'sole- 'mi ni.»

³⁹ Mee 'la zan mu go zi -lrele' 'ε ta,
'bheε- -o ge klele ni pe 'le, 'o moo

laa -o 'bhe mεε -gloon mu 'ε 'le. 'O 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'o mɔɔ -o -bhee zi 'ε 'bhεε- ta.

11

'Kpaleya -o 'ke -mεla -le

¹ 'Kpaleya -Waanbhaa' 'yi 'ε 'bhe -o 'ke -mεla -le εε? 'E 'yrikpale -o pε 'la ta, 'yee kpa -a -yi 'bhii- 'e nu -a 'srɔɔwɔle, 'bhεε- 'e 'yre 'laa -o pε 'la ma, -e klε 'e ni 'bhii- 'e 'yre -o -a ma; 'bhe -le 'ke 'kpaleya 'ε 'le. ² 'Yee- 'kpaleya 'lεε- 'yela- ma, 'bhεε- 'elwaleta mu 'ε ba za □swa -Waanbhaa' ni.

³ 'Kpaleya -la ma, 'bhεε- -kɔɔ' 'a 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' 'drunyan 'yi pε 'kpen □kla -a -liijan' 'ε 'bhe a -gloɔya' 'bhεε- 'le. 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -kɔɔ' 'yre -o pε mu 'la 'kpen ma 'drunyan 'ε 'yi -ge, -Waanbhaa' -o □kla pε 'la 'le mεε -yre 'laa kpa 'bhe ma.

⁴ Abeli a 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -e 'sraka 'la -gwa -Waanbhaa' ni, 'bhe mabhaabwa Kaen a pε 'ε ta. -Yaa' 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'a □pia -a ma dɔɔ mεε -lεdɔɔle, 'bhεε- -Waanbhaa' -yaa' 'sraka 'ε 'lεkwan□. 'Ali- Abeli galawoa bhe oo, -a 'kpaleya 'ε 'bhe -o -janwo' zii' -li -zon 'kɔɔ- ni.

⁵ Enɔki a 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'a □sia, 'ke 'bhe ge 'kele- lafle' 'yi laanima, 'bhεε- -e -gwa gale 'yi. 'Bhεε- mεε 'kedo- 'kpo 'laa -a 'yele- 'ezin- titi. 'Dun- -a 'sile- -lεε -Waanbhaa' 'kɔɔ lafle' 'yi, -Waanbhaa' 'a -zrɔnna mɔkpen' ni 'bhii- -a -za □swa 'bhe ni. ⁶ 'Ke 'kpaleya laa -le, mεε 'kedo- 'kpo -za 'laa -yaa so 'sole -Waanbhaa' ni -titi. 'Ke mεε 'la za 'e 'mabεenna -Waanbhaa' -din, 'bhe zan 'e 'kpa -a -yi 'pe 'bhii- -Waanbhaa' -o, 'bhεε- 'bhe zan 'e 'kpa -za 'yi 'bhii- 'ke mεε 'la zan mu -a ziglinna -e 'bhe ma -trɔn na 'mu ni.

⁷ Noe a 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -e -batorj' -gbεnε do -dwa, 'bhεε-

'yee- 'pegee -yaa' 'fa □la mu 'ε -gwa -za 'yi 'bhe ma. -Waanbhaa' 'a 'kpeelεkaan -za mu 'la 'yaa- zan klεle 'ke waa 'mu 'yele- 'mu ma; 'bhεε- -ya □kpa -Waanbhaa' -yi. 'Bhela- -yile -e -gblaanna -Waanbhaa' -lεε. -Yaa' 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -e 'drunyan ta mεε mu 'ε -waa' -za 'yɔɔ- mu 'ε tapwela, 'bhεε- -e -Waanbhaa' a -kpan -balaa' 'mu ta. -Yaa' 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'a □pia -a ma 'ezin- dɔɔ mεε -lεdɔɔle.

⁸ Abraamu a 'kpaleya ma, -Waanbhaa' 'a 'siilawoa 'bhεε- -e 'bhe 'weli- 'ε 'klosikwan. Abraamu -gwa -a 'gbu 'ya 'klεn 'ε 'yi, 'bhεε- -Waanbhaa' -yaa zan 'kela 'nale- -a ni -e 'bhe zi 'ε □sia. -E -gwa -a 'gbu 'ya 'klεn 'ε 'yi, 'bhεε- -e -ja yre 'la □nɔɔ, yaa -yaa 'bhe □nɔɔ 'ε dɔ. ⁹ -Yaa' 'kpaleya -la ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'klεn 'la 'naza- -woa -a ni, -e □nwa yaale 'bhe 'yi 'cie 'le. -E -yaa yi sokpaa' mu -la □la. -Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa 'yee- 'klεn do 'kpo 'ε 'naza- ta Izaki 'pegee Zakɔbu ni 'ezin- ¹⁰ -Amasroyi Abraamu 'yri 'yaa- -wa -gbεnε 'ε 'bhεε- ta, -wa 'la 'ke 'bhe gaan bɔle -o 'tre 'yi 'egbɔnle. 'Bhεε- -Waanbhaa' -le 'bhe -wa 'ε dɔgbeya 'ε □pia 'bhεε- -ya -dwa zi.

¹¹ 'Kpaleya -la ma 'ezin-, 'bhεε- Sara -nε 'srɔɔwoa- 'bhe a -neyakleya 'ε 'yi. 'Ali- -yaa' loonεya 'ε 'yi, -Waanbhaa' 'a □kla 'bhεε- -e -nε 'srɔɔwoa-. -Amasroyi -ya □kpa -a -yi 'bhii- -Waanbhaa' 'la 'e 'liiwli- -naa -a ni 'bhe nu bɔle 'bhe 'liiwli- 'ε ta. ¹² 'Bhe ya 'ε 'yi, Abraamu, -a nɔɔ- bhe do 'kpo 'ε, 'ke -neyale a pε zi 'ε zi, 'bhe -gblozi' -gaa gban bi, 'bhe 'srε mu □kla 'ebebele 'bhii- mleklenne 'pegee weyi- 'le ma -yrentre' mu gbεen-.

¹³ 'Bhe mεε mu la bhe, 'mu 'kpen -gaa -o 'kpalele -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'bhe 'bhe 'liiwli- -naa -o ni pε mu 'la 'naza- ta, waa 'mu -srɔɔwole. 'Dun- -e □kla 'bhii- -o

-yrekpa a mu ma 'egboonle, 'bhεε-
-o 'mu -vavadia. 'Bhεε-woo 'gbu
□kwan 'bhii- 'cie mu 'pegee 'kan
mu 'le 'trε 'lεε- ta -gε. ¹⁴ Mεε
'la zan mu 'bhε -jan -gboon 'la
bhe 'bhε wo, 'bhε zan mu 'gbu
'a zron 'bhε ma kpataakpa 'bhii-
'mu 'yaa- 'kleen do -la -glin 'zi.
¹⁵ -O -gwa 'kleen 'la 'yi, 'kee-
'kpa bi 'bhεε- -lro -yaa -o ma, -o
-yaa so niinale -o -zanta 'bhε 'yi
'ezin-. ¹⁶ 'Dun- 'kleen 'bhεeke 'la
'bhε mabhaabho -waa' 'kleen □lwa
'ε ta, 'bhε -la -lro -o ma; 'bhε
'kleen 'ε 'bhε -o lafle' 'yi laan-
ima. 'Bhεla- -yile, -o -Waanbhaa'
'siilawo -waa' -Waanbhaa', 'bhε
'laa -yralado 'yee- -Waanbhaa' 'gbu
ma; wlan 'ε ni, 'bhε 'gbu -wa
-gbεε do -dwa gban -o ni -o -lεε.

¹⁷ Abraamu a 'kpaleya -la
ma, 'bhεε- -Waanbhaa' 'a zru 'la
-glinna, 'bhεε- -e -dwa -a -la 'kee-
Izaki na 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa'
ni. 'Dun- -Waanbhaa' 'a □pia 'yee-
Abraamu -la ni 'elwale -so doo
'bhε nu -a 'srε mu klele 'ebebele.
'Bhεε- -e -dwa -a -la 'kee- 'yee-
-ne bhε do 'kpo 'ε na 'ke 'sraka
'le -Waanbhaa' ni. ¹⁸ -Waanbhaa'
'a □pia 'yee- Abraamu 'gbu -la ni
doo: «'E 'srε mu 'ε nu dale Izaki
-la -yi, 'bhεε- 'e 'to nu blole 'mu -la
ta.» ¹⁹ -A 'kpale- -yaa -a -yi 'bhii-
'ali- 'ke Izaki -gaa, 'bhε 'senj 'yaa-
-Waanbhaa' ni 'ke 'bhε 'bhε bwe
gale ba. 'Bhεla- -yile, -Waanbhaa'
'a gbe 'ε 'niinalawo -a ma, -yoo 'te
'bhii- 'bhε -gaa, 'bhεε- 'bhε -bwela
gale ba.

²⁰ Izaki a 'kpaleya -la ma, 'bhεε-
-e 'dumawoa -a gbe Zakobu 'pegee
Ezau ni.

²¹ Zakobu a 'kpaleya -la ma,
'bhεε- -a ga bhla 'ε zi, 'kee- Zozefu
'ne ple 'ε 'kpen 'dumawole. -E
-kulaa' -a 'taawo 'beni 'ε ta 'bhεε-
-e -Waanbhaa' -gbaa.

²² Zozefu a 'kpaleya -la ma,
'bhεε- -a ga bhla 'la □bha -wa
-din, Izraeli mu 'ε 'yaa- nu 'pwεle-
'waati 'la ba Ezipu 'kleen 'ε 'yi,

-e 'bhε 'lεεjanwoa. 'Bhεε- -o -yaa
nu -za 'la klele -a bhεle' mu 'ε
'le -e 'bhε klegbeya 'ε -zronna -o
ni. ²³ Moizi de mu a 'kpaleya
-la ma, 'bhεε- -wa yale, 'ke -wa
magaanle mle yaga ta. -Wa □ya
'bhii- -e -yaa lele bhe, 'bhεla- -yile
waa -gblaanle' -bhleγγbe 'ε 'bhε
'wojan- 'ε 'kafawole ma (-amasroyi
'bhε 'a □pia bi -o Zuufu 'ne
'yientenne mu 'ε 'kpen de).

²⁴ *Moizi a 'kpaleya -la ma,
'bhεε- -e gbaanladia, yaa dole -a -la
'ke -wa sii Ezipu mu a -bhleγγbe
'lunε 'ε gbe. ²⁵ -E -dwa -a -la 'ke -o
-yrenkpa' 'yee- 'pegee -Waanbhaa'
a mεε mu 'ε ta 'eke- 'yi, 'sani- -e
nu bole -a -yinraza mu klele ma
-za 'yoo- 'yi 'waati sa ba. ²⁶ -Ya
□ya 'bhii- -yrenbhlele 'bhii- Mεε
-Bhee Mi Krisi gbεen-, 'bhε mab-
haabho Ezipu 'kleen 'yi -naflo mu
'ε 'kpen ta. -Amasroyi -a -yrε -yaa
'egboonle pe -la ta, -a -yrε gbaanle
-yaa -Waanbhaa' -yaa nu -a -sra 'la
'nale- 'bhεε- ta.

²⁷ Moizi a 'kpaleya -la ma, 'bhεε-
-e -gwa Ezipu 'kleen 'ε 'yi. Yran
'la 'yaa- 'bhε Ezipu -bhleγγbe 'ε
zru ba, yaa gblaanle 'bhε 'lεε.
-Ya zru □twa gbe do zi, 'bhii- -a
-yrε -yaa -Waanbhaa' 'la waa 'bhε
ye -titi 'bhε ma. ²⁸ -A 'kpaleya
-la ma 'ezin-, 'bhεε- -e Paki 'feti
-dulaa'. -Ya □pia Izraeli mu 'ε ni
doo -o -bhlaa gwlen bhlonε- mu
de, 'bhεε- -woo yien mu 'ε kan
-waa' 'fe mu 'ε 'liikonj mu 'ε ma;
'koko- mεε de -mleke' 'ε 'kan bhla
'ε zi, yaa Izraeli mu 'ε -o -ne □lwa
mu 'ε de.

²⁹ Izraeli mu 'ε -waa' 'kpaleya -la
ma, 'bhεε- -o weyi- 'ten 'ε takaan-,
'bhεε- -o -kaan -a -yi 'bhii- 'ke -o
'taawo zii' 'trε □kpa ta. 'Dun-
Ezipu mεε mu 'ε -wa pele doo -o
'bhε 'yansi za 'ε klele- 'ke weyi- 'ε
'kpale -o 'kpen ta.

³⁰ Izraeli mu 'ε -waa' 'kpaleya
-la ma 'ezin-, 'bhεε- -o 'mlinlawoa
Zeriko -wa 'ε zi -yrekpa' 'srwaple-

ta, 'ke 'bhe -wa 'e zi 'fegwle- 'e 'klaale. ³¹ Gwlen -glin le Raabu a 'kpaleya -la ma, 'bhe- -o 'pegee mεε 'la zan mu -Waanbhaa' a -jan 'e 'kafawoa 'mu 'laa gale 'eke- 'yi. -Amasroyi Izraeli mεε 'la zan mu -nwa Kanaa 'kleen 'e 'klosikunle gaanyi', -e 'mu □kwan 'elrele.

³² 'Bhe- -an pe -li 'nale- 'ezin-εε? 'Waati 'laa -o 'η 'koo 'ke 'η Zedeon oo, Baraki oo, Samuson oo, Zefite oo, Davidi oo, 'bhe- Samieli 'pegee -Waanbhaa' -lela' janwo mu -vin mu 'e waa -janwo'. ³³ -O 'kpaleya -la ma, 'bhe- -o 'sengwa- 'ke -bhlengbe 'ke mu 'le, 'bhe 'pegee -o -ledoleya ma 'taawoa□. -O 'kpaleya -la ma 'ezin-, 'bhe- -Waanbhaa' 'bhe 'li-iwli- -naa -o ni pe mu 'la 'naza-ta, -o 'mu -srōwoa. -O 'kpaleya -la ma 'ezin-, 'bhe- -woo 'ke mu nalawoa -jara mu ni, 'bhe- 'mu laa 'sole- -za 'yoo- 'kedo- 'kpo klele- 'mu ni. ³⁴ 'Bhe- 'yee- 'kpaleya do 'kpo 'e 'yela- ma, -wa 'ke mu -blinna 'te 'lesonle -yansaan mu 'yi, 'dun- 'bhe 'laa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo klele 'mu ni. 'Bhe- -o -yaa zan -o 'ke mu dele 'ke -gokun' mu 'le, 'dun- 'mu -swa -bhile' 'mu de mu 'e 'koo. 'Bhe- -waa' fanjankleya 'e 'niinaa 'ke -glooya' 'le. -O 'ke mu □kla 'gwlaan- -gloo mu 'le gwledanyre mu nōo-, 'fo 'kleen 'bheke mu -yi gwledan mu 'e 'kpen blasaan- -o -leε. ³⁵ Le 'ke mu a 'kpaleya -la ma, 'bhe- -waa' gbaa 'ke mu -bwela gale ba, 'bhe- -o 'mu □kpa -o 'koo.

'Bhe- -dun- -o -yren 'yoo- -kpa mεε 'ke mu ta 'bhe- -mu -gaa; 'bhe- -waa dōle -a -la 'ke -woo go 'bhe -yren 'e 'yi, 'koko- 'ke -o -gaa -Waanbhaa' -o bwe gale ba; 'bhe- -bhe -si 'e 'lrele- -yia' 'tre ta pe -si 'leε- ni. ³⁶ -Wa 'ke mu malrōgwa, 'bhe- -woo zita □zwan 'ke gbanbhle mu 'le. -Wa 'ke mu gbε tabwa- 'ke kpele- mu 'le, 'bhe- -woo □bwa -kaso 'yi. ³⁷ -Woo 'ke

□dia kpoti 'palele 'mu ma. -Woo 'ke mu takaan- kpu ple 'ke -yri takan' -si 'le, 'bhe- -wa 'ke mu □dia 'ke -gokun' 'le. -O -yaa ge 'kaanlele yrekpen- =nōo-, -bhlaa 'fle mu 'pegee bhoo 'fle mu 'le -o ta 'bhii- -waa' dunε- mu gbεen-. -Za 'kedo- 'kpo 'laa -yaa -o 'koo, -o -yren 'yoo- -kpa -o ta, 'bhe- -woo □kwan 'eyole gbe 'e 'kpen ma. ³⁸ 'Drunyaan 'leε- -gaale' laa -yaa -o ba -waa pe 'kpaleya -lrele' 'e ma! -O -kanaa' -kpe mu 'e 'pegee vle goon mu 'e ta; -o -yaa yi vle -gluu mu 'pegee 'tre □la -gluu mu -la zi.

³⁹ 'Bhe mεε mu 'la bhe, -o 'kpen ba za □swa -Waanbhaa' ni -o 'kpaleya 'e ma; 'dun- -Waanbhaa' 'bhe 'liiwli- -naa -o ni pe mu 'la 'naza- ta, waa 'mu -srōwole. ⁴⁰ -Waanbhaa' pe 'la □twa -koo' mu ni, 'bhe mabhaabhō pe 'kpen ta. -Waanbhaa' laa -yaa zi 'bhii- 'woo- mu 'ten -za 'lreleya -lesole 'e ma -koo' mu bla.

12

-Koo' -yren 'yikun 'bhii- Krisi 'a 'yikwan□ gōne- 'la gbεen-

¹ 'N neene- mu, 'woo- mεε 'la zan mu -o -kpa -Waanbhaa' 'yi, -woo -koo' 'sre -zamaa' -gbene do 'le, 'bhe- -o 'milingole -o -koo' zi. 'Bhela- -yile, -za 'oo -za 'la 'bhe -o -koo' zru 'e kpinōo 'zi 'bhii- 'kwe do gbεen-, 'bhe- -ke -yoo -koo' 'yiklin- zii', 'bhe- -koo' 'laa -o 'sole gele- zi -leε -kooa' 'kpaleya a zi 'e ta; -koo' 'ploo- 'bhe 'kpen ma, -za 'yoo 'la 'bhe bloo blaale- -koo' ma, -koo' 'ploo- 'dun- 'ezin- 'bhe ma. 'Bhe- -Waanbhaa' -koo' 'siila- blasanle 'la ma -koo' a 'kpaleya 'e yi, -koo' -koo' 'niwla 'bhe- 'yi. ² Zesu -le -kooa' 'kpaleya 'e kli 'le, 'yela- 'sroyi 'bhe- -koo' bo -kooa' 'kpa- leya 'e 'yi 'ke -a -leso'. 'Bhela- -yile, -koo' 'yre gbaanle bo 'yela- ta. -E gale -yrigbεele 'e ta 'bhe 'yikwan□, 'bhe 'la 'bhe -o 'ke -yralado ma gale 'le bhe. -Amasroyi zrukpa' 'la -o

'bhe □ta -a ni -a -lee, -a nii -bwa
'bheε- ta. 'Bheε- zɔn, -a yaale -o
-Waanbhaa' a -bhleŋgbe 'yaakpe-
'ε -din 'tɔbhɔ ma yaayre 'ε □nɔɔ.

³ -Ka 'ka 'kpeeledan Zesu ma
doo: -za 'yɔɔ kle mu -wlenna
-a ma, 'bheε- -o -yrenkpaa -a ta
'eyɔole. -E 'bhe -za mu 'ε 'kpen
'yikwan □ gɔne- 'la gbɛɛn-, -ka 'ka
'kpeeledan 'bhe ma doo; 'kooko-
'ka 'tre 'laa bhɔ, 'bheε- 'ka -gblozi'
ga. ⁴ -Amasroyi 'ka -o gwle 'la dan
'zi -za 'yɔɔ- 'ε ba bhe, 'ka 'laa 'bhe
danle -li 'ke 'bhe ge 'tenle- 'ka gale
ma. ⁵ -Waanbhaa' 'ka 'liala- 'jan
mu 'la 'le 'bhii- 'ya -ne mu lia gɔne-
'la gbɛɛn-, 'mu □nia gban -gun 'ka
'kpee εε? -E pe doo:

«*Ny gbe, 'ke Meezan -yrenkpaa 'e
ta, 'e 'krowo zayi', yaa 'bhe
'yele- bhaama za 'le.*

*'Bheε- 'e 'fuu 'laa gole 'e ta 'kee- la
'zi 'e ta -za 'ke 'yi.*

⁶ -Amasroyi mεε 'la zan -za sɔ
Meezan ni, -e 'bheε- zan
'krowo-.

*'Bheε- 'ya -ne 'tɔle- ne 'bheε- zita
zɔn.»*

⁷ Wlan 'ε ni, Meezan -o -yren
mu 'la 'kpa zii' 'ka ta bhe, -ka -o
-yikun', 'bheε- 'bhe -yren mu 'ε 'mu
'a zɔn 'bhii- -Waanbhaa' -o 'ka
'kun zii' 'bhii- -a -ne mu -Amasroyi
-ne 'ε -de 'gbu -le, 'bheε- -a de laa
-za 'yɔɔ- go -a -kɔɔ -a 'krowolele
εε? ⁸ 'Ke yaa 'ka 'krowole 'bhii-
'ya kle -a -ne mu 'ε 'kpen ni gɔne-
'la gbɛɛn-, 'bhe 'yi -le dɔɔ 'ka 'laa
-o 'ke -a -ne -zeze mu 'gbu 'le;
'duŋ- 'ka -o 'ke -naazine mu -la
-le. ⁹ -Kɔɔ' 'ya de mu 'ε 'mu -kɔɔ'
'krowo-, 'bheε- -kɔɔ' 'mu -ledɔ' a
ma. 'Bhe ya 'ε 'yi, 'ke -kɔɔ' De
-Waanbhaa' -za 'yɔɔ- -gwa -kɔɔ'
'kɔɔ, -kɔɔ' 'laa sɔ 'ke -kɔɔ' 'yee-
-ledɔ' -a ma 'ke 'bhe kan -kɔɔ' 'ya
de mu 'ε ta εε? 'Kooko- bole -yre
ma 'la -dan' 'laa -a ma -kɔɔ' 'bhe
'srɔɔwo- εε? ¹⁰ -Kɔɔ' 'ya de mu
'la 'mu -o 'tre ta -ge 'mu 'yaa- za
'yɔɔ- go -kɔɔ' 'kɔɔ 'waati sa ba,

-za 'la 'bhe 'ledɔɔle -o 'mu 'yre 'yi
'bhe kleza 'yi. 'Duŋ- -Waanbhaa'
-za 'yɔɔ- go -kɔɔ' 'kɔɔ -kɔɔ' 'gbu
'nrayiza 'yi, 'kooko- -e -kɔɔ' kle
'wen' 'bhii- 'yee- 'gbu -o 'wen' gɔne-
'la gbɛɛn-. ¹¹ Wlan 'ε ni, 'ke
-woo mεε do 'krowo zii', 'bhe la
-a ma, 'bheε- -a zrukpaale laa kle,
'duŋ- -ya wleyisriwo. 'Duŋ- 'ke -o
mεε 'la zan mu -trola 'bhe gbɛɛn-
bhe, 'bhe zan mu yilabla 'srɔɔwo'
boolazi 'bheε- -o -ledɔɔ'.

*-Kɔɔ' -kɔɔ' 'nii- wla 'kpaleya 'ε
yi*

¹² 'Bhela- -zayile, -ka fangando
'ka 'gbu ta, 'bheε- 'ka -gblozi'
'la gale -o bhe, -ka dɔ 'egloole.
¹³ -Ka 'taawo zibhe -ledɔɔle mu zi,
'kooko- fangan- kplankplan laa -o
mεε 'la zan mu ta, 'mu sɔ fangan-
'srɔɔwole; 'bheε- -o 'taawogbeya 'ε
'ledɔɔ-.

¹⁴ -Ka dɔ klen 'ke 'ka 'pegee
mɔkpen' bo 'eke- 'yi 'edɔɔle; 'bheε-
-ka dɔ klen 'ke 'ka 'taawogbeya 'ε
kle 'wen. -Amasroyi mεε 'kedo-
'kpɔ 'laa sɔ Meezan ye- 'ke -yaa
klele 'wen. ¹⁵ -Ka 'ka 'gbu 'kun
'elrele, 'kooko- mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa
bloo -Waanbhaa' a -lileya 'ε 'yi.
-Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele 'ezin-,
'kooko- mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa to 'ke
-za 'lale- 'dimi 'e 'sene gbaan -a
zru 'yi, 'bheε- -ya -yide'; 'bheε- 'bhe
blaan kle 'ke 'yee- -za 'lale- 'dimi
kle mεε mu 'pɔ pε 'le 'eke- ma,
'bheε- -e mεε -bebe zru 'ε 'sie-.

¹⁶ -Ka 'ka 'gbu 'kun 'elrele 'ezin-,
'kooko- 'ke mεε 'kedo- 'kpɔ 'laa kle
'yanbhɔyade mi 'le 'ka ba, 'bheε-
'ke yaa -Waanbhaa' a pε mu 'ε
mavεε 'bhii- Ezau gbɛɛn-. 'Yee-
Ezau 'a 'niigwa- yaa- 'naagwlenya
'ε 'yi pε -koo do 'kpɔ -la bhle -zayi'.

¹⁷ 'Bheε- 'ka 'gbu 'a 'yaango- dɔɔ
boolazi, -e -yaa -a zi' 'bhii- -a de 'a
'dumawo, 'bheε- 'bhe 'laa dɔle 'bhe
□la. -Zadowεε □bwa -a ma, 'bheε-
-e wisia □ -a de -le ma 'egloole,
'duŋ- klegbeya -bhεeke' 'laa -yaa -li
-a ma.

18 Yaa klele 'bhii- 'ka 'ka 'mabeenna vle gōon do -la -din 'ke -o so -o gbeyanle 'bhe ma 'bhii- Izraēli mu 'ε gbēen-. 'Bhe vle gōon 'ε 'bhe -le -yaa Sinai vle gōon 'ε 'le: 'Tε 'yranle- do -yaa -a wiin-, 'bhēε- -gblo -gbene do -yaa -a ta, 'bhe 'pegee la -lεε -ploō -gbene do -yaa 'kan zii' -a ta. 19 'Bhēε- yaa klele 'bhii- 'ka -klelon' 'penwli- do 'pegee mεε -weli' -glōō do -la □maa 'bhii- Izraēli mεε mu 'ε gbēen-. -Amasroyi -o 'bhe mu malawoa, 'ke -wa pele- dōō waa -jan -bhēεke' do 'kpō 'wolε- -o ni 'ezin- -titi. 20 -Amasroyi -o -jan 'la □woa -o ni, 'bhēε- waa -yaa zi 'bhii- -o -jan 'lεε- 'bhe 'ma 'ezin- 'bhe -le -yaa dōō: «Tρεπε- 'oo tρεπε-, 'ke 'bhe □yaan vle gōon 'ε ma, 'ali- 'kee- -kla 'ke -wa 'kpee wi 'le oo, 'kee- =kla bhaaplen' 'le oo, -o kpoti 'pa 'bhe ma, 'bhēε- -wa dε.» 21 -O -yrekpaa 'bhe -za mu 'la 'kpen ma, -o -gblaan gbe -yōō' 'ε 'kōō, 'ke Moizi 'a 'pele dōō: «Gblaana 'ε 'kōō, -di □kaan 'η yi, 'bhēε- 'η 'yoo- bεen 'zi -kpakpa!»

22 'Ka 'laa 'ka 'mabeenna Sinai vle gōon 'ε -din, 'dun- 'ka mu 'ka 'mabeenna Sion vle gōon 'ε 'bhe 'pegee -Waanbhaa' 'la -ya -yre ma -yaa' -wa -gbene 'ε 'bhēε- -din. 'Ka 'ka 'mabeenna -yaa' -wa 'la -o 'bhe sii laanima Zeruzalemu 'bhēε- -din; -mlεkε' 'saa mu 'ε 'klale -o 'eke- ba 'bhēε- =nōō zrukpa' ba. 23 'Ka 'ka 'mabeenna -Waanbhaa' a -nε □lwa mu 'la 'klale- -o 'eke- ba, 'bhēε- 'ke -woo 'tō mu 'ε □dia lafle' 'yi, 'mu -la -din. 'Ka 'ka 'mabeenna -Waanbhaa' -la -din. 'Ye- 'ke bhaaplen mu 'kpen 'pegee mεε 'la zan mu -lεdōole -lεsole -yaa 'yee- 'gbu 'yre 'yi, 'ke 'mu -gaa gban, 'bhēε- 'ke 'mu lii mu 'ε -woo lafle' 'yi; 'yele- 'ke 'mu 'kpen 'kitikan mi 'le. 24 'Ka 'ka 'mabeenna 'ezin- Zesu -la -din; 'yele- -bhoolaya dree 'ε ta -Waanbhaa' 'pegee bhaaplen mu plen- mi 'le. 'Bhēε- 'ka 'ka 'mabeenna -a yien 'la 'klalaa-

'bhēε- -din. 'Bhe yien 'ε □klaa win 'ε mabhaabho Abeli a pe 'ε ta.

25 -Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, -Waanbhaa' 'la -yoo janwo zii' 'ka ni 'kee- 'ka lia, 'ka 'laa 'ka -bangole 'ka 'tronkpale -la -a ni. 'Elwale ta -so, -Waanbhaa' -yaa Izraēli mu 'ε 'lia zii' 'tre ta -ge 'bhēε- waa dōle -a -la 'ke -woo 'tronkpa a ni, 'bhēε- waa 'solε- gole -Waanbhaa' a 'krowole 'ε 'yi. 'Bhe ya 'ε 'yi, -Waanbhaa' 'la -weli' 'ε □daa laanima 'bhēε- -e -janwoa -kōō' ni, 'ke -kōō' -kōō' -bangwa -a -yi, -kōō' nu gole -yaa' 'krowole 'ε 'yi 'nale- -a ma εε? 26 -Waanbhaa' 'la 'weli- 'tre 'ε -bεenna -so, 'bhe -o 'bhe 'liiwli- na 'zi -kōō' ni -zōn dōō: «'N nu 'tre 'ε bεen gbe dree wolε; 'naa nu 'yee- do -kplen bεenle 'taaleyi, 'dun- 'η nu lafle' 'ε 'bhe bεenle 'ezin-» 27 'Bhe -jango' do 'la bhe dōō: «'Ezin- gaan do», -ya zron 'bhe ma 'bhii- -e 'tre ta pe mu 'la □kla 'mu 'kpen nu bεenle, 'bhēε- 'mu go 'mu dōyre 'ε □nōō, 'bhēε- 'mu 'kpen 'trinngo-; 'kooko- 'ke pe mu 'la waa bεen, 'mu do -kplen -le bo ye.

28 'Bhēε- 'dun-, -kōō' 'pegee 'yee- nu bole -bhleighbeya -wa 'la ta, 'bhe 'laa nu gole 'bhe dōyre 'ε □nōō -titi. 'Bhela- -yile, -kōō' -Waanbhaa' kleza -lrele' 'ε 'yido-, 'bhēε- -kōō' 'a gba gba gbeya 'la 'bhe so -a ni 'bhēε- 'yi; 'ke -kōō' 'a 'lεdō- -a ma, -a -lεεgblaan 'le -kōō' 'yi ye. 29 -Amasroyi -kōōa' -Waanbhaa' 'ε -yoo 'bhii- 'te 'la 'kee- mεε kpacie 'pilipili, 'bhēε- 'ke a blaana laa bo -titi.

13

-Liawli' mu

1 'N nεene- mu, 'ka -za 'la so 'eke- ni bhe, -ka 'ka 'yregbaan- 'bhe ba 'kaa- Zesu 'yi nεeneya 'ε 'yi. 2 'Ka 'kpee 'laa 'nile- mεε mu 'cie 'sile ma, 'bhēε- 'ka -o 'kun 'elrele. -Amasroyi mεε 'ke mu 'yaa- 'bhēε- 'yansi za 'ε kle, 'bhēε-

-o -mleke' mu 'ke 'cie □sia -o ba; 'dun- waa yaangole 'bhii- 'mu 'yaa- 'ke -mleke' mu 'le. ³ -Kaso 'yi mu -za 'laa gole 'ka 'kpee, 'bhεε- -kaa kle 'bhii- 'ke 'ka 'pegee mu 'gbu -o 'eke- 'yi -kaso 'ε 'yi. -O -yrenkpa' zii' mεε 'la zan mu ta, 'mu -za 'laa gole 'ka 'kpee, 'bhεε- -kaa kle 'bhii- 'ka 'pegee 'wole- -yrenbhle' zii' 'fle do 'yi.

⁴ Mōkpen' gwlenna yaaza 'ε 'ledō- -a ma, 'bhεε- 'gwlaan- 'pegee -a na, waa -waa' gwlenayaa 'ε 'trinḡole 'ke -yanbhōya dele 'le. -Amasrōyi -Waanbhaa' nu mεε 'joo 'yōō- mu 'ε 'pegee -yanbhōya de mu 'kitikanle.

⁵ 'Kaa- -goli' 'flen 'laa klele; 'dun- 'ka zru bo pe yeke- 'la -yoo 'ka 'kōō 'bhεε- ni. -Amasrōyi -Waanbhaa' 'gbu 'a □pia dōō: «'Naa nu 'η 'plenḡole -titi 'e ma, 'bhεε- 'naa nu 'e do -kplen 'tolε- -a nōō- -titi.» ⁶ 'Bhela- -zayile, 'o sō a pele- 'o 'sōwεε- 'kpen ma dōō:

«Mεεzan -le 'η 'bhōḡba- mi 'le, 'naa nu -gblaanle' pe 'kedo- 'kpo 'leε.

Bhaaplenḡ sō -mε pe -za -la klele- 'mi ni εε?»

⁷ 'Ka 'ledōō- mu 'la -o -Waanbhaa' a -jan 'ε □lwa □woa 'ka ni, 'mu -za 'laa gole 'ka 'kpee. -O 'taawoa□ ḡōnε- 'la ḡbεen- 'ke 'bhε ge 'tenle- -o gale ma, -ka 'bhε 'klosikun; 'bhεε- -woo -kpaā -Waanbhaa' -yi ḡōnε- 'la ḡbεen-, -ka 'ka 'kpa -o ma 'bhε kleḡbeya 'ε ḡbεen-. ⁸ Zesu Krisi -o -a dōḡbeya 'ε 'yi 'tanji: -e -yaa ḡōnε- 'la ḡbεen- 'elwale, -yoo 'bhεε- ḡbεen- -zōn; 'bhεε- -e nu bole 'bhεε- ḡbεen- 'tanji. ⁹ 'N nεene- mu, 'ka 'laa 'tolε- 'ke -o 'ka 'yini- 'ke daangbeya -ḡlōōn 'bhεεke mu 'le. 'Ke -Waanbhaa' -yaa- 'lileya 'ε 'yi fanḡan- -wlāa -kōō' zru 'ε 'yi, 'bhε -o 'ke -za 'lirele- 'le. Pεbhle mu ta 'toḡ mu 'ε 'mu laa sō fanḡan- 'wlale bhaaplenḡ zru 'yi, 'bhεε- mu

'laa -za 'kedo- 'kpo 'yanwole -titi 'mu 'klosikun mu 'ε ma.

¹⁰ Zuufu mu a 'sraka 'lena mu 'la -o 'sraka mu 'ε ḡō *'srakagoyre 'ε □nōō sōkpaā' 'ε □la, -a 'senḡ 'laa -o 'mu ni 'ke -o 'kōō- mu 'gbu a pe 'sraka ḡope mu 'ε 'ke bhle.

¹¹ *'Sraka 'lena mi -kunlii ḡblaan 'ε, 'bhε wla 'ke wi yien 'ε 'le 'fekpee 'wenḡ penpenḡ 'ε □la; 'bhεε- -e 'bhε ḡō 'ke 'sraka 'le -za 'yōō- mu 'ε ḡō zayi'. 'Dun- -o wi mu 'la yien 'ε □kla 'ke 'sraka 'le -o 'mu kpacie 'pεēlii- -wa 'ε -ḡōma'.

¹² 'Bhε kleḡbeya do 'ε 'yi, Zesu -yrenbhla 'bhεε- -wa □dia -wa 'ε -ḡōma'; 'kooko- -e bhaaplenḡ mu kle 'wenḡ -a yien 'ε 'le. ¹³ 'Bhela- -yile 'ezin-, -kōō' ḡō -wa 'ε 'kpee, 'bhεε- -kōō' ḡe -a -lēpayre nōō- -wa 'ε -ḡōma'; 'kooko- -o -yrala- 'ḡlōōn 'la -dwa -a ma, -kōō' 'bhε -yrala -ḡlōōn do 'kpo 'ε 'yikun- 'ezin-.

¹⁴ -Amasrōyi -kōō' bo -wa 'laa -o -ḡε 'drunyan 'lēε- 'yi, 'ke 'bhε sō -mōle' 'waati 'ε 'kpen ba. -Wa 'la nu dale -Waanbhaa' ba 'o 'yre -o 'bhεε- ta. ¹⁵ 'Yee- Zesu 'srōyi, -kōō' -Waanbhaa' 'tōbhō 'waati 'ε 'kpen ba 'ke -kōō' 'bhε kle 'bhii- -kōōa' 'sraka 'le 'yee- 'gbu -Waanbhaa' ni: 'bhε 'yi -le dōō -kōō' 'yee- -Waanbhaa' 'tō 'ε magbaande -kōō' 'lii. ¹⁶ -Kōō' 'yi 'laa 'nile- -za 'wlan klele 'pegee bhole 'eke- ba ma; 'bhε -za -ḡlōōn mu 'ε 'mu -o 'bhii- 'sraka mu 'la -za sō -Waanbhaa' ni.

¹⁷ -Ka 'ka 'lēε mu 'ε 'weli- -ledō' a ma, 'bhεε- -ka 'ka ḡḡblo 'kpala -o -la. -Amasrōyi -o -yren -o 'ka 'si 'ε ḡōoba; 'bhεε- -o nu -o kleza mu 'ε 'yipele -Waanbhaa' ni. -Kaa kle 'kooko- -o sō -waa' ye 'ε 'wole zrukpaā' ta, 'bhεε- waa wole 'ke -o -la ma janwolele. 'Ke -wa wo 'zi -o -la ma janwolele, 'ka mu 'gbu 'laa nu -trōn 'kedo- 'kpo 'srōōwole 'bhε ma.

¹⁸ -Ka bo -Waanbhaa' -sromabolε ma 'o ni 'kaa- 'seri mu 'ε 'yi. 'O 'kpale- -o 'o 'gbu 'yi, 'bhεε- 'waa la 'o 'gbu ta -za 'yōō- 'kedo-

'kpo 'yi. -Amasroyi 'woo- -a zi
'bhii- 'o 'taawo 'elrele gbɛ 'ɛ 'kpen
ma 'waati 'ɛ 'kpen ba. ¹⁹ 'Mi -o
'ka makwle' zii' dɔɔ -ka -sromabɔ
-Waanbhaa' ni 'mi ba zayi', 'kooko-
'ɲ sɔ niinale blaale- 'ka ta ye.

'PUBɔ-

²⁰ -Waanbhaa' 'la -yoo 'ke yilabla
'na mi 'le, 'yele- -kɔɔa' Mɛɛzan
Zesu 'la 'bhe -o 'ke -Bhlaa gooba
mi -gbɛɛ 'ɛ 'le 'bhe -bwela gale
ba; 'bhɛɛ- -e -bhoolaya 'la -daɲ'
'laa -o 'bhe ma 'bhe -dwa yien
'le 'yee- 'pegee -kɔɔ' mu plɛɲ-.

²¹ Bhaa 'yee- -Waanbhaa' 'ɛ 'bhɔ
'ka ba, 'bhɛɛ- 'ka sɔ -za 'wlan 'ɛ
'kpen -gloɔn klele-, 'bhɛɛ- 'kaa zru
maza 'ɛ 'kpen kle. 'Bhɛɛ- bhaa
-za 'la 'bhe sɔ -a ni, -e bhɔ -kɔɔ'
ba 'ke -kɔɔ' sɔ 'bhe klele- Zesu
Krisi 'srɔyi. Bhaa 'tɔbhɔleya bo
'yee- Zesu ni 'waati 'ɛ 'kpen ba!
-Amiina!

²² 'N nɛɛɛ- mu, 'mi 'ka 'liala-
-jan mu 'la 'le 'lɛtrɛ 'lɛɛ- 'yi -gɛ bhe,
-ka -o 'kun 'ka zru -dɔɔ 'le. Drɔɔn'
'naa klele -janwole -bebe 'le 'ka ni.

²³ 'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'kaa
'yaango- 'bhii- -o -ploola -kɔɔ'
nɛɛɛ- Timote ma -kaso 'ɛ 'yi.
'Kee- =bhwa 'ɲ ba -gɛ 'sani- 'ɲ gele
plɛɲ- 'ka ba ye, 'mi 'pegee 'yee- nu
gele 'pwɛɛ- 'ka ta ye.

²⁴ -Ka 'ka 'lɛdɔɔ- mu 'ɛ 'kpen
'pubɔ-, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a
mɛɛ 'weɲ mu 'ɛ 'kpen. -Kɔɔ'
nɛɛɛ- mu 'la 'kpen -o Itali 'kleɛn
'ɛ 'yi -gɛ, 'mu 'kpen 'ka 'pubwa-.

²⁵ Bhaa -Waanbhaa' a -lileya 'ɛ
bo 'ka 'kpen ta! Amiina.

ZAKI 'LETRE 'LA YƆƆNDIA- Zaki 'letre 'la yƆƆndia 'bhe ngblo

-Dele 'ke Zaki 'le ɛɛ? Mɛɛ -bebe pe dɔɔ Zaki -o 'ke Mɛɛzan Zesu Krisi nɛɛnɛ-'le (Matie 6.35, Maki 6.3, Galasi 1.19, 1 Korenti 15.7). -E -yaa Zesu 'yi mu -lɛdo' 'la 'yaa-Zeruzalem mu 'mu a zilɛɛ- mu 'ɛ do 'le (Klɛza 15.13-21, Galasi 2.9). Zaki 'letre 'lɛɛ- =dia, 'bheɛ- -ya Ɔkpa Izraeli -gbaa vu ta ple 'ɛ ni. 'Dun- yaa -yaa -we 'zi 'ke Izraeli -gbaa gwe -zeze 'gbu mu 'ɛ 'le, -e -yaa -we 'zi 'ke Zuufu mu 'la -woo 'gbu Ɔnaa Zesu ni 'mu -la -le. Mɛɛ mu Ɔyaa -yren 'la 'kpa zii' 'mu ta, 'bhɛla- -yile 'mu -gwa Izraeli 'klɛn 'ɛ 'yi, 'bheɛ- 'mu -ja 'klɛn 'bhɛke mu 'yi. Zaki pe dɔɔ 'bhe Zuufu -gloɔn mu 'ɛ 'mu -le -Waanbhaa' a mɛɛ kplankplan mu 'ɛ 'le. 'Letre 'lɛɛ- 'yi, -e zruwlaa- -o 'kpee dɔɔ -woo ta -yren mu 'ɛ 'yikun. 'Bheɛ- -ya Ɔpia -o ni 'ezin- dɔɔ -woo 'gbu kle -zadɔ' mu 'le, 'bheɛ- -woo ngblo 'kpala -o -lɛɛ mu 'ɛ Ɔla, 'bhe 'pegee 'ke -o 'taawo 'elrele -waa' 'kpaleya zi 'ɛ ta. -E pezan mu -liala dɔɔ 'mu 'laa 'mu 'gbu magbaandɛle 'mu 'kɔɔ -goli' 'ɛ -zayi', 'bheɛ- -e 'kɔɔfɛnzan mu -liala 'ezin-.

Zaki -yaa' 'letre 'ɛ 'yi -jan ngblo mu 'ɛ Ɔpia (Zaki 1). -Ya nɛɛnɛ- Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpeelɛkaan dɔɔ -woo -yɛkpa' -o 'gbu ba. -Yoo -liala 'ezin- dɔɔ waa pezan mu do -kplɛn 'lɛdɔle -a ma, 'bheɛ- 'ke -o 'kɔɔfɛnzan mu mafinyanwo. 'Bheɛ- dɔɔn' -e pe -o ni dɔɔ -o bho 'kɔɔfɛnzan mu 'ɛ ba (Zaki 2).

Mɛɛ 'la zan mu -o 'gbu kun 'bhii- -zadɔ' mu, 'bheɛ- 'ke -wa zi 'bhii- -o mɛɛ -bhɛke' mu daan -Waanbhaa' a -jan 'ɛ 'le, Zaki 'bhe zan mu 'ɛ -liala dɔɔ waa -o 'gbu magbaandɛle, 'bhe 'pegee

sradɔle laa 'sɔlɛ- -o ni, 'bheɛ- -woo 'gbu 'wojan- mu 'ɛ 'klosikun 'elrele (Zaki 3.1-4.12).

-E pezan mu -liala 'ezin- dɔɔ -woo -yɛkpa' -o 'gbu ba, 'kooko- waa -o 'gbu magbaandɛ (Zaki 4.13-5.6).

Zaki a 'letre 'ɛ 'leyanyɛ 'ɛ Ɔnɔɔ, -e -za dɔ gbe drɛɛwoa- Zesu 'yi mu 'ɛ 'kpee dɔɔ -o bo 'egloole -o ta -yren mu 'ɛ 'yi, 'bhe 'pegee -e pe -o ni dɔɔ -woo 'seriwo mɛɛ 'la zan mu -o -yren 'yi 'bhe 'pegee gade mu 'mu a -za ma.

Zaki a 'pubɔwli

1 'Mi Zaki 'la 'ɲ 'yoo- 'ke -Waanbhaa' 'pegee Mɛɛzan Zesu Krisi a yewonɛ 'le bhe, 'mi -le 'letre 'lɛɛ- dɛ 'zi. 'Ka mu Zesu 'yi mu 'la -daa Izraeli -gbaa vu ta ple 'ɛ 'lii, 'bheɛ- 'ka zɛnle -o 'drunyan 'yi 'klɛn 'bhɛke mu -yi yɛkpen- =nɔɔ, 'ɲ 'yoo- 'letre 'lɛɛ- 'kpa zii' 'ka ni 'ke 'ɲ 'ka 'pubɔ-.

Mɛɛ zrubaglinza mu 'pegee -za -gloɔ mu -yikunle

2 'N nɛɛnɛ- mu, 'ke -za -gloɔ 'oo -za -gloɔ 'la Ɔtian 'ka ma, -kaa ye 'bhii- 'ka zrukpa' pe -gbɛnɛ -le. 3 'Kaa 'yaango- 'bhii- 'ke -o 'ka 'kpaleya 'ɛ 'yidaan- 'ke -za -gloɔ 'le, 'bheɛ- 'bhe 'ka daan -za -gloɔ 'yikunlele. 4 'Dun- -kaa 'to 'ke -o 'kaa- -za 'yikun zru 'ɛ ye gbe 'ɛ 'kpen ma, 'kooko- 'ka kle mɛɛ -lɛsɔle mu 'le, 'bheɛ- waa 'joo 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpɔ ye 'ka zi.

Mɛɛ 'seriwoza -zadɔleya -sɔɔwo yayi'

5 'Ke -zadɔleya laa -o mɛɛ 'la zan 'kɔɔ 'ka ba, 'bhe zan 'bhe 'yɛwo -Waanbhaa' ma, 'bheɛ- -Waanbhaa' nu 'bhe 'nale- 'bhe zan ni. -Amasɔyi, -Waanbhaa' gbe ta -o taataa pe nale ma mɔkpen' ni, 'bheɛ- yaa la mɛɛ ta pe nayre nɔɔ- mɛɛ ni. 6 'Dun- 'ke 'bhe zan -o 'bhe -zadɔleya 'ɛ 'yɛwole, -a 'kpale- kle -Waanbhaa' 'yi 'bhii-

-e nu a -srɔwɔlɛ, 'bhɛɛ- yaa -a zru klɛlɛ plɛ 'bhɛ 'yrɛwɔlɛ 'ɛ ma. -Amasrɔyi 'ke mɛɛ 'la zan -a zru klɛ plɛ, 'bhɛ zan -o 'bhii- wɛyi- 'pɔɔ do 'la 'ke -ploɔ 'bhɛ 'lawlɛn-, -ya bɛɛn, 'bhɛɛ- -ya wian yrɛkpen- =nɔɔ. ⁷ 'Bhɛ zru plɛ zan 'ɛ, 'bhɛ 'laa 'bhɛ -yrikpɛlɛ pɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'srɔwɔlɛ ta Mɛɛzan -Waanbhaa' 'kɔɔ. ⁸ 'Bhɛ zru plɛ zan 'ɛ, yaa bo -a -liijan' do 'kpɔ ta -a 'taawogbɛya 'ɛ 'yi.

'Kɔɔflɛnɔya 'pegee -nafloya

⁹ 'Ke -kɔɔ' nɛɛnɛ- 'la -yoo 'kɔɔflɛnzɛn 'le, -ya 'gbu 'wasowo -a 'lawlɛnle 'pegee -a klɛlɛ mɛɛ gbɛlɛn 'le -Waanbhaa' -yrɛ 'yi 'bhɛ -zayi'. ¹⁰ 'Bhɛɛ- 'duɲ-, pɛzan 'ɛ 'bhɛ 'bhɛ 'gbu 'wasowo 'bhɛ 'gbu mazina zayi'. -Amasrɔyi -e nu 'kanlɛ- blaale 'bhii- -bɔn -bi 'laa mɔ gɔnɛ- 'la gbɛɛn-. ¹¹ -Yrɛtɛbhɛ wlɛn, 'bhɛɛ- -e bhi 'egloole, -e -bɔn 'ɛ dɛ, 'bhɛɛ- 'bhɛ ga. 'Ke 'bhɛ □kla, -a -bi 'ɛ balaa', 'bhɛɛ- 'bhɛ -lreleya 'ɛ 'kpen go 'bhɛ 'yi. 'Bhɛ kɛgbɛya 'ɛ 'yi 'ezin-, yi do ta, pɛzan 'ɛ nu 'kanlɛ- blaale- 'ke -a -yrɛgbaanle -o 'waati 'la ba -yaa' ye mu 'ɛ ba.

-Za mu 'la mɛɛ -lɛkan' 'bhɛɛ- -wa bɔ -za 'yɔɔ- 'yi

¹² 'Ke Zesu 'yi mi 'oo Zesu 'yi mi 'la -za -gloɔ 'yikwan□, 'bhɛ zan a pɛ -yinra! -Amasrɔyi 'kee- =yaan -za -gloɔ 'ɛ 'yikunlele, -e nu 'bhɛ ma -trɔn 'srɔwɔlɛ 'ke bole -yrɛ ma -si 'la -Waanbhaa' 'bhɛ 'liiwli- =naa 'bhɛ 'nale- ta -a -za sɔ mɛɛ 'la zan mu ni 'bhɛ 'le. * ¹³ 'Ke -za 'yɔɔ- klɛlɛ -o mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -lɛkan zii', 'bhɛɛ- -e -balaa' -za 'yɔɔ- 'yi, 'bhɛ zan laa pɛlɛ dɔɔ: «-Waanbhaa' -le 'ɲ 'lɛkan zii' -za 'yɔɔ- klɛlɛ 'le.» -Amasrɔyi pɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa sɔ a klɛlɛ- 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -za 'yɔɔ- klɛ, 'bhɛɛ- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu laa mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'lɛkan- -za 'yɔɔ-

klɛlɛ 'le. ¹⁴ 'Duɲ- mɛɛ 'tole- mɛɛ, -a 'gbu zru maza mu 'ɛ 'mu -le -a 'gbu 'lɛkan- 'bhɛɛ- -wa glaan yrɛtɛtɛ, 'bhɛɛ- 'mu 'a kun. ¹⁵ 'Ke -a zru maza -yɔɔ' mu 'ɛ -wa -yinia, -wa -balaa' -za 'yɔɔ- 'yi. 'Ke -za 'yɔɔ- 'ɛ gbaandia-, 'bhɛɛ- -a -yiyaa -a zru 'ɛ ni, 'bhɛ 'lɛyan- 'ke 'yee- mɛɛ 'ɛ gale -la -le.

¹⁶ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu 'la -za sɔ 'ɲ ni 'egbenele, 'ka 'laa 'ka 'gbu 'yinilɛ. ¹⁷ Mɛɛ -srɔwɔ' pɛ 'kpen 'lrele- 'pegee -o mɛɛ gba pɛ -lɛsole -lrele' 'la ba 'mu 'kpen da -kɔɔ' Dɛ -Waanbhaa' 'la laanima 'bhɛɛ- ba. 'Yelee- -yrɛtɛbhɛ 'pegee mlɛ, 'bhɛɛ- mlɛklɛn- mu 'ɛ □kla. Yaa -a 'gbu mabɔɔ -titi, 'bhɛɛ- -gblo 'kpayre- laa -o -a ma. ¹⁸ -A 'gbu zru maza ta, 'bhɛɛ- -e -si drɛɛ -naa -kɔɔ' ni -yaa' wlan ma jan 'ɛ ma. -E 'bhɛ □kla, 'kooko- -kɔɔ' sɔ klɛlɛ- 'bhii- -a klɛpɛ drɛɛ mu 'ɛ -lwa mu 'le.

'Trɔnkpɛlɛ -jan □la 'bhɛɛ- -a -yizaklɛlɛ

¹⁹ 'Ŋ nɛɛnɛ- mu 'la -za sɔ 'ɲ ni 'egbenele, -kaa 'yaango- dɔɔ mɛɛ 'tole- mɛɛ 'bhɛ 'yriwlɛlɛ klɛ 'bhɛ 'trɔnkpɛlɛ ma -jan □la 'el- wale 'pɛ, 'duɲ- yaa 'kɔɔlɛ- janwɔlɛ ma 'bhɛ 'pegee yaa a zrupliilɛ blaale-. ²⁰ -Amasrɔyi 'ke mɛɛ 'la zan 'bhɛ zrupliila, 'bhɛ zan laa -za 'lɛdɔɔlɛ klɛ -Waanbhaa' -yrɛ 'yi 'bhɛ 'le. ²¹ 'Bhɛla- -zayilɛ, pɛ 'oo pɛ 'la 'bhɛ mɛɛ 'kpee 'trinɔɔ-, 'bhɛ 'pegee -yɔɔya' -gloɔn 'ɛ 'kpen, -ka 'ploɔ 'mu 'kpen klɛlɛ ma. 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' a -jan 'la □bwa 'ka 'kpee, -ka 'bhɛ 'kun 'ka zru -dɔɔ 'le, 'bhɛ -le sɔ 'ka gɔle- -za 'yi.

²² 'Ka -Waanbhaa' a -jan 'la □maa, 'ka 'laa bolɛ 'ka 'trɔnkpɛlɛ drɔɲ ma -a □la, -kaa -yizaklɛ; 'kebɛlaale 'ka -o 'ka 'gbu -la 'yini zii' 'bhɛ gbɛɛn- bhe. ²³ 'Ke mɛɛ 'la zan 'e 'trɔnkpaa -Waanbhaa' a -jan 'ɛ □la, 'bhɛɛ- 'ke yaa 'taawɔlɛ

* 1:12 1.12 -Zablayɛ □nɔɔ, 'ke mɛɛ 'la zan 'sɛɲ 'yaa- wo 'bhɛ gwɛledanyɔɔn 'ɛ 'le, -o -yaa -yri 'laa zungbhɛlɛ do bɔ 'bhɛ zan 'ɛ ngblo ma 'bhɛ 'sɛɲgoza 'ɛ -tɔɔmasiɛ 'le.

-a ta, 'bhe zan -o 'bhii-mæe 'la zan -a 'gbu wleyi' -glinna -dwalenj' do 'yi, -ya 'gbu ye 'bhii- -yoo gɔnɛ- 'la gbɛn-.²⁴ 'Bhɛɛ- 'kee- 'yaan- -a 'gbu wleyi' -glinlele 'waati 'la ba, -e jila, 'bhɛɛ- -ya 'gbu wleyi' 'ɛ ɲya gɔnɛ- 'la gbɛn- 'bhe ni -a 'kpee 'bhe yre do 'ɛ ɲɔɔ bhe.²⁵ 'Tonj 'la 'bhe 'lesole -o, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -kɔɔ' bo -kɔɔ' 'gbu ma, 'ke mæe 'oo mæe 'la zan 'e 'yrekpa- -a -yi 'elrele, 'bhɛɛ- 'ke -a blɔɔle- =bwa 'bhe 'tonj 'ɛ ma, 'bhɛɛ- 'ke yaa bole -a 'tronkpale ma drɔnj -a -la, 'bhe 'pegee 'kee- ni -a 'kpee; 'dunj- 'kee- 'taawoa ɲ -a ta, -Waanbhaa' nu 'bhe zan 'ɛ -dɔɔbole -a klɛza mu 'ɛ 'kpen 'yi.

²⁶ 'Ke mæe 'la zan 'a 'gbu ye 'bhii- -yoo -Waanbhaa' gba mi 'le, 'dunj- 'ke 'bhe zan gbɛ laa sɔ 'bhe 'gbu 'lɛ ta, 'bhe zan -o 'bhe 'gbu 'yini zii' 'bhe 'yi 'bhe gbɛn- bhe. 'Bhe zan a 'seri 'ɛ 'bhe -o bhaama.²⁷ 'Dunj- -wa pe 'kela ma dɔɔ 'seri 'wej 'bhe 'pegee 'seri -kpɔsɔɔ -kɔɔ' Dɛ -Waanbhaa' -yre 'yi 'bhe -le -ge: twenɛ- mu 'pegee glaanle mu -gblakun' 'ke -woo 'trɛbhɔ 'yi, 'bhɛɛ- 'yaa 'tolɛ- 'ke 'drunyan 'yi pɛ mu 'e 'kpee 'trindɔ-.

2

-Kɔɔ' 'laa pezan mu mab-
haabhɔle 'kɔɔflenjan mu ta

¹ 'Nj nɛɛnɛ- mu, 'ka 'kpale- 'la -yoo -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu Krisi 'tɔbhɔle 'ɛ 'yi, 'ka 'laa 'eke- bagole.² 'Nj 'bhe 'pe zii' win 'la ma, 'bhe -le -ge: 'kee- =kla 'bhii- mæe ple -nwa wlalɛ 'ka 'klale- o 'eke- ba yre 'la ɲɔɔ 'bhe ɲɔɔ. -A do -o 'ke pezan 'le, 'bhɛɛ- 'bhe -can 'kplɔ ɲbwa 'bhe gbɛ ma, 'bhɛɛ- 'bhe -baale' -o 'ke dunɛ- 'lrele- do 'le. 'Bhɛɛ- mæe -bhɛɛke' do 'ɛ 'bhe -o 'ke 'kɔɔflenjan 'le, 'bhɛɛ- dunɛ- kplɛ do -le 'bhe ta. ³ 'Ke 'ka 'yrekpa- mæe 'la zan -baale' -o 'elrele 'bhe ma, 'ka -gasikpa 'bhe 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'kaa pe 'bhe ni dɔɔ: «Nu yala-

mæe gbalaan yaayre 'lɛɛ- =nɔɔ -ge.» 'Bhɛɛ- 'kaa pe 'kɔɔflenjan 'ɛ ni dɔɔ: «'Bhi, bo 'e gaan ta». 'Ke 'ka 'laa 'bhe 'pele-, 'ka sɔ -a pele- -a ni 'ezin- dɔɔ: «'Bhi 'nu 'yala- 'trɛ ma 'ɲ gaan ma -ge.» ⁴ 'Ke 'ka 'bhe ɲkla 'bhe gbɛn- bhe, 'ka 'laa -o mæe 'ke gbalaan -yiya' zii' mæe 'ke ni 'ka ba ɛɛ? 'Bhɛɛ- 'ka 'laa -o mæe mu 'kitikan zii' 'ka 'kpeejan- -yɔɔ' mu 'ɛ 'le ɛɛ?

⁵ 'Nj nɛɛnɛ- mu 'la -za sɔ 'ɲ ni 'egloole, -ka 'ka 'trɔnbado doo: -Waanbhaa 'drunyan 'lɛɛ- 'yi 'kɔɔflenjan mu 'ɛ makwan-, 'koko- -o kle mæe gbalaan mu 'le -waa' 'kpaleya -gbɛnɛ 'ɛ ma; 'bhɛɛ- -o 'ciɛn kle 'yee- -Waanbhaa' 'a 'liiwli- =naa -bhɛngbeya -wa 'la 'naza- ta -a -za sɔ mæe 'la zan mu ni 'bhe 'le. ⁶ 'Bhɛɛ- 'ka mu, 'ka -yraladwa mæe 'kɔɔflenjan 'ɛ ma -mela ma ɛɛ? -De mu -le -yrenkpa' zii' 'ka ta ɛɛ, 'bhɛɛ- -de mu -le 'ka 'kun 'bhɛɛ- -o ge 'ka 'le -klu ta, pezan mu 'ɛ 'wole- 'laa 'bhe kle ɛɛ?⁷ 'Woo- pezan mu 'ɛ 'wole- 'laa -o Zesu Krisi 'tɔ 'lrele- 'la -yoo 'ka ma 'bhe 'siɛ zii' ɛɛ?

⁸ Wlan 'ɛ ni, 'tonj 'la 'bhe -za 'gbu -o 'egloole -Waanbhaa' a -bh- lɛngbeya 'ɛ ta, 'bhɛɛ- 'ke 'bhe yɔɔndeke -o -yaa' 'Sewɛ 'ɛ 'yi 'bhe -le -ge dɔɔ: «'E -vindo' mi -za 'sɔ 'e ni 'bhii- 'e 'gbu -za sɔ 'e 'gbu ni gɔnɛ- 'la gbɛn-.» ⁹ 'Dunj- 'ke 'ka -o mæe mu bago 'zi, 'ka -o -za 'yɔɔ- -la kle 'zi 'bhe 'le bhe. 'Bhɛɛ- 'tonj 'ɛ -kpan baa- 'zi 'ka ta, -amasrɔyi 'ka -o -a 'yisiɛ zii'.¹⁰ 'Ke mæe 'oo mæe 'la zan Moizi a 'tonj mu 'ɛ 'kpen 'klosikun, 'bhɛɛ- 'ke -ya go do 'kpo 'yisiɛla -o ba, -e kle 'bhii- -ya 'kpen -la -yisiɛla bhe -Waanbhaa' -yre 'yi. 'Bhe ya 'ɛ 'yi, -kpan baale -o -a ta. ¹¹ Wlan 'ɛ ni, -Waanbhaa' 'la -ya ɲpia dɔɔ: «'Yaa -yanbhɔɔya klele,» 'yee- do 'kpo 'ɛ 'yela- =pia 'ezin- dɔɔ: «'Yaa mæe dɛɛ.» 'Bhe ya 'ɛ 'yi, 'ke 'yaa -yanbhɔɔya klele, 'dunj- 'kee mæe ɲdia, -e Moizi a 'tonj

'ε 'kpen -la -yisiela bhe. ¹² 'Bhe 'yi, -ka -janwo' 'bhe 'pegee 'ke 'ka 'a 'yizakle 'bhii- -o nu bhaaplenj mu 'la 'kitikanle 'ke 'tonj 'la 'bhe mεε bo 'bhe 'gbu ma 'bhe 'le. ¹³ Wlan 'ε ni, 'ke mεε mu -yren 'laa 'klale- mεε 'la zan ma, 'bhe zan -yren 'laa nu 'klale- -Waanbhaa' ma, 'ke -yoo -a 'kitikanle yi 'la 'le. 'Dun-, 'ke mεε -yrenkla' mεε 'la zan ma, 'bhe zan -yrenklale 'ε -Waanbhaa ma 'bhe 'yi nu yale -Waanbhaa' a 'kiti 'la -yoo 'bhe zan 'ε ma 'bhe ni.

'Kpaleya 'pegee kleza 'Irele- mu

¹⁴ 'N nεεnε- mu, 'ke mεε do 'a □pia doo -a 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'ke yaa 'bhe 'kpaleya 'ε zron -a kleza mu 'ε ma, 'bhe 'trɔn- -o -a ma -mela -le εε? 'Bhe 'kpaleya -gloon 'ε so -a gole- za 'yi εε? ¹⁵ 'Kee- =kla 'e nεεnε- 'gwlaan- 'le oo, 'kee- =kla 'e nεεnε- 'le oo, 'bhεε- -o ta flenj- -o, 'bhe 'pegee pele kplankplan laa -o 'koo 'tanji, ¹⁶ 'bhεε- 'ke 'ka do 'a □pia -o ni doo: «Bhaa -Waanbhaa' 'ka -dooɔo!» -Ka ge pe □kla 'ka ta 'bhεε- -niinii' go 'ka ma, 'bhe 'pegee -ka pebhle 'bhεε- 'ka kpedɔ.» 'Bhεε- 'ke -o mazadwa pe 'la ma, 'ke 'ka 'laa 'bhe 'nale- -o ni, 'bhe 'duma 'ε -mela 'yanwo- 'ka ma εε? ¹⁷ 'Kpaleya a pe -za 'ε -yoo 'bhεε- gbεen- bhe. 'Ke 'yee 'kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'ke 'yaa 'bhe 'wlata- za mu kle, 'yaa- 'kpaleya 'ε -yoo 'ke bhaama za -la -le.

¹⁸ 'Dun- mεε do nu -a pele 'e ni doo: «'Bhi 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'mi -za 'Irele- mu kle!» 'Ke 'bhe □kla, 'mi nu -a -lekunle 'bhe zan ni doo: «'E 'kpaleya 'ε zron 'η ni 'kee kleza mu laa -o 'bhe ba; 'bhεε 'mi nu 'mi a pe 'kpaleya 'ε zronle 'e ni 'η kleza mu 'ε 'le.»

¹⁹ 'Bhi pe doo 'e 'kpale- -o -a -yi 'bhii- -Waanbhaa' -o do 'kpo, 'bhe -o 'ke -za 'Irele- 'le. 'Dun- 'zina mu 'ε -woo kpa -Waanbhaa' yi 'bhεε- gbεen- 'ezin-, 'bhεε- -o bεen

-gblaan 'ε 'koo -a -lεε. ²⁰ -Zadokle! 'Yoo- -a zi 'bhii- 'ya 'yima 'bhii- 'kpaleya 'la 'ke kleza mu laa -o 'bhe ba, 'bhe -o 'ke bhaama 'kpaleya 'le εε? ²¹ -Waanbhaa' -koo' -gbɔɔ Abraamu □kla 'ke mεε -lɛdɔɔle -a -yre 'yi 'nale- -a ma εε? Yaa klele -a kleza mu -la ma εε? -E -Waanbhaa' -weli' 'ε □maa, 'bhεε- -ya gbe -nε Izaki -kwan, 'bhεε- -e 'bhe □kpa 'srakagoyre 'ε □noɔ, 'bhεε- -e -yaa zan bi 'bhe dεle, 'bhεε- -e 'bhe kle 'ke 'sraka 'le -Waanbhaa' ni. ²² 'E 'bhe □ya 'te εε! -A 'kpaleya 'ε 'pegee -a kleza mu 'ε 'yaa- 'eke- 'yi. 'Bhεε- -a kleza mu 'ε -yaa' 'kpaleya 'ε 'leswa□. ²³ 'Bhe klegbeyaya 'ε 'yi, -Waanbhaa' a 'Sewε -e 'kela □pia 'bhεε- 'leswa□, -ya □pia doo: «*Abraamu 'e □kpa -Waanbhaa' 'yi, 'bhεε- 'bhe 'a □ya 'bhii- mεε -lɛdɔɔle 'le -yaa' 'kpaleya 'ε ma.» 'Bhεε- -Waanbhaa' 'a 'siila- 'bhe 'bhεgwlen-. ²⁴ 'Ka 'bhe □ya εε! -Waanbhaa' laa mεε ye mεε -lɛdɔɔle 'le -a 'kpaleya do -kplɛn ma, 'dun- -ya ye mεε -lɛdɔɔle 'le -a kleza mu 'la da -a 'kpaleya 'ε ba 'mu -la ma.

²⁵ 'Bhe klegbeyaya do 'kpo 'ε 'yi, -Waanbhaa' gwlen -glin le Raabu □ya le -lɛdɔɔle 'le -a kleza mu 'la da -a 'kpaleya 'ε ba 'bhεε- ma. 'Yee- Raabu -le Izraeli mu a yre ma -klosikun mu 'ε □kwan 'elrele, 'bhεε- -yoo -gwa -za 'yi 'ke -yoo bɔ zi -bhεεke' do ta -o jila bhla 'ε zi. ²⁶ Wlan 'ε ni, 'bhii- 'ke nii- laa -o mεε 'fle 'la 'yi, 'bhe -o gbaa 'le gɔnε- 'la gbεen-, 'bhe klegbeyaya do 'ε yi, 'ke kleza mu laa -o 'kpaleya 'la 'yi, 'bhe 'kpaleya 'ε gale -o.

3

-Koo' gbεεɔ -koo' 'le ma 'kpaale- ta gɔnε- 'la gbεen-

¹ 'N nεεnε- mu, 'ka 'laa klele 'ebebele 'ke 'kaa pe doo 'ka -o klele- -Waanbhaa' a -Jan 'ε daan mu 'le. 'Ka 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- -koo' mu mεε daan mu 'ε, -o nu

-koo' mu 'kitikanle 'egloole 'ke 'bhe kan mee -vin mu 'e ta. ² -Koo' 'kpen 'yini- 'e -gloon -bebe 'le. 'Ke mee do -yi 'laa ni -titi -a 'wojan- mu 'e 'yi, 'bhe zan 'e 'bhe -o 'ke mee -lesole do 'le. 'Bhe- -a gbeso -a 'gbu 'fle 'e 'yikunle ta -a kleza mu 'e 'kpen 'yi 'ezin-. ³ 'Ke -koo' wi -soo' blasan- bhle bo-a -lii, 'kooko- e 'koo- zru maza kle. 'Bhe klegbeya 'e 'yi bhe, -koo' mu so 'woo- wi -soo' 'e 'ledole -za 'e 'kpen 'yi. ⁴ -Ka 'ka 'yrekpa 'ezin- -yi ta -batonj' -gbene mu 'e ta doo: 'ali- woo 'egbenele bhe oo, 'bhe 'pegee -ploo -gbene mu -le so -o -yrone', 'duj- -o bhope 'fientronne do -le -o -ledoo' 'ke -o bhoo mi 'e -ya zi 'bhii- -o ge yre 'la [noo -o ge 'bhe- =noo. ⁵ 'Bhe ya 'e 'yi bhe, bhaaplen nre 'e -yoo 'ke -koo' 'fle 'e dope 'fientronne do -la -le. 'Duj- -ya 'gbu mag- baande 'kee- jan -gbene -gbene mu wo. -Ka 'ka 'yrekpa 'ezin- doo, 'te 'kleenne do -le so -boo -gbene do 'kpen 'kpaciele. ⁶ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, mee nre 'e -yoo 'bhii- 'te gbeen-. 'Yele- 'ke -za 'yoo- kli 'gbu 'e 'le. -Yoo -koo' dope mu 'e ba, 'duj- 'yele- -koo' 'fle 'e 'kpen 'trindo-. -Yoo 'bhii- 'te 'la da 'zi -jranama 'te 'yi, 'bhe- -e bhaaplen a 'tre ta -si 'e 'kpen 'sie-. ⁷ -Bon 'yi srope mu 'e 'kpen -gloon -o, maanne- mu 'kpen -gloon -o, wi mu 'la 'kpen 'taawo- 'mu vi ta 'mu 'kpen -gloon -o, 'bhe 'pegee weyi- ba wi mu 'e 'kpen -gloon, bhaaplen 'kpaale- -o 'mu 'kpen 'wiinj-. ⁸ 'Duj- bhaaplen do 'kpo gbe laa 'sole- lido' mee nre 'e 'yikunle ta. Pe -yoo' -le 'kele-, bhaaplen do 'kpo gbe laa so -a -yikunle ta. -Yoo 'bhii- mle -baa'. ⁹ -Koo' 'koo De Meezan -Waanbhaa' -doo' -koo' nre do 'kpo 'la 'le, -koo' mee mu 'la -Waanbhaa' -o [kla -a bhooma mu 'le 'mu 'danganwo 'yee- nre do 'kpo 'e 'yela- -le 'ezin-. ¹⁰ 'Duma da -lii do 'kpo 'la [noo, 'dangan da 'yee- lii do kpo 'e 'yela- noo- 'ezin-.

'N neene- mu, 'ka 'laa 'tole- 'kee- kle 'bhe gbeen-. ¹¹ -Yi 'nrале- 'pegee -yi yienle, -o ple -kpen 'laa so 'pwele -yi -gluu do 'yi. ¹² 'N neene- mu, figi diinj do laa so -a bhaa klele- 'ke olivi 'le, 'bhe- -doo diinj do laa so 'bhe bhaa klele- 'ke figi bhaa 'le. 'Bhe klegbeya 'e 'yi bhe, -yi 'nrале- 'pegee -yi yienle, -o ple -kpen so dale- to ngblo do 'yi ee?

-Zadoleya 'la da -Waanbhaa' ba

¹³ -De 'gbu -le -zad' mi 'le 'ka ba ee? 'Bhe- -de 'gbu -la yikanle -o 'ka ba ee? 'Bhe zan 'e 'bhe 'a zron a 'taawogbeya -lrele' 'e 'pegee -a kleza mu 'la -e 'mu kle -a zru -doo 'pegee -zadoleya 'le 'mu ma. ¹⁴ 'Duj- 'ke 'ka zru 'pale- -o 'ke zranwole 'pegee 'ke zaabo zru 'le 'ka 'kpee, 'ka 'laa 'ka 'wasowole 'ke 'kaa pe doo 'ka -o 'ke -zad' mu -le. -E kle 'bhii- 'ka -o wlan 'e malaboo 'zi 'bhe gbeen- bhe. ¹⁵ 'Bhe -zadoleya -gloon 'e 'bhe 'laa da laanima -Waanbhaa' ba. 'Duj- 'bhe da 'drunyan 'lee- 'bhe- 'yi, 'bhe da bhaaplen zru -la -yi, 'bhe- 'bhe -o -Setran' 'koope- -la -le. ¹⁶ -Amasroyi 'ke zranwole zru 'pegee zaabo zru -o yre 'oo yre 'la [noo, -za 'yizaale -o 'bhe- =noo, 'bhe 'pegee kleza -yoo' 'e 'kpen -gloon ¹⁷ 'Duj- -zadoleya 'la da -Waanbhaa' ba, 'ke 'bhe -o mee 'la zan 'yi, 'bhe zan -si 'e -yoo 'wenj, yaa gwle glin, 'bhe- -a -yi -o 'edole, -e mee -klosikun, 'bhe- -e mee -yrenkla' 'ebebele, 'bhe 'pegee -e -za 'lrele- -bebe kle. Yaa mee mu bago, 'bhe 'pegee yaa -za kle mee -yre 'koo. ¹⁸ 'Ke mee 'la zan mu yilabla ziglin, -o -waa -za mu 'kpen kle yilabla 'yi. 'Bhe- 'bhe 'leyanyre kle 'ke -ledoleya 'le.

4

Bhegwlenya 'kpale 'drunyan ta pe mu ma

¹ Gwle mu 'pegee sra mu 'la -woo 'ka 'plenj-, 'mu -o da 'zi -me -la ba ee? Zru maza -yoo' mu

'la gwledan 'eke- ba 'ka zru 'ε 'yi, 'kooko- o gbēblōō 'ka ta, waa -o da 'zi 'mu -la ba εε? ² 'Ka 'yrebhō- pē mu zi, 'duŋ- 'ka 'laa sō -o -srōōwole; 'bhēε- 'ka mēε dē, 'bhē 'pegee 'ka zranwo; 'duŋ- 'ka zru laa kpalaa'. 'Ka 'yrebhō- pē 'la zi, 'ka 'laa sō 'bhē 'srōōwole. 'Bhēla- -yile, gwle mu 'pegee sra mu -o 'ka 'plēŋ-. 'Ka mu 'duŋ-, 'ka -o pē 'la zi, 'ka 'laa 'bhē 'srōōwo-, -amasrōyi 'ka 'laa pē -yrewogbeya 'ε dō -Waanbhaa' ma. ³ 'Ali- 'ke 'ka pē -yrewoa -Waanbhaa' ma, 'ka 'laa 'bhē 'srōōwo-, -amasrōyi 'kaa 'yrewo win 'la ma, 'bhē -o 'eyōole. 'Kaa 'yrewo 'ka 'gbu 'nrayiza -la kle zayi'. ⁴ Zru plē zan mu! -Ka mu pē dōō 'ka -o -Waanbhaa' zi, 'bhēε- 'ka pē 'ezin- dōō 'ka -o 'drunyan 'yi pē mu zi. 'Ka 'laa 'yaango- dōō 'ke mēε 'oo mēε 'la zan 'bhē bhēgwlenya -kpaā 'drunyan ta pē mu ma, 'bhē zan kle -Waanbhaa' -sōōnnii' 'le εε? ⁵ Yaa klele 'ka ni 'bhii- -jan 'la -yoo -Waanbhaa a 'Sewe 'ε 'yi 'bhē -o bhaama jan 'le, 'bhē -jan 'ε 'bhē -le dōō: «-Waanbhaa' a Lii 'la [kpaā -kōō] 'yi bhe, -e zranwo -a zru 'ε 'kpen 'le 'bhē ta, 'bhēε- -ya zi 'bhii- 'bhē bo 'yee- do -kplēn -la ni.» ⁶ 'Bhēε- droōn', 'yee- -Waanbhaa' a -lileya 'ε gbilaan -yiya' -yaa' zranwole 'ε ni, 'bhēla- -yile -yaa' 'Sewe -ya 'pia- dōō: «Mēε 'la zan mu 'mu 'gbu magbaandē mēε ma, -Waanbhaa' wlen 'bhē zan mu ma. 'Duŋ- mēε 'la zan mu 'mu 'gbu mazinaa, -e li 'bhēε- zan mu 'ε ma.» ⁷ 'Bhē ya 'ε 'yi bhe, -ka 'ka 'gbu mazina -Waanbhaa' -lēε, -ka dō -Setran' 'lēε 'egloole. 'Ke 'ka 'bhē [k]la, 'bhēε- -Setran' nu 'ka 'tole- 'srō, -e nu blasanle, 'bhēε- -ya plēngo 'ka ma 'egbōōnle. ⁸ 'Ka mu, -ka 'ka 'gbu 'mabēεn- -Waanbhaa' -din, 'bhēε- -Waanbhaa' 'gbu nu -a mabēεnle -ka mu -din 'ezin-. 'Ka mu -za 'yōō- kle mu, -ka 'ploō- -za 'yōō- mu klele ma 'feŋfeŋ, 'bhēε- 'ka mu zru plē zan mu, -ka 'ka

'gbu 'kpee 'ε kle 'wenj. ⁹ -Ka 'ka wleyisriwo, 'bhēε- -ka bheε la pē mu [k]la 'ka ta, -ka wisi' 'bhii- 'ka -o bheε la. -Ka 'kaa- 'sōnsile 'ε 'niina- 'ke wisile 'le, 'bhēε- -ka 'kaa zrukpaā' 'ε niina- 'ke wleyisriwole 'le. ¹⁰ -Ka 'ka 'gbu mazina Mēεzan -Waanbhaa' -lēε, 'bhēε- -e nu 'ka 'lawlēnle.

'Ka 'laa 'eke- 'to 'yōō- pēle

¹¹ 'N nēεnε- mu, 'ka 'laa 'eke- 'to 'yōō- pēle. 'Ke mēε 'la zan 'bhē nēεnε- do 'to 'yōō- =pia, 'bhē 'pegee 'kee- 'bhē 'kitikaan, 'bhē zan 'ε -e -Waanbhaa' a 'Toŋ 'bhēε- 'yisīε zii' bhe, 'bhē 'pegee -ya 'kiti -la 'kan zii' 'bhē gbēεn- bhe. 'Duŋ- 'ke mēε 'la zan 'toŋ 'ε 'kitikaan, 'bhē zan laa kle -li -a -klosikun mi 'le, 'bhē zan kle -a 'kitikan mi -la -le. ¹² -Waanbhaa' do -kplēn -le 'ke 'Toŋ 'ε 'kpa mi 'le, 'bhēε- 'yela- do -kplēn -le mēε mu a 'kitikan mi 'le. 'Yela- do -kplēn -le sō mēε gole -za 'yi, 'bhēε- 'bhē 'seŋ -o 'yela- do -kplēn ni 'kee- mēε kle ni pē 'le. 'Duŋ- 'bhi 'la 'bhi -o 'e -vindo' mi 'ε 'kitikan zii', -dele 'bhi 'le εε?

-Naflo pē mu -o 'ke mēε -lēkanpē mu -la -le

¹³ -Ka 'ka 'trōnbado doo, 'ka mu 'la 'kaa pē dōō: «Kee- =kla -zōn oo, 'kee- =kla too, 'o nu gele 'taa ta -wa do ta. -O nu lēε do klele -a nōō-. 'O nu yawo wole -a nōō- ye, 'bhēε- 'o nu -goli' 'srōōwole -a nōō-.» ¹⁴ 'Duŋ-, -za 'la nu klele too, 'ka 'laa 'bhē do -zōn 'ke yaa 'ε go -Waanbhaa' do -kplēn ba. 'Ka 'si 'ε -yoo 'bhii- 'te -gblēn do gbēεn. 'Ke 'te -gblēn 'ε -e 'wlēnna-, -e mō 'waati sa, 'bhēε- -e piilaa' 'eke- ma, 'bhēε- -e ni mēε -yε ba. ¹⁵ 'Ka mu, -kaa pē droōn' dōō: «'Ke -Waanbhaa' -dwa -a -la, 'o nu bole 'o 'yε ma, 'bhēε- 'o nu -za 'lēε- 'bhē klele, 'bhēε- 'o nu -za 'la bhe 'bhē klele.» ¹⁶ 'Bhēε- 'duŋ-, 'ka mu, 'ka 'ka baa 'ka 'gbu 'wasowo ma 'liijan- -gbēεn -gbēεn mu 'ε 'le. 'Bhē 'wasowogbeya 'ε, 'bhē 'laa

lele. ¹⁷ 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan sɔ -za 'wlan klɛlɛ-, 'ke yaa 'bhɛ klɛlɛ, -e -za 'yɔɔ- -la klɛ 'zi 'bhɛ gbɛɛn- bhe.

5

Pezan mu 'kpeɛlɛkan za mu

¹ 'Ka mu pezan mu, -ka 'ka 'trɔnbado doo! -Klɔlɔɔ' maza mu 'la nu 'tenlɛ- 'ka ma, -ka wisi' 'bhɛɛ-ka -gbekan' 'mu -zayi'. ² 'Kaa- -naflo mu 'ɛ 'pa gbɛ -yɔɔ 'ɛ 'kɔɔ, -woo bɔn 'zi. 'Bhɛɛ- 'ka ta pɛ mu 'ɛ 'pa gbɛ -yɔɔ 'ɛ 'kɔɔ, 'bhɛɛ- glolo' mu -o bhle 'zi. ³ -Can ɔbwa 'kaa- -can mu 'ɛ 'pegee 'kaa- -goli' mu 'ɛ ma. -Can 'ɛ nu klɛlɛ 'kaa- -za 'yɔɔ- mu 'ɛ ma 'srɛ 'le. -E nu klɛlɛ 'bhii- 'tɛ do gbɛɛn-, 'bhɛɛ- e nu 'ka 'flɛ 'ɛ 'kpen 'bhlelɛ-. 'Ka 'kaa- -naflo mu 'ɛ zrɛ -dwa 'eke- ta, 'bhɛɛ- 'duŋ- 'drunyan 'yan yi 'ɛ ɔbhwa -wa -din gban. ⁴ -Ka 'ka 'yɛkpa doo! Pɛbhaa 'kan yewonɛ mu 'la -o 'kaa- gba mu 'ɛ ta pɛbhaa mu 'ɛ 'kaan- 'ka ni, 'ka 'laa 'mu a ye 'ɛ ma -sra 'lɛsolɛ 'ɛ 'nale- 'mu ni. 'Bhɛɛ- o wisia ɔ 'egloole 'bhɛ -za 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- Mɛɛzan -Waanbhaa' -Gloɔ -waa' wisiwli mu 'ɛ ɔmaa. ⁵ 'Ka 'kaa- boleya 'trɛ ta 'ɛ ɔkla 'kaa- -trɔn ma pɛ -la -yi, 'bhɛɛ- zru maza 'tole- zru maza 'la klɛlɛ ɔswa 'ka ni, 'ka 'bhɛɛ- 'kpen ɔkla. 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ka -blaala 'bhii- wi blaale mu 'la dɛ yi 'ɛ -yoo zan bhɔlɛ 'mu gbɛɛn-. ⁶ Mɛɛ 'la zan laa -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpɔ klɛlɛ 'ka ni, 'ka -kpan -balaa' 'bhɛɛ- ta, 'bhɛɛ- 'kaa ɔdia, 'ke waa -za 'kɛdo- 'kpɔ klɛ.

Zrubakpaaleya 'pegee 'seriwole

⁷ 'N ɛɛɛɛ- mu, -ka 'ka zrubakpala 'ke 'bhɛ ge 'tenlɛ- Mɛɛzan Zesu Krisi 'nule- 'ɛ ma. -Ka gba 'kpa mi 'ɛ -glin doo: -E yaa gba 'ɛ ta pɛbhaa mu 'la -za -o -a 'kɔɔ 'egloole 'mu -la 'kan bhla 'ɛ magben. 'Kee- san la -lwa mi 'ɛ banle ma, 'kee- nu 'tenlɛ- la boolazi mi 'ɛ banle ma, -ya zrubakpalaa -yaa' gba la pɛ mu 'ɛ

zi. ⁸ 'Ka mu 'duŋ- 'ezin-, -ka 'ka zrubakpala 'bhɛɛ- gbɛɛn-, -ka 'ka zru do 'egloole, -amasɔyi Mɛɛzan 'nu yi 'ɛ ɔbhwa gban -wa -din.

⁹ 'N ɛɛɛɛ- mu, 'ka 'laa 'ka 'la ma janwole 'eke- ni, 'kooko- -Waanbhaa' laa nu 'ka 'kitikanlɛ. Mɛɛzan Zesu Krisi 'nu yi 'ɛ ɔbhwa gban -wa -din, 'yele- 'ke 'Kitikan mi 'gbu 'ɛ 'le. ¹⁰ 'N ɛɛɛɛ- mu, -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu 'la -janwoa Mɛɛzan 'to 'ɛ 'yi, -woo zrubakpalaa -waa' -yren mu 'ɛ 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, -ka 'mu a zrubakpaagbeya 'ɛ -glin doo, 'bhɛɛ- 'ka 'ka 'kpa -o ma 'bhɛ 'yansi klɛlele. ¹¹ -Ka 'ka 'trɔnbado doo! Mɛɛ 'la zan mu -yren 'yikun-, 'wa pɛ doo waa pɛ -yinra'. 'Ka Zɔbu a -yrenyikungbeya 'ɛ ɔmaa. Mɛɛzan -Waanbhaa' pɛ 'la ɔnaa -a ni -yaa' -yren 'yikunle 'ɛ blaana, 'ka 'gbu 'bhɛ do. -Amasɔyi Mɛɛzan -Waanbhaa' -waa -yrenkla', 'bhɛɛ- -yoo 'ewlanle mɛɛ ma.

¹² 'N ɛɛɛɛ- mu, 'mi sɔ -za 'gbu 'la 'bhɛ -gloɔya' 'kpankpanyanle 'ka ma, 'bhɛ -le doo 'ka 'laa lafle' 'pegee 'trɛ 'bhlelɛ-, 'bhɛɛ- 'ka 'laa 'ka 'sienwole pɛ 'kɛdo- 'kpɔ ma. 'Kaa- «-Aani» klɛ 'kaa- «-Aani» 'le. 'Bhɛɛ- 'kaa- «-Yooye-» klɛ 'kaa- «-Yooye-» 'le! 'Ka 'laa -jan 'bhɛɛke 'kpale- 'bhɛ ma, 'kooko- -Waanbhaa' a -kpan 'laa balaa' 'ka ta.

'Seriwole gade mu ma

¹³ 'Ke 'ka ba mɛɛ do -o -yrenbhle' zii', -ya 'seriwo -Waanbhaa' ni. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan zrukpaale -o, 'bhɛ zan -Waanbhaa' 'toɔho ma 'sro mu 'kpa. ¹⁴ 'Ke ga -o 'ka do ma, 'bhɛ zan Zesu 'yi mu 'ɛ -waa' zilɛɛ- mu 'ɛ 'sii-. 'Bhɛ mu nu 'mu 'seriwole -Waanbhaa' ni -a ma, 'ke -wa wiŋ- sro 'ke -yron 'le Mɛɛzan 'to 'ɛ 'yi. ¹⁵ 'Ke -woo 'seriwoa -o 'kpalele -Waanbhaa' 'yi, gade mi 'ɛ nu -bheelɛ'. Mɛɛzan nu 'klenya 'nale- -a ni, 'bhɛɛ- 'bhɛ zan -za 'yɔɔ- mu 'la ɔkla, -e nu 'bhɛ

zan a -za 'yoo- mu 'e ma -sroma
 'yanle-. ¹⁶ 'Bhe 'yi, 'η nεεε- mu,
 -ka 'kaa- -za 'yoo- mu 'e do, 'bheε-
 'ka -o pe 'eke- ni. 'Bheε- -ka 'ka
 'seriwo -Waanbhaa' ni 'eke- a -za
 ma, 'kooko- 'ka bhee. 'Ke mεε 'la
 zan -ledoole -o -Waanbhaa' -yre
 'yi, 'ke -ya 'seriwoa -Waanbhaa'
 ni -a zru 'ε 'kpen 'le, -glooya'
 -gbene do kle -yaa' 'seri 'ε 'yi.
¹⁷ -Waanbhaa' -lela' janwo mi Eli
 -yaa bhaapleη 'le 'bhii- -koo' mu
 gbεεn-: -E -sromabwa -Waanbhaa'
 ni -yaa' 'seri 'ε 'yi, 'kooko- la laa
 ban, 'bheε- la laa banle -titi 'tre
 ta leε yaga 'pegee mle 'srwado-
 ta. ¹⁸ 'Bhe blaen, -ya 'seriwo
 gbε dreεwoa- 'ezin- -Waanbhaa' ni
 'kaa la ban, 'bheε- la -baan 'ezin-
 'Bheε- 'ke -yri diin mu 'ε -woo
 -bhaale'.

¹⁹ 'N nεεε- mu, 'ke 'ka do □nia
 wlan a pe zi 'ε ma, 'bheε- 'ka ba
 mεε -bheεke' do 'bhe zan 'ε bo gbε
 dreεwo wlan a pe zi 'ε ta. ²⁰ -Kaa
 'yaango- doo 'ke mεε 'la zan -za
 'yoo- kle mi do -gwa 'bhe 'ni zi 'ε ta,
 -e kle 'bhii- -e 'bhe -za 'yoo- kle mi
 'ε 'si 'ε -gwa -za 'yi. 'Bhe klegbeya
 'ε 'yi bhe, 'bhe zan 'ε nu -a klele
 'bheε- -Waanbhaa' -za 'yoo -bebe
 'sroma- yan.

PIERI 'LETRE □LWA 'LA YƆNDIA- Pieri a 'letre □lwa mi 'ε ngblo

-Dele Pieri 'ke 'le εε? -Yoo Zesu 'a winbɔwo mu vu ta ple 'la makwan- 'mu do 'le. Pieri 'to 'ε -yoo Greki wli 'yi 'to 'le, 'bhεε- -a -yi -le dɔɔ «Vle». Zesu -le 'bhε 'to 'ε □kpaā -a ma. -A -zwana' 'to -le Simɔ, 'bhεε- -e -yaa da Galile 'trε ta -wa 'la -o -yaa 'bhε sii Betesaida (Zaan 1.43) 'bhεε- ta. Pieri 'pegee -a nεεnε- Andre -yaa kaade Galile -draa 'ε 'bhεε- ba. 'Dun- Zesu -o 'siile, 'ke -o 'ploole -waa' kaade yrɔ mu 'ε ma, 'ke -o nule- dɔle Zesu zi. Zesu gele blaān lafle' 'yi, Pieri Zesu a -Jan 'Nrāle- 'ε □woa Zeruzalemu 'pegee Zude, 'bhεε- Samari 'kleen mu 'ε 'yi. 'Ali- -e -ja 'yee- -Jan 'Nrāle- 'ε 'wole 'fo Romu -wa 'ε ta. -Wa □dia 'bhεε- -nɔɔ 'ke -wa gbaān -yrigbεele do ta.

'Letre 'lεε- 'yi, Pieri pe -kɔɔ' ni dɔɔ -o -yaa Siliven 'la sii 'ezin Silasi 'bhε -le 'yee- 'letre 'lεε- =dia (Pieri □Lwa mi 5.12).

-E 'yee- 'letre 'lεε- =kpaā Zesu 'yi mu 'la zenle -yaa 'kleen 'ledo- 'la -o 'bhε sii -zɔn Tuuki 'mu -la ni (Pieri □Lwa mi 1.1). 'Bhε 'waati 'ε ba, -o -yaa -yrenkpa' zii' 'bhε □nɔɔ Zesu 'yi mu 'ε ta. 'Bhεla- -zayile Pieri 'letre 'lεε- =dia -o ni fangando zayi' -o ta. Pieri 'a -dwa -o 'kpee dɔɔ -Waanbhaa' nu -o gole -za 'yi, 'bhε 'pegee -yoo -letwa -a 'cien 'la ba lafle' 'yi 'bhε 'nalε- -o ni. -O nu 'bhε 'cien 'ε 'srɔwole 'ke Zesu 'nu gbε drεεwoa- 'drunyan 'leyan 'yi 'ε 'le. (Pieri □Lwa mi 1.2-12). -Ayile, -ya □pia -o ni dɔɔ -o bo 'egloole -o 'kpaleya 'ε 'yi, 'ali- 'ke -yren mu -o ta 'yee- 'letre 'lεε- dε 'waati 'ε ba.

Pieri -o -liala dɔɔ -o 'taawogbeya 'ε kle 'elrele mεε 'la zan mu laa -Waanbhaa' dɔ 'mu 'plen, 'bhε 'pegee -o 'gbansaan 'plen- 'ezin-

(Pieri □Lwa mi 1.13-4.19). -Ya □pia -o ni dɔɔ -o Kriisi blaanta gɔɔn 'bhε 'taawogbeya 'ε ma. Kriisi 'bhε -yrenbhla, 'bhεε- 'dun- yaa -za 'yoo- klele.

-Yaa' 'letre 'lεε- 'leyanyre 'ε □nɔɔ (Pieri □Lwa mi 5), Pieri Zesu 'yi mu 'ε 'pegee -o -lεε mu 'ε 'liala- 'ezin.

Pieri a 'pubowli

¹ 'Mi Pieri 'la 'η 'yoo- 'ke Zesu Kriisi a *winbɔwo mi 'le, 'mi -le 'letre 'lεε- 'kpa zii' 'ka mu 'la -Waanbhaa' 'ka makwan- 'ka mu -la ni. 'Ka mu 'la 'ka □kaan 'eke- ma, 'bhεε- 'ka -ja klele 'ke 'cie mu 'le Pɔn 'pegee Galasi, 'bhεε -Kapadɔsi 'pegee *Azi, 'bhεε- Bi- tini 'kleen mu 'ε 'yi. ² 'Kɔɔ- Dε -Waanbhaa' -le 'ka makwan- 'a 'gbu zru maza 'la -e 'bhε 'ledulaa 'elwale gban -sɔ 'bhε ta. *Lii 'Wenj 'ε -e 'ka □kla -yaa' pε mεε 'wenj mu 'le, 'kooko- 'ka Zesu Kriisi 'klosikun, 'bhεε- -a yien 'la 'klalaa 'kaa- -za ma 'sraka 'le 'bhε 'ka zru mu 'ε kle 'wenj. Bhaa 'yee- -Waanbhaa' -li 'ka ma, 'bhεε- -e yilabla na 'ka ni 'kee- pa 'ka ta.

'E 'YRIKPALE BO MEE GOLE -ZA 'YI 'E 'BHεε- TA

*Zesu 'yi mu 'yrikpaza kplank-
plan*

³ -Kɔɔ' -Waanbhaa' 'tobho -kɔɔa' Mεεzan Zesu Kriisi Dε 'ε! -Yaa' mεε -yrenklagbeya -gbεnε 'ε ma, -e Zesu Kriisi 'bwela gale ba, 'bhεε- -e bole -yre ma -si drεε -naa -kɔɔ' ni 'bhε ma. 'Bhε klegbeya 'ε gbεen- bhε, -kɔɔ' 'yrikpale -o -a ta 'bhii- bole -yre ma -si -o -kɔɔ' kɔɔ. ⁴ 'Bhεε-, -Waanbhaa' -yaa' mεε mu 'ε 'kpen 'letwa □ 'bhεε- 'cien 'ε ba, -kɔɔ' 'yrikpale -o 'bhεε- ta. 'Bhε 'cien 'ε bhε laa sɔ 'siele, 'bhεε- 'bhε 'trin' laa sɔ dɔle-, 'bhε 'pegee 'bhε -lreleya 'ε 'bhε 'laa sɔ gole- 'bhε 'yi. -Waanbhaa' 'ka 'letwa □ 'bhεε- 'cien 'ε ba lafle' 'yi. ⁵ 'Bhεε- 'ka mu

a 'kpaleya 'ε ma, 'yee- -Waanbhaa' -o 'ka tagbin- 'zi -so -yaa' -glooya' 'ε 'le, 'kooko- 'sani- 'ka gole -za 'yi 'bhe 'leβengole 'la -yoo -a 'koo 'bhe zron yi 'ε 'bhole plen- 'ka ni kpataakpa 'drunyan 'leyan yi 'ε 'le.

⁶ 'Bhe -za mu 'ε 'kpen -le 'ka 'yilablawa pe 'le, 'ali- 'ke -o 'ka 'yrebatedo 'zi -yren mu 'ε 'kpen -gloon 'le -zon 'waati sa ba. ⁷ 'Bhe -yren mu 'ε 'mu -le nu a zronle 'bhii- 'ka 'kpale- -o -Waanbhaa' 'yi. 'Dun- 'kaa- 'kpaleya 'ε -Waanbhaa' 'yi, 'bhe mabhaabho 'ke 'bhe kan -can ta, 'bhe 'la 'bhe -o 'ke 'sie pe 'le bhe. 'Bheε- 'dun-, -o -can 'ε yie, 'bheε- 'ke -yoo 'ke -can -kposoo 'le -o 'bhe do. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, -o 'kaa- 'kpaleya 'ε 'yidan-, 'kooko- -wa -glooya' 'ε do. 'Ke 'bhe □kla, 'ke Zesu Krisi 'pwela- -a -yi yi 'la 'le, 'kaa- 'kpaleya 'ε nu klele 'ka 'tobhore 'le, 'bhe 'pegee -e nu klele 'ka magbaandepε 'le, 'bheε- -o 'ka 'ledo- -a ma. ⁸ 'Bheε- 'ka 'laa Zesu 'yele- -lido', 'dun- -a -za so 'ka ni, 'bheε- 'ka 'kpale- -o -a -yi -zon, 'ali- 'ke 'ka 'laa 'a 'yele- -lido'. 'Yela- -zayi', 'ka zrukpaale -o 'egbenele, 'bheε- -waa so 'bhe zrukpaal' 'ε 'bhe a gbalaanya 'ε 'pele -o -lii, 'bheε- -a 'tobhole -o. ⁹ -Amasroyi 'ka nu kaa- Zesu 'yi 'kpaleya 'ε ma -tron 'srɔowole, 'bhe -tron 'ε 'bhe -le 'ka lii mu 'ε goza 'le -zayi'.

¹⁰ -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε -o ka goza 'ε -zayi' 'bhe ziglinna 'elwale gban -so gbe 'ε 'kpen ma 'ke -o 'trebho-. 'Bheε- -Waanbhaa' -yaa nu -yaa' -lileya 'ε zronle 'ka ni gone- 'la gbenele -o 'bhe 'leε -janwoa. ¹¹ Krisi Lii 'la 'yaa- -o -yi, 'bhe 'a -zronna -o ni doo Krisi -yaa nu -yrenbhlele 'elwale 'pe, 'bheε- 'bhe blaana, -e -yaa nu 'tobholeya -srɔowole. 'Bhela- -zayile, -o -yaa do 'zi klen 'ke -o 'bhe -za mu 'ε kle 'waati 'pegee 'mu klegbeya 'ε do. ¹² 'Bheε- -Waanbhaa' 'a -zronna -a -lela' janwo mu 'ε ni doo -e -yaa -jan 'la 'kla zii' -o 'koo, -waa' pe

laa -yaa 'bhe 'le, 'dun- 'ka mu a pe -le -yaa 'bhe 'le. 'Bhe -jan 'ε 'bhe -le 'ke -Jan 'Nrale- 'ε 'le. Krisi -a -janwo' mu 'ε -woo 'bheε- 'wo zii' 'ka ni -zon bhe -Waanbhaa' Lii 'Wen' 'la □kpaa 'kee- da lafle' ma 'bhe -glooya' 'ε 'le. 'Ali- -mleke' mu 'ε 'yaa- zi 'bhii- 'mu 'yee- -za do 'kpo 'ε do.

-LIAWLI' MU ZESU 'YI MU 'ε 'TAAWOLE BA ZAYI'

'Taawogbeya 'wen

¹³ 'Bhela- -yile, -ka 'ka 'niiwla -za klele 'yi, 'bheε- 'ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za 'le. -Waanbhaa' nu 'ka gbale -yaa -lileya 'la ba 'ke Zesu Krisi 'pwela- -a -yi yi 'la 'le, 'ka 'yrikpale 'ε 'kpen bo 'bheε- ta. ¹⁴ -Ka 'taawo -Waanbhaa' -weli' ta. 'Bheε- 'ka 'laa Krisi dole -li 'waati 'la ba 'elwale -so, 'ka 'yaa- 'ka zru maza -yoo' mu 'la kle, 'ka 'laa 'tole- 'ke 'mu bo 'ka 'ledoole ma. ¹⁵ 'Dun- -Waanbhaa' 'la 'ka 'siila-, 'bhe -o 'wen gone- 'la gbenele, 'ka mu 'ezin-, -ka kle 'wen' 'ka 'taawogbeya 'ε 'kpen 'yi 'bheε- gbenele-. ¹⁶ Wlan 'ε ni, -a yɔondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi doo: «-Ka kle 'wen, -amasroyi 'mi -o 'wen.»

¹⁷ 'Kaa- 'seri mu 'ε 'yi, 'kaa pe -Waanbhaa' ma doo 'ka De. 'Bheε- 'yele- bhaaplen mu 'kpen 'kitikan -o 'kpen do do kleza mu 'ε ma. 'Bheε- yaa bhaaplen mu bago. 'Bhela- -yile, 'ka -o 'ka 'yre ma -li 'waati 'la ba 'bhii- 'cie mu 'le 'tre ta -ge, -ka 'taawo 'elrele 'bheε- -ka -gbalaana -Waanbhaa' -leε. ¹⁸ 'Ka 'taawogbeya gwe -yoo' 'la □sia 'ka de mu 'ε zi, 'bhe 'laa -yaa -za 'kedo- 'kpo -yanwo' 'ka ma. 'Dun- 'kaa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' 'ka tagbawoa 'egbenele, 'bheε- -e 'bhe 'taawogbeya -yoo' 'ε -gwa 'ka 'koo. Yaa 'ka tagbawole 'ke 'sie pe mu 'le 'bhii- -goli' 'pegee -can gbenele-, ¹⁹ -e 'ka tagbawoa 'ke Krisi yien -za -gloo 'ε 'bheε- 'le. -Ya 'gbu

□kla 'bhii- 'sraka go -bhlaa gwlen
bhlone- do 'la 'ke -soŋ' do 'kpo
'laa -o 'bhe ma, 'bhe- 'ke 'bhe
'cie- mu 'ε do 'kpo tilale laa -o.
20 -Waanbhaa' laa 'drunyan klele
-li 'waati 'la ba, -e Krisi -la mak-
wan-. 'Bhe- 'drunyan 'yan bhla
'la □bhwa -wa -din bhe, Krisi 'a
'gbu tapwela kpataakpa 'ka mu -la
-zayi'. 21 'Yela- 'sroyi, 'bhe- 'ka -o
'ka 'kpa zii' -Waanbhaa' 'la 'bhe
'yee- Krisi -bwela gale ba 'bhe- 'ke
'bhe 'tobholeya □naa -a ni 'bhe 'yi.
'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'ka 'kpaleya 'ε
'pegee 'ka 'yri bole -o -Waanbhaa'
-la ta.

22 'Ka wlan 'ε 'klosikunlawoa,
'bhe- 'ka □kla 'wen, 'kooko- 'ka
neene- mu 'ε -za so 'ka ni 'ka zru
'ε 'kpen 'le wlan ma. 'Ka -za 'so
'eke- ni 'egloole 'ka zru 'ε 'kpen
'le. 23 -Waanbhaa' a -jan 'ε 'ka □kla
mεε dreε mu 'le. Yaa -jan 'ε -yoo
-o 'bhii- pebhe 'la yaa ga. Yaa kan
-titi, bhe- -e bo -a -yre ma 'waati
'ε 'kpen ba 'ke -dan' 'laa kle -a ma.
24 -A pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε
'yi doo:

«Bhaaplen mu 'kpen 'laa -o 'ke
mope 'le 'bhii- -bon gbeen-.

'Bhe- bhaaplen -lreleya 'ε 'bhe 'laa
mε 'bhii- -bon -bi 'laa mε
gone- 'la gbeen-.

-Bon 'ε ga 'bhe- -a -bi 'ε balaa'.

25 'Bhe- 'duŋ-, Mεεzan a -Jan
'ε -yoo 'waati 'ε 'kpen ba,
'bhe- -dan' 'laa -o -a ma.»
'Bhe -jan 'ε 'bhe -le 'ke -o
-Jan 'Nrale- 'la □woa 'ka ni
'bhe 'le.

2

-Waanbhaa' a -Jan 'ε -yoo 'bhii-
mεε -lebo' pebhle do gbeen-

1 'Bhe 'yi, -ka 'plooyienya oo,
-dawli' maza oo, mεε -yrekooza
klele oo, mεε -yrebho' maza oo,
'bhe 'pegee mεε 'to 'pele ma.

2 -Kaa kle 'bhii- -ne 'yientenne mu
gbeen-: -yon 'mi -lro do -o ma

'waati 'ε 'kpen ba gone- 'la gbeen-
-Waanbhaa' a -jan 'ε 'lro do 'ka ma
'bhe- gbeen-. -Yaa' -jan 'ε -yoo
'bhii- 'nōnō 'la 'yizaale laa -o pe
'kedo- 'kpo 'le, -yoo 'wen. 'Yee- -jan
'ε 'yele- 'ka 'kpaleya 'ε baan' kla -a
ba yi 'oo yi, 'bhe- 'ka so gole- -za
'yi. 3 -Amasroyi, 'bhii- -a pele -o
-Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gone- 'la
gbeen- doo: «'Ka 'gbu 'a □ya 'bhii-
Mεεzan -Waanbhaa' -o 'ewlanle.»

Krisi -o 'bhii- vle -yremale do
gbeen-

4 -Ka 'ka 'mabeen- 'yee- Mεεzan
-din. 'Yele- 'ke vle 'la -ya -yre ma
'bhe 'le. Bhaaplen mu -o -bangwa
-a -yi, 'bhe- 'duŋ- -Waanbhaa' 'a
makwan□, 'bhe- -a -za -o 'egloole
'bhe 'koo. 5 'Ka mu 'gbu, 'ka -o
'bhii- vle -yre male mu -la -le,
-Waanbhaa' 'ka □sia, 'kooko- 'ka
fangando do 'eke- ta, 'bhe- 'ka kle
-a Lii 'Wen 'ε bo 'fe 'le. 'Bhe- -ka
kle -yaa' 'sraka 'lena mu 'wen 'le,
'kooko- 'sraka mu 'la so -a zru 'ε
ni 'ka 'mu na -a ni -a Lii 'Wen 'ε
'le Zesu Krisi sroyi'. 6 -Amasroyi
-Waanbhaa' 'a □pia -yaa' 'Sewe 'ε
'yi doo:

«-Ka 'ka 'yrekpa doo, 'η vle do mak-
wan-. 'Yela- -za -o 'egloole
'fegwle- 'ε do vle mu 'ε 'kpen
ba,

'bhe- 'yele- 'fe 'ε 'kpen 'yikun- 'N
'yoo- -a gbaan 'zi Sion -wa 'ε
ta.*

'Ke mεε 'la zan 'e □kpa -a
-yi, -Waanbhaa' laa nu
-yraladole 'bhe zan ma -titi.»

7 'Ka mu 'la 'ka 'kpale- -o -a -yi,
'yee- vle 'ε -za -o 'egloole 'ka mu
'koo. 'Duŋ- mεε mu 'la zan mu
'kpale- laa -o -a -yi, -a 'yoondele -o
-Waanbhaa' a 'Sewe 'ε yi doo: «'Fe
do mu 'ε -woo -bangwa vle 'la 'yi 'fe
do bhla 'ε 'zi,

'bhe -le □kla 'ke 'fegwle- 'ε gaan
-la vle -kpuŋ -gbene 'gbu 'ε

* 2:6 2.6 Matie 21.42. -O -yaa Zeruzalemu sii 'ezin- Sion.

'le, 'bhεε- 'bhe -le 'fε 'ε 'kpen
'yikun.»

⁸ «'YeLe- =kla mεε mu gaan 'sanpe-
'le,

'bhεε- 'yele- =kla mεε mu baape
'le.»

-Amasroyi waa dɔ -a -la 'ke
-woo kpa -Waanbhaa' a -jan 'ε
'yi. 'Bhela- -zayile, -Waanbhaa' a
-lɛdulaa dɔɔ -e kle -o gaan 'sanpe-
pegee -o baape 'le.

⁹ 'Bhεε- 'duŋ-, 'ka mu -le
-Waanbhaa' 'si 'la makwan- 'bhe
'le. 'Ka mu -o 'sraka 'lɛna
-bhleŋgbe mu 'le, 'bhεε- 'ka mu -o
-yaa' 'si 'weŋ 'la 'kpale- -o 'edanma
'bhe 'le, 'kooko- 'kaa kleza 'lrele-
gbene mu 'ε wo mεε mu ni. -E
'ka 'siila- dɔɔ 'ka go -gblo mu 'ε 'yi
'bhεε- 'ka 'nu -yaa' 'tɛbhile -lrele'
'ε ba. ¹⁰ 'Elwale, 'ka 'laa -yaa 'ke
-Waanbhaa' a pε mεε mu 'le, 'duŋ-
'ka □kla -zɔn -yaa' pε mεε mu
'le. 'Elwale, 'ka 'yren 'laa -yaa
□kla -Waanbhaa' ma, 'duŋ- -zɔn
'ka 'yrenkla- -a ma.

ZESU 'YI MU 'TAAWOGBEYA 'DRUNYAN 'LƐƐ- 'YI

-Waanbhaa' a yewone mu 'ε
'taawogbeya

¹¹ 'N 'yienii mu, 'ka -o 'cie mu
'pegee 'taa ta ge mu 'le 'drunyan
'lɛε- 'yi -gε. 'Bhela- -zayile, 'mi -o
'sromabɔ 'zi 'ka ni dɔɔ -ka 'ploo
'kaa- bhaapleŋ zru maza mu klele
ma. 'Woo- bhaapleŋya zru maza
mu 'ε 'wole- gwledan 'ka 'gbu ba.
¹² -Ka 'taawo mεε 'la zan mu laa
-Waanbhaa' dɔ 'mu plɛŋ- 'elrele.
'Ke 'ka 'bhe □kla, 'ali- 'ke -o bhla
'kpa zii' 'ka ma dɔɔ 'ka -o -za
'yɔɔ- kle 'zi, 'ke -Waanbhaa' □nwa
-o -si 'ε 'yi yi 'la 'le, -o nu 'ka
kleza -lrele' mu 'ε 'yele- 'bhεε- -o
nu -Waanbhaa' 'tɔbhɔle.

¹³ Mεezan -zayi', -ka 'ka ngblo
'kpala bhaapleŋ mu a -kunliiya
'tɔle -kunliiya 'bhe □la: -ka 'ka
'gbu ngblo 'kpala -bhleŋgbe □la,
Mεezan -zayi', 'yela- 'kpaale- -o

mɔkpen' 'wiin-. ¹⁴ 'Bhεε- -ka 'ka
ngblo 'kpala 'ka ta -janmatii mu
'ε □la. 'Yee- -bhleŋgbe 'ε 'yele-
-o winbɔ 'kaa -o -za 'yɔɔ- kle
mu 'ε 'krowo, 'bhεε- -o -za 'wlan
kle mu 'ε 'tɔbhɔ-. ¹⁵ -Amasroyi,
-Waanbhaa' -a zi 'bhii- 'ka -za
'wlan kle, 'kooko- mεε 'la zan laa
wlan 'ε dɔ 'mu 'pegee -zadɔkle mu
'ε 'ka 'mu 'liitan-. ¹⁶ -Waanbhaa'
'ka klelawoa □klo mu 'le bhe, 'ka
'laa 'tɔle- 'ke 'ka bo -za 'yɔɔ- klele
ma 'kaa- bole 'ka 'gbu ma 'ε 'bhe 'tɔ
'yi. 'Bhεε- 'duŋ-, -ka 'taawo 'elrele
'bhii- -Waanbhaa' a yewone mu.
¹⁷ -Ka mɔkpen' 'lɛdɔ- -a ma, 'ka
nɛnɛ- mu 'ε -za 'sɔ 'ka ni, 'bhεε-
-ka -gblaan- -Waanbhaa' 'lɛε, 'bhe
'pegee -ka -bhleŋgbe 'ε 'lɛdɔ- -a
ma.

-Ka Zesu Krisi blaanta -gɔɔŋ'
-yrenbhlele 'yi

¹⁸ Yewone mu, -ka 'ka ngblo
'kpala 'ka ta -kunlii mu 'ε □la,
'ke 'ka -gasikpa -o -lɛε 'egbenele.
'Ka 'laa 'ka ngblo 'kpaale- 'ke mu
'la 'mu -o 'ewlanle, 'bhεε- 'ke 'mu
'yi -o 'edɔle 'mu do -kplɛn -la
□la. 'Ali- 'ke mu 'la 'mu a -za -o
'egloole -ka 'ka ngblo 'kpala 'mu
□la 'ezin-. ¹⁹ Wlan 'gbu 'ε ni, 'ke
-o -yrenkpa' zii' 'ka ta bhaama,
'bhεε- 'ke 'ka -o 'mu -yren mu
'ε 'yikun zii' 'kaa- -gasikpale ma
-Waanbhaa' -lɛε 'bhe -zayi', 'bhe -o
'ke -za 'lrele- le -Waanbhaa- yre 'yi.
²⁰ Wlan 'ε ni, 'ke 'ka -za 'yɔɔ- =kla,
'bhεε- -o 'ka 'krowo- 'bhe -zayi',
'bhεε- 'ke 'ka -o 'bhe -yren 'ε 'yikun
zii', -trɔn 'laa -o 'bhe ma. 'Bhεε-
'duŋ-, 'ke 'ka -za 'wlan □kla, 'bhεε-
'ke -woo -yrenkpa' zii' 'ka ta, 'bhe
-o 'ke -za 'lrele- do 'le -Waanbhaa'
-yre 'yi. ²¹ -Waanbhaa' -kɔɔ' 'siila-
-yren 'yikunle -la ma. -Amasroyi,
Krisi 'gbu -yrenbhla 'ka mu ni,
'bhεε- -e 'bhe □kla 'bhe gbɛɛn- bhe,
'kooko- 'ka 'ka kpa 'yee- ma -yren
'yikunle 'le. ²² Yaa -za 'yɔɔ- do
'kpɔ klele -lido', 'bhεε- bhla laa

dale -a -lii -titi. ²³ -Wa -zwanwoa, 'bhεε- yaa 'bhe -zwanwo' 'ε zigole 'ke -zwanwo' 'bhεεke 'le. -O -yrenkpaa -a ta, yaa 'dun- -gblaana 'klale- mεε 'la zan mu -yrenkpaa -a ta 'mu 'yi. Drɔɔn' -Waanbhaa' 'la mεε mu 'kitikan -lɛdɔɔleya ma, -e -yaa' -za 'ε 'kpen gbekpaa- 'bhe 'koo. ²⁴ Zesu Krisi 'gbu -le -kooa' -za 'yoo- mu 'kwe □sia -a 'gbu 'fle 'yi -yrigbεεle 'ε ta. -E 'bhe □kla, 'kooko- -koo' ga -za 'yoo- ba -yre ta, 'bhεε- -koo' bo -koo' 'yre ma -lɛdɔɔleya ma -Waanbhaa' -yre 'yi. 'Ka mu -bheela 'yela -a -yrenbhlele ma. ²⁵ Wlan 'gbu 'ε ni, 'ka 'yaa- 'bhii- -bhlaa mu 'la 'mu 'la □nia 'mu gbεεn-; 'bhεε- -zɔn, 'ka □kla 'bhii' 'ka 'niinaa- 'ka gooba mi 'ε ba. 'Bhe -le 'bhe 'yrekpa- zii' 'ka ba yikpensee ta.

3

'Gwlaan- mu 'pegee -o na mu -o kleza -o 'kela 'le 'eke- ni

¹ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, 'ka mu le mu 'ezin-, 'ka 'ka 'gbu ngblo 'kpala 'ka □nɔɔ mu 'ε 'la, 'kooko- 'ke 'ka 'ke mu □nɔɔ mu laa 'mu kpa -Waanbhaa' a -jan 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke -o 'ka 'taawogbeya -lrele' drɔɔn 'te 'ε □ya, 'bhe 'a kle 'bhεε- -woo kpa Zesu 'yi 'ke 'bhe kan 'ka 'wo- jan- mu 'ε ta -o ni, ² 'ke -o 'gbu 'ka 'taawogbeya 'wen 'te 'ε 'pegee 'kaa- -gasikpa gbeya -Waanbhaa' -lεε 'mu □ya. ³ 'Ka mu le mu 'ezin-, 'ka 'laa 'kaa- -lreleya 'ε -glinle' 'ka 'fle ma, 'ke 'ka 'ka 'win tan, 'ke 'ka 'ka baa -can pε mu 'yi, 'bhe 'pegee dunε- 'plεεle- mu 'le 'ka ta. ⁴ 'Dun- -ka 'ka zru -yi -lreleya 'ε -ka 'bhεε- ziglin-; 'bhe 'la 'bhe 'laa 'kan -titi bhe. 'Bhe -le 'ka 'yi kle 'edɔɔle, 'bhεε- 'ka kle 'ewlanle. 'Bhe -la -za 'gbu -o 'egloole -Waanbhaa' -yre 'yi. ⁵ 'Elwaleta le 'wen mu 'la -woo 'gbu □naa -Waanbhaa' ni, 'bhεε- -o yrikpale -yaa' -Waanbhaa' ta, 'mu 'yaa- 'bhεε- gbεεn-. 'Mu 'yaa- 'mu 'gbu ngblo kpala' 'mu □nɔɔ mu

'ε □la, ⁶ 'Bhii- Sara gbεεn-. -E -yaa 'taawo- -a -nɔɔ Abraamu 'weli- ta, 'bhεε- -e -yaa 'bhe sii: «'N Zan». 'Ka mu □kla -zɔn -a 'srε mu 'le, 'ke 'ka -za 'wlan □kla, 'bhεε- 'ke 'ka 'laa 'taawole 'ke -gblaana 'kedo- 'kpo 'le 'ka zru ba.

⁷ 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ka mu 'gwlaan- mu, -ka 'ka 'na mu 'ε 'kun 'elrele. -Kaa 'yaango 'bhii- le mu laa -o 'egloole 'bhii- 'gwlaan- mu gbεεn-. -Ka -o -lɛdɔɔ' -a ma, 'bhεε- kaa 'yaango- 'bhii- 'ka 'pegee 'woo- mu 'ciεn -le nu klele 'ke -Waanbhaa' nu -lile' 'ka ma bole -yre ma -si 'la 'nale- 'le 'bhεε- 'le. -Ka 'bhεε- kle, 'kooko- -za 'kedo- 'kpo 'laa do 'kaa- 'seri- wole 'ε 'lεε -Waanbhaa' ni.

-Yrenbhlele -za 'lɛdɔɔle kleza 'yi

⁸ 'Bhe 'yi 'te, 'ka 'kpen 'kpa do ma 'ke 'ka 'kpeejan- kle do, 'bhεε- 'ka 'yrenkla- 'eke- ma. 'Ka -za 'so 'eke- ni 'bhii- nεεnε- ma do mu, 'bhεε- -ka 'ka 'gbu mazina 'eke- lεε. ⁹ 'Ka 'laa -za 'yoo- -zigole 'eke- ma 'ke -za 'yoo- 'le, 'bhe 'pegee 'ka 'laa -zwanwole -zigole 'ke -zwanwole 'le. Drɔɔn' -ka 'eke- 'dumawole, -amasrɔyi -Waanbhaa' 'ka 'siila- 'bhεε- ma, 'kooko- -e 'ka 'letwa□ 'duma 'la ba, 'ka mu 'gbu 'bhe 'duma 'ε 'srɔɔwo-.

¹⁰ Wlan 'ε ni, -a yɔɔnde le -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi dɔɔ:

«'Ke mεε 'la zan -o -a zi 'bhii- yaa' 'tre ta yaale 'ε kle 'elrele,

'bhεε- -e zrukpa' 'srɔɔwo- 'drun- yan 'lεε- yi,

'bhe zan 'plo- jan 'yoo- wole ma,

'bhe 'pegee mεε -yini' ma jan mu ma 'ezin-.

¹¹ 'Bhe zan 'e 'plεngo- -za 'yoo- zi ma, 'bhεε- -e -za 'wlan kle.

-E yilabla ziglin- 'bhεε- -e bo 'bhεε- ziglinle ma.

¹² -Amasrɔyi Mεεzan -Waanbhaa' -yre -o mεε -lɛdɔɔle mu 'ε ta, 'bhεε- -ya 'trɔnkpa 'mu a 'seriwole mu 'ε □la.

'Dun- yaa wleyi' pōon mēē 'la zan mu -za 'yōō- kle 'mu ma.»

13 -De 'gbu -le nu -yrenkpale 'ka ta, 'ke 'ka 'niwlaale -o -za 'wlan kleza 'yi ēē? 14 'Bhēē- 'dun-, 'ke 'ka -o -yrenbhle' zii' -za 'lēdōole kle -zayi', 'kaa- pē -yinra! 'Ka 'laa -gblaanle' bhaapleŋ mu -gblaanpe' -lēē, 'bhēē- 'ka 'laa 'ka zrubatēdōle. 15 'Dun-, 'ka mu, -ka Krisi 'lēdō- -a ma 'ka zru mu 'ē 'yi, 'ke 'kaa dō 'bhii- -kaa Mēēzan. 'Ka 'yrikpale 'la -yoo -Waanbhaa' ta, 'ke mēē 'oo mēē 'la zan 'bhē 'yilrōkpaā 'ka ma, 'ka 'lēbēngole kle 'waati 'ē 'kpen ba 'ke 'ka 'bhē 'yipe 'bhē zan ni. 16 'Dun-, -ka 'bhē kle 'ka zru -dōō 'le, 'bhē 'pegee -gasikpalele 'bhē zan 'ē -lēē. 'Bhēē- 'ka 'kpee 'fleele- kle, 'kooko- 'ke mēē 'ka 'tō 'siē zii' -za 'yōō- 'tōkpalele 'ka ma, 'bhē 'pegee 'ke -woo 'ka 'tō 'siē zii' 'ka taawogbeya -Irele' 'ē ma Krisi 'yi, -yraladō 'bhē zan mu 'ē ma. 17 Wlan 'gbu 'ē ni, -yrenbhlele -za 'wlan klele -zayi' 'ē, 'ke 'bhē -o 'ke -Waanbhaa' 'kōō- za 'le, 'bhē mabhaabhō -yrenbhlele -za 'yōō- klele -zayi' 'ē 'bhē ta. 18 Krisi 'gbu -yrenbhla ga 'kōō -glōōn dō 'kpō bhaapleŋ mu a -za 'yōō- mu 'ē ma. 'Yee- 'la 'lēdōole -yaa, 'bhēē- -ē -gaa mēē -lēbiile mu -zayi', 'kooko- -ē ge 'ka 'le -Waanbhaa' ba. 'Yee- 'la -ē -kla 'ke siē -le -yaa' bhaapleŋ 'fle 'ē 'yi, 'bhēē- -ē -bwela gale ba Lii 'Wēŋ 'ē 'yi. 19 'Yee- Lii 'Wēŋ 'ē 'yi, Krisi -ja -yaa' pē 'kpen -baliwoza 'ē 'wolē- mēē 'la zan mu -gaa gban, 'bhēē- 'ke 'mu lii mu 'ē -woo -Waanbhaa' a 'kitikan yi 'ē magben 'zi, 'mu ni. * 20 Noe -yaa -baton' -gbēēē 'ē dō 'zi 'waati 'la ba Waanbhaa' 'a zrubakpalaa bhaapleŋ mu 'ē zi. 'Bhē 'waati 'ē ba, 'ke yaa 'ē go mēē -lē 'fientronne dō 'kpō ba, 'mu -le □wlaa 'yee- -baton' -gbēēē 'ē 'yi, 'bhēē- 'mu

-gwa -za 'yi: 'mu 'yaa- mēē 'sr- waa-. 21 'Bhē -za 'ē 'bhē -o 'ke mēē wiinfeza -yi ba 'la 'ka go -za 'yi -zōn 'bhēē- -tōomasie 'le. 'Bhēē- wiinfeza 'ē 'bhē 'laa -o 'ke -kōō' -kōō' 'fle ma 'trin go -a 'fēlele. 'Bhē wiinfeza 'ē 'yi -le dōō -kōō' 'gbu 'nale- -Waanbhaa' ni -kōō' 'kpee 'fleele- 'le. 'Bhē -za 'ē 'kpen □swa klele- Zesu Krisi bweza 'ē gale ba 'bhēē- 'sroyi. 22 -E -ja lafle' 'yi, 'bhēē- -ē -yalaa' -Waanbhaa' -din 'tōbhō ma yaayrē gbalaan 'ē □nōō, 'bhēē- 'kee- kpa -mlēkē' mu ta oo, 'kee- kpa laanima -kunlii mu ta oo, 'kee- kpa -glōōya' mu 'ē 'kpen ta, -a 'kpaale- -o 'mu 'kpen 'wiin-.

4

'Taawogbeya dree

1 Krisi -yrenbhlelawoa -a 'fle 'ē 'yi, 'ka mu 'ezin-, -ka 'ka 'yriwla yrenbhlele ma. -Kaa 'yaango- 'bhii- 'ke mēē 'la zan -yrenbhla -a 'fle 'yi Krisi 'tō 'ē -zayi', 'bhē zan ploō -za 'yōō- klele ma, 2 'kooko- 'ka 'kaa- 'trē ta yaale -vin 'ē kle -Waanbhaa' zru maza klele 'le, 'bhēē- 'ka 'laa bole 'ezin- 'ka 'gbu zru maza -yōō' mu 'ē klele ma 'bhii- 'elwaleta -sō. 3 'Bhē □swa 'bhē 'yi -gee! -Ka 'ploō- 'bhē -za mu 'ē ma. Elwaleta -sō, 'ka □mwa 'taawole ma 'ka 'gbu zru maza mu 'ē ta 'bhii- mēē 'la zan mu laa -Waanbhaa' dō 'mu gbēēn- 'Ka 'yaa- 'taawo- 'eyōole gbe 'ē 'kpen ma 'ke 'ka -za mu 'lēē- kle: -yanbhōōya oo, -yrebhō' maza mu oo, -wēēndē' maza mu oo, -taakpale pē bhlele 'pegee -wēēn 'mile- zi 'ke 'kaa kan -a -dan' ta oo, 'bhē 'pegee- yo mu gbale, 'bhē 'la 'bhē -o 'ke -za 'yōō- -gbēēē 'le bhe. 4 -Zōn, 'woo- mēē 'la zan mu laa -Waanbhaa' dō -o 'kpeelenile -o ma dōō -mēla ma 'ka 'laa 'ka 'gbu na -li 'bhii- 'woo- mu gbēēn- -yanbhōōya 'yōō- 'la kan -a -dan' ta

* 3:19 3.19 2 Pieri 2.4, 1 Pieri 3.22s, Zudi 6. Mēē 'ke mu pe 'ezin- dōō -woo -we 'zi lii mu 'la 'lē -gē 'mu -le -mlēkē' 'mu 'la 'pegee -Setran' -balaa' -za 'yōō- 'yi 'mu 'le.

'bhe ni; 'bhela- -yile -o 'ka 'to 'yoo-pe. ⁵ 'Dun-, -o nu -o kleza -yoo' mu 'ε 'kpen 'yipele -Waanbhaa' 'la -yoo zan bhaaplen mu 'kpen 'kitikanle yi do ta 'bhe ni. -E nu bhaaplen -yre male 'pegee bhaaplen mu 'la -gaa gban 'mu 'kpen 'kitikanle. ⁶ 'Bhela- -zayile, mee 'la zan mu -gaa gban, -o -Jan 'Nrале- 'ε □woa bi 'mu 'ke mu ni 'ezin-, 'kooko- -waa' bhaaplen 'fle 'yi, -woo 'kitikan 'bhii- bhaaplen 'kpen gbēen-, 'bhē- 'kooko- Lii 'Wen 'ε 'sroyi -o so bole- -o -yre ma 'bhii- -Waanbhaa' 'gbu -o 'bhe 'yre ma gōne- 'la gbēen-.

BOLE 'EKE- 'YI 'E 'BHĒ A -ZA

-Waanbhaa' 'ka -gbaa 'senj mu 'la ba, -ka-o 'kun 'elrele

⁷ 'N neene- mu, 'tre ta pe 'kpen 'yan bhla □bhwa -wa -din. 'Bhela- -zayile, -ka 'ka 'gbu 'yikun -za klele ma, 'bhē- -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'kooko- 'ka so 'ka 'seriwole -Waanbhaa' ni. ⁸ 'Elwale 'pe, 'ka -za 'so 'eke- ni 'egloole. -Amasroyi 'soniya -za 'yoo- -bebe tagaan. ⁹ -Ka 'eke- 'kun 'elrele 'kaa- 'fe mu 'ε □la, 'bhē- 'ka 'laa 'bhe klele 'ka 'la ma janwolele. ¹⁰ 'Ka 'kpen do do 'senj yeke- 'la 'sroowa- -Waanbhaa' 'koo, -ka 'bhē- wlata -za 'wlan kle 'eke- ni. -Waanbhaa' a -lileya 'ε ma, -e 'senj -gloon mu 'la □naa 'ka 'kpen ni 'ka 'bho zayi' 'eke- ba, -ka 'bhe 'senj mu 'ε -gblakun' 'elrele. ¹¹ 'Ke -janwo' 'senj -o mee 'la ni, 'bhe zan -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wo. 'Ke mee 'la zan □kla 'ke yewone 'le, -Waanbhaa' 'senj yeke- 'la □naa 'bhe zan ni, -e 'bhe ye 'ε 'wo fanjan- yeke- 'la -Waanbhaa' 'bhe na -a ni 'bhē- ta. -Kaa kle, 'kooko- -za 'tole- -za 'bhe 'yi, 'tobholeya 'kpen bo -Waanbhaa' -la ni Zesu Kriisi 'to 'yi. 'Bhe -laa pe -le 'ke 'tobholeya 'pegee -glooya' 'le -zon pegee yikpensee ta! -Amiina.

-Yrenbhlele 'bhii- Zesu 'yi mi do gbēen-

¹² 'N 'yienii mu, 'ka -o -yren -gbene mu 'la 'bhle zii' bhe 'mu -o -la 'zi 'ka ma 'papa 'bhii- 'te 'lagbeya gbēen-. 'Bhe 'laa klele 'ka ma 'ka 'kpeeleni maza 'le. 'Bhe -yren mu 'ε 'mu -o 'kaa 'kpaleya 'ε 'yidanpe 'le. Yaa klele 'ka ni 'bhii- 'bhe 'yansi za laa so 'tenle 'ka ma. ¹³ 'Droon' 'ka zrukpaale kle, -amasroyi -yoo 'bhii- 'ka -o Kriisi a -yren 'ε 'ke -la bhle 'zi bhe. 'Bhe klegbeya 'ε gbēen- bhe, 'ke Kriisi a 'tobholeya 'ε 'pwela- -a -yi yi 'la 'le, 'kaa- zrukpaal' 'ε 'le nu 'pale- 'ezin-. ¹⁴ 'Ke -o 'ka -zwanwoa Kriisi 'to 'ε -zayi', 'kaape -yinra', -amasroyi -Waanbhaa' a Lii 'Wen 'tobhole 'ε zinale -o 'ka ta! ¹⁵ 'Dun-, 'ka 'kedo- 'kpo 'laa -yrenbhlele -za 'yoo- -bhēeke' -zayi' 'bhii- mee dele oo, -faanwole oo, kleza -yoo' 'ke, 'bhe 'pegee -a gaan bole mee -bhēeke' -a -za ba, 'mu -zayi'. ¹⁶ 'Dun-, 'ke mee 'la zan -yrenbhla 'ke -yoo Zesu 'yi mi 'le, 'bhe 'laa -yraladole 'bhe zan ma. 'Droon' 'bhe zan -Waanbhaa' 'tobho Zesu 'to 'la -ya ma 'bhe -zayi'.

¹⁷ -Zon, -Waanbhaa' a 'kitikanle zisan' bhla 'ε □bhwa -a 'gbu a 'fa -la mu 'ε ma. 'Bhē- 'dun- 'ke 'yee- 'kiti 'ε zisaan- -koo' mu -la ma 'elwale 'pe, mee 'la zan mu laa -o 'kpale- -Waanbhaa' a -Jan 'Nrале- 'ε 'yi, -a -leyanyre nu klele 'mu ma 'nale- -a ma 'ke -yoo -mu 'kitikanle εε? ¹⁸ 'Bhii- -a pele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'ε 'yi gōne- 'la gbēen- doo: «'Ke mee -ledole gole -za 'yi 'ε 'bhe □laa,

'bhe bhla 'ε ba -za 'yoo- kle mu 'la waa gbalaan -Waanbhaa' -lee -waa' a pe 'ε nu klele 'nale- -a ma 'te εε?»

¹⁹ 'Bhe 'yi bhe, mee 'la zan mu -o -yrenbhle' zii' -Waanbhaa' zru maza kle zayi', -woo 'gbu 'ni- 'ε 'kpen gbekpa -Waanbhaa' 'la

pe 'kpen □kla 'bhe 'koo, 'bheε-
-o bo -za 'wlan klele ma. 'Yee-
-Waanbhaa' laa a -liiwli' maboo
-titi, 'dun-ya -liiwli' -yizakle 'tanjii.

5

*Zesu 'yi mu 'ε -waa' zilεε- mu 'ε
'woye-*

¹ Mεε 'la zan mu -o zilεε- mu
'le Zesu 'yi mu 'ε 'plen-, 'η 'yoo-
zan zruwlale 'mu 'kpee. 'Mi 'gbu
-o 'ezin- Zesu 'yi mu 'ε waa zilεε-
mi -la -le. Kriisi -yrenbhla gone-
'la gbεen- 'mi 'gbu -o 'bhe 'srε 'le.
'Bheε- 'mi 'gbu dō nu kan klele -yaa'
'tobhōleya 'la 'bhe -o zan 'pwele-
-a -yi 'bhe ba. 'Mi pe 'ka mu zilεε-
mu 'ε ni dōo: ² -Waanbhaa' mεε
'la zan mu gbekpaa- 'ka 'koo, -ka
-o 'kun 'elrele 'bhii- -bhlaa gooba
mu -o -yrekpa' -waa' -bhlaa 'ledo-
'ε ba gōne- 'la gbεen-. 'Ka 'laa
klele kpanma; 'dun- -kaa kle 'ka
zru -dōo 'le -Waanbhaa zru maza
ta. 'Ka 'laa klele -goli' 'srōowo
zayi; 'dun- -kaa kle 'ka zru 'ε 'kpen
'le. ³ -Waanbhaa' 'woo- mεε mu
'la gbekpaa- 'ka 'koo, 'ka 'laa 'ka
gbinjka' gbe -yoo' wole -o ta, 'dun-
'ka mu 'gbu kle -waa' -za daan ma
mεε mu 'le. ⁴ 'Ke 'bhe □kla, Zesu 'la
'bhe -o 'bhii- -bhlaa gooba -kunlii
gblaan 'ε 'le, 'ke 'bhe 'pwela- -a -yi
yi 'la 'le, 'ka nu -bhlenjbe ngblo
ma 'faa 'tobhole 'la 'bhe 'lreleya 'ε
yaa sie -titi, 'bhe 'srōowole.

Zesu 'yi mu -liawli'

⁵ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi bhe, 'ka mu
-zwanne mu, -ka 'ka ngblo 'kpala
'kaa- zilεε- mu 'ε □la. 'Bheε- 'ka mu
'kpen, 'ka 'gbu mazina 'eke- -lεε.
-Amasroyi -a pele -o -Waanbhaa' a
'sewe 'ε 'yi dōo: «Mεε 'la zan mu -o
'gbu magbaande, -Waanbhaa' wlen
'bhe zan mu ma. 'Dun- mεε 'la zan
mu 'mu 'gbu mazinaa, -e -li 'bhe
zan mu 'ε ma.» ⁶ 'Bhe 'yi bhe,
-ka 'ka 'gbu mazina -Waanbhaa'
'la -glooya' 'ε 'kpen -o -a 'koo 'bhe

'lεε; 'kooko- -e yi 'la 'bhe -dwa 'ke
'bhe yi 'ε □bwa, -e nu 'ka 'lawlenle.
⁷ -Ka 'kaa 'ngami mu 'ε 'kpen 'kwe
'ε dō -a wiinj-, -amasroyi Zesu 'kaa-
-za yienkan.

⁸ 'Ka 'yri 'laa gole 'ka 'gbu -za
'le, 'bheε- -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu
ba! 'Ka 'soonni -Setran' 'ε, -yoo
'kaan zii' 'bhii- -jara 'la -yoo ge 'zi
gbinalele -yaa' wi -glinyre' nōo,
'bheε- -ya bhle. ⁹ -Ka dō -a -lεε
'egloole, 'bheε- -ka 'ka 'sene gbaan
'egloole 'kaa- 'kpaleya 'ε 'yi; 'ke
'kaa 'yaango- 'bhii- 'ka neene- Zesu
'yi mu 'la -woo 'drunyan 'ε 'yi
yrekpen- =nōo 'mu -o 'bheε- 'yansi
-yren mu dō 'kpo 'ε 'bhle zii' 'ezin-.
¹⁰ 'Dun- -Waanbhaa' -o -za 'wlan
zan 'le. 'Yele- 'ka 'siila- 'ka 'pegee
Zesu Kriisi a 'kpaledomaya 'ε 'yi
dōo 'ka dō kle -yaa' 'tobhōleya
'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe ba.
-E nu -lile' 'ka ma, 'bheε- 'ka sō
-yren mu 'ε 'yikunle. 'Ke 'ka
□yaan -yrenbhlele 'waati sa ba,
'yee- -Waanbhaa' 'gbu nu 'kaa-
'kpaleya 'ε 'lesole 'kee- 'fuu 'pegee
fanjando 'ka ta 'egloole; 'bheε-
mεε 'kedo- 'kpo 'laa nu 'sole- 'ka
baale' -titi. ¹¹ 'Yela- a pe -le 'ke
-glooya' 'le -zōn 'pegee yikpensee
ta! -Amiina.

-Danma' pubo- mu

¹² 'N 'sewe 'la 'kpa zii' 'ka ni
-ge bhe, Silasi -le □bhwa 'η ba -a
delele 'le. 'N 'yee- Silasi kun 'bhii-
'η neene- 'la zru -o do. 'N 'letre
'fientronne -la de 'zi 'ka ni, 'kooko-
'η zruwla 'ka 'kpee, 'bheε- 'an pe
'ka ni kpataakpa dōo 'ka bloole bo
-Waanbhaa' a -lileya 'la 'bhe -o 'ke
-lileya wlan 'gbu 'ε 'le 'bhe ma.

¹³ Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo
Babiloni -wa 'ε ta, 'bheε- 'ke
-Waanbhaa' -o makwan- 'mu 'ka
'pubwa-. Maki 'la -yoo 'ke 'η gbe 'le
'kpaleya a pe zi 'ε ta Kriisi 'yi, 'bhe
'ka 'pubwa- 'ezin-. * ¹⁴ 'Ka -za 'sō
'eke- ni, 'bheε- -ka 'eke- 'pubo- 'ke

* 5:13 5.13 -Woo -we 'zi Babiloni 'la 'le -ge 'bhe -le 'ke Romu 'le, Rome mu a -wa-gbene 'ε.

'ka 'eke- -tuubo' 'bhii- nɛɛnɛ- ma
do mu. Bhaa yilabla bo 'ka 'kpen
ta 'ka 'pegee Kriɛ a 'kpaledomaya
'ɛ 'yi!

PIERI 'LETRE PLÉ MI 'LA YÓNDIA- Pieri a 'Letre plé mi 'ε ngblo

Pieri 'letre plé mi 'lɛɛ- =dia Zesu 'yi mu 'ε 'kpen -la ni. -Ya ɔpia -o ni dɔɔ -yaa' pɛ 'trɛ yan bhla 'ε ɔbhwa -wa -din. 'Bhɛla -zayile, -yoo -daanna -za mu 'la 'le, -e 'mu dɔ gbɛ drɛɛwo 'zi -o 'kpee 'ezin. 'Letre ɔlwa mi 'ε 'yi, Pieri 'a ɔpia Zesu 'yi mu 'ε ni dɔɔ -o bo 'egloole -waa' 'kpaleya 'ε 'yi, 'ali- 'ke mɛɛ mu 'ε -yrenkpaa -o ta. 'Letre plé mi 'lɛɛ- 'yi, -yoo -liala dɔɔ -o mɛɛ daangbɛya -lrele' 'la -o 'bhɛ ɔmaa 'ε -o bo 'bhɛɛ- ta 'tanjii; 'bhɛɛ- waa dɔle bhla ma mɛɛ daangbɛya mu 'ε zi. (Pieri Plé mi 1.1-15), 'letre 'lɛɛ- win -le 'kɛla 'le 'bhɛ -le 'yee- Pieri Zesu 'yi mu 'ε -daanna -za mu 'la 'le, -e 'mu dɔ 'zi 'mu 'kpee 'ezin.

'Elwale 'pɛ (Pieri Plé mi 1.16-21), -e Zesu Kriisi ba Jan -Nrɛle' 'ε 'bhɛ -dwa -o 'kpee. 'Yee- Pieri 'gbu 'pegee Zesu a Winbɔwo mu -vin mu 'ε -woo 'bhɛ -Jan 'Nrɛle- 'ε 'srɛ 'le. -Waanbhaa' -jan ɔkpaa -a -lɛla' janwo mu 'ε 'lii Lii 'Wɛɲ 'ε 'le, 'bhɛɛ- 'mu -yaa' 'Sɛwɛ 'Wɛɲ 'ε yóndia-. 'Bhɛ mu -o 'ezin- -a 'srɛ 'le.

Pieri bhla ma mɛɛ daan mu 'ε -o 'taawogbɛya 'ε tapwɛla mɔkpen' ni kpataakpa (Pieri Plé mi 2). Zudi -jan 'kpankpanyaan bhla ma mɛɛ daan mu 'ε ma gone- 'la gbɛɛn-, Pieri 'bhɛɛ- 'yansi za ɔkla 'ezin- 'woo- bhla ma mɛɛ daan mu 'ε ma -yaa' 'letre plé mi 'ε 'yi.

-A -lɛ yaga mi 'ε 'yi, mɛɛ 'la zan mu -yaa pɛ 'zi dɔɔ Mɛɛzan Zesu 'laa nu nule, 'bhɛɛ- -e 'drunyan 'yi mu 'ε 'kitikan, Pieri -jan zikpaa- 'mu ni. -Ya ɔpia Zesu 'yi mu 'ε ni dɔɔ 'ke Zesu -o -a nule 'ε tadɔ 'zi, -wa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' -o -a zrubakpaa zii' bhaapɛɲ mu zi.

-Amasrɔyi, yaa -o -a zi 'bhii- mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ klɛ nɪpɛ 'le. 'Dun- -ya zi 'bhii mɔkpen' 'plo- -za 'yoo ma, 'bhɛɛ- -woo zru niinaa' (Pieri Plé mi 3.9).

'Letre 'lɛɛ- 'lɛyanyrɛ 'ε 'yi, Pieri -o -a zi 'bhii- Zesu 'yi mu 'ε -o 'taawogbɛya 'ε klɛ 'wɛɲ, 'bhɛɛ- 'ke waa -la yrɛ -srɔwo- -o ta -za 'kɛdo- 'yi Kriisi 'nu yi 'ε 'le (Pieri Plé mi 3.11-18).

Pieri a 'pubowli

¹ 'Mi Simɔ Pieri 'la 'ɲ 'yoo- 'ke Zesu Kriisi a yewonɛ 'pegee -yaa' winbɔwo mi 'le bhɛ, 'mi -le 'letre 'lɛɛ- dɛ 'zi. 'Mɛɛ 'la zan mu 'yee- 'kpaleya -za -glɔɔ dɔ 'kpɔ 'la -yoo 'o mɔɔ 'kɔɔ 'bhɛ 'srɔɔwoa- -kɔɔa' -Waanbhaa' 'pegee -kɔɔ' 'Bhɛ Mi Zesu Kriisi 'lɛdɔɔleya 'ε ma, 'mi -o 'yee- 'letre 'lɛɛ- 'kpa zii' 'bhɛ zan mu 'kpen -la ni. ² Bhaa -Waanbhaa' -lileya 'pegee yilabla na 'ka ni 'bhɛɛ- -yoo pa 'ka ta 'ebebele, 'ke -ya klɛ 'bhɛɛ- 'ka 'yee- -Waanbhaa' 'pegee -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu dɔ!

-Waanbhaa' -kɔɔ' 'siila- 'bhɛɛ- -e -kɔɔ' makwan- ye 'la 'kaama-

³ -Waanbhaa' a -glɔɔya' 'ε ma, -e -kɔɔ- -gbaa pɛ 'oo pɛ 'la 'bhɛ sɔ -a klɛlɛ- 'bhɛɛ- -kɔɔ' bo -kɔɔ' 'yrɛ ma, 'bhɛ 'pegee -kɔɔ' blɔole bo 'yee- ma, 'bhɛ 'kpen ba. -Ya ɔkla, 'bhɛɛ- mɛɛ 'la zan -kɔɔ' 'siila- dɔɔ -kɔɔ' dɔ klɛ 'bhɛ 'gbu a 'tɔbhɔleya 'pegee 'bhɛ a wlanya -gbɛɛ 'ε ba -kɔɔ' 'bhɛ zan dɔ. ⁴ 'Bhɛ 'tɔbhɔleya 'pegee 'bhɛ wlanya 'ε ma, -Waanbhaa' 'a 'liiwli- mu 'la -za -o 'egloole, 'bhɛɛ- 'ke -woo 'eg- blaanle 'mu ɔnaa -kɔɔ' ni. -E -yaa zi 'bhii- 'bhɛ -liiwli' mu 'ε 'srɔyi 'ka sɔ gole- 'drunyan 'la 'siɛle- -o 'ke bhaapɛɲ zrubhɔ ma -za -yɔɔ' mu 'ε 'le 'mu 'lɛɛ, 'bhɛɛ- 'ka zru mu 'ε klɛ 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu zru 'ε gbɛɛn-. ⁵⁻⁷ 'Bhɛla- -zayile, -ka dɔ klɛn 'ke 'ka 'kpaleya 'ε 'taawogbɛya -lrele' na 'ka ni, 'bhɛɛ- 'ka 'taawogbɛya -lrele' 'ε 'bhɛ 'a klɛ

'bhεε- 'ka -Waanbhaa' dɔ; 'bhεε- 'kaa- -Waanbhaa' dɔle 'ε 'bhe 'a kle 'bhεε- 'ka sɔ 'ka 'gbu 'yikunle -za klele ma. 'Ka 'gbu 'yikunle 'ε 'bhe zrubakpaa na 'ka ni, 'bhεε- 'ka zrubakpaa 'ε 'bhe -Waanbhaa' -lεεgblaan wla 'ka zru 'ε 'yi. 'Bhεε- -Waanbhaa' -lεεgblaan 'ε 'bhe 'a kle 'bhεε- 'ka -za sɔ 'eke- ni 'bhii- nεεnε- ma dɔ mu; 'bhe 'sɔlekeniya 'ε 'bhe -le 'sɔniya 'la 'bhe 'laa mεε bago 'bhe na 'ka ni. ⁸ 'Ke 'bhe -za mu 'la bhe 'mu -o 'ka zru 'yi 'ebe- bele, 'mu nu -a klele 'bhεε- 'ka 'laa bo bhaama; 'ka nu -kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi baandɔle 'tanjii, 'bhεε- 'ka nu klele mεε -yrebakanle mu 'le. ⁹ 'Dun- 'bhe -za mu 'la bhe, 'ke 'mu 'laa -o mεε 'la zan zru -yi, 'bhe zan -o 'bhii- -yɛ 'wi mi dɔ gbεen-, 'bhεε- yaa sɔ yɛ ma yele-. -Waanbhaa' 'a dɔgbeya gwe 'la 'yaa- -za 'yɔɔ- 'yi 'bhe golawoa -a 'kɔɔ, 'bhe -za 'ε 'nia -a 'kpee.

¹⁰ 'Bhela- -zayile, 'η nεεnε- mu, -ka dɔ klen 'ke 'kaa zɔn 'bhii- -Waanbhaa' 'ka 'siila-, 'bhεε- -e 'ka makwan- wlan ma yaa pε 'le. 'Ke 'ka 'bhe 'kla, 'bhe gbεen- bhe, 'ka 'laa nu baale -za 'yɔɔ- yi -titi. ¹¹ 'Bhe klegbeya 'ε gbεen- bhe, -Waanbhaa' nu -kɔɔa' Mεεzan 'pegee -kɔɔ' 'Bhe mi Zesu Krisi -a -bhleṅgbeya -wa 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma -titi, 'bhe 'liigole 'egbenele 'ka ni, 'bhεε- 'ka wla 'bhe nɔɔ-.

¹² 'Bhela- -zayile, yi 'oo yi, 'η bo 'bhe -za mu 'la bhe 'mu -la -za dɔle ma 'ka 'kpee, 'ali- 'ke 'ka -o dɔ, 'bhεε- 'ke 'ka blɔɔle -o 'ka wlan 'la 'srɔɔwoa- 'bhe ma 'egloole. ¹³ 'N 'yoo- li 'η 'yɛ ma 'η 'fle 'lεε- 'yi 'trε 'lεε- ta -gε 'waati 'la ba, 'an 'ya 'bhii- -za wlan 'le 'ke 'η bo 'bhe -za mu 'ε dɔle ma 'ka 'kpee, 'kooko- 'ka 'yri 'laa go 'ka 'gbu -za 'le, ¹⁴ -amasɔyi, 'bhii- -kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi 'gbu 'a -zɔnna 'η ni gɔnε- 'la gbεen- bhe, 'an pε 'trε ta bole 'ε 'yan bhla 'bhwa -wa -din. ¹⁵ 'Dun-, 'η nu dɔle 'egloole 'ke 'η

'ka daan 'bhe -za mu 'ε 'le, 'kooko- 'an pε 'trε ta 'ε 'yanle- blaen, 'woo- -za mu 'ε dɔ 'ka 'kpee.

Mεε 'la zan mu Krisi a 'tobholeya 'ε 'ya

¹⁶ Wlan 'ε ni, 'o 'ka -daanna -kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi a -glooya' ma nu gbε ple mi 'ε 'la 'le, 'waa 'ε bhe 'silε- bhaaplen a yikanleya ma can mu zi. 'Dun- 'o 'yee Zesu 'ε 'ya kpataakpa 'o 'yrebhe- mu 'le -yaa' 'tobholeya 'ε 'kpen 'yi. ¹⁷ -Amasɔyi, -a Dε -Waanbhaa' 'tobhole 'ε 'bhe 'a 'ledwa- -a ma, 'bhεε- 'bhe 'a 'tobhwa- 'waati 'la ba, 'bhe 'kla 'o mɔɔ 'gbu 'yɛ ma, 'bhεε- 'bhe 'weli- 'ε -daa lafle' ma 'ke 'bhe 'a 'pele dɔɔ: «'N Gbe 'la -za sɔ 'η ni 'egbenele, 'yele- -gε; 'η 'yela- makwan- 'bhεε- 'yele- 'η zrukpalaa 'egbenele.» ¹⁸ 'O mɔɔ 'pegee 'yee- 'gbu 'yaa- 'waati 'la ba vle gɔɔn 'wenj 'ε 'wiinj-, 'o mɔɔ 'gbu 'bhe mεε -weli' 'ε 'maa 'ke 'bhe da lafle' ma.

¹⁹ 'Bhe ya 'ε 'yi, 'wa 'yaango- 'bhii- -Waanbhaa' -lɛlajanwo mu 'ε 'wojan- 'ε 'bhe -o 'ke wlan 'le. -Ka 'ka 'trɔnkpa 'bhe 'la 'elrele. -Amasɔyi, 'ke Zesu 'nwa 'te -yaa' 'tobholeya 'ε nu -bhile' -kɔɔ' zru mu 'ε 'yi 'wenj 'bhii- -lanjha do 'la 'bhi zii' yɛ do nɔɔ- -gblo 'yi, 'bhεε- -e nu 'ka zru mu 'ε bakanle 'bhii- -zɔnna -burjhaa yɛ ma kan gɔnε- 'la gbεen- 'wenj. ²⁰ -Kaa 'yaango- 'elwale 'pe dɔɔ: -Waanbhaa' -lɛlajanwo mu 'ε -jan mu 'la 'kpen 'woa, 'mu 'laa 'mu do 'kpɔ 'wolε- 'mu 'gbu 'winta-. ²¹ Wlan 'ε ni, 'woo- -Waanbhaa' -lɛlajanwole mu 'ε 'kɛdo- 'kpɔ 'laa dale -lido' bhaaplen 'gbu zru maza ba, Lii 'Wenj 'ε 'bhe -le 'senj 'naa bhaaplen mu ni, 'bhεε- -o -Waanbhaa -lɛlajanwoa.

2

Bhla ma -Waanbhaa -lɛla' -janwo' mu

¹ 'Elwaleta, bhla ma -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu -yaa Izraēli mεε

mu 'e 'plen- gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhe klɛgbɛya do 'kpɔ 'e 'yi, bhla ma mɛɛ daan mu nu -wɛnɛ' 'ka 'plen- 'bhɛɛ- gbɛɛn- 'ezin-. -O nu -dawli' 'kpale- 'ka gbɛ ta, 'bhɛɛ- -o nu wlale 'ka 'plen- 'ke bhla ma mɛɛ daangbɛya mu 'le, 'bhɛɛ- -o 'ka 'sɛɛ-. Zesu 'la 'bhe -o Mɛɛzan 'le 'bhɛɛ- 'ke 'bhe -o tagbawoa, -o nu -o -banɔɔlɛ 'bhe 'yi. 'Bhe 'yi bhe, -o 'gbu 'sɛɛ -yɛɛn nu baale -o 'gbu ta blaale-, 'bhɛɛ- 'bhe -o sɛɛ. ² Mɛɛ bebe nu dɔlɛ -o zi, 'bhɛɛ- 'mu nu -waa' -yanbhɔɔya maza mu 'e 'yansi klɛɛ. -O klɛza -yɔɔ' mu 'e ma, mɛɛ mu nu -Waanbhaa' a wlan ma zi 'e 'tɔ 'sɛɛɛɛ-. * ³ -Goli' 'flenya- 'e ma, 'woo- bhla ma mɛɛ daan mu 'e -o nu 'ka 'yinilɛ 'ke bhla ma jan mu 'le, 'bhɛɛ- -o 'ka tabhle. 'Dun-, 'kiti 'la 'bhe -o -lɛɛ, -zɔn 'laa 'bhe 'kan yi 'e dɔlɛ, 'bhɛɛ- -o 'sɛɛ -yɛɛn 'e 'bhe nu 'klalɛ- -o ba blaale-.

⁴ Wlan 'e ni, -mleke' mu 'la -za 'yɔɔ- =kla 'elwaleta -sɔ, -Waanbhaa' laa 'tolɛ- 'mu ma, -yoo -yrela 'ke kpeɛɛ- mu 'le, 'bhɛɛ- -yoo -blinna -gluu 'trole- -gbɛɛɛ 'e 'yi -gblo 'e yi. -O 'kpale- -o 'bhɛɛ- yɛɛ 'e [ɔɔɔ ye 'ke -o 'kitikan yi 'e magben. ⁵ 'Bheɛ- 'elwaleta -sɔ, mɛɛ 'la zan mu -za 'yɔɔ- -kla Noe a pɛ 'waati 'e ba, -Waanbhaa' laa 'tolɛ- 'mu ma 'ezin-. -E la gblo -gbɛɛɛ 'e -baan, 'bhɛɛ- -yi 'e -kpa 'drunyan 'e 'pegee -a -yi mɛɛ -yɔɔ' mu 'e 'kpen ta. Noe 'la 'bhe 'yaa- zi -lɛɔɔlɛ 'e ba janwo 'zi mɛɛ mu 'e ni, -Waanbhaa' 'bhe do -kplɛn 'pegee 'bhɛɛ- a 'fa -la mu 'srwaplɛ- -la -gwa -za 'yi. ⁶ 'Bhe trala 'ezin-, -Waanbhaa' a 'kiti 'e -balaa' Sodɔmu 'pegee Gomɔɔ -wa mu 'e ta, 'bhɛɛ- -yoo 'kpacielɛ 'fenfɛn 'ke 'tɛ 'le. 'Bhe -za 'e [kla -za 'la 'yaa- nu 'tenlɛ- mɛɛ 'la zan mu laa gbalaan -Waanbhaa' -lɛɛ 'mu ma 'bhe ma -tɔɔmasie 'le. ⁷ 'Dun- -Waanbhaa' mɛɛ

-lɛɔɔlɛ Loti -gwa -za 'yi 'yee- -wa mu 'e 'sɛɛ 'waati 'e ba. -A yaayɔɔn' mu a -yanbhɔɔya ma 'taawogbɛya -yɔɔ 'e, 'bhe 'pegee 'mu a -Waanbhaa' -lɛɛgblaankleya 'e, 'mu 'a 'trɛbhwa ['eyɔɔlɛ. ⁸ Wlan 'e ni, 'yee- mɛɛ -lɛɔɔlɛ Loti yaale 'la -yaa -o ba, -e -yaa -o klɛza -yɔɔ mu 'la ye, 'bhe 'pegee -e -yaa -o wojan mu 'la ma yi 'oo yi, 'bhe 'yaa- -yɛɛnkpa' zii' -a nii- 'e ta. ⁹ 'Wa 'yaango- 'bhe -za mu 'la bhe 'mu ma dɔɔ 'ke mɛɛ 'la zan mu gbalaan -Waanbhaa' -lɛɛ, Mɛɛzan sɔ -o gole- -o zrubaglin -za -glɔɔ 'e 'yi, 'bhe 'pegee 'yee -Waanbhaa mɛɛ 'yɔɔ- mu 'e kpa 'edanɔma -o 'krowo- zayi' -yaa' 'kitikan yi 'e 'bhɛɛ- 'le. ¹⁰ Mɛɛ 'la zan mu dɔlɛ -o -o 'gbu 'flɛ zrubhɔ maza -yɔɔ' mu 'e zi, 'bhɛɛ- 'ke -o -Waanbhaa' a gbalaanya 'e mavɛɛ, -e nu 'bhe zan mu -la 'krowolɛ 'eyɔɔlɛ.

'Nj bhla ma mɛɛ daan mu 'la -waa' -janwoa 'ka ni 'elwale bhe, -woo 'gbu magbaande, 'bhɛɛ- -o 'gbu 'kpee ma -o sɔ -za 'kpensee klɛɛɛ-. 'Bheɛ- laflɛ' 'yi mɛɛ 'tɔbhɔle mu 'la 'kpaale- -o bhaaplɛn mu wiinj-, waa gbalaan 'mu -zwanwole ma. ¹¹ 'Ali- -mleke' mu 'la 'mu fangan- 'pegee 'mu -glɔɔ 'yiya- 'woo- bhla ma mɛɛ daan mu 'e ni, 'mu laa 'bhe laan- ima mɛɛ 'tɔbhɔle mu 'e 'kitikan, 'bhɛɛ- waa 'mu -zwanwo' Mɛɛzan -Waanbhaa' -yɛɛ [la. ¹² 'Dun-, 'woo- bhla ma mɛɛ daan mu 'la bhe, -woo -zadɔkle mu 'le 'bhii- wi mu 'la -o 'mu [kla 'mu 'kunza- 'pegee 'mu deza zayi'. Waa pɛ 'la dɔ, -o 'bhɛɛ- -zwanwo; 'bhɛɛ- -o klɛza -yɔɔ' 'kwe 'e nu baale -o 'gbu ta, 'bhɛɛ- -o ga. ¹³ -O 'gbu nu -o klɛza -yɔɔ' mu 'e ma -sra 'srɔɔwole. -O 'gbu zrubhɔ maza -yɔɔ' mu 'e 'mu -la klɛɛ sɔ -o ni mɔkpen' 'yɛɛ ma -yɛɛk- paa' kpataakpa. 'Ke 'ka 'pegee 'woo- mu -o pɛbhle 'zi 'eke- ta,

* 2:2 2.2 Elwaleta, -o -yaa mɛɛ dɔlɛ Zesu [la 'e 'bhe sii «Wlan ma zi»

-o -yralado mɛɛ ma -waa' 'trinɔ-
maza mu 'ɛ 'le. 'Bhɛ 'yi, -o zruk-
paale klɛ -waa' mɛɛ -yini' maza
mu 'ɛ 'yi. ¹⁴ -Yanbhooɔya klele
'te -la dole -o -yrɛ ta, 'bhɛɛ- -o
'trɛ 'laa bhɔ -za 'yoo- klele ma.
Fangan- 'laa -o mɛɛ 'la zan mu
ta -Waanbhaa' a pɛ zi 'ɛ ta, -o
-dawli' kpa 'mu gbɛ ta, 'bhɛɛ- -o
'mu 'yini-. -Goli' 'flɛn -o zru ba,
'bhɛɛ- -Waanbhaa' a 'dangan -o
ma. ¹⁵ -O zi -lɛɔɔle 'ɛ bhɛ □twa
-a noo-, 'bhɛɛ- -woo 'gbu 'yinia□.
-O Bosoo gbe Balaamu a pɛ 'taa-
wogbɛya -yoo' 'ɛ 'bhɛɛ- -sia. Wlan
'ɛ ni, 'yee- Balaamu 'laa dɔle -a
-la 'kee- 'taawo- -Waanbhaa' -weli'
ta, 'bhɛɛ- -e -dwa -a □la 'ke -ya
'gbu bo -za 'yoo- klele 'yi -goli'
'flɛn ma. † ¹⁶ 'Dun-, -Waanbhaa'
-jan sa -kpan 'kpalaa -a -lii 'bhɛ
'weli- 'kafawoza 'ɛ 'yi. Wlan 'ɛ ni,
-soofali 'la 'bhɛ 'laa so -janwole,
'bhɛ -janwoa -a ni 'bhii- bhaapɛɛ
do gbɛɛn-. 'Bhɛ 'yi, 'bhɛ 'a □kla
'bhɛɛ- 'yee- -Waanbhaa' -lɛlajanwo
mi 'ɛ -ploola -yaa' klooya maza 'ɛ
ma.

¹⁷ 'Woo- bhla ma mɛɛ daan mu
'ɛ, -woo 'bhii- 'to ɛgblo mu 'la
'yi -yi 'ɛ 'bheela-. 'Bhɛɛ- -woo
'ezin- 'bhii- la -gblo mu 'la 'ke
-ploo 'ɛ -yoo blin la banle -lɛɛ 'mu
gbɛɛn-. -Waanbhaa' 'woo- mɛɛ mu
'ɛ 'lɛtwa□ yrɛ 'la 'bhɛ -o -gblo 'tilale
-gbɛɛ 'ɛ 'yi 'bhɛɛ- ba. ¹⁸ -Jan
-gbɛɛ -gbɛɛ 'pegee 'waso ma jan
mu -le da -o -lii. Mɛɛ 'la zan
mu -gwa -za 'yoo- klɛ mu 'ɛ 'plɛɛ-
'ɛdrɛɛ drɛɛ, 'bhɛɛ- 'ke 'mu dɔle-
-o Zesu zi, -o 'mu 'lɛkan- -o 'gbu 'flɛ
zrubho maza -yoo' mu 'ɛ 'le, 'bhɛ
'pegee -waa' -yanbhooɔya maza mu
'ɛ 'le. ¹⁹ -Woo -liiwli' na 'mu ni dɔɔ
'mu nu bole 'mu 'gbu ma, 'bhɛɛ-
'dun-, 'woo- mu 'gbu -o -o 'gbu
zrubho maza -yoo' mu 'ɛ 'mu -laa'

lu mu 'le. -Amasroyi 'ke mɛɛ 'la
zan 'sɛngwa- 'e 'le, 'e klɛ 'bhɛ zan a
lu -la -le. ²⁰ Wlan 'gbu 'ɛ ni, mɛɛ 'la
zan mu -o 'niigwa- 'drunyan 'lɛɛ-
'yi mɛɛ 'trinɔ- maza pɛ mu 'ɛ 'yi,
-o -kooa' Mɛɛzan 'pegee -koo' 'Bhee
Mi Zesu Krisi dɔlawoa bhɛ -zayi';
'bhɛɛ- 'ke -wa 'twa- 'ke 'bhɛ pɛ mu
'ɛ bloo gbɛ drɛɛwo -o nii- ta, 'bhɛ
zan mu 'ɛ -si 'ɛ klɛ 'eyoole 'kee-
kan -a -lwa 'ɛ ta. ²¹ 'Ke 'bhɛ zan
mu laa -lɛɔɔleya ma zi 'ɛ dɔle
bi, 'bhɛ mabhaa -yaa nu bhɔle
-o 'gbu ma 'ke -o 'yee- zi 'ɛ do
'bhɛɛ- -woo -banggo' -woo -daanna
-Waanbhaa' 'tonj 'weɛ mu 'la 'le
'mu 'yi. ²² 'Woo- mɛɛ mu 'la bhɛ -o
-gɔon plɛ 'lɛɛ- 'mu 'yi jan 'ɛ 'lɛso-:
«-Gbaan' 'ɛ -ya -piila pɛ 'la 'le, -e
-niinaa' 'bhɛɛ- 'bhlele- ta.» 'Bhɛɛ-:
«-O -yaan □swa 'la 'fɛlele, -e -ja
-a -glɔo gbɛ drɛɛwole -pɛɛ 'ɛ ba
'ezin-.» 'Woo- gɔon plɛ 'la bhɛ -o
-yi -le 'ke 'woo- mɛɛ mu 'la bhɛ -o
klɛza 'ɛ 'bhɛɛ- 'le.

3

*Mɛɛzan Zesu 'nu yi 'ɛ ma
-toomasie*

¹ 'Nj 'yienii mu, 'an 'sɛwɛ de
gbɛ plɛ mi -le 'ka ni 'kɛlɛɛ- 'le.
'Woo- 'sɛwɛ plɛ 'ɛ 'kpɛn 'yi, 'ɛ 'ka
-daanna -za mu 'la 'le 'ɛ 'ɛ □bwa
'mu dɔle ma 'ka 'kpee, 'ka 'liaza-
-zayi', 'kooko- 'ka 'kpeejan- mu 'ɛ
'lɛɔɔle klɛ. ² 'Nj 'yoo- -a zi 'bhii-
-Waanbhaa' *-lɛla' janwo mu 'weɛ
mu 'ɛ -o -jan mu 'la □woa 'ka ni
'elwaleta -so, 'bhɛ -jan mu 'ɛ do
'ka 'kpee. 'Bhɛɛ- *-Tonj 'la -kooa'
Mɛɛzan 'pegee -koo' -Bhee mi Krisi
'bhɛ □naa -yaa winbowo mu 'ɛ ni
'ka daanpɛ 'le, 'ɛ 'yoo- -a zi 'bhii- 'ɛ
'bhɛ 'Tonj 'ɛ -zadɔ' 'ka 'kpee 'ezin-.
³ -Kaa 'yaango- 'elwale 'pɛ 'bhii- 'ke
'drunyan 'yan bhla 'ɛ □bhwa -wa
-din, mɛɛ 'ke mu nu 'pwɛle- -a -yi,

† 2:15 2.15 -Noole 'sɛwɛ 22.4 'Elwaleta -so, -o -yaa -bhɛngbe do sii Balaki. 'Bhɛ 'yaa- zi 'bhii-
'bhɛ -goli' 'wla 'yee- Balaamu gbɛ □la, 'kooko- -e so Izraeli -nɛ mu 'ɛ 'danganwole. 'Yee- Balaamu
'laa dɔle 'mu 'danganwole -la. 'Bhɛɛ- 'dun-, -ya □wlaa Izraeli -nɛ mu 'ɛ zi 'bhɛɛ- 'mu -yanbhooɔya
klele 'pegee yo mu gbale -saan 'si 'bhɛɛke mu 'le.

'bhεε- -o nu mεε 'la zan mu 'kpale-
-o Zesu 'yi 'mu malrɔgɔle. -O nu
'taawɔle -o 'gbu zrubhɔ maza mu
'te mu -la zi. ⁴ 'Bhεε- -o nu -a
pele 'ka ni dɔɔ: «Zesu pe -e nu
nu gbε drεεwɔle, 'bhεε- -a 'gbu -o
'naa- εε? 'Bhεε- 'o -gbɔɔ mu 'a
'nule- 'ε magbian- 'fruu, 'bhεε- 'mu
-gaa; -a 'san 'drunyan klεle ma, pε
'kpen -o 'bhe bogbeya 'ε 'bhεε- 'yi,
'bhεε- -za 'kedo- 'kpɔ ma laa bɔɔle
-li!» ⁵ -Wa pe 'zi 'bhe 'pegbeya
'ε gbεen- bhe, -amasrɔyi waa -o
-a zi 'bhii- -o -za 'lεε- 'bhεε- dɔ:
'Elwaleta -sɔ, -Waanbhaa' lafle'
'pegee 'tre □kla -a -liijan' 'le. -E
'tre 'plenɔgwa- -yi mu 'ε ma; 'bhεε-
-e 'tre 'ε 'lεkpaa- 'eke- ta -yi mu 'ε
plenɔ-. ⁶ 'Bhe klεgbeya do 'ε 'yi,
-Waanbhaa' 'elwaleta 'drunyan 'ε
'siela- 'ke la gblɔ -gbεnε do -la -le.
⁷ 'Dunɔ-, -Waanbhaa' lafle' 'pegee
'tre 'ε □kpaa 'edanɔa -yaa' -jan do
'kpɔ 'ε 'le -o 'kpacie zayi' 'te 'le. -O
'kpacie yi 'ε nu klεle mεε -yɔɔ' mu
'ε 'kitikanle yi 'ε 'pegee -o 'sie yi 'ε
'bhεε- 'le.

⁸ 'Bhe 'kpen 'yi bhe, 'η 'yienii mu,
-za 'lεε- 'bhe -za 'laa gɔle 'ka 'kpee
-titi: Mεεzan -Waanbhaa' -yre 'yi,
-yrekpaa' do -o 'bhii- -yrekpaa'
'waa do; 'bhεε- -yrekpaa' 'waa do
-o 'bhii- -yrekpaa' do. ⁹ Mεε 'ke
mu -o -a pe 'zi dɔɔ Mεεzan -o -a
gbetado 'zi -a -liiwli' 'ε 'lesɔle ma.
Wlan laa 'bhe 'le! 'Yee- Mεεzan
-Waanbhaa' -o -a zrubakpaa zii'
'ka zi, 'bhεε- -ya zi 'bhii- 'ka 'kpen
go -za 'yi, 'bhεε- 'ka 'kedo- 'kpɔ 'laa
klε 'ke 'sie pε 'le. Wlan 'ε ni, -ya
zi 'bhii- mɔkpen' 'plo- 'mu klεza
-yɔɔ' mu 'ε ma, 'bhεε- -woo zru
niinaa' 'yee- 'gbu ba.

¹⁰ 'Bhεε- 'dunɔ-, Mεεzan Zesu 'nu
yi 'ε nu 'klale- -kɔɔ' ba 'bhii- -faan-
nii' kla mεε ba gɔnε- 'la gbεen-
'Bhe yi 'ε 'le, lafle' nu 'kanle- 'ke
mεε -gblaan pε -weli' -gbεnε do 'le;
'te nu bɔle laanima pε mu 'ε 'kpen

'yi 'bhεε- -o yie, 'tre 'pegee -a ta pε
mu 'ε 'kpen nu 'kpaciele. * ¹¹ 'Ke
pε 'kpen nu 'sielε- 'bhe klεgbeya
'ε gbεen- bhe, -ka dɔ klεn 'ke 'ka
'taawɔgbeya klε 'wenɔ -Waanbhaa'
-yre 'yi, 'bhεε- 'ke 'ka bɔɔle bo
'egɔɔle -a ma. ¹² -Kaa nu yi 'ε
magben, 'bhεε- 'ke 'ka sɔ -za 'la
klεle- -ka 'bhe klε, 'bhεε- 'kaa 'nu
yi 'ε 'lasi-. 'Bhe yi 'ε 'le, 'te nu bɔle
lafle' 'pegee -a -yi pε mu 'ε 'kpen
'yi, 'bhεε- -o nu -yielε'. ¹³ 'Dunɔ-
-Waanbhaa' 'a 'liiwli- -naa -kɔɔ' ni
dɔɔ -e nu lafle' drεε 'pegee 'tre
drεε nale -kɔɔ' ni. -Lεdɔɔleya
maza 'te -le nu klεle 'bhe yre drεε
'ε □nɔɔ. 'O mɔɔ -o 'bhεε- magben
'zi 'te.

¹⁴ 'Bhela- -zayile, 'η 'yienii mu,
'ka -o 'bhe yi 'ε malagben 'zi bhe,
-ka dɔ klεn 'ke -Waanbhaa 'ka ye
'ka 'kpee 'flele- 'le, 'ke waa 'joo
'yɔɔ- 'kedo- 'kpɔ ye 'ka zi; 'bhεε- 'ke
yilabla klε 'ka 'pegee -Waanbhaa'
plenɔ-. ¹⁵ -Kaa 'yaango- 'bhii- -kɔɔa'
Mεεzan -o -a zrubakpaa zii' -kɔɔ'
zi, 'kooko- -kɔɔ' go -za 'yi; 'bhii-
-kɔɔ' nεnε- Polu 'la -za sɔ -kɔɔ'
ni 'bhe 'sewe □kpaa 'ka ni gɔnε-
'la gbεen- bhe 'ezin-, -Waanbhaa'
-zadɔleya 'la -naa -a ni, 'bhe 'le.
¹⁶ -E -janwoa 'bhεε- gbεen- -yaa'
'letre mu 'ε 'kpen 'yi 'yee- -za 'ε
ba zayi'. -Yaa' 'letre mu 'ε 'yi yre
'ke mu -yimale la. 'Bhela- -yile,
-zadɔkle mεε mu 'la 'ke waa dɔle
-li 'egɔɔle -o 'kpaleya 'ε 'yi, -o 'bhe
yre mu 'ε □nɔɔ jan mu 'ε mabɔɔla.
-Wa klεlawo zii' 'bhe gbεen-, -woo
'gbu 'sieyre- -la -glin 'zi bhe.

¹⁷ 'Dunɔ- 'ka mu 'η 'yienii mu, 'mi
'ka 'kpeelean -zɔn. 'Ka 'yri bo
'ka 'gbu -za 'le, 'bhεε- 'ka 'laa 'tole-
'ke mεε -yɔɔ' mu 'ε -waa' 'yinileya
'ε 'ten 'ka ma, 'bhεε- 'bhe 'ka go 'ka
dulayre -lrele' 'ε □nɔɔ. ¹⁸ 'Dunɔ-,
-ka dɔ klεn 'ke 'ka -kɔɔa' Mεεzan
'pegee -kɔɔ' 'Bheε Mi Zesu Krisi a
-lileya 'ε baando yi 'oo yi, 'bhεε-

* 3:10 3.10 'Ke -wa □pia Mεεzan a yi 'ε, -woo -we 'zi 'ezin- -Waanbhaa' a 'kitikan yi gblaana 'ε
'bhεε- 'le. 'Bhe yi 'ε 'le, -e nu bhaaplen mu 'kpen 'kitikanle.

-a dɔleya 'ɛ 'ka 'kɔɔ 'bɛ baan' kla
'bɛ ba. Bhaa 'tɔbhɔleya bo -a ni
-zɔn 'pegee yikpɛnsee ta! Amiina.

**ZAAN 'LETRE □LWA
'LA YƆNDIA-
Zaan a 'letre □lwa
mi 'ε ngblo**

Mεε mu 'ε -wa □pia dɔɔ Zaan 'la 'yaa- 'ke Zesu a winbowo mi 'le 'bhe -ja yaale Efezi -wa 'ε ta. 'Bhεε- 'duŋ-, Pɔlu -le 'a □nɔɔ Zesu -za 'ε zibwa-. -Ayile, Zaan 'bhɔle- Efezi, 'kee- klele- -a nɔɔ- Zesu 'yi mu -le mu 'ε waa zilεε- mi 'le. 'Bhela- zayile, -e 'bhe □nɔɔ Zesu 'yi mu 'ε sii dɔɔ «'N' nε mu». Zaan 'letre yaga -la □dia. -A □lwa mi 'ε, yaa 'bhe 'kpale- mεε 'kedo- 'kpɔ ni, 'bhe 'pegee yaa 'bhe 'kpale- Zesu 'yi mu -le 'kedo- 'kpɔ ni; 'duŋ- -e 'bhe □dia Zesu 'yi mu -le mu 'kpen -la ni.

-E -jan gaan -gbenε ple 'la □woa 'bhe 'letre 'ε 'yi mu -le -ge: (1 Zaan 1) Zaan 'a □pia Zesu 'yi mu 'ε ni dɔɔ -o dɔ zɪ -leɔɔle 'ε 'bhεε- zi. 'Bhe 'yi -le dɔɔ -woo kpa Mεεzan Zesu 'yi, 'bhεε- -o -za sɔ 'eke- ni.

-E -jan gaan ple mi 'la □woa 'bhe -le dɔɔ -woo -yrekpa' -o 'gbu ba bhla ma mεε daan mu 'ε ma (1 Zaan 2.18-29; 4.1-6).

Zesu a -Jan 'ε bole -yre ma -si na mεε ni

¹ Kee- san 'drunyan zisan' bhla 'ε ma, -Jan 'Nrale- 'la bole -yre ma -si na mεε ni 'bhe 'yaa- ye. 'Bhεε- 'duŋ- 'o 'bhe -Jan 'ε □maa, 'bhe 'pegee- 'wa □ya 'o 'yrebhe- mu 'le, 'woo 'yrekpa -a ta kplankplan, 'bhεε- 'o □kwan -a ma 'o gbε mu 'le. ² Mεε 'la zan -yaa bole -yre ma -si na mεε ni 'bhe 'pwela- -a -yi. 'Ye- -yaa bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe -le, 'bhεε- 'yele- yaa 'o Dε -din 'waati 'ε 'kpen ba, 'bhεε- -e -pwela -a -yi 'o ni. 'Bhela- zayile 'woo- -a 'srɛya- kle 'zi 'ka ni. ³ 'O mɔɔ pε 'la □ya, 'bhεε- 'ke 'wa □maa, 'o mɔɔ 'bhe -la 'wo 'zi 'ka

ni 'ezin-; 'kooko- 'o 'pegee 'ka mu kle 'kpaledomaya 'yi. 'Bhεε- -kɔɔ' 'pegee -kɔɔ' Dε, 'bhεε- -a Gbe Zesu Krisi kle 'kpaledomaya 'yi. ⁴ 'Bhe 'yi, 'o 'bhe -za mu 'ε 'sεwεde 'zi 'ka ni, 'kooko- -kɔɔa' zrukpaaleya 'ε -lepa'.

'Taawole 'tebhile ba', 'bhεε- 'ploole- -za 'yɔɔ- klele ma

⁵ 'O -jan 'la □maa Zesu Krisi 'lii, 'bhεε- 'ke 'woo- 'bhe 'wo zii' 'ka ni, 'bhe -le -ge: -Waanbhaa' -o 'ke 'tebhile -le, 'bhεε- -gblo do 'kpɔ laa -o -a -yi. ⁶ 'Ke -kɔɔ' 'a □pia dɔɔ -kɔɔ' 'pegee 'yee- -Waanbhaa' -o 'kpaledomaya 'yi, 'bhεε- 'ke -kɔɔ' -gblo 'yi za mu kle 'zi, 'bhe bhla 'ε ba -kɔɔ' -o 'ke bhlanii- mu 'le, 'bhεε- -kɔɔ' 'laa -o 'taawo zii' wlan ta. ⁷ 'Duŋ-, 'ke -kɔɔ' 'taawo zii' 'tebhile ba 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -o 'ke 'tebhile 'le gɔnε 'la gbεen-, -kɔɔ' 'kpen -o 'kpaledo- maya 'yi -kɔɔ' 'pegee -kɔɔ' 'yɔɔn mu 'ε 'le; 'bhεε- 'bhe klegbeya 'ε 'yi, -a Gbe Zesu yien 'ε 'bhe -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ε 'kpen go, 'bhεε- 'bhe -kɔɔ' kle 'wenj.

⁸ 'Ke -kɔɔ' 'a □pia dɔɔ -za 'yɔɔ- laa -o -kɔɔ' 'yi, -kɔɔ' -o -kɔɔ' 'gbu 'yini zii' 'bhεε- gbεen- bhe, 'bhεε- wlan 'laa -o -kɔɔ' 'yi. ⁹ 'Ke -kɔɔ' -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ε -dwa -Waanbhaa' -yre □la, 'bhεε- 'ke -kɔɔ' -o □pia -a ni kpataakpa, -e nu -kɔɔa' -za 'yɔɔ- mu 'ε ma -sroma 'yanle-, 'bhe 'pegee -e nu -kɔɔ' kleza 'yɔɔ- mu 'ε 'kpen gole -kɔɔ' 'yi, 'bhεε- -e -kɔɔ' kle 'wenj. -Amasroyi, -Waanbhaa' -liijan' -o do, 'bhεε- -a -leɔɔle -o. ¹⁰ 'Duŋ-, 'ke -kɔɔ' 'a □pia dɔɔ -kɔɔ' 'laa -za 'yɔɔ- klele, 'bhe 'yi, -kɔɔ' -Waanbhaa' kle 'ke bhlanii- 'le; 'bhεε- yaa -jan 'ε 'kela □woa -kɔɔ' 'laa dɔle 'bhe □la.

2

-Waanbhaa' a -jan -klosikunza

1 'N' ne mu, 'η 'yoo- jan mu 'lɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, 'kooko- 'ka 'laa -za 'yoo- klɛ. 'Duŋ-, 'ke mɛɛ 'la zan -za 'yoo- =kla, -kooa' mɛɛ do -o -koo' Dɛ -Waanbhaa' -din 'bhɛ -le -koo' tagwledan mi 'le, 'bhɛ -le 'ke Zesu Krisi 'le, mɛɛ -lɛdoole -le 'kɛle-. 2 'Ye- 'a 'gbu □kla -koo' ma 'sraka 'le -kooa' -za 'yoo- mu 'ɛ -zayi', 'kooko- -Waanbhaa' -kooa' -za 'yoo- mu 'ɛ ma -sroma yan. 'Duŋ- yaa klɛlɛ 'sraka 'le -koo' mu do -kplɛn 'kpo a -za 'yoo- mu -sroma 'yan zayi', -e □kla 'sraka 'le 'drunyan 'yi mu 'ɛ 'kpen a -za 'yoo- mu ma -sroma 'yanza- -la -le.

3 'Ke -koo' -Waanbhaa' a -jan mu 'ɛ 'klɔsikun, -koo' 'a 'yaango- bhɛɛ- ma 'bhii- -koo' 'a do. 4 'Ke mɛɛ 'la zan 'a □pia doo: «'Mi 'a do», 'Bhɛɛ- 'ke 'bhɛ zan laa -yaa' -jan mu 'ɛ 'klɔsikun, 'bhɛ zan -o 'ke bhlanii- 'le, 'bhɛɛ- wlan laa -o 'bhɛ zan 'ɛ 'yi. 5 'Duŋ-, 'ke mɛɛ 'la zan -yaa' -jan 'ɛ 'klɔsikun, 'bhɛ zan 'a zɔn 'bhɛ ma kpataakpa 'bhii- -Waanbhaa' 'soniya 'ɛ 'lɛpale -o 'bhɛ zru 'ɛ 'yi. -Koo' 'a 'yaango- 'kɛla ma 'bhii- -koo' mu 'pegee -Waanbhaa' -o 'kpaledomaya 'yi, 'bhɛ -le -gɛ: 6 'Ke mɛɛ 'la zan 'a □pia doo -o 'pegee -Waanbhaa' -o 'kpaledomaya 'yi, 'bhɛ zan 'taawogbɛya 'ɛ klɛ 'bhii- Zesu 'taawoa □ gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.

'Eke- ba 'soniya ta 'toŋ drɛɛ

7 'N' 'yienii mu, 'naa -o 'toŋ drɛɛ 'kpa zii' 'ka ni. 'N' 'toŋ gwe 'la □pia 'ka ni 'elwale gban -so 'bhɛɛ- 'ke 'ka -dwa 'bhɛ -la bhe 'yee- -Jan 'Nrɛle- 'lɛɛ- 'wole- zisan' bhla 'ɛ zi, 'bhɛ -le 'kɛle-. 'Yee- 'toŋ gwe 'ɛ 'yele- 'ke 'ka -jan 'la □maa 'bhɛ 'le.

8 'Bhɛɛ- 'duŋ-, 'η so -a pele- doo 'η 'yoo- 'toŋ drɛɛ -la 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni 'ezin-; -wa drɛɛya 'ɛ ye Zesu 'yi, 'bhɛɛ- -wa ye 'ka mu 'yi 'ezin- -Amasroyi, -gblo mu 'ɛ -woo 'kan zii', 'bhɛɛ- 'tɛbhile -zeze 'gbu 'ɛ 'bhɛ 'bhile- saan gban.

9 'Ke mɛɛ 'la zan 'a □pia doo 'bhɛ -o 'taawo zii' 'tɛbhile 'ɛ ba, 'bhɛɛ- 'ke -a nɛɛnɛ- -za 'laa so -a ni, 'bhɛ zan 'ɛ 'bhɛ -o -li -gblo -gbɛnɛ -la -yi. 10 'Ke mɛɛ 'la zan nɛɛnɛ- -za so -a ni, 'bhɛ zan 'ɛ 'bhɛ -o 'tɛbhile 'ɛ ba. 'Bhɛ 'yi, -za 'yoo- do 'kpo 'laa -o -a -yi 'ke 'bhɛ so klɛle- 'ke mɛɛ -bhɛɛke' baa- pɛ 'le -za 'yoo- 'yi. 11 'Duŋ-, 'ke mɛɛ 'la zan nɛɛnɛ- vɛnsi -a yin 'lii, 'bhɛ zan 'ɛ 'bhɛ -o -gblo 'yi. -Yoo 'taawo zii' -gblo 'yi; 'bhɛɛ- yaa -a geyrɛ do, -amasroyi -gblo -kpaa -a -yrɛ ta.

'Drunyan ta pɛ mu -za 'laa 'solɛ- 'ka ni

12 'N' ne mu, 'η 'yoo- jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi -Waanbhaa' 'kaa- -za 'yoo- mu 'ɛ ma -sroma -yaan Krisi 'to 'ɛ -zayi'.

13 -Nɛ dɛ mu, 'η 'yoo- jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi Krisi 'la -ya -yrɛ ma 'kee- san 'drunyan zisan' bhla 'ɛ ma, 'ka 'bhɛ do.

-Zwan mu 'pegee -gbla mu, 'η 'yoo- jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi 'ka 'sɛngwa- 'ke -Setran' 'le.

'N' ne mu, 'η -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi 'ka -koo' Dɛ -Waanbhaa' -dwa.

14 -Nɛ dɛ mu, 'η -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi mɛɛ 'la zan -o -a -yrɛ ma 'kee- san 'drunyan zisan' bhla 'ɛ ma, 'ka 'bhɛ zan 'ɛ do.

-Zwan mu 'pegee -gbla mu, 'η -jan 'lɛɛ- 'bhɛɛ- 'sɛwɛdɛ 'zi 'ka ni, -amasroyi 'ka -o 'egloole 'bhɛɛ- -Waanbhaa' a -jan 'ɛ -yoo 'ka 'kpee, 'bhɛɛ- 'ka 'sɛngwa- 'ke -Setran' 'le.

15 'Drunyan -za 'laa 'solɛ- 'ka ni, 'bhɛɛ- -a -yi pɛ 'kɛdo- 'kpo -za 'laa 'solɛ- 'ka ni 'ezin-. 'Ke 'drunyan -za so mɛɛ 'la zan ni, -koo' Dɛ -Waanbhaa' a 'soniya 'ɛ yaa -o 'bhɛ

zan zru 'ε 'yi. ¹⁶ -Amasroyi, -za 'yoo- kle -lro 'la do mee 'fle 'ε ma oo, mee -yre 'bhope- mu oo, 'bhe 'pegee 'ke mee 'ε 'gbu magbaande -a 'koope- -zayi', 'bhe -za mu 'la bhe, 'mu 'kpen -o 'ke 'drunyan 'yi pe mu 'le. -O do 'kpo 'laa da -koo' De -Waanbhaa' ba, 'duj- -o da 'drunyan -la -yi. ¹⁷ 'Drunyan -o 'ke 'kanpe- 'le, 'bhe 'pegee -a -yi mee -yre 'bhope- mu 'ε 'kpen. 'Duj- 'ke mee 'la zan -Waanbhaa' zru maza kle, 'bhe zan bo 'bhe 'yre ma, 'bheε- -dan' 'laa kle -yaa' bole -yre ma -si 'ε ma.

Krisi 'Sooonii

¹⁸ 'N 'ne mu, 'drunyan 'yan bhla 'ε □bhwa -wa -din! 'Kaa □maa doo Krisi 'Sooonii 'ε -yoo zan nule; 'bheε- 'duj-, Krisi 'sooonii -bebe mu -nwa gban -zon, 'wa 'yaango- 'bheε- ma 'bhii- 'drunyan 'yan yi 'ε □bhwa -wa -din. ¹⁹ 'Woo- Krisi 'sooonii mu 'la bhe, -o -daa -koo' 'plen, 'duj- waa -yaa -koo' a pe mee -zeze mu 'gbu 'le. -Amasroyi, 'ke -o 'kpa bi -koo' a pe mee mu 'le, -o -yaa nu bole -koo' ba. -O golawoa -koo' ba, -wa ye 'bheε- ma kpataakpa 'bhii- -o do 'kpo 'laa -yaa -koo' a pe mee mu 'le.

²⁰ 'Bheε- 'duj-, 'ka mu laa -o 'bhii- 'woo- mu gbεen-. 'Ka mu Lii 'Wen' 'ε 'sroowoa- Krisi 'la -yoo 'wen' 'bhe 'koo. 'Bheε- -zayaango- leya -o 'ka 'kpen 'koo. ²¹ 'N 'letre 'lee- -kpa 'ka ni, yaa klele 'ka ni 'bhii- 'ka 'laa wlan 'ε do; 'duj- 'ka wlan 'ε do, 'bheε- 'kaa 'yaango- 'bhii- bhla do 'kpo 'laa da wlan 'ε ba.

²² 'Bhe 'yi, 'ke mee 'la zan 'a □pia doo Zesu 'laa -o 'ke Mee -Bhee mi -kposoo Krisi 'le, bhlanii- -kaan 'bhe zan 'ε ta ee? 'Bhe zan -le 'ke bhlanii- 'ε 'le, 'bheε- 'bhe -le 'ke Krisi -Sooonii' 'ε 'le. -Amasroyi, -ya -bangwa -Ne De 'ε 'pegee -a Gbe 'ε 'yi. ²³ Wlan 'ε ni, 'ke mee 'la zan 'e -bangwa -Ne 'ε 'yi, 'bhe zan 'ε 'bhe 'e -bangwa -a De 'yi 'ezin-

'bheε- gbεen- bhe. 'Bheε- 'ke mee 'la zan -Ne 'ε do, -a De -o 'ezin- 'bhe zan 'ε ba.

²⁴ 'Bhela- -yile, 'ka -jan 'la □maa 'kee- san -Jan 'Nrale- 'ε 'wole zisan bhla 'ε ma, 'bhe -jan 'ε bo 'ka 'kpee. 'Ka -jan 'la □maa 'kee- san -Jan 'Nrale- 'ε 'wole- zisan' bhla 'ε ma, 'ke 'bhe □bwa 'ka 'kpee, 'ka mu 'pegee -Ne 'bheε- -a De 'ka 'kpale- bo do ma. ²⁵ 'Bheε- Krisi 'a liiwli- naa -za 'la 'naza- ta -koo' ni 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bheε- 'le.

²⁶ Mee 'la zan mu -o 'ka 'niyre- glin 'zi, 'η 'yoo- 'sewede 'zi 'ka ni 'wola- ba zayi'; 'kooko- 'ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele -o ma.

²⁷ 'Ka mu 'gbu, Krisi Lii 'Wen' 'ε □naa 'ka ni. -A Lii 'Wen' 'ε bole -o 'ka 'yi bhe, 'bhela- -yile 'ka maza laa -o mee -bheεke' do ma 'ke 'bhe 'ka daan. Wlan 'gbu 'ε ni, Lii 'Wen' 'ε -yoo 'ka daanlawo zii' -za 'kpen 'la 'le bhe 'mu 'kpen -o 'ke wlan 'le, 'bheε- bhla laa -o 'mu ba. 'Bhela- -yile, -e 'ka daan 'zi -za mu 'la 'le bhe, -kaa -o -klosikun, 'bheε- 'ka 'pegee Krisi 'kpale- bo do ma.

²⁸ 'Bhe 'yi -zon, 'η 'ne mu, 'ka mu 'pegee Krisi 'kpale- bo do ma; 'kooko- 'kee- -pwela -a -yi yi 'la 'le, -e bho -koo' ta 'ke -koo' 'kpale- -o -a -yi. 'Bheε- -yrala' laa do -koo' ma -a nu 'yi 'ε 'le, 'ke -koo' 'plengole kle -a ma. ²⁹ 'Ke 'kaa 'yaango- 'bhii- Krisi 'ledoole -o, -kaa 'yaango- 'ezin- 'bhii- 'ke mee 'oo mee 'la zan 'taawogbeya -ledoole -o 'bhe zan -o 'ke -Waanbhaa' -ne 'le.

3

-Waanbhaa' a -ne mu 'taawogbeya

¹ 'N neene- mu, -koo' -za □swa -koo' De -Waanbhaa' ni gone- 'la gbεen-, -ka 'bhe -glin doo! -Koo' -za 'la □swa -a ni bhe, 'bhela- -yile -e -koo' 'siila- -a -ne mu. Wlan -le 'bhe 'le 'bheε- -koo' -o 'bheε- 'gbu 'le. -Ayile 'drunyan 'yi mu 'ε waa

-koo' do; -amasroyi waa -koo' De -Waanbhaa' dɔle. ² 'N 'yienii mu, -koo' -o -zɔn -Waanbhaa' a -nɛ mu 'le. -Koo' ma nu boole 'bhɛɛ- -koo' nu klele 'kɛla 'bhɛ 'le, waa 'bhɛ zronle -li -koo' ni. 'O moo 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'ke Krisi -nwa yi 'la 'le, -koo' nu klele 'bhii- 'yee- 'gbu -o gɔnɛ- 'la gbɛɛn- 'bhɛɛ- gbɛɛn- -Koo' nu 'pwele- 'kɛle-, -amasroyi -koo' nu -a yele -a bogbɛya 'ɛ 'yi. ³ 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan yrikpale -o Krisi ta 'bhɛ gbɛɛn- bhɛ, 'bhɛ zan 'ɛ 'bhɛ 'bhɛ 'gbu 'kpee 'ɛ 'flee- 'bhii- 'yee- Krisi 'gbu 'kpee 'fleele- -o gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.

⁴ 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'yoo- kle, 'bhɛ zan -Waanbhaa' a *'Tonj 'ɛ 'yisiɛ. 'Bhɛɛ- -za 'yoo- klele 'ɛ 'bhɛ -le 'ke -Waanbhaa' a 'Tonj 'yisiɛle 'ɛ 'le. ⁵ 'Bhɛɛ- 'kaa 'yaango- 'bhii- Zesu Krisi -nwa 'trɛ ta, 'kooko- -e mɛɛ mu ma -za 'yoo- mu 'ɛ go. -Za 'yoo- do 'kpɔ 'laa -o 'yee- -yi. ⁶ 'Bhɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'pegee 'yee- -o 'kpaledomaya 'yi, 'bhɛ zan laa -za 'yoo- kle. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'yoo- kle, 'bhɛ zan laa Zesu yele -lido', 'bhɛɛ- yaa -a dɔle -lido' 'ezin-.

⁷ 'N 'nɛ mu, 'ka 'laa 'tolɛ- 'ke mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'ka 'yini-. 'Ke mɛɛ 'la zan -lɛdɔle maza kle, 'bhɛ zan 'gbu 'lɛdɔle -o 'ezin-, 'bhii- 'yee- Zesu Krisi 'gbu 'lɛdɔle -o gɔnɛ 'la gbɛɛn-. ⁸ 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -za 'yoo- kle, 'bhɛ zan -o 'ke -Setran' a pɛ 'le. -Amasroyi -a 'san 'drunyan zisan' bhla 'ɛ ma, -Setran' -le -za 'yoo- kle. 'Bhɛɛ- -Waanbhaa' Gbe 'ɛ □nwa 'trɛ ta, 'kooko- -e -Setran' kleza mu 'ɛ 'siɛ-.

⁹ 'Ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan -o 'ke -Waanbhaa' -nɛ 'le, 'bhɛ zan laa bo -za 'yoo- klele ma, -amasroyi -Waanbhaa' zru -o 'bhɛ zan 'ɛ 'yi. 'Bhɛɛ- yaa sɔ -za 'yoo- klele-, -amasroyi -Waanbhaa' a □kla 'bhɛ 'nɛ 'le. ¹⁰ -Za 'la 'bhɛ 'a kle 'bhɛɛ- -Waanbhaa' -nɛ mu 'ɛ gole -o -Setran' a pɛ -nɛ mu 'ɛ ma 'bhɛ -le -ɛ: 'ke mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan laa

-lɛdɔleya maza kle, 'bhɛ zan laa -o 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'le. 'Bhɛ klegbɛya do 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'la zan nɛnɛ- -za 'laa sɔ -a ni, 'bhɛ zan laa -o 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'le 'ezin-.

-Koo' -za 'sɔ 'eke- ni

¹¹ 'Ka -jan 'la □maa 'kee san 'ka 'kpaleyɛ 'ɛ zisan' bhla 'ɛ ma 'bhɛ -le -gɛ dɔɔ: -koo' -za 'sɔ 'eke- ni. ¹² -Koo' 'laa klele 'bhii- Kaɛn gbɛɛn-. -E -yaa 'ke -Setran' 'nɛ 'le 'bhɛla- -yile -ya 'nwagwɛn- Abeli □dia. 'Bhɛɛ- -e 'bhɛ □dia -mɛla ma ɛɛ? -E 'bhɛ □dia, -amasroyi -yaa' pɛ kleza mu 'ɛ 'yaa- 'eyɔole, 'bhɛɛ- -a 'nwagwɛn- a pɛ kleza mu 'ɛ 'lɛdɔle -yaa.

¹³ 'N 'nɛnɛ- mu, 'ke 'ka vɛnsi 'drunyan 'yi mɛɛ mu 'ɛ yin 'lii, 'bhɛ 'laa 'ka 'kpeelenile 'ka ma. ¹⁴ -Koo' 'a 'yaango- 'bhii- -koo' -gwa ga 'yi, 'bhɛɛ- -koo' □nwa wɛle bole -yɛ ma -si dɛɛ 'yi, -amasroyi -koo' nɛnɛ- mu -za sɔ -koo' ni. 'Bhɛɛ- 'ke mɛɛ 'la zan nɛnɛ- -za 'laa sɔ -a ni, 'bhɛ zan 'ɛ bole -o ga 'yi. ¹⁵ 'Bhɛ ya 'ɛ 'yi, 'ke mɛɛ 'tolɛ- mɛɛ 'bhɛ nɛnɛ- vɛnsi -a yin -lii, 'bhɛ zan -o 'ke mɛɛ dɛ mi 'le. 'Bhɛɛ- 'kaa 'yaango- 'bhii- bole -yɛ ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhɛ ma, 'bhɛ 'laa -o mɛɛ dɛ mi 'kɛdo- 'kpɔ 'yi. ¹⁶ Pɛ 'la 'bhɛ 'a kle 'bhɛɛ- -koo' 'soniya 'ɛ do, 'bhɛ -le 'ke Zesu Krisi 'a 'gbu -si 'ɛ □kla 'ke 'sraka 'le, 'bhɛɛ- -e -gaa -koo' ni. 'Bhɛ klegbɛya do 'ɛ 'yi, -koo' mu 'ezin-, -koo' -koo' 'gbu -si 'ɛ 'na -koo' nɛnɛ- mu 'ɛ -zayi'. ¹⁷ 'Bhɛɛ- 'ka 'ka 'trɔnbado doo! 'Ke 'drunyan ta pɛ mu -o mɛɛ 'la zan 'koo, 'ke -ya nɛnɛ- 'ɛ □ya 'ke 'bhɛ mazadwa pɛ 'ke ma -a 'koo, 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'yɛn 'laa 'klalɛ- a ma; -e sɔ a pele- 'bhɛ bhla 'ɛ ba 'kaa -Waanbhaa' a 'soniya -o -a zru 'ɛ 'yi ɛɛ? ¹⁸ 'N 'nɛ mu, -kooa' 'solɛ- 'ke ni 'ɛ 'bhɛ 'laa bole -koo' 'liijan- 'te ta. 'Ke -koo' -za sɔ 'eke- ni, -koo' 'bhɛ 'yizakɛ kpataakpa.

¹⁹ 'Bhɛ klegbɛya 'ɛ 'yi, -koo' 'a 'yaango- dɔɔ -koo' -o 'taawo zii'

wlan ma zi ta. 'Bhe klegbeya do 'kpo 'e 'yi 'ezin- -koo' zru ba nu klele 'edoole -Waanbhaa' -yre □la. ²⁰ 'Bhe- -ke -koo' -o -la zru 'zi -koo' 'gbu ta -koo' zru -yi -za 'yoo- 'ke 'yi, Waanbhaa' gbalaan -yiya' -koo' 'gbu zru 'e ni, 'bhe- -e -za 'kpensee do. ²¹ 'N 'yienii mu, 'ke -koo' zru laa -o -la 'zi -koo' 'gbu ta -za 'yoo- 'ke 'yi, -koo' zrubazinale -o -Waanbhaa' -yre □la. ²² 'Bhe- -ke -koo' pe 'oo pe 'la 'yrewoa- -a ma, -koo' 'bhe 'sroowo- -a 'koo. -Amasroyi, -koo' -yaa' 'toj mu 'e 'klosikun, 'bhe- -za 'la so -a zru 'e ni -koo' 'bhe- -kle. ²³ 'Bhe- -Waanbhaa' 'toj 'lee- 'bhe- -naa -koo ni, 'bhe -le -ge: -ya zi 'bhii- -koo' -koo' 'kpa -a Gbe Zesu Krisi 'to 'e 'yi. 'Bhe- -ya zi 'ezin- 'bhii- Krisi 'a □pia -koo' ni doo -koo' -za 'so 'eke- ni gone- 'la gbēen-, -koo' 'bhe- -kle. ²⁴ 'Ke mee 'la zan -Waanbhaa' 'toj mu 'e 'klosikun, 'bhe zan bo -Waanbhaa' 'yi, 'bhe- -Waanbhaa' bo 'bhe zan 'e -yi. -Waanbhaa' Lii 'Wen 'la □naa -koo' ni, -koo' 'a 'yaango- 'bhe- -ma 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' bole -o -koo' 'yi.

4

-Waanbhaa' Lii 'Wen 'e gole -o -Setran' lii 'e ma

¹ 'N 'yienii mu, mee 'la zan mu -a pe 'zi 'kaa *Lii 'Wen -o -yi, 'ka 'laa 'ka 'kpale- -o 'kpen 'yi. -Ka -o -yreglin 'pe, 'kooko- 'kaa 'yaango- 'ke lii 'la -yoo -o -yi 'bhe da -Waanbhaa' ba. -Amasroyi, bhla ma -Waanbhaa' *-lela' janwo mu -bebe □zian gban 'saanige 'drunyan 'e 'yi. ² 'Ka so -a 'yaangole pe 'la ma 'bhii- -Waanbhaa' Lii 'Wen 'e 'bhe -le -o -yi, 'bhe -le -ge: 'ke mee 'oo mee 'la zan 'a □pia doo Zesu Krisi -nwa 'drunyan 'e 'yi 'bhe- -e □kla 'ke bhaaplen do 'le kpataakpa, lii 'la -yoo 'bhe zan 'e 'yi bhe da -Waanbhaa' -la ba. ³ 'Bhe- -ke mee 'la zan laa Zesu Krisi dole 'bhe dogbeya 'e gbēen-

bhe, lii 'la -yoo 'bhe zan 'e -yi, 'bhe 'laa da -Waanbhaa' ba. 'Dun- 'bhe zan 'e 'yi lii 'e da Krisi 'Soonni 'e 'bhe- -ba. 'Ka 'yela- nuza □maa, 'bhe- -e -nwa gban 'drunyan 'e 'yi 'saanige.

⁴ 'Ka mu 'η 'ne mu, 'ka -o 'ke -Waanbhaa' a mee mu 'le, 'bhe- -ka 'sengwa- 'ke bhla ma -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e 'le. -Amasroyi, Lii 'Wen 'la -yoo 'ka 'yi bhe 'bhe -gloo 'yiya- lii 'la -yoo 'drunyan 'yi 'bhe ni. ⁵ 'Woo- bhla ma -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'e, -woo 'ke 'drunyan 'lee- 'bhe -laa pe mee mu 'le, 'bhela- -yile -o -janwo' 'drunyan 'yi mu a -janwo' gbeya gbēen-, 'bhe- -drunyan 'yi mu 'e 'mu 'e 'tronkpa -o ni. ⁶ 'Bhe- -dun-, 'o mu -o 'ke -Waanbhaa' a mee mu -la -le. 'Ke mee 'la zan -Waanbhaa' do, 'bhe zan 'e 'tronkpa- 'o 'wojan- 'e □la. 'Bhe- -mee 'la zan laa -o 'ke -Waanbhaa' a pe mee 'le, 'bhe zan laa 'e 'tronkpa- 'o 'wojan- 'e □la. -Koo' 'a 'yaango- 'bhe- -ma 'bhii- wlan ma Lii 'Wen 'e gole -o mee -yini' lii 'e ma.

-Waanbhaa' -o 'ke 'soniya 'le

⁷ 'N 'yienii mu, -koo' -za 'so 'eke- ni; -amasroyi, 'soniya da -Waanbhaa' -la ba. 'Bhe 'yi, 'ke mee 'la zan neene- mu -za so a ni, -Waanbhaa' 'bhe zan -kla 'ke -a -ne 'le 'bhe- -'bhe zan -Waanbhaa' do. ⁸ 'Ke mee 'la zan neene- mu -za 'laa so -a ni, 'bhe zan laa -Waanbhaa' do; -amasroyi, -Waanbhaa' -o 'ke 'soniya 'le. ⁹ -Waanbhaa' -yaa' 'soniya 'e -zronna -koo' ni gone- 'lee- 'bhe- -gbēen-: -Ya Gbe -ne bhe do 'kpo 'e 'winbwa- 'drunyan 'yi, 'kooko- -koo' bo 'koo- -yre ma 'bhe 'sroyi. ¹⁰ 'Bhe- -Waanbhaa' a 'soniya 'e yaa klele 'bhii- 'yee- -Waanbhaa' -za -swa -koo' mu -la ni 'pe. 'Dun- -koo' mu -la -za -swa 'yee- ni, 'bhe- -ya Gbe 'e 'winbwa-, 'bhe- -'bhe □kla -koo' mu ma 'sraka 'le. 'Bhela- -zayile -Waanbhaa' -kooa' -za 'yoo- mu 'e ma -sroma -yaan.

11 'Nj 'yienii mu, 'ke -koo' mu -za -swa -Waanbhaa' ni 'egbenele 'bhe gbeen-bhe, -koo' mu -za 'so 'eke-ni 'bhe klegbeya 'e do 'kpo 'e 'yi 'ezin-
12 MEE 'kedo- 'kpo 'laa -Waanbhaa' yele -lido'; 'duŋ- 'ke -koo' -za so 'eke- ni, -Waanbhaa' bo -koo' 'yi, 'bhe- yaa' 'soniya 'la -yoo -koo' 'yi, 'bhe 'lepa-.

13 -Koo' 'a 'yaango- 'kela ma 'bhii- -koo' -o -Waanbhaa' 'yi, 'bhe- 'yee- -o -koo' mu 'yi, 'bhe -le -ge: -Ya Lii 'Wen 'e □naa -koo' ni. 14 -Koo' De -Waanbhaa' 'e -ya Gbe 'e 'winbwa- 'drunyan 'yi, 'koko- -e kle bhaaplen mu -Bhee Mi 'le. 'O moo 'gbu 'bhe □ya 'bhe- 'wa 'sreya- kle 'zi. 15 'Ke mee 'oo mee 'la zan 'a □pia doo Zesu -o 'ke -Waanbhaa' Gbe 'le, -Waanbhaa' bo 'bhe zan 'e 'yi, 'bhe- 'bhe zan bo -Waanbhaa' -yi. 16 'Bhe- -koo' 'solawo -Waanbhaa' ni 'o moo 'gbu 'bhe 'yaango-, 'bhe- -o 'kpale- -o 'bhe 'yi. -Waanbhaa' a pe -le 'soniya 'le; 'ke 'soniya -o mee 'la zan zru ba, 'bhe zan bo -Waanbhaa' 'yi, 'bhe- -Waanbhaa' bo 'bhe zan 'e 'yi. 17 -Koo' 'a 'yaango- 'kela ma 'bhii- -Waanbhaa' a 'soniya 'e 'lepale -o -koo' zru ba 'bhe -le -ge: 'ki- tikan 'yi 'e 'le, -koo' zru ba nu klele 'edoole, -amasroyi -koo' 'ta- wogbeya 'e 'drunyan 'yi -ge 'bhe 'pwele- -o 'ke Zesu Kriisi a pe 'ta- wogbeya 'e 'le. 18 'Kee- neene- mu -za so 'e ni 'yaa -gblaan. 'Ke 'soniya -zeze 'gbu -o yre 'la □noo -gblaan 'laa kle 'bhe yre 'e □noo. MEE gbilaan -za 'yoo- 'krowoza 'e 'bhe- -lee. -Ayile 'ke -gbilaan -o mee 'la zan zru ba, 'soniya -zeze 'gbu 'laa -o 'bhe zan 'e zru ba.

19 'Ke -yoo 'o moo a pe 'le, 'o moo 'gbu -za -swa -Waanbhaa' ni 'elwale 'pe, 'bhela- -yile 'o neene- mu 'pegee 'yee- -Waanbhaa' -za so

'o ni. 20 'Ke mee 'la zan 'a □pia doo: «-Waanbhaa' -za so 'ŋ ni». 'Bhe- 'ke -a neene- 'e 'bhe vensi -a yin 'lii, 'bhe zan -o 'ke bhlanii- 'le. -Amasroyi wlan 'gbu 'e ni, 'yee neene- 'la ye, 'ke 'bhe -za 'laa so 'e ni; -Waanbhaa' 'la 'yaa 'bhe ye, 'ya zron -mela ma 'bhii- 'bhe -za so 'e ni ee? 21 'Bhe- Zesu Kriisi 'ton 'lee- 'bhe- =twa -koo' ni doo: 'ke mee 'la zan 'a □pia doo -Waanbhaa' -za so -a ni, 'bhe zan neene- -za 'so 'bhe 'gbu ni 'ezin-.

5

-Koo' 'sengwa- 'drunyan 'le -kooa' 'kpaleya -la ma

1 'Ke mee 'oo mee 'la zan 'e □kpaa -a -yi 'bhii- *Zesu -o 'ke *Kriisi 'le, -Waanbhaa' 'bhe zan kle 'ke -a -ne 'le. 'Bhe- 'ke -ne mu 'e de 'e -za so mee 'la zan ni, 'woo- -ne mu 'e -za so 'bhe zan 'e ni 'ezin-.
2 -Koo' 'a 'yaango- pe 'la ma 'bhii- -Waanbhaa' -ne mu 'e -za so -koo' ni, 'bhe -le -ge: -Waanbhaa' -za so -koo' ni, 'bhe- -koo' -yaa' 'ton mu 'e 'yizakle. 3 Wlan 'e ni, 'ke -Waanbhaa' -za so mee 'la zan ni, 'bhe zan -yaa' 'ton mu 'e 'klosikun; 'bhe- -yaa' 'ton mu 'e waa -o -koo' ta 'bhii- 'kwe kpinle do gbeen-.
4 -Amasroyi, -Waanbhaa' -ne 'tole- -Waanbhaa' -ne so 'sengole 'drun- yan 'le. -Kooa' 'kpaleya 'e Zesu 'yi 'bhela- 'sengwa- 'ke 'drunyan 'le. 5 'Bhe 'yi, -dela 'sen so wole- 'drunyan 'le, 'ke yaa 'e go mee 'la zan 'e □kpaa -a -yi 'bhii- Zesu -o 'ke *-Waanbhaa' Gbe 'le 'bhe ba.

-Waanbhaa' Zesu Kriisi 'sreya- =kla

6 'Yee- Zesu Kriisi -le -nwa 'drun- yan 'e 'yi, 'ke -yi 'pegee yien 'le. Yaa nule -yi do -kplen 'le, 'duŋ- e □nwa 'ezin- 'ke yien 'le. 'Bhe ya 'e 'yi, Lii 'Wen 'e 'bhe -le 'bhe -za mu 'e 'sreya- kle, -amasroyi 'yee-

* 5:6 5.6 'Yee- jangaan' 'lee- 'yi -o 'ebebele. MEE 'ke mu pe doo -yi 'pegee yien 'mu -o -we 'zi 'ke Zesu gaza 'e 'bhe- 'le. -A ye Zaan 19.34. 'Bhe- mee -le -bheke' do pe 'ezin- doo 'yee- jangaan' 'lee- -yoo -we 'zi 'ke Zesu 'wiinfeza 'pegee -Waanbhaa' a pehle 'e 'mu -la -le.

Lii 'Wenj 'ε -yoo wlan 'le. * 7 Wlan 'ε ni, Zesu -o 'ke -Waanbhaa' Gbe 'la 'le bhe 'bhe -za 'ε 'srε -o yaga. 8 'Mu 'srε yaga 'ε 'mu -le Lii 'Wenj 'ε, 'bhe 'pegee -yi, 'bheε -a yiεn. 'Woo- 'srε yaga 'la bhe -o 'kpale- -o do. 9 'O dō bhaaplenj mu a 'srεya- klele -la; 'duj- -Waanbhaa' a pε 'srεya- klele 'ε 'bhe mabhaabhō bhaaplenj mu a 'srεya- klele 'ε ta. 'Yee- -Waanbhaa' 'gbu -le -a Gbe 'ε 'srεya- -kla. 10 Wlan 'ε ni, 'ke mεε 'la zan 'e □kpaā -Waanbhaa' Gbe 'ε 'yi, -Waanbhaa' -jan 'la 'woa- -a Gbe 'ε ba zayi' bhe, 'bhe -jan 'ε -yoo 'bhe zan 'ε 'gbu 'yi. 'Duj- 'ke mεε 'la zan laa 'e 'kpale- -Waanbhaa' 'yi, 'bhe zan -Waanbhaa' kle 'ke bhlanii- 'le. -Amasroyi, -Waanbhaa' -jan 'la □woa -a Gbe 'ε ba zayi', yaa 'kpale- 'bhe 'yi. 11 'Bhe 'srεya- klele 'ε 'bhe -le -gε: 'yee -Waanbhaa' bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe □naa -kōō' ni, 'bheε -'bhe -o -a Gbe 'ε 'yi. 12 'Ke mεε 'la zan 'pegee -a Gbe 'ε -woo 'kpaledomaya 'yi, bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma -o 'bhe zan 'kōō. 'Duj- 'ke mεε 'la zan 'pegee -a Gbe 'ε waa -o 'kpaledomaya 'yi, 'yee- -si 'ε yaa -o 'bhe zan 'ε 'kōō.

-Waanbhaa' ba bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma

13 'Nj 'letrε 'lεε- =kpaā 'ka ni, 'koko- 'ka mu 'la 'ka 'kpale- -o -Waanbhaa' Gbe 'ε 'tō 'yi, 'kaa 'yaango- 'bhii- bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe -o 'ka 'kōō. 14 'Bheε -o 'kpale- -o -a -yi 'o zru 'ε 'kpen 'le dōō 'ke 'o pε 'oo pε 'la 'yrεwoa- -Waanbhaa' ma 'ke 'bhe 'lebengole -o -a zru maza 'le, -ya 'trōnkpa 'o ni, 'bheε -e 'waa 'seri 'ε 'lεkun-. 15 'Bhe 'yi 'tε, 'ke 'wa 'yaango- 'bhii- 'ke 'o pε 'la 'yrεwoa- -a ma, -ya 'trōnkpa 'o ni; 'wa 'yaango- 'ezin- 'bhii- 'o pε 'la 'yrεwoa- -a ma, -e 'bhe □naa gban 'o ni.

16 -Za 'yōō- 'la 'bhe 'laa -o 'ke mεε nipe 'le, 'bhe 'pegee 'ke 'bhe mεε plengō -Waanbhaa' ma yikpensee ta, 'ke 'yee- nεεnε- do -ya 'ke -yoo 'bhe -za 'yōō- 'ε kle 'zi, 'e 'seriwo -Waanbhaa' ni -yaa' -za ma. 'Bheε- -Waanbhaa' nu -si 'nale- mεε 'la zan mu laa -za 'yōō- 'la kle mεε nipe 'le 'mu ni. 'Duj- -za 'yōō- -gloōn do -o ye, 'bhe -le 'ke mεε nipe 'le, 'bheε -'bhe mεε plengō -Waanbhaa' ma. 'Naa -o -a pe 'zi 'ka ni dōō 'ka 'ka 'seriwo 'ka nεεnε- -yaa' -za ma 'bhe -zayi'. 17 -Lēdōōkleya maza 'kpen -o 'ke -za 'yōō- 'le. 'Duj- -za 'yōō- 'ke mu laa -o mεε nipe 'le, 'ke 'mu mεε plengō -Waanbhaa' ma yikpensee ta.

18 'O mōō 'a 'yaango- 'bhii- 'ke -Waanbhaa' mεε 'oo mεε 'la zan -kla 'ke -a -nε 'le, 'bhe zan laa -za 'yōō- kle. -Waanbhaa' Gbe 'ε -ya -yrεkpa' 'bhe zan 'ε ba; 'bheε- -Setran' 'gbu 'laa sō -za 'kedo- 'kpō klele- 'bhe zan 'ε ni.

19 'O mōō 'a 'yaango- 'bhii- 'woo 'ke -Waanbhaa' a pε mεε mu 'le, 'bheε- -Setran' a fangan- 'kpaale- -o 'drunyan 'ε 'kpen 'wiinj-.

20 'Bheε -'wa 'yaango- 'ezin- 'bhii- *-Waanbhaa' Gbe 'ε □nwa, 'bheε- -e yikan' □naa -kōō' ni, 'koko- -kōō' 'yee- wlan ma -Waanbhaa' -zeze 'gbu 'ε dō. 'Bhe 'yi, -kōō' 'pegee 'yee- wlan ma -Waanbhaa' -kōō' -o 'kpaledomaya 'yi -a Gbe Zesu Krisi 'srōyi. 'Bheε -a Gbe 'ε 'bhe -le 'ke 'yee- wlan ma -Waanbhaa' 'gbu 'ε 'le, 'bhe 'pegee 'bhe -le bole -yrε ma -si 'la -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'le.

21 'Nj 'nε mu, -ka 'ka 'yrεkpa 'ka 'gbu ba 'elrele, 'bheε -'ka 'ka 'plengō bhaaplenj mu a bhla ma -waanbhaa' mu 'ε ma.

ZAAN 'LETRE PLE MI 'LA YƆNDIA- Zaan a 'letre 'ε ple mi 'ε ηgblo

Zesu a winbowo mi Zaan, -e -yaa Efezi -wa 'ε ta Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'lεε mi 'le. -E 'letre 'lεε- =dia Zesu 'yi mu -le 'bhεeke do' ni 'ezin. Zaan -o 'bhe □nɔɔ Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'kpa zii' le do ma, 'bhela-zayile, -e Efezi -Zesu 'yi mu -ledo' 'ε 'siila- «'N Nεε». 'Yee- 'pegee Zesu 'yi mu -ledo' 'la kla 'eke- ba, -e 'mu 'siila- dɔɔ «-A do 'ε nεεnε- le». Zaan pe 'bhe Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ni dɔɔ -o -za 'so 'eke- ni, 'bhεε-woo -yrekpa' -o 'gbu ba bhla ma mεε daan mu 'ε 'lεε. -Ya □pia 'woo- Zesu 'yi mu 'ε ni dɔɔ 'ke 'bhe bhla ma mεε daan mu 'ε □nwa -o ba, waa 'mu 'cieya- klele -titi.

Zaan a 'pubɔwli

¹ 'Mi -o 'ke Zesu 'yi mu -ledo' 'ε -o -lεε mi -la -le, 'bhεε- 'mi -le 'letre 'lεε- 'kpa zii' 'bhi 'η nεεnε- le 'la -Waanbhaa' 'e makwan-, 'bhi 'pegee 'e 'nε mu 'ε ni. 'Ka -za so 'η ni wlan 'gbu 'ε ni. 'Ka -za laa so 'mi do -kplɛn 'kpɔ ni, 'duŋ- 'ka -za so 'ezin- mεε 'la zan mu 'kpen Kri si a wlan 'ε dɔ 'mu -la ni. ² 'Ka -za so 'o ni, -amasroyi Kri si a wlan 'ε bole -o -kɔɔ' 'yi, 'bhεε- -e nu bole -kɔɔ' 'yi yikpensee ta 'ke -dan' 'laa kle -a ma.

³ Bhaa -kɔɔ Dε -Waanbhaa' 'pegee -a *Gbe Zesu Kri si -waa' -lileya 'pegee waa mεε -yrenklale, 'bhεε- -waa' yilabla mu 'ε na -kɔɔ' ni, 'kooko- -kɔɔ' bo wlan 'pegee 'soniya 'yi.

'Taawole wlan ma 'pegee 'soniya 'yi

⁴ 'Mi 'e 'nε mu 'ε 'ke mu yelewao 'ke -woo 'taawo zii' wlan ma zi 'ε ta, 'bhii- -kɔɔ Dε -Waanbhaa' 'a □pia -kɔɔ' ni -kɔɔ' 'a kle gɔnε-

'la gbεen- bhe, 'bhe 'η zrukpalaa 'egbenεle. ⁵ 'Bhεε- 'η nεεnε- le, 'η 'yoo zan 'kela 'wole- 'e ni -zɔn bhe, 'Toŋ dreε 'laa 'ke 'bhe le. 'O 'yee- 'Toŋ □lwa 'la 'srɔɔwoa- 'kee- 'san 'drunyan zisan' bhla 'ε ma, 'η 'yoo 'bhεε- 'sewe 'kpa zii' 'e ni 'ezin- dɔɔ: -kɔɔ -za 'so 'eke- ni. ⁶ 'Bhεε- 'soniya 'ε 'bhe 'yi -le dɔɔ 'ke -kɔɔ' 'taawo- -Waanbhaa' 'a 'toŋ mu 'ε ta. -Ka 'taawo 'bhe 'Toŋ 'ε 'bhεε- ta 'bhii- 'kaa □maa -Jan 'Nrale- 'ε 'wole 'ε zisan' bhla zi gɔnε- 'la gbεen-.

-Ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba bhla ma mεε daan mu 'ε ma

⁷ Mεε -yini' mu -bebe zenle -o 'drunyan 'ε 'yi; 'bhεε- waa dɔ Zesu Kri si klele 'ε bhaaplen -kpɔsɔɔ do 'le 'bhe □la. -O mεε -yini' mi 'ε 'pegee Kri si 'Sɔɔnnii 'ε dɔ 'bhεε ma. ⁸ 'Bhela- -zayile, -ka 'ka 'yrekpa 'ka 'gbu ba 'elrele; 'kooko- -kɔɔa' ye 'ε ma -trɔn 'ε yaa ni 'ka 'kɔɔ, 'bhεε- 'duŋ-, 'kooko- 'ke 'ka 'yee- ye 'ε ma -trɔn 'lεsole 'ε -srɔɔwo'.

⁹ 'Ke mεε 'oo mεε 'la zan laa bole Kri si mεε -daanna -jan mu 'la 'le 'mu ta, 'bhεε- 'kee- yaa pe -jan □kpaa 'mu ba; 'bhe zan 'pegee -Waanbhaa' laa -o 'kpaledomaya 'yi ma. 'Duŋ- 'ke mεε 'oo mεε 'la zan □bwa Kri si mεε -daanna -jan mu 'la 'le 'mu ta, 'bhe zan 'pegee -kɔɔ' Dε -Waanbhaa', 'bhεε- -a Gbe -o 'kpaledomaya 'yi. ¹⁰ 'Ke mεε 'oo mεε 'la zan -nwa 'ka ba, 'bhεε- 'kee- 'ka -daanna -jan 'bhεeke mu 'le 'ke 'mu gole -o Kri si a pe -jan mu 'ε ma, 'ka 'laa dɔle -a -la 'ke 'bhe zan 'ε -ya zen 'ka ba; 'bhεε- 'ka 'laa 'bhe zan 'ε 'pubɔle. ¹¹ -Amasroyi, 'ke mεε 'la zan -dwa -a -la 'kee- 'bhe zan 'ε 'pubɔ, -e kle 'bhii- 'bhe zan -o dɔ 'zi 'yee- mεε 'ε zita -a kleza -yɔɔ' mu 'ε 'yi.

-Danma' pubɔ-

¹² -Jan -bebe -o -li 'η zi, 'duŋ- 'naa -o -a 'kpen klele- 'ke 'sewedele

drɔŋ 'le. 'N 'yri -o ta 'bhii- 'ŋ
 nu gele 'pwɛɛ- 'ka ta, 'bhɛɛ- -kɔɔ'
 -kɔɔ' zi janwo 'eke- ni kpataakpa.
 'Ke 'bhe ɲkla, 'bhɛɛ- -kɔɔa' yilabla
 'ɛ 'lɛpa-.

¹³ 'Bhe 'yi 'tɛ, 'e nɛɛɛ- le 'la 'ke
 -Waanbhaa' 'a makwan-, -a -nɛ mu
 'ɛ -woo 'e 'pubwa-.

ZAAN 'LETRE YAGA MI 'LA YONNDIA- Zaan a 'letre yaga mi 'e ngblo

Zesu a winbowo mi Zaan -le 'letre 'lee- =dia, 'bhe- -ya □kpa Gayusi ni. Gayusi -o Zesu 'yi mi do -la -le. 'Waa -za 'bheke do 'kpo do -a ba za 'yi, 'ke yaa 'e go -e ge Zesu 'yi mu -ledo' 'la ba 'mu ba.

'Dun- 'letre 'lee- 'yi, 'wa □ya 'bhii- Zaan mēe 'la zan mu winbwa- -a ba, -e 'mu □kwan 'elrele. Wlan 'e ni, Zaan 'yaa- mēe mu winbo 'yee- Gayusi 'pegee yaa Zesu 'yi mu -ledo' 'e ba -Waanbhaa' a -Jan 'Nrāle- 'e 'wo zayi'. 'Dun- -o -yaa mēe do sii Diotrefi. -E -yaa 'bhe -wa 'e ta Zesu 'yi mu -ledo' 'e 'lee mu 'e do 'le. Zaan mēe 'la zan mu winbwa- a nōo-, 'yee- Diotrefi 'laa 'mu 'cieya- 'sile-, 'bhe- 'yee- Zaan 'la 'yaa- -o -lee 'mi 'le, -e 'bhe 'to 'yoo- =pia. Zaan 'letre 'lee- =kpa Gayusi ni 'bhe 'pubo- zayi' 'bhe kleza -lrele' mu 'e ma, 'bhe- -ya □pia 'bhe ni dōo 'bhe 'laa Diotrefi kleza yeke- mu 'e klele.

'Ezin-, -ya □pia Gayusi ni dōo mēe 'la zan -yaa ge 'zi 'yee- 'letre 'lee- 'le -a ta ye, -e 'bhe zan 'e 'cieya- 'si 'elrele. -O -yaa 'bhe mēe 'e sii Demetriusi. 'Bhe 'yaa- yewo 'zi 'ezin- Mēezan ni.

'Letre 'lee- -yoo' daan -za 'la 'le, 'bhe -le dōo mēe 'la zan mu 'kpen yewo - Waanbhaa' ni, -koo' 'mu 'kun 'soniya 'le.

Zaan a 'pubowli

¹ 'Mi -o 'ke Zesu 'yi mu -ledo' 'e -o -lee mi -la -le. 'Mi -le 'letre 'lee- 'kpa zii' 'bhi 'η 'yienii Gayusi ni, 'bhi -la -za so 'η ni 'egbenele.

² 'N 'yienii gbalaan, 'mi 'η 'seriwo zii' -Waanbhaa' ni 'yaa- -za ma dōo -ya kle 'bhe- 'yaa- -za mu 'e 'kpen do zima; 'bhe- 'e 'klenyawole kle

'e 'fle 'yi, 'bhii- 'e lii 'e 'klenyawole -o gōne- 'la gbēen-.

Gayusi bloza -Waanbhaa' ma

³ 'O nēene- mu 'la -daa 'e ba ye, 'bhe- 'ke -o -nwa -ge, -woo 'e ta jan 'la □woa 'η ni, 'bhe 'η zrukpalaa 'egbenele. -Wa -pia 'η 'ni dōo 'e bloole -o wlan 'e ma, 'bhe- 'e 'taawo zii' wlan a pē zi 'e ta 'elrele. ⁴ 'Ke 'an □maa dōo 'η 'ne mu 'e -woo 'taawo zii' wlan a pē zi 'e ta, 'η zrukpaaza -bheke' gbalaan 'laa -o 'bhe -za 'e bla.

Nēneya Zesu 'yi

⁵ 'N 'yienii, 'yoo- -za 'la kle 'zi -koo' nēene- mu 'e ni, 'ali- -woo 'ke 'cie mu 'la 'le bhe, 'ke 'yee zru bo do 'bhe -za 'e klele ni, -za 'lrele- -le 'bhe 'le. ⁶ -O 'yaa- mēe -za klegbeya 'e □woa Zesu 'yi mu -ledo' 'e yre ma. 'E 'zoole-, -o ge 'zi -waa' 'taa 'la ta bhe, 'kee gbe -sua pē yeke- 'la ma, bho -o ba bhōgbeya 'la 'ke 'bhe so -Waanbhaa' ni 'bhe- 'le. ⁷ Wlan 'e ni, -woo 'taa ta Krisi a ye 'e 'bhe- 'kaama-, 'bhe- waa dōle -a -la 'ke mēe 'la zan mu laa -Waanbhaa' dō 'mu 'bho -o ba. ⁸ -Koo' mu Zesu 'yi mu 'e, -koo' do -a -la 'ke -koo' bho 'bhe mēe -gloōn mu 'e ba. 'Ke -koo' 'bhe □kla, -e kle 'bhii- -koo' 'pegee 'woo- mu -o 'e gbekla' zii' 'eke- ta, 'ke -koo' wlan ma zi 'e zrōn mēe mu ni.

Diotrefi 'pegee Demetriusi mu ma jan

⁹ 'N 'letre 'fientronne do □kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'e ni. 'Dun- -e so Diotrefi 'la ni 'ke -ya 'gbu kle -o ta -kunlii 'le, yaa dōle 'waa- pē -jan 'e □la. ¹⁰ 'Bhela -zayile, 'ke 'η -ja 'ka ba yi 'la 'le, -e -za 'yoo- mu 'la 'kpen kle, 'η nu 'bhe 'kpen 'pele- 'ka 'yre ma: -e bhla mu 'la 'kpa 'o ma; 'bhe- yaa dō -a -la 'ke -koo' nēene- mu 'e -woo zen -a ba. 'Bhe- 'ke -koo' nēene- mu 'la 'mu -a zi 'bhii- 'mu -koo' nēene- mu 'e 'cieya- kle 'mu ba, yaa do 'bhe □la 'ezin-; 'bhe- drōon' -e 'mu gbīn -waa' 'klankeba yre 'e □nōo.

¹¹ 'Bhi 'η 'yiēnii Gayusi, 'yaa -za 'yɔɔ- klɛ mi 'ɛ blaən ɡɔɔnlɛ -za 'yɔɔ- klɛlɛlɛ, 'dun- -za 'lrele- klɛ mi -la blaən -ɡɔɔn. 'Ke mɛɛ 'la zan -za 'lrele- klɛ, 'bhɛ zan -o 'ke -Waanbhaa' a pɛ 'le. 'Dun- 'ke mɛɛ 'la zan -za 'yɔɔ- klɛ, 'bhɛ zan 'a zɔn 'a klɛza mu 'ɛ ma 'bhii- yaa -Waanbhaa' dɔ. ¹² Mɔkpen' -o Demetriusi 'tɔ wlan 'pe 'zi. -Yoo 'taawo zii' wlan ma zi 'la ta, 'bhɛ 'gbu -le klɛ 'zi -a 'tɔ wlan pɛ pɛ 'ɛ 'le. 'O mɔɔ 'gbu 'ezin-, 'woo- -a 'srɛya- klɛ 'zi; 'bhɛɛ- 'e 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'woo- 'kɛla 'wo zii' wlan -le 'bhɛ 'le.

-Daŋma' pubɔ-

¹³ -Jan -bebe -o 'η 'zi -li 'ke 'η 'bhɛ wo 'e ni, 'dun- 'naa 'bhɛ 'kpen klɛlɛ- 'ke 'lɛtrɛ dɛlɛ 'le. ¹⁴ 'Ŋ 'yri -o -a ta 'bhii- -a -vinbwa sa, 'bhɛɛ- 'mi 'peɡee 'bhi nu 'eke- yelɛ, 'bhɛɛ- 'woo 'eke- zi janwo 'eke- ni kpataakpa.

¹⁵ Bhaa 'e bo 'edɔɔle! 'E 'bhɛɡwɛn- mu 'la -woo -ɡɛ, 'mu 'e 'pubwa-.

'Bhi 'dun-, 'o 'bhɛɡwɛn- mu 'ɛ 'kpen 'pubɔ- 'o ni do do.

ZUDI 'LETRE 'LA □KPAZ ZESU 'YI MU 'E NI Zudi a 'letre 'e ngblo

Zudi 'pegee Zaki -yaa -kooa' Mæzan Zesu Krisi 'nwagwlen- mu 'le (Matie 13.55; Maki 6.3). -E 'letre 'læ- =kpaZ Zesu 'yi mu -lædo' 'la ni 'waa 'bhe do. 'Dun- 'wa 'yaango- 'bhii- -ya □kpaZ -kooa' Mæzan Zesu a winbowo mu 'e -o Zesu -za 'e zibwa- mæ mu 'la 'plen- 'mu -la ni. -E -jan yeke- 'la □woa 'letre 'læ- 'yi 'bhe 'pwele- -o 'ke Piere -jan yeke- 'la □woa 'bhe a 'letre ple mi 'e 'yi 'bhæ- 'le (2 Piere 2). -A -yi jan 'e 'bhe -le doo bhla ma mæ daan mu 'ke mu -yaa ge Zesu 'yi mu 'e 'plen- -o 'sie zayi' -waa' bhla ma mæ daangbeya mu 'e 'le. 'Bhe mæ mu 'e 'taawogbeya 'e ma, 'bhæ- Zudi 'letre 'læ- =dia 'woo- Zesu 'yi mu -le mu 'e ni 'kaa -o do 'egloole -waa' 'kpaleya 'e 'yi, 'bhæ- -o 'bhe 'kpaleya 'e ta gwledan.

¹ 'Mi 'la 'mi -o Zesu Krisi a yewone 'le, 'bhe 'pegee 'ke 'η 'yoo- Zaki næne- 'le bhe, 'mi -le 'letre 'læ- de 'zi. -Koo' De -Waanbhaa' 'ka mu 'la 'siila-, 'bhe 'pegee 'ka mu 'la -za so a ni, 'bhæ- -ya -yrekpa' 'ka mu 'la ba Zesu Krisi 'sroyi, 'mi -le 'letre 'læ- 'kpa zii' 'ka mu ni.

² Bhaa 'ka 'yrenkla- -Waanbhaa' ma 'egbenele, 'bhæ- bhaa -yaa' yilabla 'pegee -yaa' 'soniya 'e 'pa 'ka ta 'ebebele.

Bhla ma mæ daan mu

³ 'N 'yienii mu, -a -lro -gbene 'gbu 'yaa- 'η ma doo 'η 'letre 'kpa 'ka ni 'mi 'pegee 'ka mu a pe gole -za 'yi 'e ba zayi'. 'Mi 'a □ya 'bhii- 'yee- 'letre 'læ- dele 'e □wlaa 'η zi 'ke 'an kpa ni, 'kooko- 'η zruwla 'ka 'kpee, 'bhæ- -Waanbhaa' 'kpaleya 'la □naa mæ 'la zan mu 'kpen -o 'ke -yaa' pe 'le 'mu ni, 'mu

'bhe tagwledan. -E 'bhe 'kpaleya 'e □naa 'mu ni -leyan' do 'kpo. ⁴ Wlan 'e ni, mæ 'la zan mu laa gbalaan -Waanbhaa' -læ, 'mu 'ke mu -wlaa 'ka 'plen- gaanyi'. Waa mæ daangbeya 'e ma, -Waanbhaa' -ligbeya 'e mæ ma -o 'bhe maniina 'zi. 'Bhæ- -kooa' -Kunlii do 'kpo 'e 'pegee -kooa' Mæzan do 'kpo 'la 'bhe -o 'ke Zesu Krisi 'le bhe, -woo -bango' zii' 'bhe 'yi. 'Bhe klegbeya 'e gbene- bhe, 'kiti 'la nu -o 'kunle-, 'bhe -za 'e yoondele -o -Waanbhaa' a 'Sewe 'e 'yi 'elwale gban -so.

⁵ 'N 'yoo- -a zi 'bhii- 'η -za 'læ- do 'ka 'kpee, 'ali- 'ke 'ka 'bhe -za 'e 'kpen do, 'yele- -ge doo: Mæzan -Waanbhaa' Izraeli mu 'e -gwa luya 'yi Ezipu 'kleen 'e 'yi -gloon do 'kpo, 'dun- boolazi, mæ 'la zan mu laa -o 'kpale- -a -yi, 'mu 'kpen □kla 'ke gape 'le. ⁶ 'Bhæ- -za 'læ- 'bhe 'laa gole 'ka 'kpee 'ezin-, 'bhe -le doo: -glōoya 'la 'yaa- -mleke' 'ke mu 'koo, 'bhe 'laa -o -yibhole, 'dun- -o -gwa -o 'gbu yaayre 'e □nao. -Ayile -Waanbhaa' -o -yrela 'ke piibhe kpele- mu 'le yikpensee ta. 'Bhæ- -yoo □bwa -kaso 'yi -gblo -gbene 'e 'yi, 'bhæ- -o nu bole 'bhe 'yi 'ke 'bhe ge 'tenle- 'kitikan yi -gbene 'e ma. ⁷ 'Bhæ- -za 'la □kla Sodomu 'pegee Gomoo, 'bhæ- -o kpe ma -wa mu 'e ni, 'bhe -za 'e do 'ka 'kpee. 'Bhe -wa mu 'e ta mu 'e □kla -kala' 'le -Waanbhaa' ma 'bhii- 'woo- -mleke' mu 'e gbene- -o bole -yaa -yanbhooya dele ma, 'bhæ- -waa 'gwlaan- mu 'yaa- yi- laa' 'eke- 'le. -O □bwa 'bhæ- klele ma 'ke -Waanbhaa' a 'te 'la yaa lii -titi 'bhe baale' -o ta 'bhii- -o 'krowope 'le. -O 'krowole 'e □kla -koo' mu 'kpelekan -toomasie 'le.

⁸ 'Bhæ- mæ -yoo' mu 'la □wlaa 'ka 'plen- bhe, Sodomu 'pegee Gomoo ta mu 'e -o -za 'yoo- mu 'la □kla, 'woo- mæ -yoo' mu 'e -o 'bhæ- 'yansi ma -za -yoo' mu kle 'zi 'ezin-. -Waa' bhla ma 'kpeejan- mu 'e 'mu 'a kle

'bhεε- -woo 'gbu 'fle 'ε 'trinɔɔ-
'Bhεε- -o Mεεzan -Waanbhaa' a
'tɔbhɔleya 'ε maveε, 'bhe 'pegee
-o -Waanbhaa' a -mleke' 'tɔbhɔle
mu 'ε -zwanwo'.⁹ 'Dun- 'ali- Miseli
'la 'bhe -o 'ke -mleke' mu a -kunlii
gblaan -gbene 'ε 'le, 'bhe 'laa 'bhe
'yansi za kleε. -O 'pegee -Setran'
'yaa- zaabo 'zi 'waati 'la ba Moizi
gbaa 'ε ta, yaa dɔle -a -la 'kee-
-Setran' -zwanwo'. -Ya □pia 'bhe
ni dɔɔn dɔɔ: «*Bhaa Mεεzan 'ε
'krowo!*»¹⁰ 'Dun- 'woo- mεε -yɔɔ'
mu 'ε waa pe 'la dɔ, -o 'bhεε-
-zwanwo'. -Woo 'bhii- wi gbεen-
-o 'yikanle laa -o, 'bhεε- -za 'la dɔ
-o nɔgblo 'yi, -o 'bhe -la kle 'te.
'Bhe klegbeya 'ε gbεen- bhe, 'bhe
kle -o 'gbu 'nipe- 'le. ¹¹ 'Ka ta
-yren! -O Kaen a pe 'taawogbeya
-yɔɔ' 'ε 'bhεε- =sia. -Goli' 'flen 'ε
ma, -woo 'gbu 'yinia □ 'bhii- Bal-
aamu gbεen-. 'Bhεε- -o nu gale
'bhii- Kore gbεen-, -amasɔyi -woo
-wlen 'zi -Waanbhaa' ma 'bhii-
Kore 'wlenna- *Moizi ma gone- 'la
gbεen-. *

¹² 'Ke 'ka -o 'kaa- Zesu 'yi
nεεneya pe 'ε 'bhle zii' 'waati 'la
ba, 'woo- mεε mu 'lεε-, -o klegbeya
-yɔɔ' mu 'ε kle 'kaa- pεbhle 'ε
'siεpe- 'le. -Woo -taakpa' pεbhlele
'pegee -wεen 'mile- zi 'kee- kan
-a -dan' ta. -O bo 'o 'gbu do
-kplen -la -nrayiza klele ma -waa'
pεbhle bhla 'ε zi, 'bhεε- -yrala'
laa dɔ -o ma. -Woo 'bhii- la 'la
'kee- tilaa', 'bhεε- yaa ban, 'dun-
-a 'kpen kan 'ke -ploo 'le. 'Bhεε-
-woo 'ezin- 'bhii- -yri diin mu 'la
waa -o bhaa kle -yri mu bhaa
kle bhla zi, 'bhεε- -woo 'bhii- -o
-yri diin mu 'la 'yrola-, -o -gaa,
'bhεε- -o □kla -o -kpaal 'le 'fenfen.
¹³ -O -waa' -yraladɔ maza mu 'ε
zen yreksen- =nɔɔ 'bhii- weyi- 'pɔɔ
mu 'la 'ke -woo -yiwlaa, 'bhεε- -o
wian gone- 'la gbεen- weyi- bhon
'ε ta. -Woo 'bhii- mleklen- mu 'la
-woo 'kaan zii' 'bhεε- waa -o geyre

dɔ. -Waanbhaa' yre do -twa -o -lεε
-gblo -gbene do 'yi, 'bhεε- -o nu
bole 'bhεε- =nɔɔ 'tanjii.

¹⁴ 'Bhεε- Enoki, -kɔɔ' -gbɔɔ 'sr-
waple- mi 'ε 'kee- san Adamu ma,
'bhe -Waanbhaa' -lεla janwoa- 'el-
wale gban -sɔ 'wola- ba zayi' dɔɔ:
«-Ka 'ka 'trɔnbado doo, Mεεzan
'pegee -yaa' -mleke' 'wenj 'saa 'ε,
-woo zan nule, ¹⁵ 'tre ta mεε mu
'ε 'kpen 'kitikanle. -E nu -kpan
baale -za 'yɔɔ- kle mu 'kpen ta
-amasɔyi -o 'wlenna 'yee- Mεεzan
-Waanbhaa' ma -o kleza -yɔɔ' mu
'ε 'pegee waa -gasi 'la kpa -a -lεε,
'bhεε- -wa -zwanlawo 'mu 'kpen
-zayi'.» ¹⁶ 'Woo- mεε -yɔɔ' mu
'lεε- -o zru laa kpalaa', 'bhεε- -woo
-la ma janwo 'tanjii. -O 'taawo-
-o 'gbu 'yrebhɔ pe -yɔɔ' mu -la
zi. -O 'waso ma jan -gbene -gbene
mu wo, 'bhεε- -o -dawli' kpa mεε
mu gbε ta 'mu 'kɔɔpe- mu 'srɔɔwo
zayi'.

Zesu 'yi mu 'kpeeekan za mu

¹⁷ 'Dun- 'ka mu 'η 'yienii mu,
-kɔɔa' Mεεzan Zesu Krisi a
*winbowo mu 'ε -o -jan mu 'la
'woa- 'elwale gban 'mu -za dɔ 'ka
'kpee. ¹⁸ -Wa □pia 'ka ni dɔɔ:
«'Drunyan 'yan bhla 'ε zi, mεε
'ke mu nu -Waanbhaa -a 'tonj mu
'ε malrogole, 'bhεε- -o nu 'taawole
-o 'gbu 'yrebhɔ pe -yɔɔ' mu -la zi.»
¹⁹ Lii 'Wenj 'laa -o 'woo- mεε -yɔɔ'
mu 'ε 'yi, 'bhεε- -o 'taawo- -o 'gbu
a bhaaplɛn zru maza -la ta, 'bhεε-
-woo Zesu 'yi mu 'ε -yicien' mu
'le. ²⁰ 'Dun- 'ka mu 'η 'yienii mu,
-ka fangandɔ 'ka 'gbu ta, 'ke 'ka
'ka 'kpaleya 'wenj 'ε Krisi 'yi 'bhe
baan' kla 'bhe ba. -Ka 'ka 'seriwo
Lii 'Wenj a -glooya' 'ε 'le. ²¹ 'Bhεε-
-ka bo -Waanbhaa' a 'soniya 'ε
'yi. 'Bhεε- -ka -kɔɔa' Mεεzan Zesu
Krisi a mεε -yrenklale zɔn 'waati
'ε magben. 'Ke 'bhe 'waati 'ε
□bhwa, -e nu a zɔnle 'ka ni 'bhii-

* 1:11 11 -Noole' 'sεwe 16.1-5; 22.7-35. -Ka 'bhe 'yi -glin 'ezin Ebre mu 11.4

bole -yrɛ ma -si 'la -danj' 'laa -o
'bɛ ma 'bɛ -o 'ka 'kɔɔ.

²² Mɛɛ 'la zan mu -o 'kpee kle
ple -za ma, 'mu 'yɛnkla 'ka ma.

²³ 'Ezin-, -ka mɛɛ 'ke mu go -za 'yi
-o 'gbu a bhaaplɛnj zru 'ɛ 'bɛɛ- ta
'ke 'ka 'mu go 'kiti 'tɛ 'ɛ 'yi. -A 'ke
mu -yɛnkla' 'ka ma -Waanbhaa'
-lɛɛgblaan 'le 'ka mu 'gbu zru ba.
'Duŋ- 'ka 'ka 'yɛkpa 'ka 'gbu ba,
'bɛɛ- 'ka 'laa 'ka 'mabɛɛnɛ 'woo-
mɛɛ -yɔɔ' mu 'ɛ -din, 'kooko- 'ka
'laa nu -o 'kleza -yɔɔ' mu 'ɛ 'sile-
'bhii- ga -yɔɔ' 'e 'yivlin- mɛɛ mu ma
gɔnɛ- 'la gbɛɛn-.

-Waanbhaa' 'tɔ magbaandɛle

²⁴ 'Seŋ -o -Waanbhaa' ni 'ke -ya
-yɛkpa' 'ka ba, 'kooko- 'ka 'laa bɔ
-za 'yɔɔ- 'yi. 'Bɛɛ- -e sɔ 'ka dulale
-yaa' 'tɔbhɔleya 'ɛ 'lɛɛ 'ke -za 'yɔɔ-
'trinle- sanɛ- 'laa kle 'ka zru mu
'ɛ 'yi, 'ka 'zrukpaale -gbɛnɛ 'le.

²⁵ Bhaa 'tɔbhɔleya oo, gbalaanya
oo, -glɔɔya' oo, 'bɛ 'pegee fangan-
bo -kɔɔ' 'Bhee Mi -Waanbhaa' do
-kplɛn 'kpɔ ni, -kɔɔa' Mɛɛzan Zesu
Krisi 'sɔyi -zɔn 'pegee yikpensee
ta! Amiina!

**ZESU -ZA MU 'LA
-ZRONNA ZAAAN NI,
'BHĒĒ- -YOO
YŌŌNDIA- 'MU -LE
-GĒ
-Yre zi yele 'sewe 'e
ngblo**

Zesu Krisi a *winbɔwo mi Zaan -le 'letre 'lɛɛ- =dia, 'bhĒĒ- -ya -kpaā Zesu 'yi mu -le 'srwaple 'la 'yaa- Azi 'kleen 'e dreyi' yre 'la -o 'bhĒ sii -zon Tuuki 'bhĒ □nɔɔ 'mu ni. 'BhĒ 'waati 'e ba, Rome mu a -bhleŋgbe -gbene 'e 'yaa- -yrenkpa' zii' Zesu 'yi mu 'e ta. -O 'yee- Zaan 'gbu □kwan, 'bhĒĒ- -wa □kla 'ke -kaso 'yi mi 'le, 'bhĒĒ- -o -ja 'kele- weyi- 'mlingole -yaa 'kleen gbe do 'la zi 'bhĒ □nɔɔ; -o -yaa 'bhĒ 'kleen gbe do 'e sii Patimosi. Zaan -yaa 'bhĒ yre 'e □nɔɔ 'waati 'la ba, 'ke Meezan Zesu Krisi 'pwele -a ba -yre zi yele do 'yi. 'BhĒĒ- 'bhĒ 'a □pia -a ni dɔɔ -e -za 'la □ya -e 'bhĒ -yɔɔnde. 'Letre 'e 'yi, Zaan 'a □pia Zesu 'yi mu 'e ni dɔɔ Zesu 'laa nu -a tadole nule ma -li. 'BhĒĒ- -yoo zan nule -a -ne mu 'e gole 'kiti 'la 'bhĒ -o zan baale mee wlan mu 'pegee mee -yɔɔ' mu ta 'bhĒ 'yi, 'bhĒ 'kiti 'e 'bhĒ -le 'kiti -dan' ma pe 'la -yoo -Setran' 'pegee -yaa' pe mu 'e 'kpen ma 'bhĒ 'le. Zesu nu nule pe 'tole- pe 'ke 'bhĒ -gaale' laa -o laanima -Bhleŋgbeya -wa 'e ba 'bhĒ 'siele-.

'Yee- 'letre 'le □lwa mi 'e 'yi, Meezan Zesu 'pwela- yee- Zaan ba gɔne- 'la gbĒen-, -e 'bhĒ 'yigɔonna.

Zaan -yaa' 'letre 'e 'yicienna -le 'srwaple-. 'BhĒĒ- -e 'bhĒ 'le 'srwaple- 'e 'kpen do do -yicienna -le 'srwaple- 'ezin-. 'Woo- -le 'srwaple- 'e 'wole- -ge:

1. 'Letre 'srwaple- 'la Zaan 'mu □kpaā Azi 'kleen 'e 'yi Zesu 'yi mu -le 'srwaple- 'e ni (-A -le 2-3)

2. 'Sewe kpo 'e blooyre 'srwaple- (-A -le 4.1-8.6)
3. -Klelon' 'srwaple- (-A -le 8.7-11.19)
4. -Tɔomasie -gbene 'srwaple- (-A -le 12.1-15.8)
5. -Waanbhaa' a yran peyan- 'srwaple- (-A -le 16.1-20)
6. Babiloni ma -jan 'srwaple- (-A -le 17.1-19.10)
7. -Yre zi yele -dan' ma pe 'srwaple- 'drunyan 'leyan bhla 'e ba zayi' (-A -le 19.11-22.5).

'Sewe 'e 'leyanyre 'e □nɔɔ, Zesu 'a 'liiwli- =naa -a nuzā 'e ta dɔɔ: «-A -vinbwa sa 'bhĒĒ- 'ŋ 'nu gbe dræwo!» Zesu 'yi mu 'e 'kpen 'a pe 'eke- zi dɔɔ: «Meezan nu!»

-Jan 'e zisanyre

¹ Gaanyiza mu 'la 'yaa- zan bhɔle, 'ke Waanbhaa' 'mu tapwela Zesu Krisi ni 'kaa -yoo zron -yaa' yewone 'e ni 'mu -le -ge. Zesu -yaa' -mleke' 'e winbwa- -yaa' yewone Zaan ba dɔɔ 'bhĒ 'nu 'woo- -za mu 'e zron 'yee- Zaan ni. ² 'Mi Zaan -za 'oo -za mu 'la 'kpen □ya, 'ŋ 'mu 'kpen □woa. 'BhĒ -za mu 'e 'mu -le -Waanbhaa' -jan 'la □klaa 'mi 'kɔɔ, 'bhĒ 'pegee Zesu Krisi wlan 'la -zronna 'mi ni, 'mu 'le. ³ 'Ke mee 'la zan -jan mu 'la -daa -Waanbhaa a 'Sewe 'e 'yi 'mu tape mee mu ni, 'bhĒ zan a pe -yinra! 'BhĒĒ- 'ke mee 'la zan mu -o 'tronkpaā- 'woo- -jan mu 'e □la, 'bhĒĒ- 'ke -woo -klosikwan, 'bhĒ zan mu a pe -yinra' 'ezin-! -Amasroyi 'woo- -za mu 'e kle yi 'la dɔle -o, 'bhĒ □bhwa gban -wa -din.

Zaan -o Zesu 'yi mu -le 'srwaple- 'e 'pubɔ- 'zi

⁴ 'Mi Zaan -le 'letre 'lɛɛ- 'kpa zii' *Azi 'kleen 'e 'yi Zesu 'yi mu -le 'srwaple- 'e ni. 'Mi 'ka 'pubwa- -Waanbhaa' 'to 'yi; 'yee- 'la -ya -yre ma yikpensee ta, -e -yaa 'elwaleta -so, 'bhĒĒ- -yoo zan nule, bhaa -e -li 'ka ma, 'bhĒĒ- -e yilabla 'na 'ka ni! 'BhĒĒ- lii 'srwaple- 'la

dulale -o -yaa' -bhleŋgbe 'yaakpe-
'ε 'le ma, bhaa 'mu 'li 'ka ma,
'bhεε- 'mu yilabla na 'ka ni 'ezin-.

* ⁵ Bhaa Zesu Kriŋi -li 'ka ma,
'bhεε 'pegee -e yilabla 'na 'ka ni.
'Yelee- 'ke -Waanbhaa' 'srε 'ε 'le,
'bhεε- -a zru -o do 'bhε ni; 'bhεε-
'yela- -lwa -bwela gale ba. 'Yelee-
'ke 'trε ta -bhleŋgbe mu 'ε 'kpen
a -Bhleŋgbe 'le. -Koo' -za so
'yela- ni, 'bhεε- 'yelee- -koo' -gwa
-kooa' -za 'yoo- mu 'ε 'yi a yien 'la
'klalaa- a gayre 'ε □noo 'bhε 'le.
⁶ 'Bhεε- 'yelee- -koo' □kla 'ke *'sraka
'lena mu 'pegee -Waanbhaa' a -bh-
leŋgbeya -wa 'ε ta mu 'le; 'kooko-
-kooa' De -Waanbhaa' gba. Bhaa
'tohbholeya 'pegee -glooya' bo Zesu
Kriŋi ni -zooŋ 'pegee yikpenŋee ta!
Amiina!

⁷ -Ka 'ka 'yrekpa doo, -e nu nule
lafle' -gblen mu 'ε 'yi! Mεε
'tole- mεε 'bhε nu -a yelee,
'ali- 'kee- kpa mεε 'la zan mu
'kpen 'a □pwan -a 'sien 'yi
'ke -dibhe' 'le bhe 'mu 'kpen
ta.

'Tre ta -gbaa mu 'ε 'kpen nu wisile
-zadowεε 'koo -a ba -zayl'.
-E nu klele 'bhεε- gbεen-
-gee' 'te!

Amiina!

⁸ Mεεzan -Waanbhaa' 'Senkpenzan-bhigbeya gbεen-. ¹⁵ -A gaan mu
pe doo: «'Mi -le Alifa 'pegee
Omega 'le», 'bhε 'yi -le doo «-za
zisanyre, 'pegee -za 'leyanyre». †
-Ya -yre ma -zooŋ, 'bhε 'pegee -e
-yaa -a -yre ma 'elwaleta-so, 'bhεε-
-yoo zan nule!

Zaan Kriŋi □ya -yre zi yelee do 'yi

⁹ 'Mi Zaan -o 'ke 'ka nεεnε- 'le.
'Mi 'pegee 'ka mu nii- 'ε 'kpale-
-o do ma Zesu a -yrenbhele ma,
'bhεε 'pegee -yaa' -bhleŋgbeya 'ε
'yi, 'bhεε- -yaa' -yren 'yikunle 'ε
'yi. -Woo 'η □kwan 'bhii- -kaso 'yi
mi do, 'bhεε- -o -ja 'η 'le Patimooŋi
'kleen 'ε 'yi: wɛyi- 'mliŋgole -yaa

'bhε 'kleen 'ε zi. 'Ŋ 'kun win 'ε 'bhε
-le -yaa 'kaa 'η -Waanbhaa' a -jan
'ε □woa mεε mu ni, 'bhε 'pegee 'η
Zesu 'srεya- =kla. ¹⁰ Mεεzan gba yi
'ε 'le, Lii 'Wen 'ε -zinaa' 'η ta, 'bhεε-
'η -weli' do -maa 'η -zanta' 'egloole,
'bhεε- 'bhε 'yaa- -we zii' 'bhii-
-klelon' 'penwli- gbεen-. ¹¹ 'Bhε
-weli' 'ε 'yaa- pe 'zi 'η ni doo: «'E
pe 'la 'yelee- 'bhε yooŋde 'sewe do
'yi, 'bhεε- -ya kpa Zesu 'yi mu -le
'srwaple- 'la -woo *Azi 'kleen 'ε 'yi
'mu ni: 'ke mu 'la -woo Efezi -wa
'ε ta oo, Simiini oo, Pεεgamu oo,
Tiatiri oo, Saadesi oo, Filadelifi oo,
'bhεε- Laodise.»

¹² 'Mi 'η 'yre 'mliŋgole 'η zi,
'kooko- mεε 'la zan -yaa -janwo'
zii' 'η ni 'η 'bhε 'ye. 'Ŋ 'bhε klele
'te, 'ke 'η -can -lanbha dulape 'sr-
waple- yelee-. ¹³ Mεε do dulale -yaa
'woo- -lanbha dulape 'srwaple- 'ε
plen-; 'bhε mεε 'ε 'pwele- -yaa 'ke
bhaaplen gbe do 'le. Dunε- gboon
do 'la 'yaa- -a ta 'bhε 'yaa- zinaa' 'fo
-a gaan ma, 'bhεε- -can 'sentru do
dole -yaa -a -bu ta. ¹⁴ -A win 'fleele-
-yaa 'epu 'penpenle 'bhii- 'kwlen-
-buu' 'flee gbeya gbεen-. 'Bhεε-
-a -yrebhe' mu 'ε 'yaa- -bhi 'zi
'eten -kleen' -kleenle' 'bhii- 'te nre
'ε 'yaa- 'bhii- piibhe 'ten gbεen-: -o
'tranle- -yaa 'eten -banbanle 'bhii-
'ke -o piibhe □bwa 'te 'yi -e tran
gone- 'la gbεen-. -A -weli' 'ε 'yaa-
'egloole 'bhii- vle -saa ta -yi 'yrole-
-wegbeya gbεen-. ¹⁶ Mlekleen- 'sr-
waple- -yaa -a gbe -yie' 'ε -lii, 'bhεε-
-gokunbhe do -le ple 'yaa- da 'zi
-a -lii. -A wleyi' 'ε 'yaa- -bhi 'zi
'penpen 'bhii- -yrekpaa' -yretsbhe
-bhigbeya gbεen-. ¹⁷ 'An 'yelee-
'ke 'η baale' -a gaan ma 'bhii- 'η
-gaa. -Ya gbe -yie' 'ε □kpaa 'η ta,
'bhεε- 'ke -ya pele- 'η ni doo: «'Yaa
-gblaanle', 'mi -le 'ke mεε -lwa mi
'ε 'le, 'bhε 'pegee mεε -dan' ma

* 1:4 1.4 Lii 'srwaple- 'ε 'mu -o -we 'zi 'ke Lii 'Wen 'ε 'bhεε- 'le. † 1:8 1.8 Alifa 'pegee Omega
-o 'ke Greki mu a 'sewebhe -lwa 'pegee waa 'sewebhe -dan' ma pe 'ε 'mu -la -le.

mi 'e 'le. ¹⁸ 'N 'yoo- 'η 'yre ma. 'N -gaa bi, 'duη- 'η 'yoo- -zōn 'η 'yre ma, 'bhεε- 'η nu bole 'η 'yre ma yikpensee ta. 'N 'sengwa- 'ke ga 'le, 'bhεε- gbaa mu a -wa 'ε 'gborobhe 'ε -yoo 'η 'kōō. ¹⁹ 'E 'yre -o pe 'la ma bhe, 'bhe yōnde: 'kela 'bhe -o 'saanibhe, 'bhe 'pegee 'kela 'bhe nu klele boolazi, -o 'kpen yōnde. ²⁰ 'E mleklenne 'srwaple- 'la [ya 'η gbe -yie' 'ε 'lii, 'bhe 'pegee 'e -can -lanbha dulape 'srwaple- 'la [ya, 'bhe gaanyiza mu 'ε 'yi -le -gε: mleklenne 'srwaple- 'ε 'mu -le 'ke Zesu 'yi mu -le 'srwaple- 'ε -waa' -mleke' mu 'ε 'le. 'Bhεε- -can -lanbha dulape 'srwaple- 'ε 'mu -le 'ke 'woo- Zesu 'yi mu -le 'srwaple- 'ε 'le.»

**ZESU 'YI MU -LE
'SRWAPLE- 'E -WAA'
'LETRE MU**

2

1. -O 'letre 'la [kpaā Efezi Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ni

¹ Zesu 'a [pia Zaan ni dōō: «-Jan 'lεε- -yōnde, 'bhεε- 'ya kpa Zesu yi mu -ledo' 'la -woo Efezi -wa 'ε ta, -waa' -mleke' 'ε ni, 'bhe 'ya pe a ni dōō:

Mleklen- 'srwaple- 'ε -woo mεε 'la zan gbe -yie' 'ε 'lii, 'bhεε- 'kee- 'taawo- -can -lanbha dulape 'srwaple- 'ε 'plen- 'bhe pe dōō: ² 'Mi 'e kleza mu 'ε 'kpen dō, 'mi 'e 'woye- 'ε 'pegee 'yaa- -yren 'yikungbaya 'ε 'η 'mu dō. 'An 'yaango- 'bhii- 'yaa sō mεε -yōō' mu 'ε mazatole. Mεε 'la zan mu 'a pe -o 'gbu ma dōō -woo 'ke Kriisi a winbōwo mu 'le, 'bhεε- 'duη-, 'ke waa -o 'mu 'le, 'yoo- zrubaglinna, 'bhεε- 'ya [ya 'bhii- -woo 'ke bhlanii- mu 'le. ³ 'E -yrenyikun, 'bhεε- 'e -yrenbhla 'mi 'tō 'ε -zayi'. 'Bhεε- 'e -gblōzi' 'laa galε.

⁴ 'Duη- 'η 'yoo- -la 'zi 'e ta -za dō 'la 'yi 'bhe -le dōō: -o 'ploola- 'yaa- 'sōniya [lwa 'ε ma. * ⁵ 'E -balaa' yre [nōō, 'e 'kpeeledan dōō, 'bhεε- 'bhe dō 'e 'kpee. -Zadōwεε dō 'e ma, 'bhεε- 'e ploō -za 'yōō- klele ma; 'bhεε- 'yee kleza -lwa mu 'ε kle. 'Ke 'yaa 'bhe klele, 'η nu nule 'e ta, 'bhεε- 'η nu 'yaa- -lanbha 'ε gōle -a dulayre 'ε [nōō; 'fōke -zadōwεε -dwa 'e ma, 'bhεε- 'kee 'ploola- -za 'yōō- klele ma 'ke 'yee- zru 'niinaa 'mi ba. ⁶ 'Bhεε- 'duη-, -za 'la 'bhe sō 'η ni 'e zi 'bhe -le -gε: -o mεε -ledo' 'la sii Nikolaiti mu 'mu kleza -yōō mu 'ε vensi 'e yin 'lii, 'bhii- -o vensi 'ezin- 'mi yin 'lii gōne- 'la gbεen-.

⁷ 'Ke mεε 'la zan 'trōn -o 'bhe ηgblo ma, *Lii 'Wen 'ε -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'ε ni, 'bhe zan 'bhe 'trōnbado 'bhe -jan 'ε ni! 'Ke mεε 'la zan 'sengwa- 'ke -Setran' 'le, bole -yre ma -si -yri diinj 'la -yoo -Waanbhaa' ba, 'mi 'gbu nu 'bhe bhaa 'ε 'ke 'nale- 'bhe zan 'ε ni 'kaa -ya bhle.

2. -O 'letre 'la [kpaā Simiini Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ni

⁸ «-Jan 'lεε- -yōnde, 'bhεε- 'ya kpa Zesu yi mu -ledo' 'la -woo Simiini -wa 'ε ta, -waa' -mleke' 'ε ni, 'bhεε- 'ya pe a ni dōō:

Mεε 'la zan -o 'ke mεε -lwa mi 'ε 'le, 'bhe 'pegee 'ke -yoo 'ke mεε -dan ma mi 'ε 'le, 'yee- mεε 'la zan -gaa, 'bhεε- -e -bwela gale ba, -e pe dōō: ⁹ 'Mi 'yaa- 'trebho mu 'ε 'pegee 'e 'kōoflenya 'ε 'mu dō; 'bhεε- 'duη-, 'yoo- 'ke pezan 'le. Mεε 'la zan mu -o -a pe 'zi -o 'gbu ma dōō -woo 'ke Zuufu mu 'le, 'bhεε- 'duη-, 'ke waa -o 'mu 'le; 'bhe zan mu 'e 'tō 'yōō- pe gōne- 'la gbεen-, 'mi 'bhe -za 'ε dō. 'Bhe zan mu -o 'ke -Setran'

* 2:4 2.4 -Woo 'sōniya 'la ma 'bhe -le Zesu -za -yaa sō Efezi -wa 'ε ta Zesu 'yi mu 'ε ni 'elwaleta gōne- 'la gbεen-, 'bhe 'pegee -waa' 'eke- 'sōniya 'ε, -o -ploola 'mu 'ma.

a 'fe do -la mu 'klankeba 'le. ¹⁰ 'E nu -yren -gloon 'la 'bhhele-, 'yaa -gblaanle' 'bhe 'lee. 'E 'tronbado doo! -Setran' nu -a klele 'bhhe- -o 'ka 'ke mu bo -kaso 'yi, 'ka zrubaglin zayi'. 'Ka nu -yrekpa' vu ta -yrenbhhele. 'Dun- 'e zru bo do 'mi ni, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'e gale ma; 'bhhe- 'mi nu 'bhe ma -tron 'nale- 'e ni 'ke -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la -dan' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'le.

¹¹ 'Ke mae 'la zan 'tron -o 'bhe ngblo ma, Lii 'Wen' 'e -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'e ni, 'bhe zan 'bhe 'tronbado 'bhe -jan 'e ni! 'Ke mae 'la zan 'sengwa- 'ke -Setran' 'le, 'bhe zan laa nu gagbeya ple mi 'e dole.

3. -O 'letre 'la [kpa] Peggamu -Zesu 'yi mu -ledo' 'e ni

¹² «-Jan 'lee- 'bhe yoonde, 'bhhe- 'ya kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Peggamu -wa 'e ta -waa' -mleke' 'e ni, 'bhhe- 'ya pe a ni doo:

-Gokunbhe 'la 'le -o ple 'bhe -o mae 'la zan 'koo, 'bhe zan 'e pe doo: ¹³ 'E 'yaale- -o yre 'la [nno] 'e 'bhe do. 'Mi 'gbu 'a 'yaango- 'bhii- 'e 'yaayre- 'e 'bhe -o 'ke -Setran' 'yaakpe- 'e 'bhhe- 'le. 'Bhhe- 'dun-, 'e bloole -o 'e ma 'egloole, 'bhhe- 'yaa 'ploole- 'e 'kpale- ma 'mi 'yi. 'Ali- 'e 'sre Antipasi 'la 'bhe 'bhe zru [bwa] do 'mi ni, -o 'bhe delawoa 'ka ba -Setran' 'yaayre 'e [nno]; 'bhe 'dun- =bwa 'bhe 'kpale- ma 'mi 'yi 'bhe 'waati 'e ba. † ¹⁴ 'Dun- 'e 'yoo- zan -lale' 'e ta -za do -la -yi, 'bhe -le doo: 'e ba mae mu 'e 'ke mu bloole -o Balaamu -a mae daangbeya 'e ma. 'Yee- Balaamu

-yaa Balaki daan doo 'bhe 'a kle gbe 'e 'kpen ma, 'kooko- Izraeli mae mu 'e balaa' -za 'yoo- 'yi 'ke -o yo gba wi mu bhhe, 'bhe 'pegee 'ke -o yilaa' le mu ba. †

¹⁵ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi 'ezin-, 'bhi a mae 'ke mu bloole -o Niko- laiti mu a mae daangbeya 'e ma.

¹⁶ 'Bhela- -zayile, -zadowee do 'e ma, 'bhhe- 'ploole- 'e kleza -yoo' mu 'e ma 'ke 'yee zru niinaa' 'mi ba. 'Kebhlaale, 'e 'yoo- zan nule 'e ta blaale, 'bhhe- 'e nu gwledanle 'woo- mae mu 'e ba 'e 'lii -gokunbhe 'e le.

¹⁷ 'Ke mae 'la zan 'tron -o 'bhe ngblo ma, Lii 'Wen' 'e -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'e ni, 'bhe zan 'bhe 'tronbado 'bhe -jan 'e ni! 'Ke mae 'la zan 'sengwa- 'ke -Setran' 'le, 'e nu mani 'la magaanle -o, § 'bhe 'pegee kpoti 'pu do nale 'bhe zan 'e ni; 'bhhe- 'to dre e do yoondele nu klele 'bhe kpoti 'pu 'e ta. Mae 'kedo- 'kpo 'laa 'bhe 'to 'e do, 'ke yaa 'e go -o kpoti 'e [naa] mae 'la zan ni 'bhe do -kpen ba.

4. -O 'letre 'la [kpa] Tiatiri Zesu 'yi mu -ledo' 'e ni

¹⁸ «-Jan 'lee- yoonde, 'bhhe- 'ya kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Tiatiri -wa 'e ta -waa' -mleke' 'e ni, 'bhhe- 'ya pe a ni doo:

-Waanbhaa' Gbe 'la 'ke -a -yrebhe' mu 'e bhi 'eten -kleen' -kleenle' 'bhii- 'te nre -bhigbeya gbenn-, 'bhhe- 'ke -a gaan -laa mu 'e -woo 'egloole 'bhii- piibhe 'ten gbenn-, 'bhe pe doo: ¹⁹ 'Mi 'e kleza mu 'e do; 'an 'yaango- 'bhii- 'e -za so 'e ni, 'bhhe- 'e

† 2:13 2.13 Peggamu -wa 'e 'tobhole -yaa -yaa' bhla ma -waanbhaa' mu 'e gbale ma. -A dole -yaa Zeruzalemu 'fangayi. Goon do -yaa 'yee- Peggamu -wa 'e ta. Mae mu -yaa yo -bebe gba 'bhhe- goon 'e 'wiin-. 'Dun- wlan 'e ni, -o -yaa -Setran' -la gba 'zi 'bhe [nno] bhe 'bhe gbenn- bhe. † 2:14 2.14 Mae -nno 'sewe 22-24. Balaki -yaa -bhengbe gbalaan do -la -le. 'Waati do ba, -o -yaa mae 'la zan sii Balaamu -e 'bhe 'siila- doo 'bhe 'nu Izraeli -ne mu 'e 'danganwo -a ni goli' ma. 'Dun- 'bhe 'laa dole 'bhe -za 'e klele -la -a ni. 'Bhhe- -dun-, 'waati 'ke ba boolazi', yee- Balaamu -yanbhooya 'pegee yogbale [wlaa] Izraeli mu 'e zi; 'bhhe- 'bhe 'laa 'sole- -Waanbhaa' ni. § 2:17 2.17 Mani 'e 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' -yaa Izraeli -ne mu 'e 'lebo- pebble 'la 'le -kpe 'e ta 'bhhe- 'le.

'kpale- -o 'mi 'yi, 'e yewo 'mi ni 'elrele 'bhe 'pegee 'e -yrenyikun. 'An 'yaango- 'ezin- 'bhii- 'e -za 'lrele- mu 'la kle 'zi -zɔn 'mu kan 'e 'ke mu 'la [k]la 'elwaleta 'mu ta. ²⁰ 'Dun- 'ŋ 'yoo- zan -lale' 'e ta 'yoo- Zezabeli mazato zii' -za 'la 'yi 'bhe- 'yi. * 'Bhe le 'la bhe 'bhe -o 'bhe 'gbu 'kun zii' 'ke -Waanbhaa' a -lela' -janwo' le do -la -le. 'Dun- -yoo 'an yewo 'mu 'e 'yini- -yaa' mɛɛ daangbeya 'e 'le, 'bhe- -e -yanbhooya klele wla 'zi 'mu zi; 'bhe- -ya pe 'mu ni doo 'mu yo gba wi mu bhele. ²¹ 'Mi 'waati [n]aa -a ni, 'koko- -zadowɛɛ do -a ma, 'bhe- -e 'ploo- -yaa' -za 'yoo- mu 'e ma, 'bhe- -ya zru niinaa' 'mi ba; 'dun- yaa dole -a -la 'kee- ploo -yaa' gwlen -glinle' 'e ma. ²² -Ka 'ka 'yɛkpa doo, 'ŋ nu 'yee- 'pegee mɛɛ 'la zan mu -yanbhooya [k]la -o blinle yilape do ta, 'bhe- 'ŋ -yren -gbene kpa -o ta, 'foke -zadowɛɛ -dwa 'mu ma, 'bhe- 'ke 'mu -plooda 'mu a -za 'yoo- mu 'e ma. ²³ 'Bhe blaen, 'ŋ nu -a -ne mu 'e dele. 'Bhe- Zesu 'yi mu -le mu 'e 'kpen nu a dole 'bhii- 'mi -le bhaaplɛŋ mu 'kpeejan- mu 'pegee -o zru maza mu 'e do. 'N nu 'ka 'kpen do do kleza wlata -sra 'nale- 'ka ni.

²⁴ 'Dun-, 'ka mu 'an mɛɛ -vin mu 'la 'ka 'no Tiatiri, 'ka mu laa bloole 'bhe daangbeya 'yoo- 'e ma. 'Bhe- -o -za mu 'la sii «-Setran' a gaanyiza -gbene mu.» 'Ka 'laa 'mu dole. 'Mi 'dun- pe 'ka ni doo, 'mi 'naa nu 'kwe 'bheke dole 'ka 'wiin-. ²⁵ 'Dun-, pe yɛke- 'la -yoo 'ka 'koo bhe, -ka 'ka gbebloo 'bhe ta 'egloole, 'ke 'bhe ge 'tenle- 'ŋ 'nule- ma.

²⁶ 'Dun-, 'ke mɛɛ 'la zan 'sengwa- -Setran' 'le, 'bhe- 'ke mɛɛ 'la zan [b]wa yewole ma 'mi ni 'ke 'bhe ge 'tenle- -a -leyanle

ma, 'ŋ nu 'sen 'nale- 'bhe zan 'e ni, 'bhe- -e yalaa' 'si mu 'e 'kpen 'wiin-. ²⁷ «-E nu -o -ledoolɛ -glooya' ma piibhe 'beni do 'le; 'bhe- -e nu -o -wile' 'bhii- -o 'tre gbo mu wi 'edile gɔne- 'la gbɛɛn-» 'Mi 'gbu 'sen 'la 'sɔɔwoa- 'ŋ De 'koo, 'ŋ nu 'bhe- yɛke- 'sen 'nale- 'bhe zan 'e ni. ²⁸ 'Bhe- 'ŋ nu zrwanzi -bunbhaa 'e 'nale- 'bhe zan ni. † ²⁹ 'Ke mɛɛ 'la zan 'trɔn -o 'bhe ŋgblo ma, *Lii 'Wen 'e -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'e ni, 'bhe zan 'bhe 'trɔnbado 'bhe -jan 'e ni!

3

5. -O 'letrɛ 'la [k]paa Saadesi Zesu 'yi mu -ledo' 'e ni

¹ «-Jan 'leɛ- yooɔnde 'bhe- 'ya kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Saadesi -wa 'e ta -waa' -mleke' 'e ni, 'bhe- 'ya pe a ni doo:

-Waanbhaa' lii 'srwapele- 'e 'pegee mleklenne 'srwapele- 'e -woo mɛɛ 'la zan 'koo, 'bhe pe doo: 'Mi 'e kleza mu 'e do; 'e 'tobhole -o doo 'yoo- 'e 'yɛ ma, 'bhe- 'dun- 'e gale -o. ² 'E 'yri bo 'e 'gbu -za 'le, 'bhe- fangando mɛɛ -vin mu 'la [b]wa 'e 'koo, 'bhe- 'ke 'mu -o zan gale 'mu ta. -Amasɔyi 'mi 'a [y]a 'bhii- 'e kleza mu 'e 'lreleya 'e 'lepale laa -o 'an -Waanbhaa' 'e -yɛ 'yi. ³ 'E -Waanbhaa' a -jan 'e 'sɔɔwoa- gɔne- 'la gbɛɛn-, 'bhe- 'ya [m]aa gɔne- 'la gbɛɛn-, 'mu bo 'e 'kpee. -A -klosikun 'elrele, 'bhe- -zadowɛɛ do 'e ma, 'bhe 'pegee 'ploo- 'yaa- -za 'yoo- mu 'e ma, 'bhe- 'e zru niina- -Waanbhaa' ba. 'Kee 'yri -gwa 'e 'gbu -za 'le, 'ŋ nu nule 'klale 'e ba 'bhii- -faannii' do kla mɛɛ ba gɔne- 'la gbɛɛn-; 'bhe- 'yaa nu 'ŋ 'nu 'waati 'e dole. ⁴ 'Bhe-

* 2:20 2.20 -Bhɛŋgbe le do -le -yaa 'ke Zezabeli 'e 'le. 'Yele- yogbale 'pegee -yanbhooya klele [w]laa Izraeli -ne mu 'e zi. 'Bhe yo gbalaen 'e do 'to -le -yaa Baali. † 2:28 2.28 -A ye 22.16.

'duŋ-, Zesu 'yi mu 'ke mu -o 'e ba Saadesi -wa 'ε ta, 'mu laa 'mu ta dunε- mu 'ε 'trindole. 'Bhe zan mu nu dunε- 'pu mu 'klale- 'mu ta, 'bheε- 'o 'pegee 'mu nu 'taawole 'eke- zi; -amasroyi, 'bhe -gaale' -o -o ba 'ke -waa' pe kle 'bhe -za 'lrele- 'ε 'bheε- 'le.»

⁵ «'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, mee 'la zan nu 'senjole -Setran' 'le, -o nu 'bhe zan 'ε -baale' 'ke dunε- 'pu mu 'le. Mee 'la zan mu nu -Waanbhaa' ba bole -yre ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'srɔɔwole, 'mu 'to mu -o 'sewe 'la 'yi, 'naa nu 'bhe zan mu 'ε 'to 'ε 'liile- 'bhe 'sewe 'ε 'yi. 'N nu 'bhe zan mu 'ε 'tɔkanle 'η De -Waanbhaa' 'pegee -yaa' -mleke' mu 'ε 'yre ma dɔɔ 'bhe zan -o 'ke 'an pe mee mu 'le.

⁶ 'Ke mee 'la zan 'trɔn -o 'bhe ngblo ma, *Lii 'Wenj 'ε -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'ε ni, 'bhe zan 'bhe 'trɔnbado 'bhe -jan 'ε ni!

6. -O 'sewe 'la [kpa Filadelifi Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ni

⁷ «-Jan 'leε- yɔnde, 'bheε- 'ya kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Filadelifi -wa 'ε ta -waa' -mleke' 'ε ni, 'bheε- 'ya pe a ni dɔɔ:

Mee 'la zan -o 'wenj, 'bheε- 'ke -yoo 'ke wlan zan 'le bhe. 'Yee- 'la 'ke -bhlenjbe Davidi a 'fe 'lii 'gborobhe 'ε -ya 'kɔɔ bhe. 'Yee- 'la 'kee- 'fe 'ε 'liigwa-, 'bheε- mee 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ -a -liitanle; 'bheε- 'ke -ya -liitaan mee 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ -a -liigole -titi, -e pe dɔɔ: ⁸ 'Mi 'e kleza mu 'ε dɔ. 'E 'yrekpa -ge doo: 'Mi 'fe 'liigole do -dwa 'ε 'leε, mee 'kedo- 'kpɔ 'laa sɔ -a -liitanle. Wlan 'ε ni, fangan- kplankplan 'laa -o 'ε ta, 'bheε- 'duŋ-, 'ye 'an -jan 'ε 'klosikwan; 'bheε- 'yaa 'e -bangole 'η 'to 'ε 'yi. ⁹ 'E 'yrekpa -ge doo: 'η 'yoo- zan -za 'leε- 'bheε- klele -Setran' -a mee -ledo' 'ε ni; 'woo bhlanii- mu 'la -wa pe

-o 'gbu ma dɔɔ -woo 'ke Zuufu mu 'le, 'bheε- 'duŋ-, waa -o 'ke Zuufu mu 'le -o zru 'ε 'yi. 'N nu -a wlaε -o zi 'bheε- -o nu nule -o 'kpɔ zenle 'ε 'leε -ge, 'kooko- -woo 'ε 'ledɔ- -a ma. 'Bheε- -o nu -a dɔle kpataakpa 'bhii- 'ε -za [swa 'η ni. ¹⁰ -Amasroyi 'ε 'mi a pe -yren 'yikun ma jan 'ε 'klosikwan, 'bhela- -yile -yren 'la -yoo zan baale 'drunyan 'yi mu 'ε ta -o zrubaglin zayi', 'mi nu 'η gbekpale 'ε ta 'bhe 'waati 'ε ba.

¹¹ -A -vinbwa sa 'bheε- 'η nu! 'E 'kpale 'la -yoo 'η 'yi, bo 'bhe ta 'eglole; 'kooko- mee 'kedo- 'kpɔ 'laa nu 'yaa- -bhlenjbe ngblo ma 'faa 'ε 'kunle- 'ε 'kɔɔ. ¹² 'Ke mee 'la zan 'senjwa- -Setran' 'le, 'η nu 'bhe zan klele 'bhii- 'mi a -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'ε -gwa 'ε dreyi' -yri 'ε gbene-, 'bheε- yaa nu 'pwele- -li 'bhe [la. 'N nu 'an -Waanbhaa' 'to 'ε yɔnde 'bhe zan ta, 'bhe 'pegee 'η nu -Waanbhaa' a -wa 'ε 'to 'ε yɔnde 'bhe zan ta. 'Bhe -wa 'ε 'bhe -le 'ke Zeruzalemu -wa dreε 'la nu dale 'an -Waanbhaa' ba laanima, 'bheε- -e zinaa' 'tre ma 'bheε- 'le. 'Mi 'gbu nu 'η 'to dreε 'ε yɔnde 'bhe zan 'ε ta 'ezin-.

¹³ 'Ke mee 'la zan 'trɔn -o 'bhe ngblo ma, *Lii 'Wenj 'ε -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'ε ni, 'bhe zan 'bhe 'trɔnbado 'bhe -jan 'ε ni!

7. -O 'letrε 'la [kpa Laodise -wa 'ε ta Zesu 'yi mu -ledo' 'ε ni

¹⁴ «-Jan 'leε- 'bhe yɔnde, 'bheε- 'ya kpa Zesu 'yi mu -ledo' 'la -woo Laodise -wa 'ε ta -waa' -mleke' 'ε ni, 'bheε- 'ya pe a ni dɔɔ:

Mee 'la zan 'to -le -Amiina, -Waanbhaa' a -janwo' mi 'la zru -o do -a ni, 'ke -yoo 'ke wlan zan 'le bhe; 'bheε- 'ke -yoo -Waanbhaa' klepe mu 'ε 'kpen dayre 'le bhe; -e pe dɔɔ: ¹⁵ 'Mi 'e kleza mu 'ε dɔ; 'an 'yaango- 'bhii- 'ε -drwale' laa

-o, 'bhεε- 'yaa -o wlowlo 'ezin- 'Kee 'yaa- kle 'woo- klegbeya ple 'la bhe -o do 'le, 'bhe mabhaa -yaa' nu bhole. ¹⁶ 'Dun-, 'yoo- wlowlo bhe, 'bhεε- 'e -drwale' laa -o, 'bhe 'pegee- 'e 'tedole laa -o 'papa, 'η 'yoo zan 'η 'piile- 'kee 'le. ¹⁷ -Amasroyi 'ya pe doo 'e 'gbu -o 'ke pezana 'le, 'bhεε- 'e -naflo 'srɔɔwoa-, 'bhe 'pegee 'e maza laa -o pe 'kedo- 'kpo ma. 'Yaa 'yaango- 'bhii- 'trebho 'pegee -yren -o 'e ta. 'Bhεε- 'yaa 'yaango- 'bhii- 'yoo- 'ke 'kooflenzan 'le, 'bhe 'pegee 'e 'yre 'wile- -o, 'bhεε- 'e tafleŋ- -o εε? ¹⁸ -Ayile, 'mi -o zan 'e 'liale- dɔɔ -o -can 'la -wa 'yiela- 'te 'yi, 'bhεε- 'ke -wa bagwa- 'wen, 'bhe 'lo 'mi 'kɔɔ, 'kooko- 'e kle pezana 'le. 'Ezin-, 'e ta dune- 'pu mu 'ε 'lo 'mi 'kɔɔ, 'kooko- 'e so 'yaa- -yralado ma tafleŋya 'ε tagaanle. 'Bhe trala 'ezin-, 'e 'yre 'laanekpape -lo 'mi 'kɔɔ, 'kooko- 'e so yre ma yele-. ¹⁹ 'Ke mεε 'la zan mu -za so 'mi ni, 'bhεε- 'ke 'mu 'yinia-, 'mi 'bhe zan mu 'ε bo zi ta, 'bhεε- 'mi -o 'kpen 'krowo-. 'Mi -vavade, 'bhεε- -zadowεε do 'e ma, 'bhεε- 'e ploɔ -za 'yɔɔ- klele ma, 'bhεε- 'yee zru niina- 'mi ba. ²⁰ 'E 'yrekpa -ge doo: 'Ŋ dulale -o 'fe 'ε 'lii, 'bhεε- 'η 'yoo- kɔkɔde 'zi; 'ke mεε 'la zan 'η 'weli- 'ε □maa, 'bhεε- 'kee- 'fe 'ε 'liigwa- 'η ni. 'Ŋ nu wlale 'bhe zan ba 'fe 'ε □la, 'bhεε- 'η nu pebhlele 'bhe zan ba, 'bhεε- 'bhe zan nu pebhlele 'mi ba. ²¹ 'Mi 'sengwa- 'ke -Setran' 'le, 'bhεε- 'η -ja yaale 'η Dε -din -yaa' -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε ta. 'Bhe klegbeya do 'ε 'yi, 'ke mεε 'la zan 'sengwa- -Setran' 'le, 'η nu 'bhe zan 'ε yaale 'η -din 'an -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε ta.

²² 'Ke mεε 'la zan 'trɔn -o 'bhe ngblo ma, *Lii 'Wen 'ε -yoo -jan 'la 'wo zii' Zesu 'yi mu -le mu 'ε ni, 'bhe zan 'bhe 'trɔnbado 'bhe

-jan 'ε ni!»
**'SEWE KPO 'E
 BLOJYRE 'SRWAPLE- 'E
 'LIIGOLE**

4

-Waanbhaa' yaale -o -yaa' -bh-
 lengbe 'yaakpe- 'ε ta lafle' 'yi

¹ 'Bhe blaana 'ezin-, 'mi 'η 'yrekpale 'ke 'η 'fe do -liigole yele- lafle' 'yi.

'Ŋ -weli' 'la □lwa □maa 'bhii-
 -klelonj' 'penwli-, 'bhεε- 'kee- -yaa
 -janwo' zii' 'η ni, 'bhe pe 'η ni dɔɔ:
 «'San, 'bhεε- 'e nu -ge, 'bhεε- -za
 'la 'bhe nu klele 'keleε- blaana, 'η nu
 'bhe zɔnle 'e ni.» ² 'Bhe yre do 'ε
 □nɔɔ bhe, 'ke *Lii 'Wen 'ε zinale
 'η ta, 'kee- gele- 'η 'le lafle' 'ε 'yi,
 'bhεε- 'ke 'η -bhleŋgbe 'yaakpe- do
 yele-. 'Bhεε- mεε do yaale -yaa
 'bhe kpe 'ε ta. ³ 'Bhe mεε 'la 'yaale-
 -yaa, 'bhe -yaa -bhi 'zi 'bhii- vlene-
 -za -gloɔ mu 'la -o 'mu sii zasipe
 'pegee saadwani 'bhibgaya gbεen-
 'Bhεε- -glenjgbaan do 'mlingole
 -yaa 'bhe -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε
 zi. 'Bhe -glenjgbaan 'ε 'yaa- bhi
 'bhii- vlene- -za -gloɔ 'la -o 'bhe sii
 emerodi. ⁴ 'Bhεε- 'mi -bhleŋgbe
 'yaakpe- -bhεeke' mia do bhe yizie
 (24) dulale □ya 'yee- -bhleŋgbe
 'yaakpe- -lwa mi 'ε zi. 'Bhεε-
 'gwlaana- gbilaana mia do bhe yizie
 (24) yaale -yaa 'bhe -bhleŋgbe
 'yaakpe- mia do bhe yizie 'ε ta;
 dune- 'pu mu -yaa 'mu ta, 'bhe
 'pegee -bhleŋgbe ngblo ma -can
 'faa mu -yaa 'mu ngblo ma. ⁵ 'La
 -yrebɔle mu 'pegee pe -weli' mu,
 'bhεε- -gblanj' 'pεε wli mu -yaa
 da 'zi 'yee- -bhleŋgbe 'yaakpe-
 'ε 'yi. -Fitran 'bhile- -yranle'
 'srwaple- -yaa -bhi 'zi 'yee- -bh-
 leŋgbe 'yaakpe- 'ε 'le ma: 'wole-
 'ke -Waanbhaa' lii 'srwaple- 'ε 'le.
⁶ 'Bhεε- yre do -yaa 'yee- -bhleŋgbe
 'yaakpe- 'ε 'le ma; 'bhe 'yaa- 'bhii-
 -yi 'laata- dele do gbεen-; 'bhe
 'yre ta -yaa bhi -yrayra 'bhii-

-dwalen', 'bhe 'pegee 'bhii- vlenε-
'la -za -o 'egbole 'ke -wa sii krisi-
tali 'bhe gbεεn-. 'Bhεε- pε -yre
male yizie (24) 'ε -yaa 'yee- -bh-
lengbe 'yaakpe- 'ε -din, 'bhεε- 'mu
'mlingole -yaa -a zi. -O -lεε 'pegee
-o -zanta' 'ε 'kpen 'pale- -yaa 'ke
-yrebhe' mu 'le. ⁷ 'Woo- pε -yre
male mu 'ε, -o -lwa mi 'ε 'pwele-
-yaa 'ke -jara do 'le; -a plε mi 'ε
'pwele- -yaa 'ke dri gwlenne- do 'le;
-a yaga mi 'ε wleyi' 'ε 'pwele -yaa
'ke bhaaplεη do wleyi' 'ε 'le; 'bhεε-
-a yizie mi 'ε 'pwele- -yaa 'ke 'bibi
'la 'ke -yoo 'si zii' 'bhe 'le. ⁸ 'Woo-
pε -yre male yizie 'ε, -o 'kpen do
do gbεnroη- -yaa 'srwado; 'bhεε-
-o -yrebhe' mu 'ε 'mlingole -yaa
-o zi yrekpen- =noo, 'bhe 'pegee
-o gbεnroη- mu 'ε □la. -Yrekpa'
'pegee -bi zi oo, -o -yaa bo -a pele
ma dɔɔ:

«Mεεzan -Waanbhaa' 'Senkpenzan,
-yoo 'wenj, -yoo 'wenj, -yoo
'wenj. 'E 'yaa- 'elwale gban
-so, 'bhεε- -yoo -zɔn, 'bhεε-
-yoo zan nule!»

⁹ 'Yee- mεε 'la zan yaale -o -bh-
lengbe 'yaakpe- 'ε ta, 'bhεε- 'ke
-ya -yre ma yikpensee ta, 'ke pε
yre male yizie 'ε -wa 'tɔ mag-
baandele, 'bhe 'pegee 'ke -wa
'tɔbhole, 'bhεε- 'ke -wa pele -a ni
«'Ncie!» 'Bhεε- 'bhe 'waati do 'kpo
'ε ba, ¹⁰ 'gwlaan- gbalaan mia do
bhe yizie 'ε -woo 'kpo zen -a -lεε,
'bhεε- -wa gba; 'yee- 'la -danj' laa
-o -yaa pε bole -yre ma 'ε ma -titi.
-O -yaa -waa' -bhleηgbe ηgblo ma
-can 'faa mu 'ε go, 'bhεε- -o 'mu
kpalaa' -yaa' -bhleηgbe 'yaakpe- 'ε
'lεε, 'ke -wa pe dɔɔ:

¹¹ «'Waa- Mεεzan -Waanbhaa', -a
-gaale' -o 'e ba 'ke 'tɔbholeya
'pegee -glɔɔya' bo 'e ni,
'bhεε- 'ke 'woo 'e 'lɛdɔ- -a
ma.

'E 'tre ta pε 'kpen □kla. 'E pε 'kpen
□kla,

'bhεε- pε 'kpen -o ye 'bhi -la zru
maza 'ε 'sroyi.»

5

-A -gaale' -o -Bhlaa Gwlen
Bhlone- do -kplεn 'ε ba 'kee- 'sewe
kpo 'ε 'liiploo-

¹ 'Bhe blaan, 'ke 'η 'sewe kpo
do 'klule- yele-. 'Bhe 'yaa- mεε 'la
zan yaale -yaa -bhleηgbe 'yaakpe-
'ε ta 'bhεε- gbe -yie' -lii. 'Sewe
yɔɔndele -yaa 'yee- 'sewe kpo 'ε
'yre plε 'ε ta. -A -liitanle blɔole
-yaa 'ke -tɔomasie 'srwaple- 'le. *

² 'Bhεε- 'η -mleke' -glɔɔ do □ya,
'bhεε- 'bhe 'yaa- pe 'zi 'bhe 'weli-
-glɔɔ 'ε 'le dɔɔ: «'Bhe -gaale' -o
-de 'gbu -la ba 'kee- 'sewe kpo 'ε
'liiploo-, 'bhεε- -e -tɔomasie blɔyre
mu 'ε go -a ta εε?»

³ 'Dun-, 'kee- kpa lafle' 'yi mu
ta oo, 'kee- kpa 'tre ta mu 'pegee
'tre □la mu ta oo, 'bhe mεε laa
yele -o ba 'ke 'bhe so 'yee- 'sewe
'ε 'liiploole 'bhεε- -ya -yiglin'. ⁴ 'N
'bhe 'yele-, 'ke 'η wisile 'ebebele,
-amasroyi, 'bhe mεε laa yele 'ke
'bhe so 'yee- 'sewe kpo 'ε 'liiploole,
'bhεε- -ya -yiglin'. ⁵ 'Bhe klele
'tε, 'ke 'gwlaan- gbalaan mu 'ε do
'a 'pele 'η ni dɔɔ: «'Yaa wisile,
'ε 'yrekpa -ge doo, mεε 'la zan
'sengwa- -Setran' 'le 'bhe -le -ge:
Zuda 'ne 'la -yoo 'bhii- -jara do
gbεεn-, *Davidi 'nrane- 'ε, 'yela-
'sengwa- -Setran' 'le, 'kooko- -e
'yee- 'sewe kpo 'ε 'liiploo-, 'bhεε-
-ya ta -tɔomasie blɔyre mu 'ε go
-a ta.»

⁶ 'Bhe klele 'tε, 'ke 'η -Bhlaa
Gwlen Bhlone- do dulale yele- -bh-
leηgbe 'yaakpe- 'ε drɛyi'. 'Yee- -Bh-
laa Gwlen Bhlone- 'ε dulale -yaa pε
-yre male yizie 'ε 'pegee 'gwlaan-
gbalaan mu 'ε 'plεη-. -E -yaa 'bhii-
'sraka go -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'la
-wa □dia gban 'bhe gbεεn-. -A -mle
-yaa 'srwaple-, 'bhεε- -a -yrebhe'

* 5:1 5.1 'Woo- 'sewe mu 'ε 'laata- dele -yaa, 'bhεε- -o -yaa -o klu 'bhii- -saa gbεεn-; 'bhεε- -o
-yaa bhle bo -o ta. 'Bhe 'sewe kpo mu 'ε 'mu 'laa -yaa 'bhii- -zɔn 'sewe mu 'ε gbεεn-.

-yaa 'srwaple-. 'Bhe 'yrebhe- 'srwaple- 'e 'mu -le 'ke -Waanbhaa' a lii 'srwaple- 'la □kpa 'drunyan' 'e 'yi 'yrekpen- =nɔɔ 'mu 'le. 7 -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e -ya mabeenle, 'kee- 'yee- 'sewe kpo 'e 'sile mee 'la zan yaale -yaa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e ta 'bhe gbe -yiɛ' 'e 'lii. 8 -E 'sewe kpo 'e 'sile-, 'ke pe -yre male yizie 'e 'pegee 'gwlaan- gbalaan mia do bhe yizie 'e -woo 'kpo zenle- 'yee -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e 'lee, 'ke -wa gbale-. 'Srokpa -gitari -gloɔn gwe -yaa -o 'kpen do do 'kɔɔ, 'bheɛ- -can gbɔ mu -yaa 'o 'kɔɔ. 'Bhe -can gbɔ mu 'e 'pale- -yaa 'ke ansansi 'le. 'Bhe ansansi mu 'e 'mu -le 'ke -Waanbhaa' a mee 'wenj mu 'e -waa' 'seri mu 'e 'le. 9 -O -yaa -Waanbhaa' 'tobho ma 'sro dree do 'kpa zii' dɔɔ:

«'Bhe -gaale- -o 'bhi -la ba 'kee 'sewe 'e 'si,

'bheɛ- 'ya 'lii bloyre nɔɔ- -tɔɔmasie mu 'e go. 'E -gaa 'bheɛ -e □kla 'ke 'sraka 'le.

'E 'yien □kla 'ke bhaaplenj mu ta gbawope 'le -Waanbhaa' ni: bhaaplenj 'tole- bhaaplenj, 'ke -o da 'si mu 'e kpen ba, 'ke -o wli mu 'e 'kpen pe,

'bheɛ- 'ke -o da 'kleen mu 'e 'kpen 'yi.

10 'Yoo- -kla 'ke -bhleŋgbe 'kleen do 'yi mu 'le, 'bhe 'pegee 'sraka 'lena mu 'le -kɔɔa' -Waanbhaa' 'e ni. 'Bheɛ- -o nu klele -bhleŋgbe mu 'le 'tre ta -ge.»

11 'Mi 'η 'yrekpale 'ezin-, 'ke 'η -mleke' -bebe 'weli male-: -o -yaa -mleke' 'mliyon -bebe bho. -O dulale mliŋgole zenle -yaa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e 'pegee pe -yre male mu 'e, 'bheɛ- 'gwlaan- gbalaan mu 'e zi. 12 -O -yaa 'srokpa zii' -o -weli' -gloɔ mu 'e 'yi dɔɔ:

«-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'la -gaa, 'bheɛ- -e -kla 'ke 'sraka 'le, 'bhe -gaale- -o -a ba 'kee- -gloɔya' oo, -nafloya oo, -zadoleya

oo, fanjan oo, ledole a ma oo, magbaandeleya 'bheɛ- 'tobholeya 'srɔɔwo-!»

13 'Bheɛ- lafle- 'yi pe mu 'kpen oo, 'tre ta pe mu oo, 'tre □la pe mu oo, 'bhe 'pegee weyi- ba pe mu 'e 'kpen, 'η -wo 'kpen 'weli- -maa. 'Bheɛ- 'drunyan ta pe mu 'e 'kpen 'yaa- 'srokpa zii' dɔɔ:

«Mee 'la zan yaale -o -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e ta, 'bhe 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e -waa pe -le 'ke magbaandeleya oo,

-ledole a ma oo, 'tobholeya 'pegee -gloɔya' 'le -zon 'pegee yikpensee ta!»

14 'Bhe klele 'te, 'ke 'woo- pe -yre male yizie 'e -wa pele- 'eke- zi dɔɔ: «-Amiina!» 'Bheɛ- 'gwlaan- gbalaan mu 'e -woo 'kpo □zian, 'ke -o -Waanbhaa' gbale-.

6

1. -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e 'sewe kpo 'e ta -tɔɔmasie bloyre □lwa mi 'e -gwa: 'Senzan-

1 'Bhe blaen 'ezin-, 'ke 'η -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e 'yele. -E 'sewe kpo 'e ta -tɔɔmasie bloyre □lwa mi 'e -gwa. 'Bhe klele 'te, 'ke 'η 'tronkpale pe -yre male yizie 'e do -weli' ma 'bhii- -gblanj 'pɛɛ wli gbɛɛn- dɔɔ: «Nu!» 2 'Mi 'η 'yrekpale, 'ke 'η wi -soo' 'pu do yele-. Mee 'la zan 'sanle- -yaa 'yee- wi -soo' 'e ta, 'sa do -yaa 'bhe 'kɔɔ; 'bheɛ- -o -bhleŋgbe ηgblo ma 'faa do -wlaa 'bhe ηgblo ma. -E -jilaa 'bhii- gwle ηgblo □bwa mee 'la zan ni, 'bheɛ- -a 'senj nu wole -a -sɔɔnnii' mu 'e 'le, 'bheɛ- -e nu 'senj baan' 'srɔɔwole 'ezin-.

2. -Tɔɔmasie bloyre ple mi: Gwle

3 'Bhe blaen, 'ke -Bhlaa Gwlen Bhlone 'e -tɔɔmasie bloyre ple mi 'e gole-. 'Bheɛ- 'ke 'η pe -yre male ple mi 'e 'bhe 'weli- 'e male- dɔɔ: «Nu!» 4 'Bhe klele 'te, 'ke

wi -soo' 'bhæeke do 'pwele 'a -yi: 'Bhæ 'yaa- 'eten -banbanle 'bhii- 'te gbæen-. Mæe 'la zan 'sanle- 'yaa 'bhæ -soo' 'ε ta, -o 'sen □naa 'bhæ ni, 'kooko- 'bhæ yilabla go 'fenfen 'tre ta, 'bhæ- 'kooko- 'bhaaplɛŋ mu gwledan 'eke- ba 'ke -woo 'eke- dɛ. -O -gɔkunjbhæ -gbɛnɛ do -kpa'a 'bhæ 'kɔɔ.

3. -Tɔɔmasie blɔɔyɛ yaga mi: -Gu

⁵ 'Bhæ gole -a -yi, 'ke *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -tɔɔmasie blɔɔyɛ yaga mi 'ε gole-. 'Bhæ- 'ke pɛ -yɛ male yaga mi 'ε 'bhæ 'a 'pele dɔɔ: «Nu!» 'Mi 'ŋ 'yɛkpaɛ, 'ke 'ŋ wi -soo' ti do yeɛ-. Mæe 'la zan 'sanle- 'yaa -a ta, pɛ dan 'kilo do -yaa 'bhæ 'kɔɔ. ⁶ 'Bhæ- 'ke 'ŋ pɛ -weli' do male- 'bhii- mæe -weli' do gbæen- 'woo- pɛ -yɛ male yizie 'ε 'plɛŋ-. 'Bhæ 'yaa- pɛ 'zi dɔɔ: «Mlɔ 'kilo do 'plæe -o denie -gɔli' 'tanbha do 'le ('bhæ -o -yɛkpa'a' do ta ye -sra -la -le). 'Bhæ- kpla 'kilo yaga 'plæe -o 'ke -yɛkpa'a' do ta ye -sra -la -le 'ezin-. * 'Dun- -yɛɔŋ 'pegee -drɔɔ 'ε 'mu 'to ye, 'yaa -za 'kedo- 'kpɔ klɛɛ 'mu ni.»

4. -Tɔɔmasie blɔɔyɛ yizie mi: Ga

⁷ 'Bhæ blaen, 'ke *-Bhlaa Gwlen Bhlone- -e -tɔɔmasie blɔɔyɛ yizie mi 'ε gole-, 'bhæ- 'ke 'ŋ 'trɔŋkpale pɛ -yɛ male yizie mi 'ε 'weli- 'ε ma 'ke -ya pɛ 'zi dɔɔ: «Nu!» ⁸ 'Mi 'ŋ 'yɛkpaɛ, 'ke 'ŋ wi -soo' do yeɛ-: 'bhæ tilagbeya 'ε 'yaa- 'bhii- 'tɛbwɛ- gbæen-. Mæe 'la zan 'sanle- 'yaa -a ta -o -yaa 'bhæ sii ga. 'Bhæ- gbaa mu a -wa 'ε gbaanle -yaa -a zi. 'Bhæ- -o 'sen □naa 'woo- ga 'pegee gbaa mu a -wa 'ε ni dɔɔ -o 'drunyan 'yi mu 'ε 'lɛdulayɛ yizie mi 'ε dɛ 'ke -gɔkunj' 'pegee -gu, 'bhæ- ga mu 'la 'yivlin- mɔkpen' ma, 'bhæ 'pegee -bɔŋ 'yi sɔpɛ mu 'ε 'le.

5. -Tɔɔmasie blɔɔyɛ 'Soo mi: -O mæe 'la zan mu □dia -Waanbhaa' a -Jan 'ε -zayi'

⁹ 'Bhæ blaen, 'ke *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -tɔɔmasie blɔɔyɛ 'soo mi 'ε gole-. 'Bhæ klɛɛ 'tɛ, -o mæe 'la zan mu □dia -Waanbhaa' a -Jan 'ε -zayi', 'bhæ 'pegee -o 'ke 'mu 'la □dia -Waanbhaa' a 'sɛya- klɛɛ ma, 'ŋ 'bhæ zan mu 'ε lii mu 'ε □ya *'srakagoyɛ 'ε □la. ¹⁰ 'Bhæ mu -pɛænna 'egloole 'ke -wa pɛ dɔɔ: «'O Zan -gloɔ 'pegee 'o Zan 'wɛŋ, 'bhæ- 'o Zan wlan, 'tre ta mu 'la -woo' 'o □dia, 'ε nu -kpan baale 'mu ta 'o dɛza 'ε -zigo' zayi' 'waati 'ε -dela ba ɛɛ?» ¹¹ -O dun- 'pu mu -naa -o 'kpen do do ni, 'bhæ- -wa □pia -o ni 'kaa- -woo zrubakpala -sɔ 'waati sa, 'sani- -o -lii 'ε 'lesɔ- 'ke mæe mu -yaa nu -o nɛɛnɛ- mu 'la dɛɛ 'bhæ 'pegee -o -yaa nu -waa' yewoyɔɔŋ mu 'la dɛɛ 'bhii- 'woo- mu gbæen- 'mu 'le.

6. -Tɔɔmasie blɔɔyɛ 'srwado- mi: -Waanbhaa' a yran -wlen yi

¹² 'Bhæ blaen, 'ke 'ŋ *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε 'yele 'ke -yoo -tɔɔmasie blɔɔyɛ 'srwado- mi 'ε go 'zi. -E 'bhæ gole, 'ke 'tre 'ε bɛenle- 'egbɛnele. 'Bhæ- 'ke -yɛtɛbhæ 'ε 'tilale 'bhii- gla -yi ba sɔ tilagbeya gbæen-; 'bhæ- 'ke mlɛ 'ε 'kpen 'tranle 'eten -banbanle 'bhii- yiɛn gbæen-. ¹³ 'Bhæ- 'ke mlɛklɛnne mu 'ε baale' 'tre ma, 'ke -o da laanima 'bhii- 'ke -ploɔ -gbɛnɛ do -o 'kan zii' -e figi diiŋ mu 'ε bɛɛn gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhæ- -yoo bhaa mu 'ε 'klalaa 'tre ma. ¹⁴ 'Lafle' 'trunjwoa □ mæe -yɛ ba, 'bhii- -o -saa do klu gɔnɛ- 'la gbæen-, 'bhæ- -o ge 'kɛɛle-. 'Bhæ- vlɛ gɔɔŋ mu 'ε 'kpen 'pegee wɛyi- 'mlingole -o 'tre mu 'la zi, 'mu 'kpen -gwa' mu dɔyɛ mu 'ε □nɔɔ. ¹⁵ 'Bhæ- 'tre ta -bhɛŋgbɛ mu oo, mæe gbɛɛn mu oo, -srwase' -kunji mu oo, pɛzan

* 6:6 6.6 -Gu 'ε 'kɔɔ, pɛ mu 'ε 'plæe 'yaa- kan -o 'plæe □lwa mu 'ε ta -glɔɔŋ vu. Pɛbhle -yaa, 'dun- mæe laa -yaa sɔ -a -lɔɛ' -a 'plæe 'ε 'kɔɔ.

mu oo, fanġan-zan mu oo, lu mu 'e 'kpen 'pegee [k]lɔ mu 'e 'kpen -woo magaana vlɛ -gluu mu 'e zi, 'bhe 'pegee vlɛ ɡɔɔn mu 'e 'plen-
 16 -O -yaa pe 'zi vlɛ ɡɔɔn mu 'e 'pegee vlɛ -saa mu 'e ni dɔɔ: «-Ka bala- 'o ta, 'bhe- 'ka 'o magaan mɛɛ 'la zan yaale -o -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e ta 'bhe 'lɛɛ, 'bhe 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlɔnɛ- 'e -yaa' yran 'e 'lɛɛ. 17 -Amasroyi -waa' yran yi -gbɛnɛ 'e [b]hwa -zɔn. -De 'gbu -le sɔ -bhile' -a -yi ɛɛ?»

7

-Waanbhaa' -tɔɔmasie mu 'la [k]pa Izraeli mu 'e ma

1 'Bhe blaana, 'ke 'ŋ -mlɛkɛ' yizie dulale yele- 'trɛ zɛŋ yizie 'e ta. -O 'trɛ ta -ploɔ dayrɛ yizie 'e [k]wan, 'kooko- -ploɔ 'laa sɔ 'kanle -li 'trɛ 'pegee wɛyi- ta, 'bhe- 'ke yaa sɔ 'kanle -yri diinj 'kɛdo- 'kpɔ 'yi. 2 'Bhe- 'ŋ -mlɛkɛ' 'bheke do [p]ya 'ke 'bhe da -yretɛbhe -wlenyrɛ' nɔɔ-. -Waanbhaa' 'la -ya -yrɛ ma 'bhe a -tɔɔmasie 'kpapɛ- -yaa 'bhe 'kɔɔ. 'Yee- -Waanbhaa' 'a [p]pia -mlɛkɛ' yizie 'la ni 'kaa 'mu -za 'yɔɔ- klɛ 'trɛ 'pegee wɛyi- 'e ni, 'yee- -mlɛkɛ' 'e -pɛɛnna 'mu ta 'egloɔle 'ke -ya pe dɔɔ: 3 «'Ka 'laa -za 'yɔɔ- 'kɛdo- 'kpɔ klɛlɛ 'trɛ oo, wɛyi- oo, 'bhe- -yri diinj mu 'e ni 'sani- 'ŋ yan -tɔɔmasie do 'kpalele -kɔɔa' -Waanbhaa' a yewonɛ mu 'e 'mlɛlii.» 4 -O -Waanbhaa' a -tɔɔmasie 'e [k]paa mɛɛ 'la zan mu -mlɛlii, 'ŋ 'mu 'lii 'e [m]maa: 'Mu 'yaa- mɛɛ 'waa -kɛmɛ do 'ke mɛɛ 'waa mia plɛ bhe yizie (144.000), 'bhe- 'mu 'yaa- da Izraeli -gbaa mu 'e 'kpen -la -lii.

5 Mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Zuda a pe -gbaa 'e 'lii (12.000), 'bhe- -o -tɔɔmasie 'e [k]paa 'mu 'mlɛlii;

'bhe- mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Ruben a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

'bhe- mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Gadi a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

6 mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Azɛɛ a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Nɛfitali a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

'bhe- mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Manase a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

7 mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Simeɔn a pe -gbaa 'lii 'e (12.000);

mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Levi a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

'bhe- mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Isakaa a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

8 mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Zabulon a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Zozɛfu a pe -gbaa 'e 'lii (12.000);

'bhe- mɛɛ 'waa vu ta plɛ -daa Benzamɛ a pe -gbaa 'e 'lii (12.000).

-Zamaa' -gbɛnɛ do 'la -gwa -za 'yi

9 'Bhe blaana, 'mi 'ŋ 'yrekpale 'ezin, 'ke 'ŋ -zamaa' -gbɛnɛ do yele-: mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa -yaa sɔ 'bhe -zamaa' 'e 'yi mɛɛ mu 'e 'nɔɔle. 'Klɛɛn mu 'e 'kpen 'yi mu -yaa ye; -gbaa mu 'e 'kpen 'lii mu -yaa ye; 'si mu 'e 'kpen 'yi mɛɛ mu -yaa ye, 'bhe- wli mu 'e 'kpen a mɛɛ mu -yaa ye. -O 'kpen dulale -yaa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e 'pegee *-Bhlaa Gwlen Bhlɔnɛ- 'e 'lɛ ma dune- 'pu mu 'le -o ta, 'bhe- -za 'laa mu -yaa -o 'kɔɔ. 10 -O -yaa 'pɛɛn zii' 'egloɔle 'ke -wa pe dɔɔ: «'Waa- -Waanbhaa' 'la 'yaale- -o

-bhleŋgbe 'yaakpe- 'e ta, 'bhe 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlɔnɛ- 'e 'wole- 'o mɔɔ -gwa -za 'yi!»

11 -Mlɛkɛ' mu 'e 'kpen dulale -yaa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e 'pegee 'gwlaan- gbalaan mu 'e, 'bhe- pe -yrɛ male yizie 'e zi. -Woo 'kpɔ [z]ian 'bhe- -woo ŋgblo -kulaa' 'trɛ ma, -bhleŋgbe 'yaakpe- 'e 'lɛ

ma, 'bhεε- -o -Waanbhaa' -gbaa.

12 'Ke -wa pe dɔɔ:

«-Amiina!

'Waa- -Waanbhaa' -a pε -le
'ke 'tobholeya oo, mag-
baandeleya oo,

-zadoleya oo, 'pubɔ- oo, ledole a
ma oo,

-glooya' 'pegee fanjan- 'le -zɔn
'pegee -yikpensee ta!

-Amiina.»

13 'Bhε klele 'tε, 'ke 'gwlaan-
gblaan mu 'ε do 'η 'lrokpale dɔɔ:
«Dunε- 'pu mu -o mεε 'la zan mu
ta, -dele 'mu 'le εε? 'Bhεε- -o -daa
yre 'ε -dela nɔɔ- εε?» 14 'Bhεε- 'an
zikpaa- -a ni dɔɔ: «Mεεzan, 'bhi
-le 'bhε dɔ.» 'Bhε klele 'tε, 'ke
-ya pele- 'η ni dɔɔ: «Mεε 'la zan
mu -gwa -yren -gbene 'ε 'yi, 'wole-
'kele- -O -waa dunε- mu 'ε □fia,
'bhεε- -woo -fleela -Bhlaa Gwlen
Bhlone- 'ε yien 'ε ba. 15 'Bhela-
-zayile,

-o dulale -o -Waanbhaa' a -bh-
lengbe 'yaakpe- 'ε 'le ma,

'ke -wa gba -bi zi 'pegee -yrekpaa'
-a Gba 'Fε -Gbene 'ε □la.

Mεε 'la zan yaale -o -bhleengbe
'yaakpe- 'ε ta, 'bhε nu bole
-o plen-, 'ke -yoo tagbin.

16 Gbɔn laa nu -o dεle -li, 'bhεε-
'yi mi -lro 'laa nu -o dεle -li
'ezin-;

-yretεbhe 'laa nu -lale' -o ma -li,
'bhe 'pegee 'tεfuu 'laa nu
dɔle -o ma -titi.

17 -Amasroyi, -Bhlaa Gwlen
Bhlone- 'la -yoo -bhleengbe
'yaakpe- 'ε ta, 'bhe nu
-o -gblakunle 'bhii- -bhlaa
gooba mi do 'bhe a -bhlaa
mu -gblakun' gɔnε- 'la
gbεen-, 'kee- ge -o -le tɔ
ηgblo mu 'ε zi. 'Bhε tɔ
ηgblo mu 'ε 'yi -yi 'ε nu bole
-yre ma -si 'la -dan' 'laa -o
'bhe ma 'bhe 'nale- -o ni.

'Bhεε- -Waanbhaa' nu -o -yreyi' mu
'ε 'kpen gole -o -yre □la.»

8

7. -Bhlaa Gwlen Bhlone-
blooyre 'ε -toomasie 'srwaple- mi 'ε
-gwa

1 *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε
-toomasie blooyre 'srwaple- mi 'ε
gole, 'ke pε 'kpen 'ε tadole 'tete
lafle' 'yi 'ke 'bhe ge 'tenle- 'lere do
'ke -a 'traa ma. 2 'Bhεε- -mleke'
'srwaple- 'la dulale -o -Waanbhaa'
-le ma, 'η 'mu □ya; -o -klelonj'
'srwaple- =kpaa 'mu 'kɔɔ.

3 'Bhεε- -mleke' -bhεeke' do
-nwa dulale *'srakagoyre 'ε -din;
ansansi -can 'kpaciepe do -yaa
'bhe 'kɔɔ. -O ansansi -bebe
□naa- -a ni, 'kooko- -e 'mu 'pegee
-Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'ε
'kpen a 'seri mu 'ε go 'ke 'sraka
'le -can 'srakagoyre 'la -yoo -bh-
lengbe 'yaakpe- 'ε 'le ma 'bhe ta.

4 Ansansi 'ε 'tegblen- 'ε 'wlenna
'kee- da ansansi 'kpaciepe 'la 'yaa-
-mleke' 'ε 'kɔɔ 'bhe 'yi, 'bhεε- 'kee-
ge laanima 'ke -Waanbhaa' a mεε
'wenj mu 'ε -waa' 'seri mu 'ε 'le.
5 'Bhe blaana, 'ke -mleke' 'ε ansansi
'kpaciepe 'ε 'sile, 'ke -ya 'pale 'ke
'srakagoyre 'ε ta 'tε 'ε 'le, 'bhεε- 'ke
-ya blinle- 'tre ta. 'Bhe klele 'tε, 'ke
-gblaan mu 'ε 'pεεle, 'bhe 'pegee pε
-weli' 'ke mu 'le, 'bhεε- la -yrebole
mu 'le. 'Bhεε- 'tre -bεenna.

-KLELONJ 'SRWAPLE-

1. -Klelonj □lwa mi 'ε 'penyre-

6 -Klelonj' 'srwaple- -yaa -mleke'
'srwaple- 'la 'kɔɔ, 'mu 'yaa- zan -o
'penle-.

7 -Mleke' □lwa mi 'ε 'bhe 'bhe
a pε -Klelonj' 'ε □pian. 'Bhe klele
'tε, 'ke -goobhe' la banle-, 'bhεε-
'ke -o 'tε 'pegee yien -yizaale ke
ba 'klaale 'tre ta. 'Bhεε- 'ke -o 'tre
'ε 'ledulayre yaga mi 'ε 'kpaciele.
'Tre ta -yri diinj mu 'ε 'ledulayre
yaga mi 'ε 'bhe 'kpacielā, 'bhe
'pegee 'tre ta -bɔn -dɔɔ mu 'ε
'kpen.

2. -Klelonj pε mi 'ε 'penyre-

⁸ 'Bhe blaam, 'ke -mleke' ple mi 'e 'bhe 'bhe a -Klelon' 'e 'penle. 'Bhe klele 'te, 'kee-klele- 'bhii- vle goon -gbene do gbeen- 'ke 'te bole- 'bhe 'yi, 'bhe- 'ke -o 'bhe blinle- weyi- 'e ba. 'Bhe klele 'te, 'ke weyi- 'e 'ledulayre yaga mi 'e 'ninala 'ke yien 'le. ⁹ 'Bhe klegbeya do 'e 'yi, weyi- ba pe -yre male mu 'e 'ledulayre yaga mi 'e 'kpen-gaa; 'bhe 'pegee -baton' mu 'e -o -ledulayre yaga mi 'e 'kpen 'siela-

3. -Klelon' yaga mi 'e 'penyre-

¹⁰ 'Bhe blaam, 'ke -mleke' yaga mi 'e 'bhe 'bhe a pe -klelon' 'e 'penle. 'Bhe klele 'te, 'ke mleklenne -gbene do gole-lafle' 'yi, 'bhe- 'ke 'bhe 'nule baale. 'Bhe 'yaa- 'bhi 'zi 'bhii- 'yani do -bhigbeya gbeen-. 'Bhe- 'yee- mleklenne -gbene 'e 'nwa baale 'tre ta yue mu 'e 'ledulayre yaga mi 'e 'pegee to ngblo mu 'e ba. ¹¹ -O -yaa 'bhe mleklenne 'e sii: «Abisenti». 'Bhe 'yi -le doo «-Yri diinj yienle». 'Tre ta -yi mu 'e 'ledulayre yaga mi 'e yiendwa- 'bhii- kwe -yron gbeen-. Mee -bebe-gaa 'woo- 'yi yienle mu 'e 'koo.

4. -Klelon' yizie mi 'e 'penyre-

¹² 'Bhe blaam, 'ke -mleke' yizie mi 'e 'bhe 'bhe a pe -klelon' 'e 'penle. 'Bhe klele 'te, 'ke -gble 'kpale -yretbhe 'pegee mle 'bhe- mleklenne mu 'e 'ledulayre yaga mi 'e 'yre ta. 'Bhe- 'yrete' laa 'pwele- 'yrekpa' do -ledulayre yaga mi 'e 'bhe ta; 'bhe klegbeya do 'e 'yi, mle laa -bhile' -bi do -ledulayre yaga mi 'e ba 'ezin-

¹³ 'Mi 'n 'yrekpale 'ezin-, 'ke 'n 'bibi do ye- 'ke 'bhe -o 'si zii' 'egboon gboonle' lafle' 'yi, 'ke 'bhe 'a pe 'bhe 'weli- 'gloo 'e 'yi doo: «'Drunyan 'yi mu 'ka ta -yren! 'Drunyan 'yi mu 'ka ta -yren! 'Drunyan 'yi mu 'ka ta

-yren! -Amasroyi -mleke' -vin yaga 'e 'mu 'yaa- zan 'mu a pe -klelon' mu 'e 'penle-!»

9

5. -Mleke' soo mi 'e 'bhe a pe -klelon' 'penyre-

¹ 'Bhe blaam, 'ke -mleke' 'soo mi 'e 'bhe 'bhe a pe -klelon' 'e 'penle. 'Bhe- 'ke 'n mleklenne do ye- 'bhe -daa laanima, 'bhe- 'bhe 'nwa baale 'tre ta. 'Bhe- -o -gluu 'trole- -gbene do 'e 'bhe a gborobhe 'e 'kpa' -a 'koo. *

² Mleklen- 'e -gluu 'trole- -gbene 'e 'liigwa-, 'bhe- 'ke 'tegblen- do 'pwele -a -yi; 'bhe 'yaa- 'bhii- 'te -gbene do -gble gbeen-. 'Bhe 'tegblen- 'e -yretbhe 'pegee -ploo 'e 'tilaa. ³ 'Bhe klele 'te, 'ke 'siesie- gama mu 'pwele 'yee- 'tegblen- 'e 'yi, 'bhe- 'ke -o zenle- 'tre ta yrekpen- =noo. 'Bhe- 'ke -o -zaan- weele mu a 'sen- 'yete 'e 'nale -o ni 'tre ta. ⁴ 'Bhe- -wa 'pia -o ni doo waa -za 'yoo- 'kedo- 'kpo klele 'tre ta -bon mu 'pegee -yri diinj 'tole- -yri diinj 'mu ni. -Waanbhaa' a -toomasie laa -yaa mee 'la zan mu -mlelii', -o 'sen 'naa -o ni 'kaa -o -za 'yoo- mu kle 'bhe zan mu 'te -la ni. ⁵ -Wa 'pia -o ni 'ezin- doo waa 'mu dele, 'duj- -o -yrenkpa' 'mu ta mle 'soo 'la. -O -yaa -yren 'la 'kpa zii' 'mu ta, 'bhe -yaa la 'bhii- -zaanweele -baa' gbeen-. ⁶ 'Bhe mle 'soo 'e 'la, bhaaplen mu 'e nu ga -glinle', 'duj- waa nu -a 'sroowole. -O nu -a pele doo -o gale-, 'duj- ga nu 'kanle- -o ma 'egboonle.

⁷ 'Woo- 'siesie- -gama mu 'e 'pwele- -o 'ke wi -soo' mu 'la 'lekpaale -o gwledanle 'kaama- 'mu 'le. Pe 'ke mu -yaa -o wiinj- 'bhii- -bhengbe mu ngblo ma -can 'faa mu gbeen-, 'bhe- -o wleyi' mu 'e 'pwele- -yaa 'ke bhaaplen wleyi'

* 9:1 9.1 'Elwaleta -so, Zuufu mu 'e 'kpee ma mleklen- mu baaza 'e 'bhe 'yaa- 'ke laanima pe -yremale mu -la baaza -toomasie 'le.

'le. ⁸ -O winle mu 'e 'yaa- tro 'bhii- le mu winle gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -o 'sɔnbhɛ- mu 'e 'yaa- srasra 'bhii- jara 'sɔnbhɛ- mu gbɛɛn-. ⁹ -Bɛɛ tagaan piibhɛ -laa mu -yaa -o -bɛɛ mu 'e ta. 'Bhɛɛ- -o gbɛɛrɔŋ- mu bɛɛn wli 'e 'yaa- 'bhii- gwledan -mazini 'la 'ke wi -soo' -bebe -o -a -glaan 'zi gwledan bhla 'e zi 'bhɛ 'wegbɛya 'e gbɛɛn-. ¹⁰ -O wee mu 'e 'pwele- yaa 'ke -zaanweele mu a mɛɛ 'paapɛ- mu 'e 'le. -O 'sɛŋ 'la [naa -o ni 'kaa -o -yɛɛnkpa' bhaaplɛŋ mu ta mlɛ 'soo [la, 'bhɛ 'sɛŋ 'e 'yaa- -o wee mu 'e 'mu -la -yi. ¹¹ -Gluu 'trole- gbɛɛnɛ 'e ta -mlɛkɛ' 'e [yaa waa -bhɛŋgbɛ 'le. 'Bhɛ 'tɔ 'yaa- Ebre wli 'e 'yi dɔɔ: «Abadɔn». 'Bhɛɛ- -o -yaa 'bhɛ pe Grɛki wli 'e 'yi dɔɔ: «Apoliyɔn». 'Bhɛ 'yi -le dɔɔ: Pɛ 'siɛ mi.

¹² -Klɔlɔɔ' [lwa mi 'e [yaan. -Klɔlɔɔ' 'bhɛɛke plɛ -o ye, 'mu nu nule 'kɛɛɛ- blaan.

6. -Mlɛkɛ' 'srwado- mi 'e 'bhɛ a pɛ -klɛlɔŋ' 'pɛnyɛ-

¹³ 'Bhɛ blaan, 'ke -mlɛkɛ' 'srwado- mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ -klɛlɔŋ' 'e 'pɛnle. 'Bhɛɛ- 'ke 'ŋ pɛ -weli' do 'male. -Can *'srakagoyɛ 'la dulale -o -Waanbhaa' -lɛ ma, 'yɛɛ- pɛ -weli' 'e 'yaa- da 'zi 'bhɛ 'mlɛ yizie 'e 'yi. ¹⁴ 'Bhɛɛ- 'bhɛ -yaa pe 'zi -klɛlɔŋ' 'yaa- -mlɛkɛ' 'srwado- mi 'la 'kɔɔ 'bhɛ ni dɔɔ: «-Mlɛkɛ' yizie 'la 'yɛɛle- -o Efrati yue 'e -din -o 'ploolɔ-» ¹⁵ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -o 'ploole 'bhɛ -mlɛkɛ' yizie 'e ma; -o 'lɛkpale -yaa 'lɛɛ 'la 'kaama-, 'bhɛ 'pegeɛ mlɛ oo, -yɛɛkpaa' oo, 'bhɛɛ- 'waati 'la 'kaama-, 'bhɛ bhla 'e [bhwa. -Woo 'ploola-, 'kooko- -o bhaaplɛŋ mu 'e 'lɛdulayɛ yaga mi 'e dɛ. ¹⁶ -Srwase' mu 'la 'yaa- wi -soo' mu 'e ta -o 'mu 'lii 'e [pia 'ŋ ni: 'mu -yaa 'mliyɔn -kɛmɛ plɛ (200.000.000). ¹⁷ 'Ŋ -yɛɛ zi yele 'la [kla, 'ŋ 'woo- wi -soo' mu 'e 'pegeɛ -o ta mu 'e [ya gɔnɛ -lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn-: 'Bhɛ -soo' mu 'e ta mu 'e, -o -bɛɛ tagaan piibhɛ -laa

mu 'e 'ke mu -yaa 'ɛtɛn -banbanle 'bhii- 'tɛ nɛɛ gbɛɛn-, -a 'ke mu -yaa 'ɛtile -gilɔŋ 'bhii- laflɛ' 'yɛɛ ta gole gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -a 'ke mu -yaa 'ɛtɛn 'wɛɛŋwɛɛŋle 'bhii- -blaana 'tranle- gbɛɛn-. Wi -soo' mu 'e ŋgblo mu 'e 'yaa- 'bhii- -jara ŋgblo mu gbɛɛn-. 'Tɛ 'pegeɛ 'tɛgbɛn- 'bhɛɛ- 'sɛkɛ 'yaa- 'pweɛ zii' -o -lii. ¹⁸ 'Tɛ 'pegeɛ 'tɛgbɛn-, 'bhɛɛ- 'tɛ 'sɛkɛ mu 'la 'yaa- da 'zi 'woo- wi -soo' mu 'e 'lii 'mu -le bhaaplɛŋ mu 'e 'lɛdulayɛ yaga mi 'e [dia. ¹⁹ -Amasɔyi 'woo- wi -soo' mu 'e faŋgan- 'e 'yaa- -o -lii 'pegeɛ -o wee mu 'e 'mu -la -yi. -O wee mu 'e 'mu 'yaa- 'bhii- mlɛ mu gbɛɛn-, 'bhɛɛ- 'mu ŋgblo mu -yaa 'mu yin 'lii. -O -yaa -za 'yɔɔ- mu klɛ 'zi bhaaplɛŋ mu ni 'mu -la -le.

²⁰ 'Duŋ- 'woo- -klɔlɔɔ' yaga 'e waa mɛɛ 'la zan mu dɛɛɛ, -zadɔwɛɛ 'laa dɔɛ 'mu ma, 'ke 'mu ploolɔ 'mu klɛza 'yɔɔ- mu 'e ma. 'Mu 'laa 'ploole- 'zina mu gbale ma, 'bhɛ 'pegeɛ yo mu 'la klɛle- -o 'ke -can 'le oo, -gɔli' 'le oo, piibhɛ 'tɛn 'le oo, vlɛ 'le oo, 'bhɛɛ- -yɛɛ 'le 'mu gbale ma. 'Duŋ- 'bhɛ yo mu 'e 'mu 'laa sɔ yɛɛ ma yɛɛ-, 'bhɛɛ- 'mu 'laa sɔ -jan 'male, 'bhɛ 'pegeɛ 'mu 'laa sɔ 'taawole. ²¹ 'Woo- mɛɛ mu 'e waa 'ploole- 'ezin- 'e pe mɛɛ dɛɛ oo, 'srɔn klɛle oo, -yanbhɔɔya dɛɛ oo, 'bhɛɛ- -faanwole ma.

10

-Mlɛkɛ' 'sɛwɛ kpɔnɛ- do [kpaɛ Zaan 'kɔɔ

¹ 'Bhɛ blaan, 'ke 'ŋ -mlɛkɛ' -glɔɔ 'bhɛɛke do yɛɛ- 'ke -yoo da 'zi laflɛ' ma. La -gblo do 'klale- yaa -a ta 'bhii- -woo baa dɛnɛ- 'yi gɔnɛ- 'la gbɛɛn-, 'bhɛɛ- -glɛŋgbaan do 'mɛlɛgole -yaa -a ŋgblo ma. -A wɛyɛi' 'e 'yaa- -bhi 'zi 'bhii- -yɛɛtɛbhɛ -bhigbɛya gbɛɛn-; 'bhɛɛ- -a 'kpaan mu 'e 'yaa- tran 'bhii- 'tɛ nɛɛ -wɛɛnle' gbɛɛn-. ² 'Sɛwɛ kpɔnɛ- do -liiplɔole -yaa -a 'kɔɔ. -Ya gbɛ -yie' ta gaan 'e 'bhɛ -du- laa' wɛyɛi- 'e ta, 'bhɛɛ- -ya gbɛ

-koo ta gaan 'ε 'bhe -dulaa' 'tre ma. ³ 'Bhεε- 'kee- 'pεenle 'egloole 'bhii- 'jara do -wegbeya gbεen-. -E yanle 'pεenlele, 'ke -gblan' 'srwaple- 'ε 'pεele 'eke- zi. ⁴ -O 'pεele-, 'η 'yaa- 'zan 'woo- 'gblan' 'srwaple- 'pεεwli- 'ε -jan 'la □woa 'bhe yōondεle, 'ke 'η -weli' do male- laanima 'η -zanta', 'ke 'bhe -a pe 'zi 'η ni dōo: «-Gblan' 'srwaple- 'ε -o -jan 'la □woa, 'bhe 'kpa 'e 'kpee, 'duŋ- 'yaa 'bhe yōondεle.»

⁵ 'Bhe klele 'te, 'ke 'η -mleke' 'la dulale □ya wεyi- 'pegee 'tre 'ε ta, 'bhe 'bhe gbeyie 'lawlenle lafle' ma. ⁶ 'Bhe blaana 'kee- bhaa wli 'kunle 'ke -ya pe dōo: -Waanbhaa' 'la 'yoo- 'e 'yre ma -zōn 'pegee yikpensee ta, 'bhi -le lafle' 'pegee pe mu 'la 'kpen -a -yi 'mu □kla. 'Bhi -le 'tre 'pegee 'bhe ta pe mu 'ε 'kpen □kla. 'Bhεε- 'bhi -le wεyi- 'pegee -a ba pe mu 'ε 'kpen □kla. 'Mi 'pegee 'an -Waanbhaa' 'ε ta 'mi pe dōo: «'Waati 'ε □bhwa, 'bhεε- gbεtadole laa -o -a -yi -li. ⁷ 'Duŋ-, 'ke -mleke' 'srwaple- mi 'ε 'bhe 'bhe a pe -klelon' 'ε □pian 'waati 'la ba, -Waanbhaa' nu -yaa' gaanyiza 'ε 'lesole. 'Bhe gaanyiza 'ε 'bhe -le -e -za 'la □kpa -a -lela' janwo mu 'la 'mu -o -yaa' yewone mu 'le 'mu 'lii 'bhεε- 'le.»

⁸ 'Bhεε- 'η -weli' 'la □maa 'ke 'bhe da lafle' ma, 'bhe pe 'η ni 'ezin- dōo: «'Sewe kpone- 'la 'liiploole -o -mleke' 'la dulale -o wεyi- 'pegee 'tre 'ε ta -a 'kōo, ge 'bhe 'kun -a 'kōo.»

⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke 'η gele- 'yee- mleke' 'ε ba -yre ta, 'bhεε- 'an □pia -a ni dōo -e 'sewe kpone- 'ε 'kpa 'η 'kōo. 'Bhεε- -e pe 'η ni dōo: «-A 'si 'bhεε- 'ya miin. -A yien nu dōle 'e 'kpee, 'duŋ- -e nu -nrals' 'e 'lii 'bhii- zro 'yrōn 'nragbeya gbεen-.»

¹⁰ 'Bhe klele 'te, 'ke 'η 'yee- 'sewe kpone- 'ε 'sile- mleke' 'ε 'kōo, 'bhεε- 'ke 'an 'miinle. -E -yaa nra 'η 'lii 'bhii- zro 'yrōn gbεen-; 'duŋ- 'an 'miinle-, 'ke -a yien dōle- 'η 'kpee.

¹¹ 'Bhe blaana, 'ke -wa pele- 'η ni dōo: «'Bhi -le nu -Waanbhaa' -lela' janwole 'si -bebe mu ni, 'bhe 'pegee 'kleen -bebe mu -yi mu ni, 'bhεε- wli -bebe a mee mu ni, 'bhe 'pegee -bhlenjge -bebe mu ni.»

11

-Waanbhaa' 'sreya- kle mi ple

¹ 'Bhe blaana, 'ke -o togo do 'kpale 'η 'kōo; 'bhe 'yaa- 'bhii- 'beni do gbεen-. 'Bhεε- -o pe 'η ni dōo: «'E 'wlen-, 'bhεε- ge -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε 'pegee *'srak- agoyre 'ε dan. Mεε 'la zan mu -Waanbhaa' gba a nōo- 'mu nōo 'ezin-. ² 'Duŋ- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεne 'ε -gben' 'yi 'pεeliyre 'ε, 'bhe 'to ye, 'yaa 'bhe danle. -Amasroyi -o 'bhe □naa Zuufu kle mu 'ε 'mu -la ni. -O nu -Waanbhaa' a -wa 'ε 'siele- mle mia ple bhe ple -la (42). ³ 'N nu a klele 'bhεε- 'η 'sre ple 'ε -woo 'η 'lelajanwo mee mu ni -yrekpa' 'waa do 'ke -yrekpa' -keme ple 'ke -yrekpa' mia yaga -la (1.260). 'Bhεε- -o nu dune- kple mu 'klale- -o ta 'bhii- bheela mee mu gbεen-.»

⁴ -Waanbhaa' 'sre ple 'ε 'wole- 'ke olivi diinj ple 'pegee -fitran ple 'la dulale -o 'tre Zan -Waanbhaa' -leε 'mu 'le. ⁵ 'Ke mee 'la zan -o -a 'zi' 'bhii- 'bhe -za 'yoo- kle -o ni, 'te 'pwe -o -lii, 'bhεε- 'bhe -o -sōonnii' mu 'ε kpacie. 'Ke mee 'la zan -o -za 'yoo- kleyre -glin 'zi -o ni, 'bhe zan nu gale 'bhεε- gagbeya 'ε 'yi. ⁶ 'Bhe 'senj -o ni 'ke -o lafle' 'liitan-, 'kooko- 'la laa ban 'tre ta 'waati 'la -o nu -Waanbhaa' -lelajanwole mee mu ni 'bhe ba. 'Bhεε- 'bhe 'senj -o ni 'ezin- 'ke -o -yi mabōo 'ke yien 'le. 'Bhεε- 'waati oō 'waati 'la 'ke -za 'yoo- gloon 'la klele -swa -o ni bhaaplenj mu ni, -o bhεε- kle.

⁷ 'Ke -o -yaana -Waanbhaa' a -jan 'ε 'wolele 'waati 'la ba, 'bhεε- srope 'la da -gluu 'trole- -gbene 'ε 'yi, 'bhe nu gwledanle -o ba. 'Bhe 'senj nu wole 'ke -o -le, 'bhεε-

'bhe -o de. ⁸ -O gbaa mu 'ε 'kpaale-nu bole -zabla' -kpan 'ε ta -wa -gbene 'ε 'kpee, -o Meezan -gbaanna -yrigbeele 'ε ta yre 'la □nɔɔ bhe. -O so 'yee- -wa 'ε 'kpaale Sodomu -wa 'ε ma 'bhe 'pegee Ezipu 'kleen 'ε ma -Waanbhaa' a pe zi 'ε zi, 'woo- mee mu 'ε kleza -yɔɔ' mu 'ε ma. ⁹ 'Drunyan ta 'kleen 'yi mu oo, -a nɔɔ- -gbaa mu oo, -a -yi wli mu oo, 'bheε- -a nɔɔ- 'si mu 'ε 'kpen. -O 'kpen nu -o gbaa mu 'ε -glinle' -yrekpa' yaga 'pegee -a 'traa □la; 'bheε- waa nu dɔle -a -la 'ke -woo bin. ¹⁰ 'Tre ta bhaapɛɛɛ mu 'ε zrukpaale nu klele 'woo- mee ple 'ε gaza 'yi. -O zrukpaagbeya -yɔɔ' 'ε 'kɔɔ, -o nu 'eke- glaan mu 'kpaale- pe mu ba. -Amasroyi 'woo- -Waanbhaa' -lela' janwo mi ple 'la bhe -o 'trebho -bebe -kpa' tre ta mu ta.

¹¹ 'Dun- 'bhe -yrekpa' yaga 'pegee -a 'traa 'ε 'kanle- blaen, nii- do -daa -Waanbhaa' ba, 'bhe □wlaa -o -yi, 'bheε- 'ke -o bole -yre ma -si 'sroowo gbe drɛewole 'ezin-. 'Bhe klele 'te, 'ke -woo -wlenle' -o gaan ta. -Ayile, 'ke -gblaen -gbene do 'klale mee 'la zan mu 'kpen -o □ya 'mu 'yi. ¹² 'Bhe □nɔɔ bhe, 'ke -o -weli' -gloɔ do male- 'ke 'bhe da laanima, 'bheε- 'ke 'bhe 'a 'pele 'woo- -Waanbhaa' -lela' janwo mi ple 'ε ni dɔɔ: «-Ka 'san, 'bheε- -ka nu -ge!» -Woo -wlenna, 'bheε- -o -ja lafle' 'yi la -gble do 'yi, -o -soonni' mu 'ε 'yre ma. ¹³ 'Bhe 'waati do 'kpo 'ε ba, 'ke 'tre beenle- 'egbenele; 'bheε- 'ke -wa -gbene 'ε gbe vu mi 'ε 'klaale. 'Bhe klele 'te, 'ke mee 'waa 'srwaple- (7.000) gale- 'yee- 'tre beenle 'ε 'yi. Mee -vin mu 'la □bwa, -di □kaan 'mu 'yi, 'bheε- 'mu laanima -Waanbhaa' 'ε 'tobhwa.

¹⁴ -Klɔɔɔ ple mi 'ε 'bhe □yaan; 'dun- -a -vinbwa sa 'bheε- -a yaga mi 'ε 'bhe bho 'saanibhe.

7. -Mleke' 'srwaple- mi 'ε 'bhe 'bhe a pe -klelon' 'ε □pian

¹⁵ 'Bhe blaen, 'ke -mleke' 'srwaple- mi 'ε 'bhe 'bhe a -klelon' 'ε 'penle. 'Bhe klele 'te, 'ke -weli' -gloɔ mu dale- lafle' 'yi 'ke -wa pe dɔɔ:

«Meezan -Waanbhaa' 'pegee -e mee 'la zan makwan-, *Krisi 'ε, -waa pe -le 'ke 'drunyan ta -bhleɛɛɛbeya 'ε 'le.

-E nu yaale 'drunyan 'ε ta 'bhii- -bhleɛɛɛbeya -zɔn 'pegee yikpensee ta!»

¹⁶ 'Gwlaan- gblaen mia do bhe yizie (24) 'la 'yaale- -yaa -waa' -bhleɛɛɛbeya 'yaakpe- mu 'ε ta -Waanbhaa' -le ma, 'mu -balaa' 'mu 'kpo ta 'tre ma, 'ke -woo ngblo kulale; 'bheε- 'ke -o -Waanbhaa' gbale-. ¹⁷ 'Ke -wa pe dɔɔ:

«Meezan -Waanbhaa', 'Senkpenzan, 'bhi 'la 'bhi -o 'ε 'yre ma -zɔn, 'bhe 'pegee 'ε 'yaa- 'ε 'yre ma 'elwale gban -so.

'Woo 'ε 'pubo- 'yaa- -gloɔya' -gbene 'ε ma, 'bhe 'pegee 'yaa- -bhleɛɛɛbeya 'ε -zayi'.

¹⁸ 'Tre ta 'si mu 'ε -woo zrupliila, 'dun- 'bhi a pe yran yi 'ε □bhwa.

Gbaa mu 'kitikan yi 'ε □bhwa. 'Yaa- yewone mu 'la 'ke -woo 'ε 'lela- -janwo' mu 'le, 'bheε- 'yaa- mee 'wenj mu 'ε, 'bhe 'pegee mee 'la zan mu gblaen 'ε 'leε;

'ke -o -kla mee gblaen mu 'le oo, 'ke -o -kla -ne 'fienronne mu 'le oo, -o 'kpen kleza mu 'ε ma -sra 'na yi 'ε □bhwa.

Mee 'la zan mu 'tre ta mu 'ε sie, 'bheε zan mu 'sie yi 'ε □bhwa 'ezin-.»

¹⁹ -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbene 'la 'bhe -o lafle' 'yi -o 'bhe 'li- igwa-. 'Bheε- -Waanbhaa' 'pegee bhaapɛɛɛɛ mu plerj- -bhoolaya do 'kesu 'ε 'η 'bhe □ya -Waanbhaa' gbayre 'wenj 'ε □nɔɔ. 'Bhe klele 'te, 'ke la 'ε 'yrebɔle, 'bhe 'pegee -weli' mu -yaa ye, 'bheε- -gblan' mu 'peela-; 'tre -beenna, 'bhe 'pegee

-goobhe' la 'ten gblo -gbene do -baan.

-YRE ZI YELE 'SRWAPLE-

12

1. *Le do 'pegee mle gblo -gbene 'e ma -jan*

¹ 'Bhe blaen, 'ke 'kpeeleni maza -gbene do 'pwele -a -yi laanima lafle' 'yi: le do -le -yaa 'kele-. -Yretabhe 'klale- -yaa -a ta 'bhii- -o dune- do kla mee ta gone- 'la gbene-, laanima mle 'kpaale- -yaa -a gaan mu 'e [la, 'bhe- -mleklenne vu ta ple le -yaa -a ngblo ma -bhlengbe ngblo ma 'faa 'e 'le. ² -A kpele -le -yaa. 'Bhe- -a -bla zenlawoa -a ta, 'bhe -yren 'e 'lagbeya -yoo' 'e 'koo -a -lii, -e -yaa -gbekan' zii'.

³ 'Bhe blaen, 'ke 'kpeeleni maza 'bheke do 'pwele 'a -yi lafle' 'yi 'ezin-: mle gblo -gbene do -le -yaa 'bhe 'le, 'bhe 'yaa- 'etenle 'bhii- 'te gbene-. 'Bhe ngblo -yaa 'srwaple-, 'bhe 'pegee 'bhe 'mle -yaa vu; 'bhe- -bhlengbe ngblo ma 'faa 'srwaple- -yaa 'bhe ngblo 'srwaple- 'e ma. ⁴ -E mleklenne mu 'e 'ledulayre yaga mi 'e -glaanna 'ke -a wee 'e 'le, 'bhe- 'kee- 'mu blinle- 'tre ma. 'Bhe- -e -ja dulale le 'la 'bhe 'yaa- 'bhe 'ya zii' 'bhe 'le, 'koko- 'ke 'bhe 'bhe 'ne 'e [yaa 'te, -e 'bhe 'ne 'e 'peede- 'eke- ma 'pilipili. ⁵ 'Bhe- le 'e -ya -yaa 'ke 'gwlaan- -ne do 'le. 'Bhe -ne 'e 'bhe -le nu 'si mu 'e 'kpen -ledool 'ke piibhe 'beni do 'le 'bhe 'koo. 'Dun- -o -ja 'yee- -ne 'e 'le laanima -Waanbhaa' a -bhlengbe 'yaakpe- 'e -din. ⁶ 'Bhe klele 'te, 'ke le 'e blasanle, 'bhe- 'kee- gele- -kpe 'e ta. -Waanbhaa' yre do 'la 'lemagaanna -a ni, -e -ja bole 'bhe- yre 'e [noo ye, 'koko- -wa -lebo' 'bhe [noo ye -yrekpaa'

'waa do 'ke -yrekpaa' -keme ple 'ke -yrekpaa' mia yaga ta (1.260).

⁷ Gwle -wlenna 'te lafle' 'yi. -Mleke' mu -kunlii Miseli 'pegee -yaa' -mleke' mu 'e gwledaan- mle gblo -gbene 'e ba. 'Yee- mle gblo -gbene 'e 'pegee -yaa' -mleke' mu 'e gwledaan- -mleke' Miseli 'pegee 'bhe a -mleke' mu 'e ba. ⁸ 'Dun- -waa 'sengole 'ke -mleke' Miseli 'e 'le, 'bhe- waa 'sole- bole- lafle' 'yi 'ezin- -li. ⁹ 'Bhe- -o 'yee- mle gblo -gbene 'e -blinna 'paelii-. 'Yele- 'ke mle gwe 'e 'le. -Wa sii 'Zina 'pegee -Setran'. 'Yele- 'drunyan ta mu 'e 'kpen 'yini-. -Wa -blinna 'tre ta, -o 'yee- 'pegee -yaa' -mleke' mu 'e -blinna 'tre ta. *

¹⁰ 'Bhe gole -a -yi, 'ke 'n -weli' -gloo do male- 'ke 'bhe da lafle' 'yi, 'bhe- 'ke 'bhe 'a pe doo:

«-Waanbhaa' a mee -bhee bhla 'e [bhwa -zon! -Kooa' -Waanbhaa' 'e -yaa' -glooya' 'pegee -yaa' -bhlengbeya yi 'e [bhwa -zon; 'bhe 'pegee -e Krii 'la makwan-, 'bhe- 'kee- 'bhe [kla Mee -Bhe Mi 'le bhe, 'bhe a pe 'senj kle bhla 'e [bhwa 'ezin-.

-Amasroyi mee 'la zan -yaa la 'o neene- mu 'e ta, -yrekpaa' 'pegee -bi zi -Waanbhaa' -le ma, -o 'bhe zan 'e -gbian lafle' 'yi.

¹¹ 'O neene- mu 'e 'sengwa- 'kele-, *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'e 'yien- 'e -glooya' 'e 'sroyi, 'bhe 'pegee -o -Waanbhaa' a -jan 'e 'sreya- 'la [kla mee mu ni 'bhe -zayi'.

'Bhe- -o -dwa -a -la 'ke -woo 'gbu na Zesu ni, 'ali- 'ke 'bhe ge 'tenle- -o gale ma.

¹² 'Bhela- -zayile, lafle' 'pegee -a -yi mu 'e, 'ka zrukpaale kle!

'Dun- 'ka mu 'tre 'pegee weyi-, -yren -o 'ka ta!

* 12:9 12.9 -Woo -we 'zi 'ke Adamu 'pegee Evu 'yiniza 'e 'bhe' 'le mle 'e 'koo.

-Amasroyi 'Zina -zinaa' 'ka ba -yre ta, 'bhεε- yran 'te -la wlae -o -a -yi, -amasroyi -a 'gbu 'a 'yaango 'bhii- yaa' pe 'waati 'ε -vin 'laa bole 'ebebele 'ezin- li.»

¹³ 'Bhε klele 'te, 'yee- mle gblo -gbene 'ε -ya 'yelawoa 'bhii- wa -blinna 'tre ta, 'kee- 'kpale- 'sanle le 'la 'bhe -ne 'gwlaan- 'ε 'yaa 'bhe zi. ¹⁴ 'Bhε klele 'te 'ezin-, 'ke -o 'bibi -gbene do gbenron- ple 'ε 'nalele 'ε ni, 'kooko- 'bhe 'si, 'bhεε- 'bhe ge -kpe 'ε ta 'bhe yaayre 'la -o 'bhe 'lemagaanna gban 'bhe ni 'bhe 'nɔɔ mle gblo -gbene 'ε ma 'egboɔnle. -O nu a -lebole 'bhεε- nɔɔ ye 'lεε yaga 'ke -a 'traa 'la. ¹⁵ 'Bhε 'yi 'te bhe, 'ke mle gblo -gbene 'ε -yi 'pwele -a -lii 'bhii- yue do gbεen- 'ke 'bhe ge le 'ε zi, 'kooko- 'bhe -yi 'ε 'pɔɔ 'ε sɔ le 'ε -glaanle'. ¹⁶ 'Dun- 'bhe klele 'te, 'ke 'tre 'nule bhɔle 'yee- le 'ε ba: 'tre 'bhe 'lii 'ε 'ploola-, 'bhεε- -yi 'la 'pwela- mle gblo -gbene 'ε 'lii, -e 'bhe 'kpen 'mia 'fenfenj. ¹⁷ 'Bhε klele 'bhe gbεen- bhe 'ezin-, 'ke mle gblo -gbene 'ε -ya zrupliile' le 'ε ma, 'bhεε- 'kee- gele- gwledanle 'yee- le 'ε 'kpee yi -vin mu 'ε ba. 'Bhε le 'ε 'kpee yi -vin mu 'ε 'mu -le mεε 'la zan mu 'kpen -Waanbhaa' a 'toŋ mu 'ε 'klosikun, 'bhεε- 'ke -o bloole -o Zesu a wlan 'ε ma 'mu 'le.

¹⁸ 'Bhε 'yi, 'ke 'yee- mle gblo -gbene 'ε gele- dulale weyi- 'ε bhonla -yrentre' 'ε ta.

13

2. Srɔpe 'la 'pwela- weyi- 'ε ba

¹ 'Bhε gole -a -yi, 'ke 'η srɔpe do 'pwele- ye- weyi- 'ε ba. -A -mle -yaa vu, 'bhεε- -a ngblo -yaa 'srwaple-. -Bhlangbe ngblo ma 'faa 'yaa- -a -mle mu 'ε 'kpen do do ma. 'Bhεε- -Waanbhaa' 'to 'siε ma 'to mu yɔɔnde- yaa -a ngblo mu 'ε 'kpen do do ma. ² 'Ŋ srɔpe 'la 'ya, 'bhe 'pwele- yaa 'ke 'trwane do 'le. 'Bhε gaan mu 'ε 'yaa- 'bhii-

-kwe' gaan mu gbεen-; 'bhεε- 'bhe 'lii 'ε 'yaa- 'bhii- jara do -lii. Mle gblo -gbene 'ε 'bhe 'bhe a -glooya' 'pegee 'bhe 'yaakpe- 'ε, 'bhεε- 'bhe a gblaanya 'ε 'kpen 'naa -a ni. ³ 'Bhεε- 'η 'yee- srɔpe 'ε ngblo 'ε do 'ya, -e -kla 'bhii- 'bhe madinwole -yaa, 'bhεε- -e -yaa 'bhii- 'bhe 'yaa- zan gale 'bhe bhe 'ε 'kɔɔ. 'Dun- 'bhe 'bhe -yɔɔ' 'ε 'yaan. 'Bhε klele 'te, 'drunyan ta mu 'ε 'kpen 'yrebhogbe -yɔɔ' 'kɔɔ 'yee- srɔpe 'ε zi, 'ke -o 'kpen dole- -a zi. ⁴ -Woo 'kpo 'zian mle gblo -gbene 'ε 'lεε, 'bhεε- -o 'bhe 'gbaa, -amasroyi 'bhe -le fanjan- -naa srɔpe 'ε ni. -Woo 'kpo -zian 'yee- srɔpe 'ε 'lεε, 'bhεε- -o 'bhe -gbaa, 'ke -wa pe doo: «Srɔpe 'ε 'kpa ma mεε 'laa -o! -De 'gbu -le sɔ gwledanle -a ba εε?»

⁵ -O 'seŋ 'naa srɔpe 'ε ni, 'kooko- -e sɔ -a 'gbu magbaande ma jan mu, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' 'to siε ma jan mu wole-. -O 'bhe 'seŋ 'ε 'naa -a ni 'kee- bo 'bhe klele ma mle mia ple bhe ple 'la (42). ⁶ 'Bhε klele 'te, 'ke 'yee- srɔpe 'ε -jan 'yɔɔ- wole 'sanle -Waanbhaa' ma, 'kee- 'bhe 'to 'ε 'siε-, 'bhεε- 'kee- 'bhe gbayre 'wenj 'ε -zwanwo', 'bhe 'pegee 'kee- lafle' 'yi mu 'ε -zwanwo'. ⁷ -O 'seŋ 'naa -a ni doo -e gwledan -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'ε ba, 'ke -a 'senjo- 'mu 'le. -O 'seŋ 'naa -a ni -gbaa mu 'ε 'kpen oo, 'si mu 'ε 'kpen oo, wli mu 'kpen oo, 'bhεε- 'kleen mu 'ε 'kpen 'yi mu ta. ⁸ 'Tre ta mu 'la 'kpen 'to 'laa -o *Bhlaa Gwlen Bhlone- 'la -gaa 'ke 'sraka 'le 'drunyan zibo bhla 'ε zi 'bhe a bole -yre ma -si 'sewe 'ε 'yi, 'bhe zan mu -le nu 'ε 'kpo zenle 'yee- srɔpe 'ε 'lεε, 'bhεε- -wa gba.

⁹ «'Ke mεε 'la zan 'tron -o -a ngblo ma, 'bhe zan 'ε 'tronbado -jan 'lεε- ni. ¹⁰ 'Ke -a -ledulale -o doo mεε 'la zan -o bope 'le -kaso 'yi, -o nu 'bhe zan 'ε bole -kaso 'yi. 'Bhεε- 'ke -a -ledulale -o doo -o mεε 'la zan de 'ke -gokunj' 'le, -o

nu 'bhεε- zan dεle 'ke -gokun' 'le. 'Bhela- zayile, -yoo 'ke -za 'le 'ke -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'ε -o -za 'yikun-, 'bhεε- -woo kpa Zesu 'yi.»

3. Srɔpe 'la 'pwela- 'tre □la

¹¹ 'Bhε blaان, 'ke 'η srɔpe -bhεeke' do yele- 'ezin- 'ke 'bhε -o 'pwε zii' 'tre □la. -A -mle -yaa ple 'bhii- -bhlaا gwlen bhlonε- do -mle mu gbεεn-, 'bhεε- -e -yaa -janwo' zii' 'bhii- mle gblo -gbene do gbεεn-. ¹² -E -yaa -za 'kpen kle 'zi srɔpe -lwa mi 'ε 'bhe a fanjan- 'ε 'le 'bhε 'gbu 'yre ma. -E -yaa a wla 'zi 'drunyan ta mu 'ε 'kpen zi doo 'mu 'mu 'kpo zen 'yee- Srɔpe □lwa 'ε 'lεε 'bhεε- -o 'bhe gba. 'Bhe ma 'da 'la 'yaa- zan 'bhe dεle 'bhe □yaan. ¹³ 'Yee- Srɔpe ple mi 'ε 'yaa- 'sole- maza -gbene mu kle 'zi mεε mu 'ε 'yre ma, 'ali- 'ke 'bhe ge 'tenle- 'te zinale ma -a 'koo 'tre ta 'ke 'bhe da lafle' 'yi. ¹⁴ 'Bhe klegbeya 'ε 'yi, -o fanjan- yeke- 'la □naa -a ni, -e -yaa 'sole- maza mu 'la kle 'zi srɔpe □lwa 'ε 'yre ma, -e 'drunyan ta mu 'ε 'yinia- 'mu 'le, 'ke -ya pe 'mu ni doo -o srɔpe □lwa 'la madingwa 'ke -gokun' 'le, 'bhεε- 'ke 'bhe □bwa 'bhe -yre ma bhe, 'kaa -o 'bhe bhooma -yrine' □yaan. ¹⁵ 'Bhe blaان, -o 'sej □naa srɔpe 'ε ni, 'bhεε- -e nii- -wlaa -a bhooma -yrine' 'ε 'yi, 'kooko- 'bhe so -janwole 'ke 'bhe 'a pe mεε mu ni doo 'ke mεε 'la zan mu 'kpen 'laa -o 'kpo zenle srɔpe 'ε bhooma -yrine' 'ε 'lεε 'bhεε- -wa gba, -o 'bhe zan mu 'ε dε. ¹⁶ -Ya □kla 'bhεε- -o pe yoon do kpalaa' kpanma mεε mu 'ε 'kpen gbe -yie' -lii, 'bhe 'pegee -o -mlelii': mεε 'fientronne mu oo, mεε gbلاان mu oo, pezan mu oo, 'kooflenjan mu oo, lu mu oo, 'bhεε- =kle mu 'kpen. ¹⁷ Mεε 'kedo- 'kpo 'laa -yaa so pe -lεle',

'bhe 'pegee pe gonle-, 'ke 'yee- pe yoon 'ε yaa -o 'bhe zan ma: 'yee- pe yoon 'ε 'ke yaa klele srɔpe □lwa 'ε 'to 'ε 'le, -e kle -a 'to 'ε 'lii 'ε 'bhεε- 'le.

¹⁸ -Zadoleya maza -le -ge. 'Ke mεε 'la zan yikanle -o, 'bhe zan so srɔpe 'ε 'to 'ε 'lii 'ε 'yi -o 'kela 'le 'bhe dole. -Amasroyi, bhaaplenj do 'to 'lii -le. -A -lii -o -keme 'srwado- 'ke mia yaga bhe 'srwado- (666). *

14

4. -Yre zi yele yizie mi

¹ 'Bhe blaان, 'η 'yaa- 'η 'yrekpa zii' bhla 'la ba, 'ke 'η -Bhlaا Gwlen Bhlonε- 'ε dulale yele- Sion vle goon 'ε 'wiinj-. Mεε 'waa -keme do 'ke mεε 'waa mia ple 'bhe yizie -yaa -a zi (144.000). -A 'gbu 'to 'ε 'pegee -a Dε 'to 'ε yoondele -yaa 'bhe mεε mu 'ε 'mlelii. ² 'Bhe klele 'te, 'ke 'η pe -weli' do male- 'ke 'bhe da laanima lafle' 'yi: 'Bhe -weli' 'ε -gblo -yaa 'bhii- -yi 'poo wli mu 'pegee -gblanj' 'pεε wli gbεεn-. 'Yee- -weli' 'ε 'yaa- 'ezin- 'bhii- 'srokpa -gitari -gloon gwe mu 'wegbeya gbεεn-. ³ 'Woo- mεε 'saa mu 'ε dulale -yaa -bhlengbe 'ε 'yaakpe- 'ε 'pegee pe -yre male yizie, 'bhεε- 'gwlaان- gbلاان mu 'ε 'le ma. -O -yaa 'sro dree do 'kpa zii'. Mεε 'kedo- 'kpo 'laa -yaa so 'bhe 'sro 'ε daانle- 'ke yaa 'e go mεε 'waa -keme do 'ke mεε 'waa mia ple bhe yizie (144.000) 'la 'ke -Waanbhaa' 'mu tagbawoa 'drunyan ta mεε mu 'ε ba 'mu do -kplen ba.

⁴ 'Bhe mεε mu 'la bhe, -woo 'gbu 'fle 'ε □twa 'wenj 'ke waa 'gwlaان 'pegee le -za 'kedo- 'kpo do. -O 'kpen gbaانle -yaa -Bhlaا Gwlen Bhlonε- 'ε zi 'ke 'bhe 'yaa- gele- yre 'oo yre 'la □noo. -Waanbhaa' -o tagbawoa bhaaplenj mu 'ε ba, 'kooko- -o kle -Waanbhaa' 'pegee

* **13:18** 13.18 'Sewebhe 'kpen do do wlaا pe -lii -yaa Zuufu mu 'ε ba. 'Bhe 'sewebhe mu 'ε 'kpen 'klale- ke ba 'mu 'yaa- -keme 'srwado- 'ke mia yaga bhe 'srwado-. Mεε 'ke mu pe doo Rome mu 'ε -waa' -bhlengbe do 'to -le -yaa 'kele-.

'yee- Bhlāa Gwlen Bhlone- -waa' pē mēē -lwa mu 'le. ⁵ Bhlā do 'kpō 'laa dāle -lido' -o -lii, 'bhēē-waa -za 'yōo do 'kpō 'yele- -lido' -o zi.

5. -Yre zi yele 'soo mi

⁶ 'Bhē blaān, 'ke 'ŋ -mlēkē' -bhēēke' do 'yele- 'ke 'bhē 'si zii' 'egbōōnle laanima laflē' 'yi; -Jan 'Nrāle- do 'la 'ke -dan' 'laa -o 'bhē ma -e -yaa zan 'bhē 'wole- 'drun-yan ta mu 'ε ni dōo: 'Klēen mu 'ε 'kpen 'yi mu oo, 'bhēē- -gbāa mu 'ε 'kpen oo, 'bhē 'pegee wli mu 'ε 'kpen 'pe mu 'kpen. ⁷ -E -yaa pe 'zi 'egloole dōo: «-Ka -gbāan' -Waanbhāa' -lēē, 'bhēē-ka 'tōbholeya na -a ni! -Amasrōyi -yaa 'kitikan yi 'ε □bhwa. -Ka 'ka 'kpō zen -Waanbhāa' -lēē, 'bhēē-kaa gba, 'yele- laflē' 'pegee 'trē, 'bhēē- wēyi- 'pegee tō ŋgblo mu 'ε 'kpen □kla.»

⁸ 'Bhē blaān, 'ke -mlēkē' plē mi do dōle- -a -lwa mi 'ε zi, 'bhēē- 'bhē 'yaa- pe 'zi dōo: «-E -balāa', -e -balāa! 'Babilōni -wa -gbēnē 'ε -balāa! 'Yele- -yaa' 'gwlen -glinza' 'flēn 'ε dō 'klēen 'kpen 'yi mu 'ε ma. 'Bhē 'gwlen -glinza' 'flēn 'ε 'yaa- 'bhii- -e -wēen -gloō □naa -o 'kpen ni, 'bhēē- 'bhē -o □dia.»

⁹ 'Bhē blaān, 'ke -mlēkē' yaga mi 'ε dōle- -a -lwa plē 'ε zi; 'bhē -yaa pe 'zi 'egloole dōo: «'Ke mēē 'oo mēē 'la zan 'e kpō □zian srōpe 'pegee -a bhōōma -yrine' 'ε 'lēē, 'bhēē- 'ke -yoo -gbāa, 'bhē 'pegee 'ke -ya -tōomasie □kpāa -a -mlēlii' 'pegee -a 'kōōlaalii, ¹⁰ 'Bhē zan nu -Waanbhāa' a yran peyan- do 'ε 'mile- 'bhii- -wēen -gloō 'la waa 'yizaale 'bhē gbēen-. 'Bhē zan nu -yrenbhlele 'eyōole 'tē 'pegee 'sēkē 'tē 'ε 'yi, -Waanbhāa' a -mlēkē' 'wēŋ mu 'ε 'pegee *-Bhlaane' Gwlen Bhlone- 'yre □la. ¹¹ 'Tē 'la 'bhē -yrenkpa' -o ta, 'bhē -gblēn 'ε wlen 'waati 'ε 'kpen ba 'ke -dan' 'laa klē 'bhē ma. Mēē 'la zan mu 'kpen srōpe 'ε 'pegee -a bhōōma

-yrine' 'ε □gbāa, 'bhē 'pegee -wa -tōomasie 'ε □kpāa mēē 'la zan mu 'kpen ma, 'mu 'laa nu 'sōle- 'mu 'yitrele -yrekpāa' 'pegee -bi zi.»

¹² 'Bhēla- -zayile, mēē 'la zan mu -o 'ke -Waanbhāa' a pē 'le bhē, 'ke -o yaa 'tōŋ mu 'ε 'klōsikun, 'bhēē- 'ke -o 'kpāle- -o Zesu 'yi, -waa' -yren 'yikun bhla 'ε □bhwa.

¹³ 'Bhē blaān, 'ke 'ŋ -weli' do male- 'ke 'bhē da laflē' 'yi, 'bhēē- 'bhē 'yaa- pe dōo: «-A yōōndē dōo: 'Ke mēē 'la zan mu -gaa 'ke -o bole -o Mēēzan a 'kpāledomaya 'ε 'yi, 'kee- san -zōn ma, -waa pe -yinra'!» Lii 'Wēŋ 'ε pe dōo: «'Bhē -o 'ke wlan 'le. -Woo -yitre' -waa' ye -gloō mu 'ε 'wole- blaān, 'bhēē- -o klēza -lrele' mu 'ε -za 'laa nu gole -Waanbhāa' 'kpee.»

6. -Yre zi yele 'srwado- mi

¹⁴ 'Bhē blaān, 'mi 'ŋ 'yrekpāle 'ezin-, 'ke 'ŋ la -gblo 'pu do yele-, 'bhēē- mēē do yaale -yaa 'bhē ta 'bhii- bhaaplenj gbe do gbēen-. -Bh- lengbe ŋgblo ma -can 'faa do -yaa -a ŋgblo ma, 'bhēē- gōŋlo -lēle' do -yaa -a 'kōō. ¹⁵ 'Bhēē- 'ke -mlēkē' 'bhēēke do 'pwele -Waanbhāa' Gba 'Fē -Gbēnē 'ε □la 'ke -ya pe mēē 'la zan yaale -yaa la -gblo 'ε ta 'bhē ni 'egloole dōo: «'Yaa- gōŋlo 'ε 'si, pēbhāa 'ε 'kanle san, -amasrōyi pēbhāa 'kan bhla 'ε □bhwa; 'drun-yan ta pēbhāa 'ε 'tranna-, 'bhēē- -a 'kan bhla 'ε □bhwa!» ¹⁶ 'Bhē klēle 'tē, mēē 'la zan yaale -yaa la -gblo 'ε ta, 'ke 'bhē -gōŋlo 'ε 'sile, 'bhēē- 'kee- yewole 'kele- 'trē 'ε ta 'bhii- -o -mlō kan gōnē- 'la gbēen-.

¹⁷ 'Bhēē- 'ezin-, 'ke -mlēkē' 'bhēēke do 'pwele *-Waanbhāa' Gba 'Fē -Gbēnē 'la -yoo laflē' 'yi 'bhē □la; -gōŋlo -lēle' do -bhēēke' 'yaa- 'bhē 'kōō 'ezin-.

¹⁸ 'Bhē blaān, 'ke -mlēkē' 'bhēēke do 'pwele *-srakagoyrē 'ε □nōō, -gloōya' 'yaa- 'bhē 'kōō 'tē ta. 'Bhē pe 'kēla -gōŋlo- 'lēle- 'ε 'yaa- 'bhē 'kōō 'bhē ni 'egloole dōo: «'Yaa-

-gɔŋlɔ 'ɛ 'si, 'bhɛɛ- 'trɛ ta -drɔɔ
 bhaa -vlɔ mu 'ɛ 'kan, -amasrɔyi -o
 bhaa mu 'ɛ 'tranna- gban.»¹⁹ 'Bhɛ
 klɛlɛ 'tɛ, 'ke 'bhɛ -mlɛkɛ' 'ɛ -gɔŋlɔ
 'ɛ 'sile; 'bhɛɛ- 'ke 'bhɛ 'trɛ ta
 -drɔɔ bhaa mu 'ɛ 'kanlɛ. 'Bhɛɛ-
 'kee- drɔɔ bhaa mu 'ɛ 'klalɛ -drɔɔ
 bhaa -yigo' -gluu 'ɛ 'yi. 'Bhɛ -lɛ
 -Waanbhaa' a yran -gbɛnɛ 'ɛ 'lɛ.
²⁰ -Drɔɔ bhaa -yigo' -gluu 'ɛ 'yaa-
 -wa 'ɛ kpɛ ma. -O -drɔɔ bhaa mu
 'ɛ 'taanna- -o gaan 'lɛ 'bhɛɛ- =nɔɔ;
 mɛɛ yien -yaa 'pwɛ zii' 'bhɛ -drɔɔ
 bhaa -yigo' -gluu 'ɛ 'yi. 'Bhɛ mɛɛ
 yien 'ɛ 'wianna- 'fɔ 'bhɛ ge 'tenlɛ-
 'kilo -kɛmɛ yaga ta 'trɛ ma; 'bhɛɛ-
 -ɛ -yaa sɔ bhɔlɛ- mɛɛ -bliɛna.

15

7. -Yre zi yele 'srwaplɛ- mi

¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'ŋ -tɔɔmasiɛ do
 -bhɛɛkɛ' 'yɛlɛ laflɛ' 'ɛ 'yi, 'bhɛ 'yaa-
 'ɛgbɛnɛlɛ, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'yaa- mɛɛ
 'kpeɛlɛni ma pɛ 'lɛ: -klɔlɔɔ' 'sr-
 waplɛ- -yaa -mlɛkɛ' 'srwaplɛ- 'kɔɔ.
 'Bhɛ -klɔlɔɔ' mu 'ɛ 'yaa- 'ke -klɔlɔɔ'
 mu 'ɛ 'lɛyanpɛ -la -lɛ. 'Wolɛ- -yaa
 -Waanbhaa' a yran 'ɛ -danj' 'lɛ.

² 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'ŋ yrɛ do
 yɛlɛ- 'bhii- wɛyi- 'la 'yrɛ -o 'bhii-
 -dwalɛn' gbɛɛn-; 'tɛ 'yizaalɛ -yaa
 -a ba. Mɛɛ 'la zan mu 'sɛngwa-
 'kɛ srɔpɛ 'ɛ 'lɛ, 'bhɛɛ- 'ke -waa dolɛ
 -a -la 'ke -wa -bhɔɔma -yrinɛ' 'ɛ
 gba, 'bhɛ 'pegeɛ 'ke -wa 'tɔ 'sɛwɛ 'ɛ
 yɔɔn -lii 'ɛ kpa -o ma, 'ŋ 'bhɛ zan
 mu 'ɛ □ya 'ɛzin-. 'Mu dulalɛ -yaa
 wɛyi- 'la 'yrɛ ta -o 'bhii- -dwalɛn'
 'bhɛ ta; -Waanbhaa' -gitari -glɔɔn
 gwe 'la □naa -o ni, 'mu -yaa -o 'kɔɔ.
³ -O -yaa -Waanbhaa' a yɛwɔnɛ
 *Moizi a 'sro 'pegeɛ -Bhlaa Gwɛn
 Bhlonɛ- 'ɛ -yaa' 'sro mu 'kpa zii'
 dɔɔ:

«Mɛɛzan -Waanbhaa' 'Sɛnkpenzan,
 'ɛ klɛza mu 'ɛ -woo
 'ɛgbɛnɛlɛ,

'bhɛ 'pegeɛ -woo 'ke 'kpeɛlɛni
 maza mu 'lɛ!

'Bhi -lɛ 'ke 'trɛ ta 'si mu 'ɛ 'kpen a
 -bhɛlɛngbɛ 'lɛ,

'yaa- zi mu 'ɛ 'lɛdɔɔlɛ -o, 'bhɛ
 'pegeɛ -woo wlan ma zi mu
 'lɛ!

⁴ Mɛɛzan, -dele sɔ a pele- dɔɔ 'bhɛ
 'laa gbɛlaan 'ɛ 'lɛɛ,
 'bhɛɛ- yaa 'ɛ 'tɔbhɔ- ɛɛ?

-Amasrɔyi, 'bhi -la do -kplɛn 'kpɔ
 -o 'wɛŋ, 'klɛɛn 'ɛ 'kpen yi
 mu nu nule -o 'kpɔ zɛnɛ 'ɛ
 'lɛɛ, 'bhɛɛ- -woo 'ɛ gba.

-Amasrɔyi mɔkpen' a □ya 'bhii-
 'yaa- 'kitikangbeyɛ mu 'ɛ
 'lɛdɔɔlɛ -o.»

⁵ 'Bhɛ blaɛn, 'mi 'ŋ 'yrɛkpale,
 -Waanbhaa' gbayrɛ 'wɛŋ 'la -a
 gbayrɛ sɔkpaa' 'ɛ 'yaa- 'bhɛ □la,
 'ke 'ŋ 'bhɛ 'liigolɛ yɛlɛ- laflɛ' 'yi.

⁶ 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke -klɔlɔɔ' 'sr-
 waplɛ- 'ɛ 'yaa- -mlɛkɛ' 'srwaplɛ-
 'la 'kɔɔ, 'mu 'pwɛlɛ *-Waanbhaa'
 Gba 'Fɛ -Gbɛnɛ 'ɛ □la; dunɛ- 'pu

'pɛnpɛŋ mu -yaa 'mu ta, 'bhɛɛ-
 'mu 'yaa- bhi 'zi -yrayra. -Can
 'sɛntru mu dolɛ -yaa -o -bu ta. ⁷ Pɛ

-yrɛ male yizɛ 'ɛ, -a do -can 'paa
 'srwaplɛ- -naa -mlɛkɛ' 'srwaplɛ- 'ɛ
 ni. 'Bhɛ 'paa mu 'ɛ 'pale- -yaa

'ke -Waanbhaa' 'la -ya -yrɛ ma
 -zɔn 'pegeɛ yikpɛnsɛɛ ta 'bhɛ a
 yran 'ɛ 'bhɛɛ- 'lɛ. ⁸ 'Bhɛ 'waati 'ɛ

ba, 'ke -Waanbhaa' gbayrɛ 'wɛŋ 'ɛ
 'pale 'ke -Waanbhaa' a 'tɔbhɔlɛya
 'tɛgbɛn- 'pegeɛ -yaa- -glɔɔya' 'ɛ 'lɛ.

Mɛɛ 'kɛdo- 'kpɔ 'laa -yaa sɔ wlalɛ-
 -Waanbhaa' gbayrɛ 'wɛŋ 'ɛ □la,
 'sani- -klɔlɔɔ' 'srwaplɛ- 'la 'yaa-
 -mlɛkɛ' 'srwaplɛ- 'ɛ 'kɔɔ 'mu yan.

**-WAANBHA A YRAN
 PEYAN- 'SRWAPLɛ-**

16

1. -Waanbhaa' a yran peyan- =lwa mi

¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'ŋ -wɛli' -glɔɔ
 do male- 'ke 'bhɛ da -Waanbhaa'
 gbayrɛ 'wɛŋ 'ɛ □la; 'bhɛɛ- 'bhɛ
 'yaa- pɛ 'zi -mlɛkɛ' 'srwaplɛ- 'ɛ ni

dɔɔ: «-Ka ge -Waanbhaa' a yran
 peyan- 'srwaplɛ- 'ɛ 'klaala 'trɛ ta!»

² 'Bhɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke -mlɛkɛ' □lwa
 mi 'ɛ 'pwɛlɛ, 'kɛɛ geɛlɛ- -yaa' pɛ

yran peyan- do 'e 'klaale 'tre ta. 'Bhɛɛ- 'ke -gbloko' 'tonle- 'pwele -yasaa -yasaa sɔpɛ 'e 'toomasie 'e 'yaa- mɛɛ 'la zan mu ma, 'bhɛɛ- 'ke -o -yaa -a bhooma -yrine' 'e gba 'mu ma.

2. -Waanbhaa' a yran peyan- ple mi

³ 'Bhɛ blaana, 'ke -mlɛkɛ' ple mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ yran peyan- do 'e 'klaale wɛyi- 'e ba. 'Bhɛ klele 'tɛ 'ke wɛyi- 'e 'kpen klele- 'ke yiɛn 'le, 'bhii- mɛɛ gbaa do yiɛn gbɛɛn-, 'bhɛɛ- pɛ -yre male mu 'la 'yaa- wɛyi- 'e ba, 'mu 'kpen -gaa.

3. -Waanbhaa' a yran peyan- yaga mi

⁴ 'Bhɛ blaana, 'ke -mlɛkɛ' yaga mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ yran peyan- do 'e 'klaale yue mu 'pegee to ngblo mu 'e ba. 'Bhɛɛ- 'bhɛ -yi mu 'e 'kpen □kla 'ke yiɛn 'le. ⁵ -Glooya' -o -mlɛkɛ' 'la 'koo -yi ta, 'ɲ 'bhɛ 'weli- 'e □maa 'ke 'bhɛ -a pe 'zi doo:

«'Bhi 'la -yoo, 'bhɛɛ- 'e 'yaa- 'elwale gban, 'e 'ledoole -o, 'bhɛɛ- 'yoo- 'wenɲ, -amasɔyi 'e 'kiti 'lɛɛ- =kaan 'ledooleya ma.

⁶ -Amasɔyi, -o 'yaa- mɛɛ 'wenɲ mu 'e 'pegee 'e 'lɛla- 'janwo' mu 'e □dia 'ke -woo 'yiɛn 'e 'klalaa 'tre ma.

'Bhɛɛ- 'bhi 'duɲ- mɛɛ yiɛn -naa -o dɛ mu 'e ni -o mi yi 'le. 'Bhɛ 'yi, -woo kleza -yoo' mu 'e 'wlata- za -la -sɔɔwoa'!»

⁷ 'Ŋ -weli' do □maa 'ke 'bhɛ da *sɔrakagoyɛ 'e □nɔɔ, 'bhɛɛ- 'bhɛ 'yaa- -a pe 'zi doo: «'E! Mɛɛzan -Waanbhaa', 'Senjkpenzan, 'yaa- 'kiti mu 'e -woo wlan ma, 'bhɛɛ- -o -ledoole -o!»

4. -Waanbhaa' a yran peyan- yizie mi

⁸ 'Bhɛ blaana, 'ke -mlɛkɛ' yizie mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ yran peyan- do 'e 'klaale -yretɛbhɛ 'e ta, 'bhɛɛ- 'ke -o 'senɲ 'nale -yretɛbhɛ 'e ni doo -e bhaaplɛɲ mu 'e 'kpacie 'ke -a -yi

'tɛ 'e 'le. ⁹ 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke 'tɛfuu -gbɛɛ do bhaaplɛɲ mu 'e 'kpaciele, 'bhɛɛ- -o -yaa -Waanbhaa' 'la 'senɲ -o 'bhɛ 'koo 'woo- 'kloloɔ' mu 'e ta 'bhɛ 'tɔsɛ ma jan -yoo' mu 'wo 'zi. 'Duɲ- -zadɔwɛɛ 'laa dole -o ma 'ke -o ploɔ -za 'yoo- klele ma, 'ke -woo zru niinaa' -Waanbhaa' ba, 'bhɛɛ- 'ke -o 'bhɛ 'tɔbhɔ-.

5. -Waanbhaa' a yran peyan- soo mi

¹⁰ -Mlɛkɛ' 'soo mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ yran peyan- do 'e 'klalaa sɔpɛ 'e 'yaakpe- 'e ta. 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke -gblo 'kpale -yaa' -bhleɲgbe 'klɛɛn 'e 'kpen ta. 'Bhɛɛ- bhaaplɛɲ mu 'e 'yaa- -o gbɛɛbhɛ mu 'e 'sonkpa zii' -o ta -yren 'e 'lagbeyaa -yoo' 'e 'koo. ¹¹ 'Bhɛla- -yile, -o -yaa laanima -Waanbhaa' 'to 'sɛɛ ma jan mu wo 'zi, 'bhɛ -yren 'e 'pegee 'bhɛ -gbloko' mu 'e 'lagbeyaa -yoo' 'e 'koo. 'Duɲ- -zadɔwɛɛ 'laa dole -o ma 'ke -o ploɔ -za 'yoo- klele ma, 'bhɛɛ- 'ke -woo zru niinaa' -Waanbhaa' ba.

6. -Waanbhaa' a yran peyan- srwado- mi

¹² -Mlɛkɛ' 'srwado- mi 'e 'bhɛ 'bhɛ a pɛ yran peyan- do 'e 'klalaa yue -gbɛɛ 'la -wa sii Efrati 'bhɛ 'yi 'e ba. 'Bhɛ klele 'tɛ, 'ke yue 'e 'bheele; 'kooko- -bhleɲgbe mu 'la 'yaa- da -yretɛbhɛ 'pweyre- nɔɔ-, 'mu 'kanyre- ye. ¹³ 'Bhɛ blaana, 'ke 'ɲ lii -yoo' yaga yelee. -A do -pwela mɛ gblo -gbɛɛ 'e lii 'e 'le, -a -bhɛɛke' do -pwela sɔpɛ 'e lii 'e 'le, 'bhɛɛ- -a yaga mi 'e 'pwela- bhla ma -Waanbhaa' -lɛla' janwo mi 'e lii 'e 'le. -O -yaa 'bhii- -sran mu gbɛɛn-. ¹⁴ 'Wole- 'ke 'zina lii mu 'la 'sole- maza mu kle 'mu 'le. -O ge 'drunyan 'yi -bhleɲgbe mu 'e 'kpen ba, -o -lɛkpa' zayi' 'eke- ta gwledanle 'kaama-. -O nu 'bhɛ gwle 'e danle 'Senjkpenzan -Waanbhaa' a yi -gbɛɛ 'e 'bhɛɛ- ta.

¹⁵ Mɛɛzan pe doo: «'E 'tronbado doo, 'mi nu nule 'bhii- -faannii' kla mɛɛ ba gɔɛ- 'la gbɛɛn-! 'Ke mɛɛ

'la zan □bwa -a 'yre ma, 'bhεε- 'kee- -yaa' dune- mu 'ε □twa -a ta; 'kooko- 'ke yaa 'taawo- -a tafleŋ- 'le, 'bhεε- 'ke -yrala' laa do -a ma 'ke mεε mu 'a □ya, 'bhe zan a pe -yinra'.»

¹⁶ 'Woo lii yaga 'ε -o 'trε ta -bh- lengbe mu 'ε 'kpen 'lekpa- 'eke- ta yre 'la -o 'bhe sii Ebre wli 'ε 'yi doo: «Aamagedon» 'bhεε- =noo.

7. -Waanbhaa' a yran peyan- 'srwaple- mi

¹⁷ 'Bhe bla- 'ke -mleke' 'sr- waple- mi 'ε 'bhe 'bhe a pe yran peyan- do 'ε 'klaale laanima -ploo 'ε zi. 'Bhe klele 'te, 'ke -weli' -gloo do dale- -Waanbhaa' gbayre 'wen 'ε □la -bh- lengbe 'yaakpe- 'ε 'yi, 'ke 'bhe 'a 'pele doo: «-E □yaan 'te!»

¹⁸ 'Bhe klele 'te, 'ke la 'e 'yrebale lafle' 'yi, 'bhe 'pegee pe wli 'ke mu 'kele, 'bhεε- -gblan' mu -peela, 'bhεε- 'ke 'tre beenle- 'egbenele. -A 'san bhaapleŋ mu -o 'tre ta -ge 'ke 'bhe nu 'tenle- 'bhe yi 'lee- ma, 'bhe 'yansi 'tre beenle laa klele -lido' 'egbenele 'bhe gbεεn- -titi.

¹⁹ 'Bhe klele 'te, 'ke -wa -gbene 'ε 'wile, 'bhεε- 'ke -a -yicienle -le yaga; 'bhεε- 'kleen mu 'ε 'yi -wa mu 'ε 'klalaa-. Babiloni -wa -gbene 'ε -zadwa -Waanbhaa' 'kpee 'te. -E -yaa' yran -gbene 'ε □klaa 'yee- wa 'ε ta mu 'ε ta. ²⁰ -Yi 'mlingole -yaa 'tre yre mu 'la zi, 'mu 'kpen 'trunwoa□, 'bhεε- mεε -yre 'laa 'kpale- vle goon 'kedo- 'kpo ma 'ezin- li. ²¹ 'Bheε- -goobhe' la gblo -gbene do -baan: 'bhe -goobhe' la 'ε bhe do gbin 'ε 'yaa- 'kilo mia ple (40) bho. 'Bhe -goobhe' la gblo -gbene 'ε 'bhe -le -daa lafle' 'yi, 'bhεε- -e -baan bhaapleŋ mu ta.

'Bhe klele 'te, 'ke bhaapleŋ mu 'ε -o -Waanbhaa' 'tosie ma jan -gloon 'ε 'kpen 'wole 'yee- -goobhe' la 'ε -zayi'. -Amasroyi 'yee- -goobhe' la 'ε 'yaa- 'eyoole 'kee- kan -a -dan' ta.

BABILONI -WA 'E MA JAN 'SRWAPLE-

17

1. Gwlen -wεε le 'ε ma 'kiti

¹ 'Bhe za mu 'ε 'kanle bla- 'paa 'srwaple- 'ε 'yaa- 'woo- -mleke' 'sr- waple- 'la 'koo, -o do 'ε 'mabeenna 'η -din, 'bhεε- 'ke -ya pele- 'η ni doo: «Nu -ge doo, 'bhεε- 'η nu gwlen -wεε le 'ε ma 'kiti 'ε zronle 'ε ni. 'Yee- gwlen -wεε le 'ε 'yaale -o -yi gbla- mu bhonla. ² 'Tre ta -bh- lengbe mu 'ε -yanbhoo-ya □kla -a ba; 'bhεε- -yaa' gwlen -wεεza' 'flen 'ε 'tre ta bhaapleŋ mu 'ε 'kpen □dia 'bhii- -droo a mεε degbeya gbεεn-.»

³ 'Bhe klele 'te, 'ke *Lii 'Wen 'ε zinale 'η ta, 'bhεε- 'kee- gele- 'η 'le -kpe do ta. 'N le do yaale -ya 'bhe □noo srope 'ten do ta. 'Bhe srope 'ε ηgblo -yaa 'srwaple-, 'bhεε- -a -mle -yaa vu: -Waanbhaa' 'tosie ma 'to mu 'te -la yoondele -yaa -a ma yrekpen- =noo. ⁴ 'Yee- le 'ε -baale' -yaa 'ke -bh- lengbe -baa 'so 'ten 'wlenwlen do 'le, 'bhe 'pegee -baa -can pe mu, 'bhεε- vle -za -gloo mu, 'bhe 'pegee -gbεεfiŋ mu 'ε 'kpen -gloon -le -yaa -a ma. -Can 'paa do -yaa -a 'koo, 'bhe 'pale- -yaa 'ke mεε mu kleza 'yoo- mu 'ε 'kpen -gloon 'le, 'bhe 'pegee -yaa 'trinjo- maza -yanbhoo-ya maza mu 'ε 'kpen 'le. ⁵ 'To do yoondele -yaa -a -mlēlii': -doodoo 'yi 'to -le -yaa 'bhe 'le, 'bhεε- 'bhe 'to 'ε yoondele -yaa doo:

«Babiloni -wa -gbene,
'tre ta -yanbhoo-ya de mu neε,
'bhe 'pegee -za 'yoo- 'kanle- -a
-dan' ta

'bhe kle mu neε.»

⁶ 'Mi 'yee- le 'ε □ya; -Waanbhaa' a mεε 'wen mu 'la 'pegee -o mεε 'la zan mu □dia -waa' Zesu 'sreya- klele ma, -e 'mu yien 'ε □mia, 'bhii- 'ke mεε -droo -mia 'ebebele -e mεε de goone- 'la gbεεn-, 'bhεε- 'bhe 'yaa- -a de 'zi 'bhεε- gbεεn-. 'An 'yele-, 'ke 'η 'liibhaale 'η 'gbu ma 'egbenele. ⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -mleke' 'ε -ya pele- 'η ni doo:

«Mele -kla 'bhεε- 'e 'kpeeleni zii' 'e ma εε? Srɔpe 'la le 'la bhe -a bina- 'zi, 'bhεε- 'ke -a ngblo -o 'srwaple-, 'bhe 'pegee -a -mle -o vu, 'η 'yoo- zan gaanyiza do 'yipele 'e ni -o ple -kpen ba zayi'.⁸ 'E srɔpe 'la □ya bhe, -e -yaa 'elwale -a -yre ma; 'dun- yaa -o -li -a -yre ma. -E nu 'pwεle- gluu gbɔɔn 'trole 'ε 'yi, 'bhεε- -e nu gele -a 'sɛyre- 'ε □nɔɔ. Waa 'drunyan ta mu 'la 'tɔ yɔɔnde le bole -yre ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhe ma 'bhe 'sewe 'ε 'yi -a 'san 'drunyan zibɔ yi 'ε ma -Waanbhaa' 'kɔɔ, 'bhe zan mu 'kpee le nu nile 'mu ma 'ke 'mu 'yee- srɔpe 'ε □ya. -Amasrɔyi, -e -yaa -a -yre ma 'elwale -sɔ, 'dun- yaa -o -li -a -yre ma, 'bhεε- 'dun- e nu 'pwe gbε drεewole 'ezin- -a -yi.»

⁹ «'Bhe -za 'lεε- 'bhe -o 'ke yikan' maza 'pegee -zadɔ' maza 'le. Srɔpe 'ε ngblo 'srwaple- 'ε 'bhe mu -o 'ke vlε gɔɔn 'srwaple- -la -le. Le 'ε 'yaale -o 'bhεε- vlε gɔɔn mu 'ε 'wiinj-.¹⁰ 'Woo- srɔpe ngblo 'srwaple- 'ε, -woo' 'ezin- -bhle ngbe 'srwaple- -la -le: 'woo- -bhle ngbe mu 'ε -o 'soo 'laa -o -li, 'mu -balaa' gban, -a do yaale -o -zɔn 'bhe a -bhle ngbeyaa 'ε 'yi, 'bhεε- -a 'srwaple- mi 'ε 'bhe 'laa nule -li. 'Dun- 'kee- -nwa yaale -yaa' -bhle ngbeyaa 'ε 'yi bhla 'la ba, yaa nu -mɔle' 'bhe 'yi.¹¹ Srɔpe 'la 'yaa- 'bhe 'yre ma 'elwale -sɔ, 'bhεε- 'ke yaa -o -li -a -yre ma, 'bhe 'gbu -o 'ezin- -bhle ngbe 'srwaa- mi 'ε 'bhεε- 'le. 'Bhεε- 'bhe -le -bhle ngbe 'srwaple- -lwa mu 'ε do 'le-, 'bhεε- 'bhe 'gbu -o ge 'zi 'bhe 'niyre- 'ε 'bhεε- -nɔɔ.»

¹² «'E -mle vu 'la □ya, 'mu -le 'ke -bhle ngbe vu 'la 'mu laa yaale -li 'mu a -bhle ngbeyaa yaayre 'ε □nɔɔ; 'dun- -o nu 'senj 'nale- -o ni, 'bhεε- -o yalaa' -bhle ngbeyaa 'yi 'waati sa ba -o 'pegee srɔpe 'ε 'le.

¹³ 'Woo- -bhle ngbe vu 'ε -o 'kpen -o -za do 'kpɔ -la zi: woo -a zi 'bhii- -o -waa' -glɔɔya' 'pegee waa fangan- 'ε 'na srɔpe 'ε ni.¹⁴ -O nu gwledanle *-Bhlaa Gwlen Bhlonε- 'ε ba, 'dun- 'bhe 'senj nu wole 'ke -o -le. -Amasrɔyi 'bhe -le 'ke Mεεzan mu 'kpen a Mεεzan 'le, 'bhe 'pegee -bhle ngbe mu 'kpen a -Bhle ngbe 'le, -Waanbhaa' mεε 'la zan mu -siila, 'bhεε- -e mεε 'la zan mu makwan-, 'bhe 'pegee mεε 'la zan mu zru □bwa do 'yee -Waanbhaa' ni, 'bhe mεε mu 'ε 'kpen 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlonε- 'ε -o 'senj nu wole 'ke 'woo- -bhle ngbe vu 'ε 'pegee srɔpe 'ε 'le.»

¹⁵ -Mleke' 'ε pe 'η ni 'ezin- dɔɔ: «'E -yi mu 'la □ya, 'ke gwlen -wεε le 'ε 'yaale- -o bhonja bhe, 'wole- 'ke 'klεen 'ke 'yi mu 'le, 'bhe 'pegee -zamaa' 'ke mu, 'bhεε- 'si 'ke mu 'pegee wli 'ke mu 'le.¹⁶ 'E wi -mle vu 'la □ya gwlen -wεε le 'ε ven nu 'sile- 'mu 'pegee srɔpe 'ε yin 'lii. -O nu -a 'kɔɔpe- mu 'ε 'kpen 'kunle-, 'bhεε- -wa tafle ng- balaa'. 'Mu nu -a dele, 'bhεε- -wa 'fle 'ε bhle, 'bhεε- -o nu -a 'fle -vin 'ε 'kpaciele 'te 'yi.¹⁷ Wlan 'ε ni, -Waanbhaa' -le 'a □kpaa -o ngblo -yi dɔɔ 'yee- 'gbu -za 'la 'ledulaa gban -o 'bhεε- kle, 'bhεε- -o zru maza kle do; 'bhεε- -o waa -bhle ngbeyaa fangan- 'ε 'na srɔpe 'ε ni, 'sani- 'yee- -Waanbhaa' 'gbu -a -jan 'ε 'lesole plε ng-.»

¹⁸ «'E le 'la □ya bhe, 'bhe -le 'ke -wa -gbene 'la -yaa' fangan- 'ε 'kpaale- -o 'trε ta -bhle ngbe mu 'ε 'kpen 'wiinj- 'bhe 'le.»

18

2. -Jan ple mi: Babiloni baayre

¹ 'Bhe blaen, 'ke 'η 'yrekpale -mleke' 'bhεεke do ma 'kee- da lafle' 'yi. Fangan- -gbene do -yaa -a 'kɔɔ; 'bhεε- -a -lregbeyaa -yrayra 'ε 'bhe 'tre 'ε 'kpen takaa- -wenj.

* 18:2 18.2 Mεε 'ke mu pe Babiloni □kla wi -glɔɔn 'ε 'kpen gaanyre 'le.

2 -E -gbekaan -a -weli' -gloo do 'yi doo:

«-E -klalaa', -e -klalaa', Babiloni * -wa -gbene 'e 'klalaa.

-E □kla 'zina mu a -wa 'le, 'bheε- -e -kla 'ke 'zina 'trinle- 'ε 'kpen -gloon gaanyre 'le;

'bhe 'pegee maanne- 'yoo- mu 'ε 'kpen -gloon gaanyre 'le, 'bheε- maanne- mu 'la 'kpen -za 'laa so mεε ni, -e -kla 'mu 'kpen gaanyre 'le 'ezin-.

3 -Amasroyi, 'drunyan ta mu 'ε 'kpen -yanbhooya □kla -a ba, 'ali- -yaa' -yanbhooya 'flen 'ε -yoo 'kpen □dia 'bhii -droo a mεε degbeya gbεen-.

'Tre ta -bhlenjbe mu 'ε -yanbhooya □kla -a ba, 'bheε- 'pleεgon- mu 'ε □kla 'ke pezan mu 'le -yaa' pe -lrele' mu -bebeya 'ε -zayi'.»

3. -Jan yaga mi: Babiloni ta -yren

4 'Bheε- 'η -weli' -bheεke' do □maa 'ke 'bhe da lafle' 'yi, 'bheε- 'bhe 'yaa- pe 'zi doo:

«'Mi a pe mεε mu, -ka go -wa 'lee- 'kpee, 'kooko- 'ka 'laa nu -waa' -za 'yoo- mu 'ε 'ke klele, 'bheε- 'kooko- -o ta -klolo mu 'ε 'ke mu laa nu 'tenle- 'ka ma.

5 -Amasroyi, -yaa' -za 'yoo- mu 'ε 'pa gbe -yoo' 'ε 'koo, 'mu -dwa 'eke- ta 'bhii- zre dogbeya gbεen- 'ke 'bhe ge 'tenle- lafle' ma. 'Bheε- -a kleza -yoo' mu 'ε -zadwa -Waanbhaa' 'kpee.

6 -E mεε -bheεke' mu □kwan 'eyoole gone- 'la gbεen-, -kaa 'kun 'bheε- 'kungbeya yeke- do 'kpo 'ε 'yi 'ezin-; 'bheε- -kaa kleza -yoo' mu 'ε 'mu -la yeke- 'niina- -a ma -gloon ple. -E -droo peyan- do 'la □naa 'ka ni, -droo -gloo 'la -gloo 'yiya- 'bhe ni -gloon ple -ka 'bheε- yeke- peyan- do na -a ni.

7 -Ya 'gbu 'tobhwa- gone- 'la gbεen-, 'kee- bo -yaa' pe -lrele' 'srε mu 'ε 'tronbhlele ma gone- 'la gbεen-, -ka 'bheε- yeke- -yren 'pegee 'trebho 'kpa -a ta.

-Amasroyi -ya pe 'zi -a 'gbu 'kpee doo: «'N' yaale- -o 'bhii- -bh- lenjbe le do gbεen-, 'naa -o 'ke glaanle do 'le, 'bheε- -bheela za laa nu 'tenle- -titi 'η ma.»

8 'Bhela- -zayile, -klolo' mu 'lee- 'mu nu baale -a ta -leyan' do 'kpo: Ga 'pegee bhee la za, 'bheε- -gu.

'Bheε- 'te nu -a 'kpaciele, -amasroyi Meezan -Waanbhaa' 'la 'bhe a -kpan 'a -balaa' 'a ta 'bhe -o 'egloole.»

9 'Ke 'bhe □kla, 'tre ta -bhlenjbe mu 'la 'kpen -yanbhooya □kla -a ba, 'bhe 'pegee 'ke -o □bwa -yaa' pe -lrele' -tron 'srε 'ε 'bhlele- ma, 'ke -o -yrekpaa bhla 'la ba -wa 'ε 'kpacieyre 'tegblen- 'ε ma; -o nu wisile 'ke -woo -la ma janwo -a ba zayi'. 10 -O -gblaanlawa zii' -a ta -yren -gbene 'ε 'lee, -o nu dulale 'egboonle -a ma, 'ke -wa pe doo:

«'Ee -klolo' maza! 'Ee -klolo' maza! 'Ee, 'waa- -wa -gbene Babiloni 'ε, fanjan- ma -wa 'ε!

-Waanbhaa' a -kpan 'ε -balaa' 'e ta -leyan' do 'kpo 'bheε- gbεen- -gee' εε!»

11 'Tre ta 'pleεgon- mu 'ε 'kpen nu wisile 'ke -o -gbekan' 'yee- Babiloni -wa 'ε -zayi', -amasroyi mεε 'kedo- 'kpo 'laa nu -waa' 'pleε gonpe mu 'ε 'lole- 'ezin- -titi: 12 -waa' -can oo, waa -goli' 'pu oo, waa vlene- -za -gloo mu oo, waa -gbεefin mu oo, waa so 'pleele- fefeε oo, waa so 'ten -kleen' -kleen' 'pegee -o so 'la □taan 'ke -wlenne' -buu' mu 'le oo, 'bheε- waa so 'ten 'wlenwlen mu. -Yri mu 'la 'mu yele -yaa la 'mu -gloon 'ε 'kpen oo; 'bhe 'pegee -o pe mu

'la 'kpen □kla 'ke bie 'sɔnbhɛ- 'le oo, -o -pɛ mu 'la 'kpen □kla 'ke -yri -za -glɔɔ mu 'le oo, 'bhɛ 'pegee pi-ibhɛ 'tɛn 'le oo, 'bhɛɛ- piibhɛ -zeze 'gbu 'le oo, 'bhɛ 'pegee vlɛnɛ- 'pu mu 'le. ¹³ 'Bhɛɛ- -zien ba bhoyo- -gblɛn 'nrɛle- 'ɛ -glɔɔn 'ke mu oo, mɛɛ 'flɛ 'lre -yrɔn mu oo, ansansi mu oo, 'bhɛ 'pegee ansansi -gblɛn 'nrɛle- -glɔɔn plɛ 'la -o 'mu do sii miri, 'bhɛɛ- -wa -bhɛɛke' do 'ɛ sii ansansi oo; -drɔɔ oo, -yrɔn oo, blɛ † pii 'pegee blɛ bhɛ oo; 'bhɛɛ- dri mu 'pegee -bhlaa mu oo, wi -soo' mu 'pegee gwledan -mazini 'mu oo; 'ali- lu 'pegee gwledanyɛ nɔɔ- kaso 'yi mu. ¹⁴ 'Woo- 'plɛɛgɔn- mu 'ɛ 'kpen pe Babiloni -wa 'ɛ ni dɔɔ: «'Ee! Pɛ mu 'la 'lrɔ -yaa 'e ma, 'mu -jilaa, 'bhɛɛ- 'mu 'e plɛngwa- 'e ma. 'Yaa- pɛ -lrele' mu 'ɛ 'kpen 'pegee 'yaa- -naflo pɛ mu 'ɛ 'kpen □nia 'e 'kɔɔ. 'Yaa nu -o yeɛ -li -titi.» ¹⁵ 'Plɛɛgɔn- mu 'la □kla pɛzan mu 'le 'yee- Babiloni -wa 'ɛ ta -waa' yawo 'ɛ ma, 'mu nu 'mu 'plɛngolɛ -a ma 'egbɔɔnle, -yrɛn -gbɛnɛ 'la nu baalɛ -a ta 'bhɛ 'lɛɛ -gblaan 'ɛ 'kɔɔ. -O nu 'wisilɛ 'ke -o -gbɛkan' 'bhii- -woo bhee la. ¹⁶ -O nu -a peɛɛ dɔɔ:

«-Kasi' -klɔɔɔ' maza! -Kasi' -klɔɔɔ' maza! -Wa -gbɛnɛ 'la -baalɛ -yaa 'ke sɔ 'plɛɛle- fɛfɛɛ, 'pegee sɔ 'tɛn -klɛɛn' -klɛɛn', 'bhɛ 'pegee -bh- lɛngbe ta sɔ 'tɛn 'wɛnɔwɛn mu 'yi; 'bhɛɛ- -a -baalɛ -yaa' 'ezin- 'ke -can -baa pɛ mu 'le, 'bhɛ 'pegee vlɛnɛ- -za -glɔɔ mu, 'bhɛɛ- -gbɛɛfɪn mu 'yi.

¹⁷ 'Bhɛ -naflo -bebe mu 'la bhe 'mu 'kpen 'siɛla- -lɛyan' do 'kpɔ!»

-Baton' 'bhɔ mu 'ɛ 'kpen, 'bhɛ 'pegee wɛyi- 'taa ta ge mu 'ɛ 'kpen, 'bhɛɛ- -baton' 'yi yewo mu 'ɛ, 'bhɛ 'pegee mɛɛ 'la zan mu 'kpen yewo wɛyi- ta; -o 'kpen -o plɛngwa- Babiloni -wa 'ɛ ma 'egbɔɔnle. ¹⁸ -O

-wa 'ɛ 'kpacie 'tɛgblɛn- 'ɛ 'yele-, 'ke -wa peɛle- 'egɔɔle dɔɔ: «'Ee! -O sɔ -wa 'ɛ -dela gbalaanya 'kpale Babiloni -wa 'ɛ ma ɛɛ?» ¹⁹ 'Bhɛɛ- -o 'trɛbwe- =sia, 'ke -o 'bhɛ 'klalɛ -o wiinj-, 'bhɛɛ- 'ke -o wisilɛ 'ke -o -gbɛkan' 'bhii -woo bhee -la, 'ke -wa pe dɔɔ:

«'Ee -klɔɔɔ' maza! 'Ee -klɔɔɔ' maza! 'Yee- -wa -gbɛnɛ 'lɛɛ- 'yela- ta 'bhɛɛ- -baton' mu -o mɛɛ 'la zan mu 'kpen 'kɔɔ wɛyi- ta, 'mu □kla 'ke pɛzan mu 'le.

'Dun- 'yee- -wa 'ɛ 'siɛla- -lɛyan' do 'kpɔ.»

²⁰ 'Dun- 'ka mu laflɛ' 'yi mu, 'ka zrukpaale klɛ! -Waanbhaa' a mɛɛ 'wɛn mu oo, Kriɛ a winbɔwo mu oo, 'bhɛ 'pegee -Waanbhaa' -lɛla' janwo mu, 'ka 'kpen zruk- paale klɛ 'ezin-!

-Amasrɔyi -Waanbhaa' a -kpan 'ɛ -balaa' Babiloni -wa -gbɛnɛ 'ɛ ta, -e -za 'yɔɔ- mu 'la □kla 'ka ni 'mu -zayi'!

4. *-Jan yizie mi: Babiloni 'siɛyrɛ-*

²¹ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, 'ke -mlɛkɛ' -glɔɔ do vlɛ -kpuɔ -gbɛnɛ do 'sile, 'bhɛ 'yaa- 'bhii- pɛbhɛ zɔn -wee -gbɛnɛ do gbɛɛn-. -E 'bhɛ vlɛ -kpuɔ -gbɛnɛ 'ɛ 'silawoa, 'kee- 'bhɛ blinle- wɛyi- 'ɛ ba 'ke -ya peɛle- dɔɔ:

«-O nu Babiloni -wa -gbɛnɛ 'ɛ 'klaalɛ- -lɛyan' do 'kpɔ fangan- ma gɔnɛ- 'lɛɛ- 'bhɛɛ- gbɛɛn- -gee' -a ma, 'bhɛɛ- waa nu -a yeɛ -li 'sekeseke.

²² Waa nu -gitari -glɔɔn gwe dɛ wli mu malɛ -li -titi 'bhi ba, waa nu 'srokpawli mu malɛ -li -titi; 'bhɛɛ- waa nu -klɛlon' 'pɛnwli- mu, 'pegee -gofɛn' 'pɛnwli- mu malɛ -li 'ezin- titi.

'Bhɛɛ- waa nu gbɛ ma yewo mu 'kedo- 'kpɔ 'yeɛle- 'ezin- -li

† 18:13 18.13 Blɛ 'ɛ 'pwele- -o 'ke -mlɔ 'le. -O 'bluu klɛ 'yela- pii 'ɛ 'le.

-titi, 'bhe 'pegee waa nu pebhe zonwli mu male -li -wee 'yi 'e ba -ge -li -titi.

23 Waa nu -lanbha 'bhile-yele 'e ba -ge -li.

'Bheε- waa nu le dreε 'pegee -a -noo 'weli- male 'e ba -ge -li. -Amasroyi 'yaa- 'pleegon- mu 'ε 'mu -le -yaa mεε gbilaan mu 'le 'tre ta. 'E 'si mu 'ε 'kpen 'yinia- -yaa' 'srɔn maza mu 'ε 'le.»

24 'Bhe trala 'ezin-, -amasroyi -o -Waanbhaa' -lela' janwo mu, 'pegee -o -yaa' mεε 'wenj mu 'la □dia, -o mεε 'la zan mu 'kpen □dia 'tre ta, 'mu 'kpen yien 'ε -klalaa' 'tre ma 'bhi -la ba.

19

5. -Jan 'soo mi: -Waanbhaa' 'tobho ma 'sro □lwa mi

1 'Bhe blaana, 'ke 'η -weli' do male- 'ke 'bhe lafle' 'yi, 'bhe 'yaa- 'bhii- -zamaa' 'srε -gbεnε do -weli' gbεεn-, 'ke -ya pe doo:

«Aleluya!
'Bhe 'yi -le doo: -Ka -Waanbhaa' 'tobho! 'Yele- mεε go -za 'yi, 'bheε- 'tobholeya 'pegee -glɔɔya' -o 'yela- pe 'le!

2 -Amasroyi, -e 'kitikan wlan ma, 'bhe 'pegee -ledɔɔleya -la ma!

-E -kpan -balaa' 'gwlen -wεε le 'la 'yaa- 'tre ta mεε mu 'ε 'sie zii' 'ke 'bhe a -yanbhɔɔya 'flen 'ε 'le 'bhe ta, 'bheε- -Waanbhaa' 'a 'krowoa- 'bhe a yewone mu 'ε dεza 'yi.»

6. -Jan 'srwado- mi: 'Sengoza 'sro □lwa mi

3 'Bhe blaana, 'ke -wa pe gbe ple mi wole- 'ezin- doo:
«Aleluya!

-Ka -Waanbhaa' 'tobho ma 'srokpa! Babiloni -wa 'ε 'kpacieyre noo- 'te -gblen 'ε nu -wlenle' -zɔn 'pegee yikpensee ta!»

4 'Bhe klele 'te, 'ke 'gwlaan- gbilaan mia do bhe yizie 'ε 'pegee pe -yre male yizie 'ε -woo 'kpɔ zenle- 'tre ma, 'bheε- 'ke -o -Waanbhaa' gbale-, 'ke -a yaale -o -yaa' -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε ta; 'ke -wa pe doo:

«Amiina! Aleluya!»

7. -Jan 'srwape- mi: 'Sengoza 'sro Ple mi

5 'Bhe 'yi 'te, 'ke -weli' 'bheεke do dale- -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε 'yi, 'bheε- 'ke 'bhe 'a 'pele doo:

«-Waanbhaa' a yewone mu 'ε, 'bhe 'pegee 'ka mu 'la gbilaan -a -leε,

'ka mu mεε gbilaan 'pegee mεε 'fientrɔnne mu, 'ka 'kpen -Waanbhaa' 'tobho!»

-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -yaa' le dreε doyre noo- 'feti 'ε ba jan

6 'Bhe blaana, 'ke 'η -zamaa' 'srε do -weli' -glɔɔ do male-. 'Bhe -weli' -glɔɔ 'ε 'yaa- -we 'zi 'bhii- weyi- 'pɔɔ baawli gbeya gbεεn-, 'bhe 'pegee -gblan' 'pεεwli- gbeya gbεεn- 'ke -ya pe doo:

«Aleluya!
-Amasroyi -kɔɔa' Mεεzan Waanbhaa' 'Senkpenzan 'ε -yalaa' -yaa' -bhleŋgbeya 'ε 'yi.

7 -Koo' zrukpaale kle, 'bhe 'pegee -kɔɔ' kle zrukpa' -gbεnε 'yi, 'bheε- -koo' -Waanbhaa' 'tobho!

-Amasroyi, *-Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -yaa' le dreε do yi 'ε □bhwa, 'bheε- -a na dreε 'ε 'lemagaanle -o -a ni.

8 -O so 'pu -yrayra fεεfεε do -naa -a ni 'kaa -e -ya -baa' 'bhe 'yi.»

'Bhe so 'pu -yrayra 'ε 'bhe -le 'ke -Waanbhaa' a mεε 'wenj mu 'ε -o kleza -ledɔɔle mu 'ε 'le.

9 -Mleke' 'ε pe 'η ni 'kaa 'an yoɔnde doo: «-O mεε 'la zan mu -siila -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -yaa' le dreε doyre 'ε □noo pebble 'ε ma, 'bhe zan mu a pe -yinra'.» 'Bheε-

-ya ꞑpia 'ŋ ni 'ezin- dɔɔ: «-Jan 'lɛɛ- 'bɛɛ -o 'ke -Waanbhaa wojan -kpɔɔɔ 'ɛ 'bɛɛɛ- 'le.»

¹⁰ 'Bɛɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke 'ŋ baale' 'ŋ 'kpɔ ta 'yee -mlɛkɛ' 'ɛ gaan ma, -a gba zayi' 'ŋ 'kɔɔ, 'duŋ- -e pe 'ŋ ni dɔɔ: «'Yaa 'bɛɛ klɛlɛ, 'mi -o yewɔnɛ 'le 'bhii- 'bhi gbɛɛn- 'ezin-, 'bhii- -kɔɔ' nɛɛnɛ- mu 'la 'kɛn -o Zesu 'sɛyɛ- klɛ 'zi 'mu gbɛɛn- -Waanbhaa' do -kplɛn -le 'ke gba pɛ 'le!»

Wlan 'ɛ ni, Zesu wlan 'la -zɔɔnna, 'bɛɛ -le -Waanbhaa' -lɛlajanwɔle 'ɛ kli 'ɛ 'le.

-DAN' MA -YRE ZI YELE 'SRWAPLɛ-

1. -Yre zi yele =lwa mi: Wi-soo' pu do ta mi

¹¹ 'Bɛɛ blaɛn, 'ke 'ŋ laflɛ' 'ɛ 'liigole yele-, 'bɛɛɛ- wi -soo' 'pu do -pwɛla -a -yi. Mɛɛ 'la zan 'sanle- yaa -a ta -o -yaa 'bɛɛ sii <Zru do Zan 'pegee Wlan Zan>. -E 'kitikan, 'bɛɛɛ- -e gwledan mɛɛ -yɔɔ mu ba -lɛdɔɔleya -la ma. ¹² -A -yɛɛbɛɛ' mu 'ɛ 'yaa- bhi 'bhii- 'tɛ nɛɛ -bhigbɛyɛ gbɛɛn-; 'bɛɛɛ- -bh- lɛngbe ŋgblo ma 'faa -bebe 'yaa- -a ŋgblo. 'Tɔ 'la 'bɛɛ yɔɔndɛle -yaa -a ma, mɛɛ 'kedo- 'kpɔ 'laa -yaa 'bɛɛ dɔ 'ke yaa 'e go 'yee- do -kplɛn ba. ¹³ 'Bɛɛɛ- dune- 'la 'yaa- -a ta, 'bɛɛ 'kɛn 'tranle- yaa 'ke yien 'le. -A 'tɔ -le -yaa: «-Waanbhaa' a -Jan.» ¹⁴ Laflɛ 'yi gwledan mu 'ɛ gbaɛnle -yaa -a zi wi -soo' 'pu mu ta. -O 'kɛn tapɛ mu 'ɛ klɛle -yaa 'ke sɔ 'pu 'pɛnpɛŋ 'lɛle- mu 'le. ¹⁵ -Gokun' 'lɛle- do -yaa da -a -lii; -e nu gwledanle 'trɛ ta 'si mu 'ɛ ba 'bɛɛɛ- 'le, 'bɛɛɛ- -a 'sɛŋgo- 'ke -o -le. -E nu -o -lɛdɔɔle fanɟan- ma piibɛɛ 'beni do 'le 'a 'kɔɔ. -E nu 'Sɛŋkɛnzɛn -Waanbhaa' a yran -yɔɔ' 'ɛ zɔɔnɛ -o ni -o 'taanlele 'bhii- 'ke -woo -drɔɔ bhaa 'ɛ 'yigo- 'zi bhla 'la ba -wa taan -o gaan 'le gɔnɛ- 'la gbɛɛn- -drɔɔ 'yigo- -gluu 'ɛ 'yi. ¹⁶ 'Tɔ do yɔɔndɛle -yaa -a ta

dune- 'ɛ ta, 'bɛɛ 'pegee -a -gblo 'ɛ ma, 'bɛɛ 'yaa- dɔɔ:

«-Bhɛngbe mu a Bhɛngbe, Mɛɛzan mu a Mɛɛzan.»

2. -Yre zi yele ple mi: -Mlɛkɛ' do -o -yɛɛɛbɛɛ 'ɛ 'yi

¹⁷ 'Bɛɛ blaɛn, 'ke 'ŋ -mlɛkɛ' do dulale yele- -yɛɛɛbɛɛ 'ɛ 'yi. 'Bɛɛ -gbɛkaan 'egloole maannɛ- mu 'la 'kɛn 'yaa- 'si laanima laflɛ' 'yi 'mu ni 'ke -ya pe dɔɔ: «-Ka nu 'ka 'lɛkpa 'eke- ta -Waanbhaa' a pɛbhle -gbɛnɛ 'ɛ ma! ¹⁸ 'Kooko- -bhɛngbe mu oo, 'srwase -kunlii mu 'pegee 'srwase mu oo, wi -soo' mu 'pegee 'mu ta mu oo, bhaapɛŋ mu 'ɛ 'kɛn, lu mu 'pegee ꞑklɔ mu oo, 'bɛɛɛ- mɛɛ gbɛlaɛn mu 'pegee mɛɛ 'fiɛntrɔnnɛ mu, -ka -o 'kɛn 'bhle.»

3. -Yre zi yele yaga mi: Srɔpɛ 'ɛ 'pegee -yaa' bhla ma -lɛla' janwo mu 'ɛ

¹⁹ 'Bɛɛ klɛlɛ 'tɛ, 'ke 'ŋ srɔpɛ 'ɛ 'pegee 'trɛ ta -bhɛngbe mu 'ɛ, 'bɛɛɛ- -waa' gwledan mu 'ɛ 'yele. -O -lɛkpale -yaa' 'eke- ta gwledanle 'kaama- mɛɛ 'la zan 'sanle- yaa wi -soo' 'pu 'ɛ ta 'bɛɛ 'pegee 'bɛɛ a gwledan mu 'ɛ ba.

²⁰ 'Bɛɛ 'yi 'tɛ, 'ke -o srɔpɛ 'ɛ 'pegee bhla ma -lɛla' janwo mi 'ɛ 'kunle. 'Bɛɛ bhla ma -lɛla' janwo mi 'ɛ 'yaa- 'sɔle- maza mu klɛ 'zi 'yee- srɔpɛ 'ɛ 'yɛ ꞑla. -A gbɛswa- mɛɛ 'la zan mu srɔpɛ 'ɛ -yaa' 'tɔɔmasie 'ɛ ꞑkpaɛ 'mu ma, 'bɛɛ 'pegee 'ke 'mu 'yaa- 'yee- srɔpɛ 'ɛ bhɔɔma -yrine' 'ɛ gba 'mu -yinile ta. -Woo ple 'kɛn -bliɛnna -o -yɛ male mu 'ɛ 'le 'tɛ -bhɛlɛlii 'ɛ 'pegee 'sɛkɛ 'tɛ -yansaan 'ɛ 'yi. ²¹ -O mɛɛ -vin mu 'ɛ ꞑdia 'ke -gokun' bɛɛ 'la 'yaa- da 'zi wi -soo' 'pu ta mi 'ɛ 'lii 'bɛɛɛ- 'le. 'Bɛɛɛ- maannɛ- mu 'ɛ 'kɛn kpɛdwa- -o wi 'ɛ 'bhɛlele.

20

4. -Yre zi yele yizie mi: -O mlɛ gbɔ -gbɛnɛ 'ɛ 'yɛɛɛ- lɛɛ 'waa do ta

¹ 'Bhe gole -a -yi, 'ke 'η -mlɛkɛ' do zinale yele- 'kee- da lafle' ma. -Gluu 'trole- 'gbɛnɛ 'ɛ 'bhe 'gborobhe 'ɛ 'pegee piibhe kpɛle- 'gbɛnɛ do -yaa -a 'koo. ² -E mlɛ gblɔ -gbɛnɛ 'ɛ ɲkwan -a 'koo. 'Bhe mlɛ 'ɛ 'bhe -le 'ke mlɛ gwe 'la 'bhe -o 'zina mu a -kunlii 'le, 'bhe 'pegee -Setran' 'le. 'Bhɛɛ- -mlɛkɛ' 'yee- mlɛ gblɔ -gbɛnɛ 'ɛ 'yrela- 'ke piibhe kpɛle- 'le lɛɛ 'waa do ta (1.000). ³ 'Bhɛɛ- 'ke -ya blinle- -gluu 'trole- 'gbɛnɛ 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'kee- 'bhe bhe bɔle -a ta; 'bhe blaɛn 'ke -ya gbɛblaɛn -toomasie 'ɛ blɔɔle- 'bhe -gluu 'trole- 'gbɛnɛ 'ɛ lii 'ɛ ta, 'kooko- waa so -a -liigole, 'bhɛɛ- 'kooko- 'yee- mlɛ gblɔ -gbɛnɛ 'ɛ yaa so 'trɛ ta 'si mu 'ɛ 'yinile 'ezin-, 'sani- lɛɛ 'waa do 'ɛ (1.000) 'kanle- pɛnɛ-. 'Ke 'bhe lɛɛ 'waa do (1.000) 'ɛ ɲkaan, -a lɛdulale -o -Waanbhaa' 'koo doo -o 'ploo -a ma 'waati sa.

5. -Yre zi yeke 'soo mi: -Setran' -baliwoyre

⁴ 'Bhe blaɛn 'ezin-, 'ke 'η -bh- lengbe 'yaakpe- 'ke mu yeke-. Mɛɛ 'la zan mu yaale -yaa 'mu ta, -o 'kitikan 'senɲ ɲnaa 'mu ni. 'Bhɛɛ- -o mɛɛ 'la zan mu ɲdia 'mu a Zesu 'srɛya- klele ma, 'bhe 'pegee -Waanbhaa' a -Jan 'ɛ 'wole- ma mɛɛ mu ni, 'bhɛɛ- mɛɛ la zan mu laa srɔpe 'ɛ 'pegee -a bhooa -yrine' 'ɛ gbale, 'ke waa 'yee- srɔpe 'toomasie 'ɛ 'kpale- -o -mlɛlii' 'pegee -o 'kooalalii, 'η 'bhe zan mu 'ɛ 'kpen lii mu 'ɛ ɲya. -O -bwela gale ba, 'bhɛɛ- -o 'pegee Krisi -yalaa' -bhɛngbeya 'yi lɛɛ 'waa do (1.000) ta. ⁵ 'Dun- mɛɛ gbaa -vin mu 'ɛ 'mu 'laa bwele gale ba 'ke 'bhe ge 'tenle lɛɛ 'waa do (1.000) 'ɛ 'yanle- ma. 'Bhe -le ɲkla 'ke mɛɛ gbaa mu -bwele' gale ba ɲlwa mi 'ɛ 'le. ⁶ Mɛɛ 'la zan mu ɲkla 'bhe gbaa mu bwele

gale ba -lwa mi 'ɛ ba, -waa pɛ -yinra' 'de! -Waanbhaa' -o ɲkpaɛ 'edanɲa -yaa pɛ 'le. Ga gbeya pɛ mi 'ɛ * 'bhe 'laa nu -za 'kedo- 'kpo klele -li -o ni. -O nu klele -Waanbhaa' 'pegee Krisi a 'sraka 'lena- mu 'le, 'bhɛɛ- -o 'pegee Krisi nu yaale -bhɛngbeya 'ɛ 'yi 'woo lɛɛ 'waa do (1.000) 'ɛ ta.

-Setran' 'pegee -yaa' gwledan mu 'ɛ -baliwoyre

⁷ 'Bhe lɛɛ 'waa do (1.000) 'ɛ 'kanle- blaɛn, -o nu 'ploole- -Setran' ma, 'bhɛɛ- -e pwe -yaa' -kaso 'ɛ 'yi. ⁸ -E nu gele 'si mu 'la 'kpen -o 'trɛ zenɲ yizie 'ɛ ta 'mu 'yiniyre noo-. 'Bhe 'si mu 'ɛ 'to -le Gogi 'pegee Magogi 'le. † -E nu -o 'kpen 'lekpaɛ 'eke- ta gwledanle 'kaama-. -Woo 'ebe- bele 'bhii- wɛyi- 'le ma -yrentrebhe gbɛɛn-. ⁹ -O 'saa 'ɛ -woo zan 'trɛ ta yrekpen- =noo, 'bhɛɛ- -woo zan 'mlingole -Waanbhaa' a mɛɛ 'wenɲ mu 'ɛ 'pegee -yaa' -wa 'la -za so -a ni 'egbɛnele 'mu zi. 'Dun- -woo 'bhɛɛ- =noo bhe oo, 'ke 'tɛ do dale- lafle' 'yi, 'ke 'bhe -o 'kpen 'kpaciele -wiao! ¹⁰ 'Bhe klele 'tɛ, 'yee- 'zina mu ta gwɛn 'la 'yaa- mɛɛ mu 'yini zii', -wa ɲkwan, 'bhɛɛ- -wa -blinna 'tɛ -bhɛlii 'pegee 'sɛkɛ 'tɛ 'ɛ 'yi. Srɔpe 'pegee bhla ma -lela' janwo mi 'ɛ 'mu -o 'bhɛɛ- yre 'ɛ ɲnoo -so. -O nu -yrenbhlele 'bhɛɛ- =noo ye -yrekpaɛ' 'pegee -bi zi, 'bhe 'pegee -zon 'pegee yikpensee ta.

6. -Yre zi yeke 'srwado- mi: -dan' ma 'Kiti

¹¹ 'Bhe gole -a -yi, 'ke 'η -bh- lengbe 'yaakpe- 'gbɛnɛ 'pu do 'pegee 'bhe ta mi 'ɛ 'yeke. 'Trɛ 'pegee lafle' blasaan- -a -lɛɛ, 'bhɛɛ- 'mu 'trunɲwoa ɲ 'fenfenɲ, 'bhɛɛ- waa nu 'mu yeke 'ezin- -titi. ¹² 'Bhe blaɛn 'ezin-, 'ke 'η mɛɛ gbaa mu 'ɛ

* 20:6 20.6 'Bhe -le mɛɛ blinle 'ɛ 'tɛ -gluu gbɔɔn 'trole- 'ɛ 'yi, 'bhe 'pegee 'tɛ -bhɛlii 'ɛ 'yi 'le.

† 20:8 20.8 Ezekiel a 'Sewe 38-39. Gogi 'pegee Magogi -o -we 'zi 'ke 'trɛ ta 'kleɛn mu 'ɛ 'kpen 'yi mu -la -le; waa so -o -noole' 'bhii- yrentrebhe mu gbɛɛn-.

'yele: mɛɛ gbɛlaan mu 'pegee mɛɛ 'fiɛntrɔnnɛ mu; -o 'kpen dulale -yaa -bhɛngbe 'yaakpe- 'ɛ 'lɛ ma. 'Bhɛɛ- -o 'sɛwɛ kpo mu -liiploola. 'Bhɛɛ- -o 'sɛwɛ kpo -bhɛɛke' do -liiploola 'ezin-: 'bhɛ -le -yaa 'ke -Waanbhaa' ba bole -yɛ ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhɛ ma, 'bhɛ a 'sɛwɛ kpo 'ɛ 'lɛ. 'Bhɛɛ- mɛɛ mu 'ɛ -o -za mu 'la 'kpen [k]la -o gale -lɛɛ, -woo -o 'kitikaan 'ke 'bhɛ 'lɛbɛngole klɛ -o klɛza mu 'ɛ 'lɛ, -o klɛza mu 'la yɔɔndɛle -yaa 'bhɛ 'sɛwɛ kpo mu 'ɛ 'yi. ¹³ 'Bhɛ klɛle 'tɛ, mɛɛ 'la zan mu -gaa wɛyi- 'ɛ ba, wɛyi- 'mu 'kpen 'pwɛla-, 'bhɛɛ- -yoo -naa. 'Bhɛ klɛgbɛya do 'ɛ 'yi, ga 'pegee gbaa mu a -wa 'ɛ -o mɛɛ 'la zan mu [k]wan, -o 'mu 'kpen 'pwɛla-. 'Bhɛɛ- -o 'bhɛ zan mu 'ɛ 'kpen do do 'kitikaan -o klɛza mu 'ɛ ma. ¹⁴ 'Bhɛ blaɛn, 'ke -o ga 'pegee gbaa mu a -wa 'ɛ blinle- 'tɛ -bhlalii 'ɛ 'yi. 'Bhɛ 'tɛ -bhlalii 'la bhɛ 'bhɛ -le 'ke gale plɛ mi 'ɛ 'lɛ. ¹⁵ Waa mɛɛ 'oo mɛɛ 'la zan 'tɔ -yɔɔndɛle 'yele- -Waanbhaa' ba bole -yɛ ma -si 'la 'ke -danj' 'laa -o 'bhɛ ma 'bhɛ a 'sɛwɛ 'ɛ 'yi, -o 'bhɛ zan 'ɛ -blinna 'tɛ -bhlalii 'ɛ 'yi.

21

7. -Yre zi yele 'srwaplɛ- mi: Lafle' drɛɛ 'pegee 'Trɛ drɛɛ

¹ 'Bhɛ blaɛn, 'ke 'ɛ lafle' drɛɛ 'pegee 'trɛ drɛɛ yeɛ-. -Amasrɔyi lafle' gwe 'pegee 'trɛ gwe 'ɛ 'mu 'trunjwoa[], 'bhɛɛ- wɛyi- 'laa -yaa -li -titi. ² 'Bhɛɛ- 'ɛ -Waanbhaa' a -wa 'ɛ [j]ya, Zeruzalemu -wa drɛɛ 'ɛ. -E -daa -Waanbhaa' ba lafle' ma, 'bhɛɛ- -e -zinaa' 'trɛ ma. -A -lɛmagaanle le -yaa 'bhii- le drɛɛ 'la 'bhɛ -baala 'ke -woo ge 'zi -a dɔle -a -nɔɔ 'ɛ ba. ³ 'Bhɛ 'yi 'tɛ, 'ke 'ɛ -weli' -glɔɔ do male- 'ke 'bhɛ da -bhɛngbe 'yaakpe- 'ɛ 'yi, 'bhɛɛ- 'bhɛ pe dɔɔ: «-Ka 'ka 'yɛkpa -gɛ doo, -Waanbhaa' gbayɛ 'wɛj 'ɛ -yoo bhaapɛn mu plɛn- 'saanige!

-E nu bole -o plɛn-, 'bhɛɛ- -o nu klɛle -yaa' pɛ 'lɛ. 'Bhɛɛ- 'yɛɛ- -Waanbhaa' 'gbu nu klɛle -o ba. ⁴ -E nu -o -yɛyi' mu 'ɛ 'kpen gɔle -o -yɛ [l]a. 'Bhɛɛ- ga 'pegee bhɛ 'kpale- laa nu klɛle -li, 'bhɛ 'pegee waa nu -gbɛkanwli male 'ezin- -li, 'bhɛɛ- -yɛn mu laa nu klɛle -li. -Amasrɔyi 'drunyan gwe 'ɛ 'bhɛ 'trunjwoa[], 'bhɛɛ- 'bhɛ 'laa -o -li ye.»

⁵ Mɛɛ 'la zan yaale -yaa -bhɛngbe 'yaakpe- 'ɛ ta 'bhɛ pe dɔɔ: «-Ka 'ka 'yɛkpa -gɛ doo, 'ɛ pɛ mu 'kpen klɛ gɛ drɛɛwo 'zi 'drɛɛle.» 'Bhɛɛ- -ya [p]ia 'ɛ ni dɔɔ: «-A yɔɔndɛ dɔɔ: 'Nj 'yoo -jan mu 'la 'wo zii' 'e ni -gɛ bhɛ -woo 'ke wlan kpataakpa 'lɛ, 'bhɛɛ- mɛɛ sɔ 'e 'kpale -o -yi.»

⁶ 'Bhɛ blaɛn, 'ke -ya peɛle- 'ezin- dɔɔ: «-E -yaan 'tɛ! 'Mi -le 'ke Alifa 'pegee Omega 'lɛ, 'bhɛ 'yi -le dɔɔ: «-Za zisanyɛ 'pegee -za 'lɛyanyɛ». 'Ke -yi 'mi -lɔɔ -o mɛɛ 'la zan dɛ 'zi, 'mi nu mi yi nale 'bhɛ zan 'ɛ ni bhaama, 'bhɛ -yi 'ɛ da tɔ ngblo 'la 'yi 'bhɛ 'yi -yi 'ɛ -si na mɛɛ ni. ⁷ 'Ke mɛɛ 'la zan 'sɛngwa- 'ke -Setran' 'lɛ, 'bhɛ zan nu pɛ mu 'la bhɛ 'mu -la srɔɔwɔle 'mi 'kɔɔ. 'Mi nu klɛle 'bhɛ zan a -Waanbhaa' 'lɛ, 'bhɛɛ- 'bhɛ zan nu klɛle 'ɛ 'nɛ 'lɛ. ⁸ 'Duɔj- -gbɛlaanii' mu oo, mɛɛ 'la zan mu laa -o kpa 'mi 'yi oo, mɛɛ -yɔɔ' mu oo, mɛɛ dɛ mu oo, -yanbhɔɔya dɛ mu oo, 'srɔnnii mu oo, yogba mu oo 'bhɛ 'pegee bhɛlanii- mu 'kpen, -o 'kpen geyɛ nu klɛle 'ke 'tɛ -bhlalii 'papa 'pegee 'seke 'tɛ -yansaan 'mu -la -lɛ. 'Bhɛ -le 'ke gale plɛ mi 'ɛ 'lɛ.»

Zeruzalemu -wa drɛɛ

⁹ 'Bhɛ blaɛn, -klɔlɔɔ' 'srwaplɛ- 'ɛ 'yaa -mlɛkɛ' 'srwaplɛ- 'la 'kɔɔ 'paa 'srwaplɛ- 'yi bhɛ, 'bhɛ -mlɛkɛ' 'ɛ do [n]wa -a peɛle 'ɛ ni dɔɔ: «Nu -gɛ doo, 'bhɛɛ- 'ɛ nu le drɛɛ 'ɛ zɔɔnle 'e ni, *-Bhɛlaa Gwɛn Bhlɔnɛ- 'ɛ 'na drɛɛ 'ɛ.»

10 -Waanbhaa' Lii 'ε -zinaa' 'η ta, 'bhεε- mlekε' 'ε -ja 'η 'le vle gōon -gbenε 'trole- do wiin-. 'Bhεε- 'kee- -Waanbhaa' a -wa 'ε zronle- 'η ni, Zeruzalemu -wa 'la da 'yee- -Waanbhaa' 'gbu ba laanima, 'bhεε- 'kee- zinaa' 'tre ma bhe. 11 -Waanbhaa' a -Ireleya 'ε 'bhe 'yaa- -bhi 'zi -a ta 'bhii- 'tebhile gbεen-. -A -bhigbeya -yrayra 'ε 'yaa- 'bhii- vlεnε- -za -glōo 'pu 'penpen do; 'bhii- zasipe 'bhigbeya 'ε gbεen-. 'Bhεε- -a -yre ta -yaa bhi 'bhii- vlεnε- -za -glōo 'la -o 'bhe sii krisitali. 12 'Fεgwle- 'trole- -gbenε do dole -yaa 'yee- Zeruzalemu -wa drεε 'ε zi, 'bhe 'lii 'yaa- vu ta plε, 'bhεε- mlekε' vu ta plε -yaa 'bhe 'fεgwle- -lii vu ta plε 'ε gooba. Izraeli -gbaa vu ta plε 'ε 'tō mu 'ε yōondεle -yaa 'woo- 'fεgwle- -lii vu ta plε 'ε ta. 13 -A -lii yaga -yaa -yretεbhe -wlenyre' nōo, 'bhεε- -a -lii 'bhεeke yaga -yaa -tre 'fanjayi. 'Bhεε- -a -lii 'bhεeke yaga -yaa wεyi- ba -yre ta; 'bhεε- -a -bhεeke' yaga -yaa -yretεbhe baayre nōo. 14 'Fεgwle- 'la 'yaa- 'yee- Zeruzalemu -wa 'ε zi, 'bhe gaan 'ε bōle -yaa vle vu ta plε -la ta; 'bhεε- -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -yaa' winbōwo mu vu ta plε 'ε 'tō mu 'ε yōondεle -yaa 'mu vle vu ta plε 'ε 'mu -la ta.

15 -Mlekε' 'la 'yaa- 'janwo' zii' 'η ni, pedanpe do -yaa 'bhe 'kōo, 'bhe 'yaa- 'ke -can togo do 'le. -E -yaa zan -wa 'ε 'pegee -a -lii mu 'ε, 'bhεε- -a zi 'fεgwle- 'ε 'mu danle. 16 -Wa 'ε zen -yaa yizie, -a gbōonya oo, -a -laata' oo, -a 'troleya laanima oo, 'mu 'kpen 'yaa- do. -Mlekε' 'ε -wa 'ε -daan -a 'kōo togo 'ε 'le: -a gbōonya 'ε 'yaa- 'kilo 'waa plε 'ke 'kilo -kεmε yizie (2.400). -A gbōonya 'pegee -a -laata', 'bhεε- -a 'troleya 'ε 'kpen 'yaa- do. 17 'Bhεε- mlekε' 'fεgwle- 'ε -daan 'ezin-: -a 'troleya 'ε 'yaa- mεtre mia yaga 'bhe vu ta plε (72), 'bhii- bhaaplen mu a

pe pedangbeya 'ε gbεen-. 18 'Yee- 'fεgwle- 'la dole -yaa Zeruzalemu -wa 'ε zi 'bhe 'yaa- 'ke vlεnε- -za -glōo 'la -o 'bhe sii zasipe 'bhεε- 'le. 'Yee- -wa 'ε 'gbu dole -yaa 'ke -can -kposōo kpataakpa 'gbu -la -le, 'bhεε- mεε -yaa sō 'e 'gbu lii yele 'bhe 'yi. 19 -Wa 'ε zi 'fεgwle- 'ε gaan mu 'ε mabaale -yaa vlεnε- -za -glōo -glōon mu 'ε 'kpen -la -le: -A gaan [lwa mi 'ε mabaale -yaa 'ke vlεnε- -za -glōo 'la -o 'bhe zasipe 'bhεε- 'le; -a plε mi 'ε 'yaa- 'ke safii 'le, -a yaga mi 'ε 'bhe 'yaa- 'ke kalisedwani 'le, -a yizie mi 'ε 'bhe 'yaa- 'ke emerōdi 'le; 20 -a 'soo mi 'ε 'yaa- 'ke saadoniki 'le, -a 'srwado- mi 'ε 'yaa- 'ke saadwani 'le, -a 'srwaple- mi 'ε 'yaa- 'ke krisoliti 'le, -a 'srwaa- mi 'ε 'yaa- 'ke berili 'le, -a 'srwayizie mi 'ε 'yaa- 'ke topazi 'le, -a vu mi 'ε 'yaa- 'ke krizoprazi 'le, -a vu ta do mi 'ε 'yaa- 'ke yasenti 'le, 'bhεε- -a vu ta plε mi 'ε 'yaa- 'ke ametisiti 'le. 21 -Wa 'ε 'lii vu ta plε 'ε klele -yaa 'ke -gbεefin vu ta plε 'le; -a -lii 'ε 'kpen do do klele -yaa 'ke -gbεefin -glōon do 'kpo -la -le. -Wa 'ε 'kpee -zabla' -kpan 'ε 'yaa- 'ke -can -kposōo 'gbu -la -le, mεε -yaa sō 'e 'gbu lii yele -a -yi 'bhii- mεε sō 'e -gbu 'yele 'vεre 'flele- do 'yi gōnε- 'la gbεen-.

22 'Dun- 'naa -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεnε 'ε 'bhe 'yele- 'yee- -wa 'ε 'kpee, -amasrōyi -a nōo- -Waanbhaa' Gba 'Fe -Gbεnε 'ε 'bhe -le 'ke Mεεzan -Waanbhaa' 'Senkpenzan 'gbu 'ε 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'bhεε- 'le. 23 -Wa 'ε maza laa -yaa -yretεbhe 'pegee laanima mle ma, 'bhεε- mεε yre ma ye, -amasrōyi -Waanbhaa' -Ireleya 'bhile- yrayra 'ε 'bhe 'yaa- -a takan 'wen; 'bhεε- -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'bhe -le 'a ta 'tebhile 'le 'ezin-. 24 'Tre ta 'si mu 'ε nu 'taawole -yaa' 'tebhile 'ε ba, 'bhεε- 'tre ta -bhlangbe mu 'ε nu nule 'mu a -naflo pe mu 'ε 'le 'yee- -wa 'ε 'kpee. 25 Waa nu 'yee- -wa 'ε 'liikon

mu 'ε 'liitanle -yrekpa' 'pegee -bi zi, -amasroyi -bi 'laa nu 'pɔle -a nɔɔ -titi. ²⁶ -O nu gele 'tre ta 'si mu 'ε -waa' -naflo mu 'ε 'pegee -o 'kɔɔpe- mu 'ε 'le 'yee- wa 'ε ta. ²⁷ 'Duŋ- pe 'trinje- 'kedo- 'kpo 'laa nu wlale -a nɔɔ- ye; 'bhεε- 'ke mεε 'oo mεε 'la zan -za 'yɔɔ- kle, 'bhεε- 'ke -yoo 'ke bhlanii- 'le 'bhε zan laa nu wlale -a nɔɔ- ye. -O mεε 'la zan mu 'to yɔɔndia- bole -yre ma -si 'la 'ke -dan' 'laa -o 'bhε ma, 'bhε a 'sewe 'ε 'yi, -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -yaa' 'sewe 'ε, 'bhε zan mu 'gbansaan 'te -le nu wlale -a nɔɔ- 'yee- wa 'ε ta.

22

¹ 'Bhε bla'yan, yue 'la -yi 'ε -si na mεε ni -mleke' 'bhε -zɔɔnna 'η ni. -E -yaa 'flee 'penpen 'bhii- 'vere 'bhigbeya gbεen-, 'bhεε- -e -yaa -yro 'zi 'kee- da -Waanbhaa' 'pegee *Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε waa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε 'yi. ² -E -yaa -yro 'zi -wa 'ε 'kpee -zabla' -kpan 'ε dreyi', 'bhεε- yri diinj 'la 'bhε -si na mεε ni 'bhε 'sole- -o 'yee- yue 'ε 'yregbe- ple 'ε ta. 'Bhε -yri diinj 'ε 'bhε 'bhε bhaa kle ganyan- vu ta ple lεε do 'ε 'kpee, 'bhε 'yi -le dɔɔ -ya bhaa kle mle 'tole- mle 'bhε ta. -A -laane' mu 'ε sɔ mεε 'klenyawole. ³ 'Danjan 'laa nu klele -a □nɔɔ ye. -Waanbhaa' 'pegee -Bhlaa Gwlen Bhlone- 'ε -waa -bhleŋgbe 'yaakpe- 'ε nu klele -wa 'ε 'kpee, 'bhεε- -yaa' yewone mu 'ε nu -a gbale. ⁴ -O nu -a -wleyi' 'ε 'yele- kpataakpa, 'bhεε- -a 'to 'ε yɔɔnde'le nu klele -o -mlelii'. ⁵ -Bi 'laa nu 'pɔle- li 'yee- wa 'ε ta, 'bhεε- -o maza laa nu dɔle -li -lanjha 'pegee -yretεbhe ma -o takan' zayi'; -amasroyi, Mεεzan -Waanbhaa' 'gbu nu klele -o ta 'tebhile 'le. -O nu yaale -waa' -bhleŋgbeya yaayre 'ε □nɔɔ -zɔɔn 'pegee yikpensee ta.

-Jan 'leyanyre

⁶ 'Bhε bla'yan, 'ke -mleke' -ya pele- 'η ni dɔɔ: «'N 'yoo- jan mu 'la 'wo zii' 'ε ni -ge bhe, -woo 'ke wlan -kɔɔsɔɔ 'le, 'bhεε- mεε sɔ 'ε 'kpale -o -yi. Mεεzan -Waanbhaa' 'la -ya *Lii 'Wen 'ε na -a *-lela' janwo mu 'ε ni, 'yele- -yaa' -mleke' 'ε 'winbwa-, 'kooko- -a -vinlabwa sa, 'bhεε- -e -za 'la kle, -e 'bhε zɔɔn -yaa' yewone mu 'ε ni.»

⁷ Zesu pe dɔɔ: «'E 'trɔnbado doo! -A -vinbwa sa, 'bhεε- 'η nu! -Waanbhaa' -jan mu 'la -zɔɔnna -a -lela' janwo mu 'ε ni 'sewe 'lεε- 'yi, 'ke mεε 'la zan -o -klosikwan, 'bhε zan a pe -yinra'!»

⁸ 'Bhε ya 'ε 'yi bhe, 'mi Zaan 'gbu -le 'woo- -za mu 'ε □maa, 'bhεε- 'η -o □ya. 'N 'yanle- -o male 'pegee -o yelele, -mleke' 'la 'bhε -o -zɔɔnna 'η ni, 'ke 'η baale' 'η 'kpo ta 'bhε gaan ma 'bhε gba zayi'. ⁹ 'Duŋ- 'bhε -mleke' 'ε pe 'η ni dɔɔ: «'Yaa 'bhε klele! 'Mi -o -Waanbhaa' a yewone 'le 'bhii- 'bhi 'pegee 'e nεεnε- -Waanbhaa' -lela' janwo mu 'ε 'pegee mεε 'la zan mu 'kpen 'sewe 'lεε- 'yi jan mu 'ε 'klosikun 'mu gbεen-. 'Yaa mεε 'kedo- gbale, 'ke yaa 'ε go -Waanbhaa' do -kplen ba'!»

¹⁰ 'Bhε gole -a -yi, 'ke -ya pele- 'η ni 'ezin- dɔɔ: «-Waanbhaa' -jan mu 'la -zɔɔnna 'ε ni, 'bhεε- 'ke 'yoo- yɔɔndia- 'sewe kpo 'lεε- 'yi, 'yaa -o tagaanle 'ke 'yoo- to 'ε do -kplen -a pe 'le; -amasroyi -e 'waati 'la -dwa 'woo- -za mu 'lεε- kle bhla 'ε 'le, 'bhε □bhwa gban -wa -din. ¹¹ 'Ke mεε 'la zan -za 'yɔɔ kle, 'bhε zan bo -za 'yɔɔ- klele ma, 'bhεε- 'ke mεε 'la zan zru 'trinj -o, 'bhε zan bo 'bhε a zru 'trinjya- 'ε 'yi; 'ke mεε 'la zan -leɔɔle -o, 'bhε zan bo 'bhε a -leɔɔleya 'ε 'yi, 'bhεε- 'ke mεε 'la zan -o 'wenj 'bhε zan bo 'ewenje -Waanbhaa' ni.»

¹² Zesu pe 'ezin- dɔɔ: «'E 'trɔnbado doo, -a -vinbwa sa 'bhεε- 'η nu! 'Ka 'kpen 'sra- -o 'mi 'kɔɔ, 'ka 'kpen do do -za yeke-

'la □kla 'η nu 'bhεε- wlata -sra 'nale- 'ka 'kpen ni do do. ¹³ 'Mi -le 'ke Alifa 'pegee Omega 'le, mεε -lwa mi 'pegee -dan' ma mi 'ε 'le, 'bhe 'pegee -za zisanyre 'pegee -za 'leyanyre 'le.»

¹⁴ Mεε 'la zan mu -waa' dune- mu 'ε □fia 'ke -woo -fleela, 'bhe zan mu a pe -yinra! -Ayile, 'bhe 'seη nu klele -o ni 'ke -o bole -yre ma -si -yri diiη 'ε bhaa 'ε 'ke bhle, 'bhεε- -o so wlale- -wa 'ε 'kpee 'ke -o kan -a -lii mu 'ε □nco. ¹⁵ 'Dun- gbaan' 'plalu mεε mu oo, 'srōnnii mu oo, -yanbhōyade mu oo, mεε de mu oo, yo gba mu oo, bhla pele so mεε 'la zan mu ni, 'bhe zan mu 'kpen nu bole 'peeli-. ¹⁶ «'Mi Zesu 'mi 'an -mleke' 'ε 'winbwa- -za mu 'lεε- 'woyre- nco- kpataakpa Zesu 'yi mu -le mu 'ε ni dco: -Za mu 'lεε- 'kpen -o 'ke wlan 'le. 'Mi 'le 'ke -bhleηgbe Davidi a 'fa -la mi kli 'ε 'pegee -a 'srε 'le, 'bhεε- 'mi -le 'ke zrwanzi -bunbhaa 'ε 'le.»

¹⁷ 'Bhe klele 'te, 'ke -Waanbhaa' Lii 'Wen 'ε 'pegee Le drεε 'ε -wa pele- dco: «Nu!» 'Ke mεε 'la zan -jan 'lεε- =maa, 'bhe zan 'a 'pe dco:

«Nu!» 'Ke -yi 'mi -lro -o mεε 'la zan ma, 'bhe zan nu. 'Ke mεε 'la zan maza -o -yi 'la bole -yre ma -si na mεε ni, 'bhe zan 'bhe 'si bhaama.

¹⁸ -Waanbhaa' -jan mu 'lεε- =klaa -a -lela' janwo mi 'ε 'kco, 'bhεε- 'bhe 'mu yōndia 'sewe kpo 'lεε- 'yi, 'ke mεε 'oo mεε 'la zan 'woojan mu 'lεε- =maa, 'mi pe 'bhe zan ni 'η 'sowεε- ma dco: 'Ke mεε 'la zan -a 'ke □kpaa -a ma, -o -klolco' mu 'la □woa 'yee- 'sewe 'lεε- 'yi, -Waanbhaa' nu 'bhe zan a -klolco' 'ε baan' 'klale a ba 'bhεε- -klolco' mu 'ε 'le. ¹⁹ 'Bhεε- -o -jan mu 'la -zronna, 'bhεε- 'ke -woo yōndia- -Waanbhaa' 'sewe 'lεε- 'yi, 'ke mεε 'la zan 'a 'ke -gwa -a ba, -o bole -yre ma -si -yri diiη 'la 'pegee -wa 'wen 'la -o 'mu ba janwoa- 'sewe 'lεε- 'yi, -Waanbhaa' nu 'bhe zan do gole 'mu ba.

²⁰ Mεε 'la zan 'a □pia dco -jan mu 'lεε- -woo 'ke wlan 'le bhe, 'bhe zan pe dco: «Wlan -le 'kele-, -a -vinbwa sa 'bhεε- 'η nu!»

-Amiina! Mεεzan Zesu, nu 'te!

²¹ Bhaa Mεεzan Zesu -li 'ka 'kpen ma!